
WILLIAM MACDONALD

K O M E N T A R

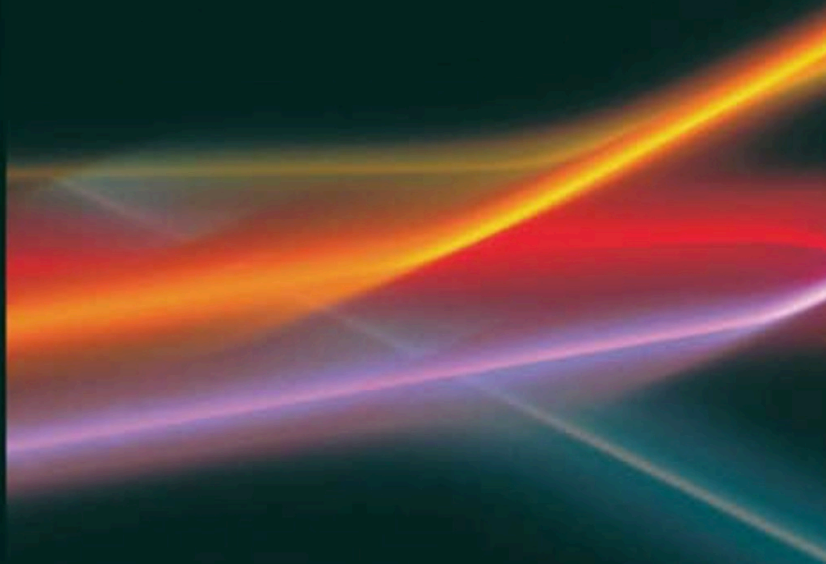

S T A R O G A

Z A V J E T A

William MacDonald

Komentar Staroga zavjeta

Drugi svezak

EUROliber

William MacDonald

Komentar Staroga zavjeta

Drugi svezak
Psalmi – Malahija

EUROliber

Prvo izdanje 2014

© EUROLiber d.o.o.

Trg Mihovila Pavlinovića 1; HR 21000 Split; Tel.: 00385/21/489-201
www.euroliber.info, mail@euroliber.info

Naslov izvornika: Believer's Bible Commentary – Old Testament

Izdavač: EUROLiber d.o.o.

Prijevod: Aleksandra Striković

Lektura: Svjetlana Brezo

Korektura: Davor Edelinski

Dizajn naslovnice: Ottendesign.de, Gummersbach, Njemačka

Prijelom teksta: "Veren", www.veren.bg

[CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 858804

ISBN 978-953-6423-17-0 (cjelina)

ISBN 978-953-6423-24-8 (Sv. 2)]

Sadržaj

UVOD U POETSKE KNJIGE	7
KNJIGA PSALAMA	13
MUDRE IZREKE	255
PROPOVJEDNIK	341
PJESMA NAD PJESMAMA	383
UVOD U PROROČKE KNJIGE	393
IZAIJA	399
JEREMIJA	459
TUŽALJKE	495
EZEKIEL	501
DANIEL	541
HOŠEA	561
JOEL	573
AMOS	579
OBADIJA	587
JONA	591
MIHEJ	597
NAHUM	603
HABAKUK	607
SEFANIJA	613
HAGAJ	619
ZAHARIJA	623
MALAHIJA	639

UVOD U POETSKE KNJIGE

Netko je rekao da je “poezija ono što se izgubilo u prijevodu”. Na sreću po nas to nije točno ili je, u najboljem slučaju, veliko pretjerivanje kad se govori o hebrejskoj poeziji u Starome zavjetu. S druge pak strane, klasičnu englesku ili francusku poeziju, koje su tako ovisne o pravilima rime, strogoj mjeri stiha (ritamska mjera) i osobitim oblicima najteže je doista uspješno prevesti na neki drugi jezik.

Hebrejska poezija u određenoj mjeri ima mjeru stiha, te rabi tehniku aliteracije (riječi počinju istim glasom), kao i druge tehnike koje su uobičajene i u našem pjesništvu.

Iako je znatan dio proročkih knjiga napisan u pjesničkome obliku, u Starom zavjetu se pet knjiga smatra poetskim: Job, Psalmi, Mudre izreke, Propovjednik i Pjesma nad pjesmama.¹

I. Poetske knjige

A. Knjiga o Jobu

Ovo bi mogla biti najstarija knjiga u Bibliji, budući da se u svim njezinim besjedama o ispravnome i krivome uopće ne poziva na Zakon. U dramatičnim dijalozima pravedni Job, koji je pretrpio velike nevolje, raspravlja sa svojim “prijateljima” o razlogu svoje nevolje, samo da bi ga na kraju Gospodin poučio da treba prihvatiti njegovu suverenu volju. Ova je knjiga sâm vrhunac mudrosne književnosti kojoj čak i nevjernici odaju priznanje za veličanstvano pjesništvo.

B. Psalmi

Kršćanima je Knjiga psalama nedvojbeno najomiljenija knjiga u Starome zavje-

tu. Često je nalazimo povezanu s Novim zavjetom, kao olakšicu čitateljima, budući da je cijela Biblija prilično obimna i teška za nošenje. Mnogi ljudi koji vole Psalme nisu ni svjesni da je to knjiga poezije.²

Psalmi su knjiga hvalospjeva staroga Izraela, a čini ih zbirka od pet knjiga pisanih tijekom razdoblja od oko tisuću godina; negdje od 1400. pr. Kr. (Mojsije) do oko 400. pr. Kr. (Ezra).

C. Mudre izreke

Sljedeća starozavjetna knjiga koju bi vjernici redovito trebali čitati jest knjiga Mudrih izreka. Prepuna je izreka, mudrih savjeta o tome kako živjeti uspješnim životom s Božjega stanovišta (koje se u konačnici jedino doista računa). Ova je knjiga veličanstven primjer mudrosne književnosti.

D. Knjiga propovjednika

Ovu je knjigu većini ljudi najteže uklopiti u okvire biblijskoga naučavanja. Ključ za Knjigu propovjednika nalazi se u izrazu “pod suncem”, budući da “propovjednik” rasuđuje sa stanovišta čovjeka bez Božjega otkrivenja. Ovo je još jedan dobar primjer “mudrosne književnosti”.

E. Pjesma nad pjesmama

Svi koji vole Bibliju slažu se da je ovo prekrasna poema o pravoj, čistoj ljubavi, mada su tumačenja njezine fabule različita. Naslov “Pjesma nad pjesmama” hebrejski je idiom i znači “najizvrsnija pjesma”. Salomon je napisao 1.005 pjesama (1 Kr 4,32); ova je najljepša.

Postavka knjiga mudrosne i pjesničke književnosti

II. Uživanje u starozavjetnome pjesništvu

Nažalost, mnogi se ljudi “ohlade” od poezije tijekom školovanja, nekad zato što su bili prisiljavani naučiti napamet pjesme koje im se nisu sviđale ili ih nisu razumjeli, ili zato što su imali nastavnike koji su ih tjerali na “seciranje” pjesama sve dok sva njihova ljepota i vedrina ne bi nestale. To je otprilike kao kad bismo uzgajali ružu, što svatko može učiniti s tek nešto malo znanja, ali bez želje da doživimo njezinu ljepotu. Zadaća na satu biologije pri kojoj trebamo rastaviti ružu na dijelove nedvojbeno ima obrazovni karakter, no teško da će pomoći sa stano- višta umjetnosti ili estetike.

Uživanje u starozavjetnoj poeziji negdje je između uživanja u ruži bez znanja o ružama s jedne strane, i provođenja znanstvene studije s druge. Više ćemo uživati u ružama ako znamo razlikovati ruže hibrid čajanke od ruže floribunde, te crvenu boju od ružičaste, a ružičastu od purpurne i crveno-narančaste.

Slično tome, ako možemo primijetiti oblike i tehnike koje poeziji daju “boju”, kao i tehnike psalmiste i drugih biblijskih pjesnika, izvući ćemo daleko više koristi

iz biblijskoga pjesništva. Ovo ne vrijedi samo za ovih pet knjiga koje se smatraju pjesničkim, nego i za ostatak Staroga zavjeta – da i ne spominjemo Novi zavjet.

III. Paralelizam (prispodobne)

Najsajjnija tehnika biblijskoga pjesništva nije u *rimovanju zvukova*, kao što je slučaj u većemu dijelu engleskoga pjesništva, nego u “rimovanju” *ideja* – što znači sastaviti dva ili više redaka koji na neki način odgovaraju jedan drugome. Budimo zahvalni Bogu što je ova tehnika glavno uporište biblijske poezije jer se može prikladno prevesti na gotovo sve jezike, a tijekom prevođenja ne gubi se mnogo od njezine ljepote. I naš je Gospodin često govorio u prispodobama. (Nakon što proučite sljedeće navode, ponovno pažljivo pročitajte npr. Evanđelje po Mateju 5-7 i Evanđelje po Ivanu 13-17.)

Sad bismo htjeli predstaviti nekoliko primjera glavnih vrsta hebrejskih paralelizama kako bi čitatelji mogli potražiti slične strukture, ne samo tijekom proučavanja Staroga zavjeta uz pomoć ovih *Komentara*, već i u svakodnevnome čitanju Biblije, kao i za vrijeme slušanja propovijedi.

1. Sinonimni paralelizam

Kao što već samo ime govori, ova vrst paralelizma ima drugi ili paralelan redak, koji govori približno isto što i prvi, čime se taj izričaj naglašava. Izreke su osobito pune sinonimnih paralelizama:

Na stazi pravice stoji život,
i na njezinu putu nema smrti.
(Izr 12,28)

Ja sam cvijet šaronski,
ljljan u dolu. (Pj 2,1).

2. Antitetički paralelizam

Ova vrst paralelizma stavlja dva retka, jedan "nasuprot" drugome, čime se formira *kontrast*:

Jer Jahve zna put pravednih,
a propast će put opakih. (Ps 1,6)³

Mržnja izaziva svađu,
a ljubav pokriva sve pogreške.
(Izr 10,12)

3. Paralelizam oblika

Ova vrst paralelizma usporedna je samo u *obliku*; dva retka (ili više njih) nisu protivni jedan drugome, ne proširuju izričaj niti ga naglašavaju. To su samo dva retka poezije sastavljena tako da izraze misao ili temu:

“Ta ja kralja svog postavih
nad Sionom, svojom svetom gorom.”
(Ps 2,6)

4. Sintetski paralelizam

Drugi redak stiha nadograđuje, razvija i ističe (*sinteza* je riječ koja potječe iz grčkoga i znači “sastaviti, spojiti”) misao iz prvoga retka:

Jahve je pastir moj;
ni u čem ja ne oskudijevam. (Ps 23,1)

A svrh svega, čuvaj svoje srce,
jer iz njega izvire život. (Izr 4,23)

5. Simbolički paralelizam

Figurativni govor kojim se u jednom *retku* stiha ilustrira sadržaj drugoga retka:

Kao što košuta žudi za izvor-vodom,
tako duša moja čezne, Bože, za tobom.
(Ps 42,1)

Zlatan je kolut na rilu svinjskom:
žena lijepa, a bez razuma. (Izr 11,22)

IV. Stilske figure

Ovu vrst govora rabimo svakodnevno, a da to uopće ne primjećujemo. Izrazi kao što su: “Ona je pravi anđeo”, ili: “On jede kao svinja” jest figurativni govor.

1. Komparacije

U Bibliji, osobito u ovih pet poetskih knjiga, često nailazimo na živopisno uspoređivanje jedne stvari s drugom.

a. Poredba

Kad se u komparaciji rabe riječi: *kao*, *što je-to je*, itd., to nazivamo *poredbom*:

Jer pravednika, Jahve, ti blagoslivljaš,
dobrotom ga svojom **ko** štitom zaklanjaš. (Ps 5,12)

Što je jabuka među šumskim stablima,
to je dragi moj među mladićima.
(Pj 2,3a)

b. Metafora

Kada je komparacija izravna i jedna se

stvar naziva drugim imenom, bez riječi *kao, što je-to je*, itd., tad je to *metafora*. Ovo je vrlo popularna vrsta komparacije:⁴

Jahve, Bog, sunce je i štit:
on daje milost i slavu.
Ne uskraćuje Jahve dobra onima
koji idu u nedužnosti. (Ps 84,11)

Ti si vrt zatvoren,
sestro moja, nevjesto,
vrt zatvoren i zdenac zapečaćen.
(Pj 4,12)

2. Aliteracija

Kada više riječi u tekstu koje se nalaze u blizini počinju istim glasom – često suglasnikom – to nazivamo aliteracijom.⁵ Na primjer, u izvorniku mnoge riječi u prvim stihovima Pjesme nad pjesmama počinju glasom “š” (slovo *šin* u hebrejskome), uključujući i sam naziv knjige kao i hebrejski oblik imena *Salomon*.

Jasno je da se aliteracija u prijevodu neće i, doista, ne može usaglasiti niti biti na istome mjestu kao u izvornome jeziku.⁶ Donosimo nekoliko primjera starijih prijevoda Psalama na hrvatski jezik s uporabom aliteracije:

Veselite se u Gospodinu i radujte se
pravedni,
i slavite se svi pravi srcem (Ps 64,10) –
Marulić

Isti stih u *Dubrovačkome psaltiru* glasi:

Veselite se u Gospodinu i radujte se
pravedni,
i slavite se svikolici pravoga srca. (Ps
64,10) – Dubrovački psaltir

Prilijepila se je kost moja *k* mesu
momu.

Priličan učinjen jesam *pelikanu pu-*

stinjskomu. (Ps 102,5-6) – Dubrovački psaltir

3. Antropomorfizam

Antropomorfizam znači “ljudski oblik” i prikazuje Boga, koji je duh, kao nekoga tko ima ljudski lik:

Jahve je u svom svetom Hramu,
na nebeskom sjedi prijestolju.
Oči njegove motre,
vjeđama proniče sinove ljudske.
(Ps 11,4)

4. Zoomorfizam

Slično prethodnome obliku, samo što se ovdje Božja obilježja uspoređuju sa *znajkama životinja*:

Svojim **perjem** će te pokriti,
pod **krilima** svojim će te sakriti;
štit i oklop bit će ti njegova vjernost.
(Ps 91,4 – Šarić)

5. Personifikacija

Predmetu ili apstraktnim pojmovima pripisuju se kvalitete osobe:

Raduj se, nebo, i kliči, zemljo!
Neka huči more i što je u njemu!
Nek se raduje polje i što je na njemu,
naka klikće šumsko drveće
pred Jahvom. (Ps 96,11-12)

Ja, mudrost, boravim s razboritošću
i posjedujem znanje umna djelovanja.
(Izr 8,12)

6. Akrostih

Ovaj je oblik pjesničkoga izražavanja gotovo nemoguće prevesti,⁷ jer se pjesma zasniva na hebrejskome alfabetu, a uzastopni reci u stihovima počinju prema

redosljedu istoga pisma. Najpoznatiji primjeri akrostiha jesu Psalam 119 i četiri od pet poglavlja Tužaljki. Knjiga Mudrih izreka završava s dvadeset i dva stiha u kojima se odaje priznanje vrsnoj ženi, a svaki stih počinje jednim od dvadeset i dva slova hebrejskoga alfabeta (Izr 31,10-31).

Postoje, dakako, i drugi oblici figurativnoga govora, a neki od njih se katkad

preklapaju s ovima koje smo predstavili, no navedene bi stilske figure trebale biti dovoljne većini vjernika.

Ako čitatelj bude pazio na pjesnički oblik izražavanja dok proučava ovih pet poetskih knjiga (ali i dobar dio ostataka Biblije), naći će da je tekst još zanimljiviji, a da i ne spominjemo da će još više cijeniti njegovu ljepotu. (Vidi: Prop 3,11a.)

Bilješke

- 1 Od ovih pet, tri se knjige – Job, Mudre izreke i Propovjednik – svrstavaju i u Mudrosnu književnost. Iako su po obliku pjesničke, njihov sadžaj naglašava mudrost, ili umijeće i vještinu življenja u skladu s Božjim strahom.
- 2 Razlog djelomice leži i u tomu što je KJV tradicionalno tiskao sve oblike biblijske književnosti – zakone, povijest, poeziju, poslanice – u potpuno istom formatu. Suvremenija izdanja nastoje već samim formatom teksta pokazati o kakvoj se vrsti književnosti radi.
- 3 Prvi je Psalam u cjelini primjer anitetičkoga paralelizma jer donosi usporedbu između pravednika i bezbožnika, što ga čini remek-djelom onoga što se u umjetnosti zove kon-
- 4 Naš je Gospodin rabio metaforu kad je sebe nazivao “Vrata”, “Trs”, “Kruh života” i “Dobri pastir”.
- 5 Propovjednici su osobito naklonjeni ovoj metodi kad trebaju načiniti koncept propovijedi; kad aliteracija nije urađena na silu, kad nije izmišljena i kad se s njom ne pretjera, doista može pomoći u pamćenju teksta.
- 6 U izvorniku Novoga zavjeta, Poslanica Hebrejima počinje skupinom riječi čije je prvo slovo “p” (grčki *pi*).
- 7 Ronald Knox je u svome prijevodu Biblije načinio doista impresivan pokušaj prijevoda akrostiha, no morao je izbaciti četiri slova engleskoga pisma koja se manje upotrebljavaju, budući da hebrejski alfabet ima samo dvadeset i dva slova.

KNJIGA PSALAMA

“Ovu bih knjigu doista mogao nazvati anatomijom svih dijelova duše, jer nitko ne može osjetiti poticaj duha koji se ne odražava u ovome zrcalu. Sve tuge, nevolje, strahovi, sumnje, nade, boli, teškoće, oluje i bure koje unose nemir u čovjekovo srce, oslikane su ovdje do same srži života.”

– John Calvin

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Ako bi te ostavili na pustom otoku sa samo jednom biblijskom knjigom, koju bi knjigu izabrao?

Iskreno, nadam se da nikad neću morati donijeti takvu odluku, no kad bih morao, mislim da bih izabrao psalme! Opseg tema što ih psalmi obuhvaćaju golem je, obiluju životnim iskustvima, a bogoštovlje je uzvišeno, tako da bih bio dobro opremljen bogatom duhovnom hranom i moćnim gorivom za slavljenje i molitvu za dugo vrijeme koje bi, u tom slučaju, bilo preda mnom.

Navod s početka komentara za ovu knjigu pokazuje da bi i Calvin vjerojatno izabrao psalme.

I Graham Scroggie bi, zacijelo, svoj glas dao psalmima. On je rekao:

Kako samo psalmi obiluju proslavljanjem Boga! Melodija stvaranja, promisao i otkupljenje, sve je to ispunilo ushićenu dušu; a nebo i zemlja, more i nebeski svod, sve živo i neživo iz tvorvine, poziva se da slavi Gospodina.¹

Kad počnemo proučavati psalme često nas frustrira vlastita nemoć da nađemo uređen tijek misli u određenome psalmu. Čini se kao da je njihov slijed katkad nestalan, katkad zasvođen, a katkad ga uopće nema, kao da nedostaje. Tu bi

nam mogle pomoći dvije primjedbe, jedna Alberta Barnesaa, a druga C. S. Lewisa. Barnes je rekao:

Psalmi su poglavito lirska poezija, što znači poezija prilagođena harfi ili liri; treba ih izvoditi uz instrumentalnu glazbu – dakle *pjevati*, a ne *čitati*.²

Lewis je dao slično objašnjenje:

Psalme nedvojbeno treba čitati kao poeme; kao lirsku pjesmu, sa svom pjesničkom slobodom i pjesničkim oblicima te hiperbolama i prije emocionalnim nego logičkim sponama, koje dolikuju lirskoj poeziji.³

Ove bi nam opaske mogle dati posve novi uvid u razumijevanje psalama.

II. Autorstvo

Psalmi se često nazivaju “Davidovim”, mada se samo njih polovica (sedamdeset i tri) izravno pripisuju “pjevaču pjesama Izraelovih”. Dvanaest se psalama pripisuje Asafu, deset Korahovu sinu, dva Salomonu, te po jedan Mojsiju, Etanu, Hemanu i Ezri. Četrdeset i devet psalama, što znači gotovo trećina, djelo su neimenovana autora.

No kad pomislimo na psalme, uglavnom ih povezujemo s Davidovim životom. Jedan neimenovani autor ovo je prekrasno objasnio:

Davidova harfa još uvijek odjekuje u našim ušima, a Sveti Duh nam rasvjetljava molitve i slavljenje Jišajeva sina. Netko je rekao da je arhitektura zamrznuta glazba. Psalmi su glazba srca, katkad plačna i tužna, katkad radosna i ushićena, katkad bremenita tminom i boli, katkad spokojna i sretna, glazba Davidove duše koju je sačuvaao Sveti Duh da bismo se mi, kad je čujemo, osjetili potaknuti da pridemo bliže Bogu.

III. Datum

Psalmi su pisani tijekom razdoblja od oko tisuću godina, od Mojsija do Ezre (oko 1400-400. god. pr. Kr.). Međutim, većina je njih napisana tijekom razdoblja od tri stotine godina, od Davida do Ezekiela (oko 1000-700. god. pr. Kr.). Prema tome, Psaltir je napisan u istome vremenskom razdoblju kad i sav Stari zavjet (iako bi Job vremenski mogao prethoditi Mojsiju).

Psalam	Opis	Ispunjenje
2,7	Božji Sin	Matej 3,17
8,2 ^(8,3)	Slavit će ga djeca	Matej 21,15-16
8,6 ^(8,7)	Vladar sveukupne tvorevine	Hebrejima 2,8
16,10	Uskrsnuće iz mrtvih	Matej 28,7
22,1 ^(22,2)	Bog ga ostavlja	Matej 27,46
22,7-8 ^(22,8-9)	Neprijatelji mu se rugaju	Luka 23,35
22,16 ^(22,17)	Probodene su mu ruke i noge	Ivan 20,27
22,18 ^(22,19)	Baca se kocka za njegovu odjeću	Matej 27,35-36
34,20 ^(34,21)	Nije mu slomljena nijedna kost	Ivan 19,32-33.36
35,11	Optužuju ga lažni svjedoci	Marko 14,57
35,19	Mržnja bez razloga	Ivan 15,25
40,7-8 ^(40,8-9)	Mila mu je Božja volja	Hebrejima 10,7
41,9 ^(41,10)	Izdaje ga prijatelj	Luka 22,47
45,6 ^(45,7)	Vječni kralj	Hebrejima 1,8
68,18 ^(68,19)	Uznesenje u nebo	Djela 1,9-11
69,9 ^(69,10)	Revnost za Božji Dom	Ivan 2,17
69,21 ^(69,22)	Daju mu ocat i žuč	Matej 27,34
109,4	Moli za neprijatelje	Luka 23,34
109,8	Službu njegova izdajnika preuzima drugi	Djela 1,20
110,1	Vlada nad svojim neprijateljima	Matej 22,44
110,4	Vječni svećenik	Hebrejima 5,6
118,22	Ugaoni kamen Božje građevine	Matej 21,42
118,26	Dolazi u ime Gospodnje	Matej 21,9

Mesijanski psalmi

IV. Povijesna pozadina i tema

Psalmi su podijeljeni na pet knjiga, a na kraju svake od njih nalazi se doksologija (uobičajen dodatak slavljenja Boga). Doksologija pete knjige cijeli je psalam 150.

F. W. Grant navodi da su psalmi svrstani u skladu s temom.⁴ Svaku od pet knjiga psalama, koje se nalaze u hebrejskoj Bibliji, on sažima na sljedeći način:

1. Krist u Božjemu vijeću, izvor svih blagoslova za njegov narod, Izrael (Ps 1-41).
2. Njihovo uništenje, ali i izbavljenje u posljednjim danima (Ps 42-72).
3. Božja svetost u postupanju s njima (Ps 73-89).
4. Pali prvi čovjek zamijenjen je drugim, a svijet je utvrđen pod njegovom rukom (Ps 90-106).
5. Moralni zaključak o božanskim putevima na kojima se Bog i čovjek najzad nalaze zajedno (Ps 107-150).

Mogla bi se povući usporedna crta i između podjele psalama na pet knjiga s jedne strane i pet knjiga Petoknjžja s druge. Na primjer, druga grupa psalama uklapa se u izbavljenje iz Egipta; treća se podudara s Levitskim zakonikom, budući da naglašava svetost.

Sami psalmi mogu se podijeliti na kategorije, mada se neki među njima mogu uklopiti u više skupina:

1. Povijesni – oni koji su povezani s nekim određenim događajem ili događajima iz izraelske povijesti ili iz života psalmista.
2. Mesijanski – oni koji govore o Kristovu stradanju i slavi koja će uslijediti.
3. Proročki ili tisućljetni – oni koji

pretkazuju buduću patnju Izraela i potonje razdoblje mira i blagostanja.

4. Pokajnički – oni koji bilježe priznanje grijeha psalmista i vapaje njegovu skrušena srca za oprostćenjem.
5. Proklinjući – oni koji zazivaju Boga da se osveti neprijateljima njegovog naroda.

Mnogi drugi psalmi izraz su pojedinačnoga ili kolektivnoga slavljenja i štovanja Boga, dok ostali pripovijedaju o Gospodnjim postupcima prema njegovu narodu.

Tumačenje psalama

Na razliku između Izraela i Crkve ukazivano je od početka do kraja ovih *Komentarara*. Mnogi psalmi, osobito oni koji zazivaju prokletstvo na bezbožnike, bili su posve primjereni za Židove koji su živjeli pod Zakonom, no nisu primjereni za vjernike koji žive u doba Crkve. Mi smo u ovome dobu pozvani da *volimo* naše neprijatelje i da *činimo dobro* onima koji nas mrze i progone. Ukoliko ne prepoznamo ovu važnu dispencionalnu razliku suočit ćemo se s ozbiljnim problemima u tumačenju psalama.

Svaki obazriv čitatelj psalama brzo će primijetiti tijesno preklapanje između doživljaja psalmista, izraelskoga naroda i Gospodina Isusa Krista. Svi troje doživljavaju progon, stradanje, žalost, mržnju i napuštanje – kao i uzvišenje, slavu i likovanje. U *Komentarima* često ukazujemo na te sličnosti.

Primjena psalama

Mada nije sva Biblija pisana izravno Crkvi, cijelo Pismo joj jest korisno. U psalmima možemo naći utjehu, pouku, prije kor i poticaj, dok promatramo odraz vlastitih iskustava u iskustvima psalmista.

Mi u Crkvi možemo naučiti važne lekcije iz pouka koje su prevashodno bile namijenjene Židovima. Na židovski bi se Hram moglo gledati kao na predliku Kristova tijela, sačinjenog od svih vjernika, u kojemu boravi Sveti Duh. Bitke iz psalama govore nam o našem duhovnome ratu protiv vrhovništva i vlasti, protiv sila tame u nebeskim prostranstvima. Materijalni blagoslovi Izraela na zemlji ukazuju nam na naše duhovne blagoslove na nebu u Kristu – i tako dalje.

Upotrijebimo li ovakav ključ, naći ćemo obilje značaja u psalmima, a mnogi će problemi u tumačenju nestati.

Naslovi psalama

Naslovi psalama veoma su stari i vje-

rojatno su dio svetoga teksta. Međutim, značenje mnogih naslova vrlo je nejasano, kao i njihova svrha, i iz tog smo razloga izostavili komentiranje većine njih. Ne bi bilo od koristi da smo samo nastavili ponavljati: “Ne znamo što ovo znači!” (U nekim prijevodima naslovi su stavljeni u prvi stih, a ako su dulji i u drugi; otuda se u određenome broju psalama pojavljuje razlika u broju stihova – za jedan, ponekad i za dva. Tamo gdje ta razlika postoji, odmah pokraj psalma naveli smo broj stihoa iz NKJV, onako kako ga rabi autor *Komentara*, te broj stihoa iz npr. izdanja Kršćanske sadašnjosti; drugoga popravljenog izdanja u prijevodu Ivana Ev. Šarića, te nekih drugih prijevoda – op. prev.)

Pregled

- I. Prva knjiga (Psalmi 1-41)
- II. Druga knjiga (Psalmi 42-72)

- III. Treća knjiga (Psalmi 73-89)
- IV. Četvrta knjiga (Psalmi 90-106)
- V. Peta knjiga (Psalmi 107-150)

Komentari

I. Prva knjiga (Psalmi 1-41)

Psalam 1: Dobar život

Knjiga psalama počinje razbijanjem opće iluzije da je grešan život dobar život. Svijet je svakodnevno izložen intenzivnoj propagandi koja mu ispire mozak, uvjeravajući ga da se pravo i trajno zadovoljstvo nalazi u povlađivanju željama tijela. Televizija, radio, filmovi i časopisi – svi jednako navode da je liberalan, blagonaklon stav prema svemu, put ka ispunjenju. Život u čistoti odbacuje se kao “puritanski”. No psalmist stavlja stvari na njihovo mjesto i govori nam istinu.

1,1 Odista je blagoslovljena samo ona osoba koja se kloni načina života kakav

vode bezbožnici. Takva osoba, kad je u dodiru s bezbožnicima, ne sudjeluje u njihovim djelima, niti prešutno odobrava njihov grijeh i poruge. To ne znači da se blagoslovljen čovjek posve izdvaja od bezbožnika i nema nikakvoga kontakta s njima. Umjesto toga, on im svjedoči o “grijehu, pravednosti i osudi” (Iv 16,8), te ih nastoji upoznati s Kristom, jedinim izvorom trajnoga zadovoljstva. Blagoslovljeni je čovjek pravi prijatelj bezbožnicima, no nije im ortak.

1,2 Nije moguće zamisliti blagoslovljenoga čovjeka koji istodobno nije i čovjek Božje Knjige. Njegova je glad za Jahvinom riječi neutoljiva; voli Bibliju i razmišlja o njoj dan i noć. Zbog toga je njegov život obogaćen i on postaje kanalom blagoslova drugima.

1,3 Čovjeka koji je odvojen od grijeha

i predan Pismu obilježavaju sve značajke što ga ima snažno, zdravo, plodonosno stablo:

On je kao stablo zasađeno⁵ pokraj voda tekućica – ima zalihne hrane i okrepljenja koje nikad ne mogu presahnuti.

Takvo stablo rađa svoj plod u pravo vrijeme – ispoljava blagoslove Duha, a njegova djela i riječi uvijek dolaze u pravo vrijeme i na pravi način.

Lišće mu nikad ne vene – njegov duhovni život nije podložan cikličnim promjenama, nego ga obilježava stalna unutarnja obnova. Ili kako to kaže D. L. Moody: “Sva su Gospodnja stabla zimzelena.”⁶

Takav čovjek napreduje u svemu što poduzme. Razlog je, dakako, u tomu što živi u zajedništvu s Gospodinom, te stoga svu njegovu službu uvijek vodi Sveti Duh. Jedini način da čovjek bude učinkovit i uspješan u kršćanskome životu jest da ga vodi Božji Duh, dok je svaka aktivnost koju poduzima i vodi sam od sebe samo gubljenje vremena, novca i truda!

1,4 Nisu takvi bezbožnici; to jest, nisu dobro zasađeni, ni plodonosni, ni trajni, ni uspješni. Poput pljeve, nemaju ni tijelo ni čvrstinu. Kad udare životne oluje, pokazuje se da su nestabilni. Raznosi ih već i jači vjetar.

1,5 Stoga se bezbožnici neće održati na sudu. Naravno, oni će stati pred Boga na Dan suda pred veliko bijelo prijestolje, no izraz u tekstu znači da neće imati odgovarajuću obranu. Rečeno idiomatskim govorom, “neće imati nogu na koju bi se mogli osloniti”, što preneseno znači, “neće imati nikakvoga opravdanja”. Nadalje, neće se održati u zajednici pravednika; bit će zauvijek isključeni iz zbora onih koji su spašeni po milosti, vjerom u Gospodina Isusa Krista.

1,6 Što je razlog svemu ovome? “Jer Jahve zna put pravednih.” Ne samo da

poznaje njihov život, nego ga *odobrava*. U kakvoj strašnoj suprotnosti ovo stoji sa svršetkom grešnoga života kojemu je kraj vječna smrt!

Ma koliko često to isticali, neće biti previše ako opet ponovimo da čovjekova sudbina *nije* određena načinom života koji vodi. Odlučujući je faktor je li osoba nanovo rođena vjerom u Isusa Krista. Pravedna je osoba ona koja je priznala svoje grijeha i primila Gospodina Isusa Krista za osobnoga Spasitelja. Njezin je pravedni život *posljedica* novoga života u Kristu. Bezbožna je ona osoba koja odbija priznati svoju potrebu i odbija saviti koljena pred Gospodinom Isusom. Takva će osoba radije zadržati svoj grijeh nego primiti Spasitelja, i stoga je sama zapečatala svoju sudbinu.

Psalam 2: Nepromjenjiva odluka

Da bismo ovaj psalam postavili u njegov odgovarajući povijesni okvir, moramo se usredotočiti na svršetak Velike nevolje, dakle na razdoblje koje će neposredno prethoditi veličanstvenome povratku i vladavini našega Gospodina Isusa Krista. U to će se vrijeme vladari i narodi udružiti u golem savez, čvrsto riješeni da spriječe Krista u preuzimanju vladavine od vladara svijeta.⁷

2,1-3 No takav će se savez pokazati uzaludnim. “Zašto”, pita psalmist, “poganski narodi i Židovi kuju takvu jalovu zavjeru? Kako uopće poganski kraljevi i židovski vladari misle uspjeti u pobuni protiv vlasti Jahve Boga i njegova Pomazanika?”

2,4-6 Bog koji stoluje na nebesima smije se njihovoj bezumnoj drskosti. Ismijati će njihove stisnute pesti i vatrene parole. Njihovo hvastanje i njihove prijetnje nalik su mišjemu cijukanju pred lavom!

Bog će naposljetku prekinuti svoju šutnju. Kad progovori, bit će to u takvome

gnjevu i srdžbi, da će njegovi neprijatelji biti prestravljeni. Tad će čuti njegovu neopozivu odluku: "Ja sam kralja svog postavio nad Sionom, svojom svetom gorom." Čim Bog obznani ovu odluku, njezino će ispunjenje biti tako izvjesno, kao da se već dogodilo.

2,7 A onda će svemu tome sâm Krist dodati svoje svjedočanstvo. Otkrit će da mu je Otac, u osobnome razgovoru, prije svega rekao: "Ti si Sin moj, ja te danas rodim." Ova odluka može se shvatiti na najmanje četiri načina. Prvo, Krist je u pravome smislu te riječi Božji Sin *iz sve vječnosti*. Međutim, u Djelima 13,33, ovaj se stih navodi u vezi s Kristovim *otjelovljenjem*. Prema trećemu značenju, Krist je rođen u *Uskrnuću* – "Prvorodenac od mrtvih" (Kol 1,18). I naposljetku, neki navode da se izraz "danas" odnosi na *budući dan*, kad će Krist biti okrunjen za Kralja.

2,8 Ali Otac dodaje: "Zatraži samo, i dat ću ti puke u baštinu, i u posjed krajeve zemaljske." Drugim riječima, Bog Otac je svome Sinu obećao opću vlast. Sva će se zemlja potčiniti njegovoj vladavini, koja će se protezati s kraja nakraj svijeta.

2,9 Naposljetku, Bog je dao Kristu vlast da se pozabavi sa svim neposlušnicima i buntovnicima. One koji su ustali protiv njega udarit će željeznom palicom i razbiti ih kao lončarsku posudu. Iz drugih dijelova Svetoga pisma saznajemo da će Krist vladati i kad se vrati na zemlju i tijekom svoje tisućgodišnje vladavine. Prije nego što se zakralji, uništiti će one koji ne poznaju Boga i koji se ne pokoravaju Evanđelju. A onda, tijekom svoga tisućgodišnjeg kraljevanja na zemlji, vladat će željeznom palicom, kažnjavajući pobunu, ma gdje podigla svoju nakaznu glavu.

2,10-11 Potom se čuje glas Svetoga Duha. Dirljivom, evangelističkom molbom, on potiče kraljeve i vladare da ljube Jahvu i da mu služe. Odbaciti Boga znači

primiti uništenje, dok vjera u njega donosi sigurnost i stvarnu sreću.

2,12 Čovjekovo pouzdanje u Stvoritelja nešto je najlogičnije i najrazboritije što bi mogao učiniti. S druge pak strane, ne vjerovati Svemogućemu i prkositi mu, nešto je najbesmislenije što bi čovjek mogao učiniti.

Psalam 3: Proučavanje raspoloženja ^(8/9)

Spadamo li među one ljude koji su podložni brzoi promjeni raspoloženja, možemo se ohrabriti u činjenici da je i David bio takav! U ovome se psalmu njegovo raspoloženje mijenja od mračnoga očaja do smirenoga pouzdanja.

3,1-2 ^(3,2-3) Na samom početku David izražava svoj strah od neprijatelja. Njihova brojna nadmoćnost utjeruje mu strah u kosti. Što je jedan čovjek među takvim mnoštvom? Pored toga, žestoko ga ubadaju žalci njihova podsmijeha. Njihove aluzije govore da ga je njegov grijeh lišio svake nade u Božju pomoć.

Stih 2 ⁽³⁾ završava zagonetnom riječju "Selah". Budući da se ova riječ u psalmima pojavljuje sedamdeset i jedan put, prvi put na ovome mjestu, zastat ćemo kako bismo je prokomentirali. Nažalost, naše će primjedbe manje biti objašnjenje, a više priznanje neznanja! Jednostavna je činjenica da *ne znamo* što ta riječ znači. Sve što možemo učiniti jest da nabrojimo neka predlagana značenja, te da pustimo čitatelja neka sam odluči koje mu se među njima čini najboljim.

Selah može značiti da treba podići glas ili pojačati glazbenu pratnju; to jest, pjevati ili svirati glasnije. *Crescendo!* Može označavati i stanku ili prekid; kao kad bismo rekli: "Stani i razmisli o tome."

"U Septuagintinu je prijevodu ova riječ označena kao *diapsalmos*, što može

značiti glasnije sviranje, *forte*, ili, vjerojatnije, glazbeni interludij.”⁸

Neki drže da znači ponavljanje, kao što je *da capo*.

Mogla bi značiti i kraj strofe (glazbeni dio).

Štoviše, ova riječ može značiti i presa-vijanje tijela, odnosno naklon, kao čin poštovanja i uvažavanja.

3,3 ^(3,4) U trećemu stihu raspoloženje se mijenja. David sklanja pogled s neprijatelja i okreće se k Jahvi, a to mijenja njegovu sveukupnu perspektivu. Odmah shvaća da u Jahvi ima štita, da mu je Jahve izvor slave i da mu on podiže glavu. Kao štita, Gospodin mu daje potpunu zaštitu od napada neprijatelja. Kao slava, daje mu čast, dostojanstvo i opravdanje, umjesto sramote, prijekora i klevete, koji su mu bili teretom. Kao onaj koji mu podiže glavu, Gospodin ga hrabri i uzvisuje.

3,4 ^(3,5) Nadahnut tim velikim i istinitim mislima o Bogu, David mu se obraća u molitvi i prima trenutačno jamstvo da je Bog čuo njegovu molbu i da ga je uslišao. Bog mu odgovara sa svoje svete gore, to jest, s položaja jeruzalemskoga Hrama, mjesta na kojemu je Bog boravio među svojim narodom.

3,5-6 ^(3,6-7) Siguran u Jahvinu zaštitu, psalmist liježe i spava. Ta je vrst sna najslađa, jer je dar od Boga onima koji se pouzdaju u njega usred najmučnijih životnih okolnosti.

Nakon mirne noći i odmora, David se budi svjestan da je Gospodin umirio njegove nerve, koji su bili napeti od straha i zlih slutnji. Sada ima hrabrosti suočiti se sa svojim neprijateljima bez straha, čak i da ga okruže tisuće njih!

3,7 ^(3,8) No to ne znači da molitva više nije potrebna. Milost što nas je održala prethodne noći neće biti dostatna za današnji dan. Svaki dan trebamo novu opskrbu Božje milosti. Stoga David iznova dolazi Gospodinu po daljnje izbavljenje,

vjerujući da Bog udara njegove neprijatelje po obrazu i razbija im zube.

3,8 ^(3,9) Što se Davida tiče, Jahve je jedini koji može izbaviti bilo koga; spa-senje pripada Jahvi i samo njemu. Stoga on traži od Boga da nastavi blagoslivljati njegov narod, tako što će ga i dalje čudesno izbavljati.

Možda ćemo bolje shvatiti uskomešane osjećaje ovoga Božjeg čovjeka pogledamo li još jedanput naslov ovoga psalma:

“Psalam. Davidov. Kad je David bježao pred sinom Abšalomom.”

Na čelu Davidovih neprijatelja bio je *njegov vlastiti sin!* Zlo bi bilo dovoljno veliko i da su njegovi neprijatelji bili tuđinci, no kako im je predvodnik bio Davidov buntovni sin, njegovi su žalost i ogorčenje bili još veći.

Psalam 4: Božje tajno sredstvo za smirenje ^(8/9)

4,1 ^(4,2) Kako dolazi pred Gospodina, David mu se obraća riječima: “Bože, pravdo moja.” To nam govori o Davidovu uvjerenju da se može pouzdati u Boga pravde koji će mu suditi pravično. Ljudi ga mogu oklevetati i urotiti se protiv njega, no Bog zna istinu i postarat će se da pravda pobijedi!

Potom David dodaje: “Ti što me u tjeskobi izbavi.” U Darbyjevu “Novome prijevodu” (*New Translation*) na ovome mjestu stoji: “U tjeskobi (pritisku), ti si me proširio” (slobodan prijevod). Kad pomislimo na takvu vrst pritiska, obično mislimo na smanjenje područja ili obima njegova djelovanja, no Bog rabi pritisak kako bi nam dao duhovno “uvećanje”. Blagostanje nam ne pomaže mnogo, ali zato nevolje rađaju rast i zrelost. Spurgeon je jednom rekao:

Bojim se da bi sva milost što sam je

dobio u ugodnim i lakim razdobljima, te sretnim trenucima, mogla stati na jedan bakreni novčić. No dobro što sam ga primio iz žalosti i boli neprocjenjivo je. Što li sve ne dugujem čekiću i nakovnju, ognju i rašpi! Nevolja je najbolji komad namještaja u mome domu.⁹

Sjećajući se kako je Bog uslišao njegove molitve u prošlosti, kad je bio pod pritiskom, David osjeća slobodu zatražiti od Boga da ga ponovno čuje.

4,2-3 ^(4,3-4) Zaključak o neposrednome povodu Davidove molbe možemo izvući iz stihova 2-5 ⁽³⁻⁶⁾. Oklevetali su ga i osramotili nepošteni ljudi. Ti su zlobni kuditelji vukli njegovo ime po blatu, nanosili sramotu njegovu karakteru i kaljali njegov ugled neosnovanim optužbama i očiglednim lažima.

David ih pita dokle će trajati njihov bezuman bijes protiv njega, a potom ih podsjeća da su svi njihovi naponi da ga unište uzaludni, jer je sâm Bog na njegovoj strani: "Jahve je sebi odvojio (u mnogim hebrejskim rukopisima, Septuaginti, Targumima i Vulgati stoji: *čini čudesno divnim*) pobožna čovjeka". Gospodinu su, oni koji se pouzdaju u njega, kao "zjenica oka" (Zah 2,8 ^(2,12)). Njihova su ime-na urezana na dlanove njegovih ruku (Iz 49,16). On čuje kad ga zovu i žuri im u pomoć. Tako David iznosi argument koji prethodi Pavlovome u Poslanici Rimljanima 8,31: "Ako je Bog za nas, tko će biti protiv nas?"

4,4 ^(4,5) Davidovi neprijatelji trebaju obuzdati svoje strasti i smiriti se. Moraju li se ljutiti, neka to bude zbog pravedna razloga. Rečenica: "Gnjeveći se, ne grijehite" (Daničić), navodi se u Efežanima 4,26, no u toj je poslanici upućena vjernima i podsjeća ih da je u redu biti ljut, ali *za Boga*, a nikad zbog sebe. Ovdje, u Psalmu 4, ove su riječi, dakako, upućene opakima, kako bi ih se upozorilo da ne

dopuste gnjevu da ovlada njima, jer on tad može prijeći u nasilno djelo. Dok leže budni u tišini noći, trebali bi ispitati svoja srca i razmisliti o besmislu borbe protiv Boga. Tako trezvena razmišljanja usutkat će njihove klevete i okončati njihove opakane nakane.

4,5 ^(4,6) Smionim evangelističkim poticajem, David savjetuje opake da spoje praktičnu pravednost s vjerom u Jahvu. "Neka pravednost bude vaša žrtva" (Gelineau). No to mogu učiniti samo oni koji se pouzdaju u Jahvu.

4,6 ^(4,7) Mnogi žele blagostanje i sreću. Nепrestano čeznu za nečim dobrim. No nevolja je u tomu što žele blagoslov bez Onoga koji ga daje i dobro bez Boga. Žele sve dobrobiti života ispunjenog Kristom, no ne žele Dobročinitelja.

Nasuprot njima, David ide ravno na Vrelo svega što je dobro, riječima: "Obasjaj nas, Jahve, svjetlom svoga lica!"

4,7 ^(4,8) Njegova radost u Gospodinu nadilazi radost bezbožnika kad do vrha napune svoje ambare žitom, a u njihovim se bačvama prelijeva vino. "Ni bogata žetva pšenice ni obilje vina ne donose takvu radost kakvu si ti ulio u moje srce" (Knox; slobodan prijevod).

4,8 ^(4,9) Iznova uvjeren u Gospodnju svedovoljnost, unutarnje nespokojstvo pisca ovog psalma opada. Sad može leći i u miru zaspati, znajući da mu samo Jahve daje da stoji u sigurnosti i ima miran počinak. Eto kakvu promjenu može molitva načiniti u tek osam kratkih stihova!

Psalam 5: Jutarnja molitva ^(12/13)

U naslovu petoga psalma stoji:
Zborovodi. Uz frule. Psalam. Davidov.

Budući da mnogi psalmi imaju naslove slične ovome, dužni smo ponovno spomenuti da mnogi teolozi vjeruju da su ti natpisi dio nadahnutoga teksta. U nekim prijevodima Biblije (koji slijede izvorni

hebrejski tekst), naslovi su uvršteni u prvi stih. Neki teolozi drže da naslovi zapravo trebaju stajati na kraju svakog psalma kojemu pripadaju, no dokazi za ovo nisu naročito uvjerljivi. Najveći je problem s naslovima u tomu što je njihovo značenje često nejasno. U petome psalmu, na primjer, naslov upućuje na glazbenu pratnju, no u drugim slučajevima isti takav naslov može upućivati na melodiju neke druge pjesme na koju se može pjevati taj psalam. Na primjer, Psalam 57 u naslovu ima: "Po napjevu 'Ne pogubi!'", što bi mogao biti naziv dobro znane pjesme iz toga vremena. Katkad je značenje tako neizvjesno, da su prevoditelji NKJ verzije odlučili transliterirati hebrejske riječi. Tako, na primjer, u naslovu Psalma 16 stoji: "Miktam.¹⁰ Davidov." Na sreću po nas, uživanje u psalmima ne ovisi o potpunom razumijevanju njihovih naslova.

Psalam 5 je jutarnja molitva u kojoj David razmišlja o Božjim stavovima prema pravednima i nepravednima.

5,1-2 ^(5.2.3) Na samome početku na traži od Boga ne samo da čuje njegove riječi, nego i da razumije njegove pomisli (NKJV, usp. Daničićev prijevod). Valjana je to molba. Sveti Duh može protumačiti naša razmišljanja, jednako lako kako tumači riječi što ih izgovorimo.

Osим što traži da Bog razabere njegove pomisli, psalmist ga moli i da čuje glas njegova vapaja. Ovo vjerojatno znači kako psalmist moli da Bog čuje više od samih riječi njegove molitve; nagovještava intonaciju, visinu i ton glasa.

Oslovljavajući Gospodina kao svoga Kralja i svoga Boga, David otkriva toplo, osobno i blisko zajedništvo što ga ima s Gospodinom. U riječima: "jer se tebi molim, Gospodine", pokazuje da je istiniti Bog jedini kojemu se moli – "Tebi i samo tebi". Taj odnos nije samo posjednički, nego i isključiv.

5,3 ^(5.4) David se nije molio povremeno, nego redovito. Svako je jutro Gospodin

slušao njegov glas. Svako je jutro Božji čovjek pripremao žrtvu hvale i molitve, te čekao da se Gospodin očituje tijekom toga dana. A mi, prečesto, ne čekamo Božje očitovanje. "Propuštamo mnoge odgovore", rekao je F. B. Meyer, "jer se umorimo od čekanja na pristaništu da se k nama vrate odaslane lađe."

5,4-6 ^(5.5-7) David je uvijek svjestan svojih neprijatelja, no njegovo je pouzdanje u molitvi osnaženo podsjećanjem na Božju svetost i pravednost. Vjernici imaju unutarnju stazu koja vodi ravno k prijestolju milosti. Bezbožnici nemaju takvu stazu. Bogu nije mila nepravda i ne može popustljivo prihvatiti nijedan oblik bezakonja. Zlo kod njega nema mjesta. Opaki ne mogu stati pred ovoga Kralja. On mrzi sve koji čine bezakonje – istina koja ruši preovlađujući mit da je Bogu mržnja nepoznata jer je on ljubav! Božja svetost zahtijeva da kazni sve lašce i da se gnuša svih krvnika i varalica.

5,7 ^(5.8) Nasuprot svojim bezbožnim neprijateljima, David ima trenutačan pristup Gospodinu, po obilju njegove neiscrpne milosti. U duhu dubokoga strahopoštovanja, David iskazuje Jahvi štovanje onako kako to čine svi pobožni Židovi, okrenut prema svetome Hramu. Budući da je pravi Hram sagrađen tek nakon Davidove smrti, ove se riječi vjerojatno odnose na Prebivalište, kao što je to u 1. Samuelovoj 1,9; 3,3 i 2. Samuelovoj 22,7.

5,8 ^(5.9) Budući da ga neprijatelji stalno napadaju, David traži od Gospodina da pokaže svoju pravednost tako što će ga sigurno provesti kroz opasnost koja ga okružuje i učiniti njegov put kristalno jasnim.

5,9 ^(5.10) Psalmist potom iznosi jake razloge zbog kojih bi Bog trebao opravdati svoga pravednog slugu i kazniti bezbožne neprijatelje. Nijednoj njihovoj riječi ne može se vjerovati. Njihova je nutrina (srce) – njihove misli i pobude – potpuno izopačena i sklona propasti. Grlo im je

nalik otvorenu grobu, zaudara opačinom i spremno je proždrijeti svoje žrtve. Okorjeli su i dvolični laskavci.

5,10^(5,11) Njihova je sudbina pravedna. Neka podnesu teret svoje krivnje. Neka im se zle nakane što ih snuju vrte poput bumeranga. Njihovi bezbrojni prijestupi zahtijevaju da budu odbačeni. Vrhunac njihova grijeha u tome je što su se pobunili protiv Jahve Boga.

5,11-12^(5,12-13) No dok se Bog pravedno obračunava sa svojim neprijateljima i sudi im, neka njegovi prijatelji uvijek imaju razloga za radost i klicanje od veselja, jer je Jahve njihovo utožiste, jako i sigurno. Svi koji ljube Jahvu neka ga veličaju kao svoga sigurnog zaštitnika! Ovo nije upitno – Bog je milostiv pravedniku; zaklanja ga svojom milošću kao štitom.

Psalam 6: Dvostruk problem ^(10/11)

Već je bilo dovoljno loše to što ga je mučila teška bolest, no Davidova je patnja bila još veća jer su ga uz bolest mučili i neprestani pritisci neprijateljâ. Možda su zjurado vjerovali da je njegovo stanje beznadno.

6,1^(6,2) David je svoju bolest protumačio kao Božju kaznu, do koje je došlo zbog nekoga grijeha. Obično i sami dolazimo do istoga zaključka, te je ovo često prvo što nam padne na pamet. Istina, ova je dijagnoza katkad točna: neke bolesti doista prouzroči nepriznati grijeh u životu vjernika (1. Kor 11,30). No ovo nipošto nije pravilo. Bog često dopušta bolest rabeći je kao odskočnu dasku pomoću koje će pokazati svoju moć i slavu (Iv 9,3; 11,4), ili kao sredstvo čije će djelovanje donijeti duhovne plodove (Rim 5,3), katkad i da bi se spriječio grijeh (2. Kor 12,7), a onda, bolest može biti i prirodna posljedica prekomjerna rada i premora (Fil 2,30), ili starosti (Prop 12,3-6).

Kad god nas bolest udari, prvo što trebamo učiniti jest da provjerimo postoji

li neki nepriznat grijeh u našem životu. Ako je tako, tad trebamo moliti Gospodina da ispuni svoju nakanu kroz tu bolest i da nas iscijeli. U redu je nakon toga otići liječniku i uzimati propisane lijekove, no moramo pozorno paziti da svoje pouzdanje stavimo u Gospodina, a ne u sredstva kojima se on poslužio (2. Ljet 16,12). Svako je iscjeljenje od Boga, bilo da dođe čudom ili običnim putem. Ako u nekom stanovitom slučaju Bog odluči ne iscijeliti, tad će dati milost za stradanje ili za smrt. Milost smrti obično ne dobijamo sve dok ne postane nužna.

6,2-3^(6,3-4) Psalmist je svoju molbu za iscjeljenje iznio jasno i glasno. Venuo je. Kosti su ga neprestano boljale. Dapače, i njegov je unutarnji život – osjećaji, um i volja – bio napadnut. No čini se da Jahve nije žurio s odgovorom. Dokle će još Gospodin čekati, prije nego što milostivo iscijeli stradalnika?

6,4^(6,5) David traži Jahvu da se okrene od stava koji se njemu čini kao ravnodušnost i da ga spasi od bolesti i smrti. Jedino na što se, u toj molbi za oslobođenje iz nevolje poziva, jest postojana Jahvina milost.

6,5^(6,6) A potom slijedi neobičan argument za iscjeljenje, naime, Bog od Davidove smrti ne bi imao nikakve koristi. Sve dok živi, David se može sjećati Gospodina i slaviti ga. No umre li, Bog će biti zaboravljen. Tijelo bez duše ne može Bogu davati hvalu.

Ovaj argument ima stanovitu valjanost, barem što se tiče tijela, jer je truplo lišeno sjećanja i moći slavljenja. No što se tiče duha i duše, ovaj argument odražava kako su ograničeno znanje o životu nakon smrti imali sveti iz Staroga zavjeta. Zahvaljujući potpunijem otkrivenju koje nam je donio Krist, mi znamo da vjernik, kad umre, napušta svoje zemaljsko tijelo, odlazi Kristu i boravi s njim, što je daleko bolje (Fil 1,23). Nije više u tijelu, a kod kuće je s Gospodinom (2.

Kor 5,8). Prema tome, vjernik ne odlazi u limb ili predvorje pakla (lat. *limbus*) gdje duše spavaju, nego posve svjestan boravi u nazočnosti Gospodina, slavi ga i štuje.

Mora se, Davidu u korist, reći da je izvanredno iskoristio svjetlo što ga je imao, jer ga je utkao u svoje molitve. Kad bi mi u svojim molitvama tako dobro iskoristili nadmoćno svjetlo koje imamo, kakav bi tek to bio uzor slavljenja i molitve!

6,6-7 ^(6,7-8) Dok nam psalmist opisuje svoje stanje, donekle možemo zamisliti dubinu njegove patnje. Već je posve iznemogao od uzdisanja i jecanja. Svaku noć zalijeva svoj jastuk plačem i svoju postelju natapa suzama. Oči su mu usahnule od duboke tuge, a vid mu slabi zbog muke koju mu pričinjavaju mnogi neprijatelji. Čini se da je njegov život preplavljen teškoćama i da više ne može izdržati.

6,8-10 ^(6,9-11) Međutim, molitva mijenja sve. Tajnim, čudesnim djelovanjem Duha, David prima jamstvo da je Jahve čuo njegov plač i da je njegova molitva uslišana. Osnažen tim jamstvom, poručuje svojim neprijateljima da odstupe. Ne boji se više njihovih prijetnji, jer shvaća da će takvi smjesta biti posramljeni i poraženi kad Gospodin ustane da ih kazni.

Koliko mnogo znači samo jedan kratak sat proveden s tobom

Gospodine!

Kako golem teret iz naših njedara odnosiš!

Kako suhu zemlju obiljem vode natapaš!

Kleknemo, a sve oko nas postane manje;

ustanemo, i sve – daleko i blizu – stoji osunčano ispred nas, hrabro i jasno;

klečimo i slabi smo; ustajemo ispunjeni snagom!

Zašto bismo onda sami mislili krivo – jer nismo uvijek jaki,

jer katkad previše brinemo – da nekad moramo biti slabi i neosjetljivi, tjeskobni i uznemireni, kad je s nama u molitvi i radost i snaga i hrabrost s tobom?
– *Richard Chenevix Trench*

Psalam 7: Vapaj potlačenog ^(17/18)

U hebrejskome tekstu prva riječ naslova ovoga psalma glasi *šiggajôn* (prozba, tužaljka). U prijevodu stoji: "Tužaljka. Davidova. Ispjeva je Jahvi zbog Kuša Benjaminovca." F. W. Grant piše da se riječ *šiggajôn* odnosi na odu o lutanju ili na glasan, poletan hvalospjev, u kojemu je pjesnik zanet svojim oduševljenjem. Kuš, objekt ode, bio je iz Šaulova plemena i vjerojatno jedan od njegovih poručnika. U svakom slučaju, bio je Davidov ljuti neprijatelj. NKJV prevodi riječ *šiggajôn* kao razmišljanje.

7,1-2 ^(7,2-3) David žarko moli za oslobođenje od progonitelja, da ne bi bio poput bespomoćnog janjeta koje je napao lav i odvuкао ga, mlitavog i beživotnog.

7,3-5 ^(7,4-6) Kuš je očito optuživao Davida za mnoštvo zločina, među kojima je zacijelo bila i optužba o napadu na Šaulov život i kraljeve riznice. No David tvrdi da je nedužan. Nije kriv za ono za što ga optužuju. Na njegovim rukama nema nepravde, niti su njegove ruke plijenile. Nije se osvetio kralju, dapače, ni kad je za to imao priliku. Da je doista bilo što od toga učinio, bio bi spreman podnijeti napad na sebe – tad neka bude gonjen i uhvaćen, oboren i ubijen.

7,6-8 ^(7,7-9) No budući da ništa od toga nije učinio, on odvažno zaziva Jahvu da ustane u svome gnjevu, te da kazni neprijatelje i opravda nedužnoga. Oslikava Boga koji saziva sud. U sudnici se tiska mnoštvo ljudi. Jahve sjedi na sudačkoj stolici i sudi narodima. Sve što David traži jest da mu se sudi prema vlastitoj

pravdi i nedužnosti. Ovo bi nam moglo zazvučati kao vrhunac taštine, no moramo imati na umu da David ne tvrdi da je apsolutno pravedan u svakome području svoga života – samo glede optužbi kojima su ga obasuli.

7,9-11 ^(7,10-12) Stih 9 odjekuje stoljetnim vapajem Božjega potlačenog naroda. Svako pobožno srce uzdiše za danom kad će se vladavina zla okončati, a zemlju će baštiniti pravedni. Taj će dan doći kad se Krist vrati, kako bi uspostavio svoje kraljevstvo. U međuvremenu, pravedni je Bog, koji poznaje čovjekove misli i pobude, štit i zaštitnik onih koji su prava srca i pravedan je sudac koji je svaki dan gotov na gnjev prema bezbožnicima.

7,12-13 ^(7,13-14) Bog ima golem arsenal oružja. Ako se bezbožnici ne pokaju, nanoštrit će svoj mač i zapeti luk, te odapeti na njih užarene strijele. Sve je Božje oružje smrtonosno!

7,14-16 ^(7,15-17) Na kraju, David je uvjeren da će njegov neprijatelj požnjati što je posijao. Njegov će grijeh pratiti poznata kletva o začecu, trudnoći, rođenju i smrti. Neprijatelj je prvo začeo urotu kako bi uništio psalmista. Ubrzo potom nadima se opakim zamislima. Zatim rađa podmukle planove. No sve mu se to vraća. Upada u vlastitu zamku, a sva pakost i nasilje koje je skrojio psalmistu okreće se i obara na njegovu glavu, neobjašnjivim ironičnim spletom okolnosti.

7,17 ^(7,18) Ova nepristrana pravda potiče Davida da podigne svoje srce k Bogu, zahvali mu i pjeva imenu Jahve, Boga Svevišnjega.

Psalam 8: Što je čovjek? ^(9/10)

Bog je neopisivo velik. Nasuprot njemu, čovjek je žalosno malen. A ipak, Bog ga je okrunio iznimno velikom slavom i čašću. Rječitim uzdisajima David iznosi čudesnost te činjenice.

8,1 ^(8,2) Jahvina je veličanstvenost oči-

gledna u cjelokupnoj tvorevini – samo kad bi čovjek imao oči da to vidi. Svako područje prirodne znanosti obiluje dokazima o mudrosti i moći Stvoritelja. Božja se slava svojom veličinom uzdiže iznad nebesa. Planeti, zvijezde i beskonačni svemir nam daju tek djelomičnu predodžbu o stvarnoj Božjoj veličini. A ipak, profinjeni čovjek gleda kako bi se otarasio tih dokaza, kao da ne postoje.

8,2 ^(8,3) No djeca i dojenčad u svojoj bezazlenoj vjeri slave Božju veličanstvenost svojim jednostavnim hvalospjevima. Ovo je točno to što je Krist objavio: Bog je ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima (Mt 11,25).

Bilo da o djeci i dojenčadi mislimo u doslovnome smislu, ili ih vidimo kao one Gospodnje učenike koji su imali djetinje bezazlenu vjeru u njega, i dalje je istina da oni tvore utvrdu protiv njegovih neprijatelja. Djeca često mogu ušutkati Božje neprijatelje bezazlenim pitanjem ili prostodušnom primjedbom. I baš kao što se velik balon može probosti samo jednom sićušnom pribadačom, tako i ovi maleni Janjetovi sljedbenici često spuste na zemlju uzvišene pretenzije onih koji niječu Božju ruku u stvaranju svijeta i njegovu promisao!

8,3 ^(8,4) Nijedno područje znanosti ne navješćuje tako snažno Božju veličinu i čovjekovu beznačajnost koliko to čini astronomija. Već i sama činjenica da se razdaljina u svemiru mjeri svjetlosnim godinama (razdaljina koju svjetlost prevali tijekom jedne godine), oslikava o čemu se tu radi. Svjetlo putuje 300.000 kilometara u sekundi, a u godini ima 31,5 milijuna sekunda; prema tome, svjetlo prijeđe otprilike 9,5 bilijuna kilometara u jednoj jedinoj godini! Povrh toga, neke su zvijezde udaljene milijarde svjetlosnih godina od Zemlje. Nije ni čudo što takvo računanje nazivamo astronomskim (nebrojivim).

Pri pogledu na noćno nebo trebaju nas

obuzeti velike misli o Bogu. Mjesec i zvijezde djelo su njegovih prstiju! Kad pomislimo na bezbrojno mnoštvo zvijezda, na nepregledne razdaljine u svemiru, te na silu koja matematički točno drži planete na njihovoj kružnoj putanji, ostajemo zapanjeni.

8,4 ^(8,5) Relativno govoreći, planet Zemlja tek je čestica prašine u svemiru. Kad je tomu tako, što je onda običan čovjek koji je smješten na ovaj planet? A ipak, Bog se zanima za svakog pojedinca! Duboko mu je stalo do svakog ljudskog bića.

8,5 ^(8,6) Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku i sebi slična. I mada je manji od Boga,¹¹ čovjek dijeli s njim neke sposobnosti koje ne dijeli ni jedno stvorenje na zemlji. Za sve što je stvorio, Bog je rekao da je dobro, no zaključak nakon stvaranja čovjeka bio je: “*veoma dobro.*”

8,6-8 ^(8,7-9) Kao Božjemu zastupniku na zemlji, čovjeku je dana vlast nad svim životinjama, pticama, ribama i gmazovima. Nije postojalo ništa što mu nije bilo podloženo.

No pisac Poslanice Hebrejima podsjeća nas da u današnje vrijeme ne vidimo da čovjek uživa tu neospornu prevlast (Heb 2,5-9). Psi laju na njega, zmiје ga ujedaju, ptice i ribe mu izmiču. Objašnjenje je sljedeće: kad je po Adamu grijeh ušao u svijet, čovjek je izgubio svoju apsolutnu prevlast nad nižim bićima.

Božja nakana, ipak, i dalje stoji. On je odlučio da čovjek doista ima vlast, a Božju nakanu ništa ne može omesti. Prema tome, iako sad ne vidimo da je sve podloženo čovjeku, vidimo Isusa – jedinu Osobu po kojoj će se čovjekova vlast naposljetku obnoviti. Kad je Krist došao na zemlju, privremeno je postao manji od anđela, kako bi kao Čovjek mogao umrijeti za ljudski rod. Sad je ovjenčan slavom i čašću i sjedi Bogu s desne strane. Jednog će se dana Krist, Sin Čovječji, vratiti na zemlju i vladati kao Kralj kraljeva i Gospodar gospodara. U tome

tisućgodišnjem kraljevstvu, vlast koju je svojom krivnjom izgubio prvi Adam, obnovit će posljednji Adam.

8,9 ^(8,10) A onda će se Božji otkupljeni narod pridružiti psalmistu i zapjevati s novim priznanjem i hvalom: “Jahve, Gospode naš, divno je ime tvoje po svojoj zemlji!”

Psalam 9: Dan odmazde ^(20/21)

Ako je natpis u kaldejskoj verziji točan, David ovdje slavi svoju pobjedu nad Golijatom. No, on očito gleda ponad ovoga trijumfa na Božju konačnu pobjedu nad njegovim neprijateljima. Ovaj je psalam napisan u akrostihu, zasnovanom na prvoj polovici hebrejskoga alfabeta.¹²

9,1-2 ^(9,2-3) Pjevač Izraelovih pjesama ushićen je svim Božjim čudesnim djelima. On ovdje ne misli mnogo na Božje djelo stvaranja ili otkupljenja, nego na njegove spektakularne podvige u obaranju neprijateljâ svoga naroda. David svu slavu daje Bogu – nijedan djelić te slave ne pripisuje sebi, niti ljudskome oružju ili vještini. Svakom, i najtananimom, niti svoga bića on proslavlja i veliča ime Svevišnjega. Primjer njegove ljubavi i predanosti Gospodinu može mnoge među nama natjerati da shvatimo koliko smo sami često hladni i nepožrtvovani.

9,3-4 ^(9,4-5) Potom se prisjeća Božje epske bitke, mada do konačnog ispunjenja njegovih riječi neće doći sve do drugoga dolaska našega Gospodina Isusa Krista. Samo jedan pogled na Boga natjerat njegove neprijatelje da uzmaknu i krenu bježati. Popadat će u paničnu metežu i izginuti prije nego što uspiju pobjeći. Pravednike će toga dana opravdati Kralj sa svoga veličanstvenog prijestolja. Konačno će zemlja okusiti kakav je zapravo pravedan sud.

9,5-6 ^(9,6-7) Poganskim će tlačiteljima biti oštro zapriječeno, a svi Izraelovi neprijatelji potonut će u vječni zaborav. Bit

će pokopani u ruševinama svojih civilizacija kojima su se hvalili. Gradovi koji se sada doimaju vanvremenskim bit će iskorijenjeni. Imena kao što su Washington, Moskva ili Ottawa, bit će zauvijek zaboravljena.

9,7-8 ^(9,8-9) Neprijatelji će biti uništeni, a Jahve će stolovati dovijeka, pravedan i pouzdan, kakav je uvijek bio. U sjaju i slavi na svome prijestolju, vladat će svijetom u apsolutnoj pravdi. Svakome će izreći pravednu osudu. Pavao navodi prvi dio osmoga stiha u svojoj poruci u Ateni, objašnjavajući da će stvarni posrednik na tom budućem suđenju biti uskrslí Gospodin Isus Krist:

A sada – zatvorivši oči nad vremenima neznanja – Bog poručuje ljudima da se svi i svagdje obrate, jer je odredio dan kada će pravedno suditi svemu svijetu preko čovjeka koga odredi za to, i svima pruži jamstvo uskrisivši ga od mrtvih. (Dj 17,30-31)

9,9-10 ^(9,10-11) Potlačenom mnoštvu naroda na zemlji Bog će biti utočište i siguran zaklon. Svi koji ga poznaju pouzdat će se u njega, shvaćajući da on nikad nije iznevjerio povjerenje svoga naroda.

9,11-12 ^(9,12-13) Izrael neće samo pjevati hvale Jahvi, nego će ispuniti i misionarsku ulogu među poganskim narodima, navješćujući njegova veličanstvena djela oslobođenja i ukazujući na to da Bog koji osvećuje krv svoga naroda ipak ne gleda ravnodušno na njegove patnje – da njihove molitve nisu ostale neuslišane.

9,13-14 ^(9,14-15) Ali zlatno doba Milenija još nije došlo. Stihovi 13 i 14 resko nas vraćaju na tužnu zbilju! David i dalje treba Božju milost koja će ga zaštititi od neprijatelja, kako bi s vrata Siona ponovno odjekivale njegove radosne pjesme slavljenja.

9,15 ^(9,16) A onda ponovno prelazi na vrijeme kad će antisemitski narodi upa-

sti u jamu koju su iskopali Židovima i biti uhvaćeni u zamku koju su namijenili Božjemu drevnom narodu. To je ponavljenje povijesti – još jedan primjer Hamana, obješenog na vješala koja je pripremio Mordokaju.

9,16 ^(9,17) I ponovno će se Jahve očitovati kao onaj koji poravnava račune, tako što će natjerati bezbožnike da požanju što su posijali. Bog se ne da izrugivati. Značenje riječi “selah” neizvjesno je. Moglo bi značiti da treba podići glas (vidi napomene za Psalmom 3).

9,17 ^(9,18) Kad David kaže da će bezbožnici pasti u pakao (heb. *šeol*; u nekim prijevodima stoji: “carstvo mrtvih” ili “podzemlje”), on ne ograničava riječ na stanje duše odvojene od tijela, niti na grob. Kontekst ovdje zahtijeva jasno značenje samoga pakla. I to je sudbina koja će zadesiti sve narode koji zaboravljaju Boga.

9,18 ^(9,19) Jednako je sigurna i činjenica da siromasi neće zauvijek pasti u zaborav. Kao što prevodi Knox: “Strpljenje nevoljnika neće biti zaludno” (slobodan prijevod). Sve čemu su se nadali bit će ispunjeno toga dana kad nastupi Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo.

9,19-20 ^(9,20-21) Davidove misli o predstojećoj vladavini pravednosti potiču čežnju za njezinim dolaskom. Rađa se molitva da Jahve ustane i osujeti čovjekove nakane, te da sudi narodima. Kad stanu pred Svemogućega Suca, s užasom će shvatiti koliko su zapravo slabašni i smrtni, spoznat će da su samo ljudi.

Psalam 10: Javni neprijatelj broj jedan

Ovaj je psalam napisan u akrostihu, zasnovanom na drugoj polovici hebrejskoga alfabeta,¹³ i opisuje najvećeg među zlikovcima. Budući da je ovaj “javni neprijatelj broj jedan”, kako se čini, samo utjelovljenje grijeha, prirodno ga povezu-

jemo s "Čovjekom bezakonja (grijeha)", koji će ustati na početku sedmogodišnjega razdoblja velike nevolje. Taj će se "Sin propasti" usprotiviti svemu i uzdići protiv svega što se zove Bog ili što se drži svetim. Kad sjedne u Božji Hram u Jeruzalemu, proglasit će se za boga (2. Sol 2,3-4). Oni koji ga odbiju štovati stradat će pod strašnim ekonomskim sankcijama, progonom, dapače, mnogi će to odbijanje platiti i životom.

Božja šutnja (10,1)

Na samom početku ovoga psalma nailazimo na pitanje koje, prije ili kasnije, svi postavljamo: Zašto Jahve šuti, dok nedužni stradaju a bezbožnici neometano vladaju? A upravo takve tajne pozivaju našu vjeru da stupi na scenu i potiču nas da se pouzdamo u Boga i kad to ne možemo razumjeti, te da ustrajemo do kraja.

Molitva potlačenoga (10,2)

U svojoj nepodnošljivoj oholosti, bezbožnici neumoljivo progone bespomoćne svete. Što bi bilo prikladnije, nego da pretrepe istu sudbinu koju su izmislili za pravednike?

Profil neprijatelja (10,3-11)

10,3-4 Tipično je za bezbožnika da se hvali svime što kani učiniti. U svojoj mahnitov pomami za sticanjem bogatstva on huli na Jahvu i prezire ga, jer obožavati zlato znači odbacivati Boga. Živi životom samodovoljnosti. Ne osjeća nikakvu potrebu za Bogom i živi kao da Bog ne postoji.

10,5-6 I čini se kao da mu sve ide od ruke, svi su mu putevi uspješni; nekako ga zaobilaze sve nevolje koje sustižu ostatak čovječanstva. Smjernice koje je Bog postavio svome narodu daleko su od bezbožnika; on ne može razumjeti

duhovne istine, kao ni božanska načela. Podsmjehuje se svim svojim neprijateljima s krajnjim prezirom; nikad ništa neće omesti njegovu sigurnost, misli. Sve dok živi, živjet će i uživati, a nesreće ga se neće ni dotaći.

10,7-8 Svaki put kad se nađe u blizini, možeš očekivati da se zrak ispuni hulom, kletvom i lažima. Ako nekoga ne vara, tad zasigurno negdje nekog straši svojom silom! Čini se da nikad ne govori o nečemu korisnom i pozitivnom; uvijek je to zločin i uništenje. I baš kao svi gangsteri i on čeka na nečuvanu, skrovitu mjestu, kako bi iz zasjede napao nedužnoga; dok ovaj prolazi, on ga ubija. Svojim očima neprestano vreba nedužne i bespomoćne.

10,9-11 Poput lava u guštari, spreman čeka da skoči na svoj plijen. I kao lovac mami žrtvu u svoju mrežu; ucjenom, iznudom, podmićivanjem, porobljavanjem ili smrću. Nesretna je žrtva svladana – oborila ju je silna zločinačka snaga. U svome očaju nevoljnik čuti da ga je Bog zaboravio, da gleda na drugu stranu i da nikad neće vidjeti nesreću svoga djeteta.

Vapaj vjernoga (10,12-18)

10,12-13 No sad je vrijeme da Jahve djeluje, da podigne ruku i osudi tlačitelja, a smiluje se potlačenome. Zašto bi silama zla bilo dopušteno da nastave sa svojom bezbožnošću i nevjerom? Zašto bi im bilo dopušteno da misle da Bog nikad neće zahtijevati da polože račun za svoja zlodjela?

10,14-15 Ali Bog *vidi*. Pozorno bilježi svako nepravedno djelo i sve što je tko učinio krivo, kako bi takvima punom mjerom mogao platiti u danu koji dolazi. Stoga nije uzalud što se siromah predaje Bogu. Zar Bog nije dokazao da je prijatelj siroti? Gospodin će čuti vapaj vjernih, satrt će mišicu bezbožniku i zločinu, te otkriti njihova zlodjela, sve dok

i svaki trag njihove bezbožnosti ne bude kažnjen.

10,16 Taj će dan osvete doći kad kraljevstva ovoga svijeta postanu kraljevstvo Jahve Boga i njegova Krista. Tad će opaki i narodi koji su progonili vjerne nestati iz njegove zemlje, kao što je pretkazao Izaija:

Gle, postidjet će se i smesti svi koji su na tebe bjesnjeli, bit će uništeni i propast će oni što se s tobom parbiše! Tražit ćeš svoje protivnike, ali ih nećeš naći. Bit će uništeni, svedeni na ništa oni koji protiv tebe vojuju. Jer ja, Jahve, Bog tvoj, krijepim desnicu tvoju i kažem ti: "Ne boj se, ja ti pomažem." (Iz 41,11-13).

10,17-18 Možemo biti sigurni da će Jahve čuti i uslišati molitve potlačenih. Dat će im milost za svaku muku što su je pretrpjeli, priklonit će k njima svoje uho i pribaviti pravdu ubogima i potlačenima. Dolazi dan, slava Bogu, kad zemljani čovjek neće više tlačiti sirote i bespomoćne!

Psalam 11: Zašto bježati, kad se možeš pouzdati?

Jedanaesti je psalam lijek za sumorne vijesti i naslove u novinama. Kad su vijesti sveukupno loše – ratovi, nasilje, zločini, korupcija i politički nemiri – David nas podsjeća da se možemo uzdići iznad životnih okolnosti gledajući na Gospodina.

Čini se kao da je David otvorio vrata, a njegov je pomahnitali posjetitelj upao unutra. Lice mu je bilo blijedo i iznureno, oči izbuljene od uzbuđenja, a usne su mu drhtale. Isprekidanim glasom, zadihan, obavijestio je Davida o predstojećoj nesreći i posavjetovao ga da bježi u gore. Ovaj je psalam Davidov odgovor na pesimističan savjet njegova posjetitelja, na

savjet koji je bio pun očaja i obeshrabrenja.

11,1-3 David prvo iznosi svoje jednostavno pouzdanje u Jahvu, koji je njegovo utočište: "Zašto bježati, kad se možeš pouzdati?" A onda predbacuje tome vječitom vjesniku nesreće jer narušava njegov mir. Obrati pozornost na tekst koji od stiha 1b do stiha 3 sadrži riječi što ih je izgovorio sumorni torbar. On započinje riječima: "Odleti u goru kao ptica!" Zapravo je rekao Davidu: "Ti si beznačajan i bespomoćan kao malena ptičica. Najbolje što možeš učiniti jest da pobjegneš. Zločinci sad imaju prevlast i naoružani su do zuba, spremni ubiti poštene građane koji se pridržavaju zakona. Zakon i red više ne postoje, a temelji društva raspadaju se. Kad je tomu tako, što misliš, kakve nade ima za pravednika kao što si ti?"

11,4-6 Kakve ima nade? Pa nada je u Jahvi, dakako! Jahve je u svom svetom Hramu i ništa ne može zaustaviti ispunjenje njegovih nauma! Njegovo je prijestolje na nebesima, niti se kad pomaklo, niti se može pomaći, bez obzira na to koje se zemaljsko kraljevstvo podiglo ili palo. Mada ništa ne može narušiti Božju ravnotežu i spokoj, on se ipak zanima za ponašanje ljudi. I ne samo da vidi što se događa, nego neprestano procjenjuje i donosi sud o pravednima i bezbožnima. Iako je Bog beskonačna ljubav, njegova duša mrzi one koji vole nasilje. Izlit će na njih kišu osude; bit će to kiša od života ugljevlja i sumpora, a vjetar će biti ognjeni.

11,7 Baš kao što mrzi silnike, Bog tako voli pravednike. Sâm je pravedan i ljubi pravednost. Konačna će nagrada pravednicima biti to što će gledati Božje lice.

Zato se ne trebamo uznemiravati zbog loših vijesti i zastrašujućih novinskih naslova. Ma koliko se u nekom trenutku činilo da valovi nepovoljnih okolnosti idu protiv nas, plima Božje vječne nakane jamačno će pobijediti na kraju.

On svuda ima vlast i sve služi njegovoj moći;
 sva su njegova djela blagoslov, a njegov put neukaljano svjetlo.
 Mi ga ne možemo shvatiti, ali i nebo i zemlja govore nam:
 Bog sjedi na svome prijestolju i savršeno upravlja svakom stvari.

– *Nepoznati autor*

Psalam 12: Riječi čovjekove – i riječi Božje ^(8/9)

12,1 ^(12,2) Opće opadanje vjernosti među ljudima, osobito u njihovu govoru, potiče molitvu iz prvoga stiha:

Gospodine, dođi mi u pomoć, izbavi me; jer pobožnost umire; jer u iskvarenu svijetu jedva da se može naći netko vjerna srca. (Knox; slobodan prijevod)

12,2 ^(12,3) Potom se protiv toga vjerolomnog naraštaja navode tri specifične optužbe:

Laži – Ne samo da su krivi za potpune laži i svakovrsne oblike prevare, nego i za djelomične laži, poluistine, preuveličavanja i prekršena obećanja.

Laskanje – Obasipaju druge neiskrenim komplimentima. Pohvala nije isto što i laskanje; ona postaje laskanje samo onda kad se određene vrline pripisuju nekoj osobi za koju se dobro zna da ih ne posjeduje. Osim toga, laskanje obično ima neke zlobne ili sebične pobude.

Dvoličnost – Misle jedno, a govore nešto posve drugo. Poput Machiavellija, služe se prijetvornošću i spletkama.

12,3-4 ^(12,4-5) Od vijeka do vijeka Božji sveti uzdišu i vape Bogu da on osobno ušutka bezbožnička laskava usta – da on onesposobi jezike onih koji se hvale da će njihova načela nadvladati, da imaju punu

slobodu reći sve što žele, unatoč tomu što drugi misle.

12,5-6 ^(12,6-7) U odgovoru na jecaje potlačenih i siromaha, Jahve obećava da će ustati i “spasiti one koji su spasenja žedni” (Gelineau; slobodan prijevod). A ono što Bog obeća, jamačno će ispuniti. Njegova su obećanja čista poput srebra prečišćenog u vatri talionice, odvojenog od zemlje, sedam puta pretopljenog – drugim riječima, Gospodnja su obećanja čista kao najčistije srebro za koje se zna. U njegovoj riječi nema prevare, nema laskanja ni dvosmislenosti, nema omaške. Može joj se potpuno vjerovati.

12,7 ^(12,8) Tako se vjernik nagonski obraća Jahvi za zaštitu od toga naraštaja – i ne moli samo za zaštitu od njihovih napada, nego i od svakoga oblika kompromisa ili suučesništva s njima.

12,8 ^(12,9) Posljednji je stih opis toga “naraštaja” (negdje “rod” ili “izrod”) – bezbožne generacije koja se neprestano šunja i vreba, veliča podlost i izruguje se vrlinama. Isti je takav naraštaj opisan u Izrekama 30,11-14:

Ima izrod koji kune oca svoga i ne blagoslivlje majke svoje! Izrod koji za se misli da je čist, a od kala svojeg nije opran! Izrod uznositih očiju koji visoko diže svoje trepavice! Izrod komu su zubi mačevi i očnjaci noževi, da proždiru nesretnike na zemlji i siromahe među ljudima!

Psalam 13: Dokle?

Četiri se puta s Davidovih usana otkida jedna te ista riječ: “Dokle?” Žestoko proganjen od neprijatelja (možda Šaula), David se pita što to zadržava Božja bojna kola. Zar pomoć nikad neće stići pomoć i osloboditi ga od četiri strašna tereta koji ga guše?

Osjeća se kao da ga je Bog zaboravio.

Smatra da je isključen iz Božje milosti. Duboko u duši svakodnevno osjeća potištenost.

Trpi neprestana ponižavanja da se nalazi na gubitničkoj strani.

13,1-4 ^(13,2-5) Bog mora obratiti pozornost na Davidovo stanje i brzo poslati pomoć, kako bi spriječio dvije nesreće. Prva bi bila Davidova smrt, a druga ushićeno hvalisanje neprijatelja. Ako Bog ne djeluje brzo i ne vrati sjaj Davidovim očima, one će uskoro biti zauvijek sklopljene u smrti. Ako Jahve ne preokrene tijek stvari, neprijatelji će se uskoro hvaliti da su pobijedili – da je David potučen do nogu.

13,5-6 ^(13,6) Sad više nema sumnji glede ishoda. Psalmist vjeruje da odgovor već stiže. Pouzdajući se u Gospodnju milost, zna da će poživjeti i proslaviti oslobodjenje od neprijatelja. Dok čeka na spasenje, može pjevati hvale Jahvi jer je njegova ljubav neizmjerena, a njegova dobrota beskrajna.

Ovaj je psalam nalik mnogim kušnjama koje Bog stavlja na nas: i one počinju uzdahom, a završavaju pjesmom!

Psalam 14: Bezumnikovo vjerovanje

14,1 Bezumnik vjeruje da “nema Boga”. On ne želi da ima Boga, zato niječe njegovo postojanje. Nerazuman je to stav. Prije svega pokazuje njegove pretenzije ka sveznalaštvu; kao da kaže: “Ja znam sve. Nije moguće da Bog postoji izvan granica moga znanja.” Drugo, ovakav stav tvrdi da je onaj koji ga zastupa sveprisutan: “Ja se nalazim na svakome mjestu u svako vrijeme, i nije moguće da Bog postoji na nekome mjestu u svemiru a da ja to ne znam.” I opet, takav stav zanemaruje Božje čudo stvaranja – beskonačnost svemira, iznenađujuće točno kretanje planeta, čudesnu prikladnost zemlje za održavanje života, zamršenu konstrukci-

ju ljudskoga tijela, fantastičnu složenost ljudskoga mozga i neobična svojstva vode i tla.

Uzmimo na primjer prikladnost zemlje za održavanje života. Henry Bosch ukazuje na sljedeće primjere Božjega brižljivog i čudesnog djela:

Zemlja se okreće oko svoje osi otprilike 1600 kilometara na sat. Da je njezina rotacija 160 kilometara na sat, dan i noć bili bi deset puta dulji, a naš bi planet naizmjenice gorio i ledio se. Pod takvim okolnostima, dakako, vegetacija ne bi preživjela!

Da je Zemlja malena kao Mjesec, sila teže bila bi preslaba da zadrži dostatnu količinu atmosfere za čovjekove potrebe; ali da je velika kao Jupiter, Saturn ili Uran, prejaka bi gravitacija učinila ljudsko kretanje gotovo nemogućim. Da smo blizu Suncu koliko i Venera, vrućina bi bila nepodnošljiva; da smo daleko koliko i Mars, svaku bi nas noć zasipali snijeg i led, čak i u najtoplijim krajevima. Da su oceani upola manji nego što su sada, primali bismo samo jednu četvrtinu oborina u odnosu na sadašnji omjer. Da su samo jednu osminu veći, godišnje bi se količine oborina učestverostručile, a zemlja bi postala nepregledna nenastanjena močvara.

Voda se smrzava na 0 stupnjeva Celzija. Međutim, bila bi prava propast kad bi se oceani ledili na toj temperaturi, jer tad količina otopljenoga leda u polarnim oblastima ne bi bila uravnotežena, a led bi se tijekom stoljeća nagomilavao! Kako bi spriječio takvu katastrofu, Gospodin je u more stavio sol, kako bi promijenio njegovu točku smrzavanja.¹⁴

Mogućnost da se sve ovo dogodilo slučajno premalena je da bi se opravdano uzela u razmatranje. Zato Biblija kaže da

su ateisti bezumnici (ovisno o prijevodu – negdje stoji: “luđaci” ili “bezbožne lude”). *Moralni* su bezumnici. Nije to pitanje njihova kvocijenta inteligencije, nego kvocijenta njihova morala.

Božji zaključak o takvim luđacima jest da su sami u sebi pokvareni, te da se ponašaju odvratno. Postoji tijesna veza između čovjekova vjerovanja i njegova ponašanja. Što je njegovo shvaćanje Boga manje, to je njegov moral skloniji opadanju. Bilo kao uzrok ili posljedica, ateizam i agnosticizam povezani su s izopačenim životom. Barnes piše:

Vjerovanje da nema Boga obično je utemeljeno u želji za vođenjem grešnog života, ili ga se drže oni koji zapravo već žive takvim životom, uz želju da u njemu ostanu, da prebivaju u svome nemoralu i izopačenju i, dakako, da izbjegnju strah od buduće odmazde.¹⁵

14,2-3 Kad Jahve pogleda s nebesa da vidi postupa li neki Adamov potomak mudro, traži li netko Boga, žalosno je ono što otkrije. Po svojoj prirodi i u praksi čovjek je grešnik. Da je prepušten sam sebi nikad ne bi tražio Boga. Samo kroz djelovanje Svetoga Duha ljudi postaju svjesni svoje potrebe za Bogom i spasenjem.

Pavao navodi prva tri stiha ovoga psalma u Poslanici Rimljanima 3,10-12, kako bi pokazao da je grijeh ušao u cijelo čovječanstvo i zarazio svaki dio čovjeka. Ovdje, u ovome psalmu, David ne misli na sav ljudski rod, mada bi opis nedvojbeno bio točan; no očito je da misli na one koji otvoreno niječu Boga, nasuprot pravednicima. To su ti nevjernici koji su otpali od istinitoga i živoga Boga. Oni su moralno izopačeni. Ni Bog ne može među njima naći nekoga tko čini dobro, nema ni jednoga.

14,4 Njihovo je neznanje očito i ono se vidi po načinu na koji postupaju prema

Božjemu narodu. Kad bi shvaćali da Bog brani sirote i kažnjava grijeh, ne bi proždimali vjerne kao da je to nešto normalno, zakonito i svakodnevno, kao što se jede kruh! Kad bi poznavali Božju dobrotu i strogost, ne bi išli kroz život bez molitve.

14,5-6 Kad Gospodin stane na stranu bezazlenih, nepravednici će drhtati od straha. Uvijek su se rugali siromašnima zbog njihove prostodušne vjere, no tad će vidjeti da je Bog kojega su nijekali utočište svome narodu.

14,7 Bit će to velik, slavan dan, kad Mesija dođe sa Siona izbaviti svoj narod. Izraelova će radost biti neizmjenjerna kad Kristovi Židovi budu potpuno i konačno izbavljeni iz ropstva među narodima koji niječu jedinoga istinitog Boga.

Psalam 15: Čovjek kojega bi Bog odabrao

15,1 Petnaesti psalam opisuje čovjeka kojega bi Bog izabrao za svoje društvo. I mada se ovdje to ne spominje, glavni uvjet za ulazak u Božje kraljevstvo je novo rođenje. Tko nije nanovo rođen, ne može ući u Kraljevstvo, niti ga može vidjeti. To rođenje odozgo prima se milošću, po vjeri, i događa se apsolutno neovisno o zaslugama i djelima čovjeka.

Promatramo li ovaj psalam sam po sebi, doima se kao da govori da je spasenje na neki način povezano s čovjekovim pravednim karakterom ili dobrim, plemenitim djelima. No uzmemo li u obzir ostatak Svetoga pisma, doći ćemo do zaključka da je ta vrst vjere koja spašava ista ona koja dovodi do života u svetošti. Poput Jakova u njegovoj poslanici, i David ovdje govori da iskrena vjera u Gospodina dovodi do te vrsti dobrih djela, opisanih u ovome psalmu.

Osim toga, u ovome se psalmu ne tvrdi da donosi cjelovit spisak vrлина stanovnika Siona. Opis je sugestivan, no svakako nije iscrpan.

15,2 Stanovnik Siona, prije svega, živi čestito. Čestit je čovjek moralno zdrav. Potpun je, svestran i uravnotežen.

Drugo, stanovnik Siona čini što je pravo. Pazi da svoju savjest sačuva od pristupa. Radije će otići u nebo čiste savjesti, nego ostati na zemlji uprljane savjesti.

Tome se čovjeku može vjerovati na riječ, jer iz svoga srca govori istinu. Prije bi umro nego izgovorio laž. Njegova je riječ njegovo jamstvo. Njegovo "da" znači "da", a njegovo "ne" znači "ne".

15,3 On ne kleveče jezikom. Nećeš ga zateći kako ogovara druge. Spletke i klevete nikad ne prelaze preko njegovih usana. Naučio je ukrotiti svoj jezik kako bi drugima bio na prosvjetljenje, a ne na uništenje!

Ne nanosi zla bližnjemu. Njegova je želja da pomogne, ohrabri i uputi. Kad čuje kakvu sočnu spletkarošku priču o svome prijatelju, ostavlja je da umre na tome mjestu. Ako je do njega, ta priča nikome neće biti prepričana i na to možeš računati.

15,4 Na moralne odlike ne gleda pomučena vida. Razlikuje grijeh i pravednost, tamu i svjetlo, zlo i dobro. Zlikovca prezire, u smislu da otvoreno svjedoči protiv njegove bezbožnosti. S druge strane, otvoreno poštuje sve koji pripadaju obitelji vjernih i tako se vidi gdje pripada.

Kad nešto obeća, toga se drži, čak i kad to znači njegov novčani gubitak. Na primjer, vjernik se složi da proda kuću za 85.000 dolara. No prije nego što potpiše papire sazna da je može prodati velikoj kompaniji za 90.000 dolara. Ali, dao je riječ prvome kupcu i drži se dogovora.

15,5 Božji prijatelj ne daje svoj novac na lihvu, odnosno, ne posuđuje ga uz kamatu drugome članu Božje obitelji. Pod Mojsijevim Zakonom, Izraelci su mogli posuditi novac poganima i za to uzeti ka-

matu (Pnz 23,19-20), no tako nisu smjeli činiti braći, Židovima (Izl 22,25; Lev 25,35-37).

Ako su se Židovi pod Zakonom rukovodili ovakvim načelom, koliko bi ga se tek trebali držati kršćani koji žive pod milošću!

I na kraju, pravednik ne prima mita protiv nedužnih. On mrzi izvrtnje pravde i pobija staru izreku da "svatko ima svoju cijenu".

Eto, takva je osoba koja živi za Boga, sada i zauvijek. Razmisli o tome, jer nikome drugom neće biti ugodno u Božjoj nazočnosti!

Psalam 16: Krist je uskrsnuo!

Ključ za razumijevanje šesnaestoga psalma nalazi se u Djelima 2,25-28, gdje Petar navodi stihove 8-11a dok govori o Kristovu uskrsnuću. Stavimo onda ključ u bravu, otvorimo vrata i poslušajmo kako se naš Spasitelj moli svome Ocu neposredno prije svoje smrti.

16,1-2 Kao savršen čovjek koji potpuno ovisi o Bogu, Krist vapi k onome koji je njegovo jedino utočište i moli ga da ga čuva. Tijekom svoga, trideset godina dugog života na zemlji, Spasitelj nije samo priznao Boga za svoga Gospodina, nego je radosno ispovijedao da je Bog sva žudnja njegova života koja ga posve obuzima. Riječi: "nemam dobra osim tebe" (NKJV, Daničić) nisu odricanje Spasiteljeve bezgrešnosti, nego su samo dirljivo svjedočanstvo kojim Krist pokazuje da sve što ima, ima u Bogu i da je to više nego dovoljno. Ovo se svjedočanstvo može usporediti sa riječima štovanja u Psalmu 73,25: "Koga imam ja na nebu osim tebe? A kad tebe imam, ja na zemlji ništa drugo ni ne želim" (NKJV, Bakotić).

16,3 Međutim, središnje mjesto što ga je Bog zauzimao u Mesijinu životu nije isključivalo duboko poštovanje prema

svetima na zemlji. Zapravo je to dvoje suštinski povezano: ljubiti Boga znači ljubiti njegov narod (1. Iv 5,1-2). Gospodin Isus smatra Božje svete plemstvom, velikašima na zemlji, ljudima za kojima plamti od čežnje. Razmisli o sličnome svjedočanstvu jednog starog Božjeg sveca:

Od prvoga dana otkako sam krenuo ovim putem, pa sve do ovoga časa, primio sam tako mnogo milosti, koliko je jedno grešno biće može primiti. U zajedništvu sam bio s najvršnjima na zemlji i svaki je među njima, svom svojom snagom, težio iskazati mi do brotu radi Gospodina.¹⁶

16,4 Nasuprot pravim Božjim štovateljima nalaze se oni koji slijede tuđe bogove. Idolopoklonstvo neizbježno donosi niz žalosti u život onih koji mu služe. Jedna od najvećih osuda koja dolazi na idolopoklonike možda je baš ta što postaju nalik stvarima koje štuju. Sveti Božji Sin se odriče svakog sudjelovanja u njihovim prinosima krvavih naljeva. Zapravo im neće ni imena spominjati, kako se ni slučajno ne bi učinilo da ima obzira prema njima ili prema njihovim poganskim obredima.

16,5-6 Što se Kristova osobnog života tiče, Jahve je njegova baština i kalež. Sve njegovo bogatstvo i sva radost počivaju u Bogu. Gospodin je taj koji čuva međe njegove baštine. Dok razmišlja kako je mudro i prekrasno Otac osmislio svaku potankost njegova života, uspoređuje ga s divnim posjedom u veličanstvenoj okolini i s baštinom koja se sastoji samo od dobrog. Ako živimo u zajedništvu s Bogom i mi ga možemo slaviti za uređenje našega života. Kad se žalimo, pokazujemo da nam nedostaje pouzdanja u Božju mudrost, ljubav i moć.

16,7 Ovdje Krist slavi Jahvu koji ga vjerno vodi i savjetuje cijeloga života.

Dapače, i tijekom besanih noći, dok moli i razmišlja o Božjoj riječi, njegovo ga srce opominje. Sva ta bdijenja ni slučajno nisu gubljenje vremena, jer mu donose utjehu i blagoslov. Koliko je puta Kristovo iskustvo ponovljeno u životu Božjega naroda!

Mnogima će ushićeni pjesnik, mnogima među sinovima svjetla, za svoju glazbu iskreno reći: "Naučio sam je tijekom noći." Mnogi su razdragani hvalospjevi, što ispunjavaju Očev Dom, prvoga puta jecajem isplakani u sjeni zamračene sobe.

– *Nepoznati autor*

Preostale stihove šesnaestoga psalma Petar navodi na dan Pedesetnice, dok govori o Kristovu uskrsnuću:

"Jer David za nj veli: 'Ja postojano imam Gospodina pred očima. On mi stoji s desne strane da se ne pokolebam. Zato mi se srce raduje, a jezik kliče od veselja. Čak će mi i tijelo počivati u sigurnosti da me nećeš ostaviti u boravištu mrtvih niti dopustiti da tvoj Svetac istrune. Pokazao si mi puteve života, svojom prisutnošću napuniti ćeš me radosti.'

Braćo, nek mi je slobodno da vam posve otvoreno rečem za patrijarha Davida: umro je i pokopan je i grob mu se nalazi među nama do današnjega dana. Ali je on, kako bijaše prorok i kako je znao da mu je Bog uz prisegu obećao podići jednog od njegovih potomaka na njegovo prijestolje, rekao u proročkom predviđanju o uskrsnuću Mesije: 'Niti je on ostavljen u boravištu mrtvih, niti mu je tijelo istrulo.' Njega je, to jest Isusa, Bog uskrsnio. Tome smo mi svi svjedoci. On, sad uzvišen Božjom desnicom, pošto je od Oca primio obećanog Duha Svetoga,

izlio je ovo što sami i vidite i čujete.” (Dj 2,25-33).

Sad obrati pozornost na činjenice koje Petar naglašava (većinu koju mi sami nikad ne bismo uspjeli izvući iz ovoga ulomka):

1. David je govorio o Kristu (st. 25). Nije moguće da je govorio o sebi, budući da je njegovo tijelo još uvijek u grobu u Jeruzalemu.
2. Kao prorok, psalmist je znao da će Bog podići Krista iz mrtvih prije nego što dođe vrijeme da zavlada sa svoga prijestolja.
3. Stoga je David pretkazao da Bog neće dopustiti da Kristova duša ostane u podzemlju, niti da njegovo tijelo istrune.
4. I Bog je doista uskrisio Krista, a ono što se dogodilo na dan Pedesetnice bila je posljedica njegova proslavljanja jer je sjeo Bogu s desne strane.

Zadržimo ovu uvodnu riječ u mislima i pogledajmo što kažu završni stihovi ovoga psalma.

16,8 Prije svega, Mesija bez okolišanja izjavljuje da mu je Jahve uvijek pred očima. Bog je taj za koga on živi. Nikad nije učinio nešto samovoljno; sve je potčinio Očevoj volji i sve što čini, čini u poslušnosti Ocu.

“Jer mi je zdesna, neću posrnuti.” U Svetome pismu, desna strana (desna ruka) simbolizira:

Moć (Ps 89,13 ^(89,14))

Sigurnost (Ps 20,6 ^(20,7))

Čast (Ps 45,9 ^(45,10); 110,1)

Zadovoljstvo (Ps 16,11)

Naklonost (Ps 80,17 ^(80,18))

Potporu (Ps 18,35 ^(18,36)).

Ovdje govori o sigurnosti i zaštiti.

16,9-10 Uvjeren u Božju brigu i zaštitu, Spasitelj gleda na budućnost s pouzdanjem. Njegovo se srce raduje, duša kliče, a tijelo spokojno počiva. On zna da Bog neće ostaviti njegovu dušu u šeolu, niti će dopustiti da njegovo tijelo vidi trulež. Drugim riječima, Krist će biti uskrisen iz mrtvih.

Budući da se na ovome mjestu spominje “šeol”, potrebno je kratko objašnjenje. Ta je riječ rabljena u Starome zavjetu za grob, za “podzemni svijet”, te da opiše stanje u kojem se duša rastavlja od tijela. Istovjetna je novozavjetnoj grčkoj riječi “had”. Šeol nije toliko označavao geografski položaj, koliko *stanje* smrti – odvojenost osobnosti od tijela. Riječ je služila da se opiše stanje svakoga tko je umro, bila ta osoba vjernik ili nevjernik. S druge strane, novozavjetni ekvivalent, had, koristio se samo kad je riječ o *nevjernicima*. Riječ “šeol” je bila veoma neodređena i neprecizna. Nije prenosila jasnu sliku života nakon smrti. Zapravo se njome više izražavala neizvjesnost, nego poznanje.

U Novome je zavjetu sve to promijenjeno. Krist je život i besmrtnost donio u svjetlo preko Evanđelja (2. Tim 1,10). Danas znamo; kad nevjernik umre, njegovi se duša i duh nalaze u stanju patnje koje se zove had (Lk 16,23), dok mu tijelo odlazi u grob. Duh i duša vjernika odlaze Kristu i borave s njim na nebu (2. Kor 5,8; Fil 1,23), dok njegovo zemaljsko tijelo ide u grob.

Kad Spasitelj kaže: “Jer mi nećeš ostaviti dušu u šeolu (podzemlju)”, on otkriva predznanje da Bog neće dopustiti da ostane u bestjelesnom stanju. Mada je Krist *ušao* u šeol, nije tamo ostao.

Bog nije dopustio da se u Kristovom slučaju odigra uobičajeni proces truljenja. Čudesnim očuvanjem, Kristovo je beživotno tijelo tri dana i noći sačuvano od raspadanja.

16,11 U posljednjem stihu, naš Gospo-

din ima potpuno pouzdanje da će mu Bog pokazati stazu u život – stazu kojom će se vratiti iz smrti; stazu koja će ga u konačnici povesti natrag u nebo, pred Božje lice. Ondje će doživjeti puninu radosti i vječno blaženstvo.

Psalam 17: Vječita zagonetka

Kad učinimo nešto krivo i stradamo zbog toga, vlastita nam savjest govori da je naša kazna opravdana. No posve je druga priča kad naše stradanje nema nikakve veze s našom krivnjom! Ovakvo stradanje – “pravde radi”, kako to kaže Petar – vječita je zagonetka Božjoj djeci.

I David je primio svoj dio takvoga stradanja. No znao je što s tim treba učiniti. Donosio je svoj slučaj pred pravednoga Suca. I bio je uvjeren da će dobiti pošteno suđenje.

Katkad se čini kao da se David brani gorostasnim samoljubljem. Na sav glas tvrdi da je pravedan, častan i poslušan. Gotovo da zvuči kao da je dostigao stanje bezgrešnog savršenstva. No uopće nije tako, niti David to čini. On ne tvrdi da je nedužan u *svim* područjima života, nego samo u tom *stanovitom slučaju*. Kaže da nije učinio ništa čime bi izazvao trenutčno neprijateljstvo svojih protivnika.

Davidov slučaj bismo mogli parafrazirati na sljedeći način:

17,1-2 “Počuj, Jahve, moj slučaj jer je pravedan. Pozorno slušaj što ću ti reći, jer me nepravедno progone. Molim te za pravdu i govorim onako kako jest – nema prevare, nema zamagljivanja istine. Pred tvojim sudom ja tražim opravdanje. Tvoje oči neka vide svaku stranu moga slučaja, a onda odluči u korist pravde.”

17,3-5 “Ispitaš li moje srce, provjeriš li me i u tami i na svjetlu – bez obzira na to koliko me duboko odlučiš kušati – otkrit ćeš da moji protivnici nemaju valjana razloga da me napadaju ovako kako to čine. Doista govorim istinu. Barem što se tiče

uobičajene ljudske poročnosti, uspio sam je izbjeći i sačuvati se od svjetovnosti jer sam se držao tvoje riječi, Biblije. Ne pouzdajući se u svoju snagu, nego u tvoje zapovijedi i obećanja, živio sam u poslušnosti tebi. Korakom svojim nisam zašao s tvoje staze; nisam pribjegavao nasilju protiv mojih neprijatelja ni kad sam za to imao mnoštvo prilika.”

17,6-7 “Sad svoj slučaj predajem tebi. Tebi se obraćam za pravdu, uvjeren da ćeš me čuti i uslišati me. Ti si izbavitelj onih koji utočište od neprijatelja traže u tvojoj desnici. Tebi se utječem, ti sad pokaži na meni čudo svoje velike dobrote.”

17,8-12 “Čuvaj me kao zjenicu oka – onako kako zjenicu ‘čuvaju trepavice, kapci, obrve, očna duplja i brzo podignuta ruka’ (F. B. Meyer). Sakrij me u sjenu svojih zaštitničkih, nježnih krila. Tad ću biti siguran od zlotvora koji me robe od svega što imam, pa koji mi žele uzeti i život. Kao što veoma dobro znaš, njihova bešćutna (dosl. usaljena) srca nisu sposobna za samilost, a njihova usta bljuju zastrašujuće oholo, hvale se svime što mi kane učiniti. Potajno me uhode i već su me opkolili. Očima svojim vrebaju kad će mi zadati konačan udarac. Divlji kao lav koji je vječno gladan plijena, prepređeni kao lavić pritajeni u grmlju, spremaju se da me rastrgnu.”

17,13-14 “Jahve, ti mi *moraš* pomoći, dođi, obrani me. Presretni ih i obori. Svojim me mačem izbavi iz kandži tih opakih ljudi kojima je važno samo što će za sebe prigrabiti u ovome životu. Dao si im i više nego dovoljno imetka. Dapače, i djeca su im snabdjevena, prebogata – toliko da će ostati i njihovoj djeci.”

17,15 “Pa, što se mene tiče, neka im svega toga. Meni je važnije duhovno od materijalnoga blaga. Dovoljno mi je što ću gledati tvoje lice kao onaj koji je proglašen za pravednika, a ne za grešnika. Jednom kad se probudim bit ću sit od

tvoje prilike, gledat ću i nagledat se tvoga lica.”

E. Bendor Samuel ukazuje na to da petnaesti stih sadrži sve elemente Prve Ivanove poslanice 3,2:

Najviše zadovoljstvo	1. Iv – Još se nije očitovalo... Ali Ps – Bit ću sit (zadovoljan)
Velik preobražaj	1. Iv – Bit ćemo mu slični Ps – Probudut ću se i gledati tvoju priliku
Veća vizija	1. Iv – Vidjet ćemo ga onakva kakav jest Ps – Gledat ću tvoje lice. ¹⁷

Vidi još 1. Korinćanima 15,51-55 i Otkrivenje 22,4.

Psalam 18: Sila koja je Krista podigla iz mrtvih ^(50/51)

Znak da bi ovaj psalam mogao govoriti o Gospodinu Isusu Kristu otkriva nam činjenica da Pavao navodi stih 49 u Poslanici Rimljanima 15,9 dok upućuje na Krista.

“Zato ću te hvaliti među poganima i pjevati imenu tvome.”

Kad pozornije istražimo, otkrit ćemo da smo bili u pravu. Psalam se doista odnosi na Gospodina Isusa Krista. Opisuje njegovu smrt, uskrsnuće, uznesenje, drugi dolazak i veličanstveno Kraljevstvo.

Ni na jednom drugom mjestu u Bibliji nije nam dan tako slikovit opis žestoke bitke koja se vodila u nevidljivu svijetu u vrijeme uskrsnuća našega Spasitelja, kao što je to opisano u ovome psalmu. No o tome će više riječi biti kasnije.

18,1-3 ^(18,2-4) Pjesma počinje slavljenjem Jahve jer je čuo i uslišao molitve njegova voljenog Sina. Obrati pozornost na stilske figure kojima se opisuje Božja snaga, zaštita, sigurnost i spasenje: “Jahve, kreposti moja! Jahve, hridino

moja, utvrdo moja, spase moj; Bože moj, pećino moja... štite moj, snago spasenja moga, tvrđavo moja!”

18,4-6 ^(18,5-7) Smrt ubrzano steže obruč oko Spasitelja koji je u mukama. On u brzom izmjeni slika opisuje kako ga okružuju valovi smrti, kaže da ga bujice zla drže u tjeskobi, da je sputan užadima podzemlja i da na njega padaju smrtonosne zamke koje se ne mogu izbjeći. U tako beznađnoj situaciji postoji samo jedna pomoć: molitva Bogu. Ali Krist nije tražio da ga Bog spasi od umiranja; to je, na kraju krajeva, i bio cilj njegova dolaska na svijet (Iv 12,27). Tražio je spasenje iz smrti. “On, pošto u vrijeme svog zemaljskog života prikaza molitve i prošnje s jakim vapajima i sa suzama onomu koji ga je mogao spasiti od smrti, bijaše uslišan zbog strahopoštovanja” (Heb 5,7).

Krist je i u dubokoj tjeskobi bio siguran da Bog čuje njegovu molitvu i da će ga uslišati. Ostatak psalma otkriva kako su Emanuelovi vapaji iz Getsemanija i s Golgote podigli na noge sve sile Sve-mogućega Boga koje su ustale radi njega. “Glas je tanan i usamljen”, napisao je F. B. Meyer, “no odgovor trese tvorevinu.”

18,7-15 ^(18,8-16) Kad čitamo stihove 7-19 stječemo dojam kao da je buknuo rat. I točno to se dogodilo tijekom Kristova uskrsnuća. Vodila se bitka između Boga i vojske pakla. Sotona i svi njegovi demoni bili su utaboreni kraj groba nadomak Jeruzalema, odlučni u nakani da spriječe Isusovo uskrsnuće. Uspjeh što su ga postigli raspećem bio bi poništen, ako bi Krist ustao od mrtvih. Stoga su se usredotočili na Spasiteljev zapečaćeni grob.

Tad je Bog savio nebesa i sišao dolje, pokazujući pritom najveću silu za kakvu je svijet znao. Apostol Pavao kasnije je govorio o tome kao o izvanredno velikoj snazi “koja odgovara djelotvornosti silne moći njegove, što je pokazao u Kristu uskrsnuću ga od mrtvih” (Ef 1,19-20).

Veća od sile koja je stvorila svemir, veća od snage koja je izbavila Izrael iz Egipta, Božja sila uskrsnuća, to prvo uskrsnje jutro, primorala je na povlačenje svu vojsku svakog poglavarstva, svake vlasti, sile i gospodstva i svih zloduha.

Dok je Bog dolazio, zemlja se tresla jer je plamtio gnjevom. Opis kaže da je iz njegovih nosnica sukljao dim, iz usta buktao ogranj koji proždire, a iz njega vrvalo živo ugljeglje na njegove neprijatelje. Spuštao se na oblaku nalik kerubu, a zemlja je drhtala od silovitih naleta olujne bure, nadvili su se tamni oblaci, grmjeli su gromovi, sijevale munje i tukla tuča, dok je Bog u općemu napadu razbijao neprijatelja. I baš kao tijekom prelaska Crvenoga mora, i sad su vode môra i rijeka ustuknule u strahu pred žestokim očitovanjem gnjeva Svemogućega.

18,16-19 ^(18,17-20) Upadljivim simbolizmom Bog mrvi, udara, lomi, ranjava i sakati neprijatelja, sve dok ovaj potpuno poražen ne odstupi. A onda poseže dolje i podiže Krista iz zapečaćena groba. Aleluja! Krist je uskrsnuo! I ne samo da ga podiže iz mrtvih, nego ga pobjedonosno uzdiže kroz cijelo područje neprijatelja i proslavlja ga tako što ga postavlja sebi s desne strane. Stoga Pavao kaže: "Razoruža Poglavarstva i Vlasti i javno ih izloži ruglu vodeći ih u pobjedonosnoj povorci pobijedene njime" (Kol 2,15).

18,20-30 ^(18,21-31) Ovdje vidimo osnovni princip ili tajnu uskrsnuća. Postojala je stanovita moralna nužnost da Bog uskrisi Gospodina Isusa. Ta je nužnost nastala iz Kristova bezgrešnog, neokaljanog života, iz njegove nepokolebljive predanosti volji njegovoga Oca, te iz savršenstva njegova djela na križu na Golgoti. Bog je zbog svoje pravednosti morao podići Spasitelja iz groba u silu vječnoga života. Zato Pavao u Poslanici Rimljanima 6,4 kaže da je Krist uskrsnuo očevom slavom, jer je Bog zbog svoje slave, zbog svoje naravi, učinio uskrsnuće moralno nužnim;

bila je to nagrada za Kristovu savršenu pravednost.

Mada je David napisao stihove 20-30, oni se ne odnose posve na njega. Zapravo je govorio proročki, nadahnut Svetim Duhom, o onome koji će biti i njegov Sin i njegov Gospodin (Mt 22,41-46).

18,31-42 ^(18,32-43) Ovi stihovi opisuju Kristov drugi dolazak. A doći će s neba "u plamenom ognju... u pratnji svoje anđeoske vojske... i osvetiti se onima koji neće da priznaju Boga i koji se ne pokoravaju Radosnoj vijesti o našem Gospodinu Isusu (2. Sol 1,7-8). Bit će "obučen u ogrtač umočen u krv... Iz njegovih usta izlazi oštar mač da njime pobije pogane... On gazi tijesak vina uskipjelog gnjeva Boga, Svemogućega" (Otk 19,13.15).

Krist je ovdje prikazan prevashodno kao ratnik. Ovo je u skladu s ostatkom Biblije koja naučava da će Krist, kad se vrati na zemlju, prije svega doći "da sudi svima i da kazni sve bezbožnike za sva njihova bezbožna djela koja počinise i za sve uvredljive riječi koje oni, bezbožni grešnici, izgovoriše protiv njega!" (Jd st. 15).

Nakon što ga Bog Otac opremi za rat (st. 31-37 ⁽³²⁻³⁸⁾), Krist će goniti i potpuno uništiti sve svoje neprijatelje (st. 37-42 ⁽³⁸⁻⁴³⁾).

18,43-45 ^(18,44-46) Kad porazi neprijatelje, ustanovit će svoje kraljevstvo na zemlji i vladat će kao Kralj kraljeva i Gospodar gospodara. Sada je glavar svim narodima na zemlji. I otkupljeni Izrael i otkupljeni pogani služe u svojevóljnoj pokornosti pravednoj vladavini proslavljenoga Krista. Tuđinci mu laskaju, hineći da su mu poslušni.

18,46-50 ^(18,47-51) Psalam završava onako kako je počeo – hvalospjevom Bogu koji je čudesno oslobodio Gospodina Isusa. Velike je pobjede dao svome kralju i iskazao milost svome pomazaniku, svome Sinu.

Zbog onoga što je učinio i mi ga trebamo slaviti među narodima i pjevati hvale njegovu imenu.

Psalam 19: Dvije Božje knjige ^(14/15)

19,1-2 ^(19,2-3) “Nebesa slavu Božju kazuju, naviješta svod nebeski djelo ruku njegovih.” A kakvu nam tek priču pričaju! Razmisli, prije svega, što bi rekli o neizmjernosti svemira. Kad bismo putovali svemirom brzinom svjetlosti – 300.000 kilometara u *sekundi* ili 9,5 bilijuna kilometara u *godini* – trebalo bi nam deset milijardi godina da stignemo do najudaljenije točke koju možemo vidjeti teleskopom. No, to bi još uvijek bilo daleko od krajnjih granica svemira. Danas astronomi drže da svemir, vrlo vjerojatno, uopće nema granica! Naš planet, Zemlja, samo je malena čestica u bezgraničnu prostranstvu!

Razmisli i o broju zvijezda i drugih nebeskih tijela. Golim okom možemo vidjeti oko pet tisuća zvijezda. Manjim teleskopom vidimo ih oko dva milijuna. No s Palomar teleskopom možemo vidjeti milijarde *galaksija*, a da i ne govorimo o pojedinačnim zvijezdama.

A onda, razmisli o udaljenosti nebeskih tijela od zemlje i jedno od drugoga. Netko je tu razdaljinu opisao na sljedeći način: ako bi nam za put od 1600 kilometara trebao jedan peni, put na Mjesec koštao bi 2,38 dolara, put do Sunca 930 dolara, no put do *najbliže* zvijezde koštao bi nas 260 milijuna dolara.

Svjetlu, s najudaljenijih zvijezda koje možemo vidjeti teleskopom, treba deset milijardi godina da dođe do Zemlje. Prema tome, kad promatramo svemir, doista gledamo unatrag u vrijeme. Na primjer, galaksiju Andromeda ne vidimo tamo gdje je sad, nego tamo gdje je bila prije dva milijuna godina!

Iako nam se čini da su zvijezde natrpane na nebeskome svodu, razdaljina među

njima tako je golema da ih se uspoređuje s usamljenim brodovima svjetionicima koji, udaljeni jedan od drugoga milijune kilometara, plove po pustome moru.

Kad je tvorevina tako veličanstvena, koliko je slavljivi i veći Stvoritelj! Nebesa danonoćno kazuju slavu i veličinu Božje sile i mudrosti. Nebeski svod neprestano naviješta čudesno djelo njegovih ruku. (U Bibliji “nebeski svod” upućuje na nebesko prostranstvo.) Kao što je Isaac Watts napisao: “Priroda u svemu svom obimu stoji nepoljuljana i diljem zemlje daje hvalu svome Tvorcu.”

19,3-4a ^(19,4-5a) Nije to govor, nema riječi, niti se razabire glas, a ipak besjeda zvijezda razliježe se po svoj zemlji i njihova poruka seže sve do nakraj svijeta. Već samim pogledom u nebo čovjek može znati da postoji Bog i može spoznati njegovu vječnu silu (Rim 1,20). Zastrahujuća veličina i složenost svemira potvrđuje opasku lorda Kelvina, koji je rekao: “Razmisli li dovoljno snažno, znanost će te natjerati da povjeruješ u Boga.” Kant je napisao:

Nije moguće promatrati strukturu svijeta, a da se pritom ne primijeti veličanstven poredak njegova uređenja, kao i stanovito djelovanje Božje ruke u savršenom uzajamnom odnosu svega što je utkano u svijet. Kad razum konačno razmotri i zadivljeno spozna svu tu krasotu i obilje savršenstva, osjeća pravednu ogorčenost pred takvom neustrašivom budalaštinom koja se usuđuje sve to pripisati slučajju i sretnoj okolnosti. Prosto mora biti da je Najviša mudrost smislila plan, a Beskrajna ga sila sprovela u djelo.¹⁸

19,4b-6 ^(19,5b-7) Psalmist vidi nebeski svod kao beskrajno velik šator što ga je Bog razapeo za sunce. Kad se ujutro sunce podiže, nalik je ženiku koji izlazi

iz ložnice i dok se kreće preko nebeskoga svoda sličijunaku (divu) koji radosno trčij svoju utrku. Njegova staza započinje na istočnome kraju neba i teče spuštajući se prema zapadnome obzoru. Mi, dakaako, znamo da sunce zapravo ne izlazi i ne zalazi, nego da se zemlja okreće u odnosu na njega i tako stvara tu iluziju. No u pjesničkim tekstovima Biblija često rabi jezik ljudskoga pristupa stvarima, baš kao što i sami to činimo u svakodnevnome govoru.

Sunčevu se žaru ništa ne može sakriti. Ono sve osvjetljava i prožima svaki, i najudaljeniji kut i procjep u svijetu.

19,7-9 ^(19,8-10) No tvorevina je samo jedan svezak Božjega otkrivenja. Stih 7 uvodi nas u drugi svezak istoga – u “Zakon Jahvin”. I jedno i drugo veličaju Boga i nadahnjuju bogoštovlje obzirnih ljudi. Rijetko koji teolog koji komentira Psalme može izdržati, a da ne navede čuvenu Kantovu izjavu:

Zvezdano nebo iznad mene i moralni zakon u meni, dvoje je što ispunjava dušu neprestanim i sve većim divljenjem i strahopoštovanjem.¹⁹

No, između ove dvije Božje knjige postoji razlika. Tvorevina otkriva Boga kao Svemogućega, Boga snage i moći. No njegova ga riječ otkriva kao Boga koji ulazi u savez i zajedništvo sa svojim narodom. Božja *djela* otkrivaju njegovo znanje i moć, no njegova *riječ* otkriva njegovu ljubav i milost. Znanstvene istine mogu biti poticajne za naš um, no duhovne istine osvjedočavaju naše srce i savjest!

U svome hvalospjevu Božjoj riječi, David je ne prikazuje samo kao Jahvin Zakon, nego i kao Jahvino Svjedočanstvo, Jahvinu naredbu, Jahvine zapovijedi, strah Jahvin i Jahvine sudove. Psalmist pripisuje Božjoj riječi osam vrhunskih odlika: savršena je, pouzdana,

prava, čista, neokaljana, trajna, istinita i pravedna. Potom nabraja pet značajki koje su ishod službe Božje riječi: krijepi dušu, uči neuka, veseli srce, prosvjetljuje oči i opominje Božjega slugu.

19,10 ^(19,11) Vrijednost Božje riječi ne može se izračunati ni mjerom za zlato. No, tu postoji nešto zajedničko sa zlatom; da bi došao i do jednog i do drugog blaga čovjek mora poći u potragu za njim. Golemo se bogatstvo krije na stranicama Božje Knjige, a u čovjekovu je najboljem interesu da ga traži.

Slava je Božja sakrivati stvar,
a slava kraljevska istraživati je.

(Izr 25,2)

A ja iskreno mogu reći da nijedan čovjek koji traga za zlatom nije tako oduševljen svojim otkrićem kao što sam ja kad nađem grumen duhovnoga blaga u Bibliji! Ma koliko volio med, njegov okus nikad nije tako sladak mome nepcu, kao što je to blagotvoran okus Božje riječi! Ne postoje riječi kojima se može opisati bogatstvo i zadovoljstvo koje nazlim u svojoj Bibliji.

Ova je stara knjiga moj vodič,
i prijatelj što uvijek stoji kraj mene.
Ona obasjava i razvedrava moj put,
i svako obećanje koje nađem
krijepi i raduje moj um
dok je čitam i pazim da tako
živim svaki dan.

– Edmund Pillifant

I, kad već govorimo o tome, izraz koji kaže da je nešto “slade od meda koji teče iz saća” prekrasno govori kakva je Božja riječ. Najčistiji je med onaj koji teče iz saća, a ne onaj koji je iscijeđen.

19,11 ^(19,12) Osim toga, Božje riječi prosvjetljuju njegovoga slugu. Sveto pismo poučava vjernika da odoli đavlu, da se uklanja od kušnji, da mrzi grijeh, te da se

kloni i same pojave zla. Kad se kršćanin pokorava pravilima Božje riječi, nalazi pravo ispunjenje u životu. Duhovno, fizički i umno uživa sve blagodati dobrog života! Povrh svega ovoga, on prikuplja veliku plaću koju će mu Krist dodijeliti sa svoje sudačke stolice. “Pobožnost donosi potpunu korist, jer joj pripada obećanje života – života sadašnjega i budućega.” (1. Tim 4,8).

19,12 ^(19,13) No kad se prisjetimo koliko je svet, pravedan i savršen Gospodnji zakon, shvaćamo koliko smo sami skloni pogreškama, pa uzvikujemo zajedno s Davidom: “Ali, tko propuste svoje da zapazi?” Barnes piše:

S obzirom na Zakon koji je tako čist i svet, tako strog u svojim zahtjevima i veoma opsežan u postavljenim uvjetima – izričito traži da se pod nadzor stave misli, riječi i sav život – tko bi se mogao sjetiti koliko je puta odstupio od njega? Nešto slično nalazimo i u Psalmu 119,96: “Svakom savršenstvu vidim granicu, a zapovijed tvoja nema granica.”²⁰

Dok nas Sveto pismo razobličava same pred sobom i osvjedočava o grijehu kojega ranije nismo bili svjesni, ponukani smo moliti za oproštenje potajnih grijeha – grijeha što su sakriveni od nas samih, pa često i od drugih, ali ne od Boga. Grijeh je grijeh, čak i ako ne znamo za njega. Stoga bi naše priznanje grijeha uvijek trebalo uključivati i one sakrivene.

19,13 ^(19,14) No psalmi nas ne uče samo da molimo za očišćenje od tajnih grijeha, nego i za to da nas Bog sačuva od voljnih, odnosno od grijeha proisteklih iz oholosti i samopouzdanja. Oholost je bila matični grijeh svemira. Ona je bila uzročnikom Luciferove izvorne pobune protiv Boga. A psalmist se prevlasti takvih, svojevrijednih grijeha u svome životu, bojao više

nego ičega drugog. Kad bi samo mogao izbjeći njihovu prevlast, piše, bio bi neokaljan, čist od velikoga prijestupa – osobito od teškoga prekršaja koji se sastoji u odstupanju od Boga i pobuni protiv njega.

19,14 ^(19,15) Hvalospjev je završen. David je uzveličao knjigu stvaranja i knjigu otkrivenja. Sad završava molitvom da njegove riječi i razmišljanja budu ugodni Jahvi, njegovoj kreposti (dosl. “stijeni”) i njegovu otkupitelju. Kad se na Boga upućuje kao na stijenu ili hrid, oslikava se snaga, sigurnost i spasenje. Kao naš Otkupitelj, Bog je u Kristu onaj koji nas je otkupio od grijeha, ropstva i srama.

Psalam 20: Ime Boga Jakovljeva ^(9/10)

Nacija je na pragu rata. Prije nego što će povesti svoje snage u bitku, kralj David dolazi primijeti žrtvu. Mnoštvo odanih podanika okupilo se da mu poželi uspjeh. U stihovima 1-5 ⁽²⁻⁶⁾ žujemo kako mole da ga Gospodin štiti i donese mu pobjedu. Ohrabren molitvom svoga naroda, kralj izražava pouzdanje da će se Jahve umiješati i pomoći mu (st. 6 ⁽⁷⁾). Njegovo se pouzdanje prelijeva na narod i njihove su molitve sada pomiješane s uvjerenjem u oslobođenje (st. 7-9 ⁽⁸⁻¹⁰⁾).

Molitva naroda (20,1-5) ^(20,2-6)

20,1 ^(20,2) Uoči bitke, narod se pouzdaje u Jahvu da će uslišati kralja i u onoj koja slijedi odbiti neprijatelja i poraziti ga. Dok izgovaraju: “Štitilo te ime Boga Jakovljeva”, podsjećaju nas da Božje ime sibolizira samu Osobu. Tri puta u ovome psalmu nailazimo na to čudno ime:

Štitilo te ime Boga Jakovljeva (st. 1 ⁽²⁾).
U ime Boga svoga dizali stjegove (st. 5 ⁽⁶⁾).

Mi se hvalimo imenom (pouzdamo u ime) Jahve, Boga našega (st. 7⁽⁸⁾).

Williams spretno ponavlja iste ove riječi metodom aliteracije, kao što slijedi:

Ime Obrane.
Ime Očitovanja.
Ime Oslobođenja.

20,2^(20,3) Ovdje se navodi tko je izvor željene pomoći. Svetište na Sionu bilo je mjesto Božjega prebivališta na zemlji, stoga je bilo opravdano očekivati pomoć iz njega i obranu sa Siona.

20,3^(20,4) Kraljeva vjernost i poslušnost u prinosima i paljenicama navode se kao osobit razlog zbog kojega bi ga se Gospodin trebao spomenuti i milostivo primiti te žrtve.

20,4-5^(20,5-6) Kraljeva je želja bila da Gospodin njegove namisli i pothvate okruni uspjehom. Ovdje njegov voljeni narod moli da to doista bude ishod predstojeće bitke. Već razmišljaju o proslavi velike pobjede, uz radosno klicanje kako vijest o pobjedi putuje diljem zemlje, te s uzdignutim stjegovima koji se viore na vjetru u čast imenu njihova Boga.

Nije posve jasno je li riječi: "Ispunio Jahve svaku molbu tvoju" izgovorio narod, svećenik ili kralj. U svakom slučaju, ovo je dostojna molitva.

Kraljev odgovor (20,6) ^(20,7)

Ohrabren pobožnim poticajima svoga naroda, kralj se raduje u spoznaji da će Jahve doista poslati svu potrebnu pomoć sa svoga svetoga neba i umiješati se svojom obilnom snagom.

Molitva naroda u pouzdanju (20,7-9) ^(20,8-10)

20,7-8^(20,8-9) Takvo je pouzdanje zarazno. Narod predan Bogu i nadahnut pouz-

danjem svoga vođe ne osjeća više strah pred vojnom snagom neprijatelja. Neka se samo oni hvale svojim moćnim bojnim kolima i u bitkama oprobanim, prekaljenim konjima; Izrael će se hvaliti imenom Jahve, svoga Boga! Bolje je pouzdati se u njega nego u nagomilane arsenale oružja. Neka ih Gospodin samo pogleda i najmoćnije će vojske posrnuti i popadati na zemlju! No kad se dim nakon bitke razide, vidjet će se da oni koji su uz Gospodina stoje uspravno i ne kolebaju se.

20,9^(20,10) Umiren ovim saznanjem, narod još jedanput moli Jahvu da udijeli kralju pobjedu i tako usliši njihove molitve za spasenje.

Primjena

Povijesna primjena ovoga psalma može se naći u Davidovoj pobjedi nad Amoncima i Aramejcima (Sirija) (2. Sam 10,14-19).

No ovaj bi se psalam mogao odnositi i na Gospodina Isusa, kao molitva za njegovo uskrsnuće. Njegov vjerujući narod moli da Bog pokaže potpuno zadovoljstvo Kristovom žrtvom na Golgoti tako što će ga uskrisiti iz mrtvih. A Mesija je, dok vodi borbu sa sotonom i njegovom vojskom, siguran u ishod. Psalam 20 navješćuje pobjedonosnu radost prvoga uskrsnjeg jutra.

Dvadeseti se psalam može odnositi i na misionare koji ulaze na sotonino područje, ili na svakoga kršćanina koji nastoji napredovati za Gospodina.

Psalam 21: Zahvala za pobjedu ^(13/14)

Između ovoga i prethodnog psalma postoji tijesna veza. Tamo smo čuli narod kako moli pobjedu za svoga kralja koji odlazi u rat. Ovdje je molitva uslišana i isti se narod prisjećajući pobjede s Gospodinom. Prvo se podsjećaju kako im je Bog

donio uspjeh (st. 1-7). Potom navješćuju konačan poraz svih kraljevih neprijatelja (st. 8-12). Naposljetku veličaju Jahvinu snagu i moć (st. 13).

Sladak okus pobjede (21,1-7) ^(21,2-8)

21,1-4 ^(21,2-5) Kralj se veseli jer je Jahve očitovao svoju moć i pomogao mu u bici. Kliče od radosti prisjećajući se Božje pravodobne pomoći. Bog mu je dao pobjedu za kojom je žudio, uspjeh za koji je molio. Jahve mu je izišao u susret s blagoslovima pobjede i blagostanja. Svevišnji mu je na glavu stavio nepropadljivu krunu od suhog zлата. Odgovarajući na kraljevu molbu da ga sačuva, Bog mu je dao život – da, duge dane za vijekove vijekova. Ovaj potonji izraz vjerojatno znači dug život u Davidovu slučaju, no doslovce je točan za vječno uskrišen život Mesije.

21,5-7 ^(21,6-8) Ovaj je dio još ljepši kad ga promatramo u svjetlu Gospodina Isusa Krista. Njegova je slava velika, jer mu je Bog pomogao i uresio ga veličanstvom i sjajem. Uskrisujući ga iz mrtvih i postavljajući ga sebi s desne strane, Bog ga je ovjenčao slavom i čašću (Heb 2,9). Da, Jahve ga je učinio blagoslovom za vijekove, kao i blagoslovom svemu svijetu! Krist je postavljen na najviše mjesto i ispunjen je radošću pred licem svoga Oca. Upravo ga je njegovo apsolutno pouzdanje u Jahvu postavilo na taj položaj časti. A milost će Svevišnjega osigurati njegovu vječnu uzvišenost.

Sudbina što će zadesiti kraljeve neprijatelje (21,8-12) ^(21,9-13)

21,8-10 ^(21,9-11) Sada se narod obraća izravno kralju. (U prethodnome su dijelu govorili Gospodinu.) Prepoznamo li u liku kralja Mesiju, vidimo da ovaj ulomak opisuje sudbinu Kristovih neprijatelja u vrijeme njegova drugog dolaska.

Njegova će desnica iščeprkati iz jazbi-

na sve njegove neprijatelje; nijedan koji ga mrzi neće mu umaći. Sredstvo njihova uništenja bit će oganj, “kad se u ‘plamenom ognju’ Gospodin Isus objavi s neba u pratnji svoje andeoske vojske, ‘koji će se osvetiti onima koji neće da priznaju Boga i koji se ne pokoravaju’ Radosnoj vijesti o našem Gospodinu Isusu” (2. Sol 1,7-8). Gospodin će uništiti njihovo potomstvo na zemlji i njihov rod među ljudima.

21,11-12 ^(21,12-13) To zlo što su ga skovali i spletke koje su spremili, ne bi li spriječili Krista da preuzme sveopću vlast nad svijetom (opisano i u Psalmu 2,2-3), potpuno će propasti. Buntovnici će u strahu odstupiti kad ih Bog udari ravno u lice!

Slavljenje Gospodina (21,13) ^(21,14)

U posljednjem stihu psalmist slavi Jahvu jer je očitovao svoju snagu. Narod će pjesmama slaviti Božju silu kojom je oslobodio svoj narod i slomio sve svoje neprijatelje. To je pjesma izraelskoga Ostatka; molitva za uzvišenje Mesije i konačno priznanje da je on Gospodar svega.

Psalam 22: Krist u stradanju i slavi ^(31/32)

Napušten! A Bog bi se radije odvojio od vlastita bića;
Adamovi su se grijesi uskovitali između pravednih Oca i Sina;
da, jedanput je Emanuelov vapaj, vapaj siročeta, potresao njegov svemir – zaorio se glas osamljen, bez odjeka: “Bože moj, ja sam napušten!”

Zaorio se s njegovih usana usred njegovih izgubljenih stvorenja da nikad nijedan vjernik ne mora ponovno izgovoriti te riječi – strašne i žalosne.

– Elizabeth Barrett Browning

22,1-2 ^(22,2-3) Ovome psalmu treba pri-

stupiti krajnje ozbiljno i s punim poštovanjem, jer vjerojatno nikad nitko od nas nije stajao na svetijoj zemlji. Došli smo na Golgotu gdje Dobri Pastir polaže svoj život za ovce. Tri je sata zemlja bila obavijena gustom tamom. Sada “vapaj napuštenog Emanuela” odjekuje svemir: “Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?”

Iza tog bolnog pitanja stoji strašna zbilja – postradali Spasitelj zapravo je *bio*, doslovce i potpuno, napušten od Boga. Vječni Sin, kojega je Otac uvijek ljubio, kojemu se uvijek radovalo, sad je bio ostavljen. Savršeni Čovjek, koji je dosljedno tvorio Božju volju, iskusio je užas pustoši onoga koji je odvojen od Boga.

Pitanje je: “Zašto?” Zašto je sveti, bezgrešni Božji Sin morao pretrpjeti užas pakla tijekom ta tri duga sata tame? Biblija nam daje odgovor. Prije svega, Bog je svet, pravedan i pravičan, a to znači da mora kazniti grijeh, ma gdje ga našao. Bogu nije moguće zažmiriti na jedno oko kad se radi o grijehu, niti može tek tako prijeći preko njega i ne obzirati se. To nas dovodi do druge točke. Mada je Gospodin Isus bio bez grijeha; osobno nikad nije sagriješio; uzeo je na sebe naše grijeh. Dragovoljno je preuzeo odgovornost da umjesto nas plati kaznu za svu našu zloću. Naš je dug upisan njemu na teret, a on je voljno postao jamstvom tog sveukupnog duga. No, što Bog sad može učiniti? Sva njegova pravedna svojstva zahtijevaju da grijeh bude kažnjen. I evo, sad gleda dolje i vidi svoga jedinorođenog Sina kako postaje žrtveno janje za druge. Njegov je ljubljeni Sin postao nositelj naših grijeha. Što će Bog učiniti kad vidi da su naši grijesi položeni na njegova jedinog ljubljenog Sina?

Nikad nije bilo dvojbe o tome što će Bog učiniti! Hotimice je sav svoj pravedni gnjev sručio na svoga jedinoga voljenog Sina. Vatrene bujica božanske osude izlila se na nedužnu Žrtvu. Bog je ostavio

Krista radi nas, kako mi *nikad* ne bismo bili ostavljeni.

Stoga, kad čitamo o Kristovoj strašnoj, dubokoj mucu, trebamo biti itekako svjesni da je sve to podnio *radi nas*. Svaku stavku trebamo završiti riječima *radi mene*. Bio je ostavljen – *radi mene*. Kad čujem njegov vapaj: “Zašto se udaljuješ i ne spasavaš me, i ne primaš riječi jauka moga?” (Bakotić), znam da je to *radi mene*. I *radi mene* nebesa mu nisu odgovarala ni danju ni noću.

22,3 ^(22.4) Spasitelj je u određenome smislu objasnio zašto je ostavljen, riječima: “A ipak si ti Svetac, stoluješ u hvaleospjevima Izraela.” (Šarić) Božja svetost zahtijeva da se plaća za grijeh namiri. Božja je ljubav obezbijedila što je svetost zahtijevala. Poslao je svoga Sina da umre kao zamjenska žrtva. Sad “stroga pravda ne može tražiti više ništa, a milost može otvoriti svoje riznice”.

22.4-5 ^(22.5-6) Ali slušaj dalje! Spasitelj i dalje govori svome Ocu podsjećajući ga da patrijarsi nikad nisu bili ostavljeni. Njihovi vapaji za pomoć nikad nisu ostali neuslišani. Nijednom nisu ostali razočarani, kad su u pouzdanju prizivali njegovo izblavljenje. Unatoč njihovu grijehu i tvrdoglavosti, Bog ih nikad nije napustio. *Ta* je presuda ostavljena za neokaljano Božje Janje!

22.6-7 ^(22.7-8) I ne samo da ga je Bog ostavio; prezreli su ga i odbacili i ljudi. Stvorenjima koja je svojom rukom stvorio, Krist sada gotovo da nije ni bio čovjek – nego samo crv. Poznat mu je bio gorak okus podsmijeha i odbacivanja, i to od naroda kojega je došao spasiti. Dapače, dok je visio na križu, okupljeno mu se mnoštvo rugalo i ismijavalo ga – njega koji zauvijek ljubi njihove duše! Ma koliko nevjerojatno zvučalo, pjevali su pjesme rugalice, kojima su ismijavali njegovu prividnu bespomoćnost i tobžnje uzaludno pouzdanje u Boga.

22,8 ^(22.9) “U Jahvu se on uzda, neka ga

sad izbavi, neka ga spasi ako mu omilje!”
Točno ove riječi izgovarala je svjetina, rugajući se Isusu kod križa (Mt 27,39.43).

22,9-11 ^(22,10-12) Ali sad se Sin Čovječji okreće od ljudi k Bogu i sjeća se Betlehema. Ta Bog ga je izveo iz krila djevice. On ga je sačuvao tijekom nježnih dana njegova djetinjstva. Štitio ga je tijekom razdoblja dječastva i prve mladosti. I upravo na temelju postojećeg odnosa ljubavi, Krist sad moli od Boga da se ne udaljuje od njega ni u tome času tjeskobe i osamljenosti njegove muke.

22,12-13 ^(22,13-14) Među svjetinom okupljenom na Golgoti i ispunjenom mržnjom bilo je mnoštvo Izraelaca. Krist ih uspoređuje s bašanskim bikovima i lavom koji kida plijen i riče. Bašanska oblast, istočno od Jordana, bila je poznata po bogatim pašnjacima, te veoma snažnim i dobro utovljenim govedima. Kasnije je Amos, upućujući na Izraelce (Samaritanke) koji vole raskoš, upotrijebio izraz “krave bašanske” (Am 4,1). Kada Krist na ovome mjestu govori o bašanskim bikovima, upućuje na svoje sunarodnjake, koji su još onda čekali kad će ga opkoliti i ubiti. I ne samo da su bili nalik bikovima spremnim da ga nabodu na svoje rogove, nego su sličili i lavovima koji vrebaju plijen i riču. Izraelov je Mesija došao, a oni su čekali trenutak kad će skočiti na njega kao lav na janje!

22,14-15 ^(22,15-16) Kristova je fizička patnja bila toliko jaka da se ne da opisati. Bila je tu krajnja iscrpljenost; “kao voda razlihi se”. Potom užasni bolovi zbog kostiju koje su bile izmještene iz zglobova jer je visio na križu; “sve mi se kosti rasušše”. Njegovi su unutarnji organi stradali u neprirodnu položaju; na primjer, srce mu se topilo u grudima poput voska. Mučila ga je nepodnošljiva slabost; snaga mu se sasušila kao crijep. Neprestano je osjećao žed; jezik mu se slijepio uz nepce. Sve je to moglo značiti samo da ga Bog polaže u smrtni prah.

22,16-17 ^(22,17-18) I baš kao što je svoje židovske mučitelje uspoređivao s *bikovima* i *lavovima*, sada svoje *poganske* krvnike uspoređuje s *psima*. Taj su naziv Židovi redovito rabili za pogane (Mt 15,21-28). Ovdje se on odnosi naročito na rimske vojnike koji su ga opkolili kao čopor divljih pasa koji reže. Upravo mu je ta rulja zlikovaca probola ruke i noge. Dok su gledali u njegovo polugolo tijelo, vidjeli su kako mu se ispod istegnute kože ocrtavaju sve kosti. I to im je donijelo nevjerojatno uživanje i zadovoljstvo.

22,18 ^(22,19) A onda, u jednom od nekoliko čudesnih proročanstava iz ovoga psalma, Gospodin Isus pretkazuje da će vojnici među sobom podijeliti njegove haljine i baciti ždrijeb za njegovu odjeću. Evo kako se to dogodilo stotinama godina kasnije:

A vojnici, pošto su razapeli Isusa, uzeše njegove haljine i razdijeliše na četiri dijela: svakomu vojniku po jedan dio. Uzeše i njegovu košulju. Ali kako nije bila šivana, nego sva otkana od vrha do dna, rekoše međusobno: “Ne parajmo je, već bacimo za nju kocku komu će pripasti!” (Iv 19,23-24)

22,19-21 ^(22,20-22) Posljedni put u ovome psalmu Spasitelj zaziva Boga da dođe i pomogne mu. Moli ga da ga oslobodi od mača i od pasje sile; i jedno i drugo upućuje na pogane. Mač je simbol moći državne vlasti (Rim 13,4). Ovdje se odnosi na rimsku vlast koja je imala moć osuditi nekoga na smrtnu kaznu. Psi, kao što smo ranije objasnili, simboliziraju poganske vojnike. A onda, u stihu 21, Krist moli spasenje iz lavljih ralja i od bivoljih rogova. Kao što smo vidjeli u stihovima 12 i 13, to se odnosi na židovski narod koji je rekao Pilatu: “Mi imamo Zakon... i po tome Zakonu (on) mora umrijeti...” (Iv 19,7).

“Ti si me uslišio” (Šarić), riječi su

koje donose osobit i pobjedonosan prijelom između stihova 21 i 22 ^(22 i 23). To je prekretnica koja ujedinjuje dva dijela ovoga psalma. Pjesma sada, iz tužaljke i molitve za pomoć, očito prelazi u razdragani hvalospjev. Patnje Gospodina Isusa sad su zauvijek prošle. Njegovo je djelo otkupljenja završeno. Križ je zamijenjen krunom!

Između ova dva stiha, psalmist nas vodi iz trenutka prvog do drugog Kristova dolaska – od Golgote do Maslinske gore! Mada psalam to ne spominje, znamo da posredničko razdoblje obuhvaća Spasiteljevu smrt, ukop, uskrsnuće i uzašašće, kao i cjelokupno doba Crkve u kojem mi živimo.

22,22 ^(22,23) Do ovoga trenutka u psalmu, Krist se vratio na zemlju i zakraljio se. Vjerni Ostatak izraelskoga naroda ušao je u to kraljevstvo sa svom njegovom tisućgodišnjom slavom. Izraelski je Mesija spreman posvjedočiti svojoj židovskoj braći o Božjoj vjernosti, jer je Bog uslišio njegove molitve iz prvoga dijela psalma. Sada Krist slavi Boga usred zbora.

22,23-24 ^(22,24-25) Sljedeća dva stiha donose suštinu onoga što će Krist reći otkupljenome Izraelu tog budućeg dana uspostave njegovog tisućgodišnjeg kraljevstva. U tri veličanstvene usporedbe, obraća im se kao onima “koji se boje Jahve”, svima koji su “od roda Jakovljeva” i svim “potomcima Izraelovim”. Zatim ih potiče da hvale Gospodina, da ga slave i da ga se boje. Razlog za odaziv pun poštovanja u tomu je što je Bog čuo i uslišio bolne vapaje koji su uzlazili k njemu iz tame Golgote. On nije prezreo patnju koju je pretrpio njegov ljubljani Sin, niti je trajno sakrio od njega svoje lice. Umjesto toga, Bog ga “uzdiže na najvišu visinu i dade mu jedincato ime koje je iznad svakoga drugog imena, da se Isusovu imenu ‘pokloni svako koljeno’... i da ‘svaki jezik prizna’ – na slavu Boga Oca: Gospodar je Isus Krist” (Fil 2,9-11).

22,25 ^(22,26) Bog je taj kojega Mesija proslavlja: “Zato ću te hvaliti u zboru veliku...” Krist se u svojoj mucijavjetovao da će javno proslaviti Gospodina i sada će pred njegovim vjernicima (onima koji se boje Gospodina – NKJV, Daničić, Bakotić) izvršiti svoje zavjete.

22,26 ^(22,27) U posljednjih šest stiha ovoga psalma govornik se mijenja. Sada govori Sveti Duh i opisuje idealne uvjete koji će vladati tijekom mira i blagostanja Kristovoga tisućgodišnjeg kraljevstva.

Siromaštva više neće biti; gladni će jesti i nasitit će se.

Zemlja će se ispuniti slavljenjem Boga. Svi koji ga traže hvalit će Jahvu. A sve Božje štovatelje, Sveti Duh blagoslivlja riječima: “Neka živi srce vaše dovijeka!”

22,27 ^(22,28) Diljem svijeta dogodit će se probuđenje. Svi će se krajevi zemaljski spomenuti da je Krist umro na Golgoti i obratit će se Jahvi. Sve obitelji pogana ujedinit će se u općem činu odavanja časti Bogu i štovanja.

22,28-29 ^(22,29-30) A Gospodin će zavladati cijelim svijetom. Pravo na prijestolje njegovo je i on će vladati nad narodima. Svi će se zemaljski velikaši potčiniti njegovoj vlasti i svaki će se smrtnik pokloniti pred njim – svi koji silaze u prah i koji ne mogu sačuvati dušu svoju u životu (Daničić).

22,30-31 ^(22,31-32) Kristova će slava biti trajna. Jedan naraštaj za drugim služit će mu i naviještati njegovu slavu. Od jednog do drugog naraštaja prenosit će se osobita poruka: da je Krist pravedno dovršio veliko djelo otkupljenja. Psalm 22 počinje *četvrtom riječi* s križa – vapajem tijekom ispaštanja radi pomirenja, a završava riječima: “On je to učinio!” (Šarić), koje imaju posve isto značenje Kristove *sedme riječi* s križa: “Svršeno je!” (Iv 19,30). Kroz stoljeća će se s jednoga naraštaja na drugi prenositi Radosna vijest da je Krist učinio sve i sve završio.

Psalam 23: Dobri Pastir

Dvadeset treći psalam vjerojatno je najomiljenija pjesma u svoj književnosti. Bilo da se pjeva po svečanoj ritamskoj melodiji (*Crimond*) ili da se recitira na satu vjeronauka, njegova je privlačnost vječna, a poruka besmrtna. “Blagoslovljen neka je dan”, napisao je jedan stari teolog, “kad je rođen Psalam 23!”

Teško da bi bilo moguće napraviti bolji pregled ovoga psalma od onoga koji je već načinio J. R. Littleproud:

Tajna sretnoga života – ispunjena
svaka potreba.

“Jahve je pastir moj: ni u čem ja ne
oskudijevam.”

Tajna sretne smrti – uklonjen svaki
strah.

“Pa da mi je i dolinom smrti proći,
zla se ne bojim, jer si ti sa mnom.”

Tajna sretne vječnosti – ispunjena
svaka želja.

“Dobrota i milost pratit će mene sve
dane života moga. U Jahvinu ću
domu prebivati kroz dane
mnoge.”²¹

23,1 Unatoč rasprostranjenoj popularnosti diljem svijeta, ovaj psalam nije za svakoga. Prikladan je samo za one koji imaju pravo reći: “Jahve je pastir moj.” Istina je da je dobri Pastir umro za sve ljude, no samo oni koji su ga doista primili izričitim činom vjere, njegove su ovce. Njegovo je djelo spasenja *dostatno* za sve, no *djelotvorno* je samo za one koji doista vjeruju u njega. Stoga sve ovisi o osobnoj zamjenici *maj*. Ukoliko on nije *maj* Pastir, tad ostatak psalma meni ne pripada. S druge, pak, strane, ako je on doista moj, a ja doista njegov, tad u njemu imam sve!

23,2 Neće mi nedostajati hrane, ni za

dušu ni za tijelo, jer mi on daje odmora na zelenim poljanama.

Neće mi nedostajati ni osvježnja, jer mi on daje da počinem kraj mirnih voda.

23,3 Neće mi nedostajati ni životne snage, jer on krijepi moju dušu.

Ni moralnoga usmjerenja neće mi nedostajati, jer me on usmjerava na prave staze, imena svojega radi.

Smijemo se dječaku koji se uspaničio dok je recitirao ovaj psalam, pa je iznio neobičnu verziju: “Jahve je pastir moj, ni za što ja ne brinem”. No više je bio u pravu nego u krivu. Promašio je točne riječi, no uhvatio je točan smisao. Ako je Gospodin naš Pastir, doista ne moramo ni za što brinuti!

23,4 A ni smrti se ne moramo bojati. U dolini smrtno sjene nema mjesta strahu, jer je naš Pastir točno tu, s nama. Žalac je smrti grijeh – grijeh koji je ostao nepriзнat i neoprošten. No Krist je za vjernika oteo od smrti taj žalac. Jednom je zauvijek uklonio naše grijeha. Sada je ono *nagore* što nam smrt može učiniti zapravo nešto *najbolje* što bi nam se moglo dogoditi! Stoga možemo pjevati:

Ne bojim se tebe, smrti, ne bojim se
tebe, grobe;

dug je plaćen, vi nemate moć.

U onom tamnom, strašnom času,
na Isusa je stavljen sav naš grijeh.

– Margaret L. Carson

Točno je da kršćani mogu imati određene slutnje o patnji koja tako često prati smrt. Kao što je jedan stari svetac rekao: “Nemam ja ništa protiv da Gospodin skinu s mene ovu ljušturu, samo se nadam da će je skinuti nježno.”

Također je točno da ne dobijamo milost smrti sve dok nam to ne bude potrebno. No i dalje stoji činjenica da je smrt, što se nas tiče, lišena svoga užasa, jer znamo da umrijeti znači otići Kristu – a

to je nešto najbolje što se čovjeku može dogoditi. "Smrt je dobitak."

Pastirovi štap i palica izvori su utjehe, zaštite i vodstva. Kada je potrebno, on može upotrijebiti štap i za popravlanje. Većina ovaca, s vremena na vrijeme, treba i takvu službu.

23,5 U međuvremenu, Pastir pred nas prostire trpezu naočigled našim neprijateljima. Na nju su postavljeni svi duhovni blagoslovi koje nam je pribavio svojom dragocjenom krvlju. Ta trpeza oslikava sve ono što nam pripada u Kristu. Iako smo okruženi neprijateljima, uživamo te blagoslove u miru i sigurnosti.

J. H. Jowett objašnjava:

Istočnjačka gostoljubivost jamči gostu sigurnost. "Poduzimaju se sve časne mjere gostoprimitva, kako bi se gost obranio. Uvodi se u šator, pred njega se postavlja hrana, dok njegovi progniteljima kojima je izmakao, ostaju zlovoljni pred vratima."

Također nam glavu maže uljem. Pastiri mažu uljem glavu ovcama, kako bi ublažili bol od ogrebotina i ozljeda. Svećenicima ulje za pomazanje znači posvećenje njihova rada. Kraljevima je ulje za pomazanje povezano s krunidbom. Svaki je vjernik pomazan Svetim Duhom onog trenu kad primi Spasitelja. Pomazanje mu jamči poučavajuću službu Boga Duha.

Kad pomislimo na sve bogatstvo milosti što ga imamo u Kristu Isusu, u nama navire zahvalno priznanje: "Čaša se moja prelijeva!"

Njegova ljubav nema među,
niti milost ima mjeru,
njegova je moć beskrajna,
čovjeku nepoznata;
jer iz obilja bogatstva u Kristu,
obilja bez kraja,

on nam daje, daje i daje ponovno.

– Annie Johnson Flint

23,6 I na kraju, tu je tajna sretne vječnosti. Cijelog života prati nas Božja dobrotu i milost i naposljetku stižemo do Božjeg doma, našega vječnog prebivališta. Kad pomislimo na sve to, moramo se složiti s onim što je rekao Guy King: "Kako smo mi sretni prosjaci!"

Psalam 24: Tko je Kralj slave?

Dvadeset i četvrti psalam navješta veličanstven događaj koji će se odigrati na kraju razdoblja velike nevolje. Prestala je oluja Božjega suda, Gospodin Isus vratio se na zemlju, porazio sve svoje neprijatelje i sada stupa ka Jeruzalemu, gdje će vladati kao Kralj kraljeva i Gospodar gospodara. Ovo je pobjednička povorka kakvu svijet još nije vidio. I baš kao što su nekoć gledatelji stajali preneraženi pred strahotom Spasiteljeva stradanja, tako će sad ostati bez riječi pred veličinom njegove slave.

24,1-2 Dok se to mnoštvo približava gradu, odjekuje objava da zemlja i sve što je na njoj pripada Bogu. To je objava o Božjemu vlasništvu i Kristovu punom pravu vlasti. A potom se svemu tome daje razlog. Krist je stvorio svijet. On je taj koji je sakupio vode na jedno mjesto i učinio da se pojavi kopno. On je taj koji je oblikovao rijeke, neke na površini zemlje, neke pod njom. Sad dolazi preuzeti što je njegovo, a što mu je stoljećima bilo osporavano.

24,3-6 Sljedeća četiri stiha govore o tome kakvi će ljudi ući u Kristovo kraljevstvo i uživati tisućgodišnju vladavinu mira i blagostanja. To su vjerujući izraelski Ostatak i otkupljeni pogani. Oni će uzaći u Hram u Jeruzalemu i ondje iskazati Bogu štovanje. Moglo bi se učiniti da su svi ti ljudi stekli pravo na ulazak

u Kraljevstvo svojim dobrim karakterom, no to nije točno. Njihov je karakter *posljedica* novoga rođenja odozgo, jer tko se odozgo ne rodi, ne može vidjeti Božje kraljevstvo, niti može ući u njega (Iv 3,3.5). Ti su ljudi, dakle, vrsni sveti koji su pretrpjeli strašne muke i čije su haljine postale bijele jer su očišćene u Janjetovoj krvi.

Pojedinačno su označene četiri crte karaktera. Takvim su ljudima ruke čiste; drugim riječima, njihovi su postupci pravedni i besprijekorni. Imaju nedužno srce; odnosno, njihove su pobude iskrene, a um neiskvaren. Ne pristaju ni uz kakvu obmanu. I naposljetku, ne izvrću pravdu, svjedočeći o nečemu što nije istina. I njihove ruke i srca i duša i usne – sve je pravedno.

To su vjerni podanici koji će ući u Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo. Mada su takve ljude bezbožnici ranije ismijavali i prezirali ih, sada će ih Bog njihova spasenja opravdati. Da, to su građani Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva – narod koji je tražio Božje lice, narod koji je primio milost od Boga koji ljubi prezrene.

24,7-8 Volim zamišljati kako povorka pjeva stihove 1-6 dok prelazi preko kidronske doline. No sada njihovu pjesmu prekida prodoran zvuk trube glasnika s čela kolone. On poziva stražare koji stoje na vratima Jeruzalema: “Podignite, vrata, nadvratnike svoje, dižite se, dveri vječne, da uniđe Kralj slave!” Stražari s gradskih zidina uzvraćaju glasnom, impresivnom melodijom: “Tko je taj Kralj slave?” Zatim stiže jasan, gromoglasan odgovor: “Jahve silan i junačan, Jahve silan u boju!”

24,9-10 Sada su bliže gradu, no vrata se još kolebaju. Stoga glasnik još jedanput zapovijeda da se vrata otvore, jer dolazi Kralj slave. I ponovno ga pitaju: “Tko je taj Kralj slave?” On odgovara: “Jahve nad Vojskama – on je Kralj slave!”

Zatim Kralj, sa svojim vjernim podani-

cima, ulazi u grad, da u svoje probodene ruke uzme žezlo opće vlasti.

F. B. Meyer kaže:

Ovaj je psalam u nama oživotvoren onoga trena kad Isus uđe u naša srca kao naš Kralj i tu zavlada, a njegovo potpuno ispunjenje dogodit će se kad ga sva zemlja i svi njezini stanovnici prime kao svoga Gospodina.²²

Psalam 25: Gospodnja tajna

Ovaj je psalam napisan u akrostihu, mada je jedno slovo hebrejskoga pisma izostavljeno, a jedno se rabi dvaput.²³ Teško mu je odrediti jedinstvenu temu; umjesto toga, čini se da je ovdje sabrana mješavina molitava i razmišljanja, dok je jedina vidljiva spona među njima alfabetska.

25,1-3 Prvo dolazi molitva za zaštitu. Čini se da Davidovi neprijatelji nikad nisu daleko. Stoga se on pouzdaje u Jahvu, njega moli za pomoć i njega jedinog priznaje za predmet svoga pouzdanja. Davidova je dvostruka molba da se nikad ne razočara jer se pouzdao u Jahvu, i da njegovi neprijatelji nikad ne dobiju priliku naslađivati se njegovom nesrećom, jer je Bog iznevjerio svoje dijete. Njegova se molitva odnosi na sve koji se pouzdaju u Gospodina. Što se tiče onih koji hotimice postupaju nepošteno, želi im punu mjeru sramote.

25,4-5 U sljedećemu odjeljku psalmist opisuje učenika koji traži upute. Želi upoznati Jahvine puteve, ići njegovim stazama i rasti u njegovoj istini. Njegove su pobude nastale iz ljubavi prema Bogu njegova spasenja, prema onome uz koga su vezana sva njegova očekivanja.

25,6-7 David potom nastupa kao grešnik koji traži oprostjenje. Poziva se na vječno Gospodinovo milosrđe i dobrotu, i traži od Gospodina da se sjeti kako mu je bio milostiv u prošlosti – kao da bi Bog to mogao zaboraviti! Učini li nam se da

takva molba odaje Davidovo nesavršeno poimanje Božje milosti, moramo se prisjetiti da je psalmist živio u vrijeme koje je prekrivao veo tame, dok mi uživamo puno svjetlo doba Evandjelja. Davida su mučili grijesi iz mladosti – oni to znaju činiti i lako nađu put za to. Psalmist kratko traži od Gospodina da zaboravi te grijehe, te da ga se sjeća po svojoj ljubavi i radi svoje dobrote. Takvoj se molitvi ne može odoljeti. Kakvo je samo olakšanje znati da su naši grijesi pokriveni krvlju, udaljeni od nas koliko je istok daleko od zapada, pokopani u moru Božjega zaborava i zauvijek oprošteni!

25,8-10 Sada David s molitve prelazi na razmišljanje i divi se Jahvinim poukama. Budući da je Bog u svojoj suštini dobar i pravedan, on pokazuje grešnicima put istine, pravde i spasenja. Poniznost je nešto najvažnije što moramo naučiti od Boga – moramo biti dovoljno krotki da priznamo vlastito neznanje i potrebu za daljnjim uputama. Ako smo voljni podržati se pouci, ubrzo ćemo naučiti što je ispravno, to jest naučit ćemo što je Božja volja. Daleko od toga da oni koji se pokoravaju Božjoj riječi moraju podnositi neugodan život, upravo je suprotno, jer oni otkrivaju da je njihov život tad ispunjen znakovima Božje postojane ljubavi i vjernosti.

25,11 David se sada vraća na kratku molitvu za oprost. Duboko osvjedočen veličinom vlastita grijeha, moli da mu Jahve oprosti “radi svojega imena”. Budući da ime osobe nerijetko obilježava tu osobu, psalmist se ovdje poziva na Božji karakter – osobito na njegovu milost i milosrđe – kao svoj jedini argument za oprost. Nijednog trenutka se ne poziva na osobnu zaslugu!

25,12-13 Još jedanput David prekida molitvu i prelazi na duhovni monolog. Govori o čovjeku koji se boji Jahve, kao o onome koji uživa najbolje što Bog daje. Takva će osoba iskusiti:

Nepogrešivo vodstvo – Bog će mu pokazati put kojim treba ići.

Osobno blagostanje – uživati će izobilnu opskrbu svime što mu je potrebno.

Obiteljsku sigurnost – njegova će djeca baštiniti zemlju.

Zajedništvo s Bogom – on će se nalaziti u najužem krugu prijatelja kojima Gospodin otkriva svoje misli i puteve.

25,14 Ovo je nedvojbeno zlatni stih ovoga psalma:

**Tajna je Gospodnja u onih koji ga se boje,
i zavjet svoj javlja im. (Daničić)**

Daniel, “miljenik”, bio je taj kojemu je Bog otkrio čudesno viđenje o poganskim vlastima koje će biti zamijenjene konačnim kraljevstvom našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista. Potom je Ivanu, učeniku koji se na posljednjoj večeri nalazio za stolom Isusu do krila, dao veličanstveno otkrivenje na otoku Patmosu.

25,15 David svrstava i sebe u tu grupu ljudi koji se boje Boga. Njegove su oči uvijek upravljene ka nebu u pouzdanju i očekivanju; uvjeren je da će ga Jahve osloboditi iz zamke nevolje i boli u koju se trenutačno zapleo.

25,16-21 Kako je spomenuo zamku, tako David prestaje s duhovnim razmišljanjima i iznosi Bogu molitvu zbog svoje sadašnje neprilike. Osamljen je i jadan. Tjeskoba njegova srca je sve veća. Zato moli Boga da ga pogleda i smiluje mu se, da rastereti njegovo bremenito srce, da ga izbavi iz bojazni, da vidi njegovu nevolju i oprosti sve njegove grijehe. Također, David traži od Gospodina da ga zaštiti od neprijatelja i njihove jetke mržnje, tako što će ga opravdati jer se pouzdao u Jahvu. Kad moli: “Besprijeekornost i pravda neka me sačuva” (Daničić), David ne upućuje

na vlastitu čestitost, nego traži Bogu da pokaže svoju pravednost, tako što će izbaviti onoga koji se pouzdaje u njega.

25,22 U posljednjem stihu David se poistovjećuje s Izraelom i moli za izbavljenje nacije. Ovim nagovještava da će psalmi poput ovoga postati jezik molitve pobožnoga židovskog Ostatka tijekom predstojećih dana velike nevolje.

Psalam 26: Psalam o odvajanju

Prilikom prvoga čitanja psalma 26 mogli bismo zaključiti da ga je napisao nenadmašni egoist. No trezvenije će nam razmatranje pokazati da se doista radi samo o činjeničnome opisu života koji je za Boga odvojen od svijeta. Čitajući između redova otkrivamo da je David bio optužen za bratimljenje s bezbožnicima, te da je, u skladu s time, neiskren prema Jahvi. Zato ovdje iznosi svoju obranu. Nigdje ne kaže da je bezgrešan, no nedvojbeno tvrdi da “nije kriv” za tu konkretnu optužbu za koju ga terete.

26,1-3 Svoj slučaj predaje Jahvi i traži božansko opravdanje. Nasuprot svemu što su govorili njegovi tužitelji, David je doista moralno bio čestit. Živio je dosljedno, pouzdajući se u Gospodina. Poslužimo li se jezikom metalurgije, možemo reći da se David predaje Bogu kako bi on ispitao njegovu vjerodostojnost i supstancu, kako bi ga u svojoj topionici provjerio i vidio je li ostalo nečistoće. I u svome srcu (osjećaji) i u svome umu (pobude), David je bio siguran u osobađajuću presudu, jer je uvijek pred očima držao Gospodnju dobrotu i išao njegovim putem u istini, vjeran Božjoj riječi.

26,4-5 Izraz “sjediti s opakim ljudima” (idolopokloničkim smrtnicima – NKJV) znači odnositi se prema njima s odobravanjem, imati potvrđeno zajedništvo s njima; to David nikad nije činio. Jednako tako svraćati k podlima znači biti svojevoljan kompanjon prevarantima i

dvoličnjacima; David ni to nikad nije bio. Upravo suprotno, mrzio je zajedništvo sa zločincima i odlučno izbjegavao bratimljenje s bezbožnicima.

26,6-8 No David nije bio odvojen samo *od bezbožnika*; bio je odvojen *za Boga*. Prije nego što bi pristupio Jahvinu žrtveniku, trudio se da mu ruke budu čiste od grijeha i svake prljavštine. A potom je, kao očišćeni štovatelj, pjevao svesrdnu hvalu Jahvi Bogu i navješćivao njegova divna djela. Davidu bogoštovlje nije bilo tek jednoličan, rutinski obred koji valja stoički podnijeti; zapravo je volio Gospodnji Dom u kojemu je oblak slave simbolizirao veličanstvenu nazočnost samoga Boga.

26,9-11 Budući da je odbio pridružiti se soju opakih u ovome svijetu, David moli da bude pošteđen i njihove sudbine u drugome svijetu. Tijekom svoga života, klonio se sudjelovanja u djelima grešnika, ubojica, zločinaca i podmitljivih ljudi; sad moli da ni u smrti ne bude u njihovu društvu. Zato jer je živio pravednim životom, traži od Boga da ga spasi sudbine bezbožnika i da mu bude milostiv.

26,12 Stojeći na pravom putu neokaljane prošlosti, David se zavjetuje da će blagoslivljati Jahvu u zborovima.

Valja primijetiti da postoji još jedan vid odvajanja od grijeha, za Boga, koji u ovome psalmu nije predstavljen. Mada trebamo biti odvojeni od grešnika, barem što se tiče prešutnog odobravanja i suučesništva u njihovoj opaćini, ne smijemo biti odvojeni od njih kad se radi o navješćivanju njihove potrebe za Kristom. Isus je osobno bio prijatelj grešnika; nije ih samo prihvaćao nego je, štoviše, jeo i pio s njima. No nikad nije dovodio u pitanje svoju vjernost Bogu, niti im je prestao govoriti o njihovu grijehu i potrebi za oproštenjem. Biskup Ryle kaže:

Kad je došao u Šimunovu kuću, Isus je za farizejevu trpezu donio i djelo

svoga Oca. Posvjedočio je farizeju kakav ga grijeh opsjeda. Objasnio mu je narav oproštenja grijeha i tajnu prave ljubavi prema njemu, Kristu. Objavio mu je spasonosnu narav vjere. Ako će kršćani koji podržavaju druženje s neobraćenima otići k njima u duhu našega Gospodina te govoriti i ponašati se kao i on, neka idu i neka na svaki način nastave vršiti svoju službu. No govore li i ponašaju li se za stolom svojih neobraćenih poznanika kao što je Isus činio za Šimunovim stolom? To je pitanje na koje im valja uspješno odgovoriti.²⁴

I to je pitanje o kojemu bismo svi mi trebali razmisliti.

Psalam 27: Isusovo uhićenje i suđenje

Psalam 27 je prekrasan u svakom pogledu, ali postaje još privlačniji shvatimo li ga kao izražavanje najdubljih misli našega Gospodina tijekom onih sudbonosnih sati neposredno prije Golgote.

27,1 Na primjer, kad su svećenički glavari, zapovjednici hramske straže i stariješine došli u Getsemanski vrt kako bi uhitili Krista, on im je rekao: "Ali ovo je vaš čas i vlast tame." (Lk 22,52-53). No u ovome je trenutku Kristova utjeha i ohrabrenje vjerojatno bila sljedeća misao:

**Jahve mi je svjetlost i spasenje:
koga da se bojim?
Jahve je štit života moga:
pred kime da strepim?**

Bog je bio njegovo svjetlo dok se spuštala tama. Bog je bio njegovo spasenje, to jest njegov Izbavitelj od zemaljskih neprijatelja. Bog je bio štit njegova života, utočište u vrijeme oluje. S takvom zaštitom, ni pred kim nije morao strepiti!

27,2 Kad su ljudi došli uhititi Gospodi-

na Isusa, on ih je upitao: "Koga tražite?" Odgovorili su mu: "Isusa Nazarećanina." Čim je rekao: "Ja sam!", uzmaknuli su natrag i pali na zemlju (Iv 18,5-6). Lako je moguće da je Krist u tome trenutku razmišljao o ovim riječima:

**Kad navale na me zlotvori
da mi tijelo žderu,
protivnici moji i dušmani,
oni posreću i padaju.**

Bacili su se na njega kao ptice grabljivice, no slava njegovoga božanstva, veličina JA JESAM, sjala je kroz njegov veo ljudskosti i njegovi su porobljivači bili oboreni na zemlju.

27,3 Ivan nam kaže da se svjetina koja je došla uhititi Isusa u Getsemaniju sastojala od jedne čete vojnika, stražara koje su dobili od svećeničkih glavara i brojnih farizeja. Izišli su na njega sa svjetiljkama, zubljava i oružjem (Iv 18,3). Dok ih je promatrao kako dolaze, mogao je savršeno mirno reći:

**Neka se vojska protiv mene utabori,
srce se moje ne boji;
neka i rat plane protiv mene,
i tada pun sam pouzdanja.**

27,4 Siroti je Petar pokušao obraniti svoga Učitelja pa je isukao mač i odsjekao uho slugi velikoga svećenika. No Isus je na to Petru rekao: "Zar možda da ne pijem kalež koji mi pruži Otac?" Njegova je jedina želja bila prebivati s Bogom, a budući da je staza u slavu vodila prvo do križa, bio je spreman podnijeti njegovo stradanje i sramotu. Evo što je molio:

**Za jedno molim Jahvu,
samo to ja tražim:
da živim u Domu Jahvinu
sve dane života svoga,
da uživam milinu Jahvinu**

i Dom njegov gledam.

Ima nešto nesalomljivo u ljudima koji traže "samo jedno". Znaju što žele i odlučni su to dobiti. Ništa im ne može stati na put.

27,5 Naposljetku su vojnici sa svojim zapovjednikom i židovski stražari uhvatili Isusa i svezali ga (Iv 18,12). Mora da je promatračima sve to izgledalo kao definitivno propala stvar, barem što se tiče Gospodina Isusa. No on je upravo u tome trenutku lako mogao reći:

**U sjenici svojoj on me zaklanja
u dan kobni;
skriva me u skrovištu Šatora svoga,
na hridinu on me uzdiže.**

Njegovo se srce oslanjalo na zaštitu koju je Bog obećao svima koji ga ljube.

27,6 Vojnici su Krista odveli Kaifi, velikome svećeniku (Mt 26,57). Kaifa je bio onaj koji je ranije dao savjet Židovima da je bolje da jedan čovjek umre umjesto naroda (Iv 18,14). I mada su Kristovi neprijatelji kanili podići ga na križ između neba i zemlje, naš je Gospodin naslućivao drukčiju vrst uzdizanja:

**I sada izdižem glavu
iznad dušmana oko sebe.
U njegovu ću Šatoru prinositi žrtve
radosne,
Jahvi ću pjevati i klicati.**

Čudan je ovo bio optimizam za Čovjeka kojemu se upravo sudilo na sudu gdje je ulog bio njegov život i koji je znao da će ishod biti njegovo pogubljenje! A ipak se i u tome trenutku veselio u očekivanju slave. Zar nije rekao Kaifi: "Ali ja vam kažem da ćete poslije ovoga vidjeti 'Sina Čovječjega gdje sjedi s desnu Svemogućega' i 'gdje dolazi na oblacima nebeskim'." (Mt 26,64)?

27,7-8 Tad je veliki svećenik usplam-

tio gnjevom i optužio ga za bogohuljenje. "Što vam se čini?", upitao je nazočne. "Zasluzio je smrt", glasio je njihov odgovor. Ovdje mogu zamisliti Spasitelja kako nećujno moli:

**Slušaj, o Jahve, glas moga vapaja,
milostiv mi budi, usliši me!
Moje mi srce govori: "Traži lice njegovo!"
Da, lice tvoje, o Jahve, ja tražim.**

27,9 Do toga trenutka svi su ga učeniци ostavili i pobjegli (Mt 26,56). No Bog je uvijek u prošlosti bio njegova pomoć, tako da i sada moli da ga on ne ostavi ni u tome presudnom trenutku.

**Ne skrivaj lica svoga od mene.
Ne odbij u gnjevu slugu svoga!
Ti, Pomoći moja, nemoj me odbaciti!
I ne ostavi me, Bože, Spasitelju moj!**

27,10 "Ako me otac i mati ostave, Jahve će me primiti." Koliko znamo, Davida roditelji nikad nisu ostavili, a nisu ni našega Gospodina. (Naime, u nekim se prijevodima, uključujući i engleski jezik pa tako i izvornik, zbog uporabe riječi "jer", ili "kad", bez kondicionala, stječe takav dojam, no ne u prijevodu Kršćanske sadašnjosti ili kod Šarića – op. prev.) J. N. Darby, u engleskome, vjerojatno ovaj stih prevodi točnije i kaže:

"Da su me otac i mati ostavili, Jahve bi me primio."

27,11-12 Na Kristovom vjerskom suđenju pred Velikim vijećem, svećenički glavari i cijelo vijeće tražili su lažno svjedočanstvo protiv Isusa, odlučni u nakanu da ga ubiju. No čini se da nisu uspjele izmisliti ništa štetno, sve dok se nisu pojavila dvojica svjedoka s optužbom: "Ovaj je rekao: 'Mogu razvaliti hram Božji i opet ga za tri dana sagraditi'" (Mt

26,59-61). Isus je, zapravo, upućujući na hram svoga tijela rekao: "Razvalite ovaj hram, i u tri dana opet ću ga podići!" (Iv 2,19,21). No budući da je cijelo suđenje u svakome slučaju bilo sramotno, svjedočanstvo one dvojice bilo je prihvaćeno. Sad možemo čuti Spasitelja kako moli:

**Nauči me, Jahve, putu svojemu,
ravnom me stazom povedi
poradi protivnika mojih.
Bijesu (volji) dušmana mojih ne pre-
daj me,
jer ustadoše na mene svjedoci lažni
koji dašću nasiljem.**

27,13 Potom čujemo pomahnitalu svjetinu ispred Pilatove sudnice, kako viče: "Neka se razapne!" (Mt 27,22-23). I blagoslovljeni Gospodin Isus je čuo te povike i znao je što znače. A ipak je baš u tome času doista mogao reći:

**Očajavao bih i pokleknuo bih da
nisam vjerovao
da ću uživati dobra Jahvina u ze-
mlji živih.**

*(slobodan prijevod iz NKJV; kod
nas prvoga reda nema – op. prev.)*

27,14 No što je s posljednjim stihom ovoga psalma? Kako se on uklapa u naše tumačenje? Ja, eto, volim vjerovati da su ovo njegove oprostajne riječi, upućene svima nama – maleni osobni savjet s neba, utemeljen na Gospodinovu vlastitu iskustvu u pouzdanju u njegova Oca.

**U Jahvu se uzdaj, ojučači se,
čvrsto neka bude srce tvoje:
u Jahvu se uzdaj!**

Psalam 28: Božja šutnja

28,1-2 K tebi i samo k tebi vapim, o Jahve. Ti si moja stijena i sve što stijena jest – sigurnost, snaga i čvrst oslonac. Ne

ogluši se o moj vapaj, molim te – jer ako to učiniš postat ću kao oni koji silaze u grob, jednak s bezbožnicima u smrti – u potpunome odvajanju od tebe. Čuj moje zazivanje, moj vapaj ka tvome prijestolju; tebe zovem u pomoć, ruke svoje uzdižem k svetome Hramu tvojemu, k Svetinji nad svetinjama.

28,3 Nemoj me, Bože, ostaviti, nikad me nemoj prepustiti sudbini bezbožnika koji okrutno smišljaju zlo drugima, koji s bližnjima svojima govore slatko i prijazno, a kane ih ubiti.

28,4 Podaj im, Gospodine, ono što su zaslužili, uračunaj im svu zloću njihovih djela, svu nenadmašnu zlobu njihovih postupaka. Plati im po djelima njihovih ruku – uzvрати im onim što su bogato zaslužili.

28,5 I ne samo zbog *njihovih* djela, ili zbog djela *njihovih* ruku, već zato što ne mare za *tvoja* djela, ni za djela *tvojih* ruku. Zato ćeš ih ti srušiti kao što se ruši građevina, da se nikad više ne može ponovno sagraditi.

28,6 Gospodine, dok sam molio, tvoj mi je Sveti Duh dao to čudesno unutarnje jamstvo da si ti čuo moje zazivanje, da si me uslišao, i ja te zato blagoslivljam i pjevam ti hvalospjev.

28,7-8 ^(28,6b-8) Netko je prekrasno prepjevao ove stihove:

Jahve je moja snaga, on mi je štit;
u njega se srce moje pouzdaje.
Pomoć mi svoju nije uskratio –
srce mi kliče, pjesmom ga proslavljam.
Jahve je snaga narodu svom,
odbrana i spas svom Pomazaniku.

28,9 Gospodine, sad kad si obećao da ćeš me izbaviti, molim te još samo jedno. Spasi svoj narod. Blagoslovi Izrael, svoju baštinu. Poput dobroga, brižnoga Pastira kakav jesi, pasi ga i nosi ga dovijeka u svome naručju.

Hvala ti, Gospodine!

Psalam 29: Gospodnji glas

29,1-2 Žališ li se ikada na vremenske uvjete? Dok je David promatrao oluju kako bjesni nad Izraelom, taj ga je prizor nadahnau na slavljenje, a ne na gundanje. Zapravo, on poziva svu nebeski vojsku da prinese hvalu Jahvi, potpuno priznajući njegovu slavu i moć, jer sve se to očituje u olujnome nevremenu.

Hvalimo Boga u krasoti svetosti,
poklonimo se njemu, navješćujemo
slavu njegovu;
sa zlatom poslušnosti i kâdom
poniznosti,
kleknimo, štuju ga; Jahve
je njegovo ime.

– J. S. B. Monsell

29,3-4 Izraz “Gospodnji glas” (Kršćanska sadašnjost i dijelom Šarić ovo prevede sa “Čuj! Jahve...”) upotrijebljen je sedam puta. Čini se da se taj izraz općenito odnosi na oluju, s jedne strane, a napose na grmljavinu, s druge.

U početku oluja tutnji nad Sredozemnim morem, a potom se pomjera ka unutrašnjosti, nad Libanon. Gromovi odjekuju nad silnim vodama poput topničke vatre koja je sa svakim udarom sve bliže. To je zvuk strahovito moćne sile i veličanstva.

29,5-6 Sada se paljba razliježe po libanonskim gorama. Visoki cedrovi ruše se pod strahovitim udarima groma. Dok vjetar huči kroz šumu u iznenadnim silovitim naletima, stabla se povijaju u ritmičnim valovima i stvaraju dojam da libanonski gorski vijenac skakuće poput teleta, a gora Sirion (Hermon) kao mlado bivolče.

29,7-8 Ognjene se munje, siječajući, premještaju na jug. Kadeška se pustinja tresu od siline olujnih udara.

29,9 Dok promatra oluju kako se udaljava, David sažima svoje divljenje u tri

opaske. Prvo kaže da se od Gospodnjega glasa košute mlade prije vremena. Znanstvena je činjenica da poremećaj vremenskih uvjeta ima neposredan utjecaj na životinje koje se nalaze pred okotom.

Potom psalmist vidi ogoljene šume. Stabla stoje tanana i razodjenuta, u trenu lišena svoje zelene haljine, satkane od lišća (NKJV, Daničić, Bakotić, Grubišić).

A onda nas pjevač pjesama Izraelovih podsjeća da u Božjemu Hramu svi kliču: “Slava!” Njegov Hram ovdje sasvim jasno znači svijet prirode, osobito područje koje je bilo zahvaćeno olujom. Sijevanje munja, tutnjava gromova, vjetrovi olujne brzine, šume, pustinje – svi zajedno navješćuju Božju silu, slavu i veličanstvenost.

29,10-11 Oluja je prošla; Jahve ostaje. Njegovo prijestolje stoji čvrsto i ne mogu ga pomjeriti siloviti prevrati na zemlji, uključujući i veliki potop (NKJV, Šarić, Daničić, Bakotić, Martinjak). Njegovu vladavinu ne može poljuljati nijedna prirodna kataklizma. U svim životnim burama, Bog je kadar dati snagu i mir svome narodu. Neka bi mu bilo ugodno da tako i učini!

Neki bibličari vjeruju da ovaj psalam pretkazuje vojni pohod koji će tijekom razdoblja Velike nevolje na Izrael krenuti sa sjevera (st. 3-9). Nakon toga razdoblja muke, Gospodin Isus Krist vladat će kao Kralj nad svom zemljom i blagosloviti svoj zemaljski narod snagom i mirom (st. 10, 11). Ova zamisao zaslužuje ozbiljno razmatranje.

W. E. Vine vidi ovaj psalam kao naiavu Kristovog drugog dolaska, kad će se prvo pojaviti na Harmagedonu (heb. Har Megido – brdo Megido) (Otk 16,16), a potom prijeći preko pustinje Kadeš, čiji je centar Bosra (Iz 63,1).²⁵ U tome slučaju ovaj psalam pjesničkim riječima opisuje potpuno uništenje naroda koji će u to vrijeme izvršiti invaziju na Izrael.

No uvijek je tu i praktična primjena za

današnjicu, kao i za svakodnevni život. Božji se glas čuje i u životnim olujama, baš kao i u sunčanim razdobljima. On čini što je potrebno za ostvarivanje svoje nakane. Ništa nije izvan njegova nadzora. Onima koji ga poznaju i ljube on vodi sve na dobro. Ironside kaže:

Čudesna je ovo slika duše koja je prošla kroz mnogo toga, kroz stresove, kroz nevolje, no naučila je da Bog vlada nad svime, da je moćan i jak spasiti. Stoga srce počiva u njemu i u miru je.²⁶

Psalam 30: Pjesma o iscjeljenju ^(12/13)

Većina nas je u nekom trenutku u životu iskusila ugodno olakšanje zbog oporavka od ozbiljne bolesti. Pozdravili smo se sa sterilnim svijetom kirurgije, anestezija, intenzivne njege, intravenoznog hranjenja, injekcija i beskonačne parade pilula! I previše je lako pomisliti da je do našega ozdravljenja došlo "zahvaljujući suvremenoj medicini"! Zaboravimo pjevati psalam zahvale onome koji je u konačnici jedini zaslužan za *sva* naša iscjeljenja.

No David to nije zaboravio. Moguće je da se upravo oporavio od neke teške bolesti kad je došlo vrijeme za posvećivanje njegova doma (prema izvorniku i NKJV radi se o posvećenju Davidove kuće; Kršćanska sadašnjost i Šarić naslov ovoga psalma prevode kao "Pjesma za posvećenje Doma/Hrama" – op. prev.). U svakom slučaju, posvećenje je bilo dobra prilika u kojoj je mogao pjevati hvalospjev Jahvi, svome iscjelitelju.

30,1-4 ^(30,2-5) Ovaj nas psalam prije svega uči da veličamo Jahvu iskrenom zahvalom jer nam je vratio dobro zdravlje. David je bio duboko potonuo. Jedva da je davao znakove života. Njegovi su se neprijatelji već naslađivali njegovom bliskom smrću. No on je u svome očaju zazvao Jahvu i on ga je uslišio podigavši

ga s ruba groba. Bilo je tjesno. Još samo tren i zauvijek bi nestao u Šeolu. Ali Bog ga je spasio za dlaku da ne siđe u grob.

Psalam 30 nas uči ne samo da sami trebamo zahvaljivati Bogu, nego da trebamo podijeliti svoje veselje i obilje s drugima, tako što ćemo pozvati njegove svete da nam se pridruže; neka se solo slavljenje pretvori u zbor koji pjeva hvalospjev! Pjevač pjesama Izraelovih pozvao je sav Božji narod da svi zajedno pjevaju hvalu Jahvi i zahvaljuju njegovu svetom imenu.

30,5 ^(30,6) David potom, u obliku dvije neobično lijepe suprotnosti, navodi razlog za zahvalu. Knoxov prijevod ovoga stiha od neprocjenjive je vrijednosti:

Jer gnjev njegov traje samo tren,
dok je njegova ljubav dovijeka;
žalost je samo gost preko noći,
a već ujutro radost dolazi.

Dopusti mi da ovdje zastanem i ispričam ti nešto osobno. Dogodilo se jedanput da je obitelj MacDonald bila u dubokoj žalosti. Prijatelji su se smjenjivali kroz kuću izražavajući svoju sućut, no činilo se kao da ništa ne može ublažiti našu tugu. Njihove su riječi bile dobrotamjerne no neadekvatne. A onda nam je dr. H. A. Ironside poslao kratko pismo u kojemu je naveo stih iz Psalma 30,5 ^(30,6):

Večer donese suze, a jutro klicanje.

I to je pomoglo. Okovi žalosti raspukli su se!

Otada sam imao priliku podijeliti poruku ovoga stiha s mnoštvom drugih vjernika koji su prolazili kroz mračan tunel žalosti i svaki put je on pobudio potvrdno kimanje glavom i zahvalu.

30,6-7 ^(30,7-8) Sljedeća pouka ovoga psalma jest da se ne trebamo oslanjati na materijalno blagostanje nego na Boga. Prije nego što je obolio, David je bio uspješan i siguran u sebe. Mislio je

da je nepovrediv, zaštićen od svake kušnje i nevolje. Činilo mu se da se nikad neće poljuljati, da stoji čvrsto i nepokolebljivo – poput goleme gore. Ušuškao se u svaki oblik zaštite i sigurnosti koji se može zamisliti. Sve je izgledalo tako kao da se nema čega bojati.

No onda se nešto dogodilo. Kao da je Bog prekonoc skrio svoje lice od njega; kao da je bio ljut i povukao svoju milost. Život je postao noćna mora.

30,8-10 ^(30,9-11) No ta je noćna mora dovela do iznenadne promjene u Davidovu molitvenom životu. Dok je uživao u sreći i blagostanju, njegove su molitve bile mlake i ravnodušne. No sad, u svojoj bolesti, molio je usredotočeno i iskreno. Uvjeravao je Boga da neće imati nikakve koristi od njegove smrti. Beživotni ostaci psalmista ne mogu slaviti Svemogućega, niti prah može navješćati Božju vjernost.

**Kakva je korist od krvi moje,
kakva korist da u grob siđem?
Zar će te prašina slaviti,
zar će naviještati vjernost tvoju?**

Nama ovakav razlog nema nikakvu težinu. Zapravo nam se čini da mu prilično manjka ono stanovište koje se tiče biblijskoga nauka. No moramo paziti da ne budemo previše oštri prema starozavjetnim svetima. Oni su u velikoj mjeri gledali kroz zatamnjene naočale. Tako u psalmu koji je pred nama nalazimo dvije ilustracije na tu temu.

Prvo u stihu 5 ⁽⁶⁾ vidimo da David tumaći svoju bolest kao znak Božjega gnjeva. No mi znamo da je Božji ukor znak njegove ljubavi, a ne gnjeva (Heb 12,6). A ipak, i mi sami nerijetko skliznemo u krivo razmišljanje da su bolest i stradanje obilježja Božjega nezadovoljstva i ljutnje.

Potom, u stihu 9 ⁽¹⁰⁾, David govori kao da smrt okončava svako slavljenje kod vjernika. Što se tiče slavljenja i svjedoče-

nja na zemlji, psalmist je dakako u pravu. No mi iz novozavjetnoga učenja znamo da vjernikov duh u trenutku smrti odlazi Kristu i boravi s njim, dok njegovo tijelo odlazi u grob (2. Kor 5,8; Fil 1,23). Sam vjernik posve je svjestan da se nalazi u Gospodnjoj nazočnosti i štuje ga onako kako nikad nije mogao na zemlji. Starozavjetni sveti ovo nisu mogli znati. Jer Krist je taj koji je po Evanđelju obasjao život i besmrtnost (2. Tim 1,10).

No nešto je drugo ovdje vrlo neobično i zapanjujuće; naime, čak i s tako ograničenim znanjem o mnogim područjima, mnogi su nas starozavjetni sveti, kako se čini, nadmašili u vjeri, molitvi, revnosti i predanosti!

30,11 ^(30,12) Vratimo se sada na Davida. Stihovi 9 i 10 ^(10 i 11) donose nam njegovu molitvu Bogu dok je bio u agoniji od bolesti. A onda je, negdje između stihova 10 i 11 ^(11 i 12), stigao odgovor. Gospodin ga je iscijelio. Posljednja dva stiha ovoga psalma opjevavaju njegov oporavak. Za Davida je ta razlika bila nalik razlici između plača na sprovodu i radosti na svadbi. Ili, kad bismo promijenili ilustraciju, poput novoga odijela. Bog je skinuo s njega kostrijet i obukao ga u odjeću radosti.

30,12 ^(30,13) Davidovo je iscjeljenje dovelo do toga da je, između ostaloga, sada mogao slaviti Jahvu živ, umjesto da zamukao leži u grobu. I upravo je to kanio činiti – hvaliti Jahvu dovijeka. Zapravo, kao da govori: “Ne mogu nikad zaboraviti što je Gospodin učinio za mene i nikad ga neću prestati slaviti zbog toga.”

Ne znam kako se ti osjećaš dok čitaš ovaj psalam, no ja se osjećam posramljeno. Sjećam se koliko sam puta bio bolestan; sjećam se svojih gorućih, očajničkih molitava s kojima sam jurišao na nebeska vrata; i sjećam se kako me je Gospodin milostivo uslišio. No potom bih zaboravio doći pred njega sa zahvalnom žrtvom slavljenja. Prečesto sam iscjeljenje uzimao zdravo za gotovo. A zanemario

sam nešto što je važno: iskazati Bogu svoju zahvalnost.

Bog nam je dao Davidov primjer, ali ne samo da mu se divimo, nego i da se ugledamo na njega!

Psalam 31: U tvoje ruke ^(24/25)

Peti stih (šesti u nekim prijevodima) ovoga psalma upozorava nas na nedvojbenu povezanost sa stradanjem i smrću Božjega Janjeta, jer su iste ove riječi izgovorene u njegovu posljednjem vapaju s križa:

“Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj”
(Lk 23,46).

Dakako, to što je jedan stih ovoga psalma jasno povezan s Mesijom ne znači da tako mora biti sa svim ostalim stihovima. Međutim, u ovome stanovitom psalmu doista se čini da svaki stih ima makar neku vezu s Kristom.

Pored svega toga, nailazimo i na problem analiziranja ovoga psalma. Umjesto da pratimo stradanje, smrt, ukop i uskrsnuće Gospodina Isusa prema nekome kronološkom redoslijedu, psalam naizmjenice ide naprijed i natrag, prelazeći od stradanja do uskrsnuća i obratno. U moramo zapamtiti, kako je primijetio i C. S. Lewis, da su “psalmi pjesme, a pjesme su namjenjene pjevanju; ne raspravi o biblijskome nauku, pa čak ni propovijedima.”²⁷

Molitva za izbjavljenje **(31,1-5a** ^(31,2-6a))

31,1 ^(31,2) U prvim stihovima Gospodin Isus uznosi molitvu svome Ocu s križa. Kao savršeni čovjek, on je uvijek živio u potpunom pouzdanju u Boga. Sada, u času svoje najdublje muke, ponovno potvrđuje svoje pouzdanje u Jahvu kao jedino i dostatno utočište. Traži da se nikad ne postidi jer se pouzdao u Boga

Oca. Moćna je to molitva, veoma moćna, budući da podsjeća Boga da je slava njegova imena neodvojivo povezana s uskrsnućem njegova Sina. Kad Otac podigne Gospodina Isusa iz mrtvih bit će to djelo pravednosti. No kad to ne bi učinio, ispostavilo bi se da je Spasitelj bio žrtva krivoga pouzdanja, te bi stoga bio ponižen i osramoćen.

31,2-3 ^(31,3-4) U elegantnome antropomorfizmu, usamljeni stradalnik traži Bogu da prikloni uho k njemu i pogleda ga na Golgoti; potom moli da Bog čuje njegove vapaje i brzo dođe da ga oslobodi. Dalje moli Jahvu da mu bude hrid zaštite, postojana, čvrsta i nepokolebljiva, te da bude njegova tvrđava spasenja, jako uporište u kojemu će biti siguran od svake opasnosti.

Dakako, Bog je već *bio* njegova hrid i tvrđava, njegova jedina obrana i sigurnost.

Ja nemam drugog utočišta;
moja se bespomoćna duša oslanja na
tebe.

Nemoj, molim te, nemoj me ostaviti,
pomozi mi i sada, utješi me.

– Charles Wesley

I ponovno Krist svoju molbu zasniva na činjenici da je ovdje ulog Božja slava. “Radi svoga imena vodi me i ravnaj.” Zar Bog nije obećao izbaviti pravednika? Doista jest! Sada mu Gospodin Isus Krist traži da ga radi svoga imena izbavi od smrti i prenese u uskrsnuće i slavu.

31,4 ^(31,5) Mreža smrti brižno je zapeta, kako bi se Spasitelj uhvatio u nju. Ovdje Krist vapi Bogu da ga iz te mreže izvuču, da ga spasi iz groba, jer Jahve je njegovu utočište, sigurno i jako.

31,5a ^(31,6a) Luka kaže da je Isus izgovorio riječi iz ovoga stiha *jakim glasom*. Nijedan čovjek nije Kristu oduzeo život; on ga je dragovoljno položio, posve svjestan svoga djela i moći. Od tada su ove

riječi, tijekom stoljeća, izgovorili mnogi Božji umirući sveti – ljudi poput Luthera, Knoxa, Husa i mnoštva drugih.

Zahvala za uskrsnuće (31,5b-8 ^(31,6b-9))

31,5b-6 ^(31,6b-7) Prva i druga polovica stiha 5 ⁽⁶⁾ jasno se razlikuju; vidimo tu prijelaz iz smrti u uskrsnuće, promjenu iz molitve u slavljenje. Vjerman svojoj riječi, Bog je otkupio svoga Sveca od smrti i groba. Bilo je to veličanstveno opravdanje njegova Sina jer se pouzdao u živoga Boga; oni koji se pouzdaju u ništavne kumire ne zaslužuju ništa drugo osim Jahvina prezira!

31,7-8 ^(31,8-9) Sada put neba polijeće hvalospjev ispjevan Božjoj nepromjenjivoj ljubavi koja je sve vrijeme lebdjela nad njegovim ljubljenim Sinom koji je u mukama visio na križu na Golgoti. Bila je to ljubav koja je u cjelosti povela računa o svoj njegovoj tjeskobi, ljubav koja je odbila konačno ga predati sili neprijatelja, ljubav koja je izvukla Spasitelja iz jame i noge mu izvela na široko mjesto, na prostran put – put uskrsnuća.

Duboka patnja (31,9-13 ^(31,10-14))

31,9-10 ^(31,10-11) Sada se vraćamo na život našega Gospodina prije suđenja i raspeća. Dopusšteno nam je čuti molitve “čovjeka boli” (Iz 53,3), dok je podnosio ljutu mržnju grešnika. Prezren i odbačen od ljudi, u svojoj se mucu obratio Jahvi moleći ga da mu se smiluje. Njegove su oči ispijene od velike, neprestane žalosti, njegova duša i tijelo iznemogli su od plača i jauka. Bio je iscrpljen od boli i umoran od uzdisanja. Njegova je muka posve iscrpila svu njegovu snagu, toliko da su mu i kosti usahnule.

Jedini način na koji bi se rečenica: “Iscripila se snaga moja od zlodjela mojih” (NKJV, Šarić izd. 1942. g., Martinjak)

mogla odnositi na bezgrešnoga Spasitelja jest da ta zlodjela shvatimo kao *naša*, jer Krist je doista uzeo naše grijehe na sebe i odnio ih na križ. U suprotnome, ovaj stih ne može imati mesijansko značenje.

31,11-13 ^(31,12-14) Strpljivi stradalnik potom govori o sebi kao onome koji je svim svojim neprijateljima postao ruglo, susjedima podsmijeh, a znancima strašilo. Prelazili bi na drugu stranu ulice kako bi izbjegli susret s njime ili bi kliznuli u sporednu uličicu kad ga vide da dolazi. Brzo ga je nestalo iz sjećanja ljudi, bio je odbačen kao razbijena posuda. Čuo je klevete i spletke koje su se sistematski provodile protiv njega. Obuzimao ga je užas dan i noć, dok su ljudi kovali zavjere da ga ubiju.

Ova slika koja predstavlja dno dna, krajnji prezir i strahovitu patnju, žalosna je i kad bi se odnosila na bilo kojega čovjeka. No što bismo rekli kad bismo shvatili da je napisana kako bi opisala Stvoritelja svemira i Gospodina života i slave!

Molitva za izbavljenje (31,14-18 ^(31,15-19))

31,14-17a ^(31,15-18a) Žalost i uzdisanje otvaraju put molitvi u vjeri. Onaj kojega su ljudi odbacili priznaje Jahvu za svoju nadu i Boga njegova života. Nalazi nezrecivu utjehu u činjenici da su njegovi dani u Očevoj ruci. Istom tom utjehom tješili su se mnogi ljudi koji se pouzdaju u Boga, pjevajući ove stihove i u radosti i u žalosti:

Naši su dani u tvojoj ruci;

Oče, mi želimo da su tu!

Naš život, naše duše, sve naše
predajemo tebi na staranje.

– William F. Lloyd

Nakon ove potvrde pouzdanja i pokornosti, Gospodin Isus izričito moli da

ga Bog istrgne iz ruku njegovih neprijatelja i onih koji ga progone. Traži da ga Otac pogleda i smiluje mu se. Moli ga za spas od smrti, a ta je molitva utemeljena na Gospodnjoj postojanoj ljubavi. I ponovno traži da se nikad ne postidi, jer se pouzdao u Jahvu kao svoga jedinog izbavitelja. Jezik kojim se služi retorički je, dakako, i naglašava stil, tako da nema doslovno značenje. Nije uopće bilo moguće da se Krist postidi jer se pouzdao u Jahvu. On je to znao i mi to znamo. No bit ćemo na priličnome gubitku, ustrajemo li na strogo doslovnome tumačenju kad čitamo neku žarku molitvu ili lirsku pjesmu.

31,17b-18 ^(31,18b-19) Prelazeći na bezbožnike, Krist moli da *oni* budu ti koji će se postidjeti, te da zamukli siđu u Šeol. Traži da njihove lažljive usne zanijeme jer su oklevetali svetoga Božjeg Sina. Neki iskreni ljudi smatraju da ovi stihovi ne dolikuju kršćanstvu zbog njihova tona, no što čovjek više razmišlja o bezobzirnosti zločinaca, podlosti njihova zločina i nevinosti žrtve, to više dolazi do zaključka da izražavanje u ovim stihovima uopće nije pregrubo!

Bog, moćno utočište (31,19-20 ^(31,20-21))

I ponovno psalam prelazi s patnje na ushićenje, s molbe na slavljenje. U veličanstvenoj kadenci, Gospodin Isus veliča svoga Oca kao utočište kojemu nema ravná. Oslikava Boga kao upravitelja nad neiscrpnim skladištem dobrote koju čuva za svoj vjerni narod. On čeka na sve one koji u njemu traže utočište, kako bi izobilno izlio na njih sve to blago, naočigled ljudskim sinovima. Božja je nazočnost mjesto na koje se svi njegovi odabrani sveti mogu skloniti od zlobnih ljudskih zavjera; on je dostatno utočište od onoga što Knox zove "bučne diskusije svijeta".

Osobna zahvalnost (31,21-22 ^(31,22-23))

Isus je doživio čudesno očitovanje Božje dobrote kad je bio posve okružen neprijateljima, poput opkoljenoga grada. U svome nemiru, činilo mu se kao da ga je Jahve posve napustio. No unatoč tomu što je doista bio ostavljen tijekom ona tri strašna sata na križu, Bog je ipak čuo njegov vapaj i uskrnuo ga od mrtvih.

Ljubite Jahvu! (31,23-24 ^(31,24-25))

Budući da je okusio Božju ljubav, Krist ga zauzvrat ljubi i s pravom očekuje da tako trebaju činiti i svi drugi. U Jahvu se može pouzdati da će zaštititi svoje vjerne i dodijeliti odgovarajući kaznu oholim buntovnicima!

Svaki vjernik koji se nalazi pred nazgled nemogućim izgledima može stoga biti jaka srca i hrabar, jer ima jamstvo da se nitko ne može uzalud pozdati u Jahvu – nikad!

Psalam 32: Oproštenje!

Velika je sreća primiti oproštenje! To je osjećaj koji se ne da opisati. Oproštenje donosi olakšanje jer je golem teret uklonjen, dug otpušten, a savjest umirena. Krivnja je nestala, rat je završen, nastupio je mir. Davidu je to značilo oproštenje njegova velikog prijestupa, pokrivanje njegova grijeha, neubranje krivnje te čišćenje njegove duše od lukavstva. Današnjemu vjerniku oproštenje znači više od pukog pokrivanja grijeha; to je bilo starozavjetno shvaćanje pomirenja. U naše doba, vjernik zna da su njegovi grijesi potpuno otklonjeni i zauvijek pokopani u moru Božjega zaborava.

32,1-2 U Poslanici Rimljanima 4,7-8 apostol Pavao navodi Psalam 32,1-2, kako bi pokazao da se opravdanje primalo po vjeri, a ne po djelima, čak i u staro-

zavjetno vrijeme. No dokaz tome ne leži toliko u onome što je David rekao, koliko u onome što nije. Naime, on ne govori o pravedniku koji je stekao ili zaslužio spasenje. Govori o grešniku kojemu je oprošteno. A opisujući blaženstvo čovjeka kojemu je oprošteno, on uopće ne spominje djela. Po Svetome Duhu, Pavao iz toga zaključuje da David opisuje sreću čovjeka kojemu Bog uračunava pravednost bez djela (Rim 4,6).

32,3-4 Potom David prelazi na niži tonalitet. Nakon što je počinio preljub s Bat-Šebom i skovao zavjeru o Urijinoj smrti, nepokolebljivo je odbijao priznati taj grijeh. Pokušao je sve što se desilo pomesti pod sag. Možda se negdje duboko u sebi nadao i premissljavao da “vrijeme” doista “liječi sve rane”. No u tome tvrdoglavom odbijanju da prestane i prizna grijeh, borio se protiv Boga i protiv vlastitih najboljih interesa. Postao je ruina od čovjeka, a sve to zbog boli na duši koja nikad nije olakšana priznanjem grijeha. Shvatio je da ga Božja ruka tišti, ometa, onemogućava, osujećuje na svakome koraku. Ništa više nije išlo kako treba. Zupčanici lanca života nisu mogli doći na svoje mjesto. Bezbrizni su dani iščeznuli, a predstojeći su se doimali neprivlačnim koliko i suha, bezvodna pustinja.

32,5 Nakon što je godinu dana tvrdoglavo odbijao priznati svoju krivnju, David je najzad došao do točke kad je bio spreman izgovoriti te dvije riječi na koje je Bog čekao – sagriješio sam. A onda je sva sramotna priča izišla van poput gnoja iz čira. Sada više nije bilo pokušaja zataškavanja, ublažavanja niti pravdanja. David najzad naziva grijeh njegovim pravim imenom – “grijeh svoj... krivnju svoju... prijestup svoj”. I čim je priznao primio je trenutačno jamstvo da mu je Jahve oprostio.

32,6 Iskustvo uslišane molitve potiče ga da sada moli da sav Božji narod s pozudanjem pristupa Gospodinu jer će na isti način iskusiti njegovu pomoć. Oni

koji žive u zajedništvu s Bogom bit će spašeni u vrijeme nevolje. Čak da tada navali i potop velikih voda, neće ih stići.

32,7 Onaj koji je bio tako tvrdokoran i okorio, sada se kaje i skrušen je. Duboko zahvalan, priznaje da je Bog njegovo utočište, njegova zaštita u nevolji te da je Bog taj koji ga okružuje radošću spasenja (NKJV – “okružuje pjesmama izbavljenja” – slobodan prijevod).

32,8-9 Postavlja se pitanje donose li stihovi 8 i 9 Davidove riječi ili Gospodnje. Tumačimo li ih kao Davidov govor, tad nas prema riječima Jay Adams podsjećaju da je “prirodna reakcija na oprostjenje pružanje pomoći drugima prenošenjem vlastitoga iskustva, a osobito savjetovanjem drugih u nevolji.”²⁸ Prihvatimo li drugo stanovište, onda ćemo ove stihove shvatiti kao Gospodnji odgovor na Davidovo štovanje uz obećanje vodstva i pouku o potrebi za stalnom pokornošću. Tad je to Očeva gozba pripravljena za grešnika koji se vratio. Nudi mu upute i nadzor na stazi koja je pred njim i osobno savjetovanje u svim odlukama koje mu valja donijeti u životu. No tu je i upozorenje. Ne budite kao konji, nestrpljivi da krenu čak i kad za to nema zapovijedi, niti kao mazge, koje se često tvrdoglavo odbijaju pokrenuti čak i pod udarcima biča. Vjernik mora biti tako snažno prijemčiv na Gospodnje vodstvo da mu ne trebaju oštri životni ukori koji će ga držati na pravoj liniji.

32,10-11 Što se Davida tiče, pravednik nema ništa s bezbožnikom. Tu nema usporedbe. Nasljeđe bezbožnika mnoge su nevolje. No ponizni je vjernik okružen Gospodnjom milošću. Zato se pravednici trebaju radovati u Jahvi i klicati mu od veselja.

Psalam 33: Nova pjesma

Čini se da postoji nedvojbena povezanost između prvoga stiha ovoga psalma i po-

sljednega stiha prethodnoga psalma. I na jednome i na drugome mjestu, psalmist potiče pravednike da se raduju u Gospodinu. No ovaj psalam opširnije razrađuje tu temu tako što objašnjava zašto bi pravednici trebali hvaliti Jahvu.

Treba primijetiti da se ovdje uopće ne spominju aktivni neprijatelji, progon ili nevolje. Prizorište je zapravo mirno, Izrael prebiva u sigurnosti i priznaje Gospodina za sveopćeg vladara. Prema tome, ovaj psalam pripada početku razdoblja Kristova kraljevstva, kad će pogansko tlačenje biti uništeno, a vrijeme Jakovljevih nevolja prošlost.

33,1-2 U prvih sedam stihova čuje se poziv Izraelu na bogoštovlje, a potom se isti poziv u osmome stihu upućuje i poganim. Pravednicima priliči hvaliti Jahvu hvalospjevom koji je tako divan i poticajan da uz njega treba uzeti najumilniju i najljepšu glazbenu pratnju – harfu i liru od deset žica.

33,3 Nova pjesma je pjesma o otkupljenju. Ona dolazi nakon oprostjenja grijeha (Ps 32) i pripada svima koji su očišćeni dragocjenom Kristovom krvlju. No nju će na osobit način pjevati otkupljeni Izrael u osvit Kristova tisućgodišnjega kraljevstva. (Otk 14,3).

33,4 Nova pjesma slavi Jahvinu riječ i sva njegova djela. Njegova je riječ prava, apsolutno istinita i pravedna, nepromjenjiva i pouzdana. Svako se njegovo djelo vjerno ispunjava. Sve se to vidi u svijetu što ga je stvorio – “sjetve, žetve, studeni, vrućine, ljeta, zime, dani, noći” (Post 8,22). Vidi se i u njegovu providenju – “Znamo doista da se onima koji ljube Boga sve okreće na dobro, onima koji su pozvani po njegovu naumu” (Rim 8,28; Šarić). A vidi se i u otkupljenju – “Ako priznajemo svoje grijeha, vjeran je on i pravedan: oprostit će nam grijeha i očistiti nas od svake nepravednosti” (1. Iv 1,9).

33,5 On nije samo pravičan i vjeran Bog koji podupire pravdu i pravo, nego

se dokazi njegove dobrote nalaze posvuda.

33,6-7 Božja se veličina vidi i u tome što je stvorio nebesa i svu njihovu zvjezdanu vojsku, i to bez uporabe goleme energije i snage, nego samo po sili svoje izgovorene riječi. Jednako je lako postavio granice morima i oceanima, da se ne izlijevaju preko njih. Neki ove dvije izjave vide kao pjesnički osjenčenu aluziju na Izrael, koji je primio obećanje da će ih biti koliko i zvijezda na nebu (Post 15,5), dok bi druga aluzija bila na poganske narode, koji su nalik pobješnjelim morima koje će Gospodin Isus pri svojem drugom dolasku sakupiti kao u mješinu, kao što bezdane stavlja u spremišta.

33,8-9 U svakome slučaju, Bog je tako velik da ga se cijelo čovječanstvo treba bojati, strepiti pred njim i iskazivati mu najdublje poštovanje. Njegova je riječ bila ta snaga po kojoj je sve postalo. Po njegovoj je zapovijedi stvoren sav svijet i sve što je u njemu.

33,10-11 Kroz sveukupnu ljudsku povijest bezbožni su se narodi udruživali, ne bi li kako omeli Boga i uništili njegov narod. Ali, kao što kaže Burns: “I najbolje osmišljeni planovi miševa i ljudi često odu ukrivo”, ili, kako bismo mi to rekli, izjalove se! Bog u konačnici osujećuje i najpreferiranije zavjere što su ih skovali njegovi protivnici. Ništa ne može spriječiti ostvarenje njegovih nakana. On će uvijek imati posljednju riječ i što god namu, to će se ostvariti.

33,12 Prema tome, put blagoslova nalazi se u suradnji s Bogom. Sretan je narod koji priznaje Jahvu za svoga Boga. To je narod što ga je on izabrao sebi za baštinu.

33,13-17 Kad Jahve pogleda s neba, savršeno dobro vidi cjelokupno čovječanstvo. Ništa mu ne može promaći. Vidi sve što je učinjeno i, štoviše, poznaje misli i naume svakoga srca. Vidi i one koji se bore fizičkim oružjem – i smije

se njihovoj ludosti. Takvi se pouzdaju u vojsku, ratnu mornaricu i zračne snage, prije nego u živoga Boga. Kad će, i hoće li ikad, naučiti da im ni najbolja konjica ne može donijeti pobjedu?

33,18-19 No Bog vidi i one koji se pouzdaju u njega za svoje spasenje i koji ovise o njegovoj milosti u svojim potrebama, uzdajući se u njegovu skrb. To su oni koji su mu omiljeli. Bog s neba na njih gleda s oduševljenom naklonošću.

33,20-22 Nema sumnje u to kojoj su grupi pripadali psalmist i njegov narod. Oni su se pouzdali u Jahvu kao u svoga pomoćnika i zaštitnika. Našli su istinitu sreću uzdajući se u njegovo sveto ime. Sve što traže je da se nastave grijati na suncu njegove postojane ljubavi, dok se i dalje pouzdaju samo u njega.

Psalam 34: Psalam o novome rođenju ^(22/23)

Povijesna pozadina za ovaj psalam nalazi se u 1. Samuelovoj 21. Bježeći od Šaula, David je potražio utočište kod filistejskoga kralja Gata čije je ime bilo Akiš, ili, prema naslovu psalma, Abimelek. (Abimelek bi prije mogla biti titula, nego osobno ime) Bojeći se da bi ga taj neprijateljski kralj mogao ubiti, David se pravio ludim; bubnjao je (ili *šarao*; vidi primjedbu za 1. Sam 21) po vratima i puštao da mu slina teče niz bradu. Prevara je djelovala. Kralj nije trebao još jednoga luđaka, pa je otjerao Davida koji je potom pobjegao u pećinu Adulam. Ovaj događaj zacijelo ne spada u osobito herojske i sjajne podvige na Davidovu prilično promjenljivome životnom putu, no on je ipak gledao na to kao na dramatično Gospodnje izbavljenje, pa je tako napisao i ovaj psalam, kako bi pjesmom proslavio taj događaj.

Vjernicima od davnina pa do danas svidao se Psalam 34, jer tako rječito izražava njihovo vlastito svjedočanstvo o

spasenu po milosti, vjerum u Gospodina. Gledajmo onda na ovaj psalam u tome svjetlu.

34,1 ^(34,2) Spasenje od grijeha dar je tako silno vrijedan, da bi iz našega srca neprestano trebala teći zahvala Spasitelju. Kad bismo doista blagoslivljali Jahvu u svako doba, teško da bi to bilo dovoljno, a kamoli previše. Ako bi nam njegova hvala uvijek bila na ustima, ne bismo je ni počeli trošiti. Ljudski jezik nikad neće biti u stanju dovoljno i prikladno zahvaliti Bogu kroz svu vječnost.

34,2 ^(34,3) Obraćeni čovjek hvali se Jahvom – ne svojim karakterom ili dostignućima. Kad upoznamo Evanđelje milosti, shvaćamo da smo sav grijeh počinili *mi*, a potpuno spasenje dao *Krist*. Zato se moramo hvaliti samo njime. Ako oni koji se još uvijek nalaze u kandžama grijeha čuju i obrate pozornost na naše svjedočanstvo potpunoga spasenja koje se ne može zaraditi djelima, i oni će se probuditi u radosnoj spoznaji da ima nade i za njih.

34,3 ^(34,4) Duša spašena po Božjoj milosti ne zadovoljava se radovanjem u osami. Onaj koji joj je spasenje darovao toliko je velik, da ona poziva svu zajednicu da s njom veličaju Jahvu i da zajedno uzvisuju njegovo ime. Neki parovi ovaj stih imaju ugraviran na svome vjenčanom prstenju.

34,4 ^(34,5) Kad Božji Duh počne razmišljati nad dušom grešnika, on usađuje u njega božanski poriv da traži Jahvu. Tek kasnije grešnik shvaća da je zapravo *Gospodin* prvi tražio njega! Kao što kaže crkvena pjesma:

Tražio sam Boga a onda sam shvatio
da je on, tražeći me, potakao moju
dušu da traži njega;

nisam ja taj koji je pronašao istinu,
Spasitelju.

Ne. Ti si našao mene.

– *Nepoznati autor*

A ipak, kad ga tražimo, on odgovara i oslobađa nas svakoga straha – straha od nepoznate budućnosti, straha da ćemo umrijeti a da će nam grijesi ostati neoprosteni jer ih nismo na vrijeme priznali, straha od dolaska na sud pred veliko bijelo prijestolje. No kad se pouzdajemo u Krista kao Gospodina i Spasitelja, čujemo njegove riječi odrješena: “Grijesi su ti oprošteni. Idi u miru!”

34,5 ^(34,6) Ali ovo spasenje nije privatno – na raspolaganju je svima. Svi koji pouzdaju u Krista razveselit će se. Namrgođeni izraz preobražava se u radostan osmijeh, a utučenost i očaj ustupaju mjesto veselju. Nitko tko preda svoj život Gospodinu neće se razočarati; on ne može iznevjeriti srce koje se pouzdaje u njega.

34,6 ^(34,7) Dolazimo k njemu u svome siromaštvu i dronjcima, u svome poniženju i nemoći, te rado priznajemo vlastitu nesposobnost da pribavimo sebi spasenje. Polazemo sve svoje pouzdanje u njega i kažemo:

U rukama utvrđenu cijenu ne nosim;
jednostavno se tvoga križa držim.

Jahve čuje naše vapaje. Siroti smo, no njegova pomoć i njegove riznice neograničeni su, a on gleda gdje smo, da ih otvori. Zastaje i saginje se i izbavlja nas od svih naših nevolja – izbavlja nas iz zamršene mreže grijeha koju smo ispleli vlastitim rukama.

34,7 ^(34,8) Vjernik nije samo spašen, nego ga Bog pored toga i čuva. Anđeo Jahvin, to jest Gospodin Isus Krist osobno, stoji poput garnizona oko onih koji se boje Jahve i izbavlja ih od opasnosti, vidljivih i nevidljivih. Nijedna njegova ovca neće nikad propasti (Iv 10,28).

34,8-9 ^(34,9-10) Oni koji poznaju Spasitelja čeznu posvjedočiti drugima o njemu. Poput četiri gubavca iz Samarije, i oni kažu: “Ne smijemo tako činiti. Današnji

je dan dan radosne vijesti. Ako šutimo i do sutra rano čekamo bit ćemo krivi” (2. Kr 7,9, Šarić). Istim tonom odzvanjaju i evanđelja: “Kušajte i vidite kako dobar je Jahve: blago čovjeku koji se njemu utječe!”

Ovo je autentičan, hitan poziv neobraćenima. Možemo umovati i uvjeravati ih, raspravljati, pribjegavati logici i izređati sve kršćanske dokaze, no kad se sve kaže i učini, čovjek mora sam kušati i vidjeti. Campbell Murdoch piše:

Možemo se raspravljati oko Boga, njegova postojanja i vanjskih dokaza koji se vide u njegovu svemiru i promisli. Ali tek kad njegova ljubav i nazočnost dotaknu naše srce, možemo ga doista upoznati u svoj neopisivoj dobroti koja Bog jest.²⁹

A onda slijedi poziv obraćenima – poziv na život vjere. Sveti se pozivaju da žive po vjeri, a ne po viđenju, te da iskuse Božju veličanstvenu, čudesnu i izobilnu skrb. To je poruka i Evanđelja po Mateju 6,33:

Zato najprije tražite kraljevstvo Božje i njegovu pravednost, a to će vam se nadodati!

34,10 ^(34,11) I dok mladi lavovi³⁰ kad osjete oskudicu hrane i gladuju, oni koji traže Jahvu imaju sva dobra i ne trpe oskudicu, jer je naš Gospodin Isus Krist taj koji se brine i opskrbljuje nas svime što nam je potrebno, a njegovo je providenje veliko i dovoljno za sve.

34,11 ^(34,12) Božja nas milost spašava, čuva i providi za nas. No osim toga Božja nas milost i poučava.

Baš se tim očitova milost Božja u svoj spasiteljskoj snazi za sve ljude, da nas odgaja da se odrečemo bezbožnosti i svjetskih požuda te živimo umjereno,

pravedno i pobožno u ovom svijetu, kao ljudi koji iščekuju blaženo ispunjenje nade, naime, pojavu sjaja velikoga Boga, našega Spasitelja, Isusa Krista. On je dao samog sebe mjesto nas, da nas otkupi od bezakonja i očisti da budemo njegov izabrani narod, revan u djelima ljubavi. (Tit 2,11-14).

Tako psalmist daje praktične upute svojim sinovima, što je to što čini pravi Gospodnji strah.

34,12-15 ^(34,13-16)

1. Zauzdani jezik – jezik koji se uzdržava od zla i prevarne riječi.
2. Odvojen život – život odvojen od zla i odvojen za dobra djela.
3. Miroljubiva narav – kao što je rekao Pavao: “Ako je moguće – koliko je do vas – budite u miru sa svima” (Rim 12,18).

U svojoj prvoj Poslanici 3,9, Petar kaže: “Ne vraćajte zlo za zlo, ni uvredu za uvredu, nego naprotiv blagoslivljajte, jer ste na to pozvani da baštinite blagoslov.” Potom navodi stihove 12-16a ^(13-17a) ovoga psalma, kako bi naglasio svoje učenje. Blagoslov je dar od Boga; “Oči Jahvine gledaju na pravedne, uši mu slušaju vapaje njihovih” (Ps 34,15 ^(34,16)).

34,16 ^(34,17) Navodeći ovaj stih, Petar se ograničava na njegov prvi dio:

Lice se Jahvino okreće protiv zločinaca.

Drugi dio psalma koji kaže: “da im spomen zatre na zemlji”, Petar nije naveo.

Prvi dio ovoga stiha vrijedi za sve epohe. Drugi će se dio ispuniti kad se Gospodin Isus Krist vrati na zemlju kao Kralj kraljeva.

34,17 ^(34,18) Pravednici imaju neopisivu privilegiju trenutačnoga pristupa Jahvi.

On ih čuje svaki put kad ga zazovu i izbavlja ih iz svih nevolja. Barnes primjećuje: “Nitko nikad nije u potpunosti bio zahvalan za tu privilegiju što možemo zazvati Boga; za privilegiju molitve.”

Prije nego što ostavimo ovaj stih, trebali bismo primijetiti da nas Gospodin ne izbavlja *od nevolja*; izbavlja nas *iz njih*. Vjernici nisu imuni na probleme, ali imaju Svemogućega Izbavitelja! U tome je najvažnija razlika.

34,18 ^(34,19) Gospodin zna odbiti ponosite, no ne može odbiti skrušeno i raskajano srce. Uvijek je dostupan onima slomljena srca; uvijek je spreman izbaviti slomljene, klonule duše.

34,19 ^(34,20) Kao što je već spomenuto, pravednici doista imaju mnogo nevolja. Možda ćemo katkad otkriti da ih imamo više od bezbožnika. No ako ništa drugo, sve su naše nevolje ograničene na *ovaj* život. Povrh toga, ne moramo ih nositi sami, jer je naš vječni Prijatelj uvijek pokraj nas. Imamo jamstvo potpunog i konačnog izbavljenja od nevolja u uskrsnuću Gospodina Isusa Krista. Zato što je on uskrsnuo od mrtvih, i mi ćemo jednoga dana uskrsnuti, zauvijek slobodni od grijeha, bolesti, žalosti, stradanja i smrti!

34,20 ^(34,21) No Gospodin čak i u smrti čuva tijela svojih svetih:

On čuva sve kosti njegove: ni jedna mu se neće slomiti.

Ovaj je stih doslovce ispunjen u vrijeme smrti našega Gospodina:

Kada dođoše k Isusu i vidješe da je već mrtav, njemu ne prebiše golijeni. To se dogodi da se ispuni Pismo: “Ni jedna mu se kost neće prelomiti.” (Iv 19,33.36).

U ovome je, dakako, naš Gospodin bio savršeni antitip pashalnog janjeta, o kojemu je napisano:

“Niti na žrtvi smijete koju kost slomiti” (Izl 12,46).

34,21-22 ^(34,22-23) Središnja točka posljednja dva stiha ovoga psalma je riječ “osuda” (negdje u prijevodima “plaća” ili “kazna”). Što se tiče bezbožnika, vlastita će ih nesreća, njihova opakost, srušiti u smrt i bit će osuđeni. No Jahvine sluge imaju onoga koji im izbavlja duše i neće biti osuđen tko god se njemu utječe. Slava Bogu, nema osude za one koji su u Isusu Kristu! (Vidi: Rim 8,1.)

Tko nas sad može osuditi?
Tko, kad je Krist umro, uskrsnuo
i otišao gore,
da bi za nas zastupao sjedeći zdesna
Ljubavi.

Tko nas sad može osuditi?
– *Horatius Bonar*

Bog vjernika spašava, čuva i izobilno providi za njega – kako ovdje i sada, tako i za svu vječnost. Predivno je biti nanovo rođen! To je poruka ovoga psalma.

Psalam 35: Prijatelji za koje se ispostavilo da su neprijatelji

35,1-3 Bezazleno se služeći maštom, David zaziva Boga da se naoruža teškim oružjem, te da se bez odlaganja obračuna s onima koji su psalmistu tvrdili da su mu prijatelji, a ispostavilo se da su mu ljuti neprijatelji. Psalmist moli Jahvu da uzme oklop i štit i krene u napad, da zavitla svojim kopljem, precizno usmjerenim na neprijatelja, a da njemu, Davidu, došapne: “Ja ću se pobrinuti za njih; ja sam tvoj Spasitelj.”

35,4-6 Nepriistrana bi i opravdana bila presuda da se ti pritajeni ubojice postide, da ih Bog posrami, a njihove se đavolske urote osujete i propadnu. Pravedno je da postanu bespomoćni i nejadi, tvari bez težine, poput pljeve na vjetru, kad ih Jahvin

Andeo (Gospodin Isus Krist u jednoj od svojih objava prije utjelovljenja) neumoljivo potjera. Da, bit će to odgovarajuća kazna kad budu bježali po mračnim putevima, skliskim poput leda, dok ih Jahvin Andeo neprestano goni.

35,7-8 Nisu imali valjana razloga za kovanje zavjera protiv psalmista kao što su činili, jer su ga lovili kao što se lovi divlja zvijer. Zato neka se sada Gospodin iznenada okomi na njih da propadnu, neka se uhvate u vlastitu mrežu, neka padnu u jamu što su je sami iskopali!

35,9-10 Onda će se David radovati u Jahvi i proslavljati njegovo spasenje. Cijelo će njegovo biće priznati da nitko nije kao Jahve, da se nitko ne može usporediti s Bogom, koji spašava nekog od nadmoćne sile njegova protivnika, bespomoćnog i siromaha od pljačkaša.

35,11-14 Da bismo shvatili duboke emocije psalmista, moramo imati na umu da su ti ljudi koji sada svjedoče protiv njega nekoć bili njegovi prijatelji. Sada ga kleveću i optužuju za nešto o čemu ništa ne zna. Svu dobrotu koju im je iskazao plaćaju mu mržnjom. I ne čudi što je nesretan i neutješan! A kad su ti isti ljudi bili bolesni – bila je to druga priča. David je suosjećajno žalio za njima. Štoviše, nije mogao ni jesti. Poginjao je glavu od žalosti i neprestano za njih molio – baš kao što se tuguje za prijateljem i bratom. Njegova je tuga bila tako duboka, da je išao pognut kao onaj što žali za majkom.

35,15-16 No kad je David posrnuo, kad je njega stigla nesreća, oni su bili ushićeni. Skupili su se da ga optuže. Dovedi su rugače, besposličare s ulice, da ga kleveću neprestanim lažima i osudama. Rugali su mu se drsko i uvredljivo, sve jače i jače, škripeći zubima od mržnje. Ovaj Davidov doživljaj potiče sjećanje na Gospodina Isusa Krista kad je stajao pred Poncijem Pilatom, kao i pred Herodom; velik dio govora što se čuje na ovome mjestu zvuči kao ono što je on pretrpio.

35,17-18 Dokle će Jahve sve to gledati; dokle će gledati nepravdu, prije nego što nešto poduzme? Došlo je vrijeme da izbavi nedužnoga od napada neprijatelja i spasi njegov život, jedino njegovo dobro, od lavova.

35,19-21 Kakva bi to lakrdija bila da Davidovi neprijatelji bez ikakvog razloga dobiju prigodu likovati nad njegovim padom i slavodobitno namigivati iza njegovih leđa. Oni ne žele mir – jedina je njihova želja izmisliti što više lažnih optužbi protiv pristojnih građana koji poštuju zakon. Svaki put kad primijete i najmanju grešku, kažu: “Aha, aha! Baš kao što smo predviđali! Vidjeli smo svojim očima da to činiš!”

35,22-25 Ali i ti si sve vidio, Jahve. Vidio si svu tu bijedu i prljavštinu. Nemoj šutjeti. Ne udaljuj se od mene. Preni se, poduzmi odlučne korake da me obraniš, vodi moju parnicu. Čeznem da me ti oslobodiš krivnje – ti uvijek činiš što je pravo – i da osjutiš njihove naume; ne daj im da se raduju mojoj propasti. Ne dopusti im da likuju, ushićeni jer su dočekali da im se želja ispuni, jer su me uspjeli progutati.

35,26 Gospodine, pobrini se da se oni koji se raduju mojoj nesreći posrame. Odjeni ih u stid i sramotu zbog njihove drskosti prema meni.

35,27-28 A neka svi oni koji se nadaju mome konačnom opravdanju imaju razloga za radost i veselje. Neka svjedoče da si ti uistinu silan Bog jer se raduješ blagostanju onih koji ti služe. A ni moj jezik neće šutjeti; neprestano ću govoriti ljudima o tvojoj pravednosti, slaviti ću te i hvaliti svaki dan!

Psalam 36: Grijeh velik, Bog još veći ^(12/13)

36,1-4 ^(36,2-5) Proročanstvo o grešnim namumima bezbožnika duboko je sačuvano u Davidovu srcu, a njegove riječi donose

životopisnu sliku zlotvora (prema izvorniku i NKJV; Kršćanska sadašnjost prevođa: “Grešan je naum u srcu zlotvora...” – op. prev.). Grešnik odbacuje svaki strah od Boga koji je možda nekoć i imao. Laska sebi da njegovim zločini neće biti dokazani, niti kažnjeni. Riječi njegovih usta opačina su i prevara. Prezire pošten život u mudrosti i poštovanju zakona. Kad bi trebao spavati, smišlja nove zločine, a onda svjesno kreće putem opačine, rado pristajući na svako grešno djelo.

36,5 ^(36,6) Nasuprot izopačenosti grešnika stoji savršeni Bog. Njegova milost (ili dobrot), na primjer, doseže sve do neba. Barnes piše:

Njegova je milost apsolutno uzvišena: doseže do samih nebesa; viša je od najvišega objekta što bi ga čovjek mogao zamisliti. No zamisao ovdje nije da se prikaže kako se Božja milost očituje samo na nebesima, niti da joj je ishodište na nebu (mada jest), nego da je njegova milost po samoj svojoj naravi uzvišena, te da doseže do takvih visina kakve čovjek, po svojoj predodžbi nečega što je visoko, može samo zamisljati.³¹

Božja vjernost doseže do oblaka, što znači da je bezgranična, da nema mjeru. A. W. Pink kaže:

Kakva je samo ovo objava! “Do oblaka [je uzvišena] vjernost tvoja.” Božja je nepromjenjiva vjernost visoko iznad svih granica shvaćanja. Sve u vezi Boga je veliko, beskrajno, široko, visoko, neusporedivo. On nikad ne zaboravlja, nikad ne iznevjeri, nikad se ne koleba, nikad ne krši danu riječ. Točno se drži svake objave, svakog obećanja, svakog proročanstva koje je dao, a svaki savez koji je sklopio, kao i svaku prijetnju koju je izrekao će ispuniti, jer “Bog nije čovjek da bi slagao,

nije sin Adama da bi se kajao. Zar on kada rekne, a da ne učini, zar obeća, pa ne ispuni?" (Br 23,19). Stoga vjernik kliče: "Dobrota Jahvina nije nestala, milosrđe njegovo nije presušilo. Oni se obnavljaju svako jutro: tvoja je vjernost velika!" (Tuž 3,22-23)³²

36,6 ^(36.7) Božja je pravednost poput najviših gora koje je Bog stvorio – stabilna, postojana, nepokolobljiva, pouzdana. Možemo uvijek biti sigurni da će Bog učiniti samo ono što je pravo. Ovo se savršeno očitovalo na križu. Božja pravednost zahtijeva kaznu za grijeh. Da smo mi kažnjeni za naše grijeh, propali bismo za vječnost. Upravo je iz toga razloga Božji ljubljani Sin preuzeo naše grijeh na sebe. Budući da je Božja pravednost tako postojana, kad ih je vidio na svome bezgrešnom Sinu, izlio je svu bujicu svoga gnjeva i osude na njega. Sada Bog ima pravedan temelj na osnovu kojega može spasiti bezbožne grešnike – kaznu je platio njegov predostojni Sin, umjesto nas.

Savršenu Božju pravednost
svjedoči Kristova krv.

I točno tu, na Kristovu križu,
vidimo pravednost i divnu
milost Božju.

– Albert Midlane

Božji su sudovi kao duboko more. To znači da su njegove odredbe, odluke, misli i nakane neobično duboke, složene i mudre. Dok razmišlja o tim Božjim osobinama, Pavao kliče: "O dubino bogatstva, mudrosti i znanja Božjega! Kako su nedokučive njegove odluke, i kako neistraživi njegovi putevi!" (Rim 11,33)

"Ljude i stoku ti, Jahve, spašavaš." Ovdje se radi o privremenome spasenju, spasenju na zemlji – o Božjoj promisli koja čuva njegova stvorenja. A kakvo je

tek to veliko milosrđe. Razmisli samo o svemu što je potrebno da bi se brinulo o tako mnogo ljudskih bića, životinja, ptica i riba. Kad je čovjek u pitanju, Bog je prebrojao sve vlasi na njegovoj glavi; a što se tiče beznačajnih vrabaca, nijedan ne može pasti na zemlju bez znanja tvoga nebeskog Oca!

36,7 ^(36.8) Ništa što se dotiče čovjekova života nije tako dragocjeno kao Božja dobrota. Ona je vječna, najviša, beskrajna, ne traži povoda i nepromjenjiva je. Božje dijete ništa i nikad ne može odvojiti od te dobrote i ljubavi. John Brine je 1743. godine napisao:

Ne postoji jezik koji bi potpuno mogao izraziti neizmjernu veličinu Božje ljubavi, niti je koji um može shvatiti: ne može jer "nadilazi spoznaju" (Ef 3,19). Najopsežnije zamisli što ih ograničeni um može sebi predočiti o Božjoj ljubavi beskrajno su ispod njezine prave naravi. Ni nebo nije toliko daleko od zemlje koliko je Božja dobrota daleko od najuzvišenijih pojmova koje smo mi kadri oblikovati u svome umu. Ona je poput oceana koji se nadima i raste iznad cijeloga suprotstavljenog gorja, ma koliko ono, kao predmet te ljubavi i dobrote, tomu prigovaralo. Ona je poput izvora iz kojega teče sva potrebna dobrota svima koji je žele.³³

Zato ljudi nalaze utočište pod sjenom njegovih krila. Nažalost, ne odlučuju se svi za Božju zaštitu. No ta je privilegija na raspolaganju svima, a ljudi iz svih naroda, svih rasa, svih društvenih grupa i iz svih kultura nalazili su počinak, okreppljenje i sigurnost pod tim krilima, čija se zaštita ne može usporediti ni s jednom drugom.

36,8 ^(36.9) Pod Božjim krilima ne nalazi se samo zaštita, nego i izobilna skrb. "Hrane se od izobilja tvoje kuće, napajaju ih na rijeci svojih slasti" (Šarić). Koja bi

se hrana mogla usporediti s onom iz Božje kuće, i po kakvoći i po količini? Koja bi se slast mogla usporediti s tom koju on daje? Kao što je primijetio F. B. Meyer, Bog daje žalost u punoj čaši, no zadovoljstvo daje u rijeci što se prelijeva!

36,9^(36,10) U Kristu je izvor života. “U njoj [riječi] bijaše Život i Život bijaše svjetlo ljudima” (Iv 1,4). “Tvojom svjetlošću mi svjetlost vidimo.” Baš kao što prirodna svjetlost otkriva stvari u njihovu stvarnom obliku, tako nam i Božje svjetlo omogućava da svijet oko sebe vidimo onako kako ga on vidi. Pomaže nam da donesemo ispravne procjene o duhovnoj stvarnosti, svijetu, drugim ljudima i o nama samima.

Corot, slavni slikar pejzaža, jedanput je rekao: “Kad se nađem na nekom od prekrasnih mjesta u prirodi, naljutim se na svoje slike.” Zadovoljan s njima u studiju, umjetnik se pri pogledu na slavu i ljepotu prirode osjećao ponizno. Tako i mi, kad sudimo o sebi u svjetlu svijeta, lako možemo naći povoda za zadovoljstvo samima sobom; no sudimo li o sebi prema Gospodnjemu svjetlu, procjenjujemo li sebe prema božanskim standardima, naš će ponos biti posramljen (*Choice Gleanings*).

36,10-11^(36,11-12) Nakon što je opjevao beskrajne visine Božjega savršenstva, Jišajev se sin vraća u dolinu ljudskih potreba i moli za daljnju zaštitu od bezbožnika. Stih 11⁽¹²⁾ objašnjava stih 10⁽¹¹⁾. David traži Bogu da ga i dalje čuva, da ga zakrili svojom dobrotom i izbavi tako što neće dopustiti da ga zgazi noga ohologa čovjeka, niti da ga progoni ruka grešnika.

36,12^(36,13) Davidova je molitva uslišana. Vjera je omogućila psalmistu da vidi kako oni koji čine bezakonje padaju, kako su oboreni tako da više ne mogu ustati.

Psalam 37: Istiniti mir

David je tijekom svoga života mnogo propatio od ruku bezbožnih i bezobzirnih ljudi. Sada, kad je ostario, savjetuje nas kako trebamo reagirati kad postanemo žrtvama opakih intriga i otrovnih jezika.

37,1-2 Prije svega, ne smijemo se žestiti zbog opakih ljudi, zbog djela i riječi zlikovaca. Opasnost se sastoji u tomu da ćemo noću ležati u krevetu i prisjećati se cijele sramne epizode. Prvo ćemo razmišljati o svemu što su oni rekli i učinili, potom ćemo se preispitivati kako smo im odgovorili, zatim ćemo poželjeti da smo se mogli sjetiti nekog oštrijeg odgovora koji smo im mogli sasuti u lice! Ubrzo nakon toga naši će se probavni sokovi početi pretvarati u sumpornu kiselinu i mi ćemo ležati u krevetu prevrćući se i pitajući se hoće li nam san ikad doći na oči! Naša uzrujanost ne nanosi štetu nikome osim nama samima, a ništa ne postiže. Ne smijemo to raditi!

Ma što drugo mislili ili osjećali, ne smijemo zavidjeti nepravednicima! Ova je zemlja jedini raj koji će oni ikad imati. Kosa osvete brzo će ih pokositi, a njihov će spektakularni život uvenuti.

37,3 Ovo je bila negativna strana slike – ne uznemiravaj se zbog njih i nemoj željeti biti poput njih. Što se tiče pozitivne strane slike, treba se prije svega pouzdati u Jahvu i činiti dobro. Ovo ne znači da treba gajiti neosnovan maglovit optimizam da će se naposljetku sve svršiti dobro. Umjesto toga, ovaj izraz iskazuje duboko trajno pouzdanje u Boga koji je obećao da će kazniti bezbožnike i nagraditi pravednike. Njegova riječ ne može iznevjeriti. Pravednici će doista “stanovati u zemlji” i uživati sigurnost. Unatoč najžešćim mogućim napadima demona ili ljudi, ni jedna Kristova ovca neće nikad propasti (Iv 10,27-29). Nebeski stan u Očevu domu zajamčen je svima koji vjeruju u Krista (Iv 14,1-6).

John Wesley jednom je poslao financijsku pomoć prijatelju propovjedniku koji se zvao Samuel Bradburn. U pismu je, prilažući novčanice od pet funta, napisao: “Dragi Sammy: ‘U Jahvu se uzdaj i čini dobro, da smiješ stanovati u zemlji i živjeti u miru.’” Izražavajući svoju zahvalnost, Bradburn mu je odgovorio: “Često me je duboko u dušu znala ganuti ljepota ovoga biblijskoga stiha koji si i ti naveo u svome pismu, no moram priznati da nikad u njemu nisam primijetio tako korisno poučnu poruku, kakvu si ti poslao.”

37,4 Ali pretpostavimo da si uvijek silno želio vršiti određenu službu za Gospodina. Uvjeren si da te on vodi, a tvoja je jedina želja proslaviti ga. Unatoč svemu tome, moćan ti se neprijatelj suprotstavlja, ometa te, priječi ti put i osujećuje te na svakoj okuci na kojoj se nađeš. Što trebaš učiniti u takvome slučaju? Odgovor kaže da “sva radost tvoja treba biti Jahve”. Zato se trebaš radovati u njemu, znajući da će u svoje vrijeme on ispuniti želje tvoga srca. Ne moraš uzvraćati udarac. “Jer ovo nije vaš rat nego Božji” (2. Ljet 20,15). “Jahve će se boriti za vas. Budite mirni!” (Izl 14,14).

37,5-6 Ili je možda netko netočno naveo tvoje riječi, lažno te optužio ili te oklevetao. Da je u tim optužbama bilo makar zrno istine, ne bi ih bilo tako teško podnijeti. No one su apsolutno neistinite i zlonamjerne. Što trebaš učiniti? Predaj sve to Jahvi. Sav teret prenesi na njega. Pusti ga neka djeluje u tvoje ime i bit ćeš potpuno opravdan. Naposljetku će svi jasno vidjeti da si bio posve nedužan. Barnes kaže:

Ako si oklevetan, ako je tvoj karakter napadnut i čini se da se u tome trenutku nad njega nadvio taman oblak, ako se na tebe sruče sramotni prijekori nastali u tvornicama laži opakih ljudi, i sve se odvija tako da problem ni na koji način ne možeš riješiti – tad predaj

svoj slučaj Bogu i on će zaštititi tvoj karakter, razbit će tamni oblak, a sve u vezi s tvojim karakterom, kao i povodom za tvoje ponašanje, bit će jasno kao sunce koje sja punim sjajem na nebu bez oblaka.³⁴

37,7-8 Kad sve svoje puteve prepustiš Gospodinu, sljedeći je korak smirenje (NKJV – *počinak, odmor*) u njemu. Budući da on nosi tvoj teret, nema potrebe da ga i ti nosiš. A mi prečesto radimo upravo to. Svoje brige neodlučno stavljamo na njega, a onda ih brzo vraćamo na sebe.

Božja je volja da na njega bacim svoj teret svaki dan. Zove me i da svoje pouzdanje čuvam i ne ostavljam. Ali avaj! Ja sam budalast i kad se nešto iznenada dogodi ja bacam svoje pouzdanje, a teret nosim sasvim sam.

– T. Baird

“Strpljivo ga čekaj” (NKJV, Šarić). Prijetiti koliko se često vjerniku ponavlja kakvu sve pomoć ima u Gospodinu:

“U Jahvu se uzdaj” (st. 3).

“Sva radost tvoja neka bude Jahve” (st. 4).

“Prepusti Jahvi puteve svoje” (st. 5).

“Smiri se pred Jahvom” (st. 7a).

“Strpljivo ga čekaj” (st. 7b – Šarić).

Ovo posljednje katkad nam je najteže. Čekanje je nešto u čemu smo osobito loši! No prava vjera čeka, uvjereni da je Bog kadar izvršiti ono što je obećao (Rim 4,21).

I po drugi put David ponavlja: “Ne žesti se...” Čemu ponavljanje? Da bi se rečeno naglasilo, dakako. Čak i nakon što odlučimo ne uznemiravati se zbog načina na koji se s nama postupalo, često se vra-

ćamo na taj događaj ili postupak i ponovno čačkajući po tome podižemo uskomešani mulj na površinu u našem umu. No to je porazno za nas same i vrlo opasno. Jer čak i kad opaka osoba napreduje na svome putu – čak i kad uspijeva u provođenju svojih opakih nakana – kršćanin se ne smije emocionalno uznemiravati, niti gomilati u sebi gnjev, ozlojeđenost, pakost i mržnju. Dopustimo li sebi ovakve osjećaje, prepustimo li se takvim stavovima, oni će nas naposljetku odvesti u silovite riječi i djela. A onda mi sami postajemo zločinci.

37,9-11 Dolazi dan kada će sve nepravde na zemlji biti ispravljene. Tad će svi zlikovci biti istrijebljeni, a Božjim svetima, koji se u njega uzdaju, pripast će svi blagoslovi koje je Bog obećao. Neće proći mnogo vremena i bezbožnici će nestati sa scene. Potražiš li ih tad na mjestima na koja su inače svračali, tvoja će potraga biti uzaludna! Toga će dana zemlja pripasti krotkima, oni će je baštiniti i potpuno uživati njezino novo blagostanje. Kad će doći taj dan? Kad je Crkva u pitanju, to vrijeme počinje kad Spasitelj siđe s neba na oblacima, sabere sa svih krajeva svijeta svoj narod koji ga je vjerno čekao i odnese ga u nebeski dom. Kad je u pitanju vjerujući izraelski Ostatak, kao i drugi narodi, taj će dan doći kad se Gospodin Isus Krist ponovno vrati na zemlju. On će tad desetkovati svoje neprijatelje i vladati tisuću godina u miru. U svojoj Propovijedi na gori, Isus je navijestio dolazak toga divnog dana, riječima:

“Blago krotkima, jer će baštiniti zemlju!” (Mt 5,5)

37,12-13 U međuvremenu, prevaranti, krvopije i tirani smišljaju svakovrsna zla protiv Božje djece. Žestoka je i ljuta mržnja kojom mrze sve one koji ljube Gospodina i tu mržnju jasno pokazuju. No Jahve se ne uzrujava zbog zvuka škrgutanja

njihovih zuba. On zna da dan polaganja računa nije daleko. Dobro je za nas kad uspijemo gledati na svoje neprijatelje na isti bezbrižan, ravnodušan način i kad uzmognemo, kao što je netko predložio, ostaviti za sobom svijet malih ljudi.

37,14-15 Često se čini da je doista “istina zauvijek na stratištu, a zlo dovijeka na prijestolju”. Bezbožnici su dobro naoružani i dobro uvježbani. Nasuprot njima, kako se čini, pravednici su slabo opremljeni i neprestano nadmudreni. Ali postoje stanoviti nepromjenjivi zakoni koji su na djelu na području morala. Put je prijestupnika na kraju mučan i težak. Grijesi će se zasigurno jednoga dana vratiti grešniku; osvetit će mu se vlastito zlo. Ljudi ne mogu dovijeka uzmicati sa svojim grijesima. Efekt bumeranga neprestano je na djelu: tako će njihov mač probiti njihovo srce. Kad im najviše bude trebalo, njihovo će ih oružje iznevjeriti: lukovi će im se slomiti.

37,16 Malo blaga što ga ima pravednik bolje je od golemoga bogatstva mnogih bezbožnika, jer sveti imaju Gospodina, a grešnici ga nemaju. Nakon što je zabilježio sva neusporediva bogatstva što ga vjerni uživaju u Kristu, pisac Poslanice Hebrejima pomalo prozaično dodaje: “Budite zadovoljni onim što imate, jer je on sam rekao: ‘Sigurno te neću ostaviti; nipošto te neću zapustiti!’” (Heb 13,5).

37,17-18 “Jer će se ruke zlotvora slomiti” (ovo znači da će se slomiti njihova snaga). Ali neće tako biti pravednicima. Njih Jahve drži i on je njihov moćni oslonac. Jahve se brine za život čestitih, on poznaje broj njihovih dana, zna od čega se ti dani sastoje i kamo će naposljetku odvesti. On zna da će baština pravednika trajati dovijeka – neprolazna, neokaljana i neuvla baština, koja stoji sačuvana na nebesima svima onima koje Božja snaga po vjeri čuva za spasenje, koje već stoji spremno da se objavi u posljednje vrijeme (1. Pt 1,4-5).

37,19 Sveti se neće postidjeti svoje vjere kad dođu teška vremena. Oni imaju skriveno duhovno blago, svoga pomoćnika koji će ih provesti kroz svaku nevolju. U vrijeme oskudice uživaju posebnu vrst izobilja. Prije svega, naučili su živjeti skromno i žrtvovati se, tako da se ne osjećaju uskraćeno kad je obrok manji. Osim toga, imaju Gospodina koji je kadar prostrijeti im trpezu u pustinji. Bog providi za njih na svoj čudesan način, a svaka takva mana s neba ima osobit, tajanstveno-sladak okus.

37,20 "A bezbožnici će propasti." Kroz cijeli psalam ovo posmrtno zvono neumorno zvoni Jahvinim neprijateljima. Naziva ih se bezbožnicima, zlikovcima, opakima, pakosnicima, zlotvorima, ljudima koji napreduju na svome putu, onima koji kuju spletke, Gospodnjim neprijateljima (ili dušmanima), onima koje je Jahve prokleo, djecom opakih i prijestupnicima. Samo u ovome psalmu, riječ "bezbožnik" spominje se četrnaest puta i daje mu jedan od osnovnih tonova.

Gospodnji će neprijatelji uvenuti kao ukras livada; propast će kao ljepota šuma i pašnjaka. Jednoga dana oni bujaju najljepšim zelenim raslinjem i poljskim cvijećem, a već sljedećega ih pokosi žetelac ili se osuše, kako se mijenja godišnje doba. Tako će se i Gospodnji neprijatelji rasplinuti poput dima.

37,21 Bezbožnik uzima u zajam, ali ne vraća. Ovo može značiti da ga *nije briga* za vraćanje duga ili da ga *ne može* vratiti. No zašto ga, uza sav novac koji ima, ne bi mogao vratiti? Evo odgovora: Zato jer pretjeruje, ne pokriva se koliko je dug, nego hoće još i još. U svojoj pohlepi za novcem, on spekulira. Kad izgubi, uzajmljuje kako bi pokrio gubitak. To je ona stara priča o pozajmljivanju od Petra da se plati Pavlu. Bezbožnik gradi svoje carstvo na kredit a onda, kad se stvari preokrenu ili doživi neuspjeh, sav očajan pokušava nekako poduprijeti poljuljanu

stranu svoje sreće. Iza vanjske glazure blagostanja i uspjeha leži totalni financijski kaos.

I mada su pravednici rijetko bogati, bolje rečeno često su daleko od toga, ipak su iznimno darežljivi, nalazeći uvijek da je blagoslovljenije dati nego primiti. Dokazali su jednu činjenicu: želi li vjernik doista dati, nikad mu neće nedostajati sredstava da to i učini. Kao što je naučavao Pavao:

A Bog može tako obilato izliti na vas svaku vrstu milosti, da možete imati uvijek i u svemu sasvim dovoljno svega i još imati viška za koje mu drago dobro djelo (2. Kor 9,8).

37,22 Sudbina pravednika, kao i sudbina bezbožnika, ovisi o njihovom odnosu s Gospodinom. One koji su opravdani vjerom, Jahve je blagoslovio; takvi će baštiniti zemlju. Oni koji su odbili spasenje koje im je Bog pružio iz svoje ruke, sami su sebe doveli u nezavidan položaj, jer se nalaze pod njegovom kletvom; oni će biti zatrti.

37,23-24 "Jahve vodi i učvršćuje korake *dobru* čovjeku i mio mu je put njegov..." Iako se riječ *dobar* ne nalazi u izvorniku, zacijelo se u stihovima 23 i 24 misli točno na takvoga čovjeka. Bog određuje i uređuje puteve onih koji žive u zajedništvu s njim. Podupire one čiji mu se putevi dopadaju. Iako takav čovjek može zapasti u kušnje i patnje, one ga nikad neće proždrijeti, jer ga Jahve postojano drži za ruku. Dakako, točno je i sljedeće: upadne li pravednik u grijeh Gospodin ga neće napustiti, no navod u ovome stihu ne odnosi se na tu vrst pada.

37,25 Kad je pisao ovaj psalam, David je bio starac, a kaže da za svega svog života nikad nije vidio pravednika napuštena niti da njegova djeca prose kruha. Prigovori li netko kako točno zna za slu-

čajeve kad se upravo to dogodilo, kad je pravednik bio napušten i kad su mu djeca prisila kruha, dajemo mu dva tumačenja. Prvo, ovaj navod može značiti da David nikad nije vidio da je pravednik u *konačnici* napušten. Drugo, mogao je iznositi opći princip, ne uzimajući u obzir moguće izolirane iznimke. U Bibliji se često nailazi na takve tvrdnje. One su vrlo jasne i dalekosežne, a cilj im je opisati uobičajeno djelovanje duhovnih zakona. Iznimke ne pobijaju opće principe.

37,26 Pravednik dakle ni iz daleka nije u situaciji da mora slati svoju djecu da prose, nego je velikodušan darovatelj i često daje u zajam. Budući da slijedi Božju riječ, on je marljiv, štedljiv i zna čuvati što je stekao. Tako je vrijednim radom, opreznom kupnjom, uzdržavanjem od rasipnosti te izbjegavanjem neumjerenosti, pravednik kadar pravilno rasporediti svoja sredstva na dulji period, pa samim tim i pomoći potrebitima. Na njegovim je potomcima blagoslov, jer su kod kuće temeljito naučili ove lekcije, te su ih i sami slijedili tijekom vlastitoga života.

37,27 Ovo je jedan od nekoliko stihova u Bibliji koji, kako se čini, naučavaju da se spasenje može steći dobrim djelima. Znamo iz ulomaka kao što je onaj u Poslanici Efežanima 2,8-10, te iz Poslanice Titu 3,5, da to nije slučaj. Stoga moramo zaključiti da će čovjek, ako je spašen, vršiti dobra djela, te da su takvi vjerni sveti jedini koji će ostati dovijeka.

37,28 "Jahve ljubi pravdu." Upravo zbog njegove pravednosti, zbog njegove ljubavi prema pravdi, Jahvini su sveti vječno sigurni. To ne znači da Božji sveti zaslužuju vječni život, nego da je Krist umro kako bi im to pribavio, a Bog mora poštovati uvjete nabavke.

Psalmist voli razmišljati o sigurnosti vjernika (vidi stihove: 18, 24, 28 i 33). Svi koji su nanovo rođeni po vjeri u Gospodina Isusa Krista mogu, na temelju mjerodavnosti koju ima Božja riječ, zna-

ti da su zauvijek spašeni. F. W. Dixon je pisao:

Nedostaje li ti uvjerenje, imaš samo jedan način na koji ga možeš steći ili ponovno zadobiti – uzmi Božju riječ. Uzmi je i vjeruj. Bog kaže da si njegov; da si spašen i posve siguran i da te nikad neće napustiti; uzmi veliku dozu svih tih obećanja.³⁵

Ali, dok će pravednici biti zauvijek sačuvani i vječno zaštićeni, zlikovci će biti zatrti; istrijebit će se cjelokupno potomstvo bezbožnika. Tužno je kad se čovjek sjeti kakva je sudbina nespasjenih. Što će značiti biti odvojen od Boga za svu vječnost, od Krista, od svake nade?

37,29 Osnovna nada Izraela je bio život na zemlji pod vlašću Mesije. Pobožni su Židovi, po općemu priznanju, također imali i nebesku nadu (Heb 11,10), no u Starome je zavjetu naglasak bio na materijalnim blagoslovima na izraelskoj zemlji tijekom zlatnoga doba mira i blagostanja. Kad pročitate da će pravednici *dovijeka* živjeti na zemlji, moramo razumjeti da će Kristovo zemaljsko kraljevstvo trajati tisuću godina, a da će se onda stopiti sa njegovim vječnim Kraljevstvom. Moguće je da će u vječnosti otkupljeni Izrael baštiniti novu zemlju koja se spominje u Otkrivenju 21,1; ako je tomu tako, onda obećanje o vječnome posjedovanju zemlje može biti shvaćeno doslovce.

Dalje se nastavlja s uspoređivanjem pravednika i bezbožnika.

37,30-31 Usta su pravednikova do vrha puna mudrosti. Ono što on kaže ispravno je, utemeljeno na Svetome pismu i pouzdano. Pravednikov jezik govori pravo – ne iskrivljuje činjenice, ne obmanjuje. Stalno razmišlja o Božjoj riječi i to čuva njegov korak da ne sklizne u grijeh i sramotu. Kako je Spurgeon nekoć spomenuo, pravednik ima:

to što je najbolje – Zakon njegovoga Boga,
na najboljemu mjestu – u svome srcu,
što donosi najbolje rezultate – njegovi
se koraci ne kolebaju.

37,32-33 Bezbožnik vreba priliku da se baci na nedužnoga, ščepa ga svojim kandžama i uništi ga. No Jahve nikad neće nedužnoga prepustiti sili neprijatelja, niti će dopustiti da ga proglase krivim ako njegov slučaj dođe na sud. Bog je i čuvar i skrbnik i branitelj svemu svom narodu.

37,34 Stoga je naša najbolja politika *pouzdanje* u Boga (“U Jahvu se uzdaj”; NKJV, Daničić, Martinjak: “Čekaj Gospodina”) i *poslušnost* Bogu (“Drži se puta njegovoga”). Nema drugoga načina za radost u Isusu!

No to nije sve. Šesti put psalmist obećava da će takvi baštiniti zemlju. A onda dodaje još jedno jamstvo. Kad bezbožnici budu uništavani, kada ih stigne propast, vjerni će u tomu sudjelovati samo kao gledatelji. Neće uživati u tome strašnom događaju, nego će biti slobodni od svakoga oblika suđenja.

37,35 David je oštroumno i razumno promatrao ljudski život. A jedanput je vidio obijesnoga zlikovca, bezbožnika u svojoj sili, koji se širio poput bujnoga razgranatog stabla na domaćemu tlu (NKJV, Grubišić). Očito se ovim želi istaći činjenica da to stablo nikad nije zastalo u razvoju zbog presađivanja na drugo mjesto. Još uvijek je raslo na domaćemu tlu, te je stoga bilo snažno i golemo. Tako je spomenuti bezbožnik bio uspješan i moćan.

37,36 No kad je sljedeći put David prošao pokraj toga mjesta, bezbožnika više nije bilo. Tražio ga je, no nigdje ga nije mogao naći. Taj je čovjek napredovao za kratko. Njegova je moć trajala kratko vrijeme, no onda je on nestao, a s njim su nestali i njegovo blagostanje i sila.

37,37-38 Psalmist nam savjetuje da

obratimo pozornost na razliku između čestitoga i neporočnog čovjeka s jedne strane, te grešnika s druge. Mirotvorci imaju potomstvo, dok će se zlikovačko sjeme (potomstvo) istrijebiti (dosl. “budućnost će bezbožnika biti prerezana” – NKJV, Grubišić). I pravednici i nepravednici imaju duge loze fizičkih potomaka. Tholuck za mirotvorca kaže da će “takvome čovjeku najzad sve ići dobro”. No bezbožnici nemaju tako obećavajuću sutrašnjicu.

37,39-40 Ono što je najbolje u vezi pravednika jeste njihova povezanost s Bogom. On je njihov Spasitelj, njihova snaga i njihov zaklon u vrijeme nevolje. Nije ni čudo da se kršćani nagoni obraćaju Bogu u vrijeme potrebe! Spoznali su da im on pomaže, izbavlja ih i spašava, jer se u potpunosti pouzdaju u njega. Jesi li ti možda upravo sada u nekoj nevolji, teškoći i brizi? Pouzdaj se u njega. On će te kroz to provesti!

Psalam 38: Žalost zbog grijeha ^(22/23)

Da nema jasnih aluzija koje upućuju na grešnoga čovjeka – “grijeha mojih” (st. 3 ⁽⁴⁾), “zloće moje” (st. 4 ⁽⁵⁾), “bezumnosti moje” (st. 5 ⁽⁶⁾) i “rana mojih” (st. 11 ⁽¹²⁾) – pomislili bismo da ovaj psalam opisuje stradanje Spasitelja. Primijenimo li sav ostali tekst na Gospodina Isusa Krista dok je stradao od Božje i ljudske ruke, mogli bismo biti i u pravu, no osnovno se tumačenje jamačno odnosi na Davida i neko vrijeme u njegovu životu, kada je patio od žestoke fizičke i duševne boli koja je po njegovu vlastitom priznanju bila povezana s nekim grijehom što ga je počinio.

38,1-4 ^(38.2-5) David prvo na svoju patnju gleda kao na ukor koji dolazi od gnjevnoga Boga. Smatra da ga Jahve u svojoj jarošći kažnjava te mu traži da ukloni taj pritisak s njega – osjeća se kao pod opsa-

dom. Strijele Svemogućega našle su svoj cilj u psalmistovu umu i tijelu, a Božja ga ruka teško pritišće. Zbog Božjega gnjeva, na njegovu tijelu više nema zdravoga mjesta. Zbog grijeha što ga je počinio, bolest je prodrla sve do njegovih kostiju. David ne pokušava opravdati svoja bezakonja niti zaniijekati svoju krivnju – naprotiv, potpuno je osvjedočen o tome. Njegova su se bezakonja sručila na njega poput golemih valova; tište ga kao preteško breme i lome njegovu snagu.

38,5-8 ^(38,6-9) Zagnojene i smrdljive rane otvorile su se po svemu njegovu tijelu, a on ne dvoji zašto se to dogodilo. Zgrčen je i poguren od boli, sasvim slomljen i iznemogao, čitav dan luta kao da je u koroti – živa je sablast, sazdana od žalosti. Njegovo tijelo muči jaka groznica i nema ni jednoga mjesta u njegovu organizmu da je ostalo pošteđeno. Preslab je, nema više snage za borbu. Žestoko išiban bolešću i tjeskobom, David može samo stenjanjem i jaukom izraziti kako se osjeća.

38,9-11 ^(38,10-12) Davidu utjehu donekle predstavlja to što Jahve zna muku njegova srca i poznaje osjećaje koje ovaj nije kadar izraziti. No njegovo srce i dalje drhti i silno tuče u prsima, snaga mu ubrzano nestaje, a svjetlost očinjega vida gasi se. Njegovi najmiliji, prijatelji i drugovi, izbjegavaju ga kao da je gubav, čak se i njegovi rođaci drže daleko od njega i ne žele mu doći u posjet.

38,12-14 ^(38,13-15) Ali ni njegovi skriveni ubojice ne odustaju od svojih zavjera, prijetnji i podlosti. A David, na sve njihove prijetnje ostaje gluhi, šuti i ne brani se od napada, ne pokušava se opravdati, ne odgovara na prijekore.

38,15-17 ^(38,16-18) Ipak, ma kako se trenutačna situacija činila mračnom, David nije bez nade. I dalje se pouzdaje u Jahvu da će ga uslišati. Moli ga da ne dopusti njegovim neprijateljima da se raduju njegovoj potpunoj propasti. No sada je izmučen od neprestane boli i već se nalazi

na rubu – blizu je granice ljudske izdržljivosti.

38,18 ^(38,19) S obnovljenom iskrenošću i skrušena srca, te bez pokušaja da zataška svoj grijeh, David priznaje svoje bezakonje i kaže: “Pun sam žalosti zbog grijeha svojega.” Nijednome čovjeku koji iskreno zauzme ovakav stav pred Bogom nikad neće biti uskraćeno oprostjenje. Gospodin je zajamčio da će svatko tko ispovijeda svoje grijeha i odriče ih se, naći milost. (Izr 28,13). Da nije tako, svi bi ljudi beznadno bili osuđeni na propast.

38,19-20 ^(38,20-21) David se u mislima još jedanput vraća na svoje neprijatelje. Dok je on slab i bolestan, oni su jaki, moćni i brojni. Potom priznaje da je Bog pravedan što ga je ukorio, no prosvjeduje jer njegovi neprijatelji nemaju valjana razloga za zlobu. Uvijek je bio dobar prema njima, no zauzvrat od njih dobija samo mržnju. U osnovi njihova neprijateljstva zapravo je činjenica da David slijedi Boga i traži dobro.

38,21-22 ^(38,22-23) Zato zaziva Boga da ga ne ostavlja, nego da mu ostane blizu i pohita mu u pomoć – da doista bude njegov Bog Spasitelj!

Parafraza Psalma 39: Unutarnja vatra ^(13/14)

39,1-3 ^(39,2-4) “Čvrsto sam odlučio čuvati se od pobune protiv Jahve i pritužbi na njega, unatoč svoj težini moga stanja i mojim neprilikama. Zavjetovao sam se da ću usta držati zatvorena svaki put kad me mogu čuti nevjernici: nisam im htio dati nikakav izgovor zbog kojega bi doveli u pitanje Božju promisao. Zamukao sam, zanijemio, glasa od sebe nisam puštao, ničim nisam dao oduška svojim potisnutim osjećajima. No nije vrijedilo. Moje je srce gorjelo od ozlojeđenosti i nedoumica. Nisam mogao shvatiti zašto Gospodin dopušta da trpim tako strašnu žalost. I što sam više dopuštao gorčini da

raste u mojoj duši, to je unutarnji pritisak koji me morio bio veći. Naposljetku su svi moji suspregnuti osjećaji buknu li u molitvu koja je rađala pitanje za pitanjem.

39,4-6 ^(39,5-7) “Objavi mi, Jahve, koliko će još ovaj košmar trajati? Reci koliko mi je još vremena ostalo i kada će isteći? U najboljem slučaju, mjera je mojih dana koliko jedan pedalj, koliko bi stalo s kraja na kraj dlana; u usporedbi s tvojim vječnim postojanjem, moj život nije vrijedan spomena. Svi smo mi ljudi ništa, kao dašak, kao para pred tobom. Prolazimo kroz život poput utvara. Trčimo naokolo kao pomahnitali da obavimo sve poslove, da saberemo što više – no, što sve to, na kraju krajeva, vrijedi? Kod svih nas, sve se na isto. Provodimo život u odricanju i štednji, a onda to što smo sabrali ostavljamo na uživanje nezahvalnicima ili budalama, ili tuđincima, neznancima!

39,7-8 ^(39,8-9) “Kakva je onda moja nada, Jahve? Sva je moja nada u tebi, Bože. Osim tebe, ja nemam ništa. Izbavi me od svih mojih bezakonja – izbavi me napose od onih grijeha koji su donijeli ovu strašnu nesreću u moj život. Ne mogu podnijeti ni pomisao na to da postanem ruglo bezumnicima, da se naslađuju mojom nesrećom.

39,9-10 ^(39,10-11) “Znaš da šutim od kada me udarila ova nevolja – šutim jer znam da je došla po tvome dopuštenju. Ali sada te molim da ukloniš ruku s mene, da ukloniš ukor od mene; otkloni, jer uzdišem od iscrpljenosti i boli pod silinom tvojih udaraca.

39,11 ^(39,12) “Kad ti, Gospodine, različitim kaznama popravljáš čovjeka zbog njegovih grijeha, on se rastače kao najdraža haljina koju jedu moljci. Sasvim je jasno da smo svi mi ništa, da smo prolazni kao dah!

39,12-13 ^(39,13-14) “Zato, Jahve, dolazim k tebi i molim te da čuješ moju molitvu. Poslušaj je i usliši me, Bože moj, ne

ogluši se na moje vapaje. Ne zatvaraj se, Bože, mojim suzama! Ta i ja sam samo došljak u ovome tvom svijetu, pridošlica sam kao i svi moji preci. Sve što tražim jest da me više ne gledaš namršteno sudeći mi, te da me pustiš da se radujem, da uživam u kratkom razdoblju zdravlja i sreće prije nego što odem sa životne pozornice, prije nego što nestanem, da me više nikad ne bude na ovoj zemlji.”

Psalam 40: Spašen! ^(17/18)

Dobro poznate riječi: “Nisu ti mile ni žrtve ni prinosi” (st. 6-8 ⁽⁷⁻⁹⁾) pokazuju da ovaj psalam govori o Mesiji; naime, ove se riječi u Poslanici Hebrejima 10,5 (i dalje) odnose na Gospodina Isusa Krista. No postoji jedna poteškoća u ovome psalmu; njegov prvi dio govori o Kristovu uskrsnuću dok se posljednji, kako se čini, okreće njegovoj agoniji na križu. Ovakvu introverziju nije lako objasniti. Neki bibličari navode da u prvim stihovima Spasitelj navješćuje svoje uskrsnuće i govori o njemu kao da se već dogodilo. Drugi kažu da se molitva puna boli koju čitamo na kraju psalma odnosi na židovski Ostatak u vrijeme velike nevolje. Mi ćemo se, u cjelokupnome proučavanju ovoga psalma, usredotočiti na Gospodina Isusa Krista – prvo na njegovo uskrsnuće, a potom na njegovu muku na križu. Ukoliko ovaj narušeni kronološki redosljed vrijeđa naš zapadnjački um, utjehu možemo naći u činjenici da istočnjački narodi ne smatraju uvijek da su vremenska dosljednost i točan redosljed osobito značajni, a svakako ne najznačajniji.

40,1 ^(40,2) Na početku govori Mesija Isus. Strpljivo je čekao da Jahve čuje njegovu molitvu i izbavi ga od smrti. Čak ni naš blagoslovljeni Gospodin nije istog momenta primao odgovore na svoje molitve. No shvaćao je da *odgađanje* ne znači nužno i *uskraćivanje*. Bog odgovara na molitve u vrijeme koje najbolje odgovara

ispunjenju njegove nakane i ciljeva u našem životu.

Božja pomoć ne dolazi prebrzo jer inače ne bismo spoznali blaženstvo pouzdanja dok je tama; ne dolazi ni prekasno da ne bismo upoznali patnju uzaludnoga nadanja.

40,2 ^(40,3) Svoje izbavljenje od smrti Spasitelj uspoređuje s izbavljenjem iz strašne jame propasti i iz blatne kaljuže. Tko bi uopće mogao zamisliti što je Onome koji daje život značilo kad je iskoračio iz groba kao Pobjednik nad grijehom, sotonom, smrću i grobom – živ zauvijek!

Iako je Kristovo oslobođenje bilo jedinstveno, svi mi, u manjoj mjeri, možemo iskusiti silu Božjega spasenja, kada nas izbavlja iz jama i kaljuža u koje čovjek upada tijekom života. Kao što svi dobro znamo, život je prepun takvih dubokih rupa. Neobraćena osoba koju je Sveti Duh pokarao zbog grijeha nalazi se u osobito strašnoj jami propasti. Vjernik koji je ponovno zapao u grijeh također se nalazi u opasnoj močvari. Postoje i kaljuže bolesti, stradanja i žalosti. Često se čini da baš kad tražimo vodstvo i molimo za smjernice upadamo u najmračnije tamnice. Dakako, katkad tonemo i u močvare žalosti, usamljenosti ili obeshraćenja. Sve su to nezaboravna iskustva koja se urezuju u naš um; razdoblja kada molimo i plačemo i jaučemo i uzdišemo, no čini se da se ništa ne događa. Iz primjera našega Spasitelja moramo naučiti kako strpljivo čekati Jahvu. U svoje vrijeme i na svoj način, Bog će doći, stati na našu stranu, izvući nas iz jame propasti, staviti nam noge na stijenu i utvrditi naše korake.

40,3 ^(40,4) Primijeti da je Bog i *izvor* našega slavljenja, kao i *objekt*. Stavlja nam u usta novu pjesmu – a ta pjesma slavi njega; hvalospjev je *našemu* Bogu.

Naše oslobođenje ne rezultira samo

slavljenjem Boga, nego i svjedočanstvom drugima: “Vidjet će mnogi i strah će ih obuzeti: uzdanje će svoje staviti u Jahvu.” Ovo nikad nije bilo točnije, niti se može tako silno odnositi na nešto, kao što može na uskrsnuće Gospodina Isusa Krista. Zamisli samo beskrajnu liniju poklonika vjere koji su pridobijeni za živoga Boga zbog čuda praznoga groba!

40,4 ^(40,5) Dok se prisjeća svih onih koji su okusili i vidjeli kako je Gospodin dobar, uskrsnuli Iskupitelj izgovara jednu od najvećih osnovnih istina u duhovnome životu: “Blago čovjeku koji se u Jahvu uzda...” Istinita sreća i ispunjenje u životu dolaze samo po vjeri u Boga. Ne može biti drukčije, ne mogu se dobiti drugim putem. Stvoreni smo na takav način da vlastitu sudbinu možemo sagledati samo kad priznamo Boga za svoga Gospodina i Gospodara. Pascal je to lijepo rekao: “U ljudskome srcu postoji praznina koju je Bog oblikovao prema sebi i samo je on može ispuniti!” A Augustin istu misao saopćava sljedećim riječima: “Ti si nas, Gospodine, stvorio za sebe i naše srce ne može naći odmora, dok se ne odmori u tebi!”

Blagoslovljen čovjek ne samo da se *obraća* Bogu i pouzdaje u njega, nego se *odvrća* od oholih ljudi i štovatelja lažnih bogova i ništa nema s njima. Ne da se prevariti dvjema najvećim obmanama u životu – zamisli da je poštovanje ohologa čovjeka važno, te općom idejom da lažni bogovi kao što su materijalizam, razni užici i naslade te seksualna sloboda, mogu zadovoljiti ljudsko srce. Blagoslovljenu je čovjeku važno odobrava li što Bog, a ne je li to po volji čovjeku, jer shvaća da se punina radosti nalazi samo u Božjoj nazočnosti – ne u društvu onih koji štiju idole, ma tko ili što ti idoli bili.

40,5 ^(40,6) Ovo potiče Mesiju da razmišlja o bezbrojnim Božjim milosrdnim djelima. Njegova čudesa, kao i milosti-

ve namisli za njegov narod, ne mogu se prebrojiti. Tko bi potpuno mogao opisati svaku beskrajnu potankost prirode koju je stvorio? Zar ima netko tko bi mogao potrošiti njegova bezbrojna, veličanstvena djela kada nam po svojoj promisli dođe u pomoć i posreduje za nas? Tko bi mogao razumjeti veličinu i značaj njegovih duhovnih blagoslova – izabranje, predodređenja, opravdanje, otkupljenje, pomirenje, pomilovanje, oprostjenje, spasenje, novo rođenje, ispunjenje Svetim Duhom, pečat Svetoga Duha, zalog Svetoga Duha, pomazanje, posvećenje, sinovstvo, pravo nasljedstva, proslavljanje – “Kazivati ih i objavljivati želim, ali odveć ih je da bi se nabrojiti mogli.”

Kad moja duša pregleda
svu tvoju milost, Bože moj,
očaran takvim pogledom, gubim se
u divljenju, u ljubavi, u slavljenju!
– *Joseph Addison*

40,6 ^(40,7) Kao što smo već spomenuli, stihovi 6-8 ⁽⁷⁻⁹⁾ jasno određuju ovaj psalam kao izrazito mesijanski. U Poslancima Hebrejima 10,5-9 saznajemo da je te riječi izgovorio Božji Sin kad je došao u svijet. Zapravo mu je namjera bila naglasiti da, iako je Bog doista za Izraelce ustanovio žrtve i prinose, oni nikad nisu predstavljali njegovu konačnu namjeru. Bili su osmišljeni tek kao pred slike i sjene nečega boljega što će tek doći. Kao privremeno sredstvo imali su svoje mjesto i službu. No Bog nikad nije bio doista zadovoljan žrtvenim prinosima; nisu bili ni blizu nečega što bi se moglo smatrati savršenim, jer nisu donosili konačno rješenje za problem grijeha. Prepoznajući prirodnu nemoć paljenica i okajnica, Bog je u zamjenu “otvorio uši” svome ljubljenu Sinu. Značenje je ovoga jednostavno: Spasiteljeve su uši bile otvorene da čuje, pokori se i ispuni Očevu volju. Točno s tim stavom Sina koji je voljan i

spreman biti poslušan Ocu, Krist je došao u svijet.

U objašnjenju na margini RV prijevoda (*Revised Version*, Engleska), izraz “uši si mi otvorio” preveden je kao: “uši si mi izdubio (probušio)”. Neki bibličari smatraju da se ovo odnosi na hebrejski zakon o robovima iz Knjige Izlaska 21,5-6. Ako rob sedme oprosne godine nije htio biti oslobođen, gospodar bi ga doveo k vratima ili dovratku i probušio mu uho šilom; time je bio obilježen znakom svojine, pripadnosti svome gospodaru zauvijek. Bila je to neka vrst ugovora među njima. Krist, protuslika, svojevolumeno je po utjelovljenju postao robom (Fil 2,7 NKJV; kod nas u prijevodima uglavnom stoji “sluga”, a ne “rob”, mada je rob točan prijevod – op. prev.) i nastaviti će služiti svome narodu kada ponovno dođe (Lk 12,37).

Međutim, kada je rečenica “uši si mi otvorio” navedena u Poslancima Hebrejima 10,5, promijenjena je u izraz “ali si mi pripremio tijelo”. Što se tiče mjerodavnosti za takvu promjenu, isti Sveti Duh koji je prvotno nadahnuo riječi za Psalam 40, jamačno ima pravo razjasniti ih kad ih navodi u Novome zavjetu. Doslovan prijevod hebrejskoga izraza “probiti uho” vjerojatno je stilsko figura u kojoj se uzima dio (ovdje uho) za cjelinu (ovdje tijelo). (Ovo se naziva *sinegdoha*; zamjena veće cjeline mnogo manjom i obratno, ili jednine množinom i obratno.) Novi zavjet, dakle, daje šire značenje i objašnjava da se izraz odnosi na Kristovo utjelovljenje.

40,7-8 ^(40,8-9) Kada je Krist postao čovjek, nije to bilo s popustljivim pomirenjem s onim što je neizbježno, prostim podnošenjem, već sa svesrdnim ushićenjem. Tad je rekao: “Evo dolazim! U svitku knjige piše za mene: Milje mi je, Bože moj, vršiti volju tvoju, Zakon tvoj duboko u srcu ja nosim.” Od prve do posljednje stranice Staroga zavjeta nije pretkazano

samo da će Krist doći u svijet, nego da će doći u revnome duhu, spremnome tvoriti Božju volju. Božja volja nije bila samo u njegovoj glavi – bila je urezana duboko u njegovome srcu.

40,9-10 ^(40,10-11) Ovi stihovi opisuju Kristovu službu na zemlji. Navješćivao je radosnu vijest o Božjemu izbavljenju u velikome zboru, to jest Izraelovu domu (u nekim prijevodima umjesto “radosna vijest” stoji: “pravda”). Nije zadržao za sebe ništa što mu je Bog dao da objavi. Nije u svome srcu skrivao velike istine Božjega spasenja i pomoći, Božje ustrajne vjernosti i nepokolebljive ljubavi.

40,11 ^(40,12) Čini se da nas preostali stihovi ovoga psalma (11-17 ⁽¹²⁻¹⁸⁾) vraćaju na križ. Čujemo Spasiteljev bolan vapaj u muci, vapaj koji izlazi iz dubine njegove duše. Prethodni stih i ovaj tijesno su povezani, a ta se veza odnosi na sljedeće: “Navjestio sam narodu tvoje spasenje, tvoju vjernost i ustrajnu ljubav. Nemoj sada poništiti moje svjedočanstvo, uskraćujući mi svoje milosrđe. Neka me tvoja dobrota i vjernost uvijek čuvaju!”

40,12 ^(40,13) Neposredan povod za ovaj očajnički vapaj bile su strašne muke Golgote koje su se u tome času sručile na njega. Nebrojena zla (negdje umjesto “zla” stoji “nesreće” ili “muke”) što su ga okružila bila su povezana s nebrojenim grijesima, baš kao što je posljedica povezana s uzrokom. No kada Krist kaže: “Krivice me moje sustigoše...”, obavezno se moramo prisjetiti da su to zapravo *naše* krivice – svi oni grijesi za koje je Isus Krist došao platiti strašnu cijenu umjesto nas. Njegova je patnja bila tako žestoka da mu je srce klonulo. Tko bi među nama ikada mogao zamisliti dubinu agonije koju je trpio da bismo mi primili pomilovanje i da bi nam bilo oprošteno!

40,13 ^(40,14) Na vrhuncu boli, Krist je jurišao na vrata raja, zazivajući Jahvu da mu pohita u pomoć – trenutačnu pomoć. Kao da je molio: “Molim te, izbavi me,

i molim te, učini to *odmah!*” Ovo je ta vrst molitve koja pobjeđuje, koja biva uslišana. Svemoguću je Bog, kada čuje takvu molitvu, ganut i potaknut na djelovanje.

40,14-15 ^(40,15-16) Što se njegovih neprijatelja tiče, Krist traži da njihova kazna bude primjerena zločinima što su ih počinili. Za nasrtaje na njegov život želi im da budu postidjeni i da se smetu. Zato jer su mu željeli zlo, nada se da će morati uzmaći i da će biti posramljeni. Zato jer se raduju njegovoj nesreći, volio bi ih vidjeti kako su zgroženi dubinom vlastitoga poniženja. Prigovori li netko kako su ovakvi stavovi ili osjećaji nespojivi s Bogom ljubavi, takvu ću osobu samo podsjetiti da čovjek, odbacujući ljubav, svjesno i promišljeno bira vlastitu kaznu.

40,16 ^(40,17) Što se tiče Božjih prijatelja, Krist moli da takvi uvijek imaju radost u Gospodinu. Nada se da će svi koji traže Boga klicati i veseliti se u njemu, te da će svi koji ljube Božje spasenje neprestano govoriti: “Velik je Jahve!”

40,17 ^(40,18) Što se tiče njega samoga, snaga mu je na izmaku, a potrebe su očajničke. No utjehu nalazi u činjenici da će se Gospodin pobrinuti (dosl. “misliti”) za njega. Kao što je netko rekao: “Siromaštvo i potrebe nisu prepreke ka Božjim mislima.”

Što se samoga Boga tiče, on je pomoć i spasitelj svome ljubljenome Sinu. I stoga, u završnoj salvi molbi, Gospodin Isus Krist moli: “O Bože moj, ne kasni!” Neće dugo čekati na odgovor jer je već na polasku. Trećega dana Otac poseže dolje i izbavlja ga iz jame propasti, kao što smo vidjeli u prvome dijelu ovoga psalma.

Čini se, dakle, da smo u ovome psalmu prvo imali *odgovor na molitvu*, a tek potom *samu molitvu*. Ovo snažno ukazuje na obećanje: “Prije nego me zazovu, ja ću im se odazvati; još će govoriti, a ja ću ih već uslišiti.” (Iz 65,24).

Psalam 41: Molitva iz bolesničke sobe ^(13/14)

David je bio bolestan, a njegovi su se neprijatelji nadali da ta bolest nije nimalo bezazlena. Već su se između sebe radovali da mu je nedvojbeno došao kraj: bolestan je na smrt. A Davida je dodatno žalostilo i to što je jedan od izdajnika nekoć bio njegov blizak prijatelj.

41,1-3 ^(41.2-4) No bolesnik nije bez utjehe. Prije svega, sjeća se da Gospodin blagoslivlja onoga koji misli na ubogoga. Ovdje se riječ “ubogi” (negdje u prijevodima “ništi”, “sirote”, “slabi”; NKJV prevodi doslovce “siromašni”) vjerojatno ne odnosi toliko na materijalno stanje, koliko na slabo zdravlje, nemoć zbog bolesti. David se tješi mislju da je i sam činio sve što je činio Gospodin za ljude u nevolji – pomagao je, tješio i bodrio sve koji su se nalazili u kandžama bolesti. Sada se poziva na obećanje da će Jahve spasiti i njega u dan nevolje. Da, Gospodin će neprestano bdjeti nad njim, štiti ga i ostaviti na životu. Budući da je stekao dobar glas zbog obzira prema bolesnima i stradalnicima, David je uvjeren da ga Bog neće ostaviti niti predati zlonamjernoj volji njegovih neprijatelja. Umjesto toga, dat će mu svu potrebnu milost za to razdoblje bolesti, ukrijepiti ga u njegovoj bolesničkoj sobi, podići će ga iz postelje i ponovno će biti zdrav i snažan. Ovdje je Gospodin oslikan kao bolničar koji namješta bolesnikov krevet kako bi mu bilo što udobnije (stariji Šarićev prijevod, prijevod Đure Martinjaka te Daničićev prijevod, u tekstu trećega, odnosno četvrtoga stiha, s manjim razlikama u redu riječi, imaju: “Kad je bolestan ti mijenjaš svu njegovu postelju” – op. prev.).

41,4 ^(41.5) No psalmist nije ovisio samo o svome prošleme obziru prema bolesnima i nemoćnima. Mudro je svoju bolest u molitvi predao Gospodinu, priznajući svoj grijeh i moleći za iscjeljenje kao za

nešto što nije zaslužio. Nije svaka bolest izravna posljedica grijeha u vjernikovu životu. Mnoga oboljenja, primjerice starijih ljudi, samo su dio normalnoga procesa propadanja uslijed starenja. Međutim, katkad postoji izravna veza između grijeha i bolesti, te ako postoji i najmanja mogućnost da je u pitanju grijeh, vjernik mora požuriti Gospodinu i iskreno mu sve priznati. U svim takvim slučajevima, oprostjenje velikoga Liječnika treba imati prednost u odnosu na lijekove lokalnoga doktora medicine.

41,5 ^(41.6) U međuvremenu, psalmistovi neprijatelji puni nade iščekuju izvješće iz bolnice, u kojemu se javlja da je David umro. “Kad će umrijeti?” – pitaju jedan drugoga, “I kad će mu nestati imena?”

41,6 ^(41.7) Povremeno se jedan od tih pakosnih ljudi koji mu žele zlo pojaviti na vratima u vrijeme posjeta, no ne nudi utjehu, ne nudi ni riječi nade ni ohrabrenja. Govori, a ne kaže ništa. Zapravo se doima kako je došao ne bi li prikupio neke informacije koje će moći upotrijebiti protiv Davida. Kada ode, na sve strane širi sve moguće negativne glasine koje se mogu zamisliti.

41,7-8 ^(41.8-9) Dok David leži bolestan, njegovi mrzitelji provode protiv njega kampanju zlobnoga došaptavanja, a zloslutnici se naprežu ne bi li smislili kakvu dobru propast za Davida. Šire glasine da ga je napala kobna bolest kojoj nema lijeka, te da je njegova sljedeća postaja mrtvačnica.

41,9 ^(41.10) Davidu je vjerojatano najteži udarac zadala izdaja čovjeka koji mu je nekoć bio dobar prijatelj. Od svih žalosti u životu, izdaja prijatelja, izdaja onoga koji ti je bio osobito blizak i sve dijelio s tobom, jamačno pogađa najviše i ostavlja iznimno gorak okus u ustima. Tu je žalost doživio i naš Spasitelj kada ga je izdao Juda i to nije neobičajeno iskustvo u životu onih koji slijede ovoga Zapovjednika.

Gospodin Isus Krist navodi ovaj stih kada je ukazivao na Judu. Međutim, značajno je to što je ispustio riječi: “Pa i prijatelj moj u koga se uzdah.” Budući da je unaprijed znao da će ga Juda izdati, Gospodin se nikad nije uzdao u njega, nikad mu nije vjerovao, zato je samo rekao: “Tko jede kruh moj, podiže petu svoju na me!” (Iv 13,18).

41,10 ^(41,11) David se okreće od onoga koji mu je, što bi se reklo, zabio nož u leđa i ne misli više o njemu, nego gleda u Jahvu tražeći od njega milost. Svaki put kad su ga svi drugi ostavljali, David je računao na Gospodina koji će vjerno stati uz njega i pomoći mu. Potom zahtijeva nešto što bi se moglo učiniti prilično čudnim: “podigni me, da im mogu uzvratiti.” Ako nam se ove riječi čine nedostojnim čovjeka Davidova ugleda, moramo se prisjetiti da je on bio Gospodnji pomazani vladar Izraela, a kao kralj, bio je dužan pozabaviti se podrivačkim djelovanjima, pobunama i izdajom. Dok bi kao pojedinac i mogao odlučiti pretrpjeti zlikovačko ponašanje i izdaju protiv sebe, kao kralj je bio obavezan ugušiti svaki pokušaj rušenja vlasti.

41,11-12 ^(41,12-13) U propasti zavjera i intriga koje pletu njegovi neprijatelji David vidi znak da je Gospodin milostiv prema njemu, da mu je on mio. A onda dodaje:

**A mene ćeš zdrava uzdržati
i pred svoje me lice staviti dovijeka.**

(Ovo je prijevod Kršćanske sadašnjosti. NKJV ovaj stih prevodi kao: “Ti me uzdrži u mojemu integritetu i pred lice me svoje postavi dovijeka”. Odatle objašnjenje autora koje slijedi. op. prev.)

U ovome prijevodu (NKJV) može zvučati kao da se David pretjerano hvali. No David je doista bio čovjek od integriteta, častan i pošten, unatoč svim njegovim grijesima i padovima. A u usporedbi s

njegovim neprijateljima je bio uzor vrlina. Apsolutno je moguće da ga je Gospodin zaista podržao, jer je vidio iskrenost i pravednost u njegovu životu.

Gelineauov prijevod ovoga stiha lakši je za shvaćanje:

Ako me ti podržiš bit ću neozlijeđen
(cio)
i stajat ću pred licem tvojim dovijeka.

U ovakvome prijevodu jasnije se vidi da sve ovisi o Gospodinu, a ne o Davidovu integritetu. Gospodinova milost koja podržava čovjeka jamči sigurnost u ovome životu kao i boravak pred njegovim licem, pred licem nebeskoga Kralja, u vječnosti.

41,13 ^(41,14) Siguran i spokojan, psalmist sada podiže svoj glas u oproštajnome hvalospjevu. Jahve, Bog Izraelov, Bog koji čuva savez sa svojim narodom, dostojan je štovanja od vijeka do vijeka. Ako je David mogao dodati dvostruko “amen” tome priznanju, isto bismo mogli učiniti i mi!

II. DRUGA KNJIGA (PSALMI 42-72)

Psalam 42: Čežnja za Bogom ^(11/12)

Neki ljudi u ovome psalmu čuju Davidov glas, dok je lutao u izgnanstvu tijekom pobune njegova sina Abšaloma.

Drugi prepoznaju glas Mesije tijekom razdoblja njegova odbacivanja i muke.

Treći razabiru tužne jecaje židovskoga Ostatka tijekom budućega razdoblja velike nevolje.

A onda, ima i onih koji ovaj psalam vole primijeniti na vjernika koji se osvrće na dane njegove prve ljubavi i čezne za obnovom takve vrsti zajedništva s Gospodinom.

Na svu sreću, ne mora se izdvojiti jed-

no stanovište kao točno, budući da su sva valjana. Ovo je ta tipična mnogostranost primjene psalama.

42,1 ^(42.2) Naša unutarnja čežnja za zajedništvom s Bogom može se usporediti sa žarkom žudnjom košute za vodom dok tumara sasušenom leđinom i dok joj u grudima srce tuče, slabine pulsiraju a disanje joj je sve brže, dok traži izvore. Gamaliel Bradford prenio je ovu sliku na sebe kad je rekao:

Jedan je nepromjenjiv
cilj ka kojem težim
ma kamo stupio nogom,
vodi me ta goruća, silna, uporna
i neutoljiva žeđ za Bogom.

42,2 ^(42.3) Žedni smo Boga, i samo njegaj; ništa i nitko drugi ne može utoliti tu žeđ. I to je žeđ za živim Bogom – ne za mrtvim kumirom. To je želja koja će se potpuno ispuniti samo kad osobno stanemo pred Gospodina i povlašteni gledamo njegovo lice.

Pokaži mi tvoje lice, da makar na tren
vidim tvoju božansku ljepotu
i nikad više neću misliti ni sanjati o
drugoj ljubavi osim tvoje;
sva će se slabija svjetla u trenu poga-
siti, sve malene slave izbljediti,
i sve zemaljske ljepote nikad više
neće biti dovoljno lijepe.

– *Nepoznati autor*

42,3 ^(42.4) Tko može opisati gorčinu odvajanja od Gospodina? To je kao neprestana ishrana suzama, život u nikad ublaženoj boli. I kao da to nije dovoljno, tu je i dodatna žalost zbog podsmijeha neprijatelja: “Gdje ti je Bog tvoj?” Točno to je i Šimej mislio kad je rekao Davidu: “Evo, sad si zapao u nevolju, jer si krvnik” (2. Sam 16,8). A to su mislili i svećenički glavari kad su o raspetome Mesiji rekli: “On se uzdao u Boga, neka ga sad

oslobodi, ako mu je uistinu po volji...” (Mt 27,43).

42,4 ^(42.5) A tu su, dakako, i sjećanja na bolje dane. Tu je uspomena na divno vrijeme provedeno u čvrstom zajedništvu s Bogom i ta uspomena sadašnji izostanak zajedništva čini nepodnošljivim. Knox u svome prijevodu stiha 4 odlično prenosi to raspoloženje:

Sjećanja naviru, a srce se topi u meni,
kad pomislim kako sam nekoć išao s
mnoštvom predvođeci ih u Božji Dom,
uz radosno klicanje i hvalospjeve, uz
sve praznično komešanje.

42,5 ^(42.6) Sjećanja na sretnu prošlost vode u duhovnu depresiju i aktiviraju naizmjeničnu borbu između pesimizma i vjere. Duša je klonula i uzdiše, no vjera izaziva napetost tako tegobnog stanja uma.

U Boga se uzdaj, jer opet ću ga slaviti, spasenje svoje, Boga svog!

Da je ovo bio tek pobožni optimizam, tipa, “sve će na kraju ispasti dobro”, bio bi to krajnje bezvrijedan osjećaj i ništa više. Ova nada je stopostotno valjana zato što je utemeljena na obećanju Božje riječi da će njegov narod gledati njegovo lice (Ps 17,15; Otk 22,4).

42,6 ^(42.7) Depresija se vraća ciklično. No vjera uzvraća udarac pouzdanom tvrdnjom da će se Bog spominjati iz zemlje Jordana i Hermona i s brda Misara. Možda ova tri mjesta simboliziraju tri duhovna doživljaja; ne znamo to. No ono što se nedvojbeno čini jasnim jest da ta tri mjesta predstavljaju zemlju prognanika, zemlju koja je daleko od Božjega Doma u Jeruzalemu. A čini se da je ideja te misli da čak i kad ne možemo fizički ući u Božji Dom, ipak se možemo sjećati Boga tog Doma!

42,7 ^(42.8) Kada dođemo do sedmoga

stiha, naš nam duhovni nagon govori da se na vrlo poseban način nalazimo na Golgoti i da slušamo vapaje Gospodina Isusa, dok vode i valovi Božje osude prelaze preko njega. Slapovi Božjega gnjeva sručili su se na njega uz jeku grmljavine, kad je na svome tijelu odnio naše grijeha na križ.

Pogledaj tu završnu scenu muke:
svi se Božji valovi i vode valjaju na njega,
ostavljenog tamo na križu da uvene,
da umre i spasi moju dušu.
Ljubav je to bez premca! Beskrajna i
nema cijene!
Isus je svoj život predao za mene.

– J. J. Hopkins

42,8 ^(42,9) A ipak, kao što je rekao George Muller: “Kušnje su hrana koja siti vjeru.” Stoga čujemo vjernika koji ima potuzdanje, kako potvrđuje:

Neka mi danju Jahve naklonost udijeli, a noću pjesmom ću hvaliti Boga života svog.

Ovo je odgovor na slijed o danu i noći iz trećega stiha. Tamo je psalmist rekao: “Suze su kruh moj danju i noću...” No sada je dan ispunjen Božjom postojanom ljubavlju, a noć pjesmom i molitvom. Tako se Božja dobrota pokazuje i danju i noću.

42,9-10 ^(42,10-11) Još jedanput se vraća obeshrabrenje, ovoga puta zbog nemilosrdnog tlačenja neprijatelja. Čini se kao da je Bog zaboravio svoje dijete. Napušteni vjernik tumara naokolo kao osoba koja je u žalosti. On kaže: “Povicima koji me ubadaju u srce, moji mi se neprijatelji rugaju” (Gelineau – slobodan prijevod). Prema svim vanjskim znakovima, čini se da je Bog zaboravio svoje dijete. Stoga mu se neprijatelji neprestano rugaju pitanjem: “Gdje ti je Bog tvoj?”

42,11 ^(42,12) No vjera uvijek ima posljednju riječ. Nemoj klonuti. Nemoj biti uznemiren. Uzday se u Boga; bit ćeš oslobođen, i od neprijatelja i od malodušnosti. I ponovno ćeš ga slaviti kao svoga Spasitelja i svoga Boga. Kao što je netko rekao:

Lijek je – protivljenje malodušnosti, traganje, nada. Kršćanski je život neprestano stanje pripravnosti, stremljenje ka onome što je gore, djelovanje, trčanje utrke. A nikad nije obaranje pogleda, pokunjenost, sjedenje sklopljenih ruku i prihvaćanje poraza.

Psalam 43: Pošalji svjetlost svoju i svoju istinu

Ovaj je psalam tijesno povezan s prethodnim. Toliko su slični, da ih neki prijevodi (npr. NEB) spajaju kao da se radi o jednoj pjesmi.

43,1-2 Nastavlja se molitva prognanika koji želi štovati Boga na Sionu, no ometa ga bezbožan narod, te zloban i opak čovjek. Ovo bi moglo oslikavati pobožni židovski Ostatak kojega tijekom razdoblja Velike nevolje tlači nevjerujući izraelski narod i antikrist.

Prvo dolazi molba za opravdanje i pomoć. Psalmist traži od Boga da obrani parbu njegovoga naroda pred nevjerujućom braćom i čovjekom grijeha. Ovo je jedna od borbi vjere, kad se čovjek utječe Bogu za pomoć a istodobno se osjeća kao da ga je Bog odbacio; to je jedna od zagonetki vjere – biti na pobjedničkoj strani, a ipak stradati pod petom neprijatelja.

43,3 Zatim slijedi pozitivna i točno određena molitva za povratak na Sion. Ljepota jezika kojim je to opisano, neusporediva je:

**Pošalji svjetlost svoju i vjernost (istinu):
neka me vode,**

**neka me dovedu na tvoju svetu goru,
u šatore tvoje!**

Psalmist traži da ga vodi svjetlost Božje nazočnosti i istina Božjega obećanja. Pod takvim vodstvom i uz dobrotu i milost koje ga prate sve dane njegova života (Ps 23,6), uvjeren je da će sretno stići na Božju svetu goru.

43,4 Obrati pozornost na slijed i napredak u stihovima 3 i 4:

Na tvoju svetu goru;
U šatore tvoje;
Božjem žrtveniku;
Bogu, radosti svojoj.

Pravi štovatelj nije zadovoljan ni geografskim položajem, ni zdanjem i žrtvenikom. On mora pristupiti samome Bogu!

43,5 Oraspoložen izgledima da će stati pred Boga, pisac ponovno prigovara samome sebi jer je bio obeshrabren i uznemiren. Vjeruj u Boga, potiče samoga sebe, i on će te jamačno dovesti do željenoga cilja.

Umiri se dušo moja, tvoj najbolji,
nebeski Prijatelj
preko tnovite staze vodi te
do radosnoga cilja!
– *Katharina von Schlegel*

Psalam 44:
Ovce za klanje ^(26/27)

Bol uslijed poraza još je veća zbog sjećanja na nekadašnje pobjede, stoga nikad ne cijenimo naše zajedništvo s Bogom više nego onda kad se čini da je njegovo lice skriveno od nas.

44,1-3 ^(44,2-4) Izraelska je povijest obilovala čudesnim primjerima Božjega posredovanja u njihovo ime. Protjerao je pogane iz Kanaana i dao tu zemlju u posjed svome narodu. Kada je pokorio Ka-

naance, dao je Izraelu da slobodno živi u vlastitoj zemlji. Dakako, to što su Židovi osvojili obećanu zemlju u kojoj teče med i mlijeko nije bilo zbog njihove vojne nadmoći, niti su svojom snagom izvojevali pobjedu. Učinila je to silna Božja desnica – njegova je svemoguća mišica vojevala za njih, njegova se milost izlila na njih.

44,4-8 ^(44,5-9) Spomen na sve što je Gospodin učinio nadahnjuje i nas da ga slavimo. On je velik Kralj i moćan Bog koji donosi pobjede nedostojnim sinovima nedostojnoga Jakova. Samo se po njemu Izrael uspio probiti kroz redove svojih neprijatelja i pregaziti svoje napadače. Izrael je naučio da se za uspjeh u bitkama ne treba pouzdavati ni u luk ni u mač, jer ni jedno ni drugo nisu dostatni za spasenje. *Bog* je taj koji je izbavio svoj narod i do kraja postidio njegove neprijatelje! Nije ni čudo da se narod hvalio svojim zajedništvom s njim i neprestano govorio da mu nikad neće prestati zahvaljivati!

44,9-12 ^(44,10-13) No u međuvremenu se dogodilo nešto što je njihovu pjesmu radosnicu preokrenulo u tužaljku. Čini se da je Gospodin odbacio i posramio svoj narod. Sad su vojske stupale bez Boga pred sobom i bez njegove pomoći, te su stoga Izraelci ubrzo uzmakli pred neprijateljima u paničnom strahu, a njihovi su mrzitelji oplijenili sve izraelsko bogatstvo. Gospodin je prepustio svoje ovce mesarima, a preživjele rasuo među poganske narode. Sve je to sličilo poslovnoj pogodbi u kojoj je Bog prodao svoj narod u besćenje. A neprijatelj je očito umakao sa svime što je učinio, a da za to nije morao snositi posljedice.

44,13-16 ^(44,14-17) Nesretni je Izrael postao podsmijeh drugim narodima, predmet poruge i sramoćenja. Tadašnje Židove se klevetalo tradicionalnim izrekama i porugama. Drevni Božji narod postao je metom grubih pošalica među narodima.

Bili su pod sramotom koju nisu mogli izbjeći. Neprestano su se crvenjeli od stida zbog ponižavanja i izrugivanja osvetoljubivih neprijatelja.

44,17^(44,18) No najviše zbuňuje to što poraz i sramota nisu izazvani nekim grijehom kojeg su Izraelci svjesno počinili. U stanovitim razdobljima u povijesti *postojala je jasna povezanost između stradanja i grijeha*. No u ovome stanovitom slučaju nije bilo tako. Čini se da su se Izraelci našli u takvome stanju upravo zahvaljujući činjenici da su bili Božji izabrani narod. Bio je to slučaj stradanja za Boga i njegov Savez.

44,18-19^(44,19-20) Nesreća se sručila na narod koji nije zaboravio Boga, niti je povrijedio njegov Savez. Nisu se odrekli ljubavi prema njemu, niti su ostavili stazu koju im je on označio. A Gospodin ih je ipak smrvio u pustoj šakalskoj zemlji i zavio ih smrtnim mrakom.

44,20-22^(44,21-23) Da su zaboravili ime svoga Boga ili štovali idole, zar Bog to ne bi znao? Ta on poznaje najdublje unutarnje misli i pobude. Ne, to nije bio uzrok. Narod je stradao zbog svoje povezanosti s Jahvom. Zbog *njega* su trpjeli krajnju bijedu, zbog *njega* su zlostavljani kao životinje određene za klanicu.

Stoljećima kasnije, apostol Pavao se našao u istoj situaciji i naveo riječi iz Psalma 44,22^(44,23), opisujući stradanje Božjega naroda u svim razdobljima (Rim 8,36).

44,23-26^(44,24-27) Vapaj za Božjom pomoći dostiže svoj vrhunac u stihu 23⁽²⁴⁾, kad psalmist poziva Jahvu da se probudi iz svoga prividnog sna i posreduje za svoj narod. Sve što se događa više je nego što on može razumjeti – kako Bog može kriti svoje lice u zaboravu i biti ravnodušan dok njegov narod leži u prahu. Zato ponovno poziva Boga da ustane:

**Ustani, u pomoć nam priteci,
izbavi nas radi ljubavi svoje!**

Psalam 45: Kralj kraljeva^(17/18)

45,1^(45,2) Psalmistu nije bilo teško napisati ovaj psalam. Zapravo je njegovo srce gorjelo željom da zapiše pjesmu koju je sastavio o kralju. Riječi su same tekle iz njegova pera; osjećao se kao da je doslovce ponesen. Jezik mu je bio poput pisaljke hitra pisara, a mi nećemo pretjerati poistovijetimo li hitra pisara sa samim Svetim Duhom.

45,2^(45,3) Prvo nam je predstavljen kralj. Njegova je ljepota nenadmašna. Prvi je među tisućama i prekrasan je. S njegovih se usana razlijeva milina; sve su njegove riječi slatke. Zbog takvih ga je odlika Bog dovijeka blagoslovio.

Najljepši od ljudskih sinova,
savršen u svojoj ljepoti,
usana punih milosti
i srca punoga ljubavi.
Bože, mi priklanjamo koljena,
priznajemo da svako obilje
pребива u tebi.

– *Nepoznati autor*

45,3-5^(45,4-6) A onda nas, gotovo u trenu, psalmist prenosi u vrijeme Kristova drugog dolaska. Tad će se Isus vratiti na zemlju u sili i slavi, no ovoga puta dolazi kao pobjedonosni ratnik, a ne kao ponizni tesar iz Nazareta. S mačem pripasanim uz bedra, Svemogućii silazi u slavi i veličanstvu. U blistavu sjaju sjeda na kola i pobjedonosno vuče za istinu, vjernost (blagost) i pravdu. Njegova probodena desnica vješto vlada mačem u zastrašujućoj sili protiv njegovih neprijatelja. Njegove strijele pronalaze svoj cilj u srcu kraljevih neprijatelja; narodi padaju pred njim.

45,6-7a^(45,7-8a) Sada se dim od bitke razilao i Kralj sjeda na prijestolje svoje slave u Jeruzalemu. S neba se čuje Božji glas koji Kralja oslovljava kao Boga i svjedoči da će njegova vladavina biti

vječna. Znamo da je to bio Božji glas jer nam je u Poslanici Hebrejima 1,8-9 rečeno da je tako:

Za Sina, naprotiv, veli: “Prijestolje tvoje, Bože, postoji vječno”, i: “Žezlo je pravde žezlo tvoga kraljevskog dostojanstva. Ljubio si pravednost, a mrzio bezakonje, zato te Bog, tvoj Bog, pomazao uljem radosti mimo tvoje drugove.”

Primijeti da se Bog svome Sinu obraća kao Bogu, što je jedan od najjasnijih dokaza Kristova božanstva u cijeloj Bibliji. Istina, neki prevoditelji ovu rečenicu iz Psalma 45,6 prevode kao: “Tvoje božansko prijestolje stoji zauvijek”, umjesto “Prijestolje je tvoje, Bože, u vijekove vijekova.” No kad navode ovaj stih u Poslanici Hebrejima, on postaje “Prijestolje tvoje, Bože, postoji vječno.” Prema tome, nije istina samo da je Kristovo prijestolje božansko, nego je istina i da je sâm Krist Bog.

Kristovo će kraljevstvo trajati zauvijek. Nakon njegove tisućgodišnje vladavine na zemlji, to će kraljevstvo prerasti u “vječno kraljevstvo našega Gospodina, Spasitelja Isusa Krista” (2. Pt 1,11).

Kristovo je kraljevsko žezlo – žezlo pravde. Žezlo je palica koja simbolizira kraljevsku vlast. Ovdje ima značenje da će Mesija vladati u apsolutnoj pravednosti. Njegova će vladavina biti i apsolutno sveta jer Kralj ljubi pravednost, a mrzi bezakonje.

45,7b-8 ^(45,8b-9) Bog je zbog svoje pravednosti i istinoljublja pomazao Gospodina Isusa uljem radosti, kao nikog od drugih vladara. Ulje radosti odnosi se na sveto ulje pomazanja kojim su svećenici uvođeni u službu (Izl 30,22-25). Budući da je naš Gospodin Svećenik-Kralj, to je ulje koje treba upotrijebiti. Smirna i kasisija bile su dva glavna sastojka toga ulja, a aloja jedan od “najskupljih (najboljih)

balzama” koji se spominju u Pjesmi nad pjesmama, 4,14. Sve to govori o neodoljivo ugodnu mirisu našega Gospodina i njegova djela. Smirna i aloja mogu posebno upućivati i na njegovo stradanje i smrt, budući da je upravo njima njegovo tijelo pripremljeno za ukop (Iv 19,39).

“Iz dvorova bjelokosnih harfe te vesele.” Kraljevska je to simfonija; oglašava radost svijetu: da su čovjekovi dani plača i uzdisanja prestali, jer je najzad osvanulo zlatno doba!

45,9 ^(45,10) Na dan svoje moći, Kralj nije sam. Među njegovim se uzvanicama nalaze kćeri zemaljskih kraljeva. S desne mu strane stoji kraljica, prekrivena ofirskim zlatom. A tko je kraljica? Ovdje se moramo oduprijeti iskušenju i ne označiti kraljicu kao Crkvu, budući da Crkva nije tema starozavjetnoga otkrivenja (Ef 3,5-9; Kol 1,26). Vjerujemo da je kraljica otkupljeni Ostatak izraelskoga naroda (Ez 16,10-14), a da uzvanice mogu predstavljati poganske narode koje je Izrael pridobio za Krista svojim svjedočenjem.

45,10-11 ^(45,11-12) Kraljicu savjetuje glas za koji nam se ne govori od koga potječe – možda je to glas Svetoga Duha – da zaboravi svoj narod i dom svoga oca. Ovo dakako znači da treba prekinuti sve veze sa životom prije obraćenja i potpuno se posvetiti Kralju kao svome Gospodinu. Ovaj savjet navješćuje riječi našega Spasitelja iz Evanđelja po Luki 14,26:

“Ako tko dođe k meni, a ne mrzi oca i majke, žene, djece, braće i sestara, da, i samoga sebe, ne može biti moj učenik.” (Šarić)

Naša ljubav prema Kristu mora biti tako velika da su sve druge ljubavi *u usporedbi s njom* mržnja. Njemu je ugodna ljepota naše potpune predanosti. Budući da je on Gospodin, zaslužuje sve što jesmo i sve što imamo.

45,12 ^(45,13) Bogate kćeri Tira dolaze kraljici s darovima. Da, najbogatiji ljudi svijeta doći će u Jeruzalem s probranim darovima.

45,13 ^(45,14) A potom vidimo kraljevu kći u njezinim odajama, odjevenu u kraljevsko ruho, gdje je pripremaju da stane pred kralja. Nekoć klonula pod teretom ropstva grijehu, sad je odjevena u haljine vezene zlatom.

45,14-15 ^(45,15-16) Sada je dovode kralju u haljini od šarena veza, a u pratnji su joj djevice, njezine drugarice. Povorka se kreće veselo i s klicanjem, dok ulaze u kraljev dvor.

Tko bi mogao opisati to veselje, veselje Oca i Sina i Svetoga Duha, i svih svetih anđela, a da i ne spominjemo njihovo osobno ushićenje dok ulaze u radost svoga Gospodina! Ljupko da ljupkije ne može biti, prekrasno u svoj krasoti, otmjeno u svoj otmjenosti, čarobno u svakoj čari, privlačno u svakoj privlačnosti, u svemu suglasno slici Božjega Sina (izvor nepoznat).

45,16-17 ^(45,17-18) U posljednja dva stiha Bog Otac govori Kristu Kralju. Obećava mu sinove koji će biti dostojni nasljednici patrijarhâ, koji će “razdijeliti svijet među sobom na svoja područja” (Knox – slobodan prijevod).

Što se samoga kralja tiče, njegovo će ime slaviti svi naraštaji. Nikad neće doći vrijeme kad će ga narodi prestati štovati.

Psalam 46: Bog je s nama ^(11/12)

Tijekom Prvoga svjetskog rata, u jednoj otočkoj zajednici u škotskome gorju, mladići su u sve većem broju bili pozivani u vojnu službu. Svaki put kad bi se jedan takav kontingent vojnika okupio na pristaništu kako bi otplovili na kopno, njihovi rođaci i prijatelji dolazili su ih pozdraviti i svi su pjevali:

Bog nam je utočište i snaga, Bog nam je pomoćnik u nevolji; zato se ne bojimo, pa neka se i zemlja pomakne, neka se bregovi sruše u more, neka bjesne morski valovi, neka se gore tresu od sile njihove, mi se ne bojimo.

Jer postoji rijeka čiji potoci vesele Božji grad; sveto mjesto u kojemu Svevišnji ima svoj stan. Bog je usred njega; takav grad se ne koleba; Gospodin je njegov pomoćnik, od rane zore to dokazuje.

Umirite se i znajte da sam ja Bog: među poganima mene će slaviti; ja ću nad svom zemljom biti uzvišen. Naš Bog, Jahve nad vojskama, i sad je na našoj strani: Bog Jakovljević naša je utvrda i vječno boravi među nama.

– iz škotskoga Psaltira

Ovo je jedna od tisuća scena u kojima su Božji sveti, u vrijeme velikih nevolja, tražili utjehu u ovome psalmu. Nitko ne zna koliko je srca potaknuto dok su se ovi veličanstveni reci čitatli u bolesničkim sobama, u kućama žalosti, u tamnicama progona i u tijesnim komorama stradanja i tragedije. Upravo je ovaj psalam potakao prokušanog i veoma uznemirenog bivšeg augustinskog redovnika, po imenu Martin Luther, da napiše svoju glasovitu reformacijsku pjesmu “Moćna je utvrda naš Bog.” Njegova je poruka izvanvremenska, a ohrabrenje neprekidno.

Postoje tri dijela ovoga psalma koja je G. Campbell Morgan naslovio kako slijedi:

1-3 ⁽²⁻⁴⁾ Ne treba se ničega bojati.

Bog je s nama. *Izazov pouzdanja.*

4-7 ⁽⁵⁻⁸⁾ Gospodin stoluje u Jeruzalemu. *Tajna pouzdanja.*

8-11 ⁽⁹⁻¹²⁾ Mir na zemlji i vlast nad cijelim svijetom. *Opravdanje pouzdanja.*

Općenito se smatra da je povijesna pozadina ovoga psalma čudesno oslobodjenje Jeruzalema u vrijeme opsade asirskoga vuka, Sanheriba (2. Kr 18,13-19,35; Iz 36,1-37,36). U to su vrijeme Judejci bili duboko svjesni Bogažje jedinstvene nazočnosti među njima. Tako i ovaj psalam slavi Boga koji je Emanuel – Bog s nama.

46,1-3 ^(46,2-4) Bog nam je zaklon i utvrda, pomoćnik spreman u nevolji. Također je “uvijek spreman priteći nam u pomoć na opasnim mjestima” (NASB marg.). Blago nama kad shvatimo da se naša sigurnost i zaštita ne nalaze ni u bogatstvu ni u vojskama, nego samo u Jahvi Bogu!

Zamisli najgori scenarij koji bi se mogao dogoditi! Pretpostavimo da se zemlja počne topiti kao da je uhvaćena u bujicu lave gigantskoga vulkana. Pretpostavimo da neki potres sruši gore u srce mora. Pretpostavimo da se golemi vodeni val svom silinom sruči na kopno, ili da se gore zatresu pod divljim trzajima prirode.

Ili zamisli da gore predstavljaju imperije ili gradove, a vode narode. Mrve se sami temelji društva; kraljevstva se ruše i raspadaju se. Narodi svijeta uzburkali su se u političkome, gospodarskome i društvenome kaosu, a golema nevolja, nevolja bez presedana, nadvija se nad svijetom.

Ali, Bog...! Ni najgore što bi se moglo dogoditi nije razlog za strah. Bog je i dalje s nama!

46,4 ^(46,5) On sâm je rijeka čiji rukavci vesele Božji grad. Zapravo, grad Jeruzalem nema rijeke. No sve što je rijeka jednome prosječnom gradu, to je Bog svome svetom stanu – i više od toga, jer on je

izvor života i okrepe, rijeka milosrđa i dobrote!

Ondje nam je Jahve silni, umjesto rijeke i širokih rukavaca: neće onud proći nijedna lađa s veslima, niti će koji bojni brod podrijeti (Iz 33,21).

46,5 ^(46,6) Zato jer Bog stoluje u Jeruzalemu, sveti se grad nikad neće poljuljati. Bog će mu pomoći u osvit zore. Dugo je Božji narod prekrivala tamna noć, ali uskoro će svanuti zora i Krist će zauzeti svoje zakonito mjesto, pokazujući pritom svoju snagu u ime svoga naroda.

46,6 ^(46,7) Zemaljski narodi mogu plamtjeti gnjevom; mogu se i carstva zaljuljati, ali kad Bog progovori u svome gnjevu, zemlja će se rastopiti i podložiti se njemu.

46,7 ^(46,8) Ove riječi na osobit način navješćuju razdoblje Velike nevolje, kad će se zemlja pustošiti strahovitim prirodnim nepogodama, političkim prevratima, ratovima i pošastima, te nezamislivom patnjom. Tad će se Gospodin pojaviti s neba i slomiti sve nepokorne i sve buntovnike, te zavladati u miru i pravednosti. U to će vrijeme vjerni Ostatak izraelskoga naroda reći: “S nama je Jahve nad Vojskama, naša je utvrda Bog Jakovljevi!”

Jamstvo ovoga stiha neizrecivo je ugodno. S nama je Jahve nad Vojskama, što znači Jahve nad anđeoskim nebeskim vojskama. No on je i Bog Jakovljevi. Međutim, Jakov znači “varalica” ili “onaj koji će istisnuti koga”, a Bog ipak o sebi govori kao o Bogu Jakovljevu. Sastavi te dvije misli i spoznat ćeš da je Bog nad anđeoskim vojskama istodobno i Bog nad nedostojnim grešnikom. Onaj koji je beskonačno uzvišen, također je i priso blizak. On je s nama, na svakome koraku duž našega puta, naše pouzdano utočište u svim olujama što ih nosi život.

46,8 ^(46,9) Do ovoga trenutka u psalmu metež je prestao, a kataklizmi je došao kraj. Čovjekovo vrijeme je prošlo. Sada

Kralj zauzima svoje mjesto na prijestolju u Jeruzalemu. Pozvani smo da dođemo i vidimo bojno polje i njegovu pobjedu. Kamo god pogledamo, vidimo ostatke njegovih poraženih neprijatelja. Posvuda leže dokazi strašne osude što se sručila na svijet tijekom razdoblja Velike nevolje i u trenutku Kristova slavnog dolaska.

46,9 ^(46,10) Ali sada, kad je ustoličen “Knez mironosni”, ratovi su prestali svuda u svijetu. Sve što nisu mogla postići vijeća, ni lige, ni samiti, postigao je Gospodin Isus svojom raspljeznom palicom. Razoružanje je sa rasprava prerasio u zbilju. Oružje je pobacano u staro željezo, a novčana sredstva, nekoć trošena na vojnu opremu, sada su preusmjerena na poljodjelstvo te na druge proizvodne kanale.

46,10 ^(46,11) Božji glas odjekuje svim stanovnicima zemlje, daje im obećanje, pokazuje čija je vrhovna vlast: “Prestanite i znajte da sam ja Bog, uzvišen nad pucima, nad svom zemljom uzvišen!” Svaki je strah umiren, svaka zebnja stišana. Njegov se narod može opustiti. On je Bog. Pobjeda je njegova. On je uzvišen nad svim narodima, uzvišen je nad svom zemljom.

Upravo je ovaj stih nadahnuo Katharinu fon Schlegel da napiše pjesmu “Miruj, dušo moja”.

Miruj dušo moja; tvoj Bog poduzima
sve što treba
da vodi budućnost kao što je vodio i
prošlost.
Neka tvoju nadu ni tvoje pouzdanje
ništa ne poljulja;
sve što se sada čini zagonetnim na
kraju će biti jasno.
Miruj dušo moja: vjetrovi i valovi još
poznaju njegov glas,
glas onoga koji je upravljao njima dok
je boravio na zemlji.

46,11 ^(46,12) Unatoč svemu što bi se moglo dogoditi i ma kako bio mračan čas,

vjernik uvijek s pouzdanjem i neustrašivo može reći: “S nama je Jahve nad Vojskama, naša je utvrda Bog Jakovljevi!” Ako je onaj koji upravlja nebeskim vojskama na našoj strani, tko će protiv nas? Bog nedostojnoga crva Jakova utvrda je u kojoj svi možemo naći zaklon od oluja ovoga neizvjesnog života!

Umiri se, jutro dolazi,
uskoro će noći kraj;
vjeruj u Krista, svoje svjetlo,
u vjernog prijatelja svog.
I znaj da je on Bog,
da njegova savršena volja
sve izvodi na tvoje dobro:
njega traži, umiri se.

– Florence Wills

Psalam 47: Sretna nova godina! ^(9/10)

Jeruzalem: Prva Nova godina zlatnoga doba Mesije dočekan je u suton svetim koncertom u nacionalnoj dvorani. Središnje mjesto u programu zauzimala je ushićena melodija psalma 47, koja je stekla novo značenje zbog nedavnoga razvoja događaja na međunarodnome planu.

47,1-4 ^(47,2-5) Na početku psalma, publika shvaća da su poganski narodi koji su preživjeli skorašnje globalno razdoblje Velike nevolje pozvani da plješću rukama i kliču Bogu radosnim pjesmama. Ispoljavajući dotad nezapamćene emocije, sâm zbor plješće rukama u ritmu i vodi publiku. Kad dođu do riječi: “Jer Jahve je to – svevišnji, strašan”, narod spontano ustaje. Sjećaju se nedavne krunicbe Gospodina Isusa Krista, kad je javno proglašen “kraljem velikim nad zemljom svom”. Srca im ispunja zahvalnost, dok se sjećaju kako im je Bog potčinio pogane i stavio pod njihove noge sve one narode koji su za vrijeme nevolje bili zakleti neprijatelji Izraela. Valovi klicanja razliježu se dvoranom dok zbor pjeva:

Baštinu nam odabrao – ponos Jakova, svoga ljubimca.

47,5^(47,6) Mesija, koji je sišao na zemlju kao ratnik da pokori svoje neprijatelje, sada je “uzašao” na prijestolje u Jeruzalemu, uz oduševljeno klicanje svoga naroda i glas truba koje su objavljivale njegovu pobjedu.

47,6-7^(47,7-8) Bio je to dirljiv trenutak kad je zbor pozvao Izrael da pjeva Bogu, da pjeva svome kralju. Više nije bilo oklijevanja; ovo je bila potvrda da je Kralj Isus Bog i da ruke koje su bile probodene na Golgoti sad drže vlast nad svom zemljom! Svi su osjećali da mu trebaju pjevati zanosnu pjesmu.

47,8^(47,9) I ponovno zbor naglašava božanstvo Mesije-Kralja. On sad vlada nad narodima i stoluje na svetome prijestolju.

47,9^(47,10) Možda su neki oćutjeli strah dok se pjevalo:

Knezovi narodâ skupiše se... (Šarić)

Prečesto su se u prošlosti knezovi naroda skupljali kako bi uništili Izrael. No kako je zbor nastavio pjevati, postalo je jasno da su se ovoga puta knezovi pogana okupili kao narod Boga Abrahamova. Pridružili su se Izraelcima, kako bi odali priznanje Kralju kraljeva i Gospodaru gospodara.

Vjerojatno nisu svi shvatili da su “štitovi zemaljski” (NKJV, Daničić) vladari koji su bili određeni da štite narod. Sad svi oni pripadaju Bogu; nad svim vlastodršcima zemlje, on je uzvišen.

Na kraju koncerta, svi su se kritičari složili da u cijeloj povijesti nacije nije bilo tako značajne Roš hašana!

Psalam 48: Što su vidjeli? (14/15)

Strani su osvajači stigli do samih vrata Jeruzalema. Unutar gradskih zidina, narod je očekivao agoniju duge opsade.

Ljudski govoreći, izgledi su bili turobni. A onda je Gospodin učinio čudo. Neprijatelj je vidio nešto što mu je utjeralo strah u kosti. Povukli su se u panici i užasnuti. Jeruzalem je sačuvan od uništenja, a k Bogu se uzdigao silan val zahvale. Četrdeset osmi psalam prenosi nam dio zanosna toga trenutka.

48,1-2^(48,2-3) Jahve je neizrecivo velik. Velik je u moći, u znanju, u slavi, u milosti. Njegova je ljubav velika, kao i njegovo milosrđe i samilost. Velik je u mudrosti i poznanju. Njegovi su sudovi nedokučivi, a njegovi putovi neistraživi.

Budući da je Bog tako velik, u velikoj ga mjeri treba i slaviti. Predostojan je hvale kao veliki Stvoritelj, veliki Okrijepitelj, veliki Prorok, veliki Svećenik, Kralj kraljeva, veliki Iskupitelj i veliki Osloboditelj svoga naroda. Ovdje, u psalmu 48, osobito se slavi njegova veličina kao Spasitelja i Zaštitnika njegova grada i njegova naroda.

Ljudi istodobno govore o Bogu i o Božjemu gradu. Nekako povezuju grad s Bogom koji prebiva u unutarnjem svetištu Hrama u njemu. Što se njih tiče, Jeruzalem, grad smješten na vrhu svete gore, najljepši je grad na svijetu. Poput dragoga kamena u najljepšoj kruni, tako se Jeruzalem veličanstveno uzdiže kao dragulj cijele zemlje.

Katkad poznat i kao gora Sion (po jednoj od uzvišica u gradu), opisuje se kao grad na “krajnjem sjeveru” ili “na sjevernoj strani njezinoj”. I Knox i Gelineau ovaj izraz prevode kao “pravi pol zemlje”. U očima Božjega drevnog naroda, Jeruzalem je doista to; središte magnetske privlačne sile, mjesto ka kojemu ih privlači sila teže kao vjerske, političke i kulturne prijestolnice svijeta. On je i grad velikoga Kralja, buduća prijestolnica Gospodina Isusa Krista, koji će tu stolovati kad se vrati na zemlju i zavlada kao Kralj kraljeva.

48,3 ^(48,4) Unutar jeruzalemskih zidina Bog se neprestano očituje kao pouzdan Branitelj. Svi znaju kako je čudesno obranio grad kad se njegovo uništenje činilo trenutačnim. Evo što se dogodilo:

48,4 ^(48,5) Neprijatelj je svoje trupe nagomilao ispred grada. Nadmoćne su horde zauzele položaj i spremile se za juriš. S vojničke strane, grad je imao male šanse za pružanje otpora takvoj koncentraciji naoružane sile.

48,5 ^(48,6) A onda su napadači vidjeli nešto što ih je lišilo hrabrosti. Što su to vidjeli?

Je li to bio grad Jeruzalem, jer tekst, kako se čini, upućuje baš na to? No čini se malo vjerojatnim da bi sâm pogled na tako malen grad izazvao takvu uzbuću kod profesionalnih vojnika.

Možda je zastor između njih i nevidljiva svijeta razmaknut te su vidjeli vojske anđela kako lebde postrojene da brane grad. Ili su vidjeli goru prekrivenu ognjenim konjima i kolima? (Vidi: 2. Kr 6,17.) Ili su možda vidjeli Jahvina Anđela – Gospodina Isusa Krista, u jednoj od svojih objava prije utjelovljenja? (Vidi: Iz 37,36.)

48,6-7 ^(48,7-8) Iskreno rečeno, ne znamo. No što god to bilo, bilo je tako užasavajuće da su odvažni ratnici izgubili hrabrost. Od samoga pogleda na to uhvatila ih je panika. U taboru je nastala opća pometnja. Drhteći od straha, nagnali su u paničan bijeg. Njihova se strepnja mogla usporediti s boli što je osjeća žena pri porođajnim mukama. Kaos i zabuna među neprijateljskim osvajačima bili su nalik razbijenome brodovlju na moru koje je udario uragan.

48,8 ^(48,9) Narod u gradu sad je bio izvan sebe od radosti. Nešto što je izgledalo kao skora propast pretvorilo se u čudesnu pobjedu. Od davnina su slušali da je Bog utemeljitelj i branitelj Jeruzalema; sad su to i vidjeli vlastitim očima. “Dokazalo se ono što smo oduvijek slušali – da je Bog

utvrdio ovaj grad do vijeka” (Knox – slobodan prijevod).

48,9-11 ^(48,10-12) Stoga su iz sveg srca veličali Boga. Dok su se penjali ka Hramu gdje će primiti žrtve zahvalnice, imali su obilje razloga za razmišljanje o Gospodnjoj dobroti. Spominjali su se da je Božje ime, na svakome mjestu na kojemu se za njega zna na zemlji, slavljeno kao ime onoga čija je desnica puna pravde i koja nosi pravednu pobjedu. Pozvali su Jeruzalema da slavi, a ostale manje Judine gradove da se raduju.

48,12-14 ^(48,13-15) Sada obilaze oko grada u nekoj vrsti pobjedničke ture. Međusobno se potiču da prebroje kule (svaka još uvijek stoji na svome mjestu), da pogledaju njegove bedeme (svi su netaknuti) te da promotre sad napuštene dvorove (bili su neoštećeni, isti kao i prije ulaska neprijatelja). Bit će to predivna priča koju će pričati svojoj djeci i unucima – kako je Bog nadnaravnom silom sačuvao Jeruzalem, pa mu nije nanesena ni najmanja šteta! Poučavat će nove naraštaje kakav je Bog koji je to učinio. “Takav je Bog, naš Bog zauvijek i vječno! On će nas voditi do smrti!” (Šarić)

Netko je krasno predložio da se posljednji stih ovoga psalma prevede na sljedeći način:

Taj je Bog naš Bog od vječnosti do vječnosti. On će biti naš vodič i u smrt i kroz smrt i preko smrti.

Psalam 49: Bezbožnici i njihovo bogatstvo ^(20/21)

To što bezbožnici nerijetko uživaju materijalno blagostanje, dok su vjernici često siromašni i bez imovine, jedna je od najvećih životnih zagonetki. No to nije cijela priča. Bogatstvo u koje se bezbožnici tako “pobožno” pouzdaju iznevjerit će ih u času najveće potrebe. Ono ih ne može spasiti od smrti. Neće ga moći vječ-

no uživati, niti ono može spriječiti trulež u grobu. Ne mogu ga ponijeti sa sobom, niti se mogu vratiti i uživati u njemu. I na kraju, glupo je pouzdati se u novac, umjesto u Gospodina! To je suština poruke Psalma 49.

49,1-4 ^(49,2-5) Ova poruka vrijedi za sve narode i sve pojedince, kako za velike, tako i za male, kako za bogate, tako i za siromašne. To je poruka pročišćene mudrosti što dolazi iz srca ispunjenog spoznanjem. Korahovi sinovi nastoje dublje istražiti ovu uobičajenu nejednakost u životu, a onda, kad dođu do odgovora, izlažu ga, pjevajući uz harfu.

49,5-9 ^(49,6-10) Objektivno, Božji narod nema razloga za brigu ni u tim mračnim danima kad su mu tlačitelji za petama, kad ga progonitelji opsjedaju u zlobnim urotama. Njihovi se neprijatelji pouzdaju u svoje zlato i moć što ga ono daje; hvale se svojim silnim bogatstvom. Ali – a ovo je doista jedno golemo ALI – sav njihov novac ne može spasiti njihovoga brata od smrti (KJV), niti mogu spasiti sami sebe. Otkup za čovjekov život strahovito je visok; mora se zauvijek odustati od pokušaja da se dan smrti izbjegne financijskim pogodbama. Nitko nema ni sredstva ni način kojima može kupiti vječni život na zemlji ili spasenje od groba.

Način na koji je napisan osmi stih (u nekim Biblijama deveti) upućuje na tekst koji bi trebalo odvojiti zgradama kao umetak koji daje pojašnjenje (u NKJV odvojen je crticama). Ako bi se sastavili stihovi ispred i iza njega, zvučali bi ovako:

Ali nitko ne može sebe otkupiti, niti platiti otkup Bogu za sebe... pa da živi zauvijek i da ne treba nikada pogledati u grob. (Šarić)

49,10 ^(49,11) Prije ili kasnije, i mudri ljudi umiru. Jednako tako umire i bogati luđak i bogati bezumnik i ostavljaju svo-

je bogatstvo drugima. Primijeti da ne piše kako *mudar čovjek* ostavlja svoje bogatstvo drugima. Mnogo je vjerojatnije da će u njegovoj oporuci pisati:

Pri punoj svijesti i zdravoga razuma, svoj sam novac još za života uložio u rad za Gospodnje djelo.

49,11-12 ^(49,12-13) Čudno je što ljudi koji su očito dovoljno inteligentni i snalažljivi da sakupe bogatstvo na ovome svijetu, istodobno, kako se čini, ne shvaćaju da su smrtni. Misle da će njihove kuće trajati dovijeka, da će zauvijek stanovati na zemlji. Zemaljske krajeve, ulice i gradove nazivaju svojim imenima. No neizbježna je istina da čovjek sa svom svojom čašću i sjajem mora propasti. U tom je smislu nalik stoci. U drugome smislu, daka-ko, posve se razlikuje od životinja. Na primjer, mada čovjekovo tijelo odlazi u grob, njegova duša i duh ne pogibaju. A njegovo će tijelo biti podignuto iz groba, bilo na vječnu osudu ili na vječni blagoslov. Čovjekovo biće je beskonačno, dok životinjsko nije.

49,13-14 ^(49,14-15) Takva je sudbina onih koji se ludo uzdaju u bogatstvo, umjesto u Boga – oni žive nerazumno, kao da nikad neće umrijeti. No umrijeti moraju, a kad se to desi, njihovi prijatelji i rođaci prepričavaju njihove “mudre” misli i hvale ih (“koji za njima idu, hvale misli njihove” – Daničić). Njihov put neizbježno vodi pogibelji; smrt im je pastir i poput stada ovaca neumoljivo ih vodi u grob. “Pravednici će im zapovijedati ujutro” (Šarić); što znači da će se okolnosti posve promijeniti, kao s bogatašem i Lazarom. Prisjeti se kako je Abraham rekao bogatašu:

“Sjeti se, sine, da si ti primio svoje dobro za svoga života, a Lazar zlo! On je sad ovdje utješten, a ti se mučiš” (Lk 16,25).

Sav sjaj i krasota bogataša propada i on nema drugoga doma do šeola – upadljiva suprotnost u odnosu na dom kakav je imao na zemlji!

49,15^(49,16) Ovdje imamo jednu od tek nekoliko iskri o uskrснуću koje se mogu naći u Starome zavjetu. Općenito govoreći, starozavjetni su pisci imali vrlo nejasan pogled na smrt i zagrobni život. No na ovome mjestu psalmist naglašava svoje pouzdanje da će Bog izbaviti njegovu dušu iz ruku podzemlja, odnosno da će je osloboditi od bestjelesnoga stanja i ponovno je sjediniti s njegovim uskrsnulim tijelom. Kad kaže: “On će me sigurno primiti” (Šarić), rabi istu riječ kojom su se autori poslužili da opišu kako je Bog primio Henoka i Iliju.

49,16-19^(49,17-20) Zato doista nema potrebe da se vjernik žalosti kad se bezbožnik bogati i kad njegova kuća postaje sve kićenija i raskošnija. Ova je zemlja jedini raj u kojem će on ikad uživati! Kad umre, ništa neće ponijeti sa sobom. U grob će sići praznih ruku; sve njegovo blago i sjaj neće poći s njim. Sve dok živi, misli da mu ništa ne može ukrasti sreću, a ljudi mu plješću jer se obogatio. No prije ili kasnije umrijet će, kao što su umrli i njegovi preci i zajedno će s njima boraviti u vječnoj tamnoj noći.

49,20^(49,21) Čovjek se jednostavno ni u kom pogledu ne može osloniti na zemaljsko bogatstvo i čast. Smrt ga neizostavno čeka kao što čeka stoku koja ugiba.

Dakako, netko bi mogao prigovoriti kako i pravednici umiru, baš kao i bezbožnici. Istina. Svi ćemo umrijeti ako Gospodin ne dođe u međuvremenu. No ovaj psalam želi ukazati na činjenicu da bezbožnici sve svoje bogatstvo ostavljaju za sobom dok pravednici odlaze u svoju vječnu nagradu beskrajnoga bogatstva.

I još jedna primjedba. U Svetome je pismu bogataš često sinonim za bezbožnika. Ovo nas treba otrijezniti. Mada Bi-

blija ne kaže da je grijeh biti bogat, ipak osuđuje pouzdanje u bogatstvo umjesto u živoga Boga (a teško je imati bogatstvo i ne pouzdati se u njega!). Biblija osuđuje ljubav prema novcu. Osuđuje gomilanje blaga ugnjetavanjem drugih i nepoštenjem. I osuđuje zgrtanje bogatstva dok se istodobno beščutno zanemaruju potrebe izgubljenoga i napaćenog svijeta.

Psalam 50: Božji je sud u stalnom zasjedanju

Postavka je ovoga psalma sudnica u kojoj je Bog sudac, Izrael optuženi, a nebo i zemlja svjedoci.

No ne bismo trebali na ovu scenu gledati kao na neko zamagljeno suđenje koje se dogodilo davno u izraelskoj povijesti; zapravo se radi o Božjemu stalnom procjenjivanju njegovih svetih diljem svijeta.

Sud zasjeda (50,1-6)

50,1 Prvo se *čuje* Sudac kako poziva sav narod iz cijele izraelske zemlje³⁶ – od istoka do zapada – da stane pred njegov sud. Ono što sučevoj objavi daje autoritet jest činjenica da je on Jahve, Bog nad bogovima.

50,2-3 Potom se Sudac *vidi* kako dolazi iz svoje dvorane iz Hrama sa Siona u obliku blistavoga, sjajnog oblaka slave – *Šekinah*. On više neće šutjeti o grijehu svoga naroda. Silazi kao što je nekoć sišao na Sinajsku goru, pred njim ide oganj što proždire, a oko njega buči silna oluja, munje i gromovi. No ovoga puta ne dolazi *dati* Zakon, nego *protumačiti* njegovo unutarnje, duhovno značenje.

50,4-5 Dok sjeda na sudačku stolicu, on poziva nebo i zemlju da zauzmu svoje mjesto u odjeljku za svjedoke. Zatim zapovijeda svojim slugama da uvedu optužene. Prvo će ispitati svete iz izraelskoga naroda, koje opisuje kao one koji

su žrtvom sklopili s njim Savez. (Ovo se odnosi na sklapanje Saveza na gori Horeb koji je potvrđen krvlju žrtava – Izl 24,3-8.) Suđenje njegovim vjernima nalazi se u stihovima 7-15. Kasnije drži posebno zasjedanje za bezbožnike (st. 16-19).

50,6 Nebesa su pozvana da svjedoče o pravednosti Božjega suda. To što je sâm Bog Sudac znači da savršeno poznaje sve činjenice, da je sasvim nepristran, te da su sve njegove presude mudre i pravične.

Grieh vjerskih obreda (50,7-15)

50,7 Sada Bog zauzima položaj javnoga tužitelja, svjedočeci protiv svoga naroda, Izraela. S ljudskoga bi stanovišta bilo nezamislivo da sudac istodobno bude i tužitelj, no u ovome je slučaju to posve pravilno, jer Sudac nije nitko drugi do Svevišnji Bog.

50,8 Na početku Bog jasno daje do znanja da Izrael nije bio nemaran u prinosu žrtava. Vjerno su mu prinosili paljenice. Problem je bio u tome što su mislili da su s tim obredima potpuno ispunili svoje obveze prema Jahvi. Bili su nalik kćerima koje su posve ravnodušne prema svojoj majci tijekom godine, a onda je za rođendan obaspu čokoladama! Ili sinovima koji nikad ne zahvaljuju svome ocu za sve što je učinio za njih, a onda mu za Dan očeva podare kravatu!

Stoga Jahve protiv njih iznosi optužbu da su se prema njemu odnosili hladno i nemarno, iako su na njegov žrtvenik trpali mnoštvo životinja. Što se tiče tehničkih potankosti žrtvovanja, njegov je narod bio i previše precizan. No kad se radi o toplome, osobnom odnosu s njim, ozbiljno su podbacili. F. B. Meyer piše:

Ovaj je psalam žestok prijekor lice-mjerima koji su zadovoljni pukom vanjskom poslušnošću obredima Bož-

jega Doma, no uskraćuju mu ljubav i poštovanje srca.³⁷

50,9 Zato im Bog kaže da neće uzeti junca od njihovih domova ni jarca iz njihovih torova. Bog nije ritualist, ne zadovoljavaju ga sušti vjerski obredi. Kad je ustanovio sustav žrtvovanja, nije mu nakana bila dopustiti da ispravni vanjski postupci posluže za pokrivanje krivih unutarnjih stavova.

50,10-13 Kad bi samo htio zastati i razmisliti, Božji bi narod shvatio da je Bog svakako vlasnik svih stvorenja – sve šumske životinje, tisuće zvjeradi u njegovim gorama, sve nebeske ptice, sve što se miče u poljima, njegovo je. Brzo bi shvatili da Bog od čovjeka ne treba baš ništa. On ne može ogladnjati; a čak i da ogladni, ne bi od nas morao tražiti hranu jer je njegova smoćnica prepuna! Ne jede Bog meso bikova niti pije krv jaraca, niti iz svega toga izvlači za sebe zadovoljstvo. U tome je smislu Bog apsolutno samodovoljan.

50,14-15 Što onda Bog *hoće* od svoga naroda? Tri stvari:

Zahvalnost. Nijedan dar ne može zamijeniti zahvalnost. Prečesto se i sami ponašamo kao obitelj koja je uzimala majku zdravo za gotovo, a onda, nakon njezine smrti i u nastojanju da se iskupe za svoju nezahvalnost, obuku joj mrtvo tijelo u Diorovu haljinu, vrijednu dvije tisuće dolara!

Ispunjenje zavjeta. “Ispuni Višnjemu zavjete svoje!” – zavjete ljubavi, štovanja, službe i odanosti.

Zajedništvo u molitvi. “I zazovi me u dan tjeskobe: oslobodit ću te, a ti ćeš me slaviti.” Ovdje nam se daje čudesan uvid u Božje srce. On voli čuti svoj narod kako moli i voli uslišati njihove

molitve. Bog njeguje prisran, nježan odnos sa svojim narodom.

A grešniku... (50,16-21)

50,16-17 Jasno je da se Sudac sad obraća drugome dijelu naroda, onima koji ispo- vijedaju da su vjerni, no čiji život otvore- no protuslovi istini. On im *osporava* pravo da pobožno navode riječi Pisma, kao i da se pozivaju na blagoslove Saveza i prisvajaju ih za sebe. Potom navodi niz optužbi protiv njih.

Mrze stegu. Očito su sebe držali iznad svake vrsti popravke. Umjesto da pozdrave ili barem podnesu dobronamjerne opomene, ti su licemjери bili ogorčeni i uvrijeđeni te su napadali svakoga tko ih je pokušao opomenuti – makar to bio i Gospodin.

Preziru Božju riječ. Umjesto da duboko poštuju Pismo, oni su Božje riječi bacali za leđa kao nešto bezvrijedno.

50,18 *Odbili su ići odvojenom stazom od bezbožnika.* Bratimeći se s lupežima i preljubicima odbili su poslušnost Gospodinu i nanijeli sramotu njegovu imenu.

50,19-20 *Govor im je opak.* Njihova su usta neobuzdano rigala opačinu. Postali su stručnjaci u laži i prevari. Dapače, ni njihovi najbliži rođaci nisu bili sigurni od njihovih opake klevete.

50,21 Kako ih Bog nije odmah kaznio, mislili su da je nemaran kao što su i oni. Nisu shvaćali da im samo njegovo strpljenje daje vremena za pokajanje. No sad Gospodin prekida šutnju i optužuje ih za sve dosad nabrojano.

Upozorenje i obećanje (50,22-23)

Psalam završava opomenom i obećanjem. Opomena je za one koji su zaboravili Boga i živjeli kao da ga se njihov život ne tiče. Ne pokaju li se, Bog će se poput lava obrušiti na njih i potpuno ih uništiti. No oni koji mu prinose žrtvu za-

hvale doista ga i kako treba štiju; svi koji kroče stazom poslušnosti iskusit će čude- sno Božje spasenje u vrijeme opasnosti.

Psalam 51: Ugodan miris pokajanja ^(19/21)

Nekoć je Alexander Maclaren rekao: “Alkemija Božje ljubavi može iz prljavštine grijeha izdvojiti ugodan miris pokajanja i slavljenja.” Ilustraciju ove izjave imamo u psalmu 51. Kao što se vidi iz naslova, psalam je napisao David, nakon što ga je prorok Natan hrabro ukorio zbog preljuba s Bat-Šebom i ubojstva Urije. Duboko osvjedočen o svome grijehu, on iz svoga slomljenog i skrušenog srca izlijeva bujicu pokajanja.

Njegovu ispovijed grijeha možemo parafrazirati ovako slijedi:

51,1 ^(51.3) Smiluj mi se Bože! Molim te za milosrđe! Zaslužujem kaznu. Ali ti si dobar i milostiv Bog i na osnovu toga molim te da prema meni ne postupiš onako kako sam zaslužio. Tvoje je smilovanje izobilno i zato se usuđujem moliti te da izbrišeš moj strašni prijestup protiv tvoga svetog Zakona.

51,2 ^(51.4) Operi me svega od moje krivnje, od svakoga slučaja u kojemu sam odstupio od tvoga pravoga puta i očisti me od strašnoga prijestupa koji sam učinio.

51,3 ^(51.5) Bože moj, ja javno priznajem da sam prekršio tvoj Zakon. Moj je grijeh bio javan te je tako i moje pokajanje javno. Krivnja zbog moga grijeha progoni me dan i noć i ja to više ne mogu izdržati.

51,4 ^(51.6) Sada jasno vidim da sam sagriješio tebi i samo tebi; učinio sam što je zlo pred tobom. Shvaćam i da sam sagriješio protiv Bat-Šebe i njezina vjernog muža Urije – Bože, oprost mi moje pod- muklo djelo protiv tog hrabrog ratnika. Ali sad razumijem da je svaki grijeh prije svega grijeh pred tobom. Prekršen je tvoj Zakon. Prezrena je tvoja volja. Osramoćeno je tvoje ime. Zato ja pristajem uz

tebe protiv sebe. Ti si savršeno pravedan kad mi sudiš i nitko ne može naći manu tvojim odlukama.

51,5 ^(51.7) Gospodine, ja nisam dobar. Rođen sam grešan, štoviše, u grijehu sam začeo. Ovim što govorim nipošto ne želim nanijeti sramotu mojoj majci, niti umanjiti vlastitu krivnju. Želim reći da nisam samo počinio grijeh, nego da sam grešan po prirodi.

51,6 ^(51.8) Ali ti mrziš grijeh i ljubiš vjernost u čovjekovu nutarnjem biću, zato sad dolazim k tebi i molim te da me u dubini duše poučiš mudrosti.

51,7 ^(51.9) Naredio si da se u obredu očišćenja gubavaca rabi izop i tekuća voda (Lev 14,1-8). Evo, Gospodine, ja sada zauzimam mjesto moralnoga gubavca. Poškropi me izopom da se očistim, operi me i bit ću bjelji od snijega!

51,8 ^(51.10) Otkad sam sagriješio, ne pjevam više; moja se pjesma izgubila. Odavno ne znam što je prava radost i veselje. Dopusti mi da još jedanput čujem radosnu glazbu. Čini mi se kao da si me zbog moga grijeha obogaljio; zdrobio si moje kosti. Ne mogu više plesati pred tobom na svetim svečanostima. Iscijeli sada te lomove, da se mogu pridružiti tvome narodu i slaviti tvoje ime, plešući pred tobom.

51,9 ^(51.11) Bože moj, molim te odvрати lice od moga grijeha, ne gledaj na mene s osudom i kaznom. Izbriši i posljednji trag mojih pregolemih zlodjela jer me ubadaju kao nožem svaki put kad ih se sjetim!

51,10 ^(51.12) Kad pogledam unatrag, vidim da je sve počelo u mom umu. Moj je misaoni život bio zagađen. Gajio sam opake misli sve dok, na kraju, nisam počinio grijeh. Zato te molim da mi stвориš čist um. Znam da iz čistoga izvora teče čista voda. Da, Gospodine, obnovi moje nutarnje biće, kako bi moj duh bio postojan i sačuvao me od budućih napada grijeha.

51,11 ^(51.13) Nemoj odustati od mene,

Gospodine, nemoj me otjerati od svoga lica. Ne mogu podnijeti ni pomisao na to da sam odbačen od tebe ili da je Sveti Duh oduzet od mene. U ovome vremenu u kojemu ja živim ti doista uzimaš svoga Svetoga Duha od ljudi koji ne idu tvojim putem; od ljudi koji su ti nepokorni. Učinio si to Šaulu (1. Sam 16,14) – a ja se ježim pri pomisli na posljedice. Molim te, Gospodine, poštedi me takve sudbine.

51,12 ^(51.14) Kao što sam već rekao, izgubio sam svoju pjesmu. Ne dušu, nego pjesmu. Ne tvoje spasenje, nego radost tvoga spasenja. Sad, kad sam ti došao u pokajanju, priznanju i ostavljanju grijeha, molim te da “potrgane strune još jedanput zatrepere”. I ne molim te samo da mi vratiš radost tvoga spasenja, nego i da me okrijepiš duhom spremnim. Molim te da me tvojim Svetim Duhom učiniš spremnim na poslušnost tebi i na udovoljenje tebi u svemu što činim. Tad ću biti utvrđen na putu pravednosti.

51,13 ^(51.15) Tad ću silno svjedočiti drugim prijestupnicima o tvojim putovima oprosta i mira. Kad čuju što si učinio meni i oni će ti se htjeti vratiti.

51,14 ^(51.16) Oslobodiš li me, Bože, od krivnje za prolivenu krv, sav će svijet čuti moje svjedočanstvo o tvome oslobodjenju. Krivnja za Urijinu krv teško me pritišće, Bože moga spasenja. Očisti me od prošlosti i ja ću te zauvijek slaviti.

51,15 ^(51.17) Moje su usne zapečaćene, da još ne mogu progovoriti zbog moga grijeha. Otvori ih, Bože, tvojim oprostjenjem i moja će usta navješćivati hvalu tvoju.

51,16-17 ^(51.18-19) Gospodine, ja ne očekujem da će me obredi očistiti. Znam da ti nisi ritualist. Da sam mislio da želiš žrtve, prinio bih ih. No paljenice nisu mile tvome srcu. Istina, ti si ustanovio žrtve i prinose, no one nikad nisu predstavljale tvoj konačan ideal. Zato ti dolazim skrušena srca – to je žrtva koju tražiš. Ti nećeš

prezreti ponizno i raskajano srce koje ti predajem.

51,18 ^(51,20) Molim te, Gospodine, i za tvoj voljeni narod, kao što te molim za sebe. Molim te, izlij dobro na svoj narod. Podigni zidove jeruzalemske. Moji su grijesi nedvojbeno zapriječili napredak tvoga djela. Nanio sam sramotu tvome imenu. Neka se sad tvoje djelo nastavi bez prepreka.

51,19 ^(51,21) Kad svi budemo živjeli u zajedništvu s tobom, kad svi budemo priznavali i ostavljali svoje grijehе, tad će ti biti mile naše pravedne žrtve. Prinosi koji će svjedočiti da smo ti potpuno predani radovat, radovat će tvoje srce. Tad ćemo na tvoj žrtvenik prinijeti teoce – slaveći Boga koji prašta grijeh i ispričava počinjenu nepravdu.

Psalam 52: Raskrinkani izdajnik ^(9/11)

Povijesna pozadina ovoga psalma nalazi se u 1. Samuelovoj 21 i 22. Doeg Edomac, nadglednik nad pastirima kralja Šaula, bio je nazočan kad je bjegunac David dobio hranu i Golijatov mač od svećenika Ahimeleka. Ubrzo nakon toga je otišao i sve to javio Šaulu koji ga je nagradio tako što ga je ovlastio da ubije Ahimeleka i osamdeset i četvero ostalih Jahvinih svećenika. Potom je izvršio krvoproliće nad ženama i djecom u Nobu, uništio cijelo selo, pa čak i životinje.

Doegov je karakter opisan u stihovima 1-4, a kazna u stihovima 5-7. Posve je suprotan karakter psalmista i vidi se u stihovima 8 i 9.

52,1-4 ^(52,3-6) Prvo Davidovo pitanje oštar je ukor izdajniku koji se hvali svojom krajnjom zloćom i kuje “laži cijeli dan protiv dobrih Božjih službenika” (NEB; Silvije Grubišić). Taj podmukli prototip Antikrista ima jezik nabrušen poput britve koja kosi ljude svojim spletkama. Više voli zlo nego dobro; radije će

lagati nego govoriti istinu. Oličenje je lukavstva i to se vidi u njegovu pogubnom govoru kojim uništava druge ljude.

52,5 ^(52,7) Božanska i ljudska pravda podudaraju se glede sudbine koju psalmist predviđa Doegu i svima koji su mu slični. Bog će ga sasvim poraziti, sravnit će ga sa zemljom poput građevine koja se sruši i pretvori u ruine. Svevišnji će ga iščupati iz njegova šatora i potpuno iskorijeniti iz zemlje živih.

52,6-7 ^(52,8-9) Ljudi koji se boje Boga doživjet će taj dan i vidjeti njegovu propast; gledat će sa strahopoštovanjem i diviti se moćnoj Božnoj osudi; smijati će se preokretu, govoreći:

“Gle čovjeka koji ne uze Boga za svoju zaštitu, nego se uzdao u veliko bogatstvo i osilio u svojim zločinima!”

52,8-9 ^(52,10-11) Psalmist ima posve drukčiji karakter. Sebe uspoređuje sa zelenom maslinom u Božjemu Domu, što je slika blagostanja i plodnosti. F. W. Grant kaže:

Maslina sadrži ulje koje simbolizira Božjega Duha, a zeleno svojom svježinom oslikava vječni život. Nalazi se u Božjemu Domu nasuprot onome “šatoru” iz kojega je bezbožnik izbačen.³⁸

Nasuprot Doegu koji nije tražio svoje utočište u Bogu, David se odlučno uzdaje u Božje milosrđe uvijek i dovijeka.

I još nešto će David činiti vječno: hvalit će Gospodina za sve što je učinio – naime, zato što je kaznio bezbožnike i opravdao pravednike.

Naposljetku, slaviti će Gospodnje ime pred licem njegovih vjernih svetih, jer je ime njegovo dobrotivo kao i on sam.

Psalam 53: Bezumlje ateizma ^(6/7)

Glavna razlika između psalma 14 i psalma 53 je u tome što se Božje ime mijenja

iz imena Jahve u Elohim.³⁹ U psalmu 14, bezumnik nijeće postojanje Boga Saveza (Jahve, Gospodin) koji se duboko zanima za svoj narod i skrbi za njega. Ovdje bezumnik nijeće postojanje Svemogućeg Boga, vladara nad cijelim svijetom (Elohim) koji drži svemir i upravlja njime.

Boga se može nijekati u oba smisla: neki poriču da se Stvoritelj na osobit način zanima za neku određenu rasu ili grupu ljudi; drugi odbacuju svaku mogućnost da uopće postoji Bog (*Daily Notes of the Scripture Union*).

53,1^(53,2) Bezumnik ne mora nužno biti budala ili glupan. On intelektualno može biti briljantan, barem što se tiče suvremene naobrazbe, no ne želi se suočiti s dokazima glede osobe, moći i promisli Božje. Hotimice je neuk. “Hebrejska riječ za bezumnika u sebi sadrži predodžbu ili pojam zlonamjernoga odbijanja da se prizna istina.”

Ateizam se povezuje s izopačenošću i propadanjem, što su katkad uzroci, a katkad posljedice. Stoga ne čudi da su oni koji kažu: “Nema Boga” pokvareni, da čine gadosti i da se među njima ne može naći nitko da čini dobro.

53,2^(53,3) Sad se čini da se tema s ateista kao pojedinca premiješta na cjelokupno čovječanstvo. Pavao u Poslanici Rimljanima 3 navodi dijelove stihova iz ovoga psalma, dokazujući da je cijelo čovječanstvo općenito izopačeno. Optužba je, dakako, točna. Kad Bog s nebesa pogleda na ljudski rod, ne može naći ni jednoga koji je, sam po sebi, dovoljno razuman da se boji Gospodina. Da nema prethodnoga djelovanja Svetoga Duha, nitko ne bi tražio Boga.

53,3^(53,4) Svi su zastranili od živoga Boga. Svi su se pokvarili. Nema nikoga tko čini dobro – dobro u smislu nečega čime bi se stekla naklonost ili zasluga kod Gospodina.

53,4-5^(53,5-6) Još jedanput psalmist prelazi na osobitu grupu grešnika, ovoga puta na one otpadnike koji progone Božji narod. Kako mogu biti toliko kratkovidni. Okrutni su i Bogu se ne mole. S jednakom lakoćom kao kad jedu kruh, misle o uništenju vjernoga Ostatka. Nikad ne osjećaju potrebu da zazovu Boga u molitvi. Čini se kao da su posve neosjetljivi, kao da ih ne brine činjenica što će jednoga dana drhtati od straha za kakav se još nije čulo. Bog će rasuti kosti onih koji vode rat protiv njegovih vjernih sljedbenika.

53,6^(53,7) U posljednjem stihu David moli za Mesijin dolazak. On je Oslobođitelj koji će doći sa Siona (Rim 11,26) i spasiti sav vjerujući Izrael. Tog će dana Izrael biti obnovljen, Jakov će klicati, a Izrael će se radovati.

Psalam 54: Bog je moj pomoćnik^(7/9)

Kad je David bježao pred Šaulom, Zifejci su dvaput otkrili kralju Davidovo sklonište (1. Sam 23,19; 26,1). Te su izdaje dovele do stvaranja ovoga psalma – prikladne molitve Božjega naroda u svako vrijeme u koje stradaju od čovjekove ruke.

54,1^(54,3) Na samom početku David vapi k Bogu da ga spasi svojim imenom i opravda svojom snagom. Božje ime simbolizira njegovu narav i karakter, a snaga njegovu svemoć. Spasenje u ovome slučaju znači oslobođenje od neprijatelja u tome trenutku.

54,2-3^(54,2-5) Stvar je hitna, psalmist se nalazi u položaju “sad ili nikad”, što se vidi po opetovanom pozivanju Boga da ga čuje, da usliši riječi njegovih usta.

Što se zapravo dogodilo? Ti su se tuđinci dogovorili da prevare Davida; protiv njega su ustali krvožedni ljudi – otpadnici koji nisu marili za Boga.

54,4-5^(54,6-7) Bog je odgovor. Gospodin je potpora vjernikovu životu. Jednoga će

dana platiti neprijateljima njegova naroda propašću i uništenjem.

Spoznaja o tome što će Bog učiniti brzo se pretvara u molitvu: "Učini to, Gospodine. Zbog svoje vjernosti, stani na kraj njihovim bezbožnim djelima."

54,6^(54,8) Spasonosno ime iz prvog stiha tada će postati ime koje se proslavlja. David će radosno prinijeti Gospodinu žrtvu i slaviti Jahvino ime – voljeno ime u kojemu je sadržana sva dobrot.

54,7^(54,9) U posljednjem stihu David govori kao da je sva nevolja prošla, kao da je već svjedočio o smrti svojih neprijatelja. "David već pjeva pjesmu oslobođenja", piše Morgan, "mada je vjerojatno još uvijek usred opasnosti. No on zahvaljuje kao da je sve već ostvareno."⁴⁰ Prema tome, vjera jest "jamstvo za ono čemu se nadamo, dokaz za one stvarnosti kojih ne vidimo" (Heb 11,1).

Psalam 55: Stavi na Gospodina breme svoje ^(23/24)

Ahitofel je bio Davidov savjetnik u kojega je ovaj imao veliko povjerenje, no kasnije se odmetnuo od njega i pridružio urotnicima s uzurpatorom Abšalomom. U ovome se psalmu osjeća duboka Davidova bol zbog srca tog udarca. Također se daje naslutiti i priliv emocija koji su preplavili Spasiteljevu dušu kad ga je izdao Juda. I na kraju, ovaj psalam predskazuje molitvu Ostatka koji će stradati od urote antikrista.

55,1-2a^(55,2-3a) Duši koja je veoma žalosna ne nedostaje raznovrsnosti ni osebnosti u nastojanju da privuče Božju pozornost. Pozitivna strana njenog nastojanja je molitva Bogu da je čuje. Negativna se ogleda u riječima: "Ne krij se." Psalmist traži od Boga da ga sasluša: "Obazri se na mene" i da djeluje: "Usliši me".

55,2b-5^(55,3b-6) A potom dolazi dug i mučan spisak osobnih žalosti i očajničkih potreba.

Muči se u tjeskobi i jadu.

Zbunjuje ga vika dušmana.

Tlače ga bezbožnici.

Navaljuju na njega mnoštvom nevolja.

Izloče mu je njihovu divljem progonu.

Srece mu je od boli ustrepalo u grudima.

Spopada ga smrtni strah.

Drhti od užasa.

Obuzima ga groza.

55,6-8^(55,7-9) Njegov je prvi nagon bijeg od svih problema. Kad bi samo imao krila, odletio bi na neko mirno mjesto u pustinji. Ne bi gubio vrijeme, nego bi brzo potražio utočište od oluje koja bjesni oko njega.

55,9a^(55,10a) No sad njegov užas ustupa mjesto žestokome ogorčenju. Toliko je revoltiran podmuklom izdajom urotnika, da zaziva Gospodina da ih smete – mada ne navodi točno treba li omesti ljude ili njihove nakane. Također traži Bogu da im pomuti jezike – što bi mogla biti aluzija na Davidovu molitvu u to vrijeme, kad je molio Jahvu da izbezumi Ahitofelove savjete (2. Sam 15,31).

55,9b-11^(55,10b-12) Dok Jišajev sin promatra Jeruzalem, grad koji je on osvojio i odabrao, vidi da je ispunjen nasiljem i svađom; danju i noću to dvostruko zlo kruži gradskim zidinama. Grad mira sada je grad bezakonja i nevolja. Propast je njegov stanovnik. Tlačenje i prevara ne odlaze s gradskoga trga, gdje bi trebali biti pravda i pravičnost.

55,12-15^(55,13-16) Dakako, suština je Davidove pritužbe okrutna izdaja. Bol bi bila podnošljivija da je krivac njegov osvjedočeni neprijatelj. Da su podsmijeh i vrijeđanje došli od njegovoga okorjela mrzitelja, David bi mu se sklonio s puta. No bio je to jedan od njegovih ljudi, prijatelj i pouzdanik, čovjek kojemu je David vjerovao i volio ga, a on mu je zabio nož u leđa. Bio je to čovjek s kojim je psalmist nekoć slatko drugovao, s kojim je složno u svečanoj povorci išao u Božji

Dom. Podmuklost toga čovjeka i njegovih sljedbenika zaslužuje naglu smrt, trenutačan odlazak u Šeol, “jer im je pakost u stanu i srcu.”

55,16-21 ^(55,17-22) Mada je obuzet nemir, David je uvjeren u pomoć i uslišanje molitve. Jecaji i uzdisaji kojima vapi k Bogu uvečer, ujutro i u podne, doprijet će do uha njegova Spasitelja. Unatoč brojnoj nadmoći progonitelja, David će iz te bitke izaći u miru. Da, Bog koji kraljuje od vijeka, čut će i poniziti ih. To je presuda svima koji se ne popravljaju, to jest svima koji neće da se pokaju i koji se ne boje Boga. Ista osuda čeka i izdajnika – nekoć prisnoga druga koji sada diže ruku na prijatelje i krši savez prijateljstva i vjernosti. Njegove se riječi čine glađim od maslaca, a zapravo su isukani mačevi.

55,22 ^(55,23) Vrhunac psalma 55 nalazi se u ovome stihu:

**Povjeri Jahvi svu svoju brigu,
i on će te pokrijepiti:
neće dati da ikada posrne pravednik.**

Psalmist je shvatio da najbolje rješenje u vrijeme nevolje nije bježanje od problema, nego da sve svoje breme treba staviti na Jahvu. Neka bi i mi naučili dobru lekciju koju nam je izložio biskup Horne: “Onaj koji je nekoć ponio sav naš grijeh i žalost zahtijeva da mu sada i zauvijek dopustimo ponijeti sav teret naših briga.”

55,23 ^(55,24) Ubojice i varalice umrijet će nasilnom smrću i prerano. Tako je bilo s Ahitofelom (2. Sam 17,14,23), a tako je bilo i s Judom (Mt 27,5). No Božji se narod može pouzdati da će ih on spasiti.

Psalam 56: Bog je za mene! ^(13/14)

Govor je to pilula bila za Davida kad je morao od vlastitoga naroda tražiti utočište među Filistejcima u Gat (1. Sam 21,10-15; 27,4; 29,2-11), no žestoko

neprijateljstvo kralja Šaula natjeralo ga je na to – ili je barem on tako osjećao. Psalam 56 opisuje naizmenične valove straha i vjere koji su se u to vrijeme razbijali o njega.

56,1-2 ^(56,2-3) David započinje s molitvom i traži od Boga da mu se smiluje i pomogne mu, jer ga progonitelji neprestano tlače. Obrati pozornost na tri vrste napada koje je morao trpjeti od neprijatelja po cijele dane (navodi su iz Šarićeva prijevoda):

...tlači me svaki dan (st. 1 ⁽²⁾)

...moji neprijatelji napadaju me cijeli dan (st. 2 ⁽³⁾)

...svaki dan izvrću moje riječi (st. 5 ⁽⁶⁾)

Neprijatelji su ga bezobzirno napadali, neprestano su kovali urote protiv njega i smišljali mu zlo, udruživali se kako bi bili jači i vrebali pogodan trenutak da se obruše na njega, neprestano ga uhodeći (st. 2, 5, 6 ^(3,6,7)). Kako se čini, bio je ovo očit slučaj agonije koju je trpio pod napadima iz svih pravaca na mnoštvo načina, sve u cilju njegova potpunog uništenja.

56,3 ^(56,4) No svjetlo vjere probija se kroz tamu straha i psalmist s pouzdanjem objavljuje: “Kad me strah spopadne, u te ću se uzdati.” Ova “vedra odvažnost bjegunca”, kako je naziva Delitzsch, zasnovana je na Božjemu karakteru i vjernosti njegovih obećanja. On je moćniji od svih naših neprijatelja zajedno i obećao je da će nas zaštititi od zla. Ništa ne može probiti zaštitnu ogradu koju je postavio oko nas, osim po njegovome dopuštenju i njegovoj volji. Iz tog se razloga možemo bez straha pouzdati u Boga.

56,4-6 ^(56,5-7) Na ovaj smioni izazov: “Što mi može učiniti smrtnik?”, razum bi mogao odgovoriti: “Mnogo toga. Čovjek može progoniti, ozlijediti, osakatiti, ustrijeliti i ubiti.” No činjenica je da je Božje dijete besmrtno sve dok ne završi svoj posao na zemlji. Također, trebali bismo

shvatiti Davidovu neustrašivost i u svjetlu riječi našega Spasitelja:

Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti. Bojte se radije onog koji može i dušu i tijelo uništiti u paklu (Mt 10,28).

56,7 ^(56,8) Nakon što je nabrojao sračunate pokušaje njegovih neprijatelja da mu dođu glave, David zaziva Boga da im se oduži za podmuklost, da ih u svome gnjevu obori.

56,8 ^(56,9) Ovo je izvrstan opis nježne, osobne Gospodinove brige za nas. On je izbrojio sva naša lutanja, sve nevolje, sva nemirna prevrtanja u krevetu po cijelu noć i grozničavo okretanje s jedne strane na drugu. Toliko mu je stalo do svake naše suze isplakane u žalosti, da mu možemo tražiti da ih čuva u svome sudu. Ovo bi mogla biti aluzija na drevni običaj ožalošćenih; nekoć su, naime, ljudi koji su oplakivali nečiju smrt sakupljali svoje suze u malenu bočicu koja je potom stavljana u pokojnikov grob kao spomen na naklonost njegovih prijatelja. U svakom slučaju, Bog doista bilježi svaku našu suzu u svojoj knjizi, baš kao što nas je Isus kasnije učio da je Bog izbrojio sve vlasi na našoj glavi.

56,9 ^(56,10) I mi, zajedno s Davidom, možemo biti uvjereni da će Bog, odgovarajući na našu molitvu, natjerati naše neprijatelje da uzmaknu. Znamo to jer je Bog za nas. A ako je Bog za nas, tko će biti uspješan protiv nas? (Rim 8,31)

U konačnici, samo je jedno pitanje važno u životu; sve je drugo sporedno: "Je li Bog za nas?" David je, *najzad*, bio siguran u Boga; a čovjek koji sigurno stoji u Bogu nema se čega bojati (st. 11) (*Daily Notes of the Scripture Union*).

56,10-11 ^(56,11-12) Pripjev iz četvrtoga

stiha ponavlja se u stihovima 10 i 11, no ovoga puta s dva različita imena za Boga:

U Boga (Elohim) čijom se riječi dičim,
u Gospodina (Jahve) čijom se riječi dičim,
u Boga (Elohim) se uzdajem,
ne bojim se
što mi mogu napraviti ljudi?

(*Duro Martinjak*)

Psalmist slavi obećanje Svevišnjega Boga i Boga Saveza, potpuno uvjeren u njegovu zaštitu i skrb, spokojan i svjestan da mu propadljivi čovjek ne može naškoditi.

56,12-13 ^(56,13-14) Sadašnje uvjerenje u buduću pomoć i izbavljenje potiče Davida da ispuni zavjete koje je dao Gospodinu, te da mu isplati dug zahvalnosti. Mada se još uvijek nalazi na neprijateljskome području, uživa blagoslov potpunoga spasenja. Život mu je spašen i noge sačuvane od spoticanja, kako bi mogao ići pred Bogom u svjetlosti živih.

Psalam 57: U sjeni njegovih krila ^(11/12)

Kad je pisao ovaj psalam, David se krio od Šaula u pećini – ili u pećini u Adulamu ili u onoj u En-Gediju. Pred njim su uvijek nazočne dvije zbilje – Božja milost i opasan neprijatelj. Ovaj je psalam nalik klackalici između to dvoje, no vjera prvoga veća je od straha od ovoga drugog, te stoga se klackalica naginje u tome smjeru.

Sveprisutan Bog (57,1-3) ^(57,2-4)

Psalmist ne zahtijeva izbavljenje u smislu da na njega polaže pravo. Traži ga kao milost od Boga, kao nezasluženi blagoslov koji proistječe iz Božje dobrote. Zaboravljajući na svoje memljivo, mrač-

no okruženje, sebe vidi kao osobu koja je našla utočište u sjeni Božjih krila, poput pileta koje se šćućurilo pod krilima majke kokoši i ondje će i ostati sve dok životne bure ne minu. S tog povlaštenog mjesta, svjestan Božje blizine, on vapi k Svevišnjemu, s pouzdanjem da Boga nitko i ništa ne može spriječiti u ispunjenju njegove nakane u životu njegova naroda. Kad odgovor stigne s neba, on će značiti spasenje vjerujućem srcu i sramotu onima koji su ga progonili. Bit će to nezaboravno očitovanje Božje ljubavi i pouzdanosti.

Sveprisutan neprijatelj (57,4^(57,5))

Neprijatelji su opasni – slični su divljim, ognjenim lavovima koji trgaju plijen i proždiru ga; ti ljudski sinovi imaju zube kao koplja i strijele, a jezike naoštrene poput mača. A ipak, usred takve opasnosti, David liježe na počinak – doista izniman podvig vjere.

Sveprisutan Bog (57,5^(57,6))

U pripjevu koji se ponavlja i u posljednjem stihu, David čezne da vidi Božju slavu koja će se očitovati u slomu njegovih neprijatelja i njegovu opravdanju. A kad Bog to učini, njegova slava mora zablistati nad svom zemljom i nad svim svemirom.

Sveprisutan neprijatelj (57,6^(57,7))

Neprijatelji su skovali temeljan plan pomoću kojega će uhvatiti u zamku Jišajeva sina: duša mu se povila pod teretom. Da, iskopali su jamu kako bi ga uhvatili, no sami su upali u nju.

Sveprisutan Bog (57,7-11^(57,8-12))

Nije ni čudo da je srce psalmista riješeno pjevati Gospodinu. Nije ni čudo što budi

svoju dušu i skida prašinu s harfe i citare. Nije ni čudo što je riješen pozdraviti zoru pjesmama.

I neće to biti privatna ni skrovića svetkovina. Hvalit će Gospodina među narodima, pjevat će mu psalme među pucima, jer je Božja milost (dobrota) uzvišena do nebesa, a istina (vjernost) sve do oblaka.

F. B. Meyer primjećuje da bi i mi, baš kao što se David “uzdigao nad vlastitom boli u želji za Božjom slavom”, trebali svoje beznačajne tuge podrediti želji da vidimo Boga uzvišenog.

Psalam 58: Suci su osuđeni (11/12)

58,1-2^(58,2-3) Psalam počinje glasnim prigovorom protiv nepravednih sudaca ili vladara. Moćni gospodari zemlje pozvani su da odgovore. Donose li pravedne odluke? Dije li doista pravdu običnim ljudima? Očit odgovor je: “Ne.” U svome su srcu smislili svakakva zlodjela na zemlji, a potom su njihove ruke udijelile nasilje što ga je smislilo srce. Zemlja je ispunjena izopačenom, izvrnutom pravdom.

58,3^(58,4) Tema se potom širi i s nepoštenih sudaca prelazi na veću grupu bezbožnih ljudi kojoj pripadaju. Njihova se izopačenost nije razvila kasnije u životu; trag joj vodi unatrag, sve do časa njihova rođenja. Njihovi su bezakonice i buntovništvo urođeni; čim progovore počinjaju lagati.

58,4-5^(58,5-6) Njihov je govor klevetnički i poguban, poput smrtonosnoga zmijskog otrova. Uši su im gluhe za Božji glas, poput gluhe ljutice što zatiskuje svoje uši da ne čuje čarobnjakov glas, ma kako vješto svira.

58,6-7^(58,7-8) Baš kao što je koristio primjere iz prirode kako bi opisao opačinu bezbožnika, David sad zaranja u prirodne znanosti kako bi našao odgovarajuće usporedbe za osudu. Neka se zubi tim divljim lavovima polome, a otrovne čeljusti (očnjaci – NKJV) razbiju. Neka se

razliju kao prolivena voda što hitro otječe i kao potok koji tajanstveno nestaje pod zemljom.

Hebrejski tekst u stihu 7b neizvjesna je značenja. Može se prevesti i kao: "Neka budu kao strijele čiji su vrhovi slomljeni – tupe i bezopasne."

58,8^(58,9) Potom psalmist ulazi u svijet puževa. Baš kao što se puž "rastače" u svome sluzavom tragu, tako neka i ovi zločinci nestanu između ljudi. Rastapaju li se zapravo puževi u svojoj sluzi, nevažna je potankost. Nitko se ne buni kad kažemo da je kuću koja gori "progutao oganj". Zašto bismo onda cjepidlačili oko slikovitoga izraza u Bibliji?

Sljedeća je kletva da zločinci prerano umru, kao mrtvorodenče koje nikad ne ugleda sunca. "Oči bezbočnika nikad se nisu otvorile", kaže Scroggie, "niti su im se mogućnosti razvile; grešnik je nedonoščje – obećanje koje nikad nije ispunjeno."⁴¹

58,9^(58,10) Naposljetku psalmist traži da ih iznenada odnese vjor, kao što raznosi potpaljeno trnje prije nego što kotao iznad njega osjeti toplotu. Maclaren kaže:

Čini se da psalmist pred sobom gleda sliku grupe putnika koji su podigli tabor i pripremaju objed. Slažu suho granje pod kotao, u nadi da će potpaliti vatru i skuhati hranu ne bi li utažili glad; no prije nego što se kotao dovoljno zagrije i prije nego što voda u njemu prokuha ili se hrana zgotovi, nailazi vjor koji raznosi i vatru i kotao i sve oko njega.⁴²

58,10^(58,11) Nema ovdje ničega neizvjesnog glede hebrejskoga teksta. Nema greške, nedvosmisleno se govori da će se Božji narod obradovati kad bezbožnici budu kažnjeni, da će prati noge u krvi zlotvorâ. Zazvuči li ovo našim kršćanskim ušima osvetnički i bez ljubavi, možemo ga opravdati govoreći zajedno s J.

G. Bellettom da, iako se danas vjernici ne mogu radovati osudi bezbožnika, budući da žive u doba milosti, radovat će se kad Gospodin opravda svoju božansku slavu osvetom. Ili možemo razmotriti Morgonove riječi, koje kažu: "Bolesna je to sentimentalnost i opaka slabost, koja ima više naklonosti prema izopačenim tiranima nego prema Božjemu gnjevu."⁴³

58,11^(58,12) Kad bezbožnici budu osuđeni, svi će shvatiti da je pravednost nagrađena i da Bog doista sudi ljudima, ovdje, na zemlji.

Psalam 59: Bog koji nam izlazi u susret ^(17/18)

Ovdje David gotovo bez daha žuri ka Božjemu prijestolju, jer je Šaul poslao ljude da opkole kuću i zategnu omču oko njega.

59,1-4^(59,2-5) Riječi naviru poput vrele bujice – "Izbavi me... zaštitu me... spasi me." Jezik je vjoren, odsječjan; poziv neodložan. Bezbožnici koji ga okružuju žedni su njegove krvi. Neumoljivo čekaju priliku da ga ubiju; ujedinili su se u zajedničkome nastojanju da ga uklone. A sve to nije ničim izazvano. Psalmist nije kriv za izdaju i nevjerstvo za koje ga optužuju. Grozničavo se pripremaju da ga napadnu, no na njemu nema krivnje. Samo kad bi se Bog htio probuditi i doći Davidu u pomoć!

59,5^(59,6) Čini se da Jišajev sin za trenutak gleda ponad svojih trenutačnih neprijatelja na sve neprijatelje Izraela i zaziva Boga da ih neštedimice kazni. Ovdje se obraća Bogu imenima *Jahve*, *Elohim Sabao* i *El Eloh Izrael*, dodatno umnažajući Božja imena kako bi što bolje izrazio sve što Bog jest u svome biću, kao i u osobitome odnosu prema Izraelu.

59,6-7^(59,7-8) Poput čopora divljih pasa vraćaju se noću kako bi opkolili psalmista, urlajući i vrebajući. Njihov neprestani lavež i rezanje ispunjavaju zrak. Oholo

pretpostavljaju da nikad nitko neće otkriti što rade.

59,8-9 ^(59,9-10) No Jahve ih poznaje – i smije se njihovoj bezumnoj gluposti; isti je to Bog koji s porugom gleda na narode koji se razmeću. Taj silni Bog je Davidova snaga, on na njega gleda, siguran u njegovu zaštitu.

59,10 ^(59,11) Netko nam je ostavio nezaboravnu parafrazu ovoga stiha: “Moj će mi Bog, sa svojom dobrotom, izići u susret na svakome uglu.” Kakva je to utjeha za napaćene duše iz svih epoha! S ovim je jamstvom povezano poznanje da će nas Bog održati da vidimo poraz naših neprijatelja.

59,11-13 ^(59,12-14) Molitva iz stiha 11 ⁽¹²⁾ jedinstvena je. David traži od Gospodina da *ne pobije* neprijatelje odjednom (NKJV, Daničić, Bakotić, Martinjak), da ne bi izraelski narod olako shvatio ozbiljnost grijeha. Bude li kazna postupna, Božja će ih se strogost jače dojmiti. No iz onoga što slijedi jasno je da je u popis strašnih osuda koje psalmist predviđa svojim progoniteljima uključeno i njihovo konačno uništenje. On moli da ih Bog, koji štiti Izrael, raspe svojom silom i da ih obori. Traži od Gospodina da ih uhvati baš u času kad se razmeću svojom ohološću, te da ih pozove da polože račun za sve grešne, opake riječi koje su sišle s njihova jezika. Naposljetku moli da ih Bog potpuno uništi zbog svih laži i kleveta što su ih izgovorili. Tad će svijet, od istoka do zapada, najzad spoznati da Bog doista skrbi za Jakovljeve potomke.

59,14-15 ^(59,15-16) U međuvremenu, psi se vraćaju u grad i traže psalmista; reže, prikradaju se i tumaraju ulicama tražeći njegov život, a potom bijesno zavijaju kad ga ne dobiju.

59,16-17 ^(59,17-18) Psi reže uvečer, no Jišajev sin pjeva ujutro. On veliča Gospodnju silu i milosrđe, jer mu je Bog bio obrana i utočište u dan nevolje. Sviće jutro svemu Božjem narodu kad će njihovi ne-

prijatelji nestati, a sila i ljubav našega Spasitelja postati temom beskonačne pjesme.

Psalam 60: Naša je nada u Gospodina ^(12/14)

Prema naslovu, povijesna pozadina ovoga psalma nalazi se u događajima zabilježenim u 2. Samuelovoj 8, “kad je David izišao protiv Aram Naharajima i protiv Aram Sobe, i kad je Joab na povratku potukao dvanaest tisuća Edomaca u Slanoj dolini”. Čini se da je u tome ratu protiv Sirije (heb. Aram) i Edoma bilo povremenih zastoja (2. Sam 8,3-14), zbog kojih je David zavapio Bogu za pomoć.

Psalam možemo sažeti kako slijedi:

1. Poraz Izraela dolazi od Gospodina, st. 1-4.
2. Svoje nade Izrael polaže na Gospodina, st. 5.
3. Konačnu pobjedu obećava Gospodin, st. 6-8.
4. Izraelova je potreba Gospodin, st. 9-11.
5. Izraelovo je pouzdanje u Gospodina, st. 12.

Poraz Izraela dolazi od Gospodina (60,1-4 ^(60,3-6))

60,1-3 ^(60,3-5) Dok pregleda izvješća o gubicima koje su Izraelu nanijele združene edomsko-sirijske snage, David tumači takvu propast kao znak da je Gospodin napustio svoj narod. To može značiti samo da je Bog odbacio Izrael. U svome je gnjevu slomio izraelsku obranu i ostavio je bespomoćno izloženu neprijateljskome napadu. Nije li sad došlo vrijeme da im se Gospodin smiluje i obnovi svoje potučene snage?

Sve je to izgledalo kao da se zemlja raspukla od strašnoga potresa. Gospodarski, politički i društveni temelji nacije su se raspali. Bedemi društva, oslabljeni

pukotinama, poljuljani su. Kad bi samo Gospodin htio zatvoriti pukotine i vratiti svoj narod u normalno stanje!

Stanovništvo je prošlo kroz teško iskušenje. Od vina stradanja i poraza, teturali su poput pijanaca.

60,4 ^(60,6) Ovaj je stih u izvorniku pomalo nejasan. Može značiti, kao u NKJV (kod nas Bakotić), da je Gospodin dao stijeg onima koji ga se boje da se vije za istinu. No objašnjenje u bilješkama RV daje sasvim suprotno značenje:

Dao si stijeg onima koji te se boje da pobjegnu pred lukom.

U tome slučaju, David se, s neskrivenim sarkazmom, žalio da stijeg što ga je Bog podigao za Izrael nije bio stijeg pobjede, nego poraza – stijeg koji označava povlačenje pred neprijateljskim snagama.

Izrael polaže svoje nade na Gospodina (60,5 ^(60,7))

Iz pepela toga, ponižavajućeg poraza, rođena je molitva. Govoreći o sebi i o svome narodu kao o Božjim "ljubimcima", psalmist moli Boga za iznabljenje, pobjedu i obnovu zajedništva s njima. "Da ti se ljubimci izbave, desnicom pomози, usliši nas."

Gospodin obećava konačnu pobjedu (60,6-8 ^(60,8-10))

60,6-7 ^(60,8-9) U stihovima 6-8 nalazi se božansko pretkazanje. Čuje se Božji glas iz njegova Svetišta, koji objavljuje Božju riješenost da ponovno zauzme svu zemlju koja pripada Izraelu i pokori nezabožaćke narode.

Šekem, Sukot, Gilead, Manaše, Efrajim i Juda, židovska su područja. Bog kaže da su njegova. On će razdijeliti Šekem, zapadno od Jordana, kao i dolinu Sukot na istoku. Njegova je transjordan-

ska zemlja Gilead i oba Manašeova područja, po jedno na svakoj strani Jordana.

Efrajim, smješten u središnjemu dijelu Izraela, njegova je kaciga, pleme koje će preuzeti vodstvo u obrani nacije. A Juda je njegovo žezlo; u skladu s Jakovljevim proročanstvom što ga je izrekao na samrti (Post 49,10), Judeja će biti sjedište vlasti.

60,8 ^(60,10) Govoreći potom o trima susjednim narodima, Gospodin potvrđuje svoju vlast nad njima. Moab, smješten na jugoistočnoj obali Mrtvog mora, bit će njegov sud iz kojega se umiva. Na Edom će baciti svoju obuću – to je ilustracija koja označava siguran posjed i ropstvo, možda i prezir. Filisteja će pobjedonosno klicati radi Božjih presuda.

Izraelova je potreba Gospodin (60,9-11 ^(60,11-13))

60,9 ^(60,11) Čini se jasnim da se govornik sada mijenja.⁴⁴ Teško da bi ovo mogao biti Gospodnji glas, jer njemu ne treba netko tko bi ga doveo do utvrđena grada. Stoga ove riječi shvaćamo kao Davidove. On čezne za danom kad će prijestolnica Edoma (različito zvana Bosra, Sela (Stijena) i Petra) pasti u ruke Izraelcima. Ovaj grad, dakako, simbolizira svu zemlju Edom. David se nada da bi mogao poslušiti kao oruđe u ispunjenju Božje nakane da na Edom baci svoju obuću.

60,10 ^(60,12) No trenutačno je to uzaludna nada, jer je Bog sakrio lice od svoga naroda. Odbacio ih je. Više ne ide s izraelskim četama kako bi jamčio njihovu pobjedu.

60,11 ^(60,13) Zato David moli da se Bog još jedanput bori u ime svoga tjeskobnog naroda. Božja im je pomoć neophodna, a ljudska je beskorisna.

Izraelovo je pouzdanje u Gospodina (60,12 ^(60,14))

Psalam završava prizvukom pouzdanja.

Uz Božju pomoć, izraelskoj je vojsci zajamčen slavan uspjeh. Bog će svojom petom zgaziti njihove neprijatelje.

Primjena

Vjernikovi su neprijatelji svijet, tijelo i đavao. On ih, sam po sebi, ne može svladati. Nemoćan je, a pomoć drugih ljudi nedostatna je, ma koliko ti ljudi bili dobronamjerni. No pobjeda postoji i dolazi po Gospodinu Isusu Kristu. Oni koji se za izbavljenje pouzdaju u njega, nikad se neće razočarati.

Konačno ispunjenje psalma 60 dogodit će se u posljednjim danima, kada se židovski Ostatak, poharan i potišten, pouzda u Mesiju, kako za spasenje, tako i za pobjedu. Tad će Izrael biti podijeljen među plemenima, a neprijateljski će narodi biti natjerani na posljednju borbu.

Psalam 61: Stijena viša nego što sam ja ^(8/9)

David je živio u prekrasnom zajedništvu s Gospodinom. Njemu je Bog bio:

...živa blistava Zbilja,
koja se jasnije vidi očima vjere
nego što se vidi bilo što na zemlji.
Draži, prisniji i bliži
od najbliže zemaljske spone.

– *Nepoznati autor*

David je, osobito u vrijeme opasnosti kad je situacija izgledala krajnje beznađežno, naučio staviti svoje breme na Gospodina i ostaviti ga tamo.

Ovdje se nalazi u jednoj od takvih neprilika, kojoj se ne nazire rješenje. Pritsak okolnosti potiče njegovo srce na molitvu koju bi malo što moglo nadmašiti u jačini i razgovijetnosti. Ovo je postao izvanvremenski jezik mnoštva vjernika koji su, tijekom stoljeća, trpjeli progon, tugu i stradanje, jer on govori ono što

osjećaju, ali što se nikad ne može savršeno izraziti.

61,1 ^(61.2) Do prijestolne dvorane svemira stiže poznati Davidov glas (stihovi koji slijede uzeti su iz Šarićeva prijevoda):

Bože, usliši moj vapaj! Čuj moju molitvu!

Božje se srce raduje. Bezazlena vjera njegova sluge jamči mu trenutačan prijem kod Vladara.

61,2 ^(61.3) S kraja zemlje vičem k tebi klonulim srcem.

Psalmist nije doslovce na kraju zemlje, no jest doslovce na “krajnjemu mjestu”, na rubu, gdje se sigurnost i izbavljenje doimaju predaleko, gdje život završava a smrt započinje. Iscrpljen je tjelesno i emocionalno, no zna da je prijestolje milosti udaljeno samo jedan dah i stoga pristupa s pouzdanjem da primi milosrđe i nađe milost u vrijeme potrebe. Netko je rekao: “Niti razdaljina ima značaja, niti neka životna krajnost ima učinka u sprečavanju molitve.”

Izvedi me ti na stijenu što mi je odveć visoka!

(dosl. “Izvedi me na stijenu višu nego što sam ja” – NKJV)

Čist, duhovni poriv, govori Davidu da treba stijenu da bi bio zaštićen, da ta stijena mora biti viša nego što je on i da treba Božje vodstvo kako bi je dosegao. Ta je stijena, dakako, Gospodin (2. Sam 22,32); ova metafora nikad u Bibliji nije se rabila za obična čovjeka.⁴⁵ Stijena mora biti netko veći nego što je čovjek; u protivnom ne može mu biti utočište. Ovo upućuje na Kristovo božanstvo. (A uzgred, ta stijena u sebi mora imati pukotinu; samo će tako osigurati skrovište

od neprijatelja.) I naposljetku, David priznaje da nema ni mudrosti ni snage kako bi upravljao svojim koracima, stoga traži Gospodinu da ga on dovede k sebi – vječnoj Stijeni.

**61,3^(61,4) Jer ti si moje utočište,
čvrsta kula pred neprijateljem!**

Ove riječi potvrđuju da je Bog Stijena. David je dokazao da je Bog njegovo pouzdano utočište i tvrda kula kojoj se pravednik utječe, u kojoj traži zaklon (Izr 18,10). Što je Bog bio, to će i biti.

**61,4^(61,5) Želio bih u tvojem šatoru
prebivati uvijek,
zaklanjati se pod krovom
tvojih krila! Selah**

Molitve poput ove ne mogu podbaciti, moraju se dotaći Božjega prijestolja! Tako nježna prvrženost i bezazleno pouzdanje ne mogu biti odbačeni. Stoga ne čudi da je Bog nazvao Davida čovjekom po svome srcu (1. Sam 13,14). Izraz “pod krovom tvojih krila” može biti aluzija na krila kerubina koja su zaklanjala krvlju poškropljeno Pomirilište.

**61,5^(61,6) Jer ti si, Bože, uslišio moje
vapaje (zavjete)
i dao mi baštinu onih koji
se boje tvoga imena.**

Riječ “baština” ili *nasljeđe* u Starome zavjetu primjenjuje se za zemlju Kanaan (Izl 6,8), za izraelski narod (Ps 94,5), za Božju riječ (Ps 119,111), za rađanje djece u obitelji (Ps 127,3), za otpornost na nanošenje zla (Iz 54,17) i naposljetku za Prebivalište ili Hram (Jr 12,7). Na ovome je mjestu glavno značenje vjerojatno ovo posljednje, Prebivalište ili Hram, budući da se u prethodnom stihu spominje Božji Šator i aludira na kerubine. Danas bismo

u baštinu onih koji se boje Boga ubrojili prije svega vječni život (Kol 1,12).

**61,6-7^(61,7-8) Dodaj dane kraljevim
danima!
Njegove godine produlji
od koljena na koljeno!
Neka stoluje dovijeka
pred Bogom!
Zapovjedi dobroti i
vjernosti neka ga čuva-
ju!**

Zanimljivo je da u ova dva stiha David s prvoga lica prelazi na treće. Zanimljivo – jer i dalje nedvojbeno govori o sebi i savezu što ga je Bog sklopio s njime (2. Sam 7), no njegove riječi više pristaju uz onoga drugog Kralja. Primijenimo li ove riječi na samoga Davida, mogu biti shvaćene samo kao molba za dug život za sebe i za vječno trajanje njegova kraljevstva. No primijenimo li ih na Gospodina Isusa, doslovce su ispunjene:

- Njegov je život, unatoč progonu, produljen u vječnost (Heb 7,16).
- Njegove godine neće prestati, trajat će kroz sve naraštaje (Heb 1,12).
- Njegovo će prijestolje vječno postojati pred Bogom (Heb 1,8).
- Nепrestano će ga, poput osobne straže, čuvati postojana ljubav i vjernost (Ps 91,1-16).

Dapače, i drevno židovsko tumačenje u Targumu kaže da je ovdje očito riječ o Kralju Mesiji.

**61,8^(61,9) Tada ću zauvijek pjevati
tvome imenu
i svoje zavjete dan za danom
vršiti.**

I tako psalam koji je počeo na rubu krajnosti, završava spokojem. David je dosegao Stijenu koja je viša od njega i

toliko je zahvalan, da je riješen neprestano pjevati Gospodinu hvalospjeve, vršeci svoje zavjete bogoštovlja, ljubavi i služnja. Neće biti poput onih koji, pod pritiskom nevolje, daju neumjerene zavjete, ali koji ih brzo zaborave čim kriza prođe. Neće biti čovjek koji “skače u molitvi, ali hramlje u slavljenju.”

Psalam 61 bio je nadahnućem i za ovu prekrasnu pjesmu:

Katkad su sjene preduboke,
a put do cilja surovo strm,
katkad sve žalosti što postoje
udaraju o dušu poput oluje!

Refren:

Potrčat ću tad k svojoj Stijeni,
k Stijeni što je viša nego ja;
potrčat ću tad k svojoj Stijeni,
k Stijeni što je viša nego ja.

Katkad se dan čini previše dug,
a moje noge teške i umorne;
s mukom se probijam prašnjavom
stazom,
no tu je sjena sa Stijene, ona me
zaklanja!

Samo da sam uvijek blizu Stijene,
bilo da blagoslovi ili žalosti
prevladaju,
bilo da se uz strmu goru penjem,
ili da prolazim dolinom smrtne sjene.
– *Erastus Johnson*

Psalam 62: Samo Bog! ^(12/13)

Psalam 62 prenosi poruku da je Bog jedino pravo utočište. Ponavljanje riječi *samo* i *jedino* naglašava njegovo isključivo pravo na naše potpuno i nepodijeljeno pouzdanje.

Bog je, između ostaloga, opisan kao:

izvor našega spasenja (st. 1b ^(2b), 2a ^(3a),
6a ^(7a), 7a ^(8a))

naša stijena (st. 2a ^(3a), 6a ^(7a), 7b ^(8b))
naša utvrda (st. 2c ^(3c), 6c ^(7c))
temelj naše nade (st. 5b ^(6b))
naša slava (st. 7a ^(8a))
naše utočište (st. 7b ^(8b), 8b ^(9b))
izvor moći (st. 11b ^(12b))
izvor milosti (st. 12a ^(13a))

Svatko kome je Bog temelj pouzdanja i snage ima sljedeća jamstva:

nikad se neće pokolebati (st. 2b ^(3b))
moći će hrabro ukoriti svoje neprijatelje (st. 3 ⁽⁴⁾)
moći će prozrijeti njihove nakane i strategije (st. 4 ⁽⁵⁾)
neće se pokolebati (st. 6b ^(7b))
željet će da svi znaju kakva je radost pouzdanja u Boga (st. 8 ⁽⁹⁾)

Postoji još pet stvari u koje se ljudi često pouzdaju, no takvo pouzdanje zacijelo donosi razočaranje. (1) Sinovi ljudski (dosl. “mali ljudi”, NKJV), odnosno obični ljudi, postojani su koliko i dah – prolazni i kratkotrajni. (2) Djeca čovječja (dosl. “velikaši”, NKJV), bilo da su vladari, gospodari ili imućni ljudi, samo su obmana, jer doima se kako nude pomoć i sigurnost, no nepouzdanji su. Stavi svjetinu ili elitu na vagu i vidjet ćeš da ni jedni ni drugi nemaju težinu, barem što se tiče pouzdanosti. (3) Grabež je suluda metoda i na nju se ne treba oslanjati; “ključa Božjim prokletstvom”. (4) Otimačina može izgledati kao brz put do moći i bogatstva, no svaka je nepošteno stečena dobit predodređena za Božju osudu. (5) *Dapače, ni blago stečeno poštenim i marljivim radom* ne smije zauzeti Gospodnje mjesto u našim srcima, ne smijemo ga više voljeti ni služiti mu. F. B. Meyer piše: “Kako smo često uzalud tražili pomoć od ljudi ili u novcu, a Bog nas nikad nije iznevjerio.”

Čini se vjerojatnim da je ovaj psalam nadahnut Abšalomovom pobunom. Od-

metnici su bili riješeni srušiti Davida, kao što se ruši nagnuti zid i trošna ograda. Njihov je cilj bio ukloniti ga s njegova "visa", to jest s prijestolja. Hineći vjernost, kovali su zavjeru. Kralj bjegunac potiče svoje vjerne podanike da se nepokolebljivo drže pouzdanja u Gospodina. Njegovi su se neprijatelji oslanjali na ljude i novac, no ni u jednome ni u drugome nema spasenja. On se pak uvijek oslanjao samo na Gospodina koji ga je u više navrata uvjerio da je on izvor moći i ljubavi; da je njegova moć ta koja oslobađa vjerne i kažnjava neprijatelje; da njegova ljubav služi za utjehu i blagoslov njegova naroda. On će se postarati da se pravda ispuni na svima koji odbacuju njegovu milost.

Komentar Johna Donnea o ovome psalmu vrijedan je spomena:

On je moja stijena i moje spasenje,
moja utvrda, utočište i slava.
Ako je on moje utočište, koji me
neprijatelj može progoniti?
Ako je on moja utvrda, koja me
kušnja može ozlijediti?
Ako je on moja stijena, koja me
oluja može uzdrmati?
Ako je on moje spasenje, koja me
tuga može rastužiti?
Ako je on moja slava, koja me
kleveta može oklevetati?

Psalam 63: Bolji od života ^(11/12)

Privremeno svrgnut s prijestolja, David putuje preko Judejske pustinje u prisilno progonstvo istočno od Jordana (2. Sam 15,23-28; 16,2; 17,16). Mada je kraljeva politička sreća nestala, njegova je duhovna životna snaga na visokoj razini.

63,1 ^(63.2) Veličanstveno je čuti ga kako tvrdi da je Bog njegov: "O Bože, ti si Bog moj." Te su riječi, same po sebi, jednostavne i bezazlene, no sadrže svu silu smisla i značaja. Bog moj – blizak, oso-

ban odnos. Bog moj – trajno blago kad sve drugo nestane. Bog moj – dostatno utočište i izvor pomoći u svakoj krizi.

Valja nam i ponizno primijetiti Davidov žar za Boga, osobito kad se prisjetimo koliko smo sami često hladni i koliko se snebivamo. David je rano tražio Boga – rano u svome životu i rano svakoga dana (u izvorniku tekst glasi: "Bože! Ti si moj Bog, tebe od rane zore tražim..."). A tražio ga je gorljivo, sa žarom kojemu se ništa ne može uskratiti. Njegova je duša bila žedna Boga, njegovo tijelo čeznulo za njim – što znači da je sve njegovo nutarnje biće vapilo za zajedništvom s Vječnim. Njegova je čežnja bila snažna kao žeđ putnika u suhoj, sprženoj, bezvodnoj zemlji. Ovo, uzgred, nije onaj ružni opis svijeta – suhe, puste zemlje.

63,2 ^(63.3) David se prisjeća vremena kada je štovao Boga u Svetištu u Jeruzalemu, prisjeća se onih neopisivih trenutaka kada je, obuzet zanosom, gledao Boga u svoj njegovoj moći i slavi. Sada se njegova duša ne može zadovoljiti ničim manjim nego što je novo Gospodnje otkrivenje u svemu sjaju i sili. Neki to zovu blaženim viđenjem – viđenjem Boga u njegovoj božanskoj slavi. Ma kako ga zvali, to je doživljaj zbog kojega svaka druga slava izgleda blijedo i slabo.

Budi, Bože, moje viđenje, viđenje
moga srca budi –

sve će mi drugo biti ništa, spas je u
tvojim krasoti;

ti si moja najbolja misao, bilo danju
ili noću –

bilo da spavam ili se budim, tvoja je
nazočnost moje svjetlo.

– *Irska crkvena pjesma iz osmoga
stoljeća, prijevod na engleski: Mary
E. Byrne, versifikacija na englesko-
me: Eleanor H. Hill*

63,3-4 ^(63.4-5) A potom se, s najnevjerojatnijeg mjesta, iz Judejske pustinje,

podigne jedan od najvećih hvalospjeva u čast Bogu.

**Ljubav je tvoja bolja od života,
moje će te usne slaviti.
Tako ću te slaviti za života,
u tvoje ću ime ruke dizati.**

Gospodnja je ljubav bolja od svega što bi život mogao pružiti. Ljudske su usne najbolje upotrijebljene kad slave Boga. Provele li čovjek sav život blagoslivljujući ga, ne bi bilo predugo. Naše ruke trepere od zadovoljstva kad su uzdignute ka njemu u slavljenju i molitvi.

63,5-8 ^(63,6,9) Nijedna gozba nije nalik ovome svetom piru. Naše su duše nahranjene odabranim ushićenjima, a raspjevanje usne odgovaraju bujicom zahvala, dok ispunjavamo besane noćne sate razmišljanjima o našem Gospodinu, o njegovoj slavi i ljepoti. Kakva nam je samo pomoć bio – tko bi ikad mogao izmjeriti sve što je učinio za nas? Sigurni u sjeni njegovih krila, pjevamo mu pjesmu radosnicu. I dok se privijamo uz njega, u ljubavi ovisni o njemu i svjesni svoje potrebe, on nas čuva od opasnosti, vidljive i nevidljive, i osposobljava nas da nastavimo dalje, do cilja, kako bismo primili nagradu.

63,9-10 ^(63,10-11) Jesi li rekao: “Neprijatelji? Oh, da. Imam neprijatelje, ljude koji su riješeni uništiti me. No oni su ti koji su osuđeni na uništenje. Umrijet će nasilnom smrću i bit će osramoćeni, jer neće imati dostojan ukop.”

63,11 ^(63,12) “Ali ja ću se i dalje veseliti u Bogu. Zapravo, svatko tko se njemu zakune na vjernost sudjelovat će u slavlju, dok će oni koji su ljubili laž biti ušutkan.”

Psalam 64: Lukovi i strijele ^(10/11)

U psalmu 64 opisane su dvije streljačke bitke. Prva bitka vodi se između bezbož-

nika i pravednika (st. 1-6 ⁽²⁻⁷⁾). Glavna bitka vodi se između Boga i bezbožnika (st. 7-10 ⁽⁸⁻¹¹⁾).

64,1-6 ^(64,2-7) Čini se da je prva bitka potpuno jednostrana. Pravednome se Davidu protivni mnoštvo zlikovaca. On nema nijedne strijele; njihovi su tobocki puni. Ali David ima tajno oružje koje se zove molitva i rabi ga kako bi pozvao u pomoć svoga nevidljivog Pomoćnika. Prvo podigne glas k Bogu i moli ga da ga sačuva od strašnoga dušmanina (NKJV – “da ga sačuva od straha”) i da ga zaštiti od mnoštva opakih (NKJV – “od tajnih zavjera opakih”). Potom govori Bogu kakvi su njegovi neprijatelji. Njihovi su jezici dobro izbrušeni, oštri poput mača. Zapinju na svoje lukove otrovne riječi ponižavanja, kao strijele optužiteljice. Njihovi napadi dolaze neočekivano iz tajnih skrovišta i bez straha od protunapada. Nepopustljivi su u odluci da unište neudžne. Dok kuju potajnu zavjeru da uhvate psalmista u stupicu, misle da ih nitko nikad ne može otkriti. “Dobro su svoj plan skovali, svaki od njih podmukloga srca, svaki od njih lukav u nutrini” (st. 6 ⁽⁷⁾, Moffatt; slobodan prijevod).

64,7 ^(64,8) Kako se događaji odvijaju, do sada se čini da je sve na strani zlikovaca. No pravednici se drže obećanja: “Jahve će se boriti za vas. Budite mirni!” (Izl 14,14). “Jer ovo nije vaš rat, nego Božji” (2. Ljet 20,15).

64,8 ^(64,9) Prema tome, u drugoj bici vidimo Boga koji odapinje svoju strijelu (jednina) na njih. Ta strijela pogađa točno u centar i oni padaju ranjeni na zemlju. Bog obara njihove zle riječi na njih, a svi koji to vide bježat će u strahu.

64,9-10 ^(64,10-11) Ishod toga je da sav narod obuzima osjećaj strahopoštovanja. Vijest se brzo širi i ljudi shvaćaju da je pravednost pobijedila. Zbog toga se, dakako, pravednici raduju i utječu se Jahvi. Svi koji ljube pravicu slaviti će.

Psalam 65: Pjesma o žetvi za tisućgodišnjega Kristova kraljevstva ^(13/14)

Mada se na psalam 65 općenito gleda kao na klasičnu “žetelačku pjesmu” u vrijeme žetvene svečanosti, teško da bi se moglo dvojiti da se njegovo osnovno tumačenje odnosi na okolnosti drugoga Kristovog dolaska.

65,1 ^(65,2) Tijekom dugih stoljeća Izraelova otuđenja od Boga, Sion je bio pust i jalov, barem što se tiče uznošenja hvalospjeva. No kad se Božji drevni narod vrati k njemu, čekat će ga hvala na Sionu u tišini strahopoštovanja i časti. Napokon će mu biti izvršen zavjet. Ovo može značiti i ispunjenje njegove osobne zakletve, da će se pred njim prignuti svako koljeno (Iz 45,23). Može se odnositi i na Mesijin zavjet u Psalmu 22,22 ^(22,23): “Hvalit ću te usred zbora.” A može se odnositi i na zavjet ljubavi, štovanja i službe, što će ga dati progonjeni Ostatak tijekom strašnoga stradanja u razdoblju Velike nevolje.

65,2 ^(65,3) Dok prethodni stih prije svega govori o Izraelu, ovdje se tema proširuje i uključuje cijelo čovječanstvo. Bog se oslovljava kao onaj koji sluša i uslišava molitve – veličanstven je to i plemenit naslov. obraćeni će narodi doći k njemu s pouzdanjem i vjerom u molitvi.

65,3 ^(65,4) Valja zapaziti da se govornik ovdje mijenja. U prvoj rečenici, Mesija govori o svome zamjenskom djelu na Golgoti kad ga je pritiskao strašan teret grijeha. No židovski Ostatak brzo priznaje da to nisu bili Mesijini grijesi već “naši prijestupi”. Stoga kažu: “Za naše grijehе probodše njega, za opačine naše njega satriješe. Na njega pade kazna – radi našega mira, njegove nas rane iscijeliše” (Iz 53,5). I čim Izrael prizna svoju krivnju, dobit će jamstvo da su mu grijesi oprošteni.

65,4 ^(65,5) Ponovno postaje jasno da

prvi dio stiha govori o Mesiji Isusu, dok se drugi dio odnosi na otkupljeni Izrael. Božji blagoslovljeni Sin, onaj je kojega je Bog odabrao, kao što čitamo u Izaiji 42,1: “...mog izabranika, miljenika duše moje.” On je također i onaj kojemu Bog daje da mu se približi – svećenik zauvijek po redu Melkisedekovu. On boravi u Gospodnjim dvorima, na mjestu osobito blizu Bogu.

Potom Ostatak izražava svoje pouzdanje da će se nasititi dobrom Božjega Doma, to jest, svetoga Hrama. Zbog spominjanja Hrama neki dovode u pitanje Davida kao autora ovoga psalma, budući da je Hram sagrađen tek nakon njegove smrti. Međutim, ta poteškoća nestaje kad shvatimo da se riječ *hram*, prije nego što je Salomon podigao stvarnu građevinu, katkad koristila i za Šator sastanka (1 Sam 1,9; 3,3; 2 Sam 22,7).

65,5-7 ^(65,6-8) I dalje govori izraelski Ostatak. Odgovarajući na njihove molitve, Gospodin pravedno kažnjava njihove neprijatelje strašnim presudama; njegova su djela čudesna, osuda nad neprijateljima izaziva strahopoštovanje. Tako se Bog očituje kao Bog njihova spasenja i nada ljudima iz svih krajeva svijeta i preko dalekih mora. Kako je velik Jahve Bog! Opasan svojom silom, on učvršćuje bregove; po svojoj svemoći čini da stoji na mjestu na koje ih je postavio. Njemu nije ništa utišati huku mora ni ukrotiti bijes morskih valova (na Galilejskome moru, na primjer). Jednako je moćan ugušiti bijes poganskih naroda.

65,8 ^(65,9) Nije onda ni čudo da se vjernici koji žive u najudaljenijim krajevima svijeta boje čuda i znamenja kojima ih Bog pohodi, kao što nije čudo da se vjernici u zemljama u kojima se rađa zora i u kojima sunce zalazi raduju.

65,9 ^(65,10) Mada stihovi 9-13 ⁽¹⁰⁻¹⁴⁾ opisuju žetvenu godinu, od sijanja do same žetve, napose se odnose na uvjete tijekom Kristova tisućgodišnjega kraljevstva na

zemlji kad će prokletstvo sa zemlje biti skinuto, a obilna žetva biti pravilo.

Proljeće izgleda kao da nam Bog dolazi u pohode. On šalje dažd iz svoje rijeke prepune vode – oblaka što klize nebom. A onda, kad je zemlja spremna, on pribavlja sjeme koje će biti posijano.

65,10 ^(65,11) Tijekom sezone rasta, brazde se natapaju, kiša rastapa grude i razmekšava zemlju. Ubrzo usjevi niču i počinju bujati.

65,11-13 ^(65,12-14) Bog je okrunio razdoblje rasta žitarica svojom dobrotom. “Kamo god njegova noga prođe tu obilje raste” (Knox; slobodan prijevod). Pašnjaci donose obilje sočne krme. Brežuljci su prekriveni bujnim raslinjem, kao da su opasani radošću. Livade se zaodijevaju ovčijim runom, okićene bezbrojnim stadima. Sazrelo se žito u dolinama povija u ritmu kadence. Čini se kao da sva priroda proslavlja dolazak Kristova tisućgodišnjega kraljevstva na zemlji.

Psalam 66: Dođite, gledajte i počujte!

66,1-4 U prva četiri stiha psalmist poziva svu zemlju da pjeva Bogu hvalospjeve. To treba biti radosna pjesma koja će opjevati slavu njegova imena. Neka hvala bude dostojna jer je onaj kojemu se uznosi i više nego dostojan. Riječi ove pjesme riječi su općega bogoštovlja. Mogli bi smo ih parafrazirati kako slijedi:

Gospodine, tvoja su djela silna. Zbog tvoje velike moći, neprijatelji ti laskaju. Najzad se sva zemlja klanja pred tobom i štuje te. Svuda po svijetu narodi slave tvoje ime pjesmama.

Nema sumnje da će ovo biti omiljena pjesma kad nastupi doba Kristova tisućgodišnjega kraljevstva na zemlji.

66,5-7 Ponavljanje osobnih zamjenica *naš* i *nas* u stihovima 5-12 pobuđuje

u nama uvjerenje da su ovo evanđeoski reci koji izražavaju osjećaje židovskoga Ostatka u posljednjim danima dok pozivaju narode da razmisle o čudesnim djelima što ih je Bog učinio za Izrael. Prisjećaju se dva nevjerojatna očitovanja Božje moći. Načinio im je put po suhoj zemlji posred Crvenoga mora. A kad su Izraelci, četrdeset godina kasnije, stigli do rijeke Jordan, prešli su je ne okvasivši noge. Kava je to bila radost u Izraelu! Narod je klicao veseleći se u svome Bogu koji vječno vlada u svojoj moći i čije oči pozorno gledaju narode. Ludost je svakome buniti se protiv takvoga Boga.

66,8-12 I pogani bi trebali blagoslivljati Boga kad vide kako je čudesno sačuvao izraelski narod. Ilustracije se mijenjaju u brzome slijedu i Izrael je oslikan kao narod koji je:

bio prokušan ognjem kao srebro koje se izlaže visokoj toploti u topionici (st. 10).

bio zatočen kao da je uhvaćen u mrežu (st. 11a).

bio natjeran na robovski rad (st. 11b).

bio podjarmljen, a nad njim su vladali bijednici (st. 12a).

bio izložen strahovitim opasnostima, kao da je prolazio kroz oganj i vodu (st. 12b).

A ipak, Bog nije dopustio da budu konačno uništeni. Umjesto toga, izveo ih je u obilje (NKJV) – ovo je nagovještaj Izraelova preobltnoga blagostanja u Kristovu tisućgodišnjem kraljevstvu. Kao što Williams kaže:

Unatoč neprestanim sotoninim i čovjekovim pokušajima da potpuno unište Izrael, njegovih će se dvanaest plemena pojaviti na Sinajskoj gori u osvit Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva i tako dokazati istinitost devetog stiha. Posvjedočit će tada da su sve kazne

koje su im pravedno dosuđene (st. 10-12) bile utemeljene u ljubavi i provedene u mudrosti.⁴⁶

66,13-15 Stihovi 13-20 napisani su u prvome licu jednine, što otkriva da je spjev postao solistički. Nekoliko uglednih bibličara vjeruje da ovdje govori Isus Krist, Izraelov Kralj i Veliki svećenik. On dolazi k Bogu sa žrtvama paljenicama kao onaj čiji je život bio potpuno podređen volji njegova Oca. Izvršava zavjete slavljenja koje je obećao kad je bio u nevolji. Ovo se može odnositi na njegovu osobnu patnju na križu, ili na patnju koju je osjećao u vrijeme stradanja njegova naroda, jer “u svakoj njihovoj tuzi bio je i on tužan” (Iz 63,9 – Šarić).

Kad na ovome mjestu čitamo o žrtvama paljenicama, o vnujskom kâdu i žrtvovanju volova i jaradi, ne smijemo to shvaćati doslovce, nego kao osobno iskustvo psalmista. Zajedno sa svojim narodom, Mesija ove izraze rabi kao ilustracije duhovnoga bogoštovlja koje će on i Ostatak prinijeti Bogu. Međutim, to ne osporava mogućnost da će se u doba Kraljevstva ponovno uspostaviti neki izmijenjen sustav žrtvovanja.

66,16-19 U stihu 5, poziv je glasio: “Dođite i gledajte.” Ovdje, u stihu 16 kaže se: “Dođite, počujte.” Božja djela učinjena tijekom povijesti mogu se vidjeti, no ono što Bog čini za dušu može se samo čuti. Mesija poziva sve koji se boje Boga da čuju njegovo svjedočenje o uslišanoj molitvi. Zavapio je k njemu u molitvi i dao mu hvalu veličajući ga. Napomena se odnosi na vrijeme njegova života u tijelu kad je “prikaza(o) molitve i prošnje s jakim vapajima i sa suzama onomu koji ga je mogao spasiti od smrti” (Heb 5,7). Da je u svome srcu mislio na zlo, Gospodin ga ne bi čuo ni uslišao. No, on je bio bez grijeha i „bijaše uslišan zbog strahopoštovanja“ (Heb 5,7).

66,20 A to je nadahnulo završnu bujicu slavopoja Bogu:

**Blagoslovljen Bog koji mi molitvu ne odbi,
naklonosti ne odvрати od mene!**

Psalam 67: Misionarski poziv Izraelu ^(7/8)

Kad je Bog pozvao izraelski narod, nakana mu je bila da taj narod obilježava misionarski karakter. Izrael je trebao biti svjedok i svjedočanstvo dvije važne istine susjednim narodima.

1. Istina monoteizma – da postoji samo jedan Bog (Izl 20,2-3; Pnz 6,4; Iz 43,10-12).
2. Istina da će narod koji živi u poslušnosti pod Jahvinim vodstvom biti sretan i uspješan (Lev 26,3-12; Pnz 33,26-29; 1 Ljet 17,20; Jr 33,9).

Nije Bog htio da Izrael bude *krajnja postaja* njegova *blagoslova*, nego *kanal* toga *blagoslova*. Postoje brojne naznake od početka do kraja Staroga zavjeta da je Božje spasenje bilo namijenjeno i poganim, baš kao i Židovima, a da je Izrael kao kraljevstvo svećenika trebao biti posrednik između Boga i neznabožičkih naroda.

Nažalost, Izrael je podbacio u ovome dijelu svoga poslanja. Upadajući u idoloopklonstvo zaniijekali su baš tu istinu koju su bili pozvani navješćivati.

No Božje se nakane ne mogu tako lako onemogućiti. Tijekom razdoblja velike nevolje, vjerni će židovski Ostatak odnijeti evanđelje o Kraljevstvu svemu svijetu (Mt 24,14). A u Kraljevstvu koje će potom nastati, Izrael će biti kanal blagoslova narodima (Iz 61,6; Zah 8,23).

67,1-2 ^(67,2-3) Ovaj psalam navješćuje to doba. U njemu čujemo vjerne Židove kako mole da ih Bog blagoslovi i posred-

stvom njih evangelizira pogane. Dok čitamo riječi: “da se na zemlji upozna tvoj put” (Šarić), moramo imati na umu da je Krist taj put (Iv 14,6). Samo po njemu, i narodi i pojedinci, mogu iskusiti Božju silu spasenja.

67,3-4 ^(67,4-5) U snažnome izljevu misionarskoga oduševljenja, Izrael potom moli da bujica hvale poteče ka Bogu, bujica kojom će ga proslaviti pogani, da se narodi vesele, da kliču i proslavljaju Kristovu blagotvornu i pravednu vladavinu i njegovu nježnu, pastirsku brigu za ljude.

67,5 ^(67,6) I baš kao što Izrael čezne da čuje kako svi narodi svijeta slave Boga, tako bismo i mi trebali, kako nas podsjeća F. B. Meyer, “željeti vijence slave za Kristovu glavu”.

67,6-7 ^(67,7-8) Posljednja dva stiha oslikavaju Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo kao da je već nastupilo. Žito je požnjeveno, a žitnice su prepune, toliko da se presipaju. Dokaz Božjega blagoslova nad Izraelom bit će moćno svjedočanstvo narodima. Hebrejski znanstvenik, Franz Delitzsch, ovako to sažima: “Jer tako Bog čini; da sve dobro što ga je pokazao prema Izraelu bude istodobno i za dobrobit čovječanstva.”⁴⁷

Psalam 68: Naš Bog stupa! ^(35/36)

Ovo je nacionalna izraelska pjesma za povorku, u kojoj se na putevanje Kovčega Saveza od Sinajske gore do gore Zion gleda kao na simbolično prikazan Božji marš u konačnu pobjedu. U židovskome je umu Kovčeg s pravom predstavljao Božju nazočnost; kad se Kovčeg kretao, kretao se Bog.

Općenito se vjeruje da je ova pjesma sastavljena tako da proslavi jedan stano- vit događaj u povijesti Kovčega – njegov povratak na goru Zion nakon što su ga sramotno zarobili Filistejci i nakon što je tri mjeseca bio u kući Obed-Edoma (2 Sam 6,2-18).

Bolje ćemo shvatiti duh ovoga vojnog marša primijetimo li da je podijeljen u sljedećih sedam dijelova:

1. Uvodni hvalospjev Bogu (st. 1-6 ⁽²⁻⁷⁾).
2. Kovčeg se kreće od Sinaja kroz pustinju (st. 7, 8 ^(8,9)).
3. Ulazak u Kanaan i osvajanje zemlje (st. 9-14 ⁽¹⁰⁻¹⁵⁾).
4. David zauzima Jeruzalem (st. 15-18 ⁽¹⁶⁻¹⁹⁾).
5. Pjesma koja slavi Boga zbog pobjede nad Jebusejcima (st. 19-23 ⁽²⁰⁻²⁴⁾).
6. Povorka unosi Kovčeg u Svetište u Jeruzalemu (st. 24-27 ⁽²⁵⁻²⁸⁾).
7. Oduševljeno mnoštvo navješćuje konačnu Božju pobjedu (st. 28-35 ⁽²⁹⁻³⁶⁾).

U svojoj mesijanskoj postavci, ovaj psalam oslikava Kristovo utjelovljenje, pobjedu na Golgoti, njegovo uznesenje i njegov drugi dolazak.

Uvodni hvalospjev (68,1-6) ^(68,2-7)

68,1-3 ^(68,2-4) Početni nam stih govori da je ovdje glavna tema kretanje Kovčega; ovo su gotovo iste riječi koje je izgovorio Mojsije kad je Kovčeg prvi put polazio sa Sinaja (Br 10,35). Prizor svetoga Kovčega na njegovu putu nagovještavao je vrijeme kad će Bog ustati i stupiti u boj. Za njegove neprijatelje to znači propast i rasulo; za pravednike, duboko ukorijenjenu radost. Njegovi će se neprijatelji raštrkati kud koji. Bježe u općoj pometnji. Bez čvrste osnove koliko i dim, bez sposobnosti da odole koliko i vosak koji se topi na ognju, teturaju ravno u svoju propast, u pripravljenju im osudu. No za pravednike, to je vrijeme opravdanja i nagrađe, radosti i slavlja.

68,4-6 ^(68,5-7) Vrijeme je da se Bogu pjevaju hvalospjevi i da se poravna put Gospodinu koji ide pustinjom (Mazoretski tekst, usp. Iz 40,3; 62,10; također vidi:

NKJV marg., gdje stoji: “Mazoretski tekst kaže ‘pustinjom’; u Targumu stoji: ‘po nebesima’, može se prevesti i ‘na oblaku’. Usporedi stih 34⁽³⁵⁾ i Izaija 19,1”). Njegov je ime Jahve, Bog koji čuva Savez sa svojim narodom; dostojan je beskonačnoga slavljenja. Iako je bezmjerno visoko, prisno je blizu onima koji su bez prijatelja i onima koji su lišeni imetka. Kao Bog sve milosti, on je otac siročadi i branitelj udovica. Pribavlja toplinu i zajedništvo sret-noga doma onima koji su usamljeni, a one koji su nepravedno osuđeni na zatvorske kazne “izvodi na mjestu obilna” (NKJV, Daničić) uz radosne poklike.

Drukčija je priča s buntovnicima; oni će biti predani osami pustinje.

Prema tome, ovi uvodni stihovi, izgovoreni i u riječima “Himne o bici za Republiku” i “Naš Bog stupa”, suprotstavljaju posljedice njegova nastupa prema pravdnicima i buntovnicima.

Mada se to u engleskim prijevodima (kao ni u drugim) ne primjećuje, u tekst ovoga psalma utkano je sedam Božjih imena: *Elohim* (st. 1⁽²⁾), *Jah* (st. 4⁽⁵⁾), *Jahve* (st. 10⁽¹¹⁾), *El Šadaj* (st. 14⁽¹⁵⁾), *Jah Elohim* (st. 18⁽¹⁹⁾), *Adonaj* (st. 19⁽²⁰⁾) i *Jahve Adonaj* (st. 20⁽²¹⁾).

Kovčeg se kreće od Sinaja kroz pustinju (68,7-8 (68,8-9))

Kad su Izraelci krenuli iz tabora kod Sinajske gore, uputivši se ka Obećanoj zemlji, s Kovčegom Saveza kao pret-hodnicom, bio je to emocionalno vrlo snažan trenutak. Čak je i priroda postupala kao da čuti strahopoštovanje zbog toga događaja. Zemlja se tresla, nebesa se rastapala, a gora Sinaj drhtala od toga prizora.

Ulazak u Kanaan i osvajanje zemlje (68,9-14 (68,10-15))

68,9-10^(68,10-11) Sad su Izraelci već u Ka-

naanu, a Bog je na zemlju pustio obilnu kišu kako bi ih okrijepio – bila je to dobrodošla promjena nakon Egipta kojega je trebalo navodnjavati i suše u pustinji. Krajolik se odjenuo u novu životnu snagu jer je uvelo, poleglo raslinje ponovno oživjelo i počelo cvjetati. Narod je stigao kući, kući koju je Gospodin bogato opskrbio svime što im je trebalo.

68,11-13^(68,12-14) Priča brzo prelazi na osvajanje zemlje. Jahve zadaje riječ, odnosno, zapovijeda napad na neprijatelja. No njegova riječ podrazumijeva i jamstvo pobjede. I, odmah potom, vidimo veliko mnoštvo žena⁴⁸ koje šire vijest kod kuće: “Kraljevi vojskâ bježe te bježe.” Jezikom koji neodoljivo podsjeća na Deborinu pjesmu (Suci 5), opisano nam je kako žene dijele plijen iz bitke, mada same nikad nisu otišle dalje od svojih stada. Dok isprobavaju prekrasnu odjeću i nakit, nalik su na krila golubice što su zablistala srebrom, ili, kad svjetlo pada pod drugim kutom, sjaje poput perja sa žučkastim zlatom.

68,14^(68,15) Što se neprijatelja tiče, bio je to za njih katastrofalan poraz. Bog je rasijao kraljeve poput snijega na Salmonu.

David zauzima Jeruzalem (68,15-18 (68,16-19))

68,15-16^(68,16-17) Jeruzalem je još uvijek bio čvrsto u rukama pogana, Jebusejaca. Prvo što je David učinio, nakon što je pomazan za kralja svega Izraela, bilo je da krene u osvajanje grada. Branitelji grada bili su čvrsto uvjereni da je njihov grad tako neosvojiv da bi ga mogli obraniti slijepi i hromi. No David i njegovi ljudi zauzeli su utvrdu i prozvali je Davidov grad (2 Sam 5,1-9).

Toga se psalmist prisjeća na ovome mjestu. Ali kako zauzimanje tvrđave otkriva da je Jeruzalem izabrani grad, tako visoki, snijegom pokriveni vrhovi gore

Hermon, smještene sjeverno od Bašana, zavidno gleda na goru Sion. Hermon je veličanstven gorski vijenac s mnoštvom jednako veličanstvenih visova, a ipak je Bog prošao pokraj sve te ljepote i za mjesto na kojemu će prebivati do vijeka odabrao goru Sion. Zato Hermon i gleda na Sion tako zavidno.

68,17^(68,18) David se prisjeća kako je uzeo Jeruzalem od Jebusejaca. No on nema iluzija glede pravoga izvora pobjede. Nije to bila njegova mudra strategija, niti hrabrost njegovih ljudi. Božja su bezbrojna kola izvela juriš na grad. Božji marš, koji je počeo na Sinaju, sad je slavno okončan na Sionu.

68,18^(68,19) Dok se prisjeća kako su njegovi vojnici jurišali na jeruzalemske visove, David gleda ponad onoga što je svojstveno čovjeku i vidi kako Bog uzlazi na visoku goru, uzima sužnje k sebi i plijeni plijen pobjede za one koji su nekoć bili buntovnici, kako bi mogao prebivati među svim tim ljudima kao njihov Gospodin i Spasitelj.

Pavao primjenjuje ovaj stih na Kristovo Uzašašće (Ef 4,8-10). Kad je Krist uzašao na nebo, odveo je sa sobom sužnje (dosl. "ropstvo je zarobio" – op. prev.), odnosno, odnio je preslavnu pobjedu nad svojim neprijateljima i dao ljudima darove. Iste one darove što ih je primio među ljudima kao nagradu za svoje završeno djelo na križu (Ps 68,18^(68,19)), on je predao ljudima za osnivanje i širenje njegove crkve (Ef 4,8).

Pjesma koja slavi Boga zbog pobjede nad Jebusejcima (68,19-23^(68,20-24))

68,19-20^(68,20-21) Sjećanje na osvajanje Siona neminovno budi potrebu za veličanjem Boga. Pjesma predstavlja Boga i kao Izbavitelja i kao Uništitelja. Kao Izbavitelj, Bog "nosi naše breme i donosi nam pobjedu" (Knox – slobodan pri-

jevod). On je Bog našega spasenja i ima moć izbaviti nas od smrti.

68,21-23^(68,22-24) Kao Uništitelj, Bog satire svoje neprijatelje, one buntovnike čije duge kose simboliziraju njihov život u bezakonju i opaćini. Obćao ih je pronaći i uhvatiti u divljini Bašana i izvući na obale iz dubokih mora, kako bi Izrael mogao oprati noge u njihovoj krvi, a izraelski se psi nahraniti njihovim truplima.

Stih 22⁽²³⁾ ne odnosi se na ponovno okupljanje Izraela, nego na pronalaženje i hvatanje izraelskih neprijatelja.

Povorka unosi Kovčeg u Svetište u Jeruzalemu (68,24-27^(68,25-28))

Nedugo nakon što je zauzeo Jeruzalem, David je uređio da se Kovčeg prenese u šator posebno podignut u tu svrhu (2. Sam 6,12-19). Ovdje je opisana ta povorka koja unosi Kovčeg u Jeruzalem. Dok se kreću ka Svetištu, "psalmist zapravo govori: 'Gledajte, evo Bog dolazi.'"⁴⁹ Zbor ide naprijed, na začelju su svirači, a u sredini djevojke koje udaraju u bubnjiće. Poslušaj riječi pjesme:

U svećaninim zborovima slavite Boga, slavite Jahvu, sinovi Izraelovi.

Sva su plemena zastupljena, od onih na jugu – najmlađega Benjamina i Jude – do onih na sjeveru – Zebuluna i Naftalija.

Oduševljeno mnoštvo navješćuje konačnu Božju pobjedu (68,28-35^(68,29-36))

Kako Kovčeg iščezava iz njihova vido-kruga i smješta se u unutrašnjost šatora, tako se narod ujedinjuje u završnoj molitvi (st. 28-31⁽²⁹⁻³²⁾) i pjesmi koja potiče svu zemlju da slavi Gospodina (st. 32-35⁽³³⁻³⁶⁾).

68,28-29^(68,29-30) Molitva prije svega

poziva Boga da podigne svoju moć i još jedanput pokaže svoju silu u ime svoga naroda, da dovrši ono što je počeo za njih. Ova će molitva biti konačno uslišana u Kristovu tisućgodišnjem kraljevstvu, kad će Hram biti slava Jeruzalema i kad će kraljevi donositi darove od zlata i tamjana (Iz 60,6) velikome Kralju.

68,30^(68,31) Hebrejski je u ovome stihu nejasan, no čini se da je sveobuhvatna misao sljedeća: Narod poziva Boga da ukroti zvijeri (nemani) i stada bikova. Zvijeri koje žive u trsci, vjerojatno krokodili i vodenkonji, predstavljaju vođe Egipta. Bikovi predstavljaju druge vladare koji "gospodare nad miroljubivim stadom naroda" (Knox – slobodan prijevod).

Rečenica koja u prijevodu glasi: "Neka se prostru pred tobom sa srebrnim žezlima", može značiti: "Neka se narodi poklone pred tobom, donoseći ti srebro kojim će ti odati priznanje", ili "Pokori one narode koji se klanjaju (raduju) srebru". Smisao je dobar i u jednome i u drugome prijevodu. U istome se tonu k Bogu podiže molitva: "Rasprši narode koji se ratu vesele!" Ova će molitva biti potpuno uslišana pri drugome Kristovom dolasku, kad će napadači i ratni huškači biti uništeni.

68,31^(68,32) Toga će mu dana velikani iz Egipta odati priznanje, a Etiopljani, u molitvi i štovanju, dići ruke k Bogu, Kralju sve zemlje.

68,32-35^(68,33-36) Završni stihovi pozivaju sva kraljevstva svijeta da priznaju Izraelova Boga kao onoga koji je predojstojan poštovanja i slavljenja. Sve je to izraženo riječima koje vrlo snažno opisuju Božju raskoš, silu, sjaj i veličinu. On je veličanstveni Bog koji se vozi po iskonskome nebu. On je Bog otkrivenja koji, kad progovori, grmi svojim moćnim glasom. On je svevišnji Bog, veličanstvo je njegovo nad Izraelom i sila njegova u oblacima.

Strašan je Bog iz svoga Svetišta, a ipak

se, mada tako moćan, saginje da svome narodu podari silu i moć.

Treba reći samo još jedno – Blagoslovljen neka je Bog!

Psalam 69: Spasi me, Bože! ^(36/37)

Stradanje i smrt našega blagoslovljenog Izbavitelja su za njega bili uranjanje u ocean Božjega gnjeva. On sam je o svojoj predstojećoj muči govorio kao o krštenju:

Moram primiti krštenje. Kako sam tjeskoban dok se to ne izvrši (Lk 12,50).

A u Psalmu 42,7^(42,8) čujemo njegov vapaj:

Bezdan doziva bezdan bukom slapova tvojih:
sve vode tvoje i vali preko mene prijedose.

U svojoj gorkoj, beskrajno bolnoj smrti, Krist je pronikao do najvećih dubina Božje osude našega grijeha.

69,1-3^(69,2-4) Ovdje, u Psalmu 69, predočen nam je najdublji nemir Kristove svete duše dok je tonuo u smrt. Vode su mu došle do grla i samo što ga nisu sasvim progutale. Nema ničega na što bi se mogao osloniti – ničega osim dubokoga blata pod njegovim nogama. Sada mu već valovi prekrivaju glavu. Vode u koje tone vrlo su duboke – dublje nego što će ih ijedan otkupljeni ikad upoznati. Bog je, u pravome smislu te riječi, sakupio sve vode na jedno mjesto – na Golgoti – i njegov je ljubljani Sin morao pretrpjeti tu žestoku bujicu osude, kako bi platio kaznu za naše grijeha.

Ponad divlje bujice vode razliježe se njegov neprestani vapaj: "Spasi me, Bože!" Čini se kao da vapi Bogu svu vječnost. Grlo mu je suho, gori, a glas promukao – iznemogao je od vikanja. Oči su mu otečene, gotovo zatvorene,

neprestano promatraju obzor, iščekujući neki znak pomoći od Boga. No pomoć ne dolazi.

69,4 ^(69,5) Gnjevna svjetina gura se oko križa; sve kipi od zlobe, mržnje, gorčine i okrutnosti. Kakav prizor! Stvoritelj i Sve-držitelj svemira visi na zločinačkome križu. Njegovi ubojice stoje okupljeni pred njim. Tko su oni? To su muškarci i žene koji upravo njemu duguju svaki svoj dah, a ipak ga mrze nizašto. Ustali su da ga unište; napadaju ga lažima.

Zašto? Što im je učinio moj
Gospodin?

Što potiče taj bijes i pakost?
Dao je da hromi trče,
slijepima je vraćao vid.
O preslatke rane!
No njima sve to
nije bilo po volji
i protiv njega su ustali.

– Samuel Crossman

Sad preko Spasiteljjevih usana prelazi jetka rečenica: “Moram vratiti što nisam oteo.” Posredstvom čovjekova grijeha Bogu je oteta služba, štovanje, poslušnost i slava, a samome čovjeku oteti su život, mir, radost i zajedništvo s Bogom. Krist je u pravome smislu riječi došao vratiti što nije oteo.

Odbacio je svoj božanski vijenac
i svoje božanstvo pokrio velom
ilovače;
u toj je odjeći čudesnu ljubav
pokazao,
vraćajući što nikad nije uzeo.

– *Nepoznati autor*

U tome pogledu, on nas podsjeća na žrtvu naknadnicu ili, kako se još zove, žrtvu za prijestup (Lev 5). Glavno obilježje ovoga žrtvenog prinosa sastojalo se u tome što je morala biti dana naknada za svaki gubitak koji je prinositelj prouzro-

čio, a na to se morala dodati još jedna petina (dvadeset posto). Kao naša žrtva naknadnica, Gospodin Isus nije samo vratio što je bilo oteto putem čovjekova grijeha, nego je na to dodao još i više. Jer je Bog više slave primio Kristovim dovršenim djelom na križu nego da grijeh nikad nije ušao u svijet. Putem grijeha, *izgubio je stvorenja*; putem milosti *stekao je sinove*. A mi smo u boljem položaju i bogatiji u Kristu nego što bismo ikad mogli biti u Adamu, čak i da nikad nije pao.

U njemu se Adamovi sinovi hvale da su primili
više blagoslova nego što su ga njihovi
očevi izgubili.

69,5 ^(69,6) Moramo shvatiti da se ovaj stih odnosi na *naše* grijeha koje je Isus dragovoljno uzeo na sebe. On nije imao ni bezumlja ni krivnje, nego je “uzeo naše grijeha i naše žalosti, te ih učinio njegovim vlastitim.” Predivna je to milost, po kojoj se Krist tako tijesno poistovijetio s nama, da je o našim grijesima mogao govoriti kao o svojim.

69,6 ^(69,7) A onda strah baca sjenu preko njegova svetog uma. Boji se da bi se neki ozbiljni vjernici mogli spotaći o činjenicu da su njegove molitve Bogu ostale neuslišane. Moli da se to ne dogodi – da se nitko tko se pouzdaje u Boga ne postidi zbog onoga što se dogodilo njemu, te da nitko tko traži Boga Izraelova ne bude posramljen zbog toga što je on ponižen i ostavljen.

69,7-8 ^(69,8-9) Na kraju krajeva, on je zbog poslušnosti Očevoj volji podnio pogru. Upravo zato jer je nalazio zadovoljstvo u udovoljavanju Bogu, ljudima je bilo dopušteno prekriti njegovo lice nezamislivim stidom i pljuvanjem. Jedan dio cijene koju je morao platiti za poslušnost bila je i žalost otuđenja od djece njegove majke: njegovi su ga polubrača gledali kao čovjeka koji je sišao s uma.

69,9 ^(69,10) Isusa je izjedala revnost za Dom njegova Oca. Svaki put kad bi čuo ljude kako govore uvredljivo o Bogu, shvaćao je to kao osobnu uvredu. Onoga dana u Jeruzalemu, kad je iz Hrama istjerao mjenjače novca, njegovi su se učenici sjetili da u Psalmu 69 o njemu stoji pisano: “Revnost me za kuću tvoju izjeda” (Iv 2,17).

69,10-12 ^(69,11-13) Čini se da ništa što je kao savršeni Čovjek učinio ovdje, na zemlji, nije moglo ugoditi njegovim kritičarima. Ako bi se ponizio i mučio svoju dušu postom, uzimano mu je za zlo, te su mu zamjerali – možda govoreći, na primjer, da se samo htio pričiniti pobožnim. Ako je tugovao dubokom tugom, obučen u kostrijet, postajao im je priča, umjesto da prema njemu osjete sućut. Protiv njega su govorili ljudi u svim slojevima društva – od vladara koji su sjedili na vratima grada, do pijanaca u lokalnim krčmama koji su mu spjevali surove, prostačke rugalice. Ovo je doista čudno – Gospodar života i slave došao je na svijet i postao popijevka vinopijama!

69,13-18 ^(69,14-19) Stoga se on ponovno utječe Bogu, njegovu jedinom utočištu. Koliko je samo žara, koliko usrdnosti u njegovoj molitvi! Poput bure, njegova se molitva kovitla ka nebeskim uporištima, uzastopnim molbama za pomoć. No čak i tada on ostavlja Bogu pravo da ga usliši u svoje vrijeme, u vrijeme njegove milosti. Dok tone u blato, vapi mu da ga izvuče svojom vjernom pomoći, da ga izbavi od neprijatelja i iz dubokih voda, od valova i iz bezdana. U duboku očaju i tjeskobi, on svoje molbe temelji na Božjoj dobroti i velikom milosrđu. Njegove su molbe kratke i točno određene. Usliši me... pogledaj na me... ne skrivaj lica pred slugom svojim... usliši me brzo... približi se duši mojoj... spasi me... oslobodi me. Izraz: “Zbog dušmana mojih oslobodi me” nesumnjivo znači: “da se ne bi na-

sladivali mojom nevoljom, misleći kako mi ne želiš doći u pomoć.”

69,19-20 ^(69,20-21) Spominjanje neprijatelja priziva u sjećanje svu muku što ju je pretrpio od ljudi. Njegov je put kroz život bio posut porugom, stidom i sramotom. Još od vremena njegova ranog djetinjstva neprijatelji ga progone; Bog zna koliko ih mnogo ima. Rukanje mu je slomilo srce – to srce koje sinovima ljudskim želi samo dobro. Žalost i teret svega toga bacili su ga u očaj. U njegovoj boli i stradanju, nitko se nije sažalio nad njim. Uzalud je čekao da ga netko utješi. Dapače, i njegovi su ga učenici ostavili i pobjegli. Bio je *posve sam*.

69,21 ^(69,22) A onda, u još jednom od onih zadivljujućih proročanstava koja je izgovorio David, no koja su ispunjena samo u Isusu, čitamo:

**U jelo mi žuči umiješaje,
u mojoj me žeđi octom napojiše.**

Ispunjenje nalazimo u Evanđelju po Mateju 27,34.48:

“Dadoše mu da pije vino, pomiješano sa žuči. On okusi i ne htjede piti... Smjesta otrča jedan od njih, uze spužvu, nakvasi je octom te je nataknu na trsku, pa mu je pruži da pije.”

Žuč je bila gorka i vjerojatno otrovna supstanca koja je u malim količinama, kako se čini, djelovala kao sedativ. Gospodin je nije htio uzeti jer je morao stradati kao naša zamjenska žrtva i stoga je morao biti potpuno svjestan. Ocat je bio kiselo vino koje je zacijelo pojačavalo žeđ, umjesto da je ublaži.

69,22 ^(69,23) U ovome stihu tonalitet psalma naglo se mijenja, tako da u sljedećih sedam stihova slušamo umirućega Spasitelja kako zaziva Boga da kazni narod koji ga je osudio na smrt. U prvi mah,

ovo se doima prilično iznenađujuće, osobito kad se prisjetimo da je Isus također molio: “Oče, oprostí im, jer ne znaju što čine!” (Lk 23,34). A zapravo ove dvije molitve uopće ne protuslove jedna drugoj. Dođe li do pokajanja, oprostjenje je moguće. No izostane li promjena u srcu, sve što preostaje jeste osuda i to onakva kakva je opisana na ovome mjestu.

Važno je shvatiti da se ovi stihovi odnose prvenstveno na izraelski narod. Pavao u svojoj Poslanici Rimljanima 11,9-10 navodi stihove 22 i 23 ^(23 i 24) i primjenjuje ih na Izrael. Također, spominjanje “njihovih šatora”, što označava taborovanje (st. 25 ⁽²⁶⁾), jasno upućuje na Židove.

Ovi stihovi pretkazuju osudu koja će doći na narod koji je odbacio svoga Mesiju i prouzročio njegovo pogubljenje.

Njihov će im stol postati zamka. Stol, ili trpeza, govori o ukupnome zbroju polovlastica što ih je Izrael dobio kao Božji izabrani narod na zemlji. Umjesto da im budu blagoslovi, te će polvistice odrediti mjeru njihove osude.

A kad budu uživali blagostanje (*mir*, heb. *šālôm*; kod nas prevedeno kao “žrtvene gozbe”), ono će im postati stupica. Nevolja će početi baš kad ljudi budu mislili da sve teče dobro.

69,23 ^(69,24) Oči će im potamnjeti i neće moći vidjeti. Ovo se odnosi na sljepoću, izrečenu po Božjemu sudu, koja je zapravo već došla na izraelski narod općenito (2. Kor 3,14). Budući da su odbacili Svjetlo, svjetlo im je uskraćeno.

Njihova će se bedra neprestano tresti (NKJV, Bakotić). Raseljeni među narodima neće imati mira, niti će njihova stopala moći naći počivališta, nego će im Gospodin dati “srce uznemireno, oči utonule, dušu tjeskobnu” (Pnz 28,65).

69,24 ^(69,25) Na njih će se izliti Božja ljutina i plamen njegova gnjeva zahvatit će ih. S vrlo dubokom tugom sjećamo se kako je ovo ispunjeno u strahovitim antisemitskim pogromima, koncentracijskim

logorima, plinskim komorama i pećima. Iako su ova zvjerstva počinili opaki ljudi, nema sumnje da je Bog *dopustio* da sve to dođe na narod koji je rekao: “Krv njegova neka padne na nas i na našu djecu!” (Mt 27,25).

69,25 ^(69,26) Njihova će kuća postati pusta, a u njihovim šatorima nitko neće stanovati. Ovdje se možemo podsjetiti Mesijinih riječi u Evanđelju po Mateju 23,38: “Evo, vaša će kuća biti prepuštena vama – pusta!” Ovo je pretkazanje u potpunosti ispunjeno 70. godine po Kr., kad su Tit i rimska vojska opustošili Jeruzalem i razorili Hram.

69,26 ^(69,27) Čini li ti se kazna prestrogom, razmisli o zločinu koji ju je izazvao:

**Jer koga si ti prekorio oni progone,
govore o boli onih koje si ti ranio.
(Šarić)**

U usporedbi o vinogradu, navodi se da su zakupci, vinogradari, o domaćinovu sinu rekli: “Ovo je baštinik! Hajde! Ubijmo ga, pa će nam pripasti njegova baština!” (Mt 21,38). *Znali* su da je on Sin, no svejedno su ga ubili. Drugi dio stiha 26 ⁽²⁷⁾ govori o Mesijinim sljedbenicima koji će postradati za vjeru i umrijeti mučeničkom smrću.

69,27-28 ^(69,28-29) S obzirom na sve ovo, nema potrebe ispričavati se za oštrinu Spasiteljevih riječi:

**Na njihovu krivnju krivnju još dodaj,
ne opravdali se pred tobom!
Neka budu izbrisani iz knjige živih,
među pravednike neka se ne broje!**

A ipak, ne bismo trebali zaboraviti da je Božji Duh, čak i nakon raspeća Božjega Sina, i dalje molio izraelski narod da se pokaje i obrati Isusu kao Mesiji. Tijekom svega razdoblja Djela apostolskih, čuju se otkucaji Božjega srca dok

čezne za narodom kojega voli i nježno ga poziva da prihvati njegovu milost i milosrđe. Čak i danas, Evanđelje se prenosi Židovima kao što se prenosi i poganima. Samo oni koji promišljeno izaberu takvu sudbinu odbacivanjem Božjega Krista, morat će stradati pod osudama opisanim u stihovima 22-28 ⁽²³⁻²⁹⁾.

69,29 ^(69,30) Sad dolazimo do završne riječi umirućega Prijatelja grešnika. Ožalošćen i u neopisivo žestokim mukama, traži da ga Božja pomoć zaštititi, da ga on podigne (NKJV, Bakotić).

Točno to se i dogodilo. Bog ga je trećega dana podigao iz mrtvih i postavio ga sebi s desne strane, tu gdje je mjesto Knezu mironosnom, Začetniku života i Spasitelju. Njegovo je stradanje za grijeha zavijek završeno. A mi se tome radujemo!

Nikad više Jahve Bog
neće mačem udariti Pastira;
nikad se više okrutni grešnici
neće rugati našem slavnom

Gospodinu.

– *Robert C. Chapman*

A danas pjevamo:

Za sva vremena utišana je
oluja što je bjesnila nad tobom,
a mi smo primili božanski počinak
dok ti sad stojiš ovjenčan slavom.

– *H. Rossier*

69,30-33 ^(69,31-34) U posljednjih sedam stihova govori uskrsnuti Izbavitelj. Prvo se zavjetuje da će veličati Boga jer ga je izbavio od smrti i groba. Hvalit će Božje ime popijevkom i veličati ga zahvalnicom. To će Jahvi značiti više nego najskupocjenije žrtve. A potlačenim ljudima diljem svijeta oživjet će srce i ohrabrit će se kad shvate da će Jahve, baš kao što je čuo Spasiteljeve molitve i izbavio ga, isto tako čuti uboge i osloboditi sužnje koji ga zazivaju.

69,34-36 ^(69,35-37) A što je s izraelskim narodom? Posljednja tri stiha predviđaju mu svijetlu budućnost. Iako je privremeno ostavljen po strani i čak se čini zapostavljenim, Izrael će biti obnovljen i vraćen na mjesto blagoslova. Kad pogledaju onoga kojemu su proboli ruke i noge i kad ga počnu oplakivati kao što čovjek oplakuje vlastitoga sina, kad budu rekli: “Blagoslovljen onaj koji dolazi u ime Gospodnje”, Bog će spasiti Sion i ponovno sagraditi Judine gradove. Kako više neće biti rasuti među narodima, njegovi će sluge stanovati u zemlji, a njihova će je djeca primiti u baštinu. Ovo, dakako, navješćuje razdoblje Kristova tisućgodišnjega kraljevstva na zemlji, kad će Gospodin Isus vladati kao Mesija-Kralj, a Izrael bezbrižno prebivati u zemlji.

Psalam 70: Dođi mi brzo u pomoć! ^(5/6)

Psalam 70 najvećim je dijelom ponavljanje Psalma 40,13-17 ^(40,14-18). Naslov kaže da ga je napisao David. Za spomen. U njemu se pojavljuju četiri zasebne stavke.

Dođi mi brzo u pomoć (70,1) ^(70,2)

Morgan to naziva: “hitnim pozivom u pomoć zabrinute duše”. Ovo je nedvojbeno utisak koji i mi stječemo u stihu 1 ⁽²⁾, gdje David zaziva Boga da pohita i spasi ga.

Temeljito ih kazni (70,2-3) ^(70,3-4)

U ovome trenutku glavna mu je briga poraz i bjekstvo njegovih neprijatelja. Optužuje ih da ga nastoje ubiti, da uživaju nanositi mu zlo, te da se zlurado smiju njegovoj nesreći. On zauzvrat traži od Boga da ih potpuno smete, da odstupe i zbune se, te da ih uplaši i užasne dubina njihove sramote.

Neka bi Bog bio neprestano hvaljen (70,4^(70,5))

Dođe li Bog psalmistu u pomoć i izbavi ga, mnoštvo će ga slaviti, i taj val hvale bit će samo sve veći i veći. Svi koji traže Jahvu dobit će priliku radovati se zbog njegove pomoći i slaviti ga kao silno velikog Boga koji spašava.

Dođi mi brzo u pomoć (70,5^(70,6))

Ponovno se čuje vapaj nevoljnika koji moli za brzu pomoć. Mada se ne može reći da je Davidovo pouzdanje ovdje na visokoj razini, on ipak vjeruje u Jahvu kao u pomoć i izbavitelja, a takva vjera nikad ne ostaje nenagrađena.

Psalam 71: Starost

Kao što je često slučaj, i ovdje možemo pratiti neposredno poklapanje između onoga što doživljava psalmist i onoga što doživljava izraelski narod. Stoga, kako predlaže Bellett, ovaj psalam možemo proučavati kao molitvu ožalošćenoga Ostatka u Izraelovoj starosti.⁵⁰

71,1-3 Prva tri stiha slična su stihovima u Psalmu 31,1-3^(31,2-4). Psalmist slavi Jahvu kao svoje utočište, stijenu i utvrdu, i moli ga da opravda njegovo pouzdanje, da ga oslobodi, spasi i izbavi, te da mu svojom spasonosnom pomoći bude čvrsta utvrda i hrid u kojoj nalazi utočište.

71,4 Kako se molitva nastavlja, prožeta je snažnim osjećajem zahvalnosti za Božju pomoć u prošlosti, kao i pouzdanjem da će se njegova milost nastaviti i u starosti.

Primijenimo li ovaj psalam na Izrael, tad je zlotvor, silnik i tlačitelj iz stiha 4 antikrist. Njegova će stravična diktatura staviti još veći teret na ustrajnost svetih; bit će pod tako strašnim pritiskom, da će to iz njih iscijediti svaki atom neprestane molitve i zagovaranja.

71,5-6 Sretan je čovjek koji može reći da je Bog bio njegova nada i pouzdanje još od djetinjstva. Ako se od rođenja oslanjao na Jahvu, neće mu nedostajati oslonca ni na zalasku njegova života. Može li pratiti trag Gospodnje čarobne milosti unatrag do dana svoga rođenja, neće mu nedostajati materijala za slavljenje ni u poznim godinama.

71,7-8 Psalmist je mnogima bio čudo, dijelom vjerojatno zbog dubina do kojih je bio odbačen i žestine stradanja, a dijelom zacijelo zbog čudesnih izbavljenja. No tijekom svih promjena okolnosti u njegovu životu, Bog mu je bio jako utočište. Zato je želio da mu svaki dan bude ispunjen Božjom hvalom i slavom.

71,9 U doba starosti nemoj me odbaciti; kad me ostavi snaga, ne zapostavi me! (Šarić)

Ostarjeti dostojanstveno zahtijeva više milosti nego što je priroda može osigurati. Starost je novi svijet, satkan od nepoznatih sukoba i tajnih strahova; straha da će čovjek ostati sam, straha da će biti teret svojim voljenima, straha da će postati bespomoćni invalid, straha da će izgubiti kontrolu i nad svojim tijelom i nad umom, straha da će biti obmanut, da će mu volja biti nametana. Ti strahovi nisu ništa novo. Tako i psalmist ovdje glasno razmišlja o ohrabrenju svih koji žive jesen svoga života. (*Daily Notes of the Scripture Union*).

71,10-11 Dakako, David je imao i dodatni strah od neprijatelja koji su ga oklevetali i urotili se da ga ubiju. Krivo pretpostavljajući da ga je Bog napustio, pripremali su konačni napad na njega, ne bojeći se otpora.

71,12-13 Ta je nevolja potakla bolan vapaj u kojemu David zaziva Boga da se ne udaljuje od njega i da mu pohita u

pomoć. Bog također može bez posebnih problema baciti Davidove neprijatelje u poniženje i poraz, stid i sram.

71,14-16 No nada se ubrzo uzdiže nad strahom, a slavljenje je sve moćnije i jače. David se pjesmom prisjeća Božjih pravednih djela i nebrojenih slučajeva u kojima je izbavio svoje izmučeno dijete iz obruča nevolja što su se stezale oko njega. Sa svetom odlučnošću, psalmist kaže: “Kazivat ću neumorno moćna djela Jahve Elohima.”⁵¹

71,17-18 Ponovno, kao u stihovima 5-11, David prelazi skalu od mladosti do starosti (st. 17-21) i duž toga puta ne nalazi ništa osim Božje vjernosti. Bog mu je bio učitelj od mladosti i, kako Knox nastavlja, “sve do danas pripovijedam o tvojim čudesima.” Sada je star i sijed, no osjeća da njegov posao nije završen. Stoga moli za vrijeme u kojem bi navješćivao Gospodnju moć i njegova čudesna djela novome naraštaju i budućim pokoljenjima. Ova je molitva, dakako, uslišana, tako što je ovaj psalam sačuvan u Svetome pismu.

71,19-21 Bog je doista veličanstven! Njegova moć i pravednost viši su od nebesa. Nitko se ne može mjeriti s njim, osobito kad pomislimo na silna djela koja je učinio.

Katkad se za Boga kaže da je učinio nešto što je zapravo samo dopustio. Tako je i na ovome mjestu, gdje je dopustio da psalmist (i Izrael) iskusi mnoge ljute nevolje. Kad je riječ o Izraelu, sve ovo navješćuje razdoblje Velike nevolje. No Bog je Bog obnove i on će ponovno oživjeti svoj narod i izbaviti ga iz ralja groba. I to nije sve! Umjesto poniženja i sramote, pribavit će im čast i okružiti ih utjehom.

71,22 A David će uz harfu slaviti Božju vjernost i svirati u citaru, veličajući Sveca Izraelova. Ovo Božje ime – Svetac Izraelov – rabi se još dvaput u Knjizi psalama – u Psalmu 78,41 i 89,18 ^(89,19).

71,23-24 No harfi i citari pridružiti će se i psalmistove usne, duša i jezik. Njegove će usne klicati pjevajući Bogu radosne pjesme. Njegova će duša, otkupljena Janjetovom krvlju, također slaviti Boga radosnom pjesmom. I njegov će jezik uvijek slaviti Božju pravdu, ne prestajući govoriti o njegovoj vjernosti jer su svi njegovi neprijatelji postidjeni i posramljeni.

Psalam 72: Mesijina veličanstvena vladavina

Ovaj psalam započinje kao molitva za zemaljskog vladara, vjerojatno za Salomona, no ubrzo shvaćamo da pisac ide i dalje od Salomona – sve do veličanstvene vladavine Gospodina Isusa Krista. Bit će to čuderno doba za ovaj umorni, ratovima izmučeni svijet. Tad će nastupiti zlatno doba za kojim je čovječanstvo oduvijek čežnulo. Uminut će jecaji stvorenja, a bujat će mir i blagostanje.

72,1 U prvome stihu čujemo molitvu svetoga zbora dok Kralj preuzima vladavinu i sjeda na prijestolje. Knox ovaj stih prevodi sljedećim riječima: “Bože, obdari kralja svojim umijećem suđenja; neka bi nasljednik prijestolja bio pravedan kao što si ti pravedan.”

Svako sljedeće “će” u ostatku ovoga psalma će se ostvariti kad Iskupitelj uspostavi svoju blistavu vladavinu.

72,2 On će suditi narodu pravedno i siromasima po pravici. Podmitljivost, potkupljivanje i ugnjetavanje će prestati. Suđenja će se provoditi strogo nepristrano, a siromasi više neće biti u nepovoljnome položaju.

72,3 Gore će narodu uroditi žetvom mira i blagostanja, a pravda će pokriti bregove. Gore u Bibliji često označavaju institucije vlasti, stoga bi misao ovoga stiha mogla biti da podanici u Kristovu kraljevstvu mogu očekivati pravičnost i pravdu u svim sudovima na zemlji – od

vrhovnoga suda, pa sve do lokalnih suda- ca za prekršaje.

72,4 Tijekom stoljeća su siromašni i ubogi bili potlačeni, nedovoljno plaćeni, progonjeni, čak i ubijani. U Kristovu tisućgodišnjemu kraljevstvu, on će osobno biti njihov Branitelj. Oslobodit će ih jednom zauvijek i kazniti sve one koji su ih iskorištavali.

72,5-6 Njegovi će ga podanici poštovati i bojati ga se, sve dok je sunca i mjeseca i kroz sve naraštaje. Njegova će se nazočnost pokazati blagotvornom i okrepljujućom – baš kao što je to rosa kad se spusti na travu i kiša kad natapa isušenu zemlju.

72,7 On će biti pravi Melkidesek – Kralj pravедnosti i Kralj mira. Tijekom njegove vladavine pravda će cvjetati, a mira će biti u izobilju sve dok postoji mjesec. Primijeti da pravda prethodi miru. “Mir će biti djelo pravde, a plod pravédnosti – trajan pokoj i uzdanje” (Iz 32,17). Svojim pravédnim djelom, učinjenim za nas na križu, Isus nam je zavještao mir. A svojom će pravédnom vladavinom jednoga dana donijeti mir zaraćenom svijetu.

72,8 Ujedinjeno Kraljevstvo nekoć se hvalilo kako sunce nikad ne zalazi nad britanskom imperijom. Britanske su kolonije bile rasute među drugim narodima diljem svijeta. No Kristovo će kraljevstvo biti opće. Neće se odnositi tek na rasijane kolonije. Obuhvaćat će sve narode. Njegova će se vlast protezati od jednoga mora do drugoga i od rijeke Eufrat pa sve do krajeva zemlje.

72,9 Najzad će pred njim pasti na koljena i pokloniti mu se neukrotivi nomadi iz pustinja (NKJV, Šarić, Bakotić, Martinjak, Grubišić), a njegovi će neprijatelji biti poraženi. “Lizati prašinu”, znači pretrpjeti ponižavajuće, sramotno podjarmljivanje.

72,10-11 Poganski će kraljevi doći u Jeruzalem i donijeti danak i darove Kralju kraljeva. Dolazi vladar Španjolske, stižu

i čelnici raznih otočkih država, a potom i šeići, vladari Južne Arabije. Zračne su luke pune posjetitelja, visokih državnih dužnosnika, jer svi priznaju njegovu vlast i svi će mu narodi, bez iznimke, služiti.

“Kraljevi bogatstva, misli, glazbe i umjetnosti već su ga priznali i priznavat će ga”, rekao je Meyer.

72,12-14 Ovdje vidimo koliko je veliko Kraljevo suosjećanje s ubogima. Siromašni, ugnjeteni i poniženi imaju svoga moćnog Izbavitelja. Siromaštvo će nestati, a socijalna nepravda bit će stvar prošlosti. Slabi i ubogi imat će trenutačan pristup Kralju, bit će im zajamčena njegova puna pozornost i brzo djelovanje. Izbavit će ih od nepravednog i okrutnog postupanja i pokazat će svijetu koliko mu je dragocjen njihov život.

72,15 S usana njegovih vjernih podanika podići će se poklik: “Živio Kralj!” Iz zahvalnosti koju će osjećati, donijet će mu zlato iz bogatih riznica Šebe. Neprestana molitva za njega uzdizati će se diljem svijeta, a narod će ga blagoslivljati od zore do mraka.

72,16 Plodnost i obilje na zemlji bit će neopisiv. Ambari i silosi bit će prepuni žita tako da će se presipati. Dapače, i na mjestima koja nikad nisu bila obrađivana, kao što su gorski vrhovi, lelujat će se polja zreloga žita, koje šuši na vjetru poput libanonske šume.

Gradovi će biti nastanjeni mnoštvom ljudi, kao što su livade pune trave. Bit će to priljev stanovništva epskih razmjera, a ipak nestašice hrane neće biti.

72,17 Njegovo će ime biti blagoslovljeno – voljeno i poštovano – dovijeka. Sve dok postoji sunce, živjet će njegova slava. U skladu s obećanjem što ga je Bog dao Abrahamu, svi će ljudi biti blagoslovljeni u njemu i svi će ga narodi zvati blaženim.

72,18-19 Psalam završava doksologijom (slavljenjem Boga). Veličanstvena vladavina Gospodina Isusa Božje je po-

stignuće. On je taj koji čini čudesa kakva nitko drugi ne može učiniti. Zato neka njegovo slavno ime bude blagoslovljeno do vijeka, a njegova slava neka ispunjava svu zemlju.

72,20 “Time se završavaju molitve Jišajeva sina Davida.” Ovo dakako ne znači da se s ovim psalmom završavaju sve Davidove molitve, barem što se tiče Knjige psalama, jer nakon ovoga, slijede još mnogi. Stoga ovaj navod može značiti da se njegove molitve završavaju što se tiče Druge knjige psalama, jer je Psalam 72 posljednji u Druvoj knjizi. No vjerojatnije je objašnjenje da pretkazana vladavina Gospodina Isusa Krista predstavlja konačno ispunjenje njegovih molitava. Kraljevstvo opisano u prethodnim stihovima bilo je temom njegovih posljednjih riječi (2. Sam 23,1-4) i događaj ka kojemu su *bile usmjerene* sve njegove molitve. Kad Mesija zauzme mjesto na prijestolju i počne kraljevati, Davidove će želje biti potpuno ispunjene.

III. TREĆA KNJIGA (PSALMI 73-89)

Psalam 73: Dilema vjere

73,1 Slušaj, Asaf govori: I dopusti mi da na samome početku nešto razjasnim. Znam zasigurno da je Bog dobar Izraelu, da je dobar onima koji su čista srca. Ta je istina tako očigledna, da bi čovjek pomislio da ne postoji netko tko bi to ikad dovodio u pitanje.

73,2-3 Ali, *bilo* je dana kad sam se, istini za volju, počeo pitati je li sve baš tako. Moj se stav o toj temi poljuljao, a moja je vjera počela posrtati i gotovo da je na neko vrijeme pala. Vidiš, počeo sam razmišljati kako je dobro bezbožnicima – imaju mnogo novca, obilje zadovoljstava, nemaju problema – i uskoro sam im počeo zavidjeti, želio sam biti poput njih.

73,4-9 Čini se da bezakonicima sve ide

od ruke. Ne moraju trpjeti toliko tjelesnih patnji koliko trpe vjernici. Njihova su tijela zdrava, stasita, dotjerana (naravno da jesu – mogu si priuštiti najbolje od svega). Mimoilazi ih mnoštvo nevolja i tragedija od kojih stradaju poštenu ljude kao što smo mi. Pa ako nevolja nekim čudom i naiđe, ili za slučaj da naiđe, obilato su osigurani od svakoga oblika gubitka koji se može zamisliti. Nije ni čudo da su tako puni samopouzdanja. Nadmeni su i kočoperni poput pauna, a nemilosrdni poput tigra. I baš kao što se njihova tijela prelijevaju od pretilosti, tako se i iz njihovih umova prelijeva nepoštenje, opaki planovi, zavjere i spletke. A kako su tek osioni, kako su samo oholi! Izruguju se sa svojim podređenima i govore im ružne riječi, pakosne, ponašaju se prema njima kao da su smeće i neprestano im prijete. Čak ni Bog na nebesima nije pošteđen njihove zlobe. Riječi koje mu upućuju pune su hule i bestidno ga vrijeđaju. Njihov se jezik šepuri i razmeće po zemlji, kao da govori: “Evo me, dolazim; sklanjajte mi se s puta.”

73,10-12 Većina običnih ljudi te bezbožnike smatra sjajnim. Klanjaju im se, ulaguju i iskazuju najviše poštovanje. Ma što opaki učinili, ljudi im to ne uzimaju za zlo i uopće ih ne kritiziraju. A tlačitelje to samo utvrđuje u njihovoj osionosti i oholosti. Čak i da ima Boga, umuju grešnici, zacijelo ne zna što se događa, niti može saznati. Stoga se osjećaju sigurno i nastavljaju živjeti svojim nepoštenim životom. I eto ih – bezbrižni, uljuljkani u raskoši, svakim danom postaju sve bogatiji.

73,13-14 Stoga sam se i ja počeo pitati: “Kakvo je dobro meni donijelo to što živim poštenim, čestitim i pristojnim životom, čuvajući svoj ugled?” Što je sa svim tim satima što sam ih proveo u molitvi? S vremenom što sam ga proveo čitajući Božju riječ? Raspodjelom mojih sredstava za rad na Gospodnjem djelu? Mojim živim svjedočanstvom za Gospodina – i

javnim i privatnim. Sve što sam dobio za to bila je svakodnevna doza stradanja i kažnjavanja. Pitao sam se je li život vjere doista vrijedan svoje cijene.

73,15 Dakako, o svojim sumnjama i strepnjama nikad nisam razgovarao s drugim vjernicima. Znao sam da ne treba tako. Često sam razmišljao o izjavi onoga čovjeka koji je rekao: “Pričaj mi o sigurnim stvarima, o onome što izvjesno znaš; sumnji i sâm imam dovoljno.” Stoga sam sve svoje sumnje zadržao za sebe, da ne bih koga uvrijedio ili učinio da se spota- neka bezazlena, vjerna duša koja se pouzdaje u Boga.

73,16 No sve mi je to i dalje bila za- gonetka: bezbožnici napreduju, dok pravednici stradaju. Pokušao sam shvatiti ali nisam mogao, činilo se preteško. Zapravo su me ta nastojanja da riješim problem potpuno iscrpila.

73,17 A onda se dogodilo nešto ču- desno. Jednoga sam dana ušao u Božje sve- tište – ne doslovce u Hram u Jeruzalemu, nego u *nebesko* svetište. Ušao sam u to svetište vjerom. I dok sam se tužio Gos- podinu zbog blagostanja što ga uživaju bezbožnici u ovome životu, u mojemu je umu iznenada sijevnulo pitanje: “Da, ali što je sa životom koji će tek doći?” I što sam više razmišljao o njihovoj vječ- noj sudbini, sve je nekako došlo na svoje mjesto, skupilo se u žarište i razjasnilo.

73,18-20 Tad sam Gospodinu rekao nešto slično ovome: Gospodine, sada shvaćam da je, unatoč vanjštini, unatoč svemu što se čovjeku čini dok promatra sa strane, život bezbožnika neizvjestan. Hodaju klizavom stazom na rubu opasne litice. Prije ili kasnije padaju s nje ravno u svoju propast. Nestaje ih iznenada – samo čas i nema ih više – zauvijek ih je zbrisao val užasâ, odveć strašnih da bi se mogli i zamisliti. Vidim da su poput sna koji nestaje kad se čovjek ujutro probu- di – sve što je sanjača uznemiravalo, u zoru se vidi da je ništa, samo utvare.

73,21-22 Sada vidim da je sve što je u meni izazivalo zavist, zapravo samo sjena. Glupo je što sam bio ogorčen i što sam se uzrujavao zbog prividnoga blagostanja bezbožnika; ponio sam se kao bezumnik. Dovodeći u pitanje tvoju pravdu, ponašao sam se kao živinče, a ne kao čovjek. (Oprosti mi, molim te, zbog toga.)

73,23-24 A ti me, unatoč mome ne- razboritom ponašanju, nisi napustio. I ja hoću da sam uvijek s tobom, jer ti se brineš za mene; kao što otac drži dijete, i ti mene držiš za desnu ruku. Kroz cijeli život vodio si me svojim savjetom i napoljetku ćeš me uzeti u svoju slavu.

73,25-26 Sasvim mi je dovoljno to što imam *tebe* na nebu; to me čini basnoslov- no bogatim. A sada na zemlji ništa drugo ni ne želim – veselim se samo tebi. Neka bezbožnicima njihovoga bogatstva; samo neka ga sabiru. Ja sam zadovoljan time što imam tebe i svu svoju dovoljnost nalazim u tebi. Moje tijelo može venuti i moje srce može malaksati, ali Bog je sna- ga moga života; Bog je sve što ću ikad trebati ili željeti kroz čitavu vječnost.

73,27-28 Oni koji nastoje ostati daleko od tebe i držati se što je dalje moguće, propast će bez tebe. Istrijebit ćeš sve one koji te ostavljaju zbog lažnih bogova. A ja ti želim biti blizu, želim biti odmah tu kraj tebe. Bože, ja se pouzdajem u tebe, predajem se u tvoj zaklon i tvoju zašti- tu. Želim pripovijedati o svim tvojim čudesnim djelima svakome tko me hoće slušati.

Psalam 74: Sjeti se!

Ova se dirljiva tužaljka osvrće na uni- štenje Hrama kada su ga, 587. god. pr. Kr., spalili Babilonci u vrijeme vladavi- ne kralja Nabukodonozora. No psalam pretkazuje i dvije slične tragedije koje su kasnije pogodile Izrael, te treću koja tek predstoji:

Oskvrnuće svetišta što ga je počinio Antioh Epifan, 170-168. god. pr. Kr.

Razaranje Hrama 70. god. po Kr. Ovo ga su puta počinitelji bili Tit i njegove rimske legije.

Pustošenje Hrama koje se tek treba dogoditi, u skladu s proročanstvom u Evangelju po Mateju 24,15.

Kad su babilonski uništitelji završili sa svojim rušilačkim pirom, činilo se da je Bog jednom zauvijek ostavio svoj narod. Dok su promatrali kako se dim diže s ruševina, ispravno su tu katastrofu protumačili kad su rekli da Bog plamti gnjevom na njih. No čak su i tada zazivali Gospodina i patetično ga podsjećali neka se sjeti da su oni još uvijek:

ovce paše njegove (st. 1).
njegova zajednica (st. 2).
pleme njegove baštine (st. 2).
njegova sirota grlica (st. 19).
jadnici (potlačeni) (st. 21).
siromasi i ubogi (žalosni i siroti) (st. 21).

Osim toga, u više navrata ponavljaju riječi "sjeti se" ili "spomeni se":

Sjeti se svoje zajednice (st. 2).
Sjeti se gore Siona (st. 2).
Sjeti se izrugivanja neprijatelja (st. 18).
Sjeti se kako se bezumnik podsmjehuje Božjemu imenu, kako ti nanosi po-grde (st. 22).

74,1-4 Kao da Bog ne zna što se dogodilo, pozivaju ga da siđe i vidi ruševine, da vidi kako su Kaldejci spravili sa zemljom svetu građevinu. A onda o svemu što se dogodilo donose svjedočanstvo očevidaca. Strani su osvajači jurišali ravno u središte Svetišta i sve u njemu razorili. Postavili su svoje bojne znakove (negdje "barjake" (Grubišić), negdje

"običaje" (Daničić)) kao pobjedne, umjesto njihovih znakova, što znači da su uveli poganske obrede i običaje, te postavili idolopokloničke simbole na mjesto na kojemu se biblijski štovao Jahve.

74,5-8 Baš kao što granje u gustoj šumi jedno za drugim pada pod spretnim udarcima drvosječe, tako su i skupocjeni rezbareni predmeti i drvena oplata Hrama padali razbijeni pod udarcima sjekira i maljeva poganskih ratnika. Nakon što su sve oko sebe pretvorili u ruševine i pustoš, to što je ostalo spalili su i tako do kraja oskvrnuli Božje Prebivalište. S nakanom da posve opustoše Izrael, da ga zatru da više ne postoji, kao ni sva mjesta na kojima su Izraelci štovali Boga, spalili su sva Božja svetišta u zemlji.

74,9 Krajnje teško stanje nacije sažeto je u tri praznine i četiri pitanja. Evo čega više nije bilo u Izraelu:

Nije bilo znakova (znamenja). Čudesne Božje intervencije koje je Izrael iskusio u prošlosti upadljivo su nestale. Više ih nitko ne vidi.

Nije više bilo proroka. U to je vrijeme proročki glas u Izraelu zamukao (Ez 3,26).

Nije više bilo nade da će nekad nastupiti olakšanje. Nitko među njima nije znao koliko će nevolja koja ih je zadesila trajati.

74,10-11 Pitanja su sljedeća:

Dokle će Bog dopuštati dušmanima da se rugaju?

Hoće li pustiti u nedogled da se na njegovo ime psuje?

Zašto povlači ruku da ne zaustavi uništenje?

Zašto svoju desnicu skriva besposlenu u naborima svoje odjeće?

74,12-17 Ali psalmist nalazi nadu i utjehu u sjećanju na Božju beskrajnu silu

kojom je u prošlosti djelovao u ime svoga naroda. Kao Izraelov Kralj od davnine, Bog je često izbavljao svoj narod na različitim mjestima i fantastičnim djelima oslobođenja. Na primjer, svojom je silom razdijelio Crveno more i stvorio prohodan suh put da bi Židovi koji su bježali iz Egipta mogli prijeći na drugu stranu i pobjeći potjeri. A onda, kad su egipatske "nakaze u vodi" (NKJV – "morske zmi-je"), odnosno faraonovi vojnici, pokušali poći za njima, Bog je vratio more na njegovo mjesto i potopio svu silu neprijateljskih vojnika. Zdrobio je glave Levijatanu, monstroznom krokodilu koji je simbolizirao egipatsku moć, a trupla vojnika što su ih valovi otplavili na obalu mora su postala hranom grabežljivcima i pustinjским zvijerima (NKJV, Bakotić, Daničić). Bog je otvorio izvore i potoke u pustinji, a presušio je rijeku Jordan, kako bi njegov narod mogao ući u Obećanu zemlju. On upravlja i danom i noći; on je postavio sunce, mjesec i zvijezde koji izvršavaju njegove naloge. On je taj koji je uredio i geografiju i topografiju zemlje, i on je taj koji pod svojim nadzorom drži godišnja doba.

74,18-21 Psalmist podsjeća Boga da je i on obuhvaćen nesrećom koja je zadesila njegov narod. Dušmani su se rugali i njegovu imenu; da, opaki ljudi i bezumni narodi psovali su ga.

No stanje njegova naroda očajno je. Preklinju ga da ih ne ostavlja, da ne preda svoju grlicu divljemu babilonskom jastrebu, da ne zaboravi zauvijek život svojih nevoljnika. Mole ga da sada, kad su sva mračna mjesta u izraelskoj zemlji puna bezakonja i nasilja, pogleda na svoj savez što ga je sklopio s Abrahamom. Traže mu da se smiluje i vrati svoj potlačeni narod natrag u časti i poštovanju, da ne odu u sramoti – time će im dati obilate razloge da obnovljenom radošću slave njegovo ime, jer im je molitva uslišana.

74,22-23 Naposljetku, *Božja* je parni-

ca u pitanju. On mora obraniti čast svoga imena, jer ga bezbožnici ismijavaju svaki dan. Ne smije zaboraviti objestiti svojih neprijatelja, ni njihovo izrugivanje koje se množi sve više i neprestano ispunjava zrak osporavanjima.

Psalam 75: Jedino Bog može uzvisiti, on je izvor ^(10/11)

Molitva iz Psalma 74 je uslišana u Psalmu 75. Gospodin će *doista* ustati, zauzet će se za svoju parnicu (Ps 74,22), ugušiti sve pobune i sve podložiti sebi. U načelu, ovaj psalam gleda unaprijed na onaj trenutak u povijesti kada će se Gospodin Isus Krist vratiti na zemlju i zavladati u pravednosti.

75,1 ^(75.2) U očekivanju toga događaja, Spasitelj vodi svoj narod u zahvalnu molitvu Bogu. Sva čudesna Božja djela govore da je on uvijek blizu, spreman da izbavi svoje izabranike i kazni neprijatelje. Ili, kako to prevodi LB ("Biblija živim jezikom"), "Sva njegova moćna čudesa dokazuju da mu je stalo".

75,2 ^(75.3) Isti Govornik potom kaže: "Kada izaberem pravi čas, sudit ću bez pristranosti" (Šarić). Dan i čas odredio je Bog Otac i samo on zna kad će doći to vrijeme (Mk 13,32). A kada taj čas dođe, učinit će što je obećao i ispunit će se Izajijino proročanstvo: "Evo, pravedno će vladati kralj" (Šarić) (32,1).

75,3 ^(75.4) U to presudno vrijeme kada se temelji ljudske vlasti potresu i raspadnu, on će utvrditi kraljevstvo koje se nikad neće poljuljati, niti će ga tko moći potmaći. I dok se u društvu kojim rukovodi čovjek sve počelo kvariti i posve se izopačilo – duhovno, politički i moralno – stupovi Božje vlasti čvrsti su i sigurni.

75,4-5 ^(75.5-6) On kaže hvalisavcima: "Ne hvalite se tako!" – i bezbožnicima: "Ne dižite roga!" Drugim riječima, kaže im: "Tko mislite da ste? Ne uzdižite se toliko, ne oholite se, ne budite tako samo-

uvjereni i nesavjetljivi. Ne uzvisujte tašto sami sebe.”

75,6-7 ^(75,7-8) “Pravo uzvišenje ne dolazi tako. Ne stiže ni s istoka ni sa zapada, niti iz pustinje (na jugu)...” Činjenica je da se sjever ne spominje; možda zato što su napadači uglavnom dolazili sa sjevera, a to je prije značilo osvajanje – dakle i poniženje – nego uzvišenje. Moguće je i da se sjever ne spominje jer je katkad povezivan s Božjim prebivalištem (grad, gora) (Iz 14,13; Ps 48,2 ^(48,3)). U svakome slučaju, misao je jasna da “uzdizanje” ne dolazi ni iz kakvog ljudskog ili zemaljskog izvora, nego samo i jedino od Gospodina. On je vrhovni vladar koji jednoga snizuje a drugoga uzvisuje.

75,8 ^(75,9) Kao onaj koji unižava, Jahve u ruci drži pehar. U tome je peharu vino osude. Vino vri, pjenu se, jako je i crveno, začinjeno mirisnim travama i dobro pomiješano; što znači da je u nestrpljivom kretanju i veoma snažno djeluje. Kad Jahve to vino počne točiti, svi bezbožnici na zemlji morat će ga popiti svega – iskapit će ga do taloga.

75,9-10 ^(75,10-11) U posljednja dva stiha i dalje govori Gospodin Isus Krist. On će do vijeka klicati i pjevati hvalospjeve Bogu Jakovljevu, Bogu koji je uzvisio svoj nedostojni narod. Bezbožnicima će polomiti robove, što znači da će uništiti njihovu snagu i čast, no moć i slava pravednika će biti uzdignuti.

Psalam 76: I bijes ljudi slavit će Boga ^(12/13)

701. godine pr. Kr., asirski je kralj Sanherib sa svojom vojskom prijetio da će uništiti Jeruzalem. No prije nego što su se uspjeli i približiti gradu, Jahvin je Anđeo, tijekom noći, prošao asirskim taborom i pobio stotinu osamdeset i pet tisuća vojnika.

Ta katastrofa Asiraca ovjekovječena je u Byronovoj epskoj pjesmi “Sanheribova

propast”, koja je u potpunosti navedena u komentarima za Knjigu proroka Izaije 37,36. Promotrimo li Psalam 76 u ovakvome povijesnom kontekstu, oživjet će pred nama na posve nov i uzbudljiv način. Zato tijekom njegovog proučavanja valja pročitati i tekstove koji se odnose na taj dio povijesti, kao i Byronovu pjesmu.

76,1 ^(76,2) Bog je na glasu u Judeji jer je na spektakularan način porazio vojsku koja je prijetila gradu i svetištu. Njegovo je ime uzvišeno u Izraelu zbog ovoga nezaboravnog razdoblja u povijesti izraelskoga naroda.

76,2-4 ^(76,3-5) On je za prijestolnicu imenovao Jeruzalem (*Šalem*), grad mira, a za svoje prebivalište odredio brdo Sion. I točno tu je uništio svu bojnu opremu neprijatelja – sjajne strijele, štitove, mačeve i sve drugo oružje koje se tu nalazilo.

Ovaj grad, smješten na vrhu brda, blištaviji je od svjetla i veličanstveniji od pradavnih gora (izvornik i NKJV dosl. “krvožednih, pljačkaških gora”; Daničić i Bakotić ovo snalazljivo prevode “hajdučkih gora” – op. prev.), što znači da je Jeruzalem veličanstveniji od svih velikih poganskih kraljevstava koji su ga plijenili. A po metonimiji (pjesnička figura u kojoj se jedan pojam zamjenjuje drugim koji s onim prvim, po svome smislu, stoji u bližoj vezi – op. prev.) ovo znači da je Bog Jeruzalema slavniji od svake sile koja bi se drznula podići ruku na Judu.

76,5-6 ^(76,6-7) Ovo se jasno vidi u svemu što se dogodilo asirskoj vojsci. Hrabrim je ratnicima iznenada ispalilo oružje iz ruku. U trenu su postali bespomoćni. Bila je potrebna samo jedna riječ Jakovljeva Boga, pa da i konji i konjanici potonu u smrtni san.

76,7-9 ^(76,8-10) Kakav je on Bog! I kako bi silan trebao biti strah od Boga! Onoga trena kad njegov gnjev usplamti, svako protivljenje beskorisno, svako suprotstavljanje uzaludno. Čim s neba objavi presudu, zemlja od straha zadrhti i zani-

jemi, poput zatišja pred buru. A onda Bog stupa na scenu da ispravi što je krivo na njoj i oslobodi potlačene narode, da pomogne svima koji stradaju.

76,10 ^(76,11) Bog zna i kako će učiniti da ga i bijes ljudi slavi (Kršćanska sadašnjost ovdje umjesto “ljudi” ima “Edom”). A onim što ga neće slaviti on se opasuje kao što se u ratu pobjednički vojskovođa opasuje mačem pobijeđenoga vojskovođe.

I gnjev će ljudski slaviti tebe,
preostale ti ćeš obuzdati,
i kroz katastrofe zemaljske
vječnu ćeš dobit donijeti.
Nakane čovjekova zla srca
jednako tvore tvoju volju.
Naš je Bog i dalje na prijestolju,
zato vjeruj i budi spokojan.
“Umiri se i znaj da sam ja Bog”,
ovo tjera sav naš strah,
dok prolazimo ovim poprištem raz-
dora,
mnoštva žalosti i rijeka suza.
Onaj koji upravlja nebeskim vojskama
sve drži u svojoj ruci,
i nitko ne može reći: “Što radi Bog?”
niti se zapitati može li njegova ruka
izdržati.

– *Nepoznati autor*

76,11a ^(76,12a) S obzirom na Gospodnju neopisivu veličinu i slavu, psalmist potiče judejski narod da zavjetuje i izvršava zavjete Jahvi, svome Bogu.

76,11b-12 ^(76,12b-13) A onda savjetuje poganskim narodima koji okružuju Izrael da donesu darove u znak počasti Vrhovnome Vladaru – tome Strašnome Bogu koji je kadar obuzdati oholost zemaljskih knezova i učiniti da se strašne stvari dogode najmoćnijim vladarima na zemlji.

Psalam 77: Lijek za samoispitivanje ^(20/21)

U prvih deset stihova Asaf se bavi vrlo

obimnim samopromatranjem. *Više od dvadeset* puta pojavljuje se osobna zamjenica *ja* i prisvojna zamjenica *meni, mi, me* itd., (ovo se jasnije vidi u izvorniku, ali i u drugim jezicima kod kojih po pravilu uz glagol stoji zamjenica; kod nas je to glagol u prvome licu jednine te uporaba osobnih zamjenica *meni, mi, moj, svoj*), dok se Božje ime spominje samo *sedam* puta, a zamjenice koje se odnose na Boga također se pojavljuju *sedam* puta. No u stihu 10 ⁽¹¹⁾ dolazi do upečatljive promjene. Tako se u posljednjih deset stihova osobna zamjenica u prvome licu jednine pojavljuje samo *tri* puta, dok se imenice i zamjenice koje upućuju na Boga pojavljuju *više od dvadeset* puta. “Kristova služba čovjeku kroz djelovanje Svetoga Duha oslobađa ga njegovoga *ja, meni i moje.*”

Netko je ovaj tijekom psalmistovih misli prikazao u četiri riječi:

Uzdisanje (st. 1-6 ⁽²⁻⁷⁾)

Očajanje (st. 7-10 ⁽⁸⁻¹¹⁾)

Proslavljanje (st. 11-15 ⁽¹²⁻¹⁶⁾)

Uzdizanje (st. 16-20 ⁽¹⁷⁻²¹⁾)

77,1-3 ^(77,2-4) Asaf prvo izliva pred Bogom svoju pripovijest punu vapaja. Neka se neimenovana nevolja utaborila na njegovu pragu i ne odlazi. U svojoj mucij nije u stanju misliti ni na što i ni na koga drugoga osim na sebe. Unatoč neprekidnoj molitvi, tuži se da ga utjeha redovito zaobilazi. Nalazi se u neprirrodnoj situaciji u kojoj Božje pomisli kod njega izazivaju jecanje umjesto radosti. I što više razmišlja, to postaje sve potišteniji.

77,4-6 ^(77,5-7) Za svoju, već akutnu nesanicu, krivi samo Boga. Nedostaje mu riječi kojima bi mogao opisati bol i muku svoje duše. Utjehu traži u sjećanju na dobre stare dane kada mu je sve išlo glatko. No što je više usredotočen na sebe, što se više bavi sobom i traga za pobjedom u svome srcu i duši, to više počinje dvojiti

o Gospodnjoj dobroti. Salijeću ga sumnje koje su izražene u pet nevjerujućih pitanja.

77,7-10 ^(77,8-11) *Prvo* iznosi zastrašujuću primjedbnu da je možda Gospodin zauvijek završio s njim, ostavio ga i da mu nikad više neće biti milostiv. *Potom* se pita je li zauvijek prestala Božja ljubav. *Treće*, razmišlja da nije Gospodin riješio ne ispuniti svoja obećanja. *Nakon toga* njegovim umom ponovno prolazi drska misao da je Bog možda zaboravio biti milostiv. *I na kraju* pita nije li možda Božji gnjev zatvorio njegovo smilovanje. Samome sebi odgovara da će baš to biti slučaj. Desnica Višnjega promijenila se. Svoj se njegovoj žalosti može ući u trag praćenjem promjene Božjega stava prema njemu.

77,11-13 ^(77,12-14) No u stihu 11 ⁽¹²⁾ dolazi do potpunoga duhovnog zaokreta koji bi se mogao usporediti sa zaokretom između poglavlja 7 i 8 u Poslanici Rimljanima. Nakon što ga je samoispitivanje odvelo u dubok očaj u koji je potpuno potonuo, Asaf skreće pogled ka nebu i odlučuje razmišljati o Božjim postupcima iz prošlosti, o njegovu posredovanju i pomoći koju je pružao svome narodu svaki put kad su bili u škripcu. Te ga misli trenutačno vode u priznanje da je Bog svet, da je sve što čini savršeno, pravedno i dobro. Bog ne griješi.

77,14-15 ^(77,15-16) Konkretno, psalmist razmišlja o veličanstvenome i čudesnom očitovanju Božje sile koja je izbacila izraelski narod iz ropstva u Egiptu. Do ovog mjesta je Asaf izronio iz dubina očaja i sad se diže u visine. Osobna zamjenica prvoga lica jednine posve je nestala iz njegova rječnika. Usredotočenost na sebe ustupila je mjesto usredotočenosti na Boga.

77,16-18 ^(77,17-19) Prekrasnim književnim umijećem psalmist oslikava vode Crvenoga mora tako kao da podižu pogled ka nebu i, kada ugledaju svoga Tvorca, u

silnome se strahu povlače. Sva se priroda sjedinila i onda raspukla u žestoku oluju. Iz oblaka se slijevaju bujice kiše. Prodoran zvuk udara groma prolama se nad glavama. Munje krivudajući sijevaju preko neba i osvjetljavaju kraljolik. Razjareni vjhor hući svom silinom po poljima i sav se kraj tresu i podrhtava od divljih udara nepogode.

77,19-20 ^(77,20-21) Bog je osobno načinio stazu posred mora. Otvorio je put kroz goleme vode, kako bi njegov narod mogao prijeći na drugu stranu po suhu. A ipak, nitko nije vidio otiske njegovih stopala. Kao što je često slučaj, vidjelo se obilje dokaza njegove nazočnosti i moći, mada je on sâm ostao skriven u sjeni.

Psalam završava spokojnom bilješkom – Bog Pastir vodi Izrael preko puštine u Kanaan. Svoj je narod predao na staranje Mojsiju i Aronu. Na početku ovoga psalma Asaf je imao sve izgleda da će završiti kao pacijent na psihijatrijskoj klinici. Na kraju njega, miran je i spokojan. I tako je Psalam 77 odlična ilustracija poznate izreke:

Obuzetost sobom donosi patnju;
Obuzetost drugima donosi
obeshrabrenje;
Obuzetost Kristom donosi radost.

Psalam 78: Pouka iz povijesti

“Božji putevi milosti i Izraelovi putevi svojeglavosti” – ovako je Ballett rezimirao poruku ovoga psalma koji nedvojbeno spada u jednu od najslavnijih pjesama iz Izraelove povijesti. Nakana mu je potaći nas da učimo iz prošlosti kako ne bismo bili osuđeni ponovno je preživjeti.

Poziv na učenje iz povijesti (78,1-4)

Psalmist poziva svoj narod (i sve nas) na pozornost jer će govoriti “na pouku”,

što znači da ispod površine onoga što će ispričati stoji dublje značenje. I dok se bude prisjećao različitih razdoblja iz povijesti svoga naroda, bit će tu i skrivenih pouka koje on naziva “tajnama iz davnih vremena” (ili “zagonetkama iz davnina”). Baš kao što su naši roditelji nama prenosili priče iz prošlosti, tako smo i mi obavezni prenijeti ih sljedećemu naraštaju i obznanimi im kako je Gospodin postupao sa svojim narodom, kako mu je bio milostiv i kako ga je vodio.

Bog je s milostivom namjerom svome narodu dao Zakon (78,5-8)

Asaf počinje svoj nauk prisjećanjem na ustanovljenje Zakona. Bog ga je dao Izraelu s naredbom da ga vjerno predaje sljedećemu naraštaju, a oni svojoj djeci. Božja je želja u svemu tome bila četvetrostruka:

- Da narod svoju nadu stavi na Boga.
- Da ne zaborave njegova silna djela.
- Da budu poslušni (da drže zapovijedi).
- Da se nauče iz prošlosti, kako ne bi ponovili buntovništvo svojih očeva.

Neposlušnost, pobuna i nezahvalnost naroda (78,9-11)

No što se dogodilo? Pod vodstvom Efrajimova plemena Izraelci su iznevjerili Gospodina. Iako ratnici, naoružani lukovima i strijelama, u dan bitke okrenuli su leđa. Ovo bi se moglo odnositi na njihov žalosni kukavičluk kod Kadeš Barnee kad su prihvatili pesimistično izvješće uhoda. Može smjerati i na to što nisu izvršili zapovijed i potpuno istjerali Kanaanice iz zemlje. No ovo je najvjerojatnije opći opis njihova karakterističnog ponašanja. Opetovano su i svojevoljno kršili Božji Zakon. Po navici su zaboravljali sva silna i čudesna djela što ih je Bog učinio njima na korist.

Narod je zaboravio kako ih je Bog izbavio iz Egipta (78,12-14)

Zaboravili su Egipat – zaboravili su čudo svoga oslobođenja od ropstva, od prisilnoga rada na Sonaskome polju (Tanis). Kako su mogli zaboraviti prelazak preko Crvenoga mora – kad su goleme vode mirno stajale kao nasip s njihove obje strane da bi mogli prijeći more po suhu? Kako su mogli zaboraviti čudo oblaka slave koji ih je vodio danju i blistavoga ognja koji je išao pred njima noću?

Narod je zaboravio kako im je Bog čudesno dao vodu u pustinji (78,15-16)

Brzo su zaboravili kako im je Bog davao vodu i obilno ih napojio kada je u pustinji rastvorio stijenu a voda potekla u slapovima, kao da se tu nalazi golem izvor. Iz kamenja je izveo potoke, učinio da rijeke vode teku u pustinji – no njihovo je pamćenje bilo prekratko.

Drski zahtjevi naroda; usred pustinje tražili su kruha i mesa (78,17-22)

Počeli su izazivati Gospodina i prigovarati mu zbog hrane. Nezasadovoljni i gundajući, predstavili su Svevišnjemu svoje nove zahtjeve. Bezočno su govorili kako ih je Bog doveo u pustinju da tu umru od gladi. Dovodili su u pitanje njegovu sposobnost da ih nahrani i providi za njih. Priznali su, doduše preko volje, da im je davao vodu, no osporavali su njegovu spremnost i sposobnost da im dâ kruha i mesa.

Ovo je doista razgnjevalo Jahvu. Osobito to što mu njegov narod nije vjerovao. Sasvim je razumljivo što je Gospodin usplamtio gnjevom na njih jer se nisu pouzdali u njegovu silu i njegovo spasenje. Tako se njegova srdžba razjarila protiv Izraela.

Mana (78,23-25)

Htjeli su kruha. No bili su u pustinji, a u pustinji nema supermarketa. Dakako nije bilo ni sastojaka od kojih su si mogli sami uraditi kruh. Zato je Bog otvorio vrata svoje neiscrpne nebeske žitnice i prosusio s neba manu koja je kao kiša padala na njih. Blagovali su do sitosti. Narod se gostio nečim još boljim od kruha; bila je to hrana anđela, nebeski kruh.

Prepelice (78,26-31)

Htjeli su i mesa. No gdje se može naći meso kojim bi se nahranilo toliko mnoštvo u pustinji? Bog je riješio i taj problem tako što je pokrenuo s neba istočni vjetar koji je nanio jata prepelica ravno u izraelski tabor i oko njihovih šatora. Te ptice zacijelo nisu bile prirodni stanovnici pustinje; trebalo ih je dopremiti s određene udaljenosti. No Bog je i to učinio – izobilno i besplatno.

I dok im je hrana još bila u ustima, dok još nisu utražili svoju želju i nasitili se, Božja se srdžba raspalila na njih. Poslao je na njih pošast koja je usmrtila najjače među njima i najbolje mladiće u Izraelu.

Neprestani grijeh naroda i Božje neiscrpno milosrđe (78,32-39)

Uz sve dokaze Božje ljubavi prema Izraelu, njihova su srca i dalje bila nevjerna. Ništa što je Bog učinio za njih nije ih moglo zadovoljiti. Unatoč svim njegovim čudima, stalno su zanovijetali; kao da su nagnoski bili gundala. Stoga je Jahve, s vremenom na vrijeme, pohodio svoj narod smrću i uništenjem. Čini se da je ovo na preživjele, na neko vrijeme, djelovalo – obraćali su se Gospodinu, kajali se za svoje nevaljalstvo i bezbožnost, revno tražili Boga i postajali gorljivi vjernici. Shvaćali su kakvo im je on bio utočište, kako ih je otkupio iz strahota u Egiptu.

No ubrzo su ponovno živjeli u laži, laskali su Bogu svojim ustima i varali ga, a jezikom su mu lagali – govorili su pobožno, a ponašali se opako. Bili su prevrtljivi i neposlušni.

Međutim, Gospodin je pokazao nevjerojatno samoobuzdavanje; sustezao je svoj gnjev da ne plane svom silinom i ne pobije ih. Zbog svoga preobilnog milosrđa, oprostio je njihovo, već kronično ponovno zapadanje u grijeh, te zadržavao nesreću koju su zaslužili. Spominjao se da su samo ljudi koji su danas ovdje, a kojih sutra već više nema.

Pobune, izazivanje i nezahvalnost naroda (78,40-41)

Psalmist se sprema ponovno pregledati svu žalosnu povijest izraelskoga naroda (st. 40-58). Ako je nama kao čitateljima već dosadilo to stalno ponavljanje, razmisli samo koliko je tek sve to moralo dražiti *Gospodina!*

Njihov prkos, njihove opetovane pobune u pustinji, duboko su žalostile Boga. Neprestano su iskušavali i vrijeđali Izraelova Sveca, ograničavajući ga.

Narod je zaboravio kako je oslobođen iz Egipta (78,42-53)

78,42 Nisu se više sjećali njegove ruke, nisu se sjećali kako je pokazao svoju silu u njihovo ime, kako ih je izbavio od neprijatelja. Izraelovo oslobođenje iz Egipta bilo je najveće očitovanje Božje moći u ljudskoj povijesti – sve do tada. No Izrael je to uzeo zdravo za gotovo.

78,43 U stihovima 43-53 psalmist se ponovno osvrće na Egipt, na ovoga puta s naglaskom na šest od deset pošasti. Nabraja ih sljedećim redoslijedom:

Prva pošast – *rijeke i potoci pretvoreni u krv* (st. 44)

Četvrta pošast – *obadi* (st. 45a).

Druga pošast – *žabe* (st. 45b).

Osmna pošast – *skakavci* (st. 46).

Sedma pošast – *tuča* (st. 47, 48).

Deseta pošast – *smrt prvorodenaca* (st. 49-51).

78,44 Bog je pretvorio rijeke i potoke u krv, kako Egipćani ne bi imali što piti. Rijeku Nil, koju su smatrali svetom, odjednom je postala zagađena. No voda koja je bila u posjedu Izraelaca nije se onečistila, ostala je ispravna kakva je bila.

78,45 Poslao je i rojeve obada (ili “pajskih muha”); vidi komentare za Izl 8,20-32) u svaku egipatsku kuću. Egipćani su štovali boga Belzebula, “gospodara muha”, a sada se taj bog okrenuo protiv njih da ih proždere. Osobito je zanimljivo to što su se obadi držali podalje od gošenskoga kraja u kojemu su boravili Izraelci, tako da se njih ni ova pošast nije dotakla.

Potom je Bog poslao žabe na Egipat. Žabe su u Egiptu štovane kao simboli plodnosti, a morale su narod u smislu da je zbog njihove najezde normalan život stao. No i ova je pošast pogodila samo Egipćane; Hebreje je i od ovoga štitila Božja ruka.

78,46 Bog je zatim poslao skakavce koji su prekrili svu egipatsku zemlju. Narod je od ovih pogubnih kukaca navodno trebao štititi bog Serapis. No taj je bog očito bio nemoćan. Usjevi su bili uništeni; sva žetva zbrisana, a ljetina propala. Za sve to vrijeme Izraelcima se nisu približile ni gusjenice (negdje u prijevodima “žderač” ili “crv”) ni skakavci.

78,47-48 Sedma se pošast sastojala od tuče, mraza i munja. Sve je to napravilo strahovitu pustoš među ljudima, stadima, govedima, vinogradima i stablima smokava. No bila je to selektivna osuda koja je odvajala Egipćane od Izraelaca: “Samo u gošenskom kraju, gdje su živjeli Izraelci, nije bilo tuče” (Izl 9,26).

78,49 A onda je Bog zadao Egipćanima završni udarac – smrt svih prvorodenaca.

Psalmist o tome govori kao o oslobađanju sveukupne žestine Božjega gnjeva, jarosti, bijesa i nevolje; sve je to Bog sručio na Egipat šaljući na njih četvu anđela nesreće. U nekim dijelovima Svetoga pisma opisano je kako Gospodin osobno prolazi egipatskom zemljom i ubija prvorodence (Izl 11,4; 12,12.23.29), no u Izlasku 12,23 nalazi se jasna aluzija na “Zatornika” ili “anđela pogubitelja” kojega je Bog upotrijebio kao svoga aktivnog izvršitelja. Psalmist pak navodi da je to bila cijela grupa anđela čija je zadaća bila uništenje svih prvorodenih.

78,50-53 “I put gnjevu svojem otvori”, kako bi se raspalio i plamtio bez zadržke. U svakom egipatskom domu umro je prvorodeni sin – ubila ga je neka, inače neimenovana pošast, kuga ili kakva druga nevolja. Te je noći uvenuo cvijet egipatskoga muškog roda. No kuće Izraelaca štitila je krv pashalnoga janjeta, tako da nijedan hebrejski prvorodenac nije poginuo.

Sve su pošasti bile selektivne, znale su odvojiti jedan narod od drugoga (a živjeli su u istoj zemlji), tako da se nijedna od njih ne može objasniti nekim prirodnim fenomenom. Kako je moguće da se Židovi toga više nisu sjećali, da nisu više bili zahvalni za sva ta čuda koja je Bog izvršio u njihovu korist?

Izveo ih je iz Egipta kao stado ovaca i vodio preko nepregledne pustinje, kroz koju nije bilo utabane staze ni puta. “Pozdano ih je vodio te se nisu bojali, a more je prekrilo dušmane njihove.” Bilo je to veličanstveno očitovanje njegove ljubavi i moći!

Narod je zaboravio Božju dobrotu i kako ih je uveo u Obećanu zemlju (78,54-55)

Odveo ih je u svoju Svetu zemlju, na gorski vijenac što ga je njegova desnica osvojila za njih. Dakako, u to je vrijeme

Obećana zemlja bila nastanjena poganskim idolopokloničkim plemenima, no Bog ih je pred svojim narodom istjerao i podijelio zemlju između izraelskih plemena. Nijedan pastir nikad nije tako nježno brinuo za svoje ovce kako je to Jahve činio za svoje!

Izdaja i idolopoklonstvo naroda u Obećanoj zemlji (78,56-58)

I, jesu li mu bili zahvalni? Ne! Tijekom razdoblja sudaca iskušavali su ga do krajnjih granica, gnjevili ga, bunili se i ustajali protiv njega, nisu poštovali njegove zapovijedi. Kakav otac, takav sin – tako su i oni poput svojih očeva dokazali da su krajnje nevjerni i nepouzđani kao deformiran luk na koji se strijelac ne može osloniti. Rasrdili su Gospodina svojim idolopokloničkim svetištima i štovanjem na uzvišicama, naveli ga na ljubomoru svojim kumirima.

Božji gnjev i odbacivanje Izraela (78,59-67)

78,59-60 Pjesničkim jezikom psalmist opisuje kako je Bog čuo (KS umjesto “čuo” prevodi “Bog vidje...”) za Izraelovu opaku nezahvalnost i kako je onda planuo gnjevom na njih. A zapravo Izraelovo ponašanje Jahvu nije uopće iznenadilo; bila je to samo još jedna u nizu pobuna, no i posljednja kap u prepunoj čaši. Ovoga je puta riješio obračunati se s Izraelom, to jest riješio je obračunati se sa sjevernim plemenima koja su bila kolovođe u izazivanju Boga i pobunama. Napustio je svoje boravište u Šilu – mjesto na zemlji koje je prethodno izabrao za svoje prebivalište među ljudima – i odlučio da tu neće biti njegov Šator.

78,61-64 U to je vrijeme Bog dopustio da se njegova snaga, to jest Kovčeg Saveza, preda u ropstvo Filistejcima. Zlatom obložen simbol njegove slave otišao je u

neprijateljske ruke (1. Sam 4,11a). Izraelci su tad bili potučeni do nogu. Poraz je bio tako silan da je trideset tisuća pješaka poginulo u borbi na izraelskoj strani (1. Sam 4,10). Budući da je mnoštvo mladića progutao oganj rata, njihove se djevojke nisu udale, nisu im se pjevale svatovske pjesme, niti su se u Izraelu čula svadbena zvona. Svećenici koji su pali od mača bili su Hofni i Pinhas, pokvareni Elijevi sinovi (1. Sam 4,11b). Njihove udovice nisu zaplakale, vjerojatno zato što je žalost zbog otetoga Kovčega bila daleko veća. Shvatili su da je otišla slava od Izraela (1. Sam 4,19-22).

78,65-66 Neko se vrijeme činilo da je Jahve ravnodušan prema nesreći svoga naroda. No onda se probudio kao iza sna, prenuo se kao ratnik kojega je svladalo vino i njegovo se ogorčenje razbukvalo. Kakav je to bio poraz za Filistejce! Pobio ih je s leđa dok su se u neredu povlačili, pokušavajući pobjeći – bio je to vrlo sramotan poraz (1. Sam 7,10-11; 13,3-4; 14,23).

78,67 Bog je ipak ostao odlučan u namjeri da odbaci Josipov šator – naime, neće odabrati Efrajimovo pleme. Ovdje zapravo i Josip i Efrajim predstavljaju deset sjevernih plemena. Nakon što je Ruben vlastitom krivnjom izgubio pravo provodstva (Post 35,22; 49,3-4; 1. Ljet 5,1-3), Josip je preko svojih sinova Efrajima i Manašea primio dvostruk dio baštine, barem kad se radi o teritoriju.

Bog odabire Judu, goru Sion i Davida (78,68-72)

78,68-69 No Efrajim je bio vođa pobune; stoga ga je Bog, što se tiče vladavine, zaobišao, i tu čast dao Judi. Tako je, upravo na Judinu području, izabrao goru Sion kao mjesto na kojemu će sagraditi svoje Svetište – visoko kao nebo i čvrsto utemeljeno, kao što je utemeljio zemlju do vijeka, tako da ga ništa ne može pomoći.

78,70-71 Također je Judino pleme bilo to iz kojega je Bog izabrao svoga slugu Davida. Taj je kralj-pastir svoje vrijeme naukovanja proveo među ovčjim torovima, gdje je skrbio za ovce dojilice i učio duhovne istine iz carstva prirode. A onda ga je Jahve odveo od ovaca i doveo da pase Jakova, narod njegov, i Izraela, baštinu njegovu. David je tako i činio.

78,72 "I pasao ih je srcem čestitim i brižljivim rukama vodio."

I tako, psalam završava ovim mirnim pastoralnim prizvukom. No prije nego što ga ostavimo i prijedemo na sljedeći tekst, moramo se podsjetiti da je Izraelova povijest tek odraz naše vlastite. Naša je krivnja, dapače, i veća od krivnje Izraelaca, ako ni zbog čega drugog, onda sigurno zbog toga što su naše privilegije još veće. Budući da živimo u punome sjaju ljubavi s Golgote zašto bismo se ikad žalili, zašto bismo se bunili ili ograničavali Gospodina, zašto bismo bili nezahvalni ili zaboravili biti zahvalni? A jesmo sve to i krivi smo i ustrajni smo u svojoj krivnji. Gnjevili smo Sveca Izraelova bezbroj puta. Žalostili smo ga tisućama padova. Gundali smo i prigovarali, unatoč nebrotjenim blagoslovima koje smo primili i primamo.

Božja strpljivost nije neiscrpna. Dođe vrijeme kad dopusti da okusimo gorčinu odricanja i stalnoga vraćanja u grijeh. Gledamo li s prijehom na njegovu milost, iskusit ćemo njegovu reakciju. Odbijemo li služiti mu vjerno i odano, naći će druge koji će primiti tu službu. Propustit ćemo blagoslove i nikad neće moći naći boljega gospodara kojemu ćemo služiti.

Psalam 79: Uzdasi sužanja

Psalam 79 vezuje se uz Psalam 74. Ovaj potonji je prvenstveno govorio o uništenju Božje građevine – Hrama. I mada Psalam 79 nakratko spominje razara-

nje Hrama, većinom je usredotočen na pustošenje Božjega naroda – Izraelaca. Psalmist izuzetno rječito zastupa židovsku parnicu, traži olakšanje i obnovu.

79,1 Poganski su osvajači napali izraelsku zemlju i svom silinom, poput oklopnih borbenih vozila, provalili ravno u prijestolnicu. Budući da su bili neposvećeni, nego samim svojim ulaskom oskvrnuli su Božji sveti Hram; a uništavali su sve oko sebe i voljeni je grad sada bio pretvoren u ruševine.

79,2-4 Pokolj je bio strašan. Zrak je bio ispunjen užasnim smrdom leševa koji su trulili i raspadali se. Trupla Židova ležala su posvuda – bilo je to konačno poniženje naroda, jer su mrtvi ostavljeni na ulici, nepokopani. Strvinari su se obrušavali na njihova tijela, grabežljivci su pohlepno trgali njihovo meso. Krv je kao voda tekla oko Jeruzalema, a osvajačima nije bilo ni na kraj pameti prirediti ukop poginulima. Izraelski poganski susjed naslađivali su se njihovom nesrećom – Izraelci su im postali podsmijeh i ruglo.

79,5-7 Ovo je očito bio znak Gospodinova žestokog gnjeva i vatrene ljubomore, no dokle će još njegovu ljubomora gorjeti poput ognja? Nije li vrijeme da se za promjenu okrene protiv pogana? Na kraju krajeva, ti narodi ne žele priznati Jahvu; sasvim svjesno i samovoljno odbijaju zazvati njegovo ime. A sada su svoje grijeha okrunili pokoljem Božjega naroda i pustošenjem Svete zemlje.

79,8-10 Sve do ovoga trenutka pred nama je zapravo bio uvod. Psalmist tek sada, kada prepoznaje i priznaje da se glavni uzrok nesreće koja je zadesila naciju nalazi u njihovome grijehu, dolazi do srži problema, do glavne teškoće. "Ne spominji se, protiv nas, grijeha otaca..." Čim je priznanje isplivalo na površinu, psalmist iznosi veoma jake razloge kojima potiče Svemogućega na milosrđe. Prvo se poziva na Božju samilost koja narodu nikad nije bila potrebna nego

tad. Potom svoju molbu zasniva na slavi Božjega imena. Gospodin je obećao oprostjenje grijeha i oslobođenje onima koji su skrušena srca i koji se kaju; stoga je sada u pitanju čast njegova imena. I naposljetku, veoma je važno ušutkati podsmijehe neprijatelja. Oni govore kako Izraelov Bog ne postoji. Eto, sada Jahve ima izvrsnu priliku dokazati im svoje postojanje, tako što će svom silinom izliti svoju osvetu na njih, kako bi im vratio za prolivenu krv njegovih vjernih slugu.

79,11-12 Potom psalmist traži od Boga da čuje tužne uzdahe sužanja, te da izbavi one koji su predani smrti; neka ih izbavi na način koji će biti dostojan njegove veličanstvene sile. Traži i da neprijatelji požanju sedmerostruko za sve bogohulne pogrdre koje su nanijeli Gospodinu.

79,13 Sve će to značiti mir za Izrael i slavu za Boga. Njegovo ljubljeno stado nikad mu neće prestati zahvaljivati. Naraštaj za naraštajem navješćivat će njegovu slavu i pjevati mu hvalospjeve.

Psalam 80: Čovjek Božje desnice ^(19/20)

Žalost i uzdisanje, inače utkani u mnoštvo psalama, nastavljaju se i ovdje. Prvo oslikan kao stado, a onda kao čokot, Izrael moli za oprostjenje i obnovu.

80,1-3 ^(80,2-4) Molba je upućena Izraelovu Pastiru; ovo je Božje ime koje se prvi put pojavljuje u Jakovljevoj oporuci, kad blagoslivlja Josipa – “Ali luk mu čvrst ostaje, mišice mu ojačale, rukom Jakov Jakovljeva, imenom Pastira, Stijene Izraela” (Post 49,24). On je taj koji je vodio Josipa, kao stado ovaca, od Egipta do Kanaana. On je taj koji je u oblaku slave stolovao nad kerubinima koji su svojim krilima zaklanjali Pomirilište u Svetinji nad svetinjama. No sad se čini da je ostavio Izrael, da je Svetište uništeno, i otuda potječe i molitva da Bog zablista

milosrdem i naklonošću pred Efrajimom, Benjaminom i Manašoom. Ova su tri plemena bila na čelu povorke kada su Kehatovci nosili Kovčeg. Ovdje predstavljaju sav Izrael. Očajnički žele da Bog probudi svoju silu (mi bismo možda rekli da “napne mišice”) i pritekne im u pomoć. Vape mu da ih obnovi, da ih vrati iz ropstva. Samo kad bi ih htio obasjati svojim licem u samilosti, njihovo bi izbavljenje bilo zajamčeno.

80,4-7 ^(80,5-8) Između Izraela i Jahve, Boga nad Vojskama (*Jahve Elohim Sabaoth*), nastao je strašan jaz; Bog ih apsolutno drži na odstojanju. On plamti gnjevom, ne samo na njihove grijeha, nego i na njihove molitve. Za hranu im daje kruh plača, poji ih bujicom suza. Učinio ih je povodom svađe i rasprava njihovim poganskim susjedima; postali su metom okrutnih pošalica svojim neprijateljima. Postoji samo jedno rješenje – da Bog nad Vojskama (*Elohim Sabaoth*) milostivo pogleda na njih i spasi ih.

80,8-11 ^(80,9-12) Bog je izveo Izrael iz Egipta prenoseći ga kao što se prenosi nježan čokot. Da bi ga zasadio u Obećanoj zemlji, iz nje je istjerao Kanaance i, kao što vinogradar krči vinograd i obrađuje zemlju, potrudio se oko svoga naroda. Presađivanje je bilo uspješno. Čokot je pustio duboko korijenje, izdanci su mu se namnožili i napunili zemlju. Razgranao se, veličanstven i raskošan, viši nego bregovi u njihovu sjaju i snažniji od moćnih Božjih cedrova. Njegove su se mladice ispružile sve do Sredozemnoga mora s jedne strane i do rijeke Eufrat s druge. Pod vladavinom kralja Salomona Izrael se doista raširio daleko na istok, sve do rijeke Eufrat (1. Kr 4,21.24 ^(5,14)), no to je bilo veoma privremeno.

80,12-13 ^(80,13-14) Ali Bog je onda razvalio svoju zaštitnu ogradu (zidove) oko čokota i dopustio da ga sve pljačkaške horde koje tuda prođu beru i raznose. Dolazio je na njega vepar iz šume i druge

poljske zvijeri i pustošili ga – prvo Egipat, pa Asirija i Babilonija, a u kasnijim godinama Perzija, Grčka i Rim. Rabeći ilustraciju vepra, psalmist je pisao o nememu što je bilo van njegova znanja, jer je stoljećima kasnije Izrael opustošila rimska vojska na čijemu je vojnomu barjaku ponosito izložen stajao vepar.

80,14-15 ^(80,15-16) Još jedanput narod preklinje Boga nad Vojskama da se vrati k njima i blagoslovi ih. Traže mu da pogleda s bedema neba na njih i sažali se na taj čokot, koji opisuju kao “vinograd koji je zasadila tvoja desna ruka, i mladicu koju si sebi podignuo jakom” (NKJV, Martinjak). Veoma je zanimljivo da aramejski targumi drugi dio ovoga stiha, umjesto “i mladicu koju si sebi utvrdio...”, prevode “i Kralja Mesiju kojega si sebi utvrdio”. Čini se dosljednijim da se vinograd i mladica iz stiha 15 ⁽¹⁶⁾ odnose na Izrael. U drugome stihu nakon ovoga (st 17 ⁽¹⁸⁾) nedvojbeno je predstavljen Mesija.

80,16 ^(80,17) Osvajačke su vojske spalile i posjekle čokot. Zato zaslužuju kaznu; zaslužuju da izginu od prijetnje Gospodnjega lica.

80,17-18 ^(80,18-19) “Tvoja ruka nek bude nad čovjekom desnice tvoje, nad sinom čovječjim kog za se odgoji!” Čovjek Božje desnice jest Gospodin Isus Krist (Ps 110,1; Heb 1,3; 8,1; 10,12). Sin Čovječji je naziv koji je Isus često rabio kada je govorio o sebi u Evanđeljima. Na Izrael će doći potpun i konačan blagoslov tek kada Kristu daju mjesto koje mu pripada. Nakon toga Izrael više nikad neće ponovno zapasti u stari grijeh, neće više ostavljati Boga. Kad Gospodin ulije u njih novi život, zazivat će njegovo ime.

80,19 ^(80,20) Psalam završava već dobro poznatim pripjevom. Psalmist zaziva Pastira da vrati svoje zalutale ovce, da ih obnovi. Potreban je samo jedan osmijeh Jahve Boga nad Vojskama i Izrael će biti spašen.

Psalam 81: Blagdan truba ^(16/17)

Unger ovaj židovski blagdan opisuje na sljedeći način:

[Blagdan truba] proslavljao se kao prava svetkovina, u strogome smislu te riječi, odmaranjem od svakoga posla i spomenom na trubljenje u rog. Svetkovao ga je svečani sveti zbor. U kasnijim vremenima, dok je izljevana žrtva ljevanica, svećenici su pjevali Psalam 81, a za večernje žrtve Psalam 29. Tijekom dana, u Jeruzalemu se čuo glas trube od ujutro do uvečer... Rabini vjeruju da na taj dan Bog sudi svim ljudima i da oni prolaze pred njim kao što stado ovaca prolazi pred pastirom.⁵²

Blagdan truba slikovito prikazuje ponovno okupljanje Izraela u njihovoj domovini nakon okupljanja Crkve tijekom uznesenja.

81,1-5a ^(81,2-6a) U prvim stihovima izraelski se narod poziva da pjeva hvalospjeve Bogu, jedinom izvoru svoje snage, i da radosno kliču Bogu Jakovljevu, to jest Bogu sve milosti. Pozivaju se i leviti da se pridruže radosnom zboru sa svojim glazbenim instrumentima, kao i svećenici da zatrebe u rog i tako označe dolazak sedmoga mlada. To je blagdan što ga je Bog ustanovio za Izrael (Lev 23,23-25; Br 29,1). On ga je kao zakon postavio u Josipu (ovdje Josip obilježava sav Izrael) kad je izlazio iz egipatske zemlje. Čini se da ovo znači da je Bog ustanovio ovaj blagdan nakon suočenja s Egiptom i nakon što je njegov narod izišao iz zemlje.

81,5b ^(81,6b) Na kraju ovoga stiha čitamo: “Jezik, kojega ne znam, čuo sam” (NKJV, Daničić; Šarić ima nešto slično: “Čuh govor koji nisam poznavao”; U ostalim prijevodima umjesto “jezik” imamo “šapat”, “riječi” ili “glas”. Šapat stoji u prijevodu Kršćanske sadašnjosti i nalazi se u sedmome stihu – op. prev.), tako

da moramo razmisliti govori li psalmist, Izrael ili Bog.

Govore li psalmist ili Izrael, “jezik” se može odnositi na:

1. Strani jezik Egipćana (Ps 114,1).
2. Božje obraćanje Izraelu povodom otkupljenja iz Egipta u smislu novoga Božjeg otkrivenja njihovim dušama.
3. Božje proročanstvo, koje se nalazi u preostalim stihovima ovoga psalma.

Govori li Bog, tad bi zamisao mogla biti sljedeća:

Čuo sam jezik (Egipćana) koji nisam znao (u smislu “prepoznavanja”). Ili kao što Williams izvrsno primjećuje: “Bog nije prepoznao Egipćane kao svoje ovce.”

U prilog ovome posljednjem ide i činjenica da se zamjenica “ja” (kao i glagoli u prvome licu jednine) u ostatku ovoga psalma uvijek odnosi na Boga.

81,6-7 ^(81,7-8) Bog je s ramena svoga naroda skinuo teret ropskoga rada kakav su trpjeli u Egiptu. Ruke su im sada bile slobodne; nisu više morali nositi košare pune ilovače i opeke. Kada su mu u tjeskobi zavapili, Bog ih je izbavio iz svih nevolja. Odgovarao im je (s tajnoga mjesta) iz gromovitih oblaka – aluzija na oblak koji ih je vodio i štutio, ili na davanje Zakona na Sinajskoj gori. Iskušao ih je kod Meripskih voda gdje je Mojsije dvaput udario štapom o pećinu i gdje je na to potekla voda, no tim svojim postupkom je izazvao Božje nezadovoljstvo i navukao na sebe njegov gnjev (Bog je zahtijevao da progovori pećini, a ne da udari o nju; vidi Br 20,2-13).

81,8-10 ^(81,9-11) Opomenuo ih je da se put blagoslova nalazi u vjernosti njemu i samo njemu, kao jedinome istinitom

Bogu. Zabrana idolopoklonstva bila je veoma jasna. Nakon što ih je podsjetio da ih je on osobno izveo iz Egipta, dao im je veličanstveno obećanje; name, trebaju samo otvoriti usta i Bog će ih napuniti. Ovo su obećanje katkad lijeni propovjednici iskorištavali kako bi opravdali to što se ne pripremaju za propovijed; sve što moraju učiniti jest da otvore usta i Bog će im dati poruku, tvrdili su. No to uopće nije točno značenje ovoga obećanja! Zamisao je sljedeća: dođu li k Bogu sa žarkom molbom, on će ih uslišiti. Nema dobra koje on ne bi učinio za poslušani narod. Gaebelein je to vrlo lijepo sročio:

Tko može shvatiti puno značenje ovih riječi! On je svemogućí Bog; nema ništa što je Gospodinu preteško učiniti. Otvori svoja usta, kaže, otvori ih što više možeš, i ja ću ih napuniti. Zatraži što god hoćeš u moje ime, kaže u Novome zavjetu, i to ću ti dati. Sve što od nas traži je da mu budemo poslušni, da njemu podčinimo svoje srce i volju.⁵³

81,11-16 ^(81,12-17) Ali Božji narod nije htio slušati njegov glas, Izrael ga nije htio poslušati. Zato ih je pustio da žive kako hoće i da slijede svoju volju. Budući da su htjeli slijediti vlastite savjete, Bog ih je predao toj nesreći. No to napuštanje nije prošlo bez boli u Božjemu srcu. On tuguje zbog njihove neprestane gluposti i tvrdoglavosti. Samo kad bi ga htjeli poslušati, brzo bi pokorio njihove neprijatelje. Digao bi ruku na njihove protivnike, na one koji ih mrze, i oni bi im se morali dodvoravati zbog straha od Boga, a blagostanje Izraela trajalo bi bez prekida (AV). Bog bi hranio svoj narod najboljom pšenicom – što znači najboljom hranom za dušu i za tijelo – te slanim medom što potječe iz košnica s palestinskih stijena.

Psalam 82: Zemaljski vladari na Božjemu sudu

82,1 U sudnici se poziva na red. Sudac, Bog osobno, zauzima svoje mjesto na sudačkoj stolici. Sazvao je posebnu sjednicu skupštine “bogova” kako bi ukorio zemaljske vladare i suce. I oni su nazvani “bogovima” jer su Božji opunomoćeni, koje je on postavio kao svoje sluge kako bi održavali red u društvu. A zapravo su, dakako, samo ljudi, baš kao i mi. No zbog položaja na koji su postavljeni, Gospodin ih je pomazao. Čak i ako osobno ne poznaju Boga, ipak su Božji zvanični zastupnici te im se stoga, na ovome mjestu, ukazuje čast nazivom “bogovi”. Osnovno je značenje toga naziva *oni koji su moćni*.

82,2 Bog ih prvo kori zbog zlouporabe položaja. Krivi su jer su podmitljivi; gledaju tko je tko, ogrezli su u mitu i korupciji. Pod njihovom se upravom bogatima pokazuje naklonost a siromašni se tlačé. Zločinci prolaze bez kazne, a nedužni moraju trpjeti gubitke bez prava na naknadu. Sustav pravde postao je sustavom tlačenja.

82,3-4 Potom ih sudac cijele zemlje iznova podsjeća na odgovornosti koje imaju na području socijalne pravde. Trebaju se boriti za prava slabih i sirota, jadnika i siromaha; zauzeti se za njih i vratiti im pravicu. Trebaju biti pomoćnici svima koji su potlačeni, lišeni svoje imovine i podjarmljeni.

82,5 No unatoč svim Gospodnjim upozorenjima, čini se da nade u poboljšanje uopće nema. Kao da govori tek samome sebi, Gospodin s uzdahom primjećuje da su zemaljski vladari i suci sasvim podbacili, da postupaju bez znanja i razumijevanja. Budući da sami tumaraju u tami, slabe su nade da će moći pomoći drugima koji trebaju smjernice i upute. Zbog njihova pada i neuspjeha da postupaju pravdom i mudro, poljuljani su svi temelji

društva. Zakon i red skoro da su sasvim iščeznuli.

82,6-7 Iako su po povlasticama uzvišeni do neba, bit će uniženi kaznom koja im slijedi. Činjenica da ih Bog naziva “bogovima” i “sinovima Svevišnjega” ne oslobađa ih suda ni osude. S njima će se postupati isto kao sa svim drugim ljudima; past će kao svatko od velikih (“kao bilo koji od knezova” – NKJV, Šarić). Zapravo će *stupanj* njihove kazne biti veći, jer su i njihove privilegije bile veće.

Naš Gospodin navodi šesti stih ovoga psalma pri jednome od suočenja sa svojim neprijateljima (Iv 10,32-36). Upravo su ga bili optužili za huljenje jer je ustvrdio da je jednak Bogu.

Isus im odvrati: “Ne stoji li pisano u vašem Zakonu: ‘Ja rekoh: bogovi ste’? Ako, dakle, Zakon naziva bogovima one kojima bijaše upućena riječ Božja – a Pismo se ne može uništiti – kako vi meni, koga posla i posveti Otac, velite ‘huliš’, zato što rekoh ‘Sin sam Božji’?” (Iv 10,34-36)

Zapadnjačkom umu ovaj se argument možda neće činiti jasnim niti uvjerljivim, no na Kristove je slušatelje očito ostavio moćan dojam. Shvatili su, naime, da Isus obrazlaže nešto čija je osobitost prikazana od manjega ka većem, odnosno od nižega ka višem. Snaga je njegova argumenta sljedeća:

U Psalmu 82 Bog se zemaljskim vladarima i sucima obraća kao “bogovima”. Oni zapravo nisu “bogovi”, niti imaju što s božanskim, no budući da se nalaze na položaju Božjih slugu počašćeni su nazivom “bogovi”. Njihova je najveća odlika to što im je javljena Božja riječ, odnosno Bog ih je zvanično rukopoložio kao višu silu koja se bavi vlašću i pravdom (Rim 13,1).

Ako se naziv *bogovi* može tako slobodno primijeniti na ljude poput njih, ko-

liko se onda potpunije i točnije Božje ime može primijeniti na Gospodina Isusa Krista. Njega je Bog Otac posvetio i poslao na zemlju. Ovo ukazuje da je Krist živio s Bogom na nebu u svoj vječnosti. Potom ga je Bog odvojio za misiju na zemlji i poslao ga da se rodi u Betlehemu.

Židovi su savršeno točno shvatili da on govori o svojoj jednakosti s Bogom i nastojali su ga uhvatiti, ali on im je izmakao iz ruke (Iv 10,39).

82,8 No vratimo se sada posljednjem stihu ovoga psalma:

**Ustani, Bože, i sudi zemlju,
jer si s pravom gospodar svih naroda
(dosl. “jer ti baštiniš sve narode”;
NKJV).**

To Asaf zaziva Gospodina da se umiješa i posreduje u ljudskim poslovima; da pokvarenost, podmitljivost i nepravедnost zamijeni svojom pravdom i pravičnom. Ova će molitva biti uslišana kada se Gospodin Isus Krist vrati da vlada nad svom zemljom. U to će se vrijeme, kako pretkazuje prorok, pravo nastaniti u pustinji, a pravda će prebivati u noćnjaku (Iz 32,16). Zemlja će uživati razdoblje socijalne pravde, pravičnosti i slobode u društvu u kojemu više neće biti podmitljivosti i prevare.

Psalam 83: Psalam o šestodnevnome ratu ^(18/19)

28. svibnja, 1967. godine, Gamal Abdel Nasser, predsjednik Ujedinjene Arapske Republike je rekao: “Planiramo započeti opći napad na Izrael. Bit će to totalni rat. Naš je osnovni cilj njegovo potpuno uništenje.” Kada je 5. lipnja buknuo rat, Ujedinjenoj Arapskoj Republici pridružili su se Jordan, Sirija, Irak, Alžir, Sudan, Kuvajt, Saudijska Arabija i Maroko. Pokušaj ovih saveznika da odbace Izrael u more je bio neuspješan. Rat je završen za

šest dana, a Izrael je iz njega izišao kao neosporni pobjednik.

Nakon tog šestodnevnog rata, za mnoge je ljubitelje Biblije Psalam 83 poprimio novo značenje. Moguće je i da će se ovaj psalam nastaviti ispunjavati prije nego što se izraelsko pravo na Obećanu zemlju neopozivo utvrdi dolaskom Gospodina Isusa Krista koji će vladati kao Kralj.

83,1-5 ^(83,2-6) Tekst očito govori o opkoljenome Izraelu koji zaziva Boga da prestane šutjeti i da odlučno djeluje. I mada narod moli za vlastitu sigurnost i očuvanje, predstavljaju svoj slučaj kao da je Božji, koliko i njihov: “dušmani tvoji... mrzitelji tvoji... protiv naroda se tvoga rote... svjetuju se protiv štice-nika tvojih... i protiv tebe savez sklopiše.” Neće mu dopustiti da zaboravi da su Izraelovi neprijatelji istodobno i njegovi neprijatelji.

Potankosti su istinite kao život. Neprijatelji su se uskomešali – živa je ovo slika glasnih, hvastavih prijetnji protivnika. Smišljaju lukave planove protiv Božjega naroda – iza scene im pomažu savjetnici iz Sovjetske Rusije. Dogovaraju se između sebe protiv Izraela – na sjednicama koje su danas poznate kao Arapske konferencije na vrhu. Prijete zatiranjem Izraela – o čemu svjedoči i gore navedena izjava. Stvorili su snažan savez zemalja – sačinjen većinom od naroda koji su bliski srodnicima Izraelcima.

83,6-8 ^(83,7-9) Kad pokušamo te narode poistovjetiti s odgovarajućim suvremenim parnjacima, nailazimo na poteškoće. Znamo da je Asirija isto što i suvremeni Irak i znamo da su Jišmaelci – potomci Abrahama i Hagare – preci današnjih Arapa. Znamo i da Edomci i Amalečani vode podrijetlo od Ezava, a Moapci i Amonci od Lota, no ući im u trag u današnje vrijeme gotovo je nemoguće. Filisteji su nastanjivali područje koje je danas poznato kao pojas Gaze. Grad

Tir nalazio se na mjestu koje danas poznajemo kao Libanon. Gebal je isto što i drevna Gubla ili Biblos, a nalazio se u Feniciji. Neki izvori navode Hagrijce kao potomke ropkinje Hagare, te ih stoga ubrajaju u dio naroda koji treba svrstati među Jišmaelce, no njihovo podrijetlo još nije pouzdano utvrđeno. Budući da sve te nazive okružuje previše nejasnoća, najbolje je ne pokušavati povezati ih sa suvremenim državama na Bliskom istoku, nego ih jednostavno valja promatrati kao nacije koji predstavljaju poganske neprijatelje Izraela.

Kako će se maleni Izrael oduprijeti tako moćnome savezu? Dio odgovora nalazi se u činjenici da su Izraelci Božji “štićenici” (st. 3⁽⁴⁾), “oni koje je Bog sakrio” (AV), “oni koji su mu dragocjeni” (LB), ili “oni koje Bog ljubi” (Gelineau). (Šarić, KS, Martinjak imaju – Božji “štićenici”; Grubišić – oni koje je Bog “izabrao svojim blagom”; Bakotić, Daničić – Božji “izabranici”.) U času opasnosti, Gospodin čudesno štiti Izrael i svoju snagu čini savršenom u njihovoj slabosti. Kada su im izgledi nemogući i kada se čini da se sve urotilo protiv njih, Bog im šalje pomoć koja prkosi svim ljudskim objašnjenjima.

83,9-10^(83,10-11) Sada izmučeni narod koji se nalazi u neprijateljskome obruču zaziva Jahvu da sa sadašnjim prijetnjama što su se nadvile nad njih postupi isto kao sa svojim neprijateljima u tri različita događaja u prošlosti.

Jabin, kralj Kanaana, i Sisera, njegov vrhovni vojni zapovjednik, neslavno su okončali svoje živote kod En-Dora nakon katastrofalnoga poraza na potoku Kišonu (Suci 4). Njihova su trupla koja su se raspadala postala gnojivo izraelskoj zemlji.

83,11-12^(83,12-13) Oreb i Zeeb (Zeb), dva midjanska kneza, ubijeni su i odrubljena im je glava (Suci 7,23-25). Prema Izaiji (10,26), bilo je to epsko krvoproliće.

Dva midjanska kralja, Zebah i Salmuna, prijetili su da će zauzeti “Božje krajeve”, odnosno “Božje pašnjake” (NKJV). Uspjeli su umaći Izraelcima kad su ubijeni Oreb i Zeeb, no kasnije ih je stigao i ubio Gideon (Suci 8).

83,13-18^(83,14-19) U vrlo smionoj molbi Bogu za osudu njegovih neprijatelja, Izrael ne ostavlja mjesta mašti. Potanko opisuju kaznu koju traže za njih. Neka neprijatelji budu kao prah u vihoru, kao kovitlac i pljeva koju raznosi vjetar. Neka ih progoni Bog svojom burom kao što oganj proždire šumu i kao što plamen sažiže gore i uništava sve pred sobom. Neka drhte u strahu i užasu pred Božjom olujom, neka budu prestravljeni Božjom žestinom. Neka im lice pokrije sramota, kako bi ljudi počeli tražiti Jahvu. Neka izginu osramoćeni i u nemilosti, kako bi ljudi naučili da je Jahve jedini Svevišnji nad svom zemljom. Zvuči pregrubo? Da, vrlo je grubo, ali ne i neopravdano. Kad je Božja čast u pitanju, ljubav može biti vrlo snažna. Marogan objašnjava:

Svi ti pjevači iz drevnoga naroda bili su izrazito snažno nadahnuti strašću prema Božjoj časti. Njima su, kao i prorocima, sebične pobude bile nepoznate. Sebičnost ne pjeva pjesme i nema viđenja. S druge pak strane, strast za Božjom slavom sposobna je za nevjerovatno čvrstu neumoljivost, kao i za izuzetno veliku nježnost.⁵⁴

Psalam 84: Čeznja za domovinom na nebu! ^(12/13)

Osnovno tumačenje Psalma 84 sasvim je jasno i neupitno. Naime, ovaj psalam odiše najdubljom čežnjom prognanih Židova za povratkom u Hram i u Jeruzalem.

Dakako, psalam se može *primijeniti* i na nekog kršćanina iz naših dana koji je iz bilo kojega razloga spriječen otići na sastanak lokalne crkvene zajednice. Izje-

da se od čežnje da se ponovno pridruži Božjemu narodu koji se okuplja na bogoslužju.

Ipak, primjena koja se meni osobno najviše sviđa je ona o pobožnom hodočasniku koji silno čežne za svojom domovinom na nebu. Pogledajmo dakle ovaj psalam s te točke gledišta.

84,1-2 ^(84,2-3) Koje se mjesto na svijetu može, po privlačnosti, usporediti s mjestom na kojemu prebiva Bog! To je mjesto nenadmašne ljepote, jedinstvene divote i sjaja, te neopisive slave. No, kad već govorimo na ovu temu, budimo posve jasni. *Mjesto* koje se spominje upotrijebljeno je kao stilska figura, poznata pod nazivom metonimija (objašnjenje vidi u tekstu za Psalam 76,2-4 ^(76,3-5)) za *Osobu* koja na tome mjestu živi. Stoga, kada psalmist kaže: “Duša mi gine i čežne za dvorima Jahvinim”, zapravo žudi za Gospodinom, čežne da boravi s njim. Nešto takvo i govori već u sljedećoj rečenici: “Srce moje i moje tijelo kliču Bogu živomu.”

84,3 ^{(84,4) (KS 84,4-5a)} Hodočasnik sebe uspoređuje s vrapcem i lastavicom. Valja nam primijetiti da je u drugom psalmu vrabac upotrijebljen kao ilustracija krajnje usamljenosti: “...k'o samotnan vrabac na krovu” (102,7 ^(102,8)). A svatko tko je ikad promatrao lastavicu – koja leti brzo i okretno, ustremi se nisko dolje pa se vine u visine, a onda opet ponire kroz zračne struje – zna što je nemirno stvorenje. I jedno i drugo su prikladni opisi Božjega naroda koji se nalazi u pustinji; ljudi su usamljeni i nemirni. Jedino kod Jahvinih žrtvenika mogu naći odmor i sigurnost za sebe i svoje obitelji.

U Šatoru sastanka, kao i u Hramu, nalazila su se dva žrtvenika: mjedeni (žrtvenik za paljenice; nalazio se u dvorištu) i zlatni (kadioni žrtvenik koji je stajao u Prebivalištu). Prvi je žrtvenik slikovito prikazivao Kristovu smrt, a drugi njegovo uskrsnuće. Zajedno pred-

stavljaju završeno djelo našega Spasitelja. Tu je mjesto gdje se naše duše, poput lastavice, mogu odmoriti i tu možemo dovesti svoju djecu da, kao i mi, kod njega nađu odmor. “Vjeruj u Gospodina Isusa... pa ćeš se spasiti *ti i tvoj dom*” (Dj 16,31).

84,4 ^{(84,5) (KS 84,5b)} A onda u nastupu nečega što bismo mogli nazvati posvećenom ljubomorom, prognanici kažu: “Blaženi koji prebivaju u Domu tvome slaveći te bez prestanka!” Prema tome, pomislimo li na sreću naših voljenih koji su otišli kući i prebivaju kod Gospodina, ne možemo tugovati za njima. Za nas njihova smrt jest gubitak, no za njih je vječni dobitak. Oni se nalaze u boljem položaju od nas, sretniji su i zadovoljniji.

84,5 ^(84,6) U stihovima 5-7 ⁽⁶⁻⁸⁾ vraćamo se s blaženstva onih koji su već na nebu na manje blaženstvo onih koji su još na putu ka nebu. O njima se navodi nekoliko stvari. Prije svega njihova je snaga (NKJV; KS ovdje ima “pomoć”; Šarić prevodi “snaga”) u Gospodinu, a ne u njima samima. Oni su “jaki u Gospodinu i njegovoj silnoj moći” (Ef 6,10). Zatim, sveti putevi ka Sionu nalaze se u njihovim srcima. Svijet nije njihov dom. Mada žive u njemu, ne pripadaju mu. U svome se srcu spremaju na hodočašće (NKJV, Šarić).

84,6-7 ^(84,7-8) Treće, kada prolaze dolinom plača (NKJV i izvornik dosl. “Kada prolaze dolinom Baka”), jer to znači Baka (heb. *plač, suza*), pretvaraju je u izvore vode. Te su neslomive duše u stanju pjevati usred žalosti i kroz svoje suze ispratiti trag duge. Oni tragedije pretvaraju u pobjede, a nesreće i neuspjesi služe im kao kamen posred vode, pomoću kojega će prijeći do većih i slavljivijih stvari. Tajna njihove pobjede nad okolnostima nalazi se u izjavi da prva kiša pustu, suhu dolinu prekriva jezcima (st. 6b ^(7b)) – NKJV i izvornik tu imaju “jezercu”, dok je kod nas prevedeno kao “blagoslovi”.

Kiša se obično uzima kao slika Svetoga Duha, a ovdje ga vidimo u jednoj od njegovih službi, u ovome slučaju okrepljenja i osvježanja, dok pribavlja jezerca puna hladne, čiste vode za putnike koji prolaze kroz pustinju. Držimo da voda predstavlja Božju riječ (kao u Poslanici Efežanima 5,26). Ovo objašnjava kako im to "snaga raste od časa do časa". Umjesto da postaju sve nemoćniji kako se put nastavlja, oni su sve jači i jači. Iako se naš vanjski čovjek raspada, naš se unutarnji čovjek iz dana u dan obnavlja (2. Kor 4,16). A potom slijedi veličanstveno jamstvo: putuju "dok ne ugledaju Boga na Sionu" (NKJV, izvornik, dosl. "Svaki se od njih pojavljuje pred Bogom na Sionu"). Dvojbe, dakle, nema; putovanje kroz pustinju naposljetku će biti okrunjeno radošću, jer će gledati Kralja u svojoj ljepoti.

84,8^(84,9) Sada se psalmist predaje usrdnoj molitvi. Na samome početku ona je upućena Jahvi, Bogu nad Vojskama, a već pri sljedećem uzdahu naziva ga Bogom Jakovljevim. Kao Jahve, Bog nad Vojskama, on je vrhovni vladar nad beskrajnim mnoštvom anđeoskih bića. Kao Bog Jakovljev, on je Bog onoga koji je bezvrijedan i nedostojan, Bog prevaranta. Samo razmisli o tome! Bog bezbrojnih anđela okupljenih na svečanosti također je Bog crva Jakova. Onaj koji je beskrajno visoko, spustio se do samoga čovjeka da mu bude blizu. I to je jedini razlog zbog kojega ćemo ti i ja uopće stati pred njegovo lice.

84,9^(84,10) A s kojim ćemo pravom to moći? "Pogledaj, štite naš, Bože, pogledaj lice pomazanika svoga!" Jedini razlog zbog kojega ćemo biti i jesmo prihvaćeni jest po osobi i djelu Gospodina Isusa Krista.

Bog vidi moga Spasitelja i onda vidi mene,

prihvaćenog i slobodnog u ljubljenome Sinu.

84,10^(84,11) A kako to izgleda biti na nebu? Tako da je jedan dan u njegovim dvorima bolji od tisuće dana bilo gdje drugdje, što je zapravo samo drukčiji način da se kaže da je to neusporedivo. Mi jednostavno ne možemo pojmiti slavu, radost, ljepotu i slobodu boravka na mjestu na kojemu je Isus. I dobro je što ne možemo. Inače bismo vjerojatno bili veoma nesretni što moramo ostati ovdje i nastaviti sa svojim poslom.

Bolje je biti na pragu Božjega Doma nego boraviti u šatorima grešnika. Kao što kaže Spurgeon: "Božje najgore bolje je od najboljeg što đavao može ponuditi." I ne samo da je bolje, nego je i trajnije. Obrati pozornost na suprotnost između Božjega *Doma* i *šatora* grešnika. Prvo je trajno prebivalište, dok je drugo tek podignuti šator koji može trajati razmjerno kratko vrijeme.

84,11^(84,12) Jahve Bog je sunce koje daje svjetlo u tami i štiti koji čuva hodočasnika od žestoke vreline duž cijeloga puta. I dok to putovanje traje, Jahve daje milost u svakom času potrebe a onda, na kraju puta, daje slavu dok s radošću dočekuje svoju otkupljenu djecu i prima ih u svoj vječni dom. Zapravo je činjenica da je hodočasniku zajamčeno da mu na putu između ovoga života na zemlji i neba ništa neće nedostajati, jer Jahve ne uskraćuje dobara onima koji žive čestitim životom. Ako je nešto dobro za nas, on nam to neće uskratiti; a ako uskraćuje, onda to nije dobro za nas. "On koji čak nije poštedio vlastitog Sina, nego ga predao za sve nas, kako nam neće dati sve ostalo s njime?" (Rim 8,32).

84,12^(84,13) Nije onda nikakvo čudo što psalmist završava iskrenim usklikom: "Jahve nad Vojskama, blago onom što se u te uzda." Na to moje vlastito srce odgo-

vara: “Da, Gospodine, vječno sam zahvalan što sam kršćanin.”

Psalam 85: Obnovi nas ponovno! ^(13/14)

Ova molitva za obnovu podijeljena je na četiri lako prepoznatljiva dijela:

Prošli primjeri obnove Izraela
(st. 1-3 ⁽²⁻⁴⁾).

Molba Bogu da to učini ponovno
(st. 4-7 ⁽⁵⁻⁷⁾).

Stanka kako bi se čulo što će Gospodin odgovoriti (st. 8, 9 ^(9,10)).

Obećanje buduće obnove
(st. 10-13 ⁽¹¹⁻¹⁴⁾).

Nemoguće je točno odrediti koja je od mnogih obnova opisana na ovome mjestu. To ne može biti obnova nakon babilonskoga sužanjstva, budući da je ovo psalam Korahovih sinova, a oni su živjeli davno prije toga događaja. Naposljetku, točno određivanje događaja i nije tako važno. Važna je doista samo činjenica da je Bog to učinio, da je obnovio svoj narod. A ako je to učinio jedanput, zacijelo može ponovno.

85,1-3 ^(85,2-4) Preporod je opisan kao vrijeme kada je Jahve ponovno zavolio svoju zemlju i preokrenuo Jakovljevu sreću na dobro. Do te su obnove dovela tri čina. Prvo je bilo priznanje grijeha. Iako ovo nije izričito rečeno, priznanje grijeha nepromjenjiva je moralna nužnost, prije nego što se može dogoditi sve ostalo. Drugo je bilo oprostjenje krivnje njegovu narodu i treće, Bog je suspregnuo svoju ljutnju i odustao od svoga gnjeva.

85,4 ^(85,5) Ta prethodna očitovanja Božjega milosrdnog praštanja bila su osnova za molbu da Bog to učini ponovno. Vjera se ne zadovoljava poviješću; ona želi vidjeti Boga u tekućim događajima; želi vidjeti da Bog djeluje sada. Iako nijedan stih ovdje ne govori o psalmistovu pri-

znanju grijeha, to proizlazi iz njegove molitve: “Obnovi nas...” Kada Bog obnavlja, prvo dovodi svoj narod u pokajanje, potom im oprašta grijeha, a onda zaustavlja kaznu koja je proistekla iz njegova ogorčenja.

85,5 ^(85,6) Svaki trenutak proveden daleko od Gospodina i uopće bez Gospodina, čini se kao vječna muka. No bolna molitva iz ovoga stiha ima posebno značenje kada potječe s usana izraelskoga naroda, budući da su Izraelci stoljećima progonjeni i raseljavani diljem zemlje: “Zar ćeš se dovijeka gnjeviti na nas, prenositi srdžbu svoju od koljena na koljeno?”

85,6 ^(85,7) Duhovno opadanje neizbježno vodi u gubitak radosti. Prekinuto zajedništvo s Bogom znači da je vjernikova pjesma nestala. Radost ne može istodobno postojati tamo gdje postoji nepriznat grijeh, ne mogu živjeti zajedno. Stoga s ovoga mjesta ka nebu polijeće molitva: “Zar nas nećeš opet oživiti, da se narod tvoj raduje u tebi?” Obnova koju donosi Sveti Duh dovodi to toga da u vjernikovom životu ponovno zazvone radosna zvona. Svaku je veliku obnovu uvijek pratila pjesma.

85,7 ^(85,8) Kada Bog obnavlja svoj narod, na djelu je blagodat njegova milosrđa. Ali ne više nego u svim ostalim postupcima prema nama. Njegova je ljubav ta koja nas kažnjava, pročišćava, kori, popravlja i naposljetku vraća k njemu. Kako ustrajna mora biti Božja ljubav koja strpljivo podnosi s nama sva naša lutanja, sve ponovne padove u grijeh i svu našu neposlušnost. Nigdje više i ni kod koga ne postoji takva ljubav kakvu ima naš Gospodin.

Obnova, naposljetku, omogućava i spasenje od Gospodina – ovdje nije riječ o spasenju duše, nego o izbavljenju od svih posljedica nevjere – raseljavanja, ropstva, boli, nesreće, nemoći i žalosti.

85,8-9 ^(85,9-10) S obzirom na to da je svoju molbu za obnovu iznio pred prijestolje

milosti, psalmist sada čeka da čuje što će Bog reći, uvjeren da će primiti odgovor mira i da će taj odgovor stići brzo. Njegovo je pouzdanje utemeljeno na činjenici da Bog koji čuva Savez sa svojim narodom uvijek govori u miru onima koji mu se obrate svim srcem i da izbavlja one koji ga se boje, “da se više nikad ne vrate bezumnostima” (NKJV, Šarić). Neminovan će ishod biti to da će Bog naseliti slavu u izraelskoj zemlji (dosl. izvornik, NKJV, Daničić). Slava je ovdje upotrijebljena da označi *Božju* slavu, a zamisao je da se na Gospodina može osloniti i da mu se može vjerovati da će se nastaniti među svojim narodom i da će boraviti među njima sve dok su i sami u zajedništvu s njim.

85,10^(85,11) U završnim stihovima slušamo odgovor na molitvu za obnovu. Prikazano nam je idilično stanje koje će prevladavati kada Gospodin Isus Krist zavlada nad obnovljenim Izraelom u predstojećem razdoblju slave. No u širem pjesničkom smislu ovi nam stihovi govore da je uvijek tako – da je stanje uvijek idilično – kada gore vatre obnove.

“Srest će se milost i istina” (NKJV, izvornik, Daničić). U međuljudskim odnosima, kao i poslovima, stroga privrženost zahtjevima istine uglavnom sprečava pokazivanje ljubavi i milosti. No Bog može izliti svoju ustrajnu ljubav na svoj

narod jer su svi zahtjevi istine potpuno ispunjeni u Gospodinu Isusu Kristu na križu. U tome istom smislu, poljubit će se (zagrliti se) pravda i mir. Vjernici uživaju mir s Bogom jer su svi zahtjevi Božje pravde ispunjeni djelom našega Spasitelja koji je podnio kaznu i umro umjesto nas.

Naši su grijesi stavljeni na Krista, tako je njegovom krvlju plaćen naš dug.
Ni stroga pravda ne može tražiti više od toga,
a milost sada može sipati iz svoga obilja.

– Albert Midlane

85,11-13^(85,12-14) Istina, ili vjernost, ni cat će iz zemlje, a pravda će gledati s nebesa. I dok je vjernik vjeran svome Bogu nebesa odgovaraju pravedno, umnažaju čiji blagoslove. Jahve Bog, uvijek vjeran svojoj riječi, doista daje sve što je dobro (KS - “blagoslov i sreću”). On ne uskraćuje dobara onima koji žive čestitim životom (Ps 84,11^(84,12)). Nestat će suše i gladi, a zemlja će donijeti obilnu žetvu. I dok Gospodin obilazi svoju zemlju, put ga vodi među ljude koji su svojim pravednim životom moralno pripremljeni za boravak pred njegovim licem.

Psalam 86: Molitva i razlozi za molitvu

Nešto što je posebno vrijedno pažnje u vezi ovoga psalma je to što David navodi razlog za gotovo sve što kaže, bilo u molitvi bilo u slavljenju. Možemo to ilustrirati na sljedeći način:

MOLITVA

86,1 Da ga Bog čuje i usliši.

86,2a Da ga Bog sačuva (Obrati pozornost na ponavljanje riječi “sluga” u stihovima 2, 4 i 16).

86,2b Za spasenje u nevolji

RAZLOG

Psalmist je bespomoćan i nevoljan.

Bog je svet, a psalmist je posvećen Bogu.

Nije naveden izričit razlog, no na njega ukazuje izjava: “Ti si moj Bog”.

- 86,3 Za milost i obzir. Davidova ustrajnost u molitvi; povozdan vapi k Bogu.
- 86,4 Za radost Psalmist svu svoju nadu polaže u Jahvu i ni u koga drugog.
- 86,5 Ovaj stih možda daje dodatni razlog za prethodnu molbu. No može biti i parnjak molitvi u stihu 6.
- 86,6 Da ga Gospodin čuje i primi njegovu molitvu. Božja dobrota, spremnost da oprost, ljubav i milosrđe izljevaju se na sve koji ga zazivaju.
- 86,7 Za pomoć u dan tjeskobe. Činjenica da Bog doista čuje njegovu molitvu i da će ga uslišati.

*ZAHVALA**RAZLOG*

86,8 Jer Bogu nitko nije ravan i s njegovim se djelima ništa ne može usporediti.

86,9 Jer je Bog dostojan da mu se svi narodi poklone i slave ga. (Ovo će se ispuniti tijekom Kristova tisućogodišnjeg kraljevstva.)

86,10

Bog je velik. Njegova su djela čudesna. Nema drugoga Boga.

*MOLITVA**RAZLOG*

U sljedećim stihovima psalmist se okreće slavljenju i zahvali.

- 86,11 Da ga Bog uči svome putu. Da bi bio vjeran Bogu i živio u poslušnosti Božjoj istini.
- Da srcem bude potpuno predan Bogu, da ga se boji, da ga poštuje i bude mu poslušan.

*ZAHVALA**RAZLOG*

86,12-13 Ovdje David naprosto izražava svoju riješenost da hvali Gospodina svim svojim bićem i da do vijeka slavi njegovo ime.

Jer je Bog pokazao svoju veliku ljubav i milosrđe kad ga je izbavio iz šeoła (podzemlja). Primijenimo li ovaj psalam na Mesiju, tad ovaj navod upućuje na njegovo uskrsnuće.

86,14-16 Preostali stihovi opisuju blisku opasnost koja prijete psalmistu. Gomila oholih, nasilnih ljudi urotila se protiv njega i dogovaraju se kako će mu

oduzeti život. Ti ljudi nemaju vremena za Boga. Ali David poznaje Gospodina i u tom se presudnom trenutku tješi spoznanjem da je on milosrdan i blag, pun

strpljivosti i bogat dobrotom (ljubavlju) i istinom (vjernošću). Zbog toga je tako siguran kad moli Boga da ga pogleda i smiluje mu se, da mu dâ snage i spasi “sina svoje sluškinje”. Neki ovaj izraz – sluga tvoje sluškinje – shvaćaju kao slikovito izražavanje čije je preneseno značenje “Božje vlasništvo”, kao što je, na primjer, bio slučaj sa sinom robinje. Oni koji na ovaj psalam gledaju kao na mesijanski, ovaj izraz vide kao moguću aluziju na Djevicu Mariju.

86,17 I na kraju, psalmist moli da mu Gospodin milostivo da neki određen znak svoje naklonosti. Onda će njegovi neprijatelji shvatiti da su bili na pogrešnoj strani, jer kad vide kako je Bog pomogao Davidu i utješio ga, postidjet će se.

U uvodnoj riječi za Psalam 86 spomenuli smo da je u njemu posebno primjetno to što psalmist navodi razloge za većinu molitava i izraza zahvale i slavljenja. Međutim, postoje u njemu još dva jedinstvena obilježja koja nam valja spomenuti. Prvo, David je ovdje upotrijebio mnoštvo navoda iz drugih dijelova Pisma; zapravo moli i slavi rabeći gotovo do u tančine točnu zbirku biblijskih stihova. Drugo, u psalmu se sedam puta rabi Božje ime Adonaj (u stihovima 3, 4, 5, 8, 9, 12 i 15 to je ime na engleskome, u NKJV prevedeno kao *Lord*, što znači Gospodin, Gospod; Kršćanska Sadašnjost to prevodi kao Gospod, ali ne i u stihovima 4 i 9, gdje stoji Jahve.) Bogobojazni su Židovi radije rabili ime Adonaj nego Jahve. *Soferimi*, ili drevni čuvari Svetoga teksta, promijenili su ime Jahve u Adonaj 134 puta kada su ga naglas čitali, što su smatrali znakom krajnjega poštovanja prema svetome imenu Jahve.⁵⁵

O usmjeravanju naših srca da se boje Božjega imena (st. 11b), F. W. Grant piše:

Ovo je uistinu nešto što nedostaje posvuda među Božjim narodom. Koliki dio svoga života nismo proveli čak

ni na pozitivnoj ništici, nego smo ga potratili i ostao je zauvijek izgubljen u bezbroj uskogrudnih, tričavih razonoda i nebitnih stvari, koje vrlo djelotvorno kvare uvjerljivost našega svjedočanstva o Bogu! Koliko nâs može s apostolom reći: “ali *jedno* činim”? (Fil 3,13 – Šarić) Na putu smo, no zastajemo da jurimo leptire među cvijećem i ne postizemo nikakav ozbiljan napredak. Mora da se sotona beskrajno čudi kad nas vidi da napuštamo “sva kraljevstva svijeta i slavu njihovu” (Mt 4,8) a onda se, gotovo prazne misli, predajemo beskrajnim tričarijama, lakšim nego što je čičkova vunica za koju dijete mora upotrijebiti svu svoju snagu kako bi je odlijepilo, a mi mu se na to smijemo. Kada bismo pažljivo preispitali svoj život, shvatili bismo, i te kako bismo shvatili, da previše vremena trošimo na mnoštvo bespotrebnih zebnji, izmišljenih obveza, zadaća koje smo nametnuli sami sebi, na dopuštena opuštanja i rasonode, na “bezazlene” trice i kućine, koje nas neprestano odvrćaju od toga *jednoga*, gdje se doista nalazi korist! Koliko bi se nas (vjerojatno malo) uopće htjelo suočiti s takvim preispitivanjem svakodnevnih neispisane povijesti našega života!⁵⁶

Psalam 87: Psalam o kraljevskome popisu

Gradonačelnik Jeruzalema, Teddy Kolek, i njegov suradnik, nego po samoj prirodi stvari s razlogom se čude iznenađujuće velikoj slavi njihova, 4.000 godina staroga grada:

Arheolozi i povjesničari odavno se pitaju zašto je Jeruzalem smješten baš tu gdje jest i zašto je postao tako slavan. Ne obilježava ga nijedna od fizičkih karakteristika koje su svojstvene dru-

gim važnim gradovima u svijetu i koje u velikoj mjeri pridonose njihovu napretku i blagostanju. Ne stoji nad izvodom neke velike rijeke. Ne uzdiže se nad nekim moćnim pristaništem. Njime ne dominiraju ni velike autoceste ni raskrižja. Ne nalazi se u blizini nekog bogatog izvora vode, što je često bio glavni razlog osnivanja naselja baš na tome mjestu, mada je jedan prirodni izvor snabdijevao grad skromnim zalihama vode. Jeruzalem nema ni mineralna bogatstva. Bio je daleko od glavnih trgovačkih puteva. Nije se nalazio na nekom važnom strateškom položaju za osvajanje golemih područja koje bi drevna zaraćena carstva posebno cijnila. Doista, Jeruzalem nije bio obdaren ni gospodarskim ni topografskim vrijednostima, pomoću kojih bi se moglo objasniti zašto bi ikad postao išta više od malenog, nepoznatog gorskog sela, čija se sudbina ni u čemu ne razlikuje od sudbine većine tadašnjih sela koja su davno nestala.⁵⁷

87,1-3 Jasno je, naravno, da je Jeruzalem tako slavan jer je to Božji izabrani grad. Bog ga je utvrdio na svetim gorama i draža su mu njegova vrata nego svi drugi gradovi i sela u Svetoj zemlji. A njegova, još veća slava, tek će doći – kad postane prijestolnicom Mesijina kraljevstva, kraljevski grad dugo očekivanoga Kralja. Ovaj psalam navješćuje taj dan kada će se o Sionu, Božjemu gradu, govoriti divote.

U određenome smislu Jeruzalem će biti i duhovno mjesto rođenja mnogih naroda:

Dogodit će se na kraju danâ: Gora Doma Jahvina bit će postavljena vrh svih gora, uzvišena iznad svih bregova. Ka njoj će se stjecati svi narodi, nagnut će mnoga plemena i reći: "Hajde,

uziđimo na Goru Jahvinu, podimo u Dom Boga Jakovljeva! On će nas naučiti svojim putevima, hodit ćemo stazama njegovim. Jer će iz Siona Zakon doći, iz Jeruzalema riječ Jahvina." (Iz 2,2-3).

87,4 Čini se da četvrti stih ima u vidu upravo ove stihove iz Knjige proroka Izaije. Gora Sion je personifikacija majke – predstavljena je, dakle, kao da govori da među one narode koji je poznaju kao majku može ubrojiti Rahab (pjesničko ime za Egipat) na jugu i Babilon na sjeveru. Ljudi će, također, govoriti o Filisteji, Tiru i etiopskome narodu kao da su rođeni u Jeruzalemu. Oni će biti među narodima koji priznaju Sion za duhovnu, političku i ekonomsku prijestolnicu svijeta, tamo će uzlaziti na molitvu i bogoštovlje, penjat će se na Sion da odaju poštovanje i priznanje Velikome Kralju (Iz 60,5-7). Narodi koji ne budu htjeli uzaći u Jeruzalem da svetkuju Blagdan sjenicâ, stradat će od suše i pošasti (Zah 14,16-19).

87,5 Stoga će se na Sion računati kao na mjesto na kojemu narodi doživljavaju novo duhovno rođenje, jer ga je sam Svevišnji utemeljio kao mjesto univerzalne vrhovne vlasti.

87,6 A kada Jahve bude popisivao narode, pomno će zabilježiti da su neki među njima shvatili da je njihovo pravo određenje građanstvo na Sionu. Ti će narodi doći u prijestolnicu:

ali ne da bi se divili arhitekturi, promatrali utvrde ili zavidjeli plemenima koja su došla u grad iskazati štovanje, mada je sve to čvrsto povezano, nego da bismo i sami primili njegove povlastice, da bi iskusili njegovu zaštitu, poštovali njegove zakone, da bi živjeli i voljeli u njegovu sretnom društvu, te da bi ušli u sveto zajedništvo s njegovim Utemeljiteljem i Braniteljem.⁵⁸

Gaebelein piše:

Dok se narodi uvode jedan za drugim u Kraljevstvo, preko slave i blagoslova Siona, Jahve to pomno bilježi u knjigu. Potom Sion postaje slavno sjedište, prijestolnica cijeloga svijeta.⁵⁹

87,7 Bit će to vrijeme svečanosti i blagdana. Pjevači i svirači na glazbalima zajedno će klicati: "Svi su izvori moji u tebi!" Nekoć mjesto suza i nevolja, Jeruzalem to više neće biti, nego će postati vrelo blagoslova, izvor okrepljenja i duhovni dom svim narodima na zemlji.

No prije nego što završimo s analizom ovoga psalma, moramo napomenuti da se u njemu nalazi i jedna osobna primjena. Naime, dolazi vrijeme kada će Bog popisati narode. Bit će to popis nebeskih stanovnika. Moćan i jedini uvjet da se ovo građanstvo stekne će biti nanovo rođenje. Samo oni koji su nanovo rođeni moći će vidjeti ili ući u Božje kraljevstvo (Iv 3,3-5). Prema tome, kad Bog bude popisivao ljude, reći će: "Taj i taj čovjek nanovo je rođen tu i tu."

Hoće li Bog ovo moći reći i za tebe?

Postoji način na koji i ti možeš steći nebesko građanstvo. Taj je način izložen u Evandjelju po Ivanu 1,12:

A svima koji ga primiše dade vlast da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime.

Psalam 88: Najtužniji psalam ^(18/19)

Kad dođemo do Psalma 88 nailazimo na najnižu točku ljudske žalosti i patnje. Čini se kao da psalmist ovdje pretražuje rječnik najsumornijih riječi i gorčine kako bi opisao svoje beznadežno stanje. Njegov je slučaj izgubljen; osjeća se kao da se nalazi na kritičnome spisku na izoliranom odjelu bolnice za neizlječive. Jedina postaja koja je u njegovu slučaju

preostala jest mrtvačnica i samo je pitanje vremena kad će mu plahom prekriti lice i odvesti ga u nepovrat.

88,1-2 ^(88.2-3) Jedina svijetla točka u ovome psalmu je Božje ime kojim psalam i počinje: "Jahve, Bože moj..." ("Jahve, Bože spasenja mojega..." – NKJV, Šarić, Martinjak). Gaebelein to naziva jedinom zrakom svjetla koja se s mukom probija kroz tminu, zvijezdom koja svojim svjetlom razbija gustu ponoćnu tamu.

No odmah potom pisac zaranja u tužan opis svoga očajnog stanja. Danju i noću vapi pred Gospodinom ali pomoći nema, olakšanje ne dolazi. Kad će ga Bog najzad izvesti iz te slijepe ulice, kad će čuti njegovu molitvu i učiniti nešto u vezi njegova stanja?

88,3-7 ^(88.4-8) Njegov život sličí uzavrelom kotlu, ključa od mnoštva nevolja i nezaustavljivo se kreće ka smrti i grobu. Njegova je duša prepuna jada i on se prepustio smrti – već ga broje među one koji umiru. Sva snaga koju je nekoć imao napustila ga je. Sada je ostavljen među mrtvima, kao vojnik koji nakon bitke bez svijesti leži na poprištu koje je prekriveno mrtvim tijelima, ili kao stradalnik u ratu koji je pokopan s drugim žrtvama u zajedničku grobnicu. Čuti da ga je Bog zaboravio, te da je stoga odsječen od svake nade u Božju pomoć. Kao što se zarobljenik baca u tamnicu, tako je i Bog njega ostavio; smjestio ga je u duboku grobnu jamu, u odaju užasa, mračnu i zlokobnu. Smatra da za sve što mu se događa postoji samo jedno objašnjenje: Bog je ljut na njega i zato ga prekriva strašnim valovima svoje osude.

88,8-9 ^(88.9-10) Poznanici su ga napustili, sklanjaju se od njega kao da je gubav. Ponašaju se prema njemu kao da je kakva gnusna utvara ili "kao da je proklet", kako kaže Knox. Zatvoren je u ćeliju iz koje nema izlaza, iz nje se ne može pobjeći. Njegove oči, nekoć sjajne i izražajne, izgubile su svoju iskru i sada se gase.

Molitva se također čini beskorisnom. Iz dana u dan on vapi Jahvi, pruža ruke k njemu u usrdnoj molitvi, no ništa se ne događa.

88,10 ^(88.11) A onda u nizu pitanja psalmist poziva Boga da kaže kakvo će mu dobro donijeti njegova smrt; kakva korist od njega mrtvog. Sva ta pitanja otkrivaju nesavršeno znanje starozavjetnih svetih o smrti i životu nakon smrti, a nas potiču na još veću i neprestanu zahvalnost za jamstvo koje smo primili, da umrijeti znači biti s Kristom i da je to mnogo bolje (Fil 1,23). No psalmist pita:

Zar Bog čini čudesa za one koji su umrli? Podrazumijevani je odgovor "Ne". Židovima koji su živjeli pod Zakonom smrt je bila zagonetna oblast zaborava u kojoj se nikad ne događa nešto konstruktivno.

Zar će "sjene" ustati kako bi slavile Boga? Oni koji su umrli smatrani su sjenama nalik duhovima, koje ne mogu ni na koji način slaviti Gospodina.

88,11-12 ^(88.12-13) Zar se o Božjoj postojanoj dobroti i ljubavi pripovijeda u grobu, da li se njegova vjernost navješćuje u Propasti (propast, šeol, grob, carstvo mrtvih, trulež, bezdan – sve su to sinonimi za mračno obitavalište mrtvih)?

Budući da je tada vladalo uvjerenje da u mračnim, strašnim, prašnjavim dvoranama šeola nije moguće nešto učiniti ili reći, zacijelo je i Božji interes bio da one čije mu je usrdno slavljenje uvijek udovoljavalo održi u životu koliko god je moguće.⁶⁰

88,13-18 ^(88.14-19) A onda se, s obnovljenom snagom, psalmist obraća Jahvi u molitvi. Kao što je sigurno da živi, tako se i njegova žarka molitva svako jutro uzdiže k Bogu. Psalmist izražava krajnju nedoumicu i ne može vjerovati da će ga Bog sasvim napustiti i da ga nikad više neće pogledati samilosno i blagonaklono.

Još od mladosti njegov je život neprekidna priča stradanja i umiranja. A sada se muči u vrtlogu Božjih strahota – klonuo i bespomoćan. Božji gnjev prelazi preko njega poput plimnog vala, a strahote su ga Božje shrvale, ostavile su ga nijema. Bijesna ga bujica okružuje svaki dan; valovi zatvaraju obruč oko njega i stežu ga sa svih strana. Čini se kao da je Bog udaljio od njega svakog prijatelja i druga. Njegov je jedini znanac sada mrak.

I tu se najtužniji psalam završava. Pitamo li se zašto se takav psalam uopće nalazi u Bibliji, možemo poslušati svjedočanstvo J. N. Darbyja. On kaže da je u jednome trenutku u njegovu životu ovaj psalam bio jedini dio Pisma koji mu je koliko-toliko pomagao i olakšavao stanje, jer je vidio da je netko bio tako nisko kao ta osoba iz psalma pred njim. Clarke navodi jedan nepoznat izvor:

"U Bibliji postoji samo jedan psalam kao što je ovaj, s ciljem da obznani rijetkost takvog iskustva, no postoji i onaj drugi koji i najočajnijem čovjeku jamči da ga Bog neće napustiti."⁶¹

Psalam 89: Božji savez s Davidom ^(52/53)

89,1-2 ^(89.2-3) Na početku, Etan izražava svoje oduševljenje zbog Jahvine postojane ljubavi i vjernosti, što se jasno očituje u njegovu Savezu s Davidom. Psalmist je riješen dovijeka pjevati o Jahvinoj ljubavi i milosti, jer one traju dovijeka.

89,3-4 ^(89.4-5) Vjera, s puno poštovanja, podsjeća Boga na Savez što ga je sklopio s Davidom. Budući da je David bio njegov izabrani sluga, Bog mu se zakleo da mu nikad neće nedostajati nasljednika na prijestolju i da će njegovo kraljevstvo trajati kroz sve naraštaje. Trajna dinastija sjedit će na vječnome prijestolju!

89,5 ^(89.6) Potom se vjera prisjeća čudesa Jahve, Boga koji je sklopio Savez.

Gotovo kao da Etan podsjeća Gospodina da je tu u pitanju čast njegova imena.

89,6-8 ^(89,7-9) On je veći od svega mnoštva anđeoske vojske na nebesima. I sve to mnoštvo iznad oblaka pozvano je da slavi njegova čudesa i njegovu vjernost. Anđeli se ne mogu ni usporediti s njim; Bog je veći od svih nebeskih bića. I najveći među njima pred Jahvom stoje u veličanstvenom strahopoštovanju; priznaju da je on veći i slavniji u svakom pogledu. Nitko nije tako moćan kao Jahve, Bog nad Vojskama, odjeven u blistavu odoru vjernosti.

89,9-10 ^(89,10-11) Ali to nije sve. Bog je moćan u stvaranju, u svojoj promisli i svome moralnom savršenstvu (st. 9-15 ⁽¹⁰⁻¹⁶⁾). Dramatičan primjer njegove moći u stvaranju svijeta vidi se u načinu na koji vlada nad morskom silom i kako obuzdava njegove valove. Učinio je to prije mnogo godina na azurnom Galilejskom moru i čini to neprestano u burom šibanim životima njegova naroda. Što se tiče njegove moći u promisli, može li se navesti bolji primjer od njegove pobjede nad Egiptom (Rahab) u vrijeme izlaska? Zdrobio je taj uznositi narod kao što lav zdrobi lešinu svoje žrtve; rasuo je svoje neprijatelje kao što se rasipa lišće na vjetru.

89,11-13 ^(89,12-14) Nebesa i zemlja njegovi su po samom pravu stvaranja; svijet i sve što se nalazi u svijetu pripada njemu, jer je on sve sazdao. I sjever i jug svoj postanak duguju njemu. Gora Tabor i gora Hermon uzdižu k njemu svoje vrhove kao da ga radosno, kličući mu, priznaju za svoga Stvoritelja. Njegova je mišica nevjerojatno snažna, a ruka je njegova čvrsta. Njegova je desnica uzdignuta nad svima, najviša u snazi i moći.

89,14 ^(89,15) Što se tiče Božjega moralnog savršenstva, valja nam shvatiti da je njegovo prijestolje utemeljeno na dva tijesno povezana principa: na pravdi i pravednosti. Milost (ljubav) i istina koračaju pred njim kamo god da ide.

89,15-18 ^(89,16-19) Sad, kad se prisjetio veličine i moći Boga Saveza, Etan dalje opisuje blagoslov Božjega naroda: “Blago narodu vičnu svetom klicanju.” Pobožnim je Židovima “sveto klicanje” (ili “poklik radosti, štovanja”) bilo svečano, veselo uzvikivanje naroda koji je išao u Jeruzalem na proslavu najsvetijih blagdana vjerskoga kalendara. Za nas će to uvijek biti radostan poklik Evandjelja. Što se tiče ovoga blagoslovljenog naroda, navedeno je nekoliko stvari. Oni hode u svjetlosti Božjega lica; to znači da žive, “hode”, u Božjoj milosti, te da ih vodi njegova blizina. Njegov narod u njemu nalazi izvor sve svoje radosti i nikad se ne prestaje veseliti njegovoj pravdi. Oni se ne ponose svojom moći, nego samo njegovom. Samo po njegovoj milosti raste njihova snaga (dosl. “uzvisuje se njihov rog”) – drugim riječima, Bog je taj koji ih čini jakima. “Jer Jahve je štit naš, Svetac Izraelov kralj je naš.”

89,19 ^(89,20) Sada Etan dolazi do Saveza što ga je Bog sklopio s Davidom (st. 19-37 ⁽²⁰⁻³⁸⁾). Prije mnogo godina Bog je u viđenju govorio “svome vjernome” (negdje je množina: “svojim vjernima”, “svojim pobožnima”, “svojim svetima”; NKJV ovdje ima “svome svetom”, u jednini, a na margini kao objašnjenje stoji: “U mnogim hebrejskim rukopisima; mazoretskome tekstu, Septuaginti, Targumu i Vulgati ovdje stoji: “svojim svetima” – op. prev.). Izraz “svome svetom” mogao bi upućivati na Samuela (1. Sam 16,1-12), Natana (2. Sam 7,1-17), ili možda na Jahvina Slugu, Gospodina Isusa Krista. Bog je, stavljajući krunu na glavu junaku i uzdižući svoga izabranika iz naroda, sklopio s njim bezuvjetan Savez milosti. U mnogim ovakvim opisima kralja Davida, gotovo nagoni ćutimo da gledamo dalje od Davida na budućega Mesiju-Kralja.

89,20-24 ^(89,21-25) Jahve je izabrao Davida između njegove braće i preko Samue-

la ga pomazao svojim svetim uljem, pripravljenim za pomazanje kraljeva. Savez je jamčio da će Božja ruka uvijek biti s Davidom i nasljednicima njegova prijestolja, da će ga dovijeka čuvati i braniti, a da će mu njegova mišica davati svu potrebnu snagu. Kralja njegovi neprijatelji nikad neće moći nadmudriti, niti će ga bezakonici moći nadvladati i tlačiti ga. Gospodin je zajamčio da će razbiti njegove protivnike i pogubiti njegove mrzitelje. Vjernost i milost (dobrota) Jahvina nikad neće otići od njega i Davidov će dom svoju snagu crpiti iz Boga.

89,25 ^(89,26) U skladu s obećanjem danim Abrahamu (Post 15,18), konačne granice kraljevstva protezat će se od Sredozemlja do rijeke Eufrat. U Postanku 15 piše da će se protezati od egipatske rijeke sve do velike rijeke, to jest rijeke Eufrat, ali kako egipatska rijeka utječe u Sredozemno more, granice su iste.

89,26-27 ^(89,27-28) David će Jahvu zvati svojim Ocem, svojim Bogom i stijenom svoga spasenja (utočištem). Bog će njega, zauzvrat, učiniti svojim prvorodencem i najvišim među zemaljskim kraljevima. Izraz "prvorodenac" katkad znači prvi po vremenskome redoslijedu, kao na primjer kada je Marija rodila svoga Sina, prvorodenca (Lk 2,7). Ali što se tiče Davida, ovaj izraz nije mogao imati takvo značenje jer je on bio *posljednji*, odnosno *najmlađi*. Jišajev sin. Stoga "prvorodenac" ovdje ima značenje prvoga po statusu ili časti, kao što je objašnjeno u ostatku stiha, da će ga Bog učiniti "najvišim među kraljevima svijeta". Isto to govori i apostol Pavao kad upućuje na Gospodina Isusa Krista kao na "prvorodenca svih stvorenja", odnosno prvorodenoga prije svakoga stvorenja (Kol 1,15). To ne znači da je Isus bio prvo stvoreno biće, kao što naučavaju neke sekte, nego da je nadmoćan, prvi *iznad svih stvorenja*.

89,28-29 ^(89,29-30) Nikad ništa neće preinačiti Božju ljubav prema Davidu u nešto

drugo, niti će što utjecati na Savez što ga je s njim sklopio. Davidovo će prijestolje trajati zauvijek, a kraljevska će loza biti održana za sva vremena.

89,30-32 ^(89,31-33) No kada Davidovi sinovi sagriješe, Savez ih neće poštediti kazne. Bog će se pravedno pozabaviti sa svakim kršenjem Zakona. Povijesno gledano, točno to se i dogodilo. Davidovi su potomci bili nevjerni Jahvi i on ih je kaznio šibom i ljutim udarcima biča babilonskoga sužanjsva.

89,33 ^(89,34) I pored svega toga, Savez je ostao; Bog ga i dalje drži. Iako je kraljevstvo na neko vrijeme bilo potisnuto i u Jeruzalemu nije bilo kralja koji bi vladao među njegovim narodom, Bog je ipak čudesno sačuvaov kraljevsko potomstvo, a u svoje će pravo vrijeme ponovno uspostaviti kraljevinu.

89,34-37 ^(89,35-38) Najjačim mogućim riječima, Bog ponavlja da je Savez neporediv i da je on sam čvrsto riješio održati svoje obećanje dano Davidu. Davidova će loza ostati dovijeka a njegovo će prijestolje trajati u sva vremena, kao sunce i kao mjesec, "vjerni svjedok na nebu".

89,38-39 ^(89,39-40) Gledano s vanjske strane, promatraču bi se moglo učiniti da je Bog zaboravio na svoj Savez s Davidom. Babilonci su napali Judeju i osvojili je, a njezine stanovnike odveli u sužanjstvo. Od tada pa do danas nitko ne sjedi na Davidovu prijestolju. Ali Bog nije zaboravio svoj Savez. Prije oko dvije tisuće godina u Davidovu se kraljevskom gradu (Betlehemu) rodio Gospodin Isus Krist. On je bio posvojeni Josipov sin, a budući da je Josip bio izravni potomak judejskih kraljeva, Isus je preko njega naslijedio *zakonito pravo* na Davidovo prijestolje (Mt 1). Pored toga, Isus je bio i Marijin *pravi* (po tijelu) *sin*, a kako je Marija pripadala izravnoj lozi Davidovih potomaka, preko Natana, naš je Gospodin pripadao Davidovu sjemenu (Lk 3,23-38). Savez je, dakle, ispunjen u Gospo-

dinu Isusu Kristu. Davidovo je prijestolje preko njega ovjekovječeno, a budući da on živi u sili vječnoga života, Davidov će potomak doista zauvijek sjediti na prijestolju. Jednoga dana, možda uskoro, Isus će se vratiti na zemlju da zauzme svoje zakonito mjesto na Davidovu prijestolju i da zavlada kao veliki Davidov Sin.

Naravno, Etan ovo nikako nije mogao znati. Što se njega tiče, sve je izgledalo kao da je Savez odbačen. Samo ga poslušaj dok se žali kako je Bog odbio i odbacio kraljevsku lozu, kako se silno razgnjevio na kralja kojega je pomazao. Za Etana tu nije bilo drugoga objašnjenja nego da Bog neće održati svoju riječ, da je odustao od obećanja što ga je dao Davidu i da je njegovu krunu bacio u prah. On je znao duboko u srcu da Bog ne može pogaziti svoju riječ i ne održati obećanje, no s koje god strane da pogleda, činilo se da se dogodilo upravo to.

89,40-45 ^(89,41-46) U jeruzalemskim su zidinama zjapile rupe, a gradske su utvrde bile porušene. Putnici koji su prolazili kroz grad uzimali su što su htjeli od nezaštićena plijena, pljačkao ga je tko god je tuda naišao i prisvajao sebi tko je što dohvatio, a poganski susjedi Judejaca, njihovi neprijatelji, rugali su se nesreći koja ih je zadesila. Desnica izraelskih neprijatelja se bila uzvisila i oni su likovali zbog svoje pobjede. Oružje Božjega naroda u boju se pokazalo beskorisnim; vojnici se jednostavno nisu mogli oduprijeti neprijatelju. Kralj je bio zbačen, a njegovo prijestolje divljački uništeno. Ponižen i pokriven sramotom, kralj se prerano pretvorio u starca.

89,46-48 ^(89,47-49) Činilo se kao da se Jahve Bog koji je sklopio Savez s Davidom, sada skriva od svoga naroda. Njegov je gnjev kao oganj gorio protiv Izraela. Tužan vapaj: "Ta dokle ćeš, Jahve?" uzdizao se ka nebu. Etan traži od Boga da se sjeti kako je kratkim stvorio ljudski život, kako je čovjek trošan i prolazan, a

naposljetku i beznačajan. U njegovo je vrijeme svaki čovjek mogao biti siguran u svoju smrt; moć podzemnoga svijeta naposljetku će ga ugrabiti. Mi imamo bolju nadu nego što ju je imao Etan; znamo, naime, da neće svi umrijeti, nego da će se svi preobraziti kada se Gospodin Isus Krist vrati po svoju Crkvu i odvede je kući na nebo (1. Kor 15,51; 1 Sol 4,13-18). No što se tiče starozavjetnih svetih, sve je ovo za njih bila tajna.

89,49-51 ^(89,50-52) Etanova je molitva veoma odvažna i čuje se do neba, ne može se prečuti. On pita što se dogodilo s Božjom iskonskom dobrotom koju je zajamčio Davidu najjačim mogućim riječima. Veoma je osjetljiv na podsmijeh i ruganje Izraelovih neprijatelja – i sam je morao podnositi njihove uvrede, dok su se prognanom kralju rugali na svakom koraku.

89,52 ^(89,53) No u završnome stihu vjera ipak pobjeđuje. Iako Etan ne može vidjeti odgovor na svoju nedoumicu, i dalje može blagoslivljati Jahvu. Doima se kao da govori: "Gospodine, ne mogu razumjeti, no i dalje ću vjerovati." Stoga završava svoju molitvu ushićenom porukom: "Blagoslovljen Jahve dovijeka! Tako neka bude. Amen!"

IV. ČETVRTA KNJIGA (PSALMI 90-106)

Psalam 90: Posmrtna zvona

Uz čitateljevo dopuštenje sada bih upotrijebio malo posvećene mašte kako bih objasnio ovaj psalam. Radnja se odvija u pustinji Sinaj. Prošle su godine od kako su se uhode vratili u Kadeš Barneu i donijeli svoje opako izvješće. Narod još uvijek s mukom putuje pustinjom, no na tome putu ne stiže nikamo. Njihov je trud uzaludan.

Svako jutro u Mojsijev šator dolazi glasnik i donosi najnovija izvješća o gu-

bicima. Umrli, umrli, umrli i još umrlih. Osmrtnice su najčešća i svakidašnja vijest, a pustinja sve više nalikuje groblju koje se širi. Svaki put kad narod razbije tabor kako bi krenuo dalje, iza njega ostaje još jedno polje grobova.

Tog posebnog dana Mojsije, Božji čovjek (U Kršćanskoj sadašnjosti ovdje stoji: "Božji sluga"), sve to više nije mogao podnijeti. Potpuno shrvan neprestanim posmrtnim zvonima, povlači se u svoj šator, baca se na zemlju i izlijeva ovu molitvu Bogu.

90,1-2 Usred tako mnogo prolaznosti i smrtnosti, on prvo nalazi olakšanje u Jahvinoj vječnosti. Dok sve drugo vene i nestaje, Bog je nepromjenjiv i uvijek ostaje dom i utočište njegovu narodu. Od vijeka do vijeka on je Bog "beskonačan, vječan i nepromjenjiv u svome biću, mudrosti, moći, svetosti, pravdi, ljubavi, dobroti i istini."

90,3-4 Bog je vječan i besmrtna a čovjek kratkoga vijeka i smrtna, tako da ovo stoji u oštroj suprotnosti. Čini se kao da Bog neprestano izdaje zapovijed: "Vratite se u prah", a beskrajn red ljudi vuče se ka grobu. Bogu koji je vječan, izvorni životni vijek paloga čovjeka, koji je u početku trajao oko tisuću godina, ne predstavlja ništa više od sjećanja na jučerašnji dan ili na dio noći.

90,5-6 Čak se i Mojsiju ljudski život čini kratkotrajnim i prolaznim kao san. Spavaš, sanjaš, probudiš se, a jedva da si svjestan prolaznosti vremena. Ili, da promijenimo ilustraciju, čovjekov je život kao trava – svježja i zelena ujutro, a već uvečer vene i suši se. Baš kao što je rekao Spurgeon, vijek je čovjekov kao vijek trave, "sije se, raste, vene, kosi i nestaje" (na engleskome ovo ima mnogo jači prizvuk zbog ritma: "sown, grown, blown, mown, gone" – op. prev.).

90,7-10 Iako je svaka smrt posljedica ulaska grijeha u svijet, Mojsije shvaća da je sve što se događa u pustinji oso-

bita Božja kazna njegovu narodu. Svi muškarci sposobni za boj koji su imali dvadeset ili više godina kada su izlazili iz Egipta, umrijet će prije nego što dođu do Kanaana. Zvonjava posmrtnih zvona znak je da je Bog ljut na svoj narod, jer su pristali uz nevjerne uhode umjesto da su zaposjeli Kanaan, kako su ih ohrabivali Kaleb i Jošua. Njihove su krivnje i tajni grijesi stalno pred njim – stoje pred njegovim licem kao nešto što ga neprestano razdražuje i izjeda. Stoga Izraelci žive pod tmurnim oblakom Božje srdžbe, a o njih se razbijaju uzburkani valovi njegova gnjeva. Neki su, istina, doživjeli tih određenih sedamdeset godina života, a neki, štoviše, i svih osamdeset. No čak i u njihovu slučaju, život je umor – muka i nevolja. Jedna bolest prati drugu; slabosti se samo redaju. I najmanje zadaće iziskuju golem napor. I ubrzo, srce prestaje kucati i još jedna osoba postaje "lice koje nedostaje".

90,11-12 Božji čovjek osjeća strahopoštovanje prema Božjoj sili koja se probudila i koja se sada očituje u žestoku gnjevu. Tko može proniknuti dubinu Božje srdžbe, pita se psalmist; tko je može proniknuti tako da bi se kao što treba bojao Boga? Ovoliko je sigurno: sila Božjega gnjeva treba nas potaći da cijesimo svaki dan svoga života te da svaki trenutak provedemo u poslušnosti Bogu i to na takav način da nam se uračuna za vječnost.

90,13-14 Mojsije moli Jahvu da se vrati k svome narodu i bude mu milostiv. Hoće li njegov gnjev plamtjeti zauvijek? Zar im se neće smilovati i nasititi ih rano svojom dobrotom, okrijepiti ih svojom milošću, kako bi preostale dane svoga života mogli živjeti spokojno i sretno?

90,15-16 Sada Mojsije moli za "izjednačenje vremena" ili "poravnanje", to jest, traži toliko godina radosti i sreće za Izrael, koliko su trajale godine nesreće i nevolje. Već su vidjeli Božju silu koja se

očitovala u djelima osude; sada moli da Gospodin pokaže svoju drugu stranu u djelima milosti.

90,17 Naposljetku, posrednik traži od Gospodina da milostivo pogleda na svoj izabrani zemaljski narod te da ih učini plodonosnim u svim pothvatima: “daj da nam uspije djelo naših ruku, djelo ruku naših neka uspije.”

Psalam 90 tradicionalno se, kao jedan od omiljenih tekstova, čita na kršćanskim sprovodima. I nije to bez razloga, jer nas podsjeća koliko je život kratak, kao i na potrebu da nadoknadimo vrijeme ili ugrabimo svaku priliku. No ovaj psalam ne odiše utjehom i jamstvom novozavjetnoga doba. Krist je obasjao “život i besmrtnost Radosnom vijesti” (2. Tim 1,10). Mi znamo da je smrt dobitak (Fil 1,21); znamo da smrt znači rastajanje od tijela i odlazak kući na nebo, gdje ćemo boraviti s Gospodinom. Stoga sumorne i mračne izgleda što ih donosi ovaj psalam treba zamijeniti radošću i pobjedom vjernikove nade u Kristu, jer je sada smrt izgubila svoj žalac, a grob je lišen svoje pobjede (1. Kor 15,55 i dalje). Vjernik slobodno može pjevati:

Smrt je svladana! Recite to s radošću
svi vjerni;

Gdje ti je sada pobjeda hvalisavi
grobe?

Isus živi! – zato tvoja vrata više nisu
sumorna;

Isus živi, moćan i snažan da nas
izbavi.

– *Fanny J. Crosby*

Psalam 91: Moj psalam

1922. godine, na Zapadnim Hebridima (Western Hebrides), petogodišnji dječak umirao od difterije. U njegovu se grlu formirala sluzokoža, tako da mu je disanje bilo sve teže – zapravo je postajalo nemoguće. Njegova majka, kršćanka,

okrenula je leđa da ne vidi njegov posljednji dah. Baš u tome trenutku začulo se lupanje na vratima. Bio je to njezin šogor iz susjednoga sela. Rekao je: “Samo sam ti došao reći da ne brineš zbog djeteta. Ozdravit će, a Bog će jednoga dana spasiti njegovu dušu.” Majka je bila zburnjena i u nevjerici je uzvratila: “Na osnovu čega to kažeš?” On je onda objasnio da je sjedio kraj vatre i čitao Psalam 91, kad mu je Bog jasno progovorio kroz posljednja tri stiha:

Jer je svoju ljubav stavio u mene,
izbavit ću ga i osloboditi;
jer poznaje moje veliko ime,
na visinu ću ga postaviti.

Zazvat će me i ja ću ga uslišiti;
uvijek ću biti s njim,
izbavit ću ga iz nevolje,
spasit ću ga i proslaviti.

Nasitit ću ga životom,
darivat ću ga dugim danima;
svoje spasenje pokazat ću mu
da ga vidi svojim očima

– *from The Scottish Psalms
In Metre.*

Ja sam bio taj dječak. Te me je noći Bog izbavio od smrti; moju je dušu spasio trinaest godina kasnije i nasitio me dugim životom. Prema tome, shvatit ćeš zašto Psalam 91 zovem *svojim*. Obično u šali dodam da sam voljan podijeliti ga s drugima – ali ovo je izričito *moj* psalam!

Većina se teologa sa mnom uopće ne slaže. Kažu da je ovo mesijanski psalam. I naravno, u pravu su. Njegovo se osnovno *tumačenje* odnosi prvenstveno na našega veličanstvenog Gospodina Isusa Krista. I mi ćemo ga proučavati s tog staništa, no duž cijeloga puta imat ćemo na umu da u manjem obimu sva njegova dragocjena obećanja možemo, na odgovarajući način, *prisvojiti* za sebe:

Sve rijeke tvoje milosti, tvrdim to;
nad svakim obećanjem pišu moje ime

91,1-2 Isus je taj koji na nadmoćan način prebiva pod zaštitom Svevišnjega i boravi u sjeni Svemogućega. Nikad nije postojao život kao što je njegov. Isus je živio u apsolutnom, neprekinutom zajedništvu s Bogom, svojim Ocem. Ništa nije činio po svojoj volji, nego samo ono na što ga je upućivao njegov Otac. Iako je bio savršeni Bog, istodobno je bio savršeni Čovjek i svoj je život na zemlji živio izričito i potpuno ovisan o Bogu, pouzdajući se samo u njega. Zato je mogao bez okolišanja podići pogled ka nebu i reći: "Zaklone moj! Utvrdo moja! Bože moj u koje se uzdam!"

91,3 Od trećega do trinaestog stiha kao da se čuje glas Svetoga Duha koji Gospodinu Isusu Kristu daje jamstvo apsolutne i nevjerojatne sigurnosti koja mu pripada, jer svoj život živi u savršenoj pouzdanju. Koja su to jamstva sigurnosti? Ima ih devet:

Izbavljenje od skrivenih opasnosti. Ptičarska zamka simbolizira opake urote što ih kuju neprijatelji kako bi ulovili neoprezne.

Otpornost na smrtonosne bolesti. U slučaju našega Gospodina ne postoji ni jedan jedini razlog zbog kojega bismo vjerovali da je ikad bio bolestan.

91,4 *Zaklon i utočište kod Svemogućega.* Božja nježna i osobna skrb uspoređuje se sa skrbi majke ptice za njezine mlade.

Zaštita u Božjoj vjernosti. Njegova su obećanja sigurna. Što je rekao, to će i učiniti. Zato je to vjernikov štit i obrana.

91,5 *Sloboda od straha.* Spominju se četiri vrsti opasnosti koje obično izazivaju strah:

Napadi koje neprijatelji poduzimaju pod okriljem noći pogotovo su strašni, jer im je teško otkriti ishodište.

Strijela što leti danju mogla bi biti shvaćena doslovce kao projektil, ili u prenesenom značenju kao "pakosne zavjere i klevete opakih" (*Amplified Version* – prošireno izdanje Biblije).

91,6 "Kuga što se šulja kroz tmine" također se može shvatiti doslovce i u prenesenom značenju. Tjelesna bolest napreduje tamo gdje je zaštićena od sunčevih zraka, a moralno zlo također cvjeta u mraku.

"Pošast što hara o podne." Nije nam točno naznačeno o kakvoj se pošasti radi i možda je bolje ostaviti ovaj navod i ne pokušavati ga objasniti, jer u tom slučaju obećanje može imati širu primjenu.

91,7-8 *Sigurnost, čak i usred krvoprolića.* Čak i na mjestu na kojemu se odvija sveopći pokolj, ljubljeni je Božji Sin siguran. Kad grešnici budu kažnjavani on će biti samo promatrač i ma što se događalo oko njega, ništa mu neće moći nauditi.

91,9-10 *Sigurnost od nesreće.* Jer je Spasitelju zaklon uvijek bio Jahve, Bog Svevišnji, i zato što je odabrao njega sebi za okrilje, neće ga stići nesreća niti će mu se približiti kakva nevolja.

91,11-12 *Garda sačinjena od vojske anđela.* Ove je stihove naveo sotona kada je kušao Gospodina Isusa Krista, govoreći mu da se baci dolje s vrha Hrama (Lk 4,10-11). Isus nije osporio da se ovi stihovi odnose na njega, no jest osporio njihovu primjenu u kontekstu izlike za iskušavanje Boga. Naime, Bog nije rekao Spasitelju da skoči s Hrama. Da je skočio, djelovao bi mimo Božje volje, a onda obećanje o zaštiti više ne bi vrijedilo.

91,13 *Pobjeda nad lavom i zmijom.* Zanimljivo je da se sotona zaustavio prije nego što je došao do ovoga stiha. Da ga je naveo, opisivao bi *vlastitu sudbinu!* Da-

vao je u Pismu predstavljen kao "ričući lav" (1. Pt 5,8) i "stara zmija" (Otk 12,9). Kao lav, on je bučan, užasan progonitelj koji primjenjuje fizičko nasilje. Kao zmija, služi se lukavstvima i varkama kako bi obmanuo i uništio.

I tako je Sveti Duh dao devet jamstava o zaštiti i sigurnosti Sina Čovječjeg tijekom njegova života na zemlji – života što ga je proživio u savršenome pouzdanju i poslušnosti. U ovome trenutku Bog Otac potvrđuje ta jamstva sa svojih šest izvanrednih "ja ću" (ovo sad već ovisi o gramatici pojedinoga jezika, tako se kod nas "(ja) ću" ponavlja sedam do osam puta). Možda ovo sadrži nagovještaj cjelokupnoga života i službe Čovjeka Isusa Krista:

91,14 *Njegov besprijekoran život na zemlji.* "Izbavit ću ga jer me ljubi, zakrilit ga jer poznaje ime moje."

91,15 *Njegovo stradanje za grijehе svijeta.* "Zazvat će me, a ja ću ga uslišiti, s njim ću biti u nevolji."

Njegovo uskrsnuće i uznesenje. "Spasit ću ga i proslaviti."

91,16 *Njegovo sadašnje stanje dok sjedi Bogu zdesna, kao i njegovo predstojeće kraljevstvo.* "Nasitit ću ga danima mnogim, pokazati mu spasenje svoje."

Eto, toliko što se tiče poruke ovoga psalma! Ali čekaj! Ti vjerojatno misliš na sve ono što psalam ne kaže, na važna pitanja na koja u njemu nismo dobili odgovor. Na primjer, kako ćemo pomiriti sva ta obećanja o zaštiti i čuvanju Mesije sa činjenicom da su ga ljudi naposljetku *doista* ubili? A primijenimo li ovaj psalam na današnje vjernike, kako njegovu poruku uskladiti sa činjenicom da neki među njima podliježu bolestima, padaju u ratovima ili ginu u zrakoplovnim nesrećama?

Dio odgovora nalazi se, makar djelomice, u sljedećem: Onaj koji se pouzdaje u Jahvu je besmrtn sve dok ne završi svoju službu; sve dok njegov posao na zemlji nije gotov, neće umrijeti. Isus je

toliko rekao i svojim učenicima. Naime, kada im je predložio da opet odu u Judeju, oni su odgovorili:

"Rabbi – rekoše mu učenici – pa sad su te Židovi htjeli kamenovati, a ti ponovo ideš onamo!" "Zar dan nema dvanaest sati? – odgovori Isus. – Tko hodi po danu, ne spotiče se, jer vidi svjetlo ovoga svijeta. A tko ide po noći, spotiče se, jer nema u sebi svjetla." (Iv 11,7-10).

Gospodin je znao da ga Židovi ne mogu ni dotaći sve dok ne obavi posao zbog kojega je došao. A ovo vrijedi za svakog vjernika; čuva ga Božja sila kroz vjeru.

Osim toga, Gospodin može govoriti vjerniku na poseban, osoban način kroz neki stih ili stihove ovoga psalma. Učini li Bog to, vjernik se može pozvati na to obećanje, prisvojiti ga i osloniti se na njega. Moje iskustvo ispričano na početku komentara ovoga psalma ilustrira ovo što govorim.

I na kraju, općenita je istina da je onima koji se pouzdaju u Gospodina zajamčena njegova zaštita. No mi smo skloni previše naglašavati iznimke. Opće pravilo i dalje stoji: u Gospodinu je sigurnost.

Psalam 92: Lekcija iz duhovne botanike ^(15/16)

92,1-5 ^(92,2-6) Nitko ne može osporiti činjenicu da je zbilja dobro slaviti Jahvu. Dobro je u smislu da Gospodin zaslužuje takvu hvalu, a dobro je i za onoga tko je iskazuje, kao i za one koji slavljenje slušaju. Pjevati hvalospjeve imenu Svevišnjega prikladno je barem toliko koliko netko u tome može sudjelovati. A materijala za zahvalu i slavljenje ne nedostaje. Njegova ljubav (dobrota, milost) beskrajna je tema koja se može navješćivati ujutro, a njegova vjernost sasvim dostatna

da ispuni duge noćne sate. A onda neki obogaćuju ljepotu pjesme glazbalima – harfom od deset žica, lirom i citarom stvaraju ugodan zvuk. I ma koliko mnogo bilo pjesme i glazbe, to nije dovoljno da bi se iskazala zahvalnost Gospodinu i da bismo ga proslavili za njegovo čudesno djelo stvaranja, za njegovu promisao i otkupljenje. Već i sama pomisao na sve što je Bog učinio potiče srce da mu kliče i zapjeva radosnu pjesmu. Veličanstvena i kompleksna Božja djela, njegovi duboki naumi i mudre nakane dolijevaju ulje na vatru slavljenja (u pozitivnome smislu).

92,6-9 ^(92,7-10) Ali ne očekuj od tjelesnoga čovjeka da shvati duboke Božje naume, kao ni bilo što drugo što dolazi od Boga. On to ne može shvatiti, “jer se to mora uz pomoć Duha prosuđivati” (1. Kor 2,14). Što se tiče Božjih istina, tjelesni je čovjek tup i glup, mada istodobno može biti intelektualni gorostas, procjenjuje li ga se sa stanovišta svijeta. On se jednostavno ne može uhvatiti u koštac s činjenicom da nepromjenjivi moralni zakoni u svemiru nalažu uništenje bezbožnika. Iako se može činiti kako takav čovjek napreduje neko vrijeme, njegov je uspjeh ipak kratkovječan kao trava. Kao što je sasvim sigurno da je Jahve dovijeka uzvišen, jednako je sigurno da će njegovi neprijatelji propasti i rasuti se.

92,10-11 ^(92,11-12) Ali tu je i druga strana novčića jer Bog uzvisuje rog pravednika, kao što je podigao rog u bivola, što znači da daje snagu i čast svome narodu. Također, Bog svoje vjerne pomazuje čistim (novim, svježim) uljem, što slikovno prikazuje milostivu službu Svetoga Duha. Kada se bude pisalo posljednje poglavlje, Božji će sveti svjedočiti o smrti svojih neprijatelja i čut će dug, dubok jauk njihove propasti.

92,12-15 ^(92,13-16) Blagostanje pravednika može se usporediti s cvjetanjem palme i rastom libanonskoga cedra. Palma simbolizira ljepotu i plodnost, dok je li-

banonski cedar simbol snage i trajnosti. Razlog za bujan rast vjernikâ je u tome što su zasađeni u Jahvinu Domu i cvjetaju u dvorima našega Boga. Drugim riječima, žive u svakodnevnom zajedništvu s Gospodinom, tako da svoju snagu i sve što im je potrebno za život crpe iz njega. Godine ne umanjuju njihovu plodnost, zato i u starosti donose jedar i svjež rod. U njima uvijek pulsira bodar duhovni život (biljni sok, sočnost) i njihovo svjedočanstvo ostaje trajno zeleno. Njihovo je blagostanje dokaz da je Jahve predan ispunjenju svoga obećanja. On je stijena na koju se vjernik s potpunim pouzdanjem može osloniti, jer u vezi njega nema ništa nepouzdan.

Bezbožnici se u ovome psalmu porede s travom (st. 7 ⁽⁸⁾), dok se pravednici porede sa zimzelenim biljkama (st. 14 ⁽¹⁵⁾). Bezbožnici venu, kopne i nestaju, a pravednici nastavljaju dalje, iz snage u snagu. To je redosljed duhovne botanike.

Psalam 93: Vječni Kralj i njegovo vječno prijestolje

93,1-2 Pjesme koje će se pjevati kada Isus bude okrunjen kao Jahve su spremne – a ovo je jedna od njih i navješćuje taj veličanstveni dan kada će se Izraelov Mesija proglasiti Kraljem. Bit će tad zaodjeven u sjaj i veličanstvo, za razliku od niskog roda i poniznosti kojima je njegov prvi dolazak bio obilježen. Otvoreno će se obući u silu koja mu je potrebna da bi vladao svijetom. A uvjeti u svijetu tad će biti utvrđeni na čvrstim i postojećim osnovama i neće više biti podložni beskrajnim moralnim i političkim trzavicama.

Jahvino je prijestolje, dakako, uvijek postojalo, no nikad nije bilo tako jasno pokazano, kako će biti u osvit Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva na zemlji. Sam Kralj je također vječan i baš kao što njegova vlast nema početak, neće imati ni kraj.

93,3-4 Kad psalmist govori o rijekama što se podižu, golemim vodama i bijesnim morima, čini se jasnim da misli na poganske narode koji su tlačili njegov narod kroz stoljeća i koji će se urotiti i protiv Kralja kad dođe i zavlada svijetom. No njihovi će pokušaji biti uzaludni i kratkotrajni. Iako će podići glas koji će odjekivati jezivim prijetnjama i užasnim hvalisanjem, uvidjet će da je ustoličeni Kralj, Jahve, jači i silniji od njihovih saveza, od svih naoružanih vojnih sila koje mogu okupiti.

93,5 Tad će se vidjeti da je Božja riječ, na kraju krajeva, istinita, a sva obećanja što ih je dao o porazu svojih neprijatelja i ustanovljenju svoje pravedne vladavine, ispunit će se. Hram u Jeruzalemu bit će očišćen od svake opačine; bit će to odgovarajuća čistoća za onoga kojemu taj Dom pripada.

Svi će biti sveti kad on bude vladao; i sve će biti obilježeno svetošću, kao što je pretkazano u knjigama proroka Izaije 23,18 i Zaharije 14,20-21, te u Otkrivenju 4,8.⁶²

Psalam 94: Bog osvete

U svome sjajnom djelu *The Attributes of God* ("Božje osobine") A. W. Pink piše:

Žalosno je kad shvatimo da ima tako mnogo onih koji ispovijedaju kršćanstvo a koji, kako se čini, smatraju da je Božji gnjev nešto za što se treba ispričavati, ili u najmanju ruku žele da nešto takvo ne postoji. Drugi gaje iluzije te samim tim varaju sami sebe da Božji gnjev nije dosljedan njegovoj dobroti, te ga stoga nastoje odagnati iz svojih misli. Ali Boga nije stid obznaniti da su osveta i gnjev njegovi, da pripadaju njemu. Božji je gnjev dio njegova savršenstva, jednako kao što su to njegova vjernost, moć ili milosrđe. Upravo

sama Božja priroda čini pakao jednako stvarnom potrebom koliko je to i raj.⁶³

94,1-3 U Psalmu 94 slušamo vjerni izraelski Ostatak koji u posljednjim danima zaziva Boga osvetnika da se pokaže i da očituje svoju mržnju prema zlu i onima koji ga čine. Došlo je vrijeme da se pravedni Sudac sve zemlje osveti za zločine zlih vladara što su ih počinili protiv njegova naroda. Vapaj "Dokle?" samo što nije utišan, a hvalisanje bezbožnika uskoro će biti ušutkano.

94,4-7 Ovdje psalmist nabraja osude koje bi trebale stići ohole progonitelje. "Čuj njihov bezobrazluk! Vidi kako su drski! Slušaj kako se hvale na sav glas!" (LB – slobodan prijevod). Opaki pod petama gnječe Jahvin narod i tlače ga; ne prestaju s napadima na njegovu vjernu baštinu. Zlostavljaju i progone udovice koje su bez obrane, pridošlicu koji ništa ne sumnja, bespomoćne siročiće. I za sve to vrijeme uvjereni su da Jahve ništa ne vidi, da Bog Jakovljevi ne opaža što se događa ili da ga nije briga.

94,8-11 Kako su bezumni! Kakvi luđaci moraju biti takvi ljudi kad misle da Bog nije svjestan! Kad je Stvoritelj bio tako vješt da u čovjekovo tijelo zasadi uho, zar nema moć da čuje što govore zlikovci? Zar onaj koji je stvorio oko sâm može biti slijep i ne vidjeti što se događa? Kad ima silu da kažnjava narode, kao što pokazuje povijest, zar je nesposoban kazniti zločince koji tlače njegove voljene? Kako Bog može imati manje znanja nego što ga je dao čovječanstvu? Činjenica je da Gospodin zna sve; točno zna što ti nepošteni ljudi misle i zna da su njihove misli isprazne, da su same trice i kučine.

94,12-15 Vjera omogućuje izmučeno-me psalmistu da svoje nevolje vidi kao dio Božjega odgoja, kao način na koji ga Bog poučava. Predivno je primati Jahvinu pouku i učiti se u njegovu Zakonu;

zato je blago čovjeku kojega Bog odgaja. On mu daje mir od nesretnih, zlih dana, dok se zlikovcu kopa grob. Može biti siguran da Jahve nikad neće odbaciti svoj narod, niti će napustiti svoju baštinu koju ljubi. Pravda će ponovno biti uspostavljena; doći će na mjesto koje joj pripada i časni će je ljudi pokazivati prema drugima i zauzvrat primati.

94,16-19 Bilo je razdoblja kada se psalmist pitao tko će ga obraniti od porazne sile zlotvora. Ali nikad nije bio napušten, Jahve ga nikad nije ostavio samog. Uvijek mu je dolazio u pomoć; inače bi odavno sišao u tišinu groba. Svaki put kad bi pomislio da je gotov, da će posrnuti pod napadima ljudi, otkrivao bi da ga Jahvina milost (dobrota) podupire. Kad god bi se u njegovu umu počele skupljati tjeskobe i množiti se brige i sumnje, Gospodin je umirivao njegovu dušu i tješio ga svojim utjehama.

94,20-23 Može li između tih opakih vladara i Jahve ikad biti zajedništva? Zar je između Krista i antikrista moguće partnerstvo? Može li Gospodin dati za pravo ljudima koji stvaraju uredbe i donose propise kako bi ozakonili grijeh; zar se on može složiti s njima? Postaviti ovo pitanje znači odgovoriti na njega. Vladari opijeni vlašću ubijaju pravедnika i osuđuju nedužnoga. Ali Jahve je utvrda svojima vjernima; on je njihova stijena i utočište u kojemu se mogu sakriti. On će platiti nepravednicima punom mjerom. Istrijebit će ih zbog njihove zloće. Da istrijebit će ih Jahve, Bog naš.

Sic semper tyrannis!
(Tako uvijek tiraninu!)

Psalam 95: Štovanje i upozorenje

Psalam 95 počinje pozivom punim životne radosti na slavljenje Boga, tako da ga je teško čitati a ne biti ponesen istim ushićenjem što ga izražava pisac. (U Po-

slanici Hebrejima 4,7, ovaj se psalam pripisuje Davidu, ali izraz "u Davidu" može značiti i samo Knjiga psalama, budući da je mnogo njih napisao David.)

95,1-2 Nema sumnje da u ovim stihovima slušamo glas Svetoga Duha koji pred kraj mračnoga razdoblja velike nevolje poziva Izrael da se vrati štovanju Jahve Boga. No ne smijemo prečuti njegov glas koji poziva i nas da se vratimo "od svakoga idola koji nas drži vezanim za sebe."

Zanimljivo je primijetiti koliko se raznolikih izraza rabi kako bi se opisalo pravo slavljenje i štovanje Boga. Slaviti znači pjevati Jahvi. Znači radosno uzvikivati Hridi našega spasenja; to jest raspukloj vječnoj Stijeni u kojoj nalazimo vječno utočište. Znači doći pred njegovo lice, priznajući sa zahvalnošću sve što je učinio za nas. Znači klicati mu pjevajući hvalospjeve, tako da odzvanjaju krovovi.

95,3-5 I baš kao što postoji mnoštvo raznolikih načina za slavljenje, tako je i opseg slavljenja beskrajan. Jahvu treba slaviti jer je on velik Bog (heb., *El*, tj., Svevišnji, Svemogućí). On je veliki Kralj nad svim lažnim bogovima pogana. Zemaljske dubine su u njegovoj ruci, u smislu da ih Bog posjeduje. Gorski vrhunci također su njegovi, jer ih je on načinio. On je stvorio moćna mora i oceane i njegove su ruke načinile kontinente i otoke.

95,6-7a Ali sada odzvanja drugi poziv na štovanje, a on je još osobniji i prisniji. Trebamo se pokloniti, pasti na koljena i štovati Jahvu, Boga koji nas je stvorio, jer je on naš Bog. Naš je i po stvaranju i po otkupljenju. On je Bog Pastir koji je dao svoj život za nas. Zato smo mi sada narod paše njegove i ovce koje vodi, usmjerava i čuva njegova probodena ruka (kraj stiha 7a u izvorniku i NKJV glasi: "ovce njegove ruke).

95,7b-9 Usred psalma, na kraju sed-

moga stiha dolazi do nagle promjene iz slavljenja u upozorenje. To je pun čežnje, izražajan uzdah Svetoga Duha:

O da danas glas mu poslušate...

U preostalim stihovima čujemo Jahvin glas kako osobno upozorava svoj narod kakvo je zlo tvrdo srce, srce koje ne vjeruje. Kod Meribe, u blizini Refidima, Izraelci su izazivali Boga, žaleći se da nemaju vode (ovo je bilo isto mjesto kao i Masa – Izl 17,7). Kod druge Meribe, nadomak Kadeša, Mojsije je uvrijedio Boga jer je udario štapom po stijeni, umjesto da joj progovori (Br 20,10-12). Ova dva događaja, jedan na početku putovanja kroz pustinju, a drugi gotovo na samome kraju, tvore značajne krajnje postaje koje u svojim imenima (Meriba = pobuna; Masa = kušanje) izražavaju nevjeru naroda tijekom toga razdoblja. Premda su vidjeli Božja čudesna djela kad ih je izbavljao iz Egipta, iskušavali su ga i provjeravali.

95,10-11 Ovo izazivačko stanje trajalo je četrdeset dugih godina. Naposljetku je Bog, u biti, rekao: “Sad mi je dosta. Ovi zamorni ljudi imaju nestalna srca, sklona lutanju. Riješeni su zanemariti put koji sam im odredio. Zato se zaklinjem svečanom zakletvom da nikad neće ući u mjesto moga pokoja, mjesto što sam im ga pripremio u Kanaanu.”

Ove jetke, bolne riječi, nekoć izrečene Izraelu, navedene su u Poslanici Hebrejima 3,7-11 i upućene su svakoj osobi koja bi možda mogla doći u kušnju da ostavi Krista kako bi se vratila Zakonu. A čut će se i kao upozorenje Izraelu u posljednjim danima, da će ih nevjera ostaviti izvan Božjega pokoja tijekom Milenija.

Nevjera isključuje ljude iz Božjega pokoja u svakoj dispencaciji (objašnjenje o dispencaciji nalazi se u eseju na tu temu u Knjizi Izlaska, na početku poglavlja 19 – op. prev.).

Psalam 96: Kralj dolazi

U Psalmu 96 nalazimo najmanje sedamnaest različitih načina slavljenja Gospodina danih u obliku živahnih zapovijedi. Obrati pozornost na ponavljanje riječi “pjevajte” (st. 1, 2), “dajte” (st. 7, 8) i “neka” (st. 11, 12).

96,1-2 Nova je pjesma himna koja će se pjevati kada se Gospodin Isus Krist vrati na zemlju, kako bi započeo svoju veličanstvenu vladavinu. Neće to biti samo *nova pjesma*, nego i *univerzalna*; u njoj će se pomiješati glasovi ljudi iz svih naroda na svijetu. Ljudi će blagoslivljati Gospodnje ime i neprestano svjedočiti o sili njegova spasenja. “Svakoga će dana govoriti nekome da on spašava (LB, tj. “Biblija živim jezikom”); slobodan prijevod).

96,3-6 Ono što će oni činiti u budućnosti mi bismo trebali činiti sada, naime, navješćivati narodima njegovu slavu i pripovijedati među svim pucima o njegovim čudesima. Jahve je velik, beskrajno veći od svih bogova. Lažni bogovi, načinjeni od drveta ili kamena, nemoćni su; pravi je Bog samo Jahve, koji je stvorio nebesa. Njegove su osobine nalik nerazdvojnim slugama; svuda ga prate. Tako slava i veličanstvo blistaju pred njima, a sila i sjaj (krasota) čekaju na njega u njegovu Svetištu (ovaj stih na hrvatski veoma lijepo prevodi Silvije Grubišić: “Veličajnost i sjajnost kroče pred njim, moć i krasota njemu su sa strana”, što točno odražava poantu pisca – op. prev.) Knoxov prijevod glasi: “Čast i krasota njegova su pratnja; slava i veličanstvo stanuju u njegovu Svetištu.”

96,7-9 Ako doista priznajemo i cijeni-mo veličinu, slavu i dobrotu Jahvinu, željeto ćemo da i drugi ljudi veličaju njegovo ime. Stoga psalmist poziva obitelji naroda (st. 7; NKJV, Šarić, Grubišić; ostali ovdje imaju “narodna plemena”) da se udruže i svi zajedno daju Jahvi slavu, silu

i čast, govoreći mu kako je veličanstven, uzvišen i moćan. Trebaju mu dati slavu doličnu njegovu imenu i donijeti žrtvene darove koje će položiti pred njegove noge. Trebaju mu se pokloniti u svetoj krasoti (NKJV, Daničić), ili u svetome uresu (NASB, Šarić stariji prijevod, Martinjak). Cijeli bi se svijet trebao pokloniti pred njim i tako mu odati počast.

Spominjanje svete odjeće opominje nas da čak i odjeća koju nosimo na bogoslužju ili u vrijeme molitve i slavljenja treba biti prikladna i odgovarati prigodi. Iako je istina da je strahopoštovanje prvenstveno pitanje srca, činjenica je da ga možemo izraziti i prigodnom odjećom. Neuredna odjeća na bogoslužju, na primjer, odaje nemarnost kakva se rijetko vidi i na svadbama i na sprovodima.

96,10 Ovaj stih poistovjećuje povod za novu pjesmu s ustoličenjem Mesije Kralja. Jahve je započeo svoju vladavinu! Svjetski je poredak utvrđen i stoji na tako čvrstim temeljima da ga ne mogu pomaći ni ratovi, ni depresija, ni siromaštvo, ni nepravda ni katastrofe, niti bilo koja druga kriza. Prvi dio rečenice: "Svijet on učvrsti da se ne pomakne" mora se shvatiti u smislu "nijedanput tijekom Kristove tisućgodišnje vladavine". Znamo da će nakon toga vremena nebo i zemlja biti uništeni vatrom (2. Pt 3,7-12). Glavna je misao na ovome mjestu da će Gospodin vladati nad narodima pravedno i zaštititi ih od loših, uznemirujućih utjecaja.

96,11-13 Sva je tvorevina pozvana da se pridruži radosnoj svečanosti, kad Jahve (JHVH)⁶⁴ bude dolazio kako bi zavladao svijetom. Radovat će se tad nebesa i klicat će zemlja. Hućat će more i sve što je u njemu ("More i sve što je u njemu gromoglasno će ga slaviti – Gilineau; slobodan prijevod). Nijedno polje na to neće ostati nijemo kao "nijedno drvo u šumi, nego će se radovati pozdravljajući dolazak svoga Gospodina" (Knox; slobodan prijevod). Jer Jahve dolazi vladati svijet-

tom. A vladat će u savršenoj pravednosti i potpunome poštenju.

"Zašto se dakle kolebate dovesti kralja natrag?" (2. Sam 19,10^(19,11)).

Psalam 97: Svjetlost se za pravednika sije!

97,1 Na samome početku psalma vidimo da je Jahve – ovdje znači Gospodin Isus Krist – preuzeo svoje prijestolje. Došao je dan krunidbe i diljem se svijeta svetkuje i raduje. Primorske zemlje i daleki otoci nikad nisu upoznali takvu radost.

97,2 Dolazak Kralja opisan je slikovitim izrazima koji pobuđuju dubok osjećaj strahopoštovanja. Prije svega, Kralj je obavijen oblakom i tamom – ovo je podsjetnik da je naš Gospodin često tajanstveno skriven ljudskim očima i veličanstveno nedokučiv u svojim putevima. Kako malo zapravo znamo o njemu! A pravda i pravo temelj su njegova prijestolja. Njegova je vlast savršena – dobrotvorna monarhija – jer u njoj nema pogrešne primjene prava, ni krivih presuda ni izvrtanja istine.

97,3-5 Pred njim ide golemi plameni oganj i proždire sve koji ne poznaju Boga i koji se ne pokoravaju Evanđelju našega Gospodina Isusa Krista (2. Sol 1,8). Murne njegovih presuda obasjavaju svijet, a narod ih gleda i strepi. Ovo je vrijeme kada će se "spustiti svaka gora i brežuljak" (Iz 40,4) – drugim riječima, kada će sve što sebe uzdiže nad Božjim znanjem biti poniženo.

97,6a "Nebesa navješćuju pravednost njegovu." Kada bude dolazio na nebeskim oblacima (Otk 1,7) sa svojim svetima koje je otkupio svojom krvlju (1. Sol 3,13), svijet će vidjeti da je Gospodin doista pravedan jer će obnoviti Izrael kao što je obećao. Također, Gaebelein to ova-ko objašnjava:

Mnogi sinovi koje je Gospodin priveo

k slavi obznanjuju njegovu pravednost, to silno djelo pravednosti učinjeno na golgotskome križu, po kojemu su otkupljeni spašeni i po kojemu su sada proslavljeni.⁶⁵

97,6b “Svi narodi gledaju mu slavu.”

Kralj je tu u svojoj krasoti,
sada se bez vela vidi njegovo lice.
Bilo je to dobro putovanje
iako je između ležalo sedam smrti.
Janje sa svojom pravednom vojskom
na goru Sion silazi
i slava sada prebiva,
svuda po Emanuelovoj zemlji.

– Anne Ross Cousin

97,7 Što li će onda misliti idolopoklonici? Bit će u neprilici i, do kraja satjerani u škriljac, shvatit će da su štovali prazno ništavilo.

Rečenica na kraju sedmoga stiha, “Poklonite mu se svi bogovi”, u Septuaginti glasi: “Neka mu se poklone svi anđeli Božji”, i tako je navedena u Poslanici Hebrejima 1,6. Hebrejska riječ koja se nalazi na ovome mjestu (*Elohim*) obično znači Bog, no može upućivati i na anđele, suce, vladare ili štoviše, na poganske bogove i božanstva.

97,8-9 Grad na Sionu sluša vijesti o Kraljevim pobjedama protiv buntovnika i idolopoklonika i raduje se. Judini se gradovi pridružuju slavlju. “Sion radostan sluša, gradovi Judini kliču zbog tvoji sudova, o Jahve!” Najzad je moguće vidjeti Jahvu onakvog kakav je uvijek bio – Svevišnji nad svom zemljom i uzvišen visoko nad svim drugim vladarima, stvarnim i izmišljenim.

97,10 “Vi koji ljubite Gospodina, mrzite na zlo” (NKJV, Daničić, Bakotić, Martinjak). Ovo dvoje je u moralnoj korelaciji – ljubav prema Jahvi i mržnja prema svemu što mu se protivi. Oni koji prođu

ovu kušnju bit će pod njegovom posebnom zaštitom i brigom.

97,11 Svjetlost se poput sjemena sije na pravednika (NKJV, Bakotić) što slikovito govori da Kristov dolazak znači razlijevanje svjetla svim ljudima koji čine što je pravo i neizrecivu radost svima čija su srca čestita i iskrena.

97,12 Ovim su pozivom svi Božji pravednici pozvani da se pridruže veselju, da se raduju u Jahvi i daju hvalu za spomen njegovoj svetosti (prema NKJV tekstu na margini, gdje stoji: “ili *njegovoj svetosti*”, dok u tekstu Biblije stoji: “njegovu svetom imenu”, kao i u našim prijevodima). Ovo je iznenađujući završetak za ovaj psalam. Očekivali bismo da psalmist kaže: “Dajte hvalu za spomen njegovoj ljubavi – ili milosrđu – ili milosti – ili slavi”, ali ne i “njegovoj svetosti”. Nekoć smo zbog njegove svetosti bili isključeni iz njegove nazočnosti. Ali sada, kroz Kristovo završeno djelo otkupljenja, njegova je svetost na našoj strani, umjesto da bude protiv nas i možemo se radovati njoj za spomen.

Psalam 98: Nova pjesma Božje tvorevine

98,1-2 Drugi Kristov dolazak znači konačno izbavljenje Izraela od tlačjenja što su ga nad njim vršili poganski narodi. To veličanstveno oslobođenje rađa ovu novu pjesmu koja slavi Mesijinu pobjedu nad neprijateljima. Postoji samo jedna riječ kojom bi se moglo opisati sve što je Gospodin učinio svojom moćnom desnicom i svojom svetom mišicom; ta je riječ “čudesno”.

Psalam oslikava Kraljevstvo kao da je već nastalo. Njegova je pobjeda do sada vrlo dobro poznata. Narodi su vidjeli vjerno ispunjenje njegovoga Saveza s Izraelom.

Kada je Isus došao prvi put, Marija je pjevala govoreći da njezina duša

slavi Gospodina, jer “priskoči u pomoć Izraelu, služi svome, sjećajući se milosrđa – kao što obeća ocima našim...” (Lk 1,54-55). A Zaharija je prorokovao, zahvaljujući Gospodinu koji se udostojio “da učini milosrđe koje obeća ocima našim i da se sjeti svetoga Zavjeta svoga” (Lk 1,72).

98,3 Kada dođe drugi put, Izrael će pjevati:

Spomenu se dobrote i vjernosti prema domu Izraelovu.

Svi krajevi svijeta vidješe spasenje Boga našega.

Gospodnje je milosrđe bilo to što ga je potaklo da Izraelu dâ obećanja, a njegova je vjernost to što ih sada ispunjava.

98,4-6 Dok čitamo ove stihove, na prvi pogled možemo steći dojam da je sav poganski svijet pozvan da se raduje s Izraelom. Ali “sva zemlja” iz četvrtoga stiha vjerojatno znači “sva izraelska zemlja”, kako na engleskome prevodi F. W. Grant.⁶⁶ Spašene se Izraelce potiče da pokažu svoje oduševljenje, da kliču Jahvi i pjevaju mu radosnu pjesmu. I leviti su pozvani da se pridruže hvalospjevu i zasviraju na harfama. A u šestome stihu, svećenici upotpunjuju sklad sa svojim trubama i zvukom roga.

98,7-9 A onda su pozvani svi narodi, kao i sva priroda, da se pridruže toj pjesmi. More i njegovi bezbrojni stanovnici maštovito su oslikani kako huče od radosti. Svijet i sve što živi u svijetu također se beskrajno raduje. Rijeke plješču rukama dok se njihove bujice razbijaju o stijene. Brda uzdižu svoje vrhove i raduju se pred Gospodinom u zanosnoj pjesmi. Sva tvorevina odgovara spontanim zanosom kada Kralj dođe zavladati zemljom (suditi zemlji) – kada dođe i donese ovome nevoljnom, bolesnom i žalosnom svijetu vladavinu pravednosti, pravice i jednakosti. Tko ne bi bio sretan?

Psalam 99: Svet, svet, svet

99,1 Kroz ovaj psalam, poput trostruke strune, teče pjesma o Kraljevoj *svetosti* (st. 3, 5, 9). Psalmist vidi Mesiju kao nekoga tko je već ustanovio svoje kraljevstvo. On sjedi ustoličen nad kerubinima, što vjerojatno znači da njegovo prijestolje podupiru simbolični kerubini. Kerubini su nebeska, andeoska bića koja imaju ljudsko tijelo, ali koja imaju i krila. Njihova je dužnost obraniti Božju svetost od čovjekova grijeha. Prizor ustoličena vladara toliko je poticajan, da bi narodi doista mogli drhtati i zemlja se tresti u strahu.

99,2-3 Jahve je velik u svojoj moći i veličanstvu dok vlada sa svoga prijestolja na Sionu. On je uzvišeni vladar nad svim narodima na zemlji. Stoga bi svi oni trebali slaviti njegovo ime, veliko i strašno, priznajući činjenicu da je Jahve Bog bez ikakve sumnje savršeno svet.

99,4-5 Osim toga, ovaj moćni Kralj ljubi pravdu, a to je rijetka kombinacija među zemaljskim vladarima i istaknutim ljudima iz svijeta. “Moć i pravda najzad su sklopile brak” (FWG; slobodan prijevod). U tome su kraljevstvu podmićivanje, korupcija i pokvarenost nepoznati. Pravičnost, pravo i pravednost prije su pravilo, nego iznimka. Sada bi njegov narod trebao pasti i pokloniti se pred podnožjem njegovih nogu i uzveličati svoga Boga. U drugim dijelovima Svetoga pisma, podnožje Božjih nogu različito je prikazano kao Kovčeg saveza (1. Ljet 28,2), svetište (negdje prebivalište, negdje počivalište) (Ps 132,7^(132,8)), Sion (Tuž 2,1), zemlja (Iz 66,1), ili štoviše, kao Božji neprijatelji (Ps 110,1). Na ovome je mjestu podnožje njegovih nogu vjerojatno svetište na Sionu.

99,6-7 Ovo je isti onaj Kralj koji je vjerno vodio svoj narod u prošlosti. Mojsije i Aron bili su među njegovim sveće-

nicima, a Samuel je bio jedan od njegovih velikih posrednika. (Striktno gledano, ni Mojsije ni Samuel nisu bili svećenici, no obojica su vršili svećeničku službu pod Božjim odobrenjem.) Ono što je zapravo u ovome važno jest činjenica da kad su ovi ljudi zazivali Boga, on im se odazivao i uslišio ih. S Mojsijem i Aronom govorio je iz stupa od oblaka i dao im Zakon na Sinajskoj gori. Oni su slušali njegov glas, mada ne savršeno, i držali su njegov Zakon, mada samo djelomično.

99,8 Ali Bog je tad uslišio njihove molitve i ovaj stih zapravo ukazuje na jamstvo da će isto to Bog nastaviti činiti i sada. Nekoć je bio Židovima Bog koji oprašta (ili Bog koji je milostiv), iako nije tek tako prelazio preko njihovih zlih djela ne obazirući se na njih. Premda im je kazna bila oprostena, posljedice su u ovome životu ostale. Božja je milost, na primjer, oprostila Mojsiju grijeh što ga je počinio kod Meripskih voda, no Božja ga je vrhovna vlast zadržala da ne uđe u Obecanu zemlju.

Ne čini se nevjerojatnim da ova tri heroja predstavljaju vjerujući dio izraelskoga naroda, tako da ono što vrijedi za njih, vrijedi za sav Božji vjerni narod koji je dio njegova Saveza. Oni su zazivali Gospodnje ime i bili spašeni, i svatko tko ga danas zazove također će biti spašen.

99,9 Ova trostruka napomena o Božjoj svetosti podsjeća na Knjigu proroka Izaije 6,3 i Otkrivenje 4,8. Također, priziva u sjećanje veličanstvene stihove što ih je napisao Heber:

Svet, svet, svet, Gospodin
 Bog Svemogući!
 Rano ujutro naša se pjesma
 podiže k tebi;
 Svet, svet, svet, milostiv i moćan!
 Naš Bog, Sveto trojstvo,
 Bog trojedini.

– Reginald Heber

Psalam 100: Stari stoti

Odmila poznat kao “Stari stoti” iz uglazbljenoga Ženevskog psaltira (1551. g. (1562. g.)), ovaj je psalam poziv svoj zemlji da slavi Jahvu. Njegov poziv se širi daleko izvan granica Izraela ka svim poganskim zemljama. Barnes piše:

Zamisao je da slavljenje ne pripada samo jednoj naciji; da nije svojstveno samo jednome narodu; da ga se ne smije ograničiti samo na hebrejski narod; nego da postoje pogodni temelji da u njemu sudjeluju i svi drugi, te da se na toj osnovi svi narodi, iz svih jezika i svih uvjeta života mogu ujediniti. Temelj toga jest činjenica da svi imaju istog Stvoritelja (st. 3).⁶⁷

Iz ovih pet kratkih stihova učimo da je slavljenje jednostavno. Najduže su riječi: *radosnim, klicanjem i pjesmama*. Jezik kojim je psalam pisan nije ni kompliciran ni kićen. Osim toga, učimo i da je jednostavno izgovaranje činjenica o Bogu također slavljenje. Te riječi same po sebi nose veliko mnoštvo čuda. Jasne, proste činjenice, čudesnije su od svake izmišljotine.

U ovome psalmu postoji jasan obrazac koji teče kako slijedi:

Poziv na slavljenje (st. 1, 2).

Zašto Boga treba slaviti (st. 3).

Poziv na slavljenje (st. 4).

Zašto Boga treba slaviti (st. 5).

Navedeno je sedam elemenata slavljenja:

Radosno klicanje (st. 1).

Služenje Jahvi u veselju (st. 2a).

Dolazak pred njegovo lice s radosnim klicanjem (pjesmom) (st. 2b).

Ulazak na njegova vrata s hvalama (zahvalom) (st. 4a).

Ulazak u njegove dvore s pjesmama (st. 4b).

Hvaliti ga (biti zahvalan) (st. 4c).

Slaviti njegovo ime (blagoslivljati njegovo ime) (st. 4d).

Trebamo ga slaviti zbog onoga što on jest. On je naš:

Jahve (st. 1).

Bog (st. 3a).

Stvoritelj (st. 3b).

Vlasnik (st. 3c).

Pastir (st. 3d).

Trebamo ga slaviti zbog njegovih osobina:

On je dobar (st. 5).

Njegova je milost (ljubav) dovijeka (st. 5).

Njegova istina (vjernost) traje od koljena do koljena (st. 5).

U prva tri stiha Boga se štuje kao Stvoritelja, no u posljednja dva nije teško u tekstu opaziti Golgotu, jer nigdje drugdje ne vidimo tako jasno njegovu dobrotu, milost (ljubav) i vjernost kao tamo.

Svi svjetovi njegovu slavnu moć priznaju,

sva njegova djela govore o njegovoj mudrosti;

ali ljubav njegova – oh, što bi jezik mogao reći?

Naš je Isus sve savršeno učinio!

– *Samuel Medley*

U stihu 3 nalazi se zadivljujuća sveza koju ne bismo smjeli previdjeti. Tu učimo da je Jahve Bog; to znači da je on tako visoko da mu je nemoguće prići bliže. Ali čitamo i da smo mi njegovi; a to nam govori da nam je prisno blizu. I upravo zato jer nam je Bog tako blizu, psalam odiše

radošću i pjesmom, umjesto strepnjom i strahom.

Ovaj je psalam radosna pjesma u slavu Boga, a njegova je poruka sačuvana u psaltirima (na engleskome) kao vrlo dobro poznata parafraza:

Svi ljudi što živite na svijetu,
pjevajte Jahvi radosno;

služite mu veselo, njegovu slavu
kazujte!

Dođite pred njega, radujte se.

Znajte da je Jahve doista Bog;
stvorio nas je bez naše pomoći;
mi smo ovce paše njegove,
za svoje stado on nas je uzeo.

Oh, uđimo onda na njegova vrata
s hvalama,
pristupimo njegovim dvorima
radosno;
hvalimo, slavimo ime njegovo,
blagoslivljajmo jer nam je dolično.

Zašto? Zato jer je naš Bog dobar,
njegova je milost dovijeka;
njegova istina čvrsto stoji za sva
vremena
i trajat će od koljena do koljena.

– *Škotski psaltir*

Psalam 101: Kraljev proglas

Davidove težnje ka kvalitetnom privatnom i javnom životu bile su preko njegovoga vlastitog dostignuća. No ciljeve što ih je postavio pred svoj dom i kraljevstvo potpuno će ostvariti Gospodin Isus Krist kada ponovno dođe i sjedne na Davidovo prijestolje. Ovaj je psalam Davidov proglas, izdan kada je došao na vlast; u njemu on upreže svoja kola i kreće ka zviježdama.

101,1 David počinje veličanjem milosti i pravde (u nekim prijevodima “dobrote i pravde”), a budući da su i jedno i dru-

go Gospodnja obilježja, volio bi da isto to oživi i u njemu. Možda on prvenstveno misli na *Božju* stranu – na Božju milost i dobrotu prema Izraelu, te na njegovu pravednu osudu neprijatelja – jer brzo dodaje, “tebi, Jahve, da zasviram!”

101,2 A onda David govori o odlikama koje želi u svome životu. Odlučio je da će paziti na put savršenstva, odnosno, da će paziti da njegov životni put bude besprijekoran i da će se ponašati tijesno u skladu s Gospodnjim učenjem, tako da u njegovu životu neće biti opravdanih razloga za ukor. Njegove su želje tako žarke i iskrene da mu se iz grudi otima uzdah pun žudnje: “Kad li ćeš k meni doći?” Ovo je tumačeno na više načina i moglo bi značiti da:

David čezne da Bog dođe i zatekne ga kako živi čestito kako to i opisuje;

žudi za ispunjenjem Saveza što ga je Bog sklopio s njim (2. Sam 7), za konačnim uspostavljanjem Božjega kraljevstva na zemlji;

“osjeća da odluke što ih je donio zahtijevaju Božju nazočnost da bi se provele u djelo.”⁶⁸

David je odlučan u svojoj nakani da živi čestito i kaže: “hodit ću u nedužnosti srca u domu svojemu.” U svome će se domu, dakle, ponašati pravedno i iskreno. Neće biti zavaravanja ni dvoličnosti s njegove strane!

101,3-4 Kada David kaže da neće pred svoje oči stavljati ništa opako, to znači da neće s odobravanjem gledati ni na jedno pokvareno ili zlo djelo, plan ili postupak, ma koje osobe. Što se tiče djela otpadnika, on ih mrzi i riješen je držati se daleko od njih i njihove prljavštine i zaraze. Oni koji su otpali od istine i od pravednosti s njim neće imati zajedništva. Sljedeće obilježje od kojega David želi biti daleko jest opako, ili lažno srce – ono srce koje je sklono dvoličnosti, obmani i izo-

pačenosti. On se neće prepustiti tome zlu, niti će se takva osoba naći među njegovim povjerljivim savjetnicima. Dostojna odluka: “o zlu neću da znam”, može se odnositi na njegov vlastiti život ili na osobu na njegovu dvoru. Stoga KJV prevodi “zlu osobu ne želim poznavati” (Daničić “zlih ne znam”). Riječ “znati” ovdje znači “prihvatiti s naklonošću”, ili “ohrabrivati”.

101,5 Onaj tko kleveće blišnjega bit će pogubljen (NKJV – odsječen). Teško da ovo znači da će takva osoba doista biti ubijena, kao što prevodi RSV (kod nas tako prevodi KS, Bakotić ima nešto slično i kaže “istrijebit ću...”), nego da će biti isključena (Daničić prevodi “izgonim”), odnosno uklonjena s položaja u kraljevoj državnoj upravi, ili uštkana (NASAB margin, Šarić, Martinjak, Grubišić). Isto je i sa snobovima i oholim ljudima. Takvi neće biti službenici na kraljevu dvoru.

101,6 Odlika doista važna za službu u kraljevstvu bit će moralna i duhovna čestitost. Vjerni na zemlji bit će kraljevi pomoćnici, a oni čiji je život čist bit će njegovi sluge.

101,7-8 Što se tiče lopova, varalica i lažaca, oni se neće naći na kraljevu platnom spisku. On neće imati nikakva posla sa šarlatanima niti s bilo kojom beskrupuloznom osobom i smutljivcima.

I naposljetku, kralj se odlučno i hitno želi obračunati sa svim oblicima opačine. Ponovno, riječi kao što su “istrijebiti” ili “uništiti” mogu značiti kaznu ili protjerivanje iz Jeruzalema, Jahvina grada. “Opačina svake vrsti mora se iskorijeniti iz zemlje, a svi koji čine bezakonje moraju biti odsječeni iz Jahvina grada.”⁶⁹

Psalam 102: Sveto Trojstvo na Golgoti ^(28/29)

Da bismo razumjeli ovaj psalam trebamo shvatiti kada se mijenja govornik.

Gospodin Isus, koji visi na križu, govori Bogu Ocu (st. 1-11 ⁽²⁻¹²⁾).

Otac odgovara svome ljubljenom Sinu; to nam postaje jasno kad usporedimo stih 12 ⁽¹³⁾ s Poslanicom Hebrejima 1,8 (st. 12-15 ⁽¹³⁻¹⁶⁾).

Ovdje govornik nije naveden, ali možemo slobodno pretpostaviti da se radi o Svetome Duhu koji opisuje buduću obnovu Izraela pod Mesijom (st. 16-22 ⁽¹⁷⁻²³⁾).

Još jedanput se čuje glas Spasitelja koji strada od Božje ruke za naše grijehе (st. 23, 24a ^(24, 25a)).

I ponovno, uspoređujući ovaj ulomak s Poslanicom Hebrejima 1,10-12, znamo da ovdje Otac govori svome Sinu (st. 24b-28 ^(25b-29)).

Ovdje nam je, kao nigdje drugdje u Bibliji, omogućeno poslušati razgovor između sve tri osobe Trojstva koji se vodio za vrijeme Isusova ispaštanja za grijehе svijeta.

102,1-2 ^(102,2-3) Dok čitamo njegovu molitvu u stihovima 1 i 2 ^(2 i 3), nikad ne smijemo izgubiti taj osjećaj nevjerojatnoga čuda, znajući da je vječni Božji Sin tako duboko ponizio sam sebe da je postao poslušan do smrti, i to do smrti na križu.

Isus, Pomoćnik, Iscjelitelj, Prijatelj;
Zašto, reci mi zašto je bio tamo?

Slušamo ga kako zaziva Jahvu da čuje njegovu molitvu, da mu bude blizu u nevolji te da ga brzo usliši.

102,3-7 ^(102,4-8) A onda opisuje patnje na koje je pozvan i koje će morati izdržati kao "čovjek boli". Bio je svjestan da život iz njega istječe; njegovi su dani nestajali poput dima. Tijelo mu je gorjelo od groznice, kao oganj. Činilo se kao da se njegovi vitalni organi suše i venu, i taj je dojam bio toliko jak da više uopće nije osjećao glad; njegov je tek posve

iščežnuo. Mučenje je trajalo tako dugo da se pretvorio u kožu i kosti. Poput ptice u pustinji ili sove na pustoj razvalini, bio je slika pustoši i potištenosti. Spavati je, dakako, bilo nemoguće. Napušten i od Boga i od ljudi, bio je sam kao samotnan vrabac na krovu.

102,8-11 ^(102,9-12) Njegovi neprijatelji nisu prestajali s napadima i uvredama, a njegovo su ime rabili kao kletvu. (Čak i danas hebrejsko ime za Isusa, *Ješua*, njegovi neprijatelji skraćuju u *Ješu*, kletvu koja znači: "Neka se njegovo ime protjera sa zemlje.") Pepeo žalosti postao je njegovim kruhom, a njegovo je piće pomiješano sa suzama duboke tuge i boli.

No u svemu tome je shvaćao da strada zbog Božje ljutine i gnjeva. Nije Bog bio gnjevan na njega osobno, nego na naše grijehе koje je Božje Janje ponijelo na svome tijelu na drvo. Budući da ga je Bog ostavio, činilo mu se kao da je bio podignut uvis a onda bačen. Njegovi su dani opadali kao večernja sjena, a njegov je život venuo kao trava.

102,12-15 ^(102,13-16) Sada Bog odgovara Gospodinu Isusu Kristu služeći se riječima jamstva i ohrabrenja. Oslovljavajući Sina kao Jahvu, podsjeća ga da će stolovati dovijeka i da će njegovo ime trajati kroz sve naraštaje. Premda će umrijeti, istina, ustat će i uzdići se na nebo. A onda će se vratiti na zemlju kao Lav Judina plemena i smilovat će se Sionu. Bit će to vrijeme kada će narod koji je sada ostavljen po strani biti vraćen u milost. Dok bude čekao na tu obnovu, izraelskome će narodu biti milo i kamenje sa Siona i žalostit će ih njegova prašina (ruševine). To se vidi, na primjer, u duboku poštovanju što ga Židovi gaje prema Zapadnome zidu, ranije zvanom Zid plača, kao i vrlo snažnoj privrženosti starome gradu Jeruzalemu. Kada Sion radosno dočeka povratak svoga Kralja, pogani će se bojati Jahvina imena i svi će mu zemaljski kraljevi odati počast.

102,16-22 ^(102,17-23) U stihovima 16-22 ⁽¹⁷⁻²³⁾ prvo i drugo lice osobnih zamjenica potpuno nestaju, a rabi se samo treće lice. Stoga bi ovo, kao što smo već rekli, mogao biti glas Svetoga Duha koji opisuje buduću obnovu Izraela koja će se dogoditi pod Kristovom vladavinom. Mesija će se vratiti u sili i velikoj slavi i ponovno će sazidati Sion. Tog će dana biti uslišane molitve njegova naroda razasutog diljem svijeta. I tad će svi vidjeti da njihove molitve nisu bile uzaludne. Budući će naraštaji moći čitati čudesnu sagu koja će pripovijedati o tome kako je Jahve pogledao s neba na zemlju i čuo jauke svoga progonjenog, rasijanog naroda i kako ih je poveo natrag u izraelsku zemlju. Kada se narodi okupe u Jeruzalemu da služe Jahvi, navješćivat će njegovo ime i pričati kako je oslobodio sužnje i izbavio one koji su bili osuđeni na smrt – slavit će njega i njegovu milost koju je neprestano pokazivao prema Izraelu.

102,23-28 ^(102,24-29) Sada se psalam vraća na Gospodina koji umire na križu. U to je vrijeme Isus bio mlad čovjek – u svojim ranim tridesetim. No iako je bio u najboljim godinama i na vrhuncu svoje snage, ona je već bila istrošena. Njegov život samo što se nije prerano završio. I zato moli: “Bože moj, nemoj me uzeti u sredini dana mojih!”

Božji odgovor stiže trenutačno (st. 24b ^(25b)) – “Gospodine, ti živiš vječno” (TEV – slobodan prijevod). Znamo da ovdje govori Bog jer se riječi koje slijede u Poslanici Hebrejima 1,10-12 pripisuju Bogu Ocu. Obrati pozornost na ovo što Bog svjedoči o svome Sinu:

On je bio ta pokretačka sila u stvaranju: on je postavio temelje zemlji i nebesa su djelo njegovih ruku. Stvorenje će proći (propasti), ali on će ostati. Tvorevina će ostarjeti kao što ostari odjeća i zamijeni se nečim boljim. Ali Krist se ne mijenja i vječan je.

I nije samo njegova vječnost sigurna, nego i njegova naroda i njihova potomstva. Djeca njegovih slugu živjet će u miru (stanovati u sigurnosti) a njihovo će potomstvo, zauzvrat, živjeti pod njegovom zaštitom.

Psalam 103: Poziv na zahvalu

103,1 Psalmi spadaju u omiljeno biblijsko štivo a jedan od razloga je to što tako lijepo prenose ono što sami često osjećamo no ne možemo naći riječi kojima bismo to iskazali. A to nigdje nije istinitije nego u Psalmu 103. U njegovoj veličanstvenoj kadenci zahvaljivanja katkad nailazimo na osjećaje koji odražavaju našu vlastitu zahvalnost i najdublje emocije vezane za nju. Ovdje pozivamo svoju dušu da blagoslivlja Jahvu – a pod dušom ne podrazumijevamo samo onaj nematerijalni dio naše naravi, nego cijelu osobu. Duh, duša i tijelo pozivaju se da se ujedine u zajedničkom blagoslivljanju Jahvina svetog imena!

103,2 Poziv na slavljenje Jahve odzvanja po drugi put, ali uz dodavanje značajne napomene da nikad ne smijemo zaboraviti njegova dobročinstva. Ovo je potreban podsjetnik jer prečesto na njih doista zaboravljamo. Zaboravljamo mu zahvaliti za zdravlje tijela, za zdravlje uma, vida, sluha, govora, teka i mnoštva drugih milosti koje nam je dao. Prečesto sve to uzimamo zdravo za gotovo.

103,3 No povrh svega drugoga, trebali bismo mu biti zahvalni što nam je oprostio sve grijehе. Neopisivo je to čudo božanske milosti, da grijesi crveni kao purpur mogu biti bjelji od snijega. Mogu se poistovijetiti s čovjekom koji je za svoju nadgrobnu ploču odabrao ove tri riječi – OPROŠTENOMI JE. Ili s jednim Ircem koji je rekao: “Meni je Gospodin Isus Krist oprostio sve grijehе i nikad neće čuti šta je bilo na kraju.” Znati da su nam grijesi zauvijek uklonjeni Kristo-

vom dragocijenom krvlju – previše je to da čovjek može shvatiti. Sljedeće Božje dobročinstvo koje trebamo zapamtiti jest iscjeljenje svih naših bolesti (Kršćanska sadašnjost ovdje ima “slabosti”). Prije nego što uđemo u raspravu o problemu koji će se zacijelo nametnuti, primijetimo da iscjeljenje dolazi nakon oprostjenja. Tjelesno je tjelesno povezano s duhovnim. Premda nisu *sve* bolesti izravna posljedica grijeha, *neke* ipak jesu. Tamo gdje postoji ta sveza, oprostjenje mora prethoditi iscjeljenju.

No očit problem ostaje. Stih kaže da Bog iscjeljuje sve naše bolesti. Pa ipak, svi mi iz iskustva i praktična života znamo da se ne ozdravlja uvijek od svih bolesti i da ćemo svi, prije ili kasnije, umrijeti, osim ako Gospodin u međuvremenu ne dođe. Prema tome, što znači ovaj stih? Dok tragamo za odgovorom, možemo navesti nekoliko primjedbi.

Prvo, svako pravo iscjeljenje dolazi od Boga. Ako si bio bolestan i ozdravio si, za to možeš zahvaliti Bogu jer je on izvor svakoga iscjeljenja. Jedno od Božjih imena u Starome zavjetu je i *Jahve Rōfeka* – Bog koji daje zdravlje; Bog tvoj iscjelitelj. Svaki slučaj pravog iscjeljenja potječe od njega.

Drugo, Gospodin je kadar iscijeliti *svaku bolest*. Kod njega ne postoje neizlječive bolesti.

Treće, Gospodin može iscijeliti na prirodan način, tijekom određenoga vremenskog razdoblja, ili čuderno i trenutačno. Njegova sila iscjeljenja nema granica.

Četvrto, dok je bio na zemlji, Gospodin je zapravo iscjeljivao sve bolesne koji su mu dolazili (Mt 8,16).

Peto, tijekom svoje predstojeće tisućgodišnje vladavine Krist će doista iscijeliti sve bolesti (Iz 33,24; Jr 30,17), osim kod onih koji se pobune protiv njega (Iz 65,20b).

Ma što ovaj stih značio, to ne znači da se vjernik može pozivati na obećanje

iscjeljenja za svaku bolest, jer nas se u drugim stihovima ovoga psalma podsjeća da je čovjekov život kratak i da nesumnjivo ide ka svome kraju (vidi stihove 15 i 16). Meni ovaj stih govori da je svako iscjeljenje vjernika milost od Boga; stoga priznanje treba dati njemu i zahvaliti mu kao iscjelitelju.

103,4 Ne samo da Bog iscjeljuje naše bolesti, nego izbavlja naš život iz groba, odnosno čuva nas od propasti. Ovo, dakako, možemo primijeniti na činjenicu da nas je spasio i samim tim izbavio od silaska u pakao. No ja mislim da je ovdje značenje drukčije; da nam ovaj stih govori kako nas Bog neprestano spašava od opasnosti, nesreća, tragedija, pa samim tim i od groba. Tek kad odemo na nebo shvatit ćemo koliko smo često bili zaštićeni, koliko se često Bog osobno umiješao i izbavio nas od prerane smrti.

Četvrto je dobročinstvo to što nas Bog okrunjuje dobrotom i ljubavlju (ili milošću i milosrđem). Čudesna je to kruna za one koji su nekoć bili bez ljubavi i opterećeni krivnjom. Voljeni smo vječnom ljubavlju i na nas se svakodnevno izlijeva bujica njegova milosrđa.

103,5 S druge, pak, strane, Bog nam život ispunjava dobrima. Hebrejski je ovdje pomalo neizvjestan. Doslovni prijevod glasi: “on ti siti ures dobrima.” Odatle je dalje riječ “ures” prevedena kao: “tvoju zoru” ili “tvoju mladost, snagu”, “tvoje godine” i naposljetku, “sve dok živiš”. No čak i ako se ne možemo složiti koji je prijevod točan, istina koja se ovdje iznosi jest da Gospodin siti ili ispunjava srce koje čezne, te da ne uskraćuje nijednoga dobra onima koji žive čestito.

Ovih pet dobročinstava – oprostjenje, iscjeljenje, očuvanje, krunidba i ispunjenje dobrima – za ishod imaju to što se naša mladost obnavlja kao mladost orla. Bolest i nasilje mogu utjecati na tijelo, no dušu ne mogu ni dotaći. “Ako se i raspada naš vanjski čovjek, ipak se naš nutarnji

čovjek obnavlja iz dana u dan” (2. Kor 4,16). Na zemlji nema izvora vječne mladosti, barem što se tiče tijela, ali duh može prelaziti s jednog stupnja snage na drugi.

Al onima što se u Jahvu uzdaju
snaga se obnavlja,
krila im rastu kao orlovima,
trče i ne sustaju,
hode i ne more se.
(Iz 40,31)

Orao je na glasu kao ptica koja ima dug život i nadmoćnu snagu. Ali on nije neprestano pun vitalnosti, niti se njegova mladost stalno obnavlja; i orao stari i umire. Psalmist zapravo govori da čovjek koji prebiva u Bogu uživa stalnu obnovu, da je njegova snaga u stalnome usponu i da se, kao što se orao vine s jedne visine na drugu, i snaga čovjeka koji živi s Bogom diže s visine na visinu.

103,6 Jahvina milost i dobrota jasno se pokazuju u njegovim postupcima prema hebrejskome narodu i skrbi za njih, osobito u izlasku iz Egipta. Bio je to tipičan primjer načina na koji Bog vraća pravdu i pravicu potlačenima.

103,7-8 Tijekom putovanja od Egipta do Obećane zemlje, Bog je objavio Mojsiju svoje puteve i izraelskome narodu svoja djela. Primio je Mojsija u svoje unutarnje vijeće i povjerio mu svoje nakane i ciljeve. Izraelski je narod vidio praktično provođenje u djelo tih nakana. Razlika između Božjih puteva i djela u tome je što se njegovi putevi upoznaju u objavama, preko otkrivenja, dok su njegova djela stvar promatranja.

U cjelokupnom odnosu prema svom narodu, Jahve je pokazao da je milosrdan i milostiv. On vodi, štiti i proviđa na svakome koraku duž njihova puta. Njegov je narod svojeglav, stalno se žali, sklon je buntovništvu i neposlušan je, a Bog ih ipak strpljivo podnosi i silno se suzdržava prije nego što pusti svoj gnjev da pla-

ne. Njegova je dobrota postojana unatoč nezahvalnosti na koju stalno nailazi.

Koliko sam, Bože moj, nedostojan
pred tobom,
a ti me ipak obasipaš svojom
čudesnom ljubavlju.
Iako često odlutam i ne tvorim
uvijek tvoju volju,
tvoja me milostiva ljubav ipak
podnosi, od mene ne odustaje.

– *Nepoznati autor*

103,9-10 Dođe katkad vrijeme kad Gospodin mora kazniti svoju djecu, ali njegovo popravljanje čak ni tad ne traje beskonačno. Osuda je njemu strano djelo. Njegova se milost uvijek uzdiže nad osudom. Kad bismo primili to što smo zaslužili, zauvijek bismo bili u paklu. Ali Božja se milost pokazuje u tome što nam ne daje to što smo zaslužili. Kaznu za naše grijehе platio je Gospodin na križu na Golgoti. Kada se pouzdamo u Spasitelja, Bog nam može pravedno oprostiti. I tu ne može biti i nema dvostruke opasnosti; Krist je jednom zauvijek platio dug i od nas se nikad neće zahtijevati da platimo to isto.

103,11-12 Kroz svoju čudesnu nakanu spasenja Bog pokazuje bezgraničnu ljubav prema čovjeku. Takvu ljubav ljudska mašta ne može ni zamisliti. Kad bismo mogli izmjeriti razdaljinu između neba i zemlje, možda bismo dobili neku predodžbu o veličini njegove ljubavi. Ali ne možemo. Ne možemo, štoviše, odrediti ni veličinu svemira u kojemu živimo. A kad već govorimo o beskonačnoj razdaljini, točno toliko daleko on udaljuje od nas naša bezakonja. I baš kao što je “istok teče prema istoku, a zapad prema zapadu, i to se dvoje nikad neće sresti”, tako se ni vjernik i njegov grijeh nikad neće sastati. Ti su grijesi zauvijek uklonjeni od Božjega pogleda njegovom čudesnom ljubavlju.

103,13-14 Netko je rekao da se “čovjekova slabost poziva na Božju samilost”. Baš kao što zemaljski otac s ljubavlju gleda na svoje maleno dijete koje se bori s nekim krupnim tovarom, tako Jahve samilosno gleda s neba na nas i naše slabosti. On zna tko smo – da smo sazdani od zemaljskog praha – zna da smo krhki i bespomoćni. Prečesto zaboravljamo da se Bog sjeća da smo samo prašina. A to vodi u oholost, pretjerano pouzdanje u samoga sebe, neovisnost i slom.

103,15-16 Ali čovjek nije samo prah, nego se ubrzo u prah i vraća. Drevni ukaz: “prah si, u prah ćeš se i vratiti”, nailazi na neumoljivo ispunjenje. Čovjek je rođen za jedan kratak dan, a onda nestaje poput cvijeta u polju, ne pamti ga čak ni mjesto na kojemu je bio.

103,17-18 Nasuprot čovjekovoj prolaznosti, u oštrome kontrastu stoji Božja ljubav (milost). Ona traje od vječnosti do vječnosti nad onima koji ga se boje. U trajanju, kao i u opsegu, Božja je ljubav bezgranična. A njegova se pravda prostire i “nad sinovima sinova”. Velika se utjeha nalazi u ovim riječima. Kršćanski su roditelji često zabrinuti za svoju djecu i unuke koji odrastaju u svijetu u kojemu cvjeta bezbožnost. Ali možemo biti sigurni i povjeriti svoju djecu onome čija je ljubav beskonačna i čija pravednost nije dostatna samo za nas, nego i za sljedeće naraštaje. Naravno, uz sva ova obećanja nužno idu uvjeti. Dakle, obećanja vrijede za one koji čuvaju Božji Savez i pamte njegove zapovijedi da bi ih izvršavali. No ovakav je uvjet i jedino razuman.

103,19-22 Jahve je kralj i svoje je prijestolje postavio na nebesima. Njegova je vlast sveopća i prostire se nad cijelim svemirom. Kao takvoga, trebala bi ga slaviti sva stvorenja i sva tvorevina; stoga David stupa na podij svemira i predvodi veličanstven zbor, sastavljen od sveukupne tvorevine. Prvo daje znak anđelima, silnima u snazi i poslušnima, da započnu

hvalospjev. Potom poziva sva stvorena bića koja služe Gospodinu da zauzmu svoje mjesto u jednodušnom skladnom slavljenju. A nakon toga daje znak svim Božjim djelima da se pridruže tom moćnom krešendu. I dok pjesma ovog veličanstvenog zbora odjekuje diljem Božjega područja, i sam se zborovođa pridružuje i svojim glasom blagoslivlja Jahvu. Netko je zamislio Davida kako ovdje govori:

“Dok te slavi sve stvorenje, neka i moj glas pjeva tvoje hvalospjeve.”

Psalam 104: Stvoritelj i Hranitelj

Razmisli samo što je sve potrebno da bi se upravljalo višemilijunskim gradovima kao što su New York, London ili Tokyo. Na djelu je mnoštvo složenih organizacija koje rukovode vodovodom, stambenim naseljima, opskrbom hranom i drugim neophodnim službama.

A onda pomisli koliko je složenija Božja zadaća upravljanja svijetom u kojemu živimo. Potrebno je sva njegova stvorenja opskrbiti vodom. Treba osigurati hranu za ljude, zvijeri, ptice i ribe. Treba se pobrinuti za njihov smještaj i sklonište. Zbog svega toga možemo se samo diviti Bogu i slaviti ga kao Stvoritelja i Hranitelja ovog golemog svijeta prirode.

104,1-3 Nakon što je svaki dio svoga bića predao veličanju Jahve, neimenovani psalmist daje jedan od onih veličanstvenih opisa Boga koji mora da su nadahnuli i samog Michelangela. Ovo se mora shvatiti kao slikovit jezik, jer kako bi se inače mogao opisati nevidljivi Bog ili prikazati njegova beskonačna veličina konačnim riječima?

Dok stoji, promatra i divi se Bogu i svemu Božjem stvorenju, psalmist uzvikuje: “Jahve, Bože moj, silno si velik!” A onda počinju teći potankosti o teofaniji (Božja pojava i njegovo očitovanje

ljudima). Bog je odjeven u neopisiv sjaj i veličanstvo. Ogrnut je svjetlošću kao plaštem, što je simbol njegove apsolutne čistote i pravednosti. Razapeo je zvjezdano nebo nad zemljom kao šator – i sama pomisao na to djelo zapanjuje zbog svoje neizmjernosti. Vodeni pokrivač koji stoji nad zemljom oblikuje temelje na koje su postavljeni stupovi što drže nebesa. Od oblaka što klize nebeskim svodom, Jahve pravi svoja kola i putuje na krilima vjetra.

104,4 “Činiš vjetrove anđelima svojim, a ognjene plamenove svojim slugama” (NKJV; sličan prijevod imaju Martinjak i Daničić). Budući da hebrejski jezik rabi istu riječ za *vjetar* i *duh*, a druga riječ jednako tako znači i *anđeo* i *glasnik*, ovo se može prevesti i na sljedeći način: “Vjetrove uzimaš za glasnike, a žarki oganj za slugu svojega” (Kršćanska sadašnjost). Ovo se lijepo uklapa u kontekst prirode, ali navod ovoga stiha u kontekstu Poslanice Hebrejima 1,7 zahtijeva tradiciionalni prijevod. (Grčki jezik ima isti skup dvostrukoga značenja tih riječi tako da ovo vrijedi za oba zavjeta.)

104,5-9 Dok prolazimo kroz ovaj psalam, postaje očito da su pred nama ponovno oživljeni dani stvaranja iz Postanka 1, mada se na neke dane ne upućuje sasvim jasno kao na druge. Psalmist se divi Božjoj promisli, svemu što je uredio za svoja stvorenja, osobito za čovjeka.

Prvo se prisjeća kako je Bog postavio zemlju na nevidljive temelje (stupove) koji pružaju stabilan oslonac zemljinoj površini namijenjenoj stanovanju. Ti su temelji tako čvrsti da se nikad neće poljuljati. U početku je sva zemlja bila prekrivena vodama koje su bile tako duboke da su stajale povrh gora. Ali trećega je dana Bog rekao: “Vode pod nebom neka se skupe na jedno mjesto, i neka se pokaže kopno!” (Post 1,9) Istoga su se časa vode poslušno povukle, a gore su se podigle i doline spustile na mjesta koja je Bog odredio za njih. Morima i oceanima Bog

je odredio jasne granice koje ne smiju prijeći i ponovno prekriti kopno.

104,10-13 A onda se pokreće Božji veličanstveni sustav vodoopskrbe. Iz izvora teku bujice vode i pretvaraju se u potoke koji se, žuboreći, spuštaju niz brda u nizinu, teku kroz doline i naposljetku utječu u mora. Sve od tada pa do danas, divlje su zvijeri gasile i gasе žed na tim potocima, rijekama i jezerima. U krošnjama stabala koja rastu kraj ovih voda ptice su našle mjesto na kojemu će sviti svoja gnijezda. Drugi dio vodoopskrbe čini kiša kojom Bog napaja zemlju iz svojih izvora odozgo. Kao što je primijetio Elihu: “U visini on skuplja kapi vode, te dažd u paru i maglu pretvara. Pljuski tada pljušte iz oblaka, po mnoštvu ljudskom dažde obilato” (Job 36,27-28). I dok taj veličanstveni sustav navodnjavanja natapa brda i gore, zemlja se nasćuje ovim plodom Božjih ruku.

104,14-15 Sljedeća je na redu opskrba hranom. Bog daje da raste obilje raznolikog bilja kojim se hrani stoka, zatim daje da rastu žitarice koje uzgaja čovjek i za sebe, ali i kao krmu za svoja stada. Poput čuda, lagano i nećujno, hrana niće iz zemlje. Groždani se sok veličanstvenim kemijskim procesom pretvara u vino koje veseli srce čovjeku. Od masline se dobiva zlatno ulje, čija je uporaba vrlo raznolika a jednako je i zdravo i ukusno. A od žita se dobiva kruh, glavna namirnica važna za život koja čovjeku daje snage za rad.

104,16-18 Veliko šumsko drveće upija goleme količine vode iz zemlje; libanonski cedri rastu prirodno, čovjek ih ne sadi. Zauzvrat, sve to drveće osigurava pticama mjesto gdje će se gnijezditi. Roda se, na primjer, gnijezdi na čempresu (što se prijevoda tiče, ovo može biti i bor ili smreka). Visoke gore pružaju idealno sklonište divokozama, a pećine su dom jazavcima.

104,19-23 Budući da se život odvija u ciklusima i prema unaprijed određenom

rasporedu, mora postojati neki način na koji se mjeri vrijeme. Stoga je Bog postavio mjesec da pokazuje razdoblje od mjesec dana, a sunce, baš kao da ima svijest, zna kada ima zaći i tako označiti kraj još jednoga dana. Redovita smjena dana i noći osigurava sve što je potrebno i životinjama i ljudima. Pod okriljem noći, šumske životinje izlaze iz svojih skrovišta i šunjajući se kreću u potragu za hranom. Kada svane jutro, odlaze natrag u svoje jazbine. No tada ustaje čovjek i izlazi na svoj dnevni posao, trudeći se da do večeri produktivno i korisno ispuni dan.

104,24-26 Raznovrsnost Božjih djela zapanjuje čovjeka. "Kakva je samo mudrost bila potrebna da bi sve to stvorila" (Knox – slobodan prijevod). Zemlja je puna Božjih stvorenja, a on za sve njih skrbi s nevjerojatnom pozornošću za svaku potankost. More vrvi od životinja velikih i malih, od planktona do kitova.

Doima se kao da lađama koje se spominju u stihu 26 (u većini prijevoda ovdje stoji riječ "lađe", a u Kršćanskoj sadašnjosti stoji: "nemani") nekako nije mjesto u raspravi o živim stvorenjima. Neki smatraju da je riječ prenesenoga značenja te da se odnosi na "morske grdosije" (Post 1,21), no točan je prijevod doista "lađe". Levijatan (u istome stihu) bi ovdje mogao upućivati na kitove ili pliskavice kojima more služi kao savršen poligon za izvođenje njima svojstvenih ludorija. (Vidi još komentare i bilješke za Knjigu o Jobu 41.)

104,27-30 I premda toga uopće ne moraju biti svjesni, svi živi organizmi ovise o Bogu za hranu. Kako je on pribavlja, tako je oni sakupljaju. Bog otvara ruku i svi su živi organizmi nasićeni dobrima. U stihu 13 čitali smo kako je zemlja zadovoljna i kako se siti kišom koju joj Bog daje iz svoje ruke. U stihu 16 stabla se napajaju hranom i puna su biljnoga soka. Sada vidimo da su sva stvorenja sita.

U Božjemu gospodarstvu jedna je činjenica neizbježna: smrt kosi jedan naraštaj, nakon čega se podiže novi koji će zauzeti njegovo mjesto. Kada životinja ugine, bilo nasilnim putem ili od starosti, čini se kao da je Bog sakrio svoje lice. U isto vrijeme dok ta životinja nestaje i vraća se u prah, Bog šalje svoga Duha i ponovno nastanjuje zemlju i tad se čini kao da je ona ispunjena novim stvorenjima. S jedne strane, odvija se stalno propadanje, no s druge strane, lice zemlje neprestano se obnavlja.

104,31-32 I baš kao što psalam počinje izvornom slikom stvaranja, sada se završava žarkom molitvom za zlatno doba, kada će razorna moć grijeha i sva njegova pustoš biti uništeni, a Jahve proslavljen i poštovan zbog svoje veličine i dobrote:

On (psalmist) čezne da se sve to vrati, da se obnovi, da on sam i sva Božja stvorenja budu dio toga moćnog sklada, da svane nova subota stvaranja, Božji počinak, subota u kojoj će se Bog radovati u svojim djelima i njegova djela u njemu, a svemir postati hramom koji je ispunjen hvalospjevima.⁷⁰

Što se tiče Jahve, psalmist moli da njegova slava traje dovijeka i da se Jahve raduje u svojim djelima – da se raduje taj veliki Bog na čiji se pogled zemlja trese i na čiji se dodir gore zadime, vulkani prorade.

104,33-35 O sebi samome, psalmist kaže da će pjevati Bogu dokle god živi, slaviti ga sve dok postoji, veličajući njegovo savršenstvo. On moli da njegovo pjevanje bude milo Jahvi u kojemu nalazi jedinu pravu radost.

Što se tiče grešnika koji su pokvarili Božju tvorevinu, psalmist smatra da je moralno prikladno da takvi nestanu sa zemlje. Bog je već odlučio i objavio da će biti tako, prema tome njegova je molitva u skladu s Božjom voljom.

Što se nas tiče, možemo mu se samo pridružiti u završnoj doksologiji (slavljenju Boga):

**Blagoslivljaj Jahvu, dušo moja!
Aleluja!**

Psalam 105: Savez s Abrahamom

U Savezu što ga je sklopio s Abrahamom, Bog je obećao da će njegovu potomstvu dati svu zemlju od Rijeke u Egiptu do Velike rijeke, tj. rijeke Eufrat (Post 15,18-21; Izl 23,31; Pnz 1,7-8; Jš 1,4). Bilo je to bezuvjetno obećanje; Savez zasnovan na čistoj milosti. Sve je ovisilo o Bogu i baš ništa o čovjeku.

Ovaj psalam s velikim oduševljenjem prepričava sve što je Bog učinio od sklapanja Saveza do trenutka kada je uveo Izraelce u Obećanu zemlju. Naglasak je isključivo na onome što je Bog učinio. Ništa nije rečeno o Izraelovim grijesima, padovima i ponovnim posrtanjima, kao što je to slučaj u većini povijesnih psalama.

Izrael zapravo nikad nije potpuno zauzeo sav obećani teritorij. Najbliže obećanim granicama došao je za vrijeme vladavina kralja Salomona. Premda je on vladao nad svim kraljevstvima od rijeke Eufrat do egipatske granice, judejski i izraelski narod nastanjivao je zemlju od Dana do Beer Šebe (1. Kr 4,21-25^(5,1-5)). Ali kada se njegov Mesija vrati u sili i slavi, izraelske će se granice proširiti i obuhvatiti svu zemlju što ju je Bog darovao Abrahamu. Kad dođe taj dan, vjerni će Izrael pjevati ovu pjesmu s novim žarom i novim razumijevanjem.

Zahvala i slavljenje (105,1-6)

Mnogi psalmi počinju uzdržanim, niskim tonom a potom rastu i pojačavaju se sve do glasnog krešenda štovanja. No ovaj počinje pravom eksplozijom slavljenja,

koja svojim rječitim pozivom na samo-me početku privlači čitatelja. Obrati pozornost na mnoštvo glagola u imperativu (zapovjedni način), kojima se narod potiče na bogoštovlje:

**Hvalite Jahvu,
prizivajte mu ime,
navješćujte među narodima djela
njegova!**

**Pjevajte mu, svirajte mu,
pripovijedajte sva njegova čudesa!
Dičite se svetim imenom njegovim,
neka se raduje srce onih što traže
Jahvu!**

**Tražite Jahvu i njegovu snagu,
tražite svagda njegovo lice!
Sjetite se čudesa koja učini,
njegovih čuda i sudova usta njegovih!**

**Abrahamov rod sluga je njegov,
sinovi Jakovljevi njegovi izabranici!**

Božji Savez s Abrahamom (105,7-11)

105,7-8 Neposredan povod za veselje psalmista jest Savez s Abrahamom (Post 12,7; 13,14-17; 15,7,18-21; 17,8; 22,17-18; Izl 32,13). Taj je Savez sklopio Jahve, naš Bog, čija se pravedna djela i sudovi vide po svoj zemlji. On nikad neće zaboraviti svoje obećanje, premda je njegovo ispunjenje odgođeno za tisuću naraštaja. Sve što je on obećao izvjesno je kao da se već dogodilo.

105,9-11 Savez je prvotno sklopljen s Abrahamom (Post 12,1-20), potom je potvrđen s Izakom (Post 26,3-4), a kasnije ustanovljen kao zakon Jakovu (Post 28,13-15). Riječ Boga koji ne može lagati bila je to jamstvo dano njegovu zemaljskom narodu, da kanaanska zemlja pripada njima u baštinu.

Iz svega što proizlazi iz povijesti Izraela vidimo kako je Bog uklanjao prepreke koje su se pojavljivale na tome putu

i svladavao neprijatelje koji su napadali, kako bi ispunio svoju riječ.

Počeci izabranoga naroda (105,12-15)

Kad su prvi put stigli u Kanaan iz Mezopotamije, Hebreji su bili samo grupa bespomoćnih doseljenika. Ti rani dani bili su obilježeni čestim pokretima i seobama unutar obećane zemlje i van nje, po drugim zemljama (Post 12,1-13; 20,1-18; 28,1-29,35). Ali Bog ih je zaštitio od opasnosti i tlačenja, te kažnjavao vladare kao što su bili egipatski faraon (Post 12,17-20) i Abimelek (Post 20,1-18; 26,6-11), govoreći, zapravo, tim poganskim kraljevima: “Da se niste usudili dirnuti u moj izabrani narod ili nanijeti zla mojim procima! To su moji patrijarsi kojima sam dao izravna otkrivenja.”

Josip dolazi na vlast u Egiptu (105,16-22)

Kanaan je tijekom vremena pretrpio nekoliko teških razdoblja gladi. Potpuno su nestajale sve zalihe kruha; više nije bilo žita, a samim tim ni mogućnosti za spravljanje te osnovne živčane namirnice. Bog je bio taj koji je pozvao glad na zemlju i uništio sve te zalihe, ali samo u smislu da je dopustio da se to dogodi. Od Boga nikada ne nastaje zlo, nego ga on s vremena na vrijeme dopušta, a onda zagospodari njime i nadvlada ga na svoju slavu i na dobrobit svoga naroda. Božji čovjek za ovu nevolju bio je Josip, mladić kojega su braća mrzili i prodali u Egipt u ropstvo. Tamo ga je žena njegova gospodara koja ga je htjela zavesti lažno optužila za napastovanje i Josip je bačen u tamnicu (Post 39,20). U stihu 18 nailazimo na neke, inače nezabilježene, potankosti o njegovu utamničenju: “Sputaše uzama noge njegove, u gvožđe mu vrat staviše.” Tijekom te dvije godine koliko je bio u

tamnici, Jahvina je riječ okušala (NKJV, Bakotić) Josipovu vještinu tumačenja snova i pretkazivanja budućnosti. Naposljetku je o njegovoj sposobnosti obaviješten i sam faraon, koji ga nije potom samo oslobodio, nego ga i postavio za drugoga čovjeka u kraljevstvu; bio je po moći prvi do kralja. Josip je imao vlast da vlada po svojoj volji nad egipatskim velikašima (u NKJV ovdje stoji: “da veže po svojoj volji egipatske knezove”), te mudrost da poučava ljude koji su bili mnogo stariji od njega.

Selidba Jakova i njegove obitelji (105,23-25)

Josipova se obitelj naposljetku preselila u Egipt. Tijekom dugog niza godina namnožili su se i postali brojani, uspješan i vojno vrlo jak narod. No Božjom je promisli Egipćanima dopušteno da postanu bjesomučni antisemiti te da tlače i varaju Židove.

Mojsije i pošasti u Egiptu (105,26-36)

105,26-27 Ovoga je puta Bog podigao Mojsija i njegova brata i zamjenika Aroana da stanu pred faraona i zahtijevaju oslobađanje Božjega porobljenog naroda. Njihovi su zahtjevi bili popraćeni nizom pošasti namijenjenih slamanju faraonova otpora.

U ovim su stihovima te pošasti nabrojane, mada ne prema točnome kronološkom redosljedju, a dvije se uopće ne spominju – peta i šesta.

105,28 Bog je poslao tamu po svojoj zemlji (deveta pošast). Psalmist dodaje zagonetnu primjedbu: “I ne protivite se riječi njegovoj” (NKJV, Bakotić, Daničić). Zbog očite poteškoće, prevoditelji RSV promijenili su tekst, te prevode: “ali prkosite oni riječima njegovim” (kod nas Šarić, Kršćanska sadašnjost, Martinjak),

no prema izvornim rukopisima nisu imali pravo ni ovlasti raditi preinake i ovako prevesti. Barnes objašnjava da ovaj stih znači da se *Mojsije* i *Aron* nisu bunili protiv Gospodnje riječi, nego da su uradili što im je on zapovjedio. Moglo bi značiti i da je tama bila tako gusta i teška da su Egipćani pred njom bili nemoćni i da nisu mogli pružiti otpor.

105,29-31 Bog je svu egipatsku vođu pretvorio u krv i pobio sve njihove ribe (prva pošast). Bilo je to najgore zagađene koje ih je moglo zadesiti.

Sljedeća pošast koja se spominje jesu žabe (druga pošast). Bile su posvuda – u pećnicama, u krevetima, na svakome mjestu. Dapače, ni kraljevi dvori nisu bili neprobijni, pa samim tim ni zaštićeni od prodora ovih skakutavih, kreketavih, lživavih stvorenja!

Jedna Gospodinova riječ i zemlju su uništili rojevi muha (četvrta pošast) i oblaci nesnosnih komaraca (ili obada, ušiju; vidi Izl 8) (treća pošast).

105,32-36 Umjesto kiše, Bog im je poslao razornu tuču i ognjene munje (sedma pošast). Poput golemih vatrenih lopti, munje su letjele preko neba i tuča je padala svom snagom. Uništena je bila sva vinova loza, smokve i sva druga stabla. Ova je pošast donijela ozljede i smrt i ljudima (Izl 9,25).

A zatim su došli skakavci, poput nadiručje vojske i, kako su napredovali, tako su proždrali sve raslinje ostavljajući za sobom pustu, ogoljenu zemlju. (osma pošast).

Kad nijedna od ovih pošasti nije donijela uspjeh, Bog je pobio sve prvorođence u egipatskoj zemlji, i među ljudima i među životinjama (deseta pošast). Bila je to noć za pamćenje – noć kada je ponos svakoga egipatskog doma pogubljen.

Izlazak (105,37-38)

Židovi su izašli iz Egipta s više srebra

i zlata nego što su imali kada su došli; Egipćani su bili toliko radosni što ovi odlaze, da su im davali sve što su tražili samo da ih se riješe (Izl 12,33-36). A unatoč razornim pošastima koje su opustošile Egipat i Egipćane, Izraelci su bili nedirnuti. Svi su bili dobrog zdravlja i u dobrome stanju za put. Nijedan nije posrnuo niti zaostao za drugima.

Egipćani su oćutili golemo olakšanje kad su Izraelci otišli; u njima se, naime, duboko ukorijenio strah od Hebreja.

Putovanje po pustinji (105,39-42)

Božje proviđanje za njegov narod u pustinji bilo je fantastično. Stup od oblaka koji ih je vodio nije ih samo držao na pravom putu (Izl 13,21), nego je služio i kao neka vrst dimne zavjese iza koje su se mogli sakriti od neprijatelja (Izl 14,19-20). Noću se taj stup od oblaka pretvarao u stup od ognja i tako im osvijetljavao put te su mogli putovati i po mraku. Kada su poželjeli hranu, dao im je najbolje – obilje prepelica i mane, toga čudesnog kruha s neba. Kad su trebali vodu, Bog je rascijepio stijenu i ona je obilno potekla. Nakon što su pili koliko su htjeli i svi utažili žeđ, ostalo je tako mnogo vode da je potekla pustinjom kao rijeka. Čemu sve to? Zašto se Jahve toliko trudio oko Židova i tako mukotrпно i brižno skrbio za njih, pribavljajući im sve što su trebali? Zato jer nije mogao zaboraviti sveto obećanje što ga je dao svome sluzi Abrahamu.

Najzad u Obećanoj zemlji (105,43-45)

Bilo je to veliko izbavljenje, a pratilo ga je neopisivo veselje, pjesma i klicanje. Jahve je doveo svoj narod u kanaansku zemlju, a odande istjerao pogane koji su je nastanjivali. Židove je sve dočekalo spremno; požnjeli su trud drugih naroda.

Naravno, Božji je cilj bio da mu njegov narod bude poslušan i da se drži njegovih zakona. Zapravo, ulazak u posjed Obećne zemlje, kao i pravo na osnovu kojega su je mogli zadržati, bilo je uvjetovano njihovom poslušnošću (Lev 26,27-33; Pnz 28,63-68; 30,19-20).

Posljednji stih ovoga psalma donosi namjeravani vrhunac ka kojemu je Bog sve vrijeme vodio svoj narod.

No to vrijedi za sve nas. Bog je i nas primio za svoj narod, kako bismo i mi mogli živjeti u ovome stihu:

**Da čuvaju naredbe njegove
i zakone da mu paze. Aleluja!**

Psalam 106: Pouke iz povijesti

Cromwell je jedanput postavio pitanje: “Što je drugo povijest, nego Božje otkrivanje njega samoga?” Psalmist bi se s ovim spremno složio budući da je u povijesti svoga naroda vidio kako se Jahve objavljuje kao Bog koji je dobar, strpljiv i pun postojane ljubavi.

Premda ne možemo imenovati ovoga psalmista, ipak znamo da je bio pobožan Židov koji je psalam napisao dok je njegov narod bio u sužanjstvu (st. 47). Ovaj psalam prevashodno predstavlja priznanje grijeha izraelskoga naroda (st. 6-46), ali sadrži i elemente slavljenja (st. 1-3, 48) i molbe (st. 4, 5, 47).

Slavljenje (106,1-3)

106,1 Pristupajući Bogu, psalmist počinje štovanjem; on na božanska vrata ulazi sa zahvalom, u svete dvore sa slavljenjem. “Slava Gospodinu”, prijevod je hebrejskoga “Haleluja”, čime počinje i završava ova pjesma.

Jahvi treba uzноситi neprestanu zahvalu jer je uvijek bio dobar prema svima nama. Njegova je ljubav (milost) vječna – naš stalni opstanak nepobitan je dokaz tome.

Kad bismo primili što zaslužujemo, bili bismo zauvijek izgubljeni.

106,2-3 Nijedan ljudski jezik nikad neće biti u stanju ispričati sva Božja čudesna djela što ih je učinio za svoj narod. Ni sama vječnost ne bi bila dostatna da mu se na prikladan način iskaže slava za sve što jest i za sve što je učinio.

Sjeti me se, Jahve! (106,4-5)

Nakon slavljenja slijedi osobna molba. Gledajući unaprijed ka danu obnove Izraela i veličanstvenu vladavinu Mesije-Kralja, psalmist moli da i on sudjeluje u blagoslovu toga dana kad će se Bog smilovati svojim otkupljenim svetima. On čezne da vidi Izrael kako uživa neprekidno blagostanje i napredak i kako se raduje nakon duge noći svoje žalosti. Želi i sam sudjelovati u slavi Božjega drevnog zemaljskog naroda. Njegova se molitva ne razlikuje mnogo od molitve razbojnika koji je pokraj Gospodina umirao na križu: “Isuse, sjeti me se kada dođeš u svoje kraljevstvo!” (Lk 23,42)

Pobuna kod Crvenoga mora (106,6-12)

Sada psalam prelazi na ispovijed grijeha, prateći manje-više isti redosljed kao kod Očenaša. I jedna i druga molitva počinju štovanjem, potom prelaze u molbu (“Kruh naš svagdanji daj nam danas...”), a zatim traže oprostaj (“i otpusti nam duge naše...”).

Znak je prave duhovne zrelosti kad čovjek, ne samo da priznaje svoje grijeha, nego i grijeha svoga naroda. Kako je teško od srca reći:

**Zgriješismo kao oci naši,
činismo bezakonje, bezbožno radi-
smo.**

Dok razmatramo grijeha Izraelaca,

ne smijemo visoko dizati naše teološke noseve i na njih gledati s prijezirom. Jer kako god okrenuli, gori smo od njih! Neka nas njihovo neprestano ponovno zapadanje u grijeh podsjeti na naše vlastite padove i ponavljane grijehe i neka nas povede na koljena i u pokajanje.

Nezahvalnost – Izraelci nisu doista priznavali i cijenili Božja čuda što ih je izvršio u Egiptu, kako bi ih oslobodio iz sužanjstva.

Zaboravnost – prebrzo su iz njihova sjećanja iščezavala nebrojena Božja milosrđa i velika ljubav kojima ih je obasipao.

Sklonost buntovništvu – kad su stigli do Crvenoga mora, tužili su se da ih je Bog doveo onamo da pomru u pustinji, te da bi bilo bolje da su ostali u Egiptu (Izl 14,11-12).

No njihov grijeh nije ugasio Gospodinu ljubav. Naprotiv, on je u njihovoj pobuni vidio prigodu da im se očituje kao njihov Sluga i Spasitelj. Izbavio ih je radi svoga imena – a kako je to bilo gorostasno očitovanje Božje sile! Zaprijetio je Crvenome moru i njegove su se vode razdvojile, ostavljajući za sobom posve suh nasip po kojemu su Židovi mogli prijeći na drugu stranu. Kad su sigurno stigli na istočnu obalu, slobodni od potjere neprijatelja, vode su se vratile na svoje mjesto i potopile egipatsku vojsku. Kad su Židovi vidjeli sav taj slijed čuda što ih je Bog učinio da ih izbavi, zar su mogli ne povjerovati mu, zar su mogli ne pjevati mu hvalospjeve?

Gundanje u pustinji (106,13-15)

No nije prošlo mnogo vremena, a započeo je drugi ciklus grijeha.

Kratko pamćenje – brzo su zaboravili Božja čudesna djela.

Samovolja – nisu htjeli čekati na njegovu vodstvo i pouzdati se u njegovu odluku.

Pohlepa – odbacili su samokontrolu u silnoj žudnji za hranom (Br 11,1-35).

Izazivanje – iskušavali su Boga.

Stoga, Bog im je ovoga puta dao što su tražili, no s tim im je poslao i odvratnu bolest (Br 11,20). Židovska nas povijest uči da pazimo i uvijek molimo u skladu s Božjom voljom, jer kako kaže Matthew Henry, “Ono što se traži u žudnji često se prima u gnjevu.”

Datan i Abiram – buntovnici (106,16-18)

Odbacivanje Božjega vodstva – Datan i Abiram su s Korahom i Onom bili vođe pobune protiv Mojsija i Arona (Br 16,1-30). Zavidjeli su toj dvojici Božjih ljudi. Osim toga, htjeli su se nametnuti u svećeništvo i biti dijelom službe pred Bogom. Buneći se protiv Božjih svetih, što znači protiv ljudi koje je Bog odvojio kao svoje opunomoćenike, bunili su se protiv Božje vladavine. Ishod njihove pobune bio je da se zemlja otvorila i progutala i njih kao vođe i njihove obitelji. A onda je na sve njih pao Jahvin oganj i prožderao svih dvije stotine i pedeset buntovnika koji su prinosili tamjan Gospodinu (Br 16,31-35).

Zlatno tele (106,19-23)

Idolopoklonstvo – Prije nego što je Mojsije sišao sa Sinajske gore s Božjim Zakonom u rukama, narod je načinio zlatno tele te se pred tim salivenim likom počeo klanjati (Izl 32,4). Zamijenili su Božju slavu likom bika što proždire travu. Umjesto da priznaju Boga kao svoga Spasitelja koji ih je izveo iz Egipta, svu su čast iskazali beživotnom kipu teleta.

Da se Mojsije nije zauzeo za njih, Bog bi ih bio uništio u tren oka. Poput vojnika koji pokriva rascjep u zidu svojim tijelom, tako je i Mojsije stao pred Boga na proboj, ne bi li kako odvratio njegov gnjev (NKJV, Grubišić, Bakotić, Daničić).

Opako izvješće uhoda (106,24-27)

Nevjera kod Kadeš Barnee (Br 14,2.27.28) – Bog im je obećao zemlju blagodati, zemlju čiji su položaj, klimatski uvjeti i resursi savršeni. Obećanje je obuhvaćalo sve što je bilo potrebno kako bi ušli u tu zemlju i zauzeli je. Ali oni nisu vjerovali obećanju, naduli su se i prezreli darovanu zemlju. Umjesto da krenu naprijed u vjeri, mrljali su u svojim šatorima. Zato se Bog tada zakleo podignutom rukom da će taj naraštaj uništiti u pustinji, te da će njihovo potomstvo razbacati među druge narode svijeta, rasijati ih po drugim zemljama.

Grieh s Moapkama (106,28-31)

Grešno štovanje Baala peorskog – Izraelci nisu samo počinili blud s Moapkama, nego su sudjelovali u žrtvovanju mrtvim bogovima (jeli su ono što je prineseno mrtvima na žrtvu), kao i u drugim poganskim obredima uključenim u štovanje Baala Peora (Br 25,3-8). Bog je zbog toga planuo gnjevom na Izrael i poslao pošast da ubije tisuće među njima. No kada je Pinhas ugledao jednoga Izraelca koji je u svoj šator vodio poganku, ubio je oboje svojim kopljem. Ovo je zaustavilo pošast, no tek nakon što je zbog nje umrlo dvadeset i četiri tisuće Izraelaca. Pinhasovo je djelo bilo pozitivan dokaz njegove pravednosti i bio je nagrađen savezom mira za sva pokoljenja do vijeka. Gospodin je tad za njega rekao Mojsiju:

Kaži mu dakle: S njime, evo, sklapam

savez mira. Neka to bude za nj i za njegove potomke poslije njega savez vječnoga svećeništva, jer je revnovao za svoga Boga, i izvršio pomirenje za izraelski narod (Br 25,12-13).

Nevolje kod meripskih voda (106,32-33)

Mojsijev grijeh (Br 20,2-13) – Kod meripskih voda (meriba, heb. *svada*) narod se svadao i opet pokazao svoju nevjeru. Optužili su Mojsija da ih je doveo u pustinju da umru od žeđi. Na kraju strpljenja Mojsije je, umjesto da progovori stijenama kako je Bog rekao, dvaput udario po njoj svojim štapom. Osim toga, nesmotreno je govorio o narodu zbog njihove pobune. Posljedica svega toga bila je Božja odluka da će Mojsiju uskratiti privilegiju da uvede Izraelce u Obećanu zemlju.

U Kanaanu – ista stara priča (106,34-39)

Nova sredina u Kanaanu nije promijenila prirodu Izraelaca, kao što se vidi po sljedećem:

106,34 *Nisu istrijebili iz zemlje njezine poganske stanovnike*. Izopačeni Kanaanci bili su gangrenozni ud čovječanstva. Nakon što je stoljećima bio strpljiv s njima, Bog je odlučio da je jedino rješenje amputacija, a operaciju je povjerio Izraelu. Ali oni ga nisu poslušali (Suci 1,27-36).

106,35 *Miješali su se s poganima*. Braćimljenjem i mješovitim brakovima s poganima Izrael je iskvario vlastitu religiju i moral.

106,36 *Predali su se idolopoklonstvu*. Ubrzo su Židovi počeli štovati idole umjesto jedinog, istinitog, živog Boga.

106,37-39 *Prinosili su idolima ljudske žrtve*. Gospodinu je osobito bilo odvratno to što su Izraelci prinosili na žrtvu vlastite sinove i kćeri kako bi umirili zloduhe

(2. Kr 3,27; 21,6; Ez 16,20-21). Sinovi i kćeri Božjega izabranog naroda bili su žrtvovani gnusnim kanaanskim idolima, a zemlja je bila okaljana ubojstvom.

Razdoblje sudaca (106,40-46)

“Budući da ga je njegov narod uvrijedio”, piše Barnes, “Gospodin je prema njima postupio kao su mu se zgadili.” Predao ih je u ruke poganima – Mezopotamcima, Midjancima, Filistejcima, Moapcima i drugima. Ti su bezbožni narodi gospodarili nad Židovima, tlačili ih, mučili i progonili. Unatoč svemu tome, Izraelci su ostali ustrajni u grijehu i pobuni protiv Jahve. No svaki put kad su mu se obratili u pokajanju, on bi opet milostivo pogledao na njih, sažalio se i izbjavljao ih. Svjestan svoga Saveza što ga je sklopio s njima, odvrćao se od osude kako bi im pokazao svoju postojanu ljubav. Dapače, i tijekom najmračnijih razdoblja njihova sužanjanstva, Gospodin je činio da nađu milost kod svojih porobljivača – dirljiv je ovo primjer milosti koja odnosi pobjedu nad osudom.

Spasenje i ponovno okupljanje (106,47)

Psalmist moli za ponovno okupljanje njegova naroda koji je rasijan po zemljama diljem svijeta. Kad se to dogodi, uzdići će se od Izraela velika zahvala Božjem svetom imenu; njegov će se narod hvaliti Božjom slavom – to će biti njihov ponos. Ova molitva predviđa onu drugu koju će izraelski Ostatak moliti u budućnosti, u vrijeme velike nevolje prije uspostavljanja Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva.

Doksologija (106,48)

S ovim ushićenim blagoslovom ne dolazimo samo do kraja ovoga psalma nego i do kraja četvrte knjige psalama. No sad

kad smo tu, na kraju jedne etape, moramo odoljeti iskušenju i ne staviti ovaj psalam u dispencijaska ad akta, ograničavajući njegovu poruku na obezboženi izraelski narod, a da pritom ne vidimo da se u njemu odražava i naša vlastita povijest. U Prvoj poslanici Korinćanima 10,11, jasno čitamo:

Sve se to njima dogodilo da bude za primjer, a napisano je za opomenu nama kojima je zapalo da živimo u posljednjim vremenima.

Ovaj nas psalam upozorava na *nezahvalnost*. Ako je Izrael trebao biti zahvalan za izbavljenje iz Egipta Božjom silom, koliko bismo više mi trebali biti zahvalni za izbavljenje od grijeha i sotonne Kristovom krvlju!

Upozorava nas i na *zaboravnost*. Kako lako zaboravimo stradanje i smrt Gospodina Isusa Krista. Kako smo samo krivi za “prokletstvo kršćanstva bez suza”.

Upozorava nas na *gundanje*. Postao je to čovjekov način života – da se žali na vrijeme, na životne uvjete, na beznačajne neugodnosti, pa čak i na grudice u umaku.

Upozorava nas na *samovolju*, opominje nas da ne stavljamo našu volju iznad Božje. “I dade im što iskahu, al’ u duše njine on groznicu posla” (st. 15).

Upozorava nas da ne *kritiziramo* Božje vodstvo – bilo državne dužnosnike, starješine u crkvi ili roditelje kod kuće.

Upozorava nas na *idolopoklonstvo* – na štovanje novca, kuće, automobila, naobrazbe, zadovoljstva ili svjetovnoga uspjeha.

Upozorava nas na *nevjerovanje* Božjim obećanjima. Ovaj je grijeh prouzročio da Izrael trideset i osam godina luta pustinjom, te spriječio krivce da uđu u Obećanu zemlju.

Upozorava nas na *nemoral*. Štovanje Baala Peora povlačilo je za sobom stra-

šan seksualni grijeh. Kakav je Božji stav o tome, vidi se u propasti što ju je poslao na vinovnike.

Upozorava nas na nešto što bi se moglo nazvati "*sitna*" neposlušnost. Mojsije je udario o stijenu, umjesto da joj progovori. Možda se ovo nama ne čini tako ozbiljnim, ali nema sitne ili beznačajne neposlušnosti.

Upozorava nas da *ne stupamo u brak s nevjernicima*. Bog je Bog odvajanja. On ne želi, dapače mrzi, vidjeti izopačenje njegova naroda, do kojega dolazi zbog ulaska u nejednak jaram.

V. PETA KNJIGA (PSALMI 107-150)

Psalam 107: Tako neka govore svi otkupljenici Gospodnji

U životu Božjega naroda postoji jedan zajednički obrazac ponašanja koji se može sažeti u dva niza riječi:

Grijev	ili	Pobuna
Ropstvo		Kazna
Molba		Pokajanje
Spasenje		Obnova

Prema tom uobičajenom obrascu narod prvo zađe na krivi put, odluta i udalji se od Gospodina, jer ne živi u poslušnosti njegovoj riječi. Potom moraju podnijeti gorke posljedice svoga pada. Kad se osvijeste, zavape Gospodinu i priznaju mu svoj grijeh. On im onda oprašta grijeh i ponovno ih dovodi na mjesto blagoslova. Stara je to priča o izgubljenom sinu, a zacijelo nijedna druga nije poznatija, važnija i istinitija u odnosu na stvaran život.

Dok razmatramo taj neprekidni zatvoreni krug, možemo vidjeti da iz njega izranjaju dvije osnovne činjenice. Jedna je vječita sklonost ljudskoga srca ka lutanju i udaljavanju od živoga Boga. Druga je, kako se čini, neiscrpna Gospodnja mi-

lost da obnovi svoj narod svaki put kad mu dođu u pokajanje.

Ovdje, u psalmu 107, Gospodnje milosrdno izbavljenje njegova naroda prikazano je u četiri različite slike:

Spašavanje ljudi koji su se izgubili u pustinji (st. 4-9).

Izbavljenje zatvorenika (st. 10-16).

Ozdravljenje teško bolesnih (st. 17-22).

Spašavanje mornara iz strašne oluje (st. 23-32).

Uvod (107,1-3)

Međutim, prvo dolazi uvod koji daje ton predstojećem tekstu. To je poziv na zahvalu Jahvi. Dva su razloga navedena za to – Jahve je dobar i njegova ljubav (milost) traje dovijeka. Bilo koji od ova dva razloga bio bi više nego dovoljan za neprestanu zahvalu.

Sada se izdvaja posebna grupa ljudi, točno određenih primatelja Božje dobrote i ljubavi. Naime, to su oni koje je Bog otkupio iz progona, ropstva, tlačenja i nevolje, te ih iz raseljeništa diljem svijeta vratio u Obećanu zemlju. Premda je savršeno jasno da psalmist ovdje misli na Izrael, nećemo se ni mi odreći ovih stihova, niti ćemo ih ograničiti isključivo na taj narod jer smo i mi vraćeni s tržišta robljem, tržišta kojemu je ime grijeh, i stoga se i mi kao Jahvini otkupljenici želimo priključiti ovoj himni zahvale.

Spašavanje ljudi koji su se izgubili u pustinji (107,4-9)

Čini se da prva slika jasno ukazuje na Izraelovo četrdesetogodišnje lutanje divljom, strašnom pustinjom. Narod je bio izgubljen. Bili su gladni. Morila ih je žeđ. Bili su potišteni i obeshrabreni. Ali onda su zavapili Jahvi. I njihovi su se krivudavi putevi iznenada završili. Bog ih je

izravnim putem odveo na Moapske poljane. Ispostavilo se da će ovo biti polazni položaj za ulazak u Kanaan. A tamo su našli i grad u kojemu su se najzad mogli osjećati kao kod kuće. Doista bi Izraelci trebali (doista bismo svi mi trebali) neprestano zahvaljivati Jahvi na njegovoj vječnoj ljubavi i na čudesnoj skrbi kojom daruje svoj narod. Jer u Obećanoj zemlji on siti dušu žednima i najboljom hranom krijepi gladne.

Izbavljenje zatvorenika (107,10-16)

107,10-12 Sljedeća slika iz izraelske povijesti odnosi se na sužanjstvo u Babilonu. Tih sedamdeset godina psalmist uspoređuje s boravkom u zatvoru, jer Babilon im je izgledao poput mračne, sumorne tamnice. Izraelci su se osjećali kao da su okovani lancima, kao da su kažnjени osuđeni na dugogodišnju robiju (premda uvjeti u Babilonu nisu bili tako žestoki kao u Egiptu). A sve se to dogodilo zbog njihove pobune protiv Boga; prkosili su Božjim riječima, s prijezirom su odbacivali volju Svevišnjega, nisu ga htjeli slušati. Zato su poslani u sužanjstvo. Slomljeni i izmučeni teškim radom, posrtali su i padali pod teretom, no nije bilo nikoga da im pomogne.

107,13-16 Ali tada su u svojoj tjeskobi zavapili Jahvi i on ih je izbavio iz zemlje tmine i mraka i raskinuo okove njihova sužanjstva. Jedino što je s njihove strane sada bilo prigodno da učine jest da zahvale Jahvi na njegovoj dobroti, na njegovoj postojanoj, nepromjenjivoj ljubavi i čudesima što ih je učinio za njih.

Jer razbi vrata mjedena i gvozdene polomi zasune.

Ovo je stih koji nas navodi na uvjerenje da psalmist u ovome odjeljku upućuje na sužanjstvo u Babilonu. Spونا koja to

povezuje nalazi se u Knjizi proroka Izaije 45,2, gdje Gospodin rabi gotovo istovjetne riječi kako bi opisao način na koji će okončati sužanjstvo. Govoreći Kiru, Jahve je rekao:

Ja ću hoditi pred tobom da poravnam uzvisine, da razbijem mjedene vratnice, da slomim željezne prijevornice.

Iz konteksta se jasno vidi da Gospodin upućuje na okončanje sužanjstva u Babilonu.

Ozdravljenje teško bolesnih (107,17-22)

107,17-20 Ovaj, treći odjeljak, mogao bi upućivati na izraelski narod u vrijeme Kristova prvog dolaska. U to je vrijeme nacija bila izmučena i bolesna. Upravo su bili prošli kroz teško razdoblje Makabejaca. Neki su među njima bili bezumni, išli su putem nevjere i zato su stradali pod Božjom osudom, mučeći se zbog svojih zlodjela, ispaštajući svoje opačine. Izgubili su tek, gadilo im se svako jelo i stoga su brzo došli pred vrata smrti. Pobožan ostatak naroda molio je i čekao nadu Izraela. I Bog im je poslao svoju riječ i iscijelio ih. Ovdje bi se izraz "njegova riječ" mogao odnositi na Gospodina Isusa Krista, Logos (grč. *riječ*), koji je došao iscijeliti Izraelov dom. Koliko samo puta u evanđeljima čitamo "i on ih sve ozdravi". Matej nas, između ostalog, podsjećá da je Spasitelj iscjeljivanjem bolesnih ispunio ono što je za njega rekao prorok Izaija: "On slabosti naše uze i ponese naše bolesti" (Mt 8,17). Prigovori li netko da nisu svi Izraelci ozdravili od bolesti, moramo se prisjetiti da nisu svi ni ušli u Obećanu zemlju, niti su se svi vratili iz sužanjstva u Babilonu.

107,21-22 Ponovno psalmist poziva narod da slavi Gospodina i zahvaljuje mu na njegovoj dobroti i na svim čudesnim

djelima koja je učinio za ljude. Dar njegova Sina poseban je razlog za žrtvu zahvalnicu i klicanje njegovim djelima, dok mu pjevamo radosne pjesme.

Spašavanje mornara iz strašne oluje (107,23-32)

107,23-27 Posljednja je slika ujedno i najživopisnija. Prikazuje mornare koji rade na prekoceanskim brodovima. Oni su vidjeli Jahvina djela i upoznali njegovu silu svaki put kad su na moru nailazili na oluju. Prvo bi se podigao silan vjetar koji je uzbukao valove i dizao ih u visinu. Bili su tako velikih razmjera, da se pomorcima činilo da ih sustižu goleme vodene gore. Valovi su podizali brod uvis, a njegova je drvena građa prijeteće škripala dok je poskakivao na uzbukano moru, drhteći na brijegu, pa tonući u dubinu dok se val rušio u bezdan. I najjači je brod na olujnim valovima bio poput kutije žigica u zavrelom, pjenušavom kotlu. U takvoj su oluji i najtvrdokorniji mornari gubili hrabrost. Sve što su mogli bilo je da, teturajući i posrćući po brodu kao pijani, nekako nastoje obaviti svoje dužnosti. Snažno su osjećali vlastitu beznačajnost uz sasvim jasnu, zastrašujuću predodžbu koliko je njihovo umijeće uzaludno i kako sva njihova mudrost nestaje.

107,28-30 Ne iznenađuje da se i grubi, bezbožni mornari, skloni psovka i bahatom ponašanju, u ovakvim trenucima mole. A Gospodin je milostiv do te mjere da čuje i takve molitve očaja. On stišava oluju u tih povjetarac i čini da morski valovi utihnu. Kakvo olakšanje! Ponovno mogu ploviti i ubrzo ulaze u luku ka kojoj su se zaputili.

107,31-32 Izbavljeni mornari ne bi smjeli zaboraviti zahvaliti Jahvi na njegovoj pouzdanosti, neiscrpnosti dobroti i za sve čudesno uslišane molitve. Trebali bi ispuniti svoje zavjete tako što će se pridružiti njegovu vjernom narodu i zajedno

s njima veličati Boga, slaviti ga i hvaliti u vijeći staraca.

Pretjerujemo li ako kažemo da ovo oslikava Izraelovu posljednju oluju i njegov potonji ulazak u kraljevstvo mira? Oluja nagovještava Veliku nevolju. More slikovito prikazuje uskomešane, nemirne pogranske narode. Mornari predstavljaju izraelski narod kojega će drugi narodi bacati na sve strane u "vrijeme nevolje za Jakova" (Jr 30,7). Vjerni će Ostatak naroda tad zazvati Gospodina a on će se osobno umiješati, vratit će se na zemlju i uspostaviti svoju vladavinu mira i blagostanja.

Božja vlast i milost (107,33-43)

107,33-34 Preostali stihovi ovoga psalma objašnjavaju kako Bog odgovara kad je njegov narod neposlušan, a kako kad je poslušan. Svojom svemogućom silom on čini da rijeke presuše i da izvori koji su dotad veselo žuborili usahnu. Bogu ne predstavlja problem plodnu zemlju pretvoriti u slanu pustaru kad mu njegov narod okrene leđa, kad ga više ne sluša.

107,35-38 No, Bog može i preokrenuti proces i točno to će se dogoditi kad se Knez mira vrati i zavlada u svome tisućgodišnjem kraljevstvu na zemlji. Negeb će tad biti pun vodenih izvora. Sahara i pustinja Mojave bit će obilno navodnjeni vrtovi. Naselja će nicati na mjestima koja su stoljećima bila nepogodna za stanovanje. Krajobraz će krasiti suvremeni gradovi. Pustinje će iznenađa postati obradive njive. Žitarice, povrće, voće i zrnevlje rast će u izobilju. Po njegovome će blagoslovu posvuda nicati obilna ljetina, žetve će biti rekordne, a stoka otporna na bolesti.

107,39-43 Druga strana slike prikazuje kako Bog postupa s bezbožnim, opakim vladarima.

Tirani gube snagu, opadaju i postaju skučeni i posramljeni pod čvrstim sti-

skom nesreće i žalosti; on izlijeva na knezove prezir i ostavlja ih da lutaju po pustome bespuću (st. 39, 40, NEB – slobodan prijevod).

Ovakva je sudbina zadesila egipatskoga faraona, Heroda i Hitlera, a isti će svršetak imati i opaki trijumvirat tijekom Velike nevolje (lat. *triumviratus*, vladavina trojice, tri čovjeka; u antičkome Rimu trijumvirat je bio organ državne vlasti sastavljen od triju članova, a preneseno znači savez troje podjednako moćnih vojnih ili političkih vođa koji imaju zajednički cilj i u skladu s tim djeluju kako bi ga ostvarili; tri osobe povezane radi zajedničkoga djelovanja – op. prev).

Ali zato Bog podiže uboge iz nevolje i blagoslivlja ih velikim obiteljima. Kad to vide dobri i čestiti ljudi, raduju se iz sveg srca. No kad to vide bezbožnici i zli ljudi, ostaju bez riječi, zatisnu sebi usta (što je vrlo neobično za njih).

Tko je mudar, vidi u svemu tome Božju ruku, vidi kako Bog mijenja sreću ljudi i naroda, i uči lekcije iz povijesti i tekućih događaja. Mudri će osobito razmišljati o Jahvinoj dobroti i ljubavi; uvidjet će s kakvom milošću on postupa prema onima koji su poslušni njegovoj riječi.

Psalam 108: Pomozi! Požuri! ^(13/14)

Zvuči li nam ovaj psalam poznato, ne trebamo biti iznenađeni. Prvih pet stihova (ili 2-6) veoma su slični Psalmu 57,7-11 ^(57,8-12), a posljednjih osam gotovo su istovjetni sa Psalmom 60,5-12 ^(60,7-14). Ovaj se psalam vrlo uspješno kreće od slavljenja ka molitvi, od obećanja do problema, ponovno ka molitvi i na kraju ka svijetlim izgledima.

Slavljenje (108,1-5) ^(108,2-6)

108,1-2 ^(108,2-3) Psalmist je siguran u svoju odluku: pjevati će i hvaliti Gospodina,

zahvaljivati mu na njegovoj neprestanoj ljubavi i vjernosti. Spreman je i željan zapjevati i zasvirati Svevišnjemu. Dok je još mrak, on poziva svoju dušu da se probudi, potom iz tihoga počinka budi i svoju harfu i gitaru, kako bi pozdravio zoru radosnim hvalospjevima. Nije uopće loša zamisao – početi dan slavljenjem!

108,3 ^(108,4) No psalmist neće svoju pjesmu ograničiti na privatnost svoga doma, niti na maleni krug svojih bližnjih. Kamo god pošao, narodi će ga čuti kako slavi Jahvu, među pucima će odjekivati njegovi hvalospjevi. I mi bismo trebali donijeti ovakvu odluku i činiti isto što i psalmist.

108,4-5 ^(108,5-6) Zašto je David tako oduševljen Gospodinom? Zato što je njegova dobrota (milost) uzvišena iznad nebesa, a njegova se vjernost (istina) uzdiže visoko, sve do oblaka. Stoga bi se slavljenje i čast koji mu se ukazuju trebali poklapati s njegovom veličinom. Zato neka je Bog uzvišen nad nebesima i slava njegova neka bude nad svom zemljom.

Dok slušamo Davidove ushićene pjesme slavljenja, hvale i štovanja, bolje shvaćamo zašto je netko napisao sljedeće retke:

Slavljenje je bliže Bogu od molitve; molitva pokazuje radostan put u nebo, a slavljenje je već tamo.

Molitva (108,6) ^(108,7)

Sada se psalmist okreće molitvi. Njegovu su zemlju napadale jake neprijateljske snage; izgledi su, po njih, bili zloslutni. Nadnaravni uspjesi što ih je Izrael tako često doživljavao, iz nekoga su čudnog razloga izostali. Stoga psalmist zaziva Gospodina da izbavi svoje miljenike, tako što će poslati pomoć i odbiti osvajače.

Obećanje (108,7-9) ^(108,8-10)

108,7-8 ^(108,8-9) Suveren i veličanstven u

svome Svetišću, Bog potvrđuje svoje apsolutno pravo koje polaže i na Izrael i na poganske narode. Obećava da će Mesijino kraljevstvo obuhvaćati područje Šekema, gdje se nalazi Jakovljevi izvori; dolinu Sukot, gdje je Jakov podigao staju za svoju stoku (Post 33,17); blagorodnu visoravan u Gileadu, glasovitu i po svojim pašnjacima i po ljekovitim melemima; Manašeovo područje s obje strane Jordana. Efrajim će biti njegova kaciga i vodit će plemena u obrani kraljevstva. Judeja će biti njegovo žezlo, sjedište vlasti, kao što je obećano u Postanku 49,10.

108,9^(108,10) Spominju se i tri poganske zemlje – Moab, Edom i Filisteja – kao predstavnici stranih područja koja će također biti uključena u kraljevstvo. Moab će biti Jahvin sud iz kojega se umiva, što je ilustracija kojom se izražava prezir i prevlast. Na Edom će Bog baciti svoju obuću (cipelu); ova gesta podrazumijeva pravo svojine, ropstvo i prezir. I dok će Moab i Edom biti vazali koji će morati plaćati danak, Filisteja će biti slomljena. “Nad Filistejcem slavit ću pobjedu!”

Problem (108,10-11 ^(108,11-12))

David nestrpljivo čeka da obećanje o pobjedi nad Edomom bude ispunjeno. Prijestolnica Sela (poznata i kao Petra), bila je poznata kao dobro utvrđen grad, nepristupačan i neosvojiv. On čezne da ga netko odvede do Edoma i da se nad njim zaori njegov pobjednički poklik. No postoji problem – Bog je sakrio svoje lice od Izraela. Njegova je pomoć izostala, a posljedice toga bile su katastrofalne. Izraelske su čete kretale u rat – i poraz, jer Gospodin nije išao s njima.

Molitva (108,12 ^(108,13))

Bez Gospodina, njihova je situacija be-

znadežna, nitko im drugi ne može pomoći. David je dovoljno dugo živio da zna da je ljudska pomoć beskorisna. On traži Svemogućega Boga da ponovno uzme u svoje ruke Izraelov slučaj, da se zauzme za njih i pomogne im na bojišnici.

Izgledi (108,13 ^(108,14))

Čim je završio molitvu, psalmist pjeva pjesmu pobjednicu. “S Božjom pomoći hrabro ćemo se boriti”, jer Bog je taj koji će zgaziti neprijatelje i dati pobjedu svome voljenom narodu. To je pouzdanje, rođeno u vjeri, koje je i Paul Gerhardt tako rječito izrazio u svojoj pjesmi:

Je li Bog sa mnom? Ne bojim se tad,
ne bojim se da svi protiv mene ustanu;
kad zavovem Krista, mog Spasitelja,
svi neprijatelji bježe i ne osvrću se.
Moj Prijatelj, Gospodin Svemogućí,
moj Bog koji me voli i sad;
što mi može neprijatelj bilo koji
pa ako i nadire poput golemog val?

Svijet može proći, usahnuti i nestati,
ali Bog se neće pomaći, on ne vene;
ni mržnja svih đavla opakih
ne može me odvojiti od Božje ljubavi;
ni glad ni žeđ što more,
ni siromaštvo ni briga ni bol,
ni gnjev moćnih knezova –
ništa i nitko
ne može doprijeti do moga utočišta
kod Boga.

Moje srce od radosti preskače,
žalost se tu ne može zadržati,
sagorjela je visoko u slavi
usred suncem obasjane radosti
i vedrine.

Sunce što sja na mene,
Isus je i ljubav njegova,
izvor moje pjesme i radosti
visoko je na nebu iznad mene.

Psalam 109: Sudbina Božjih neprijatelja

Od svih psalama u kojima se proklinje, ovaj je bez premca i nedvojbeno zauzima prvo mjesto. Nijedan drugi ne zaziva Božju osudu tako jasno zajedljivo niti s toliko iscrpnih potankosti. Čitatelju se, htio ne htio, budi zanimanje i ostaje fasciniran čistom genijalnošću psalmist, s obzirom na raznovrsnost kazni što ih priziva na svoje neprijatelje!

109,1-3 Psalam počinje umirujuće blago. David moli pomoć od Boga svoje slave, to jest od Boga kojega slavi. Njegovi su se neprijatelji žestoko obrušili na njega verbalnim napadima, smišljaju lažne optužbe i bacaju mu ih u lice. Sa svih strana stižu ga riječi pune mržnje, nišane na njega iz svih smjerova. Sve te napade osobito je teško podnijeti, jer su u potpunosti neopravdani.

109,4-5 David je prema svojim napadačima pokazivao ljubavi i dobrotu, a što je primio zauzvrat? Rafal lažnih optužbi. A za sve to vrijeme on se molio za njih. Za svaku dobrotu vraćali su mu pogrdom, za ljubav koju im je davao zauzvrat je dobio mržnju.

109,6-7 Čini se da je ovo taj trenutak u kojemu psalmist umaće svoje pero u jetkost. Nadalje iz njegove ranjene duše pljušte prokletstva, žestoka i smrtonosna. Od mnogih neprijatelja koji se spominju u stihovima 1-5, David sada usmjerava pozornost poglavito na jednoga.

Taj će čovjek naposljetku očito biti uhvaćen i priveden na suđenje. Kada se to dogodi, neka Gospodin tako uredi okolnosti da mu tužitelj bude bezbožnik, da mu sotonski čovjek (negdje u prijevodu *tužitelj* ili *protivnik*; heb. *satan* – op. prev.) stane s desne strane. Po okončanju suđenja neka se osudi, neka presuda glasi: “Kriv je!” A bude li se žalio na presudu, neka se njegov zahtjev uračuna u

nepoštovanje suda i neka mu se kazna stoga povisi.

109,8-10 Neka mu život bude kratak i netko drugi neka dobije njegovu službu. Ova stanovita kletva navedena je u Djelima 1,20, gdje se govori o Judi i njegovoj službi blagajnika među Dvanaesticom:

Uistinu, u knjizi Psalama stoji pisano: “Pust mu bio dom! Ne bilo nikoga tko bi u njemu prebivao!” I još: “Neka njegovu nadgledničku službu preuzme drugi!”

Lakše ćemo shvatit težinu i ozbiljnost ovoga psalma prisjetimo li se da on ne upućuje samo na Davida i njegovoga neprijatelja, nego i na Mesiju i njegova izdajnika, a moguće je i na sam Izrael i antikrista u danu koji tek treba doći.

Što se tiče neprijateljeve obitelji, psalmist traži da njegova djeca postanu siročići, a njegova žena udovica. Neka njegova djeca budu skitnice i prosjaci, neka budu protjerani iz ruševina koje su im bile dom.

109,11-13 Što se tiče njegova imetka, neka dođe vjerovnik i uzme mu sve što ima, neka tuđinci razgrabe sve što je s mukom stekao.

Budući da sâm nije imao milosti, neka je ni prema njemu nitko nema, neka se nitko ne sažali njegovoj siročadi. Neka mu se potomstvo zatre i ime njegove obitelji neka potone u zaborav već u sljedećem koljenu. (U istočnoj kulturi, ovo je jedna od najsravnijih kazni koja bi mogla pogoditi čovjeka.)

109,14-15 Čak ni njegovi preci nisu bez krivnje. Neka se Jahve spomene zlodjela njegovih otaca (u prijevodu Kršćanske sadašnjosti ovoga nema, ostali prijevodi imaju ili “griješ otaca” ili “griješ starih” – op. prev.) i grijeh njegove majke neka se ne izbriše. Točna narav njihovih zlodjela nije navedena, no njihova kriv-

nja mora da je nečim pogoršana, budući da psalmist dalje traži od Gospodina da nikad ne zaboravi njihove grijehе, te da se sa zemlje izbriše spomen na njih.

109,16-20 U stihu 16 čitamo optužnicu protiv opakoga čovjeka, a njezine stavke ubadaju poput žalca. Bio je to njegov način života – da ne čini dobro, da se uzdržava od dobra. Umjesto toga, aktivno je i agresivno proganjao patnike i siromahe, bijedni i ubogi nisu imali mira od njega, a ljude shrvana srca tjerao je u smrt. Nije teško vidjeti Judu u ovome stihu kako zlobno progoni bezgrešnoga Spasitelja sve do križa.

Ali, u području morala vlada neumoljiv zakon odmazde. Što čovjek posije, to će i požnjeti. Ubiranje plodova svojih djela neizbježno je. Ne može se umaći s grijehom. Ovdje psalmist traži da se zakon uzroka i posljedice potpuno drži svoga pravca. Taj je čovjek volio proklinjati druge; neka mu se sada sve te kletve vrate kao bumerang. Za blagoslove nije Mario, niti je htio da ih uživaju drugi; neka sada blagoslovi budu daleko od njega. Šepurio se naokolo s kletvom kao s haljinom; neka sada kletva proдре u njegov život kao voda što prodire u spužvu; neka natopi svaki djelić njegova bića, sve do srži njegovih kostiju. Neka se odjene prokletstvom kao odjećom koju nosi, “neka prione za njega kao pojas koji nikad neće moći skinuti” (Knox – slobodan prijevod).

To je ono što David želi svojim tužiteljima i kleveticima. Teško da je previdio i jednu jedinu potankost u cijelome popisu osuda. Kao što je netko rekao: “Zapravo je ovdje na zlikovce prizvano sve što bi bilo koji čovjek ikad poželio svome neprijatelju.

109,21-25 Psalmist završava s dvije molitve i bujicom slavljenja. Prvo moli da ga Bog izbavi iz nevolje u kojoj se nalazi. Želi da se Jahve zauzme za njega radi svoga imena; to znači da bi se pro-

slavio kao Bog moći i pravde. Djelujući u Davidovu korist, Gospodin će još jedanput pokazati da je njegova milost puna dobrote.

Stanje u kojem se psalmist nalazi vrlo je teško i ozbiljno. Ne samo da je bijedan i ubog, nego je i njegovo srce duboko u njemu ranjeno. Njegov život nestaje poput izdužene sjene. Progone ga, otriesaju iz života s jednakom lakoćom s kojom čovjek otriesa skakavca s ruke. Od dugoga posta koljena mu klecaju, a njegovo se tijelo pretvorilo u kosti i kožu. Neprijatelji se smiju njegovu žalosnom stanju, rugajući mu se mašu glavom kada ga vide.

109,26-29 U drugoj molitvi psalmist traži od Gospodina da ga opravda pred njegovim neprijateljima. Kad mu Jahve dođe u pomoć i izbavi ga, njegovi će napadači znati da je to bilo božansko djelo – da ga je spasila Gospodnja ruka. Što ga se tiče ako oni proklinju; važno je da ga Gospodin blagoslivlja. Njegovi će neprijatelji biti poraženi; ti koji se na njega podižu bit će postidjeni, a psalmist će se u to vrijeme radovat. Neka se njegovi tužitelji odjenu u stid i sramotu – da, neka se njihova sramota obavije oko njih kao plašt.

109,30-31 Naposljetku čujemo Davida kako se piprema za slavljenje kad Jahve usliši njegovu molitvu. Neće to biti uobičajena hvala, nego veliko zahvaljivanje. Neće biti ni na osami, nego među velikim mnoštvom. Slavit će Jahvu jer stoji s desne strane siromahu i izbavlja ga od onih koji su ga označili za pogubljenje. To što znamo da je Gospodin naš zaštitnik daje nam veliko pouzdanje. Kao što kaže F. B. Meyer:

Kako je hrabar optuženi kad ulazi u sudnicu oslonjen na ruku najplemenitijega na zemlji. Kako su ništavne presude kad Sudac svih ustane i preuzme obranu.⁷¹

Psalmi u kojima se proklinje (esej)

Toliko o onome što, zapravo, govori Psalm 109. No bilo bi intelektualno nepošteno nastaviti dalje a ne suočiti se s problemom koji sam po sebi proistječe iz psalama u kojima se proklinje. Problem je, dakako, kako pomiriti osvetoljubivi, osuđujući duh takvih psalama, s duhom praštanja i ljubavi koji se drugdje zahtijeva od Božjega naroda. Budući da je Psalm 109 kralj svih psalama u kojima se proklinje, čini se da je točno tu i mjesto na kojemu nam se valja suočiti s navedenim problemom.

Prvo ću nabrojati neka objašnjenja koja se općenito iznose, no meni se ne čine posve uvjerljivim. A potom ću dati objašnjenje koje osobno smatram točnim, mada ni ono nije bez teškoća.

Često se ukazuje na to da sve te kletve nisu toliko zazivanja osvete ili kazne na zlikovce, koliko su pretkazivanja onoga što će se dogoditi Božjim neprijateljima. Tako Unger kaže:

Kletve koje protiv pojedinaca izreknu sveti ljudi nisu izraz želje za osvetom, kao ni žestine ili nesnošljivosti; takve su kletve zapravo pretkazanja, te kao takve ne spadaju u kletve koje Bog osuđuje.⁷²

Mnogi među ovim ulomcima mogli bi se jednako ispravno prevesti u budućem vremenu, kao i u imperativu (zapovjednome načinu).

Drugo objašnjenje kaže da je David govorio kao Božji pomazanik. Zbog svoga je položaja bio Božji predstavnik. Iz tog mu je razloga bilo dozvoljeno izreći tako stroge osude. (Ovdje bi, međutim, valjalo naglasiti da nije sve psalme u kojima se proklinje napisao David.)

Nadalje, neki na ovakve tekstove gledaju kao na *povijesna izvješća* koja nam

govore kako su se ti ljudi *osjećali*, istodobno ne odobravajući njihovu oštrinu. Što se tiče ovoga stanovišta, Barnes piše:

Ovi su izričaji samo bilješke, nešto što se zapravo samo pojavilo u umu psalmista, a za nas su sačuvani kao ilustracija koja nam pokazuje kakva je ljudska priroda kada je djelomice posvećena. U skladu s takvim stanovištem, Duh koji nadahnjuje ne snosi veću odgovornost za osjećaje psalmista nego što je snosi za Davidove, Abrahamove, Jakovljeve ili Petrove postupke. Prikladna predodžba o nadahnuću ne nalaže nam da se držimo uvjerenja prema kojemu su svi ljudi koji su bili nadahnuti morali biti i apsolutno bezgrešni. U skladu s takvim stanovištem moramo shvatiti da nam riječi kojima se psalmist služi nisu predstavljene kako bismo se ugledali na njih.⁷³

Ima i drugih tumačenja. Proklinjanje u psalmima brani se i podsjećanjem na činjenicu da je Izrael Božji izabrani narod, te da su stoga *izraelski neprijatelji i Božji neprijatelji*. Tu je i objašnjenje da u svakome od nas postoji nešto što odobrava primjerenu kaznu za zločine i smatra je pravednom. Potom da psalmisti opisuju što je to što *grešnici zaslužuju*, a ne izražavaju osobnu želju za osvetom.

Kao što sam već rekao, ne nalazim da je bilo koje od ovih objašnjenja potpuno zadovoljavajuće. Meni se osobno najviše sviđa objašnjenje koje kaže da psalmi u kojima se proklinje izražavaju duh drukčijega vremena, nečega što je bilo *umjesno za Židove koji su živjeli pod Zakonom, na što nije umjesno za kršćane koji žive pod milošću*. Razlog zbog kojega se takvi psalmi nama danas čine tako grubi leži u tome što ih promatramo u svjetlu otkrivenja Novoga zavjeta. David i ostali psalmisti nisu imali Novi zavjet. Kao što ukazuje Scroggie:

...bilo bi dobro odmah shvatiti činjenicu da je prethodna dispencijacija bila inferiorna u odnosu na sadašnju; da, premda se Zakon ne protivi Evanđelju, nije mu jednak; da Krist jest došao ispuniti Zakon, ali da je došao i nadmašiti ga. Moramo dobro paziti da ne sudimo o riječima izgovorenima u Psaltiru, o riječima koje imaju okus osvetoljubivosti i želje za kaznom, prema standardima poslanica apostola Pavla.⁷⁴

I dok se nama čini krajnje ekstremnim obuhvatiti čovjekovu obitelj njegovom osudom, psalmist je smatrao posve opravdanom činjenicu da je Bog zaprijetio da će kažnjavati opaćinu otaca na djeci do trećega i četvrtoga koljena (Izl 20,5; 34,7; Br 14,18; Pnz 5,9). Svidalo se to nama ili ne, u carstvu duhovnoga postoje zakoni pod kojima grijesi imaju načina na koji mogu probiti dalje i djelovati u čovjekovoj obitelji. Nijedan čovjek nije otok; posljedice njegovih postupaka dosežu do drugih, jednako kao što utječu na njega osobno.

Mi danas živimo u godini Gospodnje milosti (Iz 61,2; Lk 4,19). Kada to vrijeme prođe i započne dan Božje odmazde, ponovno će na usnama Božjega naroda biti riječi kao što su ove iz psalama u kojima se proklinje. Na primjer, mučenici iz razdoblja Velike nevolje će reći: "Dokle, Gospodine, sveti i istiniti? Zašto ne sudiš i ne osvetiš našu krv na onima što prebivaju na zemlji?" (Otk 6,10; Šarić).

I još jedna, posljednja napomena! Žestina prokletstava u psalmima tek je slab način za pripremu naših srca za zahvalnost Onome koji je sva prokletstva ponio na svome tijelu na križ, kako bismo mi bili zauvijek slobodni od prokletstva i proklinjanja. Ni sve kazne opisane u psalmima, kada se sastave, ne daju ni slabšan odraz lavine osude koju je Krist podnio umjesto nas.

Psalam 110: Davidov Sin i Davidov Gospodin

Ovaj, Davidov psalam karakterističan je po tome što ga se u Novome zavjetu navodi ili se upućuje na njega, češće nego na bilo koji drugi ulomak iz Staroga zavjeta. Potpuno je jasno da se radi o mesijanskom psalmu – prvo se o Mesiji govori kao o onome koji je proslavljen i tko sjedi Bogu s desne strane, onda kao o Kralju slave koji se vraća na zemlju preuzeti žezlo sveopće vlasti, te kao o vječnome Svećeniku po Melkisedekovu redu.

110,1 U prvome stihu, David navodi Gospodnje riječi upućene njegovu Gospodinu:

“Sjedi mi s desna dok ne položim tvoje neprijatelje za podnožje tvojim nogama.” (Šarić)

Ključ za razumijevanje ovoga teksta nalazi se u prepoznavanju dvije različite osobe na koje se upućuje imenom “Gospodin”. Prva se riječ nepogrešivo odnosi na Jahvu.⁷⁵ Druga riječ: “Gospodin”, hebrejski *adon*, znači “gospodar” ili “vladar”. Katkad se ta riječ u Bibliji rabi kao Božje ime, a katkad se odnosi na čovjeka gospodara, upravitelja ili učitelja. Premda ta riječ sama po sebi ne ukazuje uvijek na božanstvo, riječi koje slijede pokazuju da je Davidov Gospodin (*Adon*) jednak Bogu.

Jednoga dana, kada je Isus govorio farizejima u Jeruzalemu, pitao ih je što misle o Mesiji, za koga ga drže. Čiji će potomak biti Obećani? Oni su točno odgovorili da će Mesija biti Davidov Sin, što znači Davidov potomak. No Isus im je pokazao da će prema Psalmu 110 (kojega su oni očito priznavali za mesijanskog) Mesija istodobno biti i Davidov Gospodar. Kako može biti i Davidov Sin i Davidov Gospodar u isto vrijeme?

I kako David, kralj, može imati nekoga nad sobom, nekoga tko je njegov Gospodar na zemlji?

Odgovor je, dakako, u tome da će Mesija biti i jedno i drugo – i Bog i Čovjek. *Kao Bog*, bit će *Davidov Gospodar*. *Kao Čovjek*, bit će *Davidov Sin*. A Isus je, spajajući u sebi i božansko i ljudsko, bio Davidov Gospodar i Davidov Sin.

Bio je to trenutak istine za farizeje. A ipak su, unatoč svim dokazima, odbili priznati da je Isus taj dugoočekivani Mesija. Stoga dalje čitamo:

Na to mu nitko nije mogao odgovoriti ni riječi, niti ga se tko od toga dana usudi više pitati (Mt 22,41-46; usp. Mk 12,35-37; Lk 20,41-44).

Novozavjetni pisci ne ostavljaju mjesta sumnji da je onaj koji sjedi Bogu s desne strane nitko drugi do Isus iz Nazareta (Mt 26,64; Mk 14,62; 16,19; Lk 22,69; Dj 2,34-35; 5,31; 7,55-56; Rim 8,34; 1. Kor 15,24 i dalje; Ef 1,20; Kol 3,1; Heb 1,3.13; 8,1; 10,12-13; 12,2; 1. Pt 3,22; Otk 3,21). Prema tome, prvi stih govori što je Jahve rekao Gospodinu Isusu na dan uznesenja, kada je sjeo Bogu zdesna. No Isus je ondje samo dok njegovi neprijatelji ne budu položeni za podnožje njegovih nogama.

110,2 Između prvoga i drugoga stiha imamo ono što H. A. Ironside naziva “velika zagrada”⁷⁶ – doba Crkve, koje se proteže od ustoličenja Isusa Krista do njegova drugog dolaska. U drugome stihu vidimo da Jahve uzdiže Mesijino kraljevsko žezlo sa Siona; drugim riječima, Jahve utvrđuje Krista za kralja a prijestolnica mu je Jeruzalem. Žezlo je simbol kraljevske vlasti. Kristu je dana vlast da vlada nad svom zemljom usred njegovih neprijatelja. “Vladaj posred svojih neprijatelja!” – stoji u stihu. Prije nego što će nastupiti ovo vrijeme, Gospodin Isus Krist uništio je svoje reakcionar-

ne neprijatelje. Ovdje se, dakle, ne radi o uništenju neprijatelja, nego o vladavini nad onim neprijateljima koji su mu postali prijatelji i rado se pokorili njegovoj vladavini.

110,3 Ovo se potvrđuje u trećem stihu. Njegov je narod spreman za dan u kojemu će Krist predvoditi svoju vojsku na svetu goru. Ili kako to NKJV prevodi:

Tvoj će narod biti tvoji dragovoljci na dan tvoje sile; u svetoj krasoti...

Ovdje narod, dragovoljno predan, pozdravlja svoga Kralja dok stoji u svetome stroju. “I svojim životom i svojim ponašanjem”, piše Barnes, “oni će pokazati svu ljepotu i privlačnost koja postoji u svetome i čistom karakteru.”

Posljednji dio trećega stiha bio je i ostaje noćna mora prevoditeljima i bibličarima uopće. Scroggie ovaj redak parafrazira kako slijedi: “...kao što se zora rađa od svoje majke jutra, tako će i tvoja vojska početi k tebi, mnogobrojna, svježja, svijetla i moćna.”⁷⁷

110,4 Jedna od najneobičnijih karakteristika kraljevstva u tome je što će Gospodin Isus Krist u sebi objediniti dvostruku službu kralja i svećenika. Ta je kombinacija veoma opasna u slučaju običnih ljudskih vladara; glasan, uporan vapaj za odvajanjem crkve od države nije bio bez valjana razloga. No ta je kombinacija savršena kad je Vladar Gospodin Isus Krist. Neokaljana kraljevska čast i duhovno svećeništvo donijet će svijetu vlast za kakvom je oduvijek čeznuo, no kakvu nikad nije imao.

U četvrtome stihu saznajemo za četiri obilježja Mesijina svećeništva:

Postao je svećenik Jahvinom zakletvom.

To je imenovanje neopozivo.

Njegovo je svećeništvo vječno.

Svećenik je po Melkisedekovu redu.

Izraz “po redu Melkisedekovu” protumačen nam je u Poslanici Hebrejima, u poglavljima 5 do 7. Tu se Melkisedekovo svećeništvo uspoređuje i savnjuje s Aronovim i levitskim svećeništvom.

Bog je pod Zakonom odredio ljude iz Levijeve plemena i iz Aronove obitelji, da budu svećenici. Njihovo je svećeništvo bilo pitanje loze, njihova podrijetla, i završavalo se njihovom smrću.

Svećeništvo tog tajanstvenog uglednika Melkisedeka ustanovljeno je po suverenome Božjem imenovanju. Nije ga naslijedio od roditelja (“bez oca, bez majke, bez rodoslovlja”, Heb 7,3a), niti ima spomena kada je njegovo svećeništvo nastalo, niti da će se ikada svršiti (“koji nema ni početka ni svršetka života” Heb 7,3b). U tome smislu, ali i na nekoliko drugih načina, Melkisedekovo je svećeništvo superiorno u odnosu na levitsko. Melkisedek je bio predlika Gospodina Isusa Krista. Svećeništvo našega Gospodina nije bilo pitanje njegova podrijetla; bio je, naime, iz Judina plemena, ne iz Levijeve. Njegovo je svećeništvo ustanovljeno suverenom vječnom Božjom odlukom, a budući da on živi u sili vječnoga života, njegovo se svećeništvo nikad neće završiti.

Nadalje se vidi da je Melkisedek predlika Mesije i po tome što je bio i svećenik i kralj. Njegovo ime i titula znače “Kralj pravde” i “Kralj Šalema”, to jest “Kralj mira” (Heb 7,2). Osim toga, bio je i “svećenik Boga Svevišnjega” (Post 14,18).

110,5 Posljednja tri stiha ovoga psalma oslikavaju Gospodina Isusa Krista kao moćnog pobjednika koji slama svako bezakonje i pobunu, prije nego što sjedne na prijestolje u svome kraljevstvu. Problem određivanja o kojim se osobama radi u ovim stihovima, uveliko se rješava razmišljamo li o njima kao o riječima kojima se oslovljava Jahve, a upućuju na Mesiju-Kralja. U skladu s tim, peti bi stih glasio:

Gospodin (*Adonai* – ovdje Gospodin Isusu Krist) ti je (Jahvi je) zdesna, on (Mesija) će oboriti kraljeve u dan gnjeva svojega.

110,6 Gospodin Isus Krist je taj koji stupa protiv poganskih naroda, kako je pretkazano u knjigama prorokâ Joela 3,9-17 i Zaharije 14,3, te u Otkrivenju 19,11-21. On će suditi narodima i ispuniti zemlju njihovim truplima. Izjava koja slijedi: “Pogubit će glave mnogih zemalja” (NKJV, slobodan prijevod; u KS taj tekst glasi: “bit će... po svojoj zemlji raskoljenih glava”, slično prevodi i Šarić; Martinjak ima “pogubit će vladare mnogih zemalja”) može se prevesti i kao “Satrt će glavu nad širokom zemljom” (slobodan prijevod izvornika; slično je kod Grubišića, Bakotića i Daničića). Ovo bi moglo upućivati na sudbinu koja će zadesti Čovjeka grijeha, “kojega će Gospodin Isus ubiti dahom svojih usta i uništiti sjajem svoga dolaska” (2. Sol 2,8).

110,7 I dok izlazi u borbu protiv svojih neprijatelja, Kralj će se na svome putu napiti iz potoka. Budući da je voda često slika Svetoga Duha (Iv 7,38-39), ovo govori da će se Gospodin okrijepiti i osnažiti djelovanjem Svetoga Duha, a to objašnjava zašto će potom visoko dignuti glavu u pobjedi.

Psalam 111: Čudesna Gospodnja djela

Tri su niti utkane u Psalam 111:

Jahvina djela (st. 2, 3, 4, 6, 7).

Jahvina riječ, pod takvim sinonimima kao što je Savez (st. 5, 9) ili naredbe, zapovijedi (st. 7).

Vječni značaj svega što Jahve jest i što čini (st. 3, 5, 8, 9, 10).

Ovaj je psalam u izvorniku, na hebrejskome, napisan u akrostihu. Svaki

od prvih osam stihova ima po dva reda. Posljednja dva stiha imaju po tri reda. Tako psalam ukupno ima dvadeset i dva reda, od kojih svaki počinje slovom hebrejskoga alfabeta prema odgovarajućem redosljedju.

Psalam govori o savršenim odlikama ustoličenoga Krista. Izrael pjeva hvalospjeve onome koji ih je pozvao iz egipatskoga mraka i iz babilonskoga sužanjstva u njegovo veličanstveno svjetlo.

111,1 Pjesma počinje pozivom vjernima da slave Jahvu (heb. *halēlūyāh*) i psalmistovom osobnom odlukom da ga i sâm slavi slobodno i neometano. Činit će to u malim zajednicama vjernika kao i na velikim skupovima, ili, kako bismo mi to rekli, privatno i javno.

111,2-3 Četiri opisa Jahvinih djela vrijede za sve što on čini, no za starozavjetne je Židove vrhunac svih Božjih djela bilo njihovo izbavljenje iz Egipta. Jahvina su djela velika; o njima razmišljaju i istražuju ih svi koji u njima uživaju. Njegova su djela čudesno očitovanje njegove slave i veličanstvenosti, a njegova pravda ostaje dovijeka.

111,4-5 Bog je ustanovio Pashu kao trajan spomen na spasenje Izraela krvlju janjeta i stalan podsjetnik na njegovu milost i milosrđe. Nama je Bog u Gospodnjoj večeri ostavio spomen na naše spasenje krvlju boljega janjeta, nezaboravan podsjetnik da je Jahve blag i milosrdan. Možda se peti stih osobito odnosi na hranu (dosl. "plijen") koju je Bog čudesno davao Izraelcima tijekom njihova lutanja pustinjom. On nikad nije zaboravio da je Izrael njegov narod, da je s njima sklopio svoj Savez. Povrh toga, *bez iznimke* je točno da je Bog vjeran svojim obećanjima i da će ispuniti sve što je rekao.

111,6 Bog je svome narodu na još jedan način očitovao svoja silna djela. Naime, istjerao je Kanaance iz Kanaana i svoj narod sigurno uveo u Obećanu zemlju, dao im je u posjed zemlju pogana

koju psalmist ovdje (prema izvorniku) naziva "baština naroda".

111,7-9 Sva Božja djela pokazuju da je on uvijek vjeran i pravedan. Sve su njegove naredbe stalne. On dovijeka drži svoja obećanja i ispunjava ih vjerno u istini i pravdi. Bog je poslao spasenje svome narodu u vrijeme izlaska iz Egipta, a onda i kasnije, kada ih je vratio iz sužanjstva u Babilonu. Učinit će to ponovno kada vrati svih dvanaest plemena natrag u Izrael, prije nego što započne njegova veličanstvena vladavina. Sve je to dio njegova Saveza i ne može nikad propasti. Njegovo je ime sveto i strašno (časno, vrijedno strahopoštovanja), a kakvo je njegovo ime, takav je i on!

111,10 Samo čovjek koji se boji Boga krenuo je putem mudrosti. Što smo mu poslušniji, on nam daje više svjetla. Sjetimo se: "Poslušnost je organ duhovnoga znanja."

Bog je dostojan vječne slave!

Psalam 112: Nagrada pravednika

112,1 Između ovoga psalma i prethodnoga postoji tijesna veza, kako zbog akrostiha u kojemu su oba napisana, tako i po duhovnome učenju. Psalam 112 nastavlja tamo gdje 111. završava – kod blagoslova čovjeka koji se boji Jahve i koji teži ka mudrosti. Nekoliko stvari koje su rečene za Gospodina u prethodnome psalmu, u ovome se odnose na pobožnoga čovjeka. U Psalmu 111 vidjeli smo da Bog kao sunce pravednosti sja u svoj svojoj slavi; ovdje, u Psalmu 112, vidimo vjernika koji poput mjeseca odražava tu slavu. Dok promatra Gospodnju krasotu, vjernik se po Svetome Duhu preobražava u tu istu sliku (2. Kor 3,18).

"Aleluja! Slava Gospodinu!" Ove riječi često odražavaju osjećaje psalmista, čime nam je psalmist ostavio dobar primjer.

Koji je čovjek blagoslovljen? Onaj koji

se boji Jahve, koji se njemu podčinjava, koji iz sveg srca uživa u njegovim zapovijedima i to dokazuje tako što im je poslušan. On ubire plodove koji dolaze iz života stvarne pobožnosti. Evo tih plodova:

112,2 *Odieljeno, istaknuto potomstvo.* Njegovi će potomci zauzimati položaje moći i ugleda; posvuda će biti poštovani zbog svoje božanske baštine (tumačeći ove blagoslove za doba Crkve, moramo biti mudri i njihovo značenje sa zemaljskih, materijalnih dobara, prenijeti na ona duhovna).

112,3 *Napredak i blagostanje.* Općenito je istina da poslušnost Božjoj riječi spašava čovjeka od rasipanja i siromaštva. Posljedice njegove pravednosti, to jest poštenja, marljivosti i štedljivosti, prenose se i na daleka pokoljenja.

112,4 *Zajamčeno svjetlo.* Pravednici ma se ne jamči imunitet na tamu, ali tu je obećanje da će im u tami, kada naiđe, sjati svjetlo. U svim mračnim razdobljima u životu Gospodin se pokazuje kao blag, milosrdan i pravedan.

112,5-6 *Darežljivost, velikodušnost.* Dobro ide čovjeku koji je velikodušan, koji ne odbija dati u zajam onima koji su u stvarnoj potrebi. Takav čovjek obavlja svoje poslove razborito i pravedno. Njegov je život sagrađen na čvrstim temeljima i dugo će ga pamtiti i kada ga nestane.

112,7 *Sloboda od straha.* Blagoslovljen čovjek ne mora živjeti u stalnome strahu od loših vijesti, poslovnih neuspjeha, prirodnih nepogoda. On se pouzda u Jahvu i zna da mu se ništa ne može dogoditi odvojeno od Božje volje.

112,8 *Pouzdanje i kada trpi napade.* Čak ni njegovi neprijatelji ne mogu poremetiti njegovu ravnotežu i mir. Iako se u određenome trenutku može činiti da oni imaju prevlast, on je pun pouzdanja, jer zna da je njihov pad siguran i da se on nalazi na pobjedničkoj strani.

112,9 *Trajna plodnost i čast.* Zato jer je velikodušan, njegova dobrotu prema

siromašnima nikad neće biti zaboravljena, ostat će do vijeka. Nikad neće morati poginjati glavu u sramoti (u izvorniku, umjesto *glava*, stoji *rog*, što je simbol snage i moći; u KS stoji *uzdignuto čelo*). Naprotiv, bit će okrunjen slavom i odobravanjem. Pavao navodi ovaj stih u 2. Korinćanima 9,9, kako bi pokazao koje su to trajne koristi od velikodušnosti.

112,10 *Zavist bezbožnika.* Kad bezbožnici vide konačno opravdanje i trajnu čast pobožnika, bit će ožalošćeni i ljubomorni. Od bijesa će škrgutati zubima, bit će dovedeni do ludila od zavisti, venut će i ginuti. Sve za što su takvi živjeli propast će s njima. Barnes primjećuje:

Sve što čeka bezbožnike u oštroj je suprotnosti s onim što je, kako to lijepo prenosi ovaj psalam, pripravljeno za pravednike. A pravednici će biti uspješni; uživat će blagostanje i sreću; moći će provesti u djelo svoje planove; bit će poštovani za života i sjećat će ih se nakon smrti; Bog će posredovati za njih u svakom mračnom trenutku; bit će stabilni i spokojni u času opasnosti i nevolje; uvijek će se pouzdavati u Gospodina i sve će biti u redu. Nedvojbeno je privilegija biti... Božji prijatelj.⁷⁸

Psalam 113: Tako velik i tako milostiv

113,1-6 Prvih pet stihova ovoga psalma predstavljaju Boga kao onoga koji je *beskonačno visoko*; posljednja četiri stiha prikazuju nam ga kao onoga koji je *prizna bližu*.

Naš je Bog beskonačno visoko. Kao takav, dostojan je slavljenja.

<i>Tko?</i>	Svi njegovi sluge (st. 1).
<i>Kako?</i>	Blagoslivljajući njegovo ime, što znači da mu trebamo zahvaljivati za sve što jest (st. 2a).

- Kako često?* Neprestano – sada i do vijeka (st. 2b).
- Gdje?* Posvuda – od zemalja na istoku do zemalja na zapadu (st. 3a).
- Za što?* Zato što je Bog velik. On je visoko uzvišen nad svim narodima, a njegova slava nadvisuje nebesa (st. 4).
Zato što njemu nema ravna niti ga tko može nadmašiti. Nitko se ne može usporediti s Bogom koji stoluje u visinama. (st. 5).
Zato što je njegov vidokrug neograničen. Ne postoji ništa ni na nebu ni na zemlji što Bog ne vidi (st. 6). Tekst nagovještava da se Bog mora sagnuti da vidi što je na nebesima! (U izvorniku ovaj stih doslovce preveden glasi: “odozgo se sagiba i gleda na nebo i zemlju”.)

Ali, slava neka je njegovu imenu, Bog koji je beskonačno visoko, za nas je i pristo blizu.

113,7-9 Ubogi ovo mogu znati! On ih podiže iz prašine.

Siromašni ovo mogu znati! On ih uzdiže iz njihova niskog staleža i postavlja ih s prvcima svoga naroda, s izvršnima na zemlji.

Nerotkinja, također, ovo može znati! On joj daje dom da u njemu stanuje kao radosna majka mnoge djece. Neplodnost je bila strahovita sramota među Židovkama i sve su je se bojale. Prema *Prayer Book Commentary* (“Komentari na Knjigu molitve”), oslobođenje od toga prokletstva bilo je prigoda za najraskošniju moguću radost.

Primjena

Ja sam bio *ubog*, ali kroz vjeru u Krista postao sam izvanredno bogat duhovnim stvarima.

Ja sam bio *siromašan*, ali Gospodin Isus Krist podigao je ovoga prosjaka iz gomile smeća i dao mu predivnu kršćan-

sku braću i sestre, zajedništvo koje premašuje sve što svijet može ponuditi.

Ja sam bio *jalov*, u mome životu nije bilo ploda za Boga. Ali on me izbavio iz praznog, zaludnog postojanja i preveo u plodonosan život koji ima smisla i značaja.

Nije nikakvo čudo da zajedno s psalmistom pjevam Haleluja! Slava Gospodinu!

On ispunjava prijestolje nebesko,
on na kojemu nema mane;
on je objekt Očeve ljubavi,
on je tema pjesme o otkupljenju.

I mada je tako visoko, prihvata našu
hvalu;
prihvata što mu njegov narod daje;
naš najplašljiviji i najslabiji vapaj
stiže do ušiju Spasitelja.

– *Thomas Kelly*

Psalam 114: Moćna Gospodnja nazočnost

114,1 Saga o Izraelovu izbavljenju iz Egipta, svim čudesnim doživljajima u pustinji i ulasku u Obećanu zemlju bila je od početka do kraja veličanstveno očitovanje Božje moći. Zapravo, Židovi na izlazak iz Egipta gledaju kao na najveće očitovanje Božje moći koje se ikad dogodilo.

Kakvo je to slavno povijesno vrijeme bilo kada je Izrael izašao iz Egipta, kad su duge godine sužanjstva i tlačenja bile gotove! Tko je mogao izmjeriti oduševljenje naroda koji je najzad bio slobodan od Egipćana? Neće više puzati pred njima, neće više savijati kičmu pod prijetnjama i psovkama koje su sipali na njih na tuđem jeziku!

114,2 S vremenom je područje koje je dodijeljeno Judinu plemenu postalo Božje svetište. Na tome je teritoriju, u gradu Jeruzalemu, podignut Hram. A sva zemlja Izrael postala je područje Božje vladavine.

sti (kraljevstvo, oblast), o kojemu je on neumorno skrbio i čuvao ga. Ono što je u geografskome smislu vrijedilo za Judeju i Izrael u davna vremena, u duhovnome smislu vrijedi za Crkvu danas.

114,3 Kada su Izraelci došli od Crvenoga mora, voda ih je samo pogledala i u strahu se povukla. Ali budu uvjeren da taj silan strah nije izazvao pogled na odrpanu rulju izbjeglica koji su navirali. More je podiglo pogled i vidjelo svoga Stvoritelja a onda se brzo povuklo, bježeći iz korita, kako bi Izraelci mogli proći po suhu i to tako da ni noge ne okvase.

Isto se dogodilo i četrdeset godina kasnije, kada su ulazili u Obećanu zemlju. Rijeka Jordan prestala je teći kod grada Adama i tako je posljednja prepreka za ulazak u zemlju postala nasip preko kojega se moglo prijeći. Prelazak preko Crvenoga mora i preko rijeke Jordan dva su kraja jedne pruge, kao krajnja postaja ovoga epskog poglavlja u povijesti izraelskoga naroda. Prelazak preko Crvenoga mora slikovito prikazuje naše spasenje iz svijeta Božjom silom preko poistovjećenja s Kristom u njegovoj smrti, ukopu i uskrsnuću. Prelazak preko rijeke Jordan govori o našem izbavljenju od lutanja pustinjom i ulasku u duhovno nasljeđe, ponovno po Kristovoj smrti, ukopu i uskrsnuću.

114,4 Između ova dva događaja bilo je i drugih primjera Božje moći koji su izazivali strahopoštovanje. Jedan od najspektakularnijih bilo je davanje Zakona na gori Sinaj. Priroda je bila tako uzbuđena da su bregovi skakali poput ovnova, a brežuljci poput jaganjaca. Čini se da je Božja slava bila tako neodoljiva da se sve područje poljuljalo kao da se dogodila kataklizma. Prizor je bio tako strašan da je Mojsije, Božji čovjek, rekao: "Prestrašen sam i drščem" (Heb 12,21). Pisac Poslanice Hebrejima podsjeća nas da mi ne pristupamo toj gori Zakona koja

u čovjeku izaziva strah i trepet, nego da pristupamo prijestolju milosti.

Strah od Zakona i od Boga nemaju više ništa sa mnom; poslušnost i krv mog Spasitelja sakrili su sve moje prijestupe od pogleda.

– Augustus M. Toplady

114,5-6 Psalmist je tako ushićen tim očitovanjima Božje moći da zadirkuje more, rijeku Jordan, bregove i brežuljke, da objasne zašto se tako ponašaju. Iz tog pitanja izranja blaga pjesma pošalica, koja s osmijehom promatra neke od najvećih simbola sile i stabilnosti u prirodi kako pred Gospodnjim pogledom ustuknu i povuku se.

114,7-8 Slijedi argument da sva zemlja treba imati najdublje strahopoštovanje i uvažavanje za takvoga Boga. On je vječni, najveći JA JESAM, a istodobno je i Bog Jakovljevi, Bog nedostojnoga. On hridinu pretvara u vodeni slap i stijenu u izvor vode. To se dogodilo dvaput (Izl 17,6; Br 20,11). Izraelski je narod oba puta bio potpuno obeshraben od žeđi. Ogorčeno su se žalili i prigovarali, štoviši, govorili su da im je bilo bolje u Egiptu, čak su priželjkivali da su tamo. Bog im je čudesno dao vodu iz stijene, prvo na Horebu a potom kod Meripskih voda. Pavao nam govori da je ta stijena bila slika *Krista* koji je zbog nas morao pretrpjeti udarac na Golgoti i koji daje živu vodu svima koji dođu k njemu u vjeri (1. Kor 10,4).

Psalam 115: Izrael se odriče idola

Židovi su se sada vratili iz sužanjstva u Babilonu; vratili su se u svoju zemlju. No zasluge za to ne pripisuju sebi. Njihova obnova, njihov povratak, dogodio se samo zahvaljujući Jahvi i jedino njemu. Učinio je to zbog svoje neiscrpe ljubavi

prema svome narodu i zbog toga što je vjeran svojim obećanjima.

115,1-2 Predugo su se pogani rugali Izraelcima, govoreći: “Gdje je taj vaš Bog? Čini se da se ne zanima mnogo za vas kad vas ostavlja da iznemogli venete u sužanjstvu već sedamdeset godina!” Sada to više ne mogu reći. Njihovi su prezir i poruga ušutkani. Bog je opravdao svoje ime.

115,3 Sada bi cijelome svijetu trebalo biti jasno da je istiniti Bog transcendentan – “Naš je Bog na nebesima”, te da je suveren – “sve što mu se sviđa to čini”. Božja transcendentnost znači da je nadmašan i uzvišen nad svim svemirom, te da njegovo biće postoji odvojeno od toga. Božja suverenost znači da je Bog slobodan činiti “sve što mu se sviđa”, a što se njemu sviđa uvijek je dobro, pravedno i mudro.

115,4-7 Bog je upravo zbog židovskoga idolopoklonstva dopustio da ih Babilonci odvedu u sužanjstvo. Ali sad kad su shvatili svu nemoć i bezvrijednost idola, oni se podsmjehuju poganima zbog mrtvih likova koje ovi štiju.

Idoli su načinjeni od srebra i zlata, te je stoga njihova vrijednost uvjetovana stanjem na tržištu. Izradio ih je čovjek svojim rukama, pa su tako inferiorna čak i u odnosu na one koji ih štiju. Imaju usta ali ne mogu govoriti – ne mogu poučavati niti pretkazati budućnost. Imaju oči, ali ne vide probleme svoga naroda. Imaju uši, ali nemaju moć čuti molitvu. Imaju nos, ali ne mogu osjetiti miris tamjana koji im se prinosi. Imaju ruke, ali nemaju moć osjećati, ne mogu ništa dotaći ni uhvatiti. Imaju noge, ali ne pomiču se sa svoga postolja. Iz njihovoga grla glas ne izlazi – čak ni najmanji ni najslabiji ton ili mumljanje.

115,8 Oni koji ih prave nalik su na njih. To je utvrđen princip u duhovnome carstvu – da ljudi postanu slični objektu svoga šovanja. Njihovi su moralni stan-

dardi oblikovani njihovim bogovima. Svi koji se pouzdaju u likove postaju nečisti, nemoćni i slabi, tupi, prazni i bezizrazni, nemoćni shvatiti, razumjeti i poimati.

115,9 Samo je Jahve dostojan pouzdanja. Tako sada istupa solist i poziva Izrael da počne živjeti životom nepokolebljivog pouzdanja u Jahvu. Zbor odgovara priznanjem – “On je štit i pomoćnik njihov”.

115,10-11 Potom se poziva svećenička Aronova kuća da se bezrezervno pouzdaje u Jahvu; da vjeruje samo njemu. Zbor ponovno odgovara priznanjem da je Jahve njihov provjereni i dokazani pomoćnik i branitelj. Treći put kantor (zborovođa; ili *hazan* u judaizmu, što znači predmolitelj i pjevač-solist – op. prev.) širi svoj poziv na sve koji se boje Jahve (prema izvorniku; ima prijevoda koji ovdje imaju *štovatelji*, kao npr. KS i Grubišić), vjerojatno uključujući u tu grupu i poganske obraćenike. Svi oni znaju da je Jahve njihov istiniti pomoćnik i štit.

115,12-15 Zvuči kao da sad svećenici preuzimaju pjesmu, uvjeravajući narod da će isti Jahve Bog koji se spominjao svoga naroda u prošlosti, obnavljajući njihovu sreću, blagosloviti sav narod, svećenike, obraćenike, ljude svakog uzrasta, položaja, staleža i stanja. Oni mole da Bog blagoslovi svoj narod i njihove potomke, umnažajući ih (u izvorniku ovdje zapravo stoji: “povećao vas Jahve”; op. prev.) – vjerojatno misleći na brojno uvećanje nacije čiji su redovi bili već prilično prorijeđeni. No ova molitva može uključivati i duhovno i materijalno blagostanje. Pored toga, oni zazivaju opći blagoslov Jahve Boga koji je stvorio nebo i zemlju.

115,16 Bog je stvorio nebesa za svoje prebivalište, a zemlju je dodijelio ljudima kao mjesto na kojemu će živjeti. Osim toga, zemlja je i mjesto s kojega čovjek može štovati Boga, slaviti ga i služiti mu.

115,17-18 Sedamnaesti stih odražava opće stajalište starozavjetnih svetih, da

smrt okončava čovjekovu sposobnost da slavi Jahvu. Koliko su oni znali, mrtvi su bili u stanju mrtve tišine. No mi danas znamo da oni koji umru u vjeri odmah prelaze u Gospodnju nazočnost. Premda njihova trupla leže nijemo u grobu, njihove duše, sada oslobođene okova tijela, slave i veličaju Gospodina. No vrhunac njihova iskaza vrijedi i za nas – a to je da trebamo blagoslivljati Gospodina za života. To je zavjet kojim ovaj psalam završava:

**Mi živi, mi Jahvu slavimo sada i do vijeka.
Haleluja.**

Psalam 116: “Ljubim Jahvu”

Radost i razdragano klicanje toga prvoga uskrsnjeg jutra odzvanjaju od početka od kraja ovoga psalma. Grob je prazan. Krist je ustao od mrtvih slavom Očevom. I sada od njega teče pjesma zahvalnica ispjevana Bogu koji je uslišio njegovu molitvu i uskrsnuo ga.

116,1-4 Obrati pozornost na prve riječi: “Ljubim Jahvu.” Samo dvije kratke dvosložne riječi, a štovanje je savršeno čisto i potpuno – najčistije. Bojažljivim, stidljivim dušama koje krivo misle da se Bogu može prići samo velikim riječima, ovo bi trebalo donijeti golemo olakšanje i poticaj jer mogu poznati da Gospodinu i najjednostavnija tvrdnja ljubavi znači iskreno štovanje.

No tu se ne smijemo zaustaviti. Poput Spasitelja, i mi možemo nastaviti nabrajati sve velike stvari što ih je Bog učinio za nas. I to je također štovanje. Gospodin Isus je preplavljen neprekidnom bujicom zahvaljivanja, jer je njegov Otac čuo njegove bolne vapaje iz Getsemanskog vrta i s Golgote. Kada je smrt stezala oko njega svoje uže, kada se mučio u tjeskobi zbog fizičke boli i doslovnoga rastakanja njegova tijela, kada je trpio agoniju koja se

ne može opisati, zazvao je Jahvu da ga spasi. I Jahve je to učinio. Doduše, nije ga spasio od umiranja, ali ga je spasio od smrti.

116,5-6 Kazivanje Gospodnjih odlika treći je element štovanja. Uskrsnuli Krist ovdje nabraja neke Božje vrsnoće koje su se očitovale u njegovu uskrsnuću. Bog je dobrotiv, što znači dobar i milosrdan. Pravedan je; sve što on čini pravično je i pošteno. Bog je pun sućuti; velika je njegova samilost. Jahve čuva bezazlene, što je u slučaju Gospodina Isusa Krista, dok je visio na križu, značilo da je Bog sačuvao iskrenog, prostodušnog i bespomoćnog. Bog spašava svoj narod kad se nađe u nevolji i ma kakvoj opasnosti.

116,7 I na kraju, Bog obasipa dobrotom one koji se pouzdaju u njega; veliku dušan je i prema njima postupa blagonaklono – Bog nije škrt kada daje svoje blagodati. Stoga Gospodin Isus kaže: “Vrati se, dušo moja, u svoj pokoj.” Njegov nespokoj, njegova zebnja, muka, patnja – sve je gotovo. Bog ga je čuo i izbavio. Sada ulazi u veoma zaslužen odmor.

116,8-11 Potom se naš Gospodin ponovno osvrće na sve što je njegov Otac učinio za njega. Iz ovoga učimo da se ne smijemo bojati ponavljanja tijekom štovanja. Možemo reći što smo već rekli. Bogu nikad ne dosadi slušati kako ga slave njegova djeca. A subjekt našega štovanja vrijedan je beskonačnoga ponavljanja hvale. Kristovo je srce bilo puno zahvalnosti Ocu za trostruko izbavljenje. Bog je, naime, njegovu dušu (život) izbavio od smrti, oči od suza i noge od pada ili poraza. Sada može hodati pred Jahvinim licem u zemlji živih – Pobjednik je nad grijehom, smrću, grobom i Šeolom.

Slijed misli u stihovima 10 i 11 po općem je priznanju težak za shvaćanje i praćenje. Možda prijevod TEV (nova verzija na engleskome) najbolje hvata opće značenje. U slobodnome prijevodu s TEV, ovi stihovi glase:

Nastavio sam vjerovati, čak i kada sam rekao: “Posve sam slomljen”, čak i kada sam se bojao i govorio: “Nikome se ne može vjerovati.”

Njegova vjera nije posrtala čak ni u trenutku njegove najdublje muke; dapače, ni u času kad su ljudi doista pokazali koliko su nepouzdati. Ono što je rekao nije rođeno iz nepovjerenja, nego iz dubokoga uvjerenja.

116,12-13 Ovdje dolazimo do posljednjega elementa štovanja koji je izražen pitanjem: “Što da uzvratim Jahvi za sve što mi je učinio?” U našem slučaju nema ni pomisli da bismo mu nečim mogli uzvratiti; svaki pokušaj da mu platimo ili nekako vratimo dug, bio bi uvreda njegovoj milosti. Ali u nama postoji neka urođena želja da odgovorimo na njegovu milost na odgovarajući način. Taj način je da uzmemo čašu spasenja i zazovemo Jahvino ime. Uzeti ili podići čašu spasenja znači izraziti zahvalnost Gospodinu jer nas je spasio. Zazvati Jahvino ime znači učiniti posebno djelo pobožnosti, priznavanjem veličine njegova spasenja.

116,14 Uskrsnuli je Spasitelj bio riješen izvršiti svoje zavjete Jahvi pred svim njegovim narodom. Bili su to zavjeti slavljenja, štovanja i zahvale koje je dao prije i tijekom svoje muke. On sada izvršava te zavjete.

116,15 I ponovno se čini da se tijekom misli iznenada prekida Gospodinovom primjedbom: “Dragocjena je u očima Jahvinim smrt pobožnika (svetih) njegovih.” Čak i ako imamo poteškoća uklopiti ovaj stih u kontekst, i dalje možemo u njemu uživati kao u izoliranome tekstu. Istina je da je smrt svetih dragocjena našem Bogu, jer to znači da prebivaju s njim u slavi. No to ni za koga nije bilo istinitije nego u slučaju Gospodina Isusa Krista. Njegova je smrt bila dragocjena njegovu Ocu jer je tom smrću osigurana pravedna

osnova na kojoj Bog može opravdati bezbožne grešnike.

116,16-17 U šesnaestome stihu, uskrsnuli je Krist i dalje “Jahvin sluga”. Kao da govori: “Volim svoga gospodara... neću da budem slobodan” (Izl 21,5). Na taj se način obvezuje zauvijek biti slugom. Kao Sin Božje sluškinje, zavjetuje se da će služiti Bogu, baš kao što je učinila njegova majka Marija, jer ga je Jahve razriješio okova.

116,18-19 I ponovno se zavjetuje da će prinijeti Ocu žrtve zahvalnice i zazvati Jahvino ime (st. 17). U zajednici Božjega naroda, okupljenoga u Hramu u Jeruzalemu, Gospodin Isus će izvršiti svoje zavjete, dok ih bude predvodio kao zbor koji će gromoglasnim hvalospjevom slaviti Jahvu. Ovo će se dogoditi kada se veliki Emanuel vrati na zemlju da svojim probodenim rukama preuzme žezlo vlasti nad svemirom.

Psalam 117: Pogani slave Boga

U ovome, najkraćem poglavlju u Bibliji, pozivaju se svi puci i svi narodi (pogani) da slave Jahvu zbog njegove ljubavi i dobrote te zbog njegove postojane istine i vjernosti. Apostol Pavao shvatio je značenje ovoga psalma i prvi stih navodi u Poslanici Rimljanima 15,11, kako bi pokazao da poganski narodi imaju udjela s Izraelom u Mesijinom milosrđu. On nije došao samo da bi potvrdio obećanja dana patrijarasima, nego i da “pogani slave Boga zbog milosrđa” (Rim 15,9).

Veličanstveni prepjev koji sadrži retke neobične ljepote, prenosi nam poruku ovoga psalma:

Neka svi što stanuju pod nebom
zapjevaju Stvoritelju hvalospjev;
neka se pjeva Iskupiteljevom imenu
po svojoj zemlji, na svakom jeziku

Vječna je tvoja milost, Gospodine,

vječna istina u tvojoj riječi prebiva;
neka tvoja hvala odjekuje od obale
do obale,

sve dok sunce ne izađe i nikad više
ne zađe.

– Isaac Watts

Psalam 118: Evo, kralj tvoj dolazi!

Povod za saziv ovoga veličanstvenog zbora i pjevanje hvalospjeva drugi je dolazak našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista. Scena je u Jeruzalemu gdje se okupilo mnoštvo, kako bi proslavili dolazak Izraelova dugo očekivanoga Mesije. U sjeni Hrama, solist zauzima svoje mjesto ispred mikrofona, zbor stoji iza njega. Nad publiku se nadvija svečana tišina.

- 118,1 SOLIST: Haleluja!
Zahvaljujte Jahvi jer je dobar!
ZBOR: Jer je vječna ljubav njegova!
(Svi slušatelji, svesrdno odobravajući, kimaju glavama.)
- 118,2 SOLIST: Neka rekne dom Izraelov:
ZBOR: "Vječna je ljubav njegova!"
- 118,3 SOLIST: Neka rekne dom Aronov:
ZBOR: "Vječna je ljubav njegova!"
(Duboko iz grla svećenika koji stoje kraj hramskih vrata podiže se "Neka tako bude! Amen! Amen!")
- 118,4 SOLIST: Svi koji se Jahve boje neka reknu:
ZBOR: "Vječna je ljubav njegova!"
(Na ovo skupina pogana koji se boje Boga grizu se za usnice i bore se da zadrže suze zahvalnosti, za milost koja je i njima omogućila da sudjeluju u slavi toga trenutka.)
- 118,5-9 SOLIST: Iz tjeskobe Jahvu ja zazvah:
on me usliša i oslobodi.
Jahve je sa mnom i ja ne strahujem:
što mi tko može?
Jahve je sa mnom, pomoć moja,
i zbunjene gledam dušmane.
Bolje se Jahvi uteći
nego se uzdati u čovjeka.
Bolje se Jahvi uteći
nego se uzdati u mogućnike.
(Mnoštvo shvaća da to govori vjerni Ostatak Izraela kojega je Bog čudesno sačuvao tijekom razdoblja Velike nevolje. Naučili su pouzdati se samo u Boga i prestali su se bojati ljudi; zapravo su posve izgubili taj strah. Najzad su shvatili da je bolje pouzdati se u Jahvu nego u čovjeka, čak ni u "mogućnike", odnosno knezove, moćne ljude, najbolje među njima.)

- 118,10 SOLIST: Pogani me okružiše:
ZBOR: Imenom ih Jahvinim uništih.
- 118,11 SOLIST: Opkoliše me odasvud:
ZBOR: Imenom ih Jahvinim uništih.
- 118,12 SOLIST: Opkoliše me poput pčela,
ubod im žeže kao trnje zapaljeno:
(Trnovito šiblje spektakularno počne gorjeti užarenim plamenom, no vatra brzo jenjava i gasi se.)
ZBOR: Imenom ih Jahvinim uništih.
- 118,13-14 SOLIST: Gurahu me, gurahu, da me obore,
ali mi Jahve pomože.
Jahve je moja snaga i pjesma,
on mi je spasitelj.
(U trinaestome stihu solist upućuje na antikrista i njegovo zvjersko postupanje s Ostatkom, jer će Ostatak odbiti pokornost njegovoj vlasti i neće poslušati njegove zahtjeve. No Gospodin se umiješao u pravome trenutku i lažnoga mesiju bacio u ognjeno jezero [Otk 19,19-20].)
- 118,15-16 SOLIST: Čuj! Radost i spasenje
odzvanja šatorima pravednika:
(Diljem Izraela, bučno i veselo, slavi se Mesijina pobjeda. Ljudi u svakome domu pjevaju ovu pjesmu pobjednicu.)
ZBOR: Jahvina se proslavi desnica,
Jahvina me uzdignu desnica,
Jahvina se proslavi desnica!
- 118,17-18 SOLIST: Ne, umrijeti neću nego živjeti
i kazivat ću djela Jahvina.
Kaznom teškom kaznio me Jahve,
ali me smrti ne preda.
(Govoreći u ime Ostatka solist se prisjeća mnogih pogroma što su ih doživjeli Židovi i kako su se više puta za dlaku spasili od izumiranja. Ali Gospodin ih je čudesno izbavio iz lavljih čeljusti i sada gledaju u budućnost s pouzdanjem i sigurnošću.)
- 118,19-20 SOLIST: Otvorite mi širom vrata pravde:
ući ću, Jahvi zahvaliti!
(Otkupljeni Izrael traži pristup dvorištu Hrama, kako bi Gospodinu prinijeli žrtve zahvalnice. Sustav žrtvovanja djelomice će biti ponovno uspostavljen tijekom Kristove vladavine s tim što će žrtve biti prinošene u spomen na Golgotu; žrtvovanje će, prema tome, biti memorijsko.)
ZBOR: Ovo su vrata Jahvina,
na njih ulaze pravedni!

- (Ovo su riječi levita koji su bili čuvari hramskih vrata. Oni objašnjavaju da ta vrata pripadaju Jahvi i kroz njih mogu proći svi pobožni ljudi koji se žele približiti Bogu.)
- 118,21-22 SOLIST: Zahvalit ću ti što si me uslišio
i moj postao spasitelj.
(Izrael radosno pozdravlja Gospodina Isusa Krista proglašavajući ga svojim Spasiteljem.)
- ZBOR: Kamen što ga odbaciše graditelji,
postade kamen zaglavni.
(Kamen je Gospodin Isus Krist. Graditelji su Židovi, sav narod, no osobito njihovi vođe koji su odbacili Krista u vrijeme njegova prvoga dolaska. Sada izraelski narod priznaje ono što Parker naziva "glupošću stručnjaka", jer vide prezrenoga Nazarećanina okrunjenog slavom i čašću. Taj odbačeni kamen postao je ugaoni. Postavlja se pitanje je li ugaoni kamen zapravo:
1. kamen temeljac građevine.
  2. glavni, potporni kamen na luku.
  3. najviši kamen na piramidi.
- Ma koje mišljenje bilo točno, kontekst nedvojbeno govori o položaju najviše časti.)
- 118,23 Jahvino je to djelo:
kakvo čudo u očima našim!
(Zbor predstavlja Izrael koji priznaje da je Jahve taj koji je Gospodinu Isusu Kristu dao pravo mjesto u srcima i osjećajima njegova naroda. Dan krunidbe je najzad došao!)
- 118,24 Ovo je dan što ga učini Jahve:
kličimo i radujemo se njemu!
(Barnes piše: "Kao da je svanuo novi dan, stvoren upravo za tu prigodu, dan kojega ljudi nisu očekivali vidjeti i koji se stoga čini stvorenim izvan uobičajenoga poretka i dodanim drugim danima."⁷⁹)
- 118,25 O Jahve, spasenje nam daj!
Jahve, sreću nam daj!
(Ovo je stih što ga je narod Jeruzalema naveo u vrijeme takozvanog Kristovog trijumfalnog ulaska u Jeruzalem; "Hosana" je izvorna riječ za izraz "Spasi sada" [Mt 21,9]. No narod je ubrzo svoje poklike dobrodošlice promijenio u pozive na njegovo smaknuće. Sada pak Izrael radosno pozdravlja Gospodina na dan kad će se očitovati njegova sila i slava, a njihovi su osjećaji i naklonost ovoga puta iskreni i trajni.)
- 118,26 SOLIST: Blagoslovljen koji dolazi u imenu Jahvintu!

- (Dok Gospodin prilazi Hramu, glavni pjevač jakim tonom pjeva blagoslov naroda. Povijesni je to trenutak. Stoljećima ranije, Isus je opomenuo izraelski narod da ga neće više vidjeti sve dok ne kažu: "Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje!" [Mt 23,39]. Sada su ga najzad rado priznali za svoga Mesiju i Kralja.)
- ZBOR: Blagoslivljamo vas iz Doma Jahvina!
(Možda je ovo blagoslov svećenika koji stoje unutar vrata Hrama.)
- 118,27 Obasjao nas Bog Jahve!
Složite povorku s grančicama u ruci
sve do rogova žrtvenika.
(Izraelska zajednica štuje Isusa kao Boga i kao onoga koji je donio svjetlo u njihova pomračena srca. Dok se povorka kreće ka mjedenom žrtveniku, a Krist joj se nalazi na čelu, narod poziva da se žrtva veže užadima za rogove žrtvenika (ovaj stih u NKJV, kod nas u prijevodu Đure Martinjaka, glasi: "Bog je Gospodin, daje nam svjetlo; vežite užadima žrtve za rogove žrtvenika".)
- 118,28-29 SOLIST: Ti si Bog moj – tebi zahvaljujem:
Bože moj, tebe ja uzvisujem.
(Ljudi koji su nekoć rabili ime Gospodina Isusa Krista kao izreku, sada ga priznaju za Boga.)
- ZBOR: Zahvaljujte Jahvi jer je dobar,
jer je vječna ljubav njegov!
(Pjesma se podigla do najviših nota, do najjačeg zvuka, u dubokome, dubokome štovanju. Glazba se razliježe po okolnim ulicama staroga Jeruzalema. A onda, kako glazba polako nestaje i napose utihne, narod se vraća svojim kućama. Od sada će uživati čudesnih tisuću godina kraljevstva slavnoga Gospodina čije je pravo da vlada.)

Psalam 119: Sve o Bibliji

Ovaj je tekst nazvan zlatnim alfabetom Biblije. Razlog za to je što je psalam podijeljen na dvadeset i dvije strofe, po jedna za svaki znak hebrejskoga pisma. Svaka strofa ima osam stihova, a svaki stih u strofi počinje odgovarajućim hebrejskim znakom. Prema tome, na hebrejskome, svaki stih u prvoj strofi počinje znakom Alef; u drugoj znakom Bêt i tako redom.

Psalmist u ovome, najdužem psalmu u

Bibliji, rabi sedamnaest (prema prijevodu Kršćanske sadašnjosti) različitih naziva ili opisa kojima izražava pojam Božje riječi. To su: Zakon(i), propisi, put(ovi), naredbe, pravila, zapovijedi, sudovi, riječ(i), odluke, svjedočanstvo(a), naredbe, staze, pouke, obećanje(a), besjeda(e), vjernost i pravda. Gotovo u svakom stihu pojavljuje se neka od ovih riječi – iznimka su samo stihovi 84, 121, 122 i 132.

Ridout smatra da psalmist, rabeći alfabet u obliku akrostiha na ovaj speci-

fičan način, možda ukazuje "da su sve mogućnosti ljudskoga jezika iscrpljene u izlaganju punine i savršenstva Božje riječi."⁸⁰ Sličnu sugestiju imamo i u Novome zavjetu. Naš Gospodin govori za sebe da je on Alfa i Omega (Otk 1,8). Ovo su, dakako, prvo i posljednje slovo grčkoga pisma. Zamisao je da je on sve što je dobro i savršeno a što bi se moglo izraziti svakim slovom alfabeta, raspoređenom od prvoga do posljednjega u svakoj mogućoj kombinaciji.

Ne postoje dva stiha u ovome psalmu koja prenose točno istu poruku ili donose istovjetan tekst. U svakom postoji sjena nečega drukčijeg, nijansa po kojoj se svaki stih razlikuje.

O psalmu 119, C. S. Lewis je rekao:

Ova poema nije, i ne nastoji biti, iznadan izljev osjećaja iz čovjekova srca, kao što je to primjerice Psalm 18. Ovo je mustra, šara rađena poput veza, bod po bod, tijekom dugih, tihih sati, iz ljubavi prema subjektu štovanja i iz naslade što je donosi polagan, discipliniran umjetnički rad.⁸¹

Sljedeći tematski naslovi za svaku strofu ovoga psalma temelje se prvenstveno na bilješcima F. W. Granta:

st. 1-8	Blagoslovi dolaze od poslušnosti Božjoj riječi.	st. 65-72	Neprocjenjiva vrijednost Božje riječi, kako u dobrim, tako i u zlim vremenima.
st. 9-16	Čišćenje riječju.	st. 73-80	Božja riječ daje pronicalost.
st. 17-24	Božja riječ daje razboritost.	st. 81-88	Božja riječ pomaže čovjeku kad se nađe u nevolji i pruža mu potporu.
st. 25-32	Božja riječ čovjeku pomaže uvidjeti vlastitu nedostatnost.	st. 89-96	Božja je riječ vječna.
st. 33-40	Moć riječi.	st. 97-104	Mudrost se steže po Božjoj riječi.
st. 41-48	Pobjeda po Božjoj riječi.	st. 105-112	Božja je riječ svjetlo i svjetiljka u svim prilikama.
st. 49-56	Odmor i utjeha kroz Božju riječ.	st. 113-120	Bezbožnici i Božja riječ.
st. 57-64	Očuvanje u riječi.	st. 121-128	Odvajanje i spasenje po Božjoj riječi.
		st. 129-136	Radost i zajedništvo s Bogom kroz njegovu riječ.
		st. 137-144	Revnost za Božju riječ.
		st. 145-152	Iskustva kroz Božju riječ.
		st. 153-160	Spasenje po riječi.
		st. 161-168	Savršenstvo Božje riječi.
		st. 169-176	Molitva i slavljenje kroz Božju riječ.

Ovaj psalam u značajnom smislu izražava ljubav prema Božjoj riječi, koju je iskusio naš Špasilj dok je bio ovdje na zemlji kao Čovjek. Također, Bellett ukazuje na to da će "[ovaj psalam] u svojoj punoj proročkoj naravi biti pjesma pravoga Izraela prigodom njihova povratka Bogu i njegovim davno zapostavljenim proročanstvima."⁸²

119,1 Blagoslovljen je, ili blažen, onaj čovjek koji svoj život prilagođava Jahvinoj riječi i njoj se povinuje. Čak i ako sagriješi ili padne, Božja mu riječ omogućava priznanje, pokajanje i obnovu i to ga čuva da ostane neokaljan.

119,2 Poslušnost njegovim propisima (svjedočanstvima, otkrivenjima) je ono

što se računa – ne nevoljna, malodušna poslušnost koja se tek vuče i otaljava vjeru, nego duboka, golema želja da mu se ugodí svim srcem!

119,3 S jedne strane, blaženstvo se nalazi u odvajanju od svakog oblika bezakonja. S druge, do njega se dolazi kada slijedimo put koji nam je Bog označio u Pismu. No od zloga ćemo se puta najsigurnije uzdržati budemo li neprestano zauzeti činjenjem dobra.

119,4 Božje naredbe nisu izborne, nego su *zapovijedi* i ne mogu se držati nemarno, nego brižno i predano.

119,5 Psalmist sada prelazi s nečega što je općenita istina na ono što želi da postane istina u njegovu životu. Neosjetno se pomjerajući s pravila na molitvu, on priznaje da želja, kao i moć, da čovjek bude postojan u poslušnosti, u načelu mora doći od Boga.

119,6 Sve dok pazi na Gospodnje zapovijedi bit će pošteđen od srama koji muči um, crveni obraze a s vremena na vrijeme, štoviše, čini da se tijelo od neprijatnosti meškolji ili čak previja od boli.

119,7 “Između molitve i slavljenja ne nalazi se ni dug ni težak put.” Oni koji nauče poštovati pravedne Božje sudove imaju puninu radosti, a ona ih vodi u spontano slavljenje.

119,8 Čvrsta riješenost par je s poniznom ovisnošću. Psalmist je riješen revno slijediti Gospodina. Ali shvaća vlastitu manjkavost. Molitvom “nemoj me sasvim ostaviti” (Šarić), pisac ne izražava toliko moguću stvarnost, koliko prenosi ono što osjeća da bi mogao zaslužiti.

119,9 Jedan od najkritičnijih problema u životu mladoga čovjeka jest kako ostati čist. Odgovor je jasan: praktičnom poslušnošću riječima koje nalazi u Bibliji.

119,10 Kad se radi o svetosti, nailazi-mo na rijedak spoj ljudske želje (Svim srcem svojim tebe tražim) i božanskoga osposobljenja (ne daj da zastranim od zapovijedi tvojih).

119,11 Bog nas ne čini svetima protiv naše volje, niti bez naše suradnje. Netko je mudro rekao: “Najbolja knjiga na svijetu je Biblija. Najbolje mjesto na koje se može staviti je srce. A najbolji razlog zbog kojega bismo je trebali pohraniti u srce je to što nas čuva od sagrješenja protiv Boga.”

119,12 Zato što je Bog tako velik i tako milostiv, čovjek čija je priroda obnovljena želi naučiti njegova pravila i želi da ga ta pravila oblikuju kao ličnost. Kristova nas ljubav obuzdava!

119,13 Duboko uživanje u bogatstvu Božje riječi neminovno vodi ka želji da se to blago podijeli s drugima. To je prosto životno pravilo – kad u nešto doista vjerujemo, želimo to prenijeti dalje.

119,14 Nijedan tragač za zlatom nije bio zadovoljniji blještavim grumenjem što ga je pronašao, od čovjeka koji traga za skrivenim bogatstvom Svetoga pisma, kad ga nađe i pronikne u njega.

119,15 Božja riječ nudi beskonačan izvor materijala za istraživanje i time pruža čovjeku silno zadovoljstvo razmišljanja o njoj, no ovo nikad ne bi smjelo biti odvojeno od odlučnosti da budemo tvorci riječi.

119,16 “Njegove zapovijedi nisu teške” (1 Iv 5,3). Svatko tko je rođen od Boga uživat će u njegovim pravilima i odlučno će ih čuvati u sjećanju da ih nikad ne zaboravi.

119,17 Bez njega ne možemo učiniti ništa. Trebamo njegovu milost, kako za život, tako i za poslušnost njegovoj riječi. Tražimo mu obilje njegove milosti, jer je naša potreba vrlo velika.

119,18 Biblija obiluje divotama (čudesima), duhovnim dobrima koja su skrivena nemarnom, uzgrednom pogledu. Naše oči trebaju biti otvorene da bismo ih mogli vidjeti.

119,19 Biblija je putna karta koja hođočasnika nepogrešivo vodi na odredište.

119,20 Dobro je kada je naša žed za

Svetim pismom velika i neutaživa. Psalmistova je duša bila posve zaokupljena čežnjom za Božjom riječju i on je tu žarku, snažnu čežnju osjećao neprestano ili, kako on to kaže, “u svako doba”.

119,21 Povijest vrvi primjerima koji pokazuju kako su oholi i drski ljudi prkosili Gospodnjim zapovijedima i kako ih je ubrzo oborila Božja moćna ruka.

119,22 Vjernika svijet prezire i ismijava. “Zato se sad čude da se ne slijevate s njima u istu široku rijeku razuzdanosti, i vrijeđaju vas” (1. Pt 4,4). Ali neokaljanost i poštenje bit će nagrađeni i Gospodnja će pohvala: “Dobro učinjeno” i više nego nadoknaditi vjerniku za svu porugu i sramotu.

119,23 Čak i kad se ljudi na visokim položajima udruže kako bi oklevetali kršćanina, on može naći snagu i utjehu u razmišljanju o Bibliji, “odgovarajući svojim kleveticima tako što im uopće neće odgovoriti”.

119,24 Matthew Henry tumači:

Da li se David zbnurio te nije znao što da učini kada su velikaši govorili protiv njega? Božja su svjedočanstva bila njegovi savjetnici, a ona su ga savjetovala da sve to podnese strpljivo i da svoj slučaj preda Bogu.⁸³

119,25 Životni put teče kroz doline, kao i preko brda; ima, dakle, svoje uspone i padove. Čak i kada smo na dnu, kad smo utučeni i ležimo u prašini i žalosti, možemo zazvati Gospodina da nas vrati u život, po obnavljajućoj moći njegove riječi.

119,26 Kada govorimo Gospodinu o našim putevima, odnosno kad priznajemo grijeh, on nam odgovara tako što nam oprašta. Ovo vodi u obnovljenu želju za svetošću, kao što je izraženo u molitvi: “pravilima me svojim nauči.”

119,27 Moramo shvatiti značenje Božjih odredaba i kako ih praktično primije-

niti u vlastitu životu. To će nas odvesti u razmišljanje o Božjim čudesima.

119,28 U mračnim trenucima u životu, kada naša duša roni suze od žalosti, Bog svakovrsne utjehe saginje se nisko sve do nas i često nas, sa samo jednim biblijskim stihom podiže i krijepi, kako bismo mogli nastaviti dalje.

119,29 Po Božjemu Duhu i Božjoj riječi možemo shvatiti razliku između istine i zablude. Biblija ulijeva svetu mržnju prema svakom obliku laži. Osim toga, uči nas da je sve što Bog kaže istina (Iv 17,17).

119,30 Nitko ne uplovi tek tako u svetost. Put istine, onako kako je objavljen u Svetome pismu, mora se svjesno odabrati. “Božje zapovijedi moraju biti postavljene pred nas kao cilj ka kojemu težimo, kao model po kojemu radimo, kao put kojim idemo.”

119,31 Psalmist je čvrsto prionuo uz Božje propise (svjedočanstva) kao da je za njih zalijepljen. No on i dalje shvaća da po naravi ima sklonost ka lutanju i vapi Jahvi, svjesno ovisan o njemu, da ga ne postidi.

119,32 Kad nam Bog podari velika srca, ne velike glave, tad žurimo održati njegove zapovijedi. Hod putem Božjih zapovijedi više je pitanje privrženosti nego intelekta (u izvorniku ovaj stih glasi: “Ići ću putem zapovijedi tvojih jer ti širiš srce moje” – prijevod dr. Luje Bakotića).

119,33 Trebamo moliti za upute. Kao učenici u Božjoj školi trebamo biti željni naučiti kako Božja pravila protumačiti u praksi, kako ih provesti u djelo. Osim toga, trebamo odlučiti da ćemo biti poslušni njegovoj riječi do kraja života.

119,34 Trebamo moliti od Boga da nam pomogne razumjeti njegovu riječ, da nas prosvijetli (stih počinje dosl. “Daj mi razumijevanje”). Važno je imati ispravan pogled na Sveto pismo, na njegovo značenje i obveze. Kako bismo inače mogli

sljediti Boga s nepodijeljenom odanošću?

119,35 Trebamo moliti za vodstvo. Duh je voljan, ali tijelo je slabo. Stoga nam treba Gospodin da nas uputi i prati na stazi svojih zapovijedi jer je to jedini način na koji možemo biti doista sretni.

119,36 Trebamo moliti više za duhovno, nego materijalno bogaćenje. "Uistinu, vjera je velik izvor dobitka ako je duh zadovoljan" (1. Tim 6,6). To je čudo milosti. Ona od čovjeka uzima ljubav prema novcu i zamjenjuje je ljubavlju prema Bibliji.

119,37 Trebamo moliti za božanske zbilje, ne za sjene – drugim riječima, trebamo moliti za život, ne za imitaciju života. Evo Božjega komentara o televiziji: "Odvрати moje oči da ne vide ništavost." Televizija prikazuje zemlju iz snova; ono što zovemo "zemljom dembelijom"; prikazuje nam svijet koji ne postoji. Božja se riječ bavi životom kakav doista jest.

119,38 Trebamo moliti da Bog ispuni svoje obećanje. "Sve rijeke tvoje milosti, tvrdim to, nad svakim obećanjem pišu moje ime." Naša tvrdnja da polažemo pravo na njegova obećanja temelji se na činjenici da ga se bojimo.

119,39 Trebamo moliti da nas Bog čuva od poruge, od svega što bi moglo nanijeti sramotu imenu Gospodina Isusa Krista i svega što bi ga moglo oskvrnuti. Božji su sudovi divni; trebamo ih vjerno sljediti.

119,40 Trebamo moliti za osobnu obnovu. "Sažgana će zemlja postati jezero, a tlo žedno – izvori" (Iz 35,7). Dok gori-mo od čežnje za njegovim naredbama, on će nas oživjeti svojom pravdom.

119,41 Ne smijemo Božju milost i spasenje uzimati zdravo za gotovo. Moramo uvijek imati na umu da ovisimo o njegovoj samilosti i zaštiti, kao u prvome trenutku spasenja. Stoga se pozivamo na njegovo obećanje da će skrbiti za nas i čuvati nas dan po dan.

119,42 Neporecivi dokazi Gospodnjih odgovora na naše molitve služe da ušutkamo ruženje nevjernika. Naša je vjera zasnovana na Božjoj riječi koja nas nikad neće iznevjeriti.

119,43 Neka se nikad ne bojimo i ne stidimo govoriti riječ istine. Uzdamo li se u Božje sudove on će nam stalno pribavljati prilike za svjedočenje.

119,44 Naš odgovor na njegovu ljubav i milost trebala bi biti nepopustljiva odlučnost da držimo njegovu riječ sve dok živimo. "Zar bih mogao učiniti išta manje, nego mu dati moje najbolje i živjeti potpuno za njega, nakon svega što je učinio za mene?"

119,45 Oni koje je Božji Sin oslobodio, zaista su slobodni (Iv 8,36). Svijet na kršćanski život gleda kao na sustav ropstva. Ali oni koji istražuju Božje naredbe idu putem prostranim, to jest uživaju savršenu slobodu.

119,46 Vjera daje hrabrost da se govori o Isusu i pred kraljevima. Koliko je vladara čulo Radosnu vijest od poniznih i često prezrenih podanika!

119,47 Oni koji vole Bibliju nalaze duboko zadovoljstvo na njezinim stranicama. Biblija je vrelo naslade, rijeka ushićenja, izvor zadovoljstva koji nikad ne može presušiti niti iznevjeriti.

119,48 Bibliju poštujemo u smislu da stojimo u strahopoštovanju pred njezinim opsegom, dubinama mudrosti, moći, dragocjenostima i beskonačnosti. O njoj razmišljam i dan i noć.

119,49 Nemoguće je da bi Bog ikad mogao zaboraviti svoja obećanja, ali u vatri boli i nevolje, kad vjera ima svoje omaške, dopušteno nam je moliti: "Gospodine, spomeni se..." "Nije nas Gospodin učio pouzdati se u njegovo ime da bi nas doveo ovako daleko samo da bi nas osramotio."

119,50 Oni koji su iskusili životvornu silu riječi smatraju je pouzdanim izvorom utjehe. Riječi bronamjernih ljudi često

su prazne i beskorisne, no Božja je riječ uvijek živa, relevantna i djelotvorna.

119,51 Ako smo vjerni Gospodinu, možemo očekivati da ćemo primiti naš dio napada, podsmijeha i rujanja, ali jednom kad smo našli Božja pravila trebali bismo prionuti uz njih.

119,52 Ohrabrenje nam pruža i sjećanje na to koliko nam je puta Gospodin pritekao u pomoć u prošlosti. Ista milost koja nas je dovela dovdje, zacijelo će nas voditi i ostatak puta. "Njegova ljubav iz prošlih vremena zabranjuje nam misliti da će nas na kraju ostaviti same u tami da potonemo."

119,53 Žestok gnjev obuzima vjernika kada vidi da se Božji Zakon ne poštuje i ne sluša. Osjetio je to i Gospodin Isus: "Pogrdite onih koji te grde pale su na me" (Rim 15,3). Svako nepoštovanje prema Ocu, Sin je shvaćao kao osobnu uvredu.

119,54 Zahvaljujući čudesnoj Božjoj riječi, putnik (hodočasnik) može pjevati u zemlji kojom putuje, ili prema drugim prijevodima, na mjestu svoga putovanja (Knox kaže "u zemlji moga izbjeglištva"). Put može biti neravan, no ne može biti dug. Noć može biti tamna, ali Bog daje pjesmu.

119,55 Naizgled beskonačni sati besane noći mogu se ublažiti razmišljanjem o Gospodinu onako kako nam ga otkriva njegova riječ. Što ga bolje upoznajemo, više ga volimo, a kada ga više volimo, želimo čuvati njegov Zakon.

119,56 Poslušnost je blagoslov. "Pobožnost donosi potpunu korist, jer joj pripada obećanje života – života sadašnjega i budućega" (1. Tim 4,8).

119,57 Spoznaja o tome kakvo neusporedivo blago imamo u Gospodinu trebalo bi nas potaći da se zavjetujemo da ćemo čuvati njegove riječi. On je svedovoljan Bog. Imati njega znači biti basnoslovno bogat.

119,58 Bog jest svedovoljan, ali mi nismo. "Naša je sposobnost od Boga"

(2. Kor 3,5 – u KS 3,6). Zato moramo biti ljudi molitve, zazivati Božju milost i pozivati se na njegova obećanja i milosrđe.

119,59 Vodstvo je vječit problem. Kojim bismo putem trebali poći? Iskreno govoreći, sami po sebi nemamo mudrosti da bismo to mogli znati. Kad je tako, onda dobro. Usmjermo svoje korake ka putevima označenim u Svetome pismu.

119,60 Živimo u vrijeme brze hrane, brze dostave, brzoga svega i svačega. No, brza poslušnost otkrivenoj Božjoj volji nešto je o čemu bismo trebali razmišljati – i činiti.

119,61 Opaki se ljudi mogu urotiti da sapletu nedužnoga vjernika, no to je samo još veći razlog da vjernik ne zaboravlja Božju riječ – o njoj misli, ona ga vodi i štiti.

119,62 "Okolo Ponoći Pavao i Sila molili su i pjesmom slavili Gospodina" (Dj 16,25). Ljudi su prema njima postupali nepravedno, no oni su ipak mogli pjevati o Božjim pravednim odlukama (sudovima).

119,63 Oni koji vole Boga, vole i njegov narod. A oni koji vole Bibliju, vole i sve druge ljubitelje Biblije. To je to zajedništvo vjernih koje se proteže diljem svijeta i prevazilazi nacionalne, socijalne i rasne razlike.

119,64 Božja postojana ljubav (dobrota) nalazi se svuda u svijetu; zapravo, zemlja je *puna* njegove ljubavi. Na to naša zahvalna srca odgovaraju: "Gospodine, pouči me i svojim Svetim Duhom pomoz mi da se dam naučiti."

119,65 Koliko je prošlo od kada sam zahvalio Jahvi za dobro što mi je učinio po svojoj riječi, za sve divne postupke prema meni po obećanju iz njegove riječi? "Nabroj svoje blagoslove: imenuj ih jednog po jednog; i iznenadit ćeš se kad shvatiš što je sve Gospodin učinio za tebe!"

119,66 Svi moramo moliti za zdrav ra-

zum (dobre prosudbe; negdje “dobri običaji”) i znanje. Moguće je imati znanje bez oštroumnosti i ravnoteže. Iz Božje riječi i iz života učimo se zdravim prosudbama.

119,67 Božji ukor “onima koji su njime uzgajani donosi plod pun mira – pravednost” (Heb 12,11). Sjećanje na cijenu što smo je plaćali za lutanje služi kao zdravo sredstvo za zastrašivanje protiv ponavljanja toga lutanja.

119,68 Bog je dobar i sve što radi dobro je. Da bismo i mi postali dobri, moramo uzeti njegov jaram i učiti se od njega. (Na engleskome ovdje igra riječi. Pisac navodi da bi engleske riječi “God” i “good” mogle imati isti korijen, te da je stoga riječ “dobar” srodna riječi “Bog”; *God* = Bog; *good* = dobar; u izgovoru je razlika samo u jednome slovu: *god* i *güd*; tako bi prijevod ovoga teksta preneseno mogao glasiti: Bog je dobar i sve što radi boganstveno je. Da bismo i mi postali božanstveni, moramo uzeti njegov jaram i učiti se od njega – op. prev.).

119,69 Kada bezbožnici i uopće opaki ljudi nastoje uništiti naš ugled lažima, zaštitu možemo naći u vjernoj, nepokolebljivoj poslušnosti Bibliji.

119,70 Neka svjetovni ljudi žive i uživaju u raskoši i zadovoljstvu. Mi zadovoljstvo nalazimo u duhovnim poukama, radije nego u udovoljavanju putenim željama.

119,71 Stradanje je samo za tren, no koristi što ih donosi vječne su. Ljudi nas progone da bi nam naudili. To im je cilj. No Bog njihove nakane pobjeđuje i izvodit nam sve to na dobro.

119,72 Biblija je najdragocjeniji imetak na svijetu. Računalo može zbrojiti fantastično goleme brojeve, no ne može zabilježiti vrijednost Svetoga pisma.

119,73 Budući da nas je Bog stvorio tako čudesnim umijećem, što je onda razboritije nego da nam on bude i učiteljem. Trebali bismo otkriti s kojim je ciljem

Bog stvorio svakoga od nas, a onda taj cilj do kraja ispuniti.

119,74 Prekrasno je duhovno osvježenje vidjeti kršćanina koji gori ognjem revnosti i ljubavi za Gospodina Isusa Krista. Oni koji se pouzdaju u Božju riječ zrače Svetim Duhom.

119,75 Bolest, stradanje, tuga, nevolja i nesreća ne dolaze izravno od Boga, no on ih pod stanovitim okolnostima dopušta, a onda iskorištava za vlastite ciljeve. Znak je duhovne zrelosti kad u svim takvim okolnostima opravdamo i branimo Božju pravičnost i vjernost.

119,76 Ali mi smo sami po sebi slabi i nejaki poput prašine i trebamo njegovu samilosnu ljubav koja nas tješi i podupire. “Dakle: pristupajmo s pouzdanjem k prijestolju milosti da primimo milosrđe i nađemo milost za pravodobnu pomoć!” (Heb 4,16)

119,77 Svako očitovanje Božjega milosrđa nalik je novoj transfuziji života, vjerniku koji se nalazi pod kakvim god teškim pritiskom. Oni koji se naslađuju njegovom Zakonom mogu imati pouzdanja da će Bog doista doći i pomoći im.

119,78 Gelineau ovaj stih prevodi na sljedeći način: “Postidi ohole koji mi nanose štetu lažima, dok ja razmišljam o tvojim naredbama.” Bog dopušta grijehu da radi svoje, a psalmist samo moli da Bog učini ono što je rekao da će učiniti.

119,79 Duhovni je to nagon kad tražimo zajedništvo s onima koji poznaju i vole Božju riječ. No kako često tražimo Gospodina da nam približi one koji ga se boje?

119,80 Mnogo je razloga zbog kojih bismo željeli biti savršeni u poštovanju Gospodnjih pravila. Psalmist ovdje izdvaja jedan od tih razloga: da bismo izbjegli ljuti, gorući stid pàda u grijeh.

119,81 Vjernik može trpjeti bol, no neće se slomiti; može biti zbunjen, ali ne i očajan: može biti progonjen, ali ne i

zaboravljen; mogu ga obrati, ali neće ga uništiti (2. Kor 4,8-9). Ovdje on čezne za Božjom spasonosnom pomoći, ali njegova je nada i dalje živa.

119,82 Čak i kada mu oči tamne od čekanja da Bog ispuni svoje obećanje (ovdje izraženo u riječima “besjeda” ili “riječ”) i izbavi ga, on ne moli: “Hoćeš li mi donijeti utjehu?”, nego: “Kad ćeš mi donijeti utjehu?”

119,83 Mijeh se u dimu smežura, sparusi se, osuši i pocrni. Usporedba objašnjava samu sebe. Maltretirani je vjernik smežuran, osušen, pocrni i poružnio od čekanja, ali nije bez nade sve dok ima Božju riječ kojoj može pribjeći.

119,84 Život je u najboljem slučaju vrlo kratak. A čini se da i u tako kratkome životu nesrazmjerno velik dio zauzimaju dani boli, tuge i nesreće. Vrijeme je da Gospodin djeluje i kazni tlačitelje.

119,85 Nitkovi iz ovoga stiha bezbožnici su i bezakonici; ove dvije karakteristike idu zajedno. Oni kuju zavjeru kako će pravednoga i nedužnoga otjerati u propast – dokaz tomu njihovo je odbijanje da se povinuju Božjem Zakonu.

119,86 Ne postoji nešto tako pouzdano kao što je Božja riječ. On je obećao da će izbaviti svoj progonjeni narod. Prema tomu, kada nas napadaju lažljivi tužitelji, s pouzdanjem možemo uporabiti “zlatnu molitvu”: “Pomozi mi!”

119,87 Spurgeon je rekao: “Držimo li se čvrsto Božjih, bit ćemo spašeni po obećanju.” Čak i ako dosegnemo mjesto krajnjega očajanja u životu, nikad se ne bismo smjeli kolebati u poslušnosti. Pomoć sigurno dolazi! Samo vjeruj!

119,88 Najbolja molitva proizlazi iz jake unutarnje potrebe. Ovdje palmist moli da mu Gospodin poštedi život, kako bi ga mogao nastaviti slaviti tako što će biti poslušan njegovoj riječi.

119,89 Vjera nije skok u tamu. Zasnovana je na najsigurnijem objektu u svemiru – na Bibliji. Nema rizika u vjerovanju

riječi koja je čvrsto i do vijeka utvrđena na nebesima.

119,90 Božja se vjernost ne očituje samo kroz njegovu riječ, nego i u njegovim djelima. Ona se proteže na sve naraštaje i vidi se u savršenu poretku i točnosti u prirodi.

119,91 Nebo i zemlja pokoravaju se Božjim zakonima. Sjetva i žetva, hladnoća i toplota, ljeto i zima, dan i noć – svi su Božji sluga i svima upravlja i održava ih sila njegove riječi.

119,92 Barnes komentira:

“Potonuo bih tisuću puta”, rekao mi je jedan izniman, ali vrlo ožalošćen i izmučen čovjek, “da nije bilo jedne objave u Božjoj riječi: ‘Bog vječni tvoje je utočište, a na zemlji drevna njegova mišica’ (Pnz 33,27).”⁸⁴

119,93 Oni koji su iskusili silu Svetoga pisma, zacijelo to nikad neće zaboraviti. Jer i mi smo “ponovno rođeni, ne iz raspadljiva, nego iz neraspaljiva sjemena: riječju živoga i vječnoga Boga” (1. Pt 1,23).

119,94 Unatoč tome što smo spašeni od kazne za grijeh, i dalje nam je potrebno svakodnevno spasenje od prljanja i nanesene štete. Poznavanje Božjih naredaba, ali i svoga vlastitog srca, čini nas svjesnim potrebe za spasenjem u sadašnjem vremenu.

119,95 Vodimo li beznačajan, nedosljedan život, možemo biti sigurni da ćemo izbjeći napade bezbožnika. Ali sve dok je naš život učinkovit i dosljedan za Boga, možemo očekivati protivljenje. Zato snagu, ohrabrenje i utjehu nalazimo u uvažavanju Božjih propisa.

119,96 I najbolje što postoji na ovome svijetu ne može dostići savršenstvo i ima svoj kraj. Ali Božja je riječ savršena i vječna. Što više upoznajemo Bibliju, to bolje shvaćamo koliko smo sami nesavršeni.

119,97 Oni koji vole Gospodina zacijelo će voljeti i njegovu riječ. A ta će se ljubav očitovati u razmišljanju o Bibliji u svakoj prilici. Upravo u tim trenucima razmišljanja, iznenada otkrivamo nove ljepote i čuda Svetoga pisma.

119,98 Ponizni vjernik, opremljen mudrošću Božje riječi, može više vidjeti iz svoga položaja na koljenima nego što njegovi neprijatelji vide kad se popnu na prste.

119,99 Postane li učitelj zadovoljan samim sobom i počne li spavati na lovoricama, uskoro će ga nadmašiti mladić koji prestano razmišlja o Božjoj riječi.

119,100 Ovo može zvučati kao neodgovorno hvastanje, ali nije tako. Riječ je naime o tome da nije dob ili inteligencija čovjeka to što je doista važno, nego njegova poslušnost. Tako bi mladić mogao nadmašiti starca ako ima viši OQ (*Obedience Quotient* – kvocijent poslušnosti).

119,101 Ovdje vidimo poslušnost na djelu. Psalmist kloni svoje noge od puteva grijeha, kako bi u najvećoj mjeri bio poslušan Božjoj riječi.

119,102 Posvećujući utjecaj Biblije veoma je velik. S njezinih nas stranica poučava Gospodin i u nama se razvija mržnja prema grijehu i ljubav prema svetosti.

119,103 Ali Biblija je, naravno, i izvor pravoga užitka. Niti u jednoj drugoj knjizi koja postoji na svijetu ne može se tako uživati. Med je sladak, ali Božja je riječ slađa.

119,104 Da bi otkrili lažne novčanice, ljudi proučavaju prave. Prema tome, duboko poznavanje istine omogućava nam otkriti i prezreti svaki lažan put.

119,105 Božja nas riječ, s jedne strane, vodi tako što nam zabranjuje stanovite obrasce ponašanja, a s druge, pokazujući nam pravi put. Koliko samo dugujemo prijateljskome svjetlu ove svjetiljke!

119,106 Evo svete odluke o poslušnosti Svetome pismu. Takva je odluka na

Božju slavu, na blagoslov drugima i za naše vlastito dobro.

119,107 Spurgeon kaže:

U prethodnome stihu psalmist je položio zakletvu kao Gospodnji vojnik, a u ovome ga se stihu poziva da u tome svojstvu pretrpi muku. Gospodnja nas služba ne zaklanja od teškoća; upravo je suprotno – jamči nam ih.⁸⁵

119,108 Mi pred Gospodina dolazimo kao svećenici i kao učenici. Kao svećenici “‘prinosimo Bogu žrtvu hvale’, to jest, ‘plod usana’, koje hvalom slave njegovo ime (Heb 13,15). Kao učenici, otvaramo srce i um njegovim božanskim poukama.

119,109 Kada nam je život prestano u opasnosti, spasenje i sigurnost nalaze se u sjećanju na Gospodnji Zakon. Sklonost ka panici, hysteriji i zaboravljanju Božje riječi mora se po svaku cijenu izbjeći.

119,110 Oni koji su poučeni Božjoj riječi znaju kakve su sotonine namjere. Jednostavnom poslušnošću Bibliji, izbjegavaju njegove mine iznenađenja.

119,111 Sveto pismo treba računati kao najdragocjeniji imetak, kao baštinu goleme vrijednosti. Pomisli samo kakva radost obuzima nasljednika kada naslijedi bogatstvo. Koliko bi tek trebala biti veća naša radost jer posjedujemo Knjigu nad knjigama.

119,112 Svi koji shvaćaju njezinu vrijednost trebaju odlučiti da će joj biti poslušni do kraja svoga života; do posljednjega dana. U školi poslušnosti ne smije biti odmora, slobodnoga vremena ni pauze.

119,113 Moffat ovaj stih prevodi na sljedeći način: “Mrzim ljude koji su čas jedno, čas drugo. Volim Zakon tvoj.” Dvolični ljudi, (nestalni, ljudi dvostruka srca) u jednome su trenutku za Boga, a već u sljedećem za svijet. U stanju su govoriti iz oba kuta usana i izdajnici su Božjega Zakona.

119,114 Bog je naš zaklon kada smo progonjeni i štiti kad trpimo izravan napad. Oni koji se uzdaju u njegova obećanja nikada neće biti razočarani, jer Bog ne može varati niti može biti prevaren.

119,115 Mi se razilazimo s onima koji ne drže zapovijedi našega Boga. Ali, iako se odvajamo od njihovih grešnih puteva, i dalje održavamo kontakt s ljudima iz svijeta kako bismo im posvjedočili Radosnu vijest.

119,116 Razlog za ovu molitvu je sljedeći: "Obećao si da ćeš me podržati. Učini sada kako si rekao. Inače će ljudi reći da si me prevario, a ja ću se razočarati u svojoj nadi."

119,117 Nismo nimalo sposobniji čuvati sebe na sigurnome nego što smo sposobni sami sebe spasiti. Tako smo i sigurni i spašeni samo kada nas Bog drži i kada nam on pomaže. Naš je dio u svemu tome stalno paziti na njegova pravila.

119,118 Gospodin s prijezirom odbacuje one koji odstupaju od njegovih pravila. Njihovo će se oštroumlje jednoga dana pojaviti u svome pravom svjetlu gluposti.

119,119 Biblija nas jasno uči da će Bog ukloniti zlotvore sa zemlje, isto kao što se u rafinerijama uklanja troska koja izrađa na površinu lijevane kovine. Da Bog nije pravedno postupio s grijehom, mi ne bismo mogli poštovati njegovu pisanu riječ.

119,120 Kada razmišljamo o Božjim presudama nad bezbožnicima, doista bismo mogli drhtati od straha. Ali uz to smo, kako kaže Barnes, "ispunjeni strahopoštovanjem zbog strogosti, duhovnosti i oštine njegova Zakona."

119,121 Psalmistova izjava da je činio što je pravo i pravedno mora se shvatiti kao opće pravilo, a ne kao nešto što je nepromjenjivo i stalno. Njegov je pravedan život bio plod njegova spasenja, pa samim tim i odgovarajuća osnova na kojoj

je mogao tražiti od Gospodina da ga ne preda njegovim tlačiteljima.

119,122 Jamac je onaj koji se zalaže za drugoga, koji ga zastupa (ovaj stih doslovce glasi: "Budi jamac svome sluzi na dobro; neka me oholi ne ugnjetavaju", GBV). Naš Jamac s Golgote uspješno zastupa naš slučaj tijekom cijeloga života i zaustavlja ohole tlačitelje.

119,123 Evo čovjeka koji traži Božje izbavljenje dok ga oči ne zbole. Sve do samoga kraja svoje snage, on čeka na ispunjenje pravednoga obećanja da će Gospodin posredovati za njega i spasiti ga.

119,124 Iako se u stihu 121 čini da psalmist u pravnome sporu traži pravdu, on se ovdje poziva na Gospodnju dobrotu, predaje se njegovoj milosti i milosrđu. Jedan od oblika Božje dobrote je njegova milostiva služba pouke. "Nauči me pravilima svojim."

119,125 Što bolje sluga upoznaje svoga gospodara, to će biti korisniji i učinkovitiji. Zato trebamo prosvjećenje (razumijevanje) kako bismo upoznali Božji um onako kako je otkriven u njegovim propisima (svjedočanstvima).

119,126 Ovo je nešto što bismo u vojsci nazvali "nalijevo krug". Sluga sada indirektno poziva Gospodara da djeluje, jer se krši njegov Zakon. A ovo je vapaj Božjega naroda u svakome času tame: "Vrijeme je da nastupiš, Gospodine!" (Šarić)

119,127 Vrijeme koje provodimo čitajući Bibliju jedan je od najboljih pokazatelja koliko nam je ona dragocjena. Cijenimo li je više od čistoga zlata, njezine će korice biti pohabane, a listovi iskrznani.

119,128 Još jedan dokaz poštovanja prema Knjizi je stupanj do kojega joj se pokoravamo. Ako ne vršimo to što ona propisuje i ne mrzimo svaki lažan put, varamo sami sebe.

119,129 Božja je riječ čudesno divna; neograničena je vremenom, čista, točna, skladna, sveopće važna, moćna i dostat-

na. Takva knjiga zaslužuje da je čitamo i pazimo na njezine riječi.

119,130 Objava Božje riječi daje svjetlo – i narodima, i obiteljima i pojedincima. Katkad ne shvaćamo dovoljno koliko posvećujućeg utjecaja Biblija ima diljem svijeta. Ona urazumljuje one koji priznaju da su maleni i neuki, te da im je u skladu s tim pomoć potrebna.

119,131 Svima nam je potrebno da osjetimo duboku, neutaživu žeđ za Božjom riječi. “Budući da ste tek rođena dječica, čeznite za onim čistim duhovnim mlijekom” (1. Pt 2,2).

119,132 Mi smo možda umorni od ovih višestrukih molbi za milost, no psalmist nije, a nije ni Bog. Nikada u ovome životu ne dođemo na mjesto na kojemu se nalazimo izvan potrebe za njegovom milošću.

119,133 Ovo su dvije strane istoga novčića, u ovome slučaju svetosti – jedna je strana postojan korak na Gospodnjem putu u skladu s njegovom riječi, a druga oslobođenje od sile unutarnjeg grijeha, grijeha koji ima moć nastaniti se u čovjekovoj duši i mislima i tako ovladati njime.

119,134 Prvi dio ove molitve nije neobičan; svi želimo biti izbavljeni od ljudskoga nasilja. Ali obrati pozornost na neobičan cilj: “i naredbe tvoje ja ću čuvati” (u izvorniku ovaj je dio stiha u kondicionalu i glasi: “da bih mogao čuvati tvoje naredbe” – op. prev.)

119,135 Služeći Gospodinu, možemo mu zatražiti neku simboličnu uslugu, njegovu nazočnost ili silu. On zna kako će nam i kada dati dodatna ohrabrenja u odgovor na našu molitvu. A mi nikad ne smijemo izgubiti želju za još više poduke.

119,136 “Potoci suza potekoše mi iz očiju”, kaže psalmist, dramatično izražavajući svoju duboku bol i žalost. A zašto? Zbog nepravde koja je nanesena njemu osobno? Ne, nego zbog toga što ljudi ne

čuvaju Božji Zakon i što tako sramote njegovo ime.

Bendetti, autor pjesme *Stabat Mater* (lat. “Stala plačuć’ tužna mati”), jednoga je dana zatečen kako plače – kada su ga upitali za razlog njegovih suza, rekao je: “Plačem, jer Ljubav ide naokolo nevoljena.”⁸⁶

119,137 Autor Knjige je pravedan i zato ne čudi da je i Knjiga pravedna. Većina nas to zna, ali malo nas to znanje pretvara u čin slavljenja i štovanja, zahvaljivanjem Jahvi.

119,138 Sve što Bog kaže je pravedno i vjerno, a njegova je riječ sasvim pouzdana. Vjerovati Božjoj riječi nije djelo vrijedno hvale. To je samo pitanje zdravog razuma.

119,139 Barnes vrlo pronicavo komentira:

Velika je to pobjeda u čovjekovoj duši kada, promatrajući ponašanje svojih progonitelja, rugača i klevetnika, osjeća veću žalost zbog toga što ovi krše Božji Zakon, nego zato što su naškodili njemu samom.⁸⁷

119,140 Biblija je dobro prokušana. Tisuće su iskušali njezina obećanja i otkrili da su istinita. “Biblija je preživjela mržnju ljudi, oganj lažnog svećeništva, podsmijeha nevjernika i putenu mudrost suvremenih kritičara” (*Scripture Union*).

119,141 U odnosu na svoje neprijatelje, psalmist je bio malen i prezren. No ljudski ga prezir nije uplašio, niti odvojio od Biblije. Ništa ga ne može spriječiti da prione uz nju.

119,142 Božja pravednost nije prolazno raspoloženje, nego vječna vrlina. Nije dovoljno reći da Biblija sadrži istinu: Biblija *jest* istina. Svaka riječ koju Bog izgovori istinita je.

119,143 Psalmist je bio bremenit tje-

skobama i nevoljama, tako bremenit da se čaša prelijevala, ali je uz pomoć Božje riječi mogao kroz suze ispratiti trag duge.

119,144 Božja svjedočanstva nisu pravedna samo sada; ona će to uvijek biti. Što ih bolje razumijemo, veća je naša sposobnost da uživamo u životu – i sada i na nebu.

119,145 Riječ “vapaj” (negdje “vika” ili “plač”), ključna je u ovoj strofi.⁸⁸ Ovdje iz vjernikovog srca čujemo poziv u pomoć. Svemogućí Bog ne može odbaciti molitvu koja dolazi iz svega srca i kojom čovjek izražava želju da vrši njegovu volju.

119,146 Kada, poput Petra, počnemo tonuti i kada nas prekriju uzburkani valovi, uvijek možemo uputiti Bogu tu kratku molitvu: “Spasi me.” On nas potom podiže i pomaže nam da nastavimo dalje živjeti za njega.

119,147 Weigle piše: “Ovo je opis molitvenih navika pobožnoga čovjeka koji ustaje prije svitanja, kako bi dan započeo razmišljanjem o Bogu i molitvom.” Naš bi moto trebao glasiti: “Ako nema Biblije, nema ni doručka.”

119,148 Čak i besani sati tijekom noći mogu biti korisno upotrijebljeni za razmišljanje o Božjoj riječi. To nije neobično i to je vrijeme kada nas Gospodin daruje “dragocjenostima tame”.

119,149 Nikad ne smijemo olako prelaziti preko fantastične činjenice da u molitvi imamo trenutačan pristup Božjoj nazočnosti. Poput psalmista, i mi možemo zazvati Božju dobrotu i pravdu da nas sačuva i poživi.

119,150 Neprijatelj je blizu. Nakana im je nauditi Božjemu sluzi. Budući da su iz svoga života odbacili vladavinu Božjega zakona, ne prezaju ni pred čim.

119,151 Ali Jahve je blizu, a čovjek s Bogom čini većinu. “Nema tog neprijatelja koji nam može nauditi, ni straha koji bi nas uzbunio, jer mi se nalazimo na

pobjedničkoj strani.” Božja je riječ istinita i on nikad neće napustiti one koji mu pripadaju.

119,152 Velika je utjeha znati da Božja riječ ostaje dovijeka. “Držeći se obećanja koja ne mogu biti neispunjena, dok na nas nasreću oluje sumnje; po živoj Božjoj riječi izdržat ćemo; držeći se Božjih obećanja.”

119,153 Bog doista gleda na našu nevolju. “Od svake je boli što para srce Čovjek boli primio dio.” I on dolazi izbaviti one koji prijanaju uz njega i njegovu riječ.

119,154 Psalmist traži Bogu da bude njegov branitelj i darovatelj života. Protiv njega su podignute mučne optužbe; treba branitelja. Progonjen je toliko da je na kraju snaga; treba svjež dotok života.

119,155 Bog ne spašava ljude protiv njihove volje. Neće on nastaniti nebo s ljudima koji ne žele biti tamo. Nema spasenja za one koji odbiju čuti Božju riječ.

119,156 Nijedan ljudski jezik ne može na odgovarajući način opisati Božje milosrđe, koje ni svi naši zahtjevi ne mogu iscrpiti. Progonjeni psalmist moli da se Bog smiluje nad njegovim životom, odnosno da ga spasi od ubojica.

119,157 Dakako, mnogi među ovim stihovima svoje pravo ispunjenje imaju u Gospodinu Isusu Kristu. Okružen progoniteljima i neprijateljima, Krist je ipak ostao vjeran svjedočanstvima svoga Oca.

119,158 Znak je duhovne zrelosti kad čovjek više žali zbog uvreda nanesenih Bogu, nego zbog nepravde nanesene njemu samom. Oh, kad bismo i sami bili tako obuzeti revnošću za Gospodina!

119,159 U stihu 153, psalmist je napisao: “Pogledaj na nevolju moju.” Ovdje, kako ukazuje Spurgeon, kao da zapravo govori: “Pogledaj na ljubav moju” i misli, naravno, na ljubav prema Božjim na-

redbama. Također, treći put u ovoj strofi, moli da ga Bog sačuva na životu (st. 154, 156).

119,160 Božja je riječ istina u samoj svojoj srži. Svako će njezino obećanje jamčno biti ispunjeno. “Dok opstoji nebo i zemlja, ni jedna jota, ni jedna kovčica slova iz Zakona sigurno neće nestati, a da se sve ne ostvari” (Mt 5,18).

119,161 Ljudi na visoku položaju često su tlačili Božje slugе. Ali duboko poštovanje Božje riječi i strah od nje čuva vjernika da od nevjernika ne napravi svoga Gospodina.

119,162 Pravo ushićenje otkrivanja skrivenoga blaga doživljava Čovjek koji prekapa po Bibliji i u njoj nalazi čudesno duhovno bogatstvo.

119,163 Poznavanje Božje riječi uči nas voljeti ono što voli Bog (Zakon), te mrziti ono što on mrzi (laž). Tako dolazimo do točke na kojoj počinjemo misliti Božjim mislima po ugledu na njega.

119,164 Budući da je sedmica broj savršenstva ili potpunosti, shvaćamo da psalmist želi reći da je neprestano i sve-srdno slavio Gospodina zbog njegovih pravednih sudova.

119,165 Božja riječ daje mir u svijetu nemira i sigurnost od sile iskušenja. Ovaj stih ne znači da su vjernici imuni na žalost i nevolje, nego da, pokoravajući se Zakonu, izbjegavaju zamke grijeha.

119,166 Psalam 37,3 kaže: “U Jahvu se uzdaj i čini dobro.” Ovdje psalmist govori da je slijedio taj savjet. Prvo dolazi vjera, a djela su plodovi vjere.

119,167 Ljudi su u vrijeme proroka Malahije nalazili da je poslušnost zamorna (Mal 1,13). Ali psalmist nije mislio tako. On je bio poslušan Božjoj riječi i volio ju je sve više.

119,168 Posljednja tri stiha iz ove strofe govorila su o praktičnoj poslušnosti Bibliji. Čini li ti se da se time žmiri na jedno oko, ne bi li se ove osobine pripisale običnom, prosječnom vjerniku, samo

razmišljaj o njima kao o riječima našega Spasitelja i problem će nestati.

119,169 Kako se psalam približava kraju, tako se čini da se postupno podiže do krešenda žarke molbe. Riječ “neka” pojavljuje se u ovoj strofi osam puta (prijevod KS). Psalmist prvo moli da njegov vapaj brzo dopre do Gospodina, a potom mu traži da ga prosvijetli.

119,170 Čini se da neprijatelj nikad nije daleko u ovim stihovima i zato psalmist više puta moli za izbavljenje u skladu s obećanjem Božje riječi.

119,171 Sve bolje poznavanje Božjih pravila ne smije čovjeka odvesti u oholost i pretjerano samopoštovanje, nego ga treba potaći na slavljenje i veličanje Gospodina.

119,172 Umjesto da razgovaramo o tričarijama i stvarima koje nemaju trajan značaj, trebali bismo se disciplinirati da govorimo o duhovnim stvarima. Sve su Božje zapovijedi pravedne i iznimno vrijedne pozornosti i truda.

119,173 Prekrasna je ovo slika – probodena ruka Svemogućega poseže dolje s neba da izbavi običnoga čovjeka, ali takvoga koji je svjesno odabrao da Gospodnje naredbe vladaju u njegovu životu.

119,174 Dok uživamo u spasenju naših duša kao u dovršenoj činjenici, čeznemo za spasenjem od nazočnosti grijeha – što će se ispuniti kada Isus ponovno dođe. U međuvremenu nalazimo veliko zadovoljstvo u čitanju Biblije i poslušnosti njezinoj riječi.

119,175 Nismo spašeni samo da bismo služili, nego još izravnije, da bismo slavili Boga. Svako izbavljenje od bolesti ili nezgode treba dati novi zamah našem štovanju i dodatni poticaj molitvama za pomoć.

119,176 Ovo je jedan od tek nekoliko priznanja grijeha u ovome psalmu. “I najblagorodniji letovi svetoga ushićenja moraju se vratiti na ponizno priznanje grijeha i nedostojnosti.”

Psalam 120: Bespomoćna žrtva klevetnika

Biti žrtva laži i klevete jedno je od najgorih iskustava u vjernikovom životu. I on tada bespomoćno shvaća istinu Spurgeonove opaske da “laž može obići sav svijet dok istina obuva cipele”. Pod udarcima laži i klevete čovjek lako može postati upletena masa poniženja i frustracije.

120,1-2 Upravo je to bila nevolja koja je natjerala psalmista da potrči Jahvi u svojoj prvoj “Hodočasničkoj pjesmi”.⁸⁹ Njegova je molba bila kratka, jednostavna i točno određena. Tražio je izbjavljenje od lažljivih usana njegovih neprijatelja i od zlobna (podmukla) jezika pogana.

120,3-4 A potom se, jednako brzo, okreće ka jednom konkretnom krivcu i predviđa oštre kazne za njega. Kakvu bi mu presudu trebalo izreći? Neka Gospodar-Strijelac ispali na njega oštre strijele iz svoga luka. A što učiniti tome podmuklom, zlobnom jeziku? Možda da ga operu sapunom? Ne, bit će spržen užarenim smrekovim ugljvljem. Korijen ovoga pustinskog grma služio je za proizvodnju drvenoga uglja za loženje; poznat je bio po tome što je razvijao vrlo visoku temperaturu.

120,5 U trenutku samosažaljenja, psalmist koji ljubi mir oplakuje svoje stanje, jer je prisiljen živjeti među plemenima Mešeka i Kedra. Mešek je bio Jafetov sin (Post 10,2 – kod nas u prijevodima ovoga imena u Postanku piše Mešak; ne radi se o drukčijem imenu, nego samo o drukčijem izgovoru samoglasnika), a njegovi su potomci postali poznati kao divlji, necivilizirani ljudi. Kedar je bio drugi Jišmaelov sin (Post 25,13), i njegovi su potomci također bili vrlo okrutni i nemilosrdni. Prema *International Standard Bible Encyclopedia*, “muslimanski genealozi upravo preko

Kedra prate Muhamedovo podrijetlo od Jišmaela.”

120,6-7 Psalmistovo progonstvo i život među barbarima koji su mrzili mir trajalo je predugo da bi mu odgovaralo. Sva njegova nastojanja da ostvari miran suživot s njima odbačena su novim ratnim mjerama s njihove strane.

Da je živio u novozavjetna vremena, s više bi spremnosti očekivao klevetu i borbu i mogao bi bolje izaći na kraj s tim. Imao bi primjer Gospodina Isusa Krista:

On koji vrijeđan nije zauzvrat vrijeđao, mučen nije prijetio, nego je to prepuštao pravednome Sucu. (1. Pt 2,23)

Imao bi i Petrove pouke:

Ali ako ćete strpljivo podnositi trpeći što dobro činite, to je ugodno kod Boga. (1. Pt 2,20b)

Ne vraćajte zlo za zlo, ni uvredu za uvredu, već naprotiv blagoslivljajte, jer ste na to pozvani da baštinite blagoslov! (1. Pt 3,9)

I naposljetku, imao bi riječ Gospodina Isusa Krista:

Blago vama kad vas budu grdili i progonili i kad vam zbog mene budu lažno pripisivali svaku vrstu opačine! Radujte se i kličite od veselja, jer vas čeka velika nagrada na nebesima! Ta, tako su progonili i proroke koji su živjeli prije vas! (Mt 5,11-12).

Psalam 121: Sačuvan!

121,1-2 U KJV (kod nas je sličan prijevod ovome kod Martinjaka, Grubišića, Daničića) ovaj psalam počinje:

Podižem svoje oči gore prema gorama, odakle će mi doći pomoć.

Pomoć mi dolazi od Gospodina,
koji je stvorio nebo i zemlju.

(Đuro Martinjak)

Kasnije su prevoditelji pomislili da su ovdje otkrili pogansko krivovjerje, naima, da se kroz psalam provlači zamisao da pomoć dolazi s brda (visova, uzvišica), a ne od Gospodina (Jr 3,23). Stoga su na drugi dio rečenice iz prvoga stiha stavili odgovarajući znak interpunkcije (a nakon prvoga, da bi ga odvojili, dodali negdje dvotačku, a negdje crticu ispred drugoga), kako bi dobili upitnu rečenicu. Tako NKJV (kod nas Kršćanska sadašnjost, treće izdanje Šarićeva prijevoda, Bakotić) prevodi:

**K brdima oči svoje uzdižem:
odakle će mi doći pomoć?
Pomoć je moja od Jahve
koji stvorio nebo i zemlju. (Kršćanska
Sadašnjost)**

Meni se ipak više sviđa prvi prijevod, a objasniti ću i zašto. Jeruzalemski je Hram bio Božje prebivalište na zemlji. Oblak slave u Svetinji nad svetinjama označavao je Gospodnju nazočnost među njegovim narodom. Grad Jeruzalem smješten je na brdu i okružen je brdima. Prema tome, kada je neki Židov iz drugoga dijela Izraela trebao Božju pomoć, gledao je ka tim brdima. Njemu je to bilo isto kao da je gledao Gospodina. Budući da se Stvoriteljevo prebivalište nalazilo u jeruzalemskom gorju, ima tu i pjesničkoga izražaja, jer u tome smislu sva pomoć doista dolazi s brda.

U prva dva stiha govori psalmist i izražava potpuno pouzdanje u Stvoritelja neba i zemlje.

121,3 Počevši od trećega stiha, govornik se mijenja. Tako u preostalim stihovima slušamo glas Svetoga Duha koji jamči vječnu sigurnost onima koji se pouzdaju u Gospodina. Ovdje se jamči nepobitna

stabilnost, stabilnost koja se ničim neće moći poljuljati. Bog čuva vjernikovu nogu da ne posrne. Budući da noga predstavlja osnovicu ili položaj stajanja, ovo znači da će Bog čuvati svoje dijete koje se pouzdaje u njega, od posrtanja, klizanja ili pada.

121,4 Ovdje nam se daje jamstvo Čuvara koji ne drijema niti spava. Aleksandar Veliki je rekao svojim vojnicima: "Ja bdijem, kako biste vi mogli spavati."⁹⁰ Tijekom noćnih sati, dok spavamo i nismo svjesni svijeta oko nas, tu je onaj Veći od Aleksandra Velikog, koji nas neprestano i neumorno čuva i bdije nad nama.

121,5-6 Sada nam se jamči da naš čuvar nije nitko drugi, do sâm Jahve. Veliki vladar svemira osobno je uključen u brigu o sigurnosti najnepoznatijega sveca na svijetu.

Dalje imamo jamstvo da će nas on čuvati od svakoga zlog utjecaja. Kada čitamo da je Gospodin naša sjena i da nam stoji s desne strane, to znači da je on odmah tu pokraj nas kao tjelohranitelj i da nas štiti od zla i danju i noću. Izraz: "Neće ti sunce nauditi danju ni mjesec noću", suvremeni literate obično tumače kao toplotni udar ili sunčanicu.⁹¹ Aluzija na mjesec često se snishodljivo tretira kao biblijsko prilagođavanje drevnome praznovjerju i folkloru. Međutim, onima koji su se spasili od demoniziranosti i koji shvaćaju značaj uloge sunca i mjeseca u području spiritizma, ovi stihovi obećavaju dobrodošlu zaštitu i slobodu od okova opsjednutosti zlodusima.

121,7-8 Potom nam se jamči da ćemo biti sačuvani od svakoga zla. Pouzdana je činjenica da u život vjernika ništa ne može ući, a da nije dopušteno po Božjoj volji. Nema nepredviđenih ili slučajnih okolnosti, besmislenih nezgoda ni fatalističkih tragedija. Premda Bog nije tvorac bolesti, stradanja ni smrti, on ih nadvladava i iskorištava za ostvarenje svoga nauma. U međuvremenu, njegovo dijete

koje se pouzdaje u njega može znati da Bog izvodi sve na dobro onima koji ga ljube i koji su pozvani po njegovu naumu (Rim 8,28).

Naposljetku, tu je i jamstvo da Bog bdije nad svakim našim pokretom, neprestano, blagovremeno i kroz cijelu vječnost. On će čuvati naš izlazak i naš povratak, odsada i dovijeka.

Riječ “čuvati”, kao imenica, pojavljuje se tri puta u ovih kratkih osam stihova, a riječ “čuvati” (ili ovisno o prijevodu, “štiti”, “sačuvati”, “bdjeti”), kao glagol, također se pojavljuje tri puta.⁹² Sve se te riječi udružuju da objave da nitko nije tako siguran kao osoba koja je primila Gospodina za svoju jedinu nadu.

Dušu koja kod Isusa traži počinak,
on nikad, ne nikad, neće predati
neprijateljima.

Tu dušu, mada bi se sav pakao
morao dići da je uzdrma,
on nikad, ne nikad, ne nikad,
neće ostaviti!

– *Richard Keen (1787)*

Psalam 122: Grad mira

Oh, čista radosti toga časa,
što sam ga proveo pred tvojim
prijestoljem;
kad klečim u molitvi, s tobom
Bože moj,
ja razgovaram kao prijatelj
s prijateljem!

– *Fanny J. Crosby*

122,1 David je takvu radost osjetio kada su ga pobožni Židovi došli podsjetiti da je vrijeme da se pođe na blagdan u Jeruzalem. Obradovao se. Nije to bila tegobna dužnost ili dosadna rutina. On je u odlasku u Hram na bogoštovlje nalazio ispunjenje i radost.

122,2 Sada su već hodočasnici vjere zapravo stajali u samome gradu. “Eto,

noge nam već stoje na vratima tvojim, Jeruzaleme.” Kao da ih je vodio božanski instinkt koji ih je usmjeravao ka kući, tako su se vratili na mjesto koje je Bog odabrao. Divno je bilo biti tamo!

122,3-4 Stajali su, naginjali se unatrag i divili se nježnoj oker boji grada, sazdanog tako da je izgledao kao saliven u jedno. Unutar njegovih zidina okupanih suncem, na prostoru od oko jednog i pol četvornog kilometra, bile su smještene kuće pokrivene kupolama ili ravnim krovovima, između kojih su vijugale pretrpane ulice. Ali građevina koja je ljude privlačila žestokom silom i snažnim osjećajima, bio je Jahvin Hram. Zapravo je ljudima, u pravome smislu te riječi, Hram bio taj koji je činio grad.

Bilo je to mjesto ka kojemu su Jahvina plemena išla na hodočašće. Bilo je to i jedno jedino mjesto na zemlji na kojemu je Bog naredio svome narodu da se okuplja i uznese hvalu njegovu imenu.

122,5 Jeruzalem je, dakako, bio i politička prijestolnica Izraela. Bio je sjedište Davidova kraljevskog doma i zato su u njemu stajale i sudačke stolice; grad je, dakle, bio i mjesto sudske uprave.

122,6 Iako njegovo ime znači “grad mira”, do sada se to ime pokazalo kao pogrešno. Malo je gradova u svijetu upoznalo takve razdore, stradanja i pokolj, kao što ih je upoznao Jeruzalem:

Jeruzalemsko kamenje nosi stigme njegove svetosti i pobožnosti, a njegove zidine nose sjećanja o zločinima počinjenim unutar njih u ime religije. David i egipatski faraon, Sanherib i Nabukodonozor, Ptolemej i Herod, Tit i križari Godefrey de Bouillona, Timur (Tamerlan) i Saladinovi Saraceni, svi su se tu borili i tu ubijali.⁹³

U proročanstvima, kao i u povijesti, nalazi se more značenja u ovome bolnom vapaju: “Molite za mir Jeruzalemov!”

Čekaju ga crni dani. Uskim ulicama grada odzvanjat će koraci poganskih osvajača sve dok se Knez mira, Izraelov Mesi-ja, ne vrati da preuzme dizgine vlasti (Lk 21,24).

F. B. Meyer primjećuje da u šestome stihu nailazimo na zanimljivu aliteraciju:

Neka bude mir u gradu mira.
U miru bili svi koji te ljube.

Blagoslov mira počiva na svima koji ljube grad velikoga Kralja.

122,7-9 Ta je ljubav izražena u molitvi za mir i u promicanju mira unutar njegovih zidina i sigurnosti u njegovim tvrđavama. To što su pobožni Židovi željeli za Jeruzalem, mi bismo trebali željeti za Crkvu. Kako bismo trebali nastojati “sačuvati jedinstvo Duha povezani mirom” (Ef 4,3)! Jer upravo će kroz mir i blagostanje crkve blagoslovi teći u svijet.

To je ideja osmoga stiha. Zbog svojih rođaka i prijatelja trebali bismo čeznuti da vidimo kako su unutarnje rane Crkve iscijeljene, te da nesloga i razdor više ne postoje. Barnes objašnjava:

Ovim se izražava istinita pobožnost svuda u svijetu; to je jedna od osnovna snažne ljubavi koju Božji prijatelji osjećaju za Crkvu – jer se nadaju i žele da preko Crkve oni koji su najbliži njihovim srcima nađu spasenje.⁹⁴

Kao što smo već spomenuli, najveća slava grada Jeruzalema u tome je što se u njemu nalazi Gospodnji Dom. Nije to ni položaj grada, ni njegove izobličene građevine, ni tužna povijest – ne, glavna je činjenica to što je Bog izabrao ovaj grad za mjesto na kojemu će se podići njegov Hram. Tu njegova nazočnost izljuje auru slave na sve što dotakne u milosti.

Stoljećima kasnije, Isus je morao podjetiti književnike i farizeje na ovu istinu. Oni su cijenili hramsko zlato više nego

sam Hram, žrtvene darove više nego sam žrtvenik. Isus je ukazao da je Hram taj koji posvećuje zlato, a žrtvenik taj koji posvećuje žrtveni dar (Mt 23,16-22). Prema tome, sam Gospodin je taj koji je odvio Jeruzalem od svih drugih gradova na svijetu.

Psalam 123: Oči koje traže milosrđe

U ovoj hodočasničkoj pjesmi nalaze se dvije ključne riječi: “oči” i “milosrđe”. Prva se pojavljuje četiri puta a druga, u pozivu za smilovanje, tri puta. Scena je u zemlji njihova sužanjsva – i previše dobro poznatom okruženju za potlačeni izraelski narod. Iskusili su to u Egiptu, u Babilonu, u nacističkoj Njemačkoj, u Varšavskome getu, a u skorije vrijeme u sibirskim radnim logorima. Mada se ovdje ime zemlje ne spominje, najvjerojatnije se radi o Babilonu.

123,1 Očiju uprtih u nebo, naprežući se iz sve snage da vide pojavljuje li se odnekud znak da dolazi Božja milost, sužnji su molili Gospodina da okonča tu dugu, mračnu noć njihova progona.

123,2 Izraelci sebe uspoređuju sa slugama koji gledaju u ruke svojih gospodarica i sa sluškinjama koje gledaju u ruke svojih gospodarica. Ovo se obično tumači kao spremnost da se sagleda i posluša volja gospodara. Međutim, to nije prava slika koju prikazuje ovaj stih. Ona zapravo predstavlja Židove koji čekaju da im se Jahve smiluje. A stanovito milosrđe što ga imaju na umu jest brzo okončanje njihova izgnanstva i povratak u zemlju za kojom im čezne srce. Oni, dakle, gledaju u Božje ruke, iščekujući spasenje od tlačitelja.

123,3-4 Dvapat se u trećemu stihu ka Božjemu prijestolju uzdiže molba njegova naroda koji je do grla pun prezira, da im se Bog smiluje, jer sav taj prezir kojim ga pune više nema gdje stati. Svaki

su ih dan njihovi poganski gospodari častili podsmijehom i mržnjom. Predugo su trpjeli zajedljive, podrugljive primjedbe od objesnih ljudi (Zah 1,15). Previše su dugo stradali od drskosti njihovih oholih porobljivača, Babilonaca (Jr 50,31-32). Sada su prepuni. Što je mnogo, mnogo je! Čute da je došlo vrijeme da to prestane.

Stoga izlijevaju ovu silovitu molitvu pred onoga koji je njihovo jedino utočište i siguran zaklon u svijetu antisemitizma i diskriminacije – Prijatelju potlačenih i podjarmljenih.

Psalam 124: Presudno “da nije”

124,1 “Da nije Jahve za nas bio...”

Sve je ovisilo o tome “da nije”. Te su dvije riječi označavale razliku između izbavljenja i katastrofe. Ali Jahve *jest* bio tamo, bio je za njih, i u tome je bila ključna razlika.

Vjerojatno ni jedan narod na svijetu nije tako često za dlaku izbjegao istrebljenje kao što je to slučaj sa Židovima. Prema svim prirodnim zakonima, odavno su trebali izumrijeti. Kad se sjetimo svih opsada, pokolja, pogroma, plinskih komora, peći, bombi, čudo je da su sve to preživjeli. Ali jesu – i to iz jednog jedinog, ali najjačeg, razloga – Jahve je bio na njihovoj strani.

Nažalost, nacija nije uvijek bila spremna priznati tu činjenicu i prečesto su svoje pobjede pripisivali vlastitoj pameti, vještini i moći. Ali uvijek je među njima bilo onih pobožnih Židova koji su shvaćali da bi bez Gospodina njihov narod odavno bio istrijebljen.

124,2-5 Psalmist se sjeća vremena kada su protiv Izraela ustajali brojno nadmoćniji neprijatelji, naoružani najboljom ratnom opremom. Zalihe hrane smanjivale su im se do najniže razine. Lijekova i sanitetskoga materijala nestajalo je potpuno. Svaka je komunikacija bila presječena. Potrebe su se morale podmiriva-

ti iz onoga što se nađe na raspolaganju; improvizirali su s onim što su imali. Bili su opkoljeni sa svih strana. Njihovi su neprijatelji prijetili da će ih otjerati ravno u more. Izgledi su im, najblaže rečeno, svaki put bili loši.

124,6-7 Neprijatelji su ih bili spremni progutati žive, baš kao što divlje zvijeri gutaju svoj plijen. Ili, da promijenimo ilustraciju, gotovo da ih je progutao golem val poganske vojne moći.

Ali onda bi se desilo nešto neočekivano. Jahve bi prouzročio da se neprijatelji između sebe posvađaju oko strategije. Ili bi učinio da od svojih izviđačkih grupa dobiju pogrešna obavještenja o Židovima. Ili da se uspaniče zbog smrti svoga vojskovođe. Ili da pristanu na prekid vatre, i to u trenutku kada im je pobjeda bila na dohvata ruke.

S druge strane, Gospodin je Židove odvodio do neočekivanih zalih hrane. Ili do potajnih skrovišta oružja. Ili im je dovodio pomoć izvana, s najnevjerojatnije strane. U svakom slučaju, preokret okolnosti bio je tako čudesan, da ga je mogla donijeti samo moćna Božja ruka.

Oni koji imaju duhovnu oštroumnost, za sva tajanstvena čudesna izbavljenja svu slavu daju Gospodinu. Proždrljive poganske zvijeri nisu uspjele proždrijeti maleni Izrael. Božji je narod pobjegao iz klopke koju im je postavila poganska vrhuška. Zamka se raskinula, željezni prsten koji je okruživao Židove se raspukao i oni su još jedanput umakli.

124,8 A ovo je njihovo ponizno i zahvalno priznanje:

Pomoć je naša u imenu Jahve koji stvori nebo i zemlju.

Međutim, moramo napomenuti da Izrael nema monopol na Božja čuda. I Crkva može prisvojiti riječi ovoga psalma i proslaviti Božju pravodobnu pomoć i izbavljenje. Svaki vjernik dobro zna:

da Bog nije bio na njegovoj strani, svijet, tijelo i đavao bi ga potpuno svladali i podčinili sebi.

Psalam 125: Put mira

125,1 Gora Zion je jedno od uzvišenja u gradu Jeruzalemu i katkad služi kao slikovit izraz za sam grad. Ovdje predstavlja krajnju stabilnost i snagu, tvrđavu koja se ne može pomaći.

Takav je i čovjek vjere. Njegov je život kao kuća koja je sagrađena na čvrstoj stijeni. Kada naiđu pljuskovi, navale potoci, dunu vjetrovi i udare na tu kuću, ona ne pada, jer je sagrađena na stijeni (Mt 7,25).

Psalmist kaže da gora Zion stoji do vijeka. Što se tiče zemaljskoga grada, ovo moramo shvatiti u skladu sa shvaćanjem vjernika iz tih vremena, kojima je to tako izgledalo. Ali mi znamo, iz Novoga zavjeta, da će zemlja jednoga dana biti uništena vatrom (2. Pt 3,7.10.12). Ipak, i mi sami rabimo slične izraze. Govorimo o vječnim brdima i o vječnome gradu (Rim). Za nas je važno shvatiti sljedeće: Mada će gora Zion jednoga dana biti uništena, oni koji vjeruju u Isusa Krista nikad neće poginuti. Budući da prebivaju u Kristu, sigurni su toliko koliko Bog može čovjeka učiniti sigurnim – potpuno.

125,2 Psalmist je u topografiji Jeruzalema vidio još jednu duhovnu istinu. Jeruzalem, naime, okružuju gore s kojih njegova vojska može paziti na svaki prilazak gradu. Tako sam Jahve stvara zaštitni prsten oko svoje djece, “odsada i dovijeka”. To je ona ogradna za koju je sotona govorio Bogu da ju je postavio oko Joba.

Zar nisi ogradio njega, kuću mu i sav posjed njegov? (Job 1,10).

Ovo, dakako, znači da ništa i nitko ne može doprijeti do vjernika koji se pouz-

daje u Boga, osim po Božjem dopuštenju.

125,3 U trećemu stihu imamo još jednu divovsku tvrdnju:

I neće vladati žezlo bezbožničko nad udesom pravednih, da ne bi pravedni ruke za bezakonjem pružili.

Neki bi mogli prigovoriti prvome dijelu ovoga stiha, ukazujući na činjenicu da su bezbožnici često napadali i osvajali izraelsku zemlju. To je točno. Ali ovaj stih valja tumačiti u njegovu kontekstu. Psalm govori o ljudima koji se pouzdaju u Gospodina; njegova su obećanja namijenjena samo toj vrsti ljudi. Samo kad je Izrael odstupao od Gospodina, kada su bili daleko od njega, dolazilo je do povrede njegovih granica i probijane su njegove zidine. Ali sve dok su se pokoravali Gospodinu, slušali ga i pouzdavali se u njega, bezbožničkome žezlu, što znači vladavini bezbožnih, poganskih monarha, nije bilo dopušteno prići ni bližu Izraelu.

Ovdje se navodi i vrlo zanimljiv razlog zbog kojega je Bog držao izraelske neprijatelje na odstojanju i nije im dopuštao da ih ugroze tijekom vremena kada mu je njegov narod bio poslušan. Razlog je bio da pravednici ne bi došli u iskušenje i posegnuli za bezakonjem, odnosno učinili nešto krivo. Bog nas ne spašava samo od vanjskih neprijatelja, nego i od neprijatelja u nama, od našega ega i sklonosti da sagriješimo, kada se prema nama postupava nepravedno.

125,4 Četvrti stih također treba tumačiti u skladu s kontekstom: “Učini, Jahve, dobro dobrima i čestitima u srcu.” Dobri koji se ovdje spominju jesu ljudi koji su spašeni po vjeri i koji žive u poslušnosti Gospodinu. Njihova dobrota i čestitost nisu temelj njihova spasenja, nego plod njihova pouzdanja i poslušnosti.

125,5 Ima i drugih ljudi koji ispovije-

daju da su dio Božjega naroda, ali koji skreću na krive puteve. Takve Gospodin neka otjera u sužanjstvo i neka ih rasprši posvuda s onima koji čine zlodjela (za ovaj stih vidi prijevode: Šarić, Martinjak, Bakotić, Daničić; u Kršćanskoj sadašnjosti stoji: “Neka ih istrijebi Jahve sa zločincima”).

“Mir nad Izraelom!” Ovaj psalam sam po sebi daje formulu za mir – kako Izraela, tako i svih drugih. Mir se nalazi pouzdanjem u Gospodina Isusa Krista. Kada se Izrael okrene njemu kojega su proboli i kad ga počne oplakivati kao što čovjek oplakuje jedinoga sina, onda će mir koji im izmiče već mnoga stoljeća napokon biti njihov.

Šalom, šalom!

Psalam 126: Sjetva u suzama, žetva u radosti

126,1 Kada je proglas došao do židovske zajednice u sužanjstvu, zrak je doslovce bio naelektriziran, a narod je pao u zanos. Perzijski kralj Kir naredio je ukazom da se sužnji mogu vratiti u svoju zemlju. Gotovo im se sve to činilo predobrim da bi bilo istinito. Tijekom dugih godina u sužanjstvu mnogi su se među njima pitali hoće li ikad više ponovno vidjeti Jeruzalem. I sada je došla vijest koju su čekali. Dok su prikupljali ono malo stvari što su imali, sličili su ljudima koji hodaju naokolo u transu.

126,2 Uzbuđeno brbljanje naroda koji je i inače demonstrativan i govornjiv, bilo je još glasnije. Prvi put u sedamdeset godina dogodilo se nešto što im je donijelo željno čekano zadovoljstvo. Nešto što ih je razveselilo. Išli su kući. Kako su pripreme za put sve brže odmicala, počeli su se smijati i pjevati – bilo je to nešto novo za njih.

Bilo je to i iznimno snažno svjedočanstvo poganskom narodu. Doimalo se kao da su osjetili da se Židovima događaju

stvari koje se ne mogu objasniti na razini naravnoga. Priznali su da je Bog Hebreja na čudesan način intervenirao za njih i pomogao im. Kako stvari stoje, činilo se da je Izrael bio poseban objekt Jahvine ljubavi i brige, ponad svih drugih naroda na zemlji.

126,3 A zahvalni sužnji radosno su se složili s poganima, pripisujući svoje izbavljenje samo i jedino Gospodinu.

Velika nam djela učini Jahve: opet smo radosni!

126,4 Ali vraćali su se u Obećanu zemlju kao jadan ostatak naroda, s tek nešto malo više stvari od odjeće što su je imali na sebi. Trebali su ljude; radnu snagu, novac i zaštitu. To objašnjava njihovu molitvu:

Vrati, o Jahve, sužnjeve naše, kao potoke negepske!

Južna zemlja, kako stoji u većini prijevoda, ili Negev (heb.), jest pustinja na jugu. Veći dio godine južna je pustinja bila neplodna i suha. Ali nakon obilnih kiša, suha riječna korita pretvarala su se u bujice vode i pustinja je cvjetala. Tako su i povratnici iz sužanjstva molili da ono što sada izgleda kao grupica (rominjanje, kapanje) ljudi postane mnoštvo (pljusak, bujica), sve dok se svih dvanaest plemena ne vrati. Molili su da Gospodin providi sredstva za ponovnu izgradnju i obnovu. S tim su tražili i sve drugo što im je potrebno kako bi bili sretan, plodonosan narod u svojoj zemlji.

126,5-6 Prva godina nakon povratka bit će osobito teška. Neće biti ljetine da bi se odmah moglo pristupiti žetvi. Morat će početi iz početka; posijati žitarice i čekati na vrijeme žetve. U međuvremenu, bit će to surovo razdoblje, morat će štedjeti i dijeliti među sobom oskudne zalihe hrane na što je moguće manje dijelove.

Kada budu sijali sjeme za tu prvu ljetinu osjećat će stanovitu žalost ili frustraciju. Vidimo sliku zemljoradnika u čijoj bačvi ima tek nešto malo žita. To što ima može uporabiti da sada nahrani svoju obitelj, ili može posijati veći dio u nadi da će žito bogato roditi, te će u budućim danima imati obilje zaliha. Odlučio je posijati ga, ali dok zaranja rukom u pregaču i baca sjeme na uzoranu zemlju, s njegova lica se slijevaju suze i padaju u pregaču. Razmišlja o svojoj ženi i djeci, o oskudnoj zdjeli zobene kaše, o tome kako će morati živjeti uz velike žrtve u danima koji su pred njima, sve dok ne dođe žetva. Osjeća se kao da im je ovim činom uzeo hranu iz usta.

Ali onda do njihovih ušiju stiže riječ koja ih bodri i veseli:

**Išli su plačući noseći sjeme sjetveno:
vraćat će se s pjesmom, noseći snoplje svoje.**

Zato nastavlja ju dalje sijati. Za svoju će sadašnju muku primiti i više od naknade, kada se budu vraćali s pjesmom, noseći snopove zrelog žita u svoje žitnice.

Ovaj princip, dakako, vrijedi i za duhovno područje. Oni koji podnose žrtve radi širenja Evanđelja možda sada trpe oskudicu, ali što je to u usporedbi s radošću koju će osjećati kad vide spašene duše kako u nebu slave Božje Janje od vijeka do vijeka?

Ovaj princip je također primjenjiv i po pitanju pridobivanja duša za Krista. Netko je mudro rekao: "Oni koji su u stanju pridobiti duše za Krista, prvo su u stanju plakati za njima." Zato bi naša molitva trebala biti:

Pomози mi da gledam na svjetinu
onako kako je gledao Spasitelj,
sve dok od suza ne obnevidim.
Pomози mi da samilosno gledam
na zalutale ovce

i ljubim ih ljubavlju koju sam
primio s njim.

– *Nepoznati autor*

Psalam 127: Bog u svemu

Postoji izreka: "Malo je mnogo ako je Bog u tome", no svakako je istina i obratno: "Mного je ništa ako Bog nije u tome." Točno o tome govori ovaj psalam: ako ono što radimo nije po Gospodnjem određenju i pod njegovim vodstvom, onda je to samo gubitak vremena i energije. Možemo mi pokretati vlastite projekte, što je moguće čak i u kršćanskoj službi; možemo graditi golema organizacijska carstva; možemo gomilati statističke podatke da pokažemo kako smo postigli izvanredne rezultate; ali ako projekti nisu loze koje je zasadio Gospodin, gori su od bezvrijednoga. "Čovjek predlaže, no Bog raspolaže" ili, kako bismo no rekli: "Čovjek snuje, al' Bog odlučuje."

Psalmist odabire četiri uobičajene dje latnosti u čovjekovu životu, kako bi ilustrirao svoju glavnu misao. To su: gradnja kuće, civilna obrana, opći, svakodnevni poslovi i stvaranje obitelji.

127,1 Postoje dva načina da se sagradi kuća. Jedan je započeti gradnju s planovima zasnovanim na vlastitom znanju, vještini i materijalnim sredstvima, a potom zatražiti Božji blagoslov nad završenom građevinom. Drugi je čekati na Jahvu; sačekati da nam on da nepogrešive smjernice i tek onda krenuti s gradnjom, svjesno ovisni o njemu. U prvome slučaju, projekt nikad ne uzraste iznad krvi i mesa. U drugome slučaju imamo radost, jer promatramo kako Bog djeluje po svom veličanstvenom providenju i pribavlja nam potreban materijal i sredstva, na čudesan način vrši izbor pravoga trenutka i dovodi do nevjerojatnog slijeda događaja, te po svojoj promisli usklađuje okolnosti – i sve se to slaže tako kako se nikad ne bi složilo po zakonu slučaja. Eto u tome je

razlika kad čovjek gradi sam i kad gradi s Bogom.

Sljedeća ilustracija koja pokazuje koliko su uzaludni ljudski naponi bez Boga odnosi se na područje sigurnosti. "Ako Jahve grad ne čuva, uzalud stražar bdi." Ovo, dakako, ne znači da ne trebamo imati policiju ili druge službe sigurnosti i zaštite, nego da naša sigurnost u načelu leži u Gospodinu i ako doista u potpunosti ne ovisimo o njemu, naše uobičajene mjere predostrožnosti nisu dovoljne; ne mogu nas sačuvati.

127,2 U našem svakodnevnom poslu uzalud je raditi dugo, od zore do kasnih noćnih sati, zarađujući za život naporim, teškim radom, ako se ne nalazimo na mjestu Božjega izbora. Ne želim da budem krivo shvaćen. Biblija nas od prve do posljednje stranice poučava da radimo predano kako bismo ispunili vlastite potrebe, potrebe svoje obitelji i potrebe drugih. Ovaj psalam ne potiče ljude da po cijele dane sjede naokolo, ispijaju *Cokes*, grebu se o prijatelje i žive na tuđi račun. Stvar je u sljedećem: radimo li neovisno o Bogu, nećemo stići nigdje. Prorok Hagaj odlično opisuje takvu situaciju:

Sijete mnogo, malo dovozite; jedete, a niste siti; pijete, a napojit se ne možete; odijevate se, a nije vam toplo. Poslenik zarađuje plaću, a stavlja je u podrt tobolac! (Hag 1,6).

S druge strane, ako smo doista predani Gospodinu i ako živimo na njegovu slavu, on nam dok spavamo može dati darove koje nikada ne bismo dobili teškim i dugotrajnim radom bez njega. To bi trebalo biti značenje rečenice: "Miljenicima svojim u snu on daje." Moffatt ovo prevodi na sljedeći način: "Božji darovi dolaze njegovim voljenima dok spavaju."

127,3 Četvrta i posljednja ilustracija odnosi se na stvaranje i rast obitelji. A djeca su dar od Boga. "Evo: sinovi su

Jahvin dar, plod utrobe njegova je nagrada."

Ovo što je rečeno o djeci, rečeno je uz pretpostavku da su odgojeni u domu u kojemu se Gospodin poštuje i sluša. Takva djeca su odgajana stegom i opomeonom Gospodnjom (Ef 6,4).

127,4 "Strelica u ruci ratnika – to su sinovi mladosti." Kada roditelji ostare mogu se pouzdati u pobožnu djecu da će se boriti za njih poput ratnika, ali i skrbiti za njih poput lovca koji svojim lukom i strijelom pribavlja lovinu.

127,5 "Blago čovjeku koji njima napuni tobolac." Unatoč bujicama kampanja suvremene propagande koje se vode protiv velikih obitelji, Bog blagoslivlja čovjeka koji djecom "punu tobolac", odnosno čovjeka koji ima mnogo djece. Ali valja nam ponoviti da ovo pretpostavlja da su djeca vjerna, kao i da su članovi vjernoga kućanstva. U suprotnome, prije bi, umjesto blagoslova, mogli postati žalost svojim roditeljima.

"Neće se postidjeti kad se preo bude s dušmanom na vratima." F. B. Meyer podsjeća da su se u stara vremena sukobljene vojske opkoljena grada sastajale na njegovim vratima. Zamisao ove rečenice bi, u skladu s tim, trebala biti da će djeca braniti svoga oca u građanskim i sudskim pitanjima, kako ne bi pretrpio gubitak ili štetu. Djeca će se postarati da se pravda zadovolji.

Ovaj psalam vrlo snažno otkriva Gospodnje riječi, dane preko proroka Zaharije: "Ne silom niti snagom, već Duhom mojim! – riječ je Jahve nad Vojskama" (Zah 4,6). Postoji izrazito velika opasnost da postanemo ovisni o sili novca ili o ljudskoj sposobnosti. Ali Gospodnja se volja ne ostvaruje na takav način. Mi se po njegovu Duhu izgrađujemo za vječnost. Ne radi se o tome da mi radimo za Boga vlastitim sredstvima ili svojom snalažljivošću, nego da on radi kroz nas svojom silnom moći. Mi možemo proi-

zvesti samo drvo, sijeno i slamu On nas može upotrijebiti da proizvedemo zlato, srebro i drago kamenje. (Vidi: 1. Kor 3,12.) Kada djelujemo u vlastitoj snazi, okrećemo kotače u mjestu – ne mrdamo nikamo. Ali kada prepustimo Bogu da on bude u svemu, naš život postaje doista učinkovit. Puteno oruđe daje putene rezultate. Duhovno oruđe daje duhovne rezultate.

Psalam 128: Gospodnji blagoslov

128,1 Vjernik koji sasvim uživa u životu onaj je koji priznaje Jahvu u svakom području života i koji “hodi stazama” praktične poslušnosti Božjoj riječi.

Pod Mojsijevim Zakonom takav je čovjek bio nagrađivan prirodnim blagoslovima.

128,2 *Dugovječnost*. Nije prerano umirao, nego je živio dovoljno dugo kako bi mogao uživati materijalna bogatstva za koja je radio i trudio se.

Sreća. Nije se morao nositi s problemima nesloge i razdora, uživao je miran život i radost spoznaje da Božje lice sja nad njim.

Blagostanje. Sve mu je išlo dobro. Bio je zaštićen od nesreće, razornih utjecaja, suše, pomora i poraza.

128,3 *Plodnost*. Njegova je žena “kao plodna loza” radala mnogo djece. Gledao ih je okupljene oko svoga stola, nalik nježnim mladicama masline – pune energije, snage i vitalnosti.

128,4 U dispencaciji milosti, vjernik je već blagoslovljen u Kristu svakim duhovnim blagoslovom na nebesima (Ef 1,3). Ali kao što kaže Williams: “vjera može produhoviti materijalne blagoslove iz ove pjesme, te ih učiniti stvarnim i nazočnim u vjernikovom životu.” Od dugoga života na zemlji bolji je život koji u nas ulijeva Isus Krist. Nijedna se sreća ne može usporediti sa srećom oslobođene duše. Blagostanje duše je najbolje blago-

stanje koje postoji. A duhovna plodnost premašuje radost tjelesne plodnosti.

128,5-6 Posljednja dva stiha ovoga psalma mogu se čitati kao obećanje ili kao molitva. U skladu s ovim drugim, vidimo da se upućuje molba Jahvi da blagoslovi svoj vjerujući narod iz svoga prebivališta u Svetištu na Sionu, ili sa svoga prijestolja u Jeruzalemu. Potom od njega traže da pobožni uživaju (gledaju) blagostanje Jeruzalema u sve dane svoga života. Mole za dug život vjernih, kako bi se radovali u drugome naraštaju svojih potomaka. I naposljetku mole za mir nad Izraelom.

Ovaj psalam radosno pretkazuje i buduće blaženstvo pojedinaca i cijeloga naroda, kada se Izraelov Kralj vrati i zavlada u pravедnosti.

Psalam 129: Žetva antisemitizma

Ova hodočasnička pjesma pjeva o nevoljama što ih je Izrael u prošlosti trpio od ruku mnogih neprijatelja, a potom traži od Gospodina da tim okrutnim tiranima zajamči beznadnu budućnost.

129,1-2 Od najranijih dana svoga postojanja, izraelska je nacija bila žestoko tlačena. Na primjer, tlačenje što su ga podnijeli u Egiptu spada u mučno razdoblje sužanjstva i stradanja u ranoj povijesti Izraela – “Mnogo su me od mladosti tlačili” – da će ga teško ikad moći zaboraviti. Ipak, neprijatelji nikad nisu uspjeli istrijebiti Židove. Božji je narod uvijek bio oslobođen iz sužanjstva, a njihovo je preživljavanje bilo i ostalo jedno od najvećih čuda u povijesti.

129,3 Patnja Izraela bila je duboka i duga; preduga. Poganski su nadzornici radova tako bezobzirno postupali prema njima, da psalam kaže da su orali po njihovim leđima kao što orač ore na svojoj njivi. Duge brazde na njihovim leđima bili su zapravo ožiljci, masnice od udaraca bičem.

129,4 Ali Jahve, pravedni Bog, došao im je u pomoć u pravom trenutku i isjekao konopce, ili okove, kojima su nemilosrdni neprijatelji držali njegov narod zarobljenim.

129,5-7 Neka uvijek bude tako, neka se antisemiti uvijek postide i uzmaknu. Neka nikad ne dožive žetvu blagoslova. Neka budu kao malobrojno, sićušno grumenje trave što raste na ravnim krovovima na Srednjem Istoku. Budući da nemaju dovoljno zemlje, ovo grumenje ne može uhvatiti dubok korijen, tako da ih sunčeva vrelina brzo sprži. Zapravo ta se trava osuši i uvene prije nego što uopće dobije neku šansu da uzraste. Od te trave žetelac ne može nabrati pregršt da napuni ruku, a kamoli nakupiti snop koji bi ponio u naručju.

129,8 Trava što raste na krovu kuća nikad ne može donijeti radost žetve, za vrijeme koje prolaznici govore žeteocima: "Blagoslov Jahvin nad vama!", a oni odgovaraju: "Blagoslivljamo vas imenom Jahvinim!" (vidi: Knjiga o Ruti 2,4). Tako neka se i izraelskim neprijateljima uskrati svaki sretan ishod zbog svega okrutnog oranja što su ga provodili stoljećima. Neka požanju što su posijali.

Psalam 130: Iz dubine

Netko je rekao da najbolja molitva dolazi iz duboke, unutarnje potrebe. Tijekom ugodnih, uspješnih razdoblja u životu, žarka je molitva često prva žrtva. Ali kad nas životne oluje počnu bacati i udarati o nas, tad doista znamo kako ganuti prijateljima i milosti u žarkoj, upornoj molitvi.

130,1-2 Često ostajem zapanjen pred dubinom žalosti i stradanja koje je čovjek u stanju podnijeti. Psalmist se nalazi u jednoj od tih mračnih uvala u životu. Iz takve se uvale nema kamo gledati, nego prema gore. Stoga se njegov bolan vapaj iz dubine uzdiže ka nebeskome prijestolju.

On vapi Jahvi da čuje njegov slabašan,

usamljen vapaj; da ga čuje i primi. Njegova je molitva, dakako, uslišana. Uvijek!

U umu molitelja, nevolja u kojoj se našao je nekako bila povezana s grijehom. Ovo može i ne mora biti istina. No u svakome slučaju dobro je isključiti nepriznat grijeh kao moguć uzročnik nesreće što nas je zadesila.

130,3-4 Kad bi se Jahve spominjao naših grijeha, ili kako kaže izvornik, ako bi bilježio naše opačine, u smislu da svaku od njih točno zavede i natjera svakog od nas da plaćamo po redu, tad bi naša situacija doista bila krajnje beznačajna. Zato trebamo biti vječno zahvalni, jer postoji put po kojemu nam grijesi mogu biti oprošteni. "Ali u tebi je praštanje"; grijeh može biti oprošten i krivim grešnicima i Božjima svetima koji su sagriješili.

Prvo je oprostjenje *sudbeno*; prašta nam Bog, Sudac. Prima se vjerom u Gospodina Isusa Krista. To oprostjenje obuhvaća kaznu za sve grijeha – prošle, sadašnje i buduće. Moguće je zbog Kristova završena djela na križu; on je svojom smrću platio kaznu za sve naše grijeha i Bog nam može nesmetano oprostiti, a da mi pritom taj oprost ničim ne možemo i ne trebamo platiti jer su svi njegovi pravedni zahtjevi ispunjeni zamjenskom žrtvom – Kristom koji je umro umjesto nas.

Drugo je oprostjenje *roditeljsko*; prašta nam Bog, naš Otac. Primamo ga tako što mu priznamo grijeha. Ishod je obnova zajedništva s Bogom i njegovom obitelji. I to nam je oprostjenje pribavljeno krvlju Gospodina Isusa Krista, prolivenom na križu.

Jedna od posljedica praštanja vodi ka tome da se bojimo Boga. Kad pomislim na to koliko je skupo Boga stajalo da mi oprostimo grijeha i kada shvatim da je njegovo oprostjenje potpuno i vječno te da ništa ne traži zauzvrat, to u mene ulijeva strahopoštovanje i potiče me da ga zauvijek poštujem, volim, slavim i pouzdajem se u njega.

130,5-6 I mada psalmist ne moli izravno za oprostaj, ta se molitva nedvojbeno naslućuje u trećem i četvrtom stihu. Zato, kada u petome stihu kaže da čeka na Jahvu (prema izvorniku, ovaj stih počinje riječima: “Čekam Gospodina...”; kod nas Šarić, Martinjak, Daničić), *to ne znači da čeka oprostjenje*. Oprostjenje je zajamčeno odmah po priznanju grijeha. Prema tome, ovaj stih znači da čeka na Jahvu da ga izbavi iz bezdana u kojemu se našao. Bog nam katkad uslišava molitve odmah. Katkad nas, pak, uči da čekamo.

Bog uslišava molitve; ponekad
kad je srce vrlo slabo,
on daje svojoj djeci tražene darove,
no vjera često mora učiti kako dublje
počivati u njemu,
i pouzdati se u Božji muk kad još
ne može progovoriti;
on čije je ime ljubav, poslat će
najbolje;
možda i zvijezde izgore; možda ni
vječne gore ne izdrže,
ali Bog je istina, njegova su
obećanja zajamčena
svima koji ga traže.

– *Nepoznati autor*

Prema tome, psalmist je ovdje naučio čekati na Jahvu i pouzdati se u njegovu riječ, odnosno u njegovo obećanje da će čuti i uslišiti. Više nego što noćna straža čeka svjetlo zore, on čezne da vidi kako Gospodin donosi svjetlo u njegovu tamu.

Ipak, stihovi 5 i 6 imaju širu primjenu koju ne smijemo ne primijetiti. Naime, ova dva stiha izražavaju ozbiljnu čežnju današnjega vjernika koji čeka da Krist dođe i prenese svoju Crkvu u nebo. Ova blagoslovljena nada neće propasti.

130,7-8 Na posljednja dva stiha ovoga psalma može se gledati kao na svjedočanstvo psalmista, nakon što je njegova molitva za izbavljenje uslišana. Budući da se

osobno uvjerio u Božju vjernost, želi to iskustvo podijeliti s drugima. Uvijek je tako: kada neka osoba doista vjeruje u nešto, svim srcem želi to prenijeti drugima.

Tako se i Izrael potiče da se nada u Jahvu (prema izvorniku i Bakotić; ostali imaju “Neka Izrael čeka Jahvu” – KS, Grubišić, Daničić, ili “Neka se uzda Izrael u Gospodina” – Martinjak, Šarić). Za tu nadu navode se tri razloga. Prvo, Božje je milosrđe nepromjenjivo. Drugo, njegovo je otkupljenje obilno. I naposljetku, Božja spremnost da otkupi Izrael od svih njegovih grijeha je zajamčena.

Ovaj psalam počinje dubokom tminom, no završava se živim, gromkim pozivom na pouzdanje u Boga, kojemu nijedan problem nije nerješiv, niti mu je neka nedoumica odveć složena.

Psalam 131: Intelektualna poniznost

Ima problema u životu koji se ne daju riješiti. Tajni koje su preduboke da bi se mogle proniknuti. Čudnih okolnosti koje zbunjuju i najoštrije um.

Tko bi, na primjer, mogao kazati posljednju riječ o problemu ljudske patnje?

Tko može odgovoriti na sva pitanja koja izlaze na površinu u oblasti neuslišanih molitava?

Tko može pomiriti Božji suvereni odabir i čovjekovu slobodnu volju?

131,1 David nije tvrdio da zna sve odgovore. Njegovo se srce nije uzoholilo kao što se oholi srce ubraženog sveznalice. Njegove se oči nisu uznosile; nije gledao s visoka, kao što to čini intelektualni egoist. On je shvaćao svoja ograničenja i nije se sramio reći: “Ne znam.” Bilo mu je dovoljno znati ono što je mogao znati, a tajne prepustiti Bogu. Zašto bi se bavio stvarima koje su prevelike i preduboke za njega? Ne, on je Bogu odavao priznanje za razumijevanje svega za što je znao da sam po sebi nikad ne bi razumio.

131,2 Taj stav pouzdanja u Božju mudrost, ljubav i moć, donio je mir i pokoj u njegovu dušu. Bio je kao dojenče koje mirno počiva na grudima majke. Dijete u početku može vrištati, biti nemirno i nestrljivo, ali onda dolazi vrijeme dojenja i ono je iznenada tiho i mirno počiva u majčinu naručju. Tako i mi sami sebe možemo otjerati u duboku frustraciju, nastojeći shvatiti stvari koje su za nas previsoko. Ali čim ta pitanja na koja nemamo odgovore prepustimo Bogu, naše se duše oslobađaju napetosti.

131,3 Ovakav stav pouzdanja u Gospodina psalmist savjetuje svemu Izraelu. Činio je to i A. W. Tozer, koji je napisao: "Nikad nemoj zaboraviti da je privilegija pitati se; a onda stati u ushićenu miru pred Najvišega Gospodara i prošaputati: 'Gospodine Bože, ti znaš.'"

Psalam 132: Molitva i obećanje

Velika su neslaganja o tomu tko je autor ovoga psalma i kakvom je prigodom napisan. Jedno od mogućih stajališta jest da ga je napisao Salomon, kada je donio Kovčeg Saveza na njegovo odgovarajuće mjesto u novom Hramu u Jeruzalemu. U tome slučaju, prvih deset stihova jesu Salomonova molitva u kojoj traži da se Jahve spusti u oblaku slave (*Šekinah*) i prebiva nad Kovčegom. U stihovima 11 i 12 ponovno se potvrđuje Savez što ga je Bog sklopio s Davidom. Posljednjih šest stihova sadrže konkretna Božja obećanja koja se odnose na točno određene Salomonove molbe.

132,1-5 ^(132,2-5) Prva molba da se Jahve sjeti Davida i svih njegovih *muka* (prema izvorniku i NKJV), svih napora što ih je podnio, ne odnosi se na opće teškoće koje su ga uporno pratile kroz život, nego na duboka emocionalna i tjelesna iskustva kroz koja je prošao kako bi podigao Hram koji će biti Božje prebivalište na zemlji. To je objašnjeno u sljedeća tri

stih. Nekom prigodom, koja se inače ne spominje na drugome mjestu u Svetome pismu, David se svečano zavjetovao Jahvi da neće ući u vlastiti dom, da neće leći u svoju postelju, niti se prepustiti snu, sve dok ne pripremi gradnju Jahvina Doma; dok ne nađe mjesto Jahvi, "boravište Snazi Jakovljevoj". Ovaj se zavjet ne smije shvatiti doslovce, odnosno da je dan točno tako kako piše. To je samo Davidov slikovit način da kaže da se neće smiriti, da neće biti zadovoljan, sve dok ne nađe i ne utvrdi trajno mjesto za boravak Božjega Kovčega. Znamo da Davidu nije bilo dopušteno sagraditi Hram jer je bio ratnik, no omogućeno mu je u velikoj mjeri pridonijeti gradnji Hrama materijalom što ga je ostavio Salomonu, a Bog ga je nagradio zbog te želje.

132,6 Čini se da su ovi stihovi podsjećanje na boravak Kovčega u Kirjat-Jearimu i na želju Davidovih ljudi da ga donesu u Jeruzalem. Šesti je stih osobito težak jer, kako se čini, povezuje Kovčeg s Efratom (Betlehem), ali ne postoje pisana svjedočanstva da je Kovčeg ikad bio tamo. Sljedeće teze su uobičajeni pokušaji da se nađe rješenje za ovu poteškoću:

1. Kralj i njegovi ljudi prvi su put čuli gdje se nalazi Kovčeg kad su bili u Betlehemu, no naposljetku su ga našli u Jaaru, to jest Kirjat-Jearimu.
2. Efrata može simbolizirati i Efrajima; u tom slučaju, tekst upućuje da se Kovčeg nalazio u Šilu.
3. Efrata može značiti i Kaleb Efrata (vidi: 1. Ljet 2,24), a ne Betlehem. U skladu s tim stanovištem, Kaleb Efrata je isto što i Jaar (šuma) Kirjat-Jearima, što pak znači "grad u šumi", "šumovit grad" (pa otuda i "šumska mjesta" ili "jaarska polja"). Ako je tako, onda dvije rečenice šestoga stiha, ili dva dijela rečenice u tome stihu (ovisno kako je prevedeno) jesu paralelizmi (pris-

podobe), a značenje je u oba slučaja isto.

Eto, čusmo za njega u Efrati, nađosmo ga u Poljima jaarskim.

132,7 Dok se povorka sa svetim Kovčegom kreće ka Jeruzalemu, narod se raduje što ide u Božji stan gdje će se pokloniti “podnožju njegovih nogu” (Šarić). Sam je Kovčeg smatran podnožjem Božjih nogu, budući da je Bog prebivao u oblaku slave iznad Kovčega.

132,8-10 Potom čujemo Salomonovu molitvu kada je posvećivao Hram (st. 8-10; usp. 2. Ljet 6,41-42). On poziva Boga da dođe i nastani se u Svetištu i tako simboliku Kovčega pretvori u zbilju. Također moli da se svećenici obuku u pravednost (da budu pobožni), zatim da narod dođe kličući (da se raduju u Bogu) i naposljetku da Bog uvijek bude milostiv prema kralju. Izraz: “tvoj pomazaničnik” može biti shvaćen kao da upućuje na samoga Salomona, ali se u načelu može odnositi i na Mesiju.

132,11-13 Jahve odgovara na molitvu, prvo kratko podsjećajući na svoj Savez s Davidom. Taj je Savez, što se tiče Davida, bio bezuvjetan; obećavao mu je vječno prijestolje i potomke koji će zauvijek sjediti na njemu. Ali što se tiče Davidovih potomaka, Savez je bio uvjetovan; ispunjenje je ovisilo o njihovoj poslušnosti. Prema tomu, mada je Gospodin Isus Krist Davidov potomak, nije vodio krvno podrijetlo od Salomona, nego od drugoga Davidova sina, Natana (Lk 3,31).

132,14-18 Potom se daju konkretni odgovori na Salomonove konkretne molbe. To možemo odlično sagledati iz sljedećega usporednog prikaza:

Ustani, o Jahve, pođi k svom počivalištu, ti i Kovčeg sile tvoje! (st. 8)

Ovo mi je počivalište vječno, boravit ću ovdje jer tako poželjeh. (st. 14)

Svećenici tvoji neka se obuku u pravednost. (st. 9a)

Pobožnici tvoji neka radosno kliču! (st. 9b)

Poradi Davida, sluge svojega, ne odvratilica od svog pomazaničnika! (st. 10)

Svećenike njegove u spas ću odjenuti. (st. 16a)

Sveti će njegovi klikatati radosno. (st. 16b)

Učinit ću da ondje za Davida rog izraste, pripravit ću svjetiljku za svog pomazaničnika... a na njemu će blistati vijenac moj. (st. 17, 18b)

Gospodin zapravo odgovara izobilno i daje Salomonu i više nego što mu je tražio. Prije svega, tu je dodatno obećanje o obilju hrane i kruha za siromašne (st. 15). Potom je tu obećanje da će svećenici biti odjenuti u spasenje, ne samo u pravednost (st. 16a). Zatim Jahve obećava da će njegovi sveti klikatati od radosti (st. 16b). Tu je i obećanje da će neprijatelji biti obučeni u sramotu (st. 18a).

Navod u sedamnaestome stihu znači da će Bog učiniti da iz Davidove loze u Jeruzalem dođe moćan Kralj (vidi: Lk 1,69), te da je Davidu, svome pomazaničniku, pripravo svjetiljku ili Sina (vidi: 1. Kr 15,4). Ova obećanja o vječnoj vladalačkoj kući ispunjena su u Gospodinu Isusu Kristu.

Kristovi će neprijatelji biti obučeni u sram, no on će biti okrunjen slavom i čašću.

Onaj na čijoj je glavi stajao vijenac od trnja,

sada je okrunjen slavom!

Nebeska kraljevska kruna krasi

čelo moćnoga Pobjednika!

– *Thomas Kelly*

Psalam 133: U slavu jedinstva

Velike stvari dolaze u malom pakiranju. Ovaj je psalam kratak, no književni je i

duhovni dragulj koji izvrsnim stihovima premašuje svoju veličinu.

Psalmist ima četiri glavne misli. Prvo, dobro je i ugodno kada braća žive zajedno u jedinstvu i ljubavi. Drugo, to je mirisno. Treće, krijepi. I naposljetku, takav odnos jamačno donosi Božji blagoslov.

133,1 Vidjeti jedinstvo među braćom praznik je za oči. Međutim, jedinstvo među njima ne zahtijeva da na sve gledaju potpuno isto. Oni se slažu po pitanjima od temeljne važnosti. Ali o sporednim stvarima imaju slobodu izraziti različite stavove. Važno je da u svim stvarima među njima postoji duh ljubavi. Može postojati jedinstvo bez jednoobraznosti; svi se mi razlikujemo, no to nas ne sprečava da zajedno radimo. Svi su dijelovi čovječjega tijela različiti, no po tome kako funkcioniraju u poslušnosti glavi, vidimo veličanstveno jedinstvo. Može postojati jedinstvo i bez jednoglasnoga slaganja o svemu; Bog nikad nije kanio da se svi moraju složiti oko pitanja koje su manje važna. Dovoljno je slagati se oko suštine. O svemu se drugom možemo ne slagati, sve dotle dok to radimo tako da nismo neugodni. Pravi neprijatelji jedinstva jesu: ljubomora, ogovaranje, kleveta, kriticizam i odnos prema drugima u kojemu nema ljubavi.

133,2 Jedinstvo je kao mirisno ulje koje je rabljeno kada je Aron pomazan za svećenika (Izl 30,22-30). Izliveno je na njegovu glavu, onda se slilo na bradu, a odatle na skute njegove haljine. U ugodnu mirisu toga ulja nije uživao samo svećenik kojeg su pomazali, nego i svi koji su se nalazili u blizini. Sveto ulje za pomazanje oslikava službu Svetoga Duha koji se kao ugodan miomiris spušta na Božji narod kada žive zajedno u slozi, te širi miris njihova svjedočanstva svuda oko njih.

133,3 Osim toga, jedinstvo donosi i okrepljenje. Ono je kao "kao rosa s Hermona što silazi na brdo Sion". Psalmist

vidi goru Hermon kao mjesto s kojega dolazi svjež, okrepljujući zrak, koji se širi prema udaljenim gorama. I ponovno, rosa oslikava Svetoga Duha koji okrepljenje jedinstva među braćom nosi do krajeva zemlje. Nitko ne može izmjeriti koliko daleko doseže utjecaj vjernih koji žive u zajedništvu s Bogom i jedni s drugima.

Posljednja je misao da Jahve daje blagoslov tamo gdje braća i sestre žive zajedno u jedinstvu i slozi. Uzmi za ilustraciju dan Pedesetnice. Učenici su živjeli zajedno u slozi i miru, bili su jednodušni u molitvi i zajedno su čekali na obećanoga Svetoga Duha. Iznenada se na njih spustio Božji Duh u svoj svojoj punini, a oni su odatle s miomirisom i okrepljenjem Evanđelja otišli u Jeruzalem, Judeju, Samariju i sve do najudaljenijih mjesta na zemlji.

Za blagoslov se u posljednjemu stihu kaže da je život do vijeka (u izvorniku, nakon riječi blagoslov, stoji zarez: "Ondje Jahve daje svoj blagoslov, život do vijeka." Vidi druge prijevode, npr. Šarić, Mrtinjak, Grubišić). Ovo se može shvatiti dvojako. Tamo gdje među Božjim narodom postoji jedinstvo, oni sami po sebi uživaju život u pravom smislu te riječi. I ne samo to, nego postaju kanal preko kojega život teče ka drugima.

Psalam 134: Sad blagoslivljajte Jahvu!

134,1-2 Nakon uobičajenoga dnevnog rasporeda i aktivnosti u Hramu u Jeruzalemu, narod se vraćao kućama, no bilo je svećenika i levita koji su ostajali služiti u Hramu i tijekom noći (1. Ljet 9,33); kadili su pred Jahvom, zahvaljivali mu i slavili ga (2. Ljet 29,11; 31,2).

Moguće je da je narod odlazeći pjevao prva dva stiha ovoga psalma svećenicima. Posve je jasno da su ovi stihovi upućeni Jahvinim slugama koji su bili na službi u

Hramu tijekom noći, a njihova je služba bila da blagoslivljati Jahvu i uznositi mu molitvu uzdignutih ruku prema Svetištu.

134,3 Odgovor iz trećega stiha izgovarali su svećenici, prizivajući Božji blagoslov na svakog pojedinca. Obrati pozornost na četiri odlike ovoga blagoslova.

Onaj koji blagoslivlja – Jahve, Bog koji čuva Savez sa svojim narodom. Njegova veličina – On je stvorio nebo i zemlju.

Onaj tko prima blagoslov – Blagoslovio *te...* Jahve (blagoslov pojedinca).

Boravište onoga koji blagoslivlja – Sion, mjesto na kojemu se nalazi Svetište.

Psalam 135: Razlozi za slavljenje Boga

135,1-2 Prva dva stiha ponajviše zvuče kao poziv na slavljenje Jahve. Potpuno je jasno da je taj poziv upućen svećenicima i levitima, ali vjerojatno i svemu izraelskom narodu, kao i svima koji se boje Gospodina (vidi stihove 19, 20).

135,3 Obrati pozornost na mnoge predočene razloge zbog kojih treba slaviti njegovo ime. Bog je dobar. Nema stvorena jezika – sada, nekada, ni u vječnosti – koji bi mogao izraziti koliko je Bog dobar. Sve što možemo učiniti jest iznijeti tu činjenicu i obožavati ga.

Njegovo je ime ljupko; ili blago, milo. Njegova čudnovata milost je to što spašava grešne nesretnike i namjenjuje im vječnu slavu.

135,4 Jahve je izabrao Izrael sebi za svojinu. Tako suvereni Božji odabir ostavlja začuđenu dušu da se neprestano pita: “Zašto ja?” A upravo nas to čini štovateljima!

135,5 Jahve je velik. Kada ga promatramo kao stvoritelja, svedržitelja svega svijeta, hranitelja i izbavitelja, duboko

zahvalni pjevamo: “Kako si velik, Bože naš!”

Naš je Bog iznad svih bogova; to znači da naš Bog nadilazi sve vladare, kraljeve, upravitelje i vlastodršce; da je gospodar nad svima njima, kao i nad svim idolima. “A na svom ogrtaču – na boku – nosi napisano ime: ‘Kralj kraljeva’ i ‘Gospodar gospodara.’” (Otk 19,16).

135,6 Jahve Bog sveopći je vladar (st. 6). On čini što se njemu sviđa na svakom području, u svakoj oblasti koja se može zamisliti. Arthur Pink je na tu temu napisao:

Božja vrhovna vlast znači da je Bog uistinu Bog, po činjenici i po imenu; da sjedi na prijestolju svemira, upravlja svim stvarima i “sve radi prema odluci svoje volje” (Ef 1,11).⁹⁵

135,7 Bog ima apsolutnu moć nad prirodom. Oblacima, munjama, vjetrovom – strašnima kakvi svakako jesu – Bog upravlja svojom moćnom rukom. Stephen Charnock kaže: “Božja je moć nalik njemu samom: beskrajna je, vječna, nedostižna, ne može se poimati; ništa što je stvoreno ne može je provjeravati, obuzdati, spriječiti ili onemogućiti.”

135,8-9 Bog je izbavio Izrael iz Egipta. Najveće očitovanje Božje moći u povijesti Izraela dogodilo se kada je Bog slomio faraona kroz pošasti (koje su dostigle vrhunac smrću prvorođenaca u Egiptu), a potom i kroz razdvajanje Crvenoga mora.

135,10-11 Porazio je izraelske neprijatelje. Bog je milostivo dao pobjedu svome narodu kod Sihona i Oga, te nad poganskim narodima koji su nastanjivali Kanaan.

135,12 Dao je Kanaan Izraelu. Tako je kanaanska zemlja dana u baštinu bjeguncima iz Egipta.

135,13 Bog je vječan. Njegovo ime ostaje dovijeka, a ono, dakako, oslikava sve što on jest.

Božja je slava vječna. S ljubavlju će ga se sjećati od koljena do koljena.

135,14 Bog je pravedan i samilostan. Možemo biti sigurni u ovo – Bog će opravdati svoj narod i pokazat će smilovanje svojim slugama. Mojsije je o tome prvi put pjevao (a za nas je zabilježeno) u Knjizi ponovljenoga zakona 32, 36, no ta se pjesma nikad neće završiti.

135,15-18 Bog daleko nadmašuje idole. Već sam opis ovih lažnih bogova dovoljan je da se jasno pokaže njihova bezvrijednost. Načinjeni su od srebra i zlata, pa su, prema tomu, prolazni. Stvorio ih je čovjek, stoga su inferiorni u odnosu na čovjeka. Nijemi su, slijepi, gluhi i beživotni. I, žalosno je reći, ljudi koji su ih napravili su isti kao i oni – duhovno slijepi, gluhi, nijemi i mrtvi.

135,19-20 Kada čovjek ovako razmišlja i počne razmatrati Božju veličinu, želi ga samo blagoslivljati – to znači da ga želi zasuti čašću, slavom, poštovanjem, slavljenjem i zahvalom. Sav dom Izraelov trebao bi blagoslivljati Jahvu. Svi koji služe kao svećenici (Aronov dom) trebali bi ga blagoslivljati. Svi bi leviti trebali blagoslivljati Jahvu. Svi koji ga se boje također bi ga trebali blagoslivljati, što je zapravo drugi način da se kaže da bi ga svi ljudi, svakog staleža i podrijetla, trebali blagoslivljati. Ovo će Izrael pjevati kada se Mesija vrati na Sion i zavlada iz Jeruzalema.

135,21 Blagoslovljen sa Siona Jahve koji prebiva u Jeruzalemu! (Haleluja! Slava Gospodinu! – dodano prema NKJV)

A ovo bismo mi trebali pjevati i činiti sada.

Psalam 136: Velika zahvalnica

Ono što ovaj psalam čini jedinstvenim

jest to što drugi dio svakoga od dvadeset i šest stihova ima isti antifoni odgovor: “vječna je ljubav njegova” (ili prema NKJV, “jer vječno traje milosrđe njegovo” – Šarić). “Ako jedno vječno nije dovoljno”, napisao je Thomas Goodwin, “imamo ih dvadeset i šest u ovome, jednom psalmu.”

Psalam je poznat kao Velika zahvalnica (heb. *Hallel*), ili litanija (govorna ili pjevna molitva) koja je pjevana kao redovit dio prilikom proslavljanja blagdana Pesaha i Roš Hašana – židovska Pasha i Nova godina. Koristili su je i u svojim svakodnevnim molitvama i bogoštovlju.

Ponavlanje ovih stihova nije dosadno; naprotiv, govori nam da postojana Božja ljubav treba stalno biti pred nama, te da je mi nikada ne možemo potrošiti. Njegova dobrota, vjernost i stalnost nikad ne padaju.

Poziv na štovanje (136,1-3)

U uvodu smo pozvani da hvalimo Jahvu zbog onoga što on jest i zbog njegove suštinske dobrote. On je Jahve – Bog koji čuva Savez sa svojim narodom. On je Bog nad bogovima – Svevišnji koji je iznad svih moćnih vladara u univerzumu. On je Gospodar nad gospodarima – suvereni, vrhovni vladar nad svima koji se nalaze na nekom položaju vodstva, bilo anđeoskoga, bilo ljudskoga. Ali on nije samo velik, on je i dobar – dobar je kao Stvoritelj, Izbavitelj, Vodič, Pobjednik i Bog koji provida za svoj narod.

Stvoritelj (136,4-9)

Njegova dobrota i milosrđe vide se prije svega u svim velikim čudima stvaranja. Bog je po svojoj mudrosti stvorio veličanstveni prostor nebesa. Sazdao je kontinente kao da su golemi plutajući otoci. Postavio je moćne svjetiljke na nebo –

sunce da daje svjetlost danju, te mjesec i zvijezde kao prigušena svjetla noću, kada je čovjeku vrijeme za spavanje.

Izbavitelj (136,10-15)

Veliki je Stvoritelj istodobno i Svemogućí Izbavitelj. Da bi spasio svoj narod od egipatskoga tlačenja, “posjekao je cvijet egipatske muškosti”, to jest, pobio je sve prvorođence u Egiptu, a onda je svojom jakom mišicom izveo svoj narod u slobodu. Da bi to učinio, morao je razdvojiti Crveno more na dva dijela i posred vode načiniti suhu stazu. Izrael je bez problema prešao na drugu stranu, no faraonovi su se vojnici utopili kada se more vratilo na svoje mjesto. Bilo je to nezaboravno očitovanje postojane ljubavi Jahve Boga prema njegovu narodu.

Vodič (136,16)

Četrdeset je godina Bog vodio Izraelce kroz divlju, strašnu pustinju. Tamo nije bilo asfaltiranih puteva, putokaza ni zemljovida, ali Gospodin je bio sve što im je trebalo – Vodič kojemu nema ravna.

Pobjednik (136,17-22)

Jahve je, štoviše, vodio njihove bitke umjesto njih. Kad su im kraljevi Sihon i Og zapriječili put, teško ih je porazio i njihovu zemlju dao Izraelu u baštinu.

Pomoćnik, Spasitelj, Hranitelj (136,23-25)

Na kraju imamo neku vrst pregleda gdje psalmist veliča Jahvu jer je bio njihov čudesni Pomoćnik, Spasitelj i Hranitelj. Spomenuo se Izraela kada je narod bio malobrojan, bespomoćan i potlačen i pomogao mu. Oslobodio ih je iz kandži njihovih neprijatelja. Pouzdano i neiscrpno daje hranu svim živim bićima.

Nebeski Bog (136,26)

Previše Boga uzimamo zdravo za gotovo. Budemo li stalno svjesni njegove veličine i neprekidnoga milosrđa i ljubavi, to će nas potaći da ga sve više hvalimo.

Psalam 137: Ako tebe zaboravim, Jeruzaleme!

U travnju 1948. god., židovski sektor u Jeruzalemu bio je praktički u opsadnu stanju. Zalihe hrane gotovo su potpuno bile potrošene. Ljudi su živjeli na tjednom sljedovanju koje je iznosilo pedeset i sedam grama margarina, stotinu dvadeset i pet grama krumpira i sto grama suhog mesa. A onda se pročula vijest da iz Tel Aviva stiže konvoj s hranom. Stotine su ljudi istrčali van, kako bi dočekali desetke kamiona. Nitko od njih nikad neće zaboraviti trenutak kada su ugledali konvoj kako se približava. Na prednjem braniku plavoga Forda koji je bio na čelu kolone, netko je ispisao riječi:

Ako tebe zaboravim, Jeruzaleme...

Prema tome, riječi Psalma 137,5 postale su jednodušan vapaj židovskoga naroda tijekom njihove burne povijesti sužanjstva i raseljavanja.

137,1 Psalam je napisan nakon povratka iz sužanjstva u Babilonu i osvrće se na gorak osjećaj izgnanstva sa Siona.

Kadgod su imali slobodnoga vremena, možda na šabat, okupljali su se na obalama babilonskih rijeka i zajedno se molili. Navirala su sjećanja i tekle suze. Spominjali su se Siona. Za njih je to bilo duhovno središte cijele zemlje i središte njihova života. Sjećali su se duhovne radosti i veselja, dok su boravili u gradu tijekom velikih svetih sabora. A sada više ne mogu uzlaziti na Sion na bogoštovlje, a njihova su sveta mjesta u prljavim rukama neobrezanih pogana. Dok su gledali u

babelonske rijeke, vidjeli su u njima sliku vlastitih rijeka suza i tjeskobe. Kao što je Jeremija molio: “Potoci suza teku iz očiju mojih zbog propasti Kćeri naroda moje-ga” (Tuž 3,48). I opet:

O, tko bi glavu moju pretvorio u vrelo, a oči moje u vrutak suza, danju i noću da plačem nad poginulima kćeri svoje, naroda svojega! (Jr 9,1 ^(8,23))

137,2 Svoje su harfe bili povješali o vrbe naokolo, ili kako bismo mi to rekli, spremili su ih na policu. A zašto ne? Nije bilo potrebe za glazbenim instrumentima. Čemu bi im poslužila? S ljudske točke gledišta, u najmanju ruku nije bilo ničega o čemu je vrijedilo pjevati. A bez pjesme nije bilo potrebe ni za glazbalom.

137,3 Često se događalo da su im njihovi babelonski tamničari tražili da pjevaju neku hebrejsku narodnu pjesmu. Govorili su kao da su sipali sol na otvorenu ranu: “Pjevajte nam neku od onih vaših veselih pjesama što ste ih pjevali u svojoj domovini!”

137,4 Besmislica! Židovi nisu htjeli pjevati. Ne samo zato što su im srca bila slomljena, nego još i više zato što bi bilo krajnje nedolično i nespojivo pjevati Jahvinu pjesmu u tuđinskoj zemlji, u zemlji poganskih idolopoklonika. Bilo bi to kao da su zaboravili Jeruzalem. Smatrali su da je moralno neumjesno miješati ono što je Gospodnje s onim što je svjetovno. “Tuđa zemlja i Jahvina pjesma nikako ne mogu ići zajedno”, napisao je F. B. Meyer.

137,5-6 Sad kad se vratio u svoju zemlju, psalmist izražava čvrstu odlučnost svoga naroda da će Jeruzalem biti središte njihova života – a mi, čitajući ovo, moramo imati na umu da je Jeruzalem simbolični prikaz Gospodina kojemu je tamo prebivalište. Ako bi ikad došlo vrijeme da u njemu više ne postoji ta neobjašnjiva, nagonska privrženost Sionu,

tad bi podesna kazna bila da mu se osuši desnica tako da više nikad prstima te ruke ne može prebirati po strunama svoje harfe. Da, dogodi li se ikad da Jeruzalem ne bude na prvome mjestu u njegovu srcu, psalmist se slaže da mu se jezik prilijepi za nepce, kako nikad više ne bi mogao pjevati milozvučne, drevne pjesme o Sionu.

137,7 Budući da je prvo ova uvjetovana prokletstva izgovorio sebi samome, prilično je lako mogao prijeći na razmišljanje o onima koji su sudjelovali u uništenju Svetoga Grada, o onome što njih čeka.

Uzmimo, na primjer, sinove Edoma. Oni su radosno, uz uzvike odobravanja, dočekali osvajače i poticali ih da potpuno unište grad. “Rušite!” – vikali su. “Srušite ga do temelja!” Naka Gospodin ne zaboravi njihovo opako zadovoljstvo; neka ne zaboravi da su se radovali gledajući uništenje grada!

137,8 A tu je, dakako, bio i Babilon, okrutni uništitelj. Premda je ovaj narod bio instrument u Božjim rukama kojim je Bog kanio izvršiti kaznu nad svojim narodom, ipak nije opravdao nemilosrdna zvjerstva što su ih počinili nad Izraelcima.

Razgnjevih se na svoj narod, oskvrnuh svojju baštinu. Tebi ih u ruke izručih, a ti im ne iskaza milosti. Na starce si stavljala jaram svoj preteški (Iz 47,6).

A velikim gnjevom plantim na ohole narode, jer kad se ono malo rasrdih, oni prijeđoše mjeru (Zah 1,15).

U psalmistovu umu uopće nije bilo dvojbe glede uništenja Babilona. Njegovo su uništenje proroci odavno pretkazali (Iz 13,1-22; Jr 50,15,28; 51,6,36). Oni koji izvrše uništenje Babilona imat će to zadovoljstvo da budu upotrijebljeni kao Božji instrument osude.

137,9 Posljednji stih ovoga psalma zajedno donosi i najviše poteškoća:

Blažen koji zgrabi i smrska o stijenu tvoju dojenčad!

Onima koji su odgojeni na nenasilnom nauku Novoga zavjeta, ovo se čini ne-uoobičajeno surovim, oštrim i osvetoljubivim razmišljanjem, te svakako tekstem u kojemu nigdje nema ljubavi. Zašto bi bezazlena, bespomoćna djeca bila izložena takvome užasu? Zašto bi se s njima postupalo tako nečovječno? Da bismo odgovorili na ta pitanja, ukazujemo na sljedeće:

Prije svega, poći ćemo od pretpostavke da je i ovaj stih dio Božje riječi, te da je kao takav doslovce i u cjelini nadahnut. Prema tome, ako problem postoji, tad je on u našem razumijevanju, a ne u Božjoj riječi. Drugo, uništenje babilonske djece posve je jasno pretkazao prorok Izaija:

Pred očima smrskat će im dojenčad, opljačkati kuće, silovati žene (Iz 13,16).

U skladu s time, psalmist samo govori ono što je Bog već pretekao (osim u onome dijelu o blaženstvu onih koji izvrše Božju presudu).

Pored toga, znamo da su nedužna djeca često obuhvaćena posljedicama grijeha svojih roditelja (vidi: Izl 20,5; 34,7; Br 14,18; Pnz 5,9). Nijedan čovjek nije otok. Ono što učini utječe na druge, bilo na dobro ili na zlo. Jedan dio gorčine grijeha nalazi se i u sljedećemu: budući da je grijehu dopušteno razraditi se, on u svojoj tragičnoj odmazdi proždire druge.

U ovakvim ulomcima u kojima nailazimo na proklinjanje, moramo se neprestano vraćati na činjenicu da ponašanje i stav koji su bili prikladni za osobu koja je živjela pod Mojsijevim Zakonom ne moraju nužno biti prikladni za kršćanina koji

živi pod milošću. Gospodin Isus Krist rekao je barem toliko u svojoj propovijedi na gori (vidi: Mt 5,21-48).

Ma kako tumačili ovaj stih, njegova je duhovna primjena jasna. Moramo se temeljito pozabaviti i s najmanjim grijesima u životu. Naši mali miljenici moraju biti uništeni, ili će oni uništiti nas. C. S. Lewis, glede toga, kaže:

Znam za stvari unutar duše koje su nalik djeci; djetinje bezazleni počeci popuštanja, prilično sitni i beznačajni u početku, zatim malene ozlojeđenosti, koje jednoga dana mogu postati pijanstvo ili izmirena mržnja, ali mržnja koja nam se udvara, koja nas nastoji pridobiti laskanjem i namamiti nas posebnim molbama; i sve se ovo čini tako tanušno i bespomoćno da se, kad bilo što od ovoga odbacimo, osjećamo kao da smo upravo bili okrutni prema životinjama. Prosto nam počnu cviljeti: "Nisam tražio tako mnogo, ali..." ili, "U najmanju ruku nadala sam se..." ili, "Pa i ti duguješ sebi *malo* obzira". Protiv ove slatke dječice (Bambi ima tako pobjedonosne načine da nas pridobije) najbolje djeluje savjet iz ovoga psalma. Zgrabi derište i prospri mu mozak. I "blažen" onaj koji to može jer ovo je doista lakše reći nego učiniti.⁹⁶

Psalam 138: Vjerna Božja riječ

Prema riječima s početka ovoga psalma vidimo da je David bio duboko zahvalan zbog uslišane molitve. Izražavajući svoju zahvalnost ovim psalmom, svima nam je ostavio dostojan primjer kako bismo i sami trebali odgovoriti na Božje čudesno izbjavljenje. Nema sumnje da će ovaj psalam svoju punu primjenu dobiti kada se Izrael konačno vrati i ponovo uspostavi pod vlašću Isusa, Mesije.

138,1 Nema u Davidovoj zahvali ništa napol srca, ništa malodušno, ništa neod-

lučno. On blagoslivlja Jahvu svom svojom snagom, svime što ima.

A ni u njegovu štovanju nema nešto bojažljivo, stidljivo ili privatno. On, ne stideći se, pjeva “pred bogovima” (prema izvorniku i NKJV, također Šarić, Grubišić, Daničić), što znači pred kraljevima na zemlji (Đuro Martinjak prevodi: “pred vladarima”). Riječ “bogovi” na ovome mjestu može značiti i “anđeli” (Kršćanska sadašnjost, Bakotić), te “idoli”, no čini se da je kontekst ograničava na okolne vladare.

138,2 U skladu s običajem pobožnih Židova i David se tijekom molitve klanjao prema svetome prebivalištu (Hram još uvijek nije bio sagrađen).⁹⁷ Veličao je Jahvino ime zbog njegove postojane ljubavi i vjernosti. Jer upravo je Božja ljubav to što ga je potaklo da nam da “dragocjena i najveća obećanja” (2. Pt 1,4 – Šarić) a njegova je vjernost to što nam jamči da će se sve do jednoga ispuniti.

“Jer si uzveličao svoje obećanje (riječ) iznad svoga imena” (prema izvorniku; NKJV, Šarić, Martinjak). Prema kontekstu, ovaj izraz govori o Božjoj vjernosti u držanju obećanja; drugo bi značenje moglo biti da Bog nije učinio samo ono što je obećao, nego još i više. Također je moguća i zamisao da je Bog “u izobilnom ispunjenju svojih obećanja (Davidu) nadmašio sva svoja prijašnja otkrivenja.”⁹⁸ Primijenimo li ovaj stih na otjelovljenu Riječ, onda, dakako, znači da je Bog uzveličao Gospodina Isusa Krista iznad svih drugih svojih očitovanja.

138,3 Treći stih otkriva neposredan povod za izljev psalmistova slavljena. U danu očajničke potrebe zazvao je Gospodina i njegov je odgovor došao odmah. Izlio je u njegovu dušu neizmjernu rijeku okrepjenja, ili višestruko umnožio njegovu snagu, otjerao strah i ohrabrio ga za suočenje s opasnošću.

138,4-6 Božja vjernost koja se očituje

u uslišanju Davidove molitve moćno je svjedočanstvo zemaljskim kraljevima. Znali su što je Bog obećao, a sada vide kako je obećanje ispunjeno. Tako i oni priznaju da je velika Jahvina slava. Shvaćaju da se Bog, mada je uzvišen, zanima za ponizne (kao što je David), a izdaleka poznaje (promatra i kontrolira) ohole (kao što su Davidovi neprijatelji).

138,7 Prekrasna je ovo slika – David je okružen svakakvim neprijateljima, svakakvim opasnostima, svakom vrsti nevolje, a Gospodin mu ipak omogućuje da posred svega toga prolazi sigurno kao da sve to ne postoji. Ista ona ruka koja udara njegove neprijatelje, njega će spasiti od propasti.

138,8 S opravdanim pouzdanjem, David potvrđuje: “Jahve, što ja počeh, ti dovrši!” To je ono isto pouzdanje koje izražava i Pavao u Poslanici Filipljanima 1,6: “Siguran sam u ovo istu da će onaj koji je počeo dobro djelo među vama dovršiti ga do dana Krista Isusa.”

Djelo što ga je započeo svojom dobrotom,
njegova će moćna ruka dovršiti;
njegovo je obećanje “Da” i “Amen”,
i dosad se nikad nije izgubilo:
ni ono što će biti ni ono što je sada,
ni ono što je dolje ni ono što je gore,
ne može ga natjerati da se odrekne
svoje nakane,
ili otkine naše duše iz svoje ljubavi.
– *Augustus M. Toplady*

Da, njegova postojana ljubav traje do vijeka i mada nam je dopušteno moliti s Davidom: “Djelo ruku svojih ne zapusti”, činjenica je da on to nikad neće moći niti želi učiniti.

Psalam 139: Bog je tako velik!

Bog je tako velik!
Ne postoji nešto što ne zna.

Ne postoji mjesto na kojemu nije prisutan.
Ne postoji nešto što ne može učiniti.

Žele li ljudi uporno biti neprijatelji takvoga velikog Boga, onda obilato zaslužuju sudbinu koja će ih stići.

To je, ukratko, tijekom Davidovih misli u ovome veličanstvenom psalmu.

139,1-2 Prije svega, psalmist počinje s *Božjim sveznanjem*.

Nema nečega što Bog ne zna.
Mada je svemir neograničen;
bez kraja i početka,
On u njemu poznaje vječnu priču svakog zrna pijeska.

Ali evo njegovoga znanja o životu svakog pojedinca koji naročito želimo imati u vidu. 1988. god. procijenjeno je da na svijetu živi 5.000.000.000. A Bog ipak prisno poznaje svakog pojedinačno. On zna sve o svakom od nas.

On nas proniče i poznaje! Riječi i djela, misli i pobude, temeljito nas poznaje, kako ne poznajemo ni sami sebe. Zna kada sjedamo da se odmorimo i kada ustajemo i polazimo za nekim poslom, ili za različitim aktivnostima u životu. Zna što mislimo, štoviše, može predvidjeti naše misli.

139,3 Bog nas vidi kada hodamo i kada ležimo; drugim riječima, neprestano nas promatra. Nijedan naš put nije mu sakriven.

139,4 Zna što ćemo reći i prije nego što to izgovorimo. Budućnost, kao i prošlost i sadašnjost, njemu su potpuno otvoreni.

139,5 "I nema stvorenja sakrivena pred njim. Naprotiv, sve je golo i otkriveno očima onoga komu moramo dati račun" (Heb 4,13). A budući da je njegovo znanje o nama tako nezamislivo potpuno, on nas može čuvati i straga i sprijeda. Uvijek i zauvijek njegova ruka zaštitnički stoji na nama.

139,6 Božje beskonačno znanje zapanjuje čovjekov um. Već pri samoj pomisli na tu količinu znanja, naš mozak stenje pod teretom te zamisli. Odveć je to visoko za nas da bismo ga mogli dokučiti. Ali kada dodemo do samoga kraja našega kapaciteta shvaćanja, do granice vlastite sposobnosti poimanja, i kad više nemamo kamo, i dalje se možemo pokloniti pred neizmjerljivošću Božjega znanja!

139,7-8 Bog nije samo *sveznajući*, on je i *sveprisutan*. On se istodobno nalazi na svim mjestima. Međutim, Božja sveprisutnost nije isto što i panteizam. Ovo potonje naučava da je sva tvorevina Bog. Biblija nas uči da je Bog Osoba koja je odvojena i zasebna u odnosu na njegovu tvorevinu. Ima li neko mjesto na svijetu na kojemu čovjek može pobjeći od Božjega Svetoga Duha? Ima li kutka u kojemu se može sakriti od Gospodnjega lica? Pretpostavimo da se čovjek može popeti na nebo; bi li tamo izbjegao Boga? Dakako da ne bi; nebo je Božje prijestolje (Mt 5,34). Čak i da ode leći u šeol (bestjelesno stanje), i tamo bi pronašao Gospodina.

139,9-10 "Uzmem li krila zorina pa se naselim moru na kraj, i ondje bi me ruka tvoja vodila, desnica bi me tvoja držala." Izraz "zorina krila" je aluzija na zrake jutarnjega sunca koje jure preko neba od istoka do zapada, brzinom od 300.000 kilometara u sekundi. Čak i kad bismo mogli brzinom svjetlosti otputovati do nekog udaljenog kuta u svemiru, našli bismo tamo Gospodina kako čeka da nas prihvati i povede.

Deveti i deseti stih, u skladu s prethodnim objašnjenjem, fantastično su prikladni dobu mlažnjaka u kojemu živimo. Nikad neću zaboraviti kako mi je Gospodin govorio kroz ovo dragocjeno obećanje kada sam se pripremao za ukrcavanje na prvi zrakoplov, tijekom jednoga dugog putovanja 1969. godine. Mnogi zrakoplovi kojima sam letio bili su poput zorinih

krila, nosili su me doslovce do najudaljenijih dijelova zemlje. No unatoč brzini ili razdaljini, ma gdje bio i kamo god letio, uvijek sam osjećao Gospodnju nazočnost i zaštitu. Zato prisvojio ovo obećanje za sebe i podijeli ga s prijateljima kršćanima koji putuju zrakom.

139,11-12 Ako bi tko želio da ga tama sakrije od Boga, pouzdao bi se u varljivo utočište. Noć ne može isključiti Gospodnju nazočnost. Njemu tmina nije tamna. Bogu “noć sjaji kao dan i tama kao svjetlost”.

Od Boga se nema kamo pobjeći. Kao što je rekao Pascal: “Njegov je centar posvuda; njegova kružnica nije nigdje.”

139,13-14 Toliko o Božjoj sveprisutnosti. David se sada okreće razmatranju *Božje moći i vještine*. A taj stanoviti stadij Božje svemogućnosti koji psalmist izabire, veličanstveni je razvoj djeteta u majčinoj utrobi. U mrvici vodenaste materije, manje nego što je ova točka na slovu i, isprogramirana su sva buduća obilježja djeteta – boja kože, očiju i kose, oblik lica, sposobnosti koje će imati. Sve što će to dijete biti, tjelesno i umno, sadržano je u toj klici modelu u oplodnom jajašcu. Iz njega će se razviti:

...60 milijardi stanica, 150.000 kilometara živčanih vlakana, 95.000 kilometara krvnih žila kojima će krv teći cijelim tijelom, 250 kostiju, a da i ne spominjemo zglobove, ligamente i mišiće.⁹⁹

David opisuje razvoj zametka izvanredno probranim riječima i krasotom. “Jer ti si moje stvorio bubrege, satkao me u krilu majčinu.” Da, Bog je stvorio sve što je u nama (prema izvorniku i NKJV; također Daničić); i svaki taj unutarnji organ u čovjeku čudesno je djelo Božjega umijeća. Pomisli samo, na primjer, na mozak koji ima kapacitet da bilježi činjenice, zvukove, mirise, prizore, dodir, bol;

sposobnost da se sjeća; moć da računa te naizgled beskonačan dar za donošenje odluka i rješavanje problema.

Bog nas je sve tako satkao u majčinu krilu. Ovo vrlo spretno i podesno opisuje veličanstveno preplitanje mišića, tetiva, ligamenata, nerava, krvnih sudova i kostiju u ljudskome tijelu.

Sada se David predaje slavljenju Gospodina. Dok razmišlja o čovjeku, vrhuncu Božjega stvaranja, može samo priznati da je čudesno stvoren i da su Božja djela predivna. Što više razmišljamo o čudu ljudskoga tijela, njegovoj uređenosti, složenosti i ljepoti, njegovim nagonima i nasljednim osobinama – to se više čudimo kako netko tko je učen prirodnoj znanosti može tako podbaciti i ne vjerovati u beskonačnoga Stvoritelja.

139,15 I ponovno se psalmist vraća na vrijeme kada je njegovo tijelo oblikovano u majčinoj utrobi. Obrati pozornost na to da psalmist ovdje rabi osobne zamjenice *ja, moj, mene* (ovo je, dakako, ovisno o jeziku; izvornik i engleski jezik trebaju zamjenice da bi naznačili tko govori; kod nas vidimo samo zamjenicu “moje” – op. prev.), kada upućuje na zametak. Prema biblijskome stanovištu ljudska osobnost postoji prije rođenja i stoga je pobačaj, osim u slučajevima krajnje medicinske nužde, ubojstvo.

David je svjestan da ga je Bog potpuno poznao, do najmanje potankosti tijela i duše, od samoga početka. Njegove mu kosti nisu bile sakrivene dok je nastajao u tajnosti, “otkan u dubini zemlje”. Ovo ne može značiti ispod površine zemlje, jer nitko nije tako nastao. Prema kontekstu, značenje je “u majčinoj utrobi”. Sličan izraz nalazimo u Poslanici Efežanima 4,9, gdje se govori da je Krist “uzašao”, nakon što je najprije “sišao u donji kraj zemlje”. I ponovno, prema kontekstu, ovo se odnosi na njegov ulazak u svijet preko predvorja, odnosno utrobe djevice. Misli se, dakle, na njegovo utjelovljenje.

139,16 Kad psalmist govori o bezličnu zametku (u izvorniku, NKJV, kod Martinjaka, stih počinje: "Oči su me tvoje vidjele kada sam bio zametak bezličan"), rabi riječ koja znači nešto uvaljano, uvijeno. Barnes i ostali smatraju da ta riječ vrlo zgodno označava zametak "kad su svi dijelovi tijela još uvijeni ili nerazvijeni, što znači prije nego što poprime svoj jasan oblik i proporcije". Čak i u toj preliminarnoj fazi njegova postojanja, Božje su oči gledale pjevača pjesama Izraelovih.

A u Božjoj je Knjizi sam Stvoritelj zabilježio sve Davidove dane, prije nego što je nastupio taj povijesni trenutak kada je David objavio svoj dolazak prvim snažnim plačem.

139,17-18a Psalmist razmišlja o tome kako je Bog pažljivo isplanirao stvaranje njegova duha, duše i tijela. "Kako su mi, Bože, naumi tvoji nedokučivi, kako li je neprocenjiv zbroj njihov." Bog je vodio računa i o najsitnijim potankostima. Andrew Ivy kaže: "Svaka stanica, gotovo bez iznimke, 'zna' svoju ulogu u provedbi nakane ili svrhe za dobrobit tijela kao cjeline."

139,18b "Kad se probudim, još sam s tobom" (izvornik, NKJV, Daničić, Martinjak). Meni se čini da psalmist ovdje upućuje na trenutak svoga rođenja. U prethodnim stihovima (13-18a) isticao je kako mu je Bog bio blizu tijekom razdoblja od devet mjeseci, prije nego što će se roditi. Ali čak ni nakon rođenja slika se ne mijenja; i dalje je s Gospodinom, svojim Hraniteljem, Zaštitnikom i Vodičem. O svome rođenju govori kao o *buđenju*, baš kao što i mi za taj trenutak kažemo: "kad se prvi put ugleda svjetlost dana".

139,19-22 Nakon što je razmotrio Božje *sveznanje*, *sveprisutnost* i *svemoćnost*, psalmist razmišlja o onim bijednim ljudima koji se usuđuju okrenuti protiv Boga, te zaključuje da je njihova kazna bogato zaslužena. Neki će se sigurno namrštitu na

Davidovu molitvu u stihovima 19-22, držeći je zbog njezina tona nekršćanskom. Prigovorit će da je psalmist sklon osudi, te da to nije u skladu s Božjom ljubavi; dapače, reći će da je nespojivo s njom. Što se tiče moga osobnog mišljenja, smatram da je Božja ljubav naglašena u sveukupnoj veličini njegove svetosti i pravednosti te je razmjerna toj veličini. *Istina* je da je Bog ljubav, no to nije *cijela* istina. To je samo *jedno* od njegovih obilježja. K tome, njegova ljubav ne može postojati na štetu neke druge osobine. Nadalje, činjenica da je Bog ljubav ne znači da on nije sposoban za mržnju; "Jahve... iz dna duše mrzi silnika" (Ps 11,5); mrzi sve koji čine bezakonje (Ps 5,5^(5,6)); mrzi ohole oči, lažljiv jezik, ruke koje prolivaju nevinu krv, srce koje smišlja grešne misli ili kuje opake planove, noge koje hitaju na zlo, lažne svjedoke koji šire laži, te ljude koji zameću svađu među braćom. (Izr 6,16-19).

Edward J. Young podsjeća:

Prije nego što nastavimo osuđivati Davida zbog ove molitve, bilo bi dobro da primijetimo da i sami molimo isto svaki put kad izgovaramo riječi Očenaša: "Dođi kraljevstvo tvoje. Budi volja tvoja."¹⁰⁰

Dolasku Kristova kraljevstva prethodit će uništenje njegovih neprijatelja; prema tomu, kad molimo za jedno, znači da molimo i za drugo. David se ne stidi reći da čezne za vremenom kada će Bog ubiti bezbožnike i kad će krvoloci zauvijek prestati s napadima na njega (st. 19). To su ljudi koji zlobno prkose Gospodinu Bogu i svojim se opakim nakanama uzdižu iznad Boga.

Davidova mržnja prema tim ljudima nije bila stvar osobne uvrede. Mrzio ih je jer su oni mrzili Boga i bunili se protiv Svevišnjega. Revnost za Boga, revnost da se Gospodnja čast ničim ne ukalja,

natjerala ga je da ih mrzi dubokom mržnjom i da ih drži svojim neprijateljima. U ovome nas podsjeća na Gospodina Isusa Krista, kojega je revnost za Očev dom potakla da istjera van mjenjače novca. "Strune Davidove harfe bile su strune Isusova srca." Young objašnjava:

David je mrzio, no njegova je mržnja bila poput Božje; nije potjecala iz opakih osjećaja, nego iz ozbiljnosti i posve iskrene želje da Božja nakana mora ostati, a da bezbožnost mora propasti. Da nije mrzio, to bi značilo da je zlu želio uspjeh, a Bogu propast. Dobro je imati ovo na umu kada razmišljamo o prirodi Davidove mržnje.¹⁰¹

139,23-24 Psalam završava molitvom koja je podesna za sve vjerne u svim vremenima, molitvom koja neće umrijeti, sve dok na zemlji postoje grešni sveti. U njoj psalmist traži od Svemogućeg Boga da ga svega pronikne i da upozna njegovo srce, da pažljivo ispita i upozna njegove misli ili "zebnje" (NKJV; negdje u prijevodima, npr. Grubišić, stoji: "misli koje me uznemiruju"). Traži od njega da mu pokaže svaki poguban put kojim možda ide, kako bi mu to mogao priznati i kako bi mogao ostaviti takav put. I naposljetku traži mu da ga povede "putem vječnim".

Nije izazov kad osoba prosvjeduje zbog svoje nevinosti ili pravednosti. Izazov je priznanje osobe koja je bila pred Gospodnjim licem i osvjedočila se o svojoj grešnosti. Takva osoba shvaća da nije bila svjesna vlastitih grijeha i traži od Gospodina da joj ih pokaže, kako bi se s njima mogla pozabaviti i osloboditi ih se.

Psalam 140: Od ruke zlotvora ^(13/14)

140,1-3 ^(140,2-4) David počinje molitvom za izbavljenje od kleveta i poruga neprijatelja. Zlotvori su ga klevetali, nasilnici su kovali opake planove protiv njega. Nisu

bili sretni ako ne zameću svađe, ne pođžu rat. Naoštrili su svoje jezike, sijeku poput najoštrijih mačeva; a smrtonosni otrov samo sipa iz njihovih usta.

140,4-5 ^(140,5-6) No psalmist je trebao i zaštitu od zamki neprijatelja. Ti su opaki ljudi bili stručnjaci u hvatanju u zamke. Podmetali su mu svoje lukavštine, ne bi li ga sapleli. Potajno su na njegov put postavljali klopke. Razapinjali su mreže da ga uhvate. Duž cijeloga puta podmetali su mu mamce i stupice.

140,6-8 ^(140,7-9) A trebao je i zaštitu od njihovih planova da ga ubiju. Stoga se David utjecao Bogu.

U predanosti – "Ti si Bog moj."

U molitvi – "Poslušaj, o Jahve, krik mojih molitava."

U ovisnosti o njemu – "Jahve, Gospode moj, spasitelju silni moj." (Prema izvorniku i NKJV, "snago spasenja moga" – Šarić)

U zahvalnosti – "Ti, koji glavu moju (kao kacigom) u dan rata zaklanjaš" (Bakotić).

U molbi – "Ne daj da se ispune želje zlotvora, ne daj da svoje on izvrši namjere!"

Ova posljednja molba znači: "Ne dopusti mu da mi učini to što želi. Nemoj ni da se učini da si sudionik u njegovoj opakoj zavjeri, time što bi je dopustio." Znamo da Bog nikad ne bi pomogao ili potakao opakinu, no zamisao je ovdje da bi čak i obično podnošenje, toleriranje takvoga djela, moglo izgledati kao njegovo odobravanje.

140,9-11 ^(140,10-12) Potom psalmist moli da se zloba opakih ljudi sruči na njih same, da se sve te strahote koje su namijenili njemu vrate i obruše na njihove ohole glave, da po njima pljušti ognjeno ugljjevlje, da se strovale u jamu iz koje neće moći pobjeći ni na koji način. Traži da se opadač ne održi na zemlji, te da

silnika prati nesreća na njegovu putu, nesreća koju je smišljao drugima, te da ga odvede u propast.

140,12-13 ^(140,13-14) Psalam završava spokojnim pouzdanjem u pravednoga Gospodina. Ma što se dogodilo, David zna da će pravda prevladati – da je Jahve na strani ubogog i siromaha. Pravednici će uvijek imati razloga da zahvaljuju Gospodinu na njegovoj pomoći. Čestiti će vječno boraviti pred njegovim licem i zbog toga sva stradanja u ovome životu djeluju kao maleni ubod iglom.

Psalam 141: Molitva kao kâd

141,1 Na početku psalma David moli da ga Bog čuje i da primi njegovu molitvu. Dok se njegov vapaj uzdiže ka nebu, on traži od Jahve da pohita k njemu i da čuje glas njegova moljenja.

141,2 Ovaj je stih izvanredno lijep. David traži da njegova molitva bude ugodna i mirisna Bogu kao kâd tamjanom, te da podizanje njegovih ruku u molitvi ima isti učinak kod Gospodina kao i večernji prinos.

141,3-4 No psalmist sad prelazi s općenitog izražavanja na točno određeno. Njegova prva i glavna briga jest da ga Bog sačuva od sudioničtva u riječima ili djelima s bezbožnicima; da ne čini što i oni. Traži da Bog postavi stražu na njegova usta kako bi spriječio da iz njih izađe neka kriva riječ, da čuva stražu na vratima njegovih usana kako ne bi iz njih pobjegao govor koji ne časti Gospodina. Potom ga moli da mu podari srce koje neće žudjeti da se uortači sa zlotvorima na njihovim opakim putevima, niti u njihovim djelima. Ne želi sudjelovati u njihovim "uspjesima", ma kako privlačno izgledali i ma koliko ga mamili.

141,5 Prijedlozi, opomene i ukori po-božnih prijatelja dobrodošli su razboritim ljudima. Često nismo u stanju tako jasno vidjeti vlastite greške, propuste ili mane,

kako ih mogu vidjeti drugi. Samo oni kojima je doista stalo do nas voljni su nam ukazati na naše nedostatke i "crne mrlje" u životu za koje smo slijepi ili koje prosto ne želimo vidjeti. To je s njihove strane ljubav i trebali bismo je dočekati rado-sno, kao lijek koji je na naše ozdravljenje.

Zloći njihovoj oprijet ću se uvijek svojom molitvom.

U NKJV ova rečenica glasi: "Jer je moja molitva i dalje protiv djela bezbožnika" (slično prevode Daničić, Bakotić i Martinjak).

Tekst ovdje kao da je nepovezan, ali doima se kao da David nastavlja moliti da zločinačke nakane bezbožnika propadnu. Darby ovu rečenicu prevodi na sljedeći način: "jer je moja molitva i [za njih] u njihovoj nesreći." Iz ovoga prijevoda proizlazi da se David moli za one koji ga kore u ljubavi kada nevolja dođe u njihov život. Neki smatraju da ovo znači da se moli za svoje neprijatelje kada se nađu u nevolji, ali čini se da je takav velikodušan kršćanski stav prilično proturječan stihu 10.

141,6 "Kad strovale niz hridinu suce njihove, razumjet će kako blage bjehu riječi moje."

Njihovi suci su vjerojatno kolovođe opake zločinačke organizacije. Kada njih stigne neizbježna sudbina, ostali će grešnici shvatiti da su Davidove riječi u najmanju ruku bile istinite.

141,7 "Kao kad se zemlja brazdi i para, tako se razletjele naše kosti do čeljusti carstva mrtvih" (izvornik, NKJV; ovdje Martinjak).

Čini se da se ovdje subjekt premješta s izraelskih neprijatelja na sâm židovski narod. Njihov je progon bio temeljit kao kad orač ore i para zemlju. Čini se kao da ništa nije ostalo osim njihovih kostura i da šeol čeka otvorenih čeljusti kako bi ih progutao. Ovo nas potiče da razmišljamo

o Ezekielovu viđenju suhih kostiju, koje se, dakako, odnosi na Izrael (Ez 37,1-14).

141,8-10 U posljednja tri stiha psalmist moli za svoje izbavljenje i osvetu nad njegovim neprijateljima. Sve što očekuje, očekuje od Jahve i ni od koga drugog; utječe se samo njemu i nikome drugom; nada je njegova samo u Jahvu i ni u koga drugog; on mu je jedino utočište. Zato traži od njega da ga izbavi iz stupice koju su mu postavili bezbožnici, da ga spasi od zamki zločinaca, da zlotvori upadnu u vlastite zamke.

Psalam 142: Nijedan čovjek ne mari ^(7/8)

Progonjen od neprijatelja, ostavljen od prijatelja, sakriven u pećini – na takvome mjestu i u takvome stanju sada zatičemo Davida.

142,1-2 ^(142,2-3) David vapi Jahvi iz sveg glasa – mada je sam. Vapaji i zaklinjanja progonjena čovjeka odjekuju pećinom. On izljuje svoju tužaljku pred Gospodinom; nije ni gnjevan ni ogorčen, tako da ta tužaljka ne potječe otuda, nego samo želi reći Gospodinu sve o svojoj tjeskobi i žalosti. Utješno mu je poznanje da i kad mu je snaga gotovo sasvim nestala, Jahve zna kroz što prolazi.

142,3-4 ^(142,4-5) Njegove su okolnosti beznadne i to je glavni dio njegove priče, njegova jauka, jer se nalazi u neprestanoj opasnosti od neprijatelja; uvijek su tu, stalno postavljaju zamke na put kojim će proći. Pogleda li nadesno, što znači potraži li branitelja ili pomoćnika, nema nikoga. Čini se da su svi ravnodušni prema njegovoj očajničkoj potrebi. Nikome nije stalo. Nikoga nije briga za njegov život. Ovo je doista bolan vapaj: “nitko za život moj ne mari” (ili “nitko za dušu moju ne mari”), strašna optužnica protiv sebičnoga, obezličenog društva – a vjerojatno i protiv današnje uspavane crkve.

142,5-7 ^(142,6-8) Ali ako nema utočišta

među ljudima, može ga potražiti kod Jahve, koji je vjerno utočište i njegov blagoslovljeni “dio u zemlji živih”. Tako David traži od Gospodina da mu dođe u pomoć i brzo ga izbavi, jer je u velikoj nevolji i satjeran je u kut. Ako se gleda po ravnoteži snaga, njegovi su proginitelji moćniji od njega i treba Gospodina da riješi tu stvar u njegovu korist. Kad ga Jahve izbavi iz te tamnice izbjeglištva i nevolje, David će mu pokazati koliko mu je zahvalan.

I drugi će se vjernici tad okupiti oko njega da mu čestitaju i pridruže se zahvalama, jer je Gospodin bio tako dobar prema njemu. Kao što kaže Clarke: “Oni koji nam ne mogu pomoći u nevolji ipak mogu sudjelovati u našoj pobjedi.”¹⁰²

Psalam 143: Širok spektar molitve

Zadivljujuće je koliko se različitih tema i raspoloženja može dotaći u psalmu od svega dvanaest stihova. Tako ovdje imamo:

143,1 *Opća molba da ga Bog sasluša.* “Slušaj... prikloni uho... usliši.” Ovo nije siromaštvo izraza već naprotiv, naglašavanje raznolikosti. David traži od Boga da ga usliši u svojoj vjernosti (obeznanjima što ih je dao) i u svojoj pravednosti (odnosno zato što je pravedno da obrani svoga bespomoćnog slugu).

143,2 *Pokajanje.* On ne želi da mu Bog presudi po pravdi. To bi bilo katastrofalno. Svi su ljudi grešnici. Nitko sam sebe ne može dovesti do tako savršene pravednosti kakvu Bog zahtijeva. Stoga se čovjek mora predati Božjoj milosti.

Kada mu dođemo kao nedostojni pokajnici, priznajući naše grijehe i prihvaćajući Krista za našega Spasitelja od grijeha, tad nam Bog pripisuje svoju pravednost te smo u Kristu učinjeni prikladnim za nebo.

143,3 *Opasna kriza.* Situacija je strašna. Neprijatelj ga neumoljivo progoni.

Osjeća se kao da je pritisnut o zemlju. Njegovi su ga mučitelji prisilili da živi na osami, u tami i skrivajući se, potpuno odsječen od ostatka svijeta i zaboravljen kao prastara trupla u grobovima.

143,4 *Očaj*. Boji se da više neće moći izdržati. Duh je spreman odustati, a srce mu već trne u grudima, obamire.

143,5 *Uspomene*. Sjeća se dana kad je Bog njega i njegov izraelski narod izbavljao čudesnim, moćnim djelima svojih ruku. Gdje su sada ta vremena?

143,6 *Žar*. Koliko je njegova molitva iskrena i žarka pokazuje to što, dok moli, pruža ruke za Bogom.

Jačina. Žedan je Boga, kao što je suha zemlja žedna kiše.

143,7 *Hitnost*. Jahve mu mora brzo doći u pomoć i izbaviti ga, inače je siguran da neće još dugo izdržati; ovo neće preživjeti ako Bog odmah ne dođe.

Molba za milost. Ako Bog sakrije od njega svoje lice, bilo u gnjevu ili ravnodušnosti, prostož nezainteresiranosti za njega, to će biti ravno smrti.

143,8 *Molba da mu Bog objavi svoju dobrotu*. Čezne da mu Bog uskoro progovori riječima i tonom postojane ljubavi. "Jutrom" znači rano ili bez odlaganja.

Molitva za vodstvo. Netko je rekao da bismo ovaj stih svi trebali uzeti kao svoj životni moto: "Pokaži mi put kojim trebam ići, jer k tebi dušu uzdižem!" (Šarić). Božje je vodstvo prijeko potrebno, nezamjenjivo. Mi jednostavno ne znamo put, niti znamo što bi za nas bilo najbolje. Učinkovit je i radostan samo onaj život kojim upravlja Bog.

143,9 *Molitva za izbavljenje*. Prijetnja koja dolazi od neprijatelja potiče Davida da vapi ka Gospodinu, tražeći mu izbavljenje i olakšanje. Nikad nije ovisio o nekome drugom za zaštitu – samo o Jahvi, i to jedino pouzdanje sada je temelj njegove usrdne molitve.

143,10 *Molba za upute*. Psalmist nije želio znati samo kakva je Božja volja (st.

8b), nego je želio imati i srce koje je naučeno slušati tu volju. Bog je, na kraju krajeva, bio njegov Bog, a što bi moglo biti prikladnije nego da stvorenje sluša svoga Stvoritelja?

Molitva za ravan put. Svi imaju uspone i padove u životu, no nitko nije imao tako stjenovit put kakav je bio Davidov. On ovdje izražava želju da ga Gospodnji dobri Duh vodi preko ravnijeg terena na kojemu neće biti ekstremnih opasnosti i katastrofa kojima je do tada bio izložen.

143,11 *Molitva da ga Bog sačuva*. Povezujući svoje očuvanje na životu s Božjom slavom ("Zbog imena svog."), psalmist se služi jednom od najjačih poluga kako bi pokrenuo ruku i potakao srce Svemogućega. Na isti način se poziva i na Božju pravednost kao razlog zbog kojega bi trebao biti izbavljen iz nevolje. Moćna je ovo molitva.

143,12 *Osveta nad neprijateljima*. Na kraju, David traži od Boga da pronade i uništi njegove neprijatelje, te da time pokaže svoju milost (ili dobrotu). Ako ovo dvoje – uništenje i milost – nama zvuči nepomirljivo, trebamo se sjetiti da je:

uništenje bezbožnika i opakih ljudi milost prema svemu univerzumu; baš kao što je uhićenje i kažnjavanje lopova milost prema društvu, prema čovječanstvu; i baš kao što je svaki zatvor jedan vid milosti, kao i pravde: milosti prema društvu u širem smislu; pravde za oštećene.¹⁰³

Davidova posljednja molba zasniva se na činjenici da je on Jahvin sluga. On je na Gospodnjoj strani. Služi njemu. Smatra da to može nastaviti samo ako Bog ukloni njegove neprijatelje.

Psalam 144: Blagoslovljen narod

Mada je ovaj psalam uveliko složen od ulomaka iz drugih psalama, to nije uči-

njeno nasumice. Naprotiv, nailazimo na jasan slijed u tekstu.

144,1-2 Prije svega, David kaže da je Bog sve što treba u životnim bitkama. Gospodin je taj koji mu daje vještinu i spretnost pri suočenju s neprijateljima. Jahve je njegova stijenja, ljubav (bedem, jakost, dobrotvor), tvrđava, zaštita (grad, visoka kula), izbavitelj, štit, utočište i pobjeda. Što bi više trebao ili želio?

144,3-4 U svjetlu Božje slave i veličine, čovjek je posve beznačajan. Čudo je što ga Bog uopće primjećuje. Prolazan je kao dah u hladnome danu, kao sjena koja nestaje. Ovo je vrijedi za cijelo čovječanstvo, no David možda ovdje misli na svoje neprijatelje.

144,5-8 To ga vodi da moli za trenutak kad će nepobjedivi Bog ustati protiv njegovih bijednih neprijatelja. Ali kako ćeš opisati dolazak nevidljiva Boga? Jedini način je oslikati jednu od onih veličanstvenih teofanija (manifestacija Boga) u kojoj se sva priroda tresе, a svemir podrhtava. Bog savija nebеса i silazi. Diruje gore i one se pretvaraju u vulkane iz kojih suklja dim. Munje paraju nebo kao strijele Svemogućega. A onda, nakon što je neprijatelj potpuno smeten i odbačen, Bog poseže dolje i spašava Davida iz ruku stranih osvajača, okorjelih lažaca koji podižu svoju desnicu radije se krivo zaklinjući, nego da potvrde istinu.

144,9-11 Kada ga Bog izbavi, psalmist će mu pjevati novu pjesmu. Na harfi od deset žica veličat će onoga koji ga je spasio od pogubna mača tuđinskih neprijatelja – to su ti ljudi, okorjeli lašci, koji lažu čak i kad se zaklinju da će reći istinu.

144,12 Kad kralj bude oslobođen od ovih prevratnika, njegovo će kraljevstvo uživati idealne uvjete koji su ovdje opisani. Zapravo ovi se uvjeti neće potpuno steći sve dok se Gospodin ne vrati, slomi sve pobune i uspostavi svoje tisućgodišnje kraljevstvo.

Prvo, tad će biti blagoslovljena obitelj i obiteljska snaga. Sinovi će biti zdravi, snažni i naočiti poput jakih, krepkih biljaka. Kćeri će im biti isklesane kao statue i prekrasne, nalik krasno izrađenim dvorskim stupovima.

144,13-15 Drugo, imat će obilje ljetine i nepregledna stada. Žitnice i silosi bit će puni žitarica i raznih plodova. Ovce će se tako množiti da će ih biti na tisuće u poljima. Goveda će biti tovna i množit će se bez nesreće i nezgodna okota (prema izvorniku i NKJV). Izraz: “U zidinama nam ne bilo proboja, ni ropstva, ni plača na ulicama našim”, može značiti da će zemlja biti slobodna od upada stranih osvajača, da neće biti nasilnih odlazaka u prognostvo, niti bučnih prosvjeda ili izgreda po ulicama.

Ovo je slika nenadmašne sreće, sreće što pripada narodu koji priznaje Jahvu za svoga Boga.

Psalam 145: Izgubljeno “nûn”

Ovaj je Davidov hvalospjev napisan u akrostihu i svaki stih počinje odgovarajućim znakom hebrejskoga pisma prema redosljedju. Međutim, u tradicionalnome (mazoretskom) hebrejskom tekstu, između stihova 13 i 14 nema znaka “nûn”, što odgovara našem slovu “n”. Stare grčke, sirijske i latinske verzije dodale su sljedeće:

“Vjeran je Jahve u svim riječima svojim i svet u svim svojim djelima.”

U dvadesetome stoljeću, isti ovaj redak – izgubljeno “nûn” – nađen je i u hebrejskome tekstu u svicima s Mrtvoga mora.

145,1-3 Tema psalma je Gospodnja veličina. Psalmist izgara od želje i odlučnosti da slavi, blagoslivlja i hvali svoga Boga i svoga Kralja, sada (svaki dan) i u vječnosti (dovijeka). Suština njegove beskrajne pjesme bit će da je Bog velik, da

je kao takav dostojan svake hvale, te da je njegova veličina nedokučiva.

145,4 Od naraštaja do naraštaja veličat će se Božja djela i njegova sila, njegovi moćni pothvati. Pjesma nikad neće umrijeti.

145,5 Sâm će psalmist zahvalno razmišljati o slavnoj krasoti Božjega veličanstva, onako kako je objavljena u njegovim čudesnim djelima izjavljenja (prema tekstu u izvorniku i NKJV).

145,6 Ljudi će govoriti o moći Božjih strahovitih djela osude, a David će i dalje pripovijedati o Gospodnjoj veličini.

145,7 Narod će posvuda oduševljeno pričati o velikoj Božjoj dobroti. A veličina njegove pravednosti bit će tema rado-snih pjesama.

145,8 Božja se veličina proteže i na njegovu milost i milosrđe. Velik je u svojoj strpljivosti i bogat dobrotom.

145,9-10 Njegova dobrota proteže se na sve, bez diskriminacije, i samilostan je prema svim svojim stvorenjima, bez iznimke.

Sva ga djela njegova slave i zahvaljuju mu, mada neka nečujno. Već samo njihovo postojanje pokazuje njegovu mudrost i moć. A njegovi se sveti pridružuju i blagoslivljaju ga zbog njegova beskrajna savršenstva.

145,11-13 Tu je i veličina njegova kraljevstva. Njegova je sila i slava. Njegov narod navješćuje ostatku čovječanstva veličinu njegovih djela i blistavo savršenstvo njegove vladavine. Njegovo je kraljevstvo vječno i trajat će kroz sva pokoljenja.

145,14 Jahve je velik i u podupiranju onih koji posrću pod teretom života. Uspravlja one koji idu pognuti od pritiska i problema.

145,15-16 Velik je i u svome provide-nju. Sva stvorenja gledaju u njega, ovisna o njemu čekaju u pouzdanju i on im daje hranu u pravo vrijeme, jer Bog je sve veličanstveno uredio – kad će što rasti,

sazrijevati, biti zrelo. Bez većeg napora, tek otvaranjem ruke, on hrani bezbrojna stvorenja diljem univerzuma. Kako je on velik Bog!

145,17 Bog je velik u svojoj pravednosti i dobroti. Ništa što on učini nije pogrešno ili nemilosrdno. Samo se u Bogu ove vrline savršeno sjedinjuju.

145,18 Velik je u svome udostojenju i dostupnosti – uvijek je blizu onih koji ga iskreno traže.

145,19 Velik je u spašavanju onih koji ga traže. Nitko tko mu dođe u pokajanju i vjeri nikad neće biti odbijen.

145,20 Velik je i u zaštiti svih koji ga ljube. Poziva ih da sve svoje brige bace na njega.

I na kraju, Bog je velik i u svome gnjevu. Naposljetku će svi bezbožnici, svi zlotvori, biti uništeni.

145,21 David je donio odluku – slaviti će i hvaliti toga velikog Boga do vijeka i poticat će sve druge da čine isto.

Što mene pak potiče da kažem još nešto o ovome izgubljenom "nûn", ili slovu koje nedostaje: Dok sav svemir bude slavio Gospodina, nemoj ti biti taj koji nedostaje!

Psalam 146: Slava Boga Jakovljeva

146,1 Prvi stih sadrži dva imperativa (zapovjedna načina) u kojima psalmist poziva sebe da slavi Gospodina: "Haleluja!" (Hvali Gospodina) "Hvali, dušo moja, Jahvu!"

146,2 Drugi stih sadrži dvije izjavne rečenice u kojima zapravo psalmist odgovara na prvotni poziv: "Hvalit ću Jahvu sveg života svojeg. Dok me bude, Bogu svom ću pjevati." Ovo je doista krasan razgovor između čovjeka i najboljega dijela njegova unutarnjeg bića.

146,3-4 Ostatak psalma objašnjava zašto je Bog, a ne čovjek, dostojan našega potpunog pouzdanja. Ne mora pro-

ći mnogo vremena prije nego što veći-
na nas nauči da se ne trebamo pouzdati
u čovjeka – pa čak ni u knezove koji bi
trebali biti nadmoćni, čak odlični. I naj-
bolji među ljudima, u najboljem su slu-
čaju samo ljudi. Ne mogu spasiti ni sami
sebe, a kamoli druge. Kad čovjekovo srce
prestane kucati, on umire, pokopaju ga i
njegovu se tijelo vraća u prah. Sve njego-
ve veličanstvene namisli propadaju. Pre-
ma tome, za čovjeka možemo reći da je
nepouzdan, nemoćan, smrtan i prolazan.

146,5 Put ka sreći, pomoći i nadi, na-
lazi se u pouzdanju u Boga Jakovljeva,
odnosno u Boga onih koji ništa ne za-
služuju. Navest ćemo nekoliko razloga
zbog kojih je Bog dostojan svega našeg
pouzdanja:

146,6 *Svemogući je Stvoritelj*. Bog je
stvorio nebo i zemlju, more i sva stvoren-
ja što su u njima. Ako je to mogao učini-
ti, što onda ne može?

Bog je pouzdan. On ostaje vjeran do-
vijeka (ili drži istinu, vjeru, zauvijek).
Bogu je nemoguće lagati ili ne održati
svoju riječ. Pouzdanje u njega ne uklju-
čuje rizik. Bog ne može iznevjeriti.

146,7 *Branitelj je bespomoćnih*. On
se stara da pravedni budu opravdani, da
njihov slučaj naposljetku pobijedi. Može
se činiti da su valovi (opaki ljudi) protiv
njih, no plima (Božja pomoć koja brzo
dolazi) sigurno pobjeđuje.

Hranitelj. Bog daje hranu gladnima, i u
duhovnome i u fizičkom smislu. Dovodi
nas na gozbu u svoj raskošan dom; a ka-
kva je tek trepeza koju pred nas postavlja!

Osloboditelj. Bog oslobađa sužnje – od
ljudskoga tlačenja, od okova grijeha, od
snažnoga stiska svijeta, od đavlova jar-
ma, od sebičnoga načina života.

146,8 *Bog daje vid*. On otvara oči sli-
jepcima; neki su slijepi tjelesno, neki
umno i duhovno. Neki su takvi rođeni,
nekima se to dogodilo nesretnim sluča-
jem, a neki su sami tako izabrali. No nije-
dan slučaj za njega nije pretežak.

Upravlja pognute. Bog podiže klonu-
le duše onih koji su se pognuli pod tere-
tom brige, nesreće, problema i žalosti.

Bog voli dobre ljude. Barnes piše: “To
je Božje obilježje i temelj za slavljenje,
da voli one koji se pokoravaju njegovu
Zakonu i koji čine što je pravo.”

146,9 *Zaštitnik je prognanika*. Bog se
zanima za dobrobit tuđinaca, putnika i
prognanika. Hodočasnici nalaze istinitog
Tješitelja (grč. Parakletos) u Jahvi.

Prijatelj je uciviljenih. On podupire si-
ročice i udovice i sve druge koji nemaju
pomoći od ljudi.

Sudac je svega zlog. Bog onemoguća-
va i najbolje skovane planove bezbožnika
i čini da kraj putu opakih bude u unište-
nju.

146,10 *Vječni je Kralj*. Nasuprot čo-
vjekovoj prolaznosti stoji Božja vječnost.
Jahve će kraljevati dovijeka, od koljena
do koljena. Hvalite Gospodina! Haleluja!

Zar ti nije drago što ga poznaješ?

Psalam 147: Jeruzalem je obnovljen – Hvalite Gospodina! Haleluja!

Općenito je mišljenje da ova pjesma sla-
vi obnovu Jeruzalema nakon sužanjstva
u Babilonu. Ako je tada bila primjerena,
njezino će značenje biti još punije kad se
Kralj vrati na zemlju i najzad vrati sreću
gradu i narodu.

Pjesma teče ovim slijedom slavljena:

Primjerenost slavljenja (st. 1).

Za obnovu Izraela (st. 2-6).

Za Božje providenje u prirodi (st. 7-9).
Zato što Bog uživa u duhovnom, a ne
tjelesnom (st. 10, 11).

Zbog Božje dobrote prema Jeruzalemu
(st. 12-14).

Zato što Bog upravlja prirodnim sila-
ma i godišnjim dobima (st. 15-18).

Zato što je posebno naklonjen Izraelu
(st. 19, 20).

147,1 Obnovljena čovjekova priroda nagonski pokazuje da je dobro slaviti Jahvu. Osim toga, to je i ugodno i u najvećoj mjeri primjereno.

147,2-4 On je Bog obnove. Ovdje ga psalmist slavi zbog obnove Jeruzalema i ponovnog skupljanja izraelskih prognanika iz sužanjstva. Činjenica da je narod ili pojedinac pao, ne znači da je Bog završio s njima. U svojoj milostivoj službi obnove, on iscjeljuje one koji su slomljena srca i povija njihove rane. A budući da on određuje broj zvijezdama i svaku zove njezinim imenom, tad mora slijediti da broji i svoj narod i da svoga pojedinca poznaje po imenu; prisno i posebno.

Način na koji je nježna Gospodnja samilost postavljena kraj njegova beskonačnog znanja u stihovima 3 i 4 potakla je Archibalda G. Browna da usklikne:

O Sveti Duše, s poniznim se strahopoštovanjem usuđujemo reći da nikad nisi stavio dvije sjajnije izjave nego što su ove, jednu kraj druge: "On liječi one koji su srca skršena i povija rane njihove. On određuje broj zvijezda, svaku njezinim imenom naziva."¹⁰⁴

Sa svojom iscjeljujućom rukom na slomljenu srcu
i s drugom na bezbrojnim zvijezdama,
naš veličanstveni Bog gleda u beskraj,
a ni on se ne čini posebno daleko.

– *M. P. Ferguson*

147,5-6 "Velik je naš Gospodin i svesilan, nema mjere mudrosti njegovoj." On oživljava i podiže potlačene, krijepi ih i bodri, a opake tirane snizuje do zemlje (ili sravnjuje sa zemljom).

147,7-9 Bogu treba zahvaljivati i slaviti ga zbog njegova providjenja u prirodi. Pjevajmo mu zahvalne pjesme zbog oblaka kojima prekriva nebesa, zbog kiše koju sprema zemlji i svega što njoj to znači. Slavimo ga zbog trave kojom

je prekrio bregove. Čitave bi knjige mogle biti napisane o suštinski važnoj ulozi oblaka, kiše i trave.

Iako je tako velik, Bog se brine da životinje dobiju hranu i odaziva se na plačljivo grakanje mladih gavrana.

147,10-11 Boga treba slaviti jer prednost daje duhovnome nad tjelesnim. Nije zadivljen pred prizorom konja u konjičkoj jedinici niti snažnim mišićavim bedrima pješadinca. Ili, da promijenimo ilustraciju, možemo reći da Bog ne uživa u utrci konja niti snažnim sportašima dok se natječu na Olimpijskim igrama. Ne. Jahvi su mili oni koji ga se boje i koji se uzdaju u njegovu dobrotu.

147,12-14 Boga treba naročito slaviti zbog njegove dobrote prema Jeruzalemu. Ovdje nailazimo na četiri posebna blagoslova.

Građanska sigurnost – Učvrstio je zasuone gradskih vrata, kako bi ih osigurao od upada osvajača.

Sigurnost obitelji (domaćinstava) – "blagoslovi u tebi tvoje sinove" – stanovnici uživaju sretan ispunjen život.

Nacionalni mir – Dao je mir njegovim granicama.

Blagostanje – hrani narod najboljom hranom.

147,15-18 Kada slavimo Jahvu ne smijemo zaboraviti proslaviti ga i zbog njegova upravljanja silama prirode i godišnjim dobima. Kad on pošalje svoju zapovijed prirodi, ishod je trenutčan i dramatičan. Zemlja ubrzo biva prekrivena snijegom kao unenim sagom. Posipa po zemlji mraz koji izgleda kao bijeli pepeo. Kad odozgo počne padati krupno grumenje grada, tko se može suzdržati da ne pojuri tražeći zaklon? A onda Bog daje novu zapovijed i snijeg i led se tope. Južni vjetar čini da temperatura zraka počne rasti, nastupa proljeće, a s njim i otoplje-

nje. Tako je i s ljudima i njihovim životnim borbama; nakon tamne, hladne zime, dolazi toplina i oživljavanje proljeća.

147,19-20 I na kraju, Boga treba slaviti zbog posebne naklonosti prema Izraelu. To je jedini narod kojemu je Bog dao svoj Zakon i s kojim je sklapao svoje saveze. Nijedan narod na svijetu nije bio tako povlašten. Pogani nisu bili izvorni primatelji njegovih naredaba. Williams piše:

Božji odabir Izraela kao naroda kod kojega će pohraniti svoju riječ i koji će biti njegov kanal komuniciranja sa svijetom (st. 19 and 20), potakao je i Mojsija i Pavla na divljenje i štovanje (Pnz 4,8; Rim 3,2; 11,33).¹⁰⁵

Psalam 148: Zbor svega stvorenja

Vidio sam i čuo mnogo zborova, ali nikad neki kao što je ovaj. Sačinjen je od sve tvorevine, žive i nežive. Galerija je zboru svemir, redovi stolica su beskonačni i teku niz za nizom.

148,1-6 Na najvišem mjestu nalaze se anđeli i slave Jahvu s nebesa, hvale ga u visinama, a sva nebeska vojska pjeva mu hvalospjeve. Sljedeći su sunce, mjesec i zvijezde; njihov je dio glazba nebeskih tijela. Najviša nebesa i vode nad nebeskim svodom pjevaju: “Slava Bogu na visini...” Svi slave Boga, svoga Stvoritelja, onoga koji je samo progovorio i svijet je postao. On je taj koji svojoj tvorevini daje trajnost i stabilnost i koji je u nju ugradio stanovite zakone i principe koji su nepromjenjivi.

148,7-8 Dalje se, prema silaznome redosljedu, nalaze morske nemani i sav uzavreli život u moru. Svi oni svjedoče da ih je stvorila Božja ruka. Oganj, grad, snijeg, magla i olujni vjetar, brzi na poslušnost njegovoj riječi, podsjećaju nas da Jahve upravlja godišnjim dobima i vremenom, te da ih on podčinjava svojoj volji.

148,9-10 Potom su tu gore i svi brežuljci; i oni uzdižu glave slaveći Boga. Tu je i sve drveće, ono koje daje plod i ono koje daje drvenu građu; svi oni jednako uzdižu svoje grane ka nebu u slavu Božjega imena. Divlje i domaće životinje, gmizavci i ptice – svi pjevaju u slavu Gospodnje mudrosti i moći.

148,11-12 Kako se približavamo prvim redovima, vidimo velik skup ljudi – kraljevi, knezovi, svi državni zvaničnici i sav običan svijet, mladići i djevojke, stari i djeca – svi pogleda uperena u nebo slave Jahvu.

148,13-14 Cijeli zbor slavi Jahvino ime, koje je uzvišeno nad svim drugim imenima. Slave Boga čije je veličanstvo nenadmašno. A postoji i jedna sasvim određena tema u ovoj pjesmi koju pjeva zbor – veličaju Gospodina za sve što je učinio za Izrael. On je uzdigao rog (ili “podigao snagu”) svome narodu, što znači da im je dao Mesiju. Gospodin Isus Krist je svojim drugim dolaskom dao poseban povod svojim svetima da ga proslave. “Sinovi Izraelovi”, ovdje na čelu zbora, stoje najbliže Bogu. Preko obnovljenoga naroda, blagoslovi teku ka svemu svijetu. Zato se sav zbor sjedinjuje u gromoglasnom “Haleluja! Slava Gospodinu!”

Psalam 149: Pobjednička pjesma u slavu Boga

Dva su dijela ovoga psalma. U prvome (st. 1-6a) pjevaju Božji sveti. U drugome (st. 6b-9) sveti vladaju. Psalam pjeva o razdoblju kad će se Gospodin Isus Krist vratiti na zemlju i ustanoviti svoje dugo-čekivano kraljevstvo.

149,1-3 Nova pjesma koju Izrael pjeva jest pjesma o stvaranju, otkupljenju i vladavini. Oni se raduju u Jahvi kao u Stvoritelju svih bića, i tjelesnih i duhovnih, i sve prirode, te kao svome veličanstvenom Kralju.

Ne slave ga samo pjesmom, nego i plesom. Što je ovo? Vjernici plešu? Da, ples je sveta i čista radost pred Gospodinom. Kao izraz prave duhovne radosti i štovanja, ples je Bogu prihvatljiv. No služiti se ovim stihom da bi se opravdalo plesanje onako kako ga se danas upražnjava, nešto je posve drugo. Postoji razlika između uporabe i zlouporabe plesa. Psalmist govori samo o plesu kakvog ga Bog dopušta. Isto je i s glazbom. Da bubnjevi, harfe i citare imaju emocije, udružili bi se da svojim zvukom načine melodiju kojom će proslaviti Gospodina. Prečesto se njihova vrijednost snižava samo na puteno. Njihova je ispravna uporaba dobra; njihova je zlouporaba užasna.

149,4-6a Ali čemu sva ta galama i radosna glazba? Jer Jahve ljubi svoj obnovljeni narod; svoj je vjerni Ostatak nagradio vijencem pobjede. Velika je nevolja prošlost; svanuo je vedar sunčan dan nakon kiše.

Narod ima mnogo razloga radovati se u slavi koja je i njegova, jer je udružen s Kraljem Slave. Imaju sve razloge da tako громко kliču Jahvi, da od njihove radosne pjesme poskakuju krovovi, dok sjede na svojim prijestoljima ili leže na ležajevima (riječ "ležaj" iz petoga stiha može upućivati i na jedno i na drugo). Zaista je prikladno da im pohvale Božje uvijek budu na ustima.

149,6b-8 Kao što se vidi, usred šestoga stiha dolazi do nagle promjene. Od ovoga mjesta pa do kraja, Izrael nalazimo u ulozu sudaca, sudaca koji dijele pravdu. Ovo se može odnositi na uništenje izraelskih neprijatelja kad se Mesija bude vratio na zemlju. Tu će presudu provesti Gospodin, no za narod bi se moglo, slikovito gledano, smatrati da će na neki način sudjelovati u tome. No ja više volim vjerovati da se ovo odnosi na Izraelovu ulogu vođe naroda tijekom Milenija. Tijekom toga razdoblja Gospodin Isus Krist vladat će željeznom palicom (Otk 2,27). Apostoli

će sjediti na dvanaest prijestolja i suditi će dvanaest Izraelovih plemena (Mt 19,28). A sâm će Izrael sudjelovati u vladavini nad poganima (Dn 7,22).

Sveti, dakle, imaju u rukama dvosjekle mačeve i vrše osvetu nad narodima kad god je to potrebno. Buntovnički kraljevi i njihovi odličnici bit će bačeni u lance i okovani željeznim okovima. Bit će to vladavina apsolutne pravednosti i pravda se više neće izvrtati.

149,9 Bit će to počasna uloga Izraela u tome danu – kad će gledati kako se svaka nepošlušnost, svaki prevrat i rušilačke nakane trenutačno kažnjavaju.

Istina je i da će novozavjetni sveti sudjelovati u predstojećoj Kristovoj vladavini. O tome čitamo u 1. Korinćanima 6,2-3.

Psalam 150: Haleluja! Slava Gospodinu!

Došli smo do velike završnice. I što bi sada bilo prikladnije nego da uputimo kratak i jasan poziv svim Božjim stvorenjima da svoje konačno određenje nađu u štovanju Boga? Ovaj psalam odgovara na četiri ključna pitanja na temu slavljenja. Gdje? Zašto? Kako? Tko?

Božja je slava bila svrha stvaranja. Stoga je osnovni razlog za postojanje čovjeka da slavi Boga. Ili kako je to već vrlo sažeto rečeno u "Kratkom katekizmu" (*Shorter Catechism*), "Glavni je čovjekov cilj da slavi Boga i dovijeka se raduje u njemu."

150,1 ^(KS 150,2) Ali gdje? Trebamo ga slaviti u njegovu Svetištu i "u veličanstvu svoda nebeskog", što je drugi način da se kaže *posvuda* – na zemlji i na nebu. Nema mjesta na kojemu je štovanje neumjesno.

150,2 ^(KS 150,3) I zašto? Zbog njegovih silnih djela i u skladu s njegovom beskrajnom veličinom. Drugim riječima, trebamo ga slaviti zbog svega što je uči-

nio za nas i zbog svega što Bog jest. Ali ne samo *zbog* njegove veličine, nego i *u skladu* s njom. Grijech je ne biti oduševljen kada razmišljamo o veličanstvenosti i savršenstvu našega Stvoritelja i Izvavitelja.

150,3-5 ^(KS 150,4-5b) *Kako?* Uz orkestar svih glazbenih instrumenata. Uz zvuke roga (trube), ratničke i zapovjedničke. Uz lutnju (NKJV; na drugim mjestima stoji harfa i citara) s njezinim prijatnim, pastoralnim tonom. Uz nježan, milozvučan zvuk harfe. Uz bubnjeve (daire), vesele, svečane i otvorena zvuka koji poziva na ples. Uz gudačke instrumente svake vrsti; violončelo, kontrabas, violinu, mandolinu, gitaru – uhvatimo svaku

notu i svaki akord u svijetu glazbe u čast velikoga Kralja. Uz puhačke instrumente – flautu, obou, klarinet – nemojmo propustiti ni jedan instrument na ovom veličanstvenom filharmonijskom koncertu. Ali da ne zaboravimo i udaraljke, blagoslovljene bile, osobito cimbala s njihovim prodornim, gromkim zvukom od kojega otpadaju uši, ali koje prekidaju pjesmu gromoglasnim Amen!

150,6 ^(KS 150,5c) No to nas dovodi do posljednjega pitanja: *Tko?* A odgovor je dakako: “Sve što god diše Jahvu neka slavi!” Sveopćemu zboru svih glasova svijeta dan je znak da se pridruži glasnom, vječnom slavljenju Boga. *Haleluja!* Slava Gospodinu!

Bilješke

- 1 (Uvod) Graham Scroggie, *Daily Notes of the Scripture Union*.
- 2 (Uvod) Albert Barnes, *Notes on the Book of Psalms*, I:xix.
- 3 (Uvod) C. S. Lewis, *Reflections on the Psalms*, str. 10.
- 4 (Uvod) F. W. Grant, “Psalms,” u knjizi *The Numerical Bible*, III:10.
- 5 (1,3) Riječ prevedena kao “zasade-no” (*shātūl*) doslovce znači *presade-no* (Koehler-Baumgartner, *Lexicon in Veteris Testamenti Libros*, str. 1015.), što simbolički sasvim prista-je nanovo rođenoj osobi.
- 6 (1,3) D. L. Moody, *Notes from My Bible*, str. 64.
- 7 (Psalam 2; Uvod) U Djelima 4,25-28, Petar i Pavao povezuju Psalam 2 s odbacivanjem Krista. Točno je da su se navodi iz ovoga psalma djelomice ispunili kad su se Herod, Poncije Pilat, pogani i izraelski narod udružili da ga ubiju. No konačno ispunjenje tek slijedi.
- 8 (3,1-2 ^(3,2-3)) *International Standard Bible Encyclopedia*, III:2096.

- 9 (4,1 ^(4,2)) Charles H. Spurgeon, navedeno u knjizi “Choice Gleanings Calendar.”
- 10 (Psalam 5; Uvod) Koehler i Baumgartner pretpostavljaju da bi riječ *miktām* mogla biti povezana s akadjskom riječi za “pokriti”, te bi stoga njezino značenje moglo biti “okajavanje, ispaštanje”.
- 11 (8,5 ^(8,6)) Hebrejski ovdje ima *Elohim*; vidi bilješke u NKJV na dnu stranice, gdje stoji: “Hebrejski: *Elohim*, *Bog*. Septuaginta, Sirijska Biblija, Targumi i hebrejsko predanje ovdje prevode *andeli*”.
- 12 (Psalam 9; Uvod) Psalam 10 ispjevan je na polovici hebrejskoga alfabeta; otuda neki smatraju da su psalmi 9 i 10 izvorno bili jedan psalam.
- 13 (Psalam 10; Uvod) Vidi prethodnu bilješku.
- 14 (14,1) Henry Bosch, *Our Daily Bread*.
- 15 (14,1) Barnes, *Psalms*, I:114.
- 16 (16,3) Dokumentacija nije dostupna.
- 17 (17,15) E. Bendor Samuel, *The*

- Prophetic Character of the Psalms*, str. 26
- 18 (19,3-4a ^(19,4-5a)) Immanuel Kant, *General History of Nature*, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 19 (19,7-9 ^(19,8-10)) Riječi Wallacea Kanta, koje je naveo Alexander Wright u knjizi *The Psalms of David and the Higher Criticism, Or Was David "The Sweet Psalmist of Israel"?*, str. 109.
- 20 (19,12 ^(19,13)) Barnes, *Psalms*, I:175.
- 21 (Psalam 23; Uvod) J. R. Littleproud, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 22 (24,9-10) F. B. Meyer, *F. B. Meyer on the Psalms*, str. 35.
- 23 (Psalam 25; Uvod) Znak za "r" (*rêš*) pojavljuje se i u stihu 18 i u stihu 19, mada bi se u osamnaestome stihu očekivalo slovo "q" (*kôf*).
- 24 (26,12) J. C. Ryle, *Expository Thoughts on the Gospels, Luke*, II:239.
- 25 (29,10-11) W. E. Vine, *Isaiah*, str. 205.
- 26 (29,10-11) H. A. Ironside, *Studies on the Psalms*, str. 173.
- 27 (Psalam 31; Uvod) Lewis, *Reflections*, str. 10.
- 28 (32,8-9) Jay Adams, *Competent to Counsel*, str. 124.
- 29 (34,8-9 ^(34,9-10)) Campbell Murdoch, *From Grace to Glory*, str. 66.
- 30 (34,10 ^(34,11)) Neki bibličari drže da izraz "mladi lavovi" (u Kršćanskoj sadašnjosti stoji "mogućnici", dok ostali prijevodi kažu "lavovi" ili "lavici" – op. prev.) treba prevesti kao "oni koji se odriču Boga", no značenje stiha u svakome slučaju ostaje isto.
- 31 (36,5 ^(36,6)) Albert Barnes, *The Bible Comentary, Psalms*, Vol. 1, str. 312.
- 32 (36,5 ^(36,6)) A. W. Pink, *The Attributes of God*, str. 47.
- 33 (36,7 ^(36,8)) John Brine, navedeno u knjizi *The Attributes of God*, Arthur W. Pink, str. 80.
- 34 (37,5-6) Barnes, *Psalms*, I:320.
- 35 (37,28) F. W. Dixon, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 36 (50,1) Ista hebrejska riječ (*eretz*) znači i zemlja, u smislu države i u smislu svega svijeta.
- 37 (50,8) Meyer, *Psalms*, str. 63.
- 38 (52,8-9 ^(52,10-11)) Grant, „Psalms“, III,212.
- 39 (Psalam 53; Uvod) U psalmu 14 ime Jahve spominje se četiri puta, a Elohim tri puta. U psalmu 53 ime Elohim nalazimo sedam puta.
- 40 (54,7 ^(54,9)) G. Campbell Morgan, *An Exposition of the Whole Bible*, str. 240.
- 41 (58,8) W. Graham Scroggie, *Psalms*, str. 50.
- 42 (58,9) A. Maclaren, navod u knjizi *Psalms*, W. Graham Scroggie, II:49.
- 43 (58,10) Morgan, *Exposition*, str. 242.
- 44 (60,9 ^(60,11)) Urednici NKJV pokazuju svoje slaganje s ovom tvrdnjom tako što prethodni stih završavaju znacima navoda (također Kršćanska sadašnjost, Šarić).
- 45 (61,2 ^(61,3)) Što se tiče navoda u Evanđelju po Mateju 16,18, G. Campbell Morgan kaže: "Sjetimo se da je Isus govorio Židovima. Pratimo li trag slikovne uporabe ove riječi kroz cijelo Hebrejsko Pismo, otkrit ćemo da nikad nije simbolično rabljena za čovjeka već uvijek za Boga. Stoga i ovdje, u Cezareji Filipovoj, nije Petar taj na kojemu će biti sagrađena Crkva. Isus se nije poigravao stilskim figurama. Samo je preuzeo njihovu staru hebrejsku ilustraciju – stijenu, uvijek simbol Boga, i rekao: 'Na Bogu osobno, na Kristu, Sinu živoga Boga – sagrađit ću svoju Crkvu'." Možda bi se za ovu Morgano-vu tvrdnju mogla naći jedna iznimka

- i to u Ponovljenom zakonu 32,31: “Al’ stijena im nije poput naše Stijene.” No čak je i ovdje “stijena” simbol božanstva (mada lažnoga boga).
- 46 (66,8-12) Williams, *Student’s Commentary on the Holy Scriptures*, str. 67.
- 47 (67,6-7 ^(67,7-8)) Franz Delitzsch, “Psalms,” u knjizi *Biblical Commentary on the Old Testament*, XII:240.
- 48 (68,11-13 ^(68,12-14)) Hebrejska riječ za “vjesnike” ili “one koji pronijese glas” (*hamebasserôt*) množina je ženskoga roda.
- 49 (68,24 ^(68,25)) Lewis, *Reflections*, str. 45.
- 50 (Psalam 71; Uvod) John G. Bellett, *Short Meditations on the Psalms*, str. 76.
- 51 (71,14-16) Williams, *Commentary*, str. 72.
- 52 (Psalam 81; Uvod) Merrill F. Unger, *Unger’s Bible Dictionary*, str. 350.
- 53 (81,8-10 ^(81,9-11)) Gaebelein, *Psalms*, str. 316.
- 54 (83,13-18 ^(83,14-19)) Morgan, *Exposition*, str. 252.
- 55 (86,17) E. W. Bullinger, *The Companion Bible*, Dodatak 32, str. 31.
- 56 (86,17) Grant, “Psalms”, III:330.
- 57 (Psalam 87; Uvod) Teddy Kollek i Moshe Pearlman, *Jerusalem, A History of Forty Centuries*, str. 12.
- 58 (87,6) Dokumentacija nije dostupna.
- 59 (87,6) Gaebelein, *Psalms*, str. 332.
- 60 (88,11-12 ^(88,12-13)) *The New Bible Commentary*, str. 474.
- 61 (88,13-18 ^(88,14-19)) Navod A. G. Clarka, *Analytical Studies in the Psalms*, str. 219.
- 62 (93,5) Williams, *Student’s Commentary*, str. 372.
- 63 (Psalam 94; Uvod) Pink, *Attributes*, str. 75.
- 64 (96,11-13) Jahve (ili Jehova) tradicionalni je način izgovaranja kombinacije suglasnika *JHVH* (ili *YHWH*) i samoglasnika iz riječi *Adonai* (Vladar, Gospodar, Gospodin). Hebrejsko je ime vjerojatno izvorno izgovarano kao Jahve (*Yahweh*). No iz straha da bi mogli obečastiti Božje ime Židovi su se, svaki put kada su se sveta slova JHVH pojavljivala u tekstu, počeli služiti svojom riječju koja znači “Vladar”, “Gospodar” (*Adonai*). Zanimljivo je primijetiti da su početna slova četiri hebrejske riječi u prvome dijelu rečenice u jedanaestome stihu upravo ta četiri slova iz Božjega osobnog imena, Jahve (JHVH). KJV i NKJV upućuju na to Božje ime pisanjem riječi Gospodin svim velikim slovima, no navodi iz Biblije općenito ne rabe velika slova za pisanje Božjeg imena (Još objašnjenja na ovu temu nalazi se u tekstu *Komentara za Izl 3,13-14* – op. prev.).
- 65 (97,6a) Gaebelein, *Psalms*, str. 363.
- 66 (98,4-6) Vidi: F. W. Grant, “Psalms”, III:363. Vidi također prethodnu napomenu o ovoj riječi. Ovaj se izraz nalazi i u svicima s obale Mrtvog mora u Ponovljenome zakonu 32,43, kao i u Septuaginti. Moguće je da su ga masoreti (čuvari židovske tradicije) izbrisali, jer su kršćani rabili ovaj stih kako bi poduprli Kristovo božanstvo (kao na primjer, u Poslanici Hebrejima 1,6).
- 67 (Psalam 100; Uvod) Barnes, *Psalms*, III:56.
- 68 (101,2) Clarke, *Psalms*, str. 247.
- 69 (101,7-8) Grant, “Psalms”, III:368 (slobodan prijevod).
- 70 (104,31-32) J. J. Stewart Perowne, *The Book of Psalms*, II:234.
- 71 (109,30-31) Meyer, *Psalms*, str. 133.
- 72 (Esej) Unger, *Bible Dictionary*, str. 231.
- 73 (Esej) Barnes, *Psalms*, I:xxxvii.
- 74 (Esej) Scroggie, *The Psalms*, str. 32.
- 75 (110,1) U KJV i NKJV riječ

- “LORD” (“Gospodar, Vladar, Gospodin”), napisana svim velikim slovima, uvijek simbolizira ime Jahve (JHVH), osobno ime Boga Saveza (u Kršćanskoj sadašnjosti to je ime za Boga uvijek prevedeno kao *Jahve*, tako da je i u ovome stihu prva riječ prevedena kao *Jahve* a druga kao *Gospodin*, što razlikuje dvije osobe o kojima se govori u psalmu). Vidi još i bilješku 64.
- 76 (110,2) Ironside rabi ovaj izraz kao naslov svoje knjige: *The Great Parenthesis* (“Velika zagrada”), što znači sadašnja dispencijacija kršćanske crkve.
- 77 (110,3) Scroggie, *The Psalms*, str. 85.
- 78 (112,10) Barnes, *Psalms*, III:149.
- 79 (118,24) *Isto.*, str.173,174.
- 80 (Psalam 119; Uvod) Samuel Ridout, *How to Study the Bible*, str. 73.
- 81 (Psalam 119; Uvod) Lewis, *Reflections*, str. 52.
- 82 (Psalam 119; Uvod) Bellett, *Short Meditations*, str. 131.
- 83 (119,24) Matthew Henry, *Commentary in One Volume*, str. 706.
- 84 (119,92) Barnes, *Psalms*, III:204.
- 85 (119,107) Charles H. Spurgeon, *The Treasury of David*, VI:244.
- 86 (119,136) Moodyjev navod, *Notes*, str. 79.
- 87 (119,139) Barnes, *Psalms*, III:217.
- 88 (119,145) Stihovi 145-152 počinju znakom Kōf (q), što je prvo slovo hebrejske riječi za “plač, plakanje, vapaj”.
- 89 (120,1-2) Psalmi 120-134, (Hodočasničke pjesme) zovu se još i “Uzlazne pjesme”, jer se smatra da su ih pjevali hodočasnici na putu u Jeruzalem (točnije dok su se penjali ili *uzlazili* u Jeruzalem) povodom triju godišnjih Jahvinih blagdana (Pasha, itd.)
- 90 (121,4) Moody, *Notes*, str. 79.
- 91 (121,5-6) Moramo imati na umu da čitamo *poeziju*, tako da ovo može biti slikovit izraz, odnosno stilsko sredstvo kojim se označavaju obje krajnosti, ali može značiti i sve između njih. To se zove *merismus* (lat.). Drugi primjer ovakvog pjesničkog ukrasa nalazi se u osmome stihu: “tvoj izlazak i povratak”, to jest, sav tvoj život, sve što radiš, kamo god pođeš.
- 92 (121,7-8) Svi ovi oblici prevode jednu jedinu hebrejsku riječ, glagol *shāmar*.
- 93 (122,6) Collins i Lapierre, u knjizi *O Jerusalem!*, str. 33.
- 94 (122,7-9) Barnes, *Psalms*, III:238.
- 95 (135,6) Pink, *Attributes*, str. 27.
- 96 (137,9) Lewis, *Reflections*, str. 113, 114.
- 97 (138,2) Riječ prevedena kao *Hram* (*hēkāl*) može značiti i palača ili neka druga građevina, uključujući i Prebivalište (Šator sastanka); ne misli se uvijek na židovski Hram kada se kaže *hēkāl*.
- 98 (138,2) Clarke, *Psalms*, str. 337.
- 99 (139,13-14) Radmacher, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 100 (139,19-22) Edward J. Young, *Psalms* 139, str. 95.
- 101 (139,19-22) *Isto.*, str. 105.
- 102 (142,5-7) Clarke, *Psalms*, str. 343.
- 103 (143,12) Barnes, *Psalms*, III:314.
- 104 (147,2-4) Archibald G. Brown, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 105 (147,19-20) Williams, *Student's Commentary*, str. 148.

Bibliografija

- Alexander, Joseph A. *The Psalms Translated and Explained*. Grand Rapids, Baker Book House, Reprinted from 1873 Edinburgh edition, 1977.
- Barnes, Albert. *Notes on the Books of Psalms*. 3 vols. Grand Rapids: Baker Book House, 1973.
- Bellett, J. G. *Short Meditations on the Psalms*. Oak Park, IL: Bible Truth Publishers, 1961.
- Bridges, Charles. *Psalm 119*. Edinburgh: The Banner of Truth Trust, Reprinted from 1827 edition, 1977.
- Clarke, A. G. *Analytical Studies in the Psalms*. Kilmarnock: John Ritchie, Ltd., 1949.
- Delitzsch, Franz. "Psalms." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 11-13. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1970.
- Gaebelein, A. C. *The Book of Psalms*. Neptune, N.J.: Loizeaux Bros., 1939.
- Grant, F. W. "Psalms." In *The Numerical Bible*. New York: Loizeaux Bros., 1897.
- Ironside, H. A. *Studies on Book One of the Psalms*. Neptune, N.J.: Loizeaux Bros., 1952.
- Kidner, Derek. *Psalms 1-72*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973.
- _____. *Psalms 73-150*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1975.
- Lewis, C. S. *Reflections on the Psalms*. London: Collins, Fontana Books, 1969.
- Maclaren, A. *The Book of Psalms*. London: Hodder & Stoughton, 1908.
- Meyer, F. B. *F. B. Meyer on the Psalms*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, n. d.
- Morgan, G. Campbell. *Notes on the Psalms*. Westwood, N.J.: Revell Co., 1947.
- Perowne, J. J. Stewart. *The Book of Psalms*. 2 vols. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, Reprinted from 1878 edition, 1966.
- Samuel, E. Bendor, *The Prophetic Character of the Psalms*. London: Pickering & Inglis, n.d.
- Scroggie, W. Graham. *Psalms*. Vol. 2. London: Pickering & Inglis, 1949.
- _____. *The Psalms*. Old Tappan, N.J.: Fleming H. Revell Co., 1948.
- Spence, H.D.M. and Exell, Joseph S., Editors. *Pulpit Commentary*, Vol. 8. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1950.
- Spurgeon, C. H. *The Treasury of David*. Grand Rapids: Baker Book House, 1983.
- Wright, *The Psalms of David and the Higher Criticism, Or Was David "The Sweet Psalmist of Israel"?* Edinburgh and London: Oliphant Anderson & Ferrier, 1900.
- Young, E. J. *Psalm 139*. London: The Banner of Truth Trust, 1965.

MUDRE IZREKE

“Ovo nije antologija, a nije ni priručnik o manirama: ova knjiga nudi ključ za život. Primjeri ponašanja koje nam predočava određeni su jednim kriterijem koji bi se mogao sažeti u pitanje: ‘Je li ovo mudrost ili ludost?’”

– Derek Kidner

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Knjiga Mudrih izreka suvremena je danas, koliko je to bila i u vrijeme kada je pisana. Bavi se životnim problemima s kojima se svi moramo suočiti.

Ako bi se za neku knjigu u Bibliji moglo reći da je osobito usmjerena ka mladima, onda je to ova knjiga.

Kada je neki mladić rekao Carlyleu da u knjizi Mudrih izreka nema ničega, ovaj mu je odgovorio: “Smisli sam nekoliko izreka i drukčije ćeš misliti o knjizi.”¹

Knjiga Mudrih izreka predstavlja najljepšu zbirku misli čistoga, posvećenog zdravog razuma, zapisanih tako da mladi ljudi ne moraju činiti iste, nesretne pogreške koje su činili njihovi stari.

Svrha Mudrih izreka iznesena je u 1,1-7. Ukratko, cilj je da se mladome čovjeku da mudrost i razumijevanje mudrih riječi, kako bi pronašao pravo blaženstvo u životu, te izbjegao zamke i klopke grijeha. Ključni je stih 9,10, “Gospodnji strah početak je mudrosti, a razboritost je spoznaja Presvetog.”

Arnot ovu knjigu naziva “Zakoni s neba za život na zemlji.”² Ovakav naslov vrlo sažeto opisuje sadržaj knjige Mudrih izreka.

Mudrih izreka je jezgrovit iskaz mudrosti, često sročен veoma vješto, kako

bi ga se lakše zapamtilo. Većina izreka sastoji se od dvije rečenice koje predstavljaju ili sličnost ili suprotnost.

Postoji nekoliko vrsta izreka, kao što se vidi iz sljedećih primjera:

1. Neke su izreke zasebni, jednostruki iskazi u kojima se iznose jednostavne činjenice:

Kad su Jahvi mili putovi čovječji,
i neprijatelje njegove miri s njim
(16,7).

2. Druge se sastoje od dvije rečenice, ili fraze, u kojima se jedna tvrdnja uspoređuje s drugom:

Kao studena voda žednu grlu,
takva je dobra vijest iz zemlje daleke
(25,25).

3. Treće imaju dvije rečenice, ili fraze, koje su obično povezane riječju *ali*, ili *a*, i koje označavaju nešto što je međusobno suprotno:

Pravednikov je spomen blagoslovljen,

a opakom se ime proklinje (10,7).

Ova se vrsta izreka nalazi ponajviše u poglavljima 10-15.

4. Četvrte su izreke koje imaju dvije rečenice, ili fraze, u kojima se jedna te ista misao ponavlja na malo drukčiji način:

Jer bludnica je jama duboka
i tuđinka tijesan zdenac (23,27).

II. Autorstvo

Ova se knjiga katkad naziva i “Izreke

kralja Salomona”, budući da je ovaj mudri kralj tvorac većine zabilježenih mudrih misli (1,1; 10,1; 25,1). I Kraljevima 4,32^(5,12) kaže nam da je Salomon izrekao tri tisuće mudrih izreka; a ovdje ih ima nekoliko stotina koje je Božji Duh nadahnio kao dio Svetoga pisma.

U tridesetome se poglavlju kaže da sadrži “riječi Agura, sina Jakeova” (30,1), dok na početku poglavlja 31 stoji: “Riječi Lamuela, kralja Mase” (31,1). Danas ne znamo tko su bila ta dva čovjeka. Neki misle da su to samo druga imena što ih je Salomon rabio za sebe.

III. Datum

Budući da nam Izreke 25,1 kažu da su dio Salomonovih izreka sakupili ljudi kralja Ezekije, to znači da je svoj konačni oblik knjiga morala dobiti još negdje oko 700. g. pr. Kr. Salomon je svoj osobni doprinos mogao dati negdje s početka 900. g. pr. Kr. Ako Agur i Lemuel nisu pjesnička imena za samoga Salomona i ako su živjeli, bilo prije 900. g. pr. Kr. ili nakon 700. g. pr. Kr., to bi dodatno proširilo moguće razdoblje tijekom kojega su sakupljane izreke za ovu zbirku.

IV. Povijesna pozadina i tema

Živopisna, pjesnička knjiga Mudrih izreka, koju su napisali Salomon i drugi ljudi, pruža široku, opću naobrazbu. Njezin nauk pokriva širok opseg tema – od pljuske namijenjene djetetu radi odgoja, do upravljanja kravljevstvom. Čovjek se katkad zapita postoji li neka istina a da se ne nalazi u ovoj knjizi, makar u zametku. Ona govori o problemu alkoholizma, o kupovini na kredit, odnosno plaćanju na rate, o maloljetničkoj delinkvenciji, o upravljanju poslovima. Ovdje ćeš upoznati sve moguće vrste ljudi – od svadljive žene, preko ohologa bezumnika i čovjeka koji ne voli da mu se ukaže na

greške, do savršene žene. A najbolje je od svega što je ovdje i Gospodin Isus Krist i govori nam kao otjelovljenje Mudrosti. “Idealni elementi ove knjige slikovito predstavljaju njega; stvarni nedostaci vape za njim” (navod u *Daily Notes*).

Mudre izreke je teško ukratko predstaviti i dati neki opći pregled. Umjesto da predstave kontinuitet misli, kao na filmu, Mudre izreke predstavljaju pojedinačne slike, kao obojene slajdove.

Dok proučavaš ovu knjigu otkrit ćeš da je, na mnogo načina, vrlo slična Jakovljevoj poslanici.

Sljedeći vrlo koristan element proučavanja ove knjige jest traženje ilustracija pojedinih izreka u:

1. samoj Bibliji
2. povijesti
3. biografijama
4. literaturi
5. prirodi
6. dnevnim novinama i časopisima
7. na radiju i televiziji
8. u vlastitom iskustvu

Korisno je imati na umu da neke izreke iznose tvrdnje koje su *apsolutna istina*, dok su druge tvrdnje *općenita istina* – uglavnom su točne, no iznimke su tu i tamo moguće. Na primjer: “Tvrda je kula ime Jahvino” (18,10) uvijek je istina, ali što se tiče tvrdnje: “Prijatelj ljubi u svako vrijeme” (17,17), tu može biti iznimki.

Dok proučavaš ove *Komentare*, veoma je važno prvo pročitati odgovarajući stih ili stihove. Mnoga će objašnjenja biti beznačajna ako prvo ne pročitaš stih o kojemu je riječ.

Raspored nekih tema u knjizi Izreka

Gospodin

Gospodnji blagoslovi (10,22).

Pouzdanje u Boga (3,25-26).
 Božje stvaranje (3,19-20; 16,4; 20,12; 22,2b; 29,13b).
 Božji ukor (3,11-12).
 Strah Gospodnji (1,7,29; 2,5; 8,13; 9,10; 10,27; 14,26-27; 15,16,33; 16,6; 19,23; 22,4; 23,17; 24,21; 28,14).
 Božje vodstvo (3,5-6; 16,3,9).
 Božji sud i pravda (15,25a; 17,3; 21,2; 29,26).
 Božja sveprisutnost (15,3).
 Božje sveznanje (15,11; 16,2).
 Božje uslišanje molitvi (15,8,29).
 Božja zaštita (15,25b; 18,10).
 Bogataš i siromah; bogatstvo i siromaštvo (10,15; 13,7-8; 14,20-21,31; 15,16; 17,1,5; 18,23; 19,1,4,17; 21,13; 22,2,7,16,22-23; 28,3,6,11,27; 29,7,13).
 Izvor mudrosti (2,6-8).
 Božja vrhovna vlast i moć (16,1,7,9,33; 19,21; 20,24; 21,30-31; 22,12).
 Bogo se može vjerovati (29,25b).

Roditeljstvo

Upute za odgoj djece (13,24; 19,18; 22,6; 22,15; 23,13-14; 29,15,17).
 Poslušnost i neposlušnost roditeljima (1,8-9; 6,20,22; 13,1,19-25; 20,20; 23,22; 30,17).
 Roditeljski savjeti (1,8-19; 2,1-22; 3,1-35; 4,1-27; 5,1-23; 6,1-35; 7,1-27; 23,19-35; 24,4-22; 31,1-9).

Govor

Prikladan (15,23; 25,11);
 Himben (25,23);
 Omalovažavajući (11,12a);
 Uznemirujući (27,14);
 Zao (12,13a; 15,28b);
 Prekomjeran (10,19a; 13,3b);
 Laskav (20,19; 26,28b; 28,23; 29,5);
 Bezumnički – ludost (12,23b; 14,3a,7; 15,2b; 18,6-7);
 Blag (15,1a,4a);
 Dobar (10,20a,21a; 16,21,23-24; 23,16);

Štetan (11,9,11; 12,18a; 15,4b; 16,27; 18,21; 26,18-19);
 Grub, osoran (15,1b);
 Brz, prenagljen (18,13; 29,20);
 Iscjeljujući (12,18b; 15,4a; 16,24; 18,21);
 Istinit (12,19a; 13,5);
 Neumjestan (17,7);
 Lažljiv, prijevaran (6,17; 10,18a; 12,19b,22a; 14,25b; 17,4; 26,18-19,23-26,28a);
 Pokvaren, opak (4,24; 10,31b,32b; 15,4b; 17,20b);
 Uzdržan; obuzdavanje (10,19b; 11,12b,13b; 12,23a; 13,3a; 17,27a,28; 21,23);
 Okrepljujući (12,14; 18,20);
 Klevetnički (10,18b; 30,10);
 Spletke, ogovaranje (11,13a; 16,28; 17,9b; 18,8; 20,19; 22,11a; 26,10,22-26,28);
 Obazriv (15,28a);
 Istinito i lažno svjedočenje (6,19; 12,17; 14,5,25; 19,5,9,28; 21,28; 25,18);
 Mudar (10,31a; 14,3b; 15,2a; 18,4);
 Beskoristan (14,23b).

Razne teme

Gnušanje:
 – što je mrsko Jahvi (3,32; 6,16; 8,7; 11,1,20; 12,22; 15,8-9,26; 16,5; 17,15; 20,10,23; 21,27; 28,9);
 – što je mrsko drugima (13,19; 16,12; 24,9; 26,25; 29,27).
 Prastare međe (22,28; 23,10-11).
 Davanje i uzimanje u zajam (22,7b).
 Marljiv čovjek (21,5; 22,29; 27,18,23-27; 28,19a).
 Suprotnost između marljivoga čovjeka i lijenčine (10,4-5; 12,24,27; 13,4).
 Neprijatelji (16,7; 24,17-18; 25,21; 27,6).
 Zavist (3,31; 14,30; 23,17; 24,1,19; 27,4).
 Lažne mjere i utezi (11,1; 16,11; 20,10,23).
 Prijatelji, bližnji, prijateljstvo (3,27-29; 6,1-5; 11,12; 12,26; 14,21; 16,28; 17,9,17; 18,17,24; 21,10; 22,24-25;

- 24,17.19; 25,8-9.17.20-22; 26,18-19; 27,6.9-10.14.17; 28,23; 29,5).
- Med (16,24; 24,13; 25,16.27; 27,7).
- Radinost (12,9.11; 14,4.23a).
- Međuodnos tjelesnoga, mentalnoga i duhovnoga zdravlja (3,1-2.7-8.16; 4,10.22; 9,11; 13,12; 14,30; 15,13.30; 16,24; 17,22; 18,14; 27,9).
- Pravda i nepravda (13,23; 17,15.26; 18,5; 21,15; 22,8.16; 24,23-24).
- Kralj ili vladar (14,28.35; 16,10.12-15; 19,12; 20,2.8.26.28; 21,1; 22,11.29; 23,1; 24,21-22; 25,2-7.15; 28,15-16; 29,2.4.12.14.26; 30,31; 31,4-5).
- Kocka (16,33; 18,18).
- Starost (16,31; 17,6; 20,29).
- Priistranost (18,5; 24,23b-25; 28,21).
- Oholost i poniznost (3,34b; 8,13; 11,2; 15,33; 16,5.18-19; 18,12; 22,4; 29,23).
- Ugled, dobar glas (10,7; 22,1).
- Suprotnost između pravednika i bezbožnika (3,32-33; 10,3.6-7.9.11.16.24-25.28-32; 11,3-11.17-21.23.27.31; 12,2-3.5-8.12-14.20-21.26.28; 13,2.5-6.9.21.25; 14,2.9.11.14.22.32; 15,8-9.26; 24,15-16; 28,1.12).
- Podsmjever ili podrugljivac (3,34a; 9,7-8.12; 13,1; 14,6; 15,12; 19,25; 21,11.24; 22,10; 24,9; 29,8a).
- Sluge i robovi (14,35; 17,2; 19,10; 29,19.21).
- Lijenčina (6,6-11; 10,26; 15,19; 18,9; 19,15.24; 20,4.13; 21,25; 22,13; 24,30-34; 26,13-16).
- Pridobivanje duša (11,30; 24,11-12).
- Svađe i sukobi (10,12; 12,18; 13,10; 15,1-4.18; 16,27.28; 18,6-8; 21,9.19; 28,25).
- Jamstva (6,1-5; 11,15; 17,18; 20,16; 22,26-27; 27,13).
- Spremnost da se prihvate upute i ispravke (1,5; 9,7-9; 10,17; 12,1.15; 13,1.10.18; 15,5.10.12.31.32; 17,10; 19,20.25; 21,11; 25,12; 27,5-6; 28,23; 29,1).
- Temperament i strpljenje (14,17.29; 15,18; 16,32; 19,11).
- Umjerenost i samokontrola (23,1-3; 25,28).
- Vino (20,1; 21,17; 23,20-21.29-35; 31,4-7).
- Mudrost za dobivanje vodstva i savjeta od drugih (11,14; 12,15; 15,22; 20,18; 24,6).
- Personificirana mudrost (1,20-33; 8,1-36; 9,1-6; 14,1a; 16,16.22; 19,23).
- Suprotnost između mudroga čovjeka i bezumnika (3,35; 10,8.13-14.23; 12,15-16.23; 13,16; 14,3.8.15-16.18-19.24.33; 15,7.14.20-21; 17,11-12.16.21.24-25.28; 18,2.6-8; 29,8-9.11).
- Božja riječ i poslušnost toj riječi (13,13-14; 16,20; 19,16; 28,4.7.9; 29,18; 30,5-6).

Bogatstvo

- Prate ga nevolje (15,6.16-17; 16,8; 17,1)
- Pribavlja prijatelje (19,4.6)
- Stečeno nasiljem (11,16)
- Stečeno nepošteno (10,2; 13,22b; 15,6b; 20,17; 21,6; 22,16; 28,8)
- Naglo stečeno (13,11; 20,21; 28,20b.22)
- Stečeno pošteno (10,16)
- Darovi i mito (15,27; 17,8.23; 18,16; 19,6; 21,14; 25,14; 29,4)
- Baština (19,14)
- Bogatstvo na zemlji ima ograničenu vrijednost (11,4)
- Manje je vrijedno od mudrosti (16,16)
- U bogatstvo se ne treba pouzdati (11,28)
- Netko se pretvara da je bogat (13,7)
- Zaštita (10,15a; 13,8; 18,11)
- Upravljanje bogatstvom i darežljivost (3,9-10.27-28; 11,24-26; 19,6; 21,26b; 22,9; 28,27)
- Prolaznost (23,4-5; 27,24)

Bezbožna žena

- Bezbožnica ili bludnica (2,16-19; 5,3-23; 6,24-35; 7,5-27; 9,13-18; 22,14; 23,27-28; 30,20)

Druge žene

Lijepa žena bez razuma (11,22)
Svadljiva žena (19,13; 21,9,19; 25,24;
27,15-16)

Dobra žena (12,4; 18,22; 31,10-31)
Ljupka, mila žena (11,16)
Razumna žena (19,14)
Nevoljena žena (30,23)
Žena čovjekove mladosti (5,18-19)

Pregled

- I. Uvod (1,1-7)
- II. Salomonove pouke o mudrosti i ludosti (1,8-9,18)
  - A. Preporuka mudrosti (1,8-33)
  - B. Putevi mudrosti (pogl. 2)
  - C. Nagrade mudrosti (3,1-10)
  - D. Mudrost kao dobitak (3,11-20)
  - E. Praktična mudrost (3,21-35)
  - F. Mudrost kao obiteljsko blago (4,1-9)
  - G. Mudrost i dvije staze (4,10-27)
  - H. Ludost nemorala (pogl. 5)
  - I. Ludost neoprezna jamstva, lijenosti i nevaljalstva (6,1-19)
  - J. Ludost preljuba i bludništva (6,20-7,27)
  - K. Poosobljenje mudrosti (pogl. 8)

- L. Pozivi mudrosti i ludosti (9,1-18)
- III. Salomonove izreke o praktičnoj moralnosti (10,1-22,16)
  - A. Suprotnost između pravednoga i bezbožnoga načina života (10,1-15,33)
  - B. Pravedan je život uzvišen (16,1-22,16)
- IV. Zbirka izreka mudraca (22,17-24,34)
  - A. Riječi mudraca (22,17-24,22)
  - B. Nastavak izreka mudraca (24,23-34)
- V. Salomonove mudre izreke koje su sabrali Ezekijini ljudi (25,1-29,27)
- VI. Riječi Agurove (pogl. 30)
- VII. Riječi kralja Lemuela kojima ga je poučila njegova majka (31,1-9)
- VIII. Idealna žena i majka (31,10-31)

Komentari

I. Uvod (1,1-7)

1,1 Salomon, Davidov sin, bio je najmudriji, najbogatiji i najpoštovaniji od svih izraelskih kraljeva (1 Kr 3,12-13; 4,30-31^(5,10-11)). Izrekao je tri tisuće mudrih izreka, no samo su neke među njima sačuvane u ovoj knjizi. Te su izreke zabilježene od prvoga poglavlja, prvoga stiha, do kraja dvadeset i devetoga poglavlja.

1,2-3 Stihovi 2-6 kažu nam zašto je Salomon napisao ove izreke. Ukratko, one pružaju praktičnu mudrost za život i upravljanje uobičajenim životnim situacijama.

Ovdje ljudi mogu spoznati mudrost i dobiti pouku koja pribavlja praktično znanje. Uče shvatiti razumne riječi, uvidjeti razliku između onoga što je dobro i onoga što je zlo, korisnoga i ispraznoga, valjanoga i štetnoga. Primaju pouku mudrosti, pravednosti, pravice i čestitosti.

1,4 Slušajući ove izreke, neiskusni ("prostodušni", negdje "ludi") razvijaju razboritost, ili "pamet", a mladi stječu znanje i zdrav razum koji se čisti od grijeha i prljavštine.

1,5 Ako paze na ove izreke, mudri će postati još mudriji, a razumni će naučiti kako još vještije upravljati sobom i savjetovat će druge ljude. Nije li znakovito da knjiga koja je prvenstveno namijenjena

mladima, na samome početku obznanjuje: “Kad mudar čuje”? Ne, jer točno to se u knjizi Mudrih izreka podrazumijeva pod izrazom “mudar”. Mudra je ona osoba koja se daje naučiti. Takva je osoba spremna slušati, a ne samo govoriti (manje-više neprestano). Mudar čovjek nije nepodnošljivi sveznalica.

1,6 Ova je knjiga osmišljena kako bi se omogućilo osobi da razumije izreke i pripodobe, to jest da razumije njihovu pouku koja često leži ispod površine. Pomaže joj da shvati značenje mudrih izreka i skrivenih istina koje se nalaze u njima.

1,7 Sad smo došli do ključnoga stiha u ovoj knjizi (vidi još i 9,10). Strah je Gospodnji početak, ili glavni dio, spoznaje. Želi li čovjek biti mudar, treba početi od strahopoštovanja prema Bogu, treba se pouzdati u njega i slušati ga. Ima li što razboritije nego da se stvorenje pouzdaje u svoga Stvoritelja? S druge pak strane, što je nelogičnije nego da čovjek odbaci Božju riječ i živi po svome? Mudro je pokajati se od svojih grijeha, pouzdati se u Isusa Krista kao svoga Gospodina i Spasitelja, a potom živjeti za njega, svesrdno i predano, revno u molitvi i pobožnosti.

“Ludi preziru mudrost i pouku”. Baš kao što je mudar čovjek u ovoj knjizi onaj koji je voljan i željan učiti, lud je onaj kojemu se ništa ne može reći. On je tvrdoglav i tašt, i uči jedino na teži način, ako uopće nešto nauči.

II. Salomonove pouke o mudrosti i ludosti (1,8-9,18)

A. Preporuka mudrosti (1,8-33)

1,8 U prvih sedam poglavlja autor se često obraća riječima: “Sine moj”; ovaj se izraz pojavljuje oko 15 puta. Ovdje čujemo otkucaje srca roditelja koji želi najbolje svome djetetu. Ako bude vodila računa o ovim roditeljskim savjetima, mlada

će osoba izbjeći zamke i iznenađenja u životu, a razvit će vještinu i steći znanje za rješavanje praktičnih, svakodnevnih pitanja.

Koliko samo dugujemo utjecaju pobožnih roditelja, osobito pobožnih majki! Henry Bosch nas podsjeća:

Mnogi veliki ljudi u povijesti bili su bogato blagoslovljeni onim što su naučili na krilu svojih majki. Razmisli o Mojsiju, Samuelu, Timoteju. Materninska skrb i pobožan utjecaj što su ih iskusili ovi duhovni vođe, donijeli su bogat plod u njihovu životu. Razmisli i o Augustinu, Johnu Newtonu, te o revnoj braći Wesley. Njihova imena vjerojatno nikad ne bi osvijetlila stranice povijesti da nije bilo pobožnih žena koje su ih odgojile u domovima u kojima su zakon ljubavi i kršćansko svjedočanstvo bili njihov svakodnevni vodič i nadahnuće.³

1,9 Kad se slijedi roditeljski savjet, on postaje ljupki vijenac na čovjekovoj glavi i ukrasna ogrlica oko njegova vrata, što je pjesnički način da se kaže da poslušnost donosi čast i moralnu ljepotu u život mudroga sina.

1,10 Kad si mladić upropasti život, često se kaže da je razlog to što je upao u loše društvo. U stihovima 10-19 taj je proces opisan živopisnim riječima.

Prvo se, međutim, ističe zastava upozorenja. Život je prepun navođenja na zlo. Moramo imati hrabrost i jak karakter da kažemo “ne” tisuću puta na tjedan.

1,11 Ovdje ulična banda poziva našega mladog prijatelja da sudjeluje u oružanoj pljački. Bude li nužno, žrtvu će čak i ubiti. Našemu prijatelju možda laska što bi ga ti žestoki momci htjeli prihvatiti kao člana bande. “Hodi s nama”, govore. A on bi se, zbog uzbuđenja što ga donosi nešto tako smjelo, mogao dati namamiti.

1,12-14 Možda mu je dosadio miran i

siguran život te želi učiniti nešto samo iz objesti. Pa, eto prigode! Savršen zločin! Izenadna i nasilna smrt, a potom hitro oslobađanje od svih dokaza koji bi ih mogli izdati. A tu je dakako i golem poticaj – ta preko noći će se obogatiti! Bit će tu dostatno plijena od pljačke da svi suizvršitelji napune svoje kuće. Dakle, obećanje što mu se daje glasi: “Pridruži nam se i dobit ćeš svoj dio. Svi jednako dijele. Ne možeš izgubiti.”

1,15-16 Ali jedan mudriji glas kaže: “Sine moj, ne čini to. Drži se podalje od njih, koliko god je to moguće. Nemoj imati ništa s njima; ne sudjeluj u njihovim planovima za brzo bogaćenje. Ne možeš pobijediti. Moraš shvatiti da ti momci žive životom ogrezlim u kriminalu i da su brzi na obaraču. Ubijaju ljude jednog za drugim; samo što su počinili jedno ubojstvo, već dolazi sljedeće.”

1,17-18 I ptica ima dovoljno pameti da izbjegne svaku mrežu, ili zamku, koja se može jasno vidjeti. Ali ti ljudi “postavljaju zasjedu svojem životu”, a onda idu ravno u nju.

1,19 Sada slijedi moralna pouka kao rezultat ove priče. Oni koji se pokušavaju brzo obogatiti, svoju lakomost plaćaju vlastitim životom. “Takva je sudba svih lakomih na ružan dobitak: on ih života stane.”

Ovaj se ulomak bavi pokušajem brzoga bogaćenja putem nasilja. No njegova je primjena daleko šira i obuhvaća sve planove za brzo bogaćenje, bila to kocka, oklade, ili špekulacije na burzi.

Potom čujemo dva glasa koji dozivaju ljude dok prolaze. Jedan je glas Mudrosti, a drugi je glas žene tuđinke. Iako je Mudrost ovdje predstavljena kao ženska osoba, ona zapravo simbolizira Gospodina Isusa Krista.⁴ Tuđinka slikovito predstavlja kušnju na grijeh i bezbožni svijet.

U stihovima 20-33, Mudrost se obraća onima koji glupo misle da se mogu snaći i bez nje.

1,20 Primijeti da Mudrost stoji i glasno uzvikuje na strateški važnim mjestima, kako bi svi mogli čuti njezinu poruku. Tako da na gradskim trgovima diže svoj glas.

1,21 Sada se nalazi na bučnim ugloviima, a potom na otvorenim gradskim vratima. Isto tako i naš Gospodin doziva sve ljude, ma tko bili, ma kuda prolazili:

Tamo gdje se križaju pretrpani
putevi života,
tamo gdje odjekuje vapaj svake rase,
plemena i klana,
iznad buke sebičnih nesloga i razdora,
čujemo tvoj glas Gospodine,
glas Čovječjeg Sina!

– Frank Mason North

1,22 Mudrost doziva glupake (lude), podsmjevače i bezumnike. Glupaci su ovdje naivni, osjetljivi ljudi na koje je lako načiniti dojam i koji su otvoreni svakoj vrsti utjecaja, kako dobroj tako i lošoj; ovdje ih, kako se čini, njihova labilnost vodi u krivome smjeru. Podsmjevači su oni koji se prema mudrome savjetu odnose s prezirom i nepoštovanjem; takvima ništa nije sveto, niti što shvaćaju ozbiljno. Bezumnici su oni koji nerazumno odbijaju upute; takvi su ljudi umišljeni i tvrdoglavi u svome neznanju.

1,23 Ovaj se stih može shvatiti na dva načina. (Ovdje moramo primijetiti da u izvorniku i NKJV on počinje riječima: “Obratite se na...” – op. prev.) U skladu s tim, kao prvo može značiti sljedeće:

Budući da nećete slušati moj poziv, sad se obratite i poslušajte moju opomenu. Izlijevam svoj duh pred vas u riječima osude i reći ću vam što vas čeka.

Prema ovome tumačenju, u stihovima 24 do 27 opisuje se njihova sudbina.

Drugo moguće značenje stiha 23 je sljedeće:

Obratite se i pokajte se kad vas korim. Učinite li tako, izliti ću svoj duh na vas u blagoslovu i poučiti ću vas, objavljujući vam svoje mudre riječi.

Riječ “duh” ovdje vjerojatno znači “misli” ili “um”. Mada je točno da Krist izliva Svetoga Duha na one koji se odazovu njegovu pozivu, ova istina nije tako jasno izražena u Starome zavjetu kao u Novome.

1,24 Jedna od najvećih tragedija u životu jest glupo odbacivanje milostivih, usrdnih poziva koje nam upućuje Mudrost. To je izazvalo žalost za izgubljenom prilikom s vrha Maslinske gore, “Koliko sam vas zvala, a vi ste odbijali” – kao da kaže: “Ja bih... ali vi nećete.”

1,25 Mudrost tuguje nad ljudima koji su odbacili svaki njezin savjet i koji neće da poslušaju njezine opomene.

Ono što čovjekovo tvrdoglavo odbacivanje savjeta čini osobito nelogičnim i nerazumnim jest činjenica da su Božje zapovijedi i opomene za čovjekovo dobro, a ne za Božje. Ovo je ilustrirano u priči što ju je ispričao D. G. Barnhouse. Naime, jedna se malena djevojčica provukla kroz ogradu koja je odvajala gledatelje i držala ih na udaljenosti od nekih 2 metra od lavljega kaveza u Washingtonskome zoološkom vrtu. Kad joj je djed naredio da izađe, ona je prkosno odstupila još dublje ka kavezu. Lav koji je željno čekao zgrabio ju je, uvukao u kavez i raskomadao je. Prema Barnhouseu, pouka je u sljedećemu:

Bog nam je dao zapovijedi i načela koja su za naše dobro; on nam nikad ne daje zapovijedi jer je despot ili zato što ne želi da nam bude lijepo ili da se zabavimo. Bog kaže: “Nemoj imati drugih bogova uz mene” (Izl 20,3), ne zato što je ljubomoran na svoj položaj i sve povlastice koje idu uz taj položaj, nego zato što zna – stavimo li išta, ma

što, ispred njega, to će nas povrijediti. Shvatimo li načelo iza ove činjenice, shvatit ćemo i zašto nas Bog kažnjava. “Jer Gospodin kara onoga koga ljubi i šiba svakoga koga usvaja za svoga sina” (Heb 12,6). Ne želi da odstupajući upadnemo u lavlju jazbinu, jer lav je tu – đavao koji obilazi kao ričući lav, tražeći koga da poždere.⁵

1,26 Ustraje li čovjek u svome odbijanju da poslušna, to će mu neizbježno donijeti nesreću i propast. Tad će doći red na Mudrost da se smije. “Zato ću se i ja smijati vašoj propasti, rugat ću se kad vas obuzme tjeskoba.”

Znači li to da će se Gospodin zapravo smijati kad nesreća padne na bezbožnike, kao što se nagovještava ovdje i u Psalmu 2,4? Ako o smijehu razmišljamo kao o nečemu što sadrži i najmanji trag okrutnosti, zlobe ili osvetoljubivosti, tad je odgovor jasn: “Ne!” O ovome bi smijehu prije trebalo razmišljati na figurativan način. U idiomatskome jeziku smijeh izražava koliko je besmisleno, kako glupo i smiješno da običan čovjek prkosi Svemogućemu Vladaru; baš kao kada bi komarac prkosio visokoj peći. Moguća je i ova misao: Čovjek se može smijati zapovijedima Mudrosti ili se prema njima odnositi kao da ne postoje; no kad taj čovjek bude žeo plodove svoje gluposti, te će zapovijedi i dalje postojano stajati, a podsmjehaču će se, u najmanju ruku, činiti da su one ipak te koje se posljednje smiju – bit će to smijeh zaslužene kazne.

1,27 Dan isplate jamačno će doći. Osuda koje su se ljudi bojali sručit će se na njih kao nevrijeme. Propast će navaliti na njih, prolamajući se kao olujni vihor. Dočepat će ih se nevolja, muka, šok i očaj.

1,28 Tad će ljudi zazivati Mudrost, no bit će uzalud. Očajnički će je tražiti, ali neće je moći naći. Prekasno će shvatiti da je svjetlo koje je odbačeno, svjetlo zanijekano. Tad *nisu htjeli* vidjeti, sad *ne*

moгу vidjeti. Božji se duh neće do vijeka preti s ljudima (Post 6,3 – NKJV, Daničić). To je točno ono što evanđeoski poziv čini posebno hitnim:

Dođi na vrijeme! Na vrijeme dođi!

Dok te još zove Isusov glas,
dođi na vrijeme!

Ostaneš li i dalje čekati u grijehu,
možda naiđeš na zatvorena vrata
i tvoj će vapaj stići prekasno.

Dođi na vrijeme!

– *Nepoznati autor, XIX stoljeće*

1,29 Osuda podsmjeveračima sastoji se u tome što su mrzili upute Mudrosti i tvrđoglavo odbijali iskazati strahopoštovanje Jahvi. Možda su se rugali da je Evanđelje dobro za žene i djecu, ali ne i za njih. “Umišljajući da su mudri, postali su ljudi” (Rim 1,22). O mržnji prema mudrosti govori se i u Evanđelju po Ivanu 3,19-21.

1,30 U njihovu životu nije bilo mjesta za dobar savjet koji se nalazio u Božjoj riječi, štoviši, smijali su se kad je Sveto pismo osuđivalo njihove bezbožne riječi i djela. Nisu se bojali Boga i njegova ukora.

1,31 Sad moraju platiti strahovitu cijenu svoje samovolje i siniti se gadnim plodom vlastitih izuma. Sve je to njihova krivica – Mudrost im nije kriva. Jednostavno nisu htjeli slušati.

1,32 “Jer nepažljive ubija njihova samovolja, a nerazumne će uništiti njihova ravnodušnost” (Moffatt – slobodan prijevod). Svaki čovjek ima slobodu izbora u vlastitom životu, ali tu slobodu nema pri odabiru *posljedica* svojih izbora. Bog je utemeljio stanovita moralna načela u svijetu. Ta načela diktiraju posljedice za svaki izbor. Nema načina da se razdvoji ono što je Bog spojio.

1,33 S druge strane, čovjek koji pazi na Mudrost živjet će spokojno, bez straha od zla. Oni kojima je Mudrost učiteljica uživaju dobar život, izmičući stradanju,

žalosti i sramoti što idu tragom za samovoljnima i opakima.

B. Putevi mudrosti (pogl. 2)

U drugome poglavlju, Salomon potiče svoga sina da ide putem mudrosti. Prva četiri stiha govore o uvjetima koji su potrebni da bi se primilo Božje znanje; osoba mora biti ozbiljna i iskrena u svojoj potrazi za Božjim znanjem, te ga tražiti svim svojim srcem. Ostatak poglavlja obećava da će mudrost i razboritost biti dani. 22 stiha ovoga poglavlja podudaraju se s 22 znaka hebrejskoga alfabeta.

2,1 Salomon prvo potiče svoga sina da primi k srcu pouke svoga oca i pohrani u sebi njegove zapovijedi – jer namjena je izreka da ih čovjek čuva “u sebi”, odnosno da ih zapamti.

2,2 Da bi se to dogodilo, mora imati otvoreno uho i srce, ili um. Sin mora biti pozoran slušatelj, a ne kompulzivan govornik. Ovdje osobi nije rečeno da priča o svojim problemima, kao što se to čini danas, u suvremenim savjetovanjima; umjesto toga, treba slušati mudre savjete drugih.

2,3-4 Misli li doista ozbiljno, neka prizove razum i zavapi za razborom. Ozbiljnost u nakani od osnovne je važnosti. Takav je zakon života – dobivamo ono što tražimo.

Ono što nam je potrebno jest ona ista vrsta nagona koju čovjek ima kad u rudnicima kopa tražeći srebro, ili kad traga za skrivenim blagom. Tragedija je što čovjek prečesto pokazuje više revnosti za stjecanje materijalnoga blaga nego za stjecanje duhovnoga.

2,5 A oni koji traže, neminovno nalaze. Oni koji žude za pravim zajedništvom s Gospodinom i za stvarnom spoznajom Boga, nikad neće ostati razočarani. Zato je jedan od ranih crkvenih otaca rekao: “Čovjek koji traži Boga već ga je našao.” Krist otkriva Oca svima koji povjeruju

u njega. Upoznati Krista znači upoznati Boga.

2,6 Nakon što smo spašeni po vjeri u Krista nalazimo se u položaju kad od Jahve možemo učiti božansku mudrost. On nas uči kako biti racionalan, kako procjenjivati, kako razlikovati istinu od zablude i kako razviti božansku pronicavost.

2,7 On opskrbljuje pravedne bogatim riznicama zdrave mudrosti i pruža poseban štit onima koji žive čestito i neporočno (NKJV, GBV; slično ima Grubišić: “u njegovoj pohrani savjet je dobrima, štit onima, što pošteno hode”).

2,8 On štiti staze onih koji žive čistim moralnim životom. Njegovi sveti izmiču bolu i gorčini što ih grijeh ostavlja na svome putu. “Sigurni i sačuvani izabrani Božji prijatelji dolaze i odlaze” (Knox – slobodan prijevod).

2,9 Ovaj se stih poklapa sa stihom 5. Naime, i jedan i drugi počinju s “Tada ćeš shvatiti...” i potom nabrajaju koristi što ih donosi ozbiljno traženje Božjega znanja.

Osoba koja svim srcem želi upoznati i tvoriti Božju volju naučit će kako postupati pravedno, djelovati pravično, vladati se pošteno – ukratko, kako izabrati pravi način i sve dobre staze.

2,10 Ovo se događa jer mudrost preuzima kontrolu nad čovjekovim umom, odnosno srcem, a spoznaja o tome što je dobro i pravo počinje radovati čovjekovu dušu; sada mu je ta spoznaja mila, a nekoć mu je bila neugodna, štoviše odbojna. Pravome vjerniku Božje zapovijedi nisu dosadne. Kristov je jaram sladak, a njegovo breme lako (Mt 11,30).

2,11 Oprez, ili sposobnost donošenja mudrih odluka, čuvaju čovjeka od mnogih loših puteva. Zdravo rasuđivanje izbavlja nas od petljanja s opakim ljudima. Nitko od nas zapravo ne shvaća u kojoj nas mjeri Bog svakodnevno čuva od duhovnih, moralnih i tjelesnih opasnosti. Budući da su izmakli opačini koja kroz

požudu boravi u svijetu, kršćani uživaju dobro čuvan život.

2,12 Spašeni smo od zajedništva sa zlim *ljudima* (st. 12-15) i od zagrljaja *žene* bludnice (st. 16-19).

Prije svega, izbavljeni smo iz svijeta bezbožnih ljudi koji izvrću činjenice i iskrivljaju istinu. Sve što oni kažu posve je nepouzđano.

2,13-15 To su ljudi koji ostavljaju dobro osvijetljene staze poštenja, kako bi se iskrali u mračne hodnike zločina i nepoštenja.

Nalaze neko divlje zadovoljstvo kad čine zlo i likuju gledajući kako njihov grijeh sve okreće naopako.

Njihove su staze krive, a putevi vijuga-ju; lukavi su i opaki; trag im vodi stranputicom; lutaju.

2,16 Mudrost ne spašava čovjeka samo od društva ovakvih ljudi, nego i od kandži preljubnice i od tuđinke. Ovu bismo ženu mogli shvatiti doslovce kao bludnicu ali i kao ilustraciju lažne religije ili bezbožnoga svijeta.

Njezina je metoda laskanje: “Ne cijene te kod kuće koliko bi trebali. Ti si tako zgodan, tako talentiran. Imaš tako mnogo za ponuditi. Trebaš ljubav i suosjećajno razumijevanje, a ja sam ta koja će ti to dati.”

2,17 Takva je žena nevjerna prijatelju svoje mladosti, to jest, svome mužu. “Zaboravlja zavjet svoga Boga”, odnosno, zaboravlja bračne zavjete koje je dala pred Bogom. Izraz: “zavjet svoga Boga”, može se odnositi i na Deset zapovijedi, naročito na sedmu koja zabranjuje preljub.

2,18 Prvi dio osamnaestoga stiha, manje-više preveden kao: “jer joj kuća tone u smrt”, može se prevesti i na sljedeći način: “ona tone u smrt, koja joj je kuća” (RV, marg., slobodan prijevod). No čini se da drugi dio stiha ipak podupire uobičajeni prijevod. Naime, kada stih čitamo u cjelosti misao je sljedeća: njezina kuća

tone u smrti i stoga svi koji u nju uđu klize ka grobu. Njezini putevi vode k mrtvima, stoga će se oni koji idu za njom ubrzo naći u carstvu pokojnih duša. Budući da će svi jednoga dana umrijeti, jamačno se smrt ovdje spominje u daleko većemu značenju nego što je to zajednička sudbina svih smrtnika; mora značiti moralnu smrt koja vodi u onu vječnu.

2,19 Jednom kad takva žena uhvati čovjeka u svoju zamku, gotovo je nemoguće pobjeći. Kako se čini, ovaj stih *de facto* isključuje svaku nadu za povratak. No mnoge tvrdnje u Bibliji valja shvatiti kao opća pravila koja, dakako, mogu imati pokoju iznimku. U tomu je ovdje poanta. Jednom kad se čovjek upozna s njezinim tajnama, vrlo je teško vratiti se na pravi put.

2,20 Poveži stih 20 sa stihom 11. Mudrost nas ne čuva samo od zlih ljudi i žena tuđinki, nego nas, s druge strane, ohrabruje na druženje i zajedništvo sa čestitim i pravednim ljudima.

2,21-22 Pod Mojsijevim Zakonom, dobri i čestiti ljudi – pravedni i bezazleni, poštenu i bespriječajni – bili su nagrađeni sigurnim mjestom u kanaanskoj zemlji. Međutim, kad dođemo do Novoga zavjeta, ti materijalni blagoslovi na zemlji ustupaju mjesto duhovnim blagoslovima na nebu. No ostaje činjenica da su pravednost i pristojnost nagrađeni u ovome životu kao i u onome koji će tek doći.

Jednako je istina da će opaki biti zbrisani sa zemlje živih. Ondje nema trajnoga nasljeđa za bogohulnike.

C. Nagrade mudrosti (3,1-10)

3,1 Kao svi dobri roditelji, Mudrost želi najbolje za svoju djecu. Ona zna da to dobro može doći samo iz poslušnosti njezinim poukama, što je zapravo drugi način da se naglasi poslušnost Svetome pismu. Tako ona ovdje moli svoga sina

da te pouke i poslušnost Pismu umom ne zaboravlja, a u srcu da ih čuva.

3,2 Općenito, oni koji su poslušni svojim roditeljima žive dulje i bolje. Oni pak koji na roditelje podižu petu, odnosno bune se protiv njihova ukora i stege, prizivaju bolest, nesreće, tragedije i preranu smrt. Stoga se ovaj stih podudara s petom zapovijedi (Izl 20,12), koja obećava dug život onima koji poštuju svoje roditelje. Jay Adams piše:

Biblija naučava da duševni mir koji vodi u dug, sretniji život, potječe od držanja Božjih zapovijedi. Grižnja savjesti teret je koji lomči čovjekovo tijelo. Čista savjest značajan je čimbenik koji vodi u dugovječnost i zdravlje tijela. Prema tomu, čovjekovo somatsko (tjelesno) blagostanje u nekoj mjeri proizlazi iz blagostanja njegove duše. Tijesna psihosomatska veza između čovjekova ponašanja pred Bogom i njegova tjelesnog stanja, utvrđeni je fizikalni princip.⁶

3,3-4 “Milost i istina” (u nekim prijevodima “ljubav i vjernost”, odnosno “dobrota i vjernost”) trebaju se vidjeti u vanjskom čovjekovom ponašanju (“objesi ih sebi oko vrata”), te obilježavati i njegov unutarnji život (“upiši ih na ploču srca svoga”).

To je način na koji se može steći ugled i uspjeti (ili prema drugim prijevodima, naći milost, naklonost i dobiti bogatu nagradu) pred Božjim i ljudskim očima. Sve se opet svodi na to da je zadovoljavajući život samo onaj koji se živi u središtu Božje volje. No to otvara pitanje: “Kako ću ja znati što je Božja volja u mom životu?” Na ovo se pitanje u sljedeća dva stiha daje klasičan odgovor.

3,5 Prije svega, moramo biti potpuno predani Jahvi – duhom, dušom i tijelom. Moramo se pouzdati u njega, ne samo za spasenje naših duša, već i za upravljanje

našim životom. To mora biti predanost bez zadržke.

Potom u nama mora postojati zdravo nepovjerenje u sebe, nepovjerenje kao spoznaja i priznanje da mi sami ne znamo što je najbolje za nas, da nismo kadri voditi samoga sebe. Jeremija ovo izražava vrlo zajedljivo: “Znam, Jahve, da put čovjeka nije u njegovoj vlasti, da čovjek koji hodi ne može upravljati korake svoje!” (Jr 10,23).

3,6 I naposljetku, svuda, uvijek i u svemu moramo priznati Kristovo gospodstvo: “Misli na nj na svim svojim putovima.” Svako područje svoga života moramo predati njemu na upravljanje. Ne smijemo imati svoju volju, osim jedne jedine čiste želje da spoznamo i vršimo njegovu.

Ispunimo li ove uvjete, obećano nam je da će Bog upravljati (NKJV, izvornik; negdje “ispraviti”, “poravnati”) naše staze. On to može učiniti kroz Bibliju, preko savjeta pobožnih kršćana, kroz čudesan splet okolnosti, kroz unutarnji mir što ga donosi Sveti Duh, ili kroz kombinaciju svega nabrojanog. No sačekamo li, on će nam smjernice učiniti tako jasnim, da bi odbiti ih značilo sigurnu neposlušnost.

3,7-8 Taština nas stavlja “na čekanje”, barem što se tiče Božjega vodstva, odnosno njegovih smjernica. Kad se bojimo Jahve i klonimo od zla, to znači da je sav naš “sustav stavljen u pogon”. To donosi zdravlje (ili lijek) našem tijelu i snagu (ili okrepljenje; dosl. “zalijevanje” ili “osvježenje”) našim kostima. Ovdje ponovno, licem u lice, vidimo tijesnu povezanost između čovjekova moralnog i duhovnog stanja i tjelesnoga zdravlja.

Procjenjuje se da su strah, tuga, zavist, ljutnja, mržnja, krvnja, kao i drugi emocionalni stresovi, uzročnici za više od 60 % bolesti. Dodajmo tomu strahovit danak što ga uzima alkohol (ciroza jetre), duhan (emfizem, rak, bolesti srca i krvožilnoga

sustava), nemoral (spolne bolesti, AIDS), i shvatit ćemo da izraz: “On će upravljati tvoje staze” doslovce znači: “On će tvoje staze ispraviti” ili “poravnati”, no upravljanje je nedvojbeno uključeno u to obećanje. Salomon je, po božanskome nadahnuću, bio daleko ispred svoga vremena na polju medicinske znanosti.

3,9 Kristovu gospodstvu možemo dati čast i načinom na koji upravljamo svojom imovinom. Sve što imamo pripada njemu. Mi smo samo upravitelji, odgovorni za nadzor. Naša je privilegija izabrati skromne životne standarde za sebe, sve iznad toga dati za rad za Boga i pouzdati se u njega za budućnost. Poput Davida Livingstona, trebamo odlučiti da nećemo smatrati važnim ono što posjedujemo, osim u odnosu na Božje kraljevstvo.

3,10 Darežljivome su Židovu u Starome zavjetu bile obećane prepune žitnice i kace koje se prelijevaju vinom. I mada su naši blagoslovi više duhovne naravi, i dalje je točno da Boga ne možeš nadmašiti u davanju.

D. Mudrost kao dobitak (3,11-20)

3,11-12 Gospodinu možemo odati čast i tako što ćemo se pokoriti njegovoj stegi. Prečesto na stegu ili opomene gledamo kao na kaznu, a one zapravo obuhvaćaju sve što je uključeno u pravilan odgoj djeteta – pouku, upozorenje, ohrabrenje, savjet, opomenu (popravku) i karanje (kaznu). Sve što Bog dopusti da dođe u naš život ima svoju svrhu. Ne smijemo to omrznuti niti prezirati. Ne smijemo, dakako, ni zazirati od toga, ali ni pokleknuti i predati se kad trpimo ukor. Bolje bi bilo da nas veoma zainteresira da se Božja nakana ostvari kroz tu stegu, te da i mi stoga uberemo maksimum dobitka. Božji konačni cilj u stegama kojima nas odgaja tijekom života jest da postanemo sudionici njegove svetosti.

Stega je dokaz ljubavi, a ne ljutnje.

Karanje je dokaz sinovstva (vidi: Heb 12,6-8).

Misao: Vrtlar potkresuje vinovu lozu, no draču ne potkresuje.

3,13 Blažen je čovjek koji je stekao mudrost, a to je osobito točno kad se sjetimo da Mudrost na ovome mjestu predstavlja Isusa Krista. Stavimo Kristovo ime u sljedeće stihove i pogledajmo što će se dogoditi.

3,14 Korist od poznavanja Gospodina Isusa Krista daleko nadilazi svaki dobitak koji bi čovjek mogao steći od srebra i zlata. On daje ono što novac nikad ne može kupiti.

Radije ću imati Isusa nego srebro
i zlato.

Radije ću biti njegov nego imati
bezmjerno bogatstvo,
radije ću imati Isusa nego kuće
i zemlju,

radije bih da me vodi njegova
probodena ruka
nego da budem kralj beskrajnoga
carstva,

a da me drži strašna sila grijeha.
Radije ću imati Isusa nego bilo što
što ovaj svijet danas nudi.

– *George Beverly Shea*

Tvoje je blago neiscrpno,
u tvojim je riznicama prava radost,
što me briga za aplauz svijeta,
ili blještavi sjaj njegovih dijamanta?
Više vrijedi jedan osmijeh od tebe
nego sve dragocjenosti što ih zemlja
ima,
ne želim ništa što čovjek može dati,
jer ja Isusa u srcu imam.
Da, Ljubljeni tvoj i moj je sada;
mogu li biti bogatiji?
Jer sve što je on i sve što ima,
sve je to moje, pripada i meni.

– *Nepoznati autor*

3,15 On je skupocjeniji od bisera ili od

bilo kojega dragulja, za njim se žudi više nego za bilo kojim zemaljskim dobitkom.

3,16 Jednom rukom nudi dug život, za-pravo vječni život. Drugom daje duhovno bogatstvo i čast.

3,17 Svi su njegovi putevi putevi miline, a sve su njegove staze pune spokoja. “Kamo on vodi, putovanje je milina, gdje on pokazuje put, sve je puno spokoja” (Knox, alt.; slobodan prijevod).

3,18 Onima koji ga se drže, Isus je kao drvo čiji plodovi daju život vrijedan življenja. Sretni su oni koji ostaju blizu njega.

3,19-20 Ova dva stiha opisuju Božju mudrost u stvaranju svijeta, u sudu i u promisli za sve što je stvorio. U stvaranju, Jahve je utemeljio zemlju i utvrdio nebesa. Svojim je znanjem otvorio bezdane u vrijeme velikoga potopa. Svojom promisli on podiže vodu iz oceana u oblake, a onda je ponovno spušta na zemlju u obliku kiše.

A tko je bio ta aktivna sila dok je Bog sve ovo činio? Bio je to Krist, Božja Mudrost (Iv 1,3; Kol 1,16; Heb 1,2).

E. Praktična mudrost (3,21-35)

3,21 Privilegij primanja pouke od Mudrosti po kojoj je stvoren, i koja podupire sav svemir, prevelik je da bi se propustio. Ne smijemo ga izgubiti iz očiju, nego trebamo sačuvati razboritost i oprez.

3,22-24 Oni nam daju unutarnju životnu snagu (“život tvojoj duši”) i vanjsku ljepotu (“ures vratu tvome”).

Omogućavaju nam da bez straha kročimo svojim putem, bez opasnosti da ćemo se spotaći, saplesti ili poskliznuti.

Jamče nam dobar san, bez griznje savjesti i bez straha u umu.

3,25 Čuvaju čovjeka od nenadane strahote i nagle propasti što stiže bezbožnike. Oni koji zavide prividnome blagostanju bezbožnika ne shvaćaju kakve su opasnosti ugrađene u njihov način živo-

ta – opasnosti kao što su iznude, krađe, osvete, podmičivanja, ucjene, otmice i ubojstva.

3,26 Jahve čuva one koji idu njegovim putevima. On neće dopustiti da nam noga upadne u zamku. Često smo svjesni Božjih čudesnih djela izbjavljenja. No to što mi opazimo samo je vrh ledenoga brijega. Jednoga ćemo dana potpunije shvatiti od čega nas je sve Bog spasio, kao i za što nas je sve sačuvao.

3,27 Obrati pozornost na odričan oblik u stihovima 27-31: “Ne uskrati... ne reci... ne kuj zla... ne pravdaj se (ne svadaj se)... nemoj zavidjeti... niti slijediti (ne izabiraj)...”

Prvo, ne uskraćuj dobročinstva potrebitima (u NKJV dosl. “Ne uskraćuj dobra onima kojima je potrebno” ili “koji ga očekuju”, “kojima si dužan”), kad god si u položaju da možeš dati. Stoga se ovo može odnositi i na zarađene plaće, na dug koji treba vratiti, na posuđeni alat itd.

No u širem smislu, ovaj stih znači: “Ne uskraćuj ljubaznost niti dobro djelo onome koji na to ima pravo” (vidi Bakoćićev prijevod: “Ne odreci dobra onom koji na njih pravo ima, kad mu možeš učiniti” – op. prev.). Ova naredba možda stoji ovdje kako bi se upozorili pravednici da ne postanu zaokupljeni svojim pravnim odnosom s Bogom do te mjere da zanemare svoju odgovornost prema drugima (vidi Jakovljevu poslanicu 4,17).

3,28 Ne odgađaj pomoć svome bližnjemu za sutra, kad mu možeš izaći u susret već danas.

A tko je moj bližnji? Svatko tko treba pomoć.

Što moj bližnji treba? Treba čuti Radosnu vijest o spasenju.

Potakne li Sveti Duh tvoje srce na svjedočenje nekome, to trebaš učiniti već danas. Nikad nemoj odbiti poticaj Svetoga Duha.

3,29 Ljubav prema bližnjemu zabranjuje nam kovati zlo protiv njega dok on

s povjerenjem i ništa ne sluteći boravi tu pokraj nas – vrata do vrata, kuću do kuće. Ovim se zabranjuju sve zlobne, sarkastične i okrutne odmazde koje prečesto prate prepirke među susjedima.

3,30 Ovdje smo upozoreni da ne započinjemo svađu s osobom koja je ničim nije izazvala. U svijetu već ima previše sukoba i bez našeg nepotrebnog izazivanja novih!

3,31-32 Može nam se učiniti da nasilnik na svim svojim putevima doživljava trenutačan uspjeh. No mi mu ne smijemo zavidjeti na blagostanju koje uživa, niti slijediti njegov put. Jahvi su pokvarenjaci odvratni, mrzi ih, gnuša ih se i prezire ih, a s pravednicima je prisran prijatelj (vidi: Ivan 14,23).

3,33 Božja osuda ili njegovo povjerenje; njegovo prokletstvo ili blagoslovi – eto to je izbor! Nad kućom bezbožnika lebdi mračan oblak; nad stanom pravednika sija sunce Božje milosti.

3,34 Ponovno možemo birati između Božjega prezira i njegove milosti. On se podsmijeva podsmjevačima, a poniznima daruje milost. Značaj ovoga izbora vidi se i u tomu što je ovaj stih dvaput naveden u Novome zavjetu (Jak 4,6; 1. Pt 5,5).

3,35 I naposljetku, imamo izbor između časti i sramote. Mudri će baštiniti slavu (čast); bezumnici će postati dobro poznati kao oni koji su pali u nemilost (sramotu).

F. Mudrost kao obiteljsko blago (4,1-9)

4,1 U prvih devet stihova Salomon se prisjeća pouka koje je njemu predao njegov otac i potiče svoju djecu da ne žale truda u stjecanju mudrosti. Mudre izreke obiluju poticajima mladima da slušaju pouke mudroga oca.

4,2 Isplati se njegovati prijateljstvo s pobožnim, starijim ljudima. Od njih se može mnogo naučiti i okoristiti se njihovo-

vim višegodišnjim iskustvom. Njihov je nauk dobar i ne treba ga prezreti.

4,3 Ovdje Salomon upućuje na vrijeme kada je on bio sin svoga oca i “nježan jedinac u svoje matere”. On zapravo nije bio sin jedinac, no možda izraz “nježan jedinac u svoje matere” znači “miljenik svoje majke”, kako prevodi Knox.

4,4 Salomonov otac David je učio svoga sina da zadrži njegove mudre savjete u svome srcu, te tako živi život koji vrijedi. Sažetak Davidovih uputa nalazi se u stihovima 4b-9.

4,5-6 Njegova je glavna briga bila da mu sin stekne mudrost i razbor – što ustvari znači da živi za Gospodina. Ma što Salomon radio, neka ovo nikad ne zaboravi, jer doista vrijedi samo onaj život koji se živi za Boga.

4,7 Prvi korak ka stjecanju mudrosti jest motiviranost i odlučnost. U životu dobivamo ono za što se osobito trudimo. Tako bismo trebali steći mudrost po svaku cijenu, a tijekom procesa trebali bismo doći i do razboritosti i pronicavosti. Ovo, između ostaloga, znači da ćemo naučiti izabrati između zla i dobra, dobra i najboljega, bezdušnoga i duševnoga, privremenoga i vječnoga.

4,8 Stavimo li Mudrost na prvo mjesto među našim prioritetima, ona će nas darežljivo uzvisiti; prigrlimo li je s ljubavlju, donijet će nam čast i proslaviti nas.

4,9 “Ukrasit će te ljupkošću, okrunit će te slavom” (Moffatt – slobodan prijevod). Mudrost svojoj djeci daje moralnu ljepotu. Usporedi, na primjer, odurnost života predanog ruspunosti i nemoralu.

G. Mudrost i dvije staze (4,10-27)

4,10 Nakon što je završio s prenošenjem savjeta svoga oca, Salomon nastavlja obraćanje svome sinu. Opće je pravilo, mada ne bez iznimki, da čist život vodi u dug život. Razmisli kako su duhan, al-

kohol, droge i seksualni grijesi izravno povezani s bolestima i smrću.

4,11-12 Otac može biti zadovoljan kad zna da je svoga sina poučio putu mudrosti i da mu je dao dobar primjer. Naime, poučavanje uvijek mora pratiti dobar primjer. Očeva djela govore glasnije od njegovih riječi.

Sin koji ide pravom stazom hodat će neometeno, a potrči li, neće se spotaknuti.

U sirijskoj verziji stoji: “Dok hodaš korak po korak, ja ću otvarati put pred tobom.” Ovo nas uči dvama važnim načelima: prvo, Bog nas vodi korak po korak, što znači da nam ne otkriva sve nakane odjednom. Drugo, Bog vodi ljude kad se oni kreću prema njemu. Brod mora biti u pokretu da bi kapetan mogao njime upravljati. Isto je i s biciklom; možeš ga voditi samo ako se kreće. A tako je i s nama; Bog nas vodi kad se krećemo ka njemu.

4,13 Trebamo se čvrsto držati pouke i ne dopustiti da nam izmakne. Mudrost trebamo čuvati kao što se čuva život, jer ona jest naš život, osobito kad o njoj mislimo kao o utjelovljenoj Mudrosti u osobi Gospodina Isusa Krista.

4,14 Stihovi 14-19 upozoravaju nas na loše društvo te uspoređuju stazu tame sa stazom svjetla.

Ovi poticaji protiv povezivanja s nepravednicima ne zabranjuju nam svjedočenje, ali nam nedvojbeno zabranjuju zajedništvo s njihovim nakanama.

4,15 U ovim kratkim, odsječnim zapovijedima čuje se prizvuk hitnog upozorenja. Bježi od života u grijehu. Nemoj ni proći pokraj njega kako bi ispitao što se dešava. Zaobiđi ga. Nastavi dalje. Možda se takav put učini zanimljivim, intrigantnim i uzbudljivim, no naposljetku će te uništiti.

4,16-17 Pristaše grijeha ne mogu dobro spavati ako nisu učinili kakvo zlo, ako ne obave kakav mračan, sumnjiv posao. Do-

bivaju neizlječivu nesanicu ako koga ne namame u propast i nesreću.

Njihova je hrana kruh prijevare, a piće vino nasilja. Ili bismo mogli reći da je opačina njihova hrana i piće.

Ovi stihovi prikazuju vrlo drastičnu sliku grešne čovjekove prirode. Budući da mu je grijeh u prirodi, sagrješenje je za njega isto što i hrana i piće za tijelo. Ovaj se ulomak ne odnosi samo na zločince. (Vidi komentare za Knjigu proroka Jeremije 17,9.)

4,18-19 Nije tako u životu pravednika. Njegova je staza kao svjetlost svanuća koje sija sve jasnije do potpunog dana. Drugim riječima, staza pravednika sve vrijeme postaje sve bolja i svjetlija.

Opaki teturaju po dubokome mraku, ne znajući o što će se spotaknuti.

4,20 Salomon nastavlja poticati svoga sina da pazi na njegove mudre upute. U ovakvim bismo stihovima trebali čuti Gospodnji glas koji se obraća nama.

4,21 Za naše je dobro da ne ispuštamo iz vida pouke Mudrosti, već da ih kao blago pohranimo u srcu.

4,22 Riječi mudrosti daju život i nadahnete su. Kao što je Isus rekao: "Riječi koje sam vam ja rekao jesu duh i život" (Iv 6,63).

One daju zdravlje cijelome tijelu jer oslobađaju čovjeka od grijeha i stresova koji izazivaju mnoštvo bolesti.

4,23 Stihovi 23-27 starozavjetni su ekvivalenti Poslanice Rimljanima 12,1. Oni nas preklinju da cijelo svoje biće predamo Bogu – srce, usta, usne, oči i noge. Bog počinje s unutarnjim čovjekom, za tim djeluje prema van.

Prvo je srce. Ono govori o unutarnjem životu, umu, mislima, pobudama, željama. Um je izvor iz kojega teku djela. Ako je izvor čist, bit će čist i potok što teče iz njega. Čovjek je onakav kakve su mu misli. Prema tomu, ovaj stih naglašava značaj čistoga misaonog života.

4,24-25 Lažljiva usta označavaju ne-

pošten govor, okolišanje. Prijevarne usne upućuju na neiskrenu i podmuklu komunikaciju.

Oči i pogled (trepavice ili vjeđe), upravljani pravo, govore o životu koji ima samo jedan cilj – ne skreće za grijehom niti za bilo čime nedostojnim. U vrijeme kad nas sredstva javnog priopćavanja bombardiraju promidžbenim programom, osmišljenim tako da probudi naše životinjske nagone, moramo naučiti upraviti pogled u Isusa (Heb 12,2).

4,26-27 Budemo li pazili na stazu svetosti, svi će naši putevi biti dobro uređeni i sigurni.

Duž cijeloga puta, i s lijeve i s desne strane, nalaze se pokrajnje ulice i staze što vode u svratišta grijeha. "Budimo vjerni Isusu, mada nas zovu tisuće glasova iz svijeta."

Kad se nađeš u iskušenju da odeš na sumnjivo mjesto, zapitaj se: "Želim li da me Isus tamo zatekne kad se vrati?" "Drži svoj korak daleko oda zla!"

H. Ludost nemorala (pogl. 5)

5,1-2 Salomon brižno upozorava svoga sina na napasne grijehe mladosti. Oni koji paze na mudre savjete i uče iz iskustva drugih razvit će razboritost i sačuvati oprez. Budući da im je govor čist i istinit, čuva ih od upadanja u nevolje. Samo je Božja riječ dovoljna zaštita od zavođenja i obmana, koji u naše vrijeme bujaju sa svih strana. Zato Pavao i potiče Timoteja da se čvrsto drži Svetoga pisma kad je okružen otpadničtvom (2. Tim 3,13-17).

5,3 Ostatak petoga poglavlja bavi se onim što se naziva "najstarijim zanatom na svijetu" – prostitucijom. Preljubnica (bludnica, zavodnica, tuđa žena – već ovisno o prijevodu) jest prostitutka – žena koja se prodaje u najnižu svrhu. Ona može biti i simbol grijeha, opakoga svijeta, lažne religije, idolopoklonstva ili bilo kog drugog zavodljivog iskušenja s

kojima se suočavaju “sinovi čovječji”. S njezinih usana kaplje med – slatke su, glatke i varljive. Laskav je, prepređen i vješt govornik.

5,4 U početku se čini ljupkom i poželjnom, ali je na posljetku gorka kao pelin. Stara je to priča – grijeh je privlačan dok je pred nama, ali je strašan kad je za nama.

Cijena za odlazak s njom u krevet golema je – grižnja savjesti, žaljenje, skandal, spolna bolest, uništen brak, uništen dom, duševni poremećaj i mnoštvo drugih zala.

5,5-6 Ona svoje žrtve odvodi jednosmjernom ulicom u smrt i pakao. Razvratnoj ženi uopće nije stalo do dobrog života; ne mari za njega. Njezin je karakter nestabilan i prevrtljiv; čak niti ne shvaća koliko je nisko pala. “Put života nije za nju, prijevarne su i skliske njezine staze” (Moffatt – slobodan prijevod).

5,7 Dok razmatra sve što je u igri, Salomon upozorava svoju djecu (izvornik, NKJV, Grubišić, Bakotić, Daničić; ostali imaju “sin” ili “sinovi”) da ga poslušaju, te da ne odstupaju od njegovih riječi.

5,8 Dobra je zaštita držati se što je dalje moguće od iskušenja. Beskorisno je tražiti od Boga izbjavljenje, ako ćemo se i dalje igrati sa stvarima ili mjestima koja su povezana s grijehom.

U nekim je slučajevima zapravo nužno pobjeći. Josip je to učinio; i mada je izgubio ogrtač, sačuvala je čistotu i na kraju dobio vijenac.

Da bismo poslušali zapovijed iz osmoga stiha možda ćemo morati promijeniti posao, preseliti se na drugo mjesto, ili poduzeti neki jednako odlučan korak.

5,9-10 Oni koji posjećuju javne kuće uludo rasipaju svoju mušku snagu i najbolje od svojih zlatnih godina daju okrutnoj zavodnici.

Pored toga, “ugledni” građani koji imaju tajne ljubavne veze – bilo doslovce, bilo preko pornografije, filmova i video kazeta “za odrasle” – često se nađu

kao žrtve ucjene. Ne plate li mito za zaštitavanje skandala, prijeti im izlaganje javnome poniženju.

5,11 Kraj takvog života prati dugo ridanje, dok se tijelo muči bolujući od gonoreje, sifilisa, sljepoće, bolesti lokomotornog sustava, AIDS-a i emocionalnih poremećaja.

5,12-13 Tu je i dodatni teret žalosti i kajanja. Uništena olupina od čovjeka sama sebi prigovara što nije poslušala roditelje, vjeroučitelje, kršćanske prijatelje. Izbjegao bi bezdane jada, patnje i boli, no bio je suviše tvrdoglav da čuje opomenu.

5,14 Postoji mogućnost i da će biti izložen javnoj sramoti. Čini se da je to misao ovoga stiha, mada bi značenje moglo biti i kazna za njegova nedjela.

5,15-16 Figurativnim jezikom, Salomon savjetuje svoga sina da seksualno zadovoljstvo traži sa svojom ženom; da s njom uživa život čiste, bračne ljubavi.

Slijedimo li prijevod KJV (također Daničić), šesnaesti stih opisuje blagoslove vjernosti u braku koji se sa blagoslovljenoga bračnog para šire na svu obitelj i prijatelje.

Međutim, NKJV (također Šarić, KS, Grubišić, Martinjak, Bakotić) mijenja ovaj stih u pitanje: “Moraju li se tvoji izvori razlijevati i tvoji potoci teći ulicama?” Ovo je slikovit opis apsolutnog rasipanja čovjekove reproduktivne moći, koje dolazi kao posljedica odlazaka k prostitutki.

Knox ovaj stih prevodi: “Stoga neka tvoji izdanci bujaju, kao što vode teku iz tvoga izvora i razlijevaju se po ulicama.” Izvor je ovdje žena, a vode su djeca koja bučeći jure iz kuće i igraju se radosni na ulici.

5,17 Pravi je brak isključiv, zatvoren, a djeca u takvome braku uživaju osjećaj pripadnosti. Stoga ovaj stih upozorava na tragediju izvanbračne djece i na upitno podrijetlo onih koji su rođeni kao posljedica promiskuitetnoga spolnog života.

5,18 Izvor je i na ovome mjestu slikovni prikaz supruge. Neka muž traži radost i zajedništvo u ženi svoje mladosti. "Ostavljajući sve druge" čovjek otkriva, kako to kaže Michael Griffiths, da "nema kraja bogatstvu što izvire iz takvoga isključivog odnosa, kao što nema kraja ni toplini dobrodošlice koja se iz njegova doma pruža da blagoslovi druge."⁷

5,19-20 Neka čovjek čuva intimnost bračne zajednice za svoju ženu, i neka s njom postupa kao s ljupkom i milom osobom, kakva i jest. Neka se uvijek naslađuje njezinim gestikulacijama, neka ga njezina ljubav bez prestanka zanosi.

Jer, zašto bi se zanosio lažnom ljupkošću preljubnice? Zašto bi u naručju držao tuđinku?

5,21-22 Mada ga ljudsko oko možda nije vidjelo kako odlazi u javnu kuću, u motelsku sobu ili na tajni sastanak, Bog ipak vidi sve što se događa. "Tajni je grijeh na zemlji javni skandal na nebu."

Čovjek ne može sagriješiti i izvući se. Posljedice ugrađene u grijeh neizbježne su. Stoga Jay Adams savjetuje:

Grešne je navike teško prekinuti, ali ne prekinu li se, svezat će svoju žrtvu još čvršće. Ščepaju je užad vlastitoga grijeha i stežu sve više. Uskoro čovjek otkriva da ta spirala grijeha neprestano ide silaznom putanjom i vuče ga za sobom. Zarobljen je i svezan strahovito stegnutim užadima. Naposljetku postaje njegov rob.⁸

5,23 Ellicott naziva ovaj stih završnom scenom u životu razuzdana čovjeka. On se nije htio učiti samokontroli. Ishod je njegova smrt. "Umrijet će jer pameti nema; vlastita ga glupost uništava" (Moffatt – slobodan prijevod).

Situacija pjesnika Shelleya odlična je ilustracija ovoga ulomka. U svojoj taštini, rugao se zamisli jednoženstva, kao da se tu radi o ženidbi s jednom, a razo-

čaravanju tisuća drugih. Ishod njegova pristupa, prema Griffithsu, bilo je napuštanje bračne zajednice, samoubilačke sklonosti, izvanbračna djeca i ljubomora. G. Sampson se pita: "Postoji li u životu ijednog pjesnika takav trag nesreće kakav je ovaj 'prekrasni, ali neuspješni' anđeo ostavio za sobom?"

I. Ludost neoprezna jamstva, lijevnosti i nevaljalstva (6,1-19)

6,1 Prvih pet stihova predstavljaju upozorenje na jamčenje za druge, odnosno na prihvaćanje odgovornosti za tuđi dug, u slučaju da ga ta osoba ne može platiti. Pretpostavimo da tvoj prijatelj želi kupiti auto na kredit, ali nema mogućnosti za kredit. Zajmodavac (kreditna tvrtka, banka, ovisno o sustavu) zahtijeva potpis nekoga tko može platiti dug u slučaju da dužnik ne izvrši svoje novčane obveze. Prijatelj dođe k tebi i traži ti da s njim potpišeš mjenicu. To znači da ćeš ti platiti njegov dug ako on to ne učini.

Prijatelj je u ovome stihu tvoj bližnji. Tuđinac (drugi) je zajmodavac kojemu ti daješ svoje jamstvo.

6,2 "Vezao si se vlastitim usnama, uhvatio se riječima svojih usta." Drugim riječima, ako si preneglio s obećanjem, upao si u zamku. Bila je to golema greška.

6,3 Sad bi najbolje bilo osloboditi se ugovora. Nastoj nagovoriti svoga prijatelja da ukloni tvoj potpis s mjenice koju si nepromišljeno potpisao.

6,4-5 Stvar je toliko važna da se ne smiješ smiriti sve dok se ne oslobodiš ove obveze. Trebaš se iz nje oteći kao gazela iz mreže lovca, ili kao ptica iz ruku ptičara.

Ali zašto Biblija tako strogo upozorava na jamstvo? Nije li ljubaznost učiniti nešto takvo za prijatelja ili bližnjega? Možda se čini da je jamčenje za drugoga ljubazno, no to uopće ne mora biti tako.

1. Možda mu tako pomažeš u kupovini nečega što po Božjoj volji ne treba imati.
2. Možda ga potičeš na rasipništvo ili čak na kockanje.
3. Ako on ne izvrši svoju obvezu i ti dođeš u situaciju da moraš platiti za nešto što nije tvoje, prijateljstvo će završiti i postat ćeš ogorčen.

Bilo bi bolje izravno mu dati novac, ukoliko postoji opravdana potreba. No jamac, u svakome slučaju, ne trebaš biti.

6,6-7 Stihovi 6-11 prigovor su protiv lijenosti. Mrav je naš primjer i od njega trebamo učiti dok ga promatramo kako trčkara tamo-amoo, neprestano u pokretu i često s golemim teretom na leđima. Mnogo toga postiže bez upraviteljskih odluka šefa, nadzornika ili nadstojnika. Dok promatramo roj mrava, čini se kako se sumanuto kreću u svim smjerovima, no njihova je aktivnost svrshodna i točno usmjerena, mada ne postoji očigledan zapovjedni lanac.

6,8 Ova malena stvorenja ljeti marljivo i predano i prikupljaju jelo u doba žetve. Ovdje naglasak nije na stvaranju zaliha hrane za budućnost, nego na vrijednom radu sada, u ovome trenutku.

Ovaj se ulomak ne smije rabiti za poučavanje kršćana da trebaju stvarati zalihe za "crne dane". Nama je zabranjeno skupljati blago na zemlji (Mt 6,19). Istina je da se mravi doista pripremaju za budućnost; također je istina da bi se i kršćani trebali pripremati na svoju budućnost. No razlika je u tomu što je budućnost mrava na ovoj zemlji, a budućnost vjernika je na nebu. Mudri kršćani, stoga, sabiraju sebi blago na nebu, ne na zemlji.

6,9 Lijenčina, kako se čini, posjeduje beskonačan kapacitet za spavanje. Njegova je ideja vodilja sljedeća: "Lijepo je ujutro ustati, ali još je ljepše ostati u krevetu." Čini se da je razvio trajnu gluhoću za zvuk budilice.

6,10-11 Kad se konačno probudi, kaže: "Neka me još samo malo; još malo sna, još malo drijemanja, još samo malo kratkoga, lijepog počinka."

Ostali će ukučani možda čekati, ali dani siromaštva neće. "I doći će tvoje siromaštvo kao skitač i tvoja oskudica kao oružanik."

6,12 Stihovi 12-15 klasičan su opis varalice. To je zlonamjerni nevaljalac, čiji lukavi osmijeh prikriva podmuklo srce. On hoda naokolo s lažima na usnama.

6,13-14 Služi se svakom vrstom sugestivnih gesta i zlokobnih kretnji, kako bi dao znak svom suučesniku ili skrenuo pozornost svojoj žrtvi. Namiguje očima, lupa ili struže nogama, daje znakove prstim.

Njegovo je srce ispunjeno zlom i opaćinom; neprestano kuje zavjere, plete spletke, smišlja psine i zameće svađe.

6,15 "Zato će mu iznenada doći propast, i učas će se slomiti i neće mu biti lijeka." Potražiš li dovoljno uporno, vjerojatno ćeš naći ilustraciju ovoga stiha u današnjim novinama.

6,16 Sve ono što obilježava ovoga opakog čovjeka (st. 12-15) Bog mrzi (st. 16-19), osobito zametanje svađe (usporedi stihove 14 i 19).

Obrazac: "šest je stvari... a sedam... je" može značiti da je spisak konkretan, ali ne i iscrpan. A može značiti i da je sedmo gore od svega.⁹

6,17 "Ohole oči." Oholost je prah koji obožava sam sebe. Osobni sluga jednoga imperatora rekao je:

Ne mogu poreći da je moj gospodar bio tašt. Morao je biti glavni lik u svemu. Ako je išao na krštenje, htio je biti dijete. Ako je išao na svadbu, htio je biti mladenka. Ako je išao na sprovod, htio je biti leš.¹⁰

"Lažljiv jezik." Jezik je stvoren da slavi Boga. Lagati znači izopačiti njego-

vu namjenu u nešto što je neplemenito i podlo. Smije li vjernik ikad lagati? Je li laž katkad ispravna? Odgovor je da Bog ne može lagati i ne može tu privilegiju dati drugima.

“Ruke koje prolijevaju krv nevinu.” Svaki ljudski život ima beskrajnu vrijednost pred Bogom. On je to dokazao plativši beskrajnu cijenu našeg otkupljenja na Golgoti. Uvođenje smrtno kazne (Post 9,6) odražava Božji stav prema ubojstvu.

6,18 “Srce koje smišlja grešne misli.” Ovo se, dakako, odnosi na um koji neprestano kuje neko zlo. Gospodin Isus Krist nabrojao je neke od tih opakih misli u Evanđelju po Marku 7,21-22.

“Noge koje hitaju na zlo.” Bog ne mrzi samo um koji smišlja zlo, nego i noge koje ga željno hitaju provesti.

6,19 “Lažan svjedok koji širi laži.” Ovdje je u pitanju javno svjedočenje u sudnici. U stihu 17b radi se više o svakodnevnim razgovorima.

“Čovjek koji zameće svađe među braćom.” Ovdje je veoma upadljivo to što Bog svrstava čovjeka koji izaziva svađe među braćom u istu grupu s ubojicama, lašcima i krivokletnicima!

Koji od sedam prethodno nabrojanih grijeha bi se mogao povezati sa suđenjem i raspećem našega Gospodina?

J. Ludost preljuba i bludništva (6,20-7,27)

6,20 Od ovoga mjesta ponovno se obrađuje tema preljuba ili nevjere. Učestalost kojom se ova tema vraća nije slučajna. Riječi iz stiha 20 neka su vrsta obrasca koji se redovito rabi prije nego što će se iznijeti važne upute.

6,21 Shvaćajući Pismo krajnje doslovno, neki su Židovi u Isusovo vrijeme mislili da izvršavaju poruku ovoga stiha tako što su nosili “filakterije” ili molitveno remenje, malene kožne kutijice pričvr-

šćene na remen, koje su sadržavale ulomke iz Pisma. Tijekom molitve, Židovi su jedan filakterij vezivali oko lijeve ruke (blizu srca), a drugi oko čela (u blizini vrata). Neki ih Židovi rabe i danas.

Međutim, *pravo* je značenje ovoga stiha da Božju riječ trebamo do te mjere učiniti dijelom svoga života da ona uvijek bude s nama, da nas prati i usmjerava kamo god pođemo. Nije stvar samo u očiglednom poštovanju Svetoga pisma, nego u pokoravanju i poslušnosti njegovim riječima duboko iz srca.

6,22 Poslušnost Božjoj riječi omogućuje:

Vodstvo – “da te vode kada hodiš.”

Zaštitu – “da te čuvaju kada spavaš.”

Upute – “da te razgovaraju kad se probudiš.”

6,23 Ovaj stih naglašava i obrazlaže prethodni:

“Jer je zapovijed svjetiljka” – za vodstvo.

“pouka je svjetlost” – za zaštitu.

“opomene stege put su života” – za pouku.

6,24-25 Božja riječ, između ostaloga, čuva čovjeka od žene tuđinke i njezina neiskrenog, laskavog jezika.

Neka nikoga ne prevari njezina ljepota i neka se nitko ne da zavesti zavodljivim treptanjem njezinih trepavica.

6,26 Tumačenje ovoga stiha razlikuje se prema različitim prijevodima.

Prva je zamisao da bludnica dovodi čovjeka do siromaštva (spada na komad kruha) te da zbog preljubnice može izgubiti svoj dragocjeni život (NKJV, NASAB; Šarić, Martinjak, Bakotić, Daničić). Zaplitanje i u jednu i u drugu mrežu skupo se plaća.

RSV prevodi: “jer je bludnicu moguće unajmiti za štrucu kruha, no preljubnica

lovi sâm čovjekov život.” (Kršćanska sadašnjost ima: “jer bludnici dostaje i komad kruha, dok preljubnica lovi dragocjeni život”; slično je još kod Grubišića.) Ovdje se vidi razlika između bludnice, koju je moguće unajmiti, i preljubnice, koja nije zadovoljna sve dok ne stekne potpunu vlast nad čovjekom s kojim vrši preljub.

6,27-28 Imati nedopušten odnos sa ženom drugoga čovjeka isto je kao i nositi oganj u njedrima. Ne možeš to učiniti, a da ti se ne upali odjeća. Isto je i kad hodaš po živome ugljvlju; ne možeš to učiniti, a da ne opečeš noge. Griffiths upozorava:

Krajnja je glupost počinuti preljub, jer će posljedice biti samouništenje, nanošenje boli, beščašće, sramota i trajno tinjajući gnjev oštećenih strana.¹¹

6,29 Zato je sigurno da će čovjek koji ide k ženi svoga bližnjega biti uhvaćen i kažnjen. Postoji princip u moralnome univerzumu po kojemu se svaki takav grijeh uglavnom iznosi na vidjelo. Čak i ako se, uz vrlo slabu mogućnost, njegov grijeh ne objelodani u ovome životu, morat će za njega položiti račun u idućem.

6,30-31 Ovi stihovi mogu biti shvaćeni na dva načina. Prema nekim prijevodima (KJV, NKJV; Martinjak, Grubišić, Daničić) ljudi imaju određenu mjeru suosjećanja kad čovjek ukrade hranu kako bi nahranio sebe i svoju gladnu obitelj, no čak i tada, kad ga uhvate, mora nadoknaditi sedmerostruko, pa makar to značilo i gubitak svega što ima.

Prema drugim prijevodima (RSV; Šarić, Kršćanska sadašnjost, Bakotić), bilo stavljanjem ovoga stiha u upitni oblik ili izravnim prijevodom, nagovještava se da ljudi *doista* preziru lopova, čak i ako krađe da bi utolio glad, te da takav čovjek mora izvršiti potpun povrat ukradenoga.

U svakome slučaju, poanta je u tome da i lopov može izvršiti naknadu za svoj

zločin, dok preljubnik nikad ne može potpuno izbrisati štetu koju je načinio.

6,32 Tko čini preljub nema razuma, jer uništava sam sebe – društveno, duhovno, moralno, a možda čak i tjelesno (Pnz 22,22).

6,33 Za jedan trenutak strasti dobiva udarce i porugu (NKJV, Šarić), možda od razjarenoga prevarenog muža. Također dobiva sramotu koja će ga pratiti ostatak života. (Slava Bogu jer postoji oprostjenje po Gospodinu Isusu Kristu, ako se čovjek pokaje, prizna i ostavi svoj grijeh.)

6,34 Ovdje vidimo bijes ljubomornoga muža koji se neočekivano vraća kući i zatiče svoju ženu u naručju drugoga muškarca. Kad se taj počne svetiti, neće ga umilostiviti nikakve molbe niti isprike.

6,35 Ma što mu počinitelj nudio kao zadovoljštinu, to neće umiriti muža; nijedan otkup ne može podmiriti dug za nasilje koje je izvršeno nad njegovim brakom.

7,1 Sedmo poglavlje nastavlja upozoravati mladiće da ne uništavaju svoj život nemoralom. Trebaju čuvati ove nadahnute zapovijedi kao blago, vrednije od zemaljskoga, materijalnog bogatstva.

7,2 Poslušnost Božjoj riječi put je ka izobilnom životu. Stoga je treba čuvati kao zjenicu oka. S obzirom na ovaj izraz, *International Standard Bible Encyclopedia* kaže:

Očna jabučica, ili *bulbus oculi*, sa zjenicom u sredini, glavni je dio osjetila vida u obliku kugle, otkuda potječe i njezin naziv. Njezina vrhunaska vrijednost i brižna zaštita koju vrše očni kapci automatski se zatvarajući kad postoji i najmanja opasnost, učinili su zjenicu oka simbolom nečega što je najdragocjenije i što se osobito ljubomorno čuva.¹²

7,3 Ovaj stih nam, pjesničkim jezikom, govori da prepustimo Božjoj riječi neka

upravlja svime što činimo (“Priveži ih sebi na prste”), te da joj se neosporno pokorimo i da joj budemo poslušni (“upiši ih na ploči srca svoga”).

7,4 Prema mudrosti se trebamo ponašati s poštovanjem i uvažavanjem kao prema sestri, a razboritost trebamo smatrati sestričnom (najbližom rodbinom). U ovome se ulomku mudrost dovodi u suprotnost sa opakom ženom koju valja oprezno izbjegavati.

7,5 Oni koji slijede mudrost i njezine upute sačuvani su od žene preljubnice i od laskanja tuđinke. Pisac ovdje rabi dvije različite riječi, kako bi opisao opakku ženu. Preljubnica označava ženu nemarnu prema svojim bračnim zavjetima; nevjernu onome što je obećala. Riječ tuđinka odnosi se na ženu drugoga, te na stranu, nepoznatu ženu i avanturistkinju.

7,6 Stihovi 6-23 donose živopisnu sliku bludnice na zadatku i mladića kojega je namamila k sebi. Dok autor gleda kroz žaluzine na svome prozoru, na ulici se odvija tragična drama.

7,7 Neki praznoglavi mladić besciljno luta gradom. Možda potječe iz poštene kuće, ali sad je izašao da se provede. Mogao bi biti i samo obični vojnik koji ne želi da ga nadmaše njegovi hvalisavi pajdaši. On zapravo i nije neki okorjeli grešnik, samo neiskusni momak iz maloga grada.

7,8 Sada, tumarajući, stiže u ulicu crvenih fenjera. Prolazi ulicom kraj njezina ugla. Šeta lagano, korakom besposlena čovjeka. I u tomu je cijeli problem. Da je bio zauzet nekim poštenim poslom, sad ne bi bio ovdje. Da je obuo noge spremnošću za Radosnu vijest (Ef 6,15), ne bi imao vremena za gubljenje! U životu čovjeka koji je posve “rasprodan” za Boga postoji istinska zaštita od grijeha. S druge pak strane, kako kaže Isaac Watts, “sotona uvijek pronalazi još pakosti kojima će se zabaviti besposlene ruke”.

7,9 Tako je mladić lutao ulicama cijelu

večer – od zalaska sunca i sumraka, do ponoćne tmine. “U ovoj slici spuštanja tame”, piše Barnes, “ima stanovite simbolike. Naime, kako se hvata noćna tmina i sjene produbljuju, a mrak postaje sve gušći, tako noć pada na život mladića.”

Nalik je noćnome leptiru koji leti u plamen. Onaj strašni trenutak opasnosti približava se kada se kušnja na grijeh i prigoda za grijeh podudare. Trebamo se neprestano moliti da se ovo dvoje nikad ne spoji u našem životu.

7,10 Sada se pojavljuje bludnica, dočtjerana (*dressed to kill* = dosl. “odjevena da ubije”) prema najnovijemu hollywoodskom stilu, našminkana, napudrana i namirisana. Ispod njezine čarobne vanjštine leži puteno, tajnovito, prepredeno srce.

7,11-12 Nije ona dražesna, skromna dama! Drska je, glasna i agresivna. Ne priliči njoj da bude kućanica! Ona se mora šunjati ulicama, vrebajući druge klijente.

Gotovo da je sveprisutna. “Bila je čas na ulici, čas na trgovima, i vrebala kod svakog ugla.” Grijeh je takav; lako ga je naći. I Evandjelje bi trebalo biti lako naći, ali mi ga nažalost nismo uspjeli učiniti dostupnim širokim masama.

7,13 Prvi je korak u njezinoj tehnici osvajanja šokiranje. Hita k mladiću, baca mu se u naručje i ljubi ga. Oh! Obara ga s nogu taj silan izražaj ljubavi. On ne zna da je to pohota, a ne ljubav.

7,14 Potom dolazi religijski nastup. Ona kaže: “Bila sam dužna žrtvu pričesnicu, i danas izvrših svoj zavjet.” On se prisjeća svoje majke i Biblije na stolu u dnevnome boravku i razmišlja: “Ova žena mora biti dobra. Vjernica je. Ne mogu pogriješiti s nekim tko prinosi žrtvu pričesnicu i izvršava svoje zavjete.” I omča se steže.

Kad se radi o žrtvi pričesnici, tu je i jedan dodatni mamac. Naime, oni koji je prinose morali su je pojesti istoga dana

(kad se radi o zahvalnici), ili sutradan (kad je u pitanju bila zavjetnica, kao i dragovoljna žrtva) (Lev 7,15 i dalje), što znači da je bludnica imala obilje dobre hrane kojom će ga počastiti. Ona je svakako uvjerenja da najmanje jedan put do muškarčeva srca vodi preko njegova želuca.

7,15 Potom hini da je baš on taj kojega je oduvijek tražila. Kakva laž! Uхватила bi prvoga muškarca koji naiđe. Ali on je ushićen u uvjerenju da je važan; netko ga cijeni, nekome je doista stalo do njega.

7,16-17 Naposljetku, opisujući svoj krevet, bludnica daje više nego nagovještaj na što se zapravo odnosi njezin poziv: "Svoju sam postelju nastrla sagovima, vezenim pokrivačima misirskim; svoj sam krevet namirisala smirnom, alojem i cimetom." Sve je ovdje osmišljeno tako da privuče njegovu putenu prirodu. Čak i njegovo osjetilo mirisa treba biti osvojeno, a očarat će ga egzotičnim parfemima.

7,18 Sada su krinke spale. Otvoreno ga poziva da pođe s njom u krevet. No pažljivo odabranim riječima, ona čini da sve to zvuči vrlo ugodno.

7,19-20 Razoružava ga objašnjenjem da gospodar kuće nije prisutan i da ga neće biti dugo, jer je otišao na dalek put. Očekuje se da će dugo biti odsutan jer je ponio prilično veliku količinu novca. Neće se vratiti sve do uštapa (punoga mjeseca; st. 20b). Tmina opisana u stihu 9 navodi na pomisao da punoga mjeseca neće biti još neko vrijeme.

7,21 Što ona više govori, to se njegov otpor sve više topi. Uz još malo laskanja, zavela ga je i odvušla za sobom.

7,22 On donosi prenaplenu odluku i odlazi za njom u kuću.

Žalosna je to scena; dok bezumno ide za njom doima se kao vol koji, nesvjestan što ga čeka, ide na klanje.

Hebrejski tekst u posljednjem dijelu vrlo je nejasan, što se vidi po raznolikosti prijevoda:

"ili kao luđak u klade kažnjavanja" (KJV, NKJV; Martinjak).

"ili kao okovan u lance za kaznu bezumnog" (ASV; GBV, Daničić).

"ili kao što jelen zapleten u mrežu čeka" (RSV; Kršćanska sadašnjost).

"kao pas namamljen na brnjicu" (Moffatt – slobodan prijevod).

"ili kao nestašno janje" (Knox – slobodan prijevod).

"kao budala što se za kaznu stavi u okove" (Berkeley – slobodan prijevod).

No opći je smisao jasan – žrtva se, nesposobna pružiti otpor, kreće ka okovima i kazni.

7,23 Izraz: "dok mu strijela ne probije jetra" može značiti:

1. Metodu kojom je ubijen vol, spomenut u prethodnome stihu; volovima se nožem probadala utroba.
2. Žestoko raspaljenu strast mladića.
3. Posljedice nemorala u čovjekovu tijelu. Mladić ulazi k bludnici kao što ptica ulijeće u zamku, ne shvaćajući koliko će ga to skupo koštati (na primjer, spolne bolesti ili AIDS).

7,24-25 Ne čudi onda što pisac moli svoju djecu (izvornik, NKJV; Grubišić, Bakotić, Daničić) da ga pažljivo slušaju! Trebaju čuvati srca od želje za druženjem s takvim ženama. Trebaju čuvati noge, da ne zalutaju na njezine staze.

7,26-27 Spisak njezinih žrtava podugačak je. Golemu je vojsku muškaraca smrtno ranila i oborila, mnogo je onih koje je pobila.

Onaj tko uđe u njezinu kuću nalazi se na širokom putu u pakao. Takav silazi ravno u odaje smrti.

K. Poosobljenje mudrosti (pogl. 8)

8,1 Osmo je poglavlje u oštroj suprotnosti

u odnosu na poglavlje 7. Naime, u prošlosti poglavlju preljubnica poziva ljude k sebi. U ovome poglavlju, mudrost ih poziva da slijede nju i daje im veoma jake razloge za to. Usporedni ulomak nalazi se u Evanđelju po Ivanu 7,37-38, gdje Isus poziva ljude da dođu k njemu i piju.

8,2-3 Ovi stihovi govore gdje se mudrost može naći. Popis mjesta upućuje na to da je ona lako dostupna ljudima, jer se nalazi na svim mjestima kraj kojih oni svakodnevno prolaze.

8,4-5 Milost upućuje poziv svim ljudima, od onih uglednih, do onih na nižoj društvenoj ljestvici. Poziva i neiskusne i nerazumne. Ona je "bliska vodilja običnoga čovjeka", kaže Kidner.

8,6-9 Potom se opisuje narav poučavanja Mudrosti. Ona govori o važnim (velikim) stvarima, otkriva što je pravo, istinito i pravično. S njezinih usana ne silazi zlo, niti što krivo ili prijetvorno (izopačeno). Njezine su riječi jasne razboritima i pravedne onima koji su stekli spoznaju.

8,10-11 Vrijednost pouke Mudrosti neusporediva je. Treba je željeti više nego srebro, više nego najbolje zlato ili bisere, ili bilo što drugo što ljudi visoko cijene.

8,12-13 Mudrost boravi u kući s razboritošću. One idu jedna uz drugu, pa tako, ako imaš Mudrost, imaš i razboritost. Mudrost daje znanje i razum (umijeće) za upravljanje svakodnevnim životnim situacijama.

Ima stvari s kojima Mudrost *ne* boravi. To su moralne suprotnosti koje Mudrost prezire, a među njih spadaju: svi oblici zla – bila to oholost ili samodostatnost (uznosnost), opako ponašanje ili lažljiv govor.

8,14-21 Ovo su neke nagrade ili koristi koje daje Mudrost:

- Dobar savjet (st. 14a)
- Razboritost (st. 14b)
- Razum (st. 14c)

Moralnu snagu da se čini što je ispravno i odoli zlu (st. 14d)

Sposobnost za vodstvo (st. 15a, 16a)

Vještinu suđenja (st. 15b, 16b)

Ljubav i zajedništvo (vidi: Ivan 14,21) (st. 17a)

Siguran pristup onima koji misle ozbiljno (st. 17b)

Trajno bogatstvo, slavu (čast) i pravednost (st. 18)

Karakter koji vrijedi više od suhoga zlata i najboljega srebra (st. 19)

Vodstvo na putu pravednosti i pravice; donosi dobro u izobilju (st. 20, 21).

Već smo spomenuli da se ovi ulomci koji govore o Mudrosti mogu veoma lako primijeniti na Gospodina Isusa Krista, budući da Novi zavjet upućuje na njega kao na Mudrost (Mt 11,19; Lk 11,49; 1. Kor 1,24,30; Kol 2,3). Nigdje drugdje ova primjena nije jasnija i ljepša nego što je u ovim stihovima. Kršćanska je Crkva oduvijek dosljedno smatrala da se ovi ulomci odnose na Gospodina Isusa Krista.

Što onda učimo o Kristu iz ovih primjera?

8,22 Njegovo vječno postojanje: "Jahve me stvorio kao počelo svoga djela, kao najraniji od svojih čina, u pradoba." Riječ "stvorio" (ili u drugim prijevodima "imao") ne smijemo shvatiti kao da upućuje na to da je Krist ikada imao početak. Bog nikad nije postojao bez svojstva ili osobine mudrosti, niti je kad postojao bez Osobe svoga Sina. Značenje je ovdje zapravo potpuno isto kao u Evanđelju po Ivanu 1,1: "U početku... Riječ bijaše kod Boga..." (u izvorniku, u NKJV i kod Daničića, ovaj stih iz Izreka 8,22 glasi: "Gospodin me je imao u početku puta svojega, prije djela svojih, prije svakog vremena." – op. prev.)

8,23 Postavljen je (izvornik, NKJV; Šarić, Martinjak, Bakotić, Daničić) od vječnosti. "Postaviti" znači "pomazati",

“odrediti”. Prije nego što se dogodilo stvaranje, Krist je postavljen za Mesiju Izraela i Spasitelja svijeta.

8,24-26 Njegovo prapostojanje. Izraz: “rodi se” ne smije se shvaćati kao da je Krist bio stvoren, te u skladu s time imao i svoj početak. To je pjesnički jezik kojim se Sinovljevo vječno postojanje i njegova osobnost opisuju odvojeno od Boga Oca.

“Početak zemaljskog praha.” Ovo se odnosi na početak svijeta.

8,27-29 Njegova nazočnost pri stvaranju. Bio je ondje kada su razapeta nebesa nad kopnom i morem, kada su oblikovani oblaci, kada je iz izvora počela teći voda, kad su utvrđene granice moru, kad je vodama naređeno da ne smiju prijeći preko svojih obala, kad su zemlji položeni temelji, uključujući i unutarnju strukturu koja podupire vanjsku zemljinu koru.

8,30a Njegovo djelovanje pri stvaranju. Ovdje saznajemo da je Gospodin Isus bio ta aktivna sila u stvaranju. “Bila sam kraj njega, kao graditeljica”, stoji u ovome stihu, što se, dakako, primijenjeno na Gospodina Isusa Krista slaže s Evanđeljem po Ivanu 1,3; Kološanima 1,16; i Hebrejima 1,2.

8,30b Njegov položaj pred Bogom; miljenik mu je i radost (NKJV; Šarić, Martinjak, Grubišić, Bakotić, Daničić). Vječna i beskrajna ljubav Boga Oca prema njegovu Sinu uvećava čuđenje da je htio poslati svog ljubljenog Sina da umre za grešnike.

8,30c Njegovo osobno oduševljenje pred Bogom. Ovo pak uvećava milost našega Gospodina Isusa Krista, jer je htio ostaviti to mjesto čiste i savršene radosti kako bi došao u ovu džunglu srama, žalosti, patnje i stradanja.

8,31 Veseli se na tlu zemlje. Nevjerojatno je da se od cjelokupnog svemirskog prostranstva Krist osobito zanima za ovu mrvu od planeta.

Njegova su radost djeca čovjekova. I

konačno je čudo to što Krist usmjerava svoju ljubav ka buntovničkoj ljudskoj rasi.

William Cowper ostavio nam je ovu veličanstvenu pjesmu, zasnovanu na stihovima 22-31:

Prije nego što je Bog utemeljio gore,
prije nego što je podigao plodne
bregove;
prije nego što je ispunio izvore
koji potom teku u brzake, u potoke;
u Tebi je, od vječnosti,
veličanstveni JA JESAM
nalazio neiscrpnu radost,
a Mudorst je Tvoje ime.

Kad je poput šatora u kojemu
se prebiva,
Bog razapeo nebesa nad zemljom
i povukao granicu
moćnim morskim vodama,
i sve stvorio po točnoj težini
i mjerama;
Ti si tad bio s Njim:
i sâm radost očeva,
Tebi su radost bila djeca čovjekova.

Zar se možeš Ti, Uzvišeni,
radovati u stvorenjima kao što
smo mi?
U nama koji smo te prezreli
i prikovali za križ?
Nedokučivo čudo?
Tajna Božja, duboka?
Glas što govori iz grmljavine kaže:
“Grešniče, ja sam tvoj!”

8,32-36 Posljednji pasus ovoga poglavlja izlaže vječna pitanja koja se tiču čovjekova odgovora na pozive Mudrosti. Blagoslivlja one koji poslušaju njezine upute i čuvaju njezine puteve. Obecava sreću onima koji svaki dan bdiju na njezinim vratima i vjerno čuvaju njezine do vratnike (ili pragove). Daje život i Božju milost onima koji je nalaze, a osobnu šte-

tu i smrt onima koji je promaše (NKJV; Šarić, Martinjak, Grubišić).

Primijeni posljednja dva stiha na Krista. Onaj tko njega nađe nalazi vječni život i stječe milost kod Boga. (vidi: Iv 8,51; 17,3; Ef 1,6; 1. Iv 5,12). Ali onaj tko njega promaši, sam šteti svojoj duši i oni koji njega mrze, ljube smrt (usp. Iv 3,36b).

L. Pozivi mudrosti i ludosti (9,1-18)

9,1 Ovdje je Mudrost prikazana kako zida sebi kuću i priprema veliku gozbu za one koji se odluče odazvati njezinu pozivu. Ta se gozba osobito izdvaja kao slika radosti, zajedništva i zadovoljstva koje pruža svojim uzvanicima.

Što se tiče sedam stupova, postoje razna tumačenja. Neki nas bibličari upućuju na Knjigu proroka Izaije 11,2 i sedmerostruke darove Svetoga Duha koji počivaju na Mesiji; no jasno je nabrojano samo njih šest. Alternativno tumačenje nalazimo u Jakovljevoj poslanici 3,17, gdje je mudrost koja dolazi odozgo opisana kao (1) čista, (2) mirotvorna, (3) blaga, (4) dobrohotna, (5) puna milosrđa i dobrih plodova, (6) postojana i (7) iskrena.

9,2-3 Meso i vino posluženi su u izobilju. Stol je bogato postavljen. Kraljica, domaćica gozbe, šalje svoje djevojke da upute poziv s najviših mjesta u gradu. Slanje djevojaka trebalo bi nas podsjetiti da oni koji su upoznali Božju Mudrost, to jest Gospodina Isusa Krista, trebaju to podijeliti s drugima, pozivajući ih da i sami dođu k njoj, nađu je i raduju se u njoj.

9,4-6 Ovo su riječi kojima je upućen poziv. Mudrost poziva neiskusne (negdje u prijevodima “neuke”, “lude”, “bez pameti”...), to jest, obične, proste ljude na koje je lako utjecajati, ili ostaviti željeni dojam, ljude koji su skloni skretanju na krivi put, te im stoga treba pomoć i vod-

stvo. Mudri se ne pozivaju jer se već nalaze usred palače.

Na jelovniku je najbolja hrana i vrhunsko vino, pomiješano s mudrošću.

Od onih koji dođu očekuje se da ostave ludost te da pokažu da je u njihovu životu došlo do moralne promjene.

9,7-9 Čini se da se ovdje kontinuitet prekida, no ovi stihovi možda objašnjavaju zašto poziv nije upućen podrugljivcima ili zašto ih uzvanici Mudrosti moraju ostaviti.

Pokušao li poučiti podrugljivca, on će to zloupotrijebiti protiv tebe. Prekoris li opakog, on će nasrnuti na tebe i napasti te.

Način na koji ljudi primaju ukor pokazatelj je njihova karaktera. Podrugljivac će te mrziti, dok će ti mudar čovjek biti zahvalan. Kako ti reagiraš kad te roditelj, učitelj, poslodovac ili prijatelj ukori, ili te pokuša poučiti?

Umjesto da se osjeća uvrijeđeno, mudar će čovjek primiti ukor k srcu (u pozitivnome smislu) i tako postati još mudriji. Pravednik nakon pouke stječe korist tako što uvećava svoje znanje.

9,10 I ponovno nas se podsjeća da je početak mudrosti strah Gospodnji. “Znanje znači poznavati Boga”, kaže Moffatt u svome prijevodu drugoga dijela ovoga stiha. Budući da poznaje Presvetoga, pravi vjernik više toga vidi klečeći na koljenima, nego što oni drugi vide kad se popnu na vrhove prstiju.

Presveti (u izvorniku je ovo imenica u množini) može biti ili množina od riječi veličanstvo, izvrsnost i sveobuhvatnost, ili prilagodba riječi Elohim (spoznaja jedinog presvetog Boga), što je po obliku imenica u množini za Boga.

9,11 Po mudrosti se umnožavaju čovjekovi dani i dodaju se godine njegovu životu. Ali mudrost ne daje samo dug, nego i dobar i produktivan život, a onda, povrh toga, donosi i život koji se nikad ne završava.

9,12 U čovjekovu je interesu da bude mudar; sâm će se time okoristiti više nego itko drugi. S druge pak strane, odlučiti li biti podsmjever, trpjet će kaznu zbog vlastite odluke, mada, dakako, i drugi mogu biti uvučeni u to. Na kraju krajeva, on sâm je ili pobjednik ili gubitnik.

9,13 Oni koji odbacuju gozbu Mudrosti glavni su kandidati za gozbu kod Ludosti. Obrati pozornost na očitu suprotnost između elegantne ponude Mudrosti (st. 1-6) i neukusna prijedloga Ludosti (st. 13-18).

Gospođa Ludost (ili po NKJV "luda žena") bučna je, praznoglava i bezobrazna.

9,14-16 Ona sjedi na vratima svoje kuće na stolici, u gradskim visinama, ali ne kao dražesna dama nego kao bestidna bludnica kakva jest.

Izašla je da namami ljude koje je lako zavesti, neiskusne, koji nemaju razuma.

9,17 Njezin je pristup sljedeći: "Kradena je voda slatka i ugodno je potajno jesti kruh." U načelu, ona misli da je nezakonit spolni odnos privlačan zato što je zabranjen, kao i zbog tajnovitosti koja ga prati i budi zanimanje.

Kada je palome čovjeku zabranjeno činiti određene stvari, ta zabrana raspiruje u njemu želju da to čini još i više (vidi: Rimljanima 7,7-8). Bludnica se obraća upravo tome izopačenom ljudskom instinktu. Stoga poziva lakovjerne i sve one koji nemaju razuma i na koje je lako utjecati, da uđu k njoj.

9,18 Ali ne govori im drugu stranu priče. Jer nakon trenutka užitka i strasti slijedi cijeli život griže savjesti, kajanja i vječnosti u dubinama pakla.

Čak i svijet katkad prepoznaje istinu ovoga stiha. Veoma poznata francuska pjesma iz prošloga stoljeća (XIX), koja govori o svjetovnome pojmu "ljubavi", izvrsno je to izrazila:

Ljubavni užitak traje samo jednu noć;
ljubavna žalost traje cijeli život.¹³

III. Salomonove izreke o praktičnoj moralnosti (10,1-22,16)

Sve do ovoga mjesta u knjizi Mudrih izreka postojao je jasan kontinuitet misli, kao i povezanost među stihovima. Teme su bile obrađivane po stavkama. Od 10,1 do 22,16 imamo niz od 375 izreka, a svaka od njih zasebna je i potpuna. Većina izreka iz ovoga dijela predstavlja suprotstavljene izjave koje su odvojene riječima "ali", "dok", ili "a". Možda nije slučajnost da brojčana vrijednost Salomonova imena na hebrejskome iznosi 375, što odgovara broju izreka u ovome odjeljku, naslovljenom sa: "Velika Salomonova zbirka izreka".

A. Suprotnost između pravednoga i bezbožnoga načina života (10,1-15,33)

10,1 Sinovljevo ponašanje izravno utječe na emocionalno zdravlje njegovih roditelja. Za svakoga bi se sina moglo ispostaviti da je Pavao (mudar sin) ili Juda (lud sin), sa svime što donosi radost zbog prvoga ili žalost zbog drugoga.

10,2 Bogatstvo stečeno nezakonito ne traje; postoji način na koji će nestati. A u času smrti bogatstvo ne može odgovoriti izvršenje kazne; taj trenutak ne može kupiti. S druge strane, pravednost izbavlja od smrti na najmanje dva načina. Prvo, čuva čovjeka od opasnosti grešnoga života i drugo, kao vidljivi dokaz novoga rođenja, pokazuje da on ima vječni život.

10,3 Opće je pravilo da Bog ne dopušta da gladauje duša pravednika. David je rekao: "Mlad bijah i ostarjeh, al' ne vidjeh pravednika napuštena ili da mu djeca kruha prose." (Ps 37,25). No jednako je točno da Bog "odbija pohlepu opakih" (ili prema RSV "onemogućava pohlepu opakih"). Samo što posegnu rukom kako bi dohvatili zadovoljstvo i ispunjenje, ono im izmakne.

10,4 Lijen, nemaran čovjek žanje siromaštvo. Onaj tko je marljiv i uporan ima uspjeha.

10,5 Ljeto je vrijeme žetve. Besmisleno je teško raditi, orati, sijati, obrađivati zemlju i uzgajati usjeve da bi čovjek na kraju, kad dođe vrijeme žetve, spavao. Isus je svim svojim učenicima rekao: "Podignite svoje oči te promotrite njive kako su dovoljno bijele za žetvu" (Iv 4,35).

10,6 Zakon žetve kaže da žanjemo što smo posijali. Sijemo li čestit život, primit ćemo blagoslove od Boga i pohvalu od naših bližnjih. Sijemo li pustoš grijeha, naša će usta pokriti nasilje. Točno to se dogodilo Hamanu: prekriveno mu je lice i odveden je u nasilnu smrt (Est 7,8-10).

10,7 Svet život ostaje sjati dugo nakon što osoba umre. A ime opakog pobuđuje smrad, ne miris. Ljudi i dan danas svojim sinovima daju ime Pavao – ali Juda ne!

10,8 Osoba mudra srca prima zapovijedi; to znači da je spremna poslušati mudar savjet. Brbljava budala, zbog svoje nespremnosti da uči i poslušna, pada u propast.

10,9 U čestitom životu postoji sigurnost i zaštita, ali život sagrađen na prijeviri bit će otkriven i izložen javnosti.

10,10 Pratimo li prijevod ovoga stih u RSV: "Tko namiguje očima stvara nevolju, ali tko hrabro kori stvara mir", suprotnost je jasna. (Nešto slično kod nas ima Grubišić: "Tko oči zatvara, nepriliku stvara, tko u lice ukorava, taj smiriva." – op. prev.) Namigivanje očima upućuje na izvrdavanje i lukavštinu. Kad se takav oblik prijekare iskreno i otvoreno ukori, umjesto žalosti nastupa mir.

10,11 Usta pravedne osobe izvor su života; iz njih teku riječi pouke, izgradnje, utjehe i savjeta. Usta opakih kriju nasilje i pakost.

10,12 Duh pun mržnje nije zadovoljan praštanjem i zaboravom; on uporno na-

stoji sakupiti stare zadjevice, neraspoloženja i svađe. Srce ispunjeno ljubavlju navlači zastor tajnovitosti preko grešaka i prijestupa drugih. Te se greške i prijestupi, dakako, moraju priznati i treba ih napustiti, ali ljubav ne priča o njima, niti ih neprestano drži u pričuvu podgrijavajući ih, kako bi zakipjeli kad urebba.

10,13 Razgovor razumnoga čovjeka od koristi je drugima. Bezumnik ne pomaže nikome, jedino što mu uspijeva jest navući kaznu na sebe.

10,14 Mudri ljudi cijene znanje i spremaju ga (kriju) za odgovarajući trenutak. "Mudar čovjek čuva što ima za reći za pravo vrijeme, mjesto i osobe (usp. Mt 7,6)", piše Barnes. Ali zato nikad ne znaš što će sljedeće reći ljudi brbljavac. On uvijek donosi nevolje i sebi i drugima.

10,15 Bogat je čovjek sve bogatiji a siromah sve siromašniji. Oni koji imaju novac mogu ga i zaraditi. Siromah nema odakle početi; njegovu je siromaštvo njegova propast. Bogati mogu kupiti kvalitetnu robu koja dugo traje. Siromasi kupuju istrošene, rabljene stvari, koje ih i dalje drže u siromaštvu jer sad moraju platiti i za njihovu popravku. Tako je to u životu, mada tako ne bi trebalo biti.

10,16 Bogatstvo stečeno na časnom poslu jest blagoslov. Dobit od nečasna posla vodi u grijeh. Usporedi kršćanina tesara i nekršćanina barmena. Prihod tesara rezultat je pozitivnoga, produktivnog rada i rabi se u blagotvorne svrhe. Posao je barmena destruktivan. Što više radi, to više griješi. Što više griješi, to više zarađuje.

10,17 Onaj tko sluša pobožne upute ostaje na putu života. Onaj tko okreće leđa dobrome savjetu luta i vodi druge za sobom.

10,18 Ova izreka suprotstavlja čovjeka koji krije svoju mržnju neiskrenim riječima i čovjeka koji otvoreno otkriva što

osjeća, klevećući svoga bližnjega. Prvi je licemjer, a drugi je budala, i nema mnogo toga što bi se moglo izabrati između njih dvojice. Treća je alternativa istodobno i ona koju bi vjernici trebali izabrati i upražnjavati, a to je ne gajiti mržnju uopće.

10,19 Što više govorimo, veća je mogućnost da ćemo reći nešto krivo. Kompulzivne pričalice trebaju biti na oprezu! Žudnja za neprestanim razgovorom često vodi u pretjerivanje, kršenje povjerenja i prateće grijeh. Nastojanja da se nadmaši šala druga često se vrlo brzo razvije u loše priče.

Čovjek koji zauzdava svoj jezik mudar je. Tako se čuva od nepravilika, ispričavanja i izravnoga grijeha.

10,20 Ono što dobar čovjek govori odraz je onoga što on jest. Budući da je njegov karakter izvrstan, takav je i njegov govor. Kako srce (ili razum) opakoga čovjeka nije vrijedno, isto tako nije ni govor koji teče iz njega.

10,21 Netko je ovu poslovicu zgodno parafrazirao sljedećim riječima: "Dobro hrani i sebe i druge, a zlo sebe ne može održati u životu."

Ludaci su ovdje tvrdooglavi, nerazumni ljudi.

10,22 Samo Gospodnji blagoslov uistinu obogaćuje život.

No je li istina da ove blagoslove ne prati nikakva muka? Kako to pomiriti sa činjenicom da upravo najpobožniji ljudi prolaze kroz razdoblja duboke muke i žalosti?

Postoji nekoliko mogućih objašnjenja za drugi dio ove izreke:

1. Bog ne šalje muku. Sva žalost, muka, bolest i stradanje dolaze od sotone. Bog ih često dopušta u životu svoje djece, no on im nije ishodište.
2. Muka nije sastavni dio Božjega blagoslova, kao što jest dio blagostanja

i napretka koji su stečeni odvojeno od Boga.

3. Sljedeći mogući prijevod glasi: "a trud njemu ništa ne dodaje" (objašnjenje u RV i RSV; slično je kod Bakotića: "Blagoslov Gospodnji bogatstvo daje, a trud malo mu dodaje."). Zamisao je ovdje da težak, naporan rad, kada se odvija odvojeno od Boga, ništa ne dodaje blagoslovu. Trud je dobar, ali ukoliko Bog njime ne rukovodi, uzaludan je (vidi: Psalam 127,1-2).

10,23 Luđak se zabavlja stvaranjem nepravilika; to mu je omiljeni sport. Razuman čovjek svoje zadovoljstvo nalazi u mudrom ponašanju.

10,24 Nesreća koje se boji vinovnik zla, zadesit će ga. A želja pravедnika – Božja volja u ovome životu i Božja nazočnost u idućemu – bit će ispunjena. U tome smislu, C. S. Lewis kaže:

Na kraju, to Lice što predstavlja ili radost ili užas u svemiru, morat će se okrenuti na svakoga od nas, s ovim izrazom ili onim, dodjeljujući neopisivu slavu ili nanoseći sramotu koja se nikad neće moći izliječiti, niti čime prikriti.¹⁴

10,25 Kad oluja Božjega suda prohuji, opakoga se više nigdje ne može naći. No pravедnik tvrdo stoji na vječnome temelju; nikad ga ništa ne može pomaknuti.

10,26 Ocat nadražuje zube, a dim nadražuje oči. Na isti način, lijeni glasnik koji oklijeva na svome putu razdražuje, frustrira i izaziva neugodu kod onih koji ga šalju.

10,27 Pobožan život vodi u dugovječnost. Opakima se život prerano prekida; na primjer, ubojstva među bandama, odmazde, smrt izazvana pijanstvom, drogama i razuzdanim životom.

10,28 Ono što pravednik čeka ostvarit će se s puno radosti. Neće tako biti bezbožnicima – njihova će nada sasvim propasti. G. S. Bowes ilustrira:

Aleksandar Veliki nije bio zadovoljan, čak ni kad je posve pokorio narode. Plakao je jer više nije bilo svjetova koji bi se mogli osvojiti i umro je u ranoj dobi, kao čovjek koji se odao ruspunim pijankama. Hanibal, koji je napunio tri košare prstenjem vitezova koje je ubio, počinio je samoubojstvo (otrovao se). Malo ih je uopće zamijetilo da ga više nema, tako da je napustio ovaj svijet, a da nitko za njim nije žalio. Julije Cezar, čovjek koji je “obojio svoju odjeću u krvi jednoga milijuna svojih neprijatelja” i zauzeo 800 gradova, dočekao je da ga naposljetku ubiju najbolji prijatelji (uboden je noževima dvadeset i tri puta), i to na prizorištu njegova najvećeg trijumfa. Napoleon, moćni osvajač, strah i trepet Europe, posljednje je godine života proveo u progonstvu.¹⁵

Uistinu očekivanja bezbožnika propadaju!

10,29 U svome proviđenju Jahve je utočište bezazlenome, ali propast je onima koji čine zlo.

10,30 Bog jamči prebivalište pravednicima, no bezbožnici će biti prognanici i litalice.

Izraelsko ropstvo ovo dobro ilustrira.

10,31 Usta dobroga čovjeka nalik su stablu koje rađa mudročću. Nepošten i opak jezik bit će iščupan.

10,32 Možeš se pouzdati u to da će dobar čovjek reći što je prihvatljivo (milo). Opak čovjek zna samo izvrnuti činjenice i govoriti što je zlo.

11,1 Nepošteni su trgovci katkad imali dva kompleta utega – jedan kojim su mjerili kad kupuju robu, a drugi kojim su mjerili kad je prodaju. Utezi za kupovinu

bili su teži nego što su trebali biti, tako da trgovac dobije više robe nego što je platio. Utezi za prodaju bili su lakši od propisanih, kako bi kupac dobio manje nego što je platio.

I danas postoje nepošteni postupci pri poslovanju koji spadaju pod ovu zabranu lažne mjere, kao što postoje slični primjeri u obrazovnome sustavu, u društvu, u odnosima kod kuće i u crkvi.

11,2 Prvo dolazi oholost, a nakon nje pad. Potom stiže sramota povezana s padom. Ali kad je čovjek ponizan i realan, smanjuje opasnost od spoticanja.

11,3 Poštenje je najbolja politika. Pravednike njihova nevinost vodi pravim putem; primjer je ovome Josipovo iskustvo. Opačina nevjernih njihova je propast; u prilog ovome svjedoči Bileamov život.

11,4 Bogatstvo ne može odvratiti Božji gnjev ni u času kad nastupi, ni u vječnosti. Pravednost izbavlja čovjeka od pretrane smrti ovdje i sada. A samo oni koji su odjeveni u Božju pravednost izbjeći će drugu smrt.

11,5 Nedužnome čovjeku put utire pravednost, najbolji vodič. A zli će pasti kao žrtve vlastite zloće.

11,6 Pravednost ne samo da vodi poštene ljude, nego će ih i izbaviti od vidljivih i nevidljivih opasnosti. Otpadnici, poput Jude, bit će uhvaćeni u zamku vlastitog lakomstva i požude.

11,7 Kaže se da je budala čovjek čiji se svi planovi završavaju u grobu. Kad se poklopac lijesa zatvori, svim je njegovim nadanjima kraj. Stvari za koje je živio više nisu njegove, a sve što je očekivao od blagostanja zauvijek nestaje.

11,8 Bog izbavlja pravednika iz nevolje, a bezbožnik zauzima njegovo mjesto. Tako su trojica Hebreja izbavljeni iz užarene peći, ali oganj je progutao njihove krvnike. (Dn 3,22-26).

11,9 Otpadnik i licemjer nastoji potkopati vjeru svoga bližnjega sa sumnjama i

poricanjima. Poznavanje istine omogućuje pravedniku da otkrije krivotvorinu i da spasi od razaranja i sebe i druge.

11,10 Dvije su prigode u kojima se grad raduje i kliče od veselja: jedna je kad pravednik napreduje, a druga kad opaki propada.

11,11 “Blagoslov pravednika” može upućivati na njihovu molitvu za grad (1. Tim 2,1-2), ili na koristi što je njihova nazočnost i pobožan utjecaj donosi gradu (usporedi Isusov opis njegovih sljedbenika u Evanđelju po Mateju 5,13, gdje kaže da su oni sol zemlji).

Prijevale, prekršena obećanja, obmane i psovke bezbožnika, dovoljne su da unište svaku zajednicu.

11,12 “Nerazumnik prezire svoga bližnjega, dok čovjek uman šuti.” Omalovažavanje drugoga čovjeka znači vrijeđanje Boga, nanošenje štete toj osobi, izazvanje razdora i nesloge, i uz sve to ne pomaže nikome. Razuman čovjek zna da je bolje ne reći ništa, ako već ne može uputiti pohvalu ili pouku.

11,13 Čini se da klevetnik nalazi neko pakosno oduševljenje u širenju skandala, u potkazivanju i prepričavanju, te u kršenju povjerenja. Ništa ne zadržava u sebi, a ispriča sve što zna.

Pouzdan (vjeran) prijatelj zna kako sačuvati povjerenje i suzdržati se od prepričavanja.

11,14 Bez mudroga vodstva narod je na putu da upadne u nevolje. S druge strane, gdje postoji mnogo dobrih savjetnika i zajedničkog mišljenja i procjene, tu je i pomoć.

11,15 Jamčiti za drugoga znači jamčiti za njegov dug ili zadužnicu. Osoba koja to učini veoma zlo prolazi, što znači da će platiti visoku kaznu. Čovjek koji mrzi jamstvo sam sebe spašava od mnogo glavobolje. Vidi komentare za 6,1-5.

11,16 Ljupka žena stječe čast i slavu, kao što se vidi u slučaju Abigajile (1. Sam 25). Nasilnici (izvornik, NKJV, Šarić,

Martinjak) možda uspiju steći bogatstvo, ali dobro ime zacijelo neće.

11,17 Čovjekovo raspoloženje izravno utječe na njegovo zdravlje. Prijazan čovjek izbjegava bolesti kao što su otežana probava, kap, gastrointestinalni čirevi i srčane teškoće, koje okrutni čovjek navlači na sebe. Dobroćiv čovjek čini dobro vlastitoj duši.

U britanskom medicinskom časopisu (*The British Medical Journal*) jednom je rečeno da ne postoji tkivo u ljudskome tijelu koje je u cijelosti odstranjeno od duše. Okrutna narav uzima svoj danak na čovjekovu tijelu. Onaj tko ima takvu čud muči vlastito tijelo.

11,18 “Opak čovjek pribavlja isprazan dobitak, a tko sije pravdu, ima sigurnu nagradu.” Istina je da se često čini kako zli ljudi preko noći postaju sve bogatiji, ali njihovo bogatstvo ne može donijeti ispunjenje, ne može ih zadovoljiti, nije trajno i ne može im pomoći kad ga najviše trebaju. Nagrade pravednicima stvarne su i trajne.

11,19 Svaki oblik ponašanja vodi čovjeka u jedan od dva smjera – ili u život ili u smrt. Međutim, ova poslovice ne naučava spasenje po djelima. Nitko ne može biti postojan u pravednosti ukoliko nije u ispravnom odnosu s Bogom. Prvo mora biti nanovo rođen. Čovjek koji trči za zlom dokazuje time da nikad nije ni bio obraćen.

11,20 Jahvi je mrsko i odvratno lažljivo i opako srce, a doista voli iskrene ljude. Nijedna predodžba o Bogu nije potpuna ukoliko čovjek ne uvidi da je Bog sposoban za mržnju, isto koliko i za ljubav.

S druge strane, milo mu je besprijekorno i nevino srce.

11,21 “Iako rade zajedno, zao čovjek neće izići bez kazne, a potomstvo pravednika će se izbaviti.” (izvornik, NKJV; Martinjak) “Iako rade zajedno” (u NKJV početak ovoga stiha točno glasi: “Iako rade združenih snaga” – op. prev.) do-

slovice znači “ruku pod ruku; s rukom u ruci” (NKJV marg.). Ovo se može odnositi na dvije stvari koje su sigurne u ovom neizbježnom svijetu – kažnjavanje zlih i nezabavljenje potomstva pravednika.

11,22 Zlatan prsten i svinjsko rilo nikako ne idu zajedno. Koliko je rilo neprivlačno, toliko je prsten privlačan. Tako i žena koja je lijepa, ali je bez razuma, u sebi spaja dvije suprotnosti – tjelesnu privlačnost i moralni nedostatak.

11,23 “Želja je pravednih samo dobro, a očekivanje bezbožnih gnjev” (izvornik, NKJV, Daničić). Pravednik teži samo za dobrim, pa dobro i nalazi. Bezbožnici traže zlo i dobivaju ga u obliku gnjeva ili osude.

Ova poslovice naglašava važnost postavljanja dostojnih ciljeva, jer u konačnici dobivamo što smo u životu tražili. Zato je Emerson i rekao: “Usmjeri svoja kola ka zvijezdama.” Jedan je britanski državnik poticao članove svoga kabineta: “Ma što radili, kupite velike karte!”

11,24 Evo veličanstvenog paradoksa. Sve smo bogatiji što smo darežljiviji. Sve smo siromašniji kad gomilamo blago na zemlji.

Što čuvamo, to gubimo. Što damo, to imamo.

Jim Elliot je rekao: “Nije budala onaj tko daje ono što ne može zadržati, da bi dobio ono što ne može izgubiti.” A dr. Barnhouse oštromno primjećuje da svatko daje desetak – ili Jahvi ili liječniku, zubaru i auto-mehaničaru.

11,25 Darežljiva osoba ubire plodove koje škrtac nikad neće upoznati. Sve što učinimo za druge vraća nam se s blagoslovom.

Kad se vjeroučitelj vrijedno priprema za sat, što misliš, tko iz toga dobiva najveću korist – učenici ili on sam?

11,26 Sebičan čovjek ne iznosi svoje žito na tržnicu u vrijeme gladi, nadajući se većoj zaradi kako cijena bude rasla. On je profiter koji se bogati osiromašu-

jući i izgladnjujući druge. Nije ni čudo što ga narod proklinje! Žele nekoga tko će odmah ispuniti njihovu očajničku potrebu.

Svijet je gladan kruha života. Taj je kruh besplatan – i uvijek će biti. Mi ga imamo kako bismo ga podijelili s drugima. Što čekamo? Blagoslov je nad glavom onoga koji prodaje žito, što znači nad glavom onoga koji širi radosnu vijest Evandjelja.

11,27 Kada su čovjekove pobude čiste i nesebične, on stječe poštovanje drugih. Ali čovjek koji nastoji izazvati nevolje drugome, naući će ih na sebe.

11,28 Odgovarajući parnjak ovoj poslovice u Novome zavjetu nalazi se u Prvoj poslanici Timoteju 6,17-19. Bogatstvo je neizvjesno i stoga se u njega ne treba pouzdati. Naše pouzdanje treba biti u živoga Boga koji nam sve obilno daje na uživanje.

“Pohlepa za zlatom”, rekao je Samuel Johnson, “neosjetljiva i nemilosrdna, posljednja je pokvarenost izopačenoga čovjeka.”

Pravednici, to jest oni koji se pouzdaju u Gospodina, uspijevat će u životu i životnoj snazi kao zeleno lišće.

11,29 Postoji nekoliko vrsta ljudi koji stvaraju nevolje u vlastitoj kući – na primjer pijanice, osobenjaci ili preljubnici. No ovdje se vjerojatno radi o čovjeku koji je pohlepan na dobit, o grabežljivcu (vidi: 15,27), koji je u svojoj luđačkoj trci za bogatstvom izgubio iz vida što je zapravo vrijedno u životu. Takav će čovjek naslijediti (požnjeti) vjetar, što znači da će završiti bez ičega opipljivog, čime bi mogao zadovoljiti svoju pohlepu. Njegova će kazna za ovakvo izigravanje lude biti služenje čovjeku koji je postupao mnogo mudrije.

11,30 Pravedan je život poput plodnosnoga drveta koje daje hranu i okrepljenje drugima. Mudar čovjek pridobija druge za život u mudrosti i pravednosti.

Ovo je jedan od istaknutih tekstova u Bibliji koji govori o onima koji pridobijaju duše za Boga. Podsjeća nas na obećanje što ga je Isus dao Petru: “Od sada ćeš ljude loviti” (Lk 5,10). Kako je neopisiva privilegija biti u Božjoj službi, upotrijebljen od Boga, za djelo u ljudskim životima, kojemu će ishod biti vječni blagoslov! Svaka duša pridobijena za Gospodina bit će vječni štovatelj Božjega Janjeta!

11,31 Čak se i pravednim ljudima u ovom životu plaća za njihove prijestupe. Mojsije je bio isključen iz ulaska u Obećanu zemlju, a David je morao četverostruko nadoknaditi. Ako pravednici žanju što su posijali, koliko će više opaki morati požnjati! Ili, kako je to Petar rekao: “ako se dakle pravednik jedva spasava, gdje će se pokazati bezbožnik i grešnik?” (1. Pt 4,18).

12,1 Svaka osoba koja je otvorena za opomenu i pouku pokazuje da doista želi učiti. Onaj tko se vrijeđa kad mu se nešto kaže i tko odbija ukor, lud je.

12,2 Moralna, etična osoba može biti sigurna u Gospodnju milost. Čovjek zlih nakana jednako tako može biti siguran u Gospodnju osudu. “Pomisli samo”, pisao je Foreman, “na vrhovnu Silu u svemiru koja se diže protiv onoga što radi bezbožnik i koja ga je riješena srušiti! Vrhovna Sila ostavlja takvog čovjeka samom sebi u tihom preziru.”

12,3 Život u kojemu prevladuje zloča nema stabilnosti. Takvi su ljudi poput sjemena što padne na kamenito tlo (Mt 13,5-6); tu je zemlja plitka, i budući da zrno ne može pustiti korijenje, izdanak brzo uvene.

Korijen je pravednika duboko u Bogu. Kad udare životne oluje, on ostaje postojan i može izdržati. Ovaj je čovjek opisan u Psalmu 1,3.

12,4 Kreposna žena donosi radost i zadovoljstvo svome mužu. Ona koja svoga muža sramoti donosi mu strašno razo-

čaranje – tako strašno kao da mu trunu kosti.

12,5 Ciljevi su pravednih ljudi časni i poštene, baš kao što su nakane opakih prijevarne. Drugim riječima, čovjekovi su ciljevi odraz njegova karaktera.

12,6 Svojim riječima grešnici nastoje postaviti smrtonosne zamke nevinima i neopreznima. Govoreći istinu, pravednici izbjavljaju i sebe i druge.

12,7 Kada pravda stigne bezbožnike, to je njihov kraj. Pobožni ljudi imaju čvrste i dobre temelje; njih nesreća ne može srušiti.

12,8 Ljudi lijepo govore o čovjeku koji ima razuma i postupa mudro, ali za onoga tko nema principa nemaju ništa osim prezira.

12,9 “Bolje je biti malen i imati samo jednog slugu nego se hvastati, a nemati ni kruha.” Kombinacija niskog položaja i hrane na stolu bolja je od tobožnjeg visokog statusa i gladi.

12,10 Pravednikova se dobrota i ljubavnost proteže čak i na život nijeme stoke, no opak je čovjek okrutan, čak i kada misli da je bio blaži i ljubazniji nego ikad.

Iako je Bog uzvišen, on nije previsoko da bi skrbio za životinje; štoviše, donio je zakone o njima (Izl 20,10; 23,4-5). Čak je donio zakon o ptičjemu gnijezdu (Pnz 22,6,7).

12,11 Čovjek koji se bavi pozitivnim, konstruktivnim radom, kao što je rad na njivi, podmirit će sve svoje potrebe. Ali čovjek koji svoje vrijeme provodi u besposlicama, ne samo da ima prazan ormar, već ima i praznu glavu.

12,12 “Mreža od zala” ili “lovina” (izvornik, NKJV) opakih znači, po metonimiji (stilska figura koja omogućuje da se jedan pojam zamijeni drugim bliskim pojmom; npr. *tisuće vojnika* = *tisuće bajuneta*; op. prev.), ono što je uhvaćeno u mrežu zla ili ono što je nepravedno uzeto od drugih. Drugim riječima, opaki čeznu za onim što pripada drugima.

Nasuprot njima, pravednicima je dovoljno mirno se postarati za vlastite potrebe.

12,13 Bezbožnici se često ulove u zamku vlastitih riječi. Budući da im ne uspijeva ispričati dosljednu priču, sami sebi podmeću nogu. Lažac mora imati dobro pamćenje, inače se njegove priče neće složiti. A kako bi podržao jednu laž, mora sagraditi čitavu strukturu drugih laži.

“A pravednik se izbavlja od tjeskobe.” Bog nije obećao svome narodu da neće imati probleme, nego da će iz njih biti izbačeni.

12,14 Dobar govor i dobro ponašanje sa sobom nose svoje nagrade. Mudar, blag i neokaljan govor nagrađuje se ljubavlju, blagonaklonošću i poštovanjem. Dobra se djela vraćaju čovjeku u blagoslovima.

12,15 Bezumniku se ne može ništa reći. On sve zna i neće slušati. Ali mudar čovjek rado prima savjet. On shvaća da jednoj osobi nije moguće jasno sagledati problem sa svih strana.

12,16 Luđak ne obuzdava svoj gnjev. Plane i na najmanju provokaciju. Pаметan čovjek zna ignorirati uvredu i obuzdati se.

12,17 Svjedok koji na sudu govori istinu daje pravedne dokaze. Lažljiv svjedok donosi prijevaru.

12,18 Neki ljudi rabe svoj jezik kao mač; probadaju druge, sijeku i izazivaju bol. Mudri govore riječi koje donose zdravlje i iscjeljenje, što znači da liječe rane što su ih zadali brbljavci.

12,19 Istina je vječna. Zašto? Zato jer je istina to što Bog kaže; stoga se to nikad ne mijenja.

Lažljiv jezik traje koliko i jedan mig okom.

12,20 Podmuklost ispunjava srca onih koji snuju zlo. Radost ispunjava srca onih koji teže za mirom.

12,21 U općem smislu istina je da pravednika ne stiže nikakva nevolja. Među-

tim, ovo nije pravilo bez iznimki. Nešto drugo je nedvojbeno istina bez iznimki. Naime, pravednici su sačuvani od strašnih posljedica koje prate ponašanje bezbožnika.

Opake stiže mnoštvo ovakvih nevolja.

12,22 Bog mrzi lašce. Kako pažljivi moramo biti da ne zamaglujemo istinu, da ne govorimo takozvane korisne laži, da ne pretjerujemo i ne preuveličavamo, da ne iznosimo poluistine! Da bismo Božjem srcu donijeli radost, trebamo biti potpuno iskreni i pouzdani.

12,23 Pаметan čovjek ne hoda naokolo pokazujući svima koliko zna. On skromno prikriva svoju učenost. Ali nećeš dugo biti u nazočnosti bezumnika, a on već otkriva svoju ludost.

12,24 U svakidašnjem životu, posvećeni, vrijedni ljudi penju se na visoke položaje u vodstvu, baš kao što se šlag stavlja povrh torte. Lijenost pak vodi u siromaštvo, a siromaštvo svodi čovjeka na razinu roba i prinudnoga rada.

Oswald Chambers je rekao da je aljkavost uvreda Svetome Duhu; isto je mogao reći i za lijenost.

12,25 Briga u srcu prtišće čovjeka. Blaga, ohrabrujuća, ili suosjećajna riječ čini čudo i ponovno čovjeka diže na noge.

12,26 “Pravednik treba pažljivo birati prijatelje, jer put bezbožnika vodi na stranputicu” (izvornik, NKJV – slobodan prijevod). Mada se ne čini tako, pravedniku je zapravo bolje, nego njegovu nepravednom poznaniku. Grešnik naizgled ima sve i čini se da mu sve ide od ruke, tako da to mami ljude da povjeruju kako je zabranjeno voće doista slađe. Iz toga razloga kršćani trebaju pažljivo birati prijatelje.

12,27 Ovaj lijeni besposličar ili ne lovi, ili ne peče što je ulovio. U prvome smislu nedostaje mu poticaj da se pokrene i počne; u drugome, nedostaje mu energije da završi što je započeo.

Hebrejski je tekst u drugome dijelu

ovoga stiha jednako nejasan kao u prvome, ali smisao je gotovo sigurno da marljiva osoba cijeni ono za što je radila i to koristi na najbolji mogući način. Ruta je bila takva. Ovršila je ono što je napabirčila (Rut 2,17). Tijekom našega proučavanja Biblije trebali bismo poboljšati ono što smo naučili, a to možemo učiniti kroz razmišljanje, molitvu i praktičnu poslušnost:

Stoga ćemo se na tvojoj svetoj riječi hraniti, živjeti i rasti,
još ćemo bolje upoznati Gospodina i vršiti ono što znamo.

12,28 Na uskoj stazi pravednosti nalazi se život; i na kraju te staze, na završetku putovanja, također stoji život. Na njezinu putu nema smrti; ali zato smrt stoji na širokome putu što vodi u propast. “Život” ovdje označava budućnost poslije smrti, to jest vječni život. NIV ovaj stih prevodi: “Na stazi pravednosti stoji život; na toj je stazi besmrtnost” (slobodan prijevod).

13,1 I u tjelesnome i u duhovnome razvoju postoji jedan normalan proces. Dijete, na primjer, mora puzati prije nego što prohoda ili progovori. U duhovnome području, obraćenik mora slušati i učiti prije nego što krene u službu. Tako se i mudar sin prvo podvrgava steži pouke. Podsmjeverač to neće; on misli da ima sve odgovore i odbija opomenu.

13,2 Evo čovjeka čiji govor prosvječuje i poučava, ohrabruje i tješi; on prima svoju nagradu kad vidi blagotvorne rezultate njegovih izgovorenih riječi. Nasuprot njemu, nevjernik smišlja nasilje drugima, pa u skladu s time i on dobiva što zaslužuje.

13,3 Čovjek koji čuva svoj govor kontrolira sav svoj život (vidi Jakovljevu poslanicu 3,2b). Onaj tko se ne trudi vladati sobom navlači na sebe nevolje. Pouka je sljedeća: pazi što pričaš – to bi se moglo uporabiti protiv tebe.

13,4 “Da su želje konji, prosjaci bi jahali.” Lijenčina ima velike želje, no to nije dovoljno. “Želja je bez napora beskorisna.” Marljivi ljudi prionu na posao i postižu uspjeh. To vrijedi za duhovne stvari, baš kao i za zemaljske. Bosch ovo ilustrira primjerom:

Zna se da je Adam Clark proveo 40 godina pišući svoje komentare Svetoga pisma. Webster je 36 godina radio na svome rječniku; zapravo je dvaput prešao ocean kako bi prikupio materijal koji mu je bio potreban, kako bi svi podaci što ih je iznio u svojoj knjizi bili apsolutno točni. Milton je svako jutro ustajao u četiri sata kako bi imao dovoljno vremena za sastavljanje i prerađivanje svojih pjesama, koje se nalaze među najboljim ostvarenjima svjetske književnosti. Gibbon je proveo 26 godina radeći na svojoj knjizi *The Decline and Fall of the Roman Empire* (“Opadanje i propast Rimskoga carstva”), i to se djelo uzdiže u visine kao spomenik pažljivog istraživanja i neumorne predanosti zadatku. Bryant je jedno od svojih pjesničkih remek-djela prerađivao 100 puta prije nego što će otići u tisk, samo da bi postigao potpunu krasotu i savršenstvo izraza. Svi su ti ljudi uživali u onome što su radili i svaki je svu svoju energiju usmjeravao na svoj posao, bez obzira na to koliko je zadatak bio težak.

Najsretniji i najproduktivniji jesu oni ljudi koji su predani svome radu na dobrobit čovječanstva i na Božju slavu.¹⁶

13,5 Pravednik mrzi svaki oblik nepoštenja, a bezbožnik “postupa sramotno i beščasno” (RSV – slobodan prijevod). J. Allen Blair daje primjer za ovaj stih iz života čuvenog Amerikanca:

Za Abrahama Lincolna govori se da

nije htio prihvatiti nijedan slučaj u kojemu klijent nije posve imao pravdu na svojoj strani. Jedanput ga je neki čovjek došao unajmiti da ga zastupa. Lincoln je zurio u strop, no ipak je pozornost slušao dok mu je ovaj iznio činenice. Iznenada se okrenuo u svojoj stolici:

“Imate prilično jak slučaj što se tiče tehničkoga prava”, rekao je, “ali prilično slab što se tiče pravde i pravičnosti. Morat ćete naći nekoga drugog da dobije ovu parnicu u vaše ime, jer ja to neću moći. Sve vrijeme dok vas budem branio pred porotom mislit ću u sebi: ‘Lincoln, ti si lažac!’ Mogao bih se zaboraviti i to reći naglas.”

Laž, kao i svi oblici krivice, žaloste Božje srce. Nijedan kršćanin ne bi smio lagati ili varati, unatoč posljedicama koje bi radi toga mogao imati. Bude li ipak to činio, nikad neće napredovati u poznavanju Boga.¹⁷

13,6 Pravedan je život zaštićen život. Bog poduzima sve da sačuva besprijeekorne. Grešnik živi u neprestanoj opasnosti, jer ga prije ili kasnije obara njegova opaćina.

13,7 Dva su načina na koja možemo promatrati ovu poslovicu. Prvo, čovjek koji nema ništa što se materijalnih dobara tiče, može pokušati da stvori dojam da je bogat, dok se onaj koji zapravo ima mnogo novca pričinja da je siromašan.

Drugo je značenje sljedeće: Bezbožni milijunaš zapravo je duhovni siromah, dok ponizni vjernik, iako materijalno siromašan, u stvarnosti ima nasljedstvo kod Boga i zajednički je baštinik s Isusom Kristom (Bakotić ovaj stih prevodi: “Netko je siromah kraj mnogoga blaga, a netko je bogat kraj svog siromaštva”, što odgovara ovome drugom tumačenju; op. prev.). Morgan ovo ilustrira na sljedeći način:

Naše doba obiluje ljudima koji su se

basnoslovno obogatili, a ipak nemaju ništa. Nagomilali su veliko blago, ali ono im ne može kupiti ono što je važno u životu. Ne može im osigurati zdravlje, ne donosi im sreću, često im uništava mir. S druge strane, postoje oni koji su sebe osiromašili ali koji su, čineći tako, postali bogati u svakom, najvišem smislu te riječi. Kako to objasniti? Ne nalazi li se rješenje ovoj dvojbi u naglasku na riječi “ja”, na *sebi samome*, u svakoj od ove dvije suprotstavljene izjave. Obogatiti *sebe* znači uništiti kapacitet za život. Osiromašiti *sebe*, obogaćivanjem drugih, znači živjeti. Nije moguće duboko razmotriti ovu hebrejsku mudrost ako se ne uzme u obzir onaj koji je postao utjelovljena Mudrost.¹⁸

13,8 Bogati je čovjek često izložen prijetnjama onih koji žele njegov novac. Suočava se s pljačkama, ucjenama i otmicama za otkupninu, te stoga mora čuvati svoj život unajmljujući zaštitare ili izlazeći u susret zahtjevima iznuđivača. Siromah nikad ne mora slušati ovakve prijetnje.

13,9 Svjedočanstvo pravednika nalik je svjetlu što sja blistavo i veselo. Život i nade bezbožnika svjetiljke su koje će se ugasiti.

13,10 Prvi dio ovoga stiha može se shvatiti na dva načina. Po jednome, kad dođe do svađe, oholost je konstantan uzročnik. Po drugome, “Oholost rađa samo svađu”, što znači da iz nje nikad ne dolazi nešto dobro: samo teške svađe. C. S. Lewis piše:

Glavni uzročnik patnje u svakom narodu i svakoj obitelji od početka svijeta, nije ništa drugo do Oholost. Ostali poroci katkad mogu zbliziti ljude; naići ćeš na krasno zajedništvo, šale i prijateljstvo među pijancima, među poročinim ljudima i bludnicima. Ali Oholost

uvijek znači neprijateljstvo – jer je ona neprijateljica. I to ne samo neprijateljstvo između čovjeka i čovjeka, već i neprijateljstvo prema Bogu.¹⁹

Oni koji hoće poslušati savjet mudri su; takvi ljudi izbjegavaju oholost i sukobe osobnosti koji idu uz oholost.

13,11 Bogatstvo stečeno na nečastan način dolazi brzo i bez napora. U ovo spada i novac stečen kockanjem, okladama, nagradnim igrama ili špekulacijama na burzi. Ovakva vrsta bogatstva ima svoj put kojim će iscuriti iz čovjekovih ruku.

Bogatstvo stečeno poštenim radom nakuplja se, umjesto da nestaje.

13,12 Ponovljena odgoda ispunjenja nećijih očekivanja obeshrabrujuća je; ali kad se želja najzad ispuni, predstavlja izvor iznimnoga zadovoljstva. Primijeni ovo na Gospodnji dolazak.

13,13 “Riječ” koja se ovdje spominje riječ je Božja. Naš je stav prema njoj pitanje života i smrti. Onaj tko je prezire, pritišće gumb za samouništenje. Onaj tko joj vjeruje i sluša njezine zapovijedi dobiva bogatu nagradu.

13,14 Savjeti i pouke mudrih izvor su života i okrepljenje onima koji paze na njih. Izbavljaju čovjeka iz smrtonosnih zamki što su postavljene duž njegova životnog puta.

13,15 Razboritost pribavlja čovjeku milost pred Bogom i pred ljudima. “Razborit je čovjek cijenjen” (*Living Bible* – slobodan prijevod).

U drugome dijelu ove izreke, riječ prevedena kao “hrpav” ili “tvrd kao kamen”, u biti znači “stalan”, “trajan” ili “dugogodišnji”, čak “vječit”. No da bi značenje bilo jasno, uglavnom je prevedena kao “tvrd” ili “hrpav”. Da je uzet izvorni oblik “trajan”, onda bi tekst trebalo staviti u negativni oblik i tad bi prijevod glasio: “a put bezbožnika nije trajan.” Vjerojatno je najbolje držati se

tradicionalnoga teksta: “a put bezbožnika hrpav je.” Novine nam svaki dan donose ilustracije ove istine!

13,16 Čovjekovo ponašanje otkriva njegov karakter. Ako je pametan, to se vidi u njegovu odgovornom djelovanju. Tako i bezumnik svima čini očeglednom svoju ludost.

13,17 Nepouzdan glasnik donosi nevolje svima koji su u dodiru s njim. Bolje je poslati vjernoga poslanika; on ispunjava svoje poslanje na zadovoljstvo svih.

“Prema tome, mi vršimo poslaničku službu u ime Krista” (2. Kor 5,20).

13,18 Onaj tko prezire pouku i stegu zaslužuje siromaštvo i sramotu zbog svoje tvrdoglavosti. Čovjek koji prima ukor doći će do časti.

13,19 Dobar je čovjek zadovoljan kada ostvari svoje ciljeve, a bezumnicima je mrsko odustati od svoga grijeha. Čini se da se ovdje navodi suprotnost između dobrog čovjeka koji teži za dostojnim ciljevima, i grešnika koji nisu voljni “kloniti se oda zla”.

13,20 Trebali bismo tražiti društvo mudrih ljudi; oni će nas podići. “Zli razgovori kvare zdravo ćudoređe” (1. Kor 15,33). Čovjek se često poznaje po društvu u kojemu se kreće. Druženje s bezumnicima upropašćuje čovjeka.

13,21 Grešnike progoni zlo: nesreća i neuspjesi, bolesti i povrede, loš glas, gubitak imovine. Pravednici uživaju dobar glas, dobar život i dobru nagradu.

13,22 “Valjan čovjek ostavlja baštinu”, i to ne samo svojoj djeci, već i unucima. U Starome je zavjetu ovo vjerojatno značilo da im je ostavljao *materijalno* bogatstvo. Kršćanima se danas savjetuje da je bolje da ostave bogatu *duhovnu* baštinu svojim potomcima.

“A bogatstvo se grešnikovo čuva pravedniku”; “Nepošteno stečeno bogatstvo uvijek nalazi put do boljih ruku.”

13,23 Siromašni ljudi vrijedno obrađuju svoju njivicu i dobivaju izobilje

hrane s tog malenog komada zemlje. Oni na najbolji mogući način koriste ono što imaju.

Drugi dio ovoga stiha može značiti da (1) bogat čovjek, s većim njiivama, nerijetko propada zbog svoje nepravednosti, ili da (2) prinos s oranica siromašnih često propadne zbog nepravde.

13,24 Biblija naučava tjelesno kažnjavanje; bilo da se suvremeni “stručnjaci” s tim slažu ili ne. Uskratiti djetetu kaznu kad je zaslužuje znači potaći ga na grijeh i ohrabriti ga u grijehu, te time doprinijeti njegovoj konačnoj propasti. Roditelj koji šteti šibu možda misli da pokazuje ljubav, no Bog kaže da je to mržnja.

Dr. Benjamin Spock godinama je poticao roditelje da budu popustljiviji. No nakon što je poživio dovoljno dugo da vidi generaciju bezobrazne, nesnosne djece, priznao je da je bio u krivu. Rekao je: “Po mome mišljenju, opći problem koji danas imaju roditelji u Americi jest njihova neposobnost da budu strogi.” Krivicu za to, barem jednim dijelom, on pripisuje stručnjacima – “psihijatrima, psiholozima, nastavnom osoblju, socijalnim radnicima i pedijatrima, poput mene.”²⁰

Roditelj koji iskreno voli svoje dijete ne prašta neposlušnost ili nevaljalstvo, već ga na vrijeme opominje.

13,25 Bog jamči da će potrebe pravednih biti ispunjene, a bezbožnicima jednako jamči prazan trbuh.

14,1 Razumna se žena brine za svoju kuću i obitelj. Luda se žena skita naokolo – ide na partije karata, ide igrati bingo, odlazi na modne revije i ostale isprazne zabave i besposlice. Zanimaruje svoga muža i djecu i čudi se zašto joj obitelj propada.

Je li moguće da žena razgradi svoj dom s previše vjerske poduzetnosti?

14,2 Čovjekovo je stanje odraz njegova stava prema Jahvi. Religiozna čovjeka vodi ono za što zna da će udovoljiti Bogu. Opačka čovjeka ne zanima što Bog misli

i on time otkriva da ga prezire. Kidner piše:

Svako odstupanje od Božjega puta jest suprotstavljanje svoje volje Božjoj i potpora vlastitoj prosudbi protiv njegove; ali prezir koji se time izražava odveć je iracionalan da bi se dopustio.²¹

14,3 “U luđakovim je ustima šiba za oholost njegovu.” Bezumnik će morati podnijeti šibanje za svoj oholi govor. Mudrim je ljudima njihov govor zaštitita od takvih kazni.

14,4 Tamo gdje nema volova, staje su savršeno čiste, no nije li bolje imati prašine i prljavštine u njima, znajući da će rad volova dovesti do obilne žetve? Nagrada što dolazi od teškoga rada daleko nadmašuje sve neugodne trenutke koji se do kraja posla moraju proći. Ovom se izrekom ne kane potaći ljudi da svoje kuće i crkve drže tako da izgledaju kao područja koja je pogodila elementarna nepogoda. Ali nedvojbeno odgovara ljude od one žudnje za redom i urednošću koji koč napredak i učinkovitost.

14,5 C. H. Mackintosh je nekoć rekao da je bolje otići u raj sa čistom savjesti nego ostati na zemlji s nečistom. Kako moramo paziti da budemo potpuno iskreni u svakom trenutku!

14,6 Nепrestanim odbijanjem da saslušati, podsmjehavač gubi sposobnost da čuje. Moguće je da neće biti u stanju naći mudrost, sve dok odbija Gospodina.

Razuman čovjek brzo opaža ono što je ispravno. “Jer tko ima, dat će mu se još, te će obilovati...” (Mt 13,12).

14,7 Ne njeguj prijateljstvo s bezumnikom, “jer tu nećeš upoznati usne što zborne znanje (RSV; Kršćanska sadašnjost) ili, “jer od njega nećeš čuti nikakve pametne riječi” (Moffatt; Šarić, Martinjak, Daničić).

14,8 Mudrost je pametna čovjeka u

tomu što zna kako se ponašati časno, savjesno i poslušno. Ono što bezumnik misli da je mudrost zapravo je ludost, a bit je te ludosti obmanjivanje drugih, što naposljetku dovodi do obmane samoga sebe.

14,9 Mada je hebrejski ovdje nejasan, NKJV donosi prijevod s dosta smisla (ovome prijevodu kod nas najviše odgovara Bakotićev: "Grijev je šala bezumnima, a milost se među pravednima nađe", i prijevod Kršćanske sadašnjosti: "Ludacima je grijeh šala, a milost je Božja s poštenima").

Ludacima je grijeh šala, neće
vjerovati;
a grijeh strašan bodež u rukavu krije;
"Kako može biti da nešto tako puno
miline",
kažu oni, "u sebi nosi žalac da ubije?"

Ne znaju oni da ih upravo čarolija
grijeha
tjera u smijeh sve do smrti i pakla.
Zato pogledaj sad u sebe i ostavi
grijev
da ti ne bi onaj koji spašava zatvorio
vrata.

– *John Bunyan*

Pošteni uživaju Gospodnju milost, oslobođeni krivnje i osude grijeha.

14,10 Postoji žalost u ljudskome srcu koju nitko drugi ne može s njim podijeliti (mada Gospodin može, i to i čini). Također postoji i veselje, u kojemu može uživati samo ona osoba koje se to izravno tiče.

14,11 Obrati pozornost na suprotnost između riječi dom (kuća) i šator. Mi *kuću* vidimo kao nešto trajno, a *šator* kao privremeno. Međutim, šator će pravednih hodočasnika na Gospodnjemu putu ostati, dok će kuća opakih stanovnika zemlje propasti.

14,12 Put koji se čovjeku učini pravim

jest spasenje po dobrim djelima ili po dobrome karakteru. Više ljudi ode u pakao teško radeći pod ovom zabludom, nego zbog bilo koje druge pogrešne predodžbe o Bogu (vidi također 16,25.)

U širem smislu, put koji se čovjeku učini prav jest njegov vlastiti put, put samovolje koji prezire Božje vodstvo i ljudski savjet. Takav put može završiti samo u propasti i duhovnoj smrti.

14,13 U životu ne postoji nešto takvo kao što je čista radost bez ikakvih primjesa. U nju je uvijek, do neke mjere, umiješana žalost. Knox kaže: "Radost se miješa sa žalošću, a smijeh ide ukorak sa suzama."

14,14 "Otpadnik se siti svojim prestupcima, a dobar čovjek svojim radom." (U izvorniku u NKJV ovaj stih doslovice glasi: "Putova svojih nasitit će se tko je otpadnik u svome srcu, a dobar se čovjek siti odozgo." – op. prev.) Osoba koja odluta od Gospodina žanje posljedice svoje samovolje. Stoga je i Noemi rekla: "Ne zovite me više Noemi, nego me zovite Mara; jer me Šadaj gorčinom ispunio! Odavde sam otišla punih ruku, a sad me Jahve vraća bez igdje ičega" (Rut 1,20-21a). A izgubljeni je sin rekao: "Koliko najamnika u mog oca obiluje kruhom, a ja ovdje umirem od gladi!" (Lk 15,17).

Pravednik je zadovoljan svojim putevima jer su to putevi Gospodnji. On može reći zajedno s Davidom: "Čaša se moja prelijeva" (Ps 23,5c). Ili s Pavlom: "Dobar sam boj vojevao, trku dovršio, vjeru očuvao" (2. Tim 4,7 – Šarić).

14,15 Naivna, lakovjerna osoba prijemčiva je za svaku novu ideju ili hir. Pametan čovjek dvaput mjeri i tako čuva svoje korake od pogreške. Vjera zahtijeva najpouzdanije dokaze i nalazi ih u Božjoj riječi. Lakovjerna osoba vjeruje u sve što bilo koji znanstvenik, filozof ili psiholog ima za reći.

14,16 Mudar se čovjek boji, u smislu

da je pažljiv i oprezan. Dakako, stih također može značiti i da se boji Boga.

Bezumnik je osion i nehatan, odmjerenost ne poznaje i očito je siguran u sebe.

14,17 “Nagao čovjek čini ludost.” Regira u gnjevu i ne zastaje da razmisli o posljedicama. Lupa vratima, baca sve što mu dođe pod ruku, viče, psuje, vrijeđa, lomi namještaj i u bijesu izlazi van. No, moramo li birati, lakše bismo podnijeli njega, nego opakoga čovjeka zlih namjera (u izvorniku i NKJV ovaj stih glasi: “Nagao čovjek čini ludosti, a čovjek zlih namjera mrzak je”; slično ovome prevode još Bakotić: “Tko je brz na gnjev – ludost čini, a čovjek pun lukavstva mržnju izaziva” i Daničić: “Nagao čovjek čini bezumlje, a pakostan je čovjek mrzak” – op. prev.). Takvog lukavog, ili pakosnog čovjeka, svi mrze zbog njegove hladnokrvne podmuklosti.

14,18 “Glupaci baštine ludost.” Odbiju li poslušati mudru pouku, time sami biraju da postanu još gluplji.

Mudri su ljudi poštovani i nagrađeni stjecanjem sve većega znanja.

14,19 Ova izreka ukazuje na konačnu pobjedu dobra nad zlom. Bog će obraniti parnicu pravednika. Došao je dan kad se Haman morao pokloniti pred Mordokajem. A doći će i dan kad će se svako koljeno u svemiru pokloniti Isusu Kristu kao Kralju kraljeva i Gospodaruru gospodara.

14,20 “I svom prijatelju mrzak je siromah.” Ne bi trebalo biti tako, ali često jest. Mnogi ljudi sklapaju prijateljstva na osnovu interesa. Izbjegavaju siromašne, a njeguju prijateljstvo s bogatima radi sebičnih ciljeva. Trebali bismo se zanimati za ljude zbog onoga što mi možemo učiniti za njih, a ne zbog onoga što oni mogu učiniti za nas, odnosno zbog onoga što od njih možemo dobiti.

Bogat čovjek, u jednome smislu, ima mnogo prijatelja, ali u drugome smislu on nikad ne zna koliko ima pravih prijatelja,

ljudi koji ga vole zbog onoga što on jest a ne zbog onoga što ima.

14,21 Ovaj je stih očito povezan s prethodnim. Grijech je prezirati siromašne, jer je njih Bog izabrao (Jak 2,5). Čovjek koji je milostiv ubogima blagoslovljen je zbog svoga djela.

Nikad ne smijemo zaboraviti da je Gospodin Isus Krist došao na ovaj svijet kao siromašan čovjek. Netko je na njega uputio kao na svoga “ubogog prijatelja iz Nazareta”.

14,22 Onima koji smišljaju pakosti i snuju zlo suđeno je da zalutaju na stranputicu. Oni koji misle dobro drugima nagrađeni su dobrotom i vjernošću (milošću i istinom). Ovo znači da im Bog iskazuje dobrotu, te da vjerno drži svoja obećanja o zaštiti i nagradi. Također znači da će im i ljudi uzvratiti odanošću i vjernošću.

14,23 Svaki je pošten posao probitačan, a puste priče vode samo u siromaštvo. Svi poznajemo ljude koji satima pričaju o svojim problemima, ali nikad ne mrdnu ni malim prstom kako bi ih riješili. Na sav glas hvale evangelizaciju svijeta, no nikad se ne pomaknu iz svojih udobnih *relax* naslonjača kako bi posvjedočili svojim blišnjima. Bez daha ti pričaju što sve kane učiniti u budućnosti, ali nikad to ne učine.

14,24 Slava je mudrih njihovo bogatstvo. Oni imaju što pokazati od svoje mudrosti, bilo da na to bogatstvo gledamo u duhovnome ili materijalnome smislu. Bezumnici nemaju ništa za pokazati, osim svoje ludosti i u životu i u radu.

14,25 Istinit svjedok izbavlja nevine ljude na sudu da ih ne optuže na osnovu lažnog iskaza. Lažljivi svjedok izvrće činjenice, a ishod su razorne posljedice koje proistječu iz takve obmane.

Propovjednik Evanđelja istiniti je svjedok koji izbavlja duše od vječne smrti. “Liberali” i “sektaši” lažljivi su svjedoci koji govore laži i odvođe duše na stranputicu.

14,26 Čovjek koji se boji Jahve ima sve razloge za veliko pouzdanje. Ako je Bog za njega, nitko ne može uspješno protiv njega (Rim 8,31). Kad udari zlo, djeca takvoga čovjeka imat će utočište pod Božjim krilima.

14,27 Pouzdanje u Boga izvor je duhovne snage i životne vitalnosti; omogućuje čovjeku da izbjegne zamke smrti.

14,28 Brojnost, zadovoljstvo i vjernost naroda određuju kraljevu čast. Slaba je korist knezu od titule, ako ima malo ili uopće nema puka nad kojim vlada.

14,29 Čovjek koji je strpljiv kad ga provociraju pokazuje da posjeduje veliku razboritost. Onaj tko je naprasit pokazuje ludost i drži je tako da je svi vide.

14,30 "Mirno srce" ovdje znači zadovoljan um. Stoga Knox prevodi: "Spokojan je um zdravlje tijelu."

Zavist i žestina loši su za čovjekovo zdravlje. Dr. Paul Adolph ovo potvrđuje:

Neki od najvažnijih uzročnika takozvanih nervnih oboljenja koje psihijatrija prepoznaje jesu krivnja, ozlojeđenost (duh nepraštanja), strah, tjeskoba, frustracija, neodlučnost, sumnja, ljubomora, sebičnost i dosada. Nažalost, mnogi se psihijatri, mada nedvojbeno učinkoviti u uočavanju uzročnika emocionalnih smetnji koje su dovele do bolesti, svojim metodama nikako ne uspijevaju obračunati s tim poremećajima, jer u svome pristupu izostavljaju vjeru u Boga.²²

14,31 Onaj tko iskorištava siromaha vrijeđa njegova Stvoritelja. George Herbert je rekao da je čovjek Božja slika, no i siromašan je čovjek Kristov otisak.

Drugi dio ovoga stiha znači da oni koji imaju suosjećanja za uboge poštuju Boga.

14,32 "Kad bezbožnika stigne što je zaslužio, tu mu je kraj; a pravednik ima nadu i na samrti" (Knox – slobodan pri-

jevod). Juda je ilustracija prvoga dijela ovoga stiha, a Pavao drugoga.

14,33 Izraz: "U razumnu srcu mudrost počiva", može značiti (1) da je mudrost tu kod kuće, ili (2) da čovjek ne paradira nepotrebno sa svime što zna.

Drugi je dio ovoga stiha još teži. Može značiti (1) da će se uskoro otkriti što se nalazi u bezumnome srcu; (2) da je srcu bezumnika mudrost nepoznata (RSV; Grubišić); (3) da "mudrost mora glasno vikati prije nego što je bezumnik prepoznata" (Berkeley, marg.).

14,34 Da bi narod bio velik, njegove vođe i sav puk moraju obilježavati vrline kao što su poštenje i visok moral; moraju biti poznati po svojoj pravednosti. Korupcija, ucjene, podmićivanje, "prljave kampanje", skandali i svi oblici nepravde u društvu, donose sramotu državi.

14,35 Vladaru je mio sluga koji se ponaša mudro (usporedi Josipa, Mordokaja, Daniela). Njegov je gnjev usmjeren na onoga koji se ponaša sramotno. "Mio je kralju sposoban sluga; a svoj gnjev čuva za nesposobnoga" (Moffatt – slobodan prijevod).

15,1 Veći dio petnaestoga poglavlja posvećen je govoru. Blag ili pomirljiv odgovor sprečava gnjev – da ne plane ili da ne naraste. Odgovoriš li čovjeku oštrim riječima, to će uskomešati njegovu tjelesnu narav i ubrzo ćeš imati žestoku svađu. Spurgeon daje vrlo simpatičnu ilustraciju na ovu temu:

Nekoć sam živio u kraju u kojemu je moj vrt od susjedova odvajala samo jedna, vrlo nesavršena živica. Taj je susjed imao psa; a njegov je pas bio užasno loš vrtlar, što svakako nije pridonosilo dobru mojih biljaka. I tako, jedne večeri, dok sam sâm šetao vrtom, ugledao sam njegova psa kako radi štetu po mojim lijevama i, budući da sam bio prilično daleko, bacio sam na njega štap, uvjeren i poučen da će ga to otje-

rati kući. No taj je pas, umjesto da ode kući, podigao moj štap i došao s njim k meni, mašući repom. Ispustio ga je kraj mojih nogu i pogledao me milo i dobronamjerno, kako vas već može pogledati pas. Što sam drugo mogao nego ga potapšati, reći mu da je dobar pas i žaliti što sam ikad govorio grubo o njemu?²³

15,2 S jezika mudrih ljudi teku korisne informacije. Oni znaju što, kad, gdje i kako treba govoriti. Iz usta bezumnika ludost se izljujeva poput bujice.

15,3 Bog je sveznajući. Njegove su oči na svakome mjestu. Ništa mu nije sakriveno. On budno motri na svaku riječ, djelo, misao i pobudu, kako zlih, tako i dobrih. Ovo je Davida potaklo da uzvike: “Znanje to odveć mi je čuderno, previsoko da bih ga dokućio” (Ps 139,6).

15,4 Blag, uljudan govor okrepljuje, umiruje i oživljava. Izopačen, pakostan govor rana je duhu.

15,5 Ovoga smo luđaka već upoznali. On svoga oca smatra zastarjelim, njegove ideje staromodnim, a njegove pouke bezvrijednim. Mudar sin prima roditeljski ukor i to mu donosi korist. Pametan je, a primajući pouku postaje još pametniji.

15,6 Oni koji su odgajani u pobožnu domu mogu posvjedočiti u prilog istini prvoga dijela ovoga stiha. Čak i ako roditelji nisu bili imućni, ostavili su svojoj djeci duhovnu baštinu neizmjerne vrijednosti.

Nepošteno bogaćenje beskrupuloznih ljudi donosi nevolje i njima i njihovim obiteljima. Dobra ilustracija ovoga dijela izreke je Akan (Jš 7).

15,7 Govor mudra čovjeka pun je korisnoga znanja. Bezumnik ne može poučiti nikoga, jer je njegov um prazan.

15,8 Prvi dio ovoga stiha uči da je obred bez stvarne vjere bezvrijedan. Opak čovjek može prinijeti Jahvi skupocjenu žrtvu, ali Bog će je prezreti. On pri-

je svega želi da čovjekov život bude čist. “Poslušnost je vrednija od najbolje žrtve” (1. Sam 15,22). Bogu je mila ponizna molitva pravednika; “Žrtva Bogu duh je raskajan, srce raskajano, ponizno, Bože, nećeš prezreti” (Ps 51,17^(51,19)).

15,9 Put opakih Jahvi je veoma mrzak. On ljubi osobu koja živi poslušno njegovoj riječi.

15,10 Na ovu poslovicu možemo gledati na dva načina. Moguće je da opisuje dva različita čovjeka – svojevoljnu, ćudljivu osobu (“onaj tko ostavlja pravi put”) i nedokazanu osobu koja se ne da ničemu poučiti (“onaj tko mrzi ukor”), te kazne koje će ih stići – oštra kazna prvoga, a smrt drugoga. A moguće je da u oba dijela rečenica opisuje istoga čovjeka. Isprva mu njegova svojeglavost donosi žestoku kaznu. No on odbija učiti iz toga i tako ponire u smrt. Hebrejska pjesnička struktura (paralelizam) naklonjenija je drugome tumačenju.

15,11 Pakao (podzemlje) i uništenje (pogibao) (heb. *Šeol* i *Abaddon*) simbolični su prikazi nevidljivoga svijeta iza groba. Ako Bog zna sve što se dešava u smrti i na drugome svijetu, koliko tek više poznaje misli i tajne “sinova ljudskih” na zemlji? “I nema stvorenja skrivena pred njim. Naprotiv, sve je golo i otkriveno očima onoga komu moramo dati račun” (Heb 4,13).

15,12 Podsmjever se vrijeđa kad ga kore. S mudrim ljudima se ne druži; ne ide k njima po savjet, nego k onima za koje misli da će mu reći ono što želi čuti. Takav je smjer u životu samoporažavajući; ne pomaže čovjeku ničim, već ga samo utvrđuje u njegovoj tvrdoglavosti i prepušta ga mrtvili.

15,13 Veselo se srce vidi na nasmijanom licu, no slomljeno srce ima dublje posljedice. Ono izaziva potištenost i očaj.

15,14 Najumniji, najučeniji ljudi nikad ne prestaju težiti za još većim znanjem. Bezumnička usta melju uprazno; nasla-

đuju se ludošću. “Mudar čovjek postaje sve mudriji, a glup sve gluplji.”

15,15 Čini se da se ovdje uspoređuju pesimist i optimist. Prvi je uvijek utučen i pokunjen. Sumoran je, plašljiv i negativan. Što se tiče optimista, on kao da je uvijek na vrhu i uvijek se osjeća sjajno. Takav čovjek uživa život u potpunosti.

15,16 Bolje je siromašnome vjerniku, nego bogatome zanovijetalu. Uz bogatstvo kao prilog idu nevolje, a život je vjere bezbrižan.

15,17 “Bolji je obrok povrća gdje je ljubav nego od utovljena vola gdje je mržnja.” Bolje je blagovati tanjur zelja u ozračju ljubavi, nego jesti najbolje pečene tamo gdje je razdor.

Utovljeni se vol gaji u staji i daje mu se najbolja hrana; njegovo je meso meko i veoma ukusno.

Joseph R. Sizoo kaže:

Nekoć sam u obližnjemu gradu posjetio jedno od najlüksuznijih imanja što sam ih ikad vidio u Americi. U kući su bili talijanski kamini, belgijske tapete, orijentalni sagovi i rijetke umjetničke slike. “Mora da su ljudi koji su ovdje živjeli bili veoma sretni!” – rekao sam prijatelju. “Ali nisu”, uzvratilo je on. “Iako su bili milijunaši, muž i žena nisu uopće govorili jedno s drugim. Ovo je mjesto bilo leglo mržnje! Nisu voljeli Boga i nisu voljeli jedno drugo” (*Our Daily Bread*).

15,18 Naprasit čovjek uvijek izaziva svađe. Mudar čovjek zna kako izbjeći raspru ili kako je stišati, ako je već počela.

15,19 Put je lijenčine posut svakom vrstom teškoća. Možda i on ovo nastoji iskoristiti kao ispriku da ne radi ništa. Staza je pravednika kao ravna, popločana cesta.

15,20 Sin koji živi čistim životom donosi veliko zadovoljstvo svome ocu. Ali samovoljni sin prezire svoju majku; ne-

poslušan joj je i ne obazire se na njezine suze.

15,21 Glup čovjek uživa u svojoj gluposti. Nikad nije ni upoznao nešto bolje. Mudar čovjek nalazi radost u trezvenu, moralnu životu.

Svinja uživa valjajući se u blatu, dok ovca traži čist pašnjak.

15,22 Kad čovjek postupa samostalno, bez savjetovanja s drugima, njegove nakane uglavnom ne uspijevaju. Sigurnije je potražiti širok spektar informacija i savjeta. Ljudi koji imaju iskustva mogu upozoriti na opasnost, mogu predložiti najbolje načine za rješavanje nekoga problema, itd.

15,23 Veliko je zadovoljstvo u čovjeku kad uspije dati pošten, koristan odgovor. Doista je ljupka riječ koja je izgovorena u pravo vrijeme – baš kad ju je trebalo reći, kako bi pomogla u određenoj potrebi. Usporedi stih iz Knjige proroka Izaije: “...da znam riječju krijepiti umorne” (Iz 50,4). Isus je znao kad i kako izgovoriti takvu riječ.

15,24 Razumnu čovjeku put ide gore, ka životu, da izbjegne stazu što vodi dolje, u smrt i uništenje. Ovdje nas se ponovno podsjeća da postoje dva puta i dvije sudbine ljudskome rodu.

15,25 Jahve će srušiti imovinu oholih i nadutih, ali će zaštititi među malene farme potlačene udovice.

15,26 Jahvi su mrske zle nakane beskrupuloznih ljudi, a mile su mu riječi čistih (izvornik, NKJV; Daničić).

15,27 Ova bi se izreka ponajprije mogla odnositi na suce i druge javne djelatnike koji uvećavaju svoje bankovne račune primanjem mita. Oni na taj način izvrću pravicu i, kako su se dali potkupiti, nanose štetu izvršavanju svojih dužnosti. No što je još gore, takvi ljudi donose beskrajne nevolje svome domu. Onaj tko odbije mito i svaki dodir s podmićivanjem živjet će mirno.

15,28 Pravednik misli prije nego što

progovori. Razmišlja kako će odgovoriti. Bezbožnik otvara usta, a iz njih samo teče bujica psovki, prljavštine i ništavnosti.

15,29 Jahve je daleko od opakih, u smislu da s njima nema zajedništvo, a oni nisu u dodiru s njim preko molitve. Vjernici putem molitve imaju trenutačan pristup prijestolju Svevišnjega Boga, vladara svemira. “A znamo da Bog ne sluša grješnikâ, nego ako tko poštuje Boga, i vrši njegovu volju, onoga usliši” (Iv 9,31; Šarić).

15,30 Veselo je lice zarazno. Takva osoba obraduje svako srce na koji naiđe. Također, radosna vijest čini da se čovjek cijelim svojim bićem osjeća dobro.

15,31 Čovjek koji pazi na savjet što vodi na pravi put života zauzima svoje mjesto među mudrima na zemlji. Učenje Biblije u cjelini, a posebice Evanđelja, životvorno je savjetovanje.

15,32 Ako čovjek neće slušati pobožnu pouku, to znači da prezire sam sebe jer ponire kroz slap u propast. Onaj tko poslušâ ukor radi u korist vlastitih najboljih interesa.

15,33 Strah je Gospodnji nauk što vodi u mudrost. Poniznost je prethodnica poštovanja i slavi.

B. Pravedan je život uzvišen (16,1-22,16)

16,1 Ime Jahve (ili Gospodin) pojavljuje se devet puta u prvih jedanaest stihova poglavlja 16. Čovjek može planirati i pripremati svoje misli, ali Jahve je vrhovni vladar i gospodari čovjekovim riječima radi ispunjenja svoje nakane. “Čovjek predlaže, no Bog raspolaže” ili, kako bismo mi rekli: “Čovjek snuje, al’ Bog odlučuje.”

Bileam je, na primjer, htio prokleti Izraelce, no iz njegovih je usta izašao blagoslov (Br 22,38; 23,7-10).

Prisjeti se, na primjer, Kaife, koji nije govorio po svojoj mudrosti (Iv 11,49-52).

Također Herod i Pilat koji su se urotili da učine Isusu ono što je Bog unaprijed odredio da će biti učinjeno (Dj 4,27-28).

Značenje bi moglo biti i sljedeće: mada Božji progongeni narod često planira unaprijed što će reći na svome suđenju, Bog je taj koji daje prave riječi u pravo vrijeme (Mt 10,19).

16,2 Čovjekovi su putovi njegova vanjska djela (njegovi postupci koji se vide predstavljaju njegove staze); po njima sudi o sebi i proglašava se čistim. Ali Bog vidi pobude i naume srca. “Ali, tko propuste svoje da zapazi? Od potajnih grijeha očisti me!” (Ps 19,12 ^(19,13)).

16,3 Najbolji način da osiguramo ostvarenje svojih snova i ciljeva jest da svoja djela prepustimo Jahvi. J. Allen Blair savjetuje:

I mi se, s vremena na vrijeme, nađemo uznemireni i obeshrabreni, čak i kad nastojimo vršiti Gospodnje djelo. A može li se imalo dalje od toga što Bog hoće? On ne može djelovati preko tjeskobnih srca. Svaki put kad kršćanin dođe u ovakvo stanje, odmah treba zastati i upitati se: “Čije je ovo djelo? Čiji posao?” Ako je Božji, nikad nemoj zaboraviti da je njegov i teret. Ti nisi važna osoba. Krist je važan! On je na djelu kroz nas. Što onda trebamo činiti kad se stvari ne odvijaju dobro? Ići njemu! Sve manje od toga je nepošlušnost.²⁴

Molitva: “Bože, daj mi oči koje vide tebe u svemu, ruke koje ti mogu služiti u svemu i srce koje te može blagoslivljati za sve” (*Daily Notes*).

16,4 Ovo ne znači da je Bog određena čovjeka stvorio da bude proklet. Biblija nigdje ne naučava osudu na vječno prokletstvo. Ljudi su prokleti po vlastitome svjesnom izboru, a ne po Božjemu ukazu.

Ova izreka znači da Bog ima cilj, naka-

nu ili svrhu u svemu i za sve. Svaki uzrok ima svoju posljedicu, za svako djelo postoji nagrada ili kazna. Bog je odredio dan nesreće, ili zli dan za bezbožnike, baš kao što je pripremio nebo onima koji ga ljube. “Sve što je Gospodin stvorio ima svoju sudbinu; a sudbina je bezbožnika propast” (TEV – slobodan prijevod).

16,5 Jahvi je mrska ljudska oholost. Kao što je već ranije objašnjeno, izraz: “zdužene snage” znači: “ruku pod ruku” (u NKJV ovaj stih doslovice glasi: “Mrski su Jahvi svi koji su ohola srca; i premda udružuju snage, nijedan neće ostati nekažnjen” – op. prev.). U ovome kontekstu navedeni izraz vjerojatno znači da je kazna oholima zajamčena (upravo u tome smislu kod nas se ovaj dio stiha prevodi ili kao: “ruku na ovo!”, “ruku dajem!” – Martinjak, Grubišić; ili uporabom riječi “zaista”, “zacijelo”, “prije ili kasnije” – redom: Kršćanska sadašnjost, Bakotić, Šarić – kao potvrda odlučnosti da će kazna zaista biti dodijeljena. Daničić ovaj dio stiha prevodi najbliže NKJV: “...neće ostati bez kara ako će i druge uzeti u pomoć” – op. prev.).

16,6 Ono što naučava ovaj stih valja proučavati u svjetlu svega Svetoga pisma na tu temu. Naime, navedeni izrazi (negdje u prijevodima “milost i istina”, a negdje “dobrota i vjernost” ili “ljubav i vjernost”) ne mogu značiti da se čovjek može spasiti tako što će biti milosrdan i istinoljubiv; spasenje se postiže samo po milosti kroz vjeru u Gospodina Isusa Krista. Samo do toga stupnja, kada se milost i istina vide kao znakovi spasonosne vjere, za njih se može reći da čiste krivnju.

Drugi je dio stiha, sudeći po izgledu, jasan. Pouzdajući se u Gospodina, čovjek će izbjeći nesreće, bijede i propast.

16,7 Poput mnogih izreka i ovo je opće pravilo, no i ono ima iznimke. “Pravedan život razoružava protivnike.” Ili, kako to kaže Barnes: “Dobrota ima moć očarati,

pa čak i pridobiti neprijatelje na svoju stranu.”

Stanton se prema Lincolnu odnosio s krajnjim preziranjem. Zvao ga je “niskim, podmuklim klaunom”, te “originalnom gorilom”. Govorio je da nema potrebe ići u Afriku i loviti gorile, kad imaju jednoga na raspolaganju u Springfieldu u Illinoisu. Lincoln mu nikad nije uzvratio, nije se svetio, umjesto toga je učinio Stantona svojim ministrom rata, uvjeren da je ovaj najsposobniji čovjek za to mjesto.

Godinama kasnije, kad je Lincoln ubijen u atentatu, Stanton je spustio pogled na njegovo smežurano lice i u suzama rekao: “Ovdje leži najveći vladar kojega je svijet ikad vidio.”

16,8 Bolje je imati skroman prihod pošteno zaraden, nego velik dohodak stečen nepravedno ili na prijevaru.

16,9 Kao što nas se podsjeća u prvome stihu, čovjek čini sve što je moguće kako bi isplanirao svoj životni put, ali Jahve određuje hoće li se ti planovi ikad ostvariti. Savao iz Tarza kanio je progoniti kršćanske svece u Damasku, a završio je tako što je postao jedan od njih! Onezīm je kanio zauvijek ostaviti Filemona, no Bog ga je vratio k njemu pod boljim uvjetima nego ikad.

16,10 Budući da je kralj Božji izaslanik (Rim 13,1), njegovi su ukazi i odluke mjerodavni i konačni. Stoga se njegova usta ne smiju ogriješiti u osudi.

16,11 Bog je taj koji upravlja standardima. On određuje prave mjere i utege. Kad čovjek postupa u skladu s njegovim mjerilima, on ga blagoslivlja, prima njegove postupke i odobrava ih.

16,12 Zapravo je gadno da *bilo tko* čini opačinu, a kraljevi osobito. Oni na svome položaju predstavljaju Boga i stoga imaju veću odgovornost. Prijestolje se utvrđuje na temeljima pravde.

Valja napomenuti da ovaj stih može značiti i da je kraljevima gadno kad njihovi podanici čine opačinu. Zakonita,

uređena vlast mora biti utvrđena na pravdi i pravici. Tamo gdje su moralni standardi odbačeni, prevlađuje bezvlašće.

16,13 Dobri kraljevi ne cijene one koji laskaju i govore licemjerno. Mili su im ljudi čijim se riječima može vjerovati, vole one koji su pouzdani, otvoreni i iskreni.

16,14 Jednom kad se razgnjevi, kralj u trenu može osuditi prijestupnika na smrt. Mudar čovjek neće bespotrebno izazivati vladara, nego će tražiti načina da ga umiri.

16,15 Kad je kralj radostan, sreća na njegovu licu širi vedrinu kraljevstvom. Njegova je milost okrepljujuća poput oblaka što donosi proljetnu (ili kasnu) kišu.

16,16 Zemaljsko bogatstvo ne treba uspoređivati s mudrošću i znanjem. Bogatstvo često prekonoc nestane, no božanska mudrost ostaje vječno.

16,17 Pravednici idu putem svetosti i ne skreću na stranputice grijeha. Onaj tko pazi na svoj put i nastavlja ići ravno čuva svoj život od štete i nesreće.

16,18 Visoko drvo privlači gromove. Tako i Bog obara umišljene. Oholi ljudi često moraju pretrpjeti neko ponižavajuće iskustvo, uređeno tako da umanji njihov ego. Potrebna je tek malena igla da se probuši velik balon.

Luciferov pad nije prouzročilo ništa drugo do oholost – ili, kako je to Marlowe opisao, “častohlepna oholost i drskost, zbog kojih ga je Bog zbacio s nebesa”.

16,19 “Bolje je biti krotak i družiti se s poniznima nego dijeliti prividna preimčstva s oholima.

Ako si glavni – tad ponizno služi;
penješ li se gore – siđi malenima
bliže;

no kad bi se spustio najniže što
možeš,

Svevišnji je, Najviši je, bio još niže.

– *Nepoznati autor*

16,20 Onaj tko mudro pazi na riječ naći će dobro, i tko se uzda u Jahvu, blago njemu. Dakle, ova izreka govori: “Čitaj svoju Bibliju, pazi na ono što kaže i pouzdaj se u onoga koji ju je napisao.”

16,21 Čovjek koji je doista mudar poznaje se i priznaje među ljudima po svom razumu i pronicavosti. Pored toga, prijazan način na koji govori pridonosi tome da su ga drugi spremniji slušati i učiti od njega. “Slatkoća govora povećava uvjerljivost” (NASB – slobodan prijevod).

16,22 Razum služi kao izvor života i okrepljenje onima koji ga imaju, dok je ludost ludima kao udar biča. Kažnjeni su vlastitom ludošću. “Ludima je batina njihova ludost” (Berkeley – slobodan prijevod).

16,23 Govor mudra čovjeka oznaka je onoga što mu je u srcu. On pokazuje svoje znanje kroz ono što kaže. U njegovim izjavama ima stanovite uvjerljivosti. Govori s autoritetom.

16,24 Srdačne su i ljupke riječi kao saće meda – “slatke duši i lijek kostima”. Kidner to ovako kaže: “Kažemo li nešto lijepo kad možemo, donosimo jednostavnu korist drugoj osobi – prvo umu, a odatle i tijelu.”

Watchman Nee govorio je o ženi kojoj muž nikad nije izrazio zahvalnost za nešto što je učinila. Neprestano je brinula da je podbacila i kao supruga i kao majka. Ta je briga vjerojatno bila glavni uzročnik nastanka njezine tuberkuloze. Dok je umirala, muž joj je rekao: “Ne znam što ćemo bez tebe. Učinila si tako mnogo i učinila si to tako dobro.” “Zašto to nisi rekao ranije?”, upitala ga je. “Sve sam vrijeme krivila sebe, jer ti nikad nisi rekao da je nešto što sam učinila bilo dobro.”²⁵

16,25 Na ovome se mjestu ponavlja izreka iz 14,12, kako bi se naglasila njezina poruka. Čini se logičnim i razboritim da put do neba vodi preko dobrog ponašanja i dobrih djela. No istina je jedna:

u nebo će stići samo grešnici spašeni po milosti.

16,26 “Radnikova glad radi za nj; jer ga tjeraju usta njegovga.” On zna – ako ne radi, neće dobiti plaću, a bez novca ne može otići u dućan i kupiti hranu. Prema tomu, ako ikad i dođe u iskušenje da prestane raditi, njegov ga tēk tjera da nastavi.

Isto je i u oblasti duhovnoga. Shvaćanje naše duboke duhovne potrebe potiče nas na čitanje Božje riječi i na molitvu.

16,27 U stihovima 27-30 opisani su različiti oblici bezbožnosti. Prvo vidimo nevaljala čovjeka (bezočnik) koji pripravlja (dosl. iskopava) zlo i čiji je govor kao plameni oganj – pali i ozljeđuje.

16,28 Himben je onaj čovjek koji izvrće istinu. Lažima, zamagljivanjem istine, uskraćivanjem činjenica, on širi svađu. Klevetnik razdvaja bliske prijatelje.

16,29 Nasilnik nastoji navesti svoga bližnjega na stranpoticu, potičući ga da bude suučesnik u zločinu (vidi: Rimljanima 1,32).

16,30 Izrazi lica mogu imati opako značenje. Namigivanje očima, na primjer, može nagovještavati dosluh, potajni sporazum u smišljanju neke pakosti. Stisnute usne mogu izražavati odlučnost da se ta pakost provede u djelo.

16,31 Sijeda kosa simbolizira dug život. Ovdje se na nju gleda kao na nagradu za pravedan život i zato se kaže da je sijeda kosa prekrasna ili slavna kruna. U tome smislu ovaj stih možemo usporediti s Psalmom 55,23 ^(55,24), gdje se govori o životu nepravednika: “Krvoloci i varalice ni polovicu danā neće doživjeti.”

16,32 Čovjek koji je u stanju kontrolirati svoju čud veći je heroj nego vojni osvajač, jer na ovome je području teže odnijeti pobjedu nego osvojiti grad. Ne vjeruješ? Pokušaj, pa ćeš vidjeti!

Petar Veliki, mada jedan od najmoćnijih ruskih careva, ovdje nije imao

uspjeha. U nastupu gnjeva udario je svoga vrlara i nekoliko dana kasnije vrtlar je umro. “Avaj”, rekao je tužno Petar, “osvojio sam druge narode, ali nikad mi nije uspjelo osvojiti sama sebe!”²⁶

16,33 U Starome zavjetu, pa čak sve do vremena Pedesetnice, bacanje kocke bio je legitiman način određivanja Božje volje. Cijeli se postupak manje-više doimao kao pitanje slučajnosti, ali Jahve je gospodario nad njim, kako bi otkrio svoj odgovor.

Danas nam potpuna Božja riječ daje opći pregled njegove volje. Kad trebamo osobito vodstvo u pitanjima koja se ne nalaze u Bibliji, njegovu volju saznajemo tako što čekamo na njega u molitvi. Tad otkrivamo da je “od Jahve svaka odluka”.

17,1 Bolje je pojesti zalogaj suha kruha u miru okruženju, nego raskošan obrok u elegantnoj kući punoj pečenja, gdje je svađa i nezadovoljstvo.

17,2 Sposoban se sluga često podiže na viši položaj od sramotnoga sina. Tako je i Salomonov sluga Jeroboam stekao vlast nad deset izraelskih plemena, dok su Salomonovu sinu Roboamu ostala samo dva.

Sluga nerijetko dijeli baštinu sa sinovima svoga gospodara na ravnopravnoj osnovi. U Abrahamovu se slučaju neko vrijeme činilo da će njegov sluga biti njegov jedini baštinik (Post 15,2-3).

17,3 Bog može učiniti što ne može nijedna talionica ili peć. One mogu prokušati srebro i zlato, ali Jahve iskušava srca. I dok to čini, on uklanja otpad i čisti čovjekov život, sve dok u njemu ne vidi odraz svoga lika.

Kad se na svome putu nađeš na kušnji vatrom,
moja će milost, svjedovoljna, biti s tobom;

plamen te neće ozlijediti; ja sam ga
tu stavio
samo da uništi otpad i prečisti tvoje
zlato.

– *George Keith*

17,4 Zločinci rado slušaju ljude koji imaju prijevarne usne. Oni pozdravljaju laži, neutemeljene glasine, lažne optužbe. Lašci, pak, vole slušati skandale, klevete i poguban (pakostan ili pokvaren) jezik. U tome smislu, vrsta razgovora kojim se čovjek hrani barometar je onoga što se nalazi u njegovu srcu.

17,5 Već smo u 14,31 vidjeli da se onaj tko se ruga siromahu podruguje njegovu Stvoritelju (vidi: Jakovljevu poslanicu 5,1-4). Onaj tko nalazi bezdušno zadovoljstvo u nesreći drugih (a nesreća gotovo u pravilu osiromašuje ljude) neće ostati bez kazne od Gospodina. Knjiga proroka Obadije iznosi prokletstvo protiv Edoma jer se radovao kad je pao Jeruzalem.

17,6 Brojno i pobožno potomstvo donosi čast starcima (vidi: Psalam 127,3-5; 128,3). No djeca, također, mogu biti zahvalna na svojim očevima. Ovdje nema razloga za postojanje jaza među generacijama.

17,7 Plemenit i uzvišen govor iz usta neotesane budale doima se kao da se nalazi na krivu mjestu. Još su neprikladnije lažljive usne kod plemenita čovjeka. Od njega se očekuje više. Tako i od nas, Božje djece, svijet očekuje više. Za nas imaju više standarde nego što ih određuju za sebe.

17,8 Mito služi kao čarobni kamen, ili barem tako misli onaj tko ga daje. Gdje god ga uporabi, on za njega stvara čuda – otvara mu vrata, pribavlja mu naklonost i povlastice, ili ga prosto izvlači iz nevolje.

17,9 Čovjek koji odbija sjećati se uvrede koja mu je nanescena, traži ljubav i prijateljstvo. Onaj tko ustrajno kopa po

prijašnjim uvredama, uspijeva samo od sebe otjerati prijatelje.

“Kad naučimo voljeti”, piše Adams, “učimo i pokriti, zaboraviti i prijeći preko mnogih grešaka, mana i krivnji drugih ljudi.”

Jedna žena kaže drugoj: “Zar se ne sjećáš onoga zlog komentara što ga je ona rekla o tebi?”

Druga žena: “Ne samo da se ne sjećam; jasno se sjećam da sam zaboravila!”

Georgea Washingtona Carvera odbili su primiti na fakultet jer je bio crn. Godinama kasnije, kad ga je netko upitao za naziv toga fakulteta, on je odgovorio: “Nije važno!” Ljubav je pobijedila.

17,10 Običan ukor ostavlja dublji dojam na mudra čovjeka nego žestoke batine na bezumnika. Osjetljivi, čulni ljudi, obično ne trebaju stroge oblike stege. No oni bezosjećajni i ravnodušni traže oštriji pristup. Njima je teško zamisliti da bi uopće mogli biti u krivu.

17,11 “Zločinac ide samo za pobunom” (Šarić). Ne želi se pokoriti višim vlastima. On ima svoj vlastiti put i riješen je ići njime. Okrutni, ili ljuti glasnik koji se šalje za njim, mogao bi biti dužnosnik kojega šalje kralj da uhiti buntovnika, a mogao bi biti i vjesnik smrti kojega šalje Bog.

17,12 Medvjedica kojoj su ugrabili mlade surova je i neukrotiva. Ali nije ni blizu tako opasna kao što je to bezumnik u nastupu bijesa. Jednom kad mu se u glavi rodi neka luda zamisao, ništa ga neće zaustaviti.

17,13 Prokletstvo je na domu onoga tko vraća zlo za dobro. David je svome vjernom časniku Uriji vratio izdajom i navukao bijedu na svoj dom (2. Sam 12,9-10).

17,14 Kada se na nasipu stvori rupa, kroz nju počinje teći voda i uvećava rupu enormnom brzinom. Isto je i sa svađom. Manji sukobi mogu narasti do golemih razmjera. Zato je bolje prestati dok je

spor još beznačajan. Inače se ubrzo možeš naći u gadnom ratu.

17,15 Bog mrzi izvrtanje pravde. Oslobođanje krivoga i osuđivanje pravoga jednako je gusno Jahvi. Danas naše sudnice obiluju ovim, no ljudi će za to morati položiti račun kad stanu pred Boga. Poziv "Teži za samom pravdom" (Pnz 16,20) odjekuje hodnicima povijesti.

17,16 Čovjek mora biti lud da se izloži velikome trošku kako bi stekao naobrazbu, ako doista ne misli ozbiljno. Da bi bio dobar učenik, mora biti iznimno motiviran. Mora imati "um za učenje" (Moffatt).

Ovo je drugo i vjerojatnije značenje ovoga stiha: bezumnik ne bi trebao trošiti novac na mudrost, kad prije svega nema sposobnosti da shvati i dokuči stvari. "Čemu novac u ruci luđaka da kupi mudrost, kad nema sposobnosti?" (Berkeley – slobodan prijevod). On misli da može kupiti mudrost kao da je kruh. Ne shvaća da prvo mora imati razborito srce.

17,17 Pravi prijatelj voli u nesreći kao i u blagostanju. Često su potrebna teška vremena da bi se vidjelo koji su nam prijatelji iskreno odani. Neobična, ali prekrasna bilješka iz D. L. Moodyjeve Biblije, kaže: "Pravi je prijatelj poput bršljana – što je ruševina veća on čvršće prijanja."²⁷

Drugi dio stiha kaže: "a u nevolji i bratom postaje" (u NKJV dosl. "brat se rađa u nevolji" – op. prev.). Ovo govori da je jedna od najvećih privilegija bratstva da bude na tvojoj strani kad ga najviše trebaš.

Nije teško naći Gospodina Isusa Krista u ovome stihu.

Ne postoji nijedan čas da on nije
blizu nas;

Ne, nijedan! Ne, nijedan!

Ne postoji noć tako tamna u kojoj nas
njegova ljubav ne krijepi;

Ne, nijedna! Ne, nijedna!

– *Johnson Oatman*

17,18 Ovaj stih određuje prethodni, pokazujući da ljubav ne smije biti bez razboritosti. Bila bi loša procjena prihvatiti jamstvo za prijateljev dug u slučaju da ovaj ne može platiti. Svaki čovjek koji treba jamca ima loš kreditni rejting. Zašto bi jamčio za loš kreditni rejting?

17,19 Čovjek koji voli svađu voli grijeh i obratno. Onaj tko "visoko diže svoja vrata" (1) govori arogantno (Moffatt); (2) na sav glas objavljuje svoje bogatstvo; (3) živi na visokoj nozi i vjerojatno iznad svojih mogućnosti. Ovakav se čovjek izlaže opasnosti uništenja.

17,20 Opako (prijevarno) srce nikad ne pobjeđuje, a zao (prevrtljiv, dvoličan) jezik nikad ne postiže uspjeh. I jedno i drugo prizivaju nedaće i sprečavaju sreću.

17,21 Roditelj nerazumna glupana (bezumnik) živi s tugom. A biti otac budale ne donosi radost.

17,22 Ovdje ponovno saznajemo da duševno stanje osobe u velikoj mjeri utječe na njezin oporavak od bolesti ili nesretnog slučaja. Vesela narav moćna je potpora iscjeljenju. Neveseo, neutješan duh odnosi svu životnu snagu iz čovjeka i iscrpljuje ga.

U primjedbi za ovaj stih, u Berkeleyjevu prijevodu Biblije stoji: "U suvremenoj je terapiji ovaj vid liječenja nenadmašan."

Današnji nam liječnici govore da je srdačan smijeh izvrsna vježba. Kad praneš u grohotan smijeh, kažu, dijafragma se spušta duboko u tijelo, a pluća se šire i na taj način uveliko uvećavaju količinu kisika koju primaju. Istodobno, dok se širi bočno, dijafragma blago, ritmično masira srce. Taj plemeniti organ odgovara tako što počne tući brže i jače. Time se, pak, pospješuje cirkulacija. Potom se stimuliraju je-

tra, želudac, gušterača, slezena i žučni mjehur – cijeli tjelesni sustav dobiva snažan, oživljujući poticaj i okrepljenje. A sve to potkrepljuje nešto što je prije 2000 godina o smijehu rekao onaj mudri stari Grk, Aristotel: “Smijeh je tjelesna vježba, dragocjena za zdravlje.”²⁸

No nije svaki smijeh zdrav. Howard Pollis, profesor psihologije na sveučilištu *Tennessee*, kaže da smijeh i osmjehivanje, kad se rabe na agresivan način – za podsmijeh, porugu nanošenje sramote – nisu zdravi ni ljekoviti i zapravo mogu nanijeti više štete podsmjehivaču, nego onome koji je predmet njegove poruge.

“Neveseo duh suši kosti.” Blake Clark je suglasan:

Emocije te mogu razboljeti. Mogu učiniti da kosa ispada u pregrštima, mogu donijeti vrlo jake glavobolje, začepiti dišne putove, učiniti da oči suze i nos curi zbog astme ili alergija, mogu proizročiti upalu grla, kožni osip, pa čak ispadanje zuba. Emocije mogu napasti unutarnje organe čirevima i mnogim bolestima koje karakteriziraju upalna stanja; kod žena mogu prouzročiti pobačaj, a kod muškaraca impotenciju – i mogu učiniti još mnogo, mnogo toga. Emocije mogu ubiti.²⁹

17,23 “Opaki prima dar iz njedara” (ili “ispod ruke”, “u potaji”, “iza leđa”) da bi utjecao na odluku suca u svoju korist.

17,24 Razuman čovjek postavlja mudrost za svoj cilj i ide ravno k njoj. Bezumnik nema određene ambicije. Umjesto da traga za mudročću, što zahtijeva disciplinu, on luta u mašti diljem svijeta.

17,25 Jedna je od najvećih žalosti roditeljima kad imaju dijete koje im ne donosi ništa osim tuge i gorčine.

17,26 Također, nije dobro kažnjavati pravednike, niti je dobro tući plemiće

zbog njihova poštenja. Da, ovakvo se izvrtanje pravde dešava svakodnevno.

17,27 Onaj tko ima znanje šteti riječi, a razuman je čovjek mirna duha. Brzoplet govori i nagla ćud odaju plitak karakter.

17,28 Ne možeš reći tko je lud tek po izgledu čovjekova lica; i luđak može izgledati savršeno mudro. “Kad usta drži zatvorena mogao bi se smatrati razumnim” (Moffatt – slobodan prijevod). (“Čak i glupav kada šuti, pametnim ga drže, a sa usnama zatvorenim, čak i umnim” – Grubišić)

“Katkad je bolje”, piše James G. Sinclair, “držati usne zatvorenima i pustiti ljude da se pitaju jesi li glup, nego ih otvoriti i ukloniti sve sumnje.”

18,1 Poteškoće s tekstom ove izreke vidljive su i po mnoštvu različitih prijevoda i tumačenja.

“Čovjek koji se osami traži samo ono što on želi; bjesni na svako mudro rasuđivanje” (NKJV – slobodan prijevod; najbližiji ovome je GBV: “Onaj koji se odvaja, traži ono što se njemu sviđa; prigovara protiv svake zdrave mudrosti.”). Ovo je ekscentrik koji sve radi po svome, makar se to sukobljavalo sa svim provjerenim znanjem ili oprobanim metodama. Svojim se samozalaganjem protivi zdravom razboru.

RSV je posve drukčiji: “Onaj tko se otuđuje traži ispriku da plane protiv svake zdrave prosudbe.” Drugim riječima, čovjek koji se otuđi traži isprike kojima će opravdati svaku vrstu svoga neodgovornog ponašanja.

Knoxov prijevod sličan je ovome i ne treba objašnjenje: “Nitko nije tako brz da nađe izliku, kao što je onaj koji kani prekinuti prijateljstvo; on je neprestano u krivu.”

Židovski bibličari drže da ova izreka preporučuje život u odvajanju od grijeha i ludosti. Čovjek koji tako čini teži za vlastitim višim interesima i pridružuje se pravoj mudrosti. No ovo je tumače-

nje, mada istinito po sebi, malo vjerojatno.

(Kod nas su prijevodi još šareniji:

- “Tko se želi rastaviti, pronađe kakvu izliku; svim sredstvima dovodi do svađe.” Šarić
- “Vlastitij požudi popušta onaj tko zastranjuje, i svađa se usprkos svakom razboru.” Kršćanska sadašnjost
- “Čovjek samovoljan traži što mu je milo i svađa se usprkos mudroj presudi.” Martinjak
- “Nedrušten čovjek za sebe se samo briga, od svakog se pametnog pothvata ograđuje.” Grubišić
- “Samovoljan traži što je njemu drago, i ljuti se na sve što je razumno.” Bakotić
- “Čovjek samovoljan traži što je njemu milo i miješa se u svašta.” Daničić.)

18,2 Bezumnik odbija slušati razborite ljude; zanima ga samo kako će pokazati što je njemu na srcu, odnosno kako će pokazati tko je on.

18,3 “Kad dođe bezbožnik, dođe i rug (prezir), i prijekor sa sramotom” (NKJV; Daničić). Ovo je samo drugi način da se kaže da vanjska sramota i prijekor dolaze na krilima unutarnje opačine i pokvarenosti.

18,4 Općenito govoreći, čovjeka ne odaju riječi koje izlaze iz njegovih usta. Te su riječi duboke vode koje skrivaju njegovu prave misli i pobude.

Nasuprot tome, izvor je mudrosti “bujica što se razlijeva”. Drugim riječima, poruka je mudrosti jasna i razgovijetna.

Prema Moffattu, ovaj stih govori da su riječi mudra čovjeka kao duboko jezero, kao potok što teče i kao izvor života. Te su riječi duboke, a ne plitke; teku, nisu ustajale; okrepljujuće su, a ne bljutave.

18,5 Ovdje Bog osuđuje ukidanje mo-

ralne presude. Pokazivanje pristranosti prema opakome doista znači opraštanje njegove opačine (U NKJV ovaj stih doslovce glasi: “Nije dobro pokazivati pristranost prema opakome da se na sudu obori pravednik.”) Uskraćivanje ili oduzimanje pravde pravedniku, ono je što Lowell zove odvođenje istine na gubilište i dovođenje nepravde (zla) na prijestolje.

18,6 Bučni bezumnik stalno nastoji zapodjenuti svađu i tuču ili izazvati probleme. Pijanica je nenadmašan u ovome, ali zapravo uspijeva samo navući batine na sebe; na taj su način njegova usta uzročnik njegovih masnica na oku, kontuzija i ogrebotina.

18,7 Bezumniku su propast vlastita usta. Njegov nesmotren i pogrdan jezik dovodi do njegove konačne propasti.

18,8 Klevetnikove su riječi nalik ukusnim poslasticama; oni koji ga slušaju, željno ih proždiru. Kao da govore: “Njam, njam. Sviđa mi se to. Pričaj mi još!”

18,9 Lijen ili nemaran čovjek ima mnogo toga zajedničkog s rasipnikom ili rušiteljem; i jedan i drugi izazivaju puštoš i razaranje. Griffiths upozorava:

Danas znamo da je loša kvaliteta izrade vozila, zrakoplova, zgrada i sličnog, bila uzročnikom fatalnih nesreća. Isto je i u nekim upravama i vodstvu crkava, u kojima zanemarivanje odgovornosti može dovesti do sloma zajedništva. Crkva se može raspasti zbog glupog nemara i lijenosti, jednako kao zbog sotonskih napada.³⁰

18,10 Jahvino je ime simbol njega samoga. On jest tvrda kula – utočište i zaštita onima koji se pouzdaju u njega. Stoga u trenutku žestoke kušnje zazovi ime Gospodnje i on će te sačuvati od sagrađenja.

18,11 Bogataš se za zaštitu pouzda u svoje bogatstvo. U svojoj mašti on misli

da će ono poslužiti kao visok zid koji ga čuva od svake vrste opasnosti. Međutim, njegovo će ga bogatstvo iznevjeriti kad ga najviše treba.

Deseti je stih činjenica; jedanaesti je mašta. Pravednik iz stiha 10 pouzdaje se u činjenicu; bogataš iz stiha 11 pouzdaje se u maštu.

18,12 Oholosti jedna noga stoji u grobu, a druga na kori od banane. Poniznost se sigurno kreće ka slavi i časti. William Law povlači oštar kontrast između ovo dvoje: "Nemoj gledati na oholost samo kao na nedoličnu napast, niti na poniznost kao na pristojnu vrlinu – prvo je u cjelosti pakao, a drugo je u cjelosti raj."

18,13 Čovjek treba saznati sve činjenice prije nego što da svoje mišljenje. Inače bi se mogao postidjeti kad se saznaju sve potankosti. Postoje dvije strane svakoga problema: svakoga razvoda, svake svađe, itd. Nemoj se složiti s osobom sve dok ne čuješ drugu stranu.

18,14 Čovjekov duh može izdržati pod svakom vrstom tjelesne nemoći, ali kada je duh slomljen, kako njega izdržati? Što će njega podići? Emocionalni su problemi često ozbiljniji od tjelesnih.

Dr. Paul Adolph priča o jednoj starijoj pacijentici koja se u bolnici odlično oporavljala nakon prijeloma kuka. Kad je došlo vrijeme da ide kući, njezina joj je kćer rekla da je sve uređeno za njezin odlazak u starački dom. Unutar nekoliko sati tjelesno stanje pacijentice općenito se pogoršalo i umrla je za manje od 24 sata – "ne od slomljenoga kuka, nego od slomljenoga srca".³¹

Čovjek koji se hrabro suočio sa strahotama koncentracionoga logora, nakon što je oslobođen, otkrio je da ga je potkazio rođeni sin. "To ga je otkriće dotuklo i umro je. Mogao je podnijeti napad neprijatelja, no napad onoga kojega je volio ubio ga je."

18,15 Mudar čovjek nikad ne dođe do točke kad prestaje učiti. Njegov je um

uvijek otvoren za upute, a uho prijemčivo na znanje.

18,16 Mito ili dar kupuje čovjeku put u društvo onih na koje želi utjecati.

Također je točno, a ova se izreka katkad rabi i na taj način, da duhovni darovi čovjeku pribavljaju prigode u kojima će ih primijeniti. Zna li poučavati ili propovijedati, otvorit će mu se mnoštvo prigoda. Međutim, to nije značenje ovoga stiha.

18,17 Kada čovjek ispriča svoju stranu priče, ona zvuči vrlo uvjerljivo i ti si mu sklon povjerovati. Ali kad dođe njegov protivnik i postavi mu nekoliko sugestivnih pitanja, moglo bi se ispostaviti na dotični ipak nije bio baš posve u pravu.

18,18 Kad su vjerni u Starome zavjetu bacali ždrijeb, zapravo su se obraćali Jahvi da riješi sporove za koje se sami nisu osjećali dovoljno adekvatno. Ždrijeb je pribavljao pravično i mirno poravnanje između dva jaka kandidata, koji bi inače mogli pribjeći sili.

I mi bismo trebali dopustiti Gospodinu da bude konačni sudac kada se u našem životu pojave poteškoće s drugima. No mi to nećemo učiniti bacanjem ždrijeba, nego čitanjem Biblije i poslušnošću tome što smo pročitali, međusobnim priznavanjem krivice, molitvom i unutarnjim osvjedočenjem o grijehu kroz Svetoga Duha.

18,19 Svađe između bliskih rođaka često je najteže izmiriti. Lakše je osvojiti utvrđeni grad nego izdejstvovati pomirenje između uvrijeđene braće. Njihove su svađe "kao prijevornice na tvrđavi" – ledene, tvrde i nepokolebljive. Građanski su ratovi uvijek najljući.

18,20 I mi katkad govorimo da čovjek mora progutati svoje riječi. Ako su bile dobre, donijet će mu zadovoljstvo. Čovjek će biti nagrađen u skladu s naravi svoga govora.

18,21 Jezik ima velik potencijal za do-

bro ili za zlo. Onaj tko ga voli mnogo rabiti mora biti spreman snositi posljedice.

18,22 Onaj tko nađe dobru ženu našao je blago. Znak je to Božje milosti kad čovjek nađe pobožnu, korisnu nevjestu.

18,23 Siromašni ljudi često govore blagim glasom, ponizno i molećivo. S druge strane, bogataši nerijetko odgovaraju grubo, oholo i zapovjednički; ali nemaju svi bogataši loše manire!

18,24 Ovdje ponovno imamo izreku s mnoštvom prijevoda i tumačenja.

“Čovjek koji ima prijatelje i sam mora biti prijateljski nastrojen, ali ima prijatelja koji je privrženiji od brata.” Ovakvo stoji u KJV i NKJV i slijedimo li taj tekst, zamisao je da čovjek s prijateljskim odnosom prema drugim ljudima stječe prijatelje, te da su neki prijatelji bliži od drugih. (Najsličniji ovome prijevodu kod nas je Martinjakov: “Tko ima prijatelja mora sam biti druželjubiv; a ima prijatelja koji su privrženiji od brata” i Daničićev: “Tko ima prijatelja, valja da postupa prijateljski, jer ima prijatelja vjernijih od brata.”)

NASB, ASV, NKJV marg. i JND kažu da čovjek koji ima mnogo prijatelja ide u propast, ali da ima prijatelja koji su bliži od brata (Ovdje je najsličniji Bakotić: “Koji mnogo prijatelja ima, na nesreću ih svoju ima, ali ima prijatelja i od brata vjernijih.” Približno je sličan i prijevod Kršćanske sadašnjosti: “Ima prijatelja koji vode u propast, a ima i prijatelja privrženijih od brata”, kao i Šarićev: “Postoje prijatelji, koji su na propast; a poneki je prijatelj privrženiji od brata”). Ovo znači da je bolje imati jednoga pravog prijatelja nego mnoštvo onih koji će te odvesti na krivi put.

RSV prevodi: “Ima prijatelja koji hine da su prijatelji, ali ima i prijatelj koji je privrženiji od brata.” Ovdje je naglasak na razlici između “prijatelja” koji su to samo u dobru i onih koji su odani, prisni i privrženi; koji ostaju uz čovjeka i kad

prolazi kroz sito i rešeto. (Grubišićev prijevod pravi razliku između drugovanja i prijateljstva: “Za drugovanje su čovjeku drugovi, ali pravi prijatelj bliži mu je nego brat.”)

Na svu sreću većina se prijevoda slaže oko drugoga dijela stiha; naime da “postoji prijatelj koji je prvrženiji od brata”. G. Campbell Morgan piše:

Svako razmatranje ovoga stiha vodi nas na kraju na jedno mjesto, jednoj osobi. Ta je osoba prijatelj grešnika. I ovdje svako tumačenje prestaje. Treba samo pustiti srce da ga veliča i štujega.³²

19,1 Ovdje se dovodi u suprotnost siromašna osoba koja je poštena i nepošten (a možda i bogat) bezumnik koji izvrće istinu. Siromah je u svakome pogledu iznad bezumnika; sretniji je, bogatiji i u svemu u prednosti.

19,2 “Revnost bez razboritosti nije dobra” (NKJV, dosl. “Nije dobro za dušu da je bez znanja”; slično prevodi Daničić: “Kad je duša bez znanja, nije dobro”). Ovakav čovjek zna što želi učiniti, ali ne zna kako i stoga postupa brzopletu.

Žurba samo pridodaje njegovoj nesreći. Previše žuri da bi zamolio za upute ili da bi ih slijedio ako su mu dane, te stoga promaši put i vrti se u krug.

19,3 Kada ljudi naprave nered od vlastitoga života, okreću se k Bogu i krive njega. Tako je i Adam pokušao prebaciti krivicu na Boga ovim riječima: “Žena koju si stavio uza me...” (Post 3,12).

I više nego što smo svjesni, otpadništvu je sjeme u moralnu padu. Čovjek se upusti u neki oblik nemoralna, a onda, umjesto da prizna i odbaci svoj grijeh, udaljava se od kršćanske vjere i gnjevi se na Jahvu. W. F. Adeney komentira: “Čudovišno je kriviti Božju promisao za posljedice djela koja je on zabranio.”

19,4 Činjenica da bogatstvo doista pri-

bavlja mnogo prijatelja dokaz je urođene sebičnosti ljudskoga srca. Siromaha ostavlja njegov prijatelj jer ovaj potonji želi samo prijateljstva od kojih će imati koristi.

19,5 Onoga tko lažno svjedoči ili sudjeluje u drugim oblicima nepoštenja, Gospodin će jamačno kazniti, čak i ako u ovome životu nikad ne bude uhvaćen.

19,6 Odličnik (ili velikaš) ovdje znači darežljiva ili moćna osoba. Mnogi se trude oko njega, s nadom da će steći njegovu naklonost. Ljudi su skloni stvariti prijateljstva s onima od kojih se nadaju koristi.

19,7 Siromašnoga često ostavljaju i rođaci, a njegovi su prijatelji hladni prema njemu. On žudi za njihovom pomoći i suosjećanjem, dirljivo ih poziva, ali oni ga ipak napuštaju.

19,8 U čovjekovom je najboljem interesu tražiti mudrost i zdrav razum. A držati se razboritosti i pronicavosti siguran je put ka uspjehu.

19,9 Ne trebamo biti iznenađeni učestalošću kojom se ovo ponavlja. Na kraju krajeva, jedna od Deset zapovijedi odnosi se na krivokletstvo (Lzl 20,16).

19,10 "Ne dolikuje bezumnom živjeti raskošno." On se ne zna ponašati u kulturnu i otmjenu okruženju. Isto tako ni rob ne zna što bi trebao raditi na položaju vlasti. On se prema bivšim pretpostavljenima ponaša bahato.

19,11 Čovjek zdrava razuma zna vladati sobom. U stanju je milostivo oprostiti krivicu onome tko mu je nanio kakvo zlo. Velikodušnost kakvu je David često ispoljavao prema Šaulu izvrsno ilustrira ovu izreku.

19,12 Kraljev gnjev kao lavlja rika upozorava prijestupnike na blisku opasnost. Njegova milost prema poslušnim podanicima nježna je i okrepljujuća kao rosa na bilju.

Rimljanima 13,1-7 obrazlaže ova dva vida državne vlasti i upozorava: "Zato se

treba pokoravati ne samo zbog straha od kazne nego i radi savjesti" (st. 5).

19,13 Dvije stvari čine život u obitelji nesretnim: svojeglav sin i svadljiva žena. Prvi donosi žalost svome ocu, a ova druga je neugodna koliko i neprestano udaranje kišnih kapi o metal.

19,14 Možeš od otaca naslijediti nekretninu i novac, ali samo Jahve daje razumu ženu. Ona je osobit dar od Boga.

Ovo nas podsjeća na bajkovit brak Izaaka i Rebeke, o kojemu je rečeno: "Od Jahve to dolazi" (Post 24,50). Bio je to brak uređen na nebu.

19,15 Lijenost je poput droge koja baca čovjeka u dubok san. Besposlena, nemarna osoba izlaže se siromaštvu i trpjet će glad.

Ovo vrijedi i za proučavanje Biblije i molitvu.

19,16 Tko se drži Gospodnjih zapovijedi čini što je naposljetku najbolje za njega samog – i u tjelesnome i u duhovnome smislu. Osoba koja živi nemarno i neoprezno umrijet će.

19,17 Davanje siromašnima pozajmljivanje je Jahvi. Bog neće platiti samo dani iznos, nego će uzvratiti s kamatom. Čak i čaša hladne vode, dana u njegovo ime, bit će nagrađena (Mt 10,42). Henry Bosch ilustrira:

Otac je jedanput dao sinu pola dolara (srebrni novac) i rekao mu da može s tim činiti što hoće. Kasnije, kad ga je upitao što se dogodilo s tim novcem, maleni je rekao da ga je nekome pozajmio. "Jesi li dobio dobar zalog?" – ispitivao ga je otac. "Jesam. Dao sam ga siromašnu prosjaku koji je očito bio gladan!" "Kako si glup bio! Nikad ga nećeš dobiti natrag!" "Ali tata, ja imam najbolji mogući zalog, jer Biblija kaže: 'Jahvi pozaima tko je siromahu milostiv!'" Kad je ponovno razmislio o ovome, otac, inače kršćanin, bio je toliko zadovoljan da je dao sinu još

pola dolara! “Vidiš!” – uzvratilo je dječak. “Rekao sam ti da ću ga ponovno dobiti, samo nisam znao da će to biti tako brzo!”²³

Gubimo ono što potrošimo na sebe, a imamo kao beskonačno blago samo ono što damo tebi, tebi Bože, koji si nam dao sve.

– *Christopher Wordsworth*

19,18 Odgajaj stegom sina dok je još mlad i dok se još da poučiti. Tjelesna kazna, dodijeljena pravično i u ozračju iskrene ljubavi, neće naškoditi djetetu – naprotiv, donijet će mu goleme količine dobra.

Drugi dio ovoga stiha: “ali ne idi za tim da ga ubiješ”, znači da ne smiješ dopustiti da mu se život upropasti jer ga ti odbijaš kazniti (ovako prevodi Daničić: “Karaj svojega sina dokle ima nadanja i na pogibao njegovu da ne oprašta duša tvoja”). Popustljivost je okrutnost. Dakako, ovo može značiti i sljedeće: “Nemoj se toliko naljutiti da dođeš u opasnost pretjerano ga kazniti.”

19,19 Usijana će glava pretrpjeti kaznu zbog svoje jarosti. Čak i da ga poštediš posljedica njegove nezgodne naravi, on će ponovno biti u tome, a ti ćeš sve morati ponoviti. (U NKJV ovaj stih doslovice glasi: “Čovjek sklon izljevima gnjeva mora pretrpjeti kaznu, jer ako ga i izbaviš, morat ćeš to učiniti ponovno.” Kod nas slično prevode Martinjak, Grubišić i Bakotić.)

19,20 Slušaj mudar savjet i primaj pouku rano u životu, kako bi kasnije bio mudar. Kao što je netko rekao: “Mudrost je dugoročna investicija.”

19,21 Čovjek ima mnogo namisli, ali ostvari se samo ono što Jahve naumi. “Čovjek ima svoju zloću ali Bog ima svoj put.” Na kraju krajeva, čovjek ne može ništa protiv istine (2. Kor 13,8).

19,22 “Dražest je čovjekova u dobroti

njegovoj, i bolji je siromah od lažljivca.” Osobina zbog koje ti neki čovjek omili je njegova dobrota. To ga čini poželjnim za prijatelja. Siromah koji nema što ponuditi osim suosjećaja, bolji je od bogataša koji obećava pomoć, no nikad je ne pruži.

19,23 Strah Gospodnji put je u život. Onaj tko ga ima, ima sve razloge biti zadovoljan. Njega neće sustići nesreća.

19,24 “Lijenčina umače ruku u zdjelu, ali je ustima svojim ne prinosi.” On poseže rukom u zdjelu čipsa, no odveć je lijen da ga prinese ustima. Pretežak mu je.

19,25 Čak i kad podsmjehivača udaraš, on se neće promijeniti, ali barem neki prostodušni promatrač može naučiti lekciju. Ovo podsjeća na 1. Timoteju 5,20, gdje čitamo: “Krivce ukori pred svima, da i ostali imaju strah!”

Razumnoga čovjeka ne moraš udariti. Njemu je dovoljan i ukor da popravi grešku i da, učeći iz iskustva, postane još mudriji.

19,26 Sin koji zlostavlja ili kleveće (kako kaže Berkeley) oca i tjera majku iz kuće sâm je sramotan i beščastan, a sramotu nanosi i svojim žalosnim roditeljima. Strašna je to zahvala za sve što su njegovi roditelji učinili za njega.

19,27 Ova je izreka kao dijamant; kako je god okreneš, ona sjaji novim svjetlom. Ovo su tri najvjerojatnija tumačenja:

“Prestani, sine moj, slušati napatke koji odvođe od riječi spoznaje!” (KJV; Kršćanska sadašnjost, Šarić, Martinjak, bakotić, Daničić.) Ovo je odličan savjet mladima u školama i na fakultetima gdje se Biblija sustavno napada! Bolje je žrtvovati visoko obrazovanje, nego se izložiti baražnoj vatri sumnji i poricanja.”

RSV i Berkeley prevode: “Nemoj, sine moj, slušati napatke samo da bi odlutao od riječi spoznaje.” Nema smisla dobiti dobru uputu ako je nećeš poslušati. Uludo trošiš svoje vrijeme i vrijeme svojih učitelja, a k tome povećavaš teret krivice.

“Bolje je ne znati, nego znati, a ne učiniti.”

Treće je tumačenje upozorenje: “Prestani slušati naputke, sine moj, i odlutaj čes od riječi spoznaj” (NKJV) (Ovome je prijevodu sličan Grubišićev: “Ogluši li se sin poukama, luta od mudrih riječi.”)

19,28 “Nevaljao se svjedok ruga pravdi” – osim kad se sudi njemu! Takav, opak čovjek, pohlepno proždire nepravdu. Ovo liči na Elifazov opis čovjeka “što ko vodu pije opačinu” (Job 15,16).

19,29 Dok podsmjevači i bezumnici igraju svoju žalosnu ulogu na pozornici ljudske povijesti tražeći jeftin aplauz, kazna i osuda čekaju iza kulisa. Čim se zavjese spuste, održat će se neizbježan sastanak.

20,1 Vino se doista izruguje s ljudima, no ovdje je zamisao da vino potiče ljude da postanu podsmjehivači i podrugljivci. Žestoko piće, pak, ljude pretvara u bukače, svađalice.

Vino se proizvodi od grožđa, a žestoko piće od žitarica. I jedno i drugo vode čovjeka na stranputicu. Čovjek najprije pije samo u društvu, zatim postaje teški pijanac i naposljetku alkoholičar. Pokušava se riješiti te navike, no ona ga drži vezana kao da je u okovima. Krist daje snagu da se slome ti okovi, ali čovjek prvo mora željeti oslobođenje.

20,2 Kada se kralj razgnjevi, strah se širi njegovim dvorom. Taj je gnjev kao lavlja rika, upozorava na opasnost. Onaj tko ga izaziva, sâm izlaže svoj život opasnosti.

Za nas se pouka na ovu temu nalazi u Poslancima Rimljanima 13,4: “Jer ona (tj. vlast) služi Bogu za tvoje dobro. Ali činiš li zlo, boj se, jer ne nosi uzalud mača. Ona, naime, služi Bogu da kazni onoga koji čini zlo.”

20,3 Častan se čovjek drži podalje od raspre. Bezumnik nije sretan ako se s nekim ne posvađa.

20,4 “Lijenčina zbog studeni ne ore; o žetvi bi ipak htio žeti, ali nema što” (NKJV; Bakotić, Daničić). U Izraelu se zemlja ore u studenom i prosincu, kad vjetar obično puše sa sjevera. Kako bi opravdao svoj nerad, lijenčina koristi hladno vrijeme. A bez sjetve nema ni žetve. Tako lijenčina o žetvi izlazi, traži žito na svojim poljima i čudi se zašto ga nema.

20,5 Čovjekove su misli i namjere često sakrivene duboko u njegovu umu i on ih obično neće iznijeti na površinu. Ali razumna osoba zna kako ih izvući van mudrim pitanjima. Na primjer, dobar savjetnik može pomoći osobi da svoje nepoštene misli iznese na svjetlo dana, a samim tim i izloži se iscjeljenju.

20,6 Nije teško naći one koji *tvrd*e da su odani, ali nešto je sasvim drugo naći one koji to *doista* jesu. Postoji razlika između onoga što ljudi jesu i što žele da drugi misle o njima. To je razlika između “osobe” i “osobnosti”.

20,7 “Pravednik hodi u bezazlenosti svojoj.” Njegova djeca imaju plemenitu baštinu i veliku korist od njegova života i primjera.

20,8 “Kralj koji sjedi na stolici sudačkoj istražuje svako zlo svojim očima.” Kada Krist sjedne na svoju sudačku stolicu, njegove će svevideće oči, poput ognjena plamena, prozreti sve varke i pretvaranja, te provjeriti sve dokaze.

20,9 Svojim se trudom nitko ne može očistiti od grijeha. “Tko može reći: ‘Očistih srce svoje, oprah se od grijeha svojega?’” Misli li čovjek da je čist, tad je žrtva čiste zablude.

Ali postoji očišćenje posredstvom dragocjene Kristove krvi. Iskreni su vjernici oprali svoju odjeću i obijelili je u Janjetovoj krvi (Otk 7,14).

Krv je to što je otkupilo naše
oslobođenje
i očistilo grimizne mrlje s nas;

izazivamo i zemlju i pakao neka pokažu

da ne može očititi grijeh, dati spas.

– *Augustus M. Toplady*

20,10 Bog mrzi dvojake utege i dvojakne mjere. Ovo obuhvaća sve nepoštenne naprave i naume kojima se čovjek nastoji okoristiti na štetu drugih. U ovo spada i uobičajena smicalica mesara koji drže prst na vagi dok mjere meso. U ovo, što više, spada i običaj da za druge postavljamo strožije standarde nego za sebe.

20,11 Osnovna narav osobe otkriva se rano u životu. Neka su djeca veoma zlobna, dok su druga prijatna. “Dijete je otac čovjeku.” On nosi svoj karakter u zrelo doba, bilo za dobro, bilo za zlo.

20,12 “I uho koje čuje i oko koje vidi, oboje je Jahve načinio.” Što ovo može značiti, nego da pripadaju njemu, te da ih treba i rabiti njemu na slavu?

20,13 Ne prepuštaj se previše snu, da se ne bi probudio u siromašnoj kući. Ustani i idi raditi! Zaradit ćeš da možeš platiti režije, kupiti namirnice i dati za rad na Božjem djelu.

20,14 Ovo je stari trik kupca. Dok razgleda polovni auto, prigovara da je pun ulubljenja, da su mu gume izlizane, da mu je motor prebučan, a boja grozna. “Loše, loše”, govori. Prodavač, koji dotad nije ni shvaćao da prodaje takvu starudiju, naivno spušta cijenu. Kupac mu daje novac, a onda odlazi i hvali se svojim prijateljima izvanrednom kupovinom.

20,15 Čovjek može nositi zlatan nakit i dragulje, ali je najbolji ukras mudar govor. Takav nakit nosi!

20,16 “Uzmi haljinu onomu koji se podjemeći za tuđina, uzmi zalog od njega (*kada je*) za tuđinku” (NKJV; Daničić – “tuđinka”, u smislu tuđe ili strane žene, zavodnice). Svaki čovjek koji je toliko lud da dâ novčano jamstvo za ljude koje ne poznaje ima loš kreditni rizik. Moraš li poslovati s njim, potrudi se da od njega

dobiješ što veći zalog, kako bi bio zaštićen u slučaju da on ne održi riječ ili bankrotira. Ovaj savjet osobito vrijedi kad je taj tuđinac nemoralna osoba.

20,17 Svaki oblik nepošteno stečena bogatstva može u prvome trenutku donijeti čovjeku zadovoljstvo, ali naposljetku će se pokazati neugodnim i teškim, kao usta puna pijeska. U ovo spada i krivotvorenje poreznih prijava, varanje na računima službenih troškova, podmićivanje inspektora, prijevare s etiketama na proizvodima te promidžba diferencijacije proizvoda koja ne postoji.

20,18 Prije provođenja bilo kakvih namuna poželjno je temeljito savjetovanje. Nijedan general ne ide u rat ako se prethodno nije posavjetovao s drugim vojnim stručnjacima.

20,19 Ogovaranje je izdaja povjerenja. “Zato se ne miješaj” s brbljavcem, jer ako tebi govori protiv drugih, budi siguran da će i drugima govoriti protiv tebe.

20,20 Pod Mojsijevim je Zakonom proklinjanje roditelja bio prekršaj za koji se dosuđivala smrtna kazna (Izl 21,17). Ovo bi trebalo potaći današnje mlade koji su vrlo neprijateljski raspoloženi prema svojim roditeljima da zastanu i razmisle. Ako se ta gorčina ne otkloni, odvest će ih u tamu u životu na zemlji i u vječnu propast.

20,21 Izgubljeni je sin dobio svoj dio baštine brzo, no jednako ga je brzo i izgubio. No ova izreka vrijedi za sve planove o brzome bogaćenju. Kako došlo, tako prošlo.

20,22 Ne teži za osvetom nad neprijateljima. Osveta je Gospodnja. On će vratiti. Čekaj Jahvu i on će te izbaviti i opravdati.

20,23 Adam Clarke je radio za jednoga trgovca svilom koji mu je rekao da treba rastegnuti svilu kad je mjeri mušteriji. Adamov je odgovor glasio: “Vaša se svila možda može rastegnuti, gospodine, ali moja savjest neće.” Bog je proslavio

Adama Clarkea tako što mu je godinama kasnije omogućio da napiše, naširoko korištene, komentare Biblije.

20,24 Ovaj stih ističe Božju vrhovnu vlast, a čovjekovu slobodnu volju stavlja u drugi plan, mada je i jedno i drugo točno. No zamisao je da je Bog gospodar nad čovjekovim životom, te da on zna što je najbolje za nas. Stoga trebamo gledati u njega i tražiti od njega smjernice, a ne truditi se da sami budemo gospodari vlastite sudbine i udešavati stvari tako da se držimo svoga zamišljenog puta.

20,25 “Zamka je čovjeku nesmotreno reći: “Ovo je sveto”, a poslije promišljati što je zavjetovao.” Opasno je posvetiti nešto Gospodinu, a onda promišljati o tome. Prije nego što se zavjetuje, čovjek treba biti siguran da je kadar ispuniti zavjet, te da to nedvojbeno kani učiniti.

20,26 Mudar kralj ne trpi opake ljude. On ih “stavlja pod kotače”, što znači da ih odvaja od pravednika, izvodi na sud, te kažnjava.

20,27 U ovome se stihu izraz “duh čovječiji” uzima u općem smislu da označi savjest. Dao nam ga je Jahve i služi nam kao svjetiljka koja osvjetljava naše misli, pobude, naklonosti, djela i postupke. Odobrava ili kori najdublje misli i nakane u našem životu (vidi: Poslanicu Rimljanima 2,14-15).

20,28 Vođa koji se odlikuje dobrotom i vjernošću (milošću i istinom) imat će poštovanje i podršku svojih podanika. On se održava na položaju vlasti dobrotom, a ne tiranijom.

20,29 Mladi se ljudi ističu svojom snagom i to im je ljepota i slava, dok se kod starijih ljudi sijeda kosa povezuje s mudrošću i iskustvom. Svaka crkva treba i jedno i drugo – snagu za službu, a starost za mudar savjet.

20,30 “Krvave masnice očiste zlo i udarci pročiste odaje utrobe.” Čini se da je ovdje zamisao da je tjelesna kazna korisna kad se treba obračunati s moralnim

zlom. Dijete pamti bol prethodnih batina kad dođe u napast ukrasti što iz majčine torbice.

21,1 Baš kao što kanal usmjerava vodeni tok, tako i Jahve upravlja i gospodari kraljevim mislima i postupcima. Ovo je ohrabrenje kršćanima koji žive pod tlačiteljskim vlastima te misionarima koji nose Evanđelje u neprijateljske zemlje.

21,2 Čovjek nije valjan sudac vlastita života ili službe; on sudi prema vanjskoj izgledu. Jahve ispituje misli i pobude ljudskih srca.

21,3 Jahve nije toliko zadovoljan žrtvama paljenicama i klanicama, koliko mu je mila poslušnost njegovu glasu (1. Sam 15,22). Bog nije ritualist. On želi vidjeti unutarnju, stvarnu vjeru u čovjeku.

21,4 U ovoj se posloviци nabrajaju tri stvari koje su grijeh u Božjim očima: ponosite (nadmene) oči, to jest vanjski izraz taštine; oholo (naduto) srce, to jest unutarnje skladište taštine; i svjetiljka opakih (dosl. NKJV; Daničić “oranje opakih”), što može značiti njihov napredak, sreća, život ili nada.

21,5 Ovdje se uspoređuju oni koji marljivo rade kako bi zaradili za život, s onima koji se žele obogatiti preko noći. Prvima je zajamčeno obilje, a drugima siromaštvo.

21,6 Pokušaj bogaćenja pomoću prijevare ili lažima, “trka je za vjetrom” (KJV, NKJV, Šarić; ili “pusta tlapnja”, kako prevodi Kršćanska sadašnjost; ovo je izraz iz Knjige propovjednika 1,14; 2,11.17.26; 4,4.6.16 i 6,9 – op. prev.). Takvi ljudi teže za nečim što će im izmaći, a njih otjerati u pogibao. Nalaze se u istome položaju kao putnik kroz pustinju koji trči za fatamorganom; na kraju se uvijek pokaže da mu je to smrtonosna zamka.

21,7 “Opake će odnijeti nasilje njihovo jer ne žele činiti pravice.” U svemiru je na djelu moralni princip koji jamči da nasilje, opačina i nepravda nikad neće ostati nekažnjeni. Nikad!

21,8 “Zapleten je put zločinca, a pravo je djelo čista čovjeka.” Krivnja nagoni čovjeka da laže, krije se, prerušava se, strahuje i vara. Onaj tko je priznao i ostavio svoje grijeha nema što skrivati; takav čovjek može hodati u svjetlu.

21,9 Kuće su u biblijskim zemljama imale ravne krovove. Ova poslovice kaže da je bolje živjeti sam u skučenu kutu takvoga krova (tekst doslovce počinje riječima: “Bolje je prebivati u kutu na krovu...”; tako prevode i Šarić, Martinjak, Grubišić, Bakotić i Daničić – op. prev.), izložen vrućini, hladnoći, kiši, snijegu, vjetru, tuči, nego živjeti u kući sa svadljivom, mrzovoljnom, zanovijetnom ženom. Oluje izvana podnošljivije su od bura unutra.

21,10 Duša opakog uvijek kuje urotu za neko novo zlo i nema milosti za blišnjega pri izvršenju. Prema tome, njegov je grijeh promišljen i nemilosrdan. Suvremena sociološka opravdavanja zločina jednostavno ne drže vodu.

21,11 Čak i ako podsmjehivač ne nauči lekciju iz svoje kazne, neiskusna će osoba to vidjeti i bit će upozorena. Mudar čovjek ne mora biti kažnjen; on uči iz jednostavne pouke.

21,12 “Na kuću opakoga pazi Svepravedni i opake strovaljuje u nesreću.” Bog pomno prati sve što čini bezbožnik i u pravo vrijeme okreće prekidač i predaje ga njegovoj sudbini – propasti i uništenju.

21,13 Bogataš iz Evanđelja po Luki 16,19-31 bio je posve ravnodušan prema očajničkoj potrebi siromaha pred njegovim vratima. U zagrobnome je životu on bio taj koji je vadio tražeći pomoć i olakšanje, ali je njegova vika ostala neuslišana.

21,14 Biblija često iznosi činjenice bez odobravanja navedenog. Ovdje se, prema tome, primjećuje da će se srdit čovjek smiriti ako mu onaj tko je izazvao njegovu srdžbu krišom tutne u ruku kakav dar;

a čovjek koji se žestoko razgnjevio može se smiriti ako mu se u džep stavi mito.

21,15 “Sud pravičan radost je pravedniku, a užas zločincima.” Ovo je ilustracija drugoga Kristova dolaska. Bit će to vrijeme oduševljenja za otkupljene, ali i vrijeme užasa za sve druge (2. Sol 1,6-9).

21,16 U Izrekama susrećemo sve vrste ljudi. Tako ovdje nailazimo na čovjeka koji skreće s puta razbora. On je kao čovjek koji luta po pustinji grijeha. Kad ga posljednji put vidiš počivat će u zboru mrtvih.

21,17 Umjesto da donesu zadovoljstvo i ispunjenje koje obećavaju, veselje i luksuzan život (vino i mirisno ulje) samo osiromašuju čovjeka. Iscrpljuju ga materijalno i dovode ga do duhovnoga siromaštva.

21,18 U Knjzi proroka Izaije 43,3 Bog kaže da je za otkupninu svoga naroda, Izraela, dao Egipat. Gospodin je za oslobodjenje Židova nagradio Kira tako što mu je dopustio da zauzme Egipat i susjedna kraljevstva.

U širem smislu ovaj stih znači da su opaki kažnjeni kako bi pravedni mogli otići u miru i slobodni.

21,19 Evo malo primjese svetoga humora! Pisac bi radije živio neudobno, udaljen od svijeta i usamljen u pustinji, nego što bi se zatvorio u kuću s ljutitom i svadljivom ženom.

21,20 Ovdje je opisana suprotnost između kućice mudroga čovjeka koja je puna svega dobroga i doma bezumnika gdje grijeh, rasipništvo i neumjerenost vode u oskudicu.

Ovo podsjeća na priču o pijancu koji je prodavao namještaj i kućne uređaje da si kupi viski. Nakon što se obratio Kristu, netko mu je rekao: “Ne vjeruješ doista u onu priču da je Isus pretvorio vodu u vino, zar ne?” Njegov je odgovor glasio: “Ne znam za pretvaranje vode u vino, ali znam da je u mojoj kući pretvorio viski u namještaj!”

21,21 Čini se da se hoće reći kako onaj tko teži za pravdom i milosrđem dobiva više nego što je tražio; naime, uz pravednost nalazi još i život i čast.

21,22 Mudar kršćanin ruši silu, ali ne topništvo i bombama, nego vjerom, molitvom i Božjom riječju (vidi: 2. Korinćanima 10,4). U duhovnome ratu, mudrost može učiniti što ne može nijedna oružana sila.

21,23 Tko čuva svoja usta i jezik, čuva sebe od mnogih nevolja. "Tako je i jezik malen ud, ali se može ponositi velikim stvarima. Pazite, kakve li male vatre, a koliku šumu zapali! I jezik je vatra. On postaje cio opaki svijet među našim udovima. Kalja svu našu osobu i, zapaljen od pakla, zapaljuje sav naš život" (Jak 3,5-6).

21,24 Sretneš li ohola i naduta čovjeka, jednostavno ga nazovi "podsmjever". To mu je ime! Jer ime, uistinu, predstavlja osobu koja ga nosi. "Jer što kaže njegovo ime, to je on." (1. Sam 25,25; Šarić).

21,25-26 Lijenčina je rastrzan između svoje žudnje za bogatstvom, s jedne strane, i rješenosti da se ne napreže, s druge. Ubistven je to čorsokak! Dok on provodi vrijeme u zemlji snova i neispunjenih nada, pravednik vrijedno radi i zarađuje, kako bi neštedimice mogao dati za dostojne ciljeve.

21,27 Bogu je odvratniji prinos nepokajanih grešnika, ali još i više mrzi kad ga netko darom pokušava potkupiti ili navesti da oprost, odobri ili blagoslovi neki opak plan.

21,28 "Lažljiv svjedok propada, a čovjek koji sluša, opet će govoriti" (ili: "a čovjek koji sluša, trajat će", kako prevodi RSV). Lažni se svjedok kune pred Bogom da će govoriti istinu, a namjerno se krivo zaklinje. Čovjek koji pažljivo sluša i iskreno odgovara daje svjedočanstvo koje se nikad ne može poljuljati.

21,29 Drsko lice opakoga čovjeka pokazuje da je okorio u svojoj zloći. Nje-

govo je čelo mjedeno (vidi: Izaija 48,4). Pravednik, koji je htio učiti, siguran je i pazi na svoje vladanje.

21,30 Čovjek je nemoćan pred Bogom; ne može ga nadvisiti u mudrosti, ni u razboritosti, niti u strategiji. Nijedan plan koji bi mogao smisliti nije od koristi protiv Boga. Jer, svi će se Jahvini naumi ispuniti (vidi: Jeremija 51,29).

21,31 Čovjek može razrađivati planove kako bi osigurao vojni uspjeh, ali pobjeda u dan boja dolazi samo od Jahve. Bolje je pouzdati se u njega nego u kola i konje – ili u nuklearno naoružanje (vidi: Psalam 20,7^(20,8)).

Plumptre na sljedeći način sažima stihove 30 i 31:

Stih 30: Ništa ne pomaže protiv Boga.

Stih 31: Ništa ne pomaže bez Boga.

22,1 Dobro ime znači dobar ugled. Plod je to dobroga karaktera. Dobro je ime bolje od velikoga bogatstva, jer je dragocjenije, moćnije i trajnije.

Iz istoga je razloga naklonost (ili omiljenost) bolja od srebra i zlata.

22,2 Sociološke su razlike umjetno stvorene, jer svi mi pripadamo istoj ljudskoj obitelji i sve nas je stvorio isti Stvoritelj. Društvene i klasne razlike koje opstaju za života, u smrti se poništavaju.

22,3 Pаметan čovjek promatra, vidi zlo unaprijed i skriva se od dolazeće osude. Izraelci su ovo učinili na pashalnu noć, škropeći krvlju svoja vrata. Mi to činimo nalazeći utočište u Kristu.

Glupaci bezbrižno idu dalje i "plaćaju za to" (Moffatt; Grubišić, Bakotić).

22,4 Poniznost i strah Gospodnji mogu se činiti veoma glupim i banalnim, ali ne odbacuj ih i ne kritiziraj dok ih ne probaš. Jer oni su nagrađeni duhovnim bogatstvom, božanskom čašću i izobilnim životom.

22,5 Na putu varalice ili opaka i pokvarena čovjeka, nalaze se sve vrste teš-

koća i problema. Čovjek koji čuva svoj život čistim drži se daleko od njih.

22,6 Najčešće je tumačenje ove izreke da će dijete, ako ga ispravno upućuješ ("prema njegovu putu", u smislu prema putu kojim treba ići), nastaviti tako i kasnije u životu. Dakako, iznimke postoje, ali ovo ipak čvrsto stoji kao opće pravilo. Henry Ward Beecher primjećuje:

Nije teško postići da dijete ili drvo rastu pravo činiš li to dok su još mladi, ali ispraviti ih i dotjerati nakon što si dopustio da stvari krenu u krivome smjeru, nije tako lako.³⁴

Susannah Wesley, majka Charlesa, Johna i petnaestero druge djece, slijedila je ova pravila odgajajući ih: (1) Obuzdaj samovolju u djetetu i na taj način surađuj s Bogom na spasenju njegove duše. (2) Uči ga moliti čim progovori. (3) Ne daj mu ništa za čim plaće, a daj mu samo ono što je dobro za njega – i to ako učtivo zamoli. (4) Kako bi se spriječilo laganje, nemoj ga kažnjavati za greške koje je slobodno priznalo, ali nikad nemoj dopustiti da buntovni, grešni postupci ostanu nezapaženi. (5) Pohvali i nagradi dobro vladanje. (6) Strogo se pridržavaj svakog obećanja danog djetetu.

Ova se izreka može shvatiti i kao poticaj roditeljima da odgajaju djecu prateći njihove prirodne talente, umjesto da ih prisiljavaju na zanimanja, djelatnosti i zanate za koje nemaju urođenih sklonosti. Tako Kidner kaže da ovaj stih naučava poštovanje djetetove osobnosti i nadarenosti, mada ne u korist njegove samovolje.

Osim navedenih značenja, ova se izreka može shvatiti i kao upozorenje da će dijete, ako ga roditelji upućuju prema putu kojim ono samo želi ići, biti razmaženo i sebično kasnije u životu. Jay Adams piše:

Ovaj stih nije obećanje, već upozorenje roditeljima. Naime, ako dopustimo djetetu da ide za vlastitim željama (popustljivost u odgajanju), ne možemo očekivati da će ono htjeti napustiti ovaj obrazac ponašanja kad odraste. Djeca su po rođenju grešnici, i kad im je dopušteno slijediti vlastite želje, prirodno će razviti grešne navike reagiranja na bilo što što se od njih traži. Osnovna je misao da se takvi, naviknuti obrasci ponašanja duboko ukorijene u osobu, ako je njihovo sjeme posijano još u ranom djetinjstvu.³⁵

22,7 Novac je moć i može služiti za dobro, kao i za zlo. Bogati ga prečesto rabe u zle svrhe i vjerojatno ga se zato naziva bogom (mamonom; heb. *māmōn*: novac, kapital; aram. *māmōnā*: bogatstva) nepravедnika.

Dužnik je rob vjerovniku, jer dugovanja je oblik ropstva. Zahtijeva plaćanje prekomjerno visoke kamatne stope. Da bi ga otplatio, čovjek mora raditi dan i noć; završi pogrbljenih leđa. Dugovi čovjeku sužavaju prostor u kojemu se kreće i ograničavaju njegov kapacitet da iskoristi mogućnosti.

22,8 Tko sije nepravdu, ne žanje ništa značajno i vrijedno. Pokušaj da se druge gnjevom natjera na pokornost bit će spriječen.

22,9 Darežljiv je čovjek blagoslovljen, jer pokazuje dobročinstvo prema drugima. Dijeleći svoju imovinu sa siromašnima, on stječe i sadašnju sreću i buduću nagradu.

22,10 Kad podsmjehivač ne reagira na pouku, popravku i ukor, sljedeći je korak udaljavanje. Izbaci ga van! Kada je Jišmael otjeran iz kuće, prestale su i svađe, prepirke i pogrde. (Post 21,9-10; vidi Šarićev prijevod).

22,11 Čovjek koji je čistog srca i prijazna govora uživati će kraljevo prijatelj-

stvo. Kralj na kojega se upućuje u ovome stihu mogao bi biti Bog.

Samo jedna mala, ljubazna riječ,
jedan pokret ili jedna suza,
često su bili lijek slomljenu srcu
i stvarali iskrena prijatelja.

– *Nepoznati autor*

22,12 Jahve čuva i uvijekovečuje znanje o istini, da ona nikad ne nestane sa zemlje unatoč bijesu zloduha i ljudi. Isti Gospodin pomučuje kriva učenja i razotkriva laži.

22,13 Ako lijenčina ne može naći ispriku da ne ide raditi, izmislit će je, ma kako smiješna bila. Ovdje kaže da se vani, nasred gradskoga trga, nalazi lav. Što bi lav radio u gradu? Bit će da je tamo samo obična mačka!

22,14 Zavodljive riječi preljubnice kriju zamku iz koje je teško pobjeći. Čovjek koji se udaljio od Jahve upast će u tu zamku. Ovo nas podsjeća da Bog često predaje ljude grijehu kad oni sami odbacuju Božje znanje (vidi Poslanicu Rimljanima 1,24.26.28).

22,15 Loše vladanje i samovolja prirođeni su srcu svakoga djeteta, no šibom pouke oslobodit ćeš ga tih mana. Matthew Henry savjetuje:

Roditelji moraju ispravljati djecu i držati pod stegom; a sve nas ispravlja naš nebeski Otac i tako treba biti (Heb 12,6-7). I dok trpimo karanje moramo izbaciti iz sebe ludost i poljubiti šibu.³⁶

22,16 Poslodavac koji se bogati tako što radnicima daje bijednu plaću sam će stradati od oskudice. Isto će se dogoditi čovjeku koji daje bogatome, vjerojatno da bi mu se dodvorio i kupio njegovu naklonost. Trebamo davati onima koji nam ne mogu vratiti.

IV. Zbirka izreka mudraca (22,17-24,34)

A. Riječi mudraca (22,17-24,22)

22,17 Stihovi 17-21 uvode nas u sljedeći odjeljak Mudrih izreka, od 22,22 do 24,22. Pozivaju čitatelja da prigne uho i čuje riječi “mudrih ljudi” (NKJV; Šarić, Martinjak, Bakotić, Daničić). Možda je Salomon sakupio ove izreke od drugih ljudi, ali drugi dio stiha ukazuje da su neke izreke ipak njegove.

22,18 Čovjek treba čuvati ove izreke u svome umu (pamtiti ih i povinovati im se) i paziti da sve budu spremne na njegovim usnama (kako bi ih prenio drugima).

22,19 Evo i razloga zbog kojega je Salomon obznanio ove izreke: da bi uzdanje čitatelja bilo potpuno utvrđeno u Jahvi.

22,20 U RSV prijevodu ovaj stih glasi: “Zar ti nisam napisao trideset savjeta i pouka” (slično prevode Šarić, Kršćanska Sadašnjost, Martinjak, Grubišić). Neki bibličari ukazuju da se izreke koje slijede (sve do 24,22) mogu podijeliti u trideset grupa, i to na sljedeći način:

22,22-23	23,22-25
24-25	26-28
26-27	29-35
28	24,1-2
29	3-4
23,1-3	5-6
23,4-5	7
6-8	8-9
9	10
10-11	24,11-12
12	13-14
13-14	15-16
23,15-16	17-18
17-18	19-20
19-21	21-22

U Berkeleyevu prijevodu Biblije stoji: "Nisam li ti već ranije napisao za savjete i znanje...?" (slično Barkeleyevoj Bibliji prevode još Bakotić i Daničić). Riječ "ranije" suprotna je od riječi "danas", iz stiha 19.

22,21 Piscu je cilj saopćiti svojim učenicima riječi istine, kako bi oni potom mogli poučiti druge koji su k njemu poslani na savjetovanje, ili udovoljiti onima koji su ih poslali da uče.

22,22-23 Od ovoga mjesta počinje odjeljak koji završava s 24,22. Nitko ne bi smio iskorištavati bespomoćna i nezaštićena siromaha, kao što nitko ne bi smio biti nepravedan prema "nevoljnome na vratima" (NKJV, Bakotić, Daničić), što znači na mjestu na kojemu se donose presude, dakle na sudu. Jer Jahve brani stvar siromahovu i kaznit će bogata tlačitelja i nepravedna suca.

22,24-25 Druženje sa srđitim čovjekom nagle čudi veoma je loše. Takav odnos vrlo često gura osobu da i sama postane ista kao ona s kojom se druži. "S kim si, takav si!" Ovo doista može biti zamka, jer u trenutku žestine čovjek može uništiti svoj život i svjedočanstvo.

22,26-27 Rukovanje ovdje znači jamčenje za tuđi dug. To je ludost. Ako si ne možeš nešto priuštiti, ako ne možeš odmah platiti, zašto bi riskirao da ti iz kuće iznesu namještaj i tako se izložio nelagodnosti i sramoti?

22,28 Izraz "prastare međe" odnosi se na kamenje postavljeno da označi granicu nečijega posjeda. Nepošteni su ljudi često tijekom noći premještali to kamenje, kako bi uvećali svoje imanje na štetu svoga susjeda.

U duhovnome smislu prastare bi međe bile vjera "koja je jedanput zauvijek predana svima" (Jd 3). U temeljan nauk kršćanstva ne bi trebalo dirati.

22,29 Čovjek koji je vičan svome poslu bit će promaknut na položaj časti. Neće služiti "prostacima" (NKJV, Gru-

bišić ovdje imaju "nepoznatim ljudima"). Ovo je još jedan podsjetnik da se kajmak skuplja na vrhu. Vidjeli smo to u životu Josipa, Mojsija, Daniela, Nehemije.

Do visina koje su veliki ljudi dosegli, nije se stiglo iznenadnim letom, nego su marljivo, dan i noć radili dok su njihovi drugovi spavali.

– *Longfellow*

23,1-3 Ovdje imamo upozorenje da se čuvamo proždrljivosti i neumjerenosti. Kad sjednemo blagovati s utjecajnom osobom, valja nam dobro razmisliti što je ili *tko* (JND; Šarić, Martinjak, Grubišić) pred nama. Potom trebamo "staviti sebi nož u (ili "na") grlo" (NKJV; Šarić, Martinjak, Grubišić), što znači da trebamo odmjereno jesti i piti.

Stih 3 aludira na to da nas netko možda časti jelom i pićem kako bi nas pridobio i utjecao na nas. Nije to nesebično gostoprinstvo, nego sredstvo pomoću kojega nas netko želi iskoristiti za svoje lukave ciljeve.

23,4-5 Neprestani trud oko stjecanja bogatstva je "mudrost" koju treba izbjegavati. To znači da provodiš svoj život težeći za krivim vrijednostima, pouzdajući se u nešto što ne traje. Jer bogatstvo načini sebi krila i odleti put neba kao orao.

23,6-8 Evo još jedne društvene situacije koju valja izbjegavati! Nemoj biti gost kod čovjeka koji je zavidan (ili "koji ima zlo oko"). Toj je tvrdici žao svakog zalagaja koji uzmeš. Zapamti da se računa ono što on misli, a ne ono što govori. "Jedi i pij, uzmi još, posluži se..." govori ti, a zapravo ti broji svaki zalagaj.

LB (*Living Bible*) parafrazira ove stihove na sljedeći način:

Nemoj se družiti sa zlim ljudima; ne čezni za njihovom naklonošću i darovima. Njihova je ljubaznost prijevara; žele te iskoristiti kao svoga pijuna.

Ukusna hrana koju stave pred tebe, u tvome će trbuhu postati kisela i izbljuvat ćeš je; morat ćeš povući riječi svoje zahvale na njihovoj “dobroti”.

23,9 Ne pokušavaj poučiti tupu i glupu badalu. Gubiš vrijeme. On prezire tvoje mudre riječi.

23,10-11 Nemoj nepošteno uzeti nečiju imovinu tako što si potajno pomakao kamenje koje je obilježavalo prastare međe. Ne varaj bespomoćne; ne otimaj njihova polja. Jer njihov je Osvetnik moćan. S njim ćeš se morati nositi! On će obraniti njihovo pravo protiv tebe.

23,12 Nema lakoga načina da se napreduje u pouci. To zahtijeva disciplinu i predanost. Ne obaziri se na oglase koji sve to obećavaju “brzo i lako – u tri koraka”.

23,13-14 Nije dobro za dijete dopustiti mu da podivlja; ne pokazuješ ljubav prema njemu tako što ćeš ga raspustiti. Biblija ne odobrava popustljivost, nego potiče roditelje da ga izudaraju šibom i obećava da od toga dijete neće umrijeti. To može značiti da ga batine neće ubiti, a može značiti i da će ga batine zapravo spasiti od prerane, nesmotrene smrti. Šibom ćeš njegovu dušu izbaviti iz Šeola.

Umjesto da prema svojim bezbožnim sinovima postupi strogo, Eli ih je samo blago ukorio: “Zašto radite takvo što?” (1. Sam 2,22-25). Ponašao se popustljivo i ta je popustljivost donijela propast na njegovu kuću, na svećeništvo i na sav narod.

I David je podbacio na području roditeljskoga strogog odgoja. Nikad nije ni ukorio Adoniju zbog njegova ponašanja (1. Kr 1,6). I nakon dva Adonijina izdajnička pokušaja da preotme prijestolje, Salomon ga je dao ubiti.

23,15-16 Otac se raduje kad njegov sin ima mudro srce i usne koje govore istinu. Učitelj doživljava istu radost kada njegov učenik primi mudrost i podijeli je s dru-

gima. Pavao u sličnom tonu kaže: “Da, mi sad oživljujemo ako vi čvrsto stojite u Gospodinu” (1. Sol 3,8). A Ivan je rekao: “Namam veće radosti nego kad čujem da moja djeca žive čestito” (3 Iv 4).

23,17-18 Ima nešto bolje nego zavijeti napretku bezbožnika: treba, naime, uvijek živjeti u strahu Gospodnjem. Zaokupljenost bezbožnicima donosi obehlabrenje; zaokupljenost Gospodinom donosi radost. Prema tome, treba živjeti u čvrstom zajedništvu s Bogom i to treba da je cilj našega života. Također trebamo upamtiti da postoji budući dan polaganja računa za bezbožnike i nagrade za pravедnike, koji sigurno neće ostat i razočarani.

23,19 Ma što drugi činili, poslušani sin treba paziti na pouke, biti mudar i voditi svoje srce ravnim putem, što znači putem Božjim.

23,20-21 Postoje dvije vrste “pijanaca” – oni koji previše piju i oni koji previše jedu. I jedni i drugi loše su društvo svakome tko želi voditi dobar život.

Neumjerenost uzima svoj danak. Pijanica i izjelica idu u siromaštvo. Pospasnost koja proistječe iz prejedanja obući će čovjeka u krpe.

23,22 Mladi bi trebali srdačno primati savjete od svoga oca i ne prezirati svoju majku. Stariji ljudi imaju iza sebe dugogodišnje iskustvo. Mladi bi to trebali shvatiti, priznati i nastojati izvući korist iz njihova iskustva, koliko god je to moguće.

23,23 Trebamo biti spremni platiti visoku cijenu za istinu, ali nespremni prodati je za bilo kakav novac. Isto vrijedi za mudrost, pouku i razbor. Ne smijemo se štedjeti kako bismo ih stekli, ali nikad ih se ni za što na svijetu ne smijemo odreći.

23,24-25 Suvremeni običaji nalažu da se ocu za blagdan daruje, recimo, kravata, a majci bombonijera. Ali roditeljima je veća nagrada sin koji živi mudro i razborito. Otuda i poticaj: “Neka se dakle

vesele tvoj otac i majka; neka kliče od radosti ona koja te rodila!” (Šarić).

23,26-28 Iskrena molba: “Daj mi, sine moj, srce svoje” predstavlja upozorenje na nemoral i pijanstvo. Pisac time govori: “Pozorno me slušaj i drži se savjeta koji ti dajem.” Bludnica je poput duboke, prikrivene jame; stoji kao zamka neopreznima. Ona je kao tijesan zdenac u koji je lako upasti, ali je iz njega vrlo teško izaći. Vreba u zasjedi poput razbojnika. Možda gaji patološku mržnju prema muškarcima te iskaljuje na njima svoj gnjev i sveti se, pletući oko njih mrežu prijevare i loveći ih u svoju zamku, baš kao što ribar lovi ribu na mamac. Ona svakodnevno dodaje imena na spisak nevjernih ljudi kojima su se brakovi i obitelji raspale.

23,29-30 Ostatak poglavlja 23 klasičan je opis pijanice. On navlači na sebe svaku vrstu nesreće i tetura od jedne žalosti do druge. Njegov život obilježavaju svađe, budući da ih vječito sâm nastoji izazvati. Neprestano gundča i žali se, ali mu nikad ne sine da je *on* uzročnik svih svojih nevolja! Prekriven je modricama i ranama, ima masnice na očima: sve su od tuča koje su bile nepotrebne. Oči su mu zamucene i krvave. Sjedi po svu noć u krčmi i pije jedno piće za drugim.

23,31-32 Upozoren je da se ne da opčiniti sjajnim iskrama crvenoga vina, “kad se u čaši svjetlucavo prelijeva”. Ali on ne sluša i zato snosi posljedice, koje su kao ujed zmiije i žalac ljutice – otrovne i bolne.

23,33-34 “Oči će ti gledati tlapnje”, moguća je aluzija na strahote *delirium tremensa* (alkoholno ludilo; skr. DT), žestokom duševnog poremećaja izazvanog prekomjernim i dugotrajnim konzumiranjem alkohola. Njegov je govor nejasan, izobličen i gadan. Tetura se naprijed-natrag, nestabilan je na nogama kao da se nalazi na morskoj pučini, ili kao da stoji navrh jarbola koji se silovito ljulja s jedne strane na drugu.

23,35 Netko ga je pretukao, no kad dođe k svijesti govori da ga ništa ne boli. Ozlijedili su ga, ali on to nije osjetio. Čim se otrijezni, kani se vratiti u krčmu na još jedno piće.

24,1-2 Nije mudro zavidjeti opakima na uspjehu, kao što nije mudro željeti njihovo društvo. Oni znaju kako će odvući druge da padnu na njihovu razinu. A koja je to razina? Ona na kojoj um uvijek smišlja nasilje, a razgovor je usmjeren na nedjelo.

24,3-4 Kuća se ovdje može odnositi na čovjekov život. Dobar se život ne zida bezbožnošću, nego pobožnom mudrošću. Bezbožnost ruši život, a razboritost ga utvrđuje. Bezbožnost ostavlja život praznim; znanje ga puni “svakim blagom dragocjenim i ljupkim”.

24,5-6 Mudar čovjek može imati veću vlast od jakoga, a razuman je čovjek moćniji od mišićavoga. Rat se može voditi uz pomoć mudrih savjetnika, a što ih je više, to je bolje.

24,7 Čini se da je mudrost vječito izvan dosega ludoga. On nikad ne može govoriti s autoritetom, kao što čine starci na vratima grada (na sudu).

24,8-9 Onaj koji svoje, Bogom dane sposobnosti koristi da bi smislio nove oblike zla, stječe naslov “učitelj podmukli” (ili “majstor spletkar”). “Ludost samo grijeh snuje” a osioni podrugljivac, drzak i bestidan u svojoj bezbožnosti, za slušuje samo prijezir drugih ljudi.

24,10 Jedan od načina na koji se ispituje vrijednost nekoga čovjeka jest provjera njegova ponašanja pod pritiskom. Odustane li kad je stanje teško, on nema što je potrebno; slab je.

Kriste, ako ikad posrnem,
ako se pokolebam,
ako se počnem povlačiti, odstupati;
izazovu li pustinja i trnje u meni
jadikovanje,
Gospodine, pokaži mi svoje noge,

krvave, ranjene, probodene;
 Moj Isuse, pokaži mi svoje ožiljke.
 Kako bih se tada usudila, Bože moj,
 pokazati tebi svoje ruke i svoje noge?
 – *Amy Carmichael*

24,11-12 Kada se nevine odvođe u plinske komore, peći i druga stratišta, kad se nerođena djeca ubijaju u mlinovima pobačaja, neoprostivo je stajati po strani i ne pokušati ih spasiti. Beskorisno je i pravdati se neznanjem. Kao što je Dante rekao: “Najvrelija mjesta u paklu sačuvana su za one koji u vrijeme velike moralne krize čuvaju svoju neutralnost.”

Dopire li ovaj glas do nas vjerujućih; do nas kojima je povjerena Radosna vijest o spasenju? Ljudi u svijetu umiru bez Krista. Isus je rekao: “Podignite svoje oči te promotrite njihive kako su dovoljno bijele za žetvu” (Iv 4,35). Usuđujemo li se ostati neutralni?

Vidi kako su sjene oko nas
 produljene;
 uskoro će svanuti zora velikoga
 dana.
 Možeš li ostaviti te ljude vani –
 izgubljene i same?
 Pozovi ih unutra – Krist dolazi!

– *Anna Shipton*

24,13-14 Med je ovdje naveden kao simbol mudrosti. I med i saće korisni su i slatkoga su okusa. Takva je i mudrost čovjekovoj duši; “ako je nađeš, našao si budućnost i nada tvoja neće propasti”. Drugim riječima, čovjeku koji nađe mudrost zajamčena je svijetla budućnost i ostvarenje svih njegovih nada.

24,15-16 Ovdje se nepoštena osoba upozorava da ne pokušava pravedniku oduzeti dom. Možda su ga trenutačno stigle privremene teškoće, a opaki je već spreman skočiti na njegovu imovinu.

Pravednik može upasti u nevolju ili nesreću sedam puta, ali svaki će put ustati i

oporaviti se. Opaki može posrnuti i propasti u samo jednoj nesreći.

24,17-18 Čovjek dobra karaktera ne rađuje se kad njegova neprijatelja sustigne nevolja, niti je sretan kad ga vidi kako posrće. Vidi li Jahve da netko u sebi skriva zlurad, osvetoljubiv duh, smatrat će da takav duh zaslužuje veću kaznu nego krivnja neprijatelja.

24,19-20 I ponovno imamo upozorenje da se ne žestimo zbog prividnoga uspjeha zločinaca i da ne zavidimo opakima. Ovoga se puta kao razlog navodi da je budućnost opakih veoma loša. Oni ne mogu očekivati nikakvo dobro. Umjesto toga, svjetlo njihova života ugasit će se.

24,21-22 Ova izreka potiče na strahopoštovanje prema Jahvi i prema kralju, kao njegovu predstavniku. Osim toga, upozorava i na one kojima je namjera mijenjati božanski poredak ili rušiti državne vlasti (stih prema NKJV glasi: “Sine moj, boj se Gospodina i kralja, i ne miješaj se s buntovnicima” – Šarić; slično prevode i Martinjak, Grubišć, Bakotić i Daničić). Objekti vrste buntovništva donijet će iznenadnu i nezamislivu nesreću na vinovnike.

Kršćani su naučeni poštovati ljudske vlasti, sve dok to mogu činiti bez ugrožavanja svoje vjernosti Gospodinu – bez kompromisa s vjerom. Naredi li im vlast da moraju biti neposlušni Bogu, tad moraju odbiti i ponizno snositi posljedice. Ni pod kakvim okolnostima ne smiju se pridružiti nekoj, bilo kojoj, uroti za rušenje vlade.

B. Nastavak izreka mudraca (24,23-34)

24,23-26 Od ovoga mjesta počinje nova skupina izreka koje potječu od mudraca i čitamo ih do stiha 34.

Nisko je i podlo biti pristran kad treba presuditi između pravoga i krivoga. Suca koji se ne vlada moralnim načelima pri presudi i oslobađa krivoga, ljudi će pro-

klinjati, a narodi mrziti. S druge strane, one suce koji ukore grijeh Bog će nagraditi, a ljudi blagoslivljati. Onima koji donose poštene i pravedne presude narod će odobravati.

24,27 Baš kao što čovjek mora raskrčiti i pripremiti zemlju prije nego što na njoj sazida kuću, isto tako mora i svoj život dovesti u red prije nego što zasnuje obitelj. Prema tome, ova izreka može biti upozorenje da se ne žuri u brak, sa svim odgovornostima koje brak nosi sa sobom, prije nego što je osoba duhovno, emocionalno i financijski spremna.

24,28-29 Nitko, ni pod kakvim okolnostima, ne bi smio iznositi lažne optužbe protiv svoga bližnjega ili širiti laži o njemu. Čak i ako je taj bližnji upravo sve ovo učinio tebi, nema opravdanja za vraćanje zla za zlo.

24,30-34 Pisac je prolazio pokraj vinograda lijenčine i vidio da je sve zaraslo u trnje. Kamo god se okreneš, vidio se samo korov, kopriva i čkalj (ili neka biljka čije lišće žari), a kamena je ograda bila u ruševinama. Pisac je ovo upamtio i izvukao pouku: kad netko hoće ostati u krevetu još samo malo, još samo pet minuta, još samo trun sna i lijepoga zijevanja, možeš biti siguran da će ga sustići siromaštvo kao drumski razbojnik i kao naoružani pljačkaš.

Kada podlegnemo lijenosti u duhovnim stvarima, naš život (vinograd) počinju pustošiti djela tijela (kopriva i čkalj). Tu nema ploda za Boga. Naša je duhovna obrana (zid) u ruševinama, a đavao zauzima uporište. Ishod našega hladnog odnosa prema vjeri i pada u grijeh jest siromaštvo duše.

V. Salomonove mudre izreke koje su sabrali Ezekijini ljudi (25,1-29,27)

25,1 Izreke koje se nalaze u poglavljima 25-29 sastavio je Salomon, ali su ih go-

dinama kasnije prikupili ljudi judejskoga kralja Ezekije. U ovih pet poglavlja ukupno ima 140 izreka, što odgovara brojčanoj vrijednosti slova u hebrejskome obliku imena Ezekija.

25,2 “Slava je Božja sakrivati stvar.” Pomisli samo na sve tajne sakrivene u Božjem stvaranju prirode, u njegovoj pisanoj riječi i u njegovoj promisli! “On ne bi ni bio Bog”, rekao je Thomas Cartwright, “da njegove nakane i djela ne nadilaze ljudsko shvaćanje.”

“A slava kraljevska istraživati je” – prema kontekstu, ovo vjerojatno znači da će mudar kralj paziti da ga redovito obavještavaju o važnim kretanjima i događajima koji utječu na njegovo kraljevstvo, te da će provesti punu istragu kako bi mogao ispravno prosuditi o nekom događaju i formulirati zdravu politiku.

Na nas se značenje ovoga stiha primjenjuje porukom da trebamo biti marljivi u istraživanju duhovnoga blaga koje je sakriveno u Bibliji.

25,3 Čini se da su nebeske visine neograničene, a dubine zemlje neistražive. Isto tako postoji nešto nedostižno i zagonetno u vezi srca plemenitih kraljeva; nitko ne zna točno što oni misle.

25,4-5 Kad se srebro rastapa u posudi, tad se troska, ili nečistoća, diže na površinu kao pjena. Nakon što se pjena ukloni, zlatar ima livenu kovinu koja je pogodna za pravljenje nakita. Troska je ovdje simbol za opake savjetnike na kraljevu dvoru. Kad se oni uklone, kraljevstvo se utvrđuje na temeljima pravice.

Prvo što će Krist učiniti kada se vrati bit će da očisti svoje kraljevstvo od pobuna, bezakonja i svih drugih prekršaja.

25,6-7 Mudro je ne gurati se naprijed u prvi plan na kraljevu dvoru ili tražiti mjesto među slavnima i poznatima. Daleko je bolje biti pozvan na počasno mjesto, nego ga se dočepati i onda biti javno ponižen pozivom da s njega siđeš, i to u kraljevoj nazočnosti.

Ovaj savjet podsjeća na navod iz Knjige proroka Jeremije 45,5: "A ti tražiš za se čudesa! Ne traži toga!", a također i na riječi Gospodina Isusa Krista u Evanđelju po Luki 14,8-10.

25,8-10 "Što su ti oči vidjele ne iznosi prebrzo na raspru" (ova se rečenica u nekim Biblijama nalazi u posljednjem redu sedmoga stiha, no vjerojatnije je da pripada stihu 8, kao što je u većini prijevoda). Biblija osuđuje duh parničenja, to jest želju da se zbog svake uvrede trči na sud. Osoba može reći sve što je vidjela, a ipak biti osramočena kad počne svjedočiti njezin bližnji.

Bolje je privatno se pozabaviti uvredama (vidi: Matej 18,15) i ne blebetati o njima svima, kao što savjetuje jedan nepoznat autor:

Recimo da se između tebe i tvoga prijatelja pojavi neki manji spor, a ti nemaš hrabrosti govoriti o tome izravno s njim, nego odeš i sve ispričaš nekom trećem. Time su prekršena načela ustanovljena u Božjoj riječi i neizbježno slijedi šteta. Pričanje o ovakvim stvarima ne donosi ništa dobro i na kraju prekršaj čini samo još većim, šireći ga na druge. Kad bismo samo uzeli ovakav ulomak za svoj vodič i prilagodili svoje ponašanje prema njemu, riješili bismo se mnogih trivijalnih "uzročnika" uvreda i poštedjeli se mnogih uznemiravanja uma.

Stih 10 ima u vidu mogućnost da te treća strana ukori što nisi izravno otišao osobi koja ti je nanijela štetu, te da ti zbog toga stekneš reputaciju tračare – ili nečega još goreg!

25,11 Prave su riječi, kazane u pravo vrijeme, kao zlatne jabuke u srebrnim posudama. Prava je riječ moralno lijepa i prikladna, kao što je to kombinacija dvije skupocjene i privlačne kovine – srebra i zlata.

25,12 "Zlatan prsten" i "ogrlica od tanka zlata" pridonose tjelesnoj ljepoti; prema tome, mudrac koji kori pridonosi moralnoj ljepoti osobe koja je spremna učiti.

25,13 "Vjeran je glasnik onomu tko ga šalje kao ledena studen (ili po NKJV; Šarić, Martinjak: "kao rashlađivanje snijegom") u doba žetve." U uobičajenim uvjetima, snijeg bi u vrijeme žetve bio katastrofa. Ovdje se ipak taj izraz odnosi na okrepljenje i osvježanje žetelaca na poljima.

Baš kao što čaša hladne vode krijepi čovjeka u dan žege, tako i vjeran glasnik krijepi onoga tko ga šalje.

25,14 Tko obeća dar, a ne daje ga, isti je kao oblaci i vjetar zbog kojih ljudi misle da će pasti kiša, a koji prođu i ne donesu je.

Mada se ova izreka ne bavi duhovnim darovima, primjena je opravdana. Čovjek može hiniti da je silan učitelj ili propovjednik, no razočaranje nastupa kada se vidi da on nije u stanju živjeti prema očekivanjima. Indijanci imaju izreku za to: "Mnogo vjetra – nigdje kiše."

25,15 Često je blagošću i strpljivošću lakše nagovoriti čovjeka (ovdje Kršćanska sadašnjost ima "suca", Šarić i Martinjak "Ljutita čovjeka", a Grubišić, Bakotić i Daničić "vladara", odnosno "kneza"), nego izazivanjem i draženjem. Na isti način i mek jezik može prelomiti kosti, to jest može postići više nego škripanje snažne vilice i zuba.

25,16 Med je dobar kad se uzima u umjerenim količinama, ali previše nečega što je dobro, odvratno je. Trebamo jesti da bismo živjeli, a ne živjeti da bismo jeli. Larry Christenson ilustrira:

Neki naši prijatelji imali su osme-ro djece i svi su oni voljeli sladoled. Jednoga vrelog ljetnog dana, jedno od mlađe djece, djevojčica, rekla je kako želi da mogu jesti samo sladoled i ni-

šta drugo! Svi su ostali kimnuli u znak slaganja, a na njihovo iznenađenje, otac je rekao: “U redu. Sutra možete jesti sladoleda koliko hoćete – ništa drugo osim sladoleda!” Djeca su cicala od radosti, jedva čekajući sutrašnji dan. Ujutro su se u gomili sručili niz stepenice na zajuttrak, uzvikujući svatko svoje “narudžbe”, već po želji: sladoled od čokolade, od jagode, od vanile – pune jušne zdjele! Prije-podneva užina – ponovno sladoled. Ručak – sladoled; ovoga puta nešto manje porcije. Kad je došlo vrijeme za posljedepodnevu užinu, mama je upravo vadila iz pećnice tek ispečene mafine, a njihov se opojan miris širio cijelom kućom.

“Hura, slatkiši!”, rekao je maleni Teddy. “Svježi muffini! Moji omiljeni!” Posegao je rukom u kuhinjski ormarić kako bi uzeo džem, no majka ga je zaustavila.

“Zar se ne sjećaš? Danas je dan za sladoled – ništa osim sladoleda.”

“Oh, da...”

“Hoćeš li sjesti da ti napunim zdjelu?”

“Ne, hvala. Daj mi samo jedan pre-mazan kornet.”

Do večere je oduševljenje zbog sladoleda znatno opalo. Dok su sjedili buljeći u pune zdjele sladoleda, Mary je – djevojčica na čiji je prijedlog i počela cijela pustolovina – pogledala oca i rekla: “Možemo li zamijeniti ovaj sladoled za koricu kruha?”³⁷

25,17 Umjerenost ne vrijedi samo za med, nego i za odlaske k prijateljima. Važno je znati kada treba otići. Dolaziš li prečesto i ostaješ predugo, više nećeš biti tako dobrodošao.

“Koliko je Božje prijateljstvo bolje od ljudskoga!”, kaže Cartwright. “Što mu češće dolazimo, on nas radije prima.”

25,18 Ovo su tri zgodne usporedbe o

čovjeku koji lažno svjedoči protiv svoga bližnjega:

malj – nanosi teške udarce i razbija na komade.

mač – ima dvije oštrice.

oštra strijela – probada i ozljeđuje.

25,19 Zagrižeš li jako slomljenim zubom, poželjet ćeš da to nisi učinio. Oslo-niš li se svom težinom na klecavu nogu, iznevjerit će te. Točno tako izgleda pozudati se u nepouzdanu osobu u vrijeme nevolje – bolno i razočaravajuće.

25,20 Pjevati pjesmu tubornu srcu iza-zivački je, neugodno i nepoželjno. To je neprikladno koliko i skinuti s čovjeka haljinu na hladnoći ili sipati ocat na salitru (prema izvorniku, ili “ocat na ranu” – KS; salitra je stari naziv za sol nitratne kiseline – op. prev.), izazivajući žestoku reakciju.

Keith Weston govori o jednome pastoru koji je išao u svoj prvi posjet u bolnicu. “Zatekao je sirotoga pacijenta s obje noge obješene o koture, obje ruke u gipsu i intravenskom injekcijom zabodenom u jednu od njih. Uz širok evanđeoski osmijeh, vadeći iz torbe svoju golemu evanđeosku Bibliju, pastor je rekao: ‘Brate, raduješ li se?’” Weston kaže: “Pastor mi nikad nije prenio što je rekao pacijent, ali odgovor nije bio nimalo pristojan.”³⁸

25,21-22 Pavao navodi ove stihove u Poslanici Rimljanima 12,20. Možemo nadvladati zlo dobrim, vraćajući svaku uvredu, nanesenu štetu ili neučtivost, dobrotom.

Jedna ljutita susjeda pozvala je netom obračenu vjernicu i održala joj žestok govor protiv njezine petogodišnje kćeri zbog gaženja cvijeća, razbijenoga prozora i još pokojega prekršaja. Kada je zastala kako bi udahnula zrak, kršćanka ju je pozvala da dođe k njima, da razgovaraju o problemu.

Do njezina dolaska stol je već bio po-

stavljen, a kava i kolači posluženi. “Oh, ispričavam se – vi očito imate društvo.” “O ne, nemamo”, uzvratila je vjernica, “samo sam mislila da bismo mogle razgovarati o mojoj kćeri uz šalicu kave.” Kršćanka se pomolila, zahvalila Bogu na hrani i zatražila njegovu mudrost. Kad je otvorila oči, njezina je susjeda plakala. “Nije problem tvoja kćer, već moja”, rekla je. “Ne znam zašto sam napala tebe. Jednostavno ne mogu izaći na kraj sa svojom djecom, sa svojim mužem, sa svojim domom!” Čim je susjeda to priznala, mlada joj je vjernica počela svjedočiti. Za šest tjedana susjeda i njezina obitelj bili su nanovo rođeni.³⁹

25,23 “Sjeverni vjetar donosi dažd”; isto tako klevetnički jezik donosi srdit izgled. Srdito lice gotovo sigurno ima žrtva ogovaranja, kao što bi ga trebali imati svi oni koji to ogovaranje slušaju. Kad bi ljudi ukorili klevetnika, brzo bi ostao bez svoga glavnog zanimanja.

25,24 Ovo je gotovo istovjetan stih onome iz 21,9, a ponovljen je kako bi se naglasilo koliko je neugodan život sa svadljivom ženom.

25,25 Evanđelje je Božja dobra vijest iz daleke zemlje – s neba. Poput hladne vode žednome grlu, takvo je Evanđelje žednoj duši – krijepi je i gasi žeđ.

25,26 Kad dobar čovjek poklekne pred opakim (ili pravедnik pred bezbožnikom), kad pristaje na kompromise, kad mu se pokorava ili se ne zauzima za ono što je pravo, isti je kao blatnjav (zatrpan) izvor ili zagađen studenac (zamućeno vrelo). Tražiš čistoću, a nalaziš razočaranje.

25,27 Nije dobro prejesti se meda. “Iza Božjega ‘dosta’ leži mučnina”, piše Kidner, “a ne zanos.”

Hebrejski je tekst u drugome dijelu rečenice nejasan. Može značiti kao u NKJV (te kod Daničića) “i tražiti (svoju) slavu nije slavno”, ili “istraživati važne stvari samo je po sebi teško” (JND), ili

ponovno “istraživati važne stvari slavno je” (JND marg.). Svaki naveden prijevod ima ipak jasan smisao. (Šarić i Martinjak ovdje imaju “zato štedi riječi pohvale”, dok Kršćanska sadašnjost, Grubišić i Bakotić prevode da “nije dobro tražiti pretjerane časti”.)

25,28 Čovjek koji nikad nije naučio vladati sobom nalik je nebranjenu gradu, otvorenom svakoj vrsti napada, izloženom svakom iskušenju.

26,1 Snijeg je izrazito neobična pojava u ljeto, a kiša u vrijeme žetve je štetna. Jednako je tako neumjesno i štetno čistiti budale. To je moralno nepodesno i samo ih ohrabruje u njihovoj gluposti.

26,2 Vrabac i lastavica lete u zraku, obrušavaju se, uzlijeću i slijeću, ali nikad ne slete na nas. Na isti način nezasađena kletva nikad neće stići čovjeka, ma što govorilo praznovjerje. Bileam je pokušao prokleti Izrael, ali nije mogao (Br 23,8; Pnz 23,5).

26,3 Baš kao što je za obuzdavanje konja potreban bič, a za magarca uzda, tako je oštra kazna, kako se čini, jedini jezik kojeg bezumnik razumije. “Ne budite kao konj ili mazga bez razuma: divljinu im krotiš vođicama i uzdom, inače im se ne primići!” (Ps 32,9).

26,4-5 Ova dva stiha predstavljaju očitu suprotnost. Prvi kaže da ne odgovaramo bezumniku a drugi kaže da učinimo upravo to. Što je objašnjenje? Ključ za to nalazi se u drugome dijelu svake rečenice.

Ne odgovaraj bezumniku tako da i ti uz njega postaneš bezuman. Ne gubi strpljenje, ne daj se razljutiti, ne ponašaj se grubo, ne govori nepromišljeno.

No ipak nu odgovori. Nemoj dopustiti da se izvuče sa svojom ludošću. Ukori ga onako kako njegova ludost zaslužuje, “da se ne bi učinio sam sebi mudar”.

26,6 Tko šalje poruke po bezumnome, radi protiv samoga sebe. Poslati budalu s porukom isto je kao odsjeći sebi noge ili

popiti otrov. On je neće pravilno predati. Samo će te ožalostiti. Odsjećajući sebi noge znači učiniti se bespomoćnim.

26,7 Noge hromoga čovjeka vise mli-tavo i beskorisno. Isto je tako i sa mudrom izrekom u ustima bezumnika. Beskorisna mu je jer ne zna kad, gdje i kako je primijeniti.

26,8 Kamen se ne vezuje za pračku; treba biti slobodan da ga se može baciti. Jednako je apsurdno iskazivati čast bezumniku.

Drugo je moguće značenje sljedeće: baš kao što će se kamen, kad ga staviš u pračku, brzo od nje odvojiti, i bezumnik će tako brzo dokazati da nije dostojan časti koju mu je netko odlučio ukazati.

26,9 Kad pijanica uzme u ruku trnovitu granu, ona je bolna i opasna, i za njega i za druge. Isto je i sa mudrom izrekom u ustima bezumnika; on će je krivo primijeniti i izvrnuti njezino značenje. Možda je uporabi da opravda vlastitu ludost ili da izvuče krive zaključke o drugima.

26,10 Hebrejski je tekst u ovome stihu veoma nejasan, što se vidi i po mnoštvu raznoolikih prijevoda:

“Gospodar otprilike prima radnike: unajmljuje i bezumnike i prolaznike” (JND).

“Strijelac koji ranjava sve prolaznike: takav je onaj tko unajmljuje bezumnika (i pijanicu)” (RSV; Kršćanska sadašnjost, Grubišić).

“Zakon naposljetku rješava svađu; ali umiriti budalu i krvnu zavadu ne može nitko” (Knox).

“Gospodar sve izvršava, ali onaj tko unajmljuje bezumnika, unajmljuje prolaznika” (Berkeley).

“Kao strijelac koji u svakoga gađa, takav je onaj koji budale unajmljuje i svakoga na koga se namjeri” (NASB; Bakotić).

“Poslodavac koji zapošljava svaku bu-

dalju koja naiđe samo vrijeđa sve kojih se to tiče” (TEV).

“Veliki Bog koji je sve stvorio daje bezumniku njegov najam i prijestupniku njegovu plaću” (NKJV; sličan je Martinjak: “Veliki Bog koji je sve stvorio, muke zadaje kad plaća bezumniku i prijestupniku”).

“Svadjljivac sve uzbuni; cjenka se s luđakom i sa svakim koji prolazi” (Šarić).

“Mnogo muke zadaje svima tko plaća bezumniku i tko plaća prijestupnicima” (Daničić).

Nemoguće je reći koje je značenje točno.

26,11 Kao što se pas ne gnuša svoje bljuvotine, tako se ni bezumnik ne gnuša svoje ludosti; i jedan i drugi vraćaju se tome što je gadno i odvratno. Ovaj se stih u 2. Petrovoj 2,22 odnosi na ljude koji iskuse moralnu obnovu, ali koji zapravo nisu nanovo rođeni. Naposljetku se vraćaju starim putovima.

26,12 Umišljena osoba drži se iznad svake ispravke, upute ili prijekora. Beznažno je pokušavati je popraviti. Neuku bezumniku katkad se može pomoći batinama, ali umišljen je čovjek nepristupačan za savjet.

26,13-16 Evo opet lijenčine i njegova izmišljena lava koji ga sprječava da ode raditi. On se na svome krevetu okreće kao vrata na svojim šarkama. Sad je na leđima, sad na trbuhu. Okreće se lijevo-desno, naprijed-natrag, ali nema pokreta koji bi ukazivao na to da kani ustati. Kasnije, kad najzad ustane i sjedne za stol, on umače ruku u zdjelu, ali ne može prikupiti dovoljno energije kako bi podigao hranu do usta. Čak i nešto tako ugodno kao što je jelo, njemu je odveć naporno. On smatra sebe mudrijim od sedmero ljudi koji znaju odgovoriti umno i razumno; to znači da ni sedmero inteligentnih ljudi, jednoglasnih u tvrdnji da je ovaj u krivu,

ne bi mogli promijeniti njegovo mišljenje ni za milimetar.

26,17 Prolaznik koji se miješa u svađu koja ga se ne tiče samo traži nevolje. To je isto kao da psa uhvatiš za uši; niti ga se usudiš držati, niti pustiti.

26,18-19 Kao poludjeli čovjek koji baca zublje i smrtonosne strijele, takav je čovjek koji vara svoga bližnjega a onda, kad je šteta načinjena, kaže: "Samo sam se šalio." To je kao da se ubojstvo pravda šalom. Eto, dogodilo se, a bila je samo šala. Ova bi se izreka mogla primijeniti i na neodgovorno udvaranje i zaruke.

26,20-21 Kao što ogrjev raspaljuje vatru, tako i trač raspaljuje nevolje.

Ukoliko smutljivac ne nastavi raspaljivati vatru dodajući trač i laži, svađa će ubrzo uminuti.

Prije nekoliko godina u *Atlanta Journalu* pojavio se ovaj tekst:

Ja sam smrtonosniji od vrišteće granate haubice. Pobjeđujem bez ubijanja. Rušim domove, lomim srca, uništavam živote. Putujem na krilima vjetra. Nijedna nevinost nije toliko jaka da me zastraši, niti je neka čistota tako čista da me obeshrabri. Nemam obzira prema istini, ni poštovanja prema pravdi, ni milosti prema bespomoćnima. Moje su žrtve brojne kao morski pijesak, a često su jednako toliko i nedužne. Nikad ne zaboravljam, a još rjeđe praštam. Moje je ime Trač!⁴⁰

26,22 Na ovome se mjestu ponavlja stih iz 18,8. Pala ljudska narav jede trač kao slastice.

26,23-26 "Srebrna gleda preko zemljana suđa: laskave usne i opako srce." Sjajna, srebrna oplata prikriva bezvrijednost i žučkastomrku boju zemljane posude pod njom. Tako i usne koje gore prijetvornom ljubavlju nerijetko skrivaju srce puno mržnje i zlobe. Tobožnja ljubav iz-

dajnika Jude izvrсна je ilustracija ovoga stiha.

Kronični mrzitelj nastoji prikriti svoje neprijateljstvo ljubaznim riječima a istodobno se sebi čuva prijeparu. I mada može govoriti prijazno, ne može mu vjerovati. U svome srcu krije sedam grozota, što znači da je pun zla i pakosti. Iako svoju mržnju može neko vrijeme prikrivati pretvaranjem, naposljetku će se njegova opačina očitovati pred svima.

26,27 Čovjekovo se zlo vraća njemu samome, baš kao što se dogodilo s majstorijom Louisa Stronga. Naime, tijekom jednog od prvih francuskih ratova tražili su od njega da izradi lance koji će čvrsto držati opasne zatvorenike koji ne prezaju ni od čega. On je prekalio najbolji čelik i napravio lance koji su bili bez premca po jačini.

Kasnije je i sâm Louis bio optužen za izdaju i bačen u tamnicu. Čuli su ga kako ječi: "Pa ovo su moji lanci! Da sam znao da ih kujem za sebe, kako bih ih samo načinio drukčijim!"

26,28 Ova izreka kritizira klevetnika i laskavca. Prvi svoju žrtvu mrzi, dok drugi svojoj sprema propast.

27,1 Nitko ne zna što će biti sutra. Prema tome, ne hvali se svojim nakanama, kao što je učinio bogati bezumnik (Lk 12,16-21). Vidi još i Jakovljevu poslanicu 4,13-15.

27,2 Neukusno je i vrlo neuglađeno hvaliti samoga sebe. Osoba koja je doista profinjena nastoji se držati u drugome planu, a hvaliti druge. "Čuvaj se autobiografija!" (Berkeley marg.).

27,3 Teže je izdržati uporne, izazivačke primjedbe bezumnika nego težak tjelesni teret. Čovjek bi radije nosio kamen i pijesak, nego da ga neprestano uznemiruje vika bezumnika.

27,4 Jarost i srdžba okrutne su i žestoke, preplavljuju cijelog čovjeka, a ipak, najčešće kratko traju. Ljubomora, pak, neprestano grize čovjeka i zato je muč-

nija. Ovo bi se moglo primijeniti, na primjer, u slučaju osobe čiji je brak poremetila treća osoba.

27,5 Otvoren, iskren (javan) ukor donosi korist onome koji ga prima, ali nitko nema koristi od lažne (ili u drugim prijevodima “tajne”) ljubavi, to jest ljubavi koja odbija ukazati na mane druge osobe ili čije postojanje nikad nije priznato.

27,6 Većina ljudi ne želi iskreno govoriti s tobom o tvojim manama, nedostacima i greškama; boje se da ćeš se okrenuti protiv njih. Ali onaj tko je spreman riskirati da se tvoja dobra volja pretvori u gnjev, kako bi ti pomogao iskrenim pažanjem i savjetom, pravi ti je prijatelj.

Poljubac je neprijatelj lažan, ili “obilan”, “rasipan” (RSV).

Juda je unaprijed dao znak svjetini, kako bi im pomogao razlikovati Isusa od učenika; znak je bio poljubac. Tako je taj univerzalni simbol ljubavi, tim niskim, podlim činom, bio obeščašćen.

Kad je pristupio k Isusu, Juda je rekao: “Zdravo, Rabbi!”, a onda ga je srdačno poljubio (Mt 26,48-49). Ovdje su upotrijebljene dvije različite riječi za poljubac. Prva, u stihu 48, uobičajena je, no u stihu 49 rabi se jača riječ koja izražava ponavljanje i srdačnost u ljubljenju.

27,7 Čovjek koji se prejeo nije više zahvalan ni za posebno odabranu i ukusnu hranu. Gladna je osoba zahvalna i za tanke ogriske.

Ovo vrijedi i za materijalnu imovinu i za duhovne povlastice.

27,8 Čovjek koji odluta (NKJV; Bakotić) iz svoga zavičaja nezadovoljan je i nemiran. On ima želju za putovanjima. Nalik je ptici koja odluta iz svoga gnijezda; izbjegava odgovornost i ne uspijeva sagraditi nešto čvrsto i stabilno.

27,9 Ugodan miris ulja i kâda uspo-ređuje se s aromom savjeta što ga daje prijatelj koji iskreno voli. U zajedništvu prijatelja uistinu postoji nešto što dira u srce.

27,10 Prijateljstvo se mora njegovati i održavati. Najčešće su stari prijatelji i najbolji. Prema tome, nemojmo izgubiti dodir sa svojim bliskim, kao ni sa dugogodišnjim obiteljskim prijateljima.

“I ne dolazi u kuću bratovu” – očito se odnosi na onoga tko je nečim uvrijeđen, tko je daleko. Kad dođe nevolja, više ćeš pomoći i sućuti dobiti od vjernoga bližnjega, nego od bliskoga rođaka koji se udaljio od tebe.

27,11 Sinovljevo vladanje odražava očeve upute. Učenik svome učitelju donosi radost ili sramotu. U fusnoti Berkeleye Bible nalazi se izvrsna primjedba:

“Najveća je obrana učitelju uspjeh njegovih učenika.”

27,12 Noa je bio pametan čovjek te je sebe i svoju obitelj sakrio u lađu. Ostatak čovječanstva je bezbrižno i ravnodušno otišao svojim putem i zbog toga je stradao. (Vidi bilješke za 22,3.)

27,13 U suvremenu idiomatskom jeziku prvi dio rečenice znači da će onaj tko jamči za drugoga izgubiti i košulju s leđa.

U drugome dijelu stiha stoji: “I uzmi zalog od njega za tuđinku” (Daničić; vidi: 20,16). Drugim riječima, pobrini se da imaš pravo zahtjeva na imovinu onoga tko je spreman jamčiti za nedostojne dugove tuđinca, jer ako dužnik ne može platiti, jamac će morati.

27,14 Čovjek ne voli glasne, laskave pozdrave rano ujutro kad pokušava spavati. Više su mu neugodni nego što su mu blagoslov.

27,15-16 Neprestano kapanje vode kroz krov koji prokišnjava u vrijeme žestoke kiše i život sa svadljivom, zano-vjetnom ženom imaju nešto zajedničko. I jedno i drugo dovoljni su da dotjeraju čovjeka do ludila!

“Tko nju zaustavlja, zaustavlja vjetar i desnicom hvata ulje.” Ma što rekao, ona

će se izvlačiti, pravdati, kriviti druge – ili će jednostavno prijeći na prigovaranje.

27,17 Nekoć je bilo uobičajeno vidjeti domaćina za stolom kako oštri nož, povlačeći obje strane sečiva preko prekaljene čelične šipke sa sitnim brazdama. I baš kao što se željezo oštri željezom, tako i ljudi oštre jedan drugoga; naime, dok razmjenjuju ideje postaju sve oštrij i u razmišljanju. Razmjena mišljenja širi vidike. Postavljanje pitanja oštri um. Prijateljski razgovor brusi osobnost.

27,18 Tko čuva stabla smokve nagrađen je dobrim prinosom voća. Marljivost u radu jamči hranu u smočnici ili u hladnjaku.

Također je istina da će onaj tko vjerno čuva svoga poslodavca biti poštovan. Isus je rekao: “Ako mi tko služi, njega će poštivati Otac” (Iv 12,26).

27,19 Kad gledaš u bistru vodu, vidiš u njoj odraz svoga lica. Isto tako, kad promatraš druge ljude, vidiš mnogo toga što nalaziš kod sebe – iste emocije, iskušenja, ambicije, misli, sposobnosti, slabosti.

Zato se i događa da se čovjek, kada propovijeda o samome sebi, iznenadi koliko je drugih ljudi pogodila njegova propovijed.

27,20 “Carstvo Smrti i Propast” (heb. *Šeol* i *Abadon*; vidi još i 15,11), smrt i grob, nikad ne prestaju tražiti još žrtava. Tako se ni čovječje oči ne mogu zasititi ničim što nudi svijet. Arthur G. Gish ilustrira:

Tolstoy govori o zemljoposjedniku koji je žudio za još većim posjedom. Naposljetku je čuo da kod Baškira ima jeftine zemlje. Prodao je sve što je imao, krenuo na dug put do njihova područja i sklopio s njima pogodbu. Za jednu tisuću rubalja mogao je kupiti svu zemlju koju je mogao obići za jedan dan. Ujutro je krenuo i hodao daleko u jednome smjeru, a potom skrenuo lijevo. Skretao je na više mjesta kako

bi obuhvatio što više područja s dobrom zemljom. Kada je posljednji put skrenuo, shvatio je da je otišao predaleko. Trčao je što je brže mogao kako bi se vratio na početnu točku prije zalaska sunca. Trčao je sve brže i brže i naposljetku se posrućujući srušio preko mjesta s kojega je pošao, točno kad je sunce zalazilo. Bio je mrtav. Pokopali su ga u maloj rupi, svoj zemlji koju je trebao.⁴¹

Na svu sreću, žudnja čovjekova srca u potpunosti je zadovoljena u Kristu:

Krist je naš izvor,
dubok izvor ljubavi!
Od svih vrela na zemlji iz kojih sam
pila,
moju su žeđ ugasili samo oni odozgo!
Ondje se njegova milost prostire,
ispunja nepregledne oceane punine,
i slava, slava prebiva
svuda po Emanuelovoj zemlji!

– *Anne Ross Cousin*

27,21 Kao što se srebro kuša u topionici, a zlato u peći, tako se i čovjek kuša (ili “poznaje”) “po ustima koja ga hvale”. Ovo bi moglo značiti da se čovjek kuša po reakciji na pohvalu. Uudara li mu ona u glavu i upropaštava li ga, ili je prihvaća smireno i ponizno?

Može značiti i da se čovjek kuša prema stvarima koje hvali (ASV marg.). Njegovi standardi ili osjećaj vrijednosti odraz su njegova karaktera.

I naposljetku, može značiti ono što predlaže Barnes: “Tako neka čovjek bude kakva mu je hvala”, to jest, “neka se očisti od svake mješavine laskanja i nedostojnosti s kojima je najvjerojatnije i previše pomiješan”.

27,22 Tučak i stupa se obično mogu vidjeti na zaslonima u ljekarnama ili u drogerijama. Stupa, odnosno avan, nalikuju zdjeli, a tučak je kratka debela palica s

vrhom u obliku kugle i služi za lupanje ili drobljenje supstanci u stupi.

Čak i kad bi se bezumnik mogao staviti u stupu zajedno sa žitom i onda oboje mogli tući tučkom, ne bi se uspjelo odvojiti bezumnika od njegove ludosti. Drugim riječima, i kukolj se može odvojiti od žita, no ludost je do te mjere postala dijelom bezumnika, da ju je nemoguće odvojiti od njega.

27,23-27 Ova stavka veliča vrline težačkoga života, no ponajviše naglašava značaj ratarove marljivosti.

Za svoju stoku i stada čovjek se mora brinuti neumorno i neprestano. Seosko se blagostanje može održati samo neprestanom marljivošću. Ovo se istom snagom može primijeniti i na brigu o ovcama u mjesnoj crkvi.

Bogatstvo ne traje i čast kraljevske obitelji brzo nestaje ako se neprestano ne pazi na poslove.

Pogled na usjeve koji niču, na žetvu, na berbu i prikupljanje bilja s brežuljaka, izaziva u rataru silno zadovoljstvo. Janjci mu daju odjeću, za jarce koje je prodao može kupiti dodatna polja. Ima obilje hrane za svoju obitelj i svoje sluge.

28,1 Tko na savjesti ima kakvu krivicu, skače na najmanji šum. Ljudi čiste savjesti ne moraju hodati obazirući se neprestano preko ramena ili voziti s jednim okom na retrovizoru; "pravednici su neustrašivi kao mladi lav".

28,2 Kada je u zemlji rasprostranjen grijeh, ona trpi česte promjene vlasti. Kad je vladar častan i razborit čovjek, stanje u zemlji je mirno i stabilno.

Sjeverno kraljevstvo (Izrael) imalo je 19 kraljeva u rasponu od oko 200 godina, što je u prosjeku samo deset godina po jednome vladaru.

28,3 "Čovjek siromah koji čini krivo ubogima jest kao silan dažd iza kojega nestaje kruha" (NKJV; Daničić, Bakotić). Kada siromašan čovjek dođe na položaj bogatstva i moći, često je okrutniji prema

siromašnima nego što su to ljudi s višim приходima. On je nalik razornoj kiši koja ruši žito na poljima i uništava usjeve, umjesto da pridonese njihovom rastu.

28,4 Ljudi koji preziru Božji Zakon i civilne zakone veličaju opake. To rade, dakako, u nastojanju da se opravdaju.

Oni koji se drže Zakona protive se prijestupnicima i govore u ime pravednosti.

28,5 "Zli ljudi ne razumiju pravice"; budući da je odbijaju vršiti, gube i moć razumjeti je.

Onima koji traže Gospodnju volju dana je pravilna moć rasuđivanja. Između moralnosti i razumijevanja postoji bliska veza (vidi: Psalam 119,100).

28,6 Bolji je siromašan čovjek koji živi čistim, poštenim životom, nego bogataš koji je nepošten ("kroči krivim putem") – koji hini da živi pošteno, a sve se vrijeme bavi varanjem i izdajom.

28,7 "Tko se drži Zakona, razuman je sin, a tko se druži s izjelicama, sramoti oca svoga." Sin koji se drži Zakona, pametan je. Ali onaj koji se druži s izjelicama i pijanicama nanosi sramotu svome ocu.

28,8 Pod Mojsijevim Zakonom Hebrejima je bilo zabranjeno tražiti lihvu (kamatu) od drugoga Hebreja, ali smjeli su je tražiti od pogana (Pnz 23,19-21). Danas lihvarenje ili zelenaštvo označava previsoku kamatnu stopu.

Oni koji se bogate lihvaranjem ili drugim oblicima nezakonitoga stjecanja dobiti izgubit će svoje bogatstvo; bit će im oduzeto i dano nekome tko ga zna bolje uporabiti i tko će biti obziran prema siromašnima.

28,9 Ako netko neće čuti i poslušati Božji Zakon, ni Bog neće čuti njegovu molitvu. Zapravo je njegova molitva Bogu mrska.

Mogao bih jednako kleknuti
i štovati bogove od kamena,

kad bih se živome Bogu molio
molitvom punom pustih riječi.

– *John Burton*

28,10 Tko kuša poštena čovjeka na grijeh, sam će pasti u jamu kazne i osude. Isus je upozorio: “A tko na grijeh navede jednoga od ovih malenih što u me vjeruju, bolje bi mu bilo da mu objese o vrat mlinski kamen što ga okreće magare i da ga utope u dnu mora” (Mt 18,6).

“A poštenu će baštiniti sreću.” Ovdje poštenu (ili “nedužni”) mogu biti oni koji druge vode putem svetosti, a ne grijeha. Drugo je značenje da su to ljudi koji odbijaju biti prevareni poticanjem na grijeh ili traženjem grijeha.

28,11 Bogat čovjek koji se ponosi svojim bogatstvom misli da je veoma pametan. Oholeći se zbog svoje izvanredne financijske pronicavosti, u svojoj uobrazilji drži sebe mudrim. Pobrkao je bogatstvo i mudrost.

Međutim, razuman siromah zna priznati takvo pretvaranje. Charles Lamb je jedanput prišao jednom od tih razmetljivih ljudi, uz primjedbu: “Ispričavam se, gospodine, ali da li ste vi netko bitan?”

28,12 Kada pravednici pobjeđuju, vlada velika radost. Ali kada pobjeđuju opaki, ljudi se kriju od straha.

28,13 Postoje dvije vrste praštanja: sudsko i roditeljsko. Kad se pouzdamo u Krista kao Gospodina i Spasitelja, primamo oprostjenje od kazne za grijeh; to je sudsko praštanje. Kada, kao vjernici, priznamo naše grijeh, primamo roditeljsko oprostjenje (1. Iv 1,9); na taj se način čuva naše zajedništvo s Bogom Ocem.

Nema blagoslova osobi koja skriva svoje grijeh, odnosno onome tko ih odbija izvući na svjetlo te ih priznati Bogu i svima drugima kojima je zbog tih grijeha nanesena nepravda. Ali onaj tko priznaje i odriče se svojih grijeha ima jamstvo, ne samo da ih Bog prašta, već i da ih zaboravlja (Heb 10,17).

28,14 Imati meko srce pred Gospodinom jedan je od elemenata prave sreće. Valja zapamtiti da u nevolju upada onaj tko postane tvrda srca i tko se ne kaje. Bog može odoljeti oholu i drsku čovjeku, ali skrušenome i pokajničkom srcu ne može.

28,15 Nalik na zvijer i nečovječan – takav je tiranin koji tlači siromašan, slab i bespomoćan narod. On je kao lav koji riče i gladan medvjed.

28,16 Vladaru opisanom ovdje nedostaje razboritosti, očito u smislu da se nastoji obogatiti po svaku cijenu. Ovaj je čovjek i velik tiranin jer gazi sve druge kako bi postao bogatiji. S druge pak strane, vladar koji mrzi lakomost i živi ne-sebično za dobrobit svoga naroda, dugo će živjeti.

28,17 “Onaj koga tišti krvna krivica, do groba bježi: ne zaustavljajte ga.” Hoćete li je ubojica bjegunac koji grabi ka svojoj propasti. Nitko ne smije prepriječiti put pravdi ili je pokušati omesti. Bog je rekao: “Tko prolje krv čovjekovu, njegovu će krv čovjek proliti!” (Post 9,6).

28,18 Prvi se dio ove izreke odnosi na spasenje od štete u ovome životu, ali ne i na prokletstvo u sljedećem. Vječno spasenje od kazne za grijeh ne stječe se pravednim životom već vjerom u Gospodina Isusa Krista. Pravedan je život plod toga spasenja, mada će se oni koji žive pošteno spasiti od mnogih zamki u ovome životu.

Čovjek koji se koleba od jednog oblika nepoštenja do drugoga, odjedanput će propasti.

28,19 Ovdje vidimo suprotnost između obilja hrane i obilja siromaštva. Ovo prvo ima marljivi ratar. Onaj tko se bavi ispraznim, beskorisnim besposlicama, ima ovo drugo.

28,20 Ovdje se izraz “čestit čovjek” (u izvorniku “vjeran čovjek” – op. prev.) odnosi na poštena čovjeka koji ne žudi za velikim bogatstvom. Zato će biti bogato blagoslovljen. Čovjek koji se nastoji brzo

obogatiti nepoštenim sredstvima bit će kažnjen.

28,21 Prava je nepravda kad je sudac pristran, a ipak će ljudi to često činiti za zalogaj kruha, to jest za sitnu, beznačajnu protuuslugu.

28,22 Škrt, nezadovoljan, lakom čovjek trči za bogatstvom, ne shvaćajući da će ga uskoro stići oskudica.

28,23 Kad te prijatelj ukori, u tome je trenutku to teško prihvatiti. Vrijeđa tvoj ponos. Međutim, poslije shvaćaš da je tome prijatelju doista stalo do tebe kad ti je ukazao na greške i zahvalan si mu.

Laskanje u određenome trenutku može biti ugodno, ali naposljetku shvaćaš da to svejedno nije bilo istina, te da je ta osoba prosto nastojala steći tvoju naklonost. Ona vjerojatno laska svakome na koga naiđe.

28,24 Sin koji opljačka svoje roditelje može se pravdati riječima da će to svakako na kraju biti njegovo ili da je to u međuvremenu posvetio Gospodinu (Mk 7,11). Ali Boga ne možeš prevariti; on takvu osobu stavlja u istu grupu s lopovima ili ubojicama.

28,25 Ohola, grabežljiva osoba zameće svađu, možda gurajući sve druge u stranu u uzaludnoj utrci za bogatstvom ili moći, ili nadmoćnosti (vidi Jakovljevu poslanicu 4,1). A čovjek koji se boji Boga uspijeva naći mir i zadovoljstvo.

28,26 Tko se uzda u svoju mudrost da će ga voditi kroz život, bezuman je. Baca svoje sidro nasred broda i stoga će neprestano ploviti besciljno. Tko se za vodstvo uzda u Gospodina, postupa mudro (vidi: Jeremija 9,23-24 ^(9,22-23)).

28,27 Bog će nagraditi one koji su mistostivi siromašnima. Tko skreće pogled sa onih koji imaju istinsku potrebu, imat će mnogo žalosti.

28,28 Kada opaki ljudi dođu na vlast, narod se krije od straha. Ali kada se opaki vladari sruše, pravednici se množe.

29,1 Čovjek koji nastavlja sa svojim

grijehom unatoč opetovanim opomenama iznenada će biti uništen, bez nade da će mu u budućnosti biti otvorena neka nova mogućnost. Ljudi koji su živjeli prije potopa odbili su čuti Nou. Došao je potop i sve ih uništio.

Jedan moj poznanik koji je više puta odbacio poziv Evandjelja na obraćenje upoznao je jednu kršćanku, koja je potom često molila za njega. Rekla mu je: "Zar ne misliš da je vrijeme da se najzad obratiš Gospodinu?" Njegov je odgovor glasio: "A što je to Gospodin ikad učinio za mene?" Toga se vikenda njegov život ugasio u zagonetnu nesretnu slučaj. Bila je to vrsta nesreće koja se jedva mogla dogoditi – no dogodila se!

29,2 Karakter vođe nekog naroda utječe na moralno stanje cijele države. Kada pravednici imaju moć, to jest kada ih ima mnogo i nalaze se na vlasti, narod se veseli. Kad je vladar opak, žalost vlada u cijeloj zemlji.

29,3 Sin koji ljubi mudrost, koji živi posvećenim, odvojenim životom za Krista, donosi radost svome ocu. Ali sin koji živi u nemoralu, rasipa očev novac. Izgubljeni je sin, sjetit ćeš se, rasuo očevu imanje u raskalašnu životu (Lk 15,11-32).

29,4 Kad vlada pravedno, kralj svoju državu čini snažnom. Tko prihvaća mito (izvornik, NKJV, Martinjak, Bakotić, Daničić) kako bi spriječio pravicu, potkopava stabilnost zemlje.

29,5 Laskavac ugrožava svoga bližnjeg jer mu odbija reći istinu, odnosno zato što ga hvali za nešto što nije istina. Osim toga, potiče ga na oholost, što doводи do propasti.

29,6 Zao se čovjek često uhvati u zamku vlastitoga grijeha. Pravednik je sretan jer se ne mora bojati posljedica prijestupa. On likuje (pjeva) i veseli se.

29,7 Pravednici se iskreno i djelotvorno zanimaju za parbu siromašnih (male-nih). Bezbožnici, pak, ne znaju za sućut; uopće se ne bave takvom brigom.

29,8 “Podrugljivci vatru potpiruju u gradu” (izvornik, NKJV, Bakotić, Daničić). Stvaraju nemir podizanjem tenzija, uzbunjivanjem ljudi i stvaranjem podjela. Mudri ljudi nastoje spriječiti neslogu, otkloniti je ako je nastala i promicati mir.

29,9 Ova izreka može imati dva značenja. Najvjerojatnije je sljedeće: Kada se mudar čovjek prepire s bezumnikom, bezumnik će samo bjesniti i smijati se (NKJV, RSV, Berkeley; Šarić, Martinjak). Njega se ni u što ne može uvjeriti, tako da tu neće biti mira.

“Kad se mudrac parbi s bezumnikom, il’ se srdio, il’ se smijao, svedjednako mira nema” (Kršćanska sadašnjost; na isti način prevode i Grubišić, Bakotić i Daničić). Ovo je drugo tumačenje. Ma kako se mudar čovjek ponašao u prepirci s bezumnikom, bio ozbiljan ili se smijao, neće postići ništa pozitivno.

29,10 I ovdje postoje dva moguća prijevoda izreke. Prvi nalzimo u ASV: “Krvopije mrze besprijekornoga i traže pravednikov život.” Ovdje opaki ljudi nastoje uništiti besprijekornoga i pravednika; djeluju rušilački u oba slučaja.

Drugo značenje nalazimo u NKJV, JND kod Berkeleyja (također KS, Šarić i ostali). Naime, prema ovome prijevodu u prve dijelu rečenice vidimo da krvopije nastoje uništiti život poštenoga, dok se, prema drugome dijelu rečenice, pravednici brinu za njega i nastoje ga zaštititi.

29,11 Luđak daje oduška svim svojim osjećajima, a mudar ih čovjek nastoji obuzdati. Adams savjetuje:

Ideja da se gnjev pusti da nekontrolirano plane tako što će čovjek reći ili učiniti sve što mu padne na pamet, bez razmišljanja o posljedicama, bez pretahnog brojanja do deset, bez obuzdavanja i stišavanja gnjeva, bez slušanja cijele priče – potpuno je pogrešna.⁴²

29,12 Čini se da je misao ovdje sljede-

ća: želi li vladar da ga tetoše, da mu laskaju i ugađaju ugodnim vijestima, tad će se svi njegovi sluge ponašati točno tako. Lagat će i laskati mu.

29,13 Možda u ljudskom društvu i postoji golem jaz između siromašnih i tlačitelja, ali oni se susreću i na zajedničkoj razini pred Bogom. Jahve je taj koji obojici prosvjetljuje oči.

29,14 Kad sudi o vladaru, Boga osobito zanima odnosi li se on prema siromašnima obzirno i bez predrasuda. Ako je tako, obećava da će mu učvrstiti prijestolje dovijeka. Zapravo, poznajemo samo jednoga takvog vladara. Njegovo je ime Isus.

29,15 Ova izreka izričito osporava mnoge suvremene stručnjake koji zagovaraju “popustljivu demokraciju”. Štap je za tjelesnu kaznu; ukor za usmenu. Ova dva oblika roditeljskoga odgoja stegom daju mudrost. Niti kočite dijete, niti iskrivljaju njegovu osobnost, kao što to tvrde “stručnjaci”.

29,16 Kad se opaki množe u broju i po snazi i moći, stopa kriminala raste. Ali pravednici će živjeti dovoljno dugo da vide njihovu propast. Iznimki, daka-ko, ima, no to su iznimke koje potvrđuju pravilo.

29,17 Dijete koje je bilo primjereno odgajano stegom donijet će zadovoljstvo i radost (odmor) svojim roditeljima, umjesto zebnje i boli u srcu.

29,18 “Kad objave nema, narod se razuzda, a blago onome tko se drži Zakona!” Ovdje “objava” znači *proročko otkrivenje* – otuda i Božja riječ (vidi: 1. Samuelova 3,1). Kada se Božja riječ ne poznaje i ne poštuje, narod se razuzda. Oni koji se drže Zakona, to jest Božje riječi, uistinu su blagoslovljeni.

29,19 Čini se da ovaj stih opisuje tvrdokoran, neukrotiv stav mnogih slugu. Usmene naredbe nisu uvijek dovoljne. Možda i shvaćaju gospodarove upute, ali ih ne provode uvijek u djelo. Samo šute i

mrzovoljni su. Isus je rekao: “Zašto me zovete: ‘Gospodine, Gospodine!’ a ne vršite što kažem” (Lk 6,46).

29,20 Od svih tema što ih obrađuju Mudre izreke, naše riječi zauzimaju lavovski dio pozornosti. Ovdje saznajemo da je čovjek koji govori prije nego što razmisli beznadežniji od bezumnika. Ovo ga stavlja u istu grupu s ljudima koji su mudri samo u vlastitoj uobrazilji (26,12).

29,21 “Sluga koji se od djetinjstva mazi na kraju će misliti da ti je sin” (NKJV, Bakotić, Daničić). Budeš li tetošio i mazio slugu, on će zaboraviti gdje mu je mjesto i uskoro će očekivati od tebe da prema njemu postupaš kao prema sinu. Prekomjerna bliskost u odnosu poslodavac-uposleni često stvara nepoštovanje.

Riječ prevedena kao “sin” u drugome dijelu rečenice vrlo je neizvjesna značenja.

29,22 Većina se nas prije ili kasnije susretne s ovom dvojicom ljudi. Gnjevljiv čovjek zameće svaku vrstu nevolje, a naprasit čovjek počinu mnoštvo grijeha.

29,23 Ohol čovjek može biti siguran da će biti ponižen. Ponizni su ti koji će biti uzdignuti na položaj časti.

Profesor Smith uspinjao se na Weisshorn (njemački; doslovce znači “Bijeli vrh”; gora u Peninskim Alpima u Švicarskoj – op. prev.). Kad su bili pri kraju puta, vodič je stao u stranu kako bi putniku prepustio čast da prvi stigne na vrh. Oduševljen pogledom i zaboravljajući na snažnu oluju koja je puhala, profesor je skočio i stao uspravno na sam vrh. Vodič ga je povukao dolje, uzvikujući: “Na koljena, gospodine; niste ovdje sigurni, osim na koljenima.” Životni vrhunci, bilo znanja, ljubavi ili svjetovnoga uspjeha, puni su opasnosti (*Choice Gleanings*).

Janje Božje, čuvaj me

blizu svoga probodena boka;
samo je tu sigurno,
samo tu u miru mogu prebivati.

Oko mene su neprijatelji i zamke,
a u njima žudnja, pohlepa i strahovi;
ali milost koja me tražila i našla,
može me sačuvati da ostanem čist.

– James G. Deck

29,24 Onaj tko dijeli plijen s lupežom ponaša se kao da mrzi sama sebe i vlastiti život. Zašto? Jer kad “čuje proklinjanje” (kad se “kune da govori istinu” – NKJV, Martinjak), to jest kad sudac zatraži da prisegne da kaže sve što zna, on ne otkriva ništa, što znači da ne svjedoči i prema tome, krivo se zaklinje. Pod Mojsijevim Zakonom, čovjek koji je čuo da ga sudac zaklinje da svjedoči a on to ipak odbije, smatran je krivim, te u skladu s tim bio je i kažnjen (vidi: Levitski zakonik 5,1). Ondje nije bilo izbjegavanja svjedočenja i takvih stvari kao što je “pozivanje na peti amandman”.

29,25 Strah od ljudi za posljedicu ima popuštanje pod pritiskom da se počinu zlo ili da se ne učini ono što je ispravno i dobro. Koliko je ljudi otišlo u pakao jer su se bojali što će reći njihovi prijatelji ako vide da se pouzdaju u Krista!

“Tko se uzda u Jahvu, nalazi okrilje.” Takav je čovjek siguran, ma što se dogodilo. “Tako mnogo se bojimo ljudi”, pisao je William Gurnall, “jer se tako malo bojimo Boga.”

29,26 Mnogi ljudi gledaju u zemaljske vladare kao da oni imaju rješenje za sve njihove probleme, ali pravda dolazi samo od Jahve.

29,27 Između nepravednika i pravednika nema prisnosti. Pravednik ne gleda blagonaklono na bezbožnika, a opaki se gnuša poštenih ljudi. Baš kao što prava grana razotkriva koja je iskrivljena, tako je upadljiva i suprotnost između čistog i opakog života.

Na ovome se mjestu završavaju Salomonove mudre izreke.

VI. Riječi Agurove (pogl. 30)

30,1 Sve što znamo o Aguru, Jakeovu sinu, nalazi se u ovome poglavlju.

Ovo je njegov govor (starije izdanje Šarić), izjava smrtnika (Grubišić), prorokanstvo (NIV; KS, Šarić), izabrane riječi (Daničić), ili izreke (Bakotić), a riječ kojom se sve ovo prevodi može značiti i “od Mase” (RSV; Šarić, KS, Martinjak i Grubišić imaju “iz Mase”). Ovo bi značilo da je Agure Jišmaelov potomak (vidi: Postanak 25,14).

Drugi dio rečenice mogao bi se prevesti i ovako: “Čovjek je rekao: ‘Umoran sam, Bože, umoran sam, Bože, i uništen’ (ASV marg.; Grubišić ovdje ima: “Nisam ja Bog; Bog ja nisam da nadmoć pokazem.”). Ovo nas prirodno uvodi u ono što slijedi – nemogućnost beskonačno malih da shvate Beskonačnoga.

30,2 Agur počinje priznavanjem vlastite nesposobnosti da postigne razbor. Ovo je očito izjava iskrene poniznosti – pravi stav za svakoga tko istražuje Božja djela i njegove putove.

30,3 On ne tvrdi da je stekao mudrost, niti da je našao Boga ljudskim traženjem. Shvaća i priznaje da sam po sebi nema moć steći znanje o Presvetom (NKJV, Šarić, Martinjak, Grubišić).

30,4 Agur u nizu pitanja izlaže Božju veličinu – onako kako se Bog očitovao u prirodi.

Prvo pitanje opisuje Boga kao onoga koji ima pristup najvišim visinama i najdubljim dubinama svemira, kamo ga nijedan čovjek ne može slijediti. Drugim pitanjem ukazuje na Božju vlast nad golemom silom vjetra. Trećim govori o njegovoj moći da zaustavi vode, bilo iznad zemlje u oblacima ili u ocenaskome koritu. Potom na red dolazi ustanovljenje granica kopnu.

“Kako se zove i kako mu se zove sin?” Pisac se ovim zapravo pita: “Tko bi mogao potpuno upoznati tako silno biće, tako nepojmljivo, tako tajastveno, tako moćno, tako sveprisutno?” Odgovor je: “Nitko ga ne može u potpunosti spoznati”. No mi ipak nešto znamo. Znamo da mu je ime Gospodin (Jahve) i znamo da je njegovu Sinu ime Gospodin Isus Krist.

Ovaj dio teksta iznenađuje mnoge Židove koji su učeni da Bog nikad nije imao Sina. Iz ovoga stiha starozavjetni su vjernici mogli shvatiti da Bog ima Sina.

30,5 Sada se Agur okreće od očitovanja Boga u prirodi na Božje očitovanje u njegovoj riječi. Tvrdi da je Sveto pismo nepogrešivo – “Svaka je Božja riječ prokušana”. A potom govori o sigurnosti svih koji se pouzdaju u Boga, objavljenoga u Bibliji – “On je štit onima koji se uzdaju u njega” (Martinjak).

30,6 Zatim govori o apsolutnoj dostatnosti Pisma. Nijedan čovjek ne bi smio dodavati svoje misli i špekuliranja o tome što je Bog rekao.

Ovaj stih osuđuje sekte koje svoja pisana djela i predanja smatraju jednako mjerodavnima kao i Bibliju.

30,7-9 Ovi stihovi sadrže jedinu molitvu u knjizi Mudrih izreka. Molitva je kratka i jasna. Sadrži dvije molbe – prva se odnosi na duhovni, a druga na tjelesni život.

Prvo Agur želi da njegov život bude dostojan življenja i pošten. Nije ga htio uludo potrošiti na besmislice. Nije htio od beznačajnih pitanja stvarati značajna, nije htio varati druge, niti je htio biti prevaren.

Što se tiče tijela, tražio je Boga da ga izbavi od krajnjega siromaštva, kao i od krajnjega bogatstva. Bit će zadovoljan ispunjenjem svojih dnevnih potreba. Zapravo je govorio: “Daj mi danas moj svagdanji kruh.”

A onda navodi razloge zbog kojih želi izbjeći dvostruku krajnost izobilja i siromaštva. Presitivši se, mogao bi postati neovisan od Gospodina i zatajiti ga jer ne bi osjećao veliku potrebu za njim. Ohrabrio bi se da kaže: “Tko je Jahve?” – to jest, tko je on, pa da od njega tražim ono što trebam ili želim?

Opasnost siromaštva nalazi se u tome što bi mogao ukrasti a onda, da bi svoje djelo prikrio, mogao bi pod prisegom zanjekati da je to učinio.

30,10 Izenada prelazeći na novu temu, Agur sada upozorava da ne treba ogovarati slugu njegovu gospodararu. Kazna će se sastojati u tome što će te stići njegova kletva, jer je Bog Branitelj potlačenih.

Novi zavjet upozorava da ne smijemo suditi Gospodnjim slugama; oni stoje ili padaju svome Gospodararu (Rim 14,4).

30,11 Izrod (rod ili naraštaj), opisan ovdje, ima upadljive sličnosti s današnjim naraštajem i onim koji će živjeti u posljednje doba (2. Tim 3,1-7). Obrati pozornost na sljedeće karakteristike:

Nepoštovanje roditelja. Proklinju svoga oca i nezahvalni su majci, čime krše Petu zapovijed. Neprijateljstvo mladih prema roditeljima jedno je od glavnih obilježja našega dekadentnog društva.

30,12 *Samopravednost.* Ti su ljudi odvratni i prljavi, a ipak nemaju osjećaj srama. Izvana su kao okrečeni grobovi, a iznutra su puni truleži i mrtvačkih kostiju.

30,13 *Oholost i arogancija.* Nalik su rabinu Simeonu Benu Jochajju, koji je rekao: “Ako na svijetu postoje samo dva pravednika, to smo ja i moj sin. Ako postoji samo jedan, ja sam taj.”

30,14 *Žestoka okrutnost.* U nezasitoj pohlepi za bogatstvom, cijepaju, trgaju i proždiru siromašne dugim satima rada, niskim plaćama, bijednim radnim uvjetima i drugim oblicima socijalne nepravde.

30,15-16 Pohlepa tlačitelja iz prethodnoga stiha vodi u druge želje koje nikad nisu zadovoljene.

1. Pijavica (ili vampir, ASV marg.) je oslikana kao da ima dvije kćeri koje imaju beskonačan kapacitet za ispijanje krvi. I jedna i druga zovu se “Daj”.
2. Grob nikad ne kaže: “Nema mjesto.” Smrt nikad ne odlazi na odmor, a grob nikad ne prestaje primati svoje žrtve.
3. Jalova utroba nikad nije spremna prihvatiti svoju sterilnost i neprestano se nada materinstvu.
4. Zemlja nikad nije sita vode, bez obzira koliko kiše padne. Uvijek može upiti još.
5. Vatra nikad ne kaže: “Dosta!” Proždrijet će ogrjeva koliko god joj se da.

Izraz: “Postoje tri stvari”, ah da, “i četiri”, književno je pravilo koje služi da proizvede osjećaj vrhunca. Grant ukazuje da je četiri broj zemaljske potpunosti ili univerzalnosti (kao četiri kraja zemlje), ili stvorenja u suprotnosti sa Stvoriteljem.⁴³

30,17 Čini se da je ova izreka odvojena od ostalih, mada nalikuje onoj u stihu 11. Naučava da će sin koji se ruga ocu i ne poštuje majku umrijeti nasilnom smrću, te da će biti lišen pristojnoga ukopa. Za Židove je bila strahovita tragedija i sramota ako tijelo ostane neukopano. Sudbina je tvrdoglava sina da mu truplo prožderu grabežljivci.

30,18-19 Agur nabroja četiri stvari koje su mu odveć čudesne. Dok ih proučavamo, dobivamo maglovit osjećaj da tu ipak ima duhovne analogije ispod površine, ali što je ta analogija i koja ih to zajednička nit sve povezuje? Većina bibličara kaže da ove četiri stvari ne ostavljaju za sobom nikakav trag. Čini se da to potvr-

đuje i način na koji preljubnica iz stiha 20 može sakriti svoju krivnju. Kidner kaže da je zajednički nazivnik sljedeće: “Lako vladanje – odgovarajućeg izvršitelja – elementima koje je teško svladati – kao što je to zrak, stijena, more i – mlada djevojka.”⁴⁴

1. “Put orlov po nebu.” Ovdje gledamo čudo letenja. Gracioznost i brzina orla poslovični su.
2. “Put zmijin po stijeni.” Čudo koje ovdje vidimo jest kretanje gmaza bez pomoći nogu, ruku ili krila.
3. “Put lađin posred mora.” Moguće je da je ovdje “lađa” pjesnički naziv za ribu (vidi još i Psalam 104,26), te da se Agur čudi navigacijskim vještina stanovnika mora.
4. “Put muškarčev djevojci.” Najjednostavnije objašnjenje ovoga izraza odnosi se na instinkt udvaranja. Neki, međutim, imaju manje idilično stanovište te kažu da se ovdje radi o zavodnju djevojke.

30,20 Peto čudo, očito ubačeno kao dopuna, način je na koji preljubnica može zadovoljiti svoju požudu, a onda obrisati usta i tvrditi da je posve nevina.

30,21-23 Zatim se nabrajaju četiri nepodnošljive stvari; pripadaju takvoj vrsti događaja koji sve okreću naglavce.

1. Kad rob postane kralj. Postaje arogantan i ohol, opijen svojim novim položajem.
2. Kad se prostak nasiti kruha. Blagostanje ga potiče da bude drskiji nego što je ikad bio.
3. Kad se omražena žena (NKJV, Grubišić) najzad uspije udati. Njezina bi je pokvarena narav zauvijek ostavila neudanu, no nekim je sretnim slučajem uspjela ugrabiti muža. A onda postaje drska i ohola, i ruga se onima koje su još neudane.

4. Kad sluškinja istisne svoju gospodaricu. Ona se ne zna ponašati otmjeno i graciozno već je gruba, nevaspitana i prosta.

30,24 Sada Agur govori o četiri stvari koje, s obzirom na svoju veličinu, daleko premašuju i mudrost mudraca.

30,25 (1.) Mravi su sitna i naizgled bespomoćna stvorenja, no sve ljetne mjesec se provode spremajući sebi hranu za zimu. Najobičnija vrsta mrava ne skuplja hranu za zimu jer, kako stoji u enciklopediji *World Book*, “mravi se zbiju jedni uz druge i provedu zimu spavajući u gnijezdima”. Mrav žetelac je, međutim, iznimka, budući da tijekom toplih i suhih razdoblja sprema hranu za kasnije hladne dane. No naglasak je u ovome tekstu na njihovu marljivom spremanju hrane.

30,26 (2.) Jazavci (ovdje se prijevod uveliko razlikuje; NKJV prevodi jazavac kamenjar (*hyrax*), što može značiti i jednu vrstu mrmota ili svisca, kako prevodi Grubišić; pisac štoviše naglašava da ga ne treba miješati s običnim jazavcem koji nije slaba, nemoćna životinja, nego izvanredan borac; Daničić ovdje prevodi pitomi zečevi, dok KJV i ASV imaju kunići; možda se radi i o nama nepoznatoj životinji, no poanta je u tome da je životinja slaba, ali dovoljno mudra da sebi sagradi dom u kamenu – op. prev.). Ove su životinje prirodno bez moći, a ipak imaju mudrosti da nađu sklonište u stijenama. Pukotine u stijenama pružaju najbolju zaštitu. Duhovna se primjena nalazi u pjesmi *Rock of Ages, cleft for me* (dosl. “Vječna stijeno isklešana se za mene”).

30,27 (3.) Skakavci nemaju jasno određenog vođu, a ipak je poredak u kojemu se kreću izvanredan.

30,28 (4.) Gušter (ili pauk, NKJV; Daničić) – ovo je malena životinja, a uspijeva joj uvući se u kraljevu palaču. Njegov pristup nevjerojatnim i važnim mjestima

kršćani danas često kopiraju. Bog sebe ne ostavlja bez svjedoka, čak ni u kraljevskim odajama.

30,29-31 I posljednji niz čuda odnosi se na četiri primjera dostojanstvenog, veličanstvenog ili gracioznog koraka.

1. Lav, kralj životinja, veličanstven je i staložen kada korača.
2. Što se tiče drugoga primjera, doista je neizvjesno o kojoj se životinji radi. Mogao bi biti pijetao (NIV; Šarić, KS, Grubišić), ratni ili opasan konj (JND marg., Bakotić, Daničić), ili hrt (NKJV; Martinjak ima lovački pas). Sve se ove životinje uklapaju u opis uzvišenog dostojanstva, no vjerojatno je graciozni hrt najbolji izbor.
3. Ovan (ili jarac) oslikava plemićko držanje, dok krupnim korakom predvodi stado.
4. Ima dvojbi i glede četvrtoga primjera; naime, treba li pisati “kralj, na koga nitko ne ustaje” (KJV; Daničić, slično je i kod Bakotića: “kralj kome nitko ne odolijeva”), “kralj, na čelu svoga naroda” (RSV) ili “kralj sa svojom vojskom” (NKJV; KS, Šarić, Martinjak, Grubišić). U svakom slučaju, poanta je jasna da kralj stupa s kraljevskim dostojanstvom.

30,32-33 Poglavlje završava s dva stiha koja se doimaju neobično nepovezano s onim što im je prethodilo. Williams ih parafrazira:

Ako se slab čovjek u svojoj ludosti uzdigao protiv Boga, ili se čak prepustio teškim mislima o njemu, neka poslušaj glas mudrosti i stavi ruku na usta; jer će u suprotnom biti posljedica baš kao što ih ima kada se tuče mlijeko, kad se jako cijedi nos ili kad proključa gnjev (posljednji red stiha 33 prema NKJV,

glasi: “kad se izaziva gnjev zametne se svada”; Šarić).⁴⁵

VII. Riječi kralja Lemuela kojima ga je poučila njegova majka (31,1-9)

31,1 Nema načina da saznamo tko je bio kralj Lemuel. Njegovo ime znači “posvećen Bogu” ili “onaj koji pripada Bogu”. No važno je da je sačuvalao za nas mudre savjete koje mu je dala majka.

31,2 “Što, sine moj? Što, sine utrobe moje? Što, sine zavjeta mojih?” (NKJV, Daničić). Ovdje bismo mogli dopuniti misao kako slijedi: “Što da ti kažem, sine moj? Kakv dragulj mudrosti da ti predam, sine moj, kojega sam posvetila Gospodinu?”

31,3 Prvo je upozorenje da izbjegava raspustan život i požudu. *The Speaker's Commentary* ukazuje da je “u ono vrijeme, kao i danas, iskušenje harema bilo prokletstvo svih istočnih kraljevstava.”

31,4-8 Drugo je molba da se uzdrži od prekomjerne konzumacije vina i jakih pića. Za kraljeve, opijanje predstavlja opasnost, jer bi moglo narušiti njihovu sposobnost točne prosudbe i donošenja ispravnih odluka. Mogli bi zaboraviti standarde pravde koje zahtijeva zakon i ne bi uspjeli podržati pravo ugnjetenima. Medicinska uporaba vina bila je odobrena kao stimulans umirućima i kao antidepresiv utućenima. U redu je da takvi ljudi piju kako bi zaboravili svoju potrebu, bol i patnju.

31,9 Kralj treba govoriti u ime svih koji se ne mogu obraniti, te treba pribaviti pravo i obraniti siromahe i nevoljnike.

VIII. Idealna žena i majka (31,10-31)

Završni odjeljak knjige opisuje idealnu ženu. Napisan je u obliku akrostiha, gdje

svaki stih počinje znakom hebrejskoga alfabeta prema pavilnome redosljedu. Knoxov prijevod prati ovaj stil na engleskome korištenjem dvadeset i dva slova, od engleskih dvadeset i šest.

31,10-12 Vrsna je žena ona koja je sposobna, marljiva, dostojna i dobra. Njezina se vrijednost ne može mjeriti skupim draguljima. Njezin muž ima u nju puno pouzdanje i ne mora se bojati da će oskudijevati (da će im nedostajati pošteno stečene dobiti). Svi su njezini napori usmjereni na to da mu pomognu; nikad ne propušta surađivati.

31,13-15 Pribavlja vunu i lan i uživa ih pretvarati u odjeću. Kad ide u kupnju, ona je kao trgovačka lađa koja se vraća u luku, natovarena proizvodima iz daleka. Vidiš je kako odlazi u dućan i puni svoja kolica najboljom robom. Ustaje prije zore kako bi pripremila hranu za svoje ukućane, nahnarila svoje sluškinje i dala im zaduženja za predstojeći dan.

31,16-18 Kad čuje da se neko obližnje polje prodaje, odlazi ga vidjeti. To je upravo ono što joj treba, tako da ga kupuje, a onda marljivo sadi vinograd novcem koji je zaradila. Za svoju se zadaću priprema s velikom energijom i oduševljenjem. Ne boji se napornoga rada. Nalazi tiho, ponizno zadovoljstvo u rezultatima svoga truda. Nakon što svi drugi odu leći, ona ostaje raditi do kasno u noć.

31,19-22 “Rukama se maša preslice i prstima drži vreteno”, što znači da prede vunu i lan u pređu i konac. Uz sve to, nalazi vremena da pomogne potrebitima. Nesebično dijeli sa siromašnima. Ne boji se dolaska zime, jer su joj ormari puni tople odjeće. “Sama sebi šije pokrivače, odijeva se lanom i purpuru.”

31,23 Njezin je muž ugledan član za-

jednice. Sjedi na vratima grada sa starješinama. Može se posvetiti javnim poslovima, ne strahujući od toga kakvo je stanje kod kuće.

31,24-27 Njegova žena šije odjeću od lanenoga platna i prodaje je na tržnici. Zараđuje i tako što opskrbljuje trgovce pojasiima. Odjevena u marljivost i dostojanstvo, na budućnost gleda s pouzdanjem. Upute koje daje svojoj obitelji sklad su mudrosti i ljubavnosti. Brižno pazi na red u kući i ne gubi vrijeme niti snagu na besposličarenje.

31,28-29 Njezina djeca shvaćaju da imaju izvanrednu majku i to joj i govore. I njezin je muž hvali kao ženu darovanu od Boga. Kaže joj: “Ima mnogo dobrih žena na svijetu, ali ti si ih sve nadvisila.”

31,30-31 Pisac sada dodaje *amen* na ono što je muž upravo rekao. I sve što kaže točno je. Žena može biti ljupka, ali bez razuma. Može biti lijepa, ali nepraktična. Ali žena sa strahom Gospodnjim, kakva je upravo opisana, najbolja je. Neka bude nagrađena zbog svoje marljivosti i plemenitoga karaktera. Kada se gradski oci sastanu u gradskome središtu, neka je hvale zbog njezinih izvanrednih dostignuća.

Značajno je i dolično to što se Izreke završavaju ovim, veoma pozitivnim primjedbama o ženama. U ovoj su knjizi bile istaknute tri žene: personificirana *Mudrost*, koja je predstavljena kao žena koja poziva učenike da dođu na njezinu gozbu, potom nemoralna žena ili *preljubnica* i, naposljetku, “*vrsna žena*” ili “*srčana, hrabra žena*”, u smislu da posjeduje sve oblike odličnosti, kako stoji u 31,10 i kako glasi doslovan prijevod hebrejskoga teksta (NKJV marg.).

Bilješke

1 (Uvod) Navod D. L. Moodyja u knjizi

zi *Notes from My Bible*, str. 81.

2 (Uvod) Ovaj izraz Arnot rabi kao naslov svojih komentara o knjizi Mu-

- drih izreka (vidi odjeljak *Bibliografija*).
- 3 (1,8) Henry Bosch, ed., *Our Daily Bread*.
  - 4 (1,19) Hebrejska je riječ za mudrost (*hokmāh*) ženskoga roda, te je stoga bilo prirodno personificirati tu vrlinu kao ženu.
  - 5 (1,25) Donald Grey Barnhouse, *Words Fitly Spoken*, str. 239.
  - 6 (3,2) Jay Adams, *Competent to Counsel*, str. 125.
  - 7 (5,18) Michael Griffiths, *Take My Life*, str. 117.
  - 8 (5,22) Adams, *Counsel*, str. 145.
  - 9 (6,16) Derek Kidner, *The Proverbs: An Introduction and Commentary*, str. 73. Vidi slične oblike u 30,15.18.
  - 10 (6,17) J. Oswald Sanders, *On To Maturity*, str. 63.
  - 11 (6,28) Griffiths, *Life*, str. 116.
  - 12 (7,2) *International Standard Bible Encyclopedia*, I:209.
  - 13 (9,18) Francuski tekst glasi kako slijedi: *Plaisir d'amour ne dure qu'une nuit; Chagrin d'amour dure toute la vie*.
  - 14 (10,24) C. S. Lewis, *Weight of Glory*, priredio Walter Hooper, str. 13.
  - 15 (10,28) G. S. Bowes, navedeno u *Our Daily Bread*.
  - 16 (13,4) Bosch, ed., *Daily Bread*.
  - 17 (13,5) J. Allen Blair, daljnja dokumentacija nije dostupna.
  - 18 (13,7) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, str. 203.
  - 19 (13,10) C. S. Lewis, *Christianity*, str. 110, 111.
  - 20 (13,24) Benjamin Spock, navod iz časopisa *Tampa Tribune*, Tampa, FL, 22. siječnja, 1974.
  - 21 (14,2) Kidner, *Proverbs*, str. 106.
  - 22 (14,30) Paul Adolph, "God in Medical Practice," u knjizi *The Evidence of God in an Expanding Universe* od Johna Clovera Monsmae; broj stranice nije dostupan.
  - 23 (15,1) Charles Haddon Spurgeon, navod A. Naismitha u knjizi *1200 More Notes, Quotes and Anecdotes*, str. 239.
  - 24 (16,3) J. Allen Blair, daljnja dokumentacija nije dostupna.
  - 25 (16,24) Watchman Nee, *Do All to the Glory of God*, str. 55.
  - 26 (16,32) Henry Durbanville, *Winsome Christianity*, str. 41.
  - 27 (17,17) Moody, *Notes*, str. 83.
  - 28 (17,22) Paul Brock, *Reader's Digest*, rujan, 1974.
  - 29 (17,22) Blake Clark, *Reader's Digest*, svibanj, 1972.
  - 30 (18,9) Griffiths, *Life*, str. 53.
  - 31 (18,14) Adolph, "God in Medical Practice"; broj stranice nije dostupan.
  - 32 (18,24) Morgan, *Searchlights*, str. 204.
  - 33 (19,17) Henry Bosch, ed., *Our Daily Bread*.
  - 34 (22,6) Navod iz knjige *A Treasury of Illustrations*, NY: Fleming Revell Co., 1904, str. 11-12.
  - 35 (22,6) Adams, *Counsel*, str. 158.
  - 36 (22,15) Matthew Henry, *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, III:919.
  - 37 (25,16) Larry Christenson, *The Christian Family*, str. 58.
  - 38 (25,20) Keith Weston, *Living in the Light*, str. 122.
  - 39 (25,21-22) Sarah Anne Jepson, "Preparing Tables of Forgiveness," *Good News Broadcaster*, lipanj 1975., str. 13.
  - 40 (26,20-21) *Atlanta Journal*, daljnja dokumentacija nije dostupna.
  - 41 (27,20) Arthur G. Gish, *Beyond the Rat Race*, str. 91.
  - 42 (29,11) Adams, *Counsel*, str. 221.
  - 43 (30,15-16) F. W. Grant, *The Numerical Bible*, I:15.
  - 44 (30,18-19) Kidner, *Proverbs*, str. 180.
  - 45 (30,32-33) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, str. 437.

Bibliografija

- Annot, William. *Laws for Heaven for Life on Earth*. London: James Nisbet & Co., n. d.
- Bridges, Charles. *A Commentary on Proverbs*. Reprint. Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1983.
- Delitzsch, Franz. "Proverbs." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 16, 17. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Harris, R. Laird. "Proverbs." In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.
- Henry, Matthew. "Proverbs." In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*. Vol. 3. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n. d.
- Ironside, H. A. *Notes on the Book of Proverbs*. Neptune, N.J.: Loizeaux Brothers, 1964.
- Jensen, Irving L. *Proverbs*. Everyman's Bible Commentary. Chicago: Moody Press, 1982.
- Kidner, Derek. *The Proverbs: An Introduction and Commentary*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1964.
- MacDonald, William. *Listen, My Son*. Kansas City, KS: Walterick Publishers, 1965.
- Plumptre, E. H. "Proverbs." In *Commentary on the Holy Bible* (Speaker's Commentary). London: John Murray, 1873.
- Spence, H.D.M., and Joseph S. Exell, eds. "Proverbs." In *The Pulpit Commentary*, Vol. 9. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1909.
- Weston, Keith. *Living in the Light*. Bromley, Kent, England: STL Books, 1983.

PROPOVJEDNIK

“Ne znam ništa što bi bilo veličanstvenije u svom strastvenom istraživanju smrtne boli i užitka, u procjeni uspjeha i neuspjeha, niti znam za nešto što nosi plemenitiju tugu; nijedna pjesma ne djeluje tako nesalomivo na duhovno prosvjetljenje.”

– E. C. Stedman

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Knjiga propovjednika spada u one biblijske knjige čija *jedinstvenost* – ako ništa drugo – nikad nije dovođena u pitanje, mada je gotovo sve drugo u vezi nje bilo osporavano (npr. autorstvo, vrijeme nastanka, tema i teologija).

Razlog zbog kojega se čini da ova knjiga nije u skladu s ostatkom Božje riječi u tome je što predstavlja samo ljudsko rasuđivanje “pod suncem”. Ovaj izraz – *pod suncem* – predstavlja najvažniji i jedinstven ključ za shvaćanje Propovjednika. Činjenica da se pojavljuje dvadeset i devet puta ukazuje na glavnu perspektivu autora. Njegovo je istraživanje ograničeno na ovu zemlju. Pretražuje svijet oko sebe, kako bi riješio zagonetku života. Svu svoju potragu vrši sam, svojim umom, bez pomoći Boga.

Ako taj ključ – *pod suncem* – nemamo neprestano na umu, ova će nam knjiga predstavljati goleme poteškoće. Činit će nam se da je u suprotnosti s cijelim Svetim pismom, da iznosi vrlo čudne doktrine te da zagovara moral koji je u najmanju ruku upitan.

No upamtimo li da je Propovjednik pregled ljudske, a ne božanske mudrosti, shvatit ćemo zašto su neki njegovi ključni istina, neki samo napola istina, a neki nisu istina uopće.

Pogledajmo nekoliko primjera. Propovjednik 12,1 točan je i pouzdan savjet za

mlade ljude iz svih epoha; doista se trebaju sjećati svoga Stvoritelja u danima svoje mladosti. Stih 4 poglavlja 1 samo je napola točan; istina je da nakon jednog naraštaja dolazi drugi, ali *nije* istina da zemlja uvijek ostaje (vidi: Psalam 102,25-26 ^(102,26-27) i 2. Petrovu 3,7.10). A sljedeće tvrdnje, ukoliko ih shvatimo tako kako piše, uopće nisu istina: “Nema čovjeku druge sreće već jesti i piti i biti zadovoljan svojim poslom” (2,24); “čovjek ničim ne nadmašuje zvijer” (3,19) i “mrtvi ne znaju ništa” (9,5).

Pa ipak, da mi nismo primili otkrivenje od Boga, vjerojatno bismo došli do istih zaključaka.

Propovjednik i nadahnuće

Kad kažemo da su neki zaključci Knjige propovjednika o “životu pod suncem” samo napola istina te da neki uopće nisu istina, kako to utječe na nadahnuće ove knjige? Odgovor je da ni najmanje ne utječe na pitanje nadahnuća.

Ova je knjiga dio nadahnute Božje riječi. Bog ju je nadahnuo u smislu da je on odredio da treba biti uključena u kanon Svetoga pisma. Držimo se doslovnog, potpunog nadahnuća Propovjednika, kao što to činimo glede ostatka Biblije. (Vidi “Uvod u Stari zavjet”.)

No nadahnute knjige Biblije katkad sadrže izjave sotone ili ljudi koje nisu istinite. Na primjer, u Postanku 3,4, sotona je rekao Evi da neće umrijeti ako jede plod sa stabla iz sredine vrta. Bila je to laž, no

navedena je u Pismu da bi nas poučila kako da je davao bio lažac od početka. Kao što primjećuje dr. Chafer:

Nadahnete knjige mogu sačuvati sotonine (ili čovjekove) neistine, ali one time ne opravdavaju laž, niti je posvećuju. Samo čuvaju točan zapis onoga što je rečeno – bilo to dobro ili loše.¹

Zlouporaba Propovjednika

Upravo zato što predstavlja ljudsko razmišljanje “pod suncem”, Propovjednik je jedna od omiljenih knjiga skeptika te raznih kultova i sekti. Navode je s velikim oduševljenjem, kako bi dokazali svoje nevjerujuće ili krivovjerno naučavanje, osobito ono koje se odnosi na smrt i život nakon smrti. Na primjer, služe se stihovima iz ove knjige kako bi poduprli svoj nauk da duša nakon smrti spava, kao i nauk o uništenju zlih mrtvih. Izvlače stihove iz konteksta te osporavaju besmrtnost duše i nauk o vječnoj kazni.

No nikad ne stavljaju ključ u bravu. Nikad ne kažu svojim žrtvama da Propovjednik razlaže ljudsku mudrost “pod suncem” te da stoga nije valjan izvor za dokazivanje nauka kršćanske vjere.

II. Autorstvo

Sve do sedamnaestoga stoljeća većina je Židova i kršćana vjerovala da je Knjigu propovjednika napisao Salomon. Stoljeće prije toga, uglavnom konzervativni Martin Luther je odbacio Salomonovo autorstvo, no bio je iznimka.

Mnogi će se iznenaditi kad saznaju da danas većina bibličara – uključujući i one konzervativne – vjeruju da ovu knjigu nije napisao Salomon, nego da je predstavljena u okviru salomonskih djela: ne radi obmane, već kao književni element.

Problem sa Salomonovim autorstvom

Glavni razlog za odbacivanje tradicionalnoga autorstva kralja Salomona čisto je *lingvistički*. To znači da mnogi stručnjaci tvrde kako knjiga sadrži riječi i gramatičke oblike koji nisu postojali sve do babilonskoga sužanjstva ili kasnije.

Za većinu protestanata cijela zamisao o stavljanju riječi u Salomonova usta doima se kao nelegitiman književni pothvat koji zapadnim kršćanima, u najmanju ruku, govori o prijeveri.

Razlozi za i protiv dugi su i komplicirani, i mi ne možemo ovdje ulaziti tako duboko u njih. Dovoljno je reći da nijedna primjedba protiv Salomonova autorstva nije nepremostiva. Odgovorni znanstvenici, kao što je Gleason Archer, pokazuju da je vjerovanje da je Salomon napisao ovu knjigu još uvijek legitimna opcija.²

Razlozi u prilog Salomonovu autorstvu

Kako tradicionalno stanovište nije potpuno bilo opovrgnuto – koliko god to bilo danas nepopularno – smatramo da je najsigurnije držati se Salomonova autorstva.

Posredni pokazatelji da je Salomon napisao ovu knjigu obuhvaćaju navode u stihovima 1,1.12, gdje se za pisca govori da je “Davidov sin, kralj u Jeruzalemu”. Kako se “sin” može odnositi i na kasnijeg potomka, ovi izrazi, kad se spore s neposrednim pojedinostima koje se poklapaju s poznatom biografijom kralja Salomona, doista imaju težinu.

Budući da pisac kaže da je “bio” (st. 12) kralj, mnogi ovo uzimaju kao dokaz da autor više nije bio kralj. Stoga tvrde da, to ne može biti Salomon, jer je on umro kao kralj. Međutim, ne mora biti da je tako. Ako je pisao u starosti, sasvim je

moguće da se na ovaj način odnosio prema dalekoj prošlosti.

Neposredni povijesni pokazatelji točno odgovaraju Salomonu – i doista nikom drugom.

Salomon je bio kralj u Jeruzalemu: (1) velike *mudrosti* (1,16); (2) veoma *bogat* (2,8); (3) bio je čovjek koji sebi nije uskraćivao *užitak* (2,3); (4) imao je mnogo *slugu* (2,7) i (5) bio je poznat po veličanstvenim građevinama i programu ukrašavanja (2,4-6).

*Židovska tradicija*³ pripisuje Propovjednikovu knjigu Salomonu, a kršćanski su se znanstvenici stoljećima držali toga stanovišta, sve do novijeg doba.

Ovi nas dokazi, uz činjenicu da su stručnjaci za hebrejski jezik ozbiljno doveli u pitanje lingvističke dokaze na kojima se uglavnom temelje tvrdnje da Salomon nije autor ove knjige, nagone nas da se odlučimo za tradicionalno židovsko-kršćansko stanovište o autorstvu.

III. Datum

Prihvatimo li Salomona kao autora ove knjige, tad je najvjerojatnije nastala negdje oko 930 pr. Kr., uz pretpostavku da ju je Salomon pisao u starosti, kad se već uveliko bio oslobodio iluzija svoga samoživog života.

Odbacimo li Salomona kao “Propovjednika” (heb. *Kohelet*.; grč. *Ekklesiastēs*), tad “datum nastanka knjige ima raspon od gotovo tisuću godina.”⁴

S obzirom na ono što mnogi znanstvenici nazivaju “kasnim” hebrejskim (mada ga Archer svrstava u “jedinstven”), Propovjednik se obično smješta u *kasno razdoblje postije babilonskog sužanjstva* (oko 350-250. god. pr. Kr.). Neki protestanti preferiraju *kasno perzijsko razdoblje*, koje je ovome neposredno prethodilo (oko 450-350. god. pr. Kr.).

Posljednji mogući datum nastanka Propovjednika je 250-200. god. pr. Kr., bu-

dući da je apokrifna Kniga Sirahova (oko 190. god. pr. Kr.) koristi na razne načine, a svici s Mrtvoga mora (kasno drugo stoljeće prije Krista) sadrže ulomke ove knjige.

IV. Povijesna pozadina i tema

Prihvatanje Salomonova autorstva Propovjednika olakšava nam praćenje povijesne pozadine i teme knjige s izvjesnom sigurnošću.

Salomonovo istraživanje

U jednom trenutku svoga života Salomon je odlučio pronaći pravi smisao čovjekova postojanja. Bio je riješen otkriti dobar život. Bogato obdaren mudrošću i udobno ušuškan u bogatstvu (1. Kr 10,14-25; 2. Ljet 9,22-24), kralj je pomislio da ako itko može naći trajno zadovoljstvo, to je on.

Ali u Salomonovoj je potrazi postojao jedan uvjet kojeg je on sam sebi nametnuo. Naime, on će provesti cijelo istraživanje samostalno. Nadao se da će mu njegov intelekt omogućiti da otkrije ispunjenje života bez božanskoga otkrivenja. Bit će to istraživanje čovjeka bez ikakve pomoći od Boga. Tražit će najveća dobra u životu “pod suncem”.

Salomonov zaključak

Salomonova je potraga završila žalosnim zaključkom da je život “ispraznost i pušta tlapnja” (st. 1,14 – KS, Bakotić; “taština i trka za vjetrom”, Šarić, Martinjak, Grubišić; “taština i muka duhu”, Daničić; s obzirom da autor od početka do kraja *Komentara* za ovu knjigu rabi izraz “ispraznost i trka za vjetrom”, i mi ćemo se držati toga teksta – op. prev.). Koliko je on bio u stanju odrediti, život “pod suncem” jednostavno nije vrijedan truda. Nije mogao pronaći ispunjenje niti trajno

zadovoljstvo. Unatoč svome bogatstvu i mudrosti, Salomon nije uspio otkriti dobar život.

Dakako, njegov je zaključak ispravan. Ne vine li se čovjek *iznad* sunca, život je doista isprazan. Nema značaja. Kad bi se sve što svijet ima za ponuditi skupilo na jednom mjestu, ne bi moglo zadovoljiti čovjekovo srce. Pascal je rekao: "U srcu svakog čovjeka postoji praznina koju može ispuniti samo Bog." A sveti je Augustin primijetio: "Ti si nas, Gospodine, stvorio za sebe i nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi."

Salomonovo iskustvo prethodi istinitim riječima Gospodina Isusa Krista: "Tko god pije od te vode, opet će ožednjeti" (Iv 4,13). Voda ovoga svijeta ne može trajno utažiti žed.

Salomonova je potraga za stvarnošću bila privremena; tek jedno poglavlje u njegovu životu. Ne znamo koliko je bio star kad je krenuo u ovu filozofsku potragu za istinom, no očito je bio u poodmaklim godinama kad je o tome pisao ovaj dnevnik (1,12; 11,9). Naposljetku je Salomon ipak pogledao iznad sunca; dokaz tome nalazimo u činjenici da se veći dio tri biblijske knjige pripisuje njemu. Međutim, grijeh i pad koji su pomračili posljednje godine njegova života podsjećaju nas kako ozbiljno vjernik može zapasti u grijeh, te koliko su nesavršene čak i najsjanije pred slike⁵ Gospodina Isusa Krista.

Salomon i Bog

Očito je da je Salomon vjerovao u Boga, čak i u vrijeme kad je tragao za ispunjenjem. U Propovjedniku upućuje na Boga ništa manje nego četrdeset puta. No to ne znači da je u to vrijeme bio pobožan vjernik. Riječ za Boga koju rabi od početka do kraja knjige jest *Elohim*, ime koje Boga otkriva kao Svemogućeg Stvoritelja. Međutim, nijedan jedini put ne upu-

ćuje na njega kao na *Jahvu* (Gospodin), Boga koji s čovjekom sklapa savez.

Ovo je važno opažanje. Čovjek "pod suncem" može znati da postoji Bog. Kao što nas Pavao podsjeća u Poslanici Rimljanima 1,20:

Uistinu, njegova se nevidljiva svojstva, njegova vječna moć i božanstvo, promatrana po njihovim djelima, opažaju od postanka svijeta. Tako nemaju ispri-ke.

Božje je postojanje očito iz tvorevine. Ateizam nije znak mudrosti, nego namjerne sljepoće. Salomon, najmudriji čovjek koji je ikad živio i koji je pipajući poput slijepca u mraku tražio istinu vlastitim umom, priznao je činjenicu da postoji to Vrhovno Biće.

I dok svatko može znati da postoji Bog (*Elohim*) koji je sve stvorio, on se kao *Jahve* može upoznati samo posebnom objavom. Stoga opetovano upućivanje na Boga (*Elohim*) u ovoj knjizi ne treba izjednačavati sa spasonosnom vjerom. Sve što ovi navodi dokazuju jest da stvorenje svjedoči o postojanju Boga te da su ljudi koji to niječu bezumnici (Ps 14,1; 53,1^(53,2)).

Potreba za Knjigom propovjednika

Neminovno se nameće pitanje: "Zašto je Bog odredio da se knjiga koja se nikad ne diže iznad sunca uključi u Bibliju?"

Prije svega, ova je knjiga uključena u Božju riječ kako nikad nitko ne bi morao doživjeti tužno Salomonovo iskustvo traženja zadovoljstva ondje gdje se ne može naći.

Zemaljski čovjek nagoni misli da će ga usrećiti imovina, zadovoljstvo ili putovanja s jedne strane, odnosno droga, alkohol ili seksualno zadovoljstvo, s druge. Ali poruka je ove knjige da je netko

tko je mudriji i bogatiji nego što će itko od nas ikad biti u ovome životu, pokušao i nije uspio. Stoga se možemo poštediti troška, boli u srcu, frustracije i razočaranja tako što ćemo gledati iznad sunca, ka onome jedinom koji nam može donijeti zadovoljstvo – ka Gospodinu Isusu Kristu.

Postoji i dodatna vrijednost ove jedinstvene knjige, za one koji još nisu spremni prihvatiti Evanđelje. Dr. W. T. Davison to ovako kaže:

Nema potrebe nadugačko i naširoko objašnjavati suprotnosti između Propovjednika i Kristova Evanđelja. Ali možda, donekle, ima potrebe ustrajati na činjenici da pojavljivanje novoga Evanđelja nije drevnu mudrosnu knji-

ževnost učinilo nevažećom ili beskorsnom. Ona je obavila svoj dio posla u svoje vrijeme, no još uvijek ima ponešto za učiniti. Postoje razdoblja u čovjekovoj povijesti kad on nije spreman sjediti kraj Isusovih nogu i kad mu je bolje pohađati “Koheletovu” školu. Srce mora biti posve prazno, prije nego što se može doista ispuniti. Suvremeni propovjednik često mora primijeniti ovu lekciju koja još uvijek nije zastarjela niti će ikad zastarjeti: “Boj se Boga, izvršuj njegove zapovijedi, jer – to je sav čovjek” (Prop 12,13; ili dosl. “jer to je sva čovjekova dužnost” – KJV, NKJV). Da bi naučio kako ovo učiniti djelotvorno, čovjek mora prvo doći Kristu te biti poučen višim lekcijama za koje ovo pripravlja put.⁶

Pregled

- I. Proslav: Sve je ispraznost “pod suncem” (1,1-11)
- II. Sve je ispraznost (1,12-6,12)
  - A. Ispraznost intelektualnog traganja (1,12-18)
  - B. Ispraznost užitka, prestiža i bogatstva (pogl. 2)
  - C. Ispraznost ciklusa života i smrti (pogl. 3)
  - D. Ispraznost nejednakosti u životu (pogl. 4)
  - E. Ispraznost popularne religije i politike (5,1-9 ^(4,17-5,8))

- F. Ispraznost prolaznoga bogatstva (5,10-6,12 ^(5,9-6,12))
- III. Savjet za život “pod suncem” (7,1-12,8)
  - A. Dobro i bolje “pod suncem” (pogl. 7)
  - B. Mudrost “pod suncem” (pogl. 8)
  - C. Uživanje u životu “pod suncem” (pogl. 9)
  - D. Mudri i ljudi pod suncem (pogl. 10)
  - E. Rasprostranjenost dobra pod suncem (11,1-12,8)
- IV. Pogovor: Najbolja stvar “pod suncem” (12,9-14)

Komentari

I. Proslav: Sve je ispraznost “pod suncem” (1,1-11)

1,1 Autor se predstavlja kao “Propovjednik, Davidov sin, kralj u Jeruzalemu.” Riječ *Propovjednik* pobuđuje zanimanje. Hebrejski je ekvivalent *Kohelet*, a

znači “pozivač” ili “sazivač”. Grčki je *Ekklesiastēs* i znači “onaj koji saziva skupštinu”. Otuda se ova riječ različito tumačila: “sazivač”, “sakupljač”, “sazivač zbora”, “govornik”, “sudionik u debati”, “glasnogovornik” i “propovjednik”.

Propovjednik je bio Davidov sin. I mada sin ovdje po općem priznanju može

značiti unuk ili neki još stariji potomak, prva je misao vjerojatno i najtočnija te ima najviše smisla. Salomon je bio jedini Davidov potomak koji je bio kralj nad Izraelom u Jeruzalemu (st. 12). Svi su ostali bili kraljevi nad Judom. Ostale dinastije koje su kraljevale nad Izraelom stolovale su u Šekemu (1. Kr 12,25) ili u Samariji (1. Kr 16,24), a Jeruzalem im nije bio prijestolnica.

1,2 Salomon odmah prelazi na stvar; ne moramo čekati do posljednjega poglavlja. Rezultat svega njegova istraživanja i potrage “pod suncem” jest da je sve ispraznost. Život je kratkotrajan, prolazan, beskoristan, prazan i uzaludan. Nema značaja. Ništa na ovoj zemlji ne daje valjan razlog za postojanje.

Je li to istina? Da, apsolutno je istina! Ako je ovaj život sve, ako smrt navlači konačan zastor na čovjekovo postojanje, tad život nije ništa drugo nego para – ništavan, nebitan i prolazan.

Apostol Pavao nas podsjeća da je svo stvorenje, zbog ulaska grijeha u svijet, podvrgnuto ispraznosti ili taštini (Rim 8,20). I nije bez značaja to što su prvi roditelji svome drugom sinu dali ime Abel, što znači “ispraznost” ili “para”. Salomon je u pravu. Sve je ispraznost “pod suncem”.

1,3 Krhki je čovjekov život ispunjen trudom i radom, ali kamo ga to dovodi na kraju, kad je sve gotovo? Nalazi se na kotaču, u zamornome krugu kretanja bez napretka. Pitaš ga zašto radi, a on odgovara: “Da zaradim novac, dakako.” Ali zašto želi novac? Da kupi hranu. A zašto želi hranu? Da održi snagu. U redu, ali što će mu snaga? Pa da bi mogao raditi. I eto ga, opet na početku. Radi da zaradi novac da kupi hranu da stekne snagu da može raditi da zaradi novac da kupi hranu da stekne snagu i tako dalje, u nedogled. Kao što je primijetio Henry Thoreau, čovjek živi život tihog očaja.

Kad je jedan kršćanin vidio ženu kako

plače na autobusnoj postaji, upitao ju je može li joj kako pomoći. “Ma ne”, odgovorila je. “Samo sam veoma umorna i sve mi je dosadilo. Moj je muž marljiv radnik, ali ne zarađuje koliko bih ja željela. Zato sam i ja počela raditi. Ustajem rano svako jutro, priprelim zajutruk za naše četvero djece, spakiram svima ručak i sjednem na autobus do posla. Onda se vratim kući samo da bih nastavila dalje teško raditi, odspavam nekoliko sati, a sutradan me čeka posve isti dan kao prethodni. Mislim da mi je već muka od te beskrajne rutine.”

H. L. Mencken je rekao:

Osnovna činjenica o čovjekovu postojanju nije to što je njegov život tragičan, već dosadan. Nije poglavito bolan, nego mu nedostaje svaki smisao.⁷

1,4 Čovjekova prolaznost stoji u oštroj suprotnosti s prividnom trajnosti njegova prirodnog okruženja. Jedan naraštaj dolazi za drugim po neodoljivoj inerciji. To je život “pod suncem”.

Svaki čovjek sanja da će baš on
trajati,
a kako brzo postane lice koje
nedostaje!⁸

– Will H. Houghton

Da nemamo otkrivenje, mogli bismo pomisliti da će ova sadašnja zemlja “uvijek ostati”. Tako Salomon zaključuje. No Petar nam kaže da će u predstojećem Gospodnjem danu zemlja i sva djela što su na njoj biti spaljeni (2. Pt 3,10).

1,5 Priroda se kreće u stalnom, neumoljivom ciklusu. Na primjer, Sunce izlazi na istoku i klizi preko neba da bi zašlo na zapadu, a onda hita oko druge strane svijeta da bi ponovno izašlo na istoku. Ovaj, naizgled beskonačan obrazac, godinu za godinom, iz stoljeća u stoljeće, čini da

čovjek shvati da nije ništa drugo nego prolazna sjena.

Dolazi li tko u kušnju optužiti Salomona za golemu znanstvenu grešku zato što opisuje Sunce kako se kreće, a dobro je poznato da je zapravo Zemlja ta koja se okreće u odnosu na Sunce, trebao bi sačekati s kritikama. On se samo služio jezikom kojim se služe svi ljudi kad opisuju ovu pojavu. *Doima* se kao da Sunce izlazi i zalazi. Čak i znanstvenici sve vrijeme rabe ove izraze, koji su lako razumljivi i doista ne zahtijevaju objašnjenje.

1,6 Salomon nastavlja misao iz prethodnoga stiha. I vjetar puše prema utvrđenom šablonu i mijenja smijer po istome pravilu kao godišnja doba. U zimu, sjeverac briše preko Izraela ka Negevu, pustinji na jugu. A onda, kad dođe proljeće, južni vjetrovi donose toplotu, noseći je ka sjeveru. S gotovo dosadnom istovjetnošću oni prate taj krug, a onda, s beščutnom ravnodušnošću prema čovjekovu svijetu, vraćaju se na početak, kao da se ništa nije dogodilo.

1,7 Ne slijede samo zemlja, sunce i vjetar, nego i voda, tu istu jednoličnu rutinu tijekom stoljeća. "Sve rijeke teku u more", ali nikad dotle da se more ili ocean prelije, jer sunce čini da goleme količine vode isparavaju. Potom, kako se zrak hladi, para se zgušnjava u oblake. Oblaci pak hitaju preko neba i ispuštaju vodu na zemlju u obliku kiše, snijega ili tuče. Tad se rijeke pune dodatnom vodom i nose je natrag u mora i oceane. Neprestane aktivnosti prirode podsjećaju čovjeka na njegov beskrajn težak rad. Možda je Kristofferson imao ovaj stih na umu kad je napisao: "Ja sam samo rijeka što je neprestano tekla, a nikad nije stigla do mora."

1,8 Prema tome, život koji je ograničen na ovu zemlju pun je umora. Ljudski je jezik nedorastao da bi mogao opisati jednoličnost, dosadu i uzaludnost svega toga. Čovjek nikad nije zadovoljan. Ma

koliko vidio, hoće još. Njegove uši nikad ne dosegnu taj stupanj na kojemu ne bi htjele čuti nešto novo. On neprestano i grozničavo putuje u potrazi za novim senzacijama, novim vidicima, novim zvukovima. Traga za onim što jedan američki sociolog naziva "fundamentalnom željom za novim iskustvom". Ali vraća se nezadovoljan i iznuren. Čovjek je tako sazdan da ni sav svijet ne može njegovu srcu donijeti trajnu sreću. No to ne znači da je beznadežan slučaj. Treba se samo vinuti iznad sunca ka onome koji "gladnu dušu nasiti, dušu izgladnjelu on napuni dobrima" (Ps 107,9).

Svjetovna je radost kratkotrajna –
ispraznost je sama;
uzalud je blistav sjaj, zalud riznice
bogatstva;
uzalud sav raskoš i slava; nema od
njih pomoći
samo ti možeš dati mir i zadovoljstvo
dok živimo na zemlji.
Nitko nije kao ti, Gospodine Isuse,
nitko nije kao ti,
žednoj duši nitko nije kao ti, samo ti
je možeš napojiti.⁹

– *Nepoznati autor*

1,9 Dodatni element koji je pridonio Salomonovu razočaranju bilo je i otkriće da "nema ništa novo pod suncem". Povijest se neprestano ponavlja. Čovjek traga za novim uzbuđenjima, ali ubrzo otkriva da je sve, na svoj način, samo "loš trip" (eng. slang – *bad trip*; halucinacija; psihodelična kriza kod uporabe narkotika – op. prev.).

1,10 Je li istina da doista ne postoji ništa novo? Da, u nekom smislu. Čak su i najsuvremenija otkrića samo dodatno razvijeni principi koji su ugrađeni u tvorevinu još na početku. Mnoga dostignuća kojima se čovjek ponajviše hvali imaju svoga odgovarajućeg parnjaka u prirodi. Na primjer, ptice su letjele davno prije

nego što je to počeo činiti i čovjek. Čak ni putovanje u svemir nije novo. Henok i Ilija preneseni su kroz svemir a da, štoviše, nisu morali nositi ni boce s kisikom! Prema tome, oni koji provode život u potrazi za novitetima, sigurno će ostati razočarani. Sve se već dogodilo davno prije nas, postojalo je još u drevna vremena, daleko prije nego što smo se mi rodili.

1,11 Još jedna gorka pilula što je čovjek mora progurati jest brzina kojom zaboravlja i biva zaboravljen. Trajna je slava opsjena. Mnogi bi se među nama dobro namučili pokušavajući navesti imena naših pradjedova. A vjerojatno ih tek nekolicina može nabrojati posljednjih četvero potpredsjednika Sjedinjenih Država. U svojoj sujeti mislimo da svijet ne može opstati bez nas; no umiremo i brzo bivamo zaboravljeni, a život se na planetu nastavlja kao i obično.

II. Sve je ispraznost (1,12-6,12)

A. Ispraznost intelektualnog tražanja (1,12-18)

1,12 Toliko o Salomonovim zaključcima. Sad će nam prikazati put kojim je prošao u potrazi za *summum bonum* – najvišim dobrom u životu. Podsjeća nas da je bio kralj nad Izraelom u Jeruzalemu, sa svime što taj položaj podrazumijeva: bogatstvo, status i moć.

Kad Salomon kaže da je bio kralj, ne misli pod tim da je njegova vladavina završila. Bio je kralj i još uvijek jest (st. 1).

1,13 Ovdje Salomon započinje svoju potragu za srećom pod nebom. Prvo odlučuje krenuti na intelektualno putovanje. Misli da će možda biti sretan uspije li steći dovoljno znanja. Stoga se usredotočuje na naobrazbu, i to najopsežniju moguću. Posvećuje se istraživanju i proučavanju, sintezi i analizi, indukciji i dedukciji. No uskoro postaje razočaran učenjem koje je samo sebi svrhom. Zapravo kaže da je

učenje nesretna rabota koju Bog dopušta čovjeku – to je taj duboki unutarnji poriv za otkrivanjem smisla života.

Malcolm Muggeridge, suvremeni mudrac, došao je do sličnoga zaključka:

Naobrazba, veliki fetiš i prijevara stoljeća, tvrdi da će nas opremiti za život i propisuje se kao univerzalni lijek za sve – od maloljetničke delinkvencije do prerane senilnosti. Ali ona ponad svega služi samo da uveća glupost, napuše umišljenost, poveća lakovjernost te da one koji su joj podvrgnuti stavi na milost i nemilost ispiraćima mozga putem tiska, radija i televizije koji su im na raspolaganju.¹⁰

Nedavno je netko napisao ovaj, vrlo rječit grafit, crnim podebljanim slovima na zidu sveučilišne knjižnice: APATIJA VLADA. Netko je otkrio ono što je Salomon naučio stoljećima prije – da naobrazba nije siguran put u ispunjenje, nego da, sama po sebi, može biti dosadna.

Ovo *ne* znači da intelektualne težnje ne mogu igrati važnu ulogu u životu. Ima im mjesta, no ono je kraj Kristovih nogu. I ne bi trebale biti cilj same sebi, nego sredstvo kojim ćemo proslaviti Gospodina.

Upućivanje na Boga u ovome stihu ne smije se izjednačavati s dubokom osobnom vjerom. Ime *Bog* je ono što W. J. Erdman naziva njegovim prirodnim imenom – *Elohim*.¹¹ Kao što smo već spomenuli u uvodu, to ga ime predstavlja kao Svemogućega Boga koji je stvorio svemir. No nigdje mu se dalje u tekstu Salomon ne obraća kao Jahvi Bogu koji čuva svoj savez s ljudima i koji pokazuje svoju iskupiteljsku milost svima koji se pouzdaju u njega.

1,14 Nema sumnje da je Salomon dobio najbolju naobrazbu koju je u to vrijeme u Izraelu bilo moguće dobiti. To je očito iz njegove drske tvrdnje da je vidio

“sve što se čini pod suncem”. Značenje je toga da je postao vrlo obrazovan u znanosti, filozofiji, povijesti, likovnoj umjetnosti, društvenim znanostima, književnosti, religiji, psihologiji, etici, jezicima i drugim oblastima ljudskoga izučavanja.

No sav niz titula pred njegovim imenom i soba obložena diplomama nisu mu dali to što je tražio. Naprotiv, zaključio je da je sve to bilo trčanje za nečim neuhvatljivim, kao što je vjetar.

1,15 Razočarao se kad je otkrio da poučavanje knjiga ne rješava sve zagonetke u životu. Postoje krive stvari koje se ne mogu ispraviti, a ono što ne postoji, ne može se izbrojiti. Robert Laurin primjećuje:

Život je pun paradoksa i anomalija koje se ne mogu riješiti; i suprotno očekivanjima, odveć je isprazan da bi mu bilo moguće dati smisao i vrijednost.¹²

Čovjek može letjeti na Mjesec, no let pčele prkosi svim poznatim zakonima aerodinamike. Znanstvenici su proniknuli u tajne atoma, ali ne mogu zauzdati munju niti pohraniti njezinu silu. Uspjeli su staviti pod nadzor bolesti poput dječje paralize ili tuberkuloze, no obična je prehlada još uvijek nepobijedena.

1,16 Nakon što je prikupio sve moguće akademske lovorike, Salomon razmišlja o svojim dostignućima. Mogao se pohvaliti da je imao veću mudrost od svih koji su vladali prije njega u Jeruzalemu (1. Kr 4,29-31 ^(5,9-11); 2. Ljet 1,12). Njegov je um sabrao goleme količine znanja. Osim toga, imao je i mudrost; znao je kako primijeniti svoje znanje u praktičnom, svakodnevnom životu, kako donositi ispravne procjene i razborito postupati s drugima.

1,17 Salomon se prisjeća kako se morao disciplinirati da bi stekao mudrost s jedne strane, te proučiti glupost i ludost

s druge. Drugim riječima, istražio je obje krajnosti ljudskoga ponašanja, u slučaju da se pravo značenje života nalazi u obje ili samo u jednoj. Prošao je cijeli spektar životnih iskustava, no njegov je beznadni zaključak bio da je sve to trčanje za vjetrom.

Stoljećima kasnije, mladi kolega po imenu Henry Martyn tražio je i stekao najviše počasti na Sveučilištu *Cambridge*. A ipak, u času svoga akademskog trijumfa, rekao je: “Iznenadio sam se kad sam otkrio da sam dohvatio sjenu.” Bilo je to blagoslovljeno otrežnjenje jer su, kako je primijetio J. W. Jowett: “njegove oči sada bile podignute daleko iznad znanstvenih nagrada na svedovoljnu nagradu uzvišenog Božjeg poziva u Kristu Isusu, našem Gospodinu.”

1,18 Da je intelektualizam ključ za život ispunjen smislom i značajem, tad bi naši sveučilišni kampusi bili oaze mira i zadovoljstva. Ali nisu. Prije su kotlovi previranja i nemira. Otrcana karikatura studenta, glave uvijene u ručnik dok guta aspirin i zalijeva ga ogromnim šalicama kave, izvrsno se uklapa u Salomonov zaključak u stihu 18:

**Mnogo mudrosti – mnogo jada;
što više znanja, to više boli.**

Drugim riječima: “Što si mudriji, imaš više briga; što više znaš, više te boli.” U skladu s ovim, ima neke istine u izreka: “Neznanje je blaženstvo” i “Ono što ne znaš, ne može te povrijediti”.

B. Ispraznost užitka, prestiža i bogatstva (pogl. 2)

2,1 Kako mu nije uspjelo pronaći ispunjenje u intelektualnoj potrazi, Salomon se okreće traganju za užitkom. *Čini se razumnim da bi čovjek bio sretan kad bi samo mogao naći dovoljno zadovoljstva i u njemu uživati*, mislio je. Užitek, po

definiciji, označava ugodan osjećaj koji potječe od zadovoljenja osobnih želja. Stoga je odlučio živjeti na visokoj nozi i nastojati iskusiti svaki poticaj osjetila poznat čovjeku. Ispit će do dna čašu veselja, a onda, najzad, njegovo srce neće tražiti još.

No i ova je potraga završila neuspješno. Zaključio je da je užitak "pod suncem" ispraznost. Njegovo je razočaranje odjeknulo u ovome stihu:

Probao sam s urušenim čatrnjama,
Gospodine,
ali voda je iz njih istjecala,
čak i dok sam stajao da bih pio ona
je bježala
i rugala mi se dok sam ja cvilio.¹³

– B. E.

Znači li to da se Bog protivi užitku; da ne želi da njegov narod uživa i veseli se? Nikako! Zapravo je istina suprotna. Bog želi da njegov narod ima dobar život. Ali želi i da shvatimo da nam ovaj svijet ne može pružiti pravi užitak. To se može naći samo iznad sunca. Jer, pred njegovim je licem "punina radosti"; njemu je zdesna "blaženstvo vječno" (Ps 16,11). U tome je smislu Bog najveći hedonist ili ljubitelj užitka među svima!

Golema je laž koju šire filmovi, televizija i promidžbeni programi da čovjek može sebi stvoriti raj ovdje dolje, na zemlji, bez Boga. No Salomon se shvatio da ovaj svijet ima za ponuditi samo septičke jame i čatrnje, dok Bog nudi izvor života.

2,2 Dok se prisjeća sveukupnog ispraznog smijeha vidi da je to bila ludost, a svo ugodno provedeno vrijeme zapravo nije ostvarilo ništa. Tako i jest. Iza svakog smijeha krije se žalost, a oni koji nastoje rasonoditi druge često se i sami nalaze u velikoj potrebi za pomoći.

U svojoj knjizi *The Secret of Happiness* ("Tajna sreće"), Billy Graham priča o jednom uznemirenom pacijentu koji

je došao potražiti pomoć kod psihijatra. Patio je od duboke depresije. Ništa što je pokušao nije mu moglo pomoći. Budio se obeshraben i utučen i kako je dan odmicao, njegovo se stanje pogoršavalo. Sad je bio očajan; tako više nije mogao nastaviti živjeti. Prije nego što je napustio ordinaciju, psihijatar mu je rekao da se u jednom od lokalnih kazališta prikazuje predstava koju bi vrijedilo pogledati. U glavnoj je ulozi bio jedan talijanski klaun, čija se publika tresla od smijeha iz večeri u večer. Liječnik je preporučio pacijentu da ode pogledati tu predstavu, jer bi to mogla biti izvrsna terapija; par će se sati smijati i zaboraviti na svoje probleme. Treba samo otići i pogledati tog talijanskog klauna! Potištena izraza lica, pacijent je promrmljao: "Ja sam taj klaun." I on je mogao reći o smijehu: "Ludost je"; i o užitku: "Čemu služi?"

Koliko često u životu promatramo druge i mislimo kako nemaju problema, prepreka, potreba. No Edwin Arlington Robinson u svojoj pjesmi "Richard Cory" razbija tu iluziju:

Kad god je Richard Cory odlazio
u grad,
mi smo na ulici gledali za njim,
bio je gospodin od glave do pete,
uglađen, kraljevski tanan i fin.

Uvijek je bio lijepo odjeven,
veoma uljudan u razgovoru s nama;
pozdravio bi nas lepršavim
pozdravom
i blistao dok je odlazio niz put.

I bio je bogat – da, bogatiji nego kralj,
i krasno učen u svakoj blagodati;
ukratko, mislili smo da ima sve
zbog čega smo htjeli biti na njegovu
mjestu.

I tako, mi smo radili i čekali svjetlo,
živjeli bez mesa i proklinjali kruh;

a Richard Cory je jedne tihe, ljetne noći otišao kući i prosvirao sebi metak kroz glavu.¹⁴

2,3 Potom se Salomon, starozavjetni izgubljeni sin, okreće vinu. Postat će vr-sni znalac odabranih vina. Možda će se, uspije li isprobati najfinije okuse, cijelo njegovo biće zadovoljno opustiti.

No bio je dovoljno mudar da ograniči svoje epikurejstvo. To se vidi već u prvome dijelu stiha, kad kaže da je odlučio ti-jelo krijeviti vinom, ali dodaje da će “srce posvetiti mudrosti”. Drugim riječima, neće se odati neumjerenosti ili pijanstvu. Nema ni pomisli da bi postao ovisan o piću. I nigdje u svojoj potrazi za zbiljom nema ni nagovještaja da se odao uživanju droga. Bio je odveć mudar za to!

Potom je riješio probati i ludost, to jest neškodljive i ugodne oblike gluposti. Čisto za slučaj da se odgovor ne nalazi u mudrosti, odlučio je istražiti njezinu su-protnost. Katkad se čini da su glupi ljudi sretniji od onih koji su veoma pametni. Stoga nije htio ostaviti taj kamen nepre-vrnut. Skrenuo je svoju pozornost na be-značajne stvari, na uživanje i zabavu. Bio je to očajnički pokušaj da se otkrije čime bi se čovjek na najbolji način mogao zao-kupiti za vrijeme svoga kratkotrajnog bo-ravka “pod suncem”. Ali ni tu nije našao odgovor.

2,4-5 Zato je odlučio pokrenuti velik program izgradnje i uređenja zemljišta. Ako se ključ za sreću i ispunjenje ne nalazi u naobrazbi, niti u užitku, vinu i ludosti, tad će nedvojbeno biti u imovini. Sazidao je sebi raskošne palače i za-sadio vinograde na golemim površinama zemlje. Prema onome što znamo o Salo-monovu programu gradnje, možemo biti sigurni da nije štedio.

Sazidao je golema imanja s parkovima i vrtovima – doslovce je gradio male ra-jeve. Voćnjaci u kojima je bilo svih vrsta

voćki upotpunjavali su krajobraz. Lako ga je zamisliti kako vodi prijatelje u obi-lazak tih krasota dok se njegov ego hrani njihovim izrazima divljenja i oduševlje-nja.

Vjerojatno mu nijedan gost nije imao hrabrosti reći ono što je Samuel Johnson rekao milijunašu koji je njega provodio kroz slično egocentrično putovanje. Na-kon što je vidio svu raskoš i veličanstve-nost, Johnson je prokomentirao: “Zbog ovih je stvari čovjeku tako teško umrije-ti.”

Svijet i danas ima svoje obmanute milijunaše, nalik onima iz Andersenove bajke “Carevo novo ruho”. Ovaj je car otišao na mimohod u nečemu za što je želio vjerovati da je prekrasna odjeća, no maleno je dijete vidjelo da je car sasvim gol.

2,6 Tako golemim imanjima bilo je potrebno navodnjavanje tijekom vrelih, suhih ljeta. Zato je Salomon načinio vo-dovod, jezera i ribnjake, sa svim nužnim kanalima, jarcima i prokopima kojima se otpremala voda.

Kad bi gomilanje imetka moglo jamči-ti mir i sreću, tad bi se Salomonu moglo odati priznanje. Ali kao i ostali, i on je morao naučiti da pravo zadovoljstvo do-lazi od plemenita odricanja, a ne od po-mahnitala gomilanja. Trošio je novac na ono što nije kruh i nadnicu na ono što ne siti (Iz 55,2).

2,7 Bila je potrebna armija slugu za rad i održavanje kraljevih veličanstvenih po-sjeda; zato je nabavio mnoštvo robova i ropkinja. Povrh toga, imao je robove koji su bili rođeni u njegovoj kući (izvornik, NKJV; Martinjak, Grubišić, Bakotić, Da-ničić); ovo je bio iznimno važan statusni simbol u ondašnjoj kulturi.

Za Salomona je, kao i za većinu ljudi, jedan vid veličine i značaja bio u tome da mu se služi. Sjediti za stolom je bolje nego posluživati. A onaj veći od Salomo-na došao je na svijet kao Rob robova i

pokazao nam da prava veličina njegova kraljevstva leži u služenju (Mk 10,43-45; Lk 9,24-27).

Na Salomonovim su stočarskim farmana pasla veća stada krupne i sitne stoke nego što ih je ikad od tad bilo u Jeruzalemu. Ako je prestiž bio ključ za sretan život, tad ga je Salomon imao u svojim rukama. Ali nije. Netko je rekao: "Tražio sam sve da bih mogao uživati u životu; dao sam život da bih mogao uživati u svemu."

2,8 A što bismo mogli reći o njegovu bogatstvu u novcu! Imao je srebra i zlata u izobilju te blago kraljeva i pokrajina. Ovo bi se moglo odnositi na porez što ga je prikupljao od onih koji su bili pod njim ili blago uzeto s osvojenih područja, a može upućivati i na umjetničke predmete koje su mu donosili dostojanstvenici, kao kraljica od Sabe.

Potom je kušao i glazbu. Kažu da glazba ima moć opčiniti. Stoga je Salomon okupio najbolje pjevače i pjevačice. U Jeruzalemu se vjerojatno ushićeno govorilo o svim javnim koncertima. No kralj je svakako imao i privatne izvedbe – večera uz glazbu, komorna glazba – već po izboru. Ipak, mislim da je njegovo razočaranje najbolje izrazio Samuel Johnson u svojoj knjizi *The History of Rasselas, The Prince of Abyssinia* ("Priča o Rasselasu, princu od Abisinije"):

Isto bih tako mogao pozvati svirača lutnje i pjevača, ali zvukovi koji su mi se sviđali jučer me danas umaraju, a sutra će biti još zamorniji. Mogu otkriti da u meni ne postoji osjetilo koje nije preobilno zasićeno odgovarajućim zadovoljstvom, a da se ja uopće ne osjećam ushićeno. Čovjek jamačno ima neki sakriven osjećaj koji mu govori zašto ovo mjesto ne pruža zadovoljstvo, ili ima neke želje odvojene od osjećaja koje moraju biti zadovoljene prije nego što može biti sretan.¹⁵

A probao je i seks. Ne samo vino (st. 3) i pjesmu (st. 8), nego i žene. Vino, žene i pjesma! Značenje riječi prevedene u NKJV (također Martinjak i Daničić) kao "glazbeni instrumenti" zapravo je nepoznato, tako da je ta riječ prevedena uglavnom prema kontekstu. NASB posljednji dio stiha prevodi: "i čovjekov užitak – mnoge žene" (također Šarić i Bakotić; Kršćanska sadašnjost ovdje ima posve drukčiji prijevod: "i svakoga raskošja ljudskog, sve škrinju na škrinju"; slično je i kod Grubišića "i svakovrsne raskoši ljudske"). Biblija nam govori činjenično (mada ne i potvrđeno) da je Salomon imao 700 žena i 300 inoča (1. Kr 11,3). Zar je doista mislio da je to put ka sreći? Dovoljno je samo pomisliti na svu ljubomoru, trač i ogovaranje koji su moguću u takvom haremu!

A ipak, u našem bolesnom društvu još uvijek postoji zabluda da je seks put ka sreći i ispunjenju. Unutar granica monogamnoga braka, onako kako ih je Bog utvrdio, to može biti točno. Ali zlouporaba seksa vodi samo u bijedu, bol i samouništenje.

Jedna je žrtva današnje opsjednutosti seksom nakon njega osjećala da je bila prevarena. Napisala je:

Mislim da sam željela da seks bude nekakav psihodelični *jackpot* od kojega se cijeli svijet obasja poput flipera, ali kad je sve bilo gotovo, osjećala sam se prevareno. Sjećam se da sam mislila: "Zar je ovo sve? Zar je ovo *doista* sve?"¹⁶

2,9 I tako je Salomon postao velik. Imao je to zadovoljstvo uzdići se iznad svih svojih prethodnika na ljestvici prestiža – ma što to zadovoljstvo značilo i ma koliko se isplatilo. No i nakon svih pokusa i izleta, njegova je mudrost ostala s njim. Nije izgubio glavu.

2,10 U potrazi za zadovoljstvom, nije

sebi ograničavao troškove. Ako je vidio što je želio, to je uzimao. Ako je mislio da će mu nešto pružiti užitek, častio se time. U tom je beskrajnom krugu u kojemu se uzima sve što se hoće i čini sve što se želi nalazio stanovit osjećaj zadovoljstva. I ta je prolazna radost bila sva nagrada što ju je dobio za svoj trud u potrazi za zadovoljstvom i imetkom.

2,11 A onda je odmjerio sve što je učinio i svu energiju koju je potrošio – i što je bio rezultat? Sve je to bila ispraznost, zaludnost i trčanje za vjetrom. Nije našao trajno zadovoljstvo “pod suncem”. Otkrio je, poput Luthera, da “carstvo cijeloga svijeta nije ništa drugo do komad kore koji se baca psu.” Sve mu je to bilo dosadno.

Ralphu Bartonu, vrhunskome karikaturlistu, također je bilo dosadno. Napisao je:

Gotovo da nemam problema; imam mnoštvo prijatelja i golem uspjeh. Išao sam od žene do žene, od kuće do kuće i posjetio najistaknutije zemlje svijeta. Ali dosadili su mi svi ti izumi, smišljeni da čovjek ispuni dvadeset i četiri sata u danu.¹⁷

Nesposobnost užitka i imetka da ispuni čovjekovo srce izvrsno je ilustrirana izmišljenim likom koji samo nešto treba poželjeti i odmah to dobije:

Želio je kuću i dobio ju je sa poslugom i batlerom na vratima; želio je *Cadillac* i dobio ga je, dakako sa šoferom za volanom. U početku je bio ushićen, no ubrzo mu je sve to dosadilo. Rekao je slugi: “Hoću van iz ovoga. Želim nešto stvoriti, želim trpjati nešto. Radije bih bio u paklu nego ovdje.” Sluga mu je odgovorio: “A što misliš, gdje si?”¹⁸

Točno tu se nalazi naše suvremeno društvo – u paklu materijalizma, pokušava-

vajući zadovoljiti ljudsko srce stvarima koje ne mogu donijeti trajni užitek.

2,12 Zbog obeshrabrujućih rezultata svih svojih istraga, Salomon je počeo razmišljati je li bolje biti mudar ili budala. Odlučio je to dublje ispitati. S obzirom da je život takva obmana, ima li čovjek koji živi mudro i razborito ikakvu prednost u odnosu na onoga koji ide u drugu krajnost i zabavlja se u gluposti i ludosti?

Budući da je bio apsolutni vladar, a kao takav veoma bogat i mudar, bio je u dobru položaju s kojega je to mogao doznati. Ako on ne može, kakvu šansu imaju oni koji će doći nakon njega? Teško da kraljev nasljednik može otkriti nešto novo na tu temu.

2,13 Njegov je opći zaključak da je mudrost bolja od ludosti u istoj mjeri u kojoj je svjetlost bolja od tame. Mudar čovjek hoda u svjetlu i može vidjeti opasnosti koje se kriju na putu. Budala, s druge strane, tumara po mraku i upada u svaki jarak i zamku.

2,14 Ali čak i ako se mudracu jamči ta prednost – da njegove oči mogu vidjeti kamo ide – kakva je konačna razlika? I mudrac i bezumnik naposljetku umiru i nema te količine mudrosti koja bi mogla odgoditi ili otkazati taj sastanak. I jednog i drugog stiže ista kob.

2,15 Kad je Salomon shvatio da i njegova čeka ista sudbina kao i luđaka, zapitao se zašto je onda cijeloga svog života pridavao toliki značaj mudrosti. Jedino što mudrost čini jest da osvjetljava put kojim čovjek ide. Osim toga, ni po čemu nije bolja. Prema tome, žudnja za mudrošću također je bespotrebno trošenje snage i truda.

2,16-17 S tom zamisli Salomon nastavlja i u stihovima 16 i 17. Nakon pogreba, i mudrac i budala brzo se zaboravljaju. U okviru jednog ili dva naraštaja, doima se kao da nikad nisu ni postojali. Imena i lica koja se danas čine tako važnima past

će u zaborav. Što se tiče trajne slave, mudracu nije ništa bolje nego bezumniku.

Ledena spoznaja da je slava prolazna te da čovjek biva brzo zaboravljen natjera la je Salomona da zamrzi život. Umjesto da nađe zadovoljstvo i ispunjenje u čovjekovim djelima “pod suncem”, našao je samo žalost. Uznemirilo ga je kad je shvatio da je sve ispraznost i trčanje za vjetrom.

Bivši sportaš koji je stekao veliku slavu, rekao je:

Najveće sam uzbuđenje u životu doživio kada sam prvi put postigao odlučujući zgoditak u važnoj utakmici i čuo huk oduševljenih navijača. Ali u tišini moje sobe, te noći me prožeo čudan osjećaj uzaludnosti. Na kraju krajeva, čemu sve to? Vrijedi li? Zar nema ničeg boljeg za što bi vrijedilo živjeti, od postizanja zgoditaka? Takve su misli bile početak moje potrage za zadovoljstvom. Znao sam u svome srcu da nitko ne može ispuniti moje potrebe, nego samo Bog. Ubrzo nakon toga, našao sam u Kristu ono što nikad nisam mogao naći u svijetu.¹⁹

2,18 Jedna od najvećih nepravdi koja je iritirala Salomona bila je ta što neće moći uživati bogatstvo koje je nakupio. C. E. Stuart piše:

Smrt je crv u korijenu stabla užitka. Kvari zadovoljstvo i hladi uživanje, jer prekida čovjeka baš kad bi nakon mnogo godina teškoga rada htio sjesti i žeti plodove toga truda.²⁰

Osim toga, sve to mora ostaviti svome nasljedniku.

2,19 Osobito je bolno bilo to što nasljednik možda neće biti mudar. Možda će biti rasipnik, glupak, ženskaroš, besposličar, ali će unatoč tomu naslijediti sve njegove posjede. Upravljat će njegovim

imetkom, rasipati cijelo bogatstvo za koje nije radio niti se trudio.

Ovo je doista grizlo Salomona. Možda je imao predosjećaj da će se to dogoditi upravo u njegovoj obitelji. Možda je predviđao da će njegov sin Roboam svojom glupošću rasuti sve što je Salomon teškom mukom skupio. Povijest nam govori da je Roboam učinio baš to. Odbijajući poslušati starije savjetnike, izazvao je podjelu kraljevstva. Kad su Egipćani napali Judeju, potkupio ih je tako što im je dao hramsko blago. Zlatni su štitovi otišli u egipatske riznice, a Roboam ih je morao zamijeniti tučanima (vidi: 2. Ljetopisa 12,9-10).

2,20 Vjerojatnost da će sve za što se trudio u životu i cijelo svoje bogatstvo morati ostaviti nedostojnu nasljedniku, gurnula je Propovjednika u potištenost i depresiju. Sve je izgledalo besmisleno i nepodesno. Zbog toga se osjećao kao da su svi njegovi napori bili uzaludni.

2,21 Cijela ga je ta ideja veoma razalostila, jer nije bilo u redu da čovjek koji razvija financijske resurse mudrim ulaganjima, razboritim poslovnim odlukama i vještim potezima, na kraju, kad dođe vrijeme za umiranje, bude prisiljen sve to ostaviti nekome tko za to nije ni prstom mrdnuo, niti se zbog toga brinuo. Što je onda to, nego apsurd i velika nevolja?

Unatoč Salomonovim otkrićima, roditelji diljem svijeta i dan danas provode najbolji dio svoga života gomilajući bogatstvo koje će ostaviti svojoj djeci. Nesebično to opisuju kao svoju moralnu obvezu. Ali Jamieson, Fausset i Brown predočavaju: “U korijenu te navodne štednje za djecu, kod svjetovnih roditelja, poglavito se nalazi sebičnost.”²¹ Oni u prvom redu žele sebi stvoriti raskošan život i osigurati se za starost. Misle prije svega na sebe. To što će njihova djeca naslijediti ono što ostane, samo je posljedica smrti roditelja i zakona o nasljeđivanju.

Iz kršćanske perspektive, nema nika-

kva razloga da roditelji rade, odriču se, štede, čuvaju i žrtvuju se, kako bi ostavili novac svojoj djeci. Najbolja je ostavština ona duhovna, a ne financijska. Novac ostavljen u oporukama nerijetko je izazivao žestoku ljubomoru i nejedinstvo u inače veoma sretnim i kompatibilnim obiteljima. Mnoga su djeca duhovno i moralno upropaštena jer su iznenada postala nasljednicima velikog imetka. Ostala zla gotovo neizbježna slijede.

Duhovni pristup znači da trebamo svoj novac predati za Božje djelo već sada, a ne ostavljati ga djeci koja su katkad nedostojna, nezahvalna, pa čak i nespašena. Martin Luther je smatrao da svoju obitelj može povjeriti Bogu, kao što mu je povjerio i sebe. U svojoj je oporuci napisao:

Gospodine Bože, zahvaljujem ti što si se udostojio učiniti me bijednim i siromašnim čovjekom na zemlji. Nema mi kuću ni zemlju ni novac. Ništa ne ostaje iza mene. Dao si mi ženu i djecu, i ja ih sada vraćam tebi. Gospodine, hrani ih, uči i čuvaj, kao što si i mene.

2,22 Salomon zaključuje da čovjek, kao rezultat svega svog truda i muke srca “pod suncem”, nema ništa što bi imalo trajnu vrijednost. Upinje se, radi bez prestanka, živcira se i ljuti – ali za što? Koliko je to važno pet minuta nakon što umre?

Bez otkrivenja, i mi bismo došli do istoga zaključka. Ali znamo iz Božje riječi da svoj život možemo živjeti za Boga i za vječnost. Znamo da će sve što smo učinili za njega biti nagrađeno. Naš trud u Gospodinu nije uzaludan (1. Kor 15,58).

2,23 Međutim, za čovjeka koji nema nade s druge strane groba, istina je da su mu dani puni boli i tegobnom rada, a noći prevrtanja u postelji. Život je golema frustracija, ispunjena brigom i boli u srcu.

2,24 Kad je već tako, logična je filozofija života da čovjek, koji postoji samo

“pod suncem”, nađe zadovoljstvo u jelu, piću i svome poslu. Propovjednik ne zagovara prežderavanje i pijanstvo, nego nalaženje zadovoljstva gdje god je moguće, u običnim stvarima u životu. Čak i to je dar iz Božje ruke kada čovjek može uživati obične blagodati u životu: okus dobre hrane, okrepljenje što ga donose stolna vina te zadovoljstvo što dolazi od poštenog posla. Čovjek ne posjeduje moć uživanja ako mu ga Bog ne podari.

Drugi propovjednik, koji je došao dugo nakon Salomona – apostol Pavao – potvrdio je Salomonovo gledište. Rekao je da, ako nema uskrsnuća mrtvih, najbolje je da jesti i piti jer ćemo sutra umrijeti (1. Kor 15,32).

Salomon dodaje da i sposobnost za jelo i pronalaženje zadovoljstva na druge načine, dolazi od Boga. Bez njega nismo kadri uživati ni u najobičnijim zadovoljstvima. O njemu ovisimo za hranu, tēk, probavu, vid, sluh, miris, pamćenje, zdravlje, zdrav razum i sve što čini obično, ugodno iskustvo.

2,25 U stihu 25, Salomon dodaje da je bio u mogućnosti u svemu ovome uživati više nego itko.

John D. Rockefeller imao je prihod od oko milijun dolara na tjedan, a opet, svi su mu njegovi liječnici dopuštali jesti obroke koji su stajali samo nekoliko centi. Jedan od njegovih biografa rekao je da je ovaj bogataš živio na režimu ishrane kojeg bi i puki siromah prezreo:

Sada, težak manje od četrdeset pet kilograma, kušao je sve (za zajutak): kap kave, punu žlicu žitarica, punu vilicu jajeta, te mrvu odreska veličine graška.²²

Bio je najbogatiji čovjek na svijetu, ali nije bio u stanju uživati u hrani.

2,26 Konačno, Propovjednik smatra da je sagledao opće načelo u životu: da Bog nagrađuje pravednost i kažnjava grijeh.

Čovjeku koji mu je po volji daruje mudrost, spoznaju i radost. Ali grešniku koji se ne odriče svoga grijeha i stalno živi u njemu, daje teret teškoga rada, gomilanja i skupljanja, samo da bi na kraju vidio kako mu sve to odnosi netko tko je Bogu po volji. Što bi moglo biti besplodnije i više poražavajuće od toga?

C. Ispraznost ciklusa života i smrti (pogl. 3)

3,1 Kao istraživač života i ljudskoga ponašanja, Salomon je primijetio da za sve postoji unaprijed određeno doba te utvrđeno vrijeme za svaki događaj. To znači da je Bog u golemu računalu programirao svaki događaj te da je život doslovce onakav kako kažu Španjolci *“Que será, será”*: Što bude, bit će! Ovo također znači da je povijest puna cikličnih šablona koji se ponavljaju pravilno, nepromjenjivom točnošću. Čovjek je, prema tome, zaključan u obrazac ponašanja koji je utvrđen određenim krutim zakonima ili načelima. Rob je fatalizma; sata i kalendara.

U stihovima 1-8, Propovjednik nabraja dvadeset i osam događaja, a nakana je vjerojatno slikovito prikazati cijeli krug života. To nagovještava broj dvadeset i osam, što je broj svijeta (četiri), pomnožen s brojem cjelovitosti (sedam).

Spisak je sastavljen od suprotnosti. Četrnaest je događaja pozitivno, a četrnaest negativno. Čini se, na neki način, da oni jedan drugoga poništavaju, tako da je čist rezultat ništica.

3,2 Postoji vrijeme za rađanje. Čovjek, sam po sebi, nema kontrolu nad ovim, pa čak i roditelji moraju čekati devet mjeseci, što je prirodan ciklus rađanja.

Postoji i vrijeme umiranja. Prema Psalmu 90,10, čovjeku je dana dob od sedamdeset godina, ali čak i kad se to razlikuje, čini se da je smrt predodređeni sastanak na koji se mora doći.

Istina je da Bog unaprijed zna svršetak

našega života na zemlji, no za kršćane to nije ni morbidno ni fatalistički. Znamo da smo besmrtni sve dok se naš posao na zemlji ne završi. I mada je smrt vjerojatna, nije izvjesna. Blagoslovljena nada Kristova povratka nadahnjuje vjernika da očekuje Spasitelja, a ne pogrebnika. Propovjednik Peter Pell izražava to vrlo živopisno: “Ne čekam ja onoga koji će me zakopati – čekam onoga koji će me uznijeti!”

“Vrijeme sađenja i vrijeme čupanja posađenog.” Čini se da ovim riječima Salomon obuhvaća cjelokupnu oblast poljoprivrede, koja je po samoj svojoj naravi usko povezana s godišnjim dobima (Post 8,22). Onaj tko se ne pridržava ovoga pravila o sadnji i berbi u skladu s godišnjim dobima, pouzdano može računati s katastrofom.

3,3 “Vrijeme ubijanja i vrijeme liječenja.” Bibličari nadugačko i naširoko objašnjavaju da se ovo ne može odnositi na ubojstva, nego samo na ratovanje, smrtnu kaznu ili samoobranu. No moramo imati na umu da je Salomonovo opažanje bilo utemeljeno na njegovu znanju “pod suncem”. Bez božanskoga otkrivenja, činilo mu se da je život ili klaonica ili bolnica, ili bojno polje ili mjesto na kojemu se pruža prva pomoć.

“Vrijeme rušenja i vrijeme građenja.” Prvo se pojavljuje grupa za razbijanje koja će srušiti stare zgrade koje više nisu upotrebljive, a potom dolaze graditelji koji će podići nove, suvremene komplekse, te povratiti ugled razorenom području.

3,4 “Vrijeme plača i vrijeme smijeha.” Čini se da život varira između tragedije i komedije. Sad nosi crnu krinku tragičara, a potom našminkano lice klauna.

“Vrijeme tugovanja i vrijeme plesanja.” Pogrebna povorka prolazi, a ožalošćeni plaču u svojoj boli. Ali ne prođe dugo, a isti ti ljudi plešu na svadbji; njihova je skorašnja žalost brzo otišla u zaborav.

3,5 “Vrijeme bacanja kamenja i vrijeme sabiranja kamenja.” Shvatimo li ovaj stih ovako kako piše, tad on znači da postoji vrijeme kad treba krčiti zemlju za obrađivanje (Iz 5,2), a potom za skupljanje kamenja za gradnju kuća, zidova ili drugih objekata, te za druge pothvate. No shvatimo li ove riječi figurativno, kao što ih shvaća većina suvremenih bibličara, ovaj bi stih mogao upućivati na seksualni čin u braku. Stoga TEV parafrazira: “Vrijeme za seks i vrijeme bez seksa.”

“Vrijeme grljenja i vrijeme kad se ostavlja grljenje.” U ljubavi postoji vrijeme sudjelovanja i vrijeme povlačenja. Postoji vrijeme kad je ljubav čista i vrijeme kad je nedopuštena.

3,6 “Vrijeme traženja i vrijeme gubljenja.” Ovo potiče misao na gospodarstvo i njegove kolebljive cikluse dobiti i gubitaka. Na tržištu se prvo podižu cijene dionica, a dohodak raste. Potom dionice padaju, a tvrtke se nađu u “crvenom”.

“Vrijeme čuvanja i vrijeme odbacivanja.” Većini je kućanica poznat ovaj čudan obrazac. Mjesecima, a katkad i godinama, one sklanjaju stvari u ormare, na tavane i u podrum. A onda ih, u žaru čišćenja i spremanja kuće, iznose van i pozivaju lokalne dobrotvorne ustanove da ih odnesu.

3,7 “Vrijeme deranja i vrijeme šijenja.” Je li možda Salomon ovdje mislio na stalne promjene mode? Neki ugledni modni kreator diktira novi trend i diljem svijeta se porubi puštaju ili skraćuju. Danas je moda smjela i privlači pozornost. Sutra se vraća na staromodan stil iz vremena naših baka.

“Vrijeme šutnje i vrijeme govorenja.” Vrijeme šutnje je ono vrijeme kad smo nepravedno kritizirani, kad smo u kušnji kritizirati druge ili reći nešto što nije istina, nešto što nije uljudno ili nije poučno. Mojsiju je zabranjen ulazak u Obećanu zemlju jer je nepromišljeno govorio (Br 20,10; Ps 106,33).

Vrijeme kad treba govoriti jest ono vrijeme kad su dovedeni u pitanje neki veliki principi ili ciljevi. Mordokaj je savjetovao Esteru da je došlo vrijeme kad treba progovoriti (Est 4,13-14). A mogao je i skupa s Danteom reći: “Najvrelija mjesta u paklu sačuvana su za one koji ostaju neutralni u vrijeme velike moralne krize.”

3,8 “Vrijeme ljubljenja i vrijeme mržnje.” Ne smijemo pokušavati ove riječi na silu ugarati u kršćanski kontekst. Salomon nije govorio kao kršćanin, nego kao svjetovni čovjek. Činilo mu se da ljudsko ponašanje oscilira između razdoblja ljubavi i razdoblja mržnje.

“Vrijeme rata i vrijeme mira.” Što je povijest ako ne svjedočanstvo okrutnih, bezumnih ratova, mjestimice prošaranih kratkim razdobljima mira?

3,9 “Kakvu trajnu korist ima radnik od svojega truda?” – to je pitanje koje je nakon sveukupnog premišljanja ostalo u Salomonovu umu. Za svaku konstruktivnu djelatnost postoji i ona destruktivna. Na svaki plus dolazi minus. Četrnaest je negativnih djela poništilo četrnaest pozitivnih. Prema tome, matematička je formula života: četrnaest minus četrnaest jednako je nula. Na kraju svega, čovjek nema ništa osim ništice.

3,10 Salomon je proveo opsežno istraživanje svih djelatnosti, postupanja, rada i težnji što ih je Bog dao čovjeku, kako bi njima ispunio svoje vrijeme. Upravo nam je u stihovima 2-8 dao popis svega toga.

3,11 Zaključuje da je Bog sve učinio lijepim u svoje vrijeme; ili, bolje, da postoji odgovarajuće vrijeme za svaku djelatnost, događaj i postupak. Salomon ne misli ovdje toliko na ljepotu Božje tvorevine koliko na činjenicu da svaki potez ima svoje određeno vrijeme, te da je u svoje vrijeme nadasve prikladan.

Osim toga, Bog je čovjeku dopustio uvid u vjekove. Mada živi u svijetu koji je ograničen vremenom, čovjek ima u

sebi neki osjećaj za vječnost. Nagonski razmišlja o njoj i, mada ne može potpuno shvatiti taj koncept, razumije da s druge strane ovoga života možda ipak postoji ocean vremena koji nema obale.

Ipak, Božja su djela i putovi čovjeku nedokučivi. Nema načina na koji bismo, odvojeno od otkrivenja, mogli riješiti zagonetku stvaranja, promisli ili savršenstva svemira. Unatoč divovskom naporu ljudskoga znanja, i dalje gledamo kroz zamagljeno staklo. Vrlo često moramo s uzdahom priznati: "Kako malo znamo o njemu!"

3,12 Budući da čovjekovim životom upravljaju stanoviti, vrlo kruti zakoni, i s obzirom na to da ga sva njegova djela, kako se čini, ostavljaju tamo gdje je počeo, Salomon dolazi do zaključka da je najbolje veseliti se i uživati u životu koliko god je to moguće.

3,13 Nije Salomon mislio da život treba biti orgija pijančenja, raskalašnosti i razvrata, nego da je Božji dar čovjeku to što može uživati u hrani i piću, te u svome svakodnevnom radu. To je pogled na život iz "žablje perspektive" i potpuno je pod-kršćanski, ali moramo neprestano imati na umu da je Salomonovo stanište ovdje bilo potpuno ograničeno zemaljskim pogledom.

3,14 On je točno shvatio da su Božje odluke nepromjenjive. Ono što je Bog odlučio stajat će, i čovjek to ne može promijeniti ni dodavanjem ni oduzimanjem. Glupo je kad se stvorenje bori protiv postupaka svoga Stvoritelja. Mnogo je bolje poštovati ga i potčiniti se njegovoj vlasti.

3,15 Sadašnji su događaji samo ponavljanje onoga što se već dogodilo i ništa se neće dogoditi u budućnosti što se već nije dogodilo. Bog to tako uređuje: da se sve ponavlja i iste se stvari događaju uvijek iznova. On vraća što je prošlo i tako se povijest ponavlja. Izraz "Bog zahtijeva račun za ono što je prošlo" (posljednji

dio stiha u izvorniku i NKJV) često se koristi kako bi se dodatno potkrijepila činjenica da će nevjernici morati objasniti svoje prošle grijehе. I mada je to točno, teško da je to značenje ovoga teksta. Ovdje prije vidimo kako Bog vraća prošle događaje koji tako oblikuju još jedno razdoblje povijesti. R. C. Sproul to zove temom vječnoga ponavljanja. "To znači da u beskonačnosti vremena postoje ciklična razdoblja u kojima se sve što se dogodilo ponavlja. Drama ljudskoga života komad je koji se stalno, kao na bis, igra ponovno."²³

3,16 Među ostalim stvarima koje su mučile Propovjednika bile su nepravda i zlodjela. U sudnicama u kojima se trebala dijeliti pravda nalazio je izvrtanje istine, a u državnim krugovima gdje je trebala vladati pravednost, bilo je nepoštenje.

3,17 Ova ga je nejednakost u životu navela na vjerovanje da mora postojati vrijeme kad će Bog suditi ljudima, i kad će sva zla i nepravde počinjeni na zemlji biti ispravljani. Salomon ne kaže izričito da će se to dogoditi u sljedećem životu, no to je neminovan rezultat, budući da ima tako mnogo nepravde koja je u ovome svijetu ostala nekažnjena. Njegov zaključak odražava zajednički osjećaj u srcima pravednika. Pristojnost i pravednost zahtijevaju vrijeme kad će svi računati biti podmireni a pravda biti obranjena.

3,18 "Ovako rekoh u svom srcu: 'Takvo je čovječje biće, da ih Bog iskušava te spoznaju da su kao stoka (ili životinje), jest, oni sami'" (izvornik, NKJV; Šarić, Martinjak, Grubišić, Bakotić, Daničić). U završnim stihovima trećega poglavlja, Propovjednik prelazi na temu smrti. Vidi je kao užasnog namćora koji okončava čovjekove najbolje ambicije, nastojanja i užitke. Zapravo je njegovo stanište o smrti točno onakvo kakvo bi bilo i naše da nemamo Bibliju da nas prosvijetli.

Primijeti da Salomon iznosi svoje stanište riječima: "Ovako rekoh u svom

srcu.” Nije dakle u pitanju nešto što mu je Bog otkrio, nego nešto što je on sam zaključio, u svome umu. To je njegovo rasuđivanje “pod suncem”. Stoga ovo nije tekst prema kojemu bismo mogli graditi odgovarajući nauk o smrti i životu nakon smrti. A ipak su mnogi pali kultovi činili baš to. Služe se ovim stihovima kako bi potkrijepili svoje krivo naučavanje o dušama koje spavaju te o uništenju mrtvih bezbožnika. Zapravo će pažljivo proučavanje ovoga ulomka pokazati da Salomon ne zagovara niti jedan od ova dva stanovišta.

U biti on kaže da Bog iskušava čovjeka tijekom njegova kratkog života na zemlji, kako bi mu pokazao kako je krhak i prolazan – baš kao životinja. Ali, zar govori da čovjek nije ništa bolji od životinje?

3,19 Ne, nije stvar u tome da je čovjek životinja, nego da u *jednom pogledu* nema prednosti u odnosu na životinju. Kao što smrt dolazi k životinji, tako dolazi i k čovjeku. Svi imaju isti dah, i u vrijeme smrti taj se dah prekida. Prema tome, život je isprazan čovjeku koliko i nižem redu stvorenja.

3,20 Sve ima isti kraj u grobu. I ljudi i životinje odlazi na isto mjesto – u prah, jer je sve postalo od praha i sve se vraća u prah. Dakako, ovo pretpostavlja da je tijelo sve što čovjek ima; sve što postoji u ljudskom životu. Ali mi znamo da to nije točno. Tijelo je samo šator u kojemu osoba živi. No od Salomona se nije moglo očekivati da zna punu istinu budućega čovjekova stanja.

3,21 Salomonovo neznanje o tome što se događa u vrijeme smrti očito je iz njegova pitanja: “Tko zna da duh sinova ljudskih ide gore, a duh stoke da ide dolje pod zemlju?” (izvornik, NKJV; Daničić). Ovo se ne smije shvatiti kao doktrinarna činjenica. To su samo ljudska zbunjenost i znatiželja, a ne božanska izvjesnost.

Iz Novoga zavjeta znamo da duh i duša vjernika u vrijeme smrti odlaze prebivati

s Kristom (2. Kor 5,8; Fil 1,23), dok njegovo tijelo odlazi u grob (Dj 8,2). Duh i duša nevjernika odlaze u hâd, a njegovo tijelo u grob (Lk 16,22b-23). Kada Krist dođe, tijela onih koji su umrli u vjeri bit će uskrišena u proslavljenju obliku te ponovno sjedinjena s duhom i dušom i odnesena u zrak na oblacima u susret Gospodinu (Fil 3,20-21; 1. Sol 4,16-17). Tijela nevjerujućih mrtvih uskrsnut će na sud pred velikim bijelim prijestoljem, ponovno sjedinjena s duhom i dušom, a potom bačena u ognjeno jezero (Otk 20,12-14).

Precizno govoreći, životinje imaju tijelo i dušu, ali ne i duh.²⁴ U Bibliji ništa ne piše o životu nakon smrti za životinje.

3,22 Iz onoga što je znao o smrti, kao i iz onoga što nije znao, Salomon zaključuje da je čovjeku najbolje uživati u svojim svakodnevnim djelima. To je, na kraju krajeva, sudbina njegova života i mogao bi surađivati s neizbježnim. Mogao bi naći zadovoljstvo u prihvaćanju onoga što se ne može promijeniti. Ali iznad svega, treba uživati život tako kako teče, jer mu nitko ne može reći što će se dogoditi na zemlji poslije njega.

D. Ispraznost nejednakosti u životu (pogl. 4)

4,1 Robert Burns je rekao: “Čovjekova nečovječnost prema čovjeku bezbrojno me mnoštvu donosi tugu!” Mnoga su se srca plemenitih ljudi žalostila tijekom stoljeća promatrajući tlačenje koje čovjek provodi protiv svojih bližnjih. To je mučilo i Salomona. Žalostilo ga je kad je vidio suze potlačenih, nasilje (silu) tlačitelja i nesposobnost drugih da obrane ugnjetene. “Sila je (bila) u rukama tlačitelja” (izvornik, NKJV; Grubišić) i nitko se nije usudio prkositi joj. S ove točke gledišta čini se da je “Istina [bila] vječno na stratištu; zlo zauvijek na prijestolju”. On nije mogao vidjeti da “iza nepoznate

tmine stoji Bog unutar sjene. Na straži je i bdije nad svojimima.”²⁵

4,2 Tako u svojoj malodušnosti Salomon zaključuje da su mrtvi u boljem položaju od živih. Smatra da smrt pruža dobrodošao bijeg od svih progona i okrutnosti ovoga života. U tome trenutku ne brine o dubljem smislu smrti – da je osoba koja umre ne vjerujući osuđena na patnje koje su strašnije od najstrašnijeg tlačenja na zemlji. Što se njega tiče, pitanje nije bilo: “Ima li života nakon smrti?”, nego: “Ima li života nakon rođenja?”

4,3 S ovom je primjedbom Salomonov cinizam dotaknuo dno. Po njemu, ne samo da je mrtvima bolje nego živima, nego je još bolje nerođenima. Nikad nisu živjeli, pa tako ni doživjeli da ih izluđuje tlačenje “pod suncem”. Nikad nisu morali trpjeti “to grozno izrugivanje sreće, zvano život”.

4,4 No nešto ga je drugo dotjeralo do zida – činjenica da su čovjekovi postupci i vještine potaknuti željom da se nadmaši bližnji. Vidio je da kogač života pokreće natjecateljski duh. Želja za posjedovanjem bolje odjeće i luksuznije kuće – sve se to činilo tako ispraznim i nedostojnim čovjeka stvorena na Božju sliku, njemu slična.

Kad su Michelangelo i Raphael pozvani da upotrijebe svoje umjetničke darove za ukrašavanje Vatikana, među njima se stvorilo strahovito suparništvo. “Mada je svaki imao drukčiji posao, toliko su postali ljubomorni, da naposljetku uopće nisu htjeli govoriti jedan s drugim.”²⁶ Neki su malo vještiji u skrivanju svoje zavisti nego što su bila ova dva genija, no isti se taj stav suparništva nalazi u dubini mnogih suvremenih dešavanja.

Jedan je moderni cinik napisao: “Probao sam sve što život nudi, ali vidim samo kako jedan čovjek nastoji nadmašiti drugoga u uzaludnom pokušaju da se domogne sreće.”²⁷

4,5 Nasuprot onome čija je pobuda i nagrada zavist, stoji bezumnik – tupa, glupa lijenčina. On prekriži ruke i živi od ono malo hrane što je može dobiti bez mnogo napora. Možda je mudriji od svojih bližnjih, kojima nemilosrdno upravlja njihova zavist i pohlepa.

4,6 Dok se oni oko njega pomamno natječu, bezumnik je mišljenja da je bolja puna šaka u miru nego obje pregršti mučna rada i trčanja za vjetrom. Ili, kako to parafrizira H. C. Leupold: “Radije ću imati svoj spokoj, mada posjedujem vrlo malo, nego steći više i dobiti sav nemir koji ide s tim.”

4,7-8 Još je jedna stvar mučila Propovjednika. Bila je to ludost čovjeka koji je sam, a koji nastavlja raditi i gomilati bogatstvo. Nema ni sina, ni brata, ni bliskih srodnika. Već ima više novca nego što će mu ikad trebati. A ipak se dan za danom iscrpljuje teškim radom i uskraćuje sebi obične životne ugodnosti. Nikad se ne zapita: “Za koga se mučim i uskraćujem dobro sebi?” Charles Bridges u svome izlaganju komentira: “Škrtac – kako dobro zaslužuje to ime – bi jedni rob mamona, ostaro kao izmučen, istrošen, gramziv rob!” Kakvo mu je ime, takav je i on – jadan (u engleskome igra riječi; *miser* = škrtac, tvrdica; *miserable* = jadan, bijedan; op. prev.). Kako isprazan i bijedan način života, mislio je Salomon!

Samuel Johnson je svakako imao pravo kad je rekao: “Pohlepa za zlatom, neosjetljiva i nemilosrdna, posljednja je pokvarenost izopačena čovjeka.”

4,9 Usamljenost škrtice potiče Salomona da ukaže na prednost zajedništva i partnerstva. Rabi četiri ilustracije kako bi dokazao svoje teze. Prije svega, dva su radnika bolja od jednoga, jer će posao obaviti učinkovitije.

4,10 Također, dogodi li se nezgoda na poslu, onaj drugi će pomoći svome drugu. Ali jao čovjeku koji padne s ljestava

kad je sam. Nema nikoga u blizini da pozove pomoć.

4,11 Dvoje u krevetu u hladnoj noći bolje je od jednoga, jer će jedan drugoga zagrijati. Možemo pokušati diskreditirati njegove argumente i nalaziti im zamjerke, spominjući sve neprilike koje mogu izazvati ledene noge druge osobe, to što s nas svuče pokrivač i odvuče ga na sebe, ili jednostavno napomenuti da postoji i odlična kontrolirana toplota električne deke kojom se možemo zagrijati bez tih neugodnosti. No poanta je ovdje da prijateljstvo i druženje donose zadovoljstva i koristi koje su nepoznate onima koji žive izolirano.

4,12 Treća se ilustracija odnosi na zaštitu od napada. Lopov često lako svlada jednu žrtvu, ali dvije mu se uglavnom mogu uspješno oduprijeti.

I na kraju, uže načinjeno od tri niti jače je od onog koje je načinjeno samo od jedne ili dvije. Zapravo su tri upletene niti više od tri puta jače od tri zasebne niti.

4,13-16 Besmislenost i ispraznost života nisu ograničeni samo na robove; mogu se naći čak i u palačama kraljeva. Salomon opisuje kralja koji je tijekom svoga uspinjanja na prijestolje pobijedio siromaštvo i zatvorski dosje; međutim, sad kad je ostario, postao je tvrdoglav. Ne sluša svoje savjetnike. Bilo bi bolje da umjesto njega vlada mladić koji je spreman primiti pouku, pa makar bio i siromašan. Salomon je mislio na sve ljude koji su potčinjeni kralju, te o mladiću koji je drugi u zapovjednome lancu – univerzalni nasljednik. Mnštvo se sjatilo pod njegovom zastavom. Umorni su od starog vladara i žele promjenu, nadajući se boljem upravljanju. Ipak, oni koji dođu poslije (“kasniji naraštaji”) neće mu se radovati.

Ta je nestalnost i žudnja za novotarijama natjerala Salomona da shvati da su čak i najviša svjetska priznanja ispraznost. I ona su nalik trčanju za vjetrom.

E. Ispraznost popularne religije i politike (5,1-9 ^(4,17-5,8))

Čovjek je nagonski religiozan, ali to ne mora nužno biti dobro. Zapravo može biti vrlo loše. Upravo njegova religioznost može sakriti od njega potrebu za spasenjem kao darom Božje milosti. Povrh toga, čovjekova religioznost ne mora biti ništa više od šarade; vanjske predstave bez unutarnje zbilje. Ispraznost može ući u religiozan život baš kao i u svako drugo područje čovjekova života – u ovo možda još ponajviše. Stoga Salomon u petome poglavlju savjetuje kako se u svom odnosu prema Bogu sačuvati od formalizma i vanjskog oblika pobožnosti.

5,1 ^(4,17) Prvo savjetuje ljudima da paze na svoje korake kad odlaze u Božji dom. I mada se ovo može odnositi na poštovanje u cjelini, ovdje, prema objašnjenjima, znači da ljudi trebaju biti spremniji učiti nego prebrzo govoriti. Brzopleta su obećanja žrtveni prinosi ludaka. Nepromišljeni ih ljudi daju, ne vodeći računa o tome da čine zlo.

5,2 ^(5,1) Štovatelji trebaju izbjegavati nesmotrenost u molitvi i obećanjima, kao i u ispovijedanju predanosti Bogu. Nazočnost Svemogućega nije mjesto za pre nagljen ili kompulzivan govor. Činjenica da je Bog beskrajno visoko iznad čovjeka, kao što je nebo daleko iznad zemlje, trebala bi poučiti čovjeka da obuzda svoje riječi kad se približava Bogu.

5,3 ^(5,2) Baš kao što hiperaktivan um često stvara divlje snove, tako je plod hiperaktivnih usta bujica glupih riječi – čak i u molitvi. Alexander Pope je pisao da su “riječi poput lišća, jer tamo gdje ih ima najviše, rijetko se pod njima nalazi mnogo smisla.”

Salomon nije imao namjeru da ovo što je izrekao u stihu 3 ⁽²⁾ bude potpuno, znanstveno objašnjenje nastanka snova; samo je ukazivao na nešto za što se njemu činilo da je veza između zujanja ko-

tača njegova uma tijekom dana i nemirnih snova koji su obično slijedili tijekom noći.

5,4 ^(5.3) Kad se radi o zavjetima sklopljenima s Bogom, već sâmo poštenje zahtijeva da se oni odmah ispune. Bogu ne treba glupan koji obećava kule i gradove, a onda to ne izvrši. Prema tome, geslo je: “Zato ispuni svaki svoj zavjet.”

5,5 ^(5.4) Ne kaniš li izvršiti zavjet, bolje se nemoj uopće zavjetovati.

Propovjednik je dobro poznao čovjekovu sklonost da zaključi pogodbu s Bogom kad se nađe zapetljan u opasnoj, očajnoj situaciji: “Gospodine, izbaviš li me iz ovoga, služiti ću ti zauvijek.” No kad kriza prođe, sklon je svoje obećanje brzo zaboraviti.

S druge strane, jednako je lako zavjetovati se u trenucima uzvišenog duhovnog raspoloženja. Tad se ljudi olako zavjetuju na posvećenje, ili celibat, ili siromaštvo, ili nešto slično tome. Bog nikad nije zahtijevao takve zavjete od svoga naroda. U mnogim slučajevima, kao što je na primjer celibat, najbolje bi bilo nikako se ne zavjetovati. Ali kad se čovjek zavjetuje, tad to treba ispuniti. Bračni je zavjet jamačno potvrđen u nebu i ne može se prekršiti bez ozbiljnih posljedica. Zavjete dane prije obraćenja treba ispuniti, osim u slučajevima kad narušavaju Božju riječ.

5,6 ^(5.5) Prema tome, opće je pravilo ne dopustiti svojim ustima da te navedu na grijeh kroz neispunjene zavjete. I nemoj se kasnije pokušati opravdati pred Božjim vjesnikom govoreći da je bilo nehotice te da nisi doista tako mislio. Također, nemoj misliti da ćeš se formalnim prinošenjem žrtve pred Bogom iskupiti za nemarno kršenje zavjeta.

Izraz “Božji vjesnik” (izvornik, NKJV; Bakotić; KS i Daničić imaju “anđeo”, Šarić i Martinjak “poslanik”, Grubišić “zastupnik”) može se odnositi na svećenika, budući da su se prekršeni zavjeti priznavali njemu (Lev 5,4-6). Ali to pret-

postavlja poznavanje Mojsijeva Zakona, a činjenica je da Salomon ovdje govori neovisno od objavljene religije. Stoga je možda sigurnije shvatiti ovaj izraz kao da označava bilo koga tko služi kao Božji predstavnik.

Osnovna je misao da je Bog veoma nezadovoljan neiskrenim govorom. Zašto bismo onda govorili nešto što će ga sigurno naljutiti? Jer to će neizbježno dovesti do ometanja, osujećenja i uništenja svega što pokušas učiniti.

5,7 ^(5.6) Kao što u mnogo snova ima mnogo nestvarnoga i neistinitoga, tako i u nepromišljenim riječima ima mnogo ispraznosti i propasti. Što nam je onda činiti? Salomon kaže da se valja bojati Boga. Međutim, ne misli on ovdje na pouzdanje u Jahvu u ljubavi prema njemu, nego na stvaran strah da ćemo izazvati nezadovoljstvo Svemogućega i navući na sebe njegov gnjev. G. Campbell Morgan podsjeća nas da je to strah roba, a ne sina. Ako to ne vidimo, pripisat ćemo Salomonu veći nastup duhovne pronicavosti nego što je to ovdje bila namjera.

5,8 ^(5.7) Potom se Salomon vraća na pitanje tlačenja siromaha, gaženja prava i izvrtanja pravde. Vidimo li takvo zlo na zemlji, savjetuje nas da se ne predajemo očaju. U vlasti, na kraju krajeva, postoji zapovjedni lanac, a oni na višoj instanci motre na svoje podređene oštra oka.

Ali, je li doista tako? Prečesto sustav provjere i ravnoteže zakaže, a svaki stupanj činovništva uzima svoj dio od korpucije i podmićivanja.

Jedina zadovoljština što je pravednici imaju jest u spoznaji da je Bog viši od najviših vlasti i da će se on postarati da se svi računi jednoga dana podmire. Ali ne bi se reklo da Salomon ovdje upućuje na to.

5,9 ^(5.8) Stih 9 ⁽⁸⁾ jedan je od najjasnijih stihova u Propovjedniku. Razlog je u tome što je izvorni hebrejski neizvjestan. To se vidi iz mnoštva različitih prijevoda:

JND: "Povrh toga zemlja je na svaki način unosna: i sam kralj ovisi o njevi."

(slično: Matinjak: "Korist zemlje je za sve; pa i kralj ovisi o zemljištu.")

Kršćanska sadašnjost: "Korist zemlje je nada sve; i kralj ovisi o zemljištu.")

NASB: "Naposljedku, kralj koji obrađuje njivu, prednost je za zemlju."

(slično: GBV: "Ali kralj koji se posvećuje poljodjelstvu, prednost je za zemlju.")

TEV: Čak i kralj ovisi o žetvi.

NKJV: "Osim toga, korist je od zemlje za sve; čak se i kralj poslužuje s njive."

Daničić: "Ali je zemlja korisnija od svega; i kralj njivi služi."

Šarić: "Korist za zemlju unatoč svemu tome je ova: kralj, koji služi zemlji."

Grubišić: "Po zemlju je najbolje, da ima kralja za oranice."

Bakotić: "U svakom je pogledu za zemlju korist kralj koga zemlja cijeni."

Čini se da je opća misao da čak i najviši dužnosnici ovise o plodovima zemlje, pa prema tome i o Božjoj promisli. Svi su odgovorni Bogu.

F. Ispraznost prolaznoga bogatstva (5,10-6,12 ^(5,9-6,12))

5,10 ^(5,9) Ljudi koji vole novac nikad nisu zadovoljni; uvijek žele još. Bogatstvo ne kupuje zadovoljstvo. Dobit, dividende, isplate kamata, kapitalni dobici potiču têk za još. Sve je to ispraznost.

5,11 ^(5,10) Kad se čovjekov imetak umnoži, čini se da se istom brzinom umnaža broj parazita koji žive od njegova

bogatstva, bili oni poslovni ili porezni savjetnici, računovođe, odvjetnici, namještenici u kućanstvu ili, dakako, rođaci.

Čovjek može nositi samo jedno odijelo u danome trenutku i može pojedati samo određenu količinu hrane u jednom danu. Prema tome, njegova je korist od bogatstva samo to što može gledati svoje štedne knjižice, dionice i obveznice te skupa s drugim bogatim luđacima reći: "Dušo, imaš mnogo dobra u zalihi za brojne godine, počivaj, jedi, pij, uživaj!" (Lk 12,19).

5,12 ^(5,11) Kad se radi o zdravom snu, marljiv je radnik tu u prednosti. Bilo da se gostio na velikoj gozbi ili imao samo zakusku na brzu ruku, može se odmoriti bez brige ili zebnje. Na drugoj strani grada, bogataš provodi grčevitu noć brinući o burzi, krađama i pronevjerama te gutajući antacid ne bi li kako umirio uzburkano more dispepsije u truhu.

5,13 ^(5,12) Salomon je vidio da gomilanje bogatstva izaziva katastrofalne posljedice. Predstavlja nam čovjeka koji je imao goleme zalihe blaga, ali umjesto da ih upotrijebi u konstruktivne svrhe, on ih je čuvao sakriveno.

5,14 ^(5,13) Iznenada se dogodila nesreća, kao što je slom burze, i sav je novac nestao. I mada je imao sina, taj mu čovjek nije imao što ostaviti. Ostao je bez prebijenog novčića.

5,15 ^(5,14) Praznih je ruku izašao iz majčine utrobe, praznih ruku napušta ovaj svijet. Unatoč svemu novcu što ga je nagomilao za života, na kraju umire kao puki siromah.

Cecil Rhodes je proveo godine iskoristavajući prirodne izvore Južne Afrike. Kad je bio na samrti, vapio je u pokajanju i žaljenju:

Našao sam mnogo toga u Africi. Dijamanti, zlato i zemlja su moji, ali sad ih sve moram ostaviti. Ni jednu jedinu stvar što sam stekao ne mogu ponijeti

sa sobom. Nisam tražio vječno blago, zato, zapravo, nemam ništa.²⁸

5,16 ^(5.15) Salomon kaže da je to teško zlo – bolna nesreća – jer mogao je svoj novac iskoristiti za neko trajno dobro. Umjesto toga, odlazi prazan kakav je i došao i nema ništa što bi pokazao kao rezultat svega svog rada. Mučio se u vjetar.

5,17 ^(5.16) Tragedija se sastoji u činjenici da su posljednji dani života ovoga čovjeka bili ispunjeni tamom, tugom, brigom, bolešću i srdžbom. Njegov je život bio priča o Pepeljugi, ali u obrnutom smjeru – od bogatstva do dronjaka.

Naravno, svaki čovjek koji umre ostavlja sve za sobom. No čini se da Propovjednik ovdje želi istaći glupost gomilanja novca kad ga se može upotrijebiti za nešto korisno, a onda gubljenja istog i nemanje ničega što bi bilo dokazom nečijeg rada u koji je uložio sav svoj život.

5,18 ^(5.17) Prema tome, najbolja je strategija uživati u običnim stvarima svakodnevnog života – jesti, piti i raditi. Tada, bez obzira što će se dogoditi, ništa ne može čovjeku ukrasti zadovoljstvo koje je već imao. Život je u najboljem slučaju veoma kratak; zašto onda ne bismo u njemu uživali dok možemo?

5,19 ^(5.18) Salomon je smatrao da je idealno kad Bog da čovjeku bogatstvo i imanje, a u isto mu vrijeme da i sposobnost da u njima uživa, da bude zadovoljan svojom sudbinom i raduje se u svome radu. Ovakva je kombinacija okolnosti osobit dar od Boga ili, kako bismo mi rekli, “prava stvar”.

5,20 ^(5.19) Takav čovjek ne razmišlja o kratkoći života, niti o njegovoj tragediji i nepravednosti, jer mu Bog drži um zakupljen veseljem zbog njegovih sadašnjih okolnosti.

6,1-2 Postoji okrutna ironija u životu koja teško tišti ljude. Riječ je o čovjeku kojemu je Bog dao sve što mu srce poželjelo, barem što se tiče bogatstva, blaga i

počasti, ali nažalost, nije mu dao sposobnost da u tome uživa. Obrati pozornost da Salomon krivi Boga što je tog čovjeka lišio uživanja u bogatstvu koje ima.

A onda prerana smrt krade od njega moć da uživa u svome bogatstvu. Sve što ima ostavlja tuđincu; čak ne ni sinu ili bliskome rođaku. Ovo jamačno čini da život izgleda kao prazan balon ili maligna bolest.

6,3 Čak i ako bi čovjek imao veliku obitelj i živio do duboke starosti, ni te najviše blagodati ne znače ništa ako ne može uživati u njima, ili ako na kraju ne može imati pristojan pogreb. Zapravo je i nedonoščetu bolje nego njemu.

6,4 Nedonošče dolazi uzalud i odlazi u bezimenost. Njegovo je ime pokriveno tamom i nepoznanicom onoga koji nikad nije bio rođen i nikad nije umro.

6,5 Mada mrtvorođeno dijete nikad ne vidi sunce niti što upozna, ipak uživa više odmora nego tvrđica. Ono nikad ne iskusi izluđujuće izopačenosti života.

6,6 Čak i kad bi tvrđica živio i više od dvije tisuće godina, kakva korist od toga, kad ne bi mogao uživati dobra u životu? Njegova je sudbina ista kao sudbina nedonoščeta: i jedan i drugi odlaze u grob.

6,7 Glavni je čovjekov razlog za rad da kupi hranu sebi i svojoj obitelji. Ali čudno je to što nikad nije zadovoljan. Što su njegovi prihodi veći, to više želi kupiti. Zadovoljstvo je za njega poput mamca na štapu koji mu vječno izmiče.

6,8 Tako u svojoj uzaludnoj potrazi mudrac nema nikakvu prednost u odnosu na luđaka. A čak kad bi siromah znao bolje od ostalih ljudi kako se suočiti sa životom, opet ne bi bio u prednosti u odnosu na njih.

6,9 Daleko je bolje biti zadovoljan obrokom koji je postavljen pred tebe, nego vječito žudjeti za nečim dodatnim. Ta pohlepa i stalna čežnja za još, glupa je koliko i trka za vjetrom. Kao što je Leupold rekao, to je kao “pohotno lutanje od

jedne stvari do druge, u potrazi za zadovoljstvom.”²⁹

6,10-11 Što god netko bio, bogat ili siromašan, mudar ili lud, star ili mlad, davno je nazvan svojim imenom, a to je ime čovjek. *Čovjek* je ovdje predstavljen hebrejskom riječi *adam* i znači “crvena glina”. Kako se dakle glina može sporiti s Bogom?

6,12 Jednostavna je činjenica, prema Propovjedniku, da nitko ne zna što je najbolje za njega u ovome ispraznom životu sačinjenom od sjena. I nitko ne zna što će se dogoditi na zemlji poslije njega.

III. Savjet za život “pod suncem” (7,1-12,8)

A. Dobro i bolje “pod suncem” (pogl. 7)

7,1 Gorka je primjedba na kraju šestoga poglavlja bila da čovjek ne može odrediti što je za njega najbolje “pod suncem”. No Salomon ima neku predodžbu o tome što je dobro, a što bolje. I to je njegova tema u sedmome poglavlju. Zapravo se riječi *dobro* i *bolje* ovdje pojavljuju više puta nego u bilo kojem drugom poglavlju Staroga zavjeta.

Prvo, dobro je ime (ili dobar glas) bolje nego skupocjeno ulje. Dobro ime, daka-ko, označava dobar karakter. Skupocjeno ulje predstavlja nešto što je veoma vrijedno i mirisno. Zamisao je da ni najskuplji parfem ne može zauzeti mjesto časnoga života.

Propovjednik kaže da je dan smrti bolji od dana rođenja. Ovo je jedna od njegovih tvrdnji koja nas ostavlja da nagađamo. Je li ovo za njega općenit aksiom ili se odnosi samo na čovjeka s dobrim imenom? Primijeni li se na istinite vjernike, ova je primjedba posve točna. No zacijelo ne vrijedi za one koji umru s nepriznatom i neoprostanim grijesima.

7,2 Potom kaže da je bolje ići u kuću

žalosti nego se sititi na gozbi. Smrt je kraj svakog čovjeka i kad se nađemo s njom licem u lice prisiljeni smo stati i razmisliti o vlastitom odlasku.

Svaka razumna osoba mora uzeti u obzir činjenicu smrti i treba imati takvu životnu filozofiju koja joj omogućuje s pouzdanjem se suočiti s tim neizbježnim određenjem. Evanđelje govori o Spasitelju koji je smrću uništio onoga koji ima vlast nad smrću, to jest đavla, i koji oslobađa sve koji su strahom od smrti bili podvrgnuti ropstvu (Heb 2,14-15).

7,3 Još jedno “bolje”: “Bolji je jad nego smijeh.” Propovjednik je bio uvjeren da ozbiljnost postiže više nego lakomisenost. Ozbiljnost izoštrava um da se uhvati u koštac sa životnim problemima, dok neozbiljnost gubi vrijeme i sprečava ljude da se suoče s onim što je važno.

Hodao sam milju s Užtkom;
brbljala je cijelim putem,
ali ništa što je rekla
nije pomoglo da mudriji budem

Hodao sam milju s Tugom;
ni riječ nije rekla, ni jednom;
a što sam sve naučio
dok sam hodao s njom!

– Robert Browning Hamilton

“Jer pod žalosnim licem srce je radosno.” Ovo je jedan od paradoksa života da radost može postojati u isto vrijeme kad i žalost. Čak i poganski filozofi pripisuju stradanju i žalosti terapeutsku vrijednost. No ono što je tek umjereno točno za nevjernika, još je uzvišenije točno za Božje dijete. Kroz tugu i stradanje razvija se milost u njegovu životu. Pomažu mu da bolje shvati i cijeni Kristovo stradanje. Omogućuju mu da tješi druge koji prolaze kroz slične kušnje. I zalog su buduće slave (Rim 8,17).

7,4 Um mudra čovjeka zadržava stalozhenost i spokoj u vrijeme smrti. Mudrac

može izaći na kraj sa žalošću i pritiskom jer su njegovi korijeni duboki. S druge strane, bezumnici se nisu u stanju suočiti s ozbiljnom krizom. Oni nastoje zaglušiti zvukove života smijehom i dobrim raspoloženjem. Izbjegavaju dodir s bolnicama i mrtvačnicama, jer ih njihove plitke sposobnosti ne mogu opremiti da istraju pod pritiscima života.

7,5 Ima još nešto što je *bolje*. “Bolje je poslušati ukor mudra čovjeka negoli slušati hvalospjev luđaka.” Ukori poučava, popravlja i upozorava. Isprazno veselje luđaka ne ostvaruje ništa što bi imalo trajnu vrijednost.

7,6 “Jer kao prasak trnja ispod kotla, takav je smijeh luđaka” – razmetljiv i bučan, ali nimalo koristan. Trnje koje gori može pucketati i praštati, ali ne grije dobro. Proizvodi malo topline i vatra se brzo gasi. To je buka bez učinka i pjena bez gustine.

7,7 Čak i mudra osoba postupa ludo kad se pretvori u nepoštena tlačitelja. Postaje luda za vlašću i gubi osjećaj za ravnotežu i odmjerenost. Svi koji se predaju mitu i korupciji izopačuju vlastiti um. Čim se pognu kako bi primili mito, gube moć nepristrana prosuđivanja. (Ovaj stih u NKJV glasi: “Tlačenje zacijelo obezumljuje mudroga (ili “pravi mudra čovjeka ljudim), a mito kvari srce.” Slično prevode i Šarić, Martinjak, Grubišić, Bakotić i Daničić.)

7,8 Činilo se Salomonu i da je “bolji svršetak stvari nego njezin početak”. Možda je mislio na ogromnu inerciju koju često treba svladati kako bi se započelo s projektom, te na vrlo naporan rad i disciplinu koji su potrebni u prvim fazama rada. Nasuprot tome stoji osjećaj uspjeha i zadovoljstva koji prati završetak posla.

Ali ne treba biti previše pronicav pa shvatiti da ovo pravilo ne vrijedi uvijek. Svršetak djela *pravednika* bolji je od početka, no svršetak je grijeha gori. Kasniji

su Jobovi dani bili bolji nego njegov početak (Job 42,12), ali je kraj bezbožnika neopisivo strašan (Heb 10,31).

Propovjednik je bio na čvrstu tlu kad je rekao da je bolje biti strpljiva duha nego ohola. Strpljivost je privlačna vrлина, dok je oholost izvor grijeha. Strpljenje utvrđuje čovjeka za Božje odobrenje (Rim 5,4), dok ga oholost utvrđuje za uništenje (Izr 16,18).

7,9 Potom nas upozorava na sklonost ka srdžbi. Takav nedostatak samokontrole otkriva određenu slabost karaktera. Netko je rekao da o veličini čovjeka možeš suditi prema veličini onoga što je potrebno da izgubi živce. A ako gajimo kivnost i ozlojeđenost pokazujemo da smo luđaci. Pametni ljudi ne kvare svoj život takvim besmislenim ponašanjem.

7,10 Sljedeća je glupost živjeti u prošlosti. Kad se neprestano vraćamo na “dobra, stara vremena” i želimo da se vrate jer su bila mnogo bolja, živimo u svijetu nestvarnoga. Bolje je suočiti se s uvjetima takvim kakvi su i živjeti pobjedonosno unatoč njima. Bolje je upaliti svijeću nego proklinjati mrak.

7,11 Salomonove se misli o mudrosti i baštini mogu shvatiti na nekoliko načina. Prvo, mudrost je dobra s baštinom (NKJV, NASB; Grubišić, Daničić); omogućuje nasljedniku da pažljivo upravlja ostavštinom. Drugo, mudrost je dobra kao baština (JND; Šarić, Martinjak, Bakotić); ako bi netko morao izabrati samo jedno nasljeđe, mudrost bi bila dobar izbor. Treće, “mudrost je dragocjena baština” (Kršćanska sadašnjost); ona je izvor bogatstva. Osim toga, mudrost je “probitak onima na koje sunce sja”, to jest onima koji žive na zemlji. Kako se to događa, objašnjeno je u stihu 12.

7,12 Mudrost je slična novcu, jer i jedno i drugo pružaju neku vrstu zaštite i sigurnosti. Čovjek se s novcem može osigurati od tjelesnih ozljeda i financijskih gubitaka, dok mudrost pruža dodatnu

zaštitu od moralne i duhovne štete. Zato je mudrost superiornija; čuva život onih koji je imaju, a ne samo njihovo materijalno blago.

Kad se prisjetimo da je Krist Božja mudrost i da oni koji nađu njega nalaze život, beskrajna je superiornost mudrosti očita. U Kristu je sakriveno sve blago mudrosti i znanja (Kol 2,3).

7,13 Mudra će osoba strogo voditi računa o Božjoj vrhovnoj vlasti nad svim stvarima. Ako je on nešto iskrivio, tko to može ispraviti? Drugim riječima, tko bi mogao uspješno poništiti njegovu volju? Njegove su uredbe nepromjenjive i nisu podložne ljudskoj manipulaciji.

7,14 Kada je uređivao naš život, Bog je odlučio omogućiti nam dane sreće i dane nedaća. Kad dođe sreća, trebali bismo se radovati i uživati u tome. U dan nevolje bismo trebali shvatiti da Bog daje i dobro i zlo, sreću i probleme, kako čovjek ne bi znao što će se sljedeće dogoditi. Ovo može biti i milost i frustracija.

Misao bi također mogla biti da Bog miješa dobro i zlo, kako ga ljudi ne bi mogli ni u čemu okriviti.

Ma što bio slučaj, zaključci su izrazito ispod sunca. Nikad se ne podignu iznad krvi i tijela.

7,15 Kod nas postoji izraz: "Sad sam sve vidio", kad svjedočimo neočekivanom, paradoksalnom i krajnjem iznenađenju. Čini se da je Salomon ovdje mislio baš na to. U svom, kako sam kaže, "ništavnom životu", vidio je sve oblike proturječja. Vidio je da pravednici umiru mladi, a bezbožnici žive do duboke starosti.

7,16 Budući da nije mogao otkriti čvrstu, nepromjenjivu povezanost između pravednosti i blagoslova s jedne strane, te grijeha i kazne s druge, Propovjednik odlučuje da je najbolje izbjegavati krajnosti. Ovaj plitki, nebiblijski zaključak poznat je pod nazivom "zakon zlatne sredine".

Izbjegavajući krajnju pravednost i

prekomjernu mudrost, čovjek možda izbjegne prerano uništenje. Ovo je, dakako, netočno. Božji je standard da njegov narod da ne bi trebao griješiti (1. Iv 2,1). Osim toga, vjernici imaju njegovo jamstvo da su besmrtni sve dok se njihov posao ne završi.

7,17 Druga je opasnost, prema Salomonovu izračunu, bila krajnja bezbožnost. Nesmotren, ludo odvažan čovjek takođe može biti odsječen prije vremena. Umjerena je politika, prema tome, ideal ka kojemu bismo trebali težiti, veli Propovjednik.

Jasno je da je ovo ljudsko rasuđivanje, a ne Božja objava. Bog ne može ignorirati grijeh. Njegov je standard uvijek savršenstvo.

7,18 Prema Propovjedniku, najbolje je imati u vidu tu činjenicu – preranu smrt odveć pravedna čovjeka – i ne zaboravljati suprotnu – samouništenje neumjerenog čovjeka. Tko se boji Boga (držeci se zlatne sredine), izbavlja se iz obje zamke.

Ovaj savjet pogrešno prikazuje Boga kao da nema ništa protiv umjerena grijeha i umjerene nepravednosti. No taj zaključak stiže iz Salomonovih promatranja ispod sunca. Ukoliko to ne budemo imali na umu, zbunit će nas takva, svjetovna filozofija.

7,19 Salomon vjeruje da mudrost daje više snage i pruža čovjeku veću zaštitu nego što ih deset vladara daje gradu, što jednostavno znači da je mudrost moćnija od oružane sile. Bog ne mora nužno biti na strani najvećih bojni.

7,20 Činjenica da ovaj stih počinje s "jer" (izvornik, NKJV) pokazuje da je suštinski povezan s prethodnim. Ali što je poveznica? Evo što: svi trebamo te dobrobiti mudrosti koje Propovjednik opisuje, jer smo svi nesavršeni. Nema nikoga tko je potpuno pravedan sam po sebi, tko stalno čini dobro i nikad ne sagriješi.

Općenito se smatra da 20. stih naučava univerzalnost grijeha te da je njegova

primjena legitimna. “Ali u svome kontekstu”, piše Leupold, “ovaj stih govori zašto se nalazimo u potrebi za bližim savezom s tom mudrošću koja je upravo opisana.”³⁰

7,21 Zdrava spoznaja vlastite nesavršenosti pomoći će nam da prihvatimo govorikanja što kolaju naokolo kao normalan tijek stvari i da se s tim mirno nosimo. Čujemo li vlastitoga slugu kako nas proklinje, mada je daleko niže na društvenoj ljestvici, uvijek nam može biti drago što nas ne poznaje bolje, jer bi tad imao više razloga za proklinjanje!

Kad je Šimej proklinjao Davida, Abišaj mu je htio odrubiti glavu, ali Davidov je odgovor nagovještavao da možda Šimejevo proklinjanje nije bilo posve bezrazložno (2. Sam 16,5-14).

7,22 Osim toga, uvijek moramo imati na umu da smo i sami krivi za isto. Mnogo smo puta i mi proklinjali druge u srcu. Teško da možemo od drugih očekivati da budu savršeni, kad smo sami tako daleko od savršenstva.

To je jedna od glavnih frustracija perfekcionista. On hoće da svi i sve bude savršeno, ali živi u nesavršenu svijetu, tako da ni sam ne može dostići ciljeve koje postavlja drugima.

7,23 Propovjednik se poslužio svojom izuzetnom mudrošću da istraži sva ta područja života. Htio je biti dovoljno mudar kako bi riješio sve tajne i razmrsio sve zamršene pređe. Ali kako je svu svoju istragu provodio odvojeno od Boga, otkrio je da mu konačni odgovori izmiču. Bez posebnoga otkrivenja, život ostaje nerješiva zagonetka.

7,24 Objašnjenje stvari, takvih kako postoje, daleko je, nedokučivo i vrlo duboko. Svijet je ispunjen zagonetkama. Područje nepoznatog ostaje neistraženo. Muče nas tajne i pitanja na koja nema odgovora.

7,25 Unatoč neuspjehu u pronalaženju odgovora, Salomon je tvrdoglavo ostao

ustrajan u potrazi za većom mudrošću i rješenjem ljudske jednadžbe. Htio je spoznati opaćinu ludosti i ludost bezumlja, to jest, zašto se ljudi odaju razvratu i sramoti.

7,26 S tim je u vezi mislio osobito na preljubicu ili prostitutku – ženu čiji je utjecaj gorči od smrti. Njezin je um ispunjen prepređenim načinima na koje će uloviti muškarca u zamku, a oni koji su joj već dopali šaka svezani su kao okovima. Onaj tko hoće udovoljiti Bogu izmaći će njezinoj stupici, ali čovjek koji se igra s grijehom zacijelo će naići na njezinu stazu i ona će ga uloviti.

Sasvim je moguće da žena ovdje predstavlja sliku svijeta ili mudrosti svijeta (Kol 2,8; Jak 3,15).

7,27-28 Čini se da se u stihovima 27-29 izražava Salomonovo općenito razočaranje ljudskim bićima. Kad bi prvi put susreo nekoga, Salomon je imao velika očekivanja, ali kad bi tu osobu bolje upoznao, njegove su se nade rušile. Nitko nije dostigao njegov ideal. Možda je, na primjer, vidio nekoga tko je veoma privlačan. Pomislio je: *Moram tu osobu bolje upoznati. Htio bih se s njom zbliziti*. Ali što je više upoznao svoga novog poznanika, to se sve više razočaravao. Otkrio je da ne postoji takva osoba kao što je potpun stranac, te da prisnost doista rađa prezir.

Salomon je odlučio izračunati broj prijateljstava u kojima je našao bar neku mjeru pravog zadovoljstva i ispunjenih nadanja. Među svim muškarcima koje je poznao, koliko njih je smatrao pravim ljudima?

Više puta je tražio savršenu osobu, ali nije mogao naći ni jednu. Svi koje je upoznao imali su neku manu ili slabost karaktera.

Sve što je otkrio bilo je da su dobri ljudi rijetki, a dobre žene još rjeđe. Među tisuću ljudi našao je jednog čovjeka koji se približio njegovu idealu, što znači čo-

vjeka koji je bio vjeran, pouzdan i nesebičan prijatelj.

Ali nije mogao naći ni jednu ženu među tisuću koja bi ga se dojmila makar umjerenim približavanjem idealu. Zapravo, kako on kaže, “žene ne nađoh među svima nijedne”. Nama je danas neshvatljiv i uvredljiv ovako šokantan izljev muškoga šovinizma, ali to je zato što su naše prosudbe utemeljene na kršćanskim načelima i vrijednostima. Ne bi bio šokantan ortodoksnome Židovu koji svaki dan zahvaljuje Bogu što se nije rodio kao žena. Niti bi bio šokantan muškarcima u nekim društvima u kojima se na ženu gleda kao na ropkinju ili puko vlasništvo.

Tumačeći ovaj stih bibličari se dovijaju na sve načine, izvodeći prave akrobacije, ne bi li kako ublažili silu Salomonovih grubih riječi na ovome mjestu, ali njihovi su dobronamjerni naponi krivo usmjereni. Činjenica je da je Propovjednik vjerojatno mislio točno to što je rekao. A njegov zaključak i dalje diljem svijeta dijele muškarci čija je perspektiva prozaična i putena.

Salomonovo je stanovište o ženama bilo strahovito jednostrano. G. Campbell Morgan donosi uravnoteženiji pogled na ovo pitanje:

Utjecaj žena veoma je moćan, bilo za dobro, bilo za zlo. Jedanput sam čuo jednoga od najoštroumnijih promatrača kako kaže da se u povijesti svijeta nijedan veći pokret uzdizanja čovječanstva nije dogodio, a da na to u velikoj mjeri nije utjecala neka žena. Može li se ta, tako superlativna izjava potvrditi, ne znam; ali mislim da u njoj postoji velik element istine. No jednako je točno da je i uloga što su je žene imale u izopačenju ljudske rase bila užasna. Kad su žene u jednome narodu blagorodne, život nacije je krepak. Kad su žene izopačene, nacija je osuđena na propast. Žene su posljednje

uporište dobra ili zla. U njima su i mišosrde i okrutnost superiorni.³¹

Salomon se kasnije iskupio tako što je napisao jedno od najplemenitijih književnih djela u kojem odaje priznanje ženskome rodu – Pjesmu vrsnoj ženi u Izrekama 31. On u Propovjedniku piše iz zemaljske doline ljudskih predrasuda, ali u Izrekama 31 piše s uzvišena vrha božanskoga otkrivenja.

S dolaskom kršćanske vjere žena je dosegla vrhunac u uspinjanju ka dostojanstvu i poštovanju. Gospodin Isus Krist njezin je najvjerniji Prijatelj i Emancipator.

7,29 I dok Propovjednik razmišlja o svome neprestanom razočaranju u ljude koje je upoznao, ispravno zaključuje da je čovjek otpao od svoga prvotnog stanja. Kako točno! Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku, sebi slična, ali čovjek je tražio nebrojene grešne spletke koje su pokvarile i iskrivile božanski lik u njemu.

Čak i u svome posrnutom stanju, čovjek još uvijek ima intuitivnu glad za traženjem savršenstva. Ide kroz život tražeći savršenog partnera, savršen posao, savršeno sve. Ali ne može naći savršenstvo ni u drugima ni u sebi. Problem je u tome što je njegova potraga ograničena na sferu *ispod sunca*. Na ovoj je zemlji samo jedan život proživljen savršeno; bio je to život Gospodina Isusa Krista. Ali on je sada iznad sunca, uzdignut Bogu s desne strane. Bog utajuje čovjekovu glad za savršenstvom s Kristom – ni s kim drugim, ni sa čim drugim.

B. Mudrost “pod suncem” (pogl. 8)

8,1 Unatoč neuspjehu ljudske mudrosti da riješi sve njegove probleme, Salomon se ipak divio mudracima više nego ikome drugom. Nitko drugi nije tako osposobljen za istraživanje značenja skrivenih

stvari. Što se tiče kralja-propovjednika mudrost se, štoviše, vidi i u čovjekovu tjelesnom izgledu. Njegovo lice blista, a njegov, inače strog izraz, smekšan je.

8,2 Mudrost uči osobu kako se treba ponašati pred kraljem, bilo da kralja ovdje treba shvatiti kao Boga ili kao zemaljskoga monarha. Mudrost prije svega uči čovjeka poslušnosti. U drugome dijelu stiha hebrejski je dvoznačan, što se vidi u sljedećim prijevodima:

zbog Božje zakletve (KJV; Šarić, martinjak, Kršćanska sadašnjost, Daničić).

zbog zakletve pred Bogom (NASB; GBV).

zbog (ili radi) zakletve Bogu (NKJV; Grubišić, Bakotić).

Zakletva se ovdje može odnositi na čovjekovu zakletvu na vjernost vlastima, ili na Božju zakletvu kojom je ovlastio kralja da vlada (vidi, na primjer, Psalam 89,35^(89,36)).

8,3 Nejasnoća se nastavlja i u stihu 3. Tekst na ovome mjestu možemo shvatiti kao da savjetuje da se ode od kralja bez odgađanja, ako situacija postane neugodna. No značenje možemo shvatiti i kao savjet *protiv* nagloga odlaska, bilo u gnjevu, neposlušnosti, drskosti, ili napuštanjem službe (KJV, NASB, NKJV).

U svakom slučaju nije mudro smetati kralju, budući da ima široke ovlasti i može činiti što se njemu sviđi.

8,4 Svaki put kad kralj progovori, iza njegove riječi stoji moć i vlast. Ta je riječ najviša i njegovi je podanici ne mogu osporiti niti joj što prigovoriti.

8,5 Tko je poslušan kraljevim zapovijedima, drži ih se i izvršava ih, ne mora se bojati njegova gnjeva. Mudrost poučava osobu što je pogodno činiti i u pogledu vremena i u pogledu procedure u izvršavanju kraljevih ukaza.

8,6 Postoji ispravan i pogrešan način

za obavljanje svake stvari, kao i ispravno i pogrešno vrijeme za to. Problem koji teško tišti čovjeka u tome je što ne može uvijek razlučiti te sudbonosne trenutke.

8,7 Previše je toga što on ne zna. Ne poznaje budućnost – ne može znati što će se i kada dogoditi.

8,8 Ne može spriječiti svoj duh (u prijevodima još i “dah” ili “vjetar”) da ode, niti odrediti točno vrijeme svoje smrti. Ne može dobiti dopust u tome ratu – ratu što ga smrt neumorno vodi protiv njega. Ne može steći odgodu nikakvom opačinom kojoj bi se možda predao.

(Biblija za riječ “duh” rabi hebrejsku riječ “ruah” i grčku “pneuma”. Njihovo je osnovno značenje vjetar, dašak, dah, a kako je dah znak života, riječ znači i život, duša i napokon duh. U Starome zavjetu riječ “ruah” pojavljuje se u tri značenja: 1) vjetar, silan vjetar, udar vjetra; 2) čovjekov duh, dah života; 3) Duh Božji koji sve oživiljuje i pokreće, izvor svega života. Važno je shvatiti da iz ovih razloga nailazimo na različite riječi u prijevodima. – op. prev.).

8,9 Ovo je dio stvari što ih je Propovjednik opazio dok je proučavao život “pod suncem”, život u svijetu u kojemu jedan čovjek gnječi drugoga pod petom, u kojemu jedan čovjek vlada nad drugim na njegovu nesreću.

8,10 Mnogo je toga u životu plitko i površno. Opaki čovjek umre i ukopaju ga. Jedanput je u životu otišao na sveto mjesto. Sad, kad ga više nema, ljudi ga slave zbog njegove pobožnosti u onome istom gradu u kojemu je kovao svoje opake, nepoštene planove i provodio ih u djelo. Religija može biti fasada za prikrivanje nepoštenja. Sve je to tako isprazno i besmisleno.

8,11 Beskrajne odgode u suđenju i kažnjavanju zločinaca samo služe da ohrabre bezakonje i stvore prezir prema pravosudnome sustavu. Mada je važno jam-

čiti da će svaki optuženik imati pravično suđenje, moguće je i previše zaštititi zločinca na štetu njegove žrtve. Pravično, nepristrano pravosuđe koje brzo rješava predmete služi kao zastrašujuća sila i odvraća od zločina. S druge strane, beskrajne odgode još više utvrđuju okrivljene u odlučnosti da krše zakon. Prosuđuju da će se izvući ma što učinili, ili da će u najmanju ruku dobiti vrlo blagu kaznu.

8,12 Mada je vidio neke slučajeve koji su se doimali kao iznimke, Salomon je ipak vjerovao da će oni koji se boje Boga na kraju proći najbolje. Čak i ako zločinac koji ponavlja svoje zločine i ne odustaje od takvog načina života poživi do duboke starosti, ta iznimka ne poništava činjenicu da pravednost na kraju biva nagrađena i da je put prijestupnika nesretan.

8,13 Propovjednik je bio uvjeren da je opak čovjek krajnji gubitnik. Svojim odbijanjem da se boji Boga, sam sebe osuđuje na kratak život. Njegov je život prolazan kao sjena.

8,14 Čini se da Salomon ovdje varira između općega pravila i upadljivih iznimki. Katkad pravednici budu kažnjivi kao da su oni bezbožnici. A bezbožnici katkad budu nagrađeni kao da su bili pristojni, pravedni građani. Ovo narušavanje normalnog poretka stvari izazvalo je u kralju-propovjedniku odbojnost prema ispraznosti života.

8,15 Jedina je logična politika bila, što se njega tiče, uživati u životu dok se može. "Jer nema čovjeku sreće pod suncem nego u jelu, pilu i nasladi", i svako u dobru provodu. To će pomoći osobi dok se muči cijeloga života koji joj je Bog dao na ovome svijetu. Salomon nije prihvaćao filozofiju obećavanja brda i dolina negdje, nekad. Htio je ta brda i doline ovdje i sada.

8,16 Tako se Propovjednik posvetio traženju odgovora. Vježbao je svoj um proučavajući filozofiju, riješen do kraja

proniknuti u sadržaj života. Bio je to zadatak u kojemu čovjek "ne nalazi spokojsva ni danju ni noću".

8,17 A onda je otkrio da je Bog sve tako uredio kako čovjek ne bi mogao postaviti sve dijelove slagalice. Ma koliko se trudio, neće uspjati. I ma koliko bio briljantan, neće moći pronaći odgovore na sva pitanja.

C. Uživanje u životu "pod suncem" (pogl. 9)

9,1 U devetome poglavlju čitamo da je Propovjednik dobro promislio o svemu tome, te naširoko i vrlo iscrpno sve istražio. Vidio je da su dobri i mudri ljudi sa svim svojim djelima u Božjoj ruci. No je li ono što će im se dogoditi znak Božje ljubavi ili mržnje, nitko ne zna. Sva je budućnost nepoznata i nedokučiva; svašta se može dogoditi.

9,2 Zagonetka je u tome što i pravednici i opaki, i dobri i zli, i čisti i nečisti, i vjernici i nevjernici, svi završavaju na istome mjestu – u grobu. Što se tiče izbjegavanja smrti, pravednik nema nikakvu prednost u odnosu na bezbožnika. Oni koji se zaklinju, u istom su položaju kao i oni koji izbjegavaju zakletvu.

9,3 Ovo je najveća nesreća u životu: smrt na kraju polaže pravo na sve staleže ljudi. Čovjek može živjeti sramnim, luđačkim životom, i nakon toga – smrt. Što je onda to nego golema nepravda, ako je smrt kraj postojanja?

9,4 Sve dok čovjek živi ima nade; to znači da postoji nešto čemu se može radovati, nešto što očekuje. U tome je smislu živu psu bolje nego mrtvu lavu. Ovdje se o psu ne govori kao o čovjekovu najboljem prijatelju, nego kao o jednom od najnižih i najbeznačajnijih oblika života u životinjskom svijetu.³² Lav je kralj životinja, snažan i veličanstven.

9,5 Živi barem znaju da će umrijeti, dok mrtvi ne znaju ništa.

Ovaj stih neprestano rabe lažni učitelji kako bi dokazali da duša u smrti spava te da s posljednjim dahom svijest prestaje postojati. No nerazumno je i besmisleno graditi doktrinu o životu nakon smrti na ovome stihu ili na ovoj knjizi. Kao što je opetovano naglašavano, Propovjednik predstavlja čovjekova najbolja saznanja dok traga za odgovorima “pod suncem”. On izlaže zaključke utemeljene na opažanju i logičkom, ali ne i božanskom otkrivenju. Radi se o onome što bi mudar čovjek mogao misliti da nema Bibliju.

Što bi ti mislio da vidiš osobu kako umire, a onda promatraš kako njezino tijelo spuštaju u grob znajući da će se na kraju vratiti u prah? Vjerojatno bi pomislio: *Ovo je kraj. Moj prijatelj više ništa ne zna; ni u čemu se više ne može radovati, ne zna što se događa; sve je zaboravio i uskoro će i on biti zaboravljen.*

9,6 Tako i jest, mislio je Salomon. Kad čovjek umre, nema više ljubavi, mržnje, zavisti, niti bilo kojega drugog ljudskog osjećaja. Nikad više nećemo imati udjela ni u čemu što se događa u ovome svijetu – ni u djelima, ni u doživljajima.

9,7 I tako se Propovjednik ponovno vraća na svoj osnovni zaključak – živi život, dobro se provodi, uživaj u hrani, veseli svoje srce vinom. Bog je već odobrio sve što činiš. Sve je to, što se njega tiče, u redu.

9,8 Nosi bijelu odjeću, a ne odjeću žalosti. Stavi mirisno ulje na glavu umjesto pepela. Neki ljudi drže da je svijet stvoren za zabavu i veselje, a tako je mislio i Salomon.

9,9 Sve radosti bračnoga života također treba u potpunosti iskoristiti, dokle god je moguće. Ovaj je život svakako uzaludan i prazan, stoga je najbolje izvući maksimum koristi iz svega. Uživaj u svakom danu, jer je to sve što ćeš dobiti iz sve svoje muke i nevolje.

Stihovi 7-9 upadljivo su slični sljedećem ulomku iz Epa o Gilgamešu – drev-

nom babilonskom spjevu o besmrtnosti i velikom potopu:

Kad su bogovi stvarali ljude,
smrt su odredili za njih,
a život zadržali za sebe.
Zato jedi i pij, Gilgamešu, napuni
svoj trbuh,
dan i noć samo se veseli!
Neka ti je svaki dan radosna
svetkovina!
Veseli se dan i noć uz harfu, frulu i
igru!
Obuci čistu odjeću, operi i pomaži
svoju glavu
i okupaj tijelo u svježoj vodi!
Veselo gledaj djecu koja te hvataju
za ruke,
raduj se sa ženom u svome naručju!¹³³

Značaj ove sličnosti nije u tome da je jedan prepisao od drugoga (jer nije), nego u tome da čovjekova mudrost “pod suncem” vodi do istoga zaključka. Bio sam zadivljen tom činjenicom kad sam u sažetku Denisa Alexandera pročitao što nam danas nudi humanizam:

Model humanizma doista se doima kao odveć velika pilula za progutati. Kao predstavnik generacije rođene u kasnome dvadesetom stoljeću, starosti ispod trideset godina, prvo su tražili da vjerujem da sam nastao kao posljedica posve slučajnog procesa evolucije. Jedinu preduvjetu za taj proces jesu postojanje materije, vremena i prilike. Zbog nekog čudnog hira sudbine, ja i drugi ljudi jedine smo fizičke strukture kojima se eto nekako dogodilo da im se dodijeli svijest o vlastitu postojanju, i ja bih sad trebao misliti i o sebi i o drugim ljudima da smo na neki način vredniji nego druge fizičke strukture kao što su zečevi, drveće ili kamenje, mada se u razdoblju od stotinu godina atomi moga truloga tijela možda neće

moći razlikovati od njihovih. Nadalje, masa vibrirajućih atoma u mojoj glavi tobože bi trebala imati kritičnije značenje od onih u glavi zeca.

Istodobno mi je rečeno da je smrt kraj puta. Na vremenskoj ljestvici evolucije, moj je život para koja brzo nestaje. Ma kakvo mišljenje o pravdi i nepravdi imao u ovome životu, sve će moje težnje i najveće odluke na kraju progutati tijekom vremena. Za nekoliko milijuna godina – što je samo kap u usporedbi sa sveukupnom povijesti zemlje – sjećanje na najveću književnost, najveću umjetnost, najveće živote, bit će pokopano u neumitnu propadanju po drugome zakonu termodinamike. Hitler i Martin Luther King, James Sewell i Franjo Asiški, Mao Ce-tung i Robert Kennedy, svi će biti izbrisani u praznini koja nema razuma.

Stoga su mi rekli da i iz lošega posla moram izvući najbolje. Mada imam snažan osjećaj transcendentnosti – dubok osjećaj da sam više nego slijepi hir evolucije – ipak moram zaboraviti ta nezgodna pitanja i baviti se stvarnim problemima, nastojeći živjeti kao odgovoran član društva. Iako moj posao obuhvaća proučavanje čovjekova mozga kao stroja – poput bilo kojega drugog stroja iz prirode – moram vjerovati da čovjek ima neku osobitu, suštinsku vrijednost koja je veća od životinjske, i dok mi moji osjećaji govore da bi to moglo biti točno, ne daje mi se objektivna razlog za to vjerovanje.³⁴

9,10 Načelo iz stiha 10, jedno od najpoznatijih u ovoj knjizi, vjernici su često koristili kako bi potakli revnost i marljivost u kršćanskoj službi, a taj je savjet sam po sebi ispravan. Međutim, u kontekstu ovaj stih zapravo znači da čovjek treba ugrabiti svako moguće zadovoljstvo i uživanje dok još može, jer u

grobu, ka kojemu se nepovratno uputio, neće moći raditi, pronalaziti, razmišljati ili spoznavati.

Savjet dan u ovome stihu odličan je, no razlog je krajnje loš! Pa čak i sam savjet mora biti ograničen na postupke koji su zakoniti, korisni i poučni.

9,11 Propovjednik je nadalje opazio da sreća i slučaj igraju veliku ulogu u životu. Ne dobivaju utruku uvijek najbrži trkači. Najhrabriji vojnici ne pobjeđuju uvijek u boju. Ne uživaju najmudriji uvijek u najboljim jelima. Najpametniji nisu uvijek i najbogatiji. A najsposobniji se ne uzdižu uvijek na najviše položaje. Loša sreća prati svakoga. Vrijeme i kob (u prijevodima još sreća ili prilika) čimbenici su koji igraju značajnu ulogu u uspjehu i neuspjehu. Kad su milijardera J. Paula Gettyja pitali da objasni svoj uspjeh, odgovorio je: "Neki ljudi nađu naftu. Neki je ne nađu."

9,12 A kad će loša sreća udariti, nitko ne zna. Kao ribe ulovljene u mrežu i kao ptice uhvaćene u zamku, tako čovjeka iznenada stigne loša sreća ili čak smrt. Nikad ne zna na kojemu je zrnju njegovo ime.

9,13-15 Tužno je u životu i to što se mudrost ne cijeni baš uvijek. Da bi to ilustrirao, Propovjednik kaže da je postojao jedan malen grad s malo stanovnika te je stoga bio i slabo branjen. Jedan ga je moćan kralj opkolio i spremao se probiti gradske zidine.

Kad se situacija činila beznadežnom, pojavio se čovjek koji je bio siromašan, ali vrlo mudar, i koji je iznio plan kojim je spasio grad. U tome je trenutku bio junak, ali je potom brzo zaboravljen.

9,16 Mada je mudrost bolja od moći, savjeti se siromaha često preziru. Čim opasnost prođe, nikoga više ne zanima što on ima za reći.

Ova usporedba nedvojbeno odjekuje evangelističkim tonom. Grad je poput čovjekove duše – malene i bespomoć-

ne. Veliki je kralj sotona, koji ovaj grad (dušu) neprestano nastoji zauzeti i uništiti (2. Kor 4,4; Ef 2,2). Osloboditelj je Spasitelj – siromašan (2. Kor 8,9) i mudar (1. Kor 1,24; Kol 2,3). I mada je donio svijetu oslobođenje, kako ga se slabo poštuje i cijeni! Većina ljudi na svijetu živi kao da Krist nikad nije umro. Čak su i kršćani često nehajni i ne sjećaju ga se onako kako im je on ostavio da to čine – u pričesti.

9,17 No unatoč čovjekovoj nezahvalnosti i ravnodušnosti, i dalje je istina da riječi mudraca, mirno kazane, vrijede više nego glasne tirade moćnog zapovjednika nad luđacima.

9,18 Mudrost je bolja od oružja i streljiva. U 2. Samuelovoj 20,14-22 čitamo kako je jedna mudra žena spasila grad Abel Bet Maaku kad ga je opsjeo Joab.

No jedan grešni glupan može poništiti mnogo dobra što ga je postigao mudrac, baš kao što malene lisice mogu oštetiti vonograde.

D. Mudri i ljudi pod suncem (pogl. 10)

10,1 Kada muha upadne u mirisno ulje i uginе, usmrđi ga i pokvari. I u tome je analogija ljudskoga ponašanja. Čovjek može graditi ugled mudre i časne osobe, ali sve to može uništiti samo jednim pogrešnim korakom. Ljudi će se sjećati jedne male neopreznosti i zaboraviti godine vrijednih dostignuća. Svaka osoba može uništiti svoj ugled izgovarajući samo tri krive riječi u javnosti.

10,2 “Srce je mudromu s desne strane, a ludomu s lijeve strane” (izvornik, NKJV; Daničić, Martinjak, Bakotić). Desna se strana (osobito desna ruka) tradicionalno vidi kao spretnija, dok je lijeva nespretnija. Mudar čovjek zna pravi način da učini što je potrebno; ludak je nespretna šeprtlja.

10,3 Čak i kada luđak čini nešto jed-

nostavno kao što je hodanje putem, odaje ga nedostatak zdrava razuma. “Svakome pokazuje da je lud”, što može značiti da sve druge naziva budalama ili da pokazuje vlastito neznanje u svemu što učini. Vjerojatno je u pitanju ovo drugo.

10,4 Naljuti li se vladar na tebe, nije dobro otići u gnjevu. Bolje je biti krotak i pokoran. Veće su šanse da ćeš ga time umiriti i iskupiti se za ozbiljnu pogrešku.

10,5-6 Još jedna nedosljednost koja je smetala Salomonu u ovome zbrkanom svijetu potjecala je iz besmislenih odluka i nepravednih postupaka vladara. Često su na visoke položaje postavljani ljudi koji nisu imali odgovarajuće sposobnosti, dok su sposobni ljudi uludo rasipali svoje talente na niskim položajima i ropskim zadacima.

10,7 Tako su sluge često jahale na konjima, dok su knezovi morali ići pješice. Takva nejednakost postoji u politici, industriji, vojnoj službi, ali i u vjerskome životu.

10,8 Tko kopa jamu kako bi nanio štetu drugima, postat će žrtvom vlastite zlobe. Svatko će se morati suočiti s posljedicama svojih zlih djela. (Engleska poslovice za ovo glasi: “Kokoši uvijek nađu put kojim će se vratiti u kokošinjac.”)

Tko ruši zid, bilo zbog nezakonita ulaska na tuđi posjed ili jednostavno kako bi nanio štetu ili kako bi pomaknuo granicu imanja, može očekivati da ga ugrize zmiya ili da plati za to na neki drugi neugodan način.

10,9-10 Čak i zakonita djela mogu biti rizična. Radnika u kamenolomu može ozlijediti kamenje, a tko cijepa drva može nastradati od sjekire.

Rad s oštrim alatom dobra je zamisao. U suprotnome je potrebno puno više rada, kako bi se posao obavio. Vrijeme potrebno za oštrenje sjekire uveliko se nadoknađuje uštedom ukupnoga vremena i napora. Mudrost nas uči prečicama i izumima koji nam štede snagu. Ili kako

je to sročio Leupold: "Mudrost priprema put za uspjeh."³⁵

10,11 Što vraću vrijedi ako zmija ugriže prije nego što vraćanje počne? Ili kako bismo mi rekli: Zašto zaključavati štalu nakon što su konji ukradeni? Mnogo toga često moramo obaviti na vrijeme, kako bi bilo vrijedno i učinkovito.

10,12-13 Mudrome čovjeku njegove riječi pribavljaju naklonost, jer su pune miline. Ali luđaku su njegove riječi njegov pad.

On možda počne bezopasnim glupostima, ali dok stigne do kraja, završava potpunim bezumljem.

10,14 Luđak ne zna kad treba prestati. Riječi, riječi i samo riječi. Neprestano govori kao da zna sve; ali ne zna. Njegovo beskrajno brbljanje gotovo neizbježno obuhvaća hvalisanje onim što će učiniti u budućnosti. Nalik je bogatome luđaku koji je rekao: "Ovakvo ću učiniti: razvalit ću svoje žitnice te sagraditi veće pa ću u njih skupiti svu svoju pšenicu i svoja dobra. Tada ću reći svojoj duši: 'Dušo, imaš mnogo dobra u zalihama za brojne godine, počivaj, jedi, pij i uživaj!'" (Lk 12,18-19). Ali ne zna što će se sljedeće dogoditi. Bolje bi mu bilo da je rekao: "Ako Gospodin htjedne, živjet ćemo i činit ćemo ovo ili ono" (Jak 4,15).

10,15 Iscrpljuje se nedjelotvornim i neplođnim radom. Ne vidi čak ni očito, niti zna naći put do nečega što je tako upadljivo kao grad. Možda bismo mogli dodati da ne zna dovoljno ni da se skloni s kiše. Njegovo nepoznavanje tako jednostavnih stvari čini njegove planove za budućnost još smješnijim.

10,16-17 Jadna je zemlja čiji je kralj nezreo i prijemčiv na razne dojmove poput djeteta i čiji velikaši već od zore banče, umjesto da prionu na svoje dužnosti.

Sretna je zemlja čiji je kralj plemenit i karakteran čovjek i u kojoj se drugi čelnici ponašaju pristojno i vladaju sobom, te "blagaju da se okrijepe, a ne da se opiju".

10,18 Stalna lijenost i zanemarivanje dovest će do raspada kuće, bilo da ta kuća predstavlja državnu vlast ili život pojedina. Svaki će krov prokišnjavati ukoliko ga vlasnik redovito ne održava.

10,19 Vrijeme objeda vrijeme je sreće. Vino uveseljava život. Novac pribavlja sve.

Je li Salomon doista vjerovao da je novac ključ za svako zadovoljstvo? Možda je jednostavno mislio da čovjek novcem može kupiti sve što mu je potrebno što se tiče hrane i pića. Ili je možda samo navodio riječi pijanih velikaša iz stiha 16, gdje ih se upozorava kamo ih vodi njihova neumjerenost (st. 18). Kao što je netko rekao, činjenica je da se novcem može kupiti sve osim sreće te da je novac karta za svaku destinaciju osim neba. Čovjekov se život ne sastoji u obilju stvari koje posjeduje.

10,20 Pazi da ne govoriš ružno o kralju i njegovim bogatim podređenima. Možda misliš da nitko ne čuje. Ali čak i zidovi imaju uši i neka će neočekivana ptičica odnijeti poruku u kraljevsku palaču. "Indiskrecija zna način na koji će joj izniknuti krila."

E. Rasprostranjenost dobra pod suncem (11,1-12,8)

11,1 Ovdje je kruh upotrijebljen simbolično za žito od kojega se pravi. Baciti kruh povrh vode može upućivati na praksu sijanja na poplavljenim područjima, ili na trgovinu žitom morskim putem. U svakom slučaju, zamisao je da će se rasprostranjenost i masovna prodaja nečega što je dobro izobilno vratiti u vrijeme žetve.

Ovaj stih vrijedi i za Evanđelje. Možda nećemo vidjeti neposredne rezultate dok svjedočimo o kruhu života, no žetva je na kraju sigurna.

11,2 Dati sedmorici, pa čak i osmorici, govori o dvije stvari – neograničenoj

velikodušnosti ili unošenju raznolikosti u poslovne tvrtke i pothvate. Ako je značenje ovo prvo, tad se hoće reći da trebamo biti neproračunato ljubazni sve dok možemo, jer dolazi vrijeme nevolje i nesreće kad to neće biti moguće. Mnogi ljudi štede za crne dane; ovaj stih savjetuje da usvojimo duh neograničene darežljivosti zbog neizvjesnosti u životu.

Ako je zamisao drugi prijedlog, tad to znači: Ne stavljaj sva jaja u jednu košaru. Uloži u više poslova, pa ako jedan propadne, moći ćeš nastaviti dalje s preostalima. Ovo se u ekonomiji zove *diversifikacija*.

11,3 U stihu 3 nastavlja se misao iz prethodnoga stiha, osobito s obzirom na nepoznato zlo koje se može dogoditi na zemlji. Nagovještava da postoji stanovita neminovnost i konačnost u vezi nesreća u životu. Kao što je sigurno da će se oblaci ispunjeni kišom prosuti na zemlju, tako je sigurno i da će nevolje i kušnje doći na čovječje sinove. I kad se drvo obori, ostaje ležati. Njegova je sudbina zapečaćena.

Širu primjenu ovoga stiha vidimo u sljedećoj pjesmi:

Kao što drvo pada, tako mora
ostati ležati,
kao što čovjek živi, tako mora
umrijeti,
kao što čovjek umire, tako mora
postojati,
kroz sve godine vječnosti.

– John Ray

11,4 Moguće je biti previše oprezan. Čekaš li savršene uvjete, ništa nećeš postići. Uvijek ima nekih vjetrova i nekih oblaka. Ako čekaš da uvjeti za vjetar budu ravni nuli, nikad nećeš posijati njuvu. Ako čekaš da nema opasnosti od kiše, usjevi će propasti prije nego što ih požanješ. Čovjek koji čeka sigurnost, čekat će zauvijek.

11,5 Budući da ne znamo sve, moramo

se snalaziti s onoliko znanja koliko imamo. Ne znamo put vjetru i ne razumijemo kako se kosti oblikuju u utrobi trudne žene. Isto tako ne razumijemo sve što Bog čini, niti zašto tako čini.

11,6 Budući da sve to ne znamo, najbolje je ispuniti dan svakom vrstom korisna rada. Ne možemo znati koji će posao uspjeti. A možda uspiju svi.

Za širenje Božje riječi, uspjeh je zajamčen. No ipak je točno da su neke metode plodonosnije od drugih. Zato trebamo biti neumorni, svestrani, dovtljivi i vjerni u kršćanskoj službi.

I mi bismo također trebali sijati u zoru života i ne posustati navečer. Pozvani smo na neprestanu službu.

11,7-8 Svjetlo se može odnositi na blistave i vedre dane mladosti. Divno je biti mlad – biti zdrav, snažan i čio. Ali ma koliko godina čovjek uživao život ispunjen snagom i uspjehom, treba biti svjestan da će mračni dani gotovo sigurno doći. Boli i bolesti starosti neizbježni su. To je tužno, isprazno razdoblje života.

11,9 Teško je znati je li stih 9 iskren savjet ili cinizam razočaranoga starca kojemu su se sve iluzije razbile. Čini što ti srce želi i idi vidjeti što više možeš. Ali zapamti da će te na kraju Bog za sve to izvesti na sud (izvornik, NKJV; Daničić, Bakotić, Grubišić; “suditi” – Kršćanska sadašnjost; “za sve to tražiti račun” – Šarić, Martinjak); bit će to izvođenje na sud starosti, koja se Salomonu činila kao božanska odmazda za čovjekove grijehе iz mladosti.

11,10 Dok si još mlad, raduj se što više možeš i svedi na minimum žalost i nevolje. (Bol – prema NKJV “zlo”; također Daničić – na ovome mjestu vjerojatno znači nevolje ili probleme, prije nego grijeh.) Djetinjstvo i mladost isprazni su, jer su kratkoga vijeka.

Nigdje u literaturi ne postoji klasičniji opis starosti nego što je to prva polovica dvanaestoga poglavlja. Toliko je taj opis

snažan, da je dovoljan da natjera izdavača časopisa *Journal of Gerontology* da se pojede od muke. Značenje ne stoji odmah na površini jer je predstavljeno u alegoriji. No ubrzo izranja slika uzdrhtaloga, senilnog starca koji prolazi gerijatrijskim muzejem, nepovratno se vukući ka grobu.

12,1 Tužna slika starosti i senilnosti upozorenje je mladima da se sjećaju svoga Stvoritelja u danima svoje mladosti. Primijeti da Salomon ne kaže njihov Gospodin ili Spasitelj, ili Otkupitelj, nego njihov Stvoritelj. To je jedini način na koji je on mogao poznavati Boga, gledajući na njega iz perspektive ispod sunca. No čak i tako, savjet je dobar. Mladi se *trebaju* sjećati svoga Stvoritelja prije nego što život dođe svome zalasku, kad su dani teški i okrutni a godine posve lišene svakoga zadovoljstva i uživanja. Težnja svake mlade osobe trebala bi se ogledati u stihovima ove pjesme:

Gospodine, htio bih za tebe biti jak
dok je još moja snaga u punoj moći;
dok živim sve životne radosti,
neka se moja pjesma vine ka tebi.

Ne bih da svijetu dam svoje srce,
a onda ispovijedam tvoju ljubav;
ne bih da osjetim kako me snaga
napušta,
a onda dokazujem tvoju pomoć.

Ne bih da brzo, kao na krilima,
obavljam svjetovne poslove sa žarom,
a onda se penjem ka nebeskom brdu
umornih nogu i žalosno sporo.

Nisu za tebe moje slabe želje,
ništa moje jadno i nedostojno nije
za tebe!

Nisu za tebe moje vatre ugasle,
nije za tebe pepeo moga srca.

Izaberi me u moja zlatna vremena,

izaberi me kad je radost najveća!

Za tebe je slava moga svanuća

i punina moga srca kad sam najbolji.³⁶

– Thomas H. Gill

12,2 Starost je vrijeme kada svjetla potamne – i tjelesno i emocionalno. Dani su turborni, a noći duge. K čovjeku se useljavaju tama i depresija.

I u ranijim je godinama bilo određene količine kiše, to jest problema i obeshrabrenja. Ali onda bi izašlo sunce i duh bi se brzo podigao i oporavio. Sad se čini da su sunčani dani nestali i nakon svake kiše pojavljuju se oblaci koji obećavaju još.

Mladost je vrijeme kad se treba sjećati svoga Stvoritelja jer tad sunce, mjesec i zvijezde još nisu potamnili, a nakon kiše oblaci se ne vraćaju.

12,3 Sada je tijelo staroga čovjeka predstavljeno slikom kuće. Čuvari kuće, ruke i šake, nekoć snažne i aktivne, sada su naborane, pune kvrga i tresu se od Parkinsonove bolesti.

Snažni ljudi (ili “junaci”) jesu noge i bedra, koji nisu više uspravni i atletski građeni, nego povijeni kao zgrade, kao da se izvijaju pod teretom tijela.

“...dosađuju se mlinarice jer ih je premalo.” Ovo su zubi. Ne mogu više žvakati jer ih je u gornjoj vilici ostalo premalo da bi se mogli sastaviti s onim što je ostalo u donjoj. Stomatolozi bi rekli da je zagriz nepravilan.

“...i potamne oni koji gledaju kroz prozore.” Oči neprestano propadaju. Prvo im trebaju bifokali, pa multifokali, pa operacija katarakte. Sad mogu čitati samo golema slova i to s povećalom.

12,4 “...kad se zatvore ulična vrata.” Ovo se, dakako, odnosi na uši. Sve što se kaže mora se više puta ponoviti. Glasni zvukovi, poput zvuka mlina, vrlo su slabi i nerazgovjetni.

“...kad će se ustajati na ptičji glas” (izvornik, NKJV; Daničić, Bakotić). Stari ljudi pate od nesаницe; ustaju ranom zo-

rom, kad prve ptice počnu cvrkatati ili kad se začuje kukurikanje pijetla.

“...kad svim kćerima pjesme glas oslabi” (izvornik, NKJV; Bakotić). Glasnice su ozbiljno oslabile. Glas je napukao i nestabilan je, a o pjesmi nema ni govora.

12,5 Stari ljudi pate i od *akrofobije*, to jest, “straše se visine” (izvornik, NKJV; Šarić, Martinjak, Grubišić, Bakotić, Daničić), na primjer ljestvi i pogleda s visoke građevine, ali tu je i strah na ravnoj stazi.

Svaki je izlazak prijetnja. Izgubili su samopouzdanje, boje se hodati sami ili izlaziti noću.

“...a badem je u cvatu.” Ovaj se izraz obično koristi da bi se slikovito prikazala sijeda kosa, koja je prvo, poput cvijeta badema, raskošna u svoj svojoj punini, a onda počinje opadati.

Skakavac se može protumačiti na dva načina. Prvo, “kad skakavac postane teret” (NKJV; “kad skakavac oteža” – Daničić, Bakotić), što znači da je staroj osobi čak i najlakši objekt pretežak i da ga ne može nositi. Ili, “skakavac se samo mučno vuče” (NASB; Šarić, Martinjak, slično i Grubišić – “postane trom”) karikira starca, presavijenog i uvijenog kako mili grčevitim, nestabilnim korakom.

Sve želje prolaze (NKJV; Daničić), u smislu da se prirodne želje smanjuju ili potpuno nestaju. Hrana više nema mirisa ili okusa, a ostali osnovni nagoni postupno iščezavaju. Seksualna je snaga nestala.

Ovi degenerativni procesi nastaju jer čovjek odlazi svojoj vječnoj kući – u smrt i grob, i uskoro će se pogrebna povorka kretati niz ulicu.

12,6 Zato mudrac savjetuje da se čovjek sjeća svoga Stvoritelja prije nego što se srebrna vrpca prekine, ili prije nego što se zlatna zdjela (svjetiljka – Kršćanska sadašnjost; ili čaša – Šarić, Martinjak, Daničić; Bakotić ovdje ima “pehar”) razbije, ili se vrč razlupa na izvoru, ili

se slomi kotač na bunaru. Teško je svim ovim slikovitim prikazima odrediti točno značenje.

Prekidanje srebrne vrpce vjerojatno upućuje na prekidanje nježne niti života kad se duh oslobađa tijela. Slijepa je pjesnikinja vjerojatno ovaj stih shvatila baš na taj način, kad je napisala:

Jednoga će se dana srebrna vrpca

prekinuti

i ja više neću kao sada pjevati,

ali kakva će to radost biti

kad se u Kraljevoj palači probudim.³⁷

– *Fanny J. Crosby*

Uglavnom se smatra da zlatna zdjela (NKJV; Grubišić) predstavlja lubanjsku šupljinu, a njezino je razbijanje pjesnička slika prestanka rada uma u vrijeme smrti.

Slomljen vrč i točak uzeti zajedno mogli bi se odnositi na cirkulaciju krvi, s prekidom sistoličkoga i dijastoličkoga krvnog tlaka.

12,7 Nastupa mrtvačka ukočenost. Potom tijelo započinje svoj povratak u prah, dok se duh vraća Bogu koji ga je dao. Ili se barem tako činilo Salomonu. U vjernikovom slučaju, njegov je zaključak točan. Ali u slučaju nevjernika, njegov duh odlazi u Podzemlje, gdje će čekati sud pred velikim bijelim prijestoljem. Potom će duh biti sjedinjen s tijelom i cijela će osoba biti bačena u ognjeno jezero (Otk 20,12-14).

12,8 I tako se Propovjednik, prošavši pun krug, vratio na mjesto s kojega je i počeo – na osnovno načelo da je život “pod suncem” isprazan, besmislen, zaludan i prazan. Njegov nas patetični pripjev podsjeća na djevojčicu koja je otišla na sajam i ostala predugo.

Htjela sam da glazba svira zauvijek –

jesam li predugo ostala na sajmu?

Htjela sam da klaun bude uvijek

domišljat –

jesam li predugo ostala na sajmu?
 Kupila sam sebi plavu vrpcu
 da vežem kosu,
 ali nisam mogla naći nikoga kome
 je stalo.
 Vrteška se polako zaustavlja sada –
 jesam li predugo ostala na sajmu?

Htjela sam živjeti u gradu karnevala,
 uz smijeh i ljubav posvuda.
 Htjela sam da moji prijatelji budu
 uzbudljivi i duhoviti.

Htjela sam da je nekome stalo.
 Našla sam svoju vrpcu, sjajnu i novu,
 ali otkrila sam da više nije plava.
 Vrteška mi se počinje rugati –
 jesam li predugo ostala na sajmu?
 Nema ničega što bi se moglo osvojiti i
 nikoga tko bi me želio –
 jesam li predugo ostala na sajmu?³⁸
 – *Billy Barnes*

Kako smo stigli do Salomonove posljednje primjedbice o ispraznosti života “pod suncem”, sjetio sam se priče koju je E. Stanley Jones često pričao. Nekoć je na brodu vidio jedan veoma pretili bračni par, nabreklih lica, koji je živio od objeda do objeda. Bili su umirovljeni, s vrlo visokim mirovinama – a zapravo nisu imali ništa.

Ljutili su se na brodske konobare jer im nisu pružali dodatnu uslugu. Činilo se da su se bojali da će umrijeti od gladi između obroka. Stekao sam dojam da im je jedino bilo važno udovoljiti svojim tjelesnim prohtjevima, prije svega svome trbuhu. Nikad ih nisam vidio da čitaju knjigu ili novine. Sjedili su između obroka i zurili u prazno, očito čekajući sljedeći obrok. Jedne sam ih noći vidio kako tako sjede s istim praznim pogledom, kad je u muškarčevu otupjelu umu sinula jedna “svijetla” zamisao. Otišao je do police nad kaminom na kojoj su stajale vaze.

Podigao ih je, pogledao u njih i vratio se k ženi s vijestima: “Prazne su!” Prišao sam im veoma blizu, smijući se. Imao je pravo – “Prazne su!” Ali nisu to bile samo vaze! Njihove su duše i umovi bili prazni. Imali su mnogo u svojim novčanicima, ali ništa nisu imali u sebi – i to je bila njihova kazna. Imali su sigurnost i dosadu – nigdje pustolovine, pa čak ni najmanjeg doživljaja. Imali su širok obim i uske horizonte.³⁹

IV. Pogovor: Najbolja stvar “pod suncem” (12,9-14)

12,9 Osim što je sâm bio mudar, Propovjednik je dijelio svoje znanje s drugima. Trudio se prenijeti svoju mudrost u obliku izreka, nakon što ih je pozorno odmjerio i ispitao njihovu točnost.

12,10 Pozorno je birao riječi, nastojeći spojiti ono što je utješno, pogodno i istinito. Bilo je to poput pripreme hranjiva obroka, a potom serviranja s grančicom peršina.

12,11 (“Riječi su mudraca kao ostani volujski, i članovi skupljenih priča kao klini zabijeni, one potječu od jednoga Pastira.” – izvornik, NKJV; Šarić, Martinjak, Daničić) Poučavanja mudrih ljudi nalik su oštrom, prodornom oruđu – jasnina su, izravna i uvjerljiva. A sakupljene izreke koje potječu od “jednoga Pastira” nalik su zabijenim klinovima, ili kolcima, koji drže šator na njegovu mjestu. Tako i izreke daju snagu i služe kao klinovi o koje možemo okačiti svoje misli.

U većini biblijskih prijevoda riječ Pastir stoji napisana velikim slovom, što znači da su prevoditelji shvatili da se ta riječ odnosi na Boga. Međutim, valja imati na umu da se u istočnjačkome načinu razmišljanja na kralja gleda kao na pastira. Homer je rekao: “Svi su kraljevi pastiri svoga naroda.” Moguće je, dakle,

da je Salomon upućivao na *sebe* kao na “jednoga pastira”. Ovakav se prijevod bolje uklapa u kontekst.

12,12 Salomon nije iscrpio temu o kojoj je govorio. Mogao je pisati još, ali upozorava svoje čitatelje da bi zaključak bio isti. Nema kraja pisanju i izdavanju knjiga, i bilo bi veoma iscrpljujuće sve ih pročitati. A zašto bismo se uopće time zamarali? Sve te knjige mogu otkriti samo ispraznost života.

12,13 Njegov bi konačni zaključak mogao stvoriti dojam da se najzad uzdigao iznad sunca. On kaže: “Boj se Boga, izvršuj njegove zapovijedi, jer - to je sav čovjek.” Ali moramo imati na umu da Božji strah ovdje nije isto što i spasonosna vjera. To je ropski strah stvorenja pred Stvoriteljem. A zapovijedi ne moraju nužno značiti Božji Zakon onako kako je otkriven u Starome zavjetu. Prije bi mogle značiti sve zapovijedi koje je Bog zapisao u ljudskim srcima i koje ljudi nagonски znaju.

Drugim riječima, ne trebamo Salomonovim riječima pripisivati visok stupanj duhovne pronicavosti. Jer one možda nisu ništa više od onoga što bi mudar čovjek zaključio po prirodnoj intuiciji i iz praktičnog iskustva.

“To je sav čovjek” (ili doslovnije, “to je sve čovjeku”; NKJV, Daničić) – ne dakle sva čovjekova dužnost, nego osnovni elementi pomoću kojih se čovjek kreće ka ispunjenom i sretnom životu.

12,14 Ovdje je motiv za strah i poslušnost Bogu sigurnost u predstojeći sud. Mi kao vjernici možemo biti vječno zahvalni što nas je Spasitelj oslobodio ove vrste straha.

“U ljubavi nema straha; naprotiv, savršena ljubav isključuje strah, jer strah pretpostavlja kaznu. A tko se boji nije savršen u ljubavi” (1. Iv 4,18).

Ne pouzdajemo se i ne pokoravamo se zbog straha, nego zbog ljubavi. Kroz njegovo završeno djelo na Golgoti imamo jamstvo da nikad nećemo doći na sud, nego da smo prešli iz smrti u život (Iv 5,24). Sada možemo reći:

Za mene nema suda,
nema za mene pakla;
strahovitu muku i oganj
moje oči nikad neće vidjeti;
za mene ne postoji kazna,
ni žalac smrti ne postoji više,
jer me Bog koji me ljubi
zaklanja pod svojim krilom.

– Paul Gerhardt

Bilješke

- 1 (Uvod) L. S. Chafer, *Systematic Theology*, I:83.
- 2 (Uvod) Vidi: Gleason Archer, *A Survey of Old Testament Introduction*, str. 478-88.
- 3 (Uvod) *Megillah 7a; Sabbath 30*.
- 4 (Uvod) W. Graham Scroggie, *Know Your Bible*, I:143.
- 5 (Uvod) Za Salomona se općenito smatra da je bio predlika Kristove vladavine koja će se odvijati u miru tijekom njegova tisućgodišnjeg kraljevstva.

- 6 (Uvod) Navod Scroggiea, *Know Your Bible*, I:144
- 7 (1,3) H. L. Mencken, navod Billa Brighta, *Revolution Now*, 1969., str. 15.
- 8 (1,4) Will Houghton, “By Life or by Death.”
- 9 (1,8) Nepoznati autor. “Thou Alone, Lord Jesus,” u *Hymns of Grace and Truth*, no. 220.
- 10 (1,13) Malcolm Muggeridge, *Jesus Rediscovered*, str. 11.
- 11 (1,13) Ovo su ime, na primjer, koristili i drugi semitski narodi, a ime *Elohim* je, štoviše, u Starome zavjetu

- korišteno za lažne “bogove”. Nadugačko se raspravljalo treba li sotoni-
ne riječi iz Postanka 3,5 prevesti sa
“postat ćete kao Bog” (NKJV; Šarić,
Martinjak), ili “i vi ćete biti kao bo-
govi (KJV; NEB, Knox; Kršćanska
sadašnjost, Grubišić, Bakotić, Dani-
čić).
- 12 (1,15) Robert Laurin, “Ecclesiastes,”
u knjizi *The Wycliffe Bible Commen-
tary*, str. 587.
- 13 (2,1) B. E. “None but Christ Can Sat-
isfy!” u *Hymns of Truth and Praise*,
br. 306.
- 14 (2,2) Iz zbirke *Selected Poems of
Edwin Arlington Robinson*. London:
The Macmillan Company, 1965., str.
9, 10.
- 15 (2,8) Samuel Johnson, *The History of
Rasselas, Prince of Abyssinia*, ed. J.
P. Hardy.
- 16 (2,8) Navod Davida R. Reubena,
“Why Wives Cheat on Their Hus-
bands,” u *Reader’s Digest*, kolovoz
1973., str. 123.
- 17 (2,11) Ralph Barton, navod Deni-
sa Alexandera, *Beyond Science*, str.
123. Korišteno s dozvolom, *Lion
Publishing*.
- 18 (2,11) E. Stanley Jones, *Growing
Spiritually*, str. 4.
- 19 (2,17) *Choice Gleanings Calendar*.
Grand Rapids: Gospel Folio Press.
- 20 (2,18) C. E. Stuart, *Thoughts on Ec-
clesiastes*, u *Assembly Writers Li-
brary*, Vol. 5, str. 186.
- 21 (2,21) Robert Jamieson, A. R. Fauss-
et i David Brown, *Critical and Ex-
perimental Commentary on the Old
and New Testament*, III:518.
- 22 (2,25) Jules Abels, *The Rockefeller
Billions*, str. 299.
- 23 *Table Talk*, Vol. 11, No. 4, kolovoz
1987., str.3
- 24 (3,21) Ista hebrejska riječ koja se pre-
vodi kao *duh* može značiti i *dah*.
- 25 (4,1) James Russell Lowell, “The
Present Crisis,” u djelu *Complete Po-
etical Works*, str. 67.
- 26 (4,4) Navod Henryja G. Boscha, *Our
Daily Bread*, 24. svibnja, 1973.
- 27 (4,4) Navod Billa Brighta, *Revolu-
tion Now*, str. 37.
- 28 (5,15) *Choice Gleanings Calendar*.
- 29 (6,9) H. C. Leupold, *Exposition of
Ecclesiastes*, str. 141.
- 30 (7,20) Leupold, *Ecclesiastes*, str. 167.
- 31 (7,28) G. C. Morgan, *Searchlights
from the Word*, str. 217.
- 32 (9,4) Psi su na Bliskome istoku često
samo zvijeri koje reže, lutaju ulicama
i hrane se na smetlištu; nisu dragi lju-
bimci kao u zapadnjačkim domovi-
ma.
- 33 (9,9) *The Gilgamesh epic* (Ep o Gil-
gamešu), naveo Leupold, *Ecclesias-
tes*, str. 216.
- 34 (9,9) Denis Alexander, *Beyond Sci-
ence*, str. 132-33. Korišteno s dozvo-
lom, *Lion Publishing*.
- 35 (10,9-10) Leupold, *Ecclesiastes*, str.
242.
- 36 (12,1) Thomas H. Gill, “Lord in
the Fullness of My Might,” u knjizi
Hymns, br. 26.
- 37 (12,6) Fanny J. Crosby, “Saved by
Grace,” u knjizi *Hymns of Truth and
Praise*, br. 621.
- 38 (12,8) Billy Barnes, “I Stayed Too
Long at the Fair.” Korišteno s dozvo-
lom.
- 39 (12,8) E. Stanley Jones, *Is the King-
dom of God Realism?*; Broj stranice
nije dostupan.

Bibliografija

Delitzsch, Franz. "Ecclesiastes." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 18. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Eaton, Michael A. *Ecclesiastes*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1983.

Erdman, W. J. *Ecclesiastes*. Chicago: B.I.C.A., 1969.

Hengstenburg, Ernest W. *A Commentary on Ecclesiastes*. Reprint. Minneapolis: James and Klock Christian Publishing Co., 1977.

Lange, John Peter, ed. "Ecclesiastes." In *Commentary on the Holy Scriptures*. Vol. 7. Reprint (25 vols. in 12). Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1960.

Laurin, Robert. "Ecclesiastes." In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.

Leupold, H. C. *Exposition of Ecclesiastes*. Grand Rapids: Baker Book House, 1952.

MacDonald, William. *Chasing the Wind*. Chicago: Moody Press, 1975.

PJESMA NAD PJESMAMA

“U veličanstvenu hramu otkrivenja, na mjestu koje je Jahve, naš Bog, izabrao da u njemu nastani svoje ime, dapače u blistavijoj slavi nego što je hram materijalnoga svijeta, stoji ova knjiga poput jedne od odaja u Hramu na gori Sion; malena doduše, ali izvršno dotjerana, zidova i stropa od materijala bogatijeg nego što je cedar, bogatijeg od čiste bjelokosti optočene safirima, i ispunjena ukrasima istine koju je s neba donio Sveti Duh, a sada je ovdje pohranjena za utjehu i radost onima koji ljube prebivalište Božjega Doma i mjesto gdje boravi njegova slava.”

– George Burrowes

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Naslov “Pjesma nad pjesmama” hebrejski je idiom i znači “najizvrsnija pjesma”. Hebrejski je Midraš (zbornik pouka, tumačenje pojedinih ulomaka religijskoga teksta, usporedbom s drugim tekstovima što su ga razvili židovskio rabini – op. prev.) naziva “pjesmom koja je među svim ostalim pjesmama najdostojnija pohvale, najizvrsnija i koju treba čuvati kao najveće blago”. Pjesma nad pjesmama (zovu je još i Slavopoj) općenito se smatra knjigom koju je najteže *shvatiti* u cijeloj Bibliji. Franz Delitzsch je napisao: “Pjesma je najnejasnija knjiga u cijelom Starom zavjetu.”¹ Onome tko voli poeziju, ljubav i prirodu nije teško uživati u njoj, ali što Pjesma *predstavlja* i što *znači*?

Bibličari su podijeljeni oko pitanja je li ova knjiga antologija srodnih lirskih ljubavnih pjesama, malena drama ili “sjedini dramsko-lirski ljubavni dijalog.”² S

obzirom na ponavljanje pripjeva i tijekom priče, te zbog prevelike sažetosti djela da bi moglo biti prava “drama”, posljednji je prijedlog najbolji izbor.

Ali i dalje ostaje pitanje kako *tumačiti* Pjesmu nad pjesmama? Ovdje je mašta čitatelja tijekom stoljeća nedvojbeno mogla slaviti i pustiti sebi na volju. Dok neki Židovi i kršćani, licemjerno se prenemažući, izbjegavaju ovu knjigu kao “senzualnu”, neki među najpobožnijim svetima tijekom povijesti uživali su u njezinim stranicama.

II. Autorstvo

Židovska tradicija drži da je Pjesmu nad pjesmama napisao Salomon u svojoj mladosti, Izreke u svojim najboljim godinama, a Propovjednika kad se umorio od ovoga svijeta. Mnogo toga ide u prilog ovome stanovištu. Budući da autor hvali bračnu vjernost, pretpostavlja se da je Salomon Pjesmu nad pjesmama posvetio prvoj od svojih mnogobrojnih žena, prije nego što se upetljao u mnogoženstvo

i prilježnost. Sadašnji tumači, međutim, imaju posve drukčije stanovište.

Sedam se stihova u Pjesmi nad pjesmama poimence odnosi na Salomona (1,1.5; 3,7.9.11; 8,11-12). Prvi je stih vjerojatno taj zbog kojega se *autorstvo* pripisuje njemu (mada se prvi stih može prevesti i kao “Pjesma nad pjesmama o Salomonu”). Aluzije na prirodu uklapaju se u Salomonova interesovanja (1. Kr 4,33^(5,13)). Također, napomene o kraljevskim konjima, kolima i prijestolju, prilično jasno podupiru Salomonovo autorstvo. Zemljopisne odrednice nagovještavaju da su sva spomenuta mjesta bila u jednom ujedinjenom kraljevstvu, koje je doista postojalo uglavnom u vrijeme Salomonove vladavine.

Postoje, dakle, svi razlozi da se prihvatiti tradicionalno stanovište o autorstvu, a suprotni argumenti nisu uvjerljivi.

III. Datum

Kralj Salomon je najljepšu među svojih 1005 pjesama (1. Kr 4,32^(5,12)) vjerojatno napisao u jednom trenutku za vrijeme svoje četrdesetogodišnje vladavine (971-931. god. pr. Kr.). Tradicionalno stanovište da je u vrijeme pisanja Pjesme još bio mlad te da još nije bio prezasićen s previše žena, logično je i privlačno.

IV. Povijesna pozadina i tema

Prema uobičajenom kršćanskom tumačenju, ova knjiga predstavlja Kristovu ljubav prema njegovoj Crkvi. Ovo se tumačenje navodi u naslovima poglavlja Pjesme nad pjesmama u mnogim izdanjima Biblije. Prema tome stanovištu, Salomon je slika Krista, a zaručnica je slika Crkve. Međutim, onaj tko pažljivije proučava Bibliju shvatit će da to ne može biti primarno tumačenje ove knjige, jer je Crkva bila Tajna koja je od vječnosti bila skrivena u Bogu i nije očitovana sve do

pojave apostola i proroka Novoga zavjeta (Rim 16,25-26; Ef 3,9). Malo će kršćana poreći da u ovoj pjesmi imamo prekrasnu sliku Kristove ljubavi prema Crkvi, ali to je primjena, a ne tumačenje. Glavno *tumačenje* Pjesme nad pjesmama mora se ticati Jahve i njegova naroda Izraela.

Po drugome tumačenju, ova je knjiga prigovor protiv bračne nevjere. Salomon, čovjek s mnogo žena, pokušava se udvarati mladoj djevojci. Ali ona ima svoga ljubljenog pastira kojemu je vjerna i odana. Ne popušta pod Salomonovim laskanjem i nagovaranjem. Svaki put kad joj počne laskati, ona počinje govoriti o svome voljenom. Na kraju knjige, vidimo je sjedinjenu sa svojim ljubljenim pastirom, kako počiva u njegovoj ljubavi. Oni koji prihvaćaju ovakvo tumačenje ukazuju na to da većina aluzija koje upućuju na Salomona u pozadini imaju grad ili palaču, dok se pastir prikazuje slikama koje su svojstvene njemu – u seoskoj sredini. Ovaj oštar kontrast između grada i sela snažno pojačava zamisao da u ovoj drami postoje dva muška lika, a ne samo jedan. Ovo tumačenje nije naročito omiljeno, jer prikazuje Salomona u nepovoljnu svjetlu.³ Međutim, istina je da je Salomon bio mnogoženac, dok je Bog za svoj narod zahtijevao jednoženstvo. Izraelski je narod, dakako, bio nevjernan Jahvi i trčao je za drugim ljubavima. U ovoj pjesmi mogu čitati o ljepoti vjerne ljubavi.

Treće tumačenje vidi zaručnicu kao sliku vjernoga Ostatka izraelskoga naroda u predstojećem danu. Salomon je slika Gospodina Isusa Krista. Pjesma oslikava zajedništvo što će ga uživati Ostatak kada budu gledali na onoga koga su proboli i kad ga budu oplakivali onako kako čovjek oplakuje jedinca sina (Zah 12,10). Činjenica da je Salomon bio mnogoženac nije prepreka da bude slika Gospodina. Slika je nesavršena; Antitip je savršen.

Četvrto stanovište, danas veoma po-

ularno, vidi ovu knjigu kao poticaj na iskrenu ljubav i čistotu unutar granica bračne zajednice. Uzmemo li u obzir da svijet u suvremeno doba uveliko iskoristava seks bez bračne ljubavi, ovo je održiva opcija koja se izvrsno uklapa u Postanak 1,27 i 2,20-24.

U svakom slučaju, ma kojega se stanovništa držali, Pjesmu nad pjesmama su naširoko, a mi vjerujemo i s pravom, koristili vjerni bračni parovi u svojoj prvoj bračnoj noći, kao i da bi poboljšali svoj brak.

(Dok čitaš ovaj *Komentar* primijetit

ćeš da se redosljed govornika donekle razlikuje od teksta koji ti imaš u rukama. Ta razlika postoji od prijevoda do prijevoda, ili bolje rečeno od urednika do urednika. Mi ćemo se morati držati teksta onako kako ga je predstavio autor u skladu s NKJV Biblijom i njezinim urednicima, te poretom kakav je naveden u tome prijevodu u kojemu, na margini uz objašnjenje za 1,1 stoji: "Govornik i slušatelji određeni su prema broju, rodu i licu hebrejskih riječi. Katkad identitet govornika nije sasvim izvjestan." – op. prev.)

Pregled

I.	Naslov (1,1)	
II.	Zaručnica na Salomonovu dvoru razmišlja o svome odsutnom voljenom pastiru i priča dvorskim damama o njemu i sebi (1,2-8)	
III.	Salomon se udvara djevojci, ali ona je gluha za njegovo laskanje (1,9-2,6)	
IV.	Zaručnica zaklinje jeruzalemske kćeri (2,7)	
V.	Zaručnica se prisjeća posjeta svoga zaručnika, koji su prekinuli njezina braća kad su je pozvali da se vrati poslu (2,8-17)	
VI.	Zaručnica sanja o sastanku sa svojim dragim (3,1-4)	
VII.	Ponavljanje zakletve upućene jeruzalemskim kćerima (3,5)	
VIII.	Salomonova povorka stiže u Jeruzalem (3,6-11)	
IX.	Salomon ponovno nastoji pridobiti naklonost djevojke, no ona je nepopustljiva i ne podliježe njegovu šarmu (4,1-6)	
X.	Stiže mladi pastir i poziva djevojku da napusti Jeruzalem i pođe s njim u dom koji su htjeli	
		zasnovati na selu, a ona izražava svoju spremnost da to učini (4,7-5,1)
XI.	Zaručnica se prisjeća uznemirujućeg sna u kojemu ga je propustila vidjeti, jer ju je bila obuzela tromost (5,2-8)	
XII.	Dok se dvorske dame raspituju, ona veliča ljepotu svoga voljenog, te ga sad i one žele vidjeti (5,9-6,3)	
XIII.	Salomon obnavlja svoje ljubavne zahtjeve (6,4-10)	
XIV.	Zaručnica objašnjava dvorskim damama kako je neočekivano dovedena u palaču (6,11-13 ^(6,11-7,1))	
XV.	Salomonov se posljednji pokušaj također pokazuje uzaludnim (7,1-10 ^(7,2-11))	
XVI.	Zaručnica razgovara sa svojim zaručnikom koji ju je došao odvesti (7,11-8,2 ^(7,12-8,2))	
XVII.	Još jedanput, na kraju, zaručnica zaklinje jeruzalemske kćeri (8,3-4)	
XVIII.	Par stiže u svoje selo, izmjenjuju zavjete i zauvijek žive sretno (8,5-14)	

Komentari

I. Naslov (1,1)

Pjesma nad pjesmama je predstavljena kao Salomonova; naslov također može značiti i “o Salomonu”.

II. Zaručnica na Salomonovu dvoru razmišlja o svome odsutnom voljenom pastiru i priča dvorskim damama o njemu i sebi (1,2-8)

1,2-4 Zaručnica čezne za poljupcima svoga voljenog pastira; a onda, zamišljajući da je nazočan, govori mu da je njegova ljubav slađa od vina. Uspoređujući njegove vrline s mirisom najboljih mirodija, vidi to kao razlog zbog kojeg ga vole i druge djevojke, ali želi da on dođe i potvrdi da je ona samo njegova. Jeruzalemske će kćeri uzalud pokušati ići za njima. Kralj Salomon ju je uveo u svoje odaje, vjerojatno da bi je priključio svome haremu, no to je bilo savim protiv njezine volje. Kad su jeruzalemske kćeri prihvatile njezine osjećaje o voljenom mladiću kao svoje, ona kaže da je njihov stav opravdan.

1,5-6 Za razliku od blijedih dvorskih dama, mlada je zaručnica seoska djevojka i provodila je mnogo vremena na suncu dok je čuvala vinograde. Zato je preplanula od sunca; crna je, ali⁴ lijepa.

1,7-8 Njezine misli lete ka njezinom voljenom. Pita se gdje napasa svoja stada, gdje se odmara u podne. I ne može shvatiti zašto ne može biti s njim, umjesto da se pokriva velom u nazočnosti drugih, za nju manje dostojnih muškaraca. (Ovaj dio stiha: “da ne lutam tražeći te oko stada tvojih drugova”, u NKJV je preveden: “zašto bih bila kao ona koja se pokriva velom pokraj stada tvojih drugova?”, uz objašnjenje u bilješkama na margini stranice da u Septuaginti, Sirijskoj Bibliji i Vulgati ne stoji “pokrivena velom”, nego

“da ne lutam”. Slično prevodi GBV. – op. prev.)

Jeruzalemske kćeri⁵ sarkastično predlažu da ga nađe tako što će slijediti tragove stada.

III. Salomon se udvara djevojci, ali ona je gluha za njegovo laskanje (1,9-2,6)

1,9-10 Salomon se sada počinje udvarati djevojci. Podsjeća ga na kičenu opremu na faraonovim kolima. Njezine obraze vidi prekrasno okićene odabranim ukrasima (grivnama ili naušnicama, već prema prijevodu; tako je i dalje u tekstu za istu riječ), a na njezinu vratu blistaju zlatne ogrlice.

1,11 Započinjući s izrazom “mi”⁶, on joj nudi još zlatnih ukrasa i uz njih srebrne privjeske (ili šare).

1,12-14 Na zaručnicu ne utječu kraljeve laskave riječi i primamljive ponude. Može misliti samo na svoga voljenog. Dok se kralj odmara na svojim dušecima (u NKJV “dok kralj sjedi za svojim stolom”), ona ima svoj izvor mirisa – malenu vrećicu s mirisavim prahom smirne, koju drži uz sebe kao podsjetnik na svoga pastira. Za nju je on mirisan kao “grozd ciprov u vinogradima engedskim”.

1,15 Salomon joj se ponovno pokušava udvarati, ovoga puta veličajući njezinu ljepotu uspoređujući njezine oči s očima golubice.

1,16-17 Ali djevojka, barem u svome umu, prebacuje razgovor na svoga voljenog i govori mu kako je lijep. Krajolik pod vedrim nebom oslikava kao njihovu kuću, travu kao njihovu postelju, za čemprese kaže da su njihovo natkrovlje, a cedri grede njihove kuće. Njihova se ljubavna priča odvija u tipičnome pastoralnom okruženju, a ne u palači.

2,1 Djevojka nastavlja tvrdeći da je i sama jednostavna i nedostojna. Kad po-

vezuje sebe sa šaronskim cvijetom (šaronskom ružom) i ljiljanom u dolini,⁷ ne misli na uzgojeno cvijeće koje mi nazivamo “ružama” i “krinovima”, nego vjerovatno na obične divlje ljubičaste sase, ili možda na šafran.⁸

2,2 Mora da je Salomon čuo njezine tvrdnje o vlastitoj osrednjosti, jer joj govori da je veoma posebna. U usporedbi s ostalim djevojkama, ona je poput ljiljana među trnjem.

2,3 Prebacujući se ponovno na seski prizor, ona vidi svoga voljenog kao pitomo stablo jabuke među divljim šumskim stablima. Biti s njim uvijek je ugodno, a zajedništvo je s njim uvijek tako slatko.

2,4-6 Dovoljno je samo biti s njim i osjećati se kao da se nalaziš u kući u kojoj je gozba; njegova je ljubav uvijek nadvijena nad njom kao uzdignuti barjak. Obuzeta mislima o njemu, ona traži da je okrijepe kolačima (prema nekim prijevodima kolačima od grožđa, ili samo grožđem) i osvježe jabukama. Činilo joj se da je zapravo s njim, da ju je on zagrlio i drži je u svome naručju. (2,4a prema NKJV; također Grubišić i Daničić glasi: “Uveo me u kuću gdje je gozba”).

IV. Zaručnica zaklinje jeruzalemske kćeri (2,7)

Okrećući se jeruzalemskim kćerima,⁹ zaručnica daje osnovni ton knjizi. Postoji vrijeme za ljubav. Ne smije se poticati putenim željama (kao što je kralj pokušavao učiniti). Zaklinje ih gracioznim srnama i košutama da ne smetaju ili ne bude njezinu ljubav dok ona to sama ne bude htjela. Drugim riječima: “Ljubav nije stvar koja se može kupiti ili na koju se netko može natjerati ili je hiniti, već nešto što dolazi spontano i što se daje otvoreno, slobodno i iskreno.”¹⁰ Da je Izrael slijedio ovo jednostavno pravilo, ne bi bio nevjeran Jahvi.

V. Zaručnica se prisjeća posjeta svoga zaručnika, koji su prekinuli njezina braća kad su je pozvali da se vrati poslu (2,8-17)

2,8-14 Sada se zaručnica sjeća prošloga posjeta njezina dragoga. Došao je skačući preko brda i poskakujući preko brežuljaka, hitajući da što prije stigne k njoj. Bio je graciozan poput srne ili mladoga jelena. Ubrzo je stajao iza zida, gledao kroz prozore, zavirivao kroz rešetke. Čula je njegov glas kako je poziva da ode s njim. Tmurne su zimske noći minule, a kiša je prestala. Počeli su se pojavljivati svi znakovi proljeća – cvijeće, glas grlice, smokva je pustila prve plodove, vinogradi su bili u cvatu i mirisali. On je poziva da ustane i dođe k njemu. Možda je odugovlačila, jer je on potom poziva da dođe na prozor, kako bi mogao vidjeti njezino lice i čuti njezin glas. Sve do toga trenutka bila mu je skrivena poput golubice, u kame-nim spiljama ili u vrletnim skrovištima.

2,15 Svaka je pomisao na odlazak bila izgubljena kad su se pojavili njezina braća i naredila njoj i njezinim drugaricama (zapovijed je u izvorniku u množini)¹¹ da pohvataju lisice, “male lisice što oštećuju vinograde”, u kritično vrijeme kad su bili u cvatu.¹²

2,16-17 Veliko je to razočaranje, no tješi je činjenica da ona i njezin ljubljeni pastir pripadaju jedno drugome. Stoga mu zapravo govori: “Dođi ponovno za večernjeg hlada, kada sjene odlete. Vрати se brzinom mladoga laneta na gorama Beter (ili gorama Odvajanja, to jest gorama koje ih razdvajaju; u izvorniku je riječ “gora” u množini).”

VI. Zaručnica sanja o sastanku sa svojim dragim (3,1-4)

Sada se zaručnica prisjeća sna u kojemu se sastala sa svojim ljubljenim. Jedne ga je noći tražila, ali kako ga nije mogla naći

otišla je u grad, pretraživala ulice i trgove i štoviše, pitala gradske čuvare za njega. Potom ga je gotovo trenutačno našla, zagrlila ga i odvela u svoj roditeljski dom.

VII. Ponavljanje zakletve upućene jeruzalemskim kćerima (3,5)

Prekida dovoljno dugo, kako bi ponovila zakletvu upućenu jeruzalemskim kćerima, da ne bude njezinu ljubav dok sama to ne bude htjela.

VIII. Salomonova povorka stiže u Jeruzalem (3,6-11)

Scena se mijenja. Sada promatramo živopisan i veličanstven dolazak Salomonove povorke u Jeruzalem. Sljedeće se pitanje podrazumijeva: "Tko bi mogao odoljeti romantičnim pokušajima tako slavnog kralja?" I odgovor se, dakako, podrazumijeva: "Mlada zaručnica može." Ona je vjerna svome ljubljenom i gluha za sve druge glasove.

Gledatelji duž puta kojim povorka prolazi puni su strahopoštovanja dok promatraju kraljev ulazak u grad, koji prate oblaci mirisa smirne i tamjana. Ugledali su Salomonovu nosiljku, okruženu sa šezdeset kršnih momaka pod punom bojnom opremom. Prijestolje je načinjeno od libanonskog drveta s veličanstvenim stupovima od srebra, naslonom od zlata, sjedištem tapaciranim grimizom, a unutrašnjost nosiljke ukrašena je vezom što su ga u ljubavi izvezle jeruzalemske kćeri. Stanovnici Siona pozvani su da pozdrave kralja Salomona, koji nosi krunu kojom ga je okrunila majka na dan njegove svadbe.

IX. Salomon ponovno nastoji pridobiti naklonost djevojke, no ona je nepopustljiva i ne podliježe njegovu šarmu (4,1-6)

4,1-5 Među onima koji se drže stanovi-

šta da u Pjesmi nad pjesmama postoje tri lika, postoji različito mišljenje je li govornik u ovim stihovima Salomon ili pastir. Mi ćemo pretpostaviti da je to mno-goženac Salomon koji se upravo vratio u Jeruzalem i ponovno pokušava osvojiti djevojku.

Sad potanko opisuje njezinu ljepotu. Njezine ga oči, što gledaju ispod koprene, podsjećaju na oči golubice. Valovit odsjaj njezine kose sliči stadu koza koje zajedno silaze niz brdo Gilead dok ga obasjava sunce. Njezini svjetlucavi, bijeli zubi potiču ga na razmišljanje o ovcama, tek ostrizanim i svježe okupanim. Tako su i njezini zubi nalik janjadi blizancima, jer svaki gornji zub ima odgovarajućeg parnjaka u donjoj vilici; nijedan ne nedostaje. Njezine su usne kao trake od grimiza, a njihova je simetrija savršena. Obrazi joj pod koprenom imaju obrise mogranja. Njezin vrat, nalik Davidovoj kuli, govori o snazi i dostojanstvu. Dojke su joj kao dva laneta, što oslikava delikatnu i nježnu ljepotu.

4,6 Djevojka prekida Salomonov govor¹³, kako bi mu stavila do znanja da je neosjetljiva na njegovo laskanje i da željno iščekuje ponovno sjedinjenje da svojim voljenim. Kada dan zahladi i sjene nestanu, ona će otići na brdo smirne i na brežuljak tamjana, to jest svome ljubljenom pastiru.

X. Stiže mladi pastir i poziva djevojku da napusti Jeruzalem i pođe s njim u dom koji su htjeli zasnovati na selu, a ona izražava svoju spremnost da to učini (4,7-5,1)

4,7-15 Sada se pojavljuje pastir¹⁴ i požu-ruje svoju zaručnicu da pođe s njim s Libana, istodobno hvaleći njezinu ljepotu, ljubav, usne, miris i odjeću, što znači njezin život i čednost. Uspoređuje je s dobro navodnjanim vrtom koji rađa odabranim plodovima i najmirisnijim začinama.

4,16 Ona mu pjesničkim jezikom kaže da dođe u taj vrt i potvrdi da je njegov.

5,1a Pastir se sada odaziva na poziv svoje zaručnice iz 4,16, govoreći da dolazi u vrt da ubere svoje mirodije, jede svoj med, te pije svoje vino i mlijeko.

5,1b Čini se da je drugi dio 1. stiha poticaj nepoznatih zainteresiranih promatrača, upućen ovim vatrenim ljubavnicima.¹⁵

XI. Zaručnica se prisjeća uznemirujućeg sna u kojemu ga je propustila vidjeti, jer ju je bila obuzela tromost (5,2-8)

5,2-7 Sada se zaručnica prisjeća sna u kojemu ga je čula kako kuca na vrata i poziva je da otvori. Bio je mokar od večernje rose. Kako se kolebala hoće li mu otvoriti ili ne, jer se već bila okupala i spremila za počinak. On je provukao ruku kroz vrata. Naposlijetku je ustala i otišla da otvori. Niz ruke joj je potekla smirna koju je on ostavio na ručki zavora. Ali on je otišao. Tražila ga je, dozivala, ali nije ga mogla naći. Gradski čuvari – krivo shvativši njezin karakter – tukli su je i strgali plašt s nje.

5,8 U svojoj boli zaklinje jeruzalemske kćeri da mu kažu, ako ga nekad vide, da ga ona i dalje voli koliko ga je uvijek voljela.

XII. Dok se dvorske dame raspituju, ona veliča ljepotu svoga voljenog te ga sad i one žele vidjeti (5,9-6,3)

5,9 Njezino neprestano oduševljenje običnim pastikom budi zanimanje jeruzalemskih kćeri. Ne mogu shvatiti zašto bi itko odbacio Salomonovu ljubav zbog nekog nepoznatog seoskog momka te je stoga pitaju što je to tako posebno u njezinu voljenom.

5,10-16 Ovo joj daje prigodu koju je željela, da uzveliča njegovu tjelesnu pri-

vlačnost koja se “ističe među tisućama”. Služeći se bogatstvom pjesničke metafore i poredbe, zaručnica ushićeno govori o njegovu izgledu, glavi, uvojcima, očima, zubima, obrazima, usnama, rukama, prsima, nogama, stasu i govoru (ustima). Ukratko, njezin je dragi i njezin prijatelj, “sav od ljupkosti”.¹⁶

6,1 Sad već jeruzalemske kćeri doista žele vidjeti taj uzor muške ljepote. Pitaju kamo mogu poći da ga traže skupa s njom.¹⁷

6,2-3 Odgovor zaručnice je svjesno neodređen i dvosmislen – “Dragi je moj sišao u svoj vrt”. Zašto bi *njima* rekla gdje je? Ona pripada njemu, on pripada njoj, a ona nedvojbeno kani da tako i ostane!

XIII. Salomon obnavlja svoje ljubavne zahtjeve (6,4-10)

Ponovno se pojavljuje Salomon i pokušava je osvojiti. Služeći se bliskoistočnim slikovitim izlaganjem, on ushićeno prikazuje ljepotu njezina lica; veći dio njegova govora ponavljanje je iz stihova 4,1-3. U njegovu umu ona nadilazi šezdeset kraljica, osamdeset inoča i bezbrojne djevojke. Nije ona samo izabrana kod svoje majke, nego je hvale kraljice, inoče i djevojke, govoreći: “Tko je ova koja dolazi kao što zora sviće, lijepa kao mjesec, sjajna kao sunce, strašna kao vojska pod zastavama?”

XIV. Zaručnica objašnjava dvorskim damama kako je neočekivano dovedena u palaču (6,11-13^(6,11-7,1))

6,11-12 Zaručnica odbija Salomonove pokušaje nejasnim objašnjenjem, možda kako su kraljeva kola naišla dok je ona bila u polju i provjeravala voće i nasad oraha. Kraljevo potonje zanimanje za nju i odvođenje u palaču u Jeruzalem nije bilo nešto što je planirala, čak ni željela.

6,13 ^(7.1) Dok je odlazila, natrag je poziva ili Salomon i jeruzalemske kćeri, ili njegovi prijatelji; žele još jedanput vidjeti njezinu ljepotu. Ali ona pita zašto bi itko htio gledati nekoga tko je tako običan kao što je to ona. Posljednji red ovoga stiha veoma je težak. Dva zborna (heb. *Mahanaim*) o kojima govori Sulamka mogu biti ples u kojemu dvije grupe plesača prolaze unutra i van, vodeći jedno drugo.

XV. Salomonov se posljednji pokušaj također pokazuje uzaludnim (7,1-10 ^(7.2-11))

7,1-9a ^(7.2-10a) Salomon nastavlja sa svojim neiskrenim pohvalama dajući opis njezine tjelesne ljepote u prirodnoj veličini, uspoređujući je s glasovitim mjestima u njegovu nadaleko rasprostranjenu kraljevstvu: Hešbon, Bat Rabim, Damask i brdo Karmel. Potom je vidi kao stasito stablo palme i želi je zagrliti. Učini li to, njezine će grudi biti kao grozdovi na lozi, miris njezina daha kao jabuke, a njezini poljupci kao najbolje vino.

7,9b-10 ^(7.10b-11) Zaručnica završava rečenicu stavljajući mu do znanja da njezino vino nije za njega, već za njezina dragog. Ona pripada svome ljubljennomu, a ne kralju. Baš dok to izgovara, zna da njezin pastir čezne za njom.

XVI. Zaručnica razgovara sa svojim zaručnikom koji ju je došao odvesti (7,11-8,2 ^(7.12-8.2))

7,11-13 ^(7.12-14) Sada je pastir stigao u Jeruzalem i ona može ići s njim u polja i u sela. Očekuje da će ujutro prolaziti s njim kroz vinograde, da vide lozu i da provjere jesu li procvali mogranji. U tom pastoralnom okruženju, gdje mirišu mandragore, ona će mu dati svoju ljubav i svaku vrstu ugodna voća što ga je sačuvala za njega.

8,1-2 I dalje govori zaručnica. Da joj je pastir bio samo brat, mogla ga je polju-

biti i nitko je za to ne bi ukorio. Odvela bi ga u kuću svoje majke i poslužila ga najboljim mirisnim vinom, načinjenim od mogranja (ili “i sokom od mogranja”).

XVII. Još jedanput, na kraju, zaručnica zaklinje jeruzalemske kćeri (8,3-4)

Odvojeno od jeruzalemskih kćeri, zaručnica vidi sebe u naručju svoga zaručnika, a onda ih posljednji put zaklinje da ne bude njezinu ljubav dok ona to sama ne bude htjela.

XVIII. Par stiže u svoje selo, izmjenjuju zavjete i zauvijek žive sretno (8,5-14)

8,5a U njezinu rodnu selu, suseljani je vide kako se vraća iz Jeruzalema i pitaju: “Tko je ta što dolazi iz pustinje, naslonjena na dragoga svoga?”

8,5b A onda, kako se zaljubljeni par približava, pastir pokazuje na poznata mjesta – pod stablom jabuke, gdje je njihova romansa započela i gdje se ona rodila.

8,6-7 Zaručnica predlaže da obnove zavjete. Riječima nevjerojatne ljepote koje su naširoko navođene, ona potvrđuje da njezinoj ljubavi nema suparnika. Ta je ljubav jaka kao smrt, ne može se ugasiti, cijena joj se ne može odrediti.

8,8-9 Prije više godina, kad su planirali budućnost svoje mlade sestre, njezina su braća donijeli odluku. Dokaže li da je čedna, neokaljna i vjerna, dat će joj miraz u srebru. Međutim, ako je bila promiskuitetna i pristupačna poput vrata, sakrit će je i odvesti negdje na osamu.

8,10-11 Sestra, sad već djevojka za udaju, uvjerava ih da je bila čvrsta poput zida. Njezin ljubljeni to zna. Priča im o Salomonovu vinogradu u Baal Hamonu koji ima mnogo zakupaca.

8,12 Ali ona nije bila zainteresirana.

Imala je svoj vinograd – svoga ljubljenog pastira. Što se nje tiče, Salomon može svoje bogatstvo zadržati za sebe.

8,13 U nazočnosti svjedoka, pastir je pita da mu se preda – sada u braku, i da kaže “da”.

8,14 Ona mu figurativnim jezikom odgovara da pohita i potvrdi da je ona

samo njegova. I tako se knjiga završava. Zvali su je starozavjetnim indosamentom (potvrdom, potkrepom) za jednoženstvo, unatoč najočitijim primjerima mnogoženstva što ih nalazimo u Svetome pismu. Moćan je to prigovor i molba Izraelu iz Salomonovih dana da se vrate idealima ljubavi i braka koje im je dao Bog.¹⁸

Bilješke

- 1 (Uvod) Franz Delitzsch, “The Song of Songs,” u knjizi *Biblical Commentary on the Old Testament*, XVI:1.
- 2 (Uvod) Arthur Farstad, “Literary Genre of the Song of Songs,” str. 63.
- 3 (Uvod) Clarkeovo tumačenje (vidi Bibliografiju) predstavlja isto stanoviše kao i ovi *Komentari*.
- 4 (1,5-6) Kratka riječ prevedena kao “ali” (*ve*) može biti (i najčešće jest) prevedena i kao “i”. U tom bi slučaju doslovni prijevod glasio: “Crna sam i lijepa.”
- 5 (1,7-8) Prijevod NKJV smatra da riječi iz stiha 8 pripadaju zaručniku te stoga nisu sarkastične. Zaručnik i Salomon uzimaju se kao ista osoba, prije nego kao suparnici koji se bore za ljubav zaručnice. Treba naglasiti da su naslovi u NKJV, *New Scofield Bible*, ili u bilo kojoj drugoj Bibliji stvar uredništva, a ne dio izvornoga teksta. Međutim, kako se ukazuje u bilješci za Pjesmu nad pjesmama 1,1 u NKJV, hebrejske su riječi jasnije od engleskih kad se radi o rodu i broju lica na koje se odnose.
- 6 (1,11) NKJV shvaća riječ “mi” doslovce, kao da se odnosi na jeruzalemske kćeri.
- 7 (2,1) U prozi, poeziji kao i u hvalospjevima, naš je Gospodin povezan s ljiljanom i šaronskom ružom. Ta usporedba i dalje vrijedi, čak i ako nije glavna misao ovoga ulomka.
- 8 (2,1) Farstad, “Literary Genre,” str. 79, bilješka. 6.
- 9 (2,7) NKJV smatra da obraćanje jeruzalemskim kćerima počinje od stiha 4.
- 10 (2,7) W. Twyman Williams, “The Song of Solomon,” *Moody Monthly*, veljača 1947., str. 398.
- 11 (2,15) To što je glagol “pohvatati” u množini, može se objasniti vjerojatnoćom da je ovaj stih (izrazito pjesnički i pun rime u izvorniku) “vinogradarska pjesmica” (Delitzsch, “Song of Songs,” str. 53). Otto Zöckler piše da je “ovaj stih pjesma malenoga berača grožđa ili u najmanju ruku odlomak neke takve pjesme” i kaže da su svi bibličari iz njegova vremena, koji nisu bili alegoristi, imali ovakav stav (“Song of Songs,” u Langeovoj knjizi *Commentary on the Holy Scriptures*, V:71).
- 12 (2,15) Mlade lisice (izraz obuhvaća i šakale) izlaze u proljeće i oštećuju vinograde tako što kopaju prolaze i jame ispod korijena vinove loze, te na taj način potkopavaju njezin oslonac. Vidi: Delitzsch, “Song of Songs,” str. 54
- 13 (4,6) Urednici NKJV Biblije smatraju ovaj stih dijelom govora zaručnika.
- 14 (4,7-15) Urednici NKJV Biblije ne vide naznaku novoga govornika na ovome mjestu te smatraju ove stihove dijelom govora zaručnika.
- 15 (5,1b) Urednici NKJV Biblije se sla-

- žu i ove ljude nazivaju “njegovim prijateljima”.
- 16 (5,10-16) Na temelju kristološkoga tumačenja ove knjige, izrazi “ističe se među tisućama” i “sav je od ljupkosti” odnose se na našega Gospodina u propovijedima i pjesmama. Ove su primjene apsolutno opravdane,

- osobito u duhovnome smislu, čak i ako to nije njihovo izvorno značenje prema kontekstu.
- 17 (6,1) U kristološkom tumačenju, “svjedočenje” zaručnice (= Crkve) o ljepoti njezina zaručnika (= Krista) potiče druge da ga i oni pođu tražiti.
- 18 (8,14) Williams, “Song,” str. 422.

Bibliografija

Bellett, J. G. *Meditations upon the Canticles*. London: G. Morrish, n. d.

Burrowes, George. *A Commentary on the Song of Solomon*. Philadelphia: William S. & Alfred Martien, 1860.

Clarke, Arthur G. *The Song of Songs*. Kansas City, KS: Walterick Publishers, n. d.

Delitzsch, Franz. “The Song of Songs.” In *Biblical Commentary on the Old Testament*, Vol. 16. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.

Zöckler, Otto. “The Song of Solomon.” *Lange’s Commentary on the Holy Scriptures*. Vol. 5. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1960.

Časopisi

Williams, W. Twyman. “The Song of Solomon,” *Moodly Monthly*, February 1947.

Neobjavljeni materijal

Farstad, Arthur L. “Literary Genre of the Song of Songs.” Th. M. Thesis, Dallas Theological Seminary, 1967.

UVOD U PROROČKE KNJIGE

O dijelu Staroga zavjeta od Knjige proroka Izaije do Knjige proroka Malahije često se govori kao o “proročkim knjigama” ili samo “prorocima”. Izaija, Jeremija, Ezekiel i Daniel poznati su kao “*veliki proroci*”, no to je samo zato što su njihove knjige dulje od većine ostalih proročkih knjiga. Dvanaest kraćih knjiga poznate su kao “*mali proroci*”.

I. Služba proroka

U pravom biblijskom smislu prorok je onaj koji govori u ime Boga. Proroci¹ su bili podizani u razdobljima grijeha i posrnuća nacije, kako bi optužili ljude za grijeh i pretkazali Božju osudu ako se ne pokaju.

U Starome je zavjetu proročko razdoblje započelo u Samuelovo vrijeme (oko 1100. god. pr. Kr.), kad je svećenstvo posrnulo. Proroci su nastavili sa svojom službom sve do kraja starozavjetne povijesti (oko 400. god. pr. Kr.), uključujući i vrijeme povratka iz sužanštva te obnovu Jeruzalema i Hrama.

Međutim, *pisane* proročke knjige Staroga zavjeta nisu se pojavile sve do vremena podijeljenoga kraljevstva (oko 930. god. pr. Kr.). Prema tome, uklapaju se u događaje zabilježene u 1. i 2. Kraljevima, kao i u 1. i 2. Ljetopisa, a obuhvaćaju i Ezrino i Nehemijino doba.

II. Metode proroka

Često se ukazivalo na činjenicu da su se poruke proroka sastojale i od navješćivanja i od pretkazivanja.

Pod navješćivanjem se smatra da su proroci prenosili narodu Božju riječ. Bili su sasvim svjesni da to čine. Služili su se izrazima kao što je: “Ovako govori Ja-

hve” ili “Dođe mi riječ Jahvina” (Vidi: Jr 1,9 i Ez 2,7).

Kao pretkazivači, gledali su u budućnost i govorili ljudima što će biti posljedice, budu li poslušni ili neposlušni. Proroci nisu uvijek, sami po sebi, shvaćali poruku koju su prenosili (Dn 7,28; 8,15-27; 10,7-15; Otk 7,13-14; 17,6). Osobitih su teškoća imali kad su iznosili proročanstva koja su se odnosila na dolazak Mesije. Kad su prorokovali o Kristovim patnjama i slavi što će doći poslije njih (1. Pt 1,10-13), nisu mogli shvatiti kako Mesija može doći kao Jahvin Sluga koji strada te istodobno vladati kao Kralj nad svom zemljom. Nisu razumjeli da postoje dva odvojena dolaska – Kristov dolazak u Betlehem i ponovni dolazak na Maslinsku goru. Nisu shvaćali da će između ova dva dolaska postojati određeni vremenski razmak.

III. Teme proroka

Teme o kojima su govorili starozavjetni proroci mogu se sažeti kako slijedi:

1. Božja svetost.
2. Grijeh i pad Božjega izabranog naroda.
3. Poziv na pokajanje.
4. Božja osuda nad njima ako se ne pokaju.
5. Božja osuda nad okolnim narodima.
6. Povratak dijela naroda iz sužanštva.
7. Dolazak Mesije i njegovo odbacivanje.
8. Mesijin dolazak s velikom moći i slavom.
9. Obnova Božjega izabranog naroda.

10. Kristova opća vladavina.

Na ovome mjestu valja napomenuti da Crkva nije tema starozavjetnih proročanstava. Nećemo, dakle, očekivati da u njima nađemo Crkvu, jer nam je jasno rečeno da je ona Tajna “koja je od vječnosti” (ili “od postanka svijeta”) “bila skrivena u Bogu” (Ef 3,4-6.9).

Pravilo dvostrukog ispunjenja nekih proročanstava s vremenskim razmakom između prvog i drugog ispunjenja, poznato još i pod nazivom “princip dvostruke aluzije”, koristan je ključ za shvaćanje određenih ulomaka Staroga zavjeta. To pravilo znači da su neka starozavjetna proročanstva ispunjena odmah i djelomice, dok se njihovo potpuno ispunjenje dogodilo kasnije, ili se tek ima dogoditi. Na primjer, proročanstvo iz Joela 2,28-32^(3,1-5) djelomice se ispunilo na dan Pedesetnice (Dj 2,7-21), no potpuno će se ispuniti kada se Gospodin Isus vrati da uspostavi svoje kraljevstvo na zemlji, na kraju razdoblja velike nevolje.

Dobro je imati na umu da su neka proročanstva kristalno jasna od samoga početka, dok druga nećemo razumjeti dok se ne dogode.

Trebamo izbjegavati izmišljena tumačenja proročanstava. Golema je šteta nanesena iznošenjem tvrdnji da su stanoviti pojedinci i događaji ispunjena proročanstva, a kasnije je postalo očito da oni to nisu bili.

IV. Terminologija proroka

Sljedeći ključni izrazi pomoći će nam bolje razumjeti proroke:

1. Ime *Izrael* obično upućuje na Sjeverno kraljevstvo – na deset plemena. No katkad se može odnositi na sav izraelski narod – na sve Abrahamove potomke.
2. S druge pak strane, *Juda*, ili *Judeja*,

obično se odnosi na Južno kraljevstvo – na dva plemena Jude i Benjamina.

3. *Efrajim* je upotrijebljen, osobito kod Hošee, da bi se označilo deset plemena ili Sjeverno kraljevstvo. Josipova kuća također upućuje na Sjeverno kraljevstvo.
4. *Samarija* je bila prijestolnica Sjevernoga kraljevstva i često se spominje.
5. *Jeruzalem* je, s druge strane, bio prijestolnica Južnoga kraljevstva.
6. *Niniva* je bila prijestolnica Asirije.
7. Grad *Babilon* bio je prijestolnica zemlje Babilon (zване još i Babilonija).
8. *Damask* je bio glavni grad-država u Siriji.

Kad su osuđivali idolopoklonstvo, proroci su se često služili riječima koje se vezuju za klanjanje idolima, kao što su “rezani likovi” i “lijevani likovi”, “drvo” i “kamen”, “uzvišice”, “dub” ili “hrast”, i “vrtovi” (ili “gajevi”).

Proroci su često koristili riječ “sud” kako bi označili pravdu. Osuđivali su izvrtnje “suda”, to jest izvrtnje pravde, što znači da su osuđivali suce koji su uzimali mito i prema tome nisu dijelili pravdu.

Misao o Ostatku izraelskoga naroda veoma je istaknuta kod proroka. Ove knjige pretkazuju povratak vjernoga Ostatka nacije u posljednjem danu, baš kao što se ostatak naroda vratio nakon sužanjstva u Babilonu.

V. Klasifikacija proroka

Proročke se knjige mogu razvrstati na nekoliko načina. Već smo vidjeli da se dijele na “velike” i “male” proroke. No moguće ih je razvrstati i u skladu s vremenskim razdobljem u kojemu su proroci živjeli:

Razdoblje prije izgnanstva

Izaija	Jona
Jeremija	Mihej
Hošea	Nahum
Joel	Habakuk
Amos	Sefanija
Obadija	

Za vrijeme izgnanstva

Ezekiel
Daniel

Poslije izgnanstva

Hagaj
Zaharija
Malahija

Izraz “prije izgnanstva” odnosi se na proroke koji su služili *prije* nego što je židovski narod odveden u babilonsko sužanjstvo. Potom dolaze oni koji su govorili u Božje ime *tijekom* sužanjstva. Proroci koji su djelovali *poslije* sužanjstva vratili su se s narodom u domovinu i poticali ih da obnove grad i Hram, te da poprave svoje ponašanje.

Dalje se proroci mogu razvrstati prema narodima na koje su se njihove poruke prvenstveno odnosile:

Izraelu	Narodima
Hošea	Nahum
Amos	Obadija
Jona	

Judi

Izaija	Ezekiel
Jeremija	Daniel
Joel	Hagaj
Mihej	Zaharija
Habakuk	Malahija
Sefanija	

Neki su proroci služili i drugim skupinama među prethodno navedenima, a ne samo jednoj. Na primjer, Jona bi mo-

gao biti naveden i kao prorok narodima. Mihej je prorokovao i Izraelu, kao što je prorokovao Judi. Nahum je govorio Judi (1,15^(2,1)), kao i Ninivi. Habakuk je mnogo toga imao za reći o narodima.

U nekoliko je slučajeva ime proroka skriveno u tekstu njegovog proročanstva. Na primjer, ime Izaija znači *Jahve je spasenje*. U Knjizi proroka Izaije 12,2 čitamo: “Evo, Bog je spasenje moje, uzdam se, ne bojim se više, jer je Jahve snaga moja i pjesma, on je moje spasenje.”

Jeremija – *Jahve utvrđuje ili onaj kojega je Jahve uzvisio* – 52,31.

Ezekiel – *Bog krijepi* – 34,16.

Joel – *Jahve je Bog* – 2,13.

Mihej – *Tko je kao Jahve?* – 7,18.

Sefanija – *Onaj kojega je Jahve sakrio* – 2,3.

Malahija – *Moj glasnik* – 3,1.

VI. Kronologija proroka

Sljedeći će kronološki poredak pomoći čitatelju da shvati različite navode u proročkim knjigama.

Izraelsko kraljevstvo (sjeverna plemena)

Sirija je bila glavni strani neprijatelj Izraela nakon podjele kraljevstva.

Potom se uzdigla Asirija i počela ugrožavati Izrael. Ovo su koraci kojima je Asirija osvojila Izrael:

1. Jehu je plaćao danak Salmanasaru, kralju Asirije (842. god. pr. Kr.).
2. Menahem je plaćao danak Tiglat-Pileseru. Ovaj potonji je počeo odvoditi Izraelce iz zemlje.
3. Tiglat-Pileser je u vrijeme Pekahove vladavine osvojio Naftalijeve gradove i stanovništvo odveo u Asiriju (2. Kr 15,29). Zauzeo je i zemlju istočno od Jordana te dva i pol

plemena prognao u Mezopotamiju, 740. god. pr. Kr. (1. Ljet 5,26). Na njegov prešutni pristanak, Pekah je ubijen, a na prijestolje je postavljen Hošea.

4. Hošea je postao Salmanasarov sluga i plaćao mu je danak, no kovao je zavjeru protiv njega, tako što je poslao darove u Egipat nastojeći stupiti u savez s egipatskim kraljem, kako bi zbacio asirski jaram (2 Kr 17,3-4).
5. Salmanasar je opkolio Samariju. Grad je zauzet prve godine Sargonove vladavine, 722. ili 721. god. pr. Kr. Veći dio naroda odveden je u sužanjstvo u Mezopotamiju i Mediju (2 Kr 17,5-6.18). Ostatak je bio podjarmljen i morali su plaćati danak.

Judejsko kraljevstvo (južna plemena)

Nakon što je osvojila Sjeverno kraljevstvo, Asirija je počela prijetiti Judi. Bog je obećao Židovima da Asirci neće uspjeti mada će ih doista napasti, no bit će uništeni. To se dogodilo kad je Sanherib krenuo na Jeruzalem za vrijeme Ezekijine vladavine.

Potom je Babilon ojačao i postao golema prijetnja Judi. Ovo su politički koraci kojima je Babilon osvojio Judeju:

1. Jojakim je postao marioneta egipatskoga kralja.
2. Babilon je osvojio Egipat i Asiriju te je tako i Judeja došla pod njegovu vlast (605. god. pr. Kr.).
3. Godine 605. pr. Kr. (treće ili četvrte godine Jojakimove vladavine), Nabukodonozor je ušao u Jeruzalem, odnio dio posuda iz Hrama u Babilon, a određen broj članova kraljev-

ske obitelji odveo kao zarobljenike. Među zarobljenicima bili su i kralj (Jojakim) te prorok Daniel (2. Kr 24,1-6; 2. Ljet 36,5-8; Jr 45,1; Dn 1,1-2).

4. 597. god. pr. Kr., Nabukodonozor je odveo kralja Jojakina (zvan još i Jekonija ili Konija) te mnoge stanovnike (2. Kr 24,10-16). U ovome je progonstvu i Ezekiel odveden u Babilon.
5. 586. god. pr. Kr., Nabukodonozorova je vojska spalila Hram, razorila Jeruzalem i odvela najveći dio stanovnika u sužanjstvo, ostavljajući u zemlji samo najsiromašnije (2. Kr 25,2-21).
6. Narodom koji je ostao u zemlji upravljao je namjesnik Gedalija. U toj grupi koja je ostala nalazio se i prorok Jeremija. Potom je Gedalija ubijen, a narod je najvećim dijelom pobjegao u Egipat, vodeći Jeremiju sa sobom (2. Kr 25,22-26).

Sedamdesetogodišnje sužanjstvo i razdoblje nakon njega

Babilonska je prevlast u svijetu potrajala sve do 539. god. pr. Kr., kad je Kir osvojio Babilon. Upravo je on bio taj koji je izdao proglas koji je dopuštao zarobljenicima da se vrate u zemlju Izrael. Jedna se grupa vratila sa Zerubabelom 538. god. pr. Kr., a druga s Ezrom 458. god. pr. Kr.

Darije Medijac vladao je od 538 do 536. god. pr. Kr.

Medo-perzijsko carstvo trajalo je sve do 333. god. pr. Kr., kad su Grci, pod Aleksandrom Velikom, stekli nadmoć u svijetu.

Sedamdesetogodišnje sužanjstvo trajalo je od pada Jeruzalema 586. god. pr. Kr. do obnove Hrama 516. god. pr. Kr.

Bilješke

1 Bilo je i žena proroka, odno-

sno proročica, kao što je bila Hulda (2. Kr 22,14; 2. Ljet 34,22).

IZAIJA

“Izaija je najveći od svih hebrejskih proroka i govornika. U izvršnoj dikciji, briljantnim slikovitim opisima, raznovrsnosti i ljepoti stila, nema mu ravna. S pravom ga se naziva ‘kraljevićem starozavjetnih proroka’.”

– Merrill F. Unger

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Posjetiteljima irske prekrasne prijestolnice, osobito onima koji cijene kršćansku kulturu, često se pokazuje privatna kuća u kojoj je jedno od najvećih glazbenih djela imalo svoju “svjetsku premijeru”. Naime, upravo je tu, u Dublinu, 13. travnja 1742. god., prvi put izveden Händelov “Mesija”.¹ Nijedna iole obaviještena osoba nikad nije dovodila u pitanje izvrsnost Händelove skladbe, barem što se tiče glazbe, no što je s libretom (riječima) ovoga najpoznatijeg oratorija? Sav je tekst iz Božje riječi, osobito iz starozavjetnih mesijanskih proročanstava. A prorok koji je najzaslužniji za takav libreto² je hebrejski pisac koji je živio sedam stoljeća prije utjelovljenja njegova Mesije – i Händelova, i tvoga i moga. Njegovo je ime Izaija, a napisao je najdulje i najljepše proročanstvo koje među svim drugim starozavjetnim proročanstvima najviše govori o Mesiji.

II. Autorstvo

Izaija (heb. *Ješa’jāhû*, *Jahve je spasenje* ili *spasenje je od Jahve*, Amosov sin, imao je viziju i ta vizija sačinjava ovu knjigu. Zbog kritičkih teorija koje Knjigu proroka Izaije režu na dva, tri, pa i više

dijelova, dat ćemo nešto širi uvod u ovu knjigu, nego što smo to činili za većinu drugih.

Jedinstvena cjelina Izaijine knjige

Postoji nekoliko teorija takozvanih “visokih kritičara”, koje se naučavaju dulje od jednoga stoljeća i to ne kao pretpostavke, nego gotovo kao činjenice. Te se teorije u mnogim krugovima praktično primaju za istinu. Među njima su: Mojsije nije napisao Petoknjžje, Daniel nije napisao Daniela, Petar nije napisao 2. Petrovu, Pavao (vjerojatno) nije napisao pastoralne poslanice (1. i 2. Timoteju te Poslanica Titu),³ a Izaija je napisao samo prvi dio od šezdeset i šest poglavlja koja mu se pripisuju.

Budući da je Izaijina knjiga veoma značajno djelo, da obiluje mesijanskim proročanstvima (osobito u dijelovima koje kritičari pripisuju drugima) te da je često navođena u Novome zavjetu, smatrali smo da je tako važnom pitanju nužno dati više prostora nego što bismo to inače učinili s knjigom koja spada u popularno štivo namijenjeno običnim vjernicima.

Naš će pristup biti sljedeći: prvo ćemo navesti argumente koji idu u prilog Izaijinom autorstvu cijele knjige, a potom ćemo redom odgovoriti na svaki argument koji se navodi protiv jedinstva iste.

1. Svjedočanstvo povijesti i predanja

Sve do kraja 18. stoljeća gotovo svi židovski i kršćanski znanstvenici su prihvaćali Izaiju kao jedno dugo proročanstvo koje je napisao jedan, veoma darovit pisac – Izaija, Amosov sin.

Ali 1795. god., J. C. Doederlein predlaže “Drugog Izaiju” (ili “Deuteroizaiju”) kao autora poglavlja 40-66. Dakako da su svi pažljivi čitatelji tijekom stoljeća zamijetili razliku u sadržaju i stanovištu između Izaije 1-39 i 40-66, ali to ne znači da postoji više autora. Godine 1892., B. Duhm osporava jedinstvo poglavlja 40-66 i uvodi “Trećeg Izaiju” (ili “Tritoizaiju”), kao autora poglavlja 55-66. Neki su s ovim podjelama išli još dalje, no u liberalnim su krugovima se općenito smatra da postoje dvojica ili trojica “Izaija”.

Nijedno rano predanje nikad nije ni nagovijestilo dva ili više autora Izaijine knjige; zapravo je vjerovanje u jedinstvenu cjelinu te knjige rano, dosljedno i neosporeno.

2. Svjedočanstvo Novoga zavjeta

Po učestalosti navođenja starozavjetnih knjiga u Novome zavjetu, Izaijina je knjiga druga po redu (odmah nakon Psalama) i svaki put kad se navodi, pretpostavlja se njezino jedinstvo. Stihove iz drugoga dijela proročanstva, kao Izaijine, navode: Ivan Krstitelj (Mt 3,3, Lk 3,4; Iv 1,23); Matej (8,17; 12,18-21); Ivan (12,38-41); Pavao (Rim 9,27-33; 10,16-21). Ovo je osobito značajno u Evandjelju po Ivanu 12,38-41 jer se tu upućuje na stvarnog autora kao osobu, a ne samo na knjigu: “To reče Izaija kad je vidio njegovu slavu i o njemu govorio” (st. 41). “To” se odnosi na stih iz Izaije 53,1, koji potječe iz drugoga dijela knjige (st. 38), te na stih iz Izaije 6,10 (kad je Izaija vidio Kristovu slavu) (st. 39-40), koji potječe iz prvoga dijela knjige.

3. Jedinstvo nakane i njezin razvitak

Izaijina knjiga izlaže dosljednu nakanu i ima jasan redosljed, što se ne uklapa dobro s teorijom o zbirci ulomaka koji potječu od dvojice ili više autora.

4. Veličanstvena poezija

Uzmemo li u obzir iznimnu ljepotu drugoga dijela knjige, teško je povjerovati da bi tako čudesan pisac, koji je navodno živio 500-tih godina pr. Kr., mogao biti posve zaboravljen, kad znamo da su čak i vrlo kratke knjige “malih” proroka, sve do jedne, pripisane svojim autorima *po imenu*.

5. Svicima s Mrtvoga mora

Izaijina knjiga u svicima s Mrtvog mora (drugo stoljeće pr. Kr.) ne daje niti naslutiti da postoji prekid ili podjela kod poglavlja 40.

Odgovori na argumente protiv jedinstvene cjeline Izaijine knjige

Protiv jedinstva ove knjige navode se tri glavna argumenta: njezino *povijesno* stanovište, *lingvistički* argument i *teološki* argument.

1. Povijesno stanovište

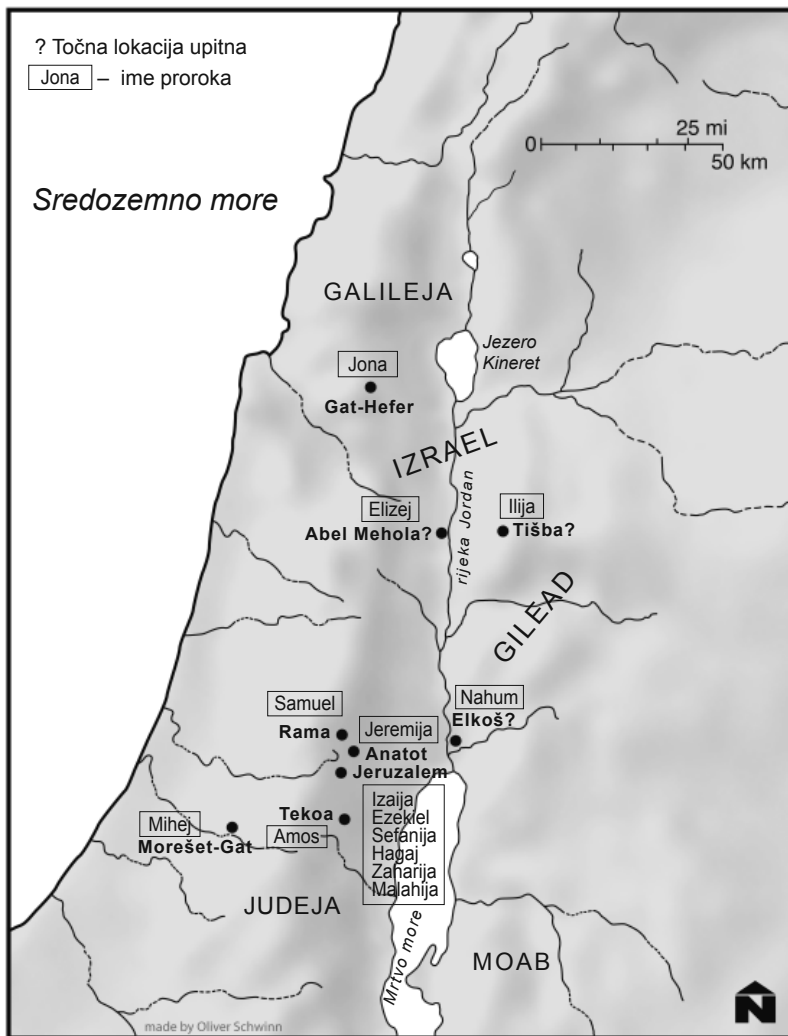
U tome da se Izaija može podijeliti na dva glavna dijela slažu se gotovo svi (1-39 i 40-66). Poglavlja 36-39 neka su vrsta povijesnoga interludija (međuigre). Zanimljivo je kako poglavlja 1-39 odražavaju Stari zavjet, dok se poglavlja 40-66 poklapaju s Novim zavjetom – čak i u brojevima: po jedno poglavlje za starozavjetne i novozavjetne knjige. Ipak, to može biti i slučajno, budući da podjela po poglavlju nije dio nadahnuta teksta.

Stanovište za poglavlja 1-39 definitiv-

no prethodi sužanjstvu, dok je kod poglavlja 40-66 sasvim jasno da su pisana sa stanovišta nakon sužanjstva. Je li se Izaija mogao prebaciti u budućnost i pisati sa stanovišta osobe koja se ondje nalazi? Mnogi kritičari kažu da nije. A ipak,

Jeremija, Daniel, štoviše i naš Gospodin (Mt 13), katkad su činili upravo to.

Ako su poglavlja 40-66 napisana 500-tih godina pr. Kr., zašto je opće ozračje kojim knjiga odiše palestinsko, a ne babilonsko?

Proroci u Izraelu i Judeji

2. Lingvistički argument

Stil “Drugoga Izaije” razlikuje se od Izaijina stila, smatraju kritičari. Pa svi su zamijetili da glavni prijelom u stanovištu počinje riječima “Tješite, tješite moj narod” (40,1). Ali to samo može dokazati svestranost pisca. Platon, Milton i Shakespeare također su na zapanjujući način mijenjali stil – *prema sadržaju*. Mesijina slavna utjeha, istaknuta u poglavljima 40-66, dovoljna je da se objasni ta razlika.

Osim toga, postoji mnogo *sličnosti* u stilu između dva (ili tri) dijela knjige. Mnoge potankosti zahtijevaju poznavanje hebrejskoga, ali jedna od Izaijinih fraza koja se pojavljuje s kraja na kraj njegova djela jest “Svetac Izraelov” – božansko ime.

3. Teološki argument

Kritičari ne sugeriraju proturječje u teologiji između “Prvog” i “Drugoga” Izaije, nego samo da je “Drugi Izaija” neka-ko “napredniji”. (Ovo se uklapa u čitavu bolesnu teoriju evolucije koja se primjenjuje na sve oblasti, ne samo na biologiju. Za Izaiju se kaže da naglašava Božju veličanstvenost, a “Drugi Izaija” njegovu beskonačnost. Zapravo slične ideje o navodnom “*Drugom Izaiji*” možemo naći kod Izaijinog suvremenika Miheja.)

Teološki je argument najslabiji među ova tri argumenta, ali ako ništa drugo, ukazuje na *pravi* razlog za te teorije na prvome mjestu: protu-nadnaravnost.

Izaija spominje Kira po imenu stoljećima prije nego što je ovaj rođen – prihvaćamo li jednoga Izaiju. Josip Flavije je rekao da je i na samoga Kira utjecalo kad je pročitao tekst o sebi u Izaiji 45.⁴

Mnogi ulomci za koje se općenito tvrdi da su dodani, većinom su *specifična proročanstva koja su se ispunila*. Čini se da je ovdje ponovno na djelu očita pristranost u protivljenju nadnaravnom, zbog

čega se po svaku cijenu odbacuje njihovo rano datiranje.

Na kraju krajeva, ako je Bog sveznajući, nije mu problem predvidjeti budućnost preko svojih proroka, u onoliko potankosti koliko sâm izabere.

Stoga, unatoč svim nasrtajima što ih ove teorije vrše u navodnim kršćanskim krugovima, drevni je, dosljedan i evanđeoski stav snažan i logičan: cijelu je knjigu napisao – onako kako piše u 1,1 – Izaija, Amosov sin.

III. Datum

Izaija je započeo svoju službu u godini “kad umrije kralj Uzija” (6,1; oko 740. god. pr. Kr.). Godine njegove službe – a služio je uglavnom Judeji – obuhvaćale su vladavinu četiriju kraljeva: Uzije i Jotama, koji su u velikoj mjeri bili dobri kraljevi; Ahaza, opakoga kralja; te Eze-kije, veoma dobroga kralja i osobnoga prorokova prijatelja. Kako Izaija bilježi Sanheribovu smrt (681. god. pr. Kr.), vjerojatno je živio najmanje do 680. god., služeći doista veoma dugo – šezdeset godina! Prema predanju, Izaija je umro u vrijeme vladavine zloga kralja Manašea.

IV. Povijesna pozadina i tema

Značenje Izaijina imena također daje glavnu temu knjizi. Spasenje je od Gospodina. Riječ *spasenje* pojavljuje se dvadeset i šest puta u ovome proročanstvu i samo sedam puta kod svih ostalih proroka zajedno. Ova tema također oslikava jedinstvo knjige: poglavlja 1-39 prikazuju čovjekovu golemu potrebu za spasenjem, a poglavlja 40-66 donose Božje milostivo providenje za tu potrebu.

Izaija je upozoravao Izrael da će njegova bezbožnost biti kažnjena, ali Bog će ipak, u svojoj milosti, jednoga dana pribaviti Spasitelja, i Židovima i poganima.

Politički, super sile čija su klijesta

veoma često hvatala maleni Izrael, bile su Asirija na sjeveru – *sila u usponu*, te Egipat na jugu – *sila koja je opadala*.

Posljednji dio knjige prenosi proroka u Duhu 200 godina u budućnost, kad je supersila bila Babilon.

Pregled

- I. Proročanstva o kazni i blagoslovu iz Izaijinog doba (pogl. 1-35)
  - A. Sud nad Judom i Jeruzalemom te kratki osvrti na buduću slavu (pogl. 1-5)
    1. Božja parnica protiv Izraela (pogl. 1)
    2. Budući blagoslov kroz očišćenje (pogl. 2-4)
    3. Kažnjavanje Izraela zbog grijeha (pogl. 5)
  - B. Izaijin poziv, očišćenje i poslanje (pogl. 6)
  - C. Emanuelova knjiga (pogl. 7-12)
    1. Čudesno Mesijino rođenje (pogl. 7)
    2. Veličanstvena Mesijina zemlja (pogl. 8-10)
    3. Mesijino tisućgodišnje kraljevstvo (pogl. 11-12)
  - D. Sud nad narodima (pogl. 13-24)
    1. Sud nad Babilonom (13,1-14,23)
    2. Sud nad Asirijom (14,24-27)
    3. Sud nad Filistejom (14,28-32)
    4. Sud nad Moabom (pogl. 15-16)
    5. Sud nad Damaskom (pogl. 17)
    6. Sud nad neimenovanim zemljama u Africi (pogl. 18)
    7. Sud nad Egiptom (pogl. 19-20)
    8. Sud nad Babilonom (21,1-10)
    9. Sud nad Dumom (Edom) (21,11-12)
    10. Sud nad Arabijom (21,13-17)
    11. Sud nad Jeruzalemom (pogl. 22)
    12. Sud nad Tirom (pogl. 23)
    13. Sud nad svom zemljom (pogl. 24)
  - E. Knjiga pjesama (pogl. 25-27)
    1. Izraelov hvalospjev za blagoslove nad kraljevstvom (pogl. 25)
    2. Judina pjesma vječnoj Stijeni (pogl. 26)
    3. Božja pjesma nad otkupljenim Izraelom (pogl. 27)
  - F. Propast i ponovno uzdignuće Izraela i Jeruzalema (pogl. 28-35)
    1. Teško Efrajimu/Izraelu (pogl. 28)
    2. Teško Arielu/Jeruzalemu (pogl. 29)
    3. Teško onima koji su u savezu s Egiptom (pogl. 30-31)
    4. Vladavina pravednoga Kralja (pogl. 32)
    5. Teško pljačkašu/Asiriji (pogl. 33)
    6. Teško svim narodima (pogl. 34)
    7. Slava predstojećeg kraljevstva (pogl. 35)
- II. Povijesni prijelaz: Ezekijina knjiga (pogl. 36-39)
  - A. Ezekijino oslobođenje iz Asirije (pogl. 36-37)
    1. Asirija prkosi Bogu (pogl. 36)

2. Bog uništava Asiriju (pogl. 37)
- B. Ezekijina bolest i ozdravljenje (pogl. 38)
- C. Ezekijin grijeh (pogl. 39)
- III. Proročanstva o utjesi sa stanovišta budućega sužanjstva (pogl. 40-66)
  - A. Utjeha zbog budućeg Izraelovog oslobođenja (pogl. 40-48)
    1. Utjeha u Božjem oprost i miru (40,1-11)
    2. Utjeha u Božjim osobinama (40,12-31)
    3. Utjeha u Svecu Izraelovu (pogl. 41)
    4. Utjeha u Gospodnjem Slugi (pogl. 42)
    5. Utjeha u obnovi Izraela (pogl. 43-44)
    6. Utjeha u Kiru, Božjem pomazaniku (pogl. 45)
    7. Utjeha u padu babilonskih idola (pogl. 46)
    8. Utjeha u padu Babilona (pogl. 47)
    9. Utjeha u Izraelovu povratku nakon kazne (pogl. 48)
  - B. Mesija i Izraelovo odbacivanje Mesije (pogl. 49-57)
    1. Mesija kao Sluga (pogl. 49)
    2. Mesija kao pravi Učenik (pogl. 50)
    3. Mesija kao pravedni Vladař (51,1-52,12)
    4. Mesija kao Źrtva koja na sebi nosi grijehe svijeta (52,13-53,12)
    5. Mesija kao Otkupitelj i Obnovitelj (pogl. 54)
    6. Mesija kao Evangelist u svemu svijetu (55,1-56,8)
    7. Mesija kao Sudac opakima (56,9-57,21)
  - C. Izraelov grijeh, osuda, pokajanje i obnova (pogl. 58-66)
    1. Radost prave duhovnosti (pogl. 58)
    2. Grijesi Izraela (pogl. 59)
    3. Buduća slava Siona (pogl. 60)
    4. Mesijina služba (pogl. 61)
    5. Buduća radost Jeruzalema (pogl. 62)
    6. Dan osvete (63,1-6)
    7. Molitva Ostatka (63,7-64,12 ^(63,7-64,11))
    8. BoŹji odgovor na molitvu Ostatka (pogl. 65)
    9. Svršetak: Mir kao rijeka (pogl. 66)

Komentari

I. Proročanstva o kazni i blagoslovu iz Izaijinog doba (pogl. 1-35)

A. Sud nad Judom i Jeruzalemom te kratki osvrti na buduću slavu (pogl. 1-5)

1. BoŹja parnica protiv Izraela (pogl. 1)

1,1 Prvi stih Izaijine knjige uveliko je sličan naslovu; njegovu smo povijesnu vezu obradili u Uvodu za ovu knjigu.

1,2-3 Cijeli je svemir pozvan prisustvovati suđenju na kojemu je Bog sudac, a Judeja i Jeruzalem okrivljeni. OptuŹnica tereti ljude da su tvrdokorni sinovi koji su se pobunili protiv Boga i koji nisu pokazali iskrenu zahvalnost i odanost, što se inače moŹe očekivati i od domaće Źivotinje!

1,4-6 Narod je kriv za teŹak grijeh jer okreće leđa Svecu Izraelovu. BoŹje ih kazne nisu uspjele popraviti, mada im je cijelo tijelo bilo prekriveno ozljedama, modricama i otvorenim ranama.

1,7-9 Od stiha 7 prorok opisuje budućnost kao da se već dogodila.⁵ Neprijatelj-

ski su osvajači opustošili Judeju. Jeruzalem, "Kći sionska", stoji oronuo usred ruševina kao nedovršena, privremeno podignuta koliba. Ali milošću Božjom pošteđen je maleni Ostatak, dok bi inače uništenje bilo potpuno, poput uništenja Sodome i Gomore.

1,10-15 Glavari i narod Jeruzalema (Sodoma i Gomora) trebaju shvatiti da Bog prezire obrede bez istinitoga štovanja, žrtve bez poslušnosti, darove bez darovatelja. Sve dok ljudi žive u grijehu, njihovo je prisustvovanje hramskoj službi uvredljivo gaženje po njegovim predvorjima. Bogu je mrska ta mješavina opačine i svečanog zbora. Neće obratiti pozornost na njihove raširene ruke niti na njihove umnožene molitve.

W. E. Vine upozorava vjernike na istu opasnost u današnje vrijeme:

Puka izvanjska pobožnost uvijek je samo plašt za pokrivanje krivnje i grešnosti. Gospodin je sve to jasno izložio u svojim opomenama u Evanđelju po Mateju 23. Taj se krivi spoj iz judaizma uveliko razvio u kršćanstvu. Vjernikova savjest može do te mjere presahnuti, da osoba može prakticirati vjeru, a ipak živjeti u grijehu.⁶

1,16-17 Što onda ljudi trebaju učiniti? Oprati se kroz pokajanje i odbacivanje zla, a potom se držati pravednosti i društvene pravde.

1,18-20 Budu li slijedili ovaj trag božanskoga rasuđivanja, bit će očišćeni i od najtvrdokornijeg grijeha i uživati će najbolje zemaljske plodove koje im je Bog priskrbio. Značajno je da prvo poglavlje evanđeoskoga proroka, čije ime znači "spasenje je od Jahve", sadrži pobjedonosni evanđeoski poziv:

“Hajde, dakle, da se pravdamo,” govori Jahve. “Budu l’ vam grijesi kao grimiz, pobijeljet će poput

snijega; kao purpur budu li crveni, postat će kao vuna.”

Božansko rasuđivanje, prihvaćeno vjerom, naučava da postoji očišćenje od grijeha, da je to očišćenje posve odvojeno od čovjekovih sposobnosti, zasluga, vrlina ili truda, te da je moguće samo po otkupljenju što ga je ispunio Gospodin Isus Krist, prolijevajući svoju krv na križu. Tko bi znao koliko je mnoštvo odgovorilo na poziv iz Izaije 1,18? I taj poziv još uvijek odjekuje!

Ali ako narod odbije Božji poziv i ustraje u buntovništvu, čeka ih rat i uništenje.

1,21-23 Jeruzalem više nije grad vjernosti, pravičnosti i pravde. Sad je to grad-bludnica, uočište ubojicama. Najbolje što je imao pokvarilo se, a njegovi su knezovi nitkovi. Posvuda su samo mito i nepravda.

1,24-31 Stoga će Bog iskaliti svoj gnjev na svima onima koji svojim grijehom pokazuju da su njegovi protivnici. Njegove će presude očistiti svu nečistoću i vratiti Jeruzalemu njegovu prijašnju slavu. Njegova će pravda osigurati oslobođenje onima koji se pokaju.

Božje ime, Jahve nad Vojskama, jamči neizbježnost opisanih osuda.

Ali grešnici će biti uništeni. Idolopoklonici će se stidjeti zbog svojih svetišta (hrastova i gajeva). Sami će postati "poput hrasta osušena lišća" i sasušena "gaja u kojem vode nema". Vođe (negdje u prijevodima "junak", negdje "jaki") koji se pouzdaju u vlastitu snagu bit će poput lako zapaljive kućine; zapalit će ih iskra vlastitih opakih djela.

2. Budući blagoslov kroz očišćenje (pogl. 2-4)

2,1-3 Amosov sin sada gleda dalje od tekućega kaosa ka veličanstvenom Mesijinom kraljevstvu. Tog će dana Jeruza-

lem biti utvrđen kao vjerska i politička prijestolnica svega svijeta. Poganski će narodi hodočastiti na Sion, kako bi ondje iskazali Jahvi štovanje i primili njegove poduke.

2,4 Kralj će suditi u međunarodnim pitanjima i rješavati sporove među narodima. Kao rezultat, doći će do općeg razoružanja.⁷ Sredstva, ranije trošena na streljivo, sad će se trošiti na poljoprivrednu opremu. Uvodni stihovi drugoga poglavlja slični su Knjizi proroka Miheja 4,1-3, bilo zato što ih je nadahnuo isti Sveti Duh ili zato što je jedan prorok navodio drugoga.

2,5 Veličanstvena perspektiva Kristova kraljevstva potiče Izaiju da pozove narod Judeje na trenutačno pokajanje.

2,6-9 Obraćajući se potom izravno Bogu, Izaija podsjeća na grijeh koji su odveli u propast nacije. Umjesto da se pouzda u Boga, narod se savjetovao s vračarima s istoka, pa su i sami postali gatari kao Filistejci. Sklapali su zabranjene saveze s poganima. Neposlušni Božjemu zakonu, gomilali su materijalno blago te konje i kola, pouzdajući se u njih za svoju sigurnost, umjesto u Boga. Štovali su idole koje su sami načinili. To su razlozi zbog kojih ih je Bog ponizio i zbog kojih im ne prašta. Izraz “puni istočnjačkih puteva” zgodno opisuje trenutačnu popularnost istočnjačke religije u zapadnim zemljama. (U NKJV stih 6 počinje riječima: “Jer ti si odbacio svoj narod, kuću Jakovljevu, jer su puni istočnjačkih puteva.” Slično je kod Daničića: “jer su puni zala istočnih”, dok GBV ima “puni su praznovjerja s Istoka”. – op. prev.)

2,10-11 Obraćajući se ponovno narodu, vidjelac ih upozorava da potraže sklonište od predstojećega užasa Jahvina gnjeva, koji će skršiti ohol pogled ljudi.

2,12-18 U naglome prijelazu, Izaija sad govori o Jahvinu danu – danu suda, koji će prethoditi Kristovoj vladavini. Jahve nad Vojskama pozabavit će se sva-

kom ljudskom ohološću, bilo da se radi o pojedincima (cedrovi i hrastovi), vladama (uznosite gore i uzdignuti bregovi), vojnoj sili (visoka tvrđa i tvrde zidine), ili trgovini (taršiške lađe i raskošno brodovlje⁸). Čovjekova će uznositost biti ponižena, a Jahve je jedini koji će se uzvisiti. Idoli će posve nestati.

2,19-22 Ljudi će tražiti utočište bilo gdje, samo da se mogu sakriti. Tad će biti jasno da prolazan čovjek ne zavređuje pouzdanje. Samo je Gospodin dostojan nepodijeljena pouzdanja njegova naroda.

3,1-5 Toga dana, o kojemu čitamo u stihu 2,20, Jahve će ukloniti odgovorno vodstvo o kojemu je narod ovisio. Nedostatak kruha i vode može upućivati na glad, ali ovdje kruh i voda najvjerojatnije označavaju ključne vođe, kao što ukazuju naredni stihovi. U svakom će društvenom krugu, u svakoj oblasti života, nedostajati sposobnih, zrelih vođa. Bit će to vrijeme tlačenja, bezvlašća, drskosti, bezobrazluka, nepoštovanja i neposlušnosti.

3,6-8 Ljudi će pokušati nagovoriti svoje rođake da preuzmu brigu nad “ovim rasulom”, ali oni će odbiti, budući da nemaju “ni kruha ni plašta” u svojoj kući. I za tu nesreću, kaže Izaija, nitko nije kriv do samoga naroda.

3,9-12 U stihu 9 prorok počinje s nizom od osam “jao”, dva u ovome poglavlju i šest u petome. Prvo “jao” optužuje narod za pristranost i bestidnost. Drugo ih kori za bezbožnost, ali obećava blagoslov pravednom Ostatku. Jedna od posljedica njihova grijeha bit će da će ih voditi neiskusni i nezreli ljudi (djeca, de-rani), slabi (žene) i prevaranti.

3,13-15 U ovim stihovima Jahve poziva Izrael na sud. Optužnice su podignute. On kori vladare jer su se bogatili na račun siromašnih (nesumnjivo putem mita i iznuđivanja). Budući da presuda glasi “kriv”, objavljuje se kazna.

3,16-24 A onda dolazi oštra osuda ju-dejskim ženama zbog oholosti, sugestiv-

nih manira te skupe odjeće i nakita. Lica na koja su trošile skupu kozmetiku bit će prekrivena krastama. S tijela će im biti skinut sav nakit. Umjesto da budu elegantne dame, postat će prljave izbjeglice – od njihovih će se tijela širiti smrad, opasivat će se konopcem, glave će im biti obrijane, moći će nositi samo vreće, bit će žigosane radi identifikacije.

3,25-4,1 Dodatna će nesreća biti i to što će izgubiti muževe u ratu. Muška će populacija biti desetkovana i zbog toga će se sedam žena nasrtljivo nuditi jednome čovjeku, obećavajući da će se same uzdržavati, da će se same brinuti za sebe (nečuveno u ono doba), samo da nose njegovo ime i tako izbjegnu užasnu sramotu, što znači da ne ostanu neudane i ne umru bez poroda.

4,2-6 Ostatak četvrtoga poglavlja gleda daleko naprijed ka veličanstvenom Kristovom kraljevstvu. On je taj “izdanak” (mladica, klica, plod) iz drugoga stiha, dičan i slavan. Matthew Henry komentira:

On je “izdanak Jahvin”, “čovjek... Izdanak”; to je jedno od njegovih proročkih imena: “ja ću dovesti Izdanak, Slugu svojega” (Zah 3,8; 6,12); “izdanak pravedni” (Jr 23,5; 33,15); “Isklijat će mladica iz panja Jišajeva, izdanak će izbit’ iz njegova korijena” (Iz 11,1) – na ovo se, kako neki drže, mislilo kad je nazvan Nazarećaninom (Mt 2,23). Ovdje je nazvan Jahvinim izdankom jer je zasađen njegovom silom i cvjeta na njegovu slavu. U drevnome kaldejskom parafraziranom tekstu, na ovome mjestu stoji: “Krist, ili Mesija, Gospodnji.”⁹⁹

On je također prvi “plod zemlje” u kojemu se hvali obnovljeni Izrael. Gospodin Isus će pri svome drugom dolasku uništiti nevjernike. Spašeni Židovi, koji ostanu na životu u Jeruzalemu, bit će na-

zvani “svetima”. Čišćenje iz stiha 4 provest će se putem suda, a ne po Evanđelju. Gora Sion bit će prekrivena kupolom od oblaka danju, a sjajem žarkoga ognja noću – simbolima Božjeg prisustva, brige i zaštite.

3. Kažnjavanje Izraela zbog grijeha (pogl. 5)

5,1-2 U pjesmi što je Izaija pjeva svome “dragome” (Jahvi), on nam priča o Gospodinovoj nježnoj brizi za svoj vinograd. Bog je odabrao najbolje mjesto, obradio zemlju, zasadio je plemenitom lozom, zaštitio je i pripremio tjesak (prešu), nadajući se dobrom rodu grožđa. Umjesto dobre berbe koju je očekivao (poslušnost, zahvalnost, ljubav, štovanje, služba), zatekao je smrdljivu vinjagu (neposlušnost, pobuna, idolopoklonstvo).

5,3-6 Ozlojeđen, Gospodin pita Judejce što bi još mogao učiniti za svoj vinograd, a da to već nije učinio i zašto je prinos bio tako slab. A onda objavljuje kaznu koja je već na pragu. Srušit će zaštitnu ogradu oko Judeje. Zemlja će biti napadnuta i opustošena. Vratit će se u drač i trnje i stradat će od suše. Sve ovo, dakako, odnosi na događaje koji se tek imaju dogoditi – o predstojećem sužanjstvu.

5,7 Razlog je jasan: Bog je očekivao da će u Izraelu i Judeji naći pravdu i pravičnost, ali nije našao ništa drugo osim nepravde i vapaja ugnjetenih.

5,8-10 U stihovima 8-23 imamo niz od šest “jao” koji se nastavlja iz 3. poglavlja. Ti su vapaji izgovoreni kako slijedi:

Prvo “jao”: upućeno je pohlepnim zemljoposjednicima koji nastoje držati monopol nad tržištem nekretnina, sve dok ne dođe do akutne nestašice kuća i zemlje, a oni ostanu živjeti u samotnoj raskoši. Sužanjstvo će mnoge kuće ostaviti puste, a zemlja će dati tek neznatnu količinu roda. Vinova loza, zasađena na deset rali zemlje, dat će samo dvadesetak

litaru vina. Deset mjera sjemena dat će tek jednu mjeru žita.

5,11-17 *Drugo "jao"*: upućeno je okorjelim alkoholičarima koji se opijaju od ranoga jutra do kasno u noć. Vesele se, goste i lumpuju, uopće se ne obazirući na Boga i njegova djela.

Upravo se zbog takvog nepromišljenog vladanja približava sužanjsstvo. Odlučnici u narodu, kao i mnoštvo običnoga svijeta, stradat će od gladi i žeđi te potom umrijeti. Nijedan stalež ljudi neće izbjeći poniženje. Ali Bog će se uzvisiti svojim pravednim sudom kad tuđinski beduini-pastiri budu napasali svoja stada na ruševinama Izraela. (U NKJV i izvorniku, ovaj stih glasi: "Tad će janjci pasti na svojim pašnjacima, a u ruševinama bogatih [dosl. pretilih] jest će tuđinci." Naj-sličniji je ovome Bakotić: "Jaganjci će kao na paši pasti, a propala bogata imanja tuđinci će progutati." – op. prev.)

5,18-19 *Treće "jao"*: upućeno je bestidnim lašcima i onima koji prkose Bogu, ljudima koji su vezani grijehom te za sobom vuku krivnju i kaznu. Oni izazivaju Boga da požuri s kaznom kojom im je zaprijetio.

5,20 *Četvrto "jao"*: upućeno je onima koji brišu moralne odlike te poriču razliku između dobra i zla.

5,21 *Peto "jao"*: upućeno je uobraženim ljudima kojima se ništa ne može reći.

5,22-23 *Šesto "jao"*: upućeno je sucima koji su junaci samo u piću i koji izvrću pravdu tako što primaju mito.

5,24-25 Te će bezbožnike, koji nemaju poštovanja za Božju riječ, proždrijeti oganj kazne kao što u preriji požar proždire suhu travu. Bog će se pozabaviti svojim narodom sudeći mu; učinit će da se gore tresu te da po ulicama leže razbacana trupla. Ali, ima još!

5,26-30 Bog će zazviždati Babiloncima da dođu. Pogledaj njihove trupe kako se približavaju – u vrhunskoj tjelesnoj formi, savršeno uniformirani, izvrsno na-

oružani. Konji i bojna kola približavaju se brzo poput vihora. Bacaju se na ljude i grabe ih poput lavova, a onda ih odvođe u sužanjsstvo. Mračan će to biti dan za Judeju!

B. Izajin poziv, očišćenje i poslanje (pogl. 6)

6,1 "One godine kad umrije kralj Uzija"¹⁰, Izaija je imao viziju Kralja kraljeva. Iz Evanđelja po Ivanu 12,39-41 saznajemo da je Kralj kojega je vidio bio nitko drugi do Gospodin Isus Krist. F. C. Jennings komentira:

I on, poput Ivana kad je bio na Patmosu, pada u zanos ("u Duhu") i vidi Adona (Božje ime koje opisuje Boga kao vrhovnoga Gospodara ili Vladara nad svima; a ovdje, kao u Poslancima Rimljanima 9,5, "Krista... koji je iznad svega, Bog slavljén zauvijek"), okružena veličanstvenim sjajem, kako sjedi na prijestolju koje je samo po sebi "visoko i uzvišeno" jer je "u nebu postavljeno", "i kraljevska vlast svesmir mu obuhvaća" (Ps 103,19); a ipak, dok sjedi na tom uzvišenom prijestolju, skuti njegova plašta ispunjavaju taj veličanstven hram.¹¹

6,2-5 Oko njega su stajala nebeska bića koja se zovu serafi,¹² i svaki je imao po šest krila, "četiri za izražavanje poštovanja i dva za službu". Oni su slavili Božju svetost i zahtijevali da se Božji slugе očiste prije nego što pristupe i služe mu.

Ovo je viđenje izazvalo duboko osvjeđenje o grijehu u proroku Izaiji, što ga je odvelo u ispovijed grijeha i pokajanje.

6,6-8 Nakon ispovijedi, odmah je uslijedilo očišćenje. I tek tad je Izaija čuo Jahvin poziv. Brzo se posvetio Gospodinu i tad je primio svoje poslanje.

6,9-10 Zadatak mu je bio objaviti Gospodnju riječ narodu koji će po Bož-

joj presudi biti zaslijepljen i otvrdnuloga srca zbog odbacivanja poruke. Stihovi 9 i 10 ne opisuju *cilj* Izaijine službe, nego neizbježan *ishod*. Ti su stihovi navedeni u Novome zavjetu kako bi se objasnilo Izraelovo odbacivanje Mesije. Vine piše:

Narod je toliko ustrajavao u izopačenju svoga životnog puta da je u tome otišao predaleko; više ga nije bilo moguće obratiti i iscijeliti. Čovjek može do te mjere otvrdnuti u zlu da svoje stanje učini nepopravljivim, a i to se događa po Božjoj kazni i osudi.¹³

6,11-13 Pitanje “Dokle?” znači koliko će dugo trajati Božja osuda njegova naroda. Odgovor je glasio: “Dok gradovi ne opuste i ne ostanu bez žitelja, dok kuće ne budu bez ikoga živa, i zemlja ne postane pustoš, dok Jahve daleko ne protjera ljude.” Bog će poštedjeti Ostatak (desetina), ali čak će i taj Ostatak morati proći kroz duboke nevolje. To je sveto sjeme nalik živome panju velikoga stable, koje preživljava nakon što su sva ostala stabla uništena.

C. Emanuelova knjiga (pogl. 7-12)

1. Čudesno Mesijino rođenje (pogl. 7)

7,1-2 Poglavlja 7-12 poznata su i pod nazivom Emanuelova knjiga, zbog veoma jasnih proročanstava o Kristu.

Između poglavlja 6 i 7 Izaija prelazi s Jotamove vladavine na vladavinu kralja Ahaza i nastavlja priču vezanu za događaje iz toga razdoblja. Bilo je to vrijeme kad su Sirija (u ono doba Aram) i Izrael (Efrajim) sklopili savez protiv Judeje i zaprijetili Jeruzalemu.

7,3 Izaija i njegov sin Šear Jašub¹⁴ izašli su pred kralja Ahaza “do nakraj vodovoda gornjeg ribnjaka na putu u Valjare-

vo polje.” Možda je kralj išao tamo kako bi se uvjerio da je opskrbljivanje grada vodom osigurano. Valjarevo polje bilo je mjesto na kojemu su ljudi širili svoju tek opranu odjeću da se na suncu izbijeli.

7,4-9 Gospodin preko proroka uvjerava Ahaza da se ne treba bojati. Kraljevi Sirije i Izraela (Rason i Pekah) nisu ništa drugo do dva zadimljena ugarka koja samo što se nisu ugasila. Mada ove države, udružene u savez, doista kane napasti Judeju i postaviti nekog, inače nepoznatog Tabelovog sina kao marionetskoga kralja, njihova će se nakana u velikoj mjeri izjaloviti. (Sirija i Izrael doista jesu napali Judeju, no njihov je pritisak popustio kad je uznapredovala Asirija.) Kao što je sigurno da je sirijski glavni grad-država Damask, a njegova glava Rason, tako je sigurno da će Izrael biti osvojen u roku od šezdeset i pet godina. (Vidi: 2. Kr 17, gdje je opisano ispunjenje ovoga proročanstva.) Kao što je sigurno da je izraelska prijestolnica Samarija, a njezina glava Pekah, tako je sigurno da će Ahaz biti srušen ne bude li vjerovao Gospodnjoj riječi.

7,10-13 Jahve poučava Ahaza da traži znak, na nebu ili na zemlji, da sirijsko-izraelski savez neće nadjačati i zagospodariti Judejom. Ne želeći se odreći svoga pouzdanja u Asiriju (na koju se oslanjao za zaštitu), Ahaz odbija, uz lažnu pobožnost i poniznost. Gospodinu se ne sviđa kraljev stav, bolje rečeno ljuti ga, ali ipak daje znak. Vine komentira:

Kad je Ahaz odbio zatražiti znak, Gospodin ga ipak odlučuje dati, ali onako kako on izabere i u opsegu koji će obuhvaćati okolnosti koje će uslijediti dugo iza Ahazova doba, te dovesti do kulminacije proročanstva i obećanja koja se odnose na “dom Davidov”. Ahaz i ljudi njegove sorte neće imati udjela u slavi i blagoslovima koji će pratiti ispunjenje toga znaka.¹⁵

7,14 Poput mnogih proročanstava, čini se da je i ovo imalo rano ispunjenje (u Ahazovo doba) i kasnije, potpuno ispunjenje (pri prvome Kristovom dolasku). Stih 14 neodoljivo ukazuje na Krista – Sina kojega će roditi djeвица,¹⁶ čije ime govori da je on Emanuel, Bog s nama. I ponovno navodimo Vinea:

“Evo”, “eto”, “gle” (već prema prijevodu) kod Izaije uvijek predstavlja nešto što se odnosi na buduće okolnosti. Izbor riječi *alma* (vidi bilješku 16) značajan je jer se razlikuje od riječi *betula* (djeвица koja živi kod roditelja, a kojoj brak još ne predstoji), dok *alma* označava djevojku koja je zrela i spremna za udaju.¹⁷

7,15-17 Stihovi 15 i 16 mogu se odnositi na Izaijinog drugog sina Maher Šalal Haš Baza, za kojega u Izaiji 8,18 piše da je znak. Taj će sin kojega će roditi djeвица živjeti u siromaštvu (jest će gruševinu i med; NKJV, Šarić, Martinjak), dok ne odraste do dobi kad će biti sposoban prihvatiti odgovornost. Ali prije nego što dosegne tu dob, Siriju i Izrael “ostavit će” (izvornik, NKJV, Daničić; KS, Šarić, Martinjak, Grubišić i Bakotić ovdje imaju “opustjet će”, – op. prev.) njihovi kraljevi i tako će savez kojega se Judeja bojala, propasti. No Bog će kazniti i Judeju, preko napada asirskoga kralja. Kako?

7,18-22 Bog će zazviždati muhama (Egipat) i pčelama (Asirija) i one će navaliti na Judeju. Asirija će biti Božja “najmljena britva” (st. 20) koja će donijeti stid i sramotu. Jennings primjećuje:

Jadna će biti Judeja toga dana, doista, jer će se čovjekova sveukupna imovina sastojati od jedne krave i dvije ovce, ili koze, no paša će na neobrađenoj zemlji biti tako izobilna, da će mu čak i ta tri stvorenja dati svu hranu koja mu je potrebna ili koju će zapravo moći naći.¹⁸

7,23-25 Zemlja koja je ranije davala obilnu žetvu zarast će u drač i trnje. Kako je nitko više neće obrađivati, bit će dobra samo za goveda i ovce.

2. Veličanstvena Mesijina zemlja (poglv. 8-10)

8,1-4 Gospodin poučava Izaiju da na ploči napiše jasnim slovima “Maher Šalal Haš Baz” te da za svjedoke uzme “svećenika Uriju i Zahariju, sina Berekjina”, koji će kasnije potvrditi tu poruku. Maher Šalal Haš Baz znači “brz grabež – hitar plijen” (ili “brzo plijeni, hitro grabi” prema NKJV; navod iz Šarićeva prijevoda – op. prev.) i upućuje na uništenje Sirije i Izraela koje će izvršiti Asirija. Jahve tumači značenje tih riječi kad zapovijeda Izaiji da tim imenom nazove svoga sina.

8,5-10 Jahve je imao obećanje i za Izrael. Budući da je narod Sjevernoga kraljevstva odbacio “mirne tekućice Šiloaha”, poplaviti će ih Eufkrat. Šiloah (nazvan “Silo” odnosno “Siloam”, u Evanđelju po Ivanu 9,7) bio je tajni vodovod izvan Jeruzalema koji je opskrbljivao grad vodom, a ovdje je upotrijebljen kao simbol Božje milostive riječi ili pouzdanja u Gospodina. Eufkrat simbolizira Asiriju koja će osvojiti Izrael i Siriju. Napast će i Judeju i raširiti se preko cijele Emanuelove zemlje, ali ne s potpunim uspjehom – popet će se samo do grla. Judini će neprijatelji naposljetku biti smrvljeni, unatoč njihovim planovima i pripremanjima.

8,11-15 Jahve je opomenuo Izaiju da se ne boji čega se boji narod, da mu se ne pridružuje u strahovanju od urote koja se kuje protiv njih, nego da se pouzda samo u Gospodina. On će biti svetište svima koji se pouzdaju u njega, ali kamen spoticanja svima drugima (u izvorniku i NKJV prvi dio stiha 14 glasi: “On će biti kao svetište, ali i kamen spoticanja i sti-

jena sablazni”; slično prevode Bakotić i Daničić – op. prev.).

8,16-18 Izaija zapovijeda da vjerni učenici pohrane Gospodnju riječ dok povijest ne zabilježi njezino ispunjenje. Prorok će čekati Jahvu koji se sada udaljuje od svoga naroda i uzdat će se u njega. Izaija (*Jahve spašava*), Šear Jašub (*Ostatak će se vratiti*) i Maher Šalal Haš Baz (*brz grabež – hitar plijen*), već su samim svojim imenima znaci i znamenja Božje konačne milosti prema Izraelu i osude njegovih neprijatelja.

8,19 Prorok upozorava svoj narod na one koji zagovaraju savjetovanje s vračarima i gatarima (s onima koji zazivaju duhove i proriču budućnost). Ljudi se trebaju obratiti živome Bogu, ne trebaju se za žive raspitivati kod mrtvih. Današnja privrženost okultizmu nije nešto novo:

Pred svaku veliku krizu ljudskoga stanja dolazilo je do eksplozije spiritizma. Tako je bilo i u Judeji i Izraelu pred sužanjstvo. Tako je bilo i u vrijeme Kristova utjelovljenja i iskupljujuće smrti. Tako je i danas. Bog je dao sve što je potrebno za naše vodstvo i duhovne potrebe, a sve to se nalazi u Pismu istine (2. Tim 3,16-17).¹⁹

8,20-22 Svi učitelji moraju biti provjeravani prema Božjoj riječi. Ne slaže li se njihovo učenje s Pismom, “zoru neće dočekati”. Svi koji na taj način budu zavedeni lutat će zemljom, potlačeni i gladni, proklinjući svoga Boga i svoga kralja zbog stanja u kojemu su se našli. Gledat će i ka nebu i po zemlji tražeći olakšanje, ali neće naći ništa osim mraka, strave, tmine i tjeskobe.

9,1-5 (8,23-9,4) Sada nas prorok prebacuje u doba dolaska Mesije. Sjeverni teritorij Izraela, zvan Naftalijeva zemlja, koji su osvajači osramotili, bit će proslavljen. (“Poganska Galileja” bila je Spasitelj dom u vrijeme njegova djetinjstva i mje-

sto na kojemu je proveo dio svoje javne službe.) Prvi je Kristov dolazak donio svjetlost Galileji. Njegov drugi dolazak donijet će radost narodu i stati na kraj ropstvu i ratu.

9,6 (9,5) Prvi je Kristov dolazak opisan u stihu 6a (5a): “Jer, dijete nam se rodilo, sina dobismo.” Prvi dio ove rečenice govori o njegovoj ljudskoj prirodi, a drugi o božanskoj. Sljedeći dio stiha (u izvorniku i NKJV ovaj dio stiha glasi: “ime će mu biti: Divni, Savjetnik, Bog silni, Otac vječni, Knez mira” – navod uzet iz Bakotićeva prijevoda – op. prev.) govori o njegovu drugom dolasku:

“na plećima mu je vlast” – vladat će kao Kralj kraljeva i Gospodar gospodara. Preostali dio stiha opisuje njegov *osobni* sjaj i slavu:

“ime će mu biti: Divni” – *ovo je ime imenica*, a ne pridjev, i govori o njegovoj Osobi i djelu.

“Savjetnik” – mudrost u vladanju.

“Bog silni” – svemoguć, vrhovni vladar.

“Otac vječni” – ili bolje Otac (ili “Izvor”) vječnosti. Vječan sâm po sebi, on daje vječni život onima koji vjeruju u njega. Vine komentira: “Ovdje imamo dvostruko otkrivenje: (1) On prebiva u vječnosti i posjeduje je (57,15); (2) On je otac pun ljubavi, nježan, suosjećajan i svemudar; brine za svoju djecu, poučava ih, usmjerava i skrbi za njih.”²⁰

“Knez mira” (*Sar-Šalôm*) – Onaj koji će na kraju donijeti mir ovome nemirmom svijetu.

9,7 (9,6) Njegova će se vlast prostirati

nadaleko; bit će mirna i beskonačna. Sjediti će na Davidovu prijestolju i vladati u pravu i pravednosti. Kako će se sve to ostvariti? To će učiniti Gospodnja revna brig a za njegov narod.

9,8-12 ^(9,7-11) I ponovno se prorok vraća na grmljavinu osude te dijeli svoju poruku na četiri kitice, od kojih svaka završava refrenom: “Na sve to gnjev se njegov neće smiriti, ruka će mu ostati ispružena.” (st. 12, 17, 21 ^(11, 16, 20) i 10,4).

Izrael se zbog prošle kazne nije pokolebao, nego “naduta i ohola srca” prijeti da će sad graditi slavnije nego ikad. Ali Gospodin im daje tvrd u riječ da će ih napasti Sirija (Aram) s istoka i Filistejci sa zapada.

9,13-17 ^(9,12-16) Dalje ih upozorava na veliko uništenje stanovništva, od poštovanog starješine do proroka koji naučava laži. Kako bezbožnost prevladava, Gospodnji se gnjev neće smiriti, a njegova će ruka ostati ispružena – u osudi, a ne u milosti.

9,18-21 ^(9,17-20) Zemlju će zbog sveopće bezbožnosti progutati oganj građanskoga rata, bezvlašća, gladi, pljačke i kanibalizma.

10,1-4 Jao onim vladarima koji pljačkaju sirote, tlače uboge i pišu nepravedne propise. Kad se spusti Božja osuda, izgubit će sve bogatstvo što su ga stekli mitom, iznuđivanjem i korupcijom.

10,5-11 Bog će upotrijebiti Asira (Asiriju) da kazni Judu. Ali Asir ima veće planove od toga! *Njegov je cilj* izgraditi svjetsku imperiju kroz osvajanje. Hvali se da su svi njegovi knezovi (zapovjednici) kraljevi, da gradovi što stoje na njegovu putu nisu ništa veći od onih koje je već zauzeo, te da se idoli Izraela i Judeje ne mogu usporediti s idolima kraljevstava koja je već osvojio, kao ni s njim samim.

10,12-19 Bog će kazniti oholost i drskost asirskoga kralja. Ovaj potonji sav svoj uspjeh pripisuje vlastitoj snazi i mudrosti. Šiba i štap u Gospodnjim rukama

neće se hvaliti povrh ruku koje ih drže. Strašna će nesreća udariti na asirske krepke (riječ doslovce znači “gojazne”, “pretili”, ali figurativno i “snažne”, “jake”) ratnike, koji se nazivaju još i njegovom (kraljevom) slavom i krasotom njegovih šuma i voćnjaka (vrtova, njiva). “Svjetlost Izraelova” jest Gospodin, a “drač njegov i trnje njegovo” jesu asirske čete. Preživjelih među tom vojskom bit će tako malo da će ih i dijete moći izbrojiti.

10,20-23 “U onaj dan: Ostatak Izraelov i preživjeli iz kuće Jakovljeve neće se više oslanjati” na Asiriju, kao što je to činio Ahaz, “već će se iskreno oslanjati na Jahvu”. Veći dio ovoga proročanstva gleda daleko naprijed, na vrijeme drugoga Kristovog dolaska.

10,24-27 Iako će asirski kralj krenuti na Jeruzalem sa sjevera, judejski se narod ne smije bojati jer će Jahve nad Vojskama intervenirati kao što je učinio protiv Midjanaca i Egipćana, i Judeja će biti oslobođena straha od asirske nadmoći.

10,28-34 U spomenutim gradovima vidimo jasan grafički prikaz kretanja asirskih trupa. Kako se osvajači približavaju, posvuda siju paniku i narod bježi. Konačno se vide kako se primiču “Brijeju jeruzalemskom”. Tad nastupa Jahve i uništava vojsku, časnike i ljude, baš kao da siječe šumu.

3. Mesijino tisućgodišnje kraljevstvo (poglv. 11-12)

11,1 Izaija 11 spada među najljepše tekstove koji govore o Kristovu tisućgodišnjem kraljevstvu, kako u Starom, tako i u Novom zavjetu. U jednom od brzih prijelaza, inače vrlo čestom kod proroka, Izaija nas sad prenosi u vrijeme drugoga Kristova dolaska.

Prvo vidimo podrijetlo Davidova Sina. Predstavljen je kao “mladica iz panja Jišajeva”²¹, a Jišaj je, kao što znamo, bio Davidov otac (1. Sam 17,12).

11,2 Mesijino pomazanje Jahvinim duhom izraženo je u tri para duhovnih svojstava. W. E. Vine objašnjava ta svojstva jasno i sažeto:

Prvo, “duh mudrosti i umnosti (razuma)”, odnosi se na snagu uma: mudrost raspoznaje prirodu stvari, a razum raspoznaje razliku među njima. Drugo, “duh savjeta i jakosti”, odnosi se na praktično djelovanje: savjet predstavlja sposobnost za donošenje ispravnih zaključaka, a jakost znači da postoji moć da se ti zaključci provedu u djelo. Treći par, “duh znanja i straha Gospodnjeg”, odnosi se na zajedništvo s Jahvom; znanje ovdje ima značenje Jahvina znanja (oba dijela ovoga para idu uz genitiv, a znači “Jahvino znanje, Jahvin strah”). Sâm je Krist rekao: “Vi ga ne poznajete (*ginōskō*, to jest, niste ga ni počeli upoznavati), a ja ga poznajem (*oido*, to jest, ja ga poznajem neposredno i potpuno)”, Ivan 8,55.²²

11,3-5 Potom je veličanstvenim poetskim jezikom opisana apsolutna pravičnost Kristove vladavine, a nakon toga i kazna koju će izvršiti nad bezbožnicima, te njegova osobna pravednost, kao i njegova vladavina mira i sigurnosti.

11,6-9a Čak će se i divlje zvijeri pokoriti Mesijinoj vladavini i tako učiniti mogućim da se “nad rupom gujinom igra dojenče”.²³

11,9b Jedno od najslavnijih obećanja u cijelom Svetom pismu nalazimo u drugome dijelu stiha 9, gdje se navodi što je razlog idelanim uvjetima za život tijekom Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva.

“Zemlja će se ispuniti spoznajom Jahvinom
kao što se vodom pune mora.”

11,10-16 Mesija će biti stijeg koji privlači pogane k sebi, a njegovo će prebi-

valište (sjedište njegove vlasti) biti slavno. Tad će Gospodin ponovno okupiti Ostatak svoga naroda sa sve četiri strane svijeta. Juda i Izrael (Efrajim) živjet će zajedno u miru i pokorit će svoje neprijatelje – Filistejce, Edomce, Moapce i Amonce. Zaljev egipatskog mora (izvornik, NKJV; Šarić, Martinjak: “morski jezik Egipta”; znači “Crveno more”) presušit će, a velika rijeka (Eufrat) bit će razbijena, pa samim tim i smanjena na sedam potoka, kako bi se Židovi mogli vratiti u zemlju. Asiriju i Izrael povezivat će cesta, kako bi se olakšao povratak sa sjevera.

12,1-6 Tog radosnog dana kad nastane Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo, Izrael će pjevati Jahvi hvalospjeve i pjesme pouzdanja. Spašeni će Ostatak radosno gasiti žed crpeći vodu iz izvora spasenja. Izraelska će pjesma biti i pjesma objave, pjesma Božjih misionara narodima, s pozivom da dođu Kristu i kod njega potraže ispunjenje svojih potreba.

D. Sud nad narodima (pogl. 13-24)

1. Sud nad Babilonom (13,1-14,23)

13,1-5 Narednih jedanaest poglavlja sadrže proročanstva protiv poganskih naroda. Prvi je Babilon, svjetska sila koja je slomila Asiriju (oko 609. godi. pr. Kr.). U poglavlju 13 vidimo Babilon kojega su osvojili Medijci i Perzijanci (539. god. pr. Kr.). Međutim, neka proročanstva gledaju dalje od tog događaja na konačno uništenje Babilona, na kraju razdoblja velike nevolje (Otkrivenje, poglavlja 17 i 18).

Bog okuplja medo-perzijsku vojsku (“Zapovijed dadoh svetim svojim ratnicima”) da uđu na “vrata kneževska” (grad Babilon) te da unište cijelu zemlju.

13,6-13 Potom je opisan užas nesreće koja će uslijediti – strava i bolovi, užasan poremećaj među nebeskim tijelima i stra-

hovitvo smanjenje broja stanovnika. Dio proročanstva iz ovih stihova gleda dalje od medo-perzijske pobjede nad Babilonom, ka "Jahvinu danu" koji će utjecati na cijeli svijet i koji će zapravo uključivati i kataklizmu na nebesima.

13,14-22 Iz Babilona će stanovništvo masovno odlaziti, jer će se stranci vraćati u svoje zemlje. Oni koji ostanu pretrpjet će neopisivu okrutnost. Proročanstvo zabilježeno u stihovima 19-22 djelomice se ispunilo²⁴, no njegovo se potpuno ispunjenje tek ima dogoditi.

Postoje određene poteškoće u vezi s proročanstvima o uništenju Babilona, kako grada, tako i same zemlje (Iz 13,6-22; 14,4-23; 21,2-9; 47,1-11; Jr 25,12-14; 50; 51). Na primjer, osvajanje grada od strane Medijaca (Iz 13,17) 539. god. pr. Kr., nije za posljedicu imalo uništenje slično onome u Sodomi i Gomori (Iz 13,19); nije ostavilo grad zauvijek nenastanjenim (Iz 13,20-22); nije ga izvršio narod sa sjevera – Medo-Perzija je bila na istoku – (Jr 50,3); nije za posljedicu imalo da Izrael, ili nešto više od ostatka Judeje, traži Gospodina ili da se vrati na Sion (Jr 50,4-5); i nije uključivalo rušenje zidova i spaljivanje gradskih vrata (Jr 51,58).

Što nam je činiti kad naidemo na poteškoće poput ovih? Prije svega, trebamo ponovno potvrditi potpuno pouzdanje u Božju riječ. Ako postoje bilo kakve poteškoće, to je zbog našega nedostatka znanja. Osim toga, imajmo na umu da su proroci često znali spojiti neposrednu i daleku budućnost, a da ne ukazu uvijek na vremensku razliku. Drugim riječima, proročanstva mogu imati lokalno, djelomično ispunjenje, kao i daleko, potpuno ispunjenje. Takav je slučaj i s Babilonom. Nisu se sva proročanstva ispunila. Neka još uvijek čekaju na ispunjenje negdje u budućnosti.

Babilon je određen da odigra istaknutu ulogu u vrijeme velike nevolje. Ali nje-

gova je konačna sudbina već oslikana živim bojama u Otkrivenju 17 i 18. Prije drugoga Kristovog dolaska sva će se proročanstva o uništenju Babilona potpuno ispuniti. Ono što je nama danas nejasno, bit će kristalno jasno onima koji budu živjeli u to vrijeme.

14,1-2 Jahve će u svojoj milosti obnoviti Izrael i vratiti ga u njegovu zemlju. Poganski će narodi pomagati pri tom povratku i živjet će u miru s Božjim narodom. Oni koji su nekoć gospodarili nad Izraelcima sad će biti njihovi sluge.

"Jakov" i "dom Izraelov" predstavlja Židove u sužanjstvu u Babilonu. To što stoji da će Gospodin "opet izabrati Izraela", znači da će ih osloboditi iz zemlje u kojoj su bili u sužanjstvu te da će ih ponovno nastaniti u njihovoj zemlji. Došljaci (ili stranci) koji će se priključiti Jakovljevu domu jesu obraćenici iz Babilona. Narodi za koje se kaže da će "doći po njih" (dosl. "uzeti ih") i "odvesti ih u njihov kraj" bili su ljudi iz ljubazne Kirove potpore, kao i drugi koji su Židovima pomogli pri povratku.

14,3-11 Slobodan od progona i teškoga ropstva, Izrael će zapjevati rugalicu babilonskom kralju. Jahve je slomio njegovu silu i završio njegovu tiraniju. Sad se zemlja raduje – raduju se čak i šume koje više neće biti ogoljene, jer ih njegova vojska neće više sjeći. Najzad je došao mir! Tu su i stanovnici Šeola, došli su ga pozdraviti, oduševljeni što je i on lišen vlasti. Slava i raskoš babilonskoga kralja sad su prošlost. Dvorska je glazba utihnula. Njegov je ležaj trulež, a pokrivač su mu crvi.

14,12-17 Kako se rugalica nastavlja, čini se da se tema širi s pada babilonskoga kralja na pad onoga koji ga je nadahnjivao, na sotonu (Lucifer²⁵) osobno. Rylie piše da je ovo "očigledno navod o sotonu, zbog Kristova sličnog opisa (Lk 10,18) i zbog neprikladnih izraza zabilježenih u Izaiji 14,13-14 koji ne mogu po-

tjecati ni sa čijih usana osim sa sotoninih (usp. 1. Tim 3,6).²⁶ Budući da je taj svjetloša, zorin sin, oholo uzdigao svoju volju iznad Božje, bio je zbačen s neba. Stihovi 13 i 14 bilježe zglasno sotonino “ja ću”, dok prkosi Bogu. Naposljetku će biti srušen u Podzemlje (Šeol) i bit će predmetom zaprepaštenja. Stanovnici Šeola će se čuditi kako je netko tko je imao takvu moć pao tako nisko.

14,18-21 Vraćajući se babilonskome kralju, rugalica spominje da će ovaj biti lišen pristojnoga ukopa, dok većina drugih kraljeva počiva u veličanstvenim grobnicama. On pak neće imati spomenika, a kraljevska će loza (njegova djeca) biti odsječena.

14,22-23 Stanovništvo grada Babilona svest će se na vrlo malen broj, jer će biti pometeno Božjom zatorničkom metlom.

2. Sud nad Asirijom (14,24-27)

Tema se sada premješta na uništenje Asirije koja je u to vrijeme imala vlast nad Babilonom. Asirska će vojska biti zgažena na izraelskim gorama.²⁷ Potpuno ispunjenje ovoga proročanstva dogodit će se u vrijeme velike nevolje, kad bude poražen kralj sa sjevera koji će pokušati pomesti Emanuelovu zemlju.

3. Sud nad Filistejom (14,28-32)

14,28-31 Filisteja se ne treba radovati smrti kralja Ahaza, Uzijinog unuka (ovdje nazvanog “štapom”) koji je udarao Filistejce (2. Ljet 26,6-7). Drugi potomak, Ezekija, napast će ih kao ljutica i kao krilati, ognjeni zmaj (vidi: 2. Kr 18,8). Tad će Božji siromasi i ubogi biti sigurni, ali će Gospodin kazniti Filisteju glađu, a one koji prežive glad pobit će. Asirski će napad doći sa sjevera kao oblak dima. Božji će narod, međutim, biti siguran u Jeruzalemu.

14,32 Upita li neki poganski glasnik

što se događa, bit će mu rečeno da Jahve ispunjava svoja obećanja dana Sionu i štiti stanovnike Jeruzalema.

4. Sud nad Moabom (pogl. 15-16)

15,1-7 Izaija pjeva rječitu tužaljku o propasti Moaba. Njegova dva snažno utvrđena grada, Ar i Kir, iznenada su uništeni. Gradovi i sela uronili su u žalost. Čak je i Izaija ganut i osjeća sućut prema izbjeglicama koje bježe iz zemlje i poput bujice teku preko granice, spasavajući svu imovinu koju mogu ponijeti. Zemlja se pretvorila u pustinju.

15,8-9 Jauk se razliježe sve do granica Moaba. Ime grada Dibon (*zanesenost, čežnja, žalost*) iz stiha 2, postaje Dimon u stihu 9 – možda se radi o igri riječi, budući da Dimon sliči hebrejskoj riječi *dām* (*krv*). U skladu s tim: “Vode dimonske krvi su pune.” Čak će i one koji pobjegnu progoniti lav.

16,1-2 Opis pustošenja Moaba nastavlja se i u poglavlju 16. Moapcima koji su pobjegli u Selu (Petra, prijestolnica Edoma; drugi naziv je Stijena) tražeći utočište, savjetuje se da vladaru zemlje (judejskome kralju), na goru Kéeri sionske (Jeruzalem) pošalju u danak jaganjce, kao što su ih prije slali u Samariju (2. Kr 3,4). Narod je bio preplašen i uznemireno su raspravljali o svojoj predstojećoj propasti.

16,3-5 Gospodin savjetuje Moapce da sakriju njegove prognane Židove (stih 4 u izvorniku i NKJV počinje: “Neka kod tebe borave istjerani moji, Moabe” – navod iz Daničićeva prijevoda), da usred podneva načine za njih sjenu kao da je noć, te da im pruže utočište i sigurnost. Pustošnik, tlačitelj i ugnjetač nestat će, a Gospodin će vladati na Davidovu prijestolju u milosti, istini (vjernosti), pravdi i pravednosti.

16,6-12 Moabovu je propast izazvala njegova nadmenost, oholost i uznositost.

U zemlji vlada sveopća žalost. Plodna su hešbonska polja ogoljena, a bujni trsovi Sibme uništeni. Ponovno i sâm prorok tu-guje nad ruševinama. Kad se Moab moli svojim idolima, pomoć ne dolazi.

16,13-14 Svome prethodnom proročanstvu o propasti Moaba Bog dodaje informaciju da će se to dogoditi “za tri godine, godine najamničke”, što znači ni minutu dulje od utvrđena vremena.

5. Sud nad Damaskom (pogl. 17)

17,1-3 Treće proročanstvo pretkazuje da će Damask, glavni grad-država u Siriji, kao i obližnji mali gradovi (satelitski gradovi), postati hrpa ruševina. Zbog savezništva sa Sirijom, Efrajim (Izrael) će dijeliti istu sudbinu sloma i propasti. Njemu će se oduzeti obrana, Damasku kraljevstvo, a preživjelim Sirijcima (Aram) njihova slava. Damask je uništila asirska vojska 732. god. pr. Kr., a Samarija je pala deset godina kasnije.

17,4-6 Na dan svoga suda Izrael će biti osramoćen i svladan glađu. Smanjit će se i opasti kao požnjevena polja u refajimskoj dolini – preživjet će samo malen ostatak.

17,7-11 Potom će se narod okrenuti istinitom, živom Bogu, svom Stvoritelju i Svecu Izraelovu, i odreći se svega što ima veze s idolopoklonstvom. Utvrđeni će gradovi biti pusti, kao što su bili hivijski i amorejski gradovi nakon što su Izraelci krenuli na njih i osvojili ih. A zašto će se sve to dogoditi? Zato što je Božji narod zaboravio svoga Boga i okrenuo se pre-šađivanju stranih mladica (“loze”, “sad-nica”), što znači da se okrenuo stranim savezima, religijama i običajima. Žetva će biti katastrofalna.

17,12-14 Od stiha 12 i dalje kroz osamnaesto poglavlje imamo kratak interludij s dva stavka, od kojih svaki počinje s “jao”. Prvi stavak oslikava poganske narode koji stupaju protiv Izraela uz stra-

hovitu buku suvremenoga ratovanja. Ali Gospodin ih iznenada vraća natrag, a s Izraela se prijatnja podiže preko noći, kao što je bilo i s uništenjem asirske vojske.

6. Sud nad neimenovanim zemljama u Africi (pogl. 18)

Ovo nije “jao”,²⁸ nego “hej!” “oh!” “haj-de!” “evo!” i predstavlja poziv neimenovanome prijateljskom narodu koji šalje glasnike Izraelcima (st. 2 i 7). Izraz “u sjeni krila koja zuje” (NKJV; slično je kod Daničića i GBV) može nagovještavati želju da se zaštiti židovski narod.

U isto će vrijeme drugi poganski narodi pljačkati Božji narod, dok će on to mirno gledati. No Bog će ih naposljetku uništiti, a njihova će trupla ostaviti gorskim grabljivcima i zemaljskim zvjerima.

Tad će Izrael doći na goru Sion kao dar Jahvi nad Vojskama. Stih 7 može se prevesti “Tad će se donijeti dar Jahvi nad vojskama – narod rasijan i oplijenjen” (JND; izraz “rasijan i oplijenjen” rabi još KJV, te Daničić i GBV), umjesto “Tad će se donijeti dar Jahvi nad vojskama *od naroda* rasijanog i oplijenjenog”. Ovaj stih govori o obnovi Izraela pri drugome Kristovom dolasku.

7. Sud nad Egiptom (poglv. 19-20)

19,1-3 Kad se Jahve spusti na Egipat da mu sudi, egipatski će idoli drhtati, a narod će se uspaničiti. Buknut će građanski rat, a najbolji će se umovi iz vlasti uzalud obraćati za pomoć idolima i pribjegavati raznim oblicima spiritizma (vračari).

19,4-10 Egiptom će vladati okrutan tiranin. Strašna će suša isušiti svu vodu iz zemlje, te će propasti svi usjevi i žetve neće uopće biti, ribarska će industrija posve nestati, tvornice tekstila će se zatvoriti, a sve će to donijeti propast u sve segmente društva; upropašćen će biti sav narod, kako vođe, tako i obični ljudi.

19,11-15 Najbolji faraonovi savjetnici, koji su živjeli u Soanu i Nofu (drevni Memfis), neće imati mudrosti da izađu na kraj s tom situacijom. Zapravo su njihovi savjeti donijeli nesreću na Egipat, tako da je situacija sada beznačajna.

Proročanstvo iz prvih petnaest stihoa već se ispunilo. Nakon smrti Tihake (ili Taharke), koji je vladao Egiptom u vrijeme Izaijina proročanstva, zemlju su počeli razdirati građanska nesloga i neredi. Egipat je podijeljen na dvanaest kraljevstava i sva su bila potčinjena Asiriji. Zemlja je konačno ponovno ujedinjena pod Psamtikom (ili Psametik), “okrutnim gospodarom” iz stiha 4. Ostatak proročanstva iz ovoga poglavlja još se nije ispunio.

19,16-17 Kad Bog zamahne svojom pesnicom, narod će drhtati od straha. Već i na samo spominjanje Jude, Egipćanima će srce sići u pete.

19,18-20 Ali i egipatskoj je zemlji obećana obnova. Pet će gradova postati centri štovanja Jahve, uključujući i Ir Hehres (Heliopolis, *grad Sunca*; Aheres), zvan još i “grad uništenja” (izvornik, NKJV; Martinjak, Dretar). “U onaj će dan biti žrtvenik Jahvin usred zemlje egipatske i stup posvećen Jahvi blizu granice njegove”, a taj će žrtvenik, kao i stup, svjedočiti o Gospodinu. Josip Flavije kaže da se proročanstvo iz stiha 19 ispunilo prve godine pr. Kr., kad je Onias, veliki svećenik, bježeći iz Jeruzalema dobio dopuštenje da sagradi žrtvenik u Egiptu. No potpuno je značenje ovoga proročanstva nedvojbeno milenijsko.

19,21-22 Božji će sud nad Egiptom dovesti do obraćenja egipatskoga naroda i oni će početi štovati Jahvu.

19,23 Od Egipta (preko Izraela) do Asirije vodit će cesta, a prolaz preko nje bit će neograničen. Narodi će se ujediniti u štovanju Jahve.

19,24-25 Tad će Izrael biti “treći s Egiptom i Asirijom”, što znači da će to

troje biti u savezu, te da će uživati blagoslove Kristova kraljevstva. Obrati pozornost na ponavljanje izraza “u onaj dan” (st. 16, 18, 19, 21, 23, 24).

20,1-6 Tartan, vrhovni vojskovođa asirskoga kralja Sargona, osvojio je 711. god. pr. Kr. filistejski grad Ašdod. U to je vrijeme Jahve rekao Izaiji da se skine i hoda naokolo gol (oskudno obučen – ne posve gol) i bos, kao znak i znamenje trogodišnjega poniženja koje će doći na Egipat i Kuš (Etiopija) kad ih osvoji Asirija. Tad će judejski narod uvidjeti svu glupost pouzdanja u Egipat kao svoju zaštitu od Asirije. (Neki bibličari smatraju da se stihovi 5 i 6 odnose na Filistejce, ili na Judu i Filistejce zajedno, to jest na cijelu Palestinu.)²⁹

8. Sud nad Babilonom (21,1-10)

21,1-4 Tri proročanstva u poglavlju 21 donose loše vijesti Babilonu, Edomu i Arabiji.

Primorska pustinja, odnosno pustinja na moru, jest Babilon, tj., onaj dio Babilona koji se naslanjao na Perzijski zaljev. Uništenje će uz strahovitu huku doći na njega, kao što vihori dolaze iz pustinje. Budući da još uvijek pljačka i pustoši, srušit će ga Perzija (Elam) i Medija. Babilon više neće dovoditi do toga da drugi ljudi, poput židovskih sužanja, stenju i uzdišu. Viđenje je tako strašno da kod Izaije izaziva oštru bol.

21,5 Dok se vladari goste i banče u tobožnjoj sigurnosti, iznenada odjekuje poziv na oružje (“Ustajte, knezovi, mažite štit!”). Navod se, dakako, odnosi na Baltazarovu gozbu (Dn 5).

21,6-10 Gospodin nalaže Izaiji da postavi stražara koji će opisati horde što jurišaju na njih, osobito bezbrojne konjičke jedinice. Nakon što je čekao danju i noću, stražar izvještava da nadiru jahači u parovima. Ovo može nagovještavati združeni napad Medijaca i Perzijanaca. A

onda, povikavši kao lav (st. 8 – izvornik, NKJV; Bakotić, Daničić), stražar objavljuje pad Babilona i njegove idolopokloničke religije. Ta je objava poruka utjehe Izraelu, narodu kojega je Babilon rešetao i vijao kao što se vije žito. Dobro je sjetiti se da je ovo proročanstvo dano oko dvije stotine godina prije pada Babilona.

I mi možemo biti stražari za Božje kraljevstvo:

Stražar je onaj tko stoji u Božjem savjetu, zna što dolazi i pazi na taj događaj. Prema tome, onaj tko iz dovršenog Pisma sazna što je Bog pretkazao, prepoznajući njegove nakane, ne spekulativnim tumačenjima nego uspoređivanjem tekstova unutar Svetoga pisma i prihvaćanjem onoga što je u njima jasno, kadar je upozoriti i potaći druge. On stoji na kuli stražari (stih 7) u zajedništvu s Bogom.³⁰

9. Sud nad Dumom (Edom) (21,11-12)

Duma je Idumeja, ili Edom. Jedan zabrinuti Edomac pita stražara koliko je odmakla noć, to jest, je li asirska prijetnja skoro gotova. Odgovor glasi:

Završit će se noć vašeg sadašnjeg nemira i svanut će novi dan, ali uskoro će ponovno pasti noć. Tražite li utješan odgovor na svoja pitanja puna zebnje, prvo se morate “vratiti”, što je riječ koja također znači “pokajati se”. Tek tad će odgovor biti taj kojemu se nadate; proći će noć vašega stradanja i svanut će vam nova blistava zora oslobođenja.³¹

10. Sud nad Arabijom (21,13-17)

Nesreća čeka i Arabiju. Karavane će se od asirske vojske skrivati (počivati, noćivati) u šumi (šikarama), a oni koji po-

bjegnu od pokolja stradat će od žestoke gladi i žeđi. Jahve je odredio da arapska slava nestane za godinu dana, a samo će nekolicina njezinih čuvenih ratnika preživjeti. Izraz “godina nadničarska” znači jedna godina i ni dana dulje.

11. Sud nad Jeruzalemom (pogl. 22)

22,1-5 “Dolina viđenja” odnosi se na Jeruzalem (vidi stihove 9-11). Grad je pod opsadom. Narod se gura po krovovima da vidi neprijatelja na vratima. Ulice nekoć veselog, bučnog grada, sada su posute razbacanim truplima žrtava pošasti. Vladari i ostatak naroda pokušavaju pobjeći, ali su zarobljeni bez borbe. Sâm Izaija je neutješan dok promatra presudu kojom je Bog zaprijetio Jeruzalemu.

22,6-11 Elam i Kir su južne i sjeverne jedinice babilonske vojske. Njihova bojna kola i konjica ispunjavaju doline koje okružuju grad. Židovi razrađuju planove koji će im pomoći da izdrže opsadu. Pretražuju skladište oružja (“Šumska kuća”), ruše kuće da dođu do kamenja kako bi popravili zid, pokušavaju načiniti improvizirano spremište za vodu. Čine sve osim da pogledaju na svoga Tvorca koji im je odredio tu nesreću i odavno je smislio.

22,12-14 U vrijeme kad ih je Jahve pozivao na pokajanje živjeli su raskalašno i bešćutno. To im nikad neće biti oprošteno.

22,15-19 Šibna, upravitelj na Ezekijinu dvoru, priprema sebi okićenu grobnicu. Bog mu po Izaiji poručuje da je njegov trud uzaludan. Gospodin će ga baciti u ropstvo kao krpenu loptu i umrijet će u tuđoj zemlji, tako da će se zasigurno dugo pamtit. Možda je Šibna bio vođa grupe koja je zagovarala savez s Egiptom.

22,20-24 Nakon što Šibna bude smijenjen, njegovo će mjesto zauzeti Elijakim (*Bog će utvrditi*). Kao slika Gospodina

Isusa, Elijakim će biti odgovoran i samilostan vladar s punim ovlastima. Njemu će se dati “ključ od kuće Davidove”³², što znači da će nadgledati kraljevske odaje i birati sluge u kraljevskome domu. (U Otkrivenju 3,7, za Gospodina Isusa se kaže da ima ključ od Davidove kuće.) Elijakim će biti čvrsto utvrđen na svome položaju i imat će punu vlast u okviru svoje službe.

22,25 Budući da je Elijakim sasvim jasno taj “klin zabijen na tvrdu mjestu” (st. 23a), njegovo uklanjanje i pad možda upućuju na sužanjstvo Judina doma, kojega je on bio predstavnik.

12. Sud nad Tirom (pogl. 23)

23,1-5 Na povratku iz Taršiša (ovdje vjerojatno znači Španjolska), kad su bili kod Cipra (heb. *Kitim*), pomorci iz Tira primaju vijest da je njihov grad pao. Kako su im kuće bile uništene i nisu se imali gdje vratiti (izvornik, dosl: “bez luke”), jaukali su od užasa. (U izvorniku i NKJV prvi stih glasi: “Jaučite, lađe taršiške, jer vlada opustošenje. Nema kuće, nema više povratka kući, iz zemlje Kitimâ došla im je vijest.” – navod uzet iz Šarićeva prijevoda – op. prev.) Sidonski trgovci zapanjeni sjede u tišini dok se prisjećaju kako su njihovi susjedi iz Tira plovili preko mora i donosili žito s gornjeg toka Nila (iz Šihora), te kako su bili tržnica narodima (u izvorniku i NKJV u stihu 3 stoji: “I na velikim vodama [dopremao je] žito iz Šihora; žetva Rijeke njegov je prihod. I on je bio tržnica narodima.” Slično imaju Šarić, Martinjak, Bakotić i Daničić – op. prev.) Sidon, matični grad Tira, stidi se dok valovi udaraju o tirske ruševine i čini se kao da odjekuju tužaljkom kojom grad oplakuje svoju sudbinu. Sve je izgledalo kao da Tir nikad nije imao djece koja će ga naslijediti! I Egipat će uzdržati kad čuje vijest o propasti svoga najboljeg klijenta.

23,6-9 Narodu Tira govori se da potraži utočište u Španjolskoj (Taršiš). Nekoć su bili stanovnici drevnog, uspješnog grada, a sad ih noge nose daleko od njihove zemlje. I tko je donio ovaj užas na Tir, grad koji je imao takvu moć, bogatstvo i slavu? Učinio je to Jahve nad Vojskama – odlučan da osramoti oholost svake ljudske slave.

23,10-17 “Preplavi svoju zemlju kao Nil [Rijeka], taršiška kćeri” (st. 10, NKJV; ovdje Šarić). S obzirom da je Nabukodonozor napao Tir, ljudima se savjetuje da bježe u druge zemlje, razlijevajući se poput rijeke (to jest, poput rijeke Eufrat koja teče kroz mnogo zemalja). Bog je podigao Babilon da uništi trgovački grad (Kanaan). Čak i ako izbjeglice pobjegnu na Cipar, neće naći mira. Prorok je začuđen činjenicom da će jedan nepoznat narod sa skromnim počecima, kojega je osnovala Asirija, pretvoriti Tir u ruševine. (U izvorniku i NKJV stih 13 glasi: “Gle, zemlja Kaldejaca! – Ovo je narod, koji nije to bio, Asirija ga utemelji. Za životinje pustinske on ga je pripravio, podiže kule svoje, razara palače njihove, pretvara ih u ruševine.” Navod uzet iz Šarićeva prijevoda. Slično imaju još i Martinjak, Bakotić i Daničić – op. prev.) Tir će biti zaboravljen tijekom sedamdeset godina kaldejske monarhije. Na kraju toga vremena grad će opet dobivati svoju “plaću bludničku”. “Podavat će se bludu sa svim kraljevstvima svijeta na licu zemlje.”

23,18 Tirova “dobit i plaća” odnose se na drugi Kristov dolazak, kad će tirski narod (tirske kćeri) dolaziti Jahvi s darovima (Ps 45,12^(45,13)). Tad će tirske blago biti sveti prinos Gospodinu.

13. Sud nad svom zemljom (pogl. 24)

24,1-3 Čini se da Božji sud počinje s Izraelom, ali potom se širi kako bi obuhvatio

svu zemlju, pa čak i opaka bića na nebesima. Riječ “zemlja” iz prvoga stiha može se prevesti i kao zemlja u smislu države, a navod o svećenicima u stihu 2 nagovještava da se u stihovima 1-3 govori o Izraelu. Primijeti kako tekst naizmjenice govori o zemlji i o narodu. Uništenje ima razmjere kataklizme i utječe na sve slojeve stanovništva.

24,4-13 Spominjanje svijeta u stihu 4 nagovještava da se scena suda proširila. Ljudi su prekršili vječni Savez i to je glavni uzročnik zagađenja svega svijeta. Neki smatraju da se ovo odnosi na Noin savez (Post 9,16), međutim, taj je bezuvjetni savez u potpunosti ovisio o Bogu. Drugi smatraju da se navod odnosi na Mojsijev Zakon, ali taj je Zakon dan samo Izraelu i za njega nije rečeno da je “vječan”. *The Bible Knowledge Commentary* kaže da je to “savez koji se podrazumijeva između ljudi i Boga da će oni biti poslušni njegovoj riječi”.³³ “Grad ništavila” (izvornik i NKJV ovdje imaju “grad zabune, zbrke”, “nereda” – op. prev.) može značiti Jeruzalem, ali u širem smislu može obuhvaćati sveukupnu urbanu civilizaciju.

24,14-20 Sad se čuje sačuvani Ostatok kako pjeva hvalospjeve Jahvi i zahvaljuje mu na njegovoj spasonosnoj milosti.

A onda prorok tuguje nad strahotama koje će pogoditi zemlju u vrijeme velike nevolje. Bit će to vrijeme izdaje. Bijeg neće biti moguć. Zemlja će se zaturirati poput pijanca, kao da ju je pogodilo silan potres. Past će da nikad više ne ustane.

24,21-23 Sudit će se i opakoj vojsci u nabeskim prostranstvima. Ovo odgovara navodima u Otkrivenju 19,19-20; 20,1-3. Zemaljski kraljevi koji su služili kao njihove marionete primit će svoj dio ovoga suda pri drugom Kristovom dolasku. Gospodnja će nenadmašna slava svojim sjajem posramiti i sunce i mjesec.

E. Knjiga pjesama (pogl. 25-27)

1. Izraelov hvalospjev za blagoslove nad kraljevstvom (pogl. 25)

25,1-5 Poglavlja 25-27 nazivaju se još i “Knjiga pjesama”. Ovdje obnovljeni židovski Ostatok zahvaljuje Jahvi na oslobođenju tijekom razdoblja velike nevolje. Neprijateljski su gradovi (ne nužno neki određen grad), pretvoreni u ruševine, što je dovelo do toga da pogani priznaju Jahvinu silu i vlast. Bog je svome narodu bio sve što im je bilo potrebno.

25,6-9 Na gori Sion Jahve sprema gozbu od najboljih duhovnih užitaka. On uklanja pokrivač neznanja, koprenu sotonske sljepoće koja je obavijala sve narode. Pobjeđuje smrt (uskrisujući svete koji su umrli tijekom razdoblja nevolje), ukida žalost i uklanja ljagu sa židovskoga naroda. Ostatok će reći: “Gle, ovo je Bog naš, u njega se uzdasmo, on nas je spasio; ovo je Jahve u koga se uzdasmo! Klićimo i veselimo se spasenju njegovu.”

25,10-12 Izraelski neprijatelji, čiji je Moab vjerojatno predstavnik, bit će sramno zgaženi. Bog se u stihu 11 uspoređuje s plivačem; kao što plivač zamahuje rukama usred vode, Bog tako širi ruke u osudi usred Moabaca.

2. Judina pjesma vječnoj Stijeni (pogl. 26)

26,1-4 Po povratku u zemlju obnovljeni Ostatok slavi život vjere i pouzdanja u Boga. Božji grad stoji u suprotnosti sa čovjekovim gradom (24,10). Pravedni narod (otkupljeni Izrael) doživljava savršen mir koji dolazi od čvrstog pouzdanja u Jahvu. Što se tiče stiha 3, proslavljeni američki pisac crkvenih pjesama, baptist Philip P. Bliss, često je govorio: “Sviđa mi se ovaj stih više nego ijedan drugi u Bibliji: ‘Tko se umom svojim na tebe oslanja, čuvaš ga u savršenu miru, jer se

u tebe pouzdaje.”³⁴ (Prijevod s engleskoga, KJV – op. prev.)

Moody vezuje stihove 3 i 4 sljedećim riječima: “Drvo mira pušta svoje korijenje kroz pukotine vječne Stijene.”³⁵ Oni najzad shvaćaju da je u Jahvi vječna snaga, da je on vječna Stijena. Upravo je iz ovoga izraza Augustus Toplady dobio nadahnuće da napiše jednu od najljepših pjesama na engleskome jeziku, *Rock of Ages* ili “Vječna Stijena”. Dok je tražio utočište u pukotini stjenovite litice za vrijeme žestoke oluje i grmljavine, napisao je:

Vječna Stijeno, isklesana za mene,
dopusti mi da se sakrijem u tebi.
Neka voda i nek' krv,
što iz tvog probijenog boka teku,
budu dvostruk lijek za moj grijeh,
da me očiste od njegove krivnje i njegove sile.

Kad udahnem svoj posljednji dah,
i moje se oči na samrti zatvore,
kad se vinem u nepoznate svjetove
i vidim tebe na sudačkoj stolici,
vječna Stijeno, raspukla zbog mene,
dopusti mi da se sakrijem u tebi.
(*prijevod sa engleskog – op. prev.*)

26,5-6 Čovjekova je ohola civilizacija oborena, ponižena do zemlje i srušena u prah, tako da sad noge ubogih i nevoljnih gaze uzvišeni grad.

26,7-15 Čini se da stihovi 7-19 donose molitve Ostatka koji proživljava razdoblje velike nevolje. Gospodin je poravnao put pred njima, a oni su željno čekali da im se objavi. Tek kad Bog djeluje, kad osudi i kazni, opaki se uče pravdnosti. Božja je ruka podignuta i spremna, a kad se spusti u gnjevu opaki će biti postidjeni i onda će nastupiti mir za Izrael. Ostatkom su vladali mnogi poganski gospodari, ali Bog je njihov jedini, pravi Gospodar. Narodi koji su stvarali probleme

Izraelu nikad više neće uskrsnuti da ponovno uznemiravaju Božji narod. Ovaj stih (14) ne niječe tjelesno uskrsnuće bezbožnika; samo obećava da poganske sile više nikad neće ustati i obnoviti svoju snagu.

26,16-19 Ali nakon što Izrael prođe kroz agoniju sličnu mukama žene pred porođajem, koje naizgled nisu postigle ništa, nacija će uskrsnuti. Jahve odgovara na molitve svoga naroda, izričito mu obećavajući da će se obnoviti kad se njegova rosa, rosa svjetlosti (Sveti Duh), izlije na zemlju.

26,20-21 U međuvremenu, Gospodin savjetuje vjerni Ostatok svoga naroda da se sakrije u tajnim odajama, dok on izlije svoj gnjev na otpadnički svijet.

3. Božja pjesma nad otkupljenim Izraelom (pogl. 27)

27,1 “U onaj dan” Jahve će kazniti Levijatana, hitru zmiyu (Asirija); Levijatana, vijugavu zmiyu (Babilon); i ubit će morskoga zmaja (Egipat). Neki bibličari smatraju da *sve tri* nemani simboliziraju Babilon. Drugi pak drže da oslikavaju sotonu koji podupire svjetske sile; sotonu se u Bibliji naziva zmijom i zmajem (Post 3,1; Otk 12,3; 13,2; 16,13).

27,2-6 “U onaj dan” Bog će se pjesmom radovati nad svojim otkupljenim “vinogradom koji rađa crveno vino” (Izrael) (navod iz Daničićeva prijevoda prema izvorniku i NKJV – op. prev.). Čuvat će ga danju i noću. U njemu više nema gnjeva prema njegovu narodu. Ako bi neka neprijateljska sila ustala protiv Ostatka, Jahve će je spaliti kao trnje i drač. Takvim bi silama bilo bolje da se obrate Gospodinu i kod njega potraže zaštitu i mir. Kad nastupi Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo, Izrael će se razgranati i procvjetati i sav će svijet napuniti plodovima.

27,7-9 Bog nije postupio s Izraelom

isto kao s njegovim poganskim gospodanima! Ne! Kazna koju je odredio Izraelu bila je “s mjerom” (st. 8, NKJV; Daničić, Bakotić) i ograničena. Otjerao ih je u izgnanstvo kako bi ih pročistio od grijeha idolopoklonstva. Taj će se cilj dostići kad Izrael posve uništi svaki preostali trag ašera.

27,10-11 U međuvremenu, Jeruzalem će se naći u ruševinama, što se vidi po tome da telad pasu u gradu i brste grmlje, a žene skupljaju granje za ogrjev. Sve se to dogodilo jer narod uopće nije imao duhovne razboritosti.

27,12-13 “U onaj dan” Jahve će odvojiti istinu od laži u Izraelu. Potom će ponovno okupiti Židove koji su bili raseljeni po poganskim zemljama, kao što su Asirija i Egipat. Kad se vrate u zemlju doći će u Jeruzalem i pokloniti se Jahvi.

F. Propast i ponovno uzdignuće Izraela i Jeruzalema (poglv. 28-35)

1. Teško Efrajimul Izraelu (pogl. 28)

28,1-4 Samarija je bila “gizdav vijenac” i “uveli cvijet” Izraelovih (Efrajimovih) pijanica. Grad na vrh brda bio je poput vijenca koji stoji iznad plodne doline, pune ljudi opijenih vinom, zadovoljstvom, materijalizmom i seksom. Asirski osvajači stoje spremni proždrijeti grad poput zrele smokve u lipnju.

28,5-6 Jahve nad Vojskama postat će kruna slave koja ne blijedi i sjajan vijenac koji ne vene vjernome Ostatku svoga naroda, kad se vrati da uspostavi svoje kraljevstvo. On će osposobiti vođe da sude pravo i odbiju napad neprijatelja s gradskih vrata.

28,7-8 Sad se prorok okreće Judi. Poput Izraela, i oni su pijanice i valjaju se u vlastitoj bljuvotini i nečistoći sa stolova. Čak su i svećenici i proroci postali razuzdani.

28,9-10 Vjerski se vođe rugaju Bogu i

žale se da se on služi jezikom kojim se razgovara s malom djecom tek odbijenom od prsiju, kad govori s njima. Zar Gospodin misli da ima posla s dječacima pa ih poučava služeći se jednosložnim riječima (na hebrejskome)?³⁶

28,11-13 “U redu”, kaže Bog, “budući da ne želite slušati moju poruku na jednostavnom, razumljivom jeziku, poslat ću na vas stranog osvajača (Asiriju).” Njihov će strani jezik biti znak suda nad narodom koji je odbio Boga kad im je uzalud nudio odmor i mogućnost da donesu odmor drugima. Što se Jahve tiče, on će, kako kaže Jennings,

nastaviti govoriti najjednostavnijim, najjasnijim riječima; ali to će biti samo zato da odgovornost za odbacivanje poruke ne ide na teret njezine nerazumljivosti, već na teret onih koji su je odbacili.³⁷

28,14-15 Vladari Judeje hvalili su se svojim savezom s Egiptom, kao da će ih on osloboditi od asirskoga napada, no taj će savez za njih značiti smrt i Šeol (Podzemlje). Pouzdali su se u laž i obmanu. (Naravno, savez sa smrću i sporazum s Podzemljem nije bio doslovce dogovor. Misao je kako se čini da je Judeja smatrala da je u dobrim odnosima sa smrću i Podzemljem, te da se nema čega bojati zbog svoga saveza s Egiptom. Neki bibličari vide ovaj savez kao sliku još uvijek budućeg saveza između Izraela i zvijeri [Dn 9,27].)

28,16-17 Bog je postavio Mesiju kao jedini dostojan objekt pouzdanja, “dragocjen kamen ugaoni, temeljac”. Tko se u njega pouzdaje ne mora se nikad ničega bojati. Pod njegovom će vladavinom svi i sve morati proći provjeru pravice i pravednosti, a sud će pomesti svaki lažni objekt pouzdanja.

28,18-22 Kad osvajač dođe, Judeju neće uspjeti zaštititi njezina politika sa-

vezništva sa silnima. Svaki će neprijateljski napad biti uspješan. Narod će prekasno shvatiti istinitost svega što im je Bog govorio. “Prekratka će biti postelja... preuzak pokrivač” znači da im savez neće pružiti željenu utjehu i zaštitu. Jahve će ustati da sudi svome narodu kao što je ranije učinio s njegovim neprijateljima – bit će to sud sasvim neobičan za njega. Budu li se podsmjehivali, samo će učiniti svoje ropstvo još većim.

28,23-29 Kao što ukazuje Herbert Vander Lugt, prorok ilustrira način na koji Bog postupa sa svojom djecom navodeći tri aspekta ratara rada. Prvo izjavljuje da orač ne ore zemlju u nedogled, nego prestaje kad je spremna za sjetvu (st. 24). Slično tome, i našim nevoljama dolazi kraj čim ispune Božju nakanu u našem životu. Potom prorok kaže da ratar sije razborito; kumin (kim) sipa, a pšenicu sije u redovima (st. 25, 26). Ovo nam jamči da Gospodin pozorno odabire ukor koji točno odgovara našoj određenoj potrebi. I na kraju, Izajja oslikava ratara koji vrše usjeve. Vrlo pažljivo mlati grahor laganim štapom, a kumin lupa težim mlatilom. Za žito rabi kolski točak, ali ne pretežak, kako ga ne bi zdrobio (st. 27, 28). Prema tome, Svemoguću upotrebljava najblaži moguću dodir za naše stanje, nikad ne dopuštajući da patnja bude veća nego što možemo izdržati.³⁸

2. Teško Arielu/Jeruzalemu (pogl. 29)

29,1-4 Ariel je povlašteni grad Jeruzalem, gdje je bilo Davidovo sjedište. Tamniji narod može formalno obavljati vjerske obrede godinu za godinom, no Bog će pritisnuti grad sve dok ne postane ništa drugo nego Ariel. Naziv Ariel ima dva značenja, “lav Božji” ili “žrtvenik” (vidi: Ezekiel 43,15-16, gdje se *ariel* prevodi kao “žrtveno ognjište”, “žrtvište”). Grad, koji je nekoć bio “lav Božji”, sad je

“žrtveno ognjište”. Njegovi su stanovnici žrtveni prinosi.

29,5-8 Ali Bog će se ipak iznenada umiješati i neprijatelj će biti odbijen kao “sitna prašina” i “razvijana pljeva”. Baš kad dušmani budu mislili da će potpuno proždrijeti Jeruzalem, bit će osujećeni kao da su se probudili iz sna.

29,9-12 Narodu je njegova hotimična sljepoća donijela sljepoću po Božjoj presudi i oni posreću kao da su pijani. Božja im je riječ nerazumljiva. Nekima je ona “zapečaćena knjiga”, dok je drugima nečitka. Svi imaju ispriku.

29,13-14 Budući da je njihova religija površna, a njihov jedini strah od Boga izražen tek u učenju vjerskih uredbi napamet, Bog će nad njima izvršiti nadnaravno djelo osude i iz najoštrijih umova ukloniti mudrost i razboritost. Čudesno djelo iz stiha 14 odnosi se na Sanheribovu invaziju. W. E. Vine piše:

Judejski su se vladari oslanjali na egiptasku pomoć. Bio je to oblik političke mudrosti s prirodne točke gledišta; no s Božjega je stanovišta to bila pobuna; stoga je Bog sveo političke odluke na ništa, dovodeći Judu u bespomoćno stanje, kako bi se morao osloniti samo na Boga.³⁹

Danas je takvo čudesno djelo ostvareno po Evandelju (vidi: 1. Kor 1,18-25).

29,15-16 Teško prijevartnim vladarima koji kuju zavjere s Egiptom, kao da ih Bog ne vidi. Sve su izvnmuli, sve okrenuli naglavce, stavili su glinu na lončarevo mjesto i lončara na mjesto koje pripada glini, niječući tako Božju silu i znanje.

29,17-21 Ali dolazi dan oslobođenja kad će i Bog preokrenuti stvari. Ono što je danas divlja šuma (Libanon) bit će plodno polje (vrt, voćnjak), a ono što se danas računa u plodno polje (vrt, voćnjak) smatrat će se samo zaraslom šumom. Tad će gluhi čuti, slijepi vidjeti,

a poniženi (siromasi i najbjedniji) će se opet radovati u Jahvi. Tlačitelja, silnika i podsmjehivača više neće biti – neće više biti ni onih cjepidlaka koji sve vrijeme nastoje saplesti pravednika!

29,22-24 Završni stihovi opisuju vjerni Ostatak, ovdje nazvan Jakov. Stid i ruglo bit će prošlost. Jakovljeva će djeca shvatiti da je Bog djelovao u njihovo ime i slavit će ga zbog toga. Oni koji su krivo sudili, kao i oni koji su prigovarali, urazumit će se i bit će ih moguće poučiti.

3. Teško onima koji su u savezu s Egiptom (poglv. 30-31)

30,1-7 “Odmetnički sinovi” jesu judejski državници koji sklapaju savez s Egiptom protiv Asirije. Budući da ne postoji zabilješka o takvom savezu, možemo s punim pravom vjerovati da će se nešto takvo tek dogoditi u budućnosti. Judeja će saznati da Egipat nije dostojan pouzdanja. Vide se karavane kako nose danak iz Judeje u Egipat preko opasnih područja u Negebu (jug) i mada će židovski izaslanici stići sve do Soana i Hanesa, cijeli je taj pothvat osuđen na propast. Bog naziva Egipat Rahab-Hem-Šebet (Rahab-dan-guba).

30,8-14 Neka ostane zabilježeno za buduću naraštaje da je sporazum s Egiptom (i svako takvo krivo pouzdanje) očito odbacivanje Jahvina Zakona, odbacivanjem riječi koja im je objavljena preko njegovih proroka. Judeja se drži Egipta kao obrambenog zida, no vidjet će da je taj zid slaba obrana. Zapravo će njihov grijeh biti poput pukotine, izbočene visoko na zidu koji će se potom srušiti. Razbit će se kao glinena posuda i to tako da ne ostane ni krhotina, dovoljno velika da se s njom može uzeti žeravica s ognjišta, ili zagrabiti voda sa studenca.

30,15-17 Bog je govorio Judeji: “Tvoje spasenje leži u povratku k meni i počinku kod mene. Tvoja snaga leži u smirenom

pouzdanju u mene, a ne u pomahnitalom bijegu u Egipat.” Ali Judeja je rekla: “Ne, nego ćemo pobjeći od neprijatelja.” Bog je na ovo uzvratio: “Dobro, onda ćete bježati, ali u panici i povlačeći se! Gonit će vas malobrojna vojska, sve dok od vas ne ostane samo kopljača na vrhu gore.”

30,18-25 Ali Jahve ipak čeka trenutak da im se smiluje. “Bog čeka sve dok nas nesreća naše odluke ne nauči gluposti takve odluke.” Kad se Judeja obrati Gospodinu, on će joj dati kišu, plodnost i napredak i bit će joj učitelj, vodič, iscjelitelj, stijena i branitelj. Njegov će narod “odbaciti svoje idole kao što se baca nečist i vikat će za njima: ‘Dobro je pa smo se ovoga otarasili!’”

30,26-33 Jaku svjetlost iz stiha 26, koja se pojačava, treba shvatiti kao simbolični prikaz slave i pravednosti. Bezbožnički će narodi biti prosijani kroz rešetko uništenja. Gospodin će išibati Asiriju svojom šibom, a svaki će kazneni udarac pratiti ushićena glazba Judejaca. Visoka lomača Tofeta (pakla) spremna je da primi bezbožnoga kralja.

31,1-3 Bog se protivi onima koji idu u Egipat po pomoć i koji se pouzdaju u konje, bojna kola i konjanike da će im oni donijeti pobjedu. On će ustati “na dom nevaljalih ljudi” (Judeja) i “na one koji pomažu” (Egipat) “onima koji čine bezakonje” (Judeja). (Navodi uzeti iz Daničićeva prijevoda prema izvorniku i NKJV – op. prev.) Pomagač (Egipat) će se spotaći, a onaj kojemu se pomaže (Judeja) past će.

31,4-9 Bog je kao lav kojega mnoštvo pastira (Asirija) pokušava uplašiti i natjerati da pobjegne. Ili, u drugoj ilustraciji, kao jato ptica koje lebdi nad Jeruzalemom; spreman je obraniti i osloboditi grad. Kad se Izrael vrati Gospodinu odbacit će svoje idole. Asirci će pasti od izravnog Gospodnjeg udarca. S uništenjem Sanheriba ispunio se samo dio proročanstva iz ovih stihova, što znači

da potpuno ispunjenje tek predstoji, a do njege će doći u vrijeme velike nevolje.

4. Vladavina pravednoga Kralja (pogl. 32)

32,1-8 Prvih pet stihova opisuje Kristovu tisućgodišnju vladavinu. On je kralj koji kraljuje po pravdi; knezovi bi mogli označavati dvanaest apostola (vidi: Mt 19,28). “I čovjek će biti kao zaklon od vjetra” – taj čovjek je Gospodin Isusu Krist koji pruža utočište, zaštitu, okrepljenje i hlad. (Prema izvorniku i NKJV, za stih 2 navod uzet iz Daničićeva prijevoda – op. prev.) Neće više sudačka sljepoća zadavati bol narodu niti će uši biti zatvorene da čuju i poslušaju. Oni koji sada donose brzoplete, nerazumne odluke, postat će razboriti, a oni koji sada mucaju moći će se izraziti bez ustručavanja. Moralne se odlike neće više izvrtati. Beščutni ljudi neće biti kažnjeni. Kristov će dolazak otkriti ljude u njihovu pravom svjetlu. I budala i nitkov bit će razotkriveni kao takvi (i kažnjeni u skladu s tim). Pokazat će se i plemeniti ljudi i bit će blagoslovljeni. Stihovi 6-8 opisuju život kakav je Izaija gledao u svoje vrijeme.

32,9-15 Ali kraljevstvo još nije došlo. Judejske žene još uvijek žive nehajno, u raskoši, spokoju i zadovoljstvu. Uskoro će pasti udarac osude – propast žetve, smanjenje stanovništva, pustoš. Judejske će nevolje trajati sve dok se na njih ne izlije “duh iz visina” pri drugome Kristovom dolasku. Tad će pustinja postati plodna njiva (voćnjak, vrt), a ono što se danas smatra plodnom njihovom (voćnjakom, vrtom) bit će bujno kao šuma.

32,16-20 Socijalna pravda i pravednost prožimat će svaki aspekt života, što će za posljedicu imati mir, spokoj, sigurnost i pouzdanje. Neprijatelj (šuma) će biti oboren tučom Božje osude, a grad (prijestolnica) će biti snižen (prema izvorniku i NKJV, stih 19 glasi: “Ali će tuča šumu

potući, a grad će se u ponor srušiti [dosl. ‘biti unižen’]”); navod uzet iz Bakotičeva prijevoda – op. prev.) Bit će to sretno vrijeme kad će ljudi moći slobodno sijati pokraj svih voda i kad će se volovi i magarci moći slobodno kretati, bez opasnosti.

5. Teško pljačkašu/Asiriji (pogl. 33)

33,1-6 Asiriji će se vratiti njezina destruktivnost i podmuklost (st. 1, 2). Potom se Božji narod moli Jahvi da ih izbavi u vrijeme nevolje. Kad se Bog pokrene, narodi će od silna tutnja pobjeći glavom bez obzira. Sad je red na Židove da skoče na plijen što je ostao iza njihovih neprijatelja i temeljito ga pakupe. Krist je ustoličen i Sion se ispunjava pravom i pravednošću, što to vrijeme čini stabilnim, a njegov narod obogaćuje duhovnim bogatstvom.

33,7-9 Ovi se stihovi vraćaju na vrijeme kad je Ezekija slao glasnike mira Sanheribu i kad mu je rečeno da plati globu od tri stotine talenata srebra i trideset talenata zlata (2. Kr 18,13-16). Ali čak ni sa tim nije uspio potkupiti Asiriju. Napala je Judeju i za sobom ostavila pustoš i stradanje.

Judejski su izaslanici gorko plakali zbog neuspjeha njihove misije. Asirija je prekršila riječ kad je napala Judeju. U ovome dijelu teksta posebno su slikovite scene koje prikazuju opustošenje.

33,10-12 U međuvremenu, Gospodin ustaje da se obračuna s neprijateljima. Reskim sarkazmom on opisuje Asiriju kao da je začela sijeno (pljevu), te će roditi slamu (strnjiku). Drugim riječima, njezini su planovi i intrige uzaludni. Isti gnjev koji je ona iskalila na drugima vratit će joj se i sasvim je proždrijeti. Spaljeno vapno i trnje govore o potpunoj presudi.

33,13-16 Ovdje se upućuje poziv bezbožnim poganima (“vi koji ste daleko”) i otpalim Židovima na Sionu (“vi koji ste blizu”). U ognju Božjega suda, u plame-

nu njegova gnjeva, opstat će samo oni koji žive pravedno i odvajaju se od svakoga oblika zla.

33,17 A onda, siguran i zadovoljan, vjerni će Ostatak “gledati kralja u njegovoj ljepoti” i promatrat će zemlju čije su se granice raširile nadaleko.

A. J. Gordon prilagodio je ovaj stih i uvrstio ga u jednu od svojih pjesama:

Gledat ću kralja u njegovoj ljepoti,
u zemlji koja je daleko,
kad izdužene sjene nestanu
i tama se pretvori u dan.

Gledat ću ga tad u slavi,
janje koje je nekoć bilo ubijeno;
kako ću tad pjevati o toj vijesti
sa svom svitom otkupljenih!

Aleluja! Aleluja!

Janje koje je nekoć bilo ubijeno.

Aleluja! Aleluja!

Aleluja! Amen.

(prevedeno s engleskog – op. prev.)

33,18-19 Svi trenuci užasa, kad je Asirija mjerila zlato kojim joj je plaćan danak, kad su njezini uhode brojili kule u gradu pripremajući napad na njega, kad su Židovi slušali strani jezik Asiraca u svojoj sredini, bit će samo bezopasno sjećanje. (Kraj stiha 18, prema izvorniku i NKJV, glasi: “gdje li je onaj što je brojio kule?”; isto prevode Šarić, Martinjak, Grubišić, Bakotić i Daničić – op. prev.)

33,20-22 U vrijeme Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva, na Sionu će se ponovno održavati utvrđene svetkovine. Grad će biti kao šator, podignut tako da tu i ostane – stabilan i trajan. Jahve će Sionu biti sve što je rijeka gradu – zaštita, okrepljenje i ljepota. Neće tuda proći nijedna lađa s veslima niti neki bojni brod, jer je Jahve sad tu.

33,23-24 Bibličari se ne mogu složiti odnosi li se stih 23a na Jeruzalem ili na njegove neprijatelje. Ako se odnosi na

neprijatelje Siona, tad oslikava sudbinu svakog broda koji bi se usudio napasti grad. Ako se pak odnosi na Jeruzalem, tad stih 23:

govori o slabosti i nemoći samoga naroda koji je oslikan kao da nije kadar voditi kormilo države ili, što je vjerojatnije, kao da nije u stanju urediti svoj šator kao mjesto na kojemu će prebivati, podižući ga s neophodnim užadima, štapovima i platnom.⁴⁰

U kraljevstvu će čak i hromi moći uzeti plijen. Bolesti više neće biti, a narodu što ondje živi bit će oproštena krivnja.

6. Teško svim narodima (pogl. 34)

34,1-4 U poglavlju 34 čitamo o Božjem gnjevu, općenito prema svim narodima, a osobito nad Edomom. Moguće je da ovaj potonji predstavlja sve druge narode. Kad Jahve bude sudio poganima (narodima), zrak će biti ispunjen smradom trupala koja se raspadaju, a gore će se rastopiti (izvornik, NKJV; Grubišić, Bakotić, Daničić) od bujica njihove krvi. Čak će se i zvjezdana nebesa potresti.

34,5-7 Jahvin mač, opijen krvlju, oborit će se na Edom, kako na obične ljude (janjad, jarići, ovnovi), tako i na plemstvo i vođe (bivoli, junci, bikovi).

34,8 Ovo je dan Gospodnje osvete.

Riječ ‘osveta’ je ovdje od kritične važnosti. Ona ne znači obračunavanje s nekim, kao što je mi upotrebljavamo. Odnosi se na Božje djelovanje pri izvršavanju kazne koju je on, kao Sudac, pravedno dosudio (*Daily Notes of the Scripture Union*).

34,9-17 Ovaj ulomak opisuje sudbinu Edoma koji će gorjeti kao što gore vatre pakla, pretvorit će se u nenaseljenu puštaru, zaposjest će ga tajanstvene ptice i

divlje zvijeri. Bog se neće zaustaviti sve dok ga ne pretvori u pustoš i prazninu.⁴¹ Ondje više neće biti kraljevstva, ni kralja, ni plemića dostojnih toga imena. Njegove će ruševine zarasti u trnje i bit će utočište čudnim stvorenjima (koja se ne mogu sa sigurnošću identificirati). Svako će neobično stvorenje imati svoj par, što znači da će se razmnožavati, a Bog će im dati ruševine Edoma da ih posjeduju dovijeka, od koljena do koljena. Rijč “dovijeka” u ovome poglavlju (stihovi 10 i 17) znači od koljena do koljena.

7. Slava predstojećeg kraljevstva (pogl. 35)

35,1-7 Nakon što buntovni narodi budu uništeni, nastupit će slavno kraljevstvo našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista. Karakteristika toga razdoblja bit će obilan rod zemlje i osobna Gospodnja nazočnost u slavi i divoti. Sveti će se međusobno hrabriti. Svaka će vrsta nemoći ili onesposobljenosti biti uklonjena i s velikom će se radošću slaviti preobražaj pustinje u obilno navodnjena polja.

35,8-10 Na stotine kilometara dug put kroz pustinju, kojim će se Židovi vraćati u Jeruzalem, postat će “Sveti put”, isključivo namijenjen Božjem otkupljenom narodu. Povratak Izraela iz dijaspore diljem svijeta predstavlja je radosti i veselja koji će pratiti prijenos vjernika u Očev dom, kad Isus dođe ponovno.

U nekim izdanjima Biblije, u sažecima i naslovima na vrhu stranica Izajijine knjige, u suštini stoji: “Blagoslovi nad crkvom” i “Prokletstva nad Izraelom”. A zapravo su gotovo sva pretkazanja izravno usmjerena na Izrael – kako blagoslovi tako i prokletstva, dok se crkva pojavljuje tek kasnije ili samo po primjeni. Jennings osuđuje takvo, nepravedno postupanje mnogih kršćana prema Izraelu:

S pravom upućujemo ukor onima koji

uzimaju sva obećanja Staroga zavjeta za sebe, a sirotinim Židovima ostavljaju samo prijetnje, jer su u velikoj zabludi; ipak, u njihovim tvrdnjama postoji jedan element istine, budući da “sva obećanja Božja imaju u njemu [Kristu] svoje ‘da’; zato i mi po njemu velimo svoje ‘Amen’”. Međutim, njihova je greška u tome što govore da ova utješna proročanstva vrijede samo i jedino za kršćane, a za Izrael kao narod uopće ne vrijede jer, kako kažu, Bog nema više za što upotrijebiti Izrael! Hvala Bogu da je sve što ima duhovnu narav i te kako primjenjivo na Izrael; materijalni blagoslovi, u čiji je posjed Izrael trebao ući na temelju novoga Saveza milosti jesu, u duhovnome smislu, naši – po istoj toj milosti. No time se ne *ispunjavaju* ona obećanja koja su dana izravno Izraelu, kao što je potvrđeno s njegovim Mesijom, Isusom, i dano davno prije nego što je Božja Crkva uopće otkrivena svijetu.⁴²

II. Povijesni prijelaz: Ezekijina knjiga (pogl. 36-39)

Poglavlja 36-39, katkad zvana i “Ezekijina knjiga” čine povijesni dio Izajijine knjige i s iznimkom 38,9-20, gotovo su točno ponavljanje 2. Kraljevima 18,13.17-20,19.

A. Ezekijino oslobođenje iz Asirije (pogl. 36-37)

1. Asirija prkosi Bogu (pogl. 36)

36,1-3 U poglavlju 36 čitamo kako se veliki peharnik (heb. *rabšak*, dosl. poglavar točitelja vina, ali naziv se odnosio i na upravitelja ili šefa osoblja, vrhovnog batlera), izaslanik asirskoga kralja, susreće s trojicom izaslanika kralja Ezekije kod vodovoda Gornjeg ribnjaka, na putu

u Valjarevo polje. Ovo je isto mjesto na kojemu je stajao Ahaz kad je riješio pouzdati se u Asiriju, umjesto u Jahvu, da ga spasi od saveza između Sirije i Efrajima (7,3).

36,4-10 Veliki peharnik ih upozorava da je glupo pouzdati se u obećanja što dolaze iz Egipta jer će to pokvareno kraljevstvo ozlijediti svakoga tko se osloni na njega. Na svaku tvrdnju da se oni uzdaju u Jahvu, on kaže da je Ezekija uklonio sve Jahvine uzvišice i žrtvenike. Ovo je bilo ili neznanje ili namjerno netočno iznošenje činjenica; Ezekija je uklonio idolopokloničke uzvišice, a ojačao je štovanje u Hramu. Nadalje se veliki peharnik ruga da judejski kralj ne bi mogao pribaviti dovoljno jahača kad bi mu Sanherib dao dvije tisuće konja. Budući da Juda nema dovoljno ljudi, kako se može nadati da će poraziti Asirce, čak i uz egiptsku pomoć? I na kraju, lažno tvrdi da je Jahve zapovjedio Asircima da unište Judeju.

36,11-20 Ezekijini izaslanici strahuju da će drsko hvalisanje i prijetnje velikog peharnika, koji je sve to izrekao na hebrejskome, potkopati moral Judejaca, te ga mole da govori aramejski. On ne samo da odbija, nego počinje s još jednim glasnim huškačkim govorom, ovoga puta iznoseći pred narod optužbe da ih Ezekija zavarava lažnom sigurnošću. Potom obećava Judejcima obilje hrane ako mu se predaju; osim toga nudi im i konačno preseljenje u zemlju koja je jednako plodna kao što je njihova. Zatim nabraja niz osvojenih gradova (uključujući i Samariju), čiji bogovi nisu bili u stanju spasiti njihovo stanovništvo od asirske sile, te zajedljivo pita kakve onda šanse ima Jeruzalem. Veliki peharnik arogantno tvrdi da mu se Božji narod treba predati.

36,21-22 Držeći se kraljeve zapovijedi, Ezekijini ljudi nisu ni pokušali odgovoriti, nego su otišli kralju i izvijestili ga o svemu što je rekao veliki peharnik.

2. Bog uništava Asiriju (pogl. 37)

37,1-4 Kad je kralj Ezekija čuo što je rekao veliki peharnik, duboko se razalostio. Prvo je otišao u Hram, a nakon toga poslao izaslanike Izaiji sa sljedećom porukom: “prispiješe djeca do porodaja, a nema snage da se rode.” Kao što ukazuje J. A. Alexander, ova je metafora “izraz duboke boli, bliske opasnosti, krajnje nužde, izrazite slabosti i potpune ovisnosti o pomoći drugih.”⁴³ Bojažljivo, daleko više nego s vjerom, Ezekija kaže da je možda Jahve čuo ruganje velikoga peharnika te će ga kazniti.

37,5-7 Potom Jahve preko Izaije uvjера kralja Ezekiju da nema razloga za strah od asirskoga kralja. Gospodin će poslati duha (možda duha zebnje) na Sanheriba i kad čuje jednu vijest (doslovce: “glasine” – NKJV; Grubišić) vratit će se u svoju zemlju i tamo će biti ubijen.

37,8-13 Kad je veliki peharnik napustio Jeruzalem kako bi se ponovno pridružio Sanheribu, otkriva da je ovaj preusmjerio borbu iz Lakiša na Libnu, oko šesnaest kilometara sjeverozapadno. Drugi dio vojske je, dakako, opsjedao Jeruzalem. A onda, frustriran glasinama da Tirhaka, etiopski vladar u Egiptu, kreće u napad na njega, Sanherib šalje Ezekiji glasnike s bogohulnim pismom, sličnim govoru što su ga Judejci već čuli od velikog peharnika. Ponavlja mu da je glupo pouzdati se u Jahvu te da bi mu to dokazao navodi povijesne pobjede asirskih kraljeva.

37,14-20 Ezekija pak ima dovoljno zdravog razuma da pismo odnese u Hram i razvije ga pred Jahvom. U kratkoj, ali dirljivoj molitvi koja pokazuje kraljevu veliku vjeru, on vapi Bogu da spasi Judeju od asirskoga kralja, “da spoznaju sva kraljevstva zemlje da si ti, Jahve, Bog jedini!”

37,21-29 Jahve mu odgovara preko Izaije, u pjesmi koja prvo oslikava Jeru-

zalem kao djevicu koja se ruga Sanheribu dok ovaj tone u poraz. Potom Jahve kori Asirce jer su se ismijavali s njim, svetim Bogom, i hvalili se kao da su već osvojili Judeju i Egipat. Sanheribu kaže da je tek pijun u njegovim rukama te da čini samo ono što je već odavno isplanirano. Isti Bog koji zna sve o ovome opakom kralju povest će ga natrag u Asiriju kao životinju – s brnjicom u nosu.

37,30-32 Okrećući se potom Ezekiji, Gospodin mu govori da će prve i druge godine zalihe hrane biti ograničene zbog najezde Asiraca, ali uvjerava ga da će se treće godine uzgoj usjeva vratiti u normalno stanje. Ljudi koji su se skrivali u Jeruzalemu pripremajući se za opsadu, izaći će iz svojih skrovišta i vratiti se normalnome životu. Ljubomora (žar, revnost) Jahve nad Vojskama jamči to njegovu narodu.

37,33-35 Jahve obećava Ezekiji da asirski kralj neće ući u Jeruzalem niti mu prići dovoljno blizu kako bi ga mogao napasti. Bog će obraniti grad i poslati osvajača da se vrati putem kojim je i došao.

37,36 Tako se i dogodilo. Jahvin je Anđeo te noći ubio stotinu osamdeset i pet tisuća asirskih vojnika.

Jedna od najljepših pjesama na engleskome jeziku, napisana 1815. godine, dramatzira ovaj događaj. Budući da mnogi čitatelji nemaju pristup nekoj većoj knjižnici, nećemo se ispričavati što je prenosimo u cijelosti:

Uništenje Sanheriba

Asirci su se spustili kao što se vukovi spuštaju na tor,
a njihove su kohorte svjetlucale u grimizu i zlatu;
sjaj je njihova koplja bio poput odsjaja zvijezda na površini mora,
dok se plavi valovi u noći kotrljaju duboko ka galilejskoj obali.

Poput lišća u šumi kad ljeto zarumeni i sve ozeleni,
stajala je ta vojska s uzdignutim zastavama u sumrak:
poput lišća u šumi kad ga u jesen vjetar otpuše,
ležala je ta vojska sutradan, uvenula i rasuta po zemlji.

Jer je Anđeo smrti raširio krila i pošao u žestok napad,
i dok je prolazio, puhao je u lice neprijatelja;
tad su se oči uspavanih vojnika sklopile, mrtve i hladne,
a srca su još samo jedanput poskočila i zauvijek prestala tući!

Na zemlji je bio konj široko raširenih nozdruva,
ali kroz njih nije prolazilo njegovo ponosito rzanje;
nego je pjena njegova posljednjeg daha ležala, bijela, na busenu,
i hladna, kao pjenušavi val što udara o stjenovitu obalu.

Kraj njega je ležao jahač, iskrivljen i blijed,
rosa mu je bila na čelu, a na oklopu snijet:
u šatorima je vladala tišina – stajale su samo zastave –
koplja nisu bila podignuta – u rog nitko nije zatrubio.

Glasno nariču Asurove udovice, različje se njihov jauk,
ruše se kumiri u Baalovu hramu, svi su razbijeni;
moćna sila pogana koja se nije mogla slomiti mačem,
istopila se poput snijega pod samo jednim Jahvinim pogledom!¹⁴⁴

– *George Gordon, Lord Byron*
(1788-1824)

(prevedeno s engleskog – op. prev.)

37,37-38 Sanherib se vratio u Ninivu i tamo su ga, u njegovu idolskome hramu, ubili vlastiti sinovi, Adramelek i Saresar.

B. Ezekijina bolest i ozdravljenje (pogl. 38)

38,1-8 Poglavlje 38 ne dolazi kronološki nakon poglavlja 37, jer u stihu 6 čitamo da Jahve obećava Ezekiji da će ga izbaviti od asirske prijetnje, dok smo na kraju prethodnoga poglavlja vidjeli da se ta prijetnja već okončala.

Kad se Ezekija nasmrtno razbolio, žarko se pomolio Bogu da mu produlji život i Bog njegova oca Davida dodao mu je još petnaest godina života. Kao znak da će ozdraviti i da će Sanherib biti odbačen, Bog mu obećava da će “sjenu koja je sišla po stupnjevima Ahazova sunčanika vratiti za deset stupnjeva natrag”. Hebrejski je tekst u stihu 8 težak, ali čini se vjerojatnim da je Ahaz sagradio obelisk sa stubama koje su se penjale ka njemu, te da se prema njima znalo koliko je sati. A Bog je čudesno učinio da se sjena vrati deset stupnjeva unatrag dok je Ezekija to gledao.

38,9-15 Da bi proslavio svoje ozdravljenje, Ezekija je napisao pjesmu, ili psalam. Ovo je jedinstven dio povijesnog odjeljka jer nema usporednoga teksta u 2. Kraljevima. Pjesma počinje tugom koja ga je ispunila kad je saznao da će umrijeti “u podne svojih dana” (usred života; dosl. “u najboljim godinama”). Neće više vidjeti Jahvu, što znači da neće više moći iskusiti Gospodnju dobrotu, te da će biti odsječen od ostatka čovječanstva. Njegov život završava kao kad bi se rasklopio pastirov šator i odnio daleko od njega, ili kao završena tkanina koja se odsijeca s tkalačkoga stana. Opisuje svoj osjećaj usamljenosti i pustoši, svoju gorčinu, svoju žarku molitvu i vlastitu bespomoćnost pod Božjim udarcem.

38,16-20 Međutim, u stihu 16 nastupa promjena. Ezekija priznaje da čovjek živi po tim nevoljama te da one imaju blagotvoran utjecaj na ljudski karakter. (Stih 16 prema izvorniku i NKJV glasi: “O tome ljudi žive, Gospodine; i u tome je svemu život duha mojega”); Šarić, Martinjak, Grubišić, Daničić – op. prev.) Sad ga je Bog izbavio od smrti, a to je kralju znak da mu je oprostio grijeh. Stih 18 odražava nejasno shvaćanje bestjelesnoga stanja što su ga imali starozavjetni sveti. Sad, zato jer je živ, može zahvaliti Gospodinu i govoriti svojoj djeci o Božjoj vjernosti. Riješen je slaviti Jahvu sve dane svoga života.

38,21-22 Ova dva stiha kronološki dolaze između stihova 6 i 7. Stavljajući ih ovdje, piše Kelly, “Bog pokazuje svoje zanimanje za svoju djecu, bez obzira na njihove slabosti, te objašnjava na koji je način Ezekija iscjeljen i zašto je dan znak.”⁴⁵

Matthew Henry iz ovoga ulomka izvlači dvije dobre lekcije o ozdravljenju:

1. Božja obećanja nemaju namjeru zamijeniti, već potaknuti i ubrzati uporabu potrebnih sredstava ili načina. Ezekija će bez sumnje ozdraviti, ali ipak mora uzeti *oblog od smokava i priviti ga na čir* (st. 21). Ne pouzdajemo se u Boga, nego ga iskušavamo kad mu se molimo da nam pomogne, a ne podržimo svoje molitve svojim nastojanjima... 2. Glavni cilj ka kojemu trebamo težiti kad želimo život i zdravlje jest da proslavimo Boga, da činimo dobro te da napredujemo u znanju, milosti i prikladnosti nebu.⁴⁶

C. Ezekijin grijeh (pogl. 39)

39,1-7 Poglavlje 39 bilježi Ezekijinu golemu grešku kad je sve svoje riznice pokazao izaslanicima babilonskoga kralja, koji su mu, navodno, došli čestitati

ozdravljenje. Vjerojatno se Ezekija nadao da će Babilonci pomoći Judeji protiv asirske prijetnje. Kad je Izajia čuo što se dogodilo, rekao mu je kakva je Božja presuda. Babilonci će odvesti Judejce u sužanjstvo. Kraljevi će sinovi biti uškoljeni dvorani babilonskoga kralja. Ovo je pretkazanje dano sedamdeset godina prije nego što su se događaji zbili, u vrijeme kad je Asirija, a ne Babilon, bila glavna prijetnja Judi.

39,8 Ezekijin odgovor: “Povoljna je riječ koju ti je Jahve objavio” (dosl. “dobra je riječ...”) odražava njegovu pokornost, ali i olakšanje što osobno neće doživjeti da vidi tu nesreću.

III. Proročanstva o utjesi sa stanovišta budućega sužanjstva (pogl. 40-66)

Ako se prethodnih trideset devet poglavlja podudara s knjigama Staroga zavjeta, onda se sljedećih dvadeset sedam poglavlja, punih slika Isusa Mesije, nesumnjivo podudara s knjigama Novoga zavjeta.

U ovome dijelu Izajijine knjige (pogl. 40-66) prorok gleda daleko naprijed, na Judin povratak iz babilonskoga sužanjstva, a potom i na buduću obnovu cijeloga naroda, što će se dogoditi pri drugome Kristovom dolasku.

A. Utjeha zbog budućeg Izraelovog oslobođenja (pogl. 40-48)

1. Utjeha u Božjem oprostumu i miru (40,1-11)

40,1-2 Poglavlje 40 počinje porukom utjehe upućenom sužnjima koji će se vraćati u zemlju. Problemi Jeruzalema su prošli i njegova je krivnja okajana, jer je iz Jahvine ruke primio dvostruko (to jest, punu i odgovarajuću mjeru) za sve svoje grijehove. Ovo će u potpunosti biti ostva-

reno pri drugom Kristovom dolasku. U međuvremenu, ova stara zemlja, pa čak i Crkva, imaju veliku potrebu za utjehom. Svatko od nas treba učiniti onoliko koliko može da utješi Božji narod:

Moli Boga da ti podari vještinu
tješnja,
da se možeš posvetiti
i odvojiti za život sućuti.
Jer težak je teret boli na svakom srcu;
samo trebaš pružiti utjehu i dodir u
Kristu.

– A. E. Hamilton
(prevedeno s engleskog – op. prev.)

40,3-5 Čuje se poziv: “Pripravite Jahvi put.” Ivan Krstitelj je ispunio ulogu preteče pri prvome Kristovom dolasku (Mt 3,3), a Ilija će je ispuniti pri drugome (Mal 4,5-6 ^(3,23-24, Šarić)). Priprema za njegov dolazak moralna je i duhovna, a ne topografska. Morgan piše:

Vjerni među ljudima pripravljaју Gospodinu put i ravnaju njegovu stazu kad su mu potpuno vjerni i kad se pouzdaju samo u njega.⁴⁷

Gore i brežuljci predstavljaju ohole i osione među ljudima, a doline su slika poniženih, malih ljudi. Sve neravnine i hrapavost karaktera moraju se poravnati. “Otkrit će se tada Slava Jahvina” (to jest Jahve osobno) “i svako će je tijelo vidjeti” (vidi: Otk 1,7).

40,6-8 Gospodin nalaže proroku da viče ljudima, da im kaže kako su prolazni i da je samo njegova riječ trajna. Mada ovi stihovi opisuju prolaznost svih ljudi, mogli bi se posebno odnositi na Izraelove gospodare.

Izraz “riječ Boga našega ostaje dovijeka” usvojen je kao geslo brojnih kršćanskih škola, obično na latinskome: *Verbum Dei manet in aeternam*. William Kelly piše:

Kako se kraj približava, sve više trebamo jednostavnost kako bismo našli počinak u Božjoj riječi. Ovakvi kao što smo mi možda će imati poteškoća, a riječ se čini prilično slabim osloncem za vječnost, no ona je u istini stabilnija od neba ili zemlje.⁴⁸

40,9-11 Ili je sâm Sion glasnik radosne vijesti o Mesijinu dolasku, ili tu vijest u *Sion* donosi neki drugi ženski glasnik (imenica koja se koristi u izvorniku ženskoga je roda). Stihovi 10 i 11 pokazuju Božju strogost i dobrotu – strogost prema onima koji ga odbijaju priznati, a nježnu dobrotu prema njegovu stadu i jaganjcima koji su bili raseljeni među poganima. Ovi stihovi oslikavaju njegov dolazak u sili i slavi.

2. Utjeha u Božjim osobinama (40,12-31)

40,12 Od ovoga mjesta počinje klasičan opis Božje veličine nasuprot krajnjoj ispraznosti idola. Jahve je svojom šakom izmjerio more, a nebesa svojim pedljem, razdaljinom između njegova palca i maloga prsta. Jednom je mjericom (gomila) izmjerio zemaljski prah.

40,13-14 Nitko nikad nije upravljao Jahvinim Duhom. Sva njegova djela stvaranja i promisli učinjena su bez pomoći izvana.

40,15-17 Narodi su u odnosu na njega beznačajni, “kao kap iz vjedra”. Libanonske šume nisu dovoljne za lomaču, a sve njegove životinje nedovoljne su za dostojnu žrtvu paljenicu Bogu.

40,18-26 Koji je to lik što ga je načinio čovjek, koji bi mogao prikazati velikoga Boga? Bogataš izrađuje idola od plemenitih kovina, a siromah od drveta. Kako smiješno! Zar ne znaju, zar nisu čuli za veličinu Jahve Boga, za veličinu njegove moći? Koji bi lik ikad mogao obuhvatiti veliku silu onoga koji je stvorio

zvijezde? Kad ih noću pozove da izađu, nijedna ne izostaje (st. 26 prema NKJV glasi: “Podignite oči svoje prema nebu i gledajte: tko je to stvorio? On je onaj koji izvodi vojsku svega toga na broj, koji zove sve po imenu, i zbog velike sile njegove i jake moći ne izostaje ni jedan jedini” – Šarić).

40,27-31 Ako se netko od Judejaca obeshrabri i počne se pitati je li Bogu još uvijek stalo do njih, neka shvate i raspoznaju da se onima koji čekaju na Jahvu jamči obnavljanje snage. Apsurdno je misliti da se Bog manje brine za svoj narod nego za zvijezde koje tako nepogrešivo vodi.

3. Utjeha u Svecu Izraelovu (pogl. 41)

41,1 Bog poziva narode da se okupe na suočenje s njim; zahtjev da priberu novu snagu znači da trebaju iznijeti pred njega najjače argumente.

41,2-4 Jahve prvo opisuje svoj poziv Kiru, “Tko je podigao s Istoka onog kog ukorak prati Pobjeda”. Prošlo je vrijeme upotrijebljeno da se označi izvjesnost nečega što se tek treba dogoditi. Valja ovdje napomenuti da postoje teolozi koji vjeruju da se stihovi 2 i 3 odnose na poziv *Abrahamu*, ali vojne pobjede čovjeka koji je ovdje opisan daleko nadmašuju Abrahamova dostignuća. Ovaj čovjek (Kir, perzijski kralj) ima neprekinut niz pobjeda. Pred njegovom najezdom otpor je gotovo nemoguć, jer on briše sve pred sobom kao prašinu ili pljevu. Napreduje brzo i stiže na mjesta koja su nova za njega (NKJV, st. 3: “Progna on njih, prođe sretno putem kojim nije prije nikada kročila noga njegova” – Bakotić). Tko je dakle podigao Kira i tko je taj koji poziva jedan naraštaj da naslijedi drugi? To je Jahve – “onaj koji je prvi i bit će taj isti s posljednjima”, što znači da će biti isti i s posljednjim naraštajem.

41,5-7 Kad čuju da se osvajač približava, narode obuzima užasan strah. Pokušavaju se međusobno ohrabriti, govore jedni drugima da se nemaju čega bojati. A onda žurno prave idola, ne bi li ih on spasio od uništenja. Bijedni idol mora biti čavlima pričvršćen za mjesto na kojemu stoji kako ne bi pao!

41,8-10 Stihovi 8-20 opisuju Božju ljubav prema njegovu narodu i brigu za njega. Kroz cijeli se pasus provlači pitanje: “Jesu li se idoli ikad brinuli za tebe tako nježno?” Bog je pozvao Izrael iz Ura Kaldejskog da mu bude sluga; prema tome, izraelskome je narodu zajamčena Božja nazočnost, njegova pomoć, zajedništvo s njim te njegova potpora. Sve je to izraženo u jednom od najljepših stihova Izaijine knjige:

Ne boj se jer ja sam s tobom; ne obaziri se plaho jer ja sam Bog tvoj. Ja te krijepim i pomažem ti, podupirem te pobjedničkom desnicom.

41,11-16 Neprijatelji Izraela bit će uništeni i propast će, jer je Bog njegov pomoćnik i otkupitelj. Gospodin će ga upotrijebiti kao mlatilo protiv naroda i Izrael će se radovati u Jahvi.

41,17-20 Za uboge i bijedne (siromašne) postarat će se Gospodin. U vrijeme Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva zemlja će imati obilje vode, a u pustinji će rasti najraznovrsnije drveće. Bit će to lekcija svima, kad će spoznati da se Jahve doista brine za svoje.

41,21-24 Bog se u stihu 21 vraća na svoj spor s narodima. Izaziva ih da načine idole koji mogu predvidjeti ono što će se dogoditi, ili barem objasniti ono što se već dogodilo. Neka prorokuju, neka učine dobro ili zlo – neka učine bilo što, samo neka pokažu da mogu učiniti *nešto!* Ali ne mogu. Dio su ničega – nisu čak ni cijelo ništa.⁴⁹

41,25-28 U stihu 25 ponovno se govori

o Kiru, ovoga puta kao o onome kojega je Bog podigao sa sjevera. Kir potječe iz Perzije (istok, st. 2), a zatim je zauzeo Mediju (sjever) i odatle nastavio sa svojim osvajanjima. Kir će pozvati Boga po imenu u smislu da će priznati Boga kao onoga koji ga je vodio i dao mu sposobnost i snagu (Ezr 1,2; st. 25 prema NKJV glasi: “Podignuo sam jednoga sa sjevera, i on je došao, od istoka sunčanoga njega koji će zazivati Moje ime, on je pogazio vladare kao blato, kao lončar koji gazi glinu.” – Martinjak). Nijedan idol nikad nije predvidio Kirov dolazak. Bog je to unaprijed rekao svome narodu, ali među idolima ne može naći nijednoga koji bi na njegova pitanja dao odgovor. Oni su svi obmana, nijedan nije dostojan povjerenja.

41,29 Posljednji stih poglavlja 41 jasno otkriva suprotnost između Boga i bezvrijednih “lijevanih likova” (NKJV; Daničić). Vine ovaj stih prevodi vjerno izvorniku:

Pogledaj ih! Svi su isprazni! Njihova su djela ništavna; vjetar i ništavilo, to su njihovi lijevani likovi.⁵⁰

4. Utjeha u Gospodnjem Slugi (pogl. 42)

42,1-4 Naziv “Sluga” Izaija upotrebljava za *Mesiju*, za sav *izraelski narod*, za *pobožni Ostatak* židovskoga naroda (43,10), te za *Kira*. Obično je iz konteksta jasno na koga se misli. U stihovima 1-4 očito je da se radi o Gospodinu Isusu Kristu – njega Bog podupire, izabrao ga je i na njega je izlio Svetoga Duha. On će donijeti pravdu narodima svijeta, neće biti huškač, neće lomiti iskreno pokajanje niti će gasiti iskru vjere, neće posustati niti će malaksati, sve dok ne uspostavi svoje pravedno kraljevstvo.

42,5-9 Sad se Bog, moćni Stvoritelj, obraća Mesiji i govori što kani ostva-

riti preko njega, svoga Sluge kojega je pozvao u pravdi. Bog svoju slavu neće dijeliti s drugima, a ponajmanje s kipovima (ili rezanim likovima). Njegova su se prošla pretkazanja ispunila, a sad, još jedanput, objavljuje buduće događaje.

42,10-13 Izrael poziva najudaljenije narode na svijetu da se pridruže slavljenju Mesije dok silazi kao junak i kao ratnik, da se osveti neprijateljima. Spominjanje Kedra i Sele (Stijena) znači da će se pjevanju nove pjesme pridružiti i arapski glasovi.

42,14-17 Ovdje govori Jahve. Prošlo je vrijeme njegova suzdržavanja; sad će osloboditi svoj gnjev, koji će se svom silinom sručiti na njegove neprijatelje, a milostivo će se pobrinuti za vjerni izraelski Ostatak. Idolopoklonike će sasvim posramiti.

42,18-22 U stihu 19 sluga više nije Mesija. Sad je to Izrael, gluhi i slijepi za Jahvine riječi i djela. "Tko je slijep kao onaj koji je savršen?" (NKJV; Daničić ima "Savršeni"); savršen može biti u smislu povlaštenog, ali stih se može prevesti i na sljedeći način: "Tko je slijep kao onaj kojemu sam vjerovao?" (JND) ili, "Tko je slijep kao onaj koji je u miru sa mnom?" (NASB) (Kršćanska sadašnjost ima "Tko je slijep kao prijatelj?"). Izrael je doveden u savez s Gospodinom, u savršeno blisko zajedništvo s njim, ali nije živio dostojno svog uzvišenog poziva. Gospodin je uzveličao i proslavio svoj Zakon. Ali Izrael je sve to prezreo i nije htio poslušati. Zato je predan pljačkanju, tlačenju i tamnicama.

42,23-25 Prorok Izaija pita: "Tko od vas mari za to? Tko pazi i sluša unapredak? Tko je pljačkašu izručio Jakova i otimačima Izraela? Nije li Jahve, protiv koga smo griješili?" "Zato izli (Bog) na Izraela žarki gnjev svoj i strahote ratne: plamen ga okruži odasvud", ali čini se da nitko nije shvatio značaj njegove kazne niti ju je primio k srcu.

5. Utjeha u obnovi Izraela (pogl. 43-44)

43,1-7 Nježnim tonom punim ljubavi Jahve uvjerava svoj narod da se nemaju čega bojati jer će on, Bog koji ih je stvorio, sazdao, otkupio i pozvao, biti s njima, bilo da prolaze kroz vodu ili kroz vatru. Svetac Izraelov daje Egipat za njihovu otkupninu; bilo je to obećanje koje se ispunilo nakon povratka Židova iz sužanjstva. Vine piše:

Gospodin je nagradio Kira, perzijskoga kralja, jer je oslobodio Židove, tako što je dopustio njemu i njegovu sinu Kambizu da zauzmu Egipat i susjedna kraljevstva. Šeba je bila velika pokrajina između Bijeloga i Plavoga Nila koja se graničila s Etiopijom. Posjedovanje ovih zemalja nije bio samo dar, bila je to otkupnina (*ko'-fer*, ili pokrivač), a ljudi u čije se ime ta cijena plaćala bili su njom "pokriveni".⁵¹

Budući da mu je Izrael dragocjen, vriedan i mio, Bog daje ljude i narode u zamjenu za njega, što znači da će na pogane iz svih krajeva svijeta pasti sud, kako bi se Božji sinovi i kćeri mogli vratiti u zemlju. Stihovi 5-7 opisuju taj povratak i obnovu.

43,8-13 Sada Gospodin okuplja Izrael i sve narode na sudsku raspravu. "Neka dovedu svjedoke" koji će potvrditi sposobnost idola da predvide buduće događaje. A ako to ne mogu, onda neka priznaju da je samo Bog istina. Jahve poziva Izraelce kao svoje svjedoke⁵² koji trebaju posvjedočiti da je on jedini istiniti Bog, da je vječan, da osim njega nema spasitelja niti osloboditelja te da se njegove odluke, uredbe i djela ne mogu omesti niti izmijeniti.

43,14-21 Jahve je riješen oboriti Babilon radi Izraela. Tako će se pokazati da je on Bog, Svetac svoga naroda, Stvori-

telj Izraela i njegov Kralj. On je Hebreje preveo preko Crvenoga mora i istodobno uništio Egipćane koji su ih gonili. A taj slavan događaj izlaska iz Egipta bit će neusporediv s onim što će Bog sada učiniti. Načinit će za svoj narod put kroz pustinju dok se budu vraćali iz sužanjstva. U obnovljenoj će zemlji pustare obilovati vodom, tako da će i poljske zvijeri slaviti Jahvu. Njegov će mu narod također biti zahvalan i slaviti će njegovo ime.

43,22-24 Ovi stihovi govore o razdoblju prije Izraelova sužanjstva. Narod se tad nije molio Bogu; zapravo su se umorili od Boga (st. 22 prema NKJV glasi: "A ti, Jakove, ne priziva me, i bio sam ti dosadan, Izraele." – Daničić). I mada su mu na prilično površan način prinosili žrtve, srca su im bila daleko od Boga, tako da je to bilo isto kao da ih nisu ni prinosili. Nisu preopterili Boga darovima, nego svojim grijesima i bezakonjem!

43,25-28 A ipak, on u svojoj milosti briše njihove opačine te oprašta i zaboravlja njihove grijeha. Mogu li navesti neku svoju zaslugu zbog koje je Bog tako postupio? Ne. Sva je njihova povijest neprekinut niz grijeha i padova – od Adama pa nadalje. Zato se na njih spustio njegov sud.

44,1-5 U ovim stihovima čujemo kako Božje srce kuca za njegov narod. Svi njihovi grijesi ne mogu ugasiti njegovu ljubav. Zove ih Jakov (zamjena, onaj koji je izbacio ili potisnuo drugoga), Izrael (kraljević, knez Božji) i Ješurun (uspravan, čestit). Bog koji ih je stvorio, sazdao i izabrao, pomoći će im. Obećanje Duha djelomice je ispunjeno na dan Pedesetnice, no to će obećanje imati svoje konačno i potpuno ispunjenje pri drugome Kristovom dolasku. Tad će žedna zemlja, doslovce i figurativno, obilovati vodom. Izraelovo će potomstvo bujati i neće ih biti stid poistovijetiti se s imenom Izraelovim, imenom Jakovljevim i imenom Jahvinim. (Ili bi stih 5 *mogao* značiti da

će se *pogani* poistovijetiti s Jahvom i njegovim narodom – vidi: Psalam 87,4-5.)

44,6-8 Jahve, Kralj Izraelov, jedini je istiniti Bog. On poziva svakog takozvanog boga da navijesti budućnost onako kako je on navješćuje, osobito u odnosu na drevni narod Izrael (st. 7 prema NKJV glasi: "I tko kao ja oglašava i objavljuje ovo, ili mi uređuje otkako naselih stari narod? Neka im javi što će biti i što će doći." – Daničić). Njegov se narod ne smije bojati onih koji izazivaju i osporavaju njegovu vrhovnu vlast. Oni su njegovi svjedoci koji dobro znaju da je Jahve najvjestio budućnost i da je on jedini Bog. A ako on ne zna da postoji neka druga, prava Stijena, kako bi onda Izrael to mogao znati?

44,9-11 "Tko god pravi kipove" osuđen je na sramotu i razočaranje. Idoli su ništavni: beskorisni i bespomoćni.

44,12-17 Evo kovača koji pravi idola za bogataša. Vrijedno radi i pretvara kovinu u željeni oblik. Ali onda mora napraviti stanku – treba hranu, vodu i odmor. Ako izrađivač idola tako brzo iznemogne, što onda može beživotni lik što ga je načinio?

Ali evo i drvodjelje, pravi idola od drveta za siromaha. On struže dlijetom komad drveta, sve dok se ne pojavi ljudski lik. Možda je osobno zasadio stablo od kojega je uzeo ovaj komad. Dio će upotrijebiti za vatru da se ogrije, dio da pripremi sebi hranu, a dio da načini boga. Potom pada ničice i klanja se bogu kojega je sam načinio.

44,18-20 Budući da su sami odbijali vidjeti, Bog je zasljepio oči idolopoklonicima. Nikad ne zastanu da razmisle da im je isto drvo i gospodar i sluga, da jedan njegov dio štuju dok im drugi služi za kućanske poslove! Hrane se nečim tako bezvrijednim kao što je pepeo, zavedeni su obmanom, ne mogu se osloboditi iz svoga ropstva i nikad se ne suočavaju s činjenicom da je bog što ga drže u ruci laž.

44,21-23 Izrael se poziva da se sjeti da je Bog njihov Stvoritelj, da ih on nikad ne zaboravlja te da su oni njegovi sluge. Bog je rastjerao oblak njihovih prijestupa koji je skrivao njegovo lice od njih; otkupio ih je iz ropstva i poziva ih da mu se vrate. Sva je tvorevina pozvana da pjeva i kliče jer je Jahve otkupio Jakova.

44,24-27 Bog se predstavlja vjernome Ostatku kao otkupitelj, Jahve (Gospodin), tvorac, zaštitnik i obnovitelj. On osuđuje pretkazanja kaldejskih vračara (lašci, varalice) i čarobnjaka (gatare, vidovnjaci), te mudrost mudraca, ali potvrđuje pretkazanja svojih proroka da će Jeruzalem i Judeja biti obnovljeni te da će se njegov narod vratiti iz sužanjstva pod Kirovim ukazom.

44,28 Ovo je proročanstvo o Kiru osobito vrijedno pozornosti jer ga spominje po imenu, 150 do 200 godina prije nego što se rodio. Osim toga, nevjerovatno je da ga Bog naziva svojim pastišrom.

Ponovno se Kir spominje kao onaj kojega će Bog upotrijebiti da oslobodi njegov narod iz Babilona te da odobri ponovnu izgradnju Hrama. Josip Flavije, židovski povjesničar, piše:

Sad je i Kir ovo saznao (o izgradnji Hrama), čitajući knjigu što ju je Izaija ostavio, a u kojoj su se nalazila njegova proročanstva od prije 210 godina... Sve je to Izaija pretkazao 140 godina prije nego što je Hram bio razoren. Kad je Kir to pročitao, zadivila ga je božanska narav proročanstava i obuzeli su ga neodoljiv nagon i potreba da učini točno to što je zapisano.⁵³

6. Utjeha u Kiru, Božjem pomazniku (pogl. 45)

45,1-6 Jahve naziva Kira svojim "pomaznikom" (na hebrejskome ista riječ kao "mesija") jer je perzijski kralj bio preteča Mesije koji će konačno osloboditi svoj

narod. Obećava da će mu dati pobjedu nad narodima, prije svega nad Babilonom, da će ukloniti sve prepreke njegovim osvajanjima, te da će mu predati ogromne količine tajnog blaga i skrivanog bogatstva. I dalje se obraćajući Kiru, Jahve govori o sebi kao o jedinomu istinitom Bogu koji Kira poziva po imenu – uz to ga ime naziva još i "pomaznikom" i "pastišrom" (44,28) – i koji ga oprema za misiju koju treba izvršiti. Sve to Bog čini radi svoga naroda, da bi tako sav svijet spoznao da je samo on Jahve, da osim njega nema drugog Boga.

45,7 "Tvorac svjetlosti i Stvoritelj tmine, donosilac mira i stvaratelj zla. Ja, Gospodin, ja činim to sve" (KJV; ovdje Šarić). Stih 7 ne znači da je Bog tvorac moralnoga "zla", kako su neki tvrdili na temelju KJV i drugih starijih prijevoda.⁵⁴

Delitzsch ukazuje da su ljudi poput ranokršćanskog krivovjerca Marciona, potom krivovjerni valentinijanci te druge gnostičke sekte zloupotrebljavali ovaj tekst kako bi naučavali da je Bog Staroga zavjeta "drukčije biće od novozavjetnoga Boga".⁵⁵

Govoreći o problemu zla (nesumnjivo uključujući i nesreću), Delitzsch nastavlja: Zlo kao čin sigurno nije Božje djelo, već spontano djelo stvorenja kojemu je podarena sloboda.⁵⁶

Ovdje se u kontekstu uspoređuje svjetlo nasuprot tame i mir (sreća, blagostanje) nasuprot nesreće, nevolje. Za ono što Bog dopusti često se kaže da je on to stvorio. Neki misle da se svjetlo i tama odnose na dva načela, koja su Perzijanci praktično štovali kao dva boga koja se nalaze u vječnom sukobu (Drugi kažu da ne postoje dokazi koji bi potvrdili da je Kir slijedio takvu religiju). Kako Kir bude napredovao u svojim osvajanjima, nastupit će mir (sreća) Izraelu i nesreća izraelskim neprijateljima, a Bog je bio taj koji je nadgledao cijelu operaciju.

45,8 Kirova intervencija u ime Izraela dovela je, u manjem obimu, do idealnih uvjeta koji obiluju pravednošću (pravdom) i spasenjem (oslobođenjem). Njihovo *potpuno* ispunjenje očekuje se u vrijeme Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva.

45,9-11 Teško svakome tko dovodi u pitanje Jahvino pravo da upotrijebi tuđinca kako bi otkupio Judu. To je isto kao kad bi glina odgovarala lončaru i optuživala ga da je kljast – da je nemoćan. Stih 11 vjerojatno treba čitati kao pitanje: “Zar vi mene pitate što kanim učiniti u dalekoj budućnosti s mojim sinovima, zar vi zapovijedate nad djelom mojih ruku?” (parafrazirano). Drugim riječima: “S kakvim me pravom ispitujete?” (“Zar je vaše da me o mojoj djeci pitate i da mi nad djelom ruku mojih zapovijedate?” – Kršćanska sadašnjost)

45,12-13 Isti onaj koji je stvorio čovjeka i svojim rukama razapeo nebesa, podigao je Kira da oslobodi njegove sužnje i obnovi njegov grad, Jeruzalem. Mada se obnova Jeruzalema dogodila kasnije prema Artakserksovu ukazu (Neh 2,8b), Kir je bio taj koji je u početku postavio temelje njegove obnove tako što je dopustio Židovima da odu iz Babilona i vrate se u svoju zemlju.

45,14-17 Bivši će neprijatelji Izraela jednoga dana doći k njemu s darovima i plaćat će mu danak, priznajući da je Bog Židova jedini istiniti Bog i da nema drugoga. Ovo obećanje, kao i svi drugi Božji postupci, potiču spašeni Ostatak da slavi Boga zbog njegovih nedokučivih sudova i neistraživih putova. Oni koji prave i štuju lažne bogove bit će posramljeni, dok Izrael, kojega je Jahve spasio vječnim spasenjem, nakon drugog dolaska Mesije nikad više neće biti posramljen.

45,18-19 Kad je Jahve stvorio zemlju, nije to bio kaos ni pustoš (*tōhū*; ista je riječ upotrijebljena i u Postanku 1,2). Bog je uobličio zemlju tako da se na njoj

mogu nastaniti ljudi, a onda im se objavio jasnim i razumljivim jezikom. Niti je stvarao iz kaosa niti komunicirao s ljudima kaotično. Umjesto toga, objavio se u istini i pravdi, kao apsolutni i vrhovni Bog.

45,20-21 Jahve poziva pagane koji vuku za sobom svoje idole i mole se nemoćnim bogovima da iznesu dokaze kako njihovi idoli mogu pretkazati budućnost kao što je on učinio. Samo on to može – i on je jedini pravedni Bog i Spasitelj.

45,22-25 Potom ih poziva da dođu k njemu i kod njega nađu spasenje, a onda objavljuje da će se pred njim prignuti svako koljeno te da će ga priznati svaki jezik (vidi: Rim 14,11; Fil 2,9-11). Ovo će se potpuno ispuniti u vrijeme Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva. Tad će ljudi priznati Gospodina Isusa za jedini izvor pobjede (NKJV: pravednosti) i snage. Svi će njegovi neprijatelji doći k njemu kažući se, a Izrael će pobijediti (NKJV: biti opravdan) i proslaviti se u njemu, a ne u idolima.

7. Utjeha u padu babilonskih idola (pogl. 46)

46,1-2 Babilonske idole, Belu i Neba, odnijeli su Perzijanci. Baš kao što iznemogle zvijeri skapavaju, tako se i idoli ruše. Bogovi što ih oni predstavljaju ne mogu spasiti tovar; umjesto toga, i njih odnose u ropstvo.

46,3-4 Nasuprot idolima koje nose ljudi, istiniti Bog nosi svoj narod; ponio ih je kad su se tek rodili i nosit će ih i u njihovoj starosti. James Stewart sažeto prikazuje ovu misao:

Još od Izaijina doba ljudi su bili svjesni da je jedna od osnovnih razlika između prave i lažne religije to što je ova druga mrtav teret koji nosi duša, dok je prva živa sila koja nosi dušu.⁵⁷

46,5-7 Koji lik može predstaviti apsolutnog i izuzetnog Boga? A ipak, zavedeni ljudi i dalje velikodušno daju velike sume novca zlatarima da im načine boga. Potom padaju pred njim ničice i klanjaju se, dižu ga na rame i nose, a kad ga postave da stoji on ostaje na mjestu, ne pomiče se. Niti može čuti molitvu, niti može spasiti.

46,8-11 Svi ljudi koji naginju idolopoklonstvu trebali bi zastati i sjetiti se da je samo istiniti Bog otkrio događaje prije nego što su se ostvarili, te da je riješen izvršiti sve svoje naume. On će pozvati Kira (grabljivicu s istoka) da izbavi njegov narod od Kaldejaca.

46,12-13 Oni koji tvrdoglavo odbijaju suočiti se s dokazima sad čuju da je Božja utvrđena namjera staviti spasenje na Sion.

8. Utjeha u padu Babilona (pogl. 47)

47,1-4 Grad Babilon slikovito je prikazan kao prekrasna mlada djeвица, kraljica, koja je primorana sići s prijestolja i postati sluškinjom koja obavlja ropske poslove i prelazi preko rijeke odlazeći u ropstvo. Bit će skinuta do gola i izložena javnom ruglu. Bog će se osvetiti i neće poštediti nijednog čovjeka jer nastupa kao otkupitelj i Svetac Izraelov.

47,5-15 Kraljica (Babilon) će biti kažnjena za četiri grijeha.

1. Iako ju je Bog odlučio odvesti svoj narod u sužanjstvo, nije joj naredio da bude okrutna i nemilosrdna. Pre-tjerala je u svojoj ulozi. Sada kaže: “Dovijeka gospodaricom ću ostati”, ali Bog govori: “Neće te više zvati vladaricom kraljevstava.”
2. Bila je ohola i arogantna, uvjeren a da nikad ništa neće moći uništiti njezino blagostanje. Zato će u jedn ome danu postati udovicom i osta-

ti bez djece i nijedan njezin vračar neće biti kadar spriječiti nesreću.

3. Smatrala je sebe imunom na otkri vanje i kažnjavanje. Ali njezina će bahatost, samozadovoljstvo i ohola samodovoljnost biti nagrađeni nesrećom.
4. Pouzdala se u vračare i astrologe (“oni koji premjeravaju nebesa, koji promatraju zvijezde”). Jennings piše: “Jahve je savjetuje da pozove sve te sile da joj dođu u pomoć, jer će ih žestoko trebati.”⁵⁸ Božja će ka-zna biti oganj koji bukti u paklu, a ne ugodna vatra ognjišta. Oni oko kojih se trudila i sa kojima je trgova-la, otići će svojim putem i neće je moći spasiti.

9. Utjeha u Izraelovu povratku nakon kazne (pogl. 48)

48,1-2 Bog se ovdje obraća judejskim izgnanicima u Babilonu. Većina je njih vjerojatno otpala od vjere; rijetki su ostali vjerni Jahvi. Prigovara im jer sebe i dalje nazivaju Izraelovim imenom (*kraljević, knez Božji*), ali oni nisu više kraljevići. Potomci su Judini (*slava, slavljenje*), ali ne slave Boga. Priznaju Izraelova Boga, ali ne priznaju svoje grijeh e. Nazivaju se po Svetome gradu, ali sami nisu sveti. Oslanjaju se na Izraelova Boga, ali nisu pobožni.

48,3-5 Jahve je pretkazao njihovu povijest davno prije i sve se dogodilo kako je preorekao. Poznavajući njihovu tvrdoglavost i tvrdokornost, Bog im je odavno navijestio što će učiniti kako ne bi, kad se objavljeno dogodi, pripisali zasluge svojim idolima.

48,6-8 Sad će im navijestiti nešto novo – izbavljenje iz sužanjstva pod K irom. Ovo čini kako nitko među njima ne bi mogao reći: “Znao sam, sve vrijeme sam znao.”

48,9-11 Bog će okončati izgnanstvo

Judejaca, ali ne zbog njihove zasluge, već radi svoga imena. Pročistio ih je, ali ne kao srebro, u doslovnoj vatri, nego u peći nevolje (babilonsko sužanjstvo). (U NKJV stih 10 glasi: “Evo, pretopio sam te, ali ne kao srebro, prokušao sam te u peći nevolje.”) Sada će ih obnoviti i vratiti radi svoga imena – imena koje su oni obeščastili. Zasluge za njihovu obnovu neće dijeliti s njihovim idolima.

48,12-16 Predstavljajući se kao vječni, apsolutni Bog (prvi i posljednji), stvoritelj koji drži sav svemir, tvorac povijesti i Bog proročanstva, objavljuje da će podići onoga kojega ljubi (Kira) da porazi Babilonce i oslobodi izraelski narod. Primijeti da se u stihu 16 spominju sve tri osobe Trojstva – Jahve, njegov Duh i “ja” (to jest, Krist) (“A sada *me* Gospod *Jahve* šalje s *duhom* svojim.”) Ovdje se tema gotovo neprimjetno premješta s Kira na njegov antitip, Gospodina Isusa Krista, koji će, kad ponovno dođe, izbaviti narod iz rasejanja diljem svijeta.

48,17-19 I ponovno se Jahve obraća izraelskom narodu kao njihov otkupitelj, njihov Bog, učitelj i vodič. Da su mu bili poslušni uživali bi mir, pravdu, plodnost i neprekidno zajedništvo s njim.

48,20-22 Zatim poziva pobožan Ostatak da izađe iz Babilona i radosno objavi Gospodina kao svoga otkupitelja (vidi: Otk 18,4). Navod iz stiha 21 ispunjen je u vrijeme izlaska iz Egipta. Ako je Jahve to učinio jedanput, može ponovno. Bezbožni Izraelci koji su odbili poslušati Gospodina i odijeliti se od Babilonaca i svega što Babilon predstavlja, nikad neće upoznati mir.

B. Mesija i Izraelovo odbacivanje Mesije (pogl. 49-57)

1. Mesija kao Sluga (pogl. 49)

U poglavljima 49-53 čitamo o Božjim porukama upućenim njegovu narodu

zbog odbacivanja Mesije. Ovo je knjiga o patnji Jahvina Sluge.

49,1-6 Iako nam se, čitajući prva tri stiha ovoga poglavlja, može učiniti da je Jahvin Sluga izraelski narod, ipak jedino Gospodin Isus Krist potpuno odgovara tekstu. U stihu 3 Izrael se spominje po imenu, ali samo je Krist pravi “kraljević Božji”, a ne narod; osim toga, Sluga je u tekstu *jasno odijeljen od Izraela* (st. 5 i 6 ^(4b-6)). U ovim se stihovima spajaju dva povratka Izraela, prvo onaj pod Kirom, a onda i u budućnosti, kad Mesija uspostavi svoje kraljevstvo.

Sluga poziva narode svijeta da pomno slušaju dok im priča o svom rođenju, o imenu što mu je bilo dano prije nego što se rodio (Mt 1,21), o oštroj, autoritativnoj poruci te o tome kako ga je Bog pomazao za svoga Slugu, za svoga kraljevića (Izrael), u kojemu će se Jahve proslaviti. Dalje nagovještava patnju što će je doživjeti u duši jer će ga Izrael odbaciti (vidi: Mt 11,16-24), no odmah potom i zadovoljstvo zbog nagrade koju mu je Bog pripremio (usporedi stih 4 ^(4a) s Evanđeljem po Mateju 11,25-26).

Bog ga nije pozvao samo da ostvari duhovni preporod Izraela, nego i da donese spasenje poganima. Stih 6b navodi se u Djelima 13,47 i odnosi se na Krista.

49,7 U vrijeme Gospodinova prvog dolaska, izraelski ga je narod duboko prezreo i gnušao ga se; bio je za njih niže na društvenoj ljestvici od poganskih kraljeva. Ali u vrijeme njegova drugog dolaska zemaljski će mu vladari odavati počast. Izraz “silnički sluga”, odnosno “sluga moćnika, gospodara”, kako je prevedeno na drugim mjestima, a znači “sluga vladara”, također vrijedi za Izrael; usporedi ličnosti: Josip, Mordokaj, Ezra, Nehemija i Daniel.

49,8-13 Bog je uslišio Kristovu molitvu uskrisujući ga iz mrtvih, a potom ga je odredio da dovede Izrael natrag u zemlju. Jahvin će Sluga pozvati narod da

se vrati u svoju zemlju i osigurat će im idelane uvjete putovanja. Izraelci će dolaziti iz svih krajeva svijeta: iz daleka, sa sjevera, sa zapada, iz Sinima (vjerojatno Kina). Kad Izrael na ovakav način iskusi Božju utjehu i samilost, bit će to radostan dan u svijetu.

49,14-16 U međuvremenu, Sion je prikazan kao neko ko osjeća da ga je njegov Gospodin zaboravio. Jahvin je odgovor da i majka može zaboraviti svoje dijete, ali da on nikad neće zaboraviti svoj grad. Sion je urezan u dlanove njegovih ruku, a gradski su zidovi uvijek u njegovim mislima. Nagonski uspoređujemo navod o Jahvinim dlanovima s ranama koje je Krist ponio na svojim dlanovima radi nas. Slavni engleski kršćanski pjesnik prekrasno je to izrazio:

Moje ime s dlanova njegovih ruku
ni vječnost neće obrisati;
utisnuto ostaje na njegovu srcu,
u ožiljcima neizbrisive milosti.

– *Augustus Toplady*
(prevedeno s engleskog – op. prev.)

49,17-18 Izraelci žure natrag u Sion dok njegovi rušitelji odlaze. Okupljeno mnoštvo koje se slijeva u grad doima se kao nakit na nevjesti.

49,19-21 Izraelske ruševine i razvaline ponovno će se pretvoriti u živa naseljena mjesta, s tako mnogo ljudi da će biti pretijesna. Sion će se pitati odakle dolaze toliki Židovi – na kraju krajeva, dugo je vremena bila udovica!

49,22-23 Na Jahvin znak narodi će poći divovski zračni most kako bi prenijeli progane Židove natrag u njihovu zemlju. Poganski će kraljevi služiti Božjem narodu, a Izrael će shvatiti da se na kraju ipak isplati čekati na Gospodina.

49,24-26 Ako babilonski sužnji imaju bilo kakve sumnje da će biti oslobođeni od moćnih tirana, neka znaju da će se Jahve sporiti s njihovim neprijateljima i da

će spasiti djecu svog naroda. Kad tlačitelji požanju što su posijali, svijet će spoznati da je Gospodin Izraelov Spasitelj, njegov otkupitelj i Silni Bog Jakovljevi.

2. Mesija kao pravi Učenik (pogl. 50)

50,1-3 U iskrenom, prisnom razgovoru s Izraelom, Jahve ih podsjeća da se nije rastavio od njih zbog neke beznačajne greške ili hira (mada se *jest rastavio od njih*, Jr 3,8), niti ih je predao Kaldejcima zbog nekoga duga tom poganskom narodu. Razlog je bio njihovo bezakonje i prijestupi. Nitko u narodu nije ga primio, nitko nije odgovorio na njegov poziv. Zar su mislili da je on nemoćan te ih ne može izbaviti? Zar nije isušio Crveno more i rijeku Jordan? Zar ne oblači nebesa u žalost?

50,4-9 Potom govori Mesija. Narod koji je s prezirom odbacio Jahvu u Starome zavjetu, isto je to učinio s Isusom u Novome. On je došao kao pravi Učenik kojega je Bog poučio da govori podesnim riječima. Svako je jutro njegovo uho bilo otvoreno da primi upute od svoga Oca za taj dan. Radost je nalazio u vršenju Božje volje, čak i kad je to značilo odlazak na križ. Nije uzmakao, nego je spremno predao sam sebe patnji i sramoti. U punom pouzdanju da će ga Bog opravdati, učinio je svoje lice (obraz, čelo) kao kremen (st. 7) da bi otišao u Jeruzalem. Naravno, opravdan je bio svojim uskrnućem. Sad izaziva neprijatelja, sotonu, da ga osudi (I mi možemo uputiti isti izazov; Rim 8,31-39). Svi će njegovi neprijatelji biti kao istrošena odjeća koju je pojeo moljac.

50,10 Posljednja dva stiha opisuju dvije grupe ljudi. Prvi su oni koji žive oslanjajući se na Jahvu. Takvi priznaju svoju potrebu za vodstvom. Bog ih savjetuje da se pouzda u njegovo ime i da se oslone na njega. Tad će on izliti svoje svjetlo na njih.

50,11 Drugi su oni koji sami sebi stva-

raju vodstvo i ne osjećaju nikakvu potrebu za božanskim uputama. Takvi mogu ići u svjetlosti vlastitih iskri, ali Gospodin će se postarati da naposljetku leže u mukama.

3. Mesija kao pravedni Vladar (51,1-52,12)

51,1-3 Svi u Izraelu koji teže za spasenjem trebaju se sjetiti Božje brige za njih; trebaju pogledati stijenu iz koje su isječeni i jamu (Mezopotamija) iz koje ih je on izvadio. Treba ih hrabriti i sjećanje na Božji odnos prema Abrahamu i Sari i to kako im je dao brojno potomstvo. Trebaju pamtit i njegovo obećanje da će utješiti (NKJV; Grubišić, Daničić) Sion. Obrati pozornost na tri poziva, upućena narodu koji ga traži, da ga poslušaju (st. 1, 4, 7) te na tri poziva da se probude (51,9.17; 52,1).

51,4-6 U vrijeme svoga tisućodišnjeg kraljevstva, Mesija će vladati nad poganskim narodima kao što će vladati i u Izraelu. Na kraju toga razdoblja nebesa i zemlja bit će uništeni i svi će nevjernici propasti, dok će Božji narod biti zauvijek spašen i siguran.

51,7-8 Gospodin poziva vjerni Ostatak da se ne boji ljudskoga gnjeva tijekom mračnih dana velike nevolje, jer je sudbina opakih zapečaćena, a spasenje njegova naroda zajamčeno.

51,9-11 Ovdje se Ostatak potiče da zove Jahvu da izbavi svoj narod, kao što ih je izbavio iz Egipta (Rahaba) i od faraona (zmaja; NKJV – zmiju, simbol faraoana), kad je isušio more kako bi otkupljeni mogli prijeći na drugu stranu. Sjećanje na Božje posredovanje u prošlosti dovelo je do toga da i sami unaprijed vide onaj dan kad će se otkupljeni sužnji vraćati na Sion. F. C. Jennings prekrasno opisuje ovaj događaj:

Nad njihovim je glavama vijenac sat-

kan od radosti i sreće, koji su dosad uzalud tražili i sad su ga najzad dostigli, dok se oluja kroz koju su prošli kotrlja dalje, poput gusa oblaka, i odlazi, noseći sa sobom njihove uzdahe i suze!⁵⁹

51,12-16 Jahve šalje poruku utjehe onima koji se boje tiranina, bilo Nabukodonozora u to vrijeme ili čovjeka grijeha u budućnosti. Trebaju se bojati Jahve koji je razapeo nebesa i utemeljio zemlju; kad tako budu činili nestat će njihov strah od trošna čovjeka. “Dokora će biti slobodan sužanj, neće umrijeti u jami, niti će mu kruha nedostajati.” Sužnje je u to vrijeme oslobodio Kir, a konačno će ih osloboditi Mesija kada ponovno dođe u slavi. Jahve će učiniti da se to dogodi; on koji je beskrajno visoko također je prisno blizu i svoj narod skriva u sjeni svoje ruke. On stavlja svoje riječi u njihova usta kako bi mogli biti njegovi misionari u svijetu. Stih 16 može se primijeniti i na Gospodina Isusa. Otac je stavio svoje riječi u Mesijina usta, zaštitio ga i osposobio da može stvoriti novo nebo i novu zemlju za tisućodišnje razdoblje i reći Sionu: “Ti si narod moj!”

51,17-20 “Probudi se, probudi se!” – Gospodin poziva Jeruzalem nakon tamne noći njegova stradanja, kad ga nijedan od njegovih sinova nije mogao voditi, kad nikoga nije bilo da ga pridrži, kad je bio opustošen glađu i mačem, kad su njegovi ljudi ležali bespomoćno po uglovima ulica, poput iscrpljene antilope uhvaćene u mrežu.

51,21-23 Jahve će uzeti čašu svoga gnjeva zbog koje je Jeruzalem posrtao i dat će je njegovim neprijateljima koji su prekoračili granicu koju im je Bog postavio tako što su bili okrutni i nemilosrdni.

52,1-2 I ponovno Bog poziva Sion da se probudi iz sna sužanjstva i da obuče svoje najsjanije haljine. Nikad više u njega neće ući pogani. Ovdje je svakako

riječ o budućim događajima i uspostavljanju Kraljevstva; tek tad će se sve ovo doista ostvariti.

52,3-6 Izrael nije bio prodan kao rob za novčanu dobit pa će tako biti i otkupljen bez novca. Nekoć su Izraelci sišli u Egipat kao gosti; no ubrzo su ih Egipćani počeli zlostavljati. Kasnije ih je Asirija potlačila “bez razloga” (NKJV; Grubišić, Martinjak), ali ne i za novčanu dobit. Sad ponovno tlačitelji muče Božji narod, a ništa ne plaćaju Gospodinu. Njihovi gospodari likuju, a na Božje se ime neprestano huli. Ali Jahve će pokazati svoju silu u ime svoga naroda i oni će znati da on jest sve što im je obećao da će biti.

52,7-10 Sljedeći stihovi opisuju povratak Židova iz rasejanja diljem svijeta. Dok putuju preko gora ka Sionu, pred njima idu glasnici koji navješćuju radosnu vijest o Mesijinoj vladavini. Stražari na jeruzalemskim zidinama radosno pjevaju kad vide Gospodina kako se vraća na čelu mnoštva naroda. I Jeruzalemu se upućuje poziv da dođe slaviti moćno Gospodnje izbavljenje.

52,11-12 Prognanike se potiče da ostanu za sobom nečistoću zemlje svoga sužanjstva dok nose hramsko posuđe natrag u Jeruzalem. Neće izlaziti u panici niti u strahu; Bog Izraelov bit će njihova zaštita, jer on ide ispred njih i iza njih.

4. Mesija kao Žrtva koja na sebi nosi grijeh svijeta (52,13-53,12)

Završni stihovi poglavlja 52 doista pripadaju poglavlju 53. Oni prate trag Jahvina Sluge od njegova života na zemlji do križa, a potom do njegova slavnog ponovnog dolaska. Adolph Saphir, i sam hebrejski kršćanin, ushićeno govori o ovom, najljepšem proročanstvu o križu:

Sveto, dragocjeno poglavlje, koliko si Božjeg drevnog naroda, naroda Saveza, odveo u podnožje Kristova kri-

ža! – onoga križa na kojemu je bilo napisano: “Isus Krist, kralj židovski!” I koliko će se veličanstvenih komentara dati o tebi kad, u posljednjim danima, pokajnički i vjerujući Izrael, gledajući u onoga koga su proboli, uzvikne: “A on je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo, dok smo mi držali da ga Bog bije i ponižava.”⁶⁰

52,13 Jahvin se Sluga ponašao razborito (NKJV) za sve vrijeme svoje zemaljske službe. Bio je uzvišen u uskrnsuću, podignut u znesenju na nebo i proslavljen kad je sjeo Bogu s desne strane.

52,14 Kad je prvi put došao, mnogi su bili užasnuti dubinom njegove patnje. Njegovi su lice i tijelo bili tako unakaženi da više nije ličio na čovjeka.

52,15 Ali kad dođe ponovno, ljudi će biti preneraženi (NJKV marg.; stih počinje riječima: “Tako će on zapljusnuti narode...”)⁶¹ veličanstvenošću njegove slave. Poganski će kraljevi zanimjeti kad vide njegovu krasotu za koju se do tada nije čulo. Tad će shvatiti da je poniženi Čovjek s Golgote zapravo Kralj kraljeva i Gospodar gospodara:

Je li te tvoj Bog zaista onda ostavio; skrio svoje lice od tvoje najdublje potrebe?

Na tvome licu, nekoć unakaženom, izubijanom, sad gledamo jasno svu njegovu slavu.

– Miss C. Thompson

(prijevod s engleskog – op. prev.)

53,1 Izraelski Ostatak koji se pokajao sjeća se kako mnogi nisu vjerovali kad je stigla vijest o prvome Mesijinu dolasku. Shodno tome, mnogima se nije otkrila sponosna Jahvina sila.

53,2 Gospodin Isus je rastao pred ushićenim Jahvinim pogledom kao nježna biljka u ovome svijetu grijeha. Bio je kao korijen iz suhe zemlje. Izrael je bio

ta suha zemlja, najnepovoljnije tlo. Izraelski narod nije na njemu mogao vidjeti ljepotu i ništa nisu mogli naći u njegovu izgledu što bi ih privuklo. F. B. Meyer opisuje tajnu njegova poniženja:

Nježna biljka; izdanak koji se bolno probija kroz koru stvrdnute zemlje; odsustvo prirodne privlačnosti. Tako slikovito izlaganje moralo je sačekati i na kraju je i dobilo svoje puno tumačenje u Novome zavjetu, s pričom o Kristovu seljačkom podrijetlu; o rođenju u jaslama; o skromnome imovinskom stanju – o ribarima koje je izabrao za svoje učenike; o siromaštvu, njegovoj stalnoj sudbini; o običnim ljudima koji su bili njegovi vjerni poklonici; o razbojnicima i zločincima s obje strane njegova križa; o malenima i siromašnima koji su sačinjavali Crkvu. To je doista bilo poniženje, mada je nepravilnosti ljudske sudbine rijetko moguće razlikovati od visina s kojih je on došao.⁶²

53,3 Prezren i odbačen, bio je čovjek boli koji je znao što je patnja. Ljudima je bio odbojan; čak ga ni Izrael nije cijenio.

“Čovjek boli” – kakvo ime za Božjeg Sina koji je došao da uništene grešnike vrati!
Aleluja! Kakav Spasitelj!

Podnoseći sramotu i porugu, stajao je osuđen umjesto mene, i svojom krvlju zapečatio moje oprostjenje.

Aleluja! Kakav Spasitelj!
– Philip P. Bliss
(prijevod s engleskog – op. prev.)

53,4-6 Ostatak sad zna i priznaje istinu o njemu. Ispovijedaju: “Naše je bolesti on ponio, naše je boli uzeo na sebe, a

ipak, dok smo ga gledali na križu, mislili smo da ga Bog kažnjava za njegove grijehe. Ali nije! Bilo je to za naše grijehe, za naše opačine, kako bismo mi imali mir i kako bismo mi bili iscijeljeni. Istina je da smo mi zalutali i živjeli u samovolji, a Jahve je naše bezakonje stavio na njega, bezgrešnu zamjenu.”

Do trenutka kad će Ostatak priznati Krista, mi kršćani možemo ispovijedati:

Bio je ranjen za naše prijestupe, naše je grijehe ponio na svome tijelu na drvo;
za našu krivnju dao nam je mir, i iz ropstva nas oslobodio, njegovim je ranama, njegovim je ranama, njegovim je ranama naša duša iscijeljena.

Ubroyen je bio među zločince, i mi smo mislili da ga je Bog ostavio; a on je umro kao naša žrtva, da zakon bude zadovoljen, i svi su naši grijesi, svi su naši grijesi, svi su naši grijesi bili stavljeni na njega.

Mi smo zalutali, svi smo zalutali, daleko smo otišli od tora i Pastira, ali on nas je tražio, gledao je gdje smo po gorama turobnim i vrletnim goletima,
i doveo nas kući, i doveo nas kući, i doveo nas kući, k Bogu na sigurno.
– Thomas O. Chisholm
(prijevod s engleskog – op. prev.)

Naš je Gospodin stradao od svih pet vrsta rana poznatih medicinskoj znanosti: kontuzije – od udaraca štapom; razderotine – od šibanja; ubodne rane – od vijenca od trnja; probodne rane – od čavala; rasklekline – od koplja.

53,7-8 “Kao ovca nijema pred onima

što je strižu”, tako je i Gospodin Isus, tiho i ne žaleći se, podnio križ. Žurno je uzet iz tamnice i s pravičnog suđenja (NKJV; ili “tlačenjem i sudom ukloniše ga” – NIV). Činilo se nemogućim da će imati potomstvo jer je bio “uklonjen iz zemlje živih” u najboljim godinama i ubijen za grijeh naroda.

53,9 Opaki su ga ljudi kanili ukopati sa zločincima, ali Bog je osujetio njihovu zavjeru i on je ukopan s bogatima – u novome grobu Josipa iz Arimateje. Ljudi su mu odredili sraman ukop, mada nikad “nije počinio nepravde” niti je izgovorio laž.

53,10-11a Ali Jahve je smatrao podestim da ga pritisne bolima. Kad Krist položi svoju dušu kao žrtvu naknadnicu (za grijeh) vidjet će svoje potomstvo – to znači sve one koji vjeruju u njega – i dani će mu biti produljeni, jer će živjeti u sili beskonačnoga života. Sve će se Božje nakane ostvariti po njemu. Kad vidi mnoštvo onih koji su otkupljeni njegovom krvlju, “nasitit će se tom spoznajom”.

53,11b “Pravedni moj sluga opravdat će mnoge svojim poznanjem” (NKJV; ovdje Daničić). Ovo može značiti da ga je poznanje Očeve volje odvelo na križ, te da svojom smrću i uskrsnućem može vjernicima uračunati pravednost. Ili, može značiti “poznanjem njega”, to jest da su ljudi opravdani kad upoznaju njega (Iv 17,3). U svakom slučaju, opravdanje je moguće za “mnoge”, samo zato jer je on krivicu grešnika ponio na sebi.

Posljednja strofa pjesme Thomasa Chisholma, koju ovdje navodimo, pobjedonosno iznosi:

Tko može izbrojiti njegova
pokoljenja?

Tko će objaviti sve pobjede njegova
križa?

Milijuni mrtvih sad ponovno žive,
bezbrojni idu u njegovoj pratnji!

Gospodin je pobjednik, Gospodin
je pobjednik,

Gospodin je pobjednik i Kralj što
dolazi!

(*prijevod s engleskog – op. prev.*)

53,12 Zbog njegova dovršenog djela na križu Jahve će mu dati “dio s velikima” (NKJV; ovdje Bakotić), što znači sa svetima, čija je jedina veličina u tome što su povezani s njim. “I plijen će dijeliti s jakima” (NKJV; heb. *atsum* – snažni, jaki, moćni; mnogobrojni) – ovo “jaki” odnosi se na vjernike koji su sami po sebi slabi, ali su jaki u Gospodinu.

Navode se četiri razloga za njegovu slavnu pobjedu. (1) Dao je svoju dušu na smrt; (2) Bio je ubrojen među zločince; raspet je između dva razbojnika; (3) Ponio je na sebi grijeh mnogih; (4) Zauzeo se za zločince; moli se za njih. David Baron tumači:

Glagol *jaf'gia'* (“zauzimao se, posredovao, zastupao”) primjer je prošlog nesvršenog vremena ili neodređenog budućeg, kojim se izražava započeta posao koji još nije završen. Njegovo je najupečatljivije ispunjenje, kako primjećuje Delitzsch, bila molitva raspetoga Spasitelja: “Oče, oprostí im, jer ne znaju što čine!” Ali to djelo zastupanja što ga je Krist započeo na križu, on i dalje nastavlja kao Knez i Spasitelj koji sad sjedi Bogu s desne strane, kako bi doveo Izrael do pokajanja i oproštenja grijeha.⁶³

O paradoksima kojima se odlikuje ovaj veličanstven ulomak u cjelini, Moody kaže:

Prezren, a prihvaćen i štovan. Siromašan, a bogat. Umire, a živi. Rabini su rekli da bi morao postojati dupli Mesija kako bi ispunio proroštva iz ovoga ulomka.⁶⁴

5. Mesija kao Otkupitelj i Obnovitelj (pogl. 54)

54,1-3 Nije čudo da poglavlje 54 počinje riječju “Kličići!” (ili “Pjevaj!”, “Veseli se!”, “Raduj se!”) Budući da su u prehodnom poglavlju opisani Kristova smrt, ukop, uskrsnuće i proslavljanje, nijedna druga riječ ne bi bila podesnija.

Prvi stih uspoređuje Izrael u sužanjstvu, jalov i osamljen, s obnovljenim i otkupljenim narodom, plodnim i radosnim. Pavao u Poslanici Galaćanima 4,21-31 primjenjuje ovaj stih na nebeski Jeruzalem, za razliku od zemaljskog grada. Granice zemlje bit će znatno proširene kako bi se smjestilo stanovništvo kojega će biti sve više. Izrael će biti vođa naroda, a Božji će se narod naseliti u gradove koji su bili napušteni.

54,4-8 Sva sramota povezana sa sužanjstvom u Egiptu (mladost) te kasnije u Babilonu (udovištvo) bit će zaboravljene, jer će Jahve vratiti svoj narod k sebi i ponovno će biti s njim u zajedništvu. Sužanjstvom je izražen Božji prolazan gnjev; obnova će pokazati njegovu veliku sućut i vječnu milost.

54,9-10 Baš kao što je nekoć obećao Noi da potopne vode više nikad neće preplaviti zemlju, Bog sad obećava da Izrael, nakon što uđe u Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo, nikad više neće doživjeti njegov ukor niti gnjev.

54,11-12 Mada je Jeruzalem bio “vihorom vitlan”, mučen i neutješan, Bog će ga obnoviti i uljepšati. Postavit će njegovo kamenje na smaragd, a temelje će mu položiti na safiru. Od rubina će mu dići kruništa, vrata načiniti od prozirca, a ograde od dragulja – na ovaj je način slikovitim jezikom izrazite ljepote prikazan budući sjaj Jeruzalema. Dean Alford je opisao buduću krasotu grada ovim stihom:

Daleko iznad obzora
dižu se kule grada,

gdje naš Bog prebiva;
taj je prekrasan dom naš!
Ulice sjaje od jaspisa,
vrata svjetlucaju od zlata,
i teče veselo rijeka,
radost neopisivu izljujeva.
(*prijevod s engleskog – op. prev.*)

54,13-15 Svi će primiti božansku pouku i uživat će blagostanje. Vladat će pravednost. Neće više biti straha od napada, progona ili tlačenja. Onome tko pokuša stvarati probleme Izraelu, bit će suđeno i bit će kažnjen.

54,16-17 Bog koji je stvorio izrađivača oružja (kovača) i osvajača (zatornik, krvnik, kvaritelj, pustošnik) savršeno je sposoban kontrolirati svoja stvorenja. Jahve je odlučio da nijedno oružje skovano protiv Izraela neće uspjeti te da će Izrael osobno dokazati krivicu svakog tko ga optužuje. Ta sloboda od osude i sigurna pobjeda baština je Jahvinih slugu. Tako će Bog opravdati Izrael u zlatno doba mira i blagostanja.

6. Mesija kao Evangelist u svemu svijetu (55,1-56,8)

55,1 Božji Duh šalje evangelistički poziv Izraelu da se vrati i u isto vrijeme poziva sve ljude iz svih krajeva svijeta da dođu na gozbu Evandelja. Da bi ušli na tu gozbu, ne trebaju ništa osim svijesti o potrebi (žedi). Blagoslovi su voda Svetoga Duha, vino radosti i mlijeko dobre Božje riječi. Sve su to besplatni darovi milosti, “bez novca i bez naplate”.

55,2-5 Kako se otudio od Boga, Izrael je uludo trošio i snagu i bogatstvo. Pravo zadovoljstvo i trajan užitak mogu se naći samo u Gospodinu. Ako se Izrael vrati Bogu, primit će sve milosti koje su bile obećane Davidu u vječnom Savezu (vidi: Psalm 89,3-4.28-29 ^(89,4-5.29-30)). Ti su blagoslovi ispunjeni u Gospodinu Isusu Kristu i njegovoj slavnoj vladavini. I pogan-

ski će narodi imati svoj dio u dobrobitima što će ih donijeti Kraljevstvo, a između njih i Izraela vladat će prijateljski odnosi.

55,6-7 Put ka blagoslovu nalazi se u traženju Jahve i napuštanju grijeha. Oni koji se tako vrate Gospodinu naći će ga punog milosti i praštanja.

55,8-9 Ljudi ne bi smjeli suditi o Jahvi prema svojim mislima i putovima. On razmišlja i djeluje na način koji daleko nadilazi sve što bi čovjek mogao i zamisliti. Nigdje ovo nije točnije nego u nakani spasenja po Evanđelju koje je cijelo Božja milost i ne dopušta slavu vlastitoga truda. William Cowper, engleski pjesnik, izrazio je to na svoj, poslovično elegantan način, u pjesmi *Truth* (“Istina”):

Kako je drukčija od složenih ljudskih djela
nebeska jednostavna, bezazalena,
nesputana nakana!
Nema u njoj varljive krasote
da razonodi,
nema mnoštva ukrasa na vrhu gomile;
bez razmetanja i bez slabosti,
stoji postojano kao plavi nebeski svod
što gledamo,
veličanstvena u svojoj jednostavnosti,
zapisana iznad vrata, izdaleka uočljiva
kao sjaj zvijezda koje oku
ne promaknu,
čitka samo po svjetlu što ga one daju,
stoje riječi životvorne koje hrane
dušu:
VJERUJ I ŽIVI.
(*prijevod s engleskog – op. prev.*)

55,10-11 Božja je riječ neodoljiva i djelotvorna baš kao kiša i snijeg. Nijedna ih vojska na svijetu ne može zaustaviti, a oni ispunjavaju svrhu koja im je namijenjena. Takva je Božja riječ koja *uvijek* postiže svoj cilj:

Tako se riječ koja iz mojih usta izlazi ne vraća k meni bez ploda, nego

čini ono što sam htio i obistinjuje ono zbog čega je poslao.

55,12-13 Oni koji traže Gospodina, otići će iz zemlje svoga sužanjstva s radošću i putovat će kući u miru. Sva će se priroda veseliti njihovu oslobođenju. Zemlja će također biti oslobođena prokletstva i sad će biti plodna. Umjesto trnja i koprive rast će čempresi i mirta. Svi navedeni blagoslovi kojima će se odlikovati Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo donijet će slavu Jahvi i bit će kao vječan, neprolazan znak, to jest vječan spomen na njegovu milost i dobrotu.

56,1-8 Dok čekaju Božje izbavljenje, prognanike se poziva da se drže prava i čine pravdu (budu pravedni) te da poštuju subotu (šabat). Ni tuđinac ni uskokpljenik ne trebaju se bojati da će im biti uskraćena neka dobrobit Kraljevstva. Zapravo će oni koji budu poslušni Gospodnjoj riječi imati povlašten položaj. Hram će tad biti Dom molitve za sve narode, a ne samo za Izrael. Bog će okupiti pogane u svoj tor i pripojit će ih domu Izraelovu.

7. Mesija kao Sudac opakima (56,9-57,21)

56,9-12 U stihu 9 vraćamo se na Izrael u danima njegove pobune. Narodi (zvijeri) su se okupili da kazne narod čiji stražari ne vide opasnost. Nalik su nijemim psima koji ne laju te ne upozoravaju ljude. Vole drijemati i najmilije im je spavati i sanjati. Koristoljubivi su, sebični i pohlepni pastiri. Pozivaju svoje prijatelje da dođu i piju s njima, da banče i lumpuju, govoreći: “Sutra će biti kao danas, i još mnogo više” (Ronald Knox; ovdje Daničić).

57,1-2 Prva dva stiha poglavlja 57 povezana su sa stihovima 9-12 iz prethodnoga poglavlja. Usred grijeha i tlačenja pravednici stradaju. Progon ih je pomeo. S ljudske točke gledišta čini se da nikome

nije stalo. Ali Bogu je stalo – on uklanja pobožne ljude od zla i uvodi ih u mir i počinak.

57,3-6 Neki su ljudi čak i u progonstvu nastavili s idolopoklonstvom. U tome su smislu potomci nevjernih roditelja, odnosno “leglo preljubničko i bludničko”. Rugaju se Gospodinu, porod (djeca) su grešnika i laži. Gore od žudnje dok štuju drveće i žrtvuju djecu Baalu i Moleku u dolinama.

57,7-10 Sve što se događa na gorskim uzvišicama jest preljubnički odnos s idolima. Umjesto da zapišu Božji zakon na dovrtnike i vrata svojih kuća (Pnz 6,9; 11,20), oni su iza vrata objesili idolopokloničke simbole i sudjelovali u seksualnim orgijama. Donosili su darove i prinosisli žrtve kralju (NKJV; u drugim prijevodima Moleku – Molek znači kralj) i slali glasnike u Šeol (Podzemlje) u potragu za novim gadostima. Čak i kad su bili krajnje iscrpljeni svojim rasklašenim životom nisu odustajali, nego su, kako se čini, svladavali prvi umor i nastavljali dalje sa svojim opaćinama.

57,11-13 Ne bojeći se Jahve, oni uporno lažu; iznevjerili su Bogu i uopće ne razmišljaju o njemu. Zato jer je šutio izgubili su poštovanje prema njemu. Ali on će iznijeti na vidjelo njihovu samopravednost i grijeh, i njihovi im idoli neće pomoći. Ti lažni bogovi koje su štovali posve će ih iznevjeriti, ali oni koji se pouzdaju u Gospodina ući će u blagoslov.

57,14-19 Vjernima u progonstvu, Bog obećava da će se za njihov povratak izgraditi put te da će svaka prepreka biti uklonjena. Jer Bog koji stoluje “u prebivalištu visokom i svetom” prebiva i u smjernim i skrušenim srcima. On se neće prepirati dovijeka s dušama koje je stvorio, inače bi sve stradale pod njegovim gnjevom. Bog jest pustio svoj gnjev na svoj lakomi, grešni narod, ali njegova ljutnja ima granice. Izliječit će one koji ostave idolopoklonstvo i učinit će da mu

donesu “plod svojih usana” (NKJV, “Ja stvaram plod usnama”; ovdje Daničić).

57,20-21 Izajjina usporedba bezbožnika s uzburkanim morem veoma je lijepo izražena u sljedećem stihu:

20: A opaki su poput mora,
oluja ih baca, ne mogu se smiriti,
njegove su vode uvijek uzburkane,
valovi mu mulj i blato izbacuju!⁶⁵

Nastupit će mir za pravednike, ali “nema mira grešnicima”.

C. Izraelov grijeh, osuda, pokajanje i obnova (poglv. 58-66)

Posljednjih devet poglavlja Izajjine knjige donose sliku konačnog ishoda, kako za vjernike, tako i za otpadnike. Alfred Martin sažima:

Posljednji dio knjige opisuju slavni završetak kojega je Bog sačuvao za Izrael, narod Sluge i Božji kanal po kojemu teče blagoslov svijetu. Kroz cijeli ovaj dio nailazimo na snažnu suprotnost između buntovnika i vjernika; ali ta suprotnost nikad nije potpuno odsutna iz nekog dužeg dijela Božje riječi.⁶⁶

1. Radost prave duhovnosti (poglv. 58)

58,1-5 Prorok mora glasno objaviti Judine grijehe. Čini se da je narod našao pravo zadovoljstvo u provođenju propisanih svakodnevnih obreda, ponašajući se kao da su uistinu vjeran i poslušan narod. Zapravo optužuju Boga da je ravnodušan prema njihovu postu i pokajničkim djelima, ali Bog optužuje njih da su zadovoljni sami sobom, da iskorištavaju svoje radnike i da se tuku pesnicama usred posta (NKJV; stih 4 glasi: “Eto, postite da se svađate i tučete, da udarate šakom

opakom”; ovdje Šarić.) To nije post koji Bog prihvaća. Pravi post nije pitanje stava tijela (duboko saginjanje glave) niti vanjskoga ispoljavanja žalosti (kostrijet i pepeo).⁶⁷

58,6-8 Bog želi post koji će biti popraćen kidanjem okova bezbožnosti, uklanjanjem jarma tlačenja, hranjenjem gladnih, pružanjem skloništa siromašnima, oblačenjem golih i pomaganjem bližnjima koji su u potrebi. Onima koji na ovaj način provode društvenu pravdu zajamčeno je vodstvo, iscjeljenje i zaštita pratnja. “Tvoja pravda” (st. 8) može se odnositi na prethodno spomenuta djela milosti što ih je osoba učinila ili Božju pravdu, odnosno na pravednost, koja se uračunava onima koji vjeruju u njega. Parafrazu stihova 5-8 iz škotskoga Psaltira doista vrijedi navesti:

Neka oni koji osjećaju teret tlačenja
prime tvoju nježnu samilost:
neka bespomoćni siromah bez doma
bude pod tvojom posebnom skrbi.
Idi, ponudi gladno siročje, neka primi
blagoslov tvoga izobilja;
pozovi beskućnika na svoja vrata, po-
dijeli s njim krevet, neka se odmori.
Neka onaj što drhti od žestoke studeni
uđe pod tvoj krov; ugrij ga, odjени;
blažena tvoja zadaća neka bude da
obrađuješ čovjeka koji tuguje.
A onda će, sjajni kao zora, doći mir i
radost u tvoje dane;
i slava Gospodnja sjat će na svim
tvojim putevima.

58,9-12 Pobožnom je čovjeku zajamčeno da će mu Jahve odgovoriti svaki put kad ga zazove, i reći mu: “Evo me!” Ukloni li iz svoje sredine tlačenje i ispružen prst kojim optužuje ili se ruga, prestane li klevatati i spletkariti, olakša li ljudima njihove potrebe, i duhovne i tjelesne, tad mu Bog obećava da će se njegova noć pretvoriti u dan. Uživat će vodstvo,

izobilje svih dobrih stvari, zdravlje i snagu, ljepotu i plodnost, kao i nacionalnu obnovu. “Tvoji će sinovi ponovno zidati na davno napuštenim ruševinama tvojih gradova, i bit ćeš poznat kao ‘narod koji je popravio svoje zidine i gradove’” (st. 12, LB).

58,13-14 Ako Božji narod bude poštovao subotu⁶⁸ tako što će se uzdržavati od posla i sebičnih užitaka, ako budu smatrali da je milina poštovati Božji sveti dan, onda će svoju milinu naći u Jahvi koji je ustanovio taj dan, a on će im dati mjesto vodstva na zemlji i baštinu koju je obećao Jakovu. Ovo ništa ne može spriječiti, jer su Jahvina usta to rekla.

2. Grijesi Izraela (pogl. 59)

59,1-8 Izraelov grijeh zadržava Boga da ih izbavi; za to se krivica ne može pripisati Jahvi. Ruke, prsti, usne i jezik, sve to kod njih sudjeluje u ubojstvu i laganju. Široko je rasprostranjeno izvrtnje pravde i nepoštenje. Ljudi začinjaju zloću i rađaju bezakonje. Njihovi su postupci opasni kao gujina jaja i beskorisni koliko i paukova mreža. Grijeh vlada svakim područjem njihova života – svime što čine, kamo idu i što misle. Nije ih briga za mir i pravdu, više vole krive staze. Ono što je vrijedilo za Izrael, vrijedi za sav ljudski rod (Rim 3,15-17).

59,9-15a Govoreći u ime vjernoga Ostatka, Izaija sad priznaje njihove grijehe kao svoje. Priznaje njihovu nepravdu, nepravednost, sljepoću i mrtvilo. Mumljaju od nestrpljenja i guću (stenju) od potištenosti. Nema pravde (suda), spasenja ne stiže. Njihovi su se grijesi umnožili pred Bogom i oni svjedoče protiv njih. Zanijekali su Gospodina i odlutali daleko od njega. Govorili su jezikom nasilnim, odmetničkim i lažljivim. Pravica je potisnuta, pravednost stoji daleko od njih, a istina je pala kao žrtva na ulici (na trgu). Poštenju je ulaz zabranjen, istina se nig-

dje ne može pronaći, a pobožan čovjek postaje plijen.

59,15b-21 Kad Jahve pogleda dolje na zemlju, žalosti ga jer nema pravde. Čudi se što nema čovjeka (posrednika) koji je sposoban pozabaviti se tom situacijom, zato istupa i sâm čini što je potrebno. Njegova mu mišica (snaga) donosi pobjedu i vlastita ga pravednost podupire. Oblači bojnu opremu i kreće na svoje neprijatelje u pravednosti, spasenju, osveti, revnosti i gnjevu. Daje poganima točno to što su zaslužili, kako bi najzad svi narodi od istoka do zapada bili prisiljeni priznati da je on Gospodin, jer (Mesija) dolazi kao potop kojega goni Jahvin dah (NKJV; st. 19b: “kad neprijatelj navali kao potop”). Doći će kao Otkupitelj pobožnome Ostatku na Sionu. Tad će Bog sklopiti novi Savez s domom Izraelovim, o čemu čitamo u Knjizi proroka Jeremije 31,31-34 te u Poslanici Hebrejima 8,10-12; 10,16-17.

3. *Buduća slava Siona (pogl. 60)*

60,1-3 Došlo je vrijeme da Sion ustane i zasja jer nad njim blista “slava Jahvina”, što znači da se pojavio sam Mesija. To je vrijeme njegova drugog dolaska. Svijet je u tome trenutku još uvijek u duhovnome mraku i tami velike nevolje, ali Jahve sja na Izrael i preko Izraela na ostatak svijeta. Predstavnici pogana – uključujući i kraljeve – skupljaju se u Jeruzalemu da odaju čast preporođenu narodu.

60,4-7 Jeruzalem podiže oči i vidi svoje sinove i kćeri kako se vraćaju u zemlju. Dok promatra pagane kako donose darove i danak, srce mu se ispunjava izobilnom radošću. Karavane deva iz mnogih krajeva, iz onih koji su daleko i onih bližih, dolaze natovarene zlatom i tamjanom i hvale Jahvino ime pjevajući. Velika stada stižu u Jeruzalem, a bit će upotrijebljena za žrtve u Hramu kao spomen na Mesijino dovršeno djelo na Golgoti.

Primijeti da u stihu 6 nedostaje smirna. Ona je simbol *stradanja*. Kristovo je stradanje, po kojemu nas je izmirio s Bogom, zauvijek završeno! Pri njegovom drugom dolasku tu će biti samo zlato (slava) i tamjan (miomiris).

60,8-9 Mnoštvo izraelskih sinova i prognanika vraća se u Izrael poput jata ptica, zajedno s golemim lađama koje donose njihovo nagomilano blago.

60,10 Stranci će obaviti sve građevinske poslove, a kraljevi će biti sluge Božjemu narodu. Situacija se okrenula. Bog sad pokazuje milost prema narodu kojega je kažnjavao.

60,11-14 Nema potrebe zaključavati gradska vrata, jer nema opasnosti. Naprotiv, važno je da budu otvorena jer kraljevi i karavane blaga danju i noću pristižu u Jeruzalem! Svaki narod koji toga dana ne bude služio Izraelu čeka uništenje. Libanon šalje svoje najbolje drvo za ukrašavanje hrama. Potomci onih naroda (pogana) koji su ranije progonili Izrael sad priznaju Jeruzalem za Jahvin Grad i nazivaju ga Sionom Sveca Izraelova.

60,15-16 Nekoć omražen i ostavljen, Sion postaje grad vječnoga ponosa, kojega hrani i podupire ostatak svijeta. Jahvin će drevni narod znati da je on njihov Spasitelj i Otkupitelj, Silni Bog Jakovljevi.

60,17-22 Za izgradnju grada koristit će se najskuplji materijal – zlato, srebro, mjed i željezo – a Mir će služiti kao glavvar i Pravda kao vladar. Na mjesto nasilja i pustošenja doći će Spasenje i Slava. Svjetlo sunca i mjeseca neće više biti potrebni u Jeruzalemu, jer će slava Jahvina pružati svu neophodnu svjetlost. Tama će nestati i okončat će se dani Izraelove žalosti. Pravednici će baštiniti zemlju kao izdanci koje je on posadio na svoju slavu. Najponizniji među ljudima bit će blagoslovljeni brojnim potomstvom, jer je Jahve tako odlučio i on će to brzo učiniti (NKJV; “Brzo ću to izvesti u svoje vrijeme”; ovdje Šarić).

4. Mesijina služba (pogl. 61)

61,1-4 Znamo da ovdje govori Gospodin Isus, jer je stihove 1-2a naveo u sinagogi u Nazaretu (Lk 4,16-21) te dodao: “Danas se ovo Pismo, koje ste čuli svojim ušima, ispunilo” (st. 21). Isus je bio pomazan svetim Duhom na svome krštenju, a njegova se zemaljska služba odnosila na donošenje Radosne vijesti o spasenju ubogima, iscjeljivanje slomljenih srca, navješćivanje slobode ljudima koji su zarobljeni grijehom i oslobođenje sužnjeva (doslovce “otvaranje tamnica” – NKJV, ovdje Daničić; ili “otvaranje očiju”, RSV marg.). Navod je završio riječima: “da navijestim godinu milosti Jahvine”, jer ono što slijedi: “i dan odmazde Boga našega”, neće se ispuniti do njegova drugog dolaska. Kad ponovno dođe u slavi, proglasit će dan Božjega suda. Tad će utješiti ožalošćene na Sionu i dat će im vijenac umjesto pepela koji im je na glavama, ulje radosti umjesto odjeće žalosti, pjesmu zahvalnicu umjesto duha očaja. Njegov će izabrani narod tad biti nazvan “Hrastovima pravde”, koje je Gospodin zasadio i koji njemu donose slavu. Ponovno će izgraditi gradove u Obećanoj zemlji, a koji su ležali u ruševinama.

61,5-9 Stranci će služiti Izraelcima kao pastiri, ratari i vinogradari, i zvat će ih “Svećenici Jahvini” i “Službenici Boga našega” – time će im iskazivati čast. Cijelo će bogatstvo pogana doći Židovima, a ukor što su ga trpjeli stoljećima prestat će i Gospodnji će narod uživati dvostruku čast. Sjećajući se nepravde, pljačke i zla koje je njegov izabrani narod pretrpio, Jahve će ih nagraditi i sklopiti s njima vječni Savez, tako da svi narodi prepoznaju da su oni “sjeme što ga Jahve blagoslovi”. Ovo se općenito shvaća kao Novi zavjet (Jr 31,31-34; Heb 8,8-12).

61,10-11 Mesija predvodi pjesmu slavljenja svoga otkupljenog Ostatka. On

proslavlja slavnu haljinu spasenja i plašt pravde u koje ih je Bog odjenuo, te nicanje pravde i hvale u Izraelu pred svim narodima u vrijeme njegova tisućgodišnjeg kraljevstva (Govornik u stihovima 10 i 11 različito se označava kao Izaija, Sion, ili sam Mesija. Mi dajemo prednost ovome posljednjem, jer je isti govornik i u stihovima 1-3.)

5. Buduća radost Jeruzalema (pogl. 62)

62,1-5 Gospodin neće štetiti niti će se smiriti dok se blagoslovi obećani Jeruzalemu ne ostvare. Tad će pogani vidjeti Sion opravdan, a Jahve će dati gradu novo ime. Postupat će sa Sionom s divljenjem, kao što kralj postupa sa svojom krunom. Grad koji se zvao “Ostavljeni”, odsada će se zvati “Moja milina” (*Hefzibah*), a zemlja koja se zvala “Opustošena” promijenit će ime u “Udata” (*Betulta*). Ova imena govore o Božjoj nježnoj ljubavi i naklonosti koja se uspoređuje s bračnim ushićenjem prema njegovome gradu i zemlji. Građani Jeruzalema bit će vjenčani sa svojim gradom, a Gospodin će se radovati Sionu kao što se ženik raduje nevjesti.

62,6-9 U međuvremenu, Jahve je postavio stražare na zidine Jeruzalema i naredio im da se za vrijeme svoga posredovanja ne smiju odmarati, te da njemu, Jahvi, ne daju mira dok Jeruzalem ne postane grad-kraljica svijeta. Nikad više plodove izraelskih polja i vinograda neće odnositi neprijatelji. Odsad će u njima uživati oni koji su radili na tim poljima i vinogradima.

62,10-12 Sad se prognanci pozivaju da prođu kroz vrata Babilona i vrata se u Izrael dobro poravnatim putevima i pod stijegom koji se ponosito vijori pred njima. Diljem svijeta pročula se vijest da je u Mesiji došlo spasenje Izraelu i da će on nagraditi svoj narod. Sad će nositi dosto-

janstveno ime “Sveti narod”, a Jeruzalem će se zvati “Traženi – Grad neostavljeni”. Ovaj ulomak gleda dalje od povratka iz Babilona, na konačni povratak Izraela pri drugom Kristovom dolasku.

6. Dan osvete (63,1-6)

Kad se Gospodin vrati da uspostavi svoje kraljevstvo, prvo mora uništiti svoje neprijatelje. To se uništenje odvija u različito vrijeme na različitim mjestima. Jedna se faza odvija u dolini Harmagedon (Otk 16,16), druga u Dolini Jošafat (Jl 3,12^(4,12)), te još jedna u Edomu. U poglavlju 63 riječ je o ovoj posljednjoj. Mesija dolazi iz Bosre, prijestolnice Edoma, u veličanstvenoj odjeći koja je crvena od krvi izraelskih neprijatelja. Kad ga upitaju zašto je njegova odjeća crvena, on se služi ilustracijom čovjeka koji gazi grožđe u kaci, da bi opisao kako je izgazio svoje neprijatelje. Došlo je vrijeme da im se Gospodin osveti i otkupi svoj narod. Kako nije bilo običnog čovjeka koji bi bio sposoban osloboditi ih, on se umiješao i pobijedio.

7. Molitva Ostatka (63,7-64,12 (63,7-64,11))

63,7-10 Potom prorok, govoreći u ime ostatka u sužanjstvu, traži oslobođenje iz njihova žalosnog stanja. Prvo podsjeća na prošle Božje postupke prema njegovu narodu. Pokazao je prema njima samo ljubav, veliku dobrotu i milost. Zvao ih je svojim narodom. I mada je unaprijed točno znao što će učiniti, ovdje je predstavljen kao da smatra nezamislivim da bi ga oni ikad ostavili radi drugih bogova. Tako im je postao Spasitelj. Također je postao i njihov pomoćnik u svim iskušenjima kroz koja su prolazili, osobito u svim tjeskobama u Egiptu. Od svega ih je spasio “Anđeo” (ista riječ kao *glasnik*) “lica njegova” (NKJV; ovdje Šarić), što

znači Mesija. U svojoj ljubavi i samilosti otkupio ih je iz Egipta i skrbio za njih tijekom puta kroz pustinju, a oni su mu na ljubav uzvratili pobunom, tako da je Bog postao njihov neprijatelj.

63,11-13 Ali čak i sjećanje na davne dane Božjega sluge Mojsija i njegova naraštaja u njima potiče pitanja: “Gdje je onaj koji je preveo Izrael preko Crvenoga mora s Mojsijem, Aronom i ostalim pastirima njegova naroda?” “Gdje je onaj koji je udahnuo svoga Svetoga Duha u Mojsija i onda pred njim razdvoji vode kako bi mogao povesti narod suhim putem preko bezdana te je tako pribavio vječnu čast svome imenu? Gdje je Jahve koji ih je preveo preko mora, posred kojega je načinio stazu, glatku kao pustinja, na kojoj se konji ne mogu spotaći?”

63,14 “Poput stoke što silazi u dolinu” da nađe odmor i okrepljenje, tako je Bog vodio svoj narod u zemlju odmora i vodeći ih “slavno je ime sebi stekao”. Obrati pozornost na Trojstvo: Jahve Gospodin (st. 7); Jahvin Anđeo (st. 9); Jahvin Duh (st. 10, 11, 14).

63,15-16 Podsjećanje na prošle milosti vodi proroka da gleda naprijed na babilonsko sužanjstvo i da posreduje za prognanike. Činilo se kao da se Božja revnost, moć i milosrđe uskraćuju ostatku. Izaija zastupa za njih i kaže da je Bog i dalje njihov Otac, čak i ako su ih se odrekli i Abraham i Izrael.

63,17-19^(63,17-19a) U stihu 17 čini se kao da ostatak krivi Jahvu za svoj pad u grijeh, ali istina je da Bog učini da otvrdne ljudsko srce tek kad ljudi to prvo sami učine. Vjerojatno su htjeli reći: “Zašto si *dopustio* da odlutamo s tvojih putova?” Za Boga se često kaže da čini ono što samo dopušta. U svakom slučaju, prognanici vape Jahvi da im se vrati u milosti. Izrael je razmjerno kratko vrijeme bio miran u svojoj zemlji, a sada Svetište leži u ruševinama, a Izraelci, Božji narod, nisu u boljem položaju od drugih naroda,

koji nikad nisu bili u savezničkom odnosu s Gospodinom.

64,1-5 ^(63,19b-64,4) Molitva koja je počela u 63,15 sad se nastavlja i pretvara se u ispovijedanje grijeha. Ostatak moli Boga da razdere nebesa i da siđe u gnjevu na svoje neprijatelje. Prisjećaju se prošlih Božjih posredovanja, jedinstvenih očitovanja jedinoga istinitoga Boga, koji djeluje u korist onih koji čekaju na njega. Zapamtili su da Bog pokazuje milost onima koji radosno čine pravdu, ali oni su navukli na sebe njegov gnjev svojim neprestanim grijesima koje su činili dugo vremena i pitaju se ima li uopće nade da ljudi kao što su oni budu spašeni.

64,6-7 ^(64,5-6) Priznaju i osobnu nečistoću te da su i njihova najbolja djela (njihova pravda) kao okaljane haljine.⁶⁹ Nije ni čudo da su postali poput uvelog lišća koje nosi vjetar njihovih opačina. U Izraelu vlada duhovno mrtvilo. Posrednici se ne mogu nigdje naći jer ih je Bog prepustio posljedicama njihovih grijeha.

64,8-9 ^(64,7-8) Ali Jahve je ipak njihov Otac i još uvijek postoji nada da lončar može učiniti nešto s glinom. Zato ga mole da utiša svoj gnjev, da oprost i zaboravi njihove grijeha te da ih i dalje priznae svoj narod.

64,10-12 ^(64,9-11) Opustošenje zemlje, osobito Jeruzalema i Hrama, jaki su razlozi zbog kojih bi Bog trebao stišati svoj gnjev i odlučno djelovati u korist svoga izmučenog naroda.

8. Božji odgovor na molitvu Ostataka (pogl. 65)

65,1 Ovdje počinje Jahvin odgovor na prethodnu molitvu (63,15-64,12 ^(63,15-64,11)).

U kontekstu, prvi se stih odnosi na Izraelov neuspjeh da traži Boga i nespremnost da odgovori na njegov poziv. Međutim, Pavao primjenjuje ovaj stih u Poslanici Rimljanima 10,20 na poziv

poganima: “Našli su me oni koji me nisu tražili, i objavio sam se onima koji nisu pitali za mene.”

65,2-7 Ovi se stihovi nedvojbeno odnose na Izrael. Bog se neumorno zalagao za narod koji se predao gnusobama idolopoklonstva i poganstva. Kako su bili uključeni u tajne obrede, smatrali su sebe svetijima od svojih bližnjih. Budući da su stalno razdraživali Svevišnjega, on će im platiti za idolopoklonstvo i sav njihov grijeh.

65,8-12 Jahve obećava da će poštedjeti jedan dobar grozd (vjerni Ostatak) u inače lošem vinogradu (ostatak naroda). Taj će se sačuvani Ostatak nastaniti u zemlji. Na šaronskoj će ravnici, na zapadu, pasti ovce, a na istoku, na akorskoj nizini, goveda, sve u korist njegovih svetih. Što se tiče otpadničkog mnoštva, to je druga priča. Oni su ostavili Hram i štovali Gada (znači “četa”, “družina”, “sreća”) i Menija (znači “broj”, “sudbina”, “određenje”). Zato će njih Bog odrediti za mač. Umjesto da se odazovu na Božje pozive, oni su odabrali što je zlo pred Gospodinom i što mu nije po volji.

65,13-16 Ovdje se iznosi kontrast između sudbine pravih vjernika na jednoj strani i nevjernika na drugoj. A razlika je u izobilju hrane za jedne i gladi za druge; obilja pića na jednoj strani i žeđi na drugoj; radosti i sramote; pjevanja i plakanja; prokletstva preljubnice (Br 5,21-24) za jedne i blagoslova za druge. Toga dana, kad će sve nepravde na zemlji biti ispravljene, ljudi će koristiti “ime Boga vjernog” (ili “istinitog”, ali i “Boga vjernosti” i “Boga istine”, ovisno o prijevodu) kad se budu blagoslivljali ili kad se budu zaklinjali. Drugim riječima, priznat će Boga kao onoga koji provodi u djelo svoje nakane i čini ono što kaže da će učiniti.

65,17 Završni stihovi poglavlja 65 opisuju uvjete koji će vladati u doba Milenija. Ovdje se novo nebo i nova zemlja od-

nose na Kristovo kraljevstvo na zemlji; u Otkrivenju 21 odnose se na vječno stanje. U Izaijinom novom nebu i novoj zemlji još uvijek ima grijeha i smrti; u Otkrivenju 21 toga više nema.

65,18-23 Kad kraljevstvo dođe, Gospodin će klicati nad Jeruzalemom i radoovati se nad izraelskim narodom. Zvukovi žalosti i boli više se neće čuti. Umiranje djece i prerana smrt odraslih bit će iskorijenjeni. Osoba koja umre u dobi od stotinu godina smatrat će se djetetom, a stogodišnjak koji sagriješi vanjskim grijehom bit će proklet. (NKJV, st. 20, “jer će dijete umirati od sto godina, a grešnik od sto godina bit će proklet” – ovdje Daničić; Šarić u prvoj rečenici ima: “mladić će umirati kao stogodišnjak” – op. prev.) Ljudi će živjeti dugo, tako da će uživati plodove svoga rada jer će se životni vijek za vjerne produljiti na cijeli Milenij. Neće biti neproduktivnog rada, a mladi ljudi neće ginuti u ratovima ni u nesrećama. I roditelji i djeca uživat će Jahvine blagoslove.

65,24-25 Neće više biti zapreka molitvi. Divlje će životinje biti pripitomljene, a zmije otrovnice hranit će se prahom poraza i poniženja. Na Božjoj svetoj gori neće više biti opasnosti za Sion.

9. Svršetak: Mir kao rijeka (pogl. 66)

66,1-2 Prve riječi posljednjega poglavlja bile su napisane nepokajanom izraelskom narodu. Ne smiju ni pomisliti da bi u takvom stanju mogli udovoljiti Bogu gradnjom Hrama za njega. Na kraju krajeva, on je stvoritelj i vlasnik svemira, nebesa su mu prijestolje, a zemlja je podnožje njegovim nogama. Prebivalište koje Bog želi jest srce osobe koja je ponizna i skrušena duha, i koja “od njegove riječi dršće”.

66,3-4 Oni koji se ne žele pokajati za svoj grijeh vrijeđaju Boga svojim vjer-

skim običajima. Kad su odvojeni od praktične svetosti, njihove su žrtve i prinosi zločin i gnusoba. Mogu izabrati svoje licemjerne puteve, ali ne mogu birati posljedice. To će učiniti Bog. Oni koji odbace njegov poziv na pokajanje i koji nastave ići putem koji on mrzi, okusit će njegov gnjev.

66,5-6 Vjerne Židove, koji se boje Boga i “od njegove riječi dršću”, progonit će njihova braća. Opaki će progonitelji misliti da vrše Božju službu, kao što se vidi po njihovoj lažno pobožnoj rugalici: “Neka se proslavi Jahve, pa da radost vašu vidimo” – znači da dođe Bog na radost ismijavanih i čudesno ih oslobodi. Ipak, Gospodin će se umiješati i posramit će njihove neprijatelje. Suđenje će početi iz Hrama; tamo će Jahvin glas otkriti da je došlo vrijeme naplate.

66,7-9 U stihu 7 Izrael rađa dječaka (Mesiju) prije nego što su uopće počeli porodajni bolovi (velika nevolja). U stihu 8 rađa sinove nakon što je prošlo vrijeme trudova. Prvo se rođenje dogodilo prije dvije tisuće godina u Betlehemu. Drugo je duhovno ponovno rođenje Izraela, koje će se dogoditi nakon velike nevolje. Ništa neće spriječiti Boga u ostvarivanju ove nakane.

66,10-17 Dan obnove i povratka Izraela bit će vrijeme velike radosti u Jeruzalemu. Svi koji ga vole i koji su plakali s njim sudjelovat će u zanosu i ushićenju toga trenutka. Obogaćen slavom pogana (naroda), on će zauzvrat pružiti blagostanje, hranu, utjehu i podmlađivanje svima koji dođu k njemu. Tad će svima biti jasno da Jahve želi dobro svome narodu i da će kazniti svoje neprijatelje. Gospodnji drugi dolazak značit će oslobođenje njegova žestokog gnjeva na sve idolopoklonike i buntovnike. On ih gleda kako obavljaju obredno očišćenje, a onda se upuštaju u najgnusnije idolopokloničke postupke koji postoje.

66,18-21 On poznaje njihova djela i

njihove namjere (misli) i kad izlije osudu na njih, vidjet će njegovu slavu. Dat će im neki nadnaravni znak koji mi u ovome trenutku ne možemo prepoznati. Oni koji pobjegnu, ići će na kraj svijeta pronoseći vijest o Gospodnjoj sili i slavi. Potom će pogani mobilizirati sva prijevozna sredstva koja imaju kako bi doveli raseljene Izraelce natrag u zemlju, kao da donose prinos Jahvi. Bog će ponovno ustanoviti svećenstvo i levitski red za službu u milenijskome Hramu.

66,22-23 Status Izraela pred Bogom bit će trajan i siguran kao “nova nebesa i nova zemlja”. Hodočasnici iz svih naroda dolazit će u Jeruzalem u točno određeno vrijeme da se poklone pred Jahvom.

66,24 Ondje će izaći u Dolinu Hinom i vidjet će trupla buntovnika koja gore u vječnome ognju gradskoga smetlišta.

Važno je napomenuti da naš Gospodin navodi dio posljednjega stiha iz Izaijine knjige kao upozorenje onima koji će živjeti u grijehu i vrijeđati Kristove male ne. Tri puta⁷⁰ u Evanđelju po Marku 9, Isus koristi Izaijine svečane riječi: “crv njihov neće umrijeti i njihov se oganj neće ugasiti” (st. 44, 46, 48).

Dobra je vijest da čovjek može izbjeći taj vječni oganj pakla ako povjeruje u

Spasitelja, Jahvina Slugu, kojega je Izaija tako dražesno opisao u mnogim proročanstvima.

Za većinu naših čitatelja koji su već primili Krista za svoga Spasitelja, Izaijina je knjiga a veliko proročanstvo i velika pjesma – jamačno među najboljima u Starome zavjetu. No bilo bi šteta kad bi to bilo sve. Kanili smo *primijeniti* ovu knjigu na naš svakodnevni život i vršenje Božje volje.

Završit ćemo praktičnom opomenom pobožnoga engleskog bibličara W. E. Vinea:

Sve nam ovo rasvjetljava kakva je ludost, uzaludnost i grijeh tražiti vlastiti put, provoditi svoje planove i okretati se za onim što Bogu nije po volji, umjesto da čekamo na njega, slušamo njegov glas i uživamo u ispunjavanju njegove volje. Kroz naš hod s Bogom, on ispunjava i ispunit će sva obećanja iz svoje riječi. Bog se odaziva na ushićeno pouzdanje u njega, dodajući “Amen” na svoje jamstvo. Sjaj njegova lica i smirenost svetog zajedništva s njim uživa samo osoba koja ima mir poslušnoga srca i duha punog pouzdanja.⁷¹

Bilješke

- 1 (Uvod) Bila je to dobrotvorna izvedba “za pomoć sužnjima iz nekoliko tamnica, kao i za potporu bolnici *Mercer* u ulici *Stephen* i dobrotvornoj ambulanti na *Inn’s Quayu*”. S obzirom da je Izaija naglašavao oslobađanje sužanja i povijanje rana bolesnima, nema sumnje da bi bio vrlo zadovoljan ovim dobročinstvima koja su često bila povezana s ranim izvođenjima “Mesije”.
- 2 (Uvod) Nakon uvertire, sam počeo

tak drugoga dijela Izaijine knjige pjeva tenor u solo izvedbi: “Tješite, tješite moj narod” (40,1). Tko može čitati Izaiju 7,14 a da ne čuje kontralt solo: “Evo, začet će djevica”, ili Izaiju 9,6^(9.5), a da ne čuje zbor kako pjeva: “Jer, dijete nam se rodilo, sina dobismo”? “A on je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo”, još je jedna manje poznata postavka s riječima iz Izaijine knjige (53,4). I sljedeće su riječi Izaijine: “Na visoku se uspi goru, glasniče radosne vijesti, Sione! Podigni snažno svoj glas, gla-

- sniče radosne vijesti, Jeruzaleme!” (40,9); “Sljepačke će oči progledati, uši će se gluhih otvoriti” (35,5); “Kao pastir pase stado svoje” (40,11); kao i dirljiv izraz: “Prezren bješe, odbačen od ljudi” (53,3).
- Razmjerno je malen dio teksta ovoga oratorija uzet iz Novoga zavjeta, što je neobično, osobito kad uzmemo u obzir da je tema u potpunosti mesijanska.
- 3 (Uvod) Obranu tradicionalnog i pravovjernog stanovišta o autorstvu navedenih knjiga vidi u uvodima tih knjiga u ovim *Komentarima*.
  - 4 (Uvod) Josephus, *Antiquities* XI:1:f.
  - 5 (1,7-9) Proročanstva su tako sigurna da su često na hebrejskome izražena u svršenom vremenu, što ukazuje na završenu radnju.
  - 6 (1,10-15) W. E. Vine, *Isaiah: Prophecies, Promises, Warnings*, str. 14.
  - 7 (2,4) Ovaj je stih – bez uvodnoga dijela koji govori o Bogu – napisan na zgradi Ujedinjenih naroda u New Yorku.
  - 8 (2,12-18) “Raskošno brodovlje” (u izvorniku na engleskome stoji “sloop”, što znači slup ili šalupa, jedrilica s visokim jarbolom, odnosno manji brod, čamac, koji ima jedan jarbol i dva jedra; danas su to vrhunske sportske jedrilice; – op. prev.) vrsta je broda koji općenito ima jedan jarbol.
  - 9 (4,2-6) Matthew Henry, “Isaiah,” *Matthew Henry’s Commentary on the Whole Bible*, IV:27.
  - 10 (6,1) To bi bila 740. godina pr. Kr. Moody piše: “Uzijina je vladavina bila neka vrsta viktorijanskog doba u židovskoj povijesti. Upravo je nakon njegove smrti u stidu i sramoti Izaija vidio vječnoga kralja kako sjedi na prijestolju.” *Notes from My Bible*, str. 85.
  - 11 (6,1) F. C. Jennings, *Studies in Isaiah*, str. 61.
  - 12 (6,2-5) Riječ “seraf” potječe od hebrejske riječi *sāraf*, što znači “gorjeti, opeći, spaliti” i naglašava vatrenu Božju svetost, kao što stoji zapisano: “naš je Bog oganj koji proždire” (Heb 12,29, usp. Pnz 4,24).
  - 13 (6,9-10) Vine, *Isaiah*, str. 32.
  - 14 (7,3) Ime njegova sina znači: “*Ostatak će se vratiti*”.
  - 15 (7,10-13) Vine, *Isaiah*, str. 35.
  - 16 (7,14) Hebrejska riječ koja se prevodi kao “djeвица” (*almā*) u stihu 14 može značiti i “mlada žena”. Ovo je proročanstvo moglo imati i rano, djelomično ispunjenje kad je Izaijina žena rodila sina kojemu je ime bilo Maher Šalal Haš Baz (8,1-4). Ali konačno, potpuno ispunjenje, dogodilo se s rođenjem Isusa Krista. Kad Matej navodi stih 14, rabi grčku riječ *parthenos*, koja može značiti samo “djeвица” (Mt 1,23).
  - 17 (7,14) Vine, *Isaiah*, str. 35.
  - 18 (7,18-22) Jennings, *Isaiah*, str. 90.
  - 19 (8,19) Vine, *Isaiah*, str. 41.
  - 20 (9,6) *Isto.*, str. 43.
  - 21 (11,1) Prekrasna, stara njemačka pjesma, “Lo, How a Rose E’er Blooming” (“Gle, kako ruža divno cvjeta”; njem. *Es ist ein Ros entsprungen*) izvrsno je izrazila Izaijinu misao iz ovoga stiha. Autor je, izražavajući se pjesničkim jezikom, izabrao ružu kao biljku koja će isključiti iz Jišajeva korijena.
  - 22 (11,2) Vine, *Isaiah*, str. 49.
  - 23 (11,6-9a) Samoukome američkom umjetniku kvekeru Edwardu Hicksu toliko se svidio ovaj ulomak da je naslikao nekoliko veoma doslovnih slika, nazvanih *Peacable Kingdom* (“Miroљubivo kraljevstvo”). Njegov je dražesni stil uveliko prevagnuo nad njegovim poznavanjem anatomije životinja.
  - 24 (13,14-22) Ryrie piše: “Propadanje Babilona odvijalo se u etapama. Do

20. god. pr. Kr. Strabon (63/64. pr. Kr. – oko 24. po. Kr.; grčki povjesničar, geograf i filozof, posebno poznat po svojoj *Geografiji*, obimnom djelu u 17 knjiga koje predstavlja opisanu povijest ljudi i mjesta iz različitih oblasti ondašnjega svijeta) opisuje Babilon kao “golemu pustoš”. Čak su i pustinjski lualice (*Arap*) izbjegavali to područje jer je postalo znak loše sreće.” (*Ryrie Study Bible, New King James Version*, str. 1053).
- 25 (14,12-17) “Lucifer” je latinski oblik naziva za “zornicu”, a znači “jutarnja zvijezda, svjetlonoša”.
- 26 (14,12-17) Ryrie, *Study Bible*, str. 1054.
- 27 (14,24-27) Ryrie piše da je “ispunjenje ovoga proročanstva o uništenju Asirije zabilježeno u Izaiji 37,21-38”; *isto.*, str. 1055.
- 28 (18,1-7) Upotrijebljena je uobičajena riječ za “jao”, ali “ona se ovdje razlikuje od riječi u 17,12 i izražava suosjećanje (usp. Iz 55,1, Zah 2,6 ^(2,10)) prije nego ljutnju”. Franz Delitzsch, “Isaiah,” u knjizi *Biblical Commentary on the Old Testament*, XVII:348.
- 29 (20,1-6) Naziv Palestina izveden je iz riječi Filisteja.
- 30 (21,6-10) Vine, *Isaiah*, str. 62.
- 31 (21,11-12) Victor Buksbazen, *The Prophet Isaiah*, str. 224.
- 32 (22,20-24) D. L. Moody piše: “Španjolski Židovi imaju srebrni Davidov ključ na kojemu je ugraviran natpis: “Bog će otvoriti, kralj će ući”; (*Notes*, str. 85).
- 33 (24,4-13) John A. Martin, “Isaiah,” *The Bible Knowledge Commentary, Old Testament*, str. 1072.
- 34 (26,1-4) Moodyjev navod u knjizi *Notes from My Bible*, str. 86.
- 35 (26,1-4) *Isto.*
- 36 (28,9-10) Ovi se stihovi često navode izvan konteksta, kao pravilan način za poučavanje (na primjer, polazeći od poznatog ka nepoznatom i učeći malo po malo). I mada je to bez sumnje dobar savjet, zasigurno nije značenje ovoga teksta u njegovu kontekstu (U većini prijevoda stih deset glasi ovako: “Jer zapovijed po zapovijed, zapovijed po zapovijed, pravilo po pravilo, pravilo po pravilo, malo ovdje, malo ondje” – navod uzet iz Šarićeva prijevoda. Kršćanska sadašnjost ostavlja tekst na hebrejskome pa je taj jednosložni jezik, ili kako vjerski vođe kažu “dječji jezik”, jasniji: “Sav la-sav, sav la-sav, kav la-kav, kav la-kav, zeer šam, zeer šam” – op. prev.).
- 37 (28,11-13) Jennings, *Isaiah*, str. 333.
- 38 (28,23-29) H. Vander Lugt, *Our Daily Bread*, Radio Bible Class, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 39 (29,12-14) Vine, *First Corinthians*, str. 23.
- 40 (33,23-24) Vine, *Isaiah*, str. 83.
- 41 (34,9-17) Hebrejske riječi za “pustoš i prazninu” u stihu 11 iste su kao one u Postanku 1,2: “Zemlja bijaše pusta i prazna.”
- 42 (35,8-10) Jennings, *Isaiah*, str. 417.
- 43 (37,1-4) J. A. Alexander, *The Prophecies of Isaiah*, str. 289.
- 44 (37,36) Vidi: *The Literature of England, An Anthology and a History*, str. 726.
- 45 (38,21-22) Kelly, *Isaiah*, str. 289.
- 46 (38,21-22) Henry, “Isaiah,” VI:209.
- 47 (40,3-5) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, str. 229.
- 48 (40,6-8) Jenningsov navod, *Isaiah*, str. 467.
- 49 (41,21-24) Jennings, *Isaiah*, str. 486, f. n.
- 50 (41,25-29) Vine, *Isaiah*, str. 105.
- 51 (43,1-7) *Isto.*, str. 115.
- 52 (43,8-13) Jedna od sekti koje niječu Trojstvo koristi ovaj ulomak, “Jer vi ste mi svjedoci, riječ je Jahvina”, kao podrijetlo svoga imena. Budući

- da oni svjedoče protiv mnoštva Gospodnjih istina, bojimo se da bi ih se ipak moralo zvati lažnim svjedocima. Kontekst koji točno određuje smisao ovoga izraza vrlo je daleko od njihove uporabe istoga.
- 53 (44,28) Flavius Josephus, *Antiquities*, xi.2.
- 54 (45,7) Engleski jezik ima daleko veći vokabular od hebrejskoga. Hebrejska riječ prevedena kao *evil* (zlo) u KJV (kod nas Šarić, Martinjak, Daničić) i *calamity* (nesreća, nevolja) u NKJV (kod nas Kršćanska sadašnjost, Grubišić, Bakotić), može značiti bilo što od sljedeće dvije riječi – i nekoliko više (*disaster*, “katastrofa, nesreća”; *badness*, “nevaljalstvo, pokvarenost, zlo” i tako dalje). Nesretan je izbor da se 1611. godine na engleskome ovdje izabrala riječ “zlo”, koja navodi na pomisao o moralnome zlu. Prijevod ove riječi kao “nesreća” mnogo se bolje uklapa u kontekst.
- 55 (45,7) Delitzsch, “Isaiah” u knjizi *Biblical Commentary on the Old Testament*, XVIII:220, 21.
- 56 (45,7) *Isto.*, str. 221.
- 57 (46,3-4) James S. Stewart, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 58 (47,5-15) Jennings, *Isaiah*, str. 556.
- 59 (51,9-11) *Isto.*, str. 593.
- 60 (52,11-12) Navod Davida Barona u knjizi *The Servant of Jehovah*, str. 46, 47.
- 61 (52,15) Naporedan izraz “Kraljevi će pred njim usta stisnuti” ide u prilog izrazu “preneraženi”, doslovce “uzdrhtali od onoga što vide”. Međutim, tradicionalni prijevod (KJV, NKJV) “zapljusnuti” (ili “poškropiti”) podsjeća na škropljenje žrtvenom krvlju, kako je opisano u Levitskom zakonu, i širenje poruke otkupljenja koja dopire do svih krajeva svijeta. Primjećujući sličnost između riječi “zaprepastiti” i “preneraziti”, Vine piše: “Mnogi su bili zaprepasteni poniženjem i unakaženošću koje mu je nanio čovjek; u predstojećem očitovanju svoje slave, Gospodin će zaprepastiti (učiniti da poskoče i drhte od čuđenja) mnoge narode; prema tome, ovdje je značenje “preneraziti”, a ne “zapljusnuti, poškropiti” (kao što razjašnjava gramatička frazeologija.)” *Isaiah*, str. 166.
- 62 (53,2) F. B. Meyer, *Christ in Isaiah*, str. 126.
- 63 (53,12) David Baron, *The Servant of Jehovah*, str. 140.
- 64 (53,12) Moody, *Notes*, str. 87.
- 65 (57,20-21) Jennings, *Isaiah*, str. 668.
- 66 (58: Uvod) Alfred Martin, *Isaiah*, str. 107.
- 67 (58,1-5) Doslovan post može biti dobar alat za duhovnu disciplinu. Mada Novi zavjet ne *zapovijeda* post, naš je Gospodin rekao “*Kad* postite...” (nije rekao “*ako* postite”).
- 68 (58,13-14) Za raspravu o suboti i njezinoj povezanosti s kršćanstvom, vidi knjige *Komentara za Novi zavjet*, str. 64.
- 69 (64,6-7) Doslovno “menstrualne krpe”.
- 70 (66,24) U nekim grčkim rukopisima nedostaju dva od ova tri stiha; za više detalja vidi bilješke za Evanđelje po Marku 9 u *Komentarima Novoga zavjeta*.
- 71 (66,24) Vine, *Isaiah*, str. 214, 215.

Bibliografija

Alexander, Joseph A. *The Prophecies of Isaiah*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1974.

Archer, Gleason L. "Isaiah." In *The Wycliffe Bible Commentary*, Chicago: Moody Press, 1962.

Baron, David. *The Servant of Jehovah: The Sufferings of the Messiah and the Glory that Should Follow*. Reprint. Minneapolis: James Family Publishing, 1978.

Buksbazen, Victor. *The Prophet Isaiah*. West Collingswood, N.J.: The Spearhead Press, 1971.

Delitzsch, Franz. "Isaiah." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 17, 18. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Jennings, F. C. *Studies in Isaiah*. New York: Loizeaux Bros., 1935.

Henry, Matthew. "Isaiah." In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, Vol. IV.

Kelly, William. *Exposition of Isaiah*. London: Robert L. Allen, 1916.

Martin, Alfred. *Isaiah: The Salvation of Jehovah*. Chicago: Moody Press, 1967.

Meyer, F. B. *Christ in Isaiah*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1952.

Vine, W. E. *Isaiah—Prophecies, Promises, Warnings*. London: Oliphants, Ltd., 1947.

Young, Edward. *Who Wrote Isaiah?* Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1958.

JEREMIJA

“Način na koji je narod dovodio u vezu Isusa Krista i Jeremiju najimpresivniji je od svega. Kad je Krist jednom prigodom upitao svoje učenike što ljudi govore, tko je on (Mt 16,13 i dalje), prema nekim izvješćima vidimo da ga je jedna grupa poistovjeđivala s ovim istaknutim prorokom iz sedmoga stoljeća pr. Kr. Teško da može iznenaditi to što su neki zamijenili čovjeka boli za proroka slomljena srca, jer su i Jeremija i Krist plakali nad svojim suvremenicima (usp. Jr 9,1^(8,23) i Lk 19,41).”

– R. K. Harrison

Uvod

I. Jedinствeno mjesto u kanonu

Jeremija je najpoznatiji kao “žalosni prorok”. Ovo je ključ za njegovo djelo; jer ako to imamo na umu, kao i razlog za njegov plač i žalost, bit ćemo u stanju shvatiti njegovu poruku.

Ovaj je prorok jedinstven jer otkriva svoje srce i osobnost više nego bilo koji drugi starozavjetni prorok.¹ Po prirodi je bio osjetljiv i povučen, a ipak je primio božanski poziv da strogo osudi otpadništvo. Međunarodna napetost između Babilona, Egipta i Asirije, velesila koje su se nadmetale za prevlast u svijetu, težak duhovni pad Izraela nakon Judinoga posljednjeg preporoda pod Jošijom, kao i otpadništvo ljudi koji su odgajani po Božjoj riječi i u pravoj vjeri, a onda se okrenuli poganskim kultovima – sve to nas podsjeća na današnje zapadno kršćanstvo.

II. Autorstvo

Proročanstvo je napisao Jeremija (heb. *Jirmejāhū* ili *Jirmejāh*). Njegovo ime vjerojatno znači *Jahve baca*, ili *sipa*, možda u smislu polaganja temelja, pa otuda i *Jahve uspostavlja*. Drugo je moguće značenje *Jahvin uzvišeni* (onaj kojega je Jahve uzvisio). Prorok je bio sin

Hilkije, svećenika iz Anatota, malenoga gradića udaljenog nešto manje od pet kilometara od Jeruzalema, na Benjaminovu području.

I kao što je slučaj s mnogim propovjednicima koji su vjerni Bogu i spremni ugroziti svoj položaj i materijalnu sigurnost propovijedajući poruku koju ljudi *ne žele čuti*, i Jeremiju su neprijatelji klevetali i lažno prikazivali. Nema dokaza da je Jeremija osobno ikad ušao u svećeništvo.

III. Datum

Jeremija daje mnogo kronoloških bilješki koje su razasute od početka do kraja njegove knjige. Svoju je službu započeo oko 627. god. pr. Kr. (trinaeste godine vladavine kralja Jošije, 1,2). Jeremijina je služba bila duga i protezala se sve do jedanaeste godine vladavine kralja Sidkije. Prorokovao je tijekom posljednjih četrdeset godina postojanja Judeje, sve do vremena kad je Jeruzalem pao, a Židovi bili prognani u Babilon (586. god. pr. Kr.).² Nakon pada Jeruzalema, Jeremija je bio pod zaštitom upravitelja Gedalije. Kad su fanatici ubili Gedaliju, prorok je s jednim brojem Židova otišao u Egipat. Ondje je proživio ostatak svojih dana. Očito je i dalje služio, najkasnije do 582. god. pr. Kr. (pogl. 40-44).

Pri proučavanju Jeremijine knjige do-

bro je imati na umu da proročanstva nisu navedena kronološkim redom.

IV. Povijesna pozadina i tema

Jeremija je započeo svoju službu u Judeji nakon što je Sjeverno kraljevstvo, Izrael, palo u ruke Asiraca i ne baš mnogo godina prije kraja judejskoga kraljevstva. U vrijeme njegova proročkog djelovanja vodila se borba za vlast između tri svjetske velesile: Asirije, Egipta i Babilona. Budući da ga je Bog upozorio da će Juda otići u *babilonsko* sužanjstvo, Jeremija je govorio protiv svakog saveza s Egiptom, koji će iz ove borbe izaći kao gubitnik. Asirija je primorala Judeju da joj plaća danak, ali u roku od dvadeset godina njezina je prijestolnica Niniva, nakon strašne opsade, pala u ruke Babiloncima. Egipatski faraon Neko je krenuo sa svojom vojskom na sjever kroz Palestinu u Haran i kod Megida ubio kralja Jošiju (609. god. pr. Kr.). On i asirski ostatak našli su sebi ravnog u Nabukodonozoru, koji je do nogu potukao Nekove snage u čuvenoj bici kod *Karkemiša*. Judeja je automatski prešla u ruke Babilona. Neko je prethodno svrgnuo Jošijina nasljednika Joahaza i na njegovo mjesto postavio Jojakima, u nadi da će ovaj biti naklonjeniji Egiptu. Nabukodonozor je neko vrijeme ignorirao Judu i tako dao Jojakimu priliku da pokuša dobiti egipatsku pomoć u nastojanjima da Judeji pribavi neovisnost. Godine 598. pr. Kr. Nabukodonozor je napao Jeruzalem, zarobio Jojakina, pobunjenikova sina i nasljednika, te jedan dio naroda odveo u sužanjstvo. Na prijestolje je postavio Sidkiju.

Vjerojatno je Psantik II, Nekov nasljednik, bio taj koji je nastojao osnovati

savez protiv Babilona. Jeremija se snažno borio protiv Judina sudjelovanja u tome (vidi, na primjer, poglavlje 28). Rekao je da su oni koji to predlažu lažni proroci.

Kujući urotu s Egiptom, Sidkija je iznevjerio Babilon, zbog čega je babilonski vladar krenuo u opsadu Jeruzalema. To se dogodilo 588. god. pr. Kr., a Egipat je u prvome trenutku doista sa svojom vojskom prekinuo opsadu. Međutim, opsada se ubrzo nastavila i ispostavilo se da je Jeremija imao ispravan pogled na Egipat, kao na "slomljenu trsku" na koju se Judeja oslanja. Na svoju veliku žalost Jeremija je dočekao da vidi svoja proročanstva o uništenju i sužanjstvu ispunjena.

Bog je otkrio proroku da će Judini grijesi za posljedicu imati odvođenje naroda u sužanjstvo, da će to učiniti Babilonci, te da će ih držati u sužanjstvu sedamdeset godina. Jeremijina je nemila misija bila objaviti ovu činjenicu svojim sunarodnjacima te da ih posavjetuje da se potčine babilonskoj sili. Optužili su ga za izdaju i napali s nakanom da ga ubiju.

Kad je Jeruzalem na kraju pao u ruke stranih osvajača, Jeremija je bio jedan od onih kojima je bilo dopušteno ostati u domovini, dok je najveći dio naroda odveden u ropstvo. Sad je savjetovao ljudima koji su ostali da ne bježe u Egipat i da ne traže pomoć ondje, no oni se nisu obazirali na njegove savjete. Uputili su se u Egipat i povelili i njega sa sobom. Tamo je prorok Jeremija umro.

Osim što je pretkazao sedamdesetogodišnje babilonsko sužanjstvo, Jeremija je predvidio i uništenje tog imperija kada se navršši sedamdeset godina židovskoga sužanjstva, kao i povratak Židova u njihovu zemlju.

Pregled

- I. Uvod: Imenovanje i poslanje proroka Jeremije (pogl. 1)
- II. Jeremijina javna služba (pogl. 2-10)
  - A. Propovijed protiv Judine hotimične nevjere (2,1-3,5)
  - B. Budućnost Judeje uvjetovana pokajanjem i obraćenjem (3,6-6,30)
    - 1. grijeh prošlosti i buduća slava (3,6-18)
    - 2. Potreba za pokajanjem i obraćenjem (3,19-4,4)
    - 3. Sud i kazna dolaze sa sjevera (4,5-31)
    - 4. Judini grijesi zbog kojih će mu se suditi (pogl. 5)
    - 5. Pretkazanje pada Jeruzalema (pogl. 6)
  - C. Jeremijina služba pred vratima Hrama (pogl. 7-10)
    - 1. Judina licemjerna vjera (pogl. 7)
    - 2. Judina neosjetljivost za grijeh (pogl. 8)
    - 3. Jeremijina tužaljka (pogl. 9)
    - 4. Satira o idolopoklonstvu (10,1-18)
    - 5. Jeremijina molitva (10,19-25)
- III. Osobni Jeremijini doživljaji (pogl. 11-19)
  - A. Jeremija i ljudi iz Anatota (pogl. 11, 12)
  - B. Jeremija i uništeni pojas (pogl. 13)
  - C. Jeremijin zagovor zbog suše (pogl. 14, 15)
  - D. Jeremiji je zabranjena ženidba; služiti će sam (16,1-18)
  - E. Jeremijino postojano srce (16,19-17,18)
  - F. Jeremijina propovijed o suboti (17,19-27)
  - G. Jeremija i lončarova kuća (pogl. 18)
  - H. Jeremija i glineni vrč (pogl. 19)
- IV. Proročanstva protiv državnih i vjerskih poglavara Jude (pogl. 20-23)
  - A. Proročanstvo protiv Pašhura (20,1-6)
  - B. Jeremijina tužba Bogu (20,7-18)
  - C. Proročanstvo protiv kralja Sidkije (21,1-22,9)
  - D. Proročanstvo protiv kralja Šaluma (22,10-12)
  - E. Proročanstvo protiv kralja Jojakima (22,13-23)
  - F. Proročanstvo protiv kralja Jojakina (22,24-30)
  - G. Proročanstvo o pravednome kralju (23,1-8)
  - H. Proročanstvo protiv Judinih lažnih proroka (23,9-40)
- V. Proročanstvo o uništenju Jeruzalema i babilonskome sužanjstvu (pogl. 24-29)
  - A. Slika Judine sudbine: dvije košare smokava (pogl. 24)
  - B. Pretkazanje sedamdesetogodišnjega sužanjstva u Babilonu (25,1-11)
  - C. Babilonski će porobljivači biti kažnjeni (25,12-38)
  - D. Jeremijino upozorenje narodu (pogl. 26)
  - E. Znak jarma (pogl. 27)
  - F. Hananijino lažno proročanstvo i smrt (pogl. 28)
  - G. Jeremijina poruka židovskim prognanicima u Babilonu (pogl. 29)
- VI. Proročanstva o povratku i obnovi (pogl. 30-33)
  - A. Prognanici će se vratiti (pogl. 30)
  - B. Zemlja će biti obnovljena (31,1-30)
  - C. Otkrivenje Novoga saveza (31,31-40)

- D. Grad će biti obnovljen (pogl. 32)
- E. Potvrda Saveza (pogl. 33)
- VII. Povijesni odjeljak (pogl. 34-45)
  - A. Propast Judeje i Jeruzalema (pogl. 34-39)
    - 1. Pretkazanje Sidkijina ropstva (pogl. 34)
    - 2. Vjernost Rekabovaca nagrađena (pogl. 35)
    - 3. Kralj Jojakim spaljuje Jeremijin svitak (pogl. 36)
    - 4. Jeremija utamničen; Sidkijaga poziva na razgovor (pogl. 37, 38)
    - 5. Pad Jeruzalema (pogl. 39)
  - B. Događaji u Judeji nakon pada Jeruzalema (pogl. 40-42)
    - 1. Jeremija se nastanjuje kod namjesnika Gedalije (pogl. 40)
    - 2. Ubojstvo namjesnika Gedalije (pogl. 41)
    - 3. Bog zabranjuje bijeg u Egipt (pogl. 42)
  - C. Jeremija i ostatak Judejaca u Egiptu (pogl. 43, 44)
  - D. Gospodnja poruka Baruhu (pogl. 45)
- VIII. Proročanstva protiv poganskih naroda (pogl. 46-51)
  - A. Proročanstva protiv Egipta (pogl. 46)
  - B. Proročanstva protiv Filisteje (pogl. 47)
  - C. Proročanstva protiv Moaba (pogl. 48)
  - D. Proročanstva protiv Amona (49,1-6)
  - E. Proročanstva protiv Edoma (49,7-22)
  - F. Proročanstva protiv Damaska (49,23-27)
  - G. Proročanstva protiv Kedra i Hasora (49,28-33)
  - H. Proročanstvo protiv Elama (49,34-39)
  - I. Proročanstva protiv Babilona (pogl. 50, 51)
- IX. Svršetak: pad Jeruzalema (pogl. 52)

Komentari

I. Uvod: Imenovanje i poslanje proroka Jeremije (pogl. 1)

1,1-10 U prvome poglavlju predstavljen nam je Jeremija, Hilkiyin sin; čitamo o njegovu pozivu za proroka i uputama koje je primio. Njegov je otac opisan kao "jedan od svećenika iz Anatota, u zemlji Benjaminovoj" (NKJV; Bakotić, Daničić). Jeremija je postavljen za proroka prije nego što je izašao iz majčine utrobe (st. 5); on sâm, budući vrlo mlad čovjek, nerado je primio taj poziv jer se nije smatrao sposobnim (st. 6), ali Bog ga je osposobio (st. 8, 9) i postavio da predvidi uništenje i obnovu (st. 10).

William Kelly lijepo sažima prorokov lik i djelo:

Jeremijin različit karakter i stil, kad se usporede s Izajjinima, moraju vrlo snažno utjecati na svakog pažljivijeg čitatelja. Nemamo ovdje veličanstvena otkrića Božje nakane za ondašnju zemlju kojoj je Izrael bio središte, nego proročanstvo u svom moralnom suočenju s dušama Božjega naroda. Nema sumnje da su presude izrečene nad poganima, no namjera je ipak bila da se djeluje na savjest Židova i da bi se to učinilo, vidimo koliko je mnogo Božji Duh bio dijelom toga i koliko je utjecao na Jeremijina osobna iskustva. Među svim prorocima koje poznajemo

u Božjoj riječi, nema nijednog koji je tako mnogo analizirao vlastite osjećaje, misli, puteve i duh, kako je to činio Jeremija.³

1,11-19 Potom Jahve poučava svoga proroka pomoću vizuelnih sredstava; naime, daje mu da vidi bademovu granu i uzavreli lonac. Bademova grana, prvi znak proljeća, ukazuje na skoro ispunjenje Božje riječi (st. 11, 12). Uzavreli lonac, čiji otvor gleda na sjever, bio je Babilon koji je bio spreman uzavrijeti u Judeji zato što je narod ostavio Boga zbog idolopoklonstva (st. 13-16). Jeremija mora navijestiti ovu, nimalo popularnu poruku, protiv judejskih kraljeva i knezova, protiv njegovih svećenika i njegova naroda, no on će u tome imati Božju pomoć. Oni će se boriti protiv Jeremije, ali Bog će biti s njim i izbavit će ga (st. 17-19).

II. Jeremijina javna služba (pogl. 2-10)

A. Propovijed protiv Judine hotimične nevjere (2,1-3,5)

2,1-3 Dio od drugoga do devetnaestoga poglavlja donosi opću optužbu protiv Judeje. Ona je nekoć bila privržena Jahvi i žarko ga je voljela. Bila mu je sveta i onoga tko ju je uznemiravao snalazilo je zlo. Sada je, kako piše Kyle Yates, to prošlost:

Medeni mjesec je prošao. Bog podsjeća buntovni Izrael na žar, toplinu i čistotu ljubavi koja je od njega tekla ka Bogu u početku. Beznadežno je volio svoga Gospodina i ta je nježna ljubav činila da život bude ispunjen glazbom, radošću i nadom. Izrael je bio neokaljan, čist i svet. Nijedna nevjerna ili nečista misao nije kvarila ljepotu njegove predanosti i pobožnosti. Ali slika koja

se sada vidi para srce. Božje je srce slomljeno od boli, tuge i razočaranja. Izrael sad živi u otvorenu grijehu. Nevjerman je zavjetima saveza. Njegovu su naklonost ukrali drugi bogovi. Prestao je voljeti Jahvu, a njegovo je ponašanje sramno i otišlo je u posve drugu krajnost u odnosu na njegovo prijašnje stanje.⁴

2,4-19 Sad Jahve pita Izrael zašto se promijenio. Narod, svećenici, vladari i proroci su zaboravili sve što je Bog učinio za njih. Za razliku od nekih poganskih zemalja, kao što su Cipar (Kitim) i Kedar, koje su vjerne svojim bogovima, Juda je ostavio Jahvu, svoga Boga, i zamijenio ga bezvrijednim idolima. Zašto su ostavili Gospodina i tako zamijenili svoju slobodu za ropstvo sklapajući saveze s Asirijom i Egiptom?

2,20-25 U stihu 20 piše: "Jer davno izlomih jaram tvoj i raskidoh sveze tvoje" (NKJV; ovdje Daničić, slično Grubišić) i znači da ih je Bog oslobodio iz ropstva u Egiptu. Međutim, ovaj tekst može glasiti i ovako: "Odavno si izlomio svoj jaram i raskidao svoju užad i rekao si: 'Ne služim ti više!'" (RSV; ovdje Šarić; slično KS, Martinjak, Bakotić), a u ovome slučaju značenje je da je Juda zbacio sa sebe božanska ograničenja koja mu je nametao Zakon. I u jednom i u drugom slučaju u tekstu se nadalje opisuje kako se narod izrodio u svome idolopoklonstvu. Bog ih je zasadio kao plemenitu lozu, ali su se oni prometnuli "u jalov izrod, u lozu divlju" (dosl. "u izrođene izdanke tuđe loze"); njihova se bezakonja ne mogu oprati vodom i sapunom; bili su nalik bronzogoj devi ili divljoj magarici kad gore od želje za parenjem; tako su i oni bili beznadežno zaljubljeni u strance (poganske bogove).

2,26-37 Kad izraelov dom sustignu njegovi grijesi i on zavapi za izbavljenjem, njegovi ga bezbrojni bogovi neće

moći spasiti jer su bespomoćni. U međuvremenu, Gospodin ga opominje jer nije reagirao na kazne, jer je tražio slobodu od božanskih ograničenja, jer je zaboravio Boga, jer je u grijehu nadmašio vještine bludnice i jer je uništavao nevine siromahe, a sve to tvrdeći da je nedužan. Bog će kazniti svoj narod progonom, jer su se pouzdali u narode koje je on odbacio.

3,1-5 Prema Ponovljenom zakonu 24,1-4, čovjek se nije mogao ponovno oženiti ženom od koje se razveo, ako se ona u međuvremenu udala za drugoga čovjeka. Judeja je imala mnogo milosnika, a Gospodin je ipak poziva da se vrati. Njezin je promiskuitet donio zagađenje i sušu u zemlju, a ona je ipak bila bez srama poput bludnice. Govorila je s Bogom hineći da se kaje, ali on je znao njezine zle riječi i djela.

B. Budućnost Judeje uvjetovana pokajanjem i obraćenjem (3,6-6,30)

1. Grijeh prošlosti i buduća slava (3,6-18)

3,6-14 Izrael, Sjeverno kraljevstvo, odao se strahovitom bludničenju i odbio je vratiti se Gospodinu. Judeja je vidjela da Asirci odvođe Izraelce u ropstvo, a ipak je ustrajala u grijehu i odbila vratiti se Gospodinu. Prema tome, odmetničkih deset plemena Izraela bilo je pravednije od nevjernice Judeje, i zato ih Bog poziva da mu se vrata tako što će se pokajati i priznati svoj grijeh, a on će ih onda moći dovesti natrag na Sion.

Obrati pozornost na navod u stihu 8, gdje stoji da se Bog rastavio od Izraela i da je to bilo zbog preljuba. Spasiteljeve riječi u Evandjelju po Mateju 19,9 su skladu s ovim stihom. On je naučavao da je razvod dopušten što se tiče nedužnoga partnera čiji je supružnik počinio preljub.

Kad u Knjizi proroka Malahije 2,16 čitamo da Bog mrzi razvod, to mora biti nebiblijski razvod, a ne svaki.

3,15-18 Ovi stihovi navješćuju Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo. Bog će svome narodu dati pastire po svome srcu, koji će ih pasti mudrošću i razboritošću. Tad više neće biti potrebe za Kovčegom Saveza jer će među njima biti Mesija osobno. Jeruzalem će biti svjetska prijestolnica i zvat će se "Prijestolje Gospodnje". Izrael i Juda bit će vraćeni iz rasijanja diljem svijeta i ponovno će biti ujedinjeni.

2. Potreba za pokajanjem i obraćenjem (3,19-4,4)

Ovdje imamo buduću razgovor između Jahve i njegova naroda. On im žarko želi dati sve najbolje, ali njihovi su ih grijesi odsjekli od blagoslova. Oni će na ovo odgovoriti pokajničkim plačem. Bog ih još jedanput poziva da se vrata. Oni će priznati da su idoli obmana, da je Bog jedino spasenje, da ih je njihovo otpadništvo skupo stajalo, te da su pokriveni sramotom i ruglom.

3. Sud i kazna dolaze sa sjevera (4,5-31)

4,5-13 Onima koji se vrata Jahvi doći će Mesija, a narodi će se blagoslivljati u njemu (4,2 u NKJV stoji "...onda će se neznabošci blagoslivljati u njemu i njim će se dičiti", ovdje Šarić; isto Martinjak, Grubišić, Bakotić, Daničić). Gospodin sada upozorava narod Judeje i Jeruzalema i ponovno ih poziva da se pokaju i odbace svoje idole. Inače će Bog poslati napadača (Babilon) kao lava, vruć vjetar, oblake, silan vjhor i orlove. Stih 10 izražava Jeremijinu nemoć da pomiri Božje bivše obećanje mira i sadašnje prijetnje osudom. Prorok je znao da je Bog vjeran, ali radio je grešku dvojeći u mraku o ono-

me što je znao na svjetlu. U vrijeme nevolje i obeshrabrenja postoji sklonost ka preispitivanju sigurnih činjenica – stvari za koje pouzdano znamo da su točne. Nama, kršćanima, bolje bi bilo vjerovati u svoja uvjerenja i dvojititi o svojim dvojbama negoli dvojititi o uvjerenjima i vjerovati u dvojbe.

4,14-18 Judeja mora pohitati da se pokaje za svoje opačine, jer upozorenja o nesreći već dolaze od Dana i s Efrajmove gore na sjeveru. Oni što opsjedaju Jeruzalem spremni su spustiti se u grad zbog Judina teškog grijeha i pobune.

4,19-22 Prorokova ljubav prema njegovu narodu izražena je u stihovima 19-21: “Utrobo moja! Utrobo moja!” (NKJV: “Dušo moja! Dušo moja!”), što znači: “Boli moja! Boli moja!” Svladan je bolom kad pomisli na rat, slom za slomom i opustošenje koji se približavaju. Na pitanje u stihu 21: “Dokle ću gledati bojne znakove [zastave], slušati pozive roga?”, odgovara sâm Gospodin u stihu 22, kad zapravo kaže: “Sve dok se ljudi ne obrate od svoje gluposti i grijeha.”

4,23-31 Jeremija opisuje viđenje koje mu je otkriveno. Pred sobom vidi opću katastrofu Judeje. Jahve upozorava da će pustošenje biti temeljno, no ipak neće biti potpuno i konačno. Božja nepromjenjiva nakana da ih kazni neće se moći odvratiti Jeruzalemovom vanjskom, uređenom ljepotom, niti njegovim bolnim vriskom “kao kod žene što prvi put rađa”.

4. Judini grijesi zbog kojih će mu se suditi (pogl. 5)

5,1-9 Gospodin bi oprostio Jeruzalemu kad bi se u njemu mogao naći makar jedan pravednik. Kako takvoga čovjeka nije mogao naći među siromasima i malim ljudima, Jeremija se okreće velikima; no i tu je bio jednako neuspješan. Stoga je osuda, predstavljena kao grabežljiv napad šumskoga lava, pustinjskoga

vuka i leoparda, neizbježna. Kako bi Gospodin mogao oprostiti ljudima koji su nekoć s njim sklopili savez a sada se zaklinju drugim bogovima i predaju se preljubu?

5,10-13 ^(5,10-13a) Neprijatelj je pozvan da napadne i uništi (“ali ne posvema”, st. 10) jer je narod zaniijekao Jahvu, jer niječe i predstojeću, neizbježnu opasnost, a proroci su govorili i govore laži.

5,14-19 Jeremijine su riječi bile kao oganj koji proždire narod, a narod je bio kao drvo. Dolazili su Babilonci da prožderu i razore, ali ne do kraja. Judino ropstvo u tuđoj zemlji bit će njegova plaća za služenje tuđim bogovima u vlastitoj zemlji.

5,20-31 Bog se čudi otupjelosti njegova ludog naroda. Ta Jahvi je i more poslušno, ali njegov narod nije. Uopće ne pokazuju sklonost ka strahu od onoga koji daje kišu u pravo vrijeme, čak ni kad je zadržava. Kako bi se Bog mogao suzdržati da ne kazni jedan tako prkosan i nepokoran narod, ogrezao u grijehu? Kelly primjećuje:

Nije samo određeni dio naroda bio kriv, nego su takvi bili svi i to je bila najgora etapa sveukupne, nacionalne grešnosti. Bog kaže: “Strahote i grozote zbivaju se u ovoj zemlji: proroci laž proriču, a svećenici poučavaju na svoju ruku. A mojem narodu to omilje! Al’ što ćete raditi na kraju?” (stihovi: 30, 31).

To znači da su svi izvori moralne čestitosti bili iskvareni; stoga je bilo jasno da od Gospodina ne mogu dobiti ništa drugo do osude.⁵

5. Pretkazanje pada Jeruzalema (pogl. 6)

6,1-8 Upozoravajući zvuk roga i signalna vatra (st. 1, NKJV, “znak ognjen”, Daničić) govore Benjaminovim sinovima da

trebaju bježati iz Jeruzalema, jer se babilonski pastiri i njihova stada (vojni vođe i vojnici) spremaju napasti. Čuje se kako Kaldejci raspravljaju o strategiji. Bog je odredio progonstvo za Judeju zbog tlačenja, nasilja i pustošenja naroda. Čak i u ovaj kasni čas on opominje svoj narod da prestane.

6,9-15 Jahve nad Vojskama upozorava da će Babilonci oplijeniti zemlju i ostaviti pustoš iza sebe, kao kad temeljiti berač pabirči među vinovom lozom. Jeremija frustriran jer mora govoriti ljudima koji na njegove riječi uopće ne obraćaju pozornost, narodu koji odbija saslušati – ali prorok se ne može suzdržati. Jahve ga upućuje da izlije pred njih poruku o predstojećoj propasti koja će ih stići zbog njihove pohlepe, zbog laži proroka i svećenika te zbog njihove bestidnosti. Za lažne proroke je karakteristično da obećavaju blagostanje u vrijeme duhovnoga ropovanja.

6,16-21 Narod odbacuje Božji poziv da ponovno pođe starim stazama pravednosti te odbija njegovo upozorenje. Zato će na njih doći nesreća, unatoč mirisu njihovih žrtava paljenica. Ljudi će se spotaći o prepreke što ih Jahve postavlja i poginut će.

6,22-26 Invazija neprijatelja iz zemlje na sjeveru izazvat će silan strah, žalost i gorko naricanje.

6,27-30 Gospodin postavlja Jeremiju za ispitivača kovine. Judejski je narod ta kovina. Postali su najgori odmetnici, tvrdi kao mjed i željezo, i kao olovo iz kojega se ne može odstraniti šljaka; odbačeno su srebro. Yates komentira:

Možda ćemo jednoga dana jasno vidjeti koliko su neprivlačni, koliko odvratni i beskorisni grešni ljudi u očima svetoga Boga. Kako samo trebamo nepristrano pogledati sami sebe, kako bismo vidjeli tu bijednu prazninu koja je Bogu tako jasno vidljiva! Nema smisla

čuvati otpatke srebra. Ono nema vrijednosti. Može li biti da je mnoge koji sami sebe smatraju vrijednima, Bog već obilježio kao bezvrijedne?⁶

C. Jeremijina služba pred vratima Hrama (poglv. 7-10)

1. Judina licemjerna vjera (pogl. 7)

7,1-4 Sedmo se poglavlje naziva još i "hramska propovijed". Judejci su mislili da su sigurni jer Bog nikad neće dopustiti da Hram bude uništen. Krivo! Imali su varljivo pouzdanje u građevinu umjesto u onoga koji u njoj boravi.

7,5-15 Njihova prava sigurnost leži u potpunom obraćenju od grijeha i pravednome životu. Mislili su da mogu proći nekažnjeno za počinjene grijehе sve dok dolaze u Hram i govore: "Spaseni smo!" Naš je Gospodin, čije se stanovište o vanjskoj religioznosti poklapalo s Jeremijinim, upotrijebio prorokove riječi iz stiha 11, gdje se za Hram kaže da se prema njemu odnose kao da je "pećina razbojnička", kad je čistio Dom svoga Oca (Mt 21,13; Mk 11,17; Lk 19,46). Zato što je Judeja uprljala i oskvrnula Hram, on će biti uništen, baš kao što je bilo uništeno svetište u Šilu. (Smatra se da se uništenje Šila dogodilo u vrijeme Sudaca ili 1. Samuelove.)⁷

7,16-26 Jeremiji je rečeno da se ne moli za Judu – jer su čak i tada po judejskim gradovima i ulicama štovali "kraljicu neba"⁸ i druge, tuđe bogove. Zato slobodno mogu i sami pojesti svoje žrtve paljenice i klanice. Bog želi poslušnost, a ne obrede. Stih 22 mora se čitati u svjetlu stiha 23 – žrtva je bez predanosti bezvrijedna.

7,27-34 Zbog Judina upornog odbijanja da primi opomenu, Jahve zapovijeda Jeremiji da glasno oplakuje sudbinu koja će zadesiti njegov narod. Zato što su oskvrnuli Hram i prinisili ljudske žrtve

stići će ih strahovit pokolj, a njihova će se zemlja pretvoriti u pustinju.

2. Judina neosjetljivost za grijeh (pogl. 8)

8,1-7 Babilonci će iskopati kosti onih koji su štovali zvijezde (nebesku vojsku) i izložiti će ih pred nebesima, a živi će željeti umrijeti. Za razliku od onih koji padnu, ali koji ponovno ustanu, od onih koji sagriješe i pokaju se, Juda uporno, neprestano, odbija obratiti se Jahvi. Što se tiče zakona, ljudi se po svojoj nepodobnosti ne mogu usporediti ni s rodama, ni s glicama, lastavicama i ždralovima; naime, svi oni se pokoravaju zakonu migracije i drže se vremena kad se moraju vratiti.

8,8-12 Ljudi su mislili da su mudri, da dobro poznaju Jahvin Zakon, ali pisari, proroci i svećenici pogrešno su tumačili Zakon i odbacili ga. Bili su pohlepni i prijeverni. Problemima su se bavili površno. Zbog svoje će bestidnosti primiti svoj dio u predstojeće vrijeme kazne.

8,13-17 Bog će ih istrijebiti; bit će kao obrano grožđe s trsa i smokve s drveta. Narod se pomirio s činjenicom da će poginuti u gradu. Babilonska vojska nadire kao zmije “otrovnice protiv kojih nema čarolija”.

8,18-22 Čini se kao da prorok slomljena srca čuje prognane Židove kako pitaju: “Gdje je Bog?” Bog odgovara, pitajući ih zašto su ga napustili i odrekli ga se ne bi li štovali rezbarene likove i tuđinske, ništavne idole. I ponovno narod jadikuje što sloboda kojoj su se nadali nije došla. Jeremija neutješno plače nad, naizgled beznađežnim, stanjem naroda. Stih 22 bio je izvorom dobro poznate duhovne pjesme “Postoji balzam u Gileadu”:

Postoji balzam u Gileadu
koji ozlijeđene i ranjene iscjeljuje;
Postoji balzam u Gileadu

koji liječi duše, od grijeha oboljele.
(prevedeno s engleskog – op. prev.)

3. Jeremijina tužaljka (pogl. 9)

9,1-11 ^(8,23-9,10) U prva dva stiha govori Jeremija. Ime koje je nosio, a poznat je kao “žalosni prorok” ili “prorok koji plače”, krasno je izraženo u stihu 1 ^(8,23):

**O, tko bi glavu moju pretvorio u vrela,
a oči moje u vrutak suza,
danju i noću da plačem
nad poginulima kćeri svoje, naroda
svoje!**

Mnogi se propovjednici i misionari mogu povezati s Jeremijinim osjećajima, izraženim u stihu 2 ^(9,1). Kyle Yates piše:

Ovaj nam stih daje letimičan pogled na umornog, istrošenog, obeshabrenog proroka, u jednom od najtučenijih trenutaka. Mogli bismo ga nazvati i “prolaznom sjenom na velikoj duši”. U času uznemirenosti zamišlja da bi volio napustiti narod koji ne zaslužuje ništa od njega. Kako bi ugodno bilo osloboditi se odgovornosti i frustracija! Bilo mu je doslovce muka od pogleda na ispraznu, bezbožnu, formalnu zamjenu za religiju. Sve je vrijeme molio, volio, propovijedao i upozoravao, a odgovora niotkud; i to mu je žestoko peklo dušu.⁹

On oplakuje grešnost i posljedično kažnjavanje naroda. Potom navodi Gospodinove riječi dok nabraja njihove grijeha, raspravlja o neizbježnosti osude, a ipak plače nad sudbinom Jeruzalema, jer će Bog od njega načiniti “brlog čagaljski”, a judejske će gradove pretvoriti u pustoš.

9,12-22 ^(9,11-21) Nesreća je izravno povezana s Judinim idolopoklonstvom i zbog toga će grijeha narod otići u progonstvo.

Jahve zapovijeda da se pozovu narikače da oplakuju i zapjevaju tužbalicu nad strašnim pokoljem i uništenjem. Nema koristi da se ljudi hvale mudročću, snagom ili bogatstvom (st. 23 ⁽²²⁾), jer doista je važno samo to što čovjek poznaje Jahvu.

9,23-24 ^(9,22-23) Ovo su dva najpoznatija stiha u Jeremijinoj knjizi. Kao što primjećuje G. Herbert Livingston, njih vrijedi naučiti napamet. Ljudi nastoje steći mudrost, snagu i bogatstvo, dok se Bog raduje u dobroti (milosti), pravu i pravdi (pravednosti). Blago onome tko razumije i poznaje Gospodina, kako bi se mogao radovati u onome u čemu se on raduje.¹⁰

9,25-26 ^(9,24-25) Dodatna gorčina u Judi-
noj čaši bit će to što će ga kazniti poganski narodi jer je Judeja neobrezana srca. Brijanje sljepoočnica (RV i NASB; Grubišić, Kršćanska sadašnjost, Bakotić, Daničić)¹¹ bio je poganski običaj, zabranjen u Židova (Lev 19,27).

4. Satira o idolopoklonstvu (10,1-18)

10,1-5 Ovo poglavlje naizmjenice govori o ispraznosti idola i Božjoj veličini. Božji se narod ne smije pokoravati putu kojim idu neznabošci niti njihovim beživotnim idolima.

Yates objašnjava satiru o idolima:

Jeremija postupa nemilosrdno s bijednim, nemoćnim idolima koje ljudi rabe kao zamjenu za Boga. Oni su samo štapovi koji ne mogu reagirati i koji moraju biti ukrašeni kako bi se sakrila činjenica da su samo mrtvo drvo. Umjesto da oni nose, njih se mora nositi. Moraju biti oblikovani; a Jahve Bog oblikuje. Ne može im se pripisati nijedna osobina živih: ne govore, nemaju snagu ni moć, ne dišu, nemaju inteligenciju, nemaju vrijednost ni utjecaj, kao ni trajnost. Nasuprot nji-

ma, Jahve je vječan, živ, djelotvoran i moćan.¹²

10,6-9 Bog je velik i kralj je naroda; dostojan je straha svih ljudi. Oni koji štuku idole ljudi su i bezumni (st. 8, NKJV; Šarić, Martinjak, Grubišić, Bakotić, Daničić); klanjaju se djelu ljudskih ruku.

10,10-16 Jahve je pravi, živi Bog. Proizvedeni bogovi što ih je načinila ljudska ruka nestat će s lica zemlje. Jahve je Bog stvaranja i promisli. Izrađivači idola su luđaci, a njihovi su likovi obmana. Bog (“Jakovljev dio”) je Stvoritelj; on je Jahve nad Vojskama.

10,17-18 “Stanovnicima zemlje” se zapovijeda da pakupe što mogu ponijeti jer ih Gospodin šalje u izgnanstvo.

5. Jeremijina molitva (10,19-25)

Govoreći u ime naroda, Jeremija oplakuje strahote opsade i progona, priznaje ljudsko neznanje, traži od Boga da ukori svoj narod, te da izlije svoj gnjev na njihove neprijatelje koji su ih proždrlili.

III. Osobni Jeremijini doživljaji (poglv. 11-19)

A. Jeremija i ljudi iz Anatota (poglv. 11, 12)

11,1-10 Jahve zapovijeda Jeremiji da podsjeti narod na Savez Zakona koji im je dao na Sinaju, na prokletstvo onih koji su mu bili neposlušni i blagoslov onih koji su bili poslušni. Božje je neprestano opominjanje u prošlosti nailazilo na ustrajno odbijanje. Sad su Judejci oslikani kako kuju zavjeru da prekrše Savez, ostavljajući svoga Boga kako bi pošli za tuđim bogovima.

11,11-13 Kad se spusti Božja osuda, on više neće slušati njihove molitve, a judejski će bezbrojni bogovi biti nemoćni i uopće ih neće moći spasiti.

11,14-17 Jeremiji je triput rečeno da “ne moli milost za taj narod” (7,16; 11,14; 14,11). Ljudi nemaju prava doći u hram i prinostiti žrtve kao da se time može sakriti njihova krivica ili odvratiti nesreća koja im je namijenjena. Jahve je Judeju nekoć zvao “zelena maslina lijepa uzrasta”, a sad joj je određeno da bude spaljena zbog svoga idolopoklonstva.

11,18-23 Jahve obavještava poslušnog, krotkog proroka koji ništa nije slutio, da su se ljudi iz Anatota dogovorili da ga ubiju. Kad se pomolio u vezi s tim, Jeremija prima jamstvo da će njegovi neprijatelji biti kažnjeni.

12,1-6 Jeremija pita zašto Jahve, koji je sâm pravedan, dopušta da zlikovcima sve polazi za rukom i da napreduju na svome putu – takvi ljudi kao, na primjer, oni iz Anatota – a pušta da pravednici kao što je on stradaju. Bog odgovara da će Jeremija nailaziti na još gori otpor nego što je ovaj, uključujući i podmuklost vlastite braće. Ako mu je teško boriti se u razmjerno mirnim uvjetima (trčati s pješacima), što će činiti u teškim kušnjama koje dolaze (utrkujući se s konjima)?

12,7-14 Služeći se mnogim razdraganim riječima u opisivanju Judeje, Bog izražava žalost nad opustošenjem koje je ona sama donijela na sebe. Pticu, koja je izrazito drukčija od ostalih, često napadaju druge price; otuda primjedba o Judeji kao o “šarenoj ptici”. Ali Bog će kazniti poganske narode i vratiti Judu u zemlju.

12,15-17 I pogani će kasnije biti vraćeni u svoje zemlje, a obrate li se od svojih idola Bogu, imat će udjela u njegovu blagoslovu usred njegova naroda. U protivnom će biti zbrisani s lica zemlje.

B. Jeremija i uništeni pojas (pogl. 13)

13,1-11 Judeja se uspoređuje s iznošenim lanenim pojasom za kojega je Bog rekao Jeremiji da ga odnese na rijeku Eufkrat i

tamo sakrije u pukotinu pećine. Judeja je nekoć zauzimala mjesto najbliže moguće prisnosti s Jahvom, ali će, baš kao i pojas, biti odvedena i “sakrivena”. Juda je zbog svoga grijeha odveden četiri stotine kilometara daleko i “sakriven” u blizini Eufrata (Babilon) u sužanjstvu. Kad je Jeremija izvadio pojas iz pukotine u pećini, bio je istrunuo i nije vrijedio više nizašto. Što se tiče polemike je li Jeremija doista išao na Eufkrat ili ne, Scofield ima korisnu napomenu:

S obzirom na udaljenost i ratno stanje, neki dovode u pitanje mogućnost da je Jeremija doista sakrio svoj pojas kraj Eufrata. Međutim, tijekom Jeremijine službe postojala su razdoblja kad je cijelo to područje bilo mirno. Nije nemoguće ni da je Jeremija zapravo posjetio Babilon, a ako jest, ovaj se događaj mogao odigrati u to vrijeme; vjerojatno je mogao sakriti pojas kad je dolazio i ponovno ga uzeti na odlasku. Također je moguće drukčije tumačenje hebrejske riječi, koja osim Eufkrat može značiti i Vadi Farah, rijeka udaljena svega nekoliko kilometara sjeverno od Jeruzalema. U tome je slučaju Jeremija mogao sakriti pojas bilo kad prije konačnoga babilonskog napada. Stoga postoji jak razlog za pretpostavku da ovaj ulomak opisuje stvaran događaj – a ne samo viđenje ili izmišljenu priču. Jeremijin je uništeni pojas poslužio kao simbol koji je ukazivao na Izraelov nezadovoljavajući život i službu.¹³

13,12-14 Sav će narod biti “napunjen pijanošću” – ne doslovce vinom, kako su oni mislili, nego gnjevom Svemogućega Boga, i bit će porazbijani kao boce. Harrison komentira:

Ovom slikom Jeremija naglašava da će se ljudi u predstojećoj krizi ponašati

kao da su pijani; baš kao što alkohol utječe na prosuđivanje i narušava pokretljivost, tako će i oni biti nesposobni razlikovati prijatelja od neprijatelja i obraniti se.¹⁴

13,15-23 Pokajanje je neodgodivo, ili je progonstvo neizbježno. Ne proslavi li narod Boga, dobit će crnu tamu i smrtnu sjenu (st. 16, NKJV; Bakotić, Daničić). “Kralj i kraljica majka” bit će svrgnuti s prijestolja, a južni gradovi (st. 19, Negeb) opkoljeni. Babilonci će opustošiti zemlju; sve će stanovnike protjerati – i sve to zbog Judine grešnosti. Judeja i njezini grijesi postali su nerazdvojni.

13,24-27 Riječi upotrijebljene da se opiše Judino otpadništvo – preljub, vriskanje (dosl. požudno rzanje), bestidnost i bludničenje – sve imaju nemoralnu konotaciju.

Harrison objašnjava ovu ilustraciju:

Kao ni svi nominalni vjernici u bilo kojem dobu, ni ovi nisu vjerovali da bi ih mogla zadesiti takva nesreća. Jeremija je, međutim, svu krivicu strogo stavio na njih i obećao im da će biti javno izvrgnuti sramoti povezanoj s bludništvom... Ironija svega toga bit će u činjenici da će tu sramotu Judeji nanijeti baš oni ljudi kojima se ona nekoć ulagivala. Budući da se i sama predala besplodnim djelima tame, javno će biti pokazana kao pokvarena bludnica i svima će je, kao takvu, javno izložiti onaj koji ju je u početku vjenčao za sebe u Savezu ljubavi.¹⁵

C. Jeremijin zagovor zbog suše (pogl. 14, 15)

14,1-6 Poruke u poglavljima 14-39 dane su prije pada Jeruzalema. Judeju je zahvatila jaka suša i glad.

Značaj suše u to vrijeme bio je vrlo

velik. Bio je to jedan od znakova predviđenih u Savezu što ga je Bog sklopio sa židovskim narodom u Obećanoj zemlji (Pnz 28,23-24) i već se jednim dijelom bio ispunio u vrijeme vladavine kralja Ahaba (1. Kr 17,1 i dalje). S obzirom na to da je znao za taj znak, čak i ako se on ostvario nakon dugog vremenskog razdoblja, kad su Asirci odveli u ropstvo Sjeverno kraljevstvo, Juda bi ga trebao primiti kao osobito važno upozorenje.¹⁶

14,7-16 Ispovijedajući grijeh u ime naroda prorok traži olakšanje, ali Jahve kaže da ga neće biti; umjesto toga, uništiti će narod mačem, glađu i kugom (pošasti, pomorom). Lažni proroci su obećali sigurnost, ali su lagali i zato će poginuti zajedno s narodom kojemu su prorokovali. Jeremiji je naloženo da oplakuje strašno uništenje Jude, kako u gradu tako i u unutrašnjosti (st. 17).

14,17-22 On nastavlja moliti Boga za narod, čime nas podsjeća na posredničke molitve Abrahama (Post 18,23-33), Mojsija (Izl 32,11-13) i Samuela (1. Sam 7,5-9). Priznaje njihovu bezbožnost i obećava da će se pouzdati samo u jedinoga Boga koji daje dažd i kišu.

15,1-4 Ispostavlja se da je posredovanje za narod beskorisno; određena im je smrt, mač, glad i izgnanstvo. Čak ni najbolji posrednici, kao što su bili Mojsije i Samuel, ne bi mogli spriječiti osudu. Razlog je bio Manaše; on je promicao strahovite oblike idolopoklonstva u Jeruzalemu, uključujući i štovanje Moleka (vidi: 2. Kr 21,1-16).

15,5-9 Bijedno stanje Jeruzalema posljedica je njegova odbijanja da posluša Gospodnji ukor i popravi se. Žena koja ima savršenu obitelj neće živjeti dovoljno dugo da uživa u svojoj djeci.

15,10-18 Jeremiju mrzi vlastiti narod, i to bez ikakva razloga, ali Bog mu obećava da će se opravdati kad njegovi nepri-

jatelji dođu k njemu po pomoć. Juda neće moći slomiti željezo sa sjevera (Kaldejce). Umjesto toga, ovi potonji će odnijeti judejsko blago. Proroka zbunjuje progon što se vrši nad njim i stradanje kroz koje prolazi, osobito kad je bio tako vjeran Gospodinu. I pored svega toga, on nalazi utočište u Božjoj riječi koja je radost i veselje njegovu srcu.

15,19-21 Božji je odgovor da se prorok nosi krivom mišlju o njemu i da s vremena na vrijeme pridaje značaj takvim nedostojnim mislima, te ih, štoviše, izgovara. One moraju biti pročišćene, baš kao što se nečistoća uklanja iz dragocjene kovine. Njegovi će se neprijatelji okrenuti k njemu, ali on se ne smije okrenuti k njima. G. Campbell Morgan tumači:

Neka Jeremija očisti svoje srce od takve troske i posveti se samo zlatu istine o Bogu. Tad, i samo tad, bit će sposoban služiti kao Božja usta koja će izgovarati njegovu poruku.¹⁷

Bog će učiniti od proroka Jeremije zid od mjedi, kojeg njegovi neprijatelji neće moći srušiti. Spasit će i izbaviti (otkupiti) svoga slugu.

D. Jeremiji je zabranjena ženidba; služiti će sam (16,1-18)

16,1-9 Jeremija je primio zapovijed da se ne ženi, a razlog tome je predstojeće uništenje. On je jedini čovjek u Bibliji kojemu je zabranjen brak. Zabranjeno mu je, također, bilo oplakivanje, kao i sudjelovanje u svečanostima, jer je smrt bila posvuda i jer je nasreća što će doći na narod bila Gospodnje djelo.

Što se tiče navoda u stihu 7, bio je običaj da se rodbina i prijatelji okupe u domu umrloga, da lome kruh i prisjećaju se svih divnih osobina što su krasile pokojnika, te da popiju čašu vina. Na ovaj su način tješili ožalošćene. Kelly pokazu-

je kako je naš Gospodin preobrazio ovaj drevni židovski običaj:

Čini se da je ovaj običaj lomljenja kruha, inače povezan sa smrću, bio ishodište onoga što je Gospodin Isus posvetio u veličanstven spomen na njega. "Za onog u žalosti neće kruh lomiti, da ga utješe zbog pokojnika, niti će mu tko pružiti pehar utjehe." Ovdje imamo Gospodnju večeru u oba njezina dijela. Bio je to poznat običaj među Židovima, ali Gospodin mu je dao jedinstveno značenje i zapečatio ga novom istinom. Povezan je bio s Pashom, jer, koliko mi znamo, uveden je u to vrijeme. Postojao je osobit razlog za njegovo ustanovljenje baš tada, jer je trebao označiti upečatljivu promjenu koja će se dogoditi od tog velikog centralnog i osnovnog blagdana u Izraelu. Počeo je tad nov i drukčiji blagdan za kršćane.¹⁸

16,10-18 Upitaju li ga za razlog te velike nesreće kojom im je Bog zaprijetio, Jeremija ih treba podsjetiti na neposlušnost i idolopoklonstvo njihovih očeva, kao i njih samih. Bog će jednoga dana vratiti narod iz progonstva, ali će ih prvo ribari i lovci (Babilonci) loviti i goniti i odvesti u sužanjstvo, gdje će ih Bog kazniti za njihovo bezakonje i sve njihove grijehе.

E. Jeremijino postojano srce (16,19-17,18)

16,19-21 Prorok sad gleda daleko naprijed i vidi dan kad će se narodi (pogani) obratiti od idola ka Bogu. U stihu 21, Gospodin izražava svoju postojanu riješenost da preko kazne natjera Judu da doista upozna njegovu snagu.

17,1-11 Idolopoklonstvo Judejaca, duboko urezano u njihova tvrda srca, za posljedicu će imati njihov progon i odvođenje u ropstvo. Božja gora je Jeruzalem

(NKJV, st. 3 glasi: “O moja goro u poljima...”). Pouzdanje u čovjeka donosi prokletstvo; dok pouzdanje u Jahvu donosi blagoslov. Bog poznaje ljudsko prijevarno srce i kaznit će čovjeka koji nepošteno stječe bogatstvo, “kao jarebica¹⁹ što leži na jajima koja nije snijela” (NKJV; Bakotić, Daničić), a onda gleda kako je pilići napuštaju.

Stih 9 je neomiljena (ali i pored toga veoma istinita) ocjena naravi ljudskoga srca. R. K. Harrison tumači ono što su KJV prevoditelji preveli kao “očajnički, ili beznađežno opako”, a drugi prevoditelji kao “teško, ili smrtno bolesno” (“jedva popravljivo” KS; “podmuklo” Šarić, Martinjak; “neizlječivo” Grubišić; “opako” Bakotić, Daničić):

Bez Božje milosti, nepreporođena je ljudska priroda u očajnome stanju, koje je u stihu 9 opisano izrazom *smrtno bolesno* (NKJV; *očajno pokvareno* RSV, *očajno bolesno* NEB). Usporedi 15,18 i 30,12, gdje se pojavljuje izraz “neiscjeljivo”. Svaki naraštaj treba obnovu; preporod duše po Svetome Duhu i Božjoj milosti (usp. Iv 3,5 i dalje; Tit 3,5).²⁰

Za one koji smatraju da je ovo prestroga optužnica protiv njihova srca, navodimo malo dulji, ali nužan ekspoze Matthewa Henryja:

Postoji ta opačina u našim srcima koje sami uopće nismo svjesni, niti sumnjamo da bi mogla biti tamo; dapače, uobičajena je greška među ljudskim sinovima to što sami o sebi, ili barem u svome srcu, misle da su mnogo bolji nego što doista jesu. *Srce*, čovjekova svijest, u njegovu izopačenom i palom stanju, *podmuklje je od svega*. Lukavo je i dvolično; sklono *prijevari* (zato ga ova riječ ispravno označava); od te riječi potječe i Jakovljevo ime, *varali-*

ca, (dosl. onaj koji je na prijevaru potisnuo drugoga). Ona zlo naziva dobrim i dobro zlim, lažnim bojama boji život i događaje, te traži mir za one kojima mir ne pripada. Kad čovjek kaže u svome srcu (to jest kad dopusti da mu srce prošapće) da nema Boga, ili da on ne vidi, ili da neće zahtijevati ništa, ili kad kaže da će biti u miru mada nastavlja po starom; u ovoj, i tisuću sličnih natuknica, srce je prijevarno. Ono prijevarom odvodi čovjeka u propast i to je od svega najgore, jer je u pitanju samoobmana, samouništenje. U ovome je srce *očajnički opako*; a to je smrtonosno, beznađežno. Slučaj je doista loš, i na neki način jadan i bez olakšanja, ako je savjest, koja bi trebala ispravljati greške drugih čovjekovih sposobnosti, sama po sebi majka laži i kolovođa u obmani. Što će biti od čovjeka ako u njemu, ono što bi trebala biti “svjetiljka Gospodnja”, daje lažno svjetlo, ako Božji pomoćnik u duši, kojemu je povjereno da podupire njegove interese, te interese izda? Takva je varljivost srca da doista možemo reći “Tko da ga pronikne?” Tko može opisati koliko je srce loše?²¹

17,12-18 Jeremija se raduje što je Judino sveto mjesto sigurnosti i pouzdanja slavno, uzvišeno Božje prijestolje. Potom govori o gluposti pouzdanja u bilo koga drugog osom u Boga i moli se “nadi Izraela”, u ime naroda, za iscjeljenje i izbavljenje. Ljudi ga pitaju gdje je ta osuda što ju je Bog obećao. Jeremija podsjeća Gospodina da on nije pokušao pobjeći od službe svoga pastira koja mu je dana (NKJV, st. 16a, “A ja se nisam žurio otići od službe pastira koji te slijedi; niti sam čeznuo za danom nesreće.” – ovdje Martinjak), niti je priželjkivao žalosni dan uništenja Jeruzalema; govorio je samo riječi koje su mu došle od Gospodina. Potom prorok traži od Boga da ga opravda

tako što će kazniti one koji su se rugali Božjoj riječi.

F. Jeremijina propovijed o suboti (17,19-27)

Ovdje se judejski kraljevi, svi Judejci i svi stanovnici Jeruzalema opominju da svetkuju subotu. Poslušaju li, obećani su im budući vladari iz Davidove vladalačke kuće te trajno bogoštovlje u Hramu, no odbiju li poslušati, upozoreni su da će primiti kaznu (uništenje Jeruzalema).

Irving Jensen objašnjava zašto je svetkovanje subote bilo tako važno za Izrael:

Stvarna provjera odnosa nečijega srca prema Bogu jest *poslušnost njegovoj riječi*. Jedan od zakona danih Izraelu bilo je svetkovanje subote tako što se na taj dan neće raditi (17,21-22). Stalni pritisak materijalizma na život ljudi, uključujući i Božji narod, učinio je držanje takve zapovijedi teškim i iz tog je razloga baš ova, jedna zapovijed, između njih deset, bila stvaran ispit privremenoga ili vječnog prioriteta u srcu. Je li svetkovanje subote bilo od presudne važnosti za Judejce? Simboličan Jeremijin postupak i izričite riječi koje je imao prenijeti, daju potvrđan odgovor.²²

Slična načela vrijede i za Gospodnji dan kod kršćana. I za nas je taj dan, dan duhovnoga i tjelesnog okrepljenja, sjećanja na Iskupitelja i na naše iskupljenje, dan štovanja Boga i slavljenja uspomena na pobjedonosno uskrsnuće našega Gospodina Isusa Krista prvoga dana u tjednu.

G. Jeremija i lončarova kuća (pogl. 18)

18,1-12 Gospodin je lončar; Judeja (ovdje nazvana Izrael) je posuda. To što se

posuda pokvarila nije bila Božja greška, nego Izraelova. Ilovača je u Božjoj ruci i on s njom može činiti što se njemu sviđi – osuditi je ili blagosloviti. Bog prijeti nesrećom ako se narod ne pokaje, no oni odgovaraju da će ipak ići “za svojim vlastitim naumima” (Šarić).

18,13-17 Jahve za njihovo ponašanje kaže da je besprimjerno i neprirodno. Svojim idolopoklonstvom prizivaju uništenje koje će zaprepastiti sve koji vide zemlju što se pretvorila u pustoš. RSV prevodi stih 14 vjerojatno s najviše smisla: “Nestaje li ikad libanonski snijeg s litica Siriona? Presuše li kad gorske vode što teku u studenim bujicama?” (Sirion je planina Hermon; nalazi se na granici između Libanona i Sirije i prekrivena je snijegom tijekom cijele godine. – op. prev.) Možeš se pouzdati u ove stvari *u prirodi*, a Bog se ne može pouzdati u *svoj narod!* “Mada snijeg ne napušta Libanon, Izrael je napustio izvor žive vode iz koje ga ka njemu teče voda života.”²³

18,18 Kad su ljudi iz Jeruzalema ovo čuli, počeli su se dogovarati da se urote protiv Jeremije, čime su pokazali da i dalje nepokolebljivo vjeruju u vlastite svećenike i proroke. Tako su skovali urotu da udare na Jeremiju klevetom.

18,19-23 Jeremija izražava žaljenje što je ikad molio Boga da ih poštedi. Teško da je ovakva molitva prikladna za vjernike koji žive u ovo doba milosti.

H. Jeremija i glineni vrč (pogl. 19)

19,1-9 Jeremiji je rečeno da ode i kupi glineni vrč kod lončara, a onda da judejskim kraljevima i stanovnicima Jeruzalema objavi da se Bog sprema razbiti Judeju zbog idolopoklonstva i prinošenja ljudskih žrtava. Dolina Ben Hinom (Dolina sina Hinomova) postat će Dolina klanja. U vrijeme opsade Jeruzalema ljudi će jesti meso svojih bližnjih, što znači da će se među njima raširiti kanibalizam.

19,10-15 Razbijanjem vrča prorok na slikovit način predstavlja pustošenje i uništenje koje će nad Judejom izvršiti Babilonci. Pomor će biti takav da neće biti dovoljno mjesta za ukop, a kuće u kojima se prakticiralo idolopoklonstvo postat će nečiste. Jeremija se vraća u predvorje Hrama i ponavlja činjenicu da osuda dolazi i da samo što se nije spustila, jer narod odbija čuti Božju riječ i pokajati se.

IV. Proročanstva protiv državnih i vjerskih poglavara Jude (pogl. 20-23)

A. Proročanstvo protiv Pašhura (20,1-6)

Pašhur, vrhovni nadzornik Jahvina Doma, dao je Jeremiju izbatinati i baciti u klade. Sutradan, kad je bio oslobođen, prorok Jeremija je objavio Pašhuru njegovu sudbinu, sudbinu njegove obitelji, te sudbinu cijeloga Jeruzalema i Judeje. Babilonski će ih kralj odvesti u izgnanstvo. Pašhurovo je ime promijenjeno u Magor-Misabib (“Užas odasvud”), jer će upravo to doživjeti.

B. Jeremijina tužba Bogu (20,7-18)

U stihovima 7-18, Jeremija žali zbog svoje nepopularne službe. Bog ga je nagovorio (u prijevodima još i “zaveo”, ili “obmano”, heb. *patah*, dosl. “doveo do toga da se prevari”) da je preuzme. Htio je prestati objavljivati poruku o babilonskome sužanjstvu koju nitko nije htio čuti, ali nije mogao. Riječ je Jahvina poput ognja gorjela u njemu. Čuo je svoje prijatelje kako kuju urotu protiv njega, no svoj je slučaj povjerio Jahvi. Jeremija je katkad pun pouzdanja i slavi Boga, no drugoga je puta toliko obeshrabren da poželi da se nikad nije niti rodio.

C. Proročanstvo protiv kralja Sidkije (21,1-22,9)

21,1-7 Kad je kralj Sidkija poslao Pašhura (nije ista osoba kao ona iz poglavlja 20) i svećenika Sefaniju (ne proroka Sefaniju) da pitaju Jahvu za Babilonce koji su zaratili protiv njih, Jeremija im je poslao odgovor da će Gospodin pomoći osvajačima protiv Judeje. Kralj i svi koji prežive bit će odvedeni u sužanjstvo. Što se tiče ovoga postupka poduzetoga protiv kralja, Kelly komentira:

Kraljevska je vlast uvijek bila posljednja stepenica za blagoslov u povijesti Izraela. Da je samo kralj bio prav, mada su i proroci i narod bili strahovito krivi, Bog bi ipak poslao blagoslov na Izrael. Sve je ovisilo o kralju, Davidovu sjemenu. Bog je mogao kažnjavati i proroke i svećenike i narod, no održao bi ih radi svoga sluga Davida. Međutim, kad nisu samo oni odlutali, kad je već i kralj osobno bio predvodnikom opačine i bezbožnosti, bilo je posve nemoguće zauzeti se za njih i sačuvati ih, a Jeremijin je žalosni zadatak bio obznaniiti ovu Božju odluku.²⁴

21,8-14 Oni koji pruže otpor poginut će; oni koji se pokore Babiloncima (Kaldejcima) preživjet će. Kraljevski je dom opomenut da prestane sa svojom nepravdom i tlačanjem. Narod Jeruzalema, stanovnici doline (NKJV, st. 13, “Evo ja ću poći protiv tebe, stanovnice doline, stijene u ravnicima” – ovdje Šarić) unaprijed su upozoreni na uništenje. Izrazi “stanovnica doline” i “stijena u ravnicima” vjerojatno predstavljaju prezir ili porugu; ne bi se reklo da su to doslovni opisi Jeruzalema.

22,1-9 Poglavlje 22 bavi se posljednim četirima kraljevima Judeje, mada ne prema točnome kronološkom redoslijedu.

Povijesni je redosljed sljedeći: Joahaz, Jojakim, Jojakin i Sidkija; drugim riječima, posljednji je kralj prvi, a ostali su navedeni prema redosljedu.

Prvi je kralj, Sidkija, upozoren da dijeli pravdu i postupa pravedno; inače će Juda, mada veličanstven kao Gilead i Libanon, biti ogoljen, a njegovi će stanovnici biti raseljeni. Ovo je upozorenje potakla povijest triju kraljeva koji su doživjeli žalostan kraj.

D. Proročanstvo protiv kralja Šaluma (22,10-12)

Šalum, *drugi kralj*, zvan još i Joahaz, bio je Jošijin sin. Odveden je u Egipat kao zarobljenik i tamo je umro, a da nikad više nije vidio svoju rodnu grudu.

E. Proročanstvo protiv kralja Jojakima (22,13-23)

22,13-19 *Treći je kralj*, Jojakim, sagradio sebi palaču, a da pritom nije isplatio plaću radnicima; nije slijedio primjer svoga oca (Jošije) i zato će biti izvučen i bačen izvan Jeruzalema, da umre neoplakan. "Pokopat će ga kao magarca" znači da će biti bačen u jarak.

22,20-23 Narodu je rečeno da se popne na Libanon i Bašan te da na sav glas oplakuje poraz svojih ljubavnika (stranih saveznika) i pastira (vladara) koje će slomiti Nabukodonozor. A oni će sami stenjati u sužanjstvu, kad ih stignu muka i bolovi kao porodilju.

F. Proročanstvo protiv kralja Jojakina (22,24-30)

Koniju (zvanog još Jekonija i Jojakin), *četvrtoga kralja*, zarobili su Babilonci i on je umro u Babilonu. Obećano mu je da nitko od njegova potomstva nikad neće sjesti na Davidovo prijestolje. I doista, nijedan Jekonijin potomak nije

ga naslijedio na prijestolju. Njegova zamjena, Sidkija, posljednji judejski kralj, bio je njegov stric. Charles Dyer komentira:

Ovo proročanstvo pomaže i u objašnjenju rodoslovlja Isusa Krista u Evanđelju po Mateju 1 i Evanđelju po Luki 3. Matej predstavlja zakonsku Kristovu lozu preko njegova očuha, Josipa. Međutim, Josipova obitelj potječe od Šealtielja (u Mt 1,12 Salatiel), koji je bio sin Jojakina (Jekonija, ili Jehonija u Mt 1,12; usp. 1. Ljet 3,17). Da je Krist bio Josipov potomak po tijelu i da nije bio rođen od djevice, bio bi isključen kao kralj Izraela. Luka predstavlja Kristovu fizičku lozu preko njegove majke Marije, koja je bila Davidov potomak preko njegova sina Natana. (Lk 3,31). Na taj način Krist nije bio pod Jojakinovim "prokletstvom".²⁵

G. Proročanstvo o pravednome kralju (23,1-8)

Vladari (pastiri) su osuđeni jer se ne brinu za Božji narod. Ali Bog će vratiti ostatak svoga naroda i dati im vjerne pastire. Podići će Mesiju koji će vladati kao kralj. U sljedećem ulomku iz Kellyjeve knjige dano je, ne naročito popularno, ali ipak nužno upozorenje nama kršćanima:

Jasno je da ovo proročanstvo ukazuje na Mesiju, Gospodina Isusa. No Mesija je upravo Gospodin Isus, koji nije toliko povezan s nama, koliko s Izraelom. Važno je to shvatiti. Činimo li to, nismo na gubitku. Mnogi ljudi misle da nešto gubimo ako se ova proročanstva ne primijene na kršćane i crkvu. Iskrenost je uvijek najbolja politika. Ne možeš uzeti nešto od svoga bližnjega, a da ne izgubiš daleko više nego što je izgubio taj tvoj bližnji. Nema

sumnje da će on imati malen gubitak, ali tvoj će biti strahovit. Koliko je ovo točno u prirodnim stvarima, još je točnije u duhovnim. Ne možeš iznuditi od Izraela jedan dio njegove imovine, a da pritom sâm neizmjereno ne osiro-mašiš.²⁶

U stihu 5, za Mesiju se kaže da je Davidov izdanak (ili Sin). U Knjizi proroka Zaharije 3,8 naziva se Izdanakom i Slugom, a u istoj knjizi 6,12, predstavljen je kao “čovjek... Izdanak.” U Knjizi proroka Izaije 4,2, Krist je “izdanak Jahvin”. Ovo odgovara četirima načinima na koja je Krist predstavljan u Evanđeljima – kao Kralj, Sluga, Sin čovječji i Sin Božji.

“Jahve, Pravda naša” ili *Jahve-Tsidkenu* (st. 6), jedna je od sedam složenica za Božje ime.²⁷ M’Cheyne je napisao izvrsnu pjesmu koja se zasniva na njegovoj zahvalnosti Gospodinu, baš pod ovim imenom:

Jahve-Tsidkenu –
Jahve, Pravda naša

Nekad sam bio stranac i milosti
i Bogu,
nisam znao da sam u opasnosti, nisam
osjećao svoj teret;
mada su mi prijatelji ushićeno govori-
li o Kristu na drvetu,
Jahve-Tsidkenu meni nije bio ništa.

Često sam s užitkom čitao, zbog utje-
he, ili da se nečim bavim,
burne stranice proroka Izaije i Ivano-
ve jednostavne retke;
ali čak i kad su opisivali drvo popr-
skano krvlju,
još uvijek, Jahve-Tsidkenu meni nije
bio ništa.

I kao što su niz lica Sionskih kćeri
tekle suze,

i ja sam plakao kad su vode prešle
preko njegove duše;
ali ipak nisam ni pomislio da su ga
moji grijesi prikovali na drvo,
i dalje, Jahve-Tsidkenu meni nije bio
ništa.

Kad me probudila besplatna milost,
svjetlom s visine,
potresao me strah od suda, drhtao sam
bojeći se smrti;
nije bilo utočišta, nikakve sigurnosti
nisam mogao naći u sebi –
bilo mi je jasno: Jahve-Tsidkenu mora
biti moj Spasitelj.

Sav moj užas nestao je pred blago-
slovljenim imenom;
moj je strah od krivnje otklonjen,
hrabro sam prišao
da pijem s izvora žive vode koji je
svima besplatno darovan –
Sad je Jahve-Tsidkenu meni sve.

Jahve-Tsidkenu! Moje blago i hvala
moja,
Jahve-Tsidkenu! Nikad se više ne
mogu izgubiti;
U tebi sam pobjednik i u vodi i na
polju –
ti si moje spasonosno uže, moje sidro,
oklop i štit!

Pa čak i da pođem dolinom smrtno-
sjene,
tvoje je ime lozinka, ono će umiriti
moj isprekidani dah;
jer moj me Bog od životne groznice
oslobodio,
Jahve-Tsidkenu bit će moja pjesma na
samrti.

– Robert Murray M’Cheyne
(prevedeno s engleskog – op. prev.)

Bog će biti poznat kao onaj koji je do-
veo narod natrag u njegovu zemlju.

H. Proročanstvo protiv Judinih lažnih proroka (23,9-40)

23,9-22 Ostatak poglavlja 23 iznosi optužbu protiv lažnih proroka, kako iz Izraela, tako i iz Jeruzalema. Ovi potonji nastavili su obećavati mir, ali da su slušali Božju riječ znali bi da je njegova osuda neizbježna i da će se nastaviti i trajati sve dok se ne izvrši Božja nakana. Lažni su proroci govorili bez Božjega poslanja.

23,23-29 Sveprisutan i sveznajući Bog razotkriva laži proroka koji su tvrdili da im se u snu otkrila njegova objava, a lagali su, i to je odvelo ljude u idolopoklonstvo. Njihovi su snovi bili samo slama (pljeva, trice) u usporedbi s Božjom riječi koja je kao hranjivo žito, ali i kao vatra i malj.

23,30-32 Jahve je protiv tih lažljivih proroka. Yates ih izvrsno opisuje:

Bili su to profesionalci koji su tvrdili da govore s Božjim ovlaštenjem, a zapravo su izgovarali laži i obmanu. Jeremija protiv njih iznosi tri optužbe. Kaže da su oni zapravo nemoralni, da ne poznaju Boga, te da nemaju poruku za narod. Ti su ljudi bili nemarni prema svetim odgovornostima, a snižavali su i moralne standarde naroda aktivnim sudjelovanjem u grijehu. Njihovo je poznavanje Boga bilo na vrlo niskoj razini. Budući da nisu shvaćali Božju svetu narav, mislili su i propovijedali da on ne može napustiti Izrael.²⁸

Takvih još uvijek, u velikoj mjeri, ima i među nama.

23,33-40 Narod se očito rugao Jeremiji kad su ga pitali: “Što je breme [proročanstvo, poruka]²⁹ Jahvino?” Prorok treba odgovoriti da su oni sami Jahvino breme i da će ih on odbaciti. Bog im je zabranio da ubuduće u šali upotrebljavaju riječ

“breme” (proročanstvo). Ne poslušaju li, žestoko će ih kazniti.

V. Proročanstvo o uništenju Jeruzalema i babilonskome sužanjstvu (pogl. 24-29)

A. Slika Judine sudbine: dvije košare smokava (pogl. 24)

24,1-7 Jahve je pokazao Jeremiji dvije košare smokava koje su stajale ispred Hrama. U jednoj su se nalazile vrlo dobre smokve, a u drugoj vrlo loše.

Dobre su smokve predstavljale prognanike u Babilonu, koji će biti vraćeni u zemlju zato što će se obratiti Bogu svim svojim srcem.

24,8-10 Loše su smokve predstavljale judejskoga kralja Sidkiju, njegove knezove i sam narod koji je ostao u zemlji, nakon izgnanstva u vrijeme Jekonijine vladavine. Prognanici će biti vraćeni u zemlju, ali će ostali biti protjerani i rasijani po svijetu te istrijebljeni sa zemlje mačem, glađu i kugom (pomorom).

B. Pretkazanje sedamdesetogodišnjega sužanjstva u Babilonu (25,1-11)

Jeremija je kroz dvadeset i tri godine opominjao sav judejski narod; ni drugi Božji ljudi ga nisu prestajali pozivati na pokajanje. Zato što nisu htjeli poslušati, porobit će ih Božji sluga, Nabukodonozor, i ostat će u sužanjstvu sedamdeset godina.

Na razlog zbog kojega će sužanjstvo trajati sedamdeset godina, a Bog je unaprijed rekao Židovima koliko će sužanjstvo trajati, ukazuje se u 2. Ljetopisa 36,20-21:

One što su izbjegli mač Nabukodonozor je odveo u Babilon u sužanjstvo.

Postali su robovi njemu i njegovim sinovima dokle nije nastalo perzijsko kraljevstvo, kako bi se ispunila riječ koju je Jahve rekao na Jeremijina usta: “Dokle se zemlja ne oduži svojim subotama, počivat će za sve vrijeme u pustoši, dok se ne ispuni sedamdeset godina.”

Levitski zakonik 25,3-5 naučava da zemlja mora ležati na ugaru (neobrađivana) svake sedme godine. Ljudi nisu poštovali taj zakon.

C. Babilonski će porobljivači biti kažnjeni (25,12-38)

25,12-29 Stoga je nada u brzi povratak bila laž. Nakon sedamdeset godina, Bog će usmjeriti svoj gnjev na Kaldejce (Babilonce). Pod simbolom pehara vina, Jeremiji je rečeno da objavi Božji gnjev prema Judeji i ostalim narodima koje će Nabukodonozor slomiti, a potom i na samoga Nabukodonozora (kralja od Šešaka). U svojim proročanstvima Jeremija treba reći narodima da *moraju* piti iz pehara Jahvina gnjeva. Ako Bog prvo kažnjava Jeruzalem, teško da ostali narodi mogu očekivati da će izbjeći njegovu kaznu.

25,30-38 Ovi stihovi govore o strahotama pehara “jarosna gnjeva Jahvina”, a u njima se koriste opisne i pjesničke riječi kao što su “gmi”, “riče” i “podvikuje”, kako bi se opisao njegov gnjev. Vodiči stada (vođe Židova) će jaukati jer će gledati kako Jahve pustoši njihov pašnjak.

D. Jeremijino upozorenje narodu (pogl. 26)

26,1-11 Jeremiji je rečeno da stane u predvorje Hrama te da s toga mjesta upozori narod da će Gospodin, ako se ne pokaju, napustiti Hram, baš kao što je na-

pustio Šilo. (Primijeti da su Božja *uvjetovana obećanja* podložno popuštanju [pokajanju, odustajanju, sažaljenju] s Božje strane, ako ljudi ne ispune uvjete [st. 3]. Bog nikad ne može odustati od svojih *bezuvjetnih obećanja*.) Svećenici, lažni proroci i narod, strahovito su se naljutili i zaprijetili proroku.

26,12-19 Neustrašivi Jeremija ponavlja svoju poruku. Tađ su ga knezovi i sav narod branili, a starješine su podsjetili mnoštvo da je i Mihej hrabro prorokovao u danima dobrog kralja i nije zato bio pogubljen.

26,20-24 Ovi bi stihovi mogli predstavljati argument koji su navodili protivnici, no mogli bi biti i obična bilješka o činjenici da je Jojakim naredio ubojstvo proroka koji se zvao Urija i koji je prorokovao isto što i Jeremija. Međutim, Ahikam, sin Šafanov, uspio je izbaviti Jeremiju od smrti.

E. Znak jarma (pogl. 27)

27,1-11 Ovo proročanstvo datira iz vremena kralja Jojakima (st. 1, KJV, NKJV; Grubišić, Bakotić, Daničić), ali ostatak ovoga poglavlja svrstava ga u doba vladavine kralja *Sidkije*. Neki to objašnjavaju greškom pisara. Izaslanici petero poganskih kraljeva došli su u Jeruzalem, možda kako bi oformili savez protiv Babilona. Vrlo slikovitom poukom, u vidu užadi i jarma, rečeno im je da će na njih doći babilonski jaram sve dok sâm Babilon ne zauzme Medo-Perzija, te da će, ukoliko se ne pokore tome jarmu, biti uništeni – sve će se to dogoditi unatoč onome što su govorili razni vidovnjaci iz tih zemalja.

27,12-22 Ryrieva napomena o jednome drevnom običaju, primijenjenom na židovski Hram, razjasnit će značenje ovoga ulomka:

Osvajači su po običaju odnosili idole

porobljenoga naroda u hramove svojih bogova. Budući da je judaizam religija bez likova i kipova, umjesto njih je odneseno hramsko posuđe.³⁰

Jeremija moli Sidkiju da se pokori Babiloncima i da ne vjeruje lažnim prorocima koji su pretkazali da će posuđe iz Jahvina Doma biti uskoro vraćeno iz Babilona. Jeremija predlaže da ti proroci dokažu svoju mjerodavnost tako što će moliti Boga da spriječi da se posuđe koje je ostalo u Jeruzalemu odnese u Babilon. Ali i to bi bilo uzalud. Sve posuđe koje je ostalo bit će odneseno u Babilon i ostat će ondje sve do kraja razdoblja sužanjstva – sedamdeset godina kasnije.

F. Hananijino lažno proročanstvo i smrt (pogl. 28)

28,1-9 Prorok Hananija, Azurov sin, lažno je predviđao da će se babilonsko sužanjstvo završiti za dvije godine. Jeremija mu odgovara da bi i on sâm volio kad bi to bilo točno, ali daje naslutiti da se Hananijino “proročanstvo” neće obistinirati. Pravi su proroci opetovano predviđali rat, glad (nevolju) i kugu (pomor), dok su lažni proroci pretkazivali mir.

28,10-17 Hananija je slomio drven jaram koji je bio oko vrata proroka Jeremije i izrekao lažno proročanstvo. Jeremija je otišao svojim putem (st. 11). Kelly hvali proroka zbog njegova suzdržavanja i samokontrole:

Gospodnji se sluga neće svađati. Isti čovjek, Jeremija, koji je bio poput mjenjenoga zida, koji se u lice suprotstavljao kraljevima, prorocima i svećenicima, sad odbija prepirati se s prorokom Hananijom.

No razlog za njegovo ponašanje vrlo je jasan. Jeremija je opominjao i upozoravao dok je bilo nade u pokajanje, ili kad je na to pozivala strpljiva Božja

milost; međutim, kad od savjesti nije bilo ni traga, kad se na Gospodnje ime pozivalo lažno, on jednostavno odlazi svojim putem. Ostavlja Bogu da sudi između proroka i proroka. Ako je Jeremija govorio istinu, Hananija je govorio laž.³¹

Bog će, međutim, staviti željezni jaram oko vrata narodima da služe Nabukodonozoru, babilonskome kralju. Hananija je javno optužen da je lažni prorok i rečeno mu je da će umrijeti te godine; umro je dva mjeseca kasnije (usporedi stih 1, “petog mjeseca” i stih 17, “u sedmom mjesecu”).

G. Jeremijina poruka židovskim prognanicima u Babilonu (pogl. 29)

29,1-9 Ovo je Jeremijina poslanica upućena sužnjima u Babilonu, u kojoj ih savjetuje da se pripreme za dug ostanak i upozorava ih da ne slušaju lažne proroke i vračare.

29,10-14 Jahve obećava da će se sužanjstvo u Babilonu završiti kad prođe punih sedamdeset godina i da će se tad narod vratiti u zemlju.

Stih 13 je ohrabrenje svima koji traže Gospodina, katkad bez vidljiva uspjeha:

Božja riječ upućena njegovu narodu u Jeremijino vrijeme i dalje je njegova pouzdana riječ namijenjena ljudima koji su sagriješili i izgubili dodir s Beskonačnim. Nema te površne geste usmjerene ka koristi koja bi mogla pribaviti blago koje je vrednije od zlata. On je uvijek na raspolaganju. Želi da svi ljudi pogledaju u njega i žive. Njegove su ruke uvijek raširene i u ljubavi čekaju sve koji se hoće obratiti. Međutim, jednako je točno da je za to nužno predano traganje. Osoba koja je svjesna svoje potrebe, koja shvaća

ispunjavajući Božji dar i krene ga tražiti, može biti uvjeren a u pobjedu ako ga traži svim svojim srcem. Očišćenje, mir, radost i pobjeda bit će njezini i primit će ih iz ruke Boga koji je pun ljubavi i koji ushićeno dočekuje svoju djecu koja se vraćaju kući.³²

29,15-32 Nasuprot onome što su govorili lažni proroci u Babilonu, kralj i narod što je ostao u Jeruzalemu stradat će od mača, gladi i kuge (pomora), jer su odbili poslušati Božje riječi. Izriče se presuda za dva lažna proroka, Ahaba, sina Kolajina, te Sidkiju, sina Maasejina, a potom i za još jednoga pod imenom Šemaja Nehelamac, koji je napisao pisma u kojima je korio svećenike u Jeruzalemu jer nisu ispunili svoju dužnost i bacili Jeremiju u klade i u tamnicu. Svećenik Sefanija pročitao je pismo Jeremiji. Ovaj potonji je tada prorokovao da će Šemajina obitelj biti uništena, a da on neće živjeti dovoljno dugo kako bi dočekao kraj sužanjstva.

VI. Proročanstva o povratku i obnovi (pogl. 30-33)

Poglavlja 30-33 sadrže poruke o nadi i izbavljenju i predstavljaju jednu od svjetlijih točaka u knjizi koja najvećim dijelom govori o osudi. Clyde Francisco ih karakterizira ovako:

Nikad nisu napisane uzbuđljivije stranice nego što su ove koje nalazimo od 30. do 33. poglavlja Jeremijine knjige. Mada se većina njegovih poruka ticala osude, kazne i propasti naroda, kad je sanjao o budućnosti, mogao je propovijedati na način na koji je zapravo želio. U ove je propovijedi utkano cijelo njegovo srce.³³

Povratak iz sužanjstva bilo je samo djelomično ispunjenje; ova poglavlja gle-

daju dalje, ka kraju vremena i konačnome povratku.

Ovo je veoma važan odjeljak, budući da sadrži poznat tekst novoga Saveza koji predviđa buđenje izraelske nacije. Ovo se može dogoditi tek nakon što prođe “vrijeme nevolje za Jakova” (razdoblje velike nevolje) o kojemu se govori u dijelu 30,4-17. Protivno mišljenju nekih, Bog čuva svoje saveze. Jeremiji je rečeno da kupi njivu kako bi se pokazala sigurnost obnove i povratka.

A. Prognanici će se vratiti (pogl. 30)

30,1-11 I Izrael i Judeja ponovno će se okupiti. Prvo će biti “vrijeme nevolje za Jakova” (razdoblje velike nevolje), a onda će Bog slomiti silu pogana koji su vladali nad njegovim narodom. Obecanje da će im podići Davida, njihova kralja, općenito se shvaća da se ono odnosi na Isusa Krista, Davidovo sjeme. Međutim, neki smatraju da je značenje ovoga teksta doslovno te da će to doista biti David, uskrsnuo od mrtvih.

30,12-17 I mada se rana naroda sada čini neiscjeljivom i bol neizlječivom, Bog će iscijeliti njihove rane i oplijeniti njihove neprijatelje.

30,18-24 Ovi stihovi oslikavaju idilične uvjete koji će vladati tijekom Kristove tisućgodišnje vladavine. Posljednja dva stiha ovoga poglavlja opisuju Božju osudu bezbožnika; ovo prethodi njegovu blagoslovu Izraela, kao što se vidi u sljedećem poglavlju.

B. Zemlja će biti obnovljena (31,1-30)

31,1-20 Izrazima punim ljubavi Jahve obećava da će obnoviti Izrael, sjeverna plemena; narod će se vratiti iz rasijanja diljem svijeta; bit će ispunjeni pjesmom umjesto plačem; “Rahela oplakuje” je

figurativni izraz i označava žalost od pogleda na zarobljenike koje odvede u izgnanstvo. To će prestati kad se Izrael pokaje a Bog ih pomiluje. Matej navodi stih 15 u vezi s Herodovim pokoljem dojenčadi (Mt 2,18). Kelly komentira:

Lijepo je vidjeti kako Sveti Duh primjenjuje na taj događaj ulomak o žalosti. Ali ne i onaj o radosti. Upućivao je samo na ono što je bilo ispunjeno. Tad je vladala velika žalost, čak i u mjestu rođenja kraljevske obitelji. Na mjestu gdje je trebala vladati najveća radost, bila je duboka bol. Rođenje Mesije trebao je biti znak za sveopću radost u izraelskoj zemlji. I bio bi, da je bilo vjere u Boga i njegovo obećanje – ali te vjere nije bilo. Povrh toga, budući da se stanje naroda u najmanju ruku moglo opisati kao sramna nevjera, jedan je Edomac uzurpirao prijestolje. Zato je u zemlji vladalo nasilje i prijevara, a Rahela je plakala za svojom djecom i nije se mogla utješiti što njih više nije bilo. Stoga Sveti Duh dovodi u vezu s događajem samo prvi dio proročanstva, no tu se zaustavlja.³⁴

31,21-22 Pokajani će se Izrael vratiti putem na kojemu će biti postavljeni putokazi i podignuti stupovi (kao oznake). Dani njegove nevjere bit će završeni jer je Gospodin stvorio nešto novo na zemlji – Žena će okružiti ili zagrliti Muža (Čovjeka). Žena je ovdje Izrael, a čovjek je Jahve. “Pretkazanje je” piše Williams, “da će ‘djevica Izraelova’ prestati da ‘hoda tamo-amo za idolima’, te će tražiti Emanuela. Prionut će uz njega i bit će mu vjerna.”³⁵

Kelly, pobožni učenjak, neosporno pravovjeren, objašnjava zašto omiljeno tumačenje stiha 22b nije ispravno:

Uobičajeno je bilo među crkvenim

ocima, kao i među duhovnim licima, da ovaj ulomak primjenjuju na Gospodinovo rođenje i njegovu majku, Djevicu Mariju, ali ovo proročanstvo s tim nema ni najmanje veze. Žena koja obuhvaća čovjeka uopće nije isto što i Djevica koja obuhvaća i nosi Sina. Obuhvaćanje čovjeka ni na koji način ne upućuje na rođenje djeteta.³⁶

31,23-30 I Judeja će biti obnovljena, narod će se vratiti, a gradovi će biti ponovno sagrađeni. U ovome se trenutku Jeremija probudio iz ugodna sna (st. 26, NKJV, “U tome se probudih i pogledah; san mi je bio sladak” – ovdje Šarić). I Judeja i Izrael bit će ponovno naseljeni. Ljudi će biti kažnjeni za vlastitu krivicu, a ne za grijehе svojih otaca.

C. Otkrivenje Novoga saveza (31,31-40)

Dolaze dani kad će Bog sklopiti Novi savez s Izraelom i Judom, ne Savez kao zakon, nego Savez milosti. Ljudima će se dati nova moralna priroda, a znanje o Gospodinu bit će sveopće (Vidi: Heb 8,8-13; 10,15-17).

Bog je sklopio Novi savez prvenstveno s Izraelom i Judom (st. 31). Za razliku od Mojsijeva Zakona, ovaj je Savez bio bezuvjetan. Isticao je što će Bog učiniti, a ne što čovjek mora činiti; obrati pozornost na jasno ponavljanje oblika “ja ću” u stihovima 33 i 34 (“Savez što ću ga sklopiti”, “Zakon ću svoj staviti”, “bit ću Bog njihov”, “jer ću oprostiti”, “neću se više spominjati”). Isus je Posrednik novoga Saveza jer je preko njega osiguran blagoslov toga Saveza (Heb 9,15). Savez je ovjeren njegovom krvlju (Lk 22,20). No on za Izrael kao narod neće stupiti na snagu sve do drugoga Kristova dolaska. U međuvremenu će, međutim, pojedinačni vjernici uživati neke njegove dobrobiti; npr. njihova je poslušnost potaknuta mi-

lošču, a ne zakonom; Bog je njihov Bog, a oni su njegov narod; Bog se više ne sjeća njihovih grijeha i bezakonja. Sveopće poznavanje Gospodina (st. 34a) sačekat će razdoblje Kristove tisućgodišnje vladavine.

Onima koji žele zbrisati Izrael s lica zemlje bilo bi dobro da nauče stihove 35 i 36. Izrael će prestati postojati kao narod samo kad i ako uredbе o suncu, mjesecu, zvijezdama i moru, počnu odstupati. U budućem će danu Jeruzalem biti ponovno izgrađen, a područje koje je sada nečisto bit će “svetinja Jahvina”.

D. Grad će biti obnovljen (pogl. 32)

32,1-5 Sad su Babilonci opsjedali grad. Sidkija je držao Jeremiju zatvorenog “u tamničkom dvorištu u dvoru judejskoga kralja”, jer je ovaj predviđao uspjeh Babilonaca. U stihu 4 nalazi se jedno od triju proročanstava izrečenih o Sidkiji. Ovdje se govori da će oči u oči gledati babilonskoga kralja. U Knjizi proroka Ezekije 12,13 čitamo da Sidkija neće vidjeti Babilon te da će ondje umrijeti. Evo kako su se ova, naizgled proturječna proročanstva, ispunila: Nabukodonozor je Sidkiji iskopao oči u Ribli, u hamatskoj zemlji (2. Kr 25,7). Potom je Sidkija odveden u Babilon, no nikad ga nije vidio (oči su mu bile iskopane, nije mogao vidjeti) i ondje je umro.

32,6-25 Pokoravajući se Gospodinu, Jeremija je od svoga rođaka Hanamela kupio njivu u Anatotu za sedamnaest šekela srebra. (Hanamel je došao k njemu s tom ponudom.) Ovo je bilo jamstvo narodu da će ih Bog vratiti iz Babilona. Obje su isprave dane Baruhu da ih čuva u glinenoj posudi. Dok promatra Babilonce kako opsjedaju Jeruzalem, Jeremija se pita zašto mu je Bog rekao da kupi njivu u Anatotu.

32,26-44 Gospodinov je odgovor Je-

remiji klasičan: “Gle, ja sam Jahve, Bog svakoga tijela! Meni ništa nije nemoguće!”

Spasitelj može riješiti svaki problem, životni se zapleti mogu razmrsiti. Nema ništa što je teško Isusu; nema ništa što on ne može učiniti.

– *Nepoznati autor*

Mada će Bog uništiti Jeruzalem zbog idolopoklonstva naroda, ipak će kasnije sabrati svoj narod iz svih zemalja u koje ih je u gnjevu bio prognao i silno će ih blagosloviti. Posjedi će biti kupljeni i ponovno prodani i tako će ugovor o kupovini njive u Anatotu i dalje biti važeći.

E. Potvrda Saveza (pogl. 33)

33,1-16 “Dok je Jeremija još bio zatvoren u tamničkom dvorištu”, Gospodin mu je dao dodatna, vatrena obećanja o obnovi Izraela i Judeje – zemlja će ponovno biti naseljena radosnim ljudima; u gradovima po gorama ponovno će biti stada; i što je najbolje, doći će Mesija, “izdanak pravedni”, Davidov potomak. Jeruzalem će se zvati “Jahve, Pravda naša”. Jahve daje svoje ime obnovljenome Izraelu, baš kao što ženik daje svoje ime mladenki, a Krist Crkvi (1. Kor 12,12).

33,17-26 Božje obećanje o vječnom trajanju Davidove vladalačke kuće i levitskoga svećeništva neraskidivo je kao i njegov savez s danom i noći. Neki su ljudi optuživali Boga da je napustio svoje dvije kuće – Izrael i Judu, i stoga su prezirali Židove kao da su izopčeni, ne-narod, netko bez imena, lica, prava i osobnosti. Gospodin odgovara da je njegov savez s njegovim narodom tvrd i neraskidiv kao zakoni prirode. Davidovo će potomstvo biti tako veliko da se neće moći izbrojiti, kao što se ne može izbrojiti nebeska vojska i morski pijesak.

VII. Povijesni odjeljak (pogl. 34-45)

A. Propast Judeje i Jeruzalema (pogl. 34-39)

1. Pretkazanje Sidkijina ropstva (pogl. 34)

34,1-7 Dok su Babilonci opsjedali Jeruzalem, Jahve je zapovjedio Jeremiji da kaže kralju Sidkiji da će biti odveden u izgnanstvo u Babilon te da će tamo umrijeti, mada ne od mača.

34,8-22 U jednome trenutku tijekom borbe, kralj Sidkija je sklopio savez sa svim narodom da svi oslobode svoje robove Hebreje, možda da bi ovi pomogli u obrani grada. Kasnije, kad se neprijatelj na neko vrijeme povukao pod pritiskom egipatske vojske (37,1-10), ljudi su vratili sve robove koje su bili otpustili te su ih prisilili da im ponovno robuju! Na taj su način oskvrnuli Božje ime, jer su prekršili obećanje dano pred njim. Stoga je Bog odlučio da će sad oni osjetiti "slobodu" mača, kuge (pomora) i gladi. Oni koji su potvrdili savez s Bogom o oslobođenju robova (st. 15) tako što su žrtvovali tele u Hramu, a potom savez prekršili, bit će predani neprijateljima na pokolj. Sidkija i njegovi knezovi bit će zarobljeni. Babilonci će se vratiti i spaliti grad ognjem.

2. Vjernost Rekabovaca nagrađena (pogl. 35)

35,1-11 Jeremija je poslušao Gospodina i pozvao Rekabovce da dođu u Jahvin Dom te ih je, opet po Božjem nalogu, ponudio vinom. Rekabovci su uljudno odbili piti vino zbog uputa što im ih je dao njihov otac. Također su odbijali graditi kuće, sijati sjeme, saditi vinograde ili ih posjedovati. (Bili su prisiljeni živjeti u Jeruzalemu zbog napredovanja Kaldeja-

ca.) Održali su pravi karakter hodočansika. Kakav primjer!

35,12-19 U oštroj suprotnosti stoji judejski narod. Bili su neposlušni Bogu i zato će biti kažnjeni. Rekabovci će biti nagrađeni tako što će zauvijek imati čovjeka koji će stajati pred Bogom. Rekabovci su ime dobili po Rekabu čiji je sin Jonadab aktivno pomogao Jehuu u iskorjenjivanju štovanja Baala u Sjevernome kraljevstvu, 841. god. pr. Kr. Bilo je to nomadsko pleme, podrijetlom od Kinejaca (1. Ljet 2,55), koje se pridružilo Judi; i dalje su bili povezani s njima, no nisu prihvatili njihov način života (*Daily Notes of the Scripture Union*).

Neki smatraju da su se Rekabovci stopili s Levijevim plemenom te da se tako ispunilo Božje obećanje. Mada danas ne možemo identificirati Rekabovce, vjerujemo da će njihov identitet biti poznat u Kristovu tisućgodišnjem kraljevstvu.

3. Kralj Jojakim spaljuje Jeremijin svitak (pogl. 36)

36,1-10 "Četvrte godine Jojakima", Gospodin je zapovjedio Jeremiji da zapiše sva proročanstva koja je izrekao; Jeremija ih je izdiktirao Baruhu, a onda ih je on javno pročitao godinu dana kasnije. Nije objašnjeno zašto je Jeremija bio spriječen otići u Hram. U to vrijeme nije bio zatočen, no jamačno je bio progonjen čovjek.

36,11-19 Kad je Mikaj čuo proročanstva, odmah je o njima obavijestio knezove. Oni su potom pozvali Baruha i tražili da ih i njima pročita. Kad su čuli što je zapisano, rekli su Baruhu da on i Jeremija odu i sakriju se, tako da nitko ne zna gdje su.

36,20-26 Kad su knezovi o svemu izvijestili kralja (Jojakima) u dvorskome predvorju, on je poslao po svitak. Kako mu je Jehudi čitao proročanstva, tako je kralj rezao pročitani dio svitka (Božje riječi) i baca ga u vatru; savršena je ovo

slika onoga što su liberali i racionalisti činili i čine s Božjom riječi sve od tada. Naposljedku je cijeli svitak bio uništen u vatri, mada su trojica knezova prosvjedovali što se svitak pali. Kralj je tražio Baruha i Jeremiju, ali Jahve ih je bio sakrio.

36,27-32 Budući da je kralj spalio svitak, Jeremija je ponovno zapisao proročanstva, dodajući ovoga puta odgovarajući dio o strašnome zlu koje će zadesiti Jojakima! Čini se da činjenica da je Jojakin bio Jojakimov sin i njegov nasljednik (2. Kr 24,6) pobija kletvu iz stiha 30a. Ovo se uglavnom objašnjava time da je Jojakin vladao svega tri mjeseca, što nije bilo dovoljno da bi njegova vladavina bila od nekog značaja.

4. Jeremija utamničen; Sidkija ga poziva na razgovor (pogl. 37, 38)

37,1-10 Mada kralj Sidkija, podanički vladar pod Nabukodonozorom, nije slušao što govori Jeremija, ipak je tražio da se prorok moli za njega i njegove pristalice. Kad je egipatska vojska došla u pomoć Judeji, Kaldejci (Babilonci) koji su opsjedali Jeruzalem napustili su položaje oko grada kako bi odbili napad Egipćana. Jeremija je poručio Sidkiji da će se Babilonci vratiti da unište Jeruzalem. Čak i kad bi Sidkija uspio svesti kaldejsku vojsku na same ranjenike, i oni bi uspjeli spaliti grad.

37,11-21 Kad je Jeremija odlazio iz Jeruzalema radi osobnog posla, uhvatili su ga i zatvorili u tamnicu pod optužbom da je htio prebjeći k neprijatelju. Nakon dugo vremena, Sidkija je poslao po njega jer je htio čuti što kaže Jahve. Jeremija mu je hrabro objavio da će Babilonci osvojiti grad i zarobiti kralja. Potom je zatražio da ga oslobode iz tamnice i njegov je zahtjev odobren. Smjestili su ga u tamničko dvorište.

38,1-13 Jeremija je bačen u blatnjavu čatrnju (ili jamu) jer je savjetovao narod

da napusti grad i preda se Babiloncima. Sidkija je otvoreno pokazao svoju slabost: nije se mogao suprotstaviti volji knezova niti spriječiti njihove naume, kako bi zaštitio proroka. Jedan je Etiopljanin (Kušit), eunuh, uspio pomoću užadi te iznošenih i poderanih dronjaka izvući Jeremiju iz čatrnje i vratiti ga u tamničko dvorište.

38,14-20 Kad je kralj Sidkija zatražio savjet od Jeremije, obećavajući mu pritom zaštitu, prorok mu je rekao da se preda osvajačima te mu zajamčio da mu se Judejci koji su prebjegli Kaldejcima neće rugati.

38,21-23 Ako Sidkija odbije predati se Babiloncima, rugat će mu se sve žene koje su još ostale u dvoru i to u nazočnosti babilonskih osvajača, podsjećajući ga kako su ga bliski prijatelji obmanuli i zatim napustili. Osim toga, kraljeve će žene i djecu, kao i njega osobno, osvajači zarobiti, a Jeruzalem će biti spaljen.

38,24-28 Sidkija je tražio od Jeremije da ne kaže o čemu je govorio s njim, nego ako ga pitaju, neka kaže kako je molio kralja da ga ne vraća u tamnicu. Knezovi su doista došli i pitali, a Jeremija je odgovorio onako kako mu je Sidkija naredio. Ovdje se očito nameće pitanje etičnosti Jeremijina odgovora. Je li to bila istina, poluistina ili potpuna neistina? Ono što je rekao, vjerojatno je bila istina, no nije se osjećao dužnim reći sve što je znao. Jeremija je ostao u tamničkome dvorištu sve do pada Jeruzalema.

5. Pad Jeruzalema (pogl. 39)

39,1-10 Kad su Babilonci zauzeli Jeruzalem (586. god. pr. Kr.), Sidkija, njegovi sinovi i njegovi ratnici su pokušali pobjeći, no zarobljeni su i odvedeni u Riblu. Kraljevi su sinovi ubijeni, njemu su oči iskopane i odveden je u progonstvo. Grad je uništen, a u zemlji su ostali samo najsiromašniji među siromašnima.

39,11-14 Nabukodonozor, babilonski kralj, izdao je naredbu Nabuzaradanu, zapovjedniku tjelesne straže, da prema Jeremiji mora dobro postupati. Tako je prorok bio oslobođen iz tamničkoga dvorišta i povjeren Gedaliji da ga odvede kući (st. 14., NKJV, “Poslaše po Jeremiju, uzeše ga iz dvorišta tamnice i predadoše Gedaliji, sinu Ahikama, sina Šafanova, da ga odvedu njegovoj kući. I on osta usred naroda”, ovdje Bakotić).

39,15-18 Gospodin je Ebed-Meleku³⁷ prethodno obećao sigurnost. Vjerojatno je u ovom trenutku bio oslobođen. Kronološki, stihovi 15-18 se bolje uklapaju nakon 38,13.

B. Događaji u Judeji nakon pada Jeruzalema (pogl. 40-42)

1. Jeremija se nastanjuje kod namjesnika Gedalije (pogl. 40)

40,1-6 Kad je Nabuzaradan, kaldejski zapovjednik tjelesne straže, dao Jeremiji da bira između odlaska u Babilon i ostanka u zemlji pod vlašću Gedalije, on je oklijevao. Budući da je primijetio njegovu neodlučnost, zapovjednik ga je poslao Gedaliji, te mu je za put dao hranu, a k tome i dar. Zapovjednik je upotrijebio izraz “Jahve, Bog tvoj”, što može biti posljedica njegova poznavanja židovskoga načina izražavanja, a može biti i rezultat božanske zapovijedi.

40,7-10 A onda, kad su svi vojni zapovjednici koji su još uvijek sa svojim ljudima bili u zemlji, saznali da je Gedalija postavljen za namjesnika te da su njemu povjereni preživjeli u zemlji, došli su k njemu u Mispu, grad koji je sada postao prijestonica babilonske provincije Judeje. On ih je pozivao da se pokore kaldejskoj vladavini te da se vrate svome uobičajenom poslu. On će ih zastupati pred Kaldejcima.

40,11-16 Ostali su se židovski progna-

nici vratili Gedaliji iz Moaba, Amona, Edoma i drugih zemlja, te su nastavili sa svojim uobičajenim djelatnostima. Johanan i ostali upozorili su Gedaliju da je amonski kralj Baalis poslao Jišmaela da ga ubije; štoviše, Johanan se ponudio da tajno ode i ubije Jišmaela. Na njegovu vlastitu štetu, Gedalija je samo optužio Johananu da lažno optužuje Jišmaela.

2. Ubojstvo namjesnika Gedalije (pogl. 41)

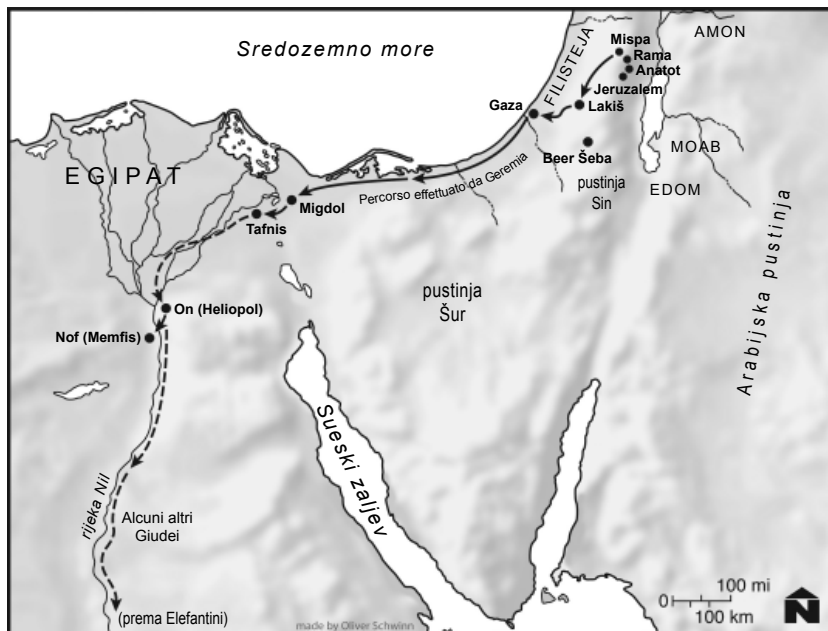
41,1-9 Jišmael je sa deset svojih ljudi ubio Gedaliju i njegove pristaše, možda zato što su se ovi bunili protiv njegovih pregovora s Babiloncima, ili su možda htjeli vladati, a kako čitamo, Jišmael je bio kraljevskoga roda. Hineći sućut, ubio je i osamdeset ljudi koji su bili u žalosti i koji su došli iz Šekema, Šila i Samarije da iskažu Bogu štovanje na mjestu srušenog Hrama. Potom je njihova tijela bacio u jamu. Poštudio je njih desetero jer su imali zalihe hrane, te su je zamijenili za svoj život.

41,10-18 Ostatok naroda koji je Jišmael zarobio, a tu su spadale i kraljeve kćeri, spasio je Johanan sa svojim ratnicima. Pobjegli su s njima u Betlehem, s nakanom da odatle bježe dalje, u Egipat, jer su se bojali odmazde Kaldejaca. Jišmael je sa osam svojih ljudi pobjegao u Amon. (NKJV, st. 10 počinje riječima “I zarobi Jišmael sav ostatak naroda...”, ovdje Daničić.)

3. Bog zabranjuje bijeg u Egipat (pogl. 42)

42,1-6 Johanan, svi vojni zapovjednici i sav puk, vrlo uplašeni, tražili su od Jeremije da se pomoli Jahvi i sazna od njega što im valja činiti. Kad je prorok pristao, obećali su da će poslušati, ma kakve bile upute.

42,7-22 Poslije deset dana stigao je

Jeremijin put u Egipat

odgovor: Nemojte bježati u Egipat, već ostanite u zemlji. Ostanu li, Bog će učiniti da rastu i napreduju. Pobjegnu li u Egipat, tamo će ih stići sve opasnosti od kojih su strahovali u Judeji. No čini se da je narod već bio *riješen* da bježi u Egipat, stoga im je Jeremija bez uvijanja rekao da će se tamo suočiti s katastrofom.

Suvremeni kršćani nerijetko čine isto: mole Boga za vodstvo i često traže savjet od roditelja, vjeroučitelja, starješina, pastora i drugih, a već su odlučili da će učiniti što oni žele. Nažalost, takvo je “traženje savjeta” samo odraz vanjske pobožnosti i čista je obmana.

C. Jeremija i ostatak Judejaca u Egiptu (pogl. 43, 44)

43,1-7 Optužujući Jeremiju da laže i da ga je Baruh obmanuo, Johanan je poveo

sve svoje ljude, a s njima i Jeremiju i Baruha, te su se svi zajedno iselili u Egipat.

43,8-13 U Tafnisu, u Egiptu, Jahve je zapovjedio Jeremiji da donese velikoga kamena te da ga, pred svim Judejcima, ugradi (dosl. “sakrije”) u tlo od opeke na ulazu u faraonov dvor. Potom je pretkazao da će Nabukodonozor ući u Egipat i postaviti svoje prijestolje na kamenje što ga je Jeremija ugradio. Oni koji ne umru od gladi, kuge (pomora) ili mača, bit će odvedeni u ropstvo. Egipatski će bogovi biti uništeni vatrom.

44,1-14 Poglavlje 44 je posljednji zapis koji imamo o Jeremiji u Egiptu. Pretpostavlja se da je tamo umro.

Jeremija je podsjetio svoje sunarodnjake da je sva njihova nesreća došla kao posljedica idolopoklonstva; a oni su ipak i dalje štovali lažne bogove u Egiptu. Zato će biti potpuno uništeni; nitko

se neće vratiti u Judeju, osim nekolicine izbjeglica.

44,15-30 Ali narod je odbio slušati što govori Jeremija; štoviše, ustvrdili su da su bolje napredovali i uživali blagostanje kad su služili nebeskoj kraljici. U to lažno bogoštovlje bili su uključeni i muškarci i žene. Prorok im je ponovno rekao da je upravo idolopoklonstvo bilo uzrokom njihove nevolje, te da su zbog svojega grijeha izgubili pravo da zazovu ime Jahvino. Strašna presuda! Bit će žestoko kažnjeni, a egipatski kralj u kojega su se pouzdali bit će predan u ruke njegovim neprijateljima.

D. Gospodnja poruka Baruhu (pogl. 45)

Ovo je poglavlje napisano u vrijeme vladavine kralja Jojakima te zato kronološki prethodi poglavlju 44. Možda dolazi nakon poglavlja 36,1-8. To je poruka utjehe Baruhu koji je očito bio obeshrabren zbog osuda kojima je zapriječeno Judeji. Možda je bio i frustriran jer su njegove težnje za visokim položajem bile osuđene. Bog ima pravo sagrađiti i porušiti. Baruh ne treba tražiti velike stvari za sebe ili za Judeju nego treba biti zadovoljan što će se izvući sa svojim životom kao plijenom te nastaviti vršiti svaku zadaću koja mu je dodijeljena, ma kako ona bila skromna. Kelly komentira:

Baruhu je dana moćna lekcija: da je na dan suda, pravilan osjećaj svetih i Božjih slugu, odsustvo sebičnosti. Skromnost, poniznost uma, uvijek postane svetom, no u zlome je danu ona jedina sigurnost. Poniznost je uvijek moralno ispravna, ali je ujedno i jedino što čuva čovjeka od suda. Ne govorim ovdje o Božjem konačnom sudu, nego o onome koji se izvršava u ovome svijetu. Sad mi se čini jasnim da Baruh nije naučio ovu lekciju. Zato ju je sada morao

naučiti. Prorok mu je ovo rekao ranije-ga datuma – četvrte godine vladavine kralja Jojakima.³⁸

VIII. Proročanstva protiv poganskih naroda (pogl. 46-51)

U ovome odjeljku Jeremija iznosi nekoliko upozorenja o uništenju i osudi – govori pjesničkim jezikom i prekrasno. Prorokuje protiv devet zemalja: Egipta, Filisteje, Moaba, Amona, Edoma, Damaška, Arabije (Kedar i Hasor), Elama i Babilona. Zemlje su nabrojane geografski, to jest od zapada prema istoku. Tematski, ova proročanstva dolaze nakon poglavlja 25,13. Ispunjena su poslije uništenja Jeruzalema. Babilon će biti razoren i opustošen, dok će Izrael biti otkupljen. Ovo je proročanstvo o Babilonu vjerojatno već ispunjeno, mada neki bibličari predviđaju ponovnu izgradnju³⁹ i shodno tome, ponovno rušenje. O usponu Medijaca govori se u poglavlju 51,1-24.

A. Proročanstva protiv Egipta (pogl. 46)

46,1-12 S poglavljem 46, pjesmom koja govori o Egiptu, počinje niz proročanstava o poganskim narodima. Vidi se vojska koja se priprema za boj, a onda se brzo povlači. Vojska je egipatska, ali uglavnom je sastavljena od plaćenika – Etiopljana (Kušiti), Putijaca (Libijci) i Ludijaca. Njihov se poraz dogodio kod Karkemiša, 605. god. pr. Kr.

46,13-19 Potom je Egipat upozoren da se pripremi za invaziju i progonoštvu. Kad Nabukodonozor krene u pohod na egipatsku zemlju, hrabri, unajmljeni vojnici, neće se moći oduprijeti i popadat će jedan na drugoga, a onda će odlučiti da se vrate svaki svojoj kući (st. 15., NKJV glasi “Kako? Junaci su ti povaljani? Zar se nisu mogli oduprijeti? Jest, Gospodin

ih je poobarao”, ovdje Šarić). Faraonu će biti dan nadimak: “Graja što pravi čas promaši”, jer nije ništa više od mnogo vike. Sigurna nazočnost kaldejskih zapovjednika, kao Tabor posred gora i Karmel iznad mora, objavit će izgnanstvo za Egipćane.

46,20-24 Babilonski će obad ubosti lijepu egipatsku junicu; njezini će se plaćenici, ugojena i nedisciplinirana telad, razbježati u rasulu. U Egiptu će se čuti zvuk “onih koji bježe kao da zmija sikće izmičući” (*Amplified Version*; slobodan prijevod). Osvajači nadiru s bojnim sjekirama i sijeku Egipćane kao da je pred njima neprohodna, gusta šuma. Brojniji su od roja skakavaca. Egipat je tako do kraja osramoćen.

46,25-28 Jahve će kazniti Amona Tebskoga (bog sunca u drevnoj Tebi), faraona i Egipat, i sve njihove bogove i kraljeve. Ali poslije će Egipat opet biti naseljen. Izrael će također biti obnovljen i vraćen u svoju zemlju. Nakon toga uživat će u razdoblju mira i spokoja.

B. Proročanstva protiv Filisteje (pogl. 47)

Filistejce će slomiti babilonska invazija sa sjevera. Tir i Sidon će biti zatrti sve do posljednjeg pomagača; njihovi veliki gradovi, Gaza i Aškelon, uronit će u duboku tugu, a Jahve će na njih isukati svoj mač.

C. Proročanstva protiv Moaba (pogl. 48)

48,1-10 Moab je također osuđen na babilonsku invaziju. Njegovi će gradovi biti uništeni. Jauci nad propašću razlijegat će se zemljom. Narodu se savjetuje da bježi od pljačkaša. Pouzdali su se u svoja djela i u svoje blago, ali uzalud; sad će njihov nacionalni bog Kemoš otići s njima zajedno u izgnanstvo (st. 7a. u NKJV glasi: “Jer što se uzdaš u svoja djela i u blago

svoje, zato ćeš se i ti uzeti” – ovdje Daničić). Deseti je stih prokletstvo za osvajače ako ne obave svoj posao temeljito. No može biti i upozorenje nama da ne obavljamo Gospodnje djelo nemarno, te da ne prestanemo objavljivati “sav naum Božji”, ma koliko to bilo nepopularno.

48,11-27 Moab je imao mirnu povijest, bez uzbuđenja, a to mu svakako nije pomoglo u izgrađivanju jakog karaktera. Bio je poput novog vina koje nikad nije bilo pretakano iz bačve u bačvu kako bi se ocijedio talog, te je stoga postao bljutav. Sad će Kaldejci uništiti sve u što se nacija pouzdala. Moab će biti posramljen zbog Kemoša, baš kao što je Izrael bio posramljen zbog zlatnoga teleta iz Betela. Isprazna su se hvalisanja pretvorila u tužaljku. Utvrde su uništene, ljudi bježe, zemlja je poharana. Gradovi na visoravni sad su ruševine. Zato što mu je Izrael bio na podsmijeh, Moab će se opiti od Božjega gnjeva.

48,28-39 Nekoć vrlo uznosit narod, sad se poziva da bježi u daleka skrovišta. Njihova je nadutost i objest bila dobro poznata, a sada Bog plače nad njihovim upropaštenim usjevima i izgubljenom radošću i veseljem. Vapaj očaja uzdiže se iz Moaba dok Bog prijete da će stati na kraj ovome idolopokloničkom narodu. I ponovno Bog plače nad ljudima iz Kir Heresa, koji su izgubili svoje bogatstvo. Sav je moapski narod u žalosti, a na svim krovovima i na svim trgovima čuje se samo zapomaganje.

48,40-47 Babilon će se sručiti na Moab poput orla, izazivajući užas i uništenje. Bijeg će biti nemoguć. I mada će narod biti odveden u izgnanstvo, u posljednje će vrijeme (NKJV, ovdje Daničić, ili “na kraju dana”, Šarić) biti vraćen u zemlju.

D. Proročanstva protiv Amona (49,1-6)

Amonci su se dočepali teritorija Rubena

i Gada nakon što su ova dva plemena odvedena u sužanjstvo. Bit će kažnjeni zbog svoje oholosti i samodovoljnosti, ali nacija neće biti posve istrijebljena.

E. Proročanstva protiv Edoma (49,7-22)

Edom se ponosio svojom mudrošću i svojim neosvojivim položajem (u kame-nim pećinama, st. 16), ali Bog je odlučio da će ostati bez stanovnika. Williams komentira: “Prvi dio stiha 12 odnosi se na Izrael; drugi dio na Edom. Ako Božja djeca moraju biti kažnjena za grijeh, koliko onda više moraju biti kažnjeni oni koji to nisu!”⁴⁰ Što se Edoma tiče, nema obećanja o obnovi i povratku.

F. Proročanstva protiv Damaska (49,23-27)

Damask (Sirija) je određen za uništenje; njegovi će mladići popadati po trgovima, svi će vojnici poginuti, a sam će Damask biti spaljen. Tekst u stihu 25 može predstavljati riječi nekog građanina, iako su navedene unutar citata koji donosi Gospodinove riječi, premda je vjerojatno da ih je on osobno izgovorio, kako upućuje veliko “M” za “moje” u NKJV prijevo-du.⁴¹

G. Proročanstva protiv Kedra i Hasora (49,28-33)

49,28-29 Babilonci će poraziti kedarski nomadski narod (Arape).

49,30-33 Nabukodonozor će napasti nezastičeni Hasor, opljačkat će njegovo blago i za sobom ostaviti pustoš.

H. Proročanstvo protiv Elama (49,34-39)

Elamci (Perzijanci) će biti raspršeni diljem svijeta, ali Gospodin će ih vratiti “na

svršetku dana” (NKJV; ovdje Martinjak). Bog će postaviti svoje prijestolje u Elamu, u smislu da će vladati tamo sudeći.

I. Proročanstva protiv Babilona (poglv. 50, 51)

50,1-16 Ovo i sljedeće poglavlje sadrže proročanstva o Božjem sudu protiv Babilona. Proročanstva se djelomice osvrću i na zauzimanje Babilona od Medijaca. No njihovo će se ispunjenje tek dogoditi.

Babilon se u Jeremijinoj knjizi spominje 164 puta – više nego u ostatku cijele Božje riječi zajedno. Ta će zemlja biti osvojena sa sjevera. Nakon što govori o osudi Babilona, prorok šest puta pretka-zuje blagoslove za Izrael i Judeju; stihovi 4-7 predstavljaju prvi blagoslov. Židovima u izbjeglištvu rečeno je da vode povratak sužanja u njihove zemlje jer će Babilon biti opljačkan. U osvajačkoj će vojsci biti pripadnika više naroda. Riječi iz stiha 11 upućene su kaldejskoj vojsci. “Mati vaša” je sam narod. Za raspravu o određenim problemima povezanim s uništenjem Babilona, vidi komentare za Knjigu proroka Izaije 13,14-22.

50,17-34 “Razagnano stado” Izraela bit će vraćeno na plodnu zemlju i pomilovano. U stihovima 21-32 opisan je Božji gnjev prema Babilonu, a onda njegovo sjećanje na Izrael i Judu.

50,35-46 Babilonski narod čeka uništenje mačem. Osvajač će opustošiti grad, a vijest o njegovu padu čut će se među narodima. Stihovi 41-43 i 44-46 prethodno su se odnosili na Judeju i Edom (6,22-24; 49,19-21), a ovdje se odnose na Babilon.

51,1-19 Bog će poslati uništitelja na Babilon (*Leb Kamai* je šifra i znači “srce [ili sredina] onih koji ustaju na mene”; st. 1, NKJV, tekst glasi: “Ovakvo govori Gospodin: “Evo, ja ću podignuti na Babilon i na one koji žive usred onih koji ustaju na me [*Leb Kamai*], vjetar koji mori” – ovdje Daničić), koji neće nikoga štedjeti;

to će biti dokaz da nije napustio Izrael i Judu. Upotrijebio je Babilon kao zlatni pehar osude kako bi uzdrmao narode; no Babilon će sad osjetiti Jahvinu osvetu. U stihovima 9 i 10 govore židovski prognanici u ime svih naroda koje je Babilon osvojio. Božja je veličina suprotstavljena bezvrijednim idolima; istiniti je Bog, Bog Izraelov i Judin.

51,20-37 Stihovi 20-23 odnose se na Medijce; stih 24 vjerojatno je namijenjen Judeji. Potom se stih 25 ponovno vraća na Babilon ("Gora zatornica"). On će biti "vječna pustinja", bez stanovnika, hrpa ruševina i brlog divljim zvijerima. U stihovima 34 i 35 govore stanovnici Judeje i Jeruzalema.

51,38-44 Proročanstvo iz ovih stihova djelomice se ispunilo 539. god. pr. Kr. Medijci su osvojili Babilon dok se Baltazar sa svojim velikašima gostio i pio (Dn 5). Međutim, grad nije opljačkan u to vrijeme. More iz stiha 42 odnosi se na buduće osvajače.

51,45-51 Židovski su zarobljenici bili unaprijed upozoreni da napuste grad prije napada te da se što prije vrate u Jeruzalem.

51,52-58 Oholi će grad pasti, njegovi će kipovi (rezani likovi) biti uništeni, njegovo hvalisanje utišano, vođe pobijeni, a zidine razvaljene.

51,59-64 Jeremija zapovijeda Seraji da ponese ova pisana proročanstva protiv Babilona sa sobom u sužanjstvo. Nakon što objavi te riječi, treba ih potopiti u Eufkrat – bit će to slika sudbine namijenjene Babilonu. Ovi stihovi *kronološki* pripadaju poglavlju 29.

IX. Svršetak: pad Jeruzalema (pogl. 52)

Posljednje je poglavlje Jeremijine knjige povijesno i ponovno govori o osvajanju Jeruzalema i zarobljenicima.

52,1-16 Zapis o Sidkijinim posljednjim

danima ponavlja se u stihovima 1-11. Dio o uništenju Jeruzalema ponavlja se u stihovima 12-16.

52,17-23 Potom je predstavljen detaljan popis hramskoga posuđa kojega su se Babilonci dočepali i odnijeli sa sobom.

52,24-27 Zapovjednik tjelesne straže odveo je sedamdeset i četvero ljudi iz Jeruzalema babilonskome kralju, koji ih je, jednog po jednog, dao pogubiti u Ribli.

52,28-34 Ostali su u tri grupe odvedeni u sužanjstvo. "Trideset i sedme godine otkako je zasužnjen", judejskoga je kralja Jojakina iz tamnice pustio babilonski kralj i ljubazno se brinuo za njega sve do dana njegove smrti.

I tako se proročka knjiga koja je natopljena osudama i suzama, završava nečim ugodnim.

Ne smijemo misliti da je ovo samo "hebrejska povijest", na mnogim mjestima unaprijed napisana kao proročanstvo. Ona to svakako *jest*, ali Jeremijina je knjiga dio Božje riječi, uvijek nove, uvijek bitne. Prije gotovo tri stoljeća, engleski je bibličar Matthew Henry sazeo duhovne pouke iz Knige proroka Jeremije:

A sada, kad sagledamo cijelu knjigu, uspoređujući zajedno njezina proročanstva i povijest, u cjelini možemo naučiti: (1.) Da nije ništa novo za crkve i pojedince, koji su inače visoko dostojanstveni, da se izrode i postanu vrlo pokvareni. (2.) Da bezakonje teži uništenju onih koji ga gaje; i ako se za njega ne pokaju i ne ostave ga, pouzdano će završiti njihovom propašću. (3.) Da čisto vanjsko ispovijedanje vjere i povlastica, ne samo da se svodi na opravdanje za grijeh i izuzeće od propasti, već da će u velikoj mjeri otežati i jedno i drugo. (4.) Da nijedna Božja riječ neće pasti na zemlju, nego će događaj u potpunosti odgovoriti na pretkazanje; a čovjekova nevjera neće učiniti uzaludnim Božje prijetnje, kao

ni njegova obećanja. Božja pravda i istina ovdje su zapisane krvavim pišmom, radi uvjerenja, osude, ili zabu-

ne svih onih koji se njegovim prijetnjama rugaju. *Neka se ne varaju, Bog se ne da izrugivati.*⁴²

Bilješke

- 1 (Uvod) Vidi na primjer: 10,23-24; 11,18-12:6; 15,10-21; 17,14-18; 18,18-23; 20,7-18.
- 2 (Uvod) Ovo znači da je služio tijekom vladavine pet Judinih kraljeva: Jošije, Joahaza, Jojakima, Jojakina (zvanoga još i Jekonija i Konija), te marionetskoga kralja Sidkije.
- 3 (1,1-10) William Kelly, *Jeremiah: The Tender-Hearted Prophet of the Nations*, str. 9.
- 4 (2,1-3) Kyle M. Yates, *Preaching from the Prophets*, str. 139.
- 5 (5,20-31) Kelly, *Jeremiah*, str. 20.
- 6 (6,27-30) Yates, *Preaching*, str. 141.
- 7 (7,5-15) "Iskopine otkrivaju da je Šilo uništen oko 1050. god. pr. Kr. To bi bilo u vrijeme kad su Filistejci zarobili Kovčeg Saveza (1. Sam 4,11)." (*The Wesley Bible*, New King James Version, ed. by Albert F. Harper, et al., str. 1095.). Mojsijev je šator sastanka preživio Šilo i kasnije je bio smješten u Gibeonu (2. Ljet 1,2-3).
- 8 (7,16-26) Nakon što je kršćanstvo postalo državnom religijom Rimskoga carstva, horde neobraćenih pogana preplavile su crkve i u njih unijele svoje neznabožačke zamisli. Primjenu ovoga poganskog naziva, "kraljica neba", na Djevicu, majku našega Gospodina Isusa Krista, mada je namjera nedvojbeno bila da joj se iskaže velika čast, ponizna "službenica Gospodnja" (Lk 1,38) zacijelo bi potpuno odbacila.
- 9 (9,1-11) Yates, *Preaching*, str. 143.
- 10 (9,23-24) G. Herbert Livingston, "Jeremiah," *Wesley Bible*, str. 1100.
- 11 (9,25-26) Ovo je alternativni prijevod izraza "svi oni koji se nalaze u najudaljenijim uglovima" (KJV, NKJV).
- 12 (10,1-5) Yates, *Preaching*, str. 144.
- 13 (13,1-11) *New Scofield Reference Bible, New King James Version*, str. 784, 785.
- 14 (13,12-14) R. K. Harrison, *Jeremiah and Lamentations*, str. 99, 100.
- 15 (13,24-27) *Isto.*, str. 101.
- 16 (14,1-6) *New Scofield*, NKJV, str. 785.
- 17 (15,19-21) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, str. 243.
- 18 (16,1-9) Kelly, *Jeremiah*, str. 43, 44.
- 19 (17,1-11) "Primjedba o jarebici odnosi se na uvriježeno vjerovanje da ove ptice katkad kradu jaja drugih ptica i onda leže na njima" (Harrison, *Jeremiah*, str. 107). Međutim, u bilješci na istoj stranici, Harrison kaže da se spomenuti navod može odnositi i na neku vrstu sadže."
- 20 (17,1-11) *Isto.*, str. 106.
- 21 (17,1-11) Matthew Henry, "Jeremiah," u knjizi *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, IV:519, 520.
- 22 (17,19-27) Irving L. Jensen, *Jeremiah, Prophet of Judgment*, str. 59.
- 23 (18,13-17) C. F. Keil. "Jeremiah," u knjizi *Biblical Commentary on the Old Testament*, XIX:300.
- 24 (21,1-7) Kelly, *Jeremiah*, str. 47.
- 25 (22,24-30) Charles H. Dyer, "Jeremiah," u knjizi *Bible Knowledge Commentary*, I:1158.
- 26 (23,1-8) Kelly, *Jeremiah*, str. 48, 49.
- 27 (23,1-8) Ostala imena su: *Jahve-Jireh* ("Jahve će providjeti") ili "Jahve provida" – Post 22,13-14); *Jahve-*

- Rofekha* ("Jahve koji daje zdravlje" – Izl 15,26); *Jahve-Nissi* ("Jahve mi je stijeg" – Izl 17,8-15); *Jahve-Šalom* ("Jahve-Mir" – Suci 6,24); *Jahve-Ro(h)i* ("Jahve je pastir moj" – Ps 23,1); i *Jahve-Šammah* ("Jahve je ovdje" – Ez 48,35).
- 28 (23,30-32) Yates, *Preaching*, str. 146.
- 29 (23,33-40) Ista hebrejska riječ (*massā*) može značiti i "teret, breme" ili "proročanstvo, pretkazanje, poruka." Ryrie za nju kaže da je to "uobičajena riječ za važnu, tešku proročku poruku" (usp. Nah 1,1; Hab 1,1); u *Ryrie Study Bible, New King James Version*, str. 1182.
- 30 (27,12-22) Charles C. Ryrie, ed., *The Ryrie Study Bible, New King James Version*, str. 1187.
- 31 (28,10-17) Kelly, *Jeremiah*, str. 67.
- 32 (29,10-14) Yates, *Preaching*, str. 146, 147.
- 33 (Pogl. 30-33: Uvod) Clyde T. Francisco, *Studies in Jeremiah*, str. 107.
- 34 (31,1-20) Kelly, *Jeremiah*, str. 75, 76.
- 35 (31,21-22) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, str. 552.
- 36 (31,21-22) Kelly, *Jeremiah*, str. 77.
- 37 (39,15-18) Njegovo ime znači "sluga kralja."
- 38 (Pogl. 45) Kelly, *Jeremiah*, str. 94.
- 39 (Pogl. 46-51: Uvod) U vrijeme pripreme za tisak ovih *Kometara* (1990. god.) Irak je pod vlašću Saddama Husseina zapravo počeo ponovnu izgradnju Babilona (u Iraku se, naime, nalazio drevni Babilon). Danas je, međutim (1991. god.), tu izgradnju osujetilo savezničko bombardiranje Iraka tijekom oslobađanja Kuvajta pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda.
- 40 (49,7-22) Williams, *Student's Commentary*, str. 563.
- 41 (49,23-27) Budući da hebrejski jezik nema velika i mala slova, nužno je da odluku o tome koje će riječi biti napisane velikim slovom u svakom pojedinom slučaju donesu prevoditelji.
- 42 (52,28-34) Henry, "Jeremiah," IV:711.

Bibliografija

Dyer, Charles A. "Jeremiah" and "Lamentations." In *The Bible Knowledge Commentary. Old Testament*. Wheaton, IL: Victor Books, 1985.

Feinberg, Charles L. *Jeremiah: A Commentary*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1982.

Francisco, Clyde T. *Studies in Jeremiah*. Nashville: Convention Press, 1961.

Harrison, R. K. *Jeremiah and Lamentations*. The Tyndale Old Testament Com-

mentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973.

Henry, Matthew. "Jeremiah." In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*. Vol. 4. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n. d.

Jensen, Irving L. "Jeremiah and Lamentations." In *Everyman's Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1974.

Keil, C. F. "Jeremiah–Lamentations." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 19, 20. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.

Kelly, William. *Jeremiah: The Tender-Hearted Prophet of the Nations*. Charlotte: Books for Christians, n. d.

von Orelli, Hans Conrad. *The Prophecies of Jeremiah*. Reprint. Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1977.

TUŽALJKE

“Nijemi je podsjetnik da grijeih, unatoč svojoj svojoj privlačnosti i uzbuđenju, sa sobom nosi težak teret tuge, žalosti, jada, jalovosti i boli. To je druga strana novčića na čijoj prvoj strani stoji: ‘jedi, pij, veseli se’.”

– Charles R. Swindoll

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Ova malena knjiga zove se “Lamentations” (“Tužaljke”, “Plač”) na grčkome i latinskome, kao i na engleskome jeziku (Lamentations). Židovi je nazivaju prema prvoj hebrejskoj riječi u poglavljima 1, 2 i 4, koje se prevode kao uzvik plača ili očajja: “Kako (li)”, ili “Avaj”, “Jao”. Knjiga se sastoji od pet zasebnih pjesama koje ujedinjuje zajednička tema uništenja Jeruzalema, što ga je izvršio Nabukodonozor 586. god. pr. Kr., te jedinstvena struktura akrostiha u prva četiri poglavlja.

Vjerojatno da bi se olakšalo pamćenje, stihovi pjesama napisani su prema hebrejskome alfabetskom redosljedu, te svaki stih počinje jednim od 22 slova njihova alfabeta, osim u poglavlju 3, gdje za svako slovo dolaze po tri stiha u nizu koja počinju istim slovom. Peto poglavlje ima isti broj stihova kao i hebrejski alfabet (dvadeset i dva), ali nije pisano u akrostihu.

Unatoč teškoći pisanja u tako strogo ograničenome okviru, ova knjiga uspijeva vrlo vatreno izraziti patriotsku i iskrenu tugu.

II. Autorstvo

Knjiga Tužaljki ne imenuje svoga autora, ali predanje da ju je napisao Jeremija staro je i nije bilo osporavano sve do 18. stoljeća.

Grčki prijevod (Septuaginta) Knjige Tužaljki zapravo donosi predgovor čiji stil nagovještava da se radi o hebrejskome izvorniku: “I dogodilo se nakon što je Izrael odveden u ropstvo, a Jeruzalem ostao opustošen, da je Jeremija sjeo i plakao i tugovao ovom tužaljkom nad Jeruzalemom, i reče...” (ovdje počinje prvo poglavlje).

Stil knjige govori u prilog Jeremijinu autorstvu, a i 2. Ljetopisa 35,25 takođe povezuje Jeremiju s ovim pogrebnim pjesmama ili tužaljka. Činjenica da je autor bio očevidac te da se čak ni ne nazire neki drugi logičan kandidat za autora, podržavamo tradicionalno i kršćansko stajalište da je Jeremija napisao Tužaljke.

III. Datum

Opisi uništenja Siona iz prve ruke tako su živi i uvjerljivi, da je vrlo vjerojatno da su napisani nedugo nakon samoga događaja (oko 586. ili 585. god. pr. Kr.) i prije nego što je Jeremija otišao u Egipat.

IV. Povijesna pozadina i tema

Vrijeme pada Jeruzalema bilo je vrijeme strašne patnje i boli. Bila je to strahovita katastrofa koja je iznjedrila knjigu Tužaljki, ispjevanu, uvjereni smo, iz srca proroka Jeremije.

Ova knjiga predstavlja svojevrsni dodatak knjizi Jeremijinih proročanstava. Opisuje duboku prorokovu žalost zbog uništenja Jeruzalema i Hrama. Umjesto

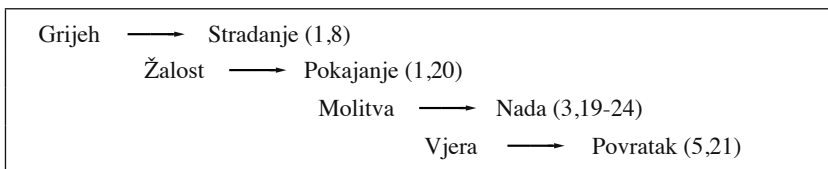
da bude ushićen zbog činjenice da su se njegova proročanstva ispunila, on je gorko plakao nad nesrećom svog naroda.

Osim što prenosi Jeremijine riječi, može se reći da ova knjiga izražava i sljedeće:

1. Žalost židovskoga ostatka, čiji je

Jeremija bio predstavnik, dok su svjedočili babilonskoj invaziji.

2. Bol Mesije kad je došao da stradati, krvariti i umrijeti na križu na Golgoti (vidi na primjer 1,12).
3. Žalost židovskoga ostatka u budućem danu, kad će biti pozvani da prođu kroz veliku nevolju, "vrijeme nevolje za Jakova" (Jr 30,7).

Put u obnovu

Pregled

I. Strahovito pustošenje Jeruzalema (1,1-11) II. Žalostan plač, priznanje grijeha i molitva naroda (1,12-22) A. Plač (1,12-17) B. Priznanje grijeha (1,18-19) C. Molitva (1,20-22) III. Gospodin je taj koji kažnjava Jeruzalem (pogl. 2) A. Učinak Božjega gnjeva (2,1-13) B. Povod za Božji gnjev – neuspjeh lažnih proroka da upozore narod (2,14) C. Poruga promatrača (2,15-16) D. Ispunjenje Božjih prijetnji (2,17) E. Poziv na pokajanje (2,18-19)	F. Molitva za Božju milost (2,20-22) IV. Prorok izražava žalost i ispovijeda grijehe ostatka (pogl. 3) A. Božje osude (3,1-18) B. Gospodnje milosrđe (3,19-39) C. Poziv na duhovnu obnovu (3,40-42) D. Jeremijino tugovanje nad Jeruzalemom (3,43-51) E. Prorokova molitva za izbavljenje od neprijatelja (3,52-66) V. Razlike između Judine prošlosti i sadašnjosti (4,1-20) VI. Izgledi za budućnost – Edom će biti uništen, a Judeja obnovljena (4,21-22) VII. Ostatak se obraća Bogu i moli za milost i obnovu (pogl. 5)

Komentari

I. Strahovito pustošenje Jeruzalema (1,1-11)

Ovdje vidimo potpuno opustošenje Jeruzalema. Stihove 1-11 izgovara očevidad. Nekoć naseljen grad, sad je ucvijeljena udovica; “Nekada kneginja nad zemljama, postade robinja” (NKJV, st. 1c, ovdje Šarić), njezini su je idoli napustili, a saveznici izdali (st. 1, 2). Narod je otišao u izgnanstvo zbog svoga grijeha, a hodočasnici ne dolaze na Sion na svetkovine (st. 3-9). Dragocjeno posuđe iz Svetišta odnijeli su Babilonci (st. 10), a narod gladije (st. 11).

II. Žalostan plač, priznanje grijeha i molitva naroda (1,12-22)

A. Plač (1,12-17)

Ovaj ulomak govori o jedinsvenoj žalosti Jeruzalema. Stih 12 postao je “klasičan izraz tuge”¹ i podsjeća nas na plač našega Gospodina nad tim istim gradom zbog njegova tadašnjeg grijeha – odbacivanja njega, Spasitelja. I govor se uklapa u Kristovo stanje na križu, uz vojnike otvrdlih srca, religijski establišment i običan puk – svi su oni bešćutno gledali njegovo stradanje i muku kao javni spektakl.

Židovski je narod shvatio da je Jahve donio na njih uništenje (st. 15) i, mada Sion pruža ruke moleći za milost, nema nikoga da ga utješi; postao je strašilo među narodima. (st. 17).

B. Priznanje grijeha (1,18-19)

Isповijedajući svoj grijeh, Židovi priznaju i da je Jahve pravedan što ih je poslao u izgnanstvo; priznaju da su se protivili njegovoj riječi te da su ih njihovi poganski “ljubavnici” – neznabožački narodi – prevarili.

C. Molitva (1,20-22)

Judeja se moli da Bog plati za zloću njezinim zluradim neprijateljima, dok istodobno priznaje sve svoje grijehе. Teški su njezini uzdisaji i srce joj je žalosno.

III. Gospodin je taj koji kažnjava Jeruzalem (pogl. 2)

A. Učinak Božjega gnjeva (2,1-13)

2,1-7 Ovi stihovi opisuju što je Bog učinio Judi – uništio je Hram (podnožje svojih nogu) (st. 1), razorio je gradove (st. 2), odbio je zaustaviti njegove neprijatelje, kao da je on sâm Judin neprijatelj (st. 3-5), postupio je prema Hramu kao da se radi o običnom vrtu, ukinuo je svetkovine i sav sustav žrtvovanja na Sionu te je odbacio i kralja i svećenika (st. 6, 7).

2,8-13 Grad je pretvorio u ruševine, vladari su u izgnanstvu, proroci više ne primaju riječi od Jahve, starješine su u žalosti, a jeruzalemske djevice hodaju pognute glave od sramote (st. 8-10). Djeca i dojenčad skapavaju od gladi; padaju i umiru po ulicama (st. 11, 12). Nesreća je naroda veća od svega čega bi se prorok mogao sjetiti da im ponudi kao utjehu (st. 13). “Djevica, kćer Sionska”, ono je što bi narod *trebao* biti, a ne što je doista *bio*.

B. Povod za Božji gnjev – neuspjeh lažnih proroka da upozore narod (2,14)

Viđenja judejskih proroka bila su laž i obmana. Umjesto da razotkriju grijehе naroda, oni su izmišljali lažna proročanstva i prijevare; dovodili su ljude u zabludu.

C. Poruga promatrača (2,15-16)

Judini susjedi likuju nad padom Jeruzalema. Plješću rukama, zvižde, vrte glavama i govore sa sadističkim uživanjem: “To je

dan za kojim čeznismo, doživjesmo, vidjesmo!”

D. Ispunjenje Božjih prijetnji (2,17)

Jahve je izvršio što je naumio i ispunio je svoju riječ. Srušio je svoj narod i podigao nad Judom silu (rog; ovo je hebrejski slikovit izraz) njegova protivnika.

E. Poziv na pokajanje (2,18-19)

Roditelji su pozvani da neprestano vape Jahvi, tražeći milost za svoju djecu koja obamiru od gladi na uglovima ulica.

F. Molitva za Božju milost (2,20-22)

Žene zbog gladi jedu svoj porod. Ulice su ispunjene poklanim ljudima, jer je Bog pozvao Babilonce da dođu kao da dolaze na svečanost.

IV. Prorok izražava žalost i ispovijeda grijeh ostataka (pogl. 3)

A. Božje osude (3,1-18)

Služeći se naizmjenično prvim licem jednine i prvim licem množine, prorok povlači paralelu između svojih vlastitih iskustava s jedne strane, i iskustava njegova naroda s druge. Božji je gnjev prikazan pod slikom tame, neprestanih udarača njegove ruke (st. 1-3); prerane smrti, polomljenih kostiju, čovjeka koji je okružen gorčinom i jadom (NKJV) i živi je mrtvac (st. 4-6); zatim je tu slika zatočeništva iz kojega je nemoguće pobjeći i neuslišana molitva (st. 7-9); potom zasjede postavljene kao za životinju, gađanja strijelom u metu (st. 10-12); dubokih rana, ismijavanja, gorčine kao hrane (st. 13-15); slomljenih zuba, pepela umjesto odjeće (st. 16); nestanka

sjećanja na dobre dane, gubitka mira i napretka, nestanka blagostanja, potpunog gubitka nade u božansku pomoć (st. 17, 18).

B. Gospodnje milosrđe (3,19-39)

S molitvom Bogu da se sjeti njegova užasnog stanja, mada je i dalje bio u teškoj depresiji zbog svoje bijede (st. 19, 20), prorok prestaje gledati samo na sebe samoga i skreće pogled ka Gospodinu. Njegova se nada ponovno budi kad se sjeti da se Jahvina dobrota (milost) i milosrđe obnavljaju svako jutro, te da je njegova vjernost velika² (st. 21-24). On navodi lekcije naučene u školi boli i nevolje: dobro je mirno čekati na Gospodnje izbjavljenje i potčiniti se njegovu jarmu rano u životu, još u mladosti (st. 25-27); dobro je prihvatiti Božju kaznu, kao i ljudske udarce i uvrede bez odgovaranja (st. 28-30); Božje odbacivanje nije ni konačno ni bezrazložno; uvijek će uslijediti njegova milost, ljubav i milosrđe (st. 31-33); Jahve ne odobrava tlačenje, nepravdu, ili uskraćivanje prava (st. 34-36); On je vrhovni vladar, njegova riječ sve nadjačava, sve što postoji služi njegovoj volji; žaliti se kad Bog kažnjava grijeh je besmisleno (st. 37-39).

C. Poziv na duhovnu obnovu (3,40-42)

Put blagoslova nalazi se u samoispitivanju i obraćenju Jahvi. Nepriznati grijeh nije oprošten.

D. Jeremijino tugovanje nad Jeruzalemom (3,43-51)

Tema se vraća na stradanje Jeremije i njegova naroda. Bog ih je gonio i ubijao neštedimice, potpuno se isključio od njihovih molitava i načinio od njih smeće i odmet na zemlji (st. 43-45). Svi su se

njihovi neprijatelji rugali i ismijavali ih dok je Božji narod preživljavao strah, opasnost i zatiranje. Zbog propasti svoga naroda, prorok je plakao bez prestanka (st. 46-51).

E. Prorokova molitva za izbavljenje od neprijatelja (3,52-66)

Budući da je bio proganjen kao ptica, da su ga kamenovali u jami, te da mu je voda prekrivala glavu, prorok je mislio da je došao kraj (st. 52-54). I tad se, iz najdublje jame, žarko pomolio i Bog mu je odgovorio, rekavši mu da se ne boji (st. 55-57). Sad traži od Jahve da razmotri sve što mu se događalo i kako je bio maltretiran – da vidi svako tlačenje, osvetu, podvale, podrugivanje, spletke, uvrede, ogovaranje i podsmijeh što ih je morao podnijeti – te da donese sud o njegovu slučaju. Pravednost zahtijeva da njegovi neprijatelji budu kažnjeni, prokleti, proganjeni i uništeni (st. 58-66). “Pokriveno srce” (st. 65, NKJV), kao u tekstu gdje se kaže: “Svaki put kad čitaju Mojsija, pokrivalo je razasirto na njihovu srcu [srcu Židova]” (2. Kor 3,15), vjerovatno se ne odnosi na “otvrđavanje srca, nego na sljepoću, koja čovjeka odvodi u propast.”³

V. Suprotnosti između Judine prošlosti i sadašnjosti (4,1-20)

Prorok uspoređuje bivšu slavu i sadašnje žalosno stanje Jeruzalema. Hram je uništen, majke napuštaju svoju djecu (st. 3, 4), narod umire od gladi (st. 5), kazna se produljuje (st. 6), plemići (knezovi, glavari) se na mogu poznati na ulici (st. 7, 8), kanibalizam prevladava čak i među nježnim ženama (st. 10), a grad što je smatran neosvojivim, pao je (st. 12). Sve se to dogodilo zbog grijeha proroka, svećenika i naroda (st. 13-16). Uzalud su se uzdali u Egipat očekujući od njega pomoć (st. 17).

Babilonci su ih iznenada opkolili (st. 18, 19), a kralj Sidkija, Jahvin pomazanik, bio je zarobljen (st. 20).

VI. Izgledi za budućnost – Edom će biti uništen, a Judeja obnovljena (4,21-22)

Edomska se kćer radovala padu Jeruzalema, no bit će žestoko kažnjena, a njezini će grijesi biti razotkriveni. Sion će biti obnovljen.

VII. Ostatak se obraća Bogu i moli za milost i obnovu (pogl. 5)

5,1-14 U ovim stihovima narod oplakuje strahovito stanje koje ih je snašlo: visoka cijena osnovnih potrepština (st. 4); prisilan rad (st. 5); tlačenje (st. 8); glad i opasnost (st. 9, 10); zvjerstva počinjena nad ženama, djevicama, knezovima i starima (st. 11, 12); teškoće s kojima su suočeni mladići, djeca i starci (st. 13, 14).

5,15-18 Zbog svih ovih strahota Judina je radost nestala, njegov se ples pretvorio u tugovanje, vijenac je pao s njegove glave, a sionska je gora opustjela.

Priznaje se i razlog za sve to: “Jao nama što zgriješismo!”

5,19-22 I konačno narod moli Jahvu da ih vrati k sebi, kako bi mogli biti obnovljeni. Zanimljivo je da se u mnogim hebrejskim rukopisima stih 21 ponavlja nakon stiha 22, očito zato da bi knjiga završila bilješkom o nadi, a ne o tami.⁴ Zapravo ispravno shvaćanje stiha 22, kako primjećuje Keil, čini takvo ponavljanje nepotrebnim:

Ovaj zaključak u potpunosti odgovara naravi Tužaljki, knjizi u kojoj žalost i prošnja trebaju biti nastavljeni do samoga kraja – no svakako ne bez nekog elementa nade, mada se ona neće moći podići do najviših visina radosne pobjede, ali kako je to sročio Gerlach:

“ovo je samo svjetlucaje iz daleka, kao što je svjetlucaje jutarnje zvijezde kroz oblake, koje samo po sebi za-

pravo uopće ne rastjeruje noćne sjene, mada objavljuje da je izlazak sunca blizu i da će odnijeti pobjedu.”⁵

Bilješke

- 1 (1,12-17) R. K. Harrison, *Jeremiah and Lamentations*, str. 210.
- 2 (3,19-39) S nadom da će mi čitatelj oprostiti na osobnim sjećanjima, ali stihovi 22 i 23 imaju osobito značenje za urednika ove knjige. Naime, moj je otac veoma volio navoditi ove riječi: “Milost je Gospodnja da nismo sasvim uništeni” (st. 22, NKJV, ovdje Šarić), a omiljena pjesma moje majke: “Tvoja je vjernost velika”, utemeljena je na stihu 23. Tek kad su oboje
- 3 (3,52-66) C. F. Keil, “Lamentations,” u knjizi *Biblical Commentary on the Old Testament*, XX:455.
- 4 (5,19-22) Slično ponavljanje radi prikladnijega čitanja u sinagogama pojavljuje se na kraju Knjige Propovjednika, Izaije i Malahije.
- 5 (5,19-22) Keil, “Lamentations,” XX:455.

Bibliografija

Vidi Knjigu proroka Jeremije

EZEKIEL

“Od prvoga do posljednjeg poglavlja knjige proroka Ezekielu teče jedna glavna misao; ona o vrhovnoj vlasti i slavi Gospodina Boga. On je vrhovni vladar u Izraelu i u odnosima među svim narodima u svijetu, mada se doima kao da su glasni i napadni ljudski zahtjevi zaglušili ovu istinu. Bog nam je u svojoj suverenoj volji namijenio da ga u svom životu i svjedočenju proslavljamo sve do nakraj zemlje.”

– Charles Lee Feinberg

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Ponajviše zahvaljujući poznatim pjesmama “Ezekiel je vidio točak” i “Suhe kosti”, Ezekiel je poznat kao biblijska ličnost milijunima ljudi. Nažalost, stupanj biblijskog poznavanja ove teške knjige često ne ide mnogo dublje od toga. Ezekielova knjiga zacijelo nije prva koju bi kršćani trebali čitati odmah nakon obrćenja, mada su neke osobe, inače ljubitelji književnosti, bile očarane Biblijom upravo kroz izvanredan stil ovoga proroka.

Ono što je neobično u vezi s Ezekielom (za razliku od Jeremije i u manjoj mjeri Izaije, kao i većine takozvanih malih proroka) jest njegov naglasak, koji nije na osudi, već na *tješnju* Božjega naroda. Boraveći među izgnanicima na rijeci Kebaru, što bi mogao biti neki drevni sabirni logor nadomak Babilona, Ezekiel je pisao svoja proročanstva kako bi ohrabrio židovske prognanike.

II. Autorstvo

Ezekiel (*Bog snaži* ili *onaj kojega je Bog osnažio*) je bio među Židovima koji su odvedeni u Babilon u drugoj grupi zarobljenika, jedanaest godina prije nego što je Jeruzalem uništen.

Sve do 20. godina 20. stoljeća, Eze-

kielova su proročanstva u velikoj mjeri izmicala “škarama” racionalističkih kritičara. Nad takvom su se situacijom razvikali neki liberali koji su brzo otišli skrojiti svoje izvrnute teorije koje niječu jedinstvo ove knjige, kao i Ezekilovo autorstvo i tradicionalno prihvaćeno vrijeme nastanka.

Zapravo je drevni i univerzalni židovsko-kršćanski stav, prema kojemu je ovu knjigu napisao pjesnik i prorok “Ezekiel, sin Buzijev, svećenik u zemlji kaldejskoj”, veoma lako obraniti, a na kritičko je stanovište dan odličan odgovor.¹

Donosimo sažetak šest argumenata Johna B. Taylora koji govore u prilog jedinstvu ove knjige, što znači da ju je napisao jedan autor:

1. Knjiga ima *kontinuitet*, od početka do kraja, čime stvara promišljen učinak.
2. Ima *dosljednu poruku*: pad Jeruzalema i uništenje Hrama.
3. *Stil i jezik* su ujednačeni, uključujući i posebne fraze koje se ponavljaju od početka do kraja knjige (kao što je “sin čovječji”, “dođe mi riječ Jahvina”, “spoznat će da sam ja Jahve” te “slava Jahvina”).
4. Ezekielova knjiga ima jasan *kronološki slijed*, jedinstven među velikim prorocima (vidi knjige proroka Izaije i Jeremije).
5. Uporaba *prvoga lica jednine*, od

prve do posljednje stranice, daje izrazito autobiografski karakter ovoj knjizi. Autor je predstavljen kao Ezekiel u 1,3 i 24,24.

6. Ezekielova *osobnost i karakter* su dosljedni od početka do kraja. To je prikazano kroz njegovu ozbiljnost, ljubavi prema simbolici, zanimanju za potankosti te strahopoštovanju pred Božjom slavom i nadmoćnosti.²

III. Datum

Ezekiel je pedantno datirao svoja proročanstva. Prvo je datirano pete godine izgnanstva kralja Jojakina (Ez 1,2; izvornik, KJV, NKJV; Šarić, Martinjak, Grubišić, Bakotić, Daničić; 593. god. pr. Kr.), a posljednje 571. god. pr. Kr. (29,17). Otuda vidimo da je njegova služba trajala najmanje dvadeset i dvije godine. Ako je počeo služiti kao svećenik u dobi od trideset godina, moralo mu je biti više od pedeset kad je završio proročku službu.

IV. Povijesna pozadina i tema

Ezekiel je služio svojim sunarodnjacima, prognanicima, neposredno prije i tijekom prvih dvadeset i nešto godina sužanjstva. Pogrešno su očekivali da će se vratiti u Jeruzalem i stoga ih je Jeremija učio da se *prvo* moraju vratiti Gospodinu.

Ezekielovo je proročanstvo podijeljeno na tri dijela. U prvome dijelu govori o Judinim grijesima i upozorava na predstojeću osudu koju će Bog izvršiti tako što će narod biti odveden u sužanjstvo, a prijestolnica biti uništena. Sve je to živo objavljeno u neobičnim viđenjima i simboličnim radnjama. Vidi se svijetao, sjajan oblak, koji je slika Božje nazočnosti, kako stoji nad Hramom, a onda nerado odlazi. To je značilo da Bog više ne može prebivati u svome narodu zbog njihova

grijeha te da se njegov mač osude mora uskoro spustiti na oskvrnuti Hram. Slava Gospodnja jedna je od ključnih misli koja se pojavljuje od početka do kraja Ezekielove knjige.

U drugome dijelu su osuđeni Judini neprijatelji zbog idolopoklonstva i okrutnoga postupanja prema Božjemu narodu. Ti neprijatelji su Amonci, Moapci, Edomci, Filistejci, Tirci, Sidonci i Egipćani.

I na kraju, u posljednjem dijelu, Ezekiel priča o obnovi i ponovnom ujedinjenju cijele nacije – i Izraela i Jude. Kada se narod pokaje za grijehe, Bog će u njih staviti svoga Svetoga Duha. K njegovu će narodu doći Mesija i uništiti njihove posljednje neprijatelje. Hram će biti ponovno sagrađen, a slava će se Gospodnja vratiti u njega. Ova se proročanstva još nisu ispunila, a ispunjenje se očekuje za vrijeme Kristove tisućgodišnje vladavine na zemlji, odnosno u doba Tisućljeća.

Poput mnogih drugih proročkih knjiga, ni Ezekiel nije potpuno uređen po vremenskome redosljedju, mada je uređeniji od Izaije i Jeremije. Trebali bismo obratiti pozornost na datume ili vremenska razdoblja koja se navode na početku mnogih poglavlja. Albert Barnes prikazuje ova proročanstva sljedećim kronološkim redom:

Proročanstva su raspoređena u grupe po datumima koji se nalaze na početku različitih poglavlja, a možemo pretpostaviti da su ona proročanstva za koja nema datuma objavljena u isto vrijeme kad i posljednji naveden datum, ili da, u svakom slučaju, slijede odmah ili ubrzo nakon tog vremena.

1. Peta godina Jojakinova izgnanstva. Poglavlja 1-7. Ezekielov poziv i pretkazanje predstojeće opsade Jeruzalema.
2. Šesta godina. Poglavlja 8-19. Pregled općega

- stanja naroda s pretkazanjima o nastupajućoj kazni.
3. Sedma godina.
Poglavlja 20-23. Novi ukori i nova pretkazanja o skorom uništenju.
  4. Deveta godina.
Poglavlje 24. Godina u kojoj je počela opsada. Objava da će grad biti srušen.
  5. Ista godina.
Poglavlje 25. Proročanstva protiv Moaba, Amona i Filistejaca.
  6. Jedanaesta godina.
Poglavlja 26-28. Proročanstvo protiv Tira.
Ove je godine Jeruzalem zauzet, nakon opsade koja je trajala osamnaest mjeseci, a Hram je uništen.
  7. Deseta godina.
Poglavlje 29,1-16. Proročanstvo protiv Egipta.
  8. Dvadeset i sedma godina.
Poglavlja 29,17-30,19. Proročanstvo protiv Egipta.
  9. Jedanaesta godina.
Poglavlja 30,20-31,18. Proročanstvo protiv Egipta.
  10. Dvanaesta godina.
Poglavlje 32. Proročanstvo protiv Egipta.
  11. Ista godina.
Poglavlja 33-34. Prijekor upućen nevjernim vladarima.

12. Ista godina, ili neka godina između dvanaeste i dvadeset pete.
Poglavlje 35. Osuda Seirske gore.
13. Ista godina.
Poglavlja 36-39. Utjeha Božjega naroda. Poraz Goga.
14. Dvadeset i peta godina.
Poglavlja 40-48. Viđenje Hrama.³

Što se tiče dvojbe je li Ezekiel uopće mogao prenositi Božju riječ između Babilonije i Judeje, budući da je riječ o rastojanju od više stotina kilometara, *Daily Notes of the Scripture Union* kaže:

Jedan od problema ove knjige jest Ezekielova služba onima koji su bili u dalekom Jeruzalemu dok se on sam nalazio u izgnanstvu u Babiloniji. Stoga je za pretpostaviti da su prognanici imali slobodu održavati komunikaciju s domovinom; s teritorijem koji se prostirao između, a koji je Babilon ujedinio i donio mu mir, nema sumnje da je ovo bilo daleko izvoldljivije nego u ranijim vremenima. Glasniku je bilo jednostavnije opisati svojim riječima Ezekielov simbolični čin nego donijeti usmenu poruku koja je mogla izbljediti u njegovu sjećanju, ili pismenu, koja bi privukla pozornost babilonskih vlasti.

Pregled

- I. Ezekielov poziv i poslanje (1,1-3,21)
  - A. Okolnosti u kojima se Ezekiel nalazi (1,1-3)
  - B. Ezekielovo viđenje Božje slave i njegova prijestolja (1,4-28a)
  - C. Poslanje Ezekielu za proroka izraelskome narodu (1,28b-3,21)
- II. Prikaz osude nad Judejom i Jeruzalemom (3,22-24,27)
  1. Karakter naroda – odmetništvo (1,28b-2,7)
  2. Priroda poruke – osuda, kao što je navedeno u svitku (2,8-3,3)
  3. Karakter naroda – tvrdoglavost i okorjelo srce (3,4-11)
  4. Uloga proroka – čuvar (3,12-21)

- A. Ilustracije predstojeće osude (3,22-5,17)
1. Bog zapovijeda Ezekielu da se pretvara da je nijem sve dok mu on ne kaže da progovori (3,22-27)
  2. Opsada Jeruzalema prikazana pomoću opeke (pogl. 4)
  3. Sudbina naroda pretkazana pomoću oštrog mača i kose (pogl. 5)
- B. Uništenje idolopoklonstva i očuvanje ostatka naroda (pogl. 6)
- C. Neminovnost i jačina babilonske invazije (pogl. 7)
- D. Viđenje potpunog idolopoklonstva u Hramu (pogl. 8)
- E. Odlazak Božje Slave i potonje uništenje idolopoklonika (pogl. 9)
- F. Viđenje Božje Slave koja dolazi u Jeruzalem i donosi osudu (pogl. 10)
- G. Odbacivanje zlih savjeta opakih knezova (11,1-13)
- H. Obećanje očuvanju Ostatka (11,14-21)
- I. Oblak Slave se premješta na Maslinsku goru (11,22-25)
- J. Ezekiel simbolički prikazuje predstojeće izgnanstvo (pogl. 12)
1. Iznanički zavežljaj (12,1-16)
  2. Drhtanje od brige i strepnje (12,17-28)
- K. Sudbina lažnih proroka i proročica (pogl. 13)
- L. Božja prijetnja starješinama koji su se predali idolopoklonstvu (pogl. 14)
- M. Prispodoba o vinovoj lozi na kojoj nema ploda (pogl. 15)
- N. Prispodoba o Jeruzalemu kao nevjernoj ženi (pogl. 16)
- O. Prispodoba o dva orla (pogl. 17)
- P. Pobijanje poslovice o kiselom grožđu (pogl. 18)
- Q. Tužaljka nad posljednjim judejskim kraljevima (pogl. 19)
- R. Opravdanje Božjih postupaka prema Izraelu (20,1-32)
1. Idolopoklonstvo u Egiptu (20,1-9)
  2. Skrnavljenje Božje subote (20,10-17)
  3. Pobuna u pustinji (20,18-26)
  4. Idolopoklonstvo (20,27-32)
- S. Božje obećanje konačne obnove i povratka (20,33-44)
- T. Slike predstojeće invazije (20,45-21,32 ^(21,1-37))
1. Znak šumskog požara (20,45-49 ^(21,1-5))
  2. Znak isukanoga mača (21,1-17 ^(21,6-22))
  3. Znak raskrižja dvaju putova (21,18-32 ^(21,23-37))
- U. Tri proročanstva o nedjelima Jeruzalema (pogl. 22)
- V. Prispodoba o dvije sestre bludnice (pogl. 23)
1. Ohola (23,1-10)
  2. Oholiba (23,11-21)
  3. Invazija Babilonaca (23,22-35)
  4. Osuda Ohole i Oholibe (23,36-49)
- W. Prispodoba o uzavrelome loncu (24,1-14)
- X. Znak smrti Ezekielove žene (24,15-27)
- III. Proročanstva protiv sedam poganskih naroda (pogl. 25-32)
- A. Proročanstvo protiv Amona (25,1-7)
- B. Proročanstvo protiv Moaba (25,8-11)
- C. Proročanstvo protiv Edoma (25,12-14)
- D. Proročanstvo protiv Filisteje (25,15-17)

- E. Proročanstvo protiv Tira (26,1-28,19)
1. Uništenje Tira (pogl. 26)
  2. Naricanje nad Tirom (pogl. 27)
  3. Propast tirkoga kneza (28,1-19)
- F. Proročanstvo protiv Sidona (28,20-26)
- G. Proročanstvo protiv Egipta (pogl. 29-32)
1. Proročanstvo protiv faraona i njegova naroda (pogl. 29)
  2. Tužaljka nad propašću Egipta (30,1-19)
  3. Faraonov pad (30,20-31,18)
  4. Tužaljka za faraonom i Egiptom (pogl. 32)
- IV. Obnova Izraela i kazna njegovih neprijatelja (pogl. 33-39)
- A. Prorokovo novo poslanje – postavljen je za stražara grada (pogl. 33)
  - B. Lažni pastiri i Dobri pastir (pogl. 34)
  - C. Sudbina Edoma (pogl. 35)
  - D. Obnova zemlje i naroda (pogl. 36)
  - E. Viđenje doline sa suhim kostima (37,1-14)
  - F. Ponovno ujedinjenje Izraela i Jude (37,15-28)
  - G. Uništenje Izraelovih budućih neprijatelja (pogl. 38, 39)
- V. Prizori u doba Tisućljeća (pogl. 40-48)
- A. Tisućljetni Hram u Jeruzalemu (pogl. 40-42)
  1. Čovjek s mjeracom trskom (40,1-4)
  2. Istočna vrata vanjskoga predvorja (40,5-16)
  3. Vanjsko predvorje (40,17-19)
  4. Sjeverna i južna vrata vanjskoga predvorja (40,20-27)
  5. Troja vrata unutrašnjega predvorja (40,28-37)
  6. Oprema za prinošenje žrtava (40,38-43)
  7. Prostorije za svećenike (40,44-47)
  8. Trijem Hrama (40,48-49)
  9. Svetište i Svetinja nad svetinjama (41,1-4)
  10. Pobočne prostorije (41,5-11)
  11. Zdanje sa zapadne strane Hrama (41,12)
  12. Mjere Hrama (41,13-15a)
  13. Unutrašnje ukrasi i namještaj u Hramu (41,15b-26)
  14. Svećeničke prostorije (42,1-14)
  15. Mjere vanjskoga predvorja (42,15-20)
  - B. Štovanje u vrijeme Tisućljeća (pogl. 43, 44)
  - C. Vladavina u vrijeme Tisućljeća (pogl. 45, 46)
  - D. Zemlja u vrijeme Tisućljeća (pogl. 47, 48)
    1. Ozdravljenje vode (47,1-12)
    2. Granice zemlje (47,13-23)
    3. Podjela zemlje (pogl. 48)

Komentari

I. Ezekielov poziv i poslanje (1,1-3,21)

A. Ezekielove okolnosti (1,1-3)

Na samom početku knjige vidimo da je Ezekiel, u jednoj od ranijih deportacija, već odveden u izgnanstvo. No on je o uništenju Jeruzalema prorokovao šest ili sedam godina prije nego što se ono dogodilo. Ezekielu je vjerojatno bilo trideset godina u to vrijeme (“godine tridesete”). Prvih dvadeset i četiri poglavlja napisano je *prije* pada *Jeruzalema*, ali *nakon* prvih deportacija.

B. Ezekielovo viđenje Božje slave i njegovog prijestolja (1,4-28a)

Prvo poglavlje govori o viđenju Božje slave među zarobljenicima. Ezekiel je prvo vidio kako sa sjevera dolazi silan vihor. Potom je ugledao četiri živa bića od kojih je svako imalo četiri lica (lavlje, volujsko, orlovsko, čovječje),⁴ četiri krila i prave noge, a ispod krila su, na sve četiri strane, imali ljudske ruke. Ova bića simbolički prikazuju Božje osobine koje se vide u stvaranju svijeta: njegovu veličanstvenost, snagu, brzinu i mudrost. Mnogi su narodi zaboravili na Boga koji sjedi na prijestolju iznad oblaka. Obožavaju stvaralačke osobine umjesto Stvoritelja.

Iznad nebeskoga svoda nalazilo se prijestolje, a na njemu je sjedila Jahvina slava. Uz svako biće nalazio se po jedan točak, ili bolje rečeno, točak u točku (možda po jedan točak postavljen pod pravim kutom u odnosu na drugi, nešto kao žiroskop). Čini se stoga da ovo viđenje predstavlja kola s prijestoljem koja imaju kotače na zemlji, četiri živa bića koja drže platformu i Božje prijestolje iznad platforme. Upravo je ovo viđenje

Božje slave prethodilo Ezekilovu pozivu u proročku službu.

Ovaj je ulomak potakao Fabera da napiše ovu izvrsnu pjesmu:

Kako si divan Bože moj,
kako je tvoje veličanstvo blistavo,
prekrasno je tvoje Pomirilište
gdje u dubini plamti jarko svjetlo!

Strahopoštovanja su vrijedne tvoje
vječne godine,
o vječni Bože moj,
pred tobom se duše dan i noć klanjaju,
neprestano te obožavaju!

Oče Isusov, ljubav je nagrada,
kakvo će to biti ushićenje,
kad padnemo i poklonimo se pred
tvojim prijestoljem,
neprestano gledajući tvoje lice.
– *Frederick William Faber*

Ezekiel objašnjava što je vidio u 43,3 i kaže da je to bilo “kao viđenje što sam ga bio vidio kad je on⁵ [NJKV marg.; ovdje Šarić, također Martinjak, Grubišić] došao da uništi grad”. Drugim riječima, to viđenje oslikava Boga u svoj njegovoj slavi, kako dolazi sa sjevera suditi Jeruzalemu, a Babilonci su izvršitelji njegove osude.

C. Poslanje Ezekielu za proroka izraelskome narodu (1,28b-3,21)

1. Karakter naroda – odmetništvo (1,28b-2,7)

U Ezekielu je ušao Duh, podigao ga na noge i rekao mu da prorokuje odmetničkome narodu, Judejcima, bez obzira na rezultate. On sâm mora biti neustrašiv i poslušan.

Bog je dao točno određeno poslanje Ezekielu, kojega naziva “sinom čovječjim”.⁶ Ovaj važan izraz pojavljuje se de-

vedeset puta u Ezekielovoj knjizi. Taylor objašnjava njegovu uporabu:

Prve riječi kojima se Bog obraća Ezekielu primjereno stavljaju proroka na njegovo pravo mjesto pred veličanstvenošću koju je gledao u viđenju. Izraz "sin čovječji" jest hebrejski pojam kojim se naglašava Ezekielova beznačajnost ili činjenica da je samo pripadnik ljudskoga roda. Biti "nečiji sin" upućuje na "sudjelovanje u nečijoj naravi" i stoga, kad se taj izraz spoji s riječi 'adām, čovjek, ne znači ništa više nego "ljudsko biće". U množini je to uobičajen izraz za "čovječanstvo", "ljudski rod".⁷

Do Danielova vremena (7,13-14) ovaj je naziv poprimio gotovo mesijansku konotaciju, a u prvome je stoljeću postao izraz koji se rabio za Mesiju:

Čini se da je naš Gospodin iskoristio dvosmislenost ovog izraza te se služio i njegovim običnim i formalnim značenjem tako da, u jednom smislu, nije mogao biti optužen da za sebe otvoreno tvrdi da je Mesija, dok u drugome smislu, nije sprečavao one koji su imali tu nužnu duhovnu pronicavost da prihvate punije značenje njegove ličnosti.⁸

2. Priroda poruke – osuda, kao što je navedeno u svitku (2,8-3,3)

2,8-10 Potom je Ezekielu naređeno da pojede svitak na kojemu su bile zapisane tužne presude koje će uskoro pasti na naciju.

Unaprijed je bio upozoren da njegova služba neće biti popularna. I mi smo unaprijed upozoreni da će istinito predstavljanje Evanđelja biti uvredljivo nespasēnima. To je poznato kao "sablazan križa" (Gal 5,11). Nekim ljudima i mi predstavljamo "miris iz smrti" (2. Kor 2,16).

3,1-3 Ezekiel je, kako mu je naređeno, pojeo svitak. Kasniji prorok, Ivan autor Otkrivenja, učinit će isto (Otk 10,8-10). Svaki prorok ili propovjednik mora duboko u svojoj nutri doživjeti poruku koju treba prenijeti, mora je učiniti dijelom vlastita života (usp. 3,10).

3. Karakter naroda – tvrdoglavost i okorjelo srce (3,4-11)

Zatim Bog ponavlja da je Ezekiel poslan narodu koji ga neće poslušati (Judeja se ovdje naziva Izrael). Jezične se barijere, kako saznajemo od mnogih misionara, mogu savladati, ali barijera okorjelog, odmetničkog srca, ne može. Ezekiel treba biti neustrašiv dok govori Židovima, kako onima u zemlji, tako i onima u zatočeništvu.

Pravi Kristovi sluge moraju biti odlučna uma, ali ne smiju biti tvrda srca.

4. Uloga proroka – čuvar (3,12-21)

3,12-15 Potom je Gospodin podigao Ezekielu i odveo ga k izgnanicima na rijeci Kebaru. Kyle Yates opisuje situaciju u kojoj se nalazio Ezekiel:

Poziv upućen Ezekielu da ostavi svoj udoban dom i ode propovijedati izgnanicima u Tel Abibu došao je kao nepoželjna smetnja. Osjećao je da ga teško pritišće Božja ruka i prepoznao božansku neodoljivu silu kojoj se nije moguće oduprijeti, te je s gorčinom u duši otišao obaviti neugodan zadatak. Na svoju sreću, kao i na sreću naroda, nije odmah počeo propovijedati, nego je cijeli tjedan sjedio s izbezumljenim ljudima. To mu je iskustvo pomoglo da stekne jasan uvid u njihove probleme, u njihovu bijedu i nevolje, kao i u prijekne potrebe. Propovjednik koji je u stanju vidjeti život kroz nevolju svoga naroda u kojoj se nalazi u tom stanovi-

tom razdoblju bit će mu u stanju pomoći i pružiti prijeko potrebno vodstvo.⁹

3,16-21 Ezekiel je postavljen za “čuvara doma Izraelova”, odgovornog da govori narodu Božju riječ i opominje ih. Krivnja za tuđu krv ne naučava se samo u Starome zavjetu (st. 18-20), nego i u Novome (Dj 20,26). Ma koliko odgovornost Božjega glasnika bila velika, kršćani ne trebaju ovo shvatiti kao nauk da su dužni naključati Evanđeljem svako grlo, niti svjedočiti kao na pokretnoj traci. Unatoč golemoj odgovornosti koja mu je povjerenjena, Bog je Ezekielu zatvorio usta i on je morao čekati na prigodu koju će mu Bog dati. I mi moramo biti osjetljivi na Božje vodstvo u svjedočenju. *Katkad* moramo i šutjeti. Međutim, većina nas štiti upravo kad trebamo svjedočiti.

II. Prikaz osude nad Judejom i Jeruzalemom (3,22-24,27)

A. Ilustracije predstojeće osude (3,22-5,17)

Sud, pisao je Petar, treba početi od Božje kuće (1. Pt 4,17). I tako, Bog počinje sa središtem otkrivenja religije – s Hramom u Jeruzalemu.

1. Bog zapovijeda Ezekielu da se pretvara da je nijem sve dok mu on ne kaže da progovori (3,22-27)

Prvo je Ezekiel otišao u dolinu gdje je gledao Jahvinu slavu. Potom mu je rečeno da ide svojoj kući gdje će biti vezan i da će onijemiti sve dok mu Bog ne otkrije što treba reći.

2. Opsada Jeruzalema prikazana pomoću opeke (pogl. 4)

4,1-8 Jeruzalem je sagrađen od kamenja na stjenovitim temeljima. Opeka (nači-

njena od ilovače kao ploča ili crijep; navod autora jer u nekim prijevodima, kao npr u NKJV, stoji “uzmi ploču ilovače”, a ne “uzmi opeku”) je simbol Babilona (usp. Post 11,3.9). Sada je Jeruzalem postao čak i gori od Babilona što se tiče morala i idolopoklonstva (vidi: 5,7). Stoga je Bog zapovjedio Ezekielu da prikaže opsadu Jeruzalema uz pomoć opeke koja će predstavljati grad i željezne ploče (ili tavnice, st. 3) koja će predstavljati željezni zid (ili bedem, st. 3), a koji će zapravo odsijecati grad od pomoći. Prorok je Božji predstavnik. Sve je ovo pokazivalo da je Gospodin osobno opsjedao Jeruzalem. Ezekiel je trebao ležati tri stotine i devedeset dana (prema NKJV; u izvorniku stoji 390 dana, a grčki prijevod kaže 190; vidi tekst niže – op. prev.) na lijevoj strani za Izrael i četrdeset dana na desnoj strani za Judeju.

Svaki je dan predstavljao godinu, no nijedno objašnjenje zbroja nije sasvim zadovoljavajuće. Septuaginta je pokušala riješiti problem tako što je promijenila broj 390 u 190, no toj promjeni nedostaje potpora hebrejskoga rukopisa. Nadalje se postavlja pitanje, koje još uvijek ostaje bez odgovora, je li Ezekiel doista ležao na lijevoj, odnosno desnoj strani, dan i noć, tijekom ta dva razdoblja. Mnogi bibličari smatraju da je to činio samo tijekom određenog vremena svakoga dana kad ga je javnost mogla vidjeti, budući da je to bilo poučavanje pomoću vizualnih sredstava.

4,9-17 Ovi stihovi govore o gladi do koje je došlo uslijed opsade; tad su se hrana i voda morale dijeliti na mjeru, te su ljudi dobivali točno određeno sljedovanje. U početku je kao gorivo za pečenje upotrebljavan ljudski izmet, no to je kasnije promijenjeno u uobičajeniju kravlju balegu. Ovo je poglavlje slika opsade, nelagode, nemira, gladi i onečišćenja – sve je to posljedica Judina grijeha i odvajanja od Boga.

3. Sudbina naroda pretkazana pomoću oštrog mača i kose (pogl. 5)

5,1-9 Simboličkom poukom Ezekiel je pokazao da će jedna trećina grada umrijeti od kuge, odnosno od pomora (vatra), ili od gladi (st. 2), druga će trećina pasti od mača (ponegdje u prijevodima, kao npr. u KJV “od noža”), a posljednja će biti rasijana po drugim zemljama (usporedi stihove 2 i 12). Bit će pošteđen malen ostatak, ali čak će i oni kasnije poginuti (st. 3, 4); možda su to oni koji su postradali u vrijeme kad je Jišmael ubio Gedaliju. Sva će ta nesreća zadesiti Jeruzalem jer se narod ponašao bezbožnije od okolnih naroda, unatoč svojim većim privilegijama.

Mi, kao kršćani, imamo čak i veće privilegije nego što su ih imali Židovi. Neka bi nam se Gospodin smilovao da ih ne zlouporabimo te tako izazovemo vlastitu privremenu osudu i gubitak vječnih nagrada!

5,10-17 U vrijeme opsade, Jeruzalemom će se proširiti kanibalizam (st. 10). Budući da će Hram biti oskrvnut, Bog neće imati sažaljenja niti će im se smilovati (st. 11-13). Židovi će biti prezreni među narodima, stradat će od nasilja i bit će zatirani i uništavani (st. 14-17).

B. Uništenje idolopoklonstva i očuvanje ostatka naroda (pogl. 6)

6,1-7 Izraelove su gore ovdje upotrijebljene da se ukaže na idolopoklonstvo, budući da su idolopoklonička svetišta (uzvišice) obično podizana na gorama. Zemlja će biti kažnjena zbog svoga idolopoklonstva.

6,8-14 Ostatak će ipak biti pošteđen; ti će se ljudi spomenuti Gospodina dok budu boravili u izgnanstvu i sami će sebi omrznuti zbog svojih nedjela (st. 8-10). Idolopoklonstvo će biti kažnjeno kugom (pomorom), ratom i glađu (st. 11-14).

U svakom razdoblju u povijesti Bog održava Ostatak kao svjedočanstvo o sebi – ne kao moralnu većinu, već kao *prezrenu manjinu*.

C. Neminovnost i jačina babilonske invazije (pogl. 7)

7,1-18 Došlo je vrijeme da se spusti Božja osuda i nitko neće sumnjati da je Jahve taj koji ih udara (st. 1-13). Nitko se neće odazvati pozivu da pođe u boj; zbog strašnog razaranja i propasti svuda oko njih, ljude će napustiti hrabrost i snaga (st. 14-18).

7,19-22 Materijalna će imovina biti beskorisna (st. 19). Budući da je Hram (njegov prekrasni nakit, st. 20) onečišćen idolima, bit će predan u ruke tuđincima – Babiloncima. Oni će ga opljačkati i oskrvnuti (st. 20-22).

7,23-27 Sve će staleže ljudi zahvatiti užas – kralja, knezove, proroke, svećenike, starješine i običan puk. Obični su ljudi trebali biti svjedočanstvo za Boga, ali potpuno su razočarali. Jedino svjedočanstvo koje se sad može dati jest kroz osudu. Uzvišena je to misao. Osuda je potpuna: svi staleži i sva zemlja. Svaki narod koji odbaci spoznaju Boga gubi svoju moralnu strukturu i nema načina da dobije pomoć i potporu kad dođe nevolja. Sve ovo vrijedi i za pojedince.

D. Viđenje potpunog idolopoklonstva u Hramu (pogl. 8)

8,1-6 Starješine su morali svjedočiti osudi koju su propustili spriječiti. Ovo se često događa i danas. Gospodin je u viđenju prenio Ezekielu iz Babilona u Jeruzalem. Ondje je vidio strahovite primjere idolopoklonstva naroda, kao i odvratan idolopoklonički kip na ulazu u Hram, koji je kod Gospodina izazvao ljubomoru.

8,7-15 Sljedeće što je prorok vidio nazlazilo se u predvorju Hrama. Ondje su

bili okupljeni judejski starješine, a svaki je u ruci imao kadionicu iz koje se podizao oblak miomirisnoga kada te su tako štovali gnusne slike iscrtane na zidovima svuda naokolo.

Treći je prizor bio na sjevernim vratima – tamo su, naime, sjedile žene i oplakivale Tamuza, babilonsko božanstvo. Navodno se sva vegetacija osušila kad je on umro.

8,16-18 Na četvrti prizor idolopoklonstva naišao je u unutrašnjem predvorju Hrama gdje se nalazilo oko dvadeset i pet ljudi – predstavljali su svećenike – koji su se klanjali suncu i provodili razvratne običaje toga kulta. Napomena o “grani”, ili ponegdje u prijevodima “grančici” (st. 17), nije jasna. Mahati granom pred nosom ili držati granu na nosu može ukazivati na preziranje ili podsmijeh prema Bogu. Grana bi mogla biti vulgaran fallički simbol.

Često su upravo nespašeni vjerski vođe ti koji svojim bezbožnim ponašanjem i gnusnim krivovjerjem pune novinske stupce; ali Bog sve vidi i on će imati posljednju riječ.

E. Odlazak Božje Slave i potonje uništenje idolopoklonika (pogl. 9)

9,1-2 U ovome se poglavlju vidi šestero dželata kako dolaze sa sjevera (smjer iz kojega su trebali doći Babilonci) da unište idolopoklonike iz prethodnoga poglavlja. Čovjek obučen u lan mogao bi simbolizirati milost.

9,3 Oblak slave (simbol Božje nazočnosti) napušta Svetinju nad svetinjama u Hramu, ožalošćen zbog idolopoklonstva naroda. Pomiče se prema pragu Hrama i njegova svjetlost ispunjava predvorje.

9,4 Vjernim Židovima koji su se protivili idolopoklonstvu na čela je utisnut znak, kako ne bi bili ubijeni. Ovaj bi nas stih trebao potaći na razmišljanje. Kako

mi reagiramo kad netko ne slijedi Gospodina? Pridružujemo li se takvim ljudima? Utječu li na nas? Opravdavamo li ih? Jesmo li ravnodušni na njihov izbor? Ovi su vjerni ljudi uzdisali i plakali; takva je reakcija pokazivala što im je u srcu i sačuvala ih je od osude.

Znak – ili biljeg na čelu – bio je posljednji znak hebrejskoga pisma (*tau*), a rabini kažu da taj znak ukazuje na potpunost. To je ujedno i prvo slovo Tore (Zakona). Feinberg primjećuje da postoji “nevjerojatna sličnost između onoga što se navodi ovdje i u Otkrivenju 7,1-3.”¹⁰ Potom dodaje čarobnu usporednu crtu iz mnogo kasnijeg vremena:

Kršćanski su tumači vidjeli neku poročku natuknicu ovdje, s obzirom na znak križa. U ranijem pismu posljednji je znak hebrejskoga alfabeta (*tau*) imao oblik križa. Ezekiel, dakako, nije mogao imati nikakvu predodžbu o kršćanskim simbolima, niti je ovaj ulomak izravno pretkazanje Kristova križa. Bilo kako bilo, ipak predstavlja izvanrednu podudarnost.¹¹

9,5-7 Potom su krvnici počeli ubijati idolopoklonike, počevši sa starcima. “Ali na kome bude znak ‘tau’, njega ne dirajte”, kaže Bog. Ne znamo da li su ti ljudi bili svjesni svoga znaka, ali vjernici danas, na temelju Božje riječi, mogu pouzdano znati da su sigurni od osude. Kako mora biti zastrašujuće nemati takvo jamstvo!

9,8-11 Kad se Ezekiel zauzeo za narod, Gospodin mu je rekao da se neće sažaliti na njih (neće ih poštedjeti) niti će imati milosti. Ljudi su govorili da ne duguju Bogu vjernost, jer ih je on ostavio i ne vidi njihovu tešku situaciju. “Ne vidi Jahve”, zvuči kao vrlo suvremen navod!

Sudeći prema ovom ulomku, kao i prema drugim dijelovima Pisma (usporedi,

na primjer, priču o Noi i njegovoj lađi), čini se da je karakteristično za Boga da izbavlja prave vjernike prije nego što izlije osudu na bezbožnike.

F. Viđenje Božje Slave koja dolazi u Jeruzalem i donosi osudu (pogl. 10)

Deseto je poglavlje tijesno povezano s prvim i daje dodatne informacije o “Jahvinim kolima”, živim bićima (ovdje identificiranim kao kerubini), te o Gospodnjoj slavi. Međutim, prvo je poglavlje upućeno izgnanicima, dok je deseto upućeno buntovnicima u Jeruzalemu.

10,1-2 Gospodin je zapovjedio čovjeka odjevenom u lan da uzme pune pregršti žeravice između kerubina te da je prospe nad Jeruzalemom. Ovo je označavalo Božju osudu koja će se izliti na grad.

10,3-5 Ovi su stihovi dodatak u kojemu se ponovno govori o premještanju oblaka slave s kerubina na prag Hrama, opisanom u 9,3.

10,6-17 Na ovome mjestu čitamo detaljan opis kerubina i točkova prijestolja, no tu je sliku po općem priznanju veoma teško predočiti. “Kerubinsko lice” iz stiha 14, moglo bi biti isto što i “volujsko lice” u 1,10.

10,18-19 Oblak slave se potom pomjera s praga ka istočnim vratima Jahvina Doma.

10,20-22 Zatim Ezekiel podvlači da su ti kerubini ista bića kao ona što ih je vidio na rijeci Kebaru u prvome poglavlju.

Ovo nas viđenje uči da nikad ne izgubimo osjećaj za zadivljujuću moć, mudrost i veličanstvo našega Boga.

G. Odbacivanje zlih savjeta opakih knezova (11,1-13)

11,1-3 Dvadeset i pet ljudi (koji su predstavljali knezove) govorili su žiteljima Jeruzalema da se nemaju čega bojati. Re-

kli su im da mogu nastaviti sa svojim građevinskim pothvatima kao i obično. Bili su sigurni u gradu kao meso u željeznom kotlu. Na taj je način dvadeset i pet ljudi osporilo Gospodnju riječ koja kaže: “Nije vrijeme da se grade kuće...” (NKJV). Bog je preko Jeremije (Jr 29,4-11) dao upute sužnjima da grade kuće u *Babilonu* jer će Jeruzalem pasti. “Ljudi koji smišljaju opačine” nastojali su svojim simboličnim tumačenjem pobuditi lažne nade među izgnanicima. Unatoč ognju Božje osude, knezovi su se u Jeruzalemu osjećali sasvim sigurno.

Tako se i nominalni kršćani osjećaju sigurno od Božje osude unatoč grijehu u kojem žive, ali Gospodin će im reći: “Nikad vas nisam poznao.”

11,4-12 Ezekielu je rečeno da ponovno protumači njihovu simboliku i to posve drukčije! Grad Jeruzalem bio je kotao, a pobijeni ljudi meso! Oni sami bit će izvedeni iz grada i sudit će im se “na međi Izraelovoj” (vidi: 2. Kr 25,18-21; Jr 5,24-27).

11,13 Kad je Pelatja (možda vođa onih dvadeset i pet ljudi) pao mrtav, kako se čini zbog svoga opakog savjetovanja, Ezekiel je posredovao kod Boga za svoj narod.

H. Obećanje očuvanja Ostatka (11,14-21)

11,14-15 Jahve je odgovorio proroku da su stanovnici Jeruzalema govorili da su izgnanici odlutali daleko od njega te da zemlja pripada onima koji su ostali u Judeji i Jeruzalemu.

11,16-21 Ali Jahve Bog je obećao da će on sâm uskoro biti Svetište izgnanicima u zemljama u kojima se nalaze, te da će ih ponovno okupiti u Izraelovoj zemlji – potpuno očišćene od idolopoklonstva, a u njihovim će prsima kucati srce koje će biti pokorno i poslušno Gospodinu. Yates komentira:

Ezekiel postupa isto kao Jeremija kad se radi o poticanju naroda na duhovnu vjeru. Jer ono što Bog zahtijeva jasno je vjera srca. A njihovo je srce sada nepopravljivo. Zato će im on dati novo. Moraju ostaviti za sobom formalizam. Naglasak na duhovnom dat će im povezanost s Jahvom koja će preobraziti njihov način razmišljanja i štovanja, kao i njihovo ponašanje i vjernost. Novi će duh biti poseban dar od njihova Boga. (Usp. 18,31; 36,26 i dalje).¹²

Stvarna nada za izgnanike utemeljena je na Gospodnjem obećanju. Obećanje novoga srca (od mesa) i novoga duha bezuvjetno je, a do njegova ispunjenja dolazi u Novome zavjetu.

Isuse, pred tvojim licem padamo
ničice;
Gospodine naš, živote naš, nado naša,
naše sve!
Nema drugog mjesta kamo bismo
mogli pobjeći –
nema drugog Svetišta Bože,
osim kod tebe!

– Samuel Medley

I. Oblak Slave se premješta na Maslinsku goru (11,22-25)

Na kraju ovoga poglavlja, oblak slave se podiže s grada i odlazi na Maslinsku goru, na istočnoj strani Jeruzalema. George Williams tumači:

Oblak slave se nerado udaljio. Njegovo je prijestolje prvo bila Svetinja nad svetinjama, 8,4; potom se povukao prema pragu Hrama, 9,3; zatim na sam prag, 10,4; nakon toga se premjestio nad istočna vrata, 10,19; i naposljetku na goru na istočnoj strani grada, 11,23. Tako je Izraelov Bog, zbog svoje dugotrpeljive ljubavi, postupno i nerado napustio svoj grad i hram, da se ne

vрати sve do 43,2 (ovo se tek treba dogoditi u budućnosti).¹³

J. Ezekiel simbolički prikazuje predstojeće izgnanstvo (pogl. 12)

1. Izgnanički zavežljaj (12,1-16)

12,1-12 Ezekielu je naređeno da spremi izgnanički zavežljaj i preseli svoju kućnu imovinu s jednog mjesta na drugo, kao znak Židovima da će otići u izgnanstvo. Kopajući rupu u zidu po noći, pokrivena lica, pretkazao je da će Sidkija (knez) pobjeći iz grada po mrkloj noći (kad neće moći vidjeti zemlju).

12,13-16 Međutim, bit će zarobljen i odveden u Babilon, mada ga nikad neće vidjeti svojim očima (st. 13). Točno to se i dogodilo. Dok je bježao iz Jeruzalema Sidkija je bio zarobljen, u Ribli su mu iskopane oči i potom je odveden u Kaldeju (2. Kr 25,7). Narod će biti rasijan po svijetu i mnogi će među njima umrijeti od mača, gladi i kuge (pomora).

2. Drhtanje od brige i strepnje (12,17-28)

12,17-20 Kad je Ezekiel jeo kruh i pio vodu sa strepnjom i drhteći, pokazao je predsluku straha i tjeskobe koji će prethoditi izgnanstvu.

12,21-28 Narod je imao priču (“poslovicu”, “prazne riječi”) da se Božja proročanstva o zloj kobi što će ih sustići nikad neće ispuniti. Bog im je dao drugu priču, objavljujući da se bliže dani kad će se ispuniti sva njegova proročanstva (ili viđenja). Oni koji su govorili da će se ispunjenje dogoditi tek jednom u budućnosti vidjet će ga za svojih dana.

Sklonost ljudi da objašnjavaju proročanstva ili da ih primjenjuju na buduće naraštaje i dalje je nazočna. Kad Bog govori *nama* kroz poruke ili knjigu, čini se da odmah znamo na koji način bi *naš*

brat ili sestra trebali to primijeniti na svoj život i promijeniti se. Opaka je i razorna sklonost primjenjivati Božju riječ na tuđi, umjesto na vlastiti život.

Također se trebamo čuvati slatkorječivih, neiskrenih klišeja koji protuslove Božjoj riječi te niječu ili odgađaju njegovu intervenciju.

K. Sudbina lažnih proroka i proročica (pogl. 13)

13,1-3 Ovdje su tema lažni proroci (st. 1-16) i lažne proročice (st. 17-23). Ovi prvi su izmišljali proročanstva po vlastitome srcu (NKJV; Bakotić, Daničić, ili “po svojoj glavi” KS; “po svojoj pameti” Grubišić; “maštanju” Šarić, Martinjak); iznevjerit će narod kad mu najviše budu potrebni. Rabili su riječi “Ovako govori Jahve”, ali to je bila laž te su tako i njihova proricanja bila lažna.

Danas su nam potrebni propovjednici koji nam ne prenose vlastite misli i mišljenje, već koji primaju poruku iz molitve u osami svoje sobe i iz Božje riječi.

Denis Lane daje sljedeće karakteristike o propovijedanju u Ezekielovo vrijeme:

Tih se dana propovijed nikad nije uzdigla više od propovjednikova uma. Prijevarno je tvrdila da je Božja riječ. Nije imala praktičkoga ni korisnoga učinka. Nudila je jeftinu milost i lažan mir. Naprosto je potvrđivala najnoviji svjetonazor.¹⁴

13,4-7 Poput lisica u ruševinama, takvi su i lažni vjerski vođe; usred razaranja uvijek su u potrazi za plijenom, ispunjavajući isključivo vlastite potrebe i želje. U situaciji kao što je ova, propovjednikova je dužnost da stane na proboje kako bi posredovao za narod te da popravi obrambeni zid tako što će povesti ljude u pokajanje i svet život. To se izvršava propovijedanjem Božje riječi.

13,8-16 Bit će uništeni jer su pretkazivali mir kad mira nije bilo, i jer su žbukali zid koji se već raspadao i samo što se nije srušio (mazali su ga nepostojanom žbukom, umjesto da ga utvrde). Zid predstavlja pokušaje vladara da spriječe Božju osudu. Davison objašnjava ovu ilustraciju:

Ova slika britko opisuje zaludne ljudske planove, te nemoćno laskanje i odobravanje proroka. Kad slab čovjek ne može sam ništa stvoriti, nastoji steći izvjesne zasluge (barem u vlastitim očima) glasnim odobravanjem tuđih planova, govoreći: “Tako je! Dao sam svoj srdačan pristanak na to, zapravo bih i sam isto predložio.” Ono što je natjeralo proroke da kreće zid koji je narod podigao, bio je djelomice osjećaj da su s položaja koji su zauzimali morali nešto učiniti kako bi zadržali svoj status vođa, čak i kad su oni bili ti koje se vodilo; a djelomice možda i zbog toga što ni sami nisu imali veću mudrost nego što ju je imao običan puk, pa su prilično iskreno podržali njihovu politiku. Budući da su s njima dijelili duh toga vremena, spremno su prihvatili njihovu inicijativu.¹⁵

Suvremeni otpadnički vjerski vođe posve su isti – okrečeni zidovi.¹⁶

13,17-23 Proročice su se bavile vraćanjem; stavljale su ljudima čarobne vrpce na ručne zglobove i koprene na glavu. Neke su ljude činima osudile na smrt, dok su druge držale na životu. Bog će osloboditi svoj narod i uništiti lažne proročice. LB (*Living Bible*, “Biblija živim riječima”) parafrazira stihove 17-19 na sljedeći način:

Sine praha, govori protiv proročica koje hine da im je Gospodin dao svoju poruku. Reci im da Gospodin kaže: “Teško ženama koje proklinju duše

moga naroda, i mlade i stare podjednako, tako što im oko ručnih zglobova vezuju čarobne vrpce, stavljaju im na glavu čarobne koprene i prodaju im oproštenje. One, štoviše, odbijaju ponuditi pomoć ukoliko na njoj ne mogu zaraditi. Zar ćete radi nekoliko bijednih pregršti ječma ili zalogaja kruha okrenuti moj narod od mene? Odvele ste u smrt one koji nisu trebali umrijeti! A obećale ste život onima koji ne trebaju živjeti, lažući moj narod – a oni su tu laž zavoljeli! (*Slobodan prijevod*)

L. Božja prijetnja starješinama koji su se predali idolopoklonstvu (pogl. 14)

14,1-11 Kad su neki od Izraelovih starješina – idolopoklonici u srcu – došli k Ezekielu po savjet od Gospodina, Jahve je objavio da će on tim idolopoklonicima odgovoriti izravno, a ne preko proroka. Da im je prorok sam odgovorio, bio bi prevaren i kažnjen zajedno s onima koji su došli tražiti savjet.

14,12-20 Čak i kad bi tri pravedna čovjeka kao što su Noa, Daniel i Job bili u zemlji, Bog ne bi poslušao njihovo zagovaranje, nego bi poslao na nju glad, divlje zvijeri, mač i kugu (pomor). Kad je Ezekiel ovo pisao, Daniel je živio na Nabukodonozorovu dvoru, a ipak je ubrojen među Božje pravednike iz starih vremena. Nije točno da danas ne mogu postojati takvi heroji i heroine vjere, kakvi su postojali u prošlosti. Hoćeš li ti biti jedan/jedna od njih?

14,21-23 Ako je Bog bio spreman tako žestoko kazniti bilo koju zemlju, koliko će više kazniti Jeruzalem, gdje se nalazio njegov Hram. Ali sačuvat će Ostatak koji će svjedočiti da je Jahve s pravom učinio sve što jest.

Judina je krivnja bila prevelika da bi se mogla oprostiti, čak i uz posredova-

nje Noe, Daniela i Joba. A što je s *našim* društvom i svim njegovim zločinima, nasiljem, pobačajima, nemoralom, idolopoklonstvom, zlouporabom droga, mnogim ovisnostima i svjetovnim humanizmom?

M. Prispodoba o vinovoj lozi na kojoj nema ploda (pogl. 15)

Vinova je loza dobra samo zbog ploda kojeg daje; kao drvo, loza je beskorisna – od nje se ne može izrađivati ništa, ni namještaj, pa čak ni običan klin na koji bi se što objesilo. Ako se baci u vatru da izgori, još je beskorisnija. U jednome smislu, vinova loza predstavlja narod Jeruzalema (st. 6). Budući da nisu Bogu donijeli plod, spalila ih je vatra babilonske invazije. Ali u širem smislu, vinova loza predstavljala cijeli narod, uključujući i Izrael i Judeju (st. 4). Njezin su sjeverni kraj spalili Asirci. Južni su spalili Egipćani. A sad će sredinu, tj. Jeruzalem, spaliti Babilonci (vidi: 2. Kr 25,9). Drugi oganj što se spominje u stihu 7 oslikava ropstvo onih koji su pobjegli. Bog je riješen opustošiti im zemlju (st. 8).

Mi, vjernici, imamo velike privilegije, no imamo i odgovornost donijeti plod za Božju slavu. Ne proslavimo li Boga našim životom, naše je postojanje uzaludno i beskorisno. Nalik je vinovoj lozi bez ploda, a naše će svjedočanstvo tako biti uništeno (usp. Iv 15,6). Kao mladica u Kristu, pravom Trsu, naša je glavna dužnost rađati rod za Boga. A to prije svega znači razvoj kršćanskoga karaktera onako kako se vidi u plodovima Duha.

N. Prispodoba o Jeruzalemu kao nevjernoj ženi (pogl. 16)

16,1-7 Jahve ovdje prati povijest Jeruzalema, koji predstavlja sliku naroda i prikazan je kao žena. Nastala je kao nahoče,

neoprano i neželjeno. Ali Gospodin joj se smilovao i s ljubavlju se brinuo o njoj, a ona je rasla i sazrijevala i postala veoma lijepa (NKJV; slično imaju Daničić, Šarić i Martinjak).

16,8-22 Kad je stasala u mladu ženu, Jahve se s njom zaručio, očistio je za udaju, obasuo je ljubaznošću i okitio je najljepšim nakitom. Ali ona se oslonila (st. 15; izvornik, NKJV; Daničić, Bakotić) na svoju ljepotu i zato se od njega okrenula idolima i postala bludnicom koja se nudi svakome tko je tuda prolazio.

16,23-34 Umjesto da se pouzda u Gospodina, odavala se bludničanju s poganima, i to s Egipćanima, Asircima i kaldejskim trgovcima. Kao što je netko rekao: "Nadmašila je u poganstvu i same pogane." Ali nije sličila uobičajenim bludnicama, nego je, za razliku od njih kojima se plaćalo, ona bila ta koja je *davala plaću* drugima da s njom sagriješe! Tko bi učinio nešto takvo? Je li moguće da bludnica plati muškarcu za blud? Da daruje svoju dragocjenu imovinu? A ipak, mnogi koji kažu da slijede Gospodina, odustaju od svojih dragocjenih nagrada i baštine koja se nalazi gore te rasipaju svoje novce i vrijeme na svjetovna zadovoljstva, umjesto da sabiraju blago na nebu. Prave kompromis sa svijetom te gube vječnu nagradu i blagoslov. Ovo se naziva duhovni preljub i svatko tko se u upušta, plaća visoku cijenu.

16,35-43 Zbog svoga je sramotnog ponašanja i gadosti što ih je počinila osuđena na uništenje, a njega će izvršiti poganski narodi koje je ona salijetala, plaćajući im da joj budu ljubavnici. One koji se okreću od Boga kao nevjerna ljubavnica i prave kompromis sa svijetom, uništiti će isti taj svijet s kojim su se toliko željeli sprijateljiti. To upozorenje je važno i za nas (usp. Jak 4,4-10).

16,44-52 Gadosti što ih je počinio Jeruzalem (Judeja) bile su gore od gadosti njenih prethodnika, Hetita, Amorejaca,

Samarije i Sodome. Seksulani razvrat je bio samo jedan od grijeha Sodome. U njezine se opačine ubraja i to što je bila ohola, kao i to što je u izobilju imala hrane i živjela bezbrižno (besposleno, isprazno). Ovo samo pokazuje koliko je opis sličan suvremenoj kršćanskoj svijetu! Feinberg komentira:

Primijeti kako je oholost izdvojena kao korijen grijeha Sodome, što se vidi kad se trag njezinih gadosti prati do njihova izvora. Bog ju je blagoslovio obiljem kruha (Post 13,10), no ona je monopolizirala te blagoslove za vlastito zadovoljstvo, te je uživala u svojim povoljnim uvjetima lagodnosti i spokoja. Providenje za njezine vlastite potrebe učinilo ju je neosjetljivom za potrebe drugih; nije imala društvene svijesti. A onda je počinila gadosti i grozote koje su se neodvojivo povezale s njezinim imenom. Kad je Bog to vidio (Post 18,21), zadao joj je konačni udarac kojim ju je uništio.¹⁷

16,53-58 Jednoga dana, koji se tek ima dogoditi u budućnosti, Bog će u svojoj milosti obnoviti Sodomu, Samariju i Jeruzalem. Stih 53 opisuje obnovu gradova, ali ni na koji način ne nagovještava mogućnost konačnoga spasenja bezbožnih umrljih.

16,59-63 Bog će ustanoviti vječni Savez sa svojim narodom, a Judeja će se postidjeti što je ikad ostavila Gospodina zbog idola. Ovo je bezuvjetni Savez blagoslova s patrijarsima, koji će Gospodin ispuniti u budućnosti.

John Newton je bio u pravu kada je napisao da blistava slava Božje milosti sjaji više od svih njegovih drugih čuda.

O. Prispodoba o dva orla (pogl. 17)

17,1-6 Jahve je rekao Ezekielu da Izrae-

lovu domu zada jednu zagonetku. Veliki je orao doletio na Libanon, odlomio najvišu grančicu s cedrova stabla i odnio je u stranu zemlju. Također je uzeo sjeme (izdanak) iz zemlje i posadio ga u plodnu zemlju. Izdanak je tamo proključao i razvio se u bujan čokot razgranatih mladica.

17,7-10 Potom je čokot počeo rasti prema drugome velikom orlu, ali više nije napredovao.

17,11-21 Jahve osobno tumači ovu alegoriju. Prvi je orao bio Nabukodonozor, babilonski kralj (st. 12). On je odveo Jojakina, judejskoga kralja (najviša grančica) iz Jeruzalema (Libanon) u zemlju Babilon (zemlja trgovaca) i grad Babilon (grad prodavača). Također je uzeo Sidkiju, "izdanak iz kraljevskoga koljena" i postavio ga kao svoga vazalskoga kralja u Judeji (st. 13). Neko je vrijeme Sidkija, loza koja se nije podizala, uspijevao u svojoj domovini, no onda se okrenuo egipatskome kralju (drugi veliki orao), ne bi li ga ovaj kako izbavio iz Babilonije. Kad je Sidkija prekršio savez s Nabukodonozorom (2. Ljet 36,13), bilo je to isto kao da je raskinuo savez s Bogom (st. 19). Kao posljedicu toga, Sidkija će biti odveden u Babilon i ondje će umrijeti; faraon Hofra neće mu moći pomoći (st. 16-21).

17,22-24 U ovim se stihovima obećava dolazak Mesije (st. 22 "grančica", negdje "nježna grančica"; NKJV, Šarić); on će voditi podrijetlo od Davidova doma. Bit će to plodonosno stablo koje će pružiti sigurnost narodu (stih 23 prema izvorniku i NKJV glasi: "Na visokoj gori Izraelovoj zasadit ću je. Ona će potjerati grane i donijeti plod i postat će krasan cedar. Svakojake ptice stanovat će pod njim; gnijezdit će se u sjeni grana njegovih." – ovdje Šarić). Bog nade ih ne ostavlja u beznađu, nego usmjerava njihov pogled ka Mesiji. I mi trebamo gledati u budućnost i trebamo jedno drugo tješiti ovim istinama. Carl F. Keil obrazlaže:

Budući da se cedar uzdiže iznad svega drugog drveća, on predstavlja Davidov kraljevski dom, a nježna grančica koju Jahve otkida i zasađuje nije mesijansko kraljevstvo niti njegova vladavina, nego sâm Mesija. Visoka gora, koja se u stihu 23 naziva "najviša gora izraelska" jest Sion, koji se smatra prijestolnicom i sjedištem Božjega kraljevstva, a kojega bi Mesija trebao uzvisiti iznad svih drugih gora na zemlji (Iz 2,2 i dalje). Grančica što će je Gospodin zasađiti uzrast će u veličanstven cedar pod kojim će prebivati svakojake ptice. Mesija uzrasta u cedar u kraljevstvu koje je on utemeljio i u kojemu će svi stanovnici zemlje naći hranu (iz plodova drveta) i zaštitu (u njegovoj sjeni).¹⁸

Uvijek se ispostavi da je politika totalni fijasko. Samo Kristov povratak nudi nadu ovom svijetu koji je drogiran grijehom.

P. Pobijanje poslovice o kiselom grožđu (pogl. 18)

18,1-4 Judejci su imali izreku po kojoj se krivica za njihove grijeha pripisivala grijehu predaka:

"Oci jedoše kiselo grožđe, sinovima trnu zubi!"

Bog pobija ovu izreku navodeći da se svaki pojedinac smatra odgovornim za svoje grijeh.

18,5-24 Potom daje nekoliko primjera koji pokazuju kakvi su principi njegova suda:

1. Čovjek koji se kloni grijeha i živi pravedno, živjet će (st. 5-9).
2. Pravednikov bezbožni sin sigurno će umrijeti (st. 10-13). Tijekom sužanjstva, kao i u Isusovo vrijeme, Židovi su se ponosili jer imaju Abrahama za oca (Lk 3,8, Iv 8,39).

Bog im govori da im to što imaju pravednoga oca neće biti od koristi ako *sami žive bezbožnim životom*. I mi smo skloni oslanjati se na duhovnost drugih. Ali pravednost i svet život naših otaca i pobožnih vođa mora postati zbilja i u našem vlastitom životu.

3. Nepravednikov pravedni sin sigurno će živjeti (st. 14-17), no nepravedni će otac pouzdano umrijeti zbog svojega grijeha (st. 18).
4. Bezbožnik koji se pokaje i odvrti od svojih grijeha, živjet će (st. 21-23).
5. Pravednik koji se odvrti od svoje pravednosti i počne činiti grijeh, umrijet će (st. 24).

Nema protuslovlja između stiha 20 i Izlaska 20,5. Istina je, kao što se naučava u Izlasku, da djeca uglavnom trpe posljedice nedjela njihovih roditelja. Također je istina, kao što se naučava ovdje, da je svaki pojedinac odgovoran za svoja djela.

U stihu 20 kazna je *privremena*, a ne vječna. Tekst se odnosi na fizičku smrt zbog grijeha u sadašnjosti. Principi koji su navedeni u stihovima 5-24 ne odnose se na *vječni život*; inače bismo bili primorani zaključiti da se spasenje stječe djelima (st. 5-9), te da pravednik naposljetku može biti izgubljen – dva nauka koja je Gospodin Isus Krist jasno pobio u Novome zavjetu (npr., Ef 2,8-9; Iv 10,28).

18,25-32 Narod je nastavio optuživati Boga da je nepravedan, ali on pokazuje da tu nema nepravde, jer čak i bezbožnik može biti spašen ako se odvrti od svojih grijeha, a Gospodin želi da svaki bezbožnik učini upravo to.

Kad Bog oprostí, on i zaboravlja (st. 22). Ovo ne upućuje na Božje slabo pamćenje, nego na savršeno zadovoljenje njegove pravednosti po pomirbenom Kristovom djelu. Za vjernika je ovaj slučaj zatvoren.

Q. Tužaljka nad posljednjim ju-dejskim kraljevima (pogl. 19)

19,1-9 Ovo je tužaljka nad posljednjim ju-dejskim kraljevima. Ne slažu se svi što se tiče identiteta tih kraljeva, no najvjerojatnije je da se radi o Joahazu, Jojakinu i Sidkiji. Judeja je lavica. Drugi su narodi lavovi, a njihovi su vladari mladi lavići (st. 2). Mladunče koje je postalo lavom (st. 3) vjerojatno je Joahaz koji je zarobljen i odveden u Egipat (st. 4). Drugo je mlado (st. 5) vjerojatno Jojakin. Judeja nije bila drukčija od drugih zemalja – lavica među lavovima. Vođe naroda su svirepi i sebični, ali Isus je rekao: “Neka ne bude tako među vama!” (Mt 20,26) Gospodin od svoga naroda očekuje da bude drukčiji. Ne budu li, sami na sebe zazivaju njegovu osudu.

19,10-14 “Mati tvoja” (st. 10) je Judeja ili Jeruzalem – loza u njihovom vinogradu koja je bila rodna i puna grana. U svoje vrijeme imala je kraljeve (“jaka grana”), ali naposljetku će je uništiti Babilon (“istočni vjetar”), a narod će biti odveden u sužanjstvo (“pustinja”, st. 11-13). Sidkija, ogranak iz stiha 14, smatra se uzurpatorom i propasti svoga naroda.

Izrael je htio kralja poput drugih naroda. Ovdje Ezekiel spušta zavjesu nad posljednjim činom izraelske monarhije. Bog želi da njegov narod bude drukčiji od svijeta, da bude njegov sveti narod te da *njega priznaju za svoga Kralja*.

R. Opravdanje Božjih postupaka prema Izraelu (20,1-32)

1. Idolopoklonstvo u Egiptu (20,1-9)

Kad su starješine došli k Ezekielu da se posavjetuju s Jahvom, on ih je odbio. Umjesto toga, ponovno ih je podsjetio na njihove opetovane pobune protiv nje-ga. Starješine su bili vrlo konzervativni

i ortodoksni; doista su tražili savjet od Gospodina, ali srca su im bila daleko od njega. Idoli nam ne dopuštaju da primimo Božji odgovor na pitanja koja postavljamo. Kada nam Bog ukaže na naše grijehe i pokaže nam svoju milost tako što nas povede u pokajanje, mnogima među nama postane dosadno. “Koliko smo samo puta to čuli.” “Biblija je prepuna stvari koje smiješ ili ne smiješ činiti.” “Ima li tamo išta drugo osim osude.” Umjesto da primjereno reagiramo na Božju riječ, nalazimo se u opasnosti da ostanemo mlaki.

Unatoč idolopoklonstvu kojemu su se predali dok su boravili u Egiptu (st. 4-8a), Bog ih nije kaznio dok su bili tamo, da se pogani ne bi izrugivali (st. 8b-9).

2. Skrnavljenje Božje subote (20,10-17)

Izrael je u pustinji oskvrnuo Božje subote (st. 10-13a), a Gospodin je ponovno suzdržao svoj gnjev i poštedio ih od uništenja, kako se pogani ne bi smijali (st. 13b-17).

3. Pobuna u pustinji (20,18-26)

Ovdje se podsjeća na pobunu sinova izvornoga naraštaja u pustinji (st. 18-21a); i ponovno je Bog obuzdao svoj gnjev prema njima (st. 21b-26).

4. Idolopoklonstvo (20,27-32)

Strahovito idolopoklonstvo kojemu su se odali u Obećanoj zemlji čak je uključivalo i provođenje vlastitih sinova kroz oganj, što znači da su ih prinosili kao ljudske žrtve.

S. Božje obećanje konačne obnove i povratka (20,33-44)

20,33-38 Unatoč njihovoj trudu, Bog ni-

kad ne bi dopustio da *trajno* postanu kao pogani koji služe drveću i kamenju (st. 32). Ponovno će ih okupiti iz naroda i zemalja u koje su bili raspršeni, sudit će im, primiti pravedne (st. 37) i izdvojiti će između njih one koji su se pobunili protiv njega i otpali (st. 38).

20,39-44 Kad se narod vrati u izraelsku zemlju, neće više štovati idole, već će štovati Jahvu u svetosti (st. 39-44).

Upozorenje apostola Ivana vanvremensko je: “Dječice, čuvajte se idola!” (1. Iv 5,21)

T. Slike predstojeće invazije (20,45-21,32 (21,1-37))

1. Znak šumskoga požara (20,45-49 (21,1-5))

Stih 45^(21,1) označava početak 21. poglavlja u hebrejskoj Bibliji – daleko logičnije mjesto na kojemu bi trebao nastupiti prekid – kao što pokazuje i naš pregled. U stihovima 45-49^(21,1-5), imamo proročanstvo protiv juga (ili “južne zemlje”, “južnoga kraja”, heb. *Negev*, dio Judeje); taj će dio zemlje biti uništen šumskim požarom (babilska invazija).

2. Znak isukanoga mača (21,1-17 (21,6-22))

21,1-7^(21,6-12) Bog je odlučan u nakani da opustoši Judeju i Jeruzalem svojim oštrim mačem. Ezekielovo je uzdisanje (st. 6⁽¹¹⁾), prema izvorniku i NKJV) trebalo opomenuti narod na strahotu Božje osude koja već dolazi.

21,8-17^(21,13-22) Babilonski je mač spreman za klanje (st. 8-13⁽¹³⁻¹⁸⁾) i utazić će Jahvin gnjev (st. 14-17⁽¹⁹⁻²²⁾). Stihovi 10c^(15c) i 13⁽¹⁸⁾ osobito su teški (u NKJV ovi stihovi glase: “Da izvrši pokolj zato je naoštren; ugladen da bljesne kao munja.’ Ili ćemo se radovati [praviti vesele] i reći: ‘Žezlo mog sina prezire svako

drvo?” st. 10⁽¹⁵⁾ i “Proba je učinjena; i što? Pa što onda ako ne bude više prezrenog žezla?” st. 13⁽¹⁸⁾ – ovdje GBV). Možda je misao sljedeća: Nije bilo vrijeme da se Judeja veseli. Prezreli su svako prethodno “oružje nevolje” o kojemu se u NKJV govori kao da je načinjeno od drveta. Sada će iskusiti mač načinjen od čelika i postoji mogućnost da “prezreno žezlo” (ili “žezlo koje prezire”), to jest Judeja, više neće postojati.

3. Znak raskrižja dvaju putova (21,18-32^(21,23-37))

21,18-24^(21,23-29) Potom se vidi kako babilonski kralj stupa ka judejskoj zemlji. Dolazi do raskrižja dvaju putova: jedan put vodi u Jeruzalem, a drugi u Rabat (prijestolnica Amona). Koji će grad prvo napasti? Koristi tri sredstva proricanja: (1) Obilježava jednu strijelu za Jeruzalem, a drugu za Rabat; (2) Pita terafime (kućni kumiri); (3) Gleda u jetru neke ubijene životinje. Odluka? Jeruzalem će biti prvi!

21,25-27^(21,30-32) Sidkija je taj nečasni, bezbožnički knez iz stiha 25⁽³⁰⁾. Njegovo je kraljevstvo srušeno, a on će biti posljednji kralj nad Božjim narodom dok ne dođe Mesija, kojemu “po pravu pripada” (NKJV; Šarić, Matinjak) vladavina. Matthew Henry komentira:

Nakon Sidkije, *neće više biti* kraljeva iz Davidova doma, sve dok ne dođe Krist, koji *polože pravo na kraljevstvo* i koji predstavlja Davidovo sjeme u kojemu će se dano obećanje u potpunosti ispuniti. Njemu će Bog dati kraljevstvo, vladavinu i sud. *Sjedrit će na prijestolju svoga oca Davida* (Lk 1,32). A budući da ima pravo na to, u odgovarajuće će vrijeme imati i posjed: “Njemu ću ga dati” (Šarić, st. 27⁽³²⁾); tad će prije nastupiti opći prevrat nego što bi se moglo dogoditi da

on ostane bez svoga prava, a izvjesno je da će svi njegovi protivnici koji su mu stajali na putu, biti zbačeni – morat će se skloniti da naprave mjesto za njega, (Dn 2,45; 1. Kor 15,25). Ovo se spominje za utjehu onima koji se boje da bi obećanje dano za Davidovu lozu moglo zauvijek propasti. “Ne”, kaže Bog, “to je obećanje sigurno i Mesijino će kraljevstvo trajati vječno.”¹⁹

21,28-32^(21,33-37) Babilonski će kralj potom napasti Amonce i potpuno ih uništiti.

Povijest, kao i tekući događaji, puni su primjera kako Bog ruši ljudske vlasti dok ne dođe Krist koji polaže pravo na vladavinu.

U. Tri proročanstva o nedjelima Jeruzalema (pogl. 22)

22,1-12 Ovdje je predstavljen popis grijehova Jeruzalema: prolijevanje krvi (st. 9) (možda se u kontekstu misli na prinošenje ljudskih žrtava) i idolopoklonstvo (st. 3, 4); ubojstvo (st. 6); nepoštovanje roditelja, tlačenje stranaca, siročadi i udovica (st. 7); oskvrnjivanje Hrama i kršenje subote (st. 8); kleveta, idolopoklonstvo i sramota (st. 9); nemoral (st. 10); preljub, rodoskrvnuće (st. 11); podmičivanje, zelenastvo, iznuda i zaboravljanje Jahve Boga (st. 12).

22,13-22 Zbog ovih grijehova – nepravedna dobitka i prolijevanja krvi – narod će biti raspršen među druge narode (st. 13-16). Jeruzalem će biti nalik talionici u kojoj će se narod rastopiti poput bezvrijedne troske (st. 17-22).

22:23-24 Jahve zapovijeda Ezekielu da kaže zemlji da se nalazi u žalosnu stanju. Taylor objašnjava što to znači za zemlju:

U ovome je proročanstvu zemlja opisana kao da je lišena blagoslova kiše.

Većina bibličara više voli slijediti Septuagintu u stihu 24, gdje se ne prevodi “očišćena”, nego “na koju kiša ne pada”; dakle, “zemlja bez kiše i bez dažda.”²⁰

22,25-31 Svi su slojevi društva bili krivi pred Gospodinom – vladari (st. 25) [“proroci” u KJV i NKJV: također Bakotić, Daničić; Septuaginta ovdje ima “knezovi”: također Šarić, Kršćanska sadašnjost];²¹ svećenici (st. 26); starješine (ili knezovi, glavari; st. 27); proroci (st. 28); narod (prema izvorniku i NKJV; st. 29). Nije se mogao naći nijedan pravednik, nijedan reformator ili posrednik koji bi se zauzeo za Boga (st. 30, 31).

Bog ne traži nove metode ni nove programe, nego nekoga tko će stati na probu. Jedna osoba može dovesti do promjene.

V. Prispodoba o dvije sestre bludnice (pogl. 23)

1. Ohola (23,1-10)

23,1-4 Ovo je prispodoba o dvije sestre bludnice, starijoj, kojoj je ime bilo Ohola i mlađoj koja se zvala Oholiba. Ohola je Samarija, a Oholiba Jeruzalem.

23,5-10 Ohola znači [ona ima] svoj šator. Samarija je uspostavila vlastiti centar štovanja. Božji je Hram, pak, bio u Jeruzalemu.²² Ohola se odala bludu s naočitim, muževnim asirskim konjanicima; zato ju je Bog prepustio njezinim ljubavnicima, a oni su otkrili njezinu golotinju i pogubili je mačem.

2. Oholiba (23,11-21)

Oholiba (*moj je šator u njoj*) je otišla još i dalje u svome odolopokloničkom bludu i nemoralu. Prvo se uspalila za Asircima, baš kao što je činio i Izrael (st. 12, 13). Zatim se ludo zaljubila u slike Babilona-

ca naslikane na zidu crvenilom. Sva se za njima uspalila te im je slala poslanike pozivajući ih da dođu k njoj, u njezinu zemlju (2. Kr 16,7). Prisiećajući se grijeha svoje mladosti nastavila je još razvratnije, umnožila je svoj blud i predala se Babiloncima s kojima je činila strahovit nemoral.

3. Invazija Babilonaca (23,22-35)

Posljedica svega što je činila bit će da će Bog dopustiti da Oholibu unište njezini babilonski ljubavnici. Ti “poizbor momci” za kojima je čeznula, postupat će prema njoj s mržnjom. Nastojala je naći zadovoljstvo i ispunjenje u svijetu putenosti, daleko od Boga. Sada se njezinim grijesima mora suditi. U stihovima 33 i 34 opisuju se simptomi depresije i očajja – stanja na koje tako često nailazimo u današnje vrijeme. Samo kad pijemo od Božje žive vode, nikad više nećemo biti žedni.

4. Osuda Ohole i Oholibe (23,36-49)

Obje su sestre bile krive za iste grijehe: preljub (doslovan i duhovni), ubojstvo, prinošenje ljudskih žrtava (st. 37); skrnavljenje Hrama, nepoštovanje subote (st. 38); miješanje idolopoklonstva sa štovanjem Boga (st. 39); duhovni preljub sa stranim narodima (st. 40-44). Pravednici će (narodi koje je izabrao Bog) i više nego zaslužnim uništenjem (st. 45-49) vratiti sestrama za svu sramotu što su je počinile.

Judejska je religija bila sinkretička, što znači da je spajala štovanje Jahve s idolopoklonstvom i poganstvom. Žalosno je što moramo reći, ali veći dio suvremenoga kršćanskog svijeta također spaja osnovna načela Biblije s judaizmom, poganstvom, istočnim religijama, humanizmom i psihologijom.

W. Prispodoba o uzavrelome loncu (24,1-14)

Na dan kad je počela opsada Jeruzalema, Ezekiel je ispričao prispodobu o uzavrelome loncu. Lonac je bio Jeruzalem, a komadi mesa narod. Lonac samo što nije proključao. Imao je u sebi šljaku, ili hrđu – nečistoću idolopoklonstva. Nakon što se potpuno isprazni, lonac će biti spaljen kako bi se šljaka uklonila. Tako će Jahve nastojati očistiti svoj narod od idolopoklonstva.

X. Znak smrti Ezekielove žene (24,15-27)

24,15-18 Ezekiel je potom upozoren da će njegova žena, radost njegovih očiju, umrijeti. I umrla je istog tog dana, uvečer, i suprotno svakoj normalnoj reakciji, njemu je zapovjedbno da ne smije tugovati.

24,19-24 Kad su ga ljudi pitali da im objasni kakvo je značenje njegova čudnog ponašanja, rekao im je da će se nešto slično dogoditi i njima: naime, kad želja *njihovih* očiju (Hram) bude uništena, a njihovi sinovi i kćeri ubijeni, ni oni neće moći tugovati.

Jedan je od ciljeva ispunjena proročanstva i to da svijet spozna tko je Jahve Bog (st. 24).

24,25-27 Ezekiel više nije smio izreći nijedno proročanstvo sve dok mu bjegunac ne donese vijest da je njihovo uporište (ili bedem; fig. "snaga") palo. Taj je događaj opisan u 33,21-22. Poglavlja koja se nalaze između ova dva, od dva-deset i petoga do trideset i drugoga, proročanstva su o poganskim narodima, a ne o Judeji.

III. Proročanstva protiv sedam poganskih naroda (poglv. 25-32)

U ovim poglavljima čitamo o Božjem sudu protiv sedam poganskih naroda. Su-

đeno im je zbog različitih oblika pobune protiv Boga. Bili su u dodiru s Božjim narodom, znali su za Boga, ali nisu se htjeli okrenuti k njemu i obratiti se. Promotrimo ovo pozornije, jer Božji putovi uvijek otkrivaju njegove misli, bilo u osudi ili u milosti.

A. Proročanstvo protiv Amona (25,1-7)

Amonci su prvi narod nad kojim se izriče presuda. Zato što su se radovali kad je oskrvnuto Božje Svetište, kad su pali Izrael i Judeja i kad je narod otišao u sužanjstvo, uništiti će ih Babilonci (sinovi istoka). Raba će postati pašnjak za deve, a amonska zemlja tor za ovce.

B. Proročanstvo protiv Moaba (25,8-11)

Drugi su narod Moapci. Oni su sa Seirom dijelili isti neprijateljski stav prema Judi. Moapska će zemlja stoga biti otvorena Babiloncima i podnijet će istu sudbinu kao i Amon. Sav će njihov teritorij biti očišćen od gradova i Moab će znati da je Jahve Bog.

C. Proročanstvo protiv Edoma (25,12-14)

Treći je Edom. Zato što se Edom osvetio Judinu domu, Jahve Bog kaže da će sad oni upoznati njegovu osvetu.

D. Proročanstvo protiv Filisteje (25,15-17)

Filistejci su četvrti narod. Njihova beskrajna mržnja prema Judi donijet će na njih Jahvinu osvetu.

Baš kao što će ovi narodi naučiti da diranjem u Božji narod diraš u samoga Boga, tako će i oni koji danas sudjeluju u udaranju na kršćanstvo jednoga dana sa-

znati da su vjernici zjenica Božjega oka. Ovo je točno čak i kad Božji narod padne u grijeh i kad mu se zbog toga sudi. Moramo se čuvati svake zlobe i zlonamjerne radosti, kao i likovanja ili osvetoljubivih misli. Umjesto toga, trebamo poput Ezekielia tugovati, zagovarati i ispovijedati grijehe drugih vjernika, kao da su naši vlastiti.

E. Proročanstvo protiv Tira (26,1-28,19)

1. Uništenje Tira (pogl. 26)

26,1-2 Peti objekt Božje osude je priobalni grad Tir. Njegova je kazna opisana od 26,1 do 28,19. Bogat grad Tir, središte trgovine, klicao je od radosti kad je čuo da je njegov suparnički grad, Jeruzalem, pao, misleći kako će se sada svi poslovi odvijati samo preko njega! Jeruzalem je imao prevlast nad svim kopnenim trgovačkim putovima, te je tako njegov pad za Tir značio slobodniju trgovinu s Egiptom, kao i s drugim južnim zemljama.

26,3-11 Bog je upotrijebio mnoge narode kako bi kaznio ovaj grad-državu. Pretkazanje iz stihova 4-6 se doslovce ispunilo. Prvo je Nabukodonozor, babilonski kralj i “kralj nad kraljevima”²³, krenuo na Tir sa sjevera i napao ga (st. 7-11). Opsada je trajala izrazito dugo, od oko 587. godine pr. Kr. do 574. godine pr. Kr. Feinberg daje živopisnu sliku o vrsti opsade koju je pretrpio ovaj slavni grad:

Utvrde (opsadne kule), nasipi (opkopi) i štitovi – sve su to bile poznate značajke. Velik štit, odnosno zaštitni krov opsadnih trupa, sastavljen od štitova (formacija kornjače), koristio se za zaštitu od projektila koji su se izbacivali s gradskih zidina. Ubojite su sprave (negdje zidoderi) zapravo bile udarni

ovnovi koji su se koristili za probijanje zidova. Izraz sjekire (prema izvorniku i NKJV; također “kuke”, negdje “bojne sprave” ili samo “oružje”), doslovce mačevi ili sječiva, upotrijebljen je figurativno za sva ratna borbeno sredstva. Neki smatraju da je prvi dio stiha 10 hiperbola, no doslovno ispunjenje ovoga pretkazanja uopće nije nemoguće. Zbog mnoštva neprijateljske konjice, grad će biti prekriven prašinom kad uđu u njega, a zidovi će se u isto vrijeme tresti od buke mnogobrojnih konjanika i tutnjave bojnih kola. Svaka će ulica biti osvojena i sav narod pobijen mačem. Stupovi o kojima se ovdje govori zapravo su obelisci i vjerojatno se radi o istim onima koje spominje povjesničar Herodot, kad kaže da su podignuti u Heraklovu hramu u Tiru. Jedan je bio od zlata, a drugi od smaragda – blistavim su svjetlom svijetlili u noći, a bili su posvećeni Melkartu, bogu Tira (usp. 1. Kr 7,15). Te će impresivne stupove osvajači srušiti.²⁴

26,12-14 Ali narod je pobjegao sa svojim imetkom, na otok u blizini obale koji se takođe zvao Tir. Tamo su ostali na sigurnome sljedećih 250 godina. Tad je Aleksandar Veliki sagradio most do otoka tako što je razorio prvotni grad, a ruševine pobacao u more. U ovome je ulomku opisano upravo ovo djelo Aleksandrovih vojnika (332. god. pr. Kr.). Prije više od stotinu godina, jedan putnik je opisao ruševine Tira, a njegov je opis potpuno isti kao pretkazanje:

Otok, kao takav, jedva da je nešto duži od kilometar i pol. Dio koji je isturen na jugu iznad prevlake vjerojatno je širok oko četiri stotine metara; stjenovit je i neravan. Sad na njemu nema nikoga osim ribara i postoji samo kao “sušilište ribarskih mreža”.²⁵

26,15-21 Vijest o padu izazvat će za-prepaštenje među drugim narodima. Sva njegova ljepota kojoj su se tako divili bit će uništena. Ali Bog će “postaviti vječnu slavu u zemlji živih” (prema izvorniku i NKJV, ovdje Daničić; kraj stiha 20 glasi: “tad ću opet postaviti slavu u zemlji živih”), a ona je dio istoga kraljevstva kojemu i mi pripadamo.

Tir nikad nije ponovno sagrađen i to je ispunjenje pretkazanja iz stiha 21. U svojoj knizi *Science Speaks* (“Znanost govori”), Peter Stoner kaže da je cijelo proročanstvo o Tiru, s obzirom na sve detalje, a koristeći se principom vjerojatnosti, imalo jedan od četiri stotine milijuna šanse za ispunjenje.²⁶

2. Naricanje nad Tirom (pogl. 27)

27,1-9 Tir se ovdje uspoređuje s prekrasnom lađom raskošne konstrukcije, načinjenom od materijala koji potječu iz cijeloga svijeta. On nije bio vojna sila koja je osvojila svijet; njegovi su stanovnici bili trgovci. Razmjenjivali su sve vrste robe i znanja radi osobne dobiti. Ovo je opće prihvaćeno, ali sva ljepota i znanje koji su odvojeni od Isusa Krista isprazni su. Dobiješ li sav svijet, a izgubiš dušu, što možeš dati kao otkupninu za svoju dušu? (Mt 16,26)

27,10-36 U stihovima 10 i 11 je opisana tirska vojska, u koju su spadali i vojnici iz Perzije, Lidije (heb. *Lud*) i Libije (heb. *Put*). Njegovo golemo bogatstvo i razmjere trgovine tim blagom vide se u stihovima 12-27a. Ali sve će to razbiti istočni vjetar (Babilonci, st. 26b, 27). Drugi će se narodi potresti zbog pada Tira (st. 28-36).

3. Propast tirskega kneza (28,1-19)

28,1-10 Oholost, mudrost i bogatstvo tirskega kneza opisani su u stihovima 1-6, a potom njegovo uništenje koje će izvršili

Babilonci (st. 7-10). Nema sumnje da je ovaj knez predlika antikrista.

28,11-19 U stihu 11 dolazi do promjene i s tirskega kneza prelazi se na kralja Tira. Ovaj drugi je duh koji je pokretao kneza. Tirski je kralj bio poznat po svojoj ljepoti, no uništen je zbog oholosti.

Opis kralja Tira kao uzora savršenstva, punog mudrosti i savršene ljepote, kao nekoga ko je živio u Edenu, Božjem vrtu, kome je odjeća bila drago kamenje, kao nekoga ko je bio pomazan za stražara keruba i nalazio se na Božjoj svetoj gori, uzeto zajedno čini se odveć impresivnim za nekog velikog vladara, ma koliko velik bio, pa čak i ako uzmemo u obzir da se ovdje u velikoj mjeri rabila hiperbola, ili književno preuveličavanje.

Iz tog razloga mnogi bibličari u stihovima 11-19 vide opis sotone i njegova pada s neba. Feinberg objašnjava:

Čini se da je Ezekiel, usmjeravajući svu svoju pozornost na vladara Tira, utjelovljenje ljudske oholosti i bezbožnosti, imao na umu situaciju iz svoga vremena. Ali dok je promatrao misli i život toga monarha, jasno je iza njega opazio poticajnu silu i ličnost koja ga je tjerala na suprotstavljanje Bogu. Ukratko, vidio je postupke i djelovanje sotone, kojega je tirski kralj oponašao na tako mnogo načina. Sjeti se događaja iz Evanđelja po Mateju 16,21-23, kad je naš Gospodin Isus Krist ukorio Petra. Za vrijeme svoje zemaljske službe Krist nikad nikome nije izgovorio strože riječi. Međutim, on time nije htio reći da se Petar nekako pretvorio u sotonu; samo je ukazivao da poticajna sila iza Petrova protivljenja njegovu odlasku na Golgotu nije pripadala nikome drugom, do knezu demonu. Čini se da je ova situacija slična. Neki liberalni tumači Biblije priznaju da su sve prilike da je Ezekiel imao na umu nekoga duha

ili genija iz Tira, koji se može usporediti s andeoskom silom i knezovima u knjizi proroka Daniela, a kojima su povjereni poslovi naroda.²⁷

Ako je oholost toliko smrtonosna da može uništiti najmoćnije i najmudrije biće, koliko više mi obični smrtnici moramo paziti da ne živimo svoj život neovisno o Gospodinu!

F. Proročanstvo protiv Sidona (28,20-26)

28,20-23 Šesti je objekt Božje osude Sidon. Bio je to priobalni grad u blizini Tira. Bog ga je upozorio da će poslati na njega kugu (pomor) i mač, ali nije rekao da će ga *zauvijek* uništiti. Sidon postoji i dan danas kao grad u Libanonu, dok je biblijski grad Tir potpuno zbrisan s lica zemlje (vidi: 26,21).

28,24-26 Ovi stihovi pretkazuju povratak i obnovu Izraela, kad Jahve Bog uspostavi svoje kraljevstvo na zemlji.

G. Proročanstvo protiv Egipta (pogl. 29-32)

Egipat je sedma i posljednja zemlja u ovome popisu osuđenih zemalja (pogl. 29-32). Čini se da je ova osuda bila bespoštednija od svih. Bez rijeke Nil Egipat bi bio mrtav, i čovjek bi očekivao da egipatski narod cijeni život. Ali ne, Egipat je zemlja smrti. Njegova je najpoznatija knjiga *Knjiga mrtvih*. Njegovi su najslavniji spomenici piramide, a one su samo golemi *grobovi*. Njegovi su kraljevi gradili male palače, ali goleme *grobnice*, i bili su balzamirani kako bi uživali u vremenu provedenom u *grobu*! Srce Egipćanina nije bilo naročito impresionirano suočenjem sa smrću – bilo je puno drskoga samozalaganja. Zato se na Egipat, čiji je narod slika *svijeta*, osobito svijeta bez Boga, morala spustiti osuda.

1. Proročanstvo protiv faraona i njegova naroda (pogl. 29)

29,1-12 U stihovima 1-5, faraon se uspo-ređuje s krokodilom u velikoj rijeci Nil. Krokodil je ohol, ali kratkovidan; ribe, pak, predstavljaju egipatski narod. Bog ih kani sve kazniti. Tražeći pomoć od Egipta, Izrael se oslonio na slomljenu trsku (st. 6-9a). Egipat dobija najoštriju osudu jer je nepouzdan i nedostojan povjerenja. Imamo li i mi kao vjernici ovakve nedostatke i slabe točke u karakteru, trebamo se s Gospodnjom pomoći promijeniti. On će nas u tome voditi.

Egipatska će zemlja zbog faraonove oholosti biti pretvorena u pustoš, koja će trajati četrdeset godina (st. 9b-12).

29,13-21 Bog će nakon toga ponovno sakupiti narod, ali Egipat nikad više neće biti moćno kraljevstvo, a Izrael se više neće uzdati u njegovu pomoć (st. 13-16). Nabukodonozor je dugo i uporno opsjedao Tir, ali od toga nije imao nikakve dobiti (jer je narod sa svojim blagom pobjegao na otok tvrđavu). Zato će mu Bog kao plaću dati Egipat (st. 17-20). Na dan kad je Nabukodonozor primio Egipat kao svoju plaću, Bog je učinio "da izraste rog domu Izraelovu" (buđenje moći o kojoj nemamo drugih navoda), a Ezekiel je objavio Božju poruku narodu (st. 21).

2. Tužaljka nad propašću Egipta (30,1-19)

30,1-12 Egipat i svi njegovi saveznici – Kuš (Etiopija), Put (Libija) i Lud (Lidija) – past će od mača Babilonaca (st. 1-9). Nabukodonozor, babilonski kralj, imenovan je kao onaj koji će uništiti zemlju (st. 10-12).

30,13-19 Ovdje su nabrojani vodeći egipatski gradovi koji su osuđeni na uništenje, zajedno s njihovim idolima i likovima: Nof (Memfis), Patros (mogu-

će je da se ovaj grad nalazio u gornjem južnom dijelu Egipta), Soan (Tanis), No (Teba), Sin (Peluzijum), Aven (Heliopol, On), Pi-Beset (vjerojatno Bubastis), Tarnis²⁸ (vjerojatno drevna Dafna, st. 13-19). Proročanstvo “neće više biti knezova u egipatskoj zemlji” (st. 13), doslovce se ispunilo. Od tada u Egiptu nije vladao čistokrvan Egipćanin iz kraljevske obitelji. Kralj Faruk pripadao je dinastiji koju je utemeljio *Albanac* ranih 1800-ih. Faruk je bio prvi član te dinastije kojemu je uopće uspjelo posve ovladati arapskim jezikom!

3. Faraonov pad (30,20-31,18)

30,20-26 Ovdje se propast Egipta predstavlja kao događaj u dvije etape. Jedna je faraonova ruka figurativno slomljena kad je poražen u bici kod Karkemiša (605. god. pr. Kr.). Druga je (zajedno s prvom – ponovno) slomljena kad su Babilonci napali Egipat i osvojili ga.

31,1-9 Komu je sličio faraon u svojoj veličini? Bio je poput asirskoga kralja, visokoga, razgranatog cedra (st. 3 u NKJV počinje riječima: “Eto, Asur je bio kao cedar na Libanonu...” – ovdje Šarić). Taj je kralj stekao tako veliku vlast i moć, da nije bilo nikoga drugog tako velikog kao on – uistinu divovsko stablo u čijem su hladu sjedili (načinili sebi dom) svi veliki narodi.

31,10-14 Ali srce mu se uzoholilo i Bog ga je predao Babiloncima.

31,15-18 Asirija je zbačena u pakao (Podzemlje; heb. *Šeol*), dok su drugi narodi to gledali (st. 15-17). “I u podzemnom se kraju utješi sve drveće eden-sko” (st. 16), što znači da su narodi bili zahvalni jer im je dano da vide poniženje Asirije, naroda koji ih je nekoć prezirao. U tome je smislu i faraon nalik na Asiriju, jer iako je postao velik, i on će biti predan u podzemni svijet (st. 18).

4. Tužaljka za faraonom i Egiptom (pogl. 32)

32,1-16 Faraon je o sebi mislio kao o mladome lavu, ali Bog je na njega gledao kao na krokodila (izvornik ovdje ima “neman”) kojega može uhvatiti u svoju mrežu i uništiti. Babilonski će kralj sve-sti sjaj Egipta na ništa, a zemlja će ostati opustošena i tiha. Narodi će naricati za njim. Jahve zapovijeda Ezekielu da zapjeva tužaljku nad Egiptom i “nad svim njegovim mnoštvom”.

I Gospodin Isus je plakao za gradom ubojica koji ga nije htio prihvatiti i skloniti se pod njegova krila. Bogu je stalo do njegovih stvorenja, brine za njih i ne uživa kad im mora suditi. Oh, Gospodine, daj nam suze samilosti za izgubljene!

32,17-32 U stihovima 17-31 gledamo prizor Šeola (Podzemlja), kamo je poslan Egipat. Ondje su još i Asirija (st. 22, 23) i Elam (st. 24, 25), Mešek i Tubal (st. 26, 27), Edom (st. 29) i Sidonci (st. 30). Egipat je na ovome svijetu bio velik, ali u Podzemlju je sveden na istu sramotu kao i ostali narodi (st. 28, 31, 32). S ovim se završavaju Ezekielova proročanstva protiv sedam naroda (i gradova-država).

IV. Obnova Izraela i kazna njegovih neprijatelja (pogl. 33-39)

Od poglavlja 33 do kraja knjige, Ezekiel se u prvome redu bavi obnovom Izraela i ponovnom izgradnjom Hrama.

A. Prorokovo novo poslanje – postavljen je za stražara grada (pogl. 33)

33,1-9 U ovome se poglavlju Ezekiel uspoređuje sa stražarom. Bude li on vjerno opominjao narod, a oni ne budu htjeli slušati, sami će biti odgovorni za svoje uništenje. Ali ako ih on ne bude opominjao,

a oni postradaju, Bog će iz stražarove ruke tražiti njihovu krv.

Bog je držao Ezekielu odgovornim za Izraelov dom. Ovo potiče pitanje za svakog vjernika: Za koga će nas Bog držati odgovornim? Kome trebamo svjedočiti? Koga opomenuti? Rodbinu, kolege na poslu, susjede, prijatelje? Uzvišena je to odgovornost, a mi nanosimo štetu vlastitoj duši ukoliko je vjerno ne ispunimo.

33,10-20 Narod u očajanju pita: “Kako ćemo preživjeti?” (NKJV; ovdje Grubišić) Koliko je ljudi u današnje vrijeme izgubilo svu nadu i zapalo u depresiju i očaj? Gospodnji odgovor glasi: Pokajte se! Postoji nada i za najgorega grešnika, ali jedina je nada u obraćanju od grijeha, a ne u njegovu praštanju. Narod se žalio da Bog ne postupa s njima pravedno, ali on to osporava, podsjećajući ih da će oprostiti i bezbožniku koji prizna i ostavi svoj grijeh; ali napominje i da će kazniti pravednika koji se okrene bezbožnosti.

33,21-22 Ezekielu su se usta otvorila i više nije bio nijem kad je jedan bjegunac iz Jeruzalema došao k njemu i objavio: “Pade grad!” (vidi: 24,27).

33,23-29 Ovi se stihovi očito odnose na nekolicinu Židova koji su ostali u izraelskoj zemlji, nakon pada Jeruzalema. Tvrđili su da zemlja pripada njima, jer ako ju je mogao baštiniti jedan čovjek – Abraham – koliko onda više prava na nju polaže grupa kao što je njihova? Ali Boga je zanimala kvaliteta, a ne kvantiteta. Čak su se i tada predavali različitim oblicima idolopoklonstva, a zemlja je morala biti očišćena od takvih gadosti koje su svjedočile protiv njih. Nisu oni bili pravi (duhovni) Abrahamovi pototomci. Vanjska vjera ih neće spasiti od osude jer Boga ne zanimaju puke riječi, nego život (usp. Jak 2,14).

33,30-33 Ljudi su voljeli *slušati* Ezekielu ali nisu imali namjeru *poslušati* njegove riječi! Kad su se njegova proročan-

stva ispunila, znali su da je među njima bio prorok.

Božjoj riječi trebamo pristupiti s namjerom da je poslušamo i moramo neprestano ispitivati što nam je u srcu, inače nećemo moći primijeniti to što čujemo. Najbolji odgovor na propovijed nije: “Bila je to lijepa poruka”, već: “Bog mi je govorio; moram nešto učiniti.”

B. Lažni pastiri i Dobri pastir (pogl. 34)

34,1-6 Pastiri (vladari) su bili zainteresirani samo za sebe, a ne za dobrobit ovaca (naroda). Gospodarili su nad njima surovo i ovce su se raspršile kud koja.

Sve do današnjega dana, mnogi vjerski vođe nisu naučili lekciju o *služenju* ovacma. Brkaju svoju “službu” s dobiti. Možemo zahvaljivati Bogu na vođama koji služe revno, kao primjeri stadu.

Gospodin je dopustio da se stado rasprši, prije svega kako bi se spriječila daljnja šteta (st. 10). Yates veoma dobro opisuje ovu situaciju:

Slika koja para srce prikazuje nevjerne propovjednike iz Ezekielova vremena. Stado je raspršeno, nitko ga ne čuva i gladno je, dok sebični pastiri ugađaju sebi, opušteno lješkare u dokolici i raskoši, i ne pomišljajući na svoju odgovornost. Brižno sebi traže hranu, odjeću i ugodan smještaj, ali o drugima ne žele razmišljati ni minute.²⁹

34,7-10 Zato je Bog odlučan u nakani da izbavi svoje ovce od takvih lažnih pastira. No on sve vrijeme na umu ima blagoslov; tako će okupiti ovce i pobrinuti se za potrebe svake pojedinačno. Najveći će blagoslov biti povezanost Gospodina s njegovim ovacma, prisno zajedništvo između Boga i čovjeka.

34,11-16 On će biti njihov pastir, ponovno će ih skupiti, dovest će ih u njingo-

vu zemlju i vladat će nad njima (tijekom Tisućljeća). Evanđelist D. L. Moody veoma lijepo prikazuje Božju službu njegovim ovcima:

Obrati pozornost na uporabu prvoga lica jednine kojim se izražava što će sve Gospodin učiniti za svoje ovce.

Pastir i ovce: –

- st. 11 “Sam ću potražiti ovce svoje i sam ću ih pasti.”
- st. 12 “Ja ću se pobrinuti za svoje ovce i skupiti ih (dosl. “ugrabiti ih”, “Izbaviti”) iz svih mjesta.”
- st. 13 “Izvest ću ih.”
- st. 13 “Skupit ću ih.”
- st. 13 “Dovest ću ih.”
- st. 14 “Past ću ih.”
- st. 15 “Sam ću im dati počinka.”
- st. 16 “Povit ću ranjenu.”
- st. 16 “Okrijepit ću nemoćnu.”

Ima mnogo mršavih ovaca u Božjem toru, ali nema nikoga na njegovu pašnjaku.³⁰

Neki ljudi, uključujući određenu vrstu propovjednika, nastoje prikazati da je Bog Staroga zavjeta bio grub i bez ljubavi, nasuprot Bogu kakav je prikazan u Novome zavjetu.³¹ John Taylor krasno povezuje objavljivanja Boga kao Pastira, s jedne strane u Starom zavjetu i s druge u Novom:

Slika pastira koji se brine za raspršeno stado u stihu 12 izvanredan je nago-vještaj prispodobe o izgubljenoj ovci (Lk 15,4 ssl.), koju je naš Gospodin nesumnjivo utemeljio na ovome ulomku iz Ezekielove knjige. Ova slika ilustrira, jasnije nego što bi bilo koja druga slika to mogla, nježnost i ljubav Boga Staroga zavjeta i zadaje smrtni udarac onima koji nastoje zabiti klin između Jahve, Izraelova Boga i Boga

Oca našega Gospodina Isusa Krista. Osim toga, ovo nije jedini ulomak koji govori o Bogu kao o nježnom, brižnom pastiru (usp. Ps 78,52 sl.; 79,13; 80,1^(80.2); Iz 40,11; 49,9 sl.; Jr 31,10).³²

34,17-24 Jahve Bog će također izbaviti svoje prave ovce od lažnih ovaca koje su sebične i okrutne. Izraz “moj sluga David” u stihovima 23 i 24 odnosi se na Gospodina Isusa koji je Davidov *potomak*. Hebrejski kršćanin David Baron objašnjava:

Čak i Židovi tumače da se ime “David” u ovome ulomku odnosi na Mesiju – slavnog Davidovog Sina u kojemu se nalaze sva obećanja dana Davidovu domu. Stoga Kimchi, u svome komentaru Ezekeilove knjige 34,23, kaže: “‘Moj sluga David’ znači Mesija koji će uzrasti iz njegova sjemena u vrijeme spasenja”, a u stihu 24 poglavlja 37, primjećuje: “Kralj Mesija zvat će se David, jer će biti od Davidova sjemena.” Isto govore i praktički svi židovski tumači Biblije.³³

34,25-31 Ovdje su opisani sigurnost i blagostanje Božjega stada u vrijeme buduće Kristove vladavine. Pod Savezom mira (st. 25) imat će kišu blagoslova (st. 26) i obilan nasad (st. 29).

Idealan oblik vladavine jest blagotvor-na i apsolutna monarhija s Kristom kao kraljem.

C. Sudbina Edoma (pogl. 35)

35,1-7 Gora Seir je Edom. Gospodin ovdje osuđuje tu zemlju zbog njezine vječite mržnje prema Židovima, zbog radovanja kad je Jeruzalem pao, zbog okrutnosti prema izbjeglicama i plana da se dokopa izraelske zemlje. Edom je želio *blagoslov*, ali nije želio *Gospodina*. Bez Gospodina Isusa ne možemo biti bla-

goslovljeni, a to vrijedi i danas. Edom je osuđen na vječnu pustoš s posve prekinutom trgovinom (st. 7).

35,8-15 Edom je vrijeđao Židove i ponašao se prema njima kao da su mu neprijatelji. Gospodin se i danas poistovjećuje sa svojim narodom. Oni mogu trpjeti ukor, ali nisu odbačeni. Edom nije uspio shvatiti razliku.

Kao što se Edom radovao nad pustošenjem Izraela, tako će se sva zemlja radovati nad uništenjem Edoma.

Bogu se ne sviđa kad se vjernici potajno raduju propasti neprijatelja vjere. Prava ljubav ne osjeća čak ni tiho zadovoljstvo kad su drugi povrijeđeni, bili oni prijatelji ili neprijatelji.

D. Obnova zemlje i naroda (pogl. 36)

Poglavlje 36 nazivano je još i “Evangelje po Ezekielu”, ponajviše zbog stihova 25-30.

36,1-7 Jahve će kazniti narode koji su sebi prisvajali izraelsku zemlju i prezirali Božji narod, a ovo se osobito odnosi na Edom.

36,8-15 Izraelski će gradovi, kao i unutrašnjost zemlje, biti ponovno naseljeni, zemlja će biti plodnija i bogatija nego ikad, a drugi se narodi više neće rugati Izraelu.

36,16-21 Neće biti obnovljena samo zemlja, nego će i narod biti vraćen u nju. Razlozi njihova izgnanstva bili su krvoproljeće i idolopoklonstvo; sam je narod doveo do toga da se Božje sveto ime obeščasti u narodima među koje su došli.

36,22-23 Pavao navodi stih 22 u poslanici Rimljanima 2,24, kad optužuje Židove za nedosljednost u odnosu prema poganima i Zakonu. Da bi obranio svoje sveto ime, a ne radi Izraela, Bog će vratiti narod u domovinu.

36,24-29a U stihovima 24-29 opisuje se duhovna obnova Izraela. Bog će ih

očistiti, dat će im novo srce i novi duh (novo rođenje) i izbavit će ih od svih nečistoća. Keil o ovome važnom ulomku kaže:

Očišćenje od grijeha, što odgovara opravdanju i koje ne treba brkati s posvećenjem, praćeno je obnovom u Svetome Duhu, koji uklanja staro srce od kamena i umjesto njega stavlja novo srce od mesa, kako bi čovjek mogao ispuniti Božje zapovijedi i živjeti novim životom.³⁴

Kad se naš Gospodin čudio Nikodemu neznanju o novome životu, jamačno je ovaj ulomak iz Ezekielove knjige bio jedan od glavnih tekstova za koje je očekivao da će ga Nikodem, kao učitelj u Izraelu, poznavati (Iv 3,10).

36,29b-30 Prinos usjeva i voća će biti uvećan i oni nikad više neće trpjeti glad. Sve će ovo Gospodin učiniti, ali ne zato što su oni to zaslužili, već radi časti njegova imena.

36,31-38 Susjedni će narodi znati da je Bog ponovno naselio zemlju, da je sagrađio što je bilo razoreno i opet zasadio što je bilo opustošeno. Ljudi će tad biti tako mnogo, kao što je bilo stada životinja u vrijeme blagdana u Jeruzalemu. Ova su se proročanstva djelomice ispunila kad su se Židovi vratili u svoju zemlju iz Babilona, no potpuno ispunjenje čeka buduću Kristovu vladavinu.

Suvremeni je Izrael stekao državnost 1948. godine. Židovi se čak i danas postupno vraćaju u zemlju, ali i dalje ne vjeruju. Sigurno se bliži vrijeme dolaska našega Gospodina.

E. Viđenje doline sa suhim kostima (37,1-14)

37,1-8 U viđenju opisanom u stihovima 1 i 2, Ezekiel je u dolini vidio suhe kosti Izraela i Jude. Yates objašnjava kako

se ovi stihovi mogu primijeniti na našu potrebu za dahom života u današnje vrijeme:

Sudbonosno, realistično i svakako dramatično, prorok prenosi ohrabrujuću vijest da se Izrael može nadati životu. Oživljenje je moguće! Čak i suhe kosti bez žila, mesa i krvi mogu živjeti. Dolazak Božjega Duha donosi život. Istu, potresnu istinu, potrebno je čuti i danas, u svijetu koji je posvuda pun suhих kostiju. Ono što nam je potrebno jest da Sveti Duh dođe sa svojom poticajnom silom i diljem zemlje će se dogoditi pravo probuđenje. (usporedi također: Post 2,7; Otk 11,11.)³⁵

Čim je počeo prorokovati kako mu je Bog zapovjedio, na kostima su narasle žile i meso i odmah se navukla koža.

37,9-14 Potom je prorokovao vjetru ili dahu (ili duhu; hebrejska riječ *ruah*, kao i grčka *pneuma*, znače “vjetar, dah, duh”) i u tijela je ušao duh koji je u njih udahnuo život. Ovo oslikava nacionalnu obnovu Izraela (st. 11-14); prvo će oživjeti narod koji je duhovno mrtav, a onda će doći i do njihovoga preporoda.

Trebamo primijetiti da ovdje postoji usporedna crta s našim preporodom. Da bi se on dogodio, neophodna je Gospodnja riječ (st. 4) i Božji dah (duh) (st. 9).

F. Ponovno ujedinjenje Izraela i Jude (37,15-28)

37,15-23 Potom je Ezekielu rečeno da uzme dva štapa, jedan koje će predstavljati Judu i drugi koje će predstavljati Izrael (Josip ili Efrajim). Držeći dva kraja ovih štapova zajedno, prorok ih je sastavio tako da budu kao jedno drvo. To je značilo da će se dva kraljevstva, koja su se rascijepila u vrijeme kralja Roboama, ponovno sjediniti. Nad njima će vladati

jedan kralj (Mesija) i bit će spašeni, očišćeni i obnovljeni.

37,24-28 David (ovdje je to Gospodin Isus Krist) će biti kralj, a narod će mu bez pogovora biti poslušan. Bog će sklopiti s njima vječan Savez mira i postaviti će svoje Svetište među njih. Sve se ovo tek treba dogoditi.

Sljedeća dva poglavlja pretkazuju uništenje Izraelovih budućih neprijatelja. Gog je vođa tih neprijatelja, a Magog je njegova zemlja. Bibličari se ne slažu potpuno o identitetu Goga. No očito je da će se događaji opisani ovdje odvijati nakon Izraelova povratka u zemlju, ali prije Tisućljeća. Međutim, Gog i Magog opisani u Otkrivenju 20,8 pripadaju razdoblju *nakon* Tisućljeća.

G. Uništenje Izraelovih budućih neprijatelja (pogl. 38, 39)

38,1-16 Bog će namamiti Goga i njegove saveznike da okupe trupe (st. 1-6). Za Goga se kaže da je “veliki knez” (dosl. heb. *roš nasi* – *roš* znači “glava, glavni”, a *nasi* “uzvišeni”, kao na primjer kralj ili šaik, ali znači i “izmaglica koja se podiže” – međutim u NKJV prijevodu riječ *roš* je napisana velikim slovom te tako imamo “knez Roša”; dalje vidi bilješku – op. prev.)³⁶ Meše-ka i Tubala, za koje neki smatraju da su drevni nazivi od kojih potječu riječi *Rusija*, *Moskva* i *Toboljsk*. Ovo je fascinantna vjerojatnost, no ni na koji način nije dokazana. Te će se trupe kretati južno protiv Izraelove zemlje. Židovi će spokojno živjeti u nebranjanim selima, bez zidina, prijevornica i vrata. Bog poznaje planove neprijatelja, čak i tisućama godina prije nego što ih oni kane provesti. On ima plan za izbavljenje svoga naroda, što vjernicima donosi golemu utjehu.

38,17-23 Tad će Gogove snage navaliti na Izraelovu zemlju. No naići će na

plamteći gnjev i ljubomoru silnoga Boga. Zemlju će strahovito potresti silan potres; Gogovi će ljudi biti prestrašeni od kuge (pomora), krvi, silnoga pljuska, tuče, ognja i sumpora (st. 17-23).

Uništenje neprijatelja Božjega naroda podsjeća nas na Gospodnje obećanje u Izajijinoj knjizi 54,17: “Neće uspjeti oružje protiv tebe skovano... To je baština slugu Jahvihinih...”

39,1-6 Gogove će horde biti posve uništene na Izraelovim gorama. Spominjanje luka i strijela u stihu 3 ne znači nužno da će se buduća vojska vratiti uporabi primitivnoga oružja, mada bi moglo značiti točno to. Mogli bismo se s pravom zapitati: “Zašto bi bilo koji narod to učinio?” Moguće objašnjenje nalazi se u činjenici da već dugi niz godina razne vojne sile rade na izumima koji bi bili u stanju posve onesposobiti svako mehaničko oružje, kao što su tenkovi, zrakoplovi itd. Usavrši li se nešto takvo, bit će nužno vratiti se uporabi konja i nemehaničkoga oružja u ratu.

S druge strane, S. Maxwell Coder drži da su ove hebrejske riječi dovoljno fleksibilne kako bi mogle obuhvaćati suvremenu sofisticiranu strojnu opremu. Tako luk i strijele mogu označavati lansirne uređaje. “Konji” iz 38,4 (doslovce “skačaći”) mogli bi biti samohodna vozila, kao što su tenkovi ili helikopteri. Oružje iz 39,9-10 ne mora nužno biti načinjeno od drveta. Mnogi vjeruju da ta riječ može označavati i vojnu opremu, kao što su loživo ulje i raketno gorivo.³⁷

39,7-8 Tog će dana Jahve obraniti svoje sveto ime.

39,9-10 Gogovo oružje, razasuto po gorama, osigurat će Izraelu ogrjev za sedam godina. Činjenica da im neće trebati drvo iz polja ili šume da bi naložili vatru, kako se čini, podupire stanovište da je to obilje napuštenog oružja doista bilo načinjeno od drveta.

39,11-16 Gog i njegova vojska bit će

pokopani u dolini koja će se prozvati Hamon-Gog (*Gogovo mnoštvo*), istočno od Mrtvog mora. Taj će zadatak zahtijevati sedam mjeseci rada.

39,17-20 Na leševima konja i konjanika gostit će se zvijeri i ptice grabljivice.

39,21-24 Tog će dana pogani (narodi) znati da Izrael nije odveden u ropstvo zato što Bog nije bio kadar to *spriječiti*, već zbog toga što su njihovi prijestupi i nečistoća to *zahtijevali*.

39,25-29 Izraelova će obnova biti potpuna. Zaboravit će svoju sramotu i priznat će Jahvu Boga koji će izliti svoga Duha na dom Izraelov.

V. Prizori u doba Tisućljeća (pogl. 40-48)

A. Tisućljetni Hram u Jeruzalemu (pogl. 40-42)

Ovo i dva sljedeća poglavlja donose potankosti o Hramu koji će biti podignut u Jeruzalemu. Mnogi su opisi po općem priznanju teški za shvatiti, ali ipak se može vidjeti njegov opći prikaz. Paul Lee Tan piše:

Tumači koji se ne drže doslovnog shvaćanja teksta smatraju da je ovo proročanstvo simbol kršćanske crkve. Mađutim, ovo glavno proročanstvo u Ezekielovoj knjizi sadrži opise, tehničke podatke i dimenzije tisućljetnoga Hrama, koji su tako iscrpni da se prema njima može načiniti skica, baš kao što se to moglo sa Salomonovim povijesnim Hramom. Zapravo je F. Gardiner u Ellicottovim komentarima Biblije (*Commentary on the Whole Bible*) uspio načiniti skicu tisućljetnoga Hrama – dok je sve vrijeme poricao da je to moguće. Ovo je potaklo Alvu J. McClaina da prokometira: “Ako nenadahnuti tumač može izvući neki smisao iz arhitektonskoga plana,

onda je sigurno da budući graditelji, radeći pod Božjim vodstvom, neće imati nikakvih problema podići to zdanje.”³⁸

1. Čovjek s mjeračkom trskom (40,1-4)

U uvodnim stihovima Ezekiel ima viđenje grada Jeruzalema i tisućljetnoga Hrama. Četrnaest godina nakon pada Jeruzalema, Ezekiel je u viđenju odveden u Izraelovu zemlju i postavljen na veoma visoku goru. Čovjek koji je bio sjajan kao mjed pokazao mu je grad Jeruzalem i tisućljetni Hram. Rečeno mu je da dobro zapamti sve što je vidio te da to objavi domu Izraelovu. U narednim poglavljima prorok čini upravo to.

2. Istočna vrata vanjskoga predvorja (40,5-16)

Budući da se Hram nalazio na položaju istok-zapad, prirodni je ulaz bio na istočnoj strani i s tim vratima počinje njegov arhitektonski opis. Prvo je izmjeren zid oko Hrama (st. 5). Potom su opisana istočna vrata vanjskoga predvorja (st. 6-16).

3. Vanjsko predvorje (40,17-19)

Na pločniku (kamenom podu) koji je pokrивao vanjsko predvorje Hrama i koji je lako mogao biti složen u mozaik kao u 2. Ljetopisa 7,3 i Esteri 1,6, nalazilo se trideset prostorija.

4. Sjeverna i južna vrata vanjskoga predvorja (40,20-27)

Sjeverna su vrata bila slična istočnim – imala su iste trijemove i palmino drveće. Južna su vrata imala iste mjere i strukturu kao istočna i sjeverna. Na zapadnoj strani nije bilo vrata.

5. Troja vrata unutrašnjega predvorja (40,28-37)

Unutrašnje je predvorje također imalo troja vrata; prva južna (st. 28-31); druga istočna (st. 32-34); i naposljetku sjeverna (st. 35-37).

6. Oprema za prinošenje žrtava (40,38-43)

U trijemu s jedne i druge strane sjevernih vrata nalazilo se osam stolova za žrtvene prinose. Uz njih su stajala još četiri stola od klesanog kamena koji su bili namijenjeni za žrtve paljenice. Na njima je stajao pribor za klanje žrtava, a stolovi su svuda unaokolo bili obrubljeni žljebovima veličine dlana i bili su zavnuti prema unutra.

7. Prostorije za svećenike (40,44-47)

U unutrašnjem su predvorju bile dvije prostorije za pjevače (izvornik, NKJV; Bakotić, Daničić); jedna sa strane sjevernih vrata okrenuta prema jugu, a druga sa strane južnih vrata okrenuta prema sjeveru. Prva je bila namijenjena svećenicima koji obavljaju službu u Hramu, a druga svećenicima koji obavljaju službu na žrtveniku (Sadokovi sinovi).

8. Trijem Hrama (40,48-49)

Čini se da je trijem nalik na onaj u Salomonovu Hramu. Stupovi nas podsjećaju na dva koja su nazvana Jahin i Boaz u tom zdanju (1. Kr 7,21).

Poglavlje 40 bavi se prije svega područjem *oko Hrama*; poglavlje 41 opisuje *sam Hram*.

Detaljne mjere u poglavljima 40-43 podsjećaju nas da i mi, u cjelokupnoj službi koju vršimo, moramo graditi u

skladu s Božjim propisima (vidi: Izl 25,40). Također se čini da bi ovako precizne mjere bile besmislene ukoliko ne postoji doslovna građevina. Teško da bi alegorija ili slikovit prikaz bili tako arhitektonski precizni. Također, nitko nije dao zadovoljavajuće objašnjenje o nekoliko dijelova Hrama ako su oni samo simbolični.

9. Svetiše i Svetinja nad svetinjama (41,1-4)

Dimenzije Svetišta bile su iste kao u Salomonovu Hramu i dvaput veće od Prebivališta u pustinji. Čovjek koji je bio sjajan kao mjed uveo je Ezekielu u Svetište, ali je u Svetinju nad svetinjama ušao sam, podsjećajući nas na drevna ograničenja pri ulasku u Hram i Šator sastanka (vidi: Heb 9,8.12; 10,19). Ista dvostruka podjela drevnoga Hrama očito će se nastaviti i u tisućljetnome Hramu.

10. Pobočne prostorije (41,5-11)

Hram će biti veoma masivan i prostran; imat će tri kata, a na svakom katu po trideset prostorija. Širina prostorija se povećavala kako se ide s kata na kat, a vjerojatno se uspinjalo zavojitim stubama (st. 7).

11. Zdanje sa zapadne strane Hrama (41,12)

Sa zapadne strane Hrama nalazilo se zasebno zdanje koje je bilo široko trideset šest metara, a dugo četrdeset šest metara. Svrha ove građevine nije navedena.

12. Mjere Hrama (41,13-15a)

Ezekielov je vodič izmjerio dužinu i širinu Hrama. Bio je dugačak pedeset i dva metra i širok isto toliko.

13. Unutrašnje ukrasi i namještaj u Hramu (41,15b-26)

Hram je unutra imao hodnike s obje strane, te pragove i prozore s rešetkama. Prozori su bili prekriveni.

Svuda uokolo, zdanje je bilo ukrašeno naizmjenice likovima kerubina i palma – po jednom palmom između dva kerubina, dok su kerubini, koji označavaju Božju svetost (vidi: Postanak 3), imali po dva lica; prema palmi s jedne strane čovječje lice, a prema palmi s druge strane lavlje. U Svetome je pismu palma simbol pobjede i pravednosti.

Žrtvenik, koji je bio načinjen od drveta, Ezekielov je vodič nazvao: “stol koji je pred licem Jahvinim.”

Hram je imao dvojna vrata, a svaka od njih po dva krila, na kojima su također bili urezani kerubini i palme.

Izvana pred trijemom bila je drvena nadstrešnica.

Hramski zastor, kovčeg i veliki svećenik uopće se ne spominju. Zastor je razderan na Golgoti; simbolika kovčega ispunjena je u Kristu; i on je sada tu kao veliki svećenik.

14. Svećeničke prostorije (42,1-14)

Svećeničke su se prostorije nalazile na sjevernoj i južnoj strani, ispred ograđenog prostora. Tu su svećenici blagovali najveće svetinje i tu su držali svoju svetu odjeću za službu.

15. Mjere vanjskoga predvorja (42,15-20)

Dimenzije vanjskoga dvorišta iznosile su pet stotina mjeračkih trska (oko 1560 metara; jedna je mjeračka trska imala šest lakata, a svaki je lakat za jedan dlan bio duži od običnog lakta, tj. imao je 52 cm; vidi 40,5 – op. prev.) na sve četiri strane. Odvajanje svetog od nesvetog

mjesta u stihu 20 predstavlja razlikovane nečega što bismo mi mogli nazvali *sveto* i *svjetovno*. Radi se o razlici između štovanja i bogoslužja na jednoj strani, te uobičajenih svakodnevnih poslova na drugoj.

B. Štovanje u vrijeme Tisućljeća (pogl. 43, 44)

43,1-5 Ranije u Ezekielovoj knjizi (11,23) vidjeli smo kako oblak slave nerado napušta Hram u Jeruzalem. Ali Slava Izraelova Boga vratit će se u osobi Isusa Krista kad dođe i preuzme vlast.

43,6-9 On će zauvijek prebivati usred svoga naroda, a oni više neće činiti duhovni blud (idolopoklonstvo), niti druge gnusobe koje su činili u sjeni Hrama.

43,10-12 Kada se Izraelov dom posrami zbog svega što su učinili, saznat će koje su mjere i oblik novoga Hrama, kao i propise o njemu. Čim se pokaju, Bog će im dati novu nadu (I mi bismo trebali ovako reagirati kad se netko pokaje). Narodu će se saopćiti da je sav prostor koji okružuje vrh gore, gdje će biti sagrađen Hram, najsvetija svetinja.

Iskren pogled na Gospodnju slavu čini da se posramimo zbog svoga bezakonja (st. 10):

To je pogled koji je smekšao Petra, to je lice koje je vidio Stjepan, to je srce koje je plakalo s Marijom i jedino je koje nas može izbaviti od idola.

– *Nepoznati autor*

43,13-17 Potom su dane mjere žrtvenika, koji je očito bio izgrađen u vidu terasastog podija. Žrtveno je ognjište (ili žrtvište) površina žrtvenika gdje se loži vatra. S njega su se uvis dizala četiri roga. Jedna neobična odlika ovoga žrtvenika jest činjenica da ima stube koje vode do njega; u prijašnjim je hramovima to bilo

zabranjeno. No ovaj će žrtvenik biti toliko visok da će trebati put za penjanje do vrha.

43,18-27 Zatim se navode obredi koje treba provesti za *posvećenje* žrtvenika krvlju. To će trajati sedam dana, a značaj posvećenja u Izraelovom javnom bogoslovlju može se vidjeti u nekoliko starozavjetnih tekstova: Izlazak 29,37; Levitski zakonik 8,11.15.19.33; 1. Kraljevima 8,62-65 i 2. Ljetopisa 7,4-10. Nakon što se obave svi obredi, od osmoga će dana početi redovit žrtveni prinos.

Poglavlje završava ohrabrujućom primjedbom: ne samo da će Bog prihvatiti žrtvu naroda, nego će i njih same “milostivo primiti” (izvornik, NKJV; Šarić, Martinjak, Grubišić, Daničić).

Primijeti da će svećenici toga dana biti Sadokovi sinovi (st. 19). Ta čast vjerojatno proizlazi iz Sadokove nepokolebljive vjernosti Davidu i Salomonu.

44,1-3 Istočna vrata vanjskoga dvorišta moraju biti stalno zatvorena jer kad se Jahve vrati u Hram, nikad više neće iz njega otići. Samo knez smije sjediti u trijemu vrata i na tom mjestu blagovati žrtveni objed. Neki smatraju da je knez zapravo Mesija, a drugi da je neki Davidov potomak koji će služiti kao namjesnik pod Kristom, koji će biti kralj. Međutim, F. W. Grant ukazuje da knez nikako *ne može* biti Mesija jer ima *sinove* (46,16) i jer prinosi *žrtvu okajnicu* (žrtva za grijeh) za sebe (45,22).³⁹

44,4-9 Kad je Gospodin odveo Ezekielu pred Hram, prorok je pao ničice jer je bio obuzet strahopoštovanjem pred nevjerojatnom Jahvinom Slavom koja je ispunila Hram. Stih 4 bi trebao kod nas stvoriti žarku želju za molitvenim sastancima na kojima je Gospodnja Slava tako očita, da štovatelji padaju ničice pred njim.

Gospodin je uputio proroka da obrati pozornost na nove uredbe o Hramu, na sve ulaze i izlaze iz Svetišća (st. 5), te da

opomene narod da uvođenje tuđinaca u službu u Hramu mora prestati (st. 6-9).

44,10-16 Ubuduće će posao slugu obavljati leviti, koji su nekoć zapali u idolopoklonstvo. Samo će Sadokovi sinovi moći služiti kao svećenici, smjet će pristupiti k Bogu i služiti mu. Sadokovi su sinovi bili vjerni Bogu u vrijeme nevolja pod Davidom (2. Sam 15,24; 1. Kr 1,32 i dalje; 2,26-27.35). Leviti su mogli biti udaljeni iz svećeničke službe i zbog prokletstva bačenog na Elijevu obitelj, ili zbog nevjere tijekom razdoblja kraljeva. Iz svega ovoga učimo da grijeh često ima gorke posljedice, a da će vjernost biti nagrađena.

44,17-19 Od svećenika će se zahtijevati da nose lanene, a ne vunene haljine. Izraz: "da ne posvete puk svojim haljinama" (st. 19b) odnosi se na obrednu svetost koja se čuva samo za službu u Svetišću, a ne za redovite dužnosti svećenika (Izl 29,37; 30,29; Lev 6,18.27; Hag 2,10-12).

44,20-22 Ovdje su dani propisi o šišanju, ograničenju u ispijanju vina i prikladnoj ženidbi za svećenike.

44,23-24 Sadokovi će sinovi služiti i kao učitelji i suci, poučavajući Božji narod kako razlikovati sveto i čisto s jedne strane i nesveto i nečisto s druge.

44,25-27 Svaki nužan dodir s mrtvima zahtijevat će stanovite obrede čišćenja.

44,28-31 Živjet će od onoga što je posvećeno Gospodinu. Jahve želi da on bude njihova baština i zato neće imati ništa na zemlji. Ovo vrijedi i za Božje slugu u današnje vrijeme; on želi da puno zadovoljstvo nađemo u njemu te da tako budemo slobodni služiti mu, neometani svjetovnim svezama. Poput Pavla, i mi možemo naučiti biti zadovoljni u svim okolnostima (Fil 4,11), ali nedvojbeno to moramo naučiti, jer to nikome ne dolazi prirodno. Slomljen čovjek može reći: "Koga ja imam u nebu osim tebe? Kad sam s tobom ne veselim se zemlji... okri-

lje srca moga, baštino moja, o Bože dovjeka!" (Ps 73,25-26).

C. Vladavina u vrijeme Tisućljeća (pogl. 45, 46)

45,1 U središtu izraelske zemlje bit će odvojen dio za Jahvu kao sveto područje. Taj će dio zemlje biti dug dvedeset i pet tisuća lakata, a širok deset tisuća (oko 115 km sa 46 km).

45,2-5 Sveto će područje biti podijeljeno na dva dijela. Na gornjoj će polovici biti Svetište i taj će dio zemlje pripadati svećenicima. Donja će polovica biti za levite.

45,6 Usporedo sa svetim područjem bit će treći dio, zajedničko mjesto, koje će obuhvaćati i grad Jeruzalem.

45,7-8 Sva zemlja, s obje strane svetoga područja i gradskoga posjeda, od zapadne strane ka zapadu i od istočne strane ka istoku, pripast će knezu.

45,9-12 Izraelski su knezovi dužni vršiti zakon i pravdu (st. 9) i mjeriti pravom mjerom.

45,13-17 U ovim se stihovima od svega naroda zahtijeva da daje određen postotak prinosa od usjeva Izraelovu knezu, a knez će redovito prinostiti žrtve u vrijeme svih izraelskih blagdana.

45,18-20 Prvoga dana, prvoga mjeseca, treba biti okajano (očišćeno, pomireno) Svetište, a sedmoga dana istoga mjeseca narod će se čistiti od grijeha koje je počinio nehotice ili u neznanju.

45,21-25 Pashu treba svetkovati četrnaestoga dana prvoga mjeseca, a Blagdan sjenicâ (šatora) petnaestoga dana sedmoga mjeseca.

Blagdan Pedesetnice (sedmicâ), kao ni Blagdan truba i Dan pomirenja, ovdje se ne spominju.

U svjetlu svih ovih obreda i svetih dana, razmislimo samo koliko trebamo biti zahvalni za Kristovo dovršeno djelo na Golgoti (jednom zauvijek) u naše ime!

Žrtveni prinosi u vrijeme Tisućljeća

U Ezekielovoj knjizi 43,20.26 te 45,15.17 za neke se žrtve, koje će se prinositi u vrijeme Tisućljeća, jasno kaže da su za pomirenje. Kako to uskladiti s Poslanicom Hebrejima 10,12, gdje stoji zapisano: "On, naprotiv, pošto je prinio samo jednu žrtvu za grijeh, 'zauvijek sjede Bogu s desne strane'" ili 10,18: "A gdje je to oprošteno, ondje nema više prinosa za grijeh"?

Onako kako se koristi u Starome zavjetu, ova riječ za "pomirenje", odnosno "očišćenje" (eng. *atonement*; heb. *kafar*; dosl., "pokrivanje, pokriti"), nikad ne znači uklanjanje grijeha. U Poslanici Hebrejima 10,4 nas se podsjeća da je krv bikova i jaraca nemoćna uzeti čovjekove grijehe. Te su žrtve zapravo služile kao godišnje podsjećanje na grijeh (Heb 10,3). Što je onda riječ *kafar* značila? Svaki put kad je upotrijebljena, značilo je da žrtve proizvode vanjsku, obrednu čistoću. Na taj je način ljudima bilo omogućeno da se kao štovatelji približe Bogu i budu u zajedništvu s njim. Žrtve su štoviše čistile i nežive stvari, kao što je žrtvenik (Izl 29,37; i kod nas je ova riječ svaki put drukčije prevedena. Tako na ovome mjestu u Kršćanskoj sadašnjosti imamo: "...prinosi žrtvu pomirnicu za žrtvenik", kod Šarića: "...čini službu pomirenja na žrtveniku", a kod Daničića: "...činit ćeš očišćenje na oltaru" itd.), gdje nema ni pomisli na oprostjenje grijeha. Sve što je to, dakle, značilo, bilo je da je žrtvenik obredno čist te da je na taj način postao prikladan za vršenje Božje službe na njemu.

Kad čitamo o oprostjenju nehotičnih grijeha u odnosu na pomirenje (Lev 4,20), to može biti samo uklanjanje obredne nečistoće, kako bi osoba mogla prići Bogu i iskazati mu štovanje.

U našim danima riječ "pomirenje" primila je daleko šire i dublje značenje. Koristi se, na primjer, i da opiše cjelokupno Kristovo žrtveno djelo po kojemu su naši grijesi uklonjeni, a mi pomireni s Bogom. Ali ona u Bibliji nikad nije imala to značenje.⁴⁰

Žrtvovanje je u povijesti Izraela zapravo gledalo daleko naprijed ka savršenoj i potpunoj žrtvi Isusa Krista. Žrtvovanje u vrijeme Kristove tisućgodišnje vladavine (Tisućljeće) bit će sjećanje na njegovo djelo na Golgoti. Bit će to spomen za Izrael, baš kao što je to Gospodnja večera za nas.

Tako, spomenuti ulomci iz Poslanice Hebrejima ne isključuju mogućnost žrtvenih svetkovina u budućnosti, ali jasno pokazuju da se nijedna žrtva koja bi se prinijela u budućnosti ne može učinkovito nositi s grijehom nego što je to mogla u prošlosti.

46,1-8 Stihovi 1-8 govore kako će knez stajati na istočnim vratima unutrašnjeg predvorja i pokloniti se, dok će svećenici prinijeti njegove žrtve za subotnji dan i dan mladaka (st. 6). U unutrašnje predvorje neće smjeti ući. Narod će stajati iza kneza i klanjati se Jahvi dok svećenici prinose žrtve. Kao ni knez, ni narod neće smjeti ući u unutrašnje predvorje.

U vrijeme Tisućljeća, Izrael će u svojim žrtvama vidjeti Krista, a to je nešto što izraelska nacija kao takva nikad nije učinila u prošlosti.

46,9-10 Narod mora izaći iz vanjskoga predvorja na suprotna vrata u odnosu na ona kroz koja je ušao. Dužni su slijediti kretanje kneza.

46,11-18 U stihovima 11 i 12 opisane su kneževe dobrovoljne žrtve, a u stihovima 13-15, žrtve koje je dužan prinositi svaki dan. Propisi o imovini koju knez smije posjedovati sprečavaju ga da je trajno izgubi, ali i da na nju nepravedno dodaje.

46,19-24 U hramskome će području biti napravljene kuhinje, i za svećenike i za narod.

D. Zemlja u vrijeme Tisućljeća (poglv. 47, 48)

1. Ozdravljenje vode (47,1-12)

Ezekiel je vidio rijeku kako izvire ispod praga Hrama, prolazi pokraj žrtvenika, protiče kroz zid južno od istočnih vrata i teče dalje ka Mrtvom moru. Morske će vode ozdraviti i obilovati ribom. Yates piše:

Voda života omiljena je ilustracija u Starome zavjetu. Da bi život uopće bio moguć, pustinjska područja trebaju vodu. Ova rijeka što je vidi Ezekiel kako teče iz Hrama spušta se ka suhim područjima Arabe. Sve dublja i moćnija, teče svojim tokom kako bi donijela život, zdravlje i obilje plodova kamo god prođe. To je jedini lijek koji je potreban. Isus je upotrijebio ovu ilustraciju kao temelj za svoju propovijed ženi kod zdenca. (Usporedi također: Ps 1,3; 46,4^(46,5); JI 3,18^(4,18); Zah 14,8; Iv 4,7-15; 7,38; Otk 22,1-2.)⁴¹

Ova rijeka (bit će to zapravo stvarna geografska rijeka) izvanredna je ilustracija blagoslova, široko rasprostranjena, a ipak još nepotpunoga (st. 11), koji će teći tijekom Kristove tisućgodišnje vladavine. Bog će prebivati u Hramu i stoga će rijeka blagoslova, sve veća, teći ka drugim mjestima. Danas Bog nepobitno prebiva u našim tijelima (1. Kor 6,19) i zato bi rijeka blagoslova trebala teći od nas ka ljudima oko nas (Iv 7,37-38). “Ako je čovjek ispunjen Svetim Duhom i njegov život dotakne živote drugih ljudi, nešto se događa za Boga.” Kakav je samo to izazov za nas, da ispunimo uvjete koji će proizvesti blagoslov!

Rijeka će donositi život kamo god protječe – živopisna je ovo slika službe Svetoga Duha koji daje život.

2. Granice zemlje (47,13-23)

47,13-20 Potom se navode buduće granice i podjela zemlje. U ovome su ulomku opisane granice.

To što Ezekiel spominje rijeku Jordan kao granicu (st. 18) ne može biti greška; jamačno je znao da će se zemlja prostirati istočno do Eufrata (Post 15,18). Možeće je da ovdje upućuje na prethodnu okupaciju same Palestine, ili možda ukazuje da je rijeka Jordan oblikovala samo dio istočne granice, dok se ostatak širio ka sjeveru-sjeveroistoku, sve do rijeke Erufat. Drugo je objašnjenje manje popularno, ali kako je Ezekielov opis veoma detaljan, a uopće ne spominje rijeku Eufrat, zaslužuje da se to uzme u razmatranje.

47,21-23 Zemlja će biti razdijeljena među izraelskim plemenima ždrijebom, ali ni stranci u zemlji neće biti isključeni iz baštine.

3. Podjela zemlje (pogl. 48)

48,1-7 Čini se da će zemlja biti podijeljena na vodoravna područja, od Sredozemlja do istočne granice. Najsjevernije će područje pripasti Danovu plemenu (st. 1). Zatim slijede područja ispod njega, prvo Ašerovu plemenu (st. 2), pa Naftalijevu (st. 3), Manašeovu (st. 4), Efrajimovu (st. 5), Rubenovu (st. 6) te Judinu (st. 7).

48,8-22 Južno od Judina područja bit će dio koji je već dodijeljen knezu, uključujući i Svetište, kao i grad Jeruzalem. Ovo “sveto područje” bit će u obliku glemog četverokutnog područja i na sjevernomore će se dijelu graničiti s Mrtvim morem. Bit će podijeljeno na tri vodoravna dijela, od kojih će najsjevernije pripadati svećenicima, a Tisućljetni će Hram

biti u njegovu središtu. Srednji će dio pripadati levitima, a južni običnome narodu s Jeruzalemom u sredini. Preostali teritorij, istočno i zapadno od svetoga područja pripast će knezu.

48,23-27 Zatim će južno od svetoga područja jedan dio biti Benjaminov (st. 23), pa Šimunov (st. 24), Jisakarov (st. 25), Zebulunov (st. 26) i naposljetku Gadov (st. 27).

48,28-35 Grad, Novi Jeruzalem, imat će dvanaest vrata, troja sa svake strane, po jedna za svako od dvanaest izraelskih plemena. A ime će gradu biti Jahve Šamah – Jahve je ovdje.

Ovo nas ime podsjeća na nešto što se uvijek nalazi u Božjem srcu: on toliko ljubi svoja stvorenja, da ih je oduvijek kanio privući što bliže k sebi. Uvijek nas traži i pita: “Gdje si?”, pozivajući na pokajanje i vjeru. Kao Sin Božji, čak

je sišao na zemlju kako bi umro za nas. Njegova će želja biti ispunjena: čovjek će biti blizu njegovu srcu. I mi se možemo uključiti i sudjelovati u njegovoj potrazi za izgubljenima čak i sad, dok živimo blizu njegovog srca ovdje na zemlji. To je Božja želja za nas.

Naše komentare o Ezekielovoj knjizi zatvorit ćemo sažetkom hebrejskoga kršćanina i teologa, profesora Staroga zavjeta, Charlesa L. Feinberga:

Ovo neusporedivo proročanstvo počine viđenjem Božje Slave i završava opisom Gospodnje slave u proslavljenome gradu Jeruzalemu. Ezekiel završava svoje djelo, poput Ivana u Otkrivenju, s Bogom koji prebiva s čovjekom u svetosti i slavi. Iznad ovoga nema većega cilja u sveukupnoj povijesti i Božjem bavljenju čovjekom.⁴²

Bilješke

- 1 (Uvod) To je, na primjer, učinio Gleason Archer, u knjizi *A Survey of Old Testament Introduction*, pod podnaslovom “Ezekiel”.
- 2 (Uvod) John B. Taylor, *Ezekiel: An Introduction and Commentary*, Tyn-dale Old Testament Commentaries, str. 14-16.
- 3 (Uvod) Albert Barnes, *The Bible Commentary, Proverbs-Ezekiel*, str. 302.
- 4 (1,4-28a) Ova se četiri lica tradicionalno vezuju za četiri prikaza našega Gospodina u Evanđeljima: Matejevo – lik lava (Krist kao kralj); Markovo – lik vola (Krist kao sluga); Lukino – lik čovjeka (Krist kao savršen čovjek); Ivanovo – lik orla (Krist kao Božji Sin). Vidi svezak Novoga zavjeta iz ovih Komentara, pod naslovom “Uvod u Evanđelja”.

- 5 (1,4-28a) NKJV, prateći mazoretski tekst, ovdje ima “Kad (ja) dođoh” (također Kršćanska sadašnjost, Bakotić, Daničić). *The New Scofield Biblija* u bilješci o ovom problemu s tekstem piše: “Očito nije Ezekiel bio taj koji je došao uništiti Jeruzalem zbog njegovih grijeha, nego sam Jahve Bog. Na temelju zahtjeva što nam ih postavlja kontekst, štivo koje se nalazi u otprilike šest rukopisa te u Teodotionovu prijevodu, kao i u Vulgati, ovaj je dio najbolje prevesti: “kad on dođe da uništi grad.” Moguć prijevod, a možda i ponajbolji, bio bi ako posljednji znak sporne riječi čitamo kao dobro poznatu kraticu za “Jahve” (odnosno “Gospodin”), tako da bi tad rečenica glasila: “kad Jahve dođe da uništi grad.” *The New Scofield Study Bible, New King James Version*, str. 995.
- 6 (1,28b-2,7) NRSV parafrazira izraz

- “sin čovječji” kao “smrtnik”, kako bi se izbjegle riječi *sin* i *čovjek* koje su “orijentirane na muški rod”; na taj se način čini nerazumljivom povezanost s Danielom i uporaba ovoga izraza u slučaju našega Gospodina.
- 7 (1,28b-2,7) Taylor, *Ezekiel*, str. 60.
- 8 (1,28b-2,7) *Isto*.
- 9 (3,12-15) Kyle M. Yates, *Preaching from the Prophets*, str. 181.
- 10 (9,4) Charles Lee Feinberg, *The Prophecy of Ezekiel: The Glory of the Lord*, str. 56.
- 11 (9,4) *Isto*.
- 12 (11,16-21) Yates, *Prophets*, str. 182.
- 13 (11,22-25) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, str. 579.
- 14 (13,1-3) Denis Lane, *The Cloud and the Silver Lining*, str. 53-62.
- 15 (13,8-16) A. B. Davidson, *The Book of the Prophet Ezekiel*, str. 88.
- 16 (13,8-16) Naš Gospodin naziva farizeje sličnim (ali još gorim) imenom: “okrećeni grobovi” (Mt 23,27).
- 17 (16,44-52) Feinberg, *Ezekiel*, str. 91.
- 18 (17,22-24) Carl F. Keil, “Ezekiel”, u knjizi *Biblical Commentary on the Old Testament*, XXI:244, 245.
- 19 (21,25-27 ^(21,30-32)) Matthew Henry, “Ezekiel”, u knjizi *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, IV:878, 879.
- 20 (22,23-24) Taylor, *Ezekiel*, str. 168, 169.
- 21 (22,25-31) *Isto.*, str. 169. Ovaj drevni grčki prijevod katkad čuva izvorni hebrejski tekst, osim onih tradicionalnih hebrejskih (mazoretskih) tekstova. U bilješkama na dnu stranice za stihove 24 i 25 u NKJV navode se dva primjera, kao što to stoji uz tekstove iz drugih starijih prijevoda. (Bilješke u NKJV: 22,24, uz riječ “neočišćena” stoji: “prema mazoretskom i sirijском tekstu, te Vulgati; Septuaginta ovdje ima “bez kiše”;
- 22,25, uz riječ proroci stoji: “prema mazoretskom tekstu i Vulgati; Septuaginta ovdje ima “knezovi”, a Targum “pisari”).
- 22 (23,5-10) Suparnički centar lažnoga štovanja i dalje je trajao. Čini se da je Samarijanka u razgovoru s našim Gospodinom u Evanđelju po Ivanu 4,20 branila njihovu “denominacijsku različitost”.
- 23 (26,3-11) Nabukodonozor je dobio ovu titulu jer je natjerao mnoge druge kraljeve da se potčine njegovoj vladavini.
- 24 (26,3-11) Feinberg, *Ezekiel*, str. 149.
- 25 (26,12-14) Navod W. M. Thomsona u djelu *The Land and the Book*, str. 155n.
- 26 (26,15-21) Peter Stoner, *Science Speaks*, str. 76.
- 27 (28,11-19) Feinberg, *Ezekiel*, str. 161, 162.
- 28 (30,13-19) Ovo je dobro poznat pogranični grad u koji je odveden Jeremija, nakon ubojstva namjesnika Gedalije (Jr 43,7; usp. Jr 44,1).
- 29 (34,1-6) Yates, *Preaching*, str. 183.
- 30 (34,11-16) D. L. Moody, *Notes from My Bible*, str. 90.
- 31 (34,11-16) Jedan liberalni protestantski “biskup” iz grada Washingtona, 50-ih godina dvadesetog stoljeća, pohulio je na Boga Staroga zavjeta, nazvavši ga “nasilnikom”.
- 32 (34,11-16) Taylor, *Ezekiel*, str. 220, 221.
- 33 (34,17-24) David Baron, *The Shepherd of Israel*, str. 8, 9.
- 34 (36,24-29a) Keil, “Ezekiel”, str. 110.
- 35 (37,1-8) Yates, *Preaching*, str. 184.
- 36 (38,1-16) KJV prijevod, koji na hebrejsku riječ *Roš* gleda kao na pridjev koji znači “glavni”, a prilagođeno “knez” se temelji na latinskoj Vulgati i Targumu, i nije precizan. Začudo, ovaj je prijevod zadržan u NIV, možda iz straha da bi ljudi mogli u riječi

- Roš vidjeti Rusiju. Međutim, uzimanjem riječi Roš za vlastito ime ne rješava se pitanje na koje se područje taj izraz odnosi. To može biti Rusija, ali i ne mora. Većina povjesničara i geografa identificira Mešek i Tubal kao područja koja se danas nalaze u središnjoj Turskoj.
- 37 (39,1-6) S. Maxwell Coder, "That Bow and Arrow War", *Moody Monthly*, travanj 1974. str. 37.
- 38 (40: Uvod) Paul Lee Tan, *The Interpretation of Prophecy*, str. 161.
- 39 (44,1-3) F. W. Grant, "Ezekiel", u knjizi *The Numerical Bible*, IV:273.
- 40 (Esej) 1611. Godine, engleska je riječ *atonement* značila "biti jedno" (*at-one*), u smislu "biti u skladu, u slozi", te je kao prijelazni glagol *to at-one* značila "dostići stanje jedinstva ili pomirenja između dvije strane" (u engleskome je ovo igra riječi *atonement* – "pomirenje"; i *at-one-ment* – "biti jedno", "biti u skladu" ili "biti u jedinstvu, slozi, suglasnosti" – op. prev.). U svoje je vrijeme to bio točan prijevod, no engleski se jezik od 1600-ih mnogo promijenio.
- 41 (47,1-12) Yates, *Preaching*, str. 184.
- 42 (48,28-35) Feinberg, *Ezekiel*, str. 239.

Bibliografija

Alexander, Ralph. *Ezekiel*. Everyman's Bible Commentary. Chicago: Moody Press, 1976.

Davidson, A. B. *The Book of the Prophet Ezekiel*. The Cambridge Bible for Schools and Colleges. Cambridge: The University Press, 1900.

Feinberg, Charles Lee. *The Prophecy of Ezekiel: The Glory of the Lord*. Chicago: Moody Press, 1969.

Grant, F. W. "Ezekiel." In *Numerical Bible*. Vol. 4. Neptune, N.J.: Loizeaux Bros., 1977.

Henry, Matthew. "Ezekiel." In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*,

Vol. IV. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n. d.

Keil, C. F. "Ezekiel." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 22, 23. Reprint. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Mills, Montague S. *Ezekiel: An Overview*. Dallas: 3E Ministries, n. d.

Tatford, Frederick A. *Dead Bones Live: An Exposition of the Prophecy of Ezekiel*. Eastbourne, East Sussex: Prophetic Witness Publishing House, 1977.

Taylor, John B. *Ezekiel: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1969.

DANIEL

“Želim naglasiti da nijedan prorok nije tako jasno govorio o Kristu kao što je to činio prorok Daniel. Jer ne samo da je tvrdio kako će Krist doći – to je pretkazanje zajedničko i svim ostalim prorocima – nego je naveo i točno vrijeme u koje će se to dogoditi. Povrh toga, opisivao je događaje navodeći točnim redom razne kraljeve i aktualnu godinu njihove vladavine, te je unaprijed objavio najjasnije znakove budućih događaja.”

– Jeronim (347-420. god. po. Kr.)

Uvod

I. Jedinствeno mjesto u kanonu

Knjiga proroka Daniela jedna je od najfascinantnijih knjiga u Starome zavjetu i nedvojbeno spada među knjige koje su od presudne važnosti u tome dijelu Svetoga pisma. Budući da o njezinim preciznim pretkazanjima, mesijanskim proročanstvima i nadahnutim primjerima jasno određenog odvajanja od otpadničkih svjetskih religija uopće nema dvojbe, Danielova je knjiga došla pod udar racionalista i nevjernih znanstvenika. Nije ni čudo što je konzervativni teolog, *Sir* Robert Anderson, jednoj od svojih knjiga dao naslov *Daniel in the Critic's Den* (“Daniel u jami kritičara”).

Glavni se napad odnosi na pitanje je li knjigu zapravo napisao prorok koji se zvao Daniel u šestome stoljeću prije Krista, kao što vjeruju konzervativni Židovi i kršćani, ili ju je napisao nepoznati autor iz drugoga stoljeća koji je pisao *povijest* (osobito poglavlje 11), *kao da je to proročanstvo*.

II. Autorstvo

Budući da se tradicionalno Danielovo autorstvo naširoko odbacuje, a kako je za vjernika veoma važno da temeljito

upozna ovu veličanstvenu knjigu, posvetit ćemo mu više pozornosti nego što smo to činili u uvodu za većinu ostalih knjiga.

Prvi plotun napada na pravovjerno stanište da je Daniel bio stvarni prorok kojega je Bog obdario detaljnim viđenjima carstava poganskoga svijeta, kao i Mesijina dolaska, ispalio je u trećem stoljeću poslije Krista antikršćanski filozof Porfirije iz Tira.

Njegove je ideje potom preuzela šaka Židova u sedamnaestome stoljeću, a potom i dobar dio kršćanskoga svijeta u osamnaestom i narednim stoljećima. Sa širenjem racionalizma, ove ideje su se dalje granale te su postale prihvaćene u liberalnim i polu-liberalnim krugovima.

Merrill F. Unger piše:

Suvremeni kritičari vide utvrđivanje datuma ustanka Makabejaca (oko 167. god. pr. Kr.) i odbacivanja tradicionalnoga Danielovog autorstva kao jedan od svojih pouzdanih dostignuća. Međutim, ta su staništa izgrađena na nizu vrlo uvjerljivih zabluda i netočnih pretpostavki.¹

Prije nego što istražimo glavne optužbe protiv Danielova autorstva, pogledajmo nekoliko pozitivnih dokaza u korist njegova autorstva.

1. Naš Gospodin Isus Krist doslovno navodi Daniela kao autora ove knjige (Mt 24,15). Ovo je već samo po sebi dovoljan dokaz za pobožnog kršćanina.
2. Knjiga iskri lokalnim koloritom i običajima drevnoga Babilona i Medo-Perzije, a ne makabejske Palestine.
3. Židovi i kršćani su bili prosvjetljivi i blagoslovljeni ovom knjigom kroz mnoga stoljeća. Mada ovo vrijedi i za mnoštvo nenadahnutih djela, teško da bi moćno djelovanje Svetoga Duha kroz Danielovu knjigu moglo dolikovati krivotvorini.
4. Vjeruje se da je rukopis Danielove knjige koji je pronađen u prvoj kumranskoj špilji prepisan tijekom ili prije razdoblja Makabejaca; u skladu s tom činjenicom izvorni bi rukopis morao biti još stariji.

Dokazi protiv vjerodostojnosti Danielove knjige su trostruki: lingvistički, povijesni i teološki.

Lingvistički je dokaz da Daniel nije mogao napisati ovu knjigu u šestome stoljeću, jer knjiga sadrži perzijske, pa čak i grčke riječi, a za aramejski jezik se tvrdi da se radi o varijanti iz kasnijeg datuma.

Budući da je David ipak živio i služio u vrijeme Medo-Perzije (530-te god. pr. Kr.), uporaba perzijskih riječi upućuje upravo na suprotno od tvrdnji liberala. Šanse za postojanje krivotvoritelja iz drugoga stoljeća koji je živio u Palestini i znao perzijski vrlo su slabe.

Što se tiče *grčkih* riječi, većina je bibličara šokirana kad otkrije da ih ima samo *tri* – i sve su nazivi glazbenih instrumenata! Dobro je poznata činjenica da nazivi predmeta iz jedne kulture često ulaze u drugi jezik daleko prije nego što dođe do snažnog miješanja tih kultura. Mada

se grčko *carstvo*, u vrijeme kad je Daniel pisao, tek trebalo razviti u budućnosti, diljem drevnoga svijeta već se širila grčka kultura i njezin stvaralački dar.

Što se tiče *aramejskoga*, Kitchen i Kutscher su pokazali da se ovaj jezik za pravo potpuno uklapa u carsko razdoblje u kojemu je živio Daniel.

Povijesni dokazi protiv pravovjernoga stanovišta o autorstvu obuhvaćaju i raspravu da su Židovi svrstali Danielovu knjigu u treći dio Staroga zavjeta (“Spise”) a ne među proroke, jer je taj dio kanona već bio zatvoren kad je “Daniel” pisao. No jednostavnije je shvatiti da Daniel nije bio prorok po *pozivu* već po *službi*. Po zanimanju je bio državni službenik. Stoga i nije ubrojan s profesionalnim prorocima – Izaijom, Jeremijom i tako dalje.

Nametnuti su razni navodni problemi u vezani uz vjerodostojnost Knjige proroka Daniela – ali na sve njih postoje razumni i umni odgovori konzervativnih znanstvenika s nesumnjivim integritetom. Onima koji žele ovu temu dublje istražiti, naša je preporuka da pogledaju sljedeće pisce koje navodimo prema kronološkome redosljedu: Robert Dick Wilson, Charles Boutflower, John F. Walvoord, R. K. Harrison i Gleason Archer.

U *teološkome dokazu* protiv Danielova autorstva kaže se da knjiga ima odveć “napredne” stavove o anđelima, životu nakon smrti (uskrnuću) i Mesiji. Takvo mišljenje proizlazi iz primjene teorije evolucije na vjeru. *Stvarni* prigovor Danielovoj knjizi, kao što je nekolicina liberalnih znanstvenika, poput R. Pfeiffera (*Old Testament Introduction*, “Uvod u Stari zavjet”, str. 755), dovoljno poštena priznati, jesu predrasude o nadnaravnome. Naime, u Danielovoj knjizi ima previše čuda i previše točnih pretkazanja da bi se sve to svidjelo racionalističkim kritičarima. I baš kao što je Daniel, prorok, neozlijeđen izmakao iz lavovske jame,

tako i Danielovo proročanstvo, u umovima i srcima raznih vjernika, izmiče iz “kritičarske jame”.

III. Datum

Znanstvenici određuju datum pisanja Danielove knjige u rasponu od šestoga do drugoga stoljeća prije Krista. Liberali i njihovi poklonici, gotovo svi jednako, datiraju knjigu u njezinu sadašnjem obliku, u razdoblje Makabejaca. Općenito na nju gledaju kao na pokušaj ohrabivanja Židova tijekom strašnih antisemitskih pohoda Antioha IV Epifana.

Oni koji vjeruju da Bog može nadahnuti, ne samo opća proročanstva o kraljevstvima koja u tom trenutku još nisu dobro poznata (Grčka i Rim), nego i točne pojedinosti razdoblja grčke carevine nekoliko stoljeća prije nego što je nastala (pogl. 11), nemaju problem prihvatiti konzervativno naučavanje da je Daniel napisao svoje proročanstvo u šestome stoljeću, vjerojatno negdje oko 530. god. pr. Kr.

Čak i sa svojim “kasnim” datumom, kako ukazuje Unger, kritičari opet nisu izbjegli Božji svjeznajući uvid u budućnost:

Moramo imati na umu da čak i kad bi se najkasniji datum koji je određen za nastanak Danielove knjige pokazao točnim, to proročanstvo i dalje pokazuje poznavanje budućnosti koje može biti pripisano samo božanskome nadahnuću.²

IV. Povijesna pozadina i tema

Prihvatajući dakle pravovjerno stanovište o autorstvu i datumu, mi vjerujemo da je Daniel bio jedan od bistrih i privlačnih mladih Židova koje je Nabukodonozor odveo u Babilon kao zarobljenike u

vrijeme kad je kralj u Judeji bio Jojakim (oko 604. god. pr. Kr.). Njegovo ime znači “Bog je moj Sudac”, a njegov karakter i ponašanje svjedoče da je živio u svjetlu te činjenice.

Što se tiče njegova položaja, Daniel je bio državni službenik, rangiran vrlo visoko u upravi Nabukodonozorova i Baltazarova dvora. Kad je Medo-Perzija osvojila Babilon, proglašen je prvim od tri državna upravitelja pod kraljem Darijem. Služio je i pod Kirom. Kao što smo već primijetili, vjerojatno je upravo ovo razlog zbog kojega je njegova knjiga u Hebrejskome Starom zavjetu svrstana u odjeljak poznat pod nazivom “Spisi”, a ne u “Proroke”, kako je to u našim Biblijama.

Međutim, Danielova je služba bila proročka i naš ga je Gospodin označio kao takvoga (Mt 24,15 i Mk 13,14). On nije puno drukčiji od onih koji danas imaju “svjetovni” posao, ali ipak posvećuju mnogo vremena proučavanju Biblije i propovijedanju. Na primjer, Sir Robert Anderson, čovjek koji je bio stručnjak za Danielova proročanstva, bio je na čelu kriminalističkoga odjela *Scotland Yarda* u kasno viktorsko doba, a ipak je istodobno imao veoma blagoslovljenu biblijsku službu.³

Budući da velik dio ove knjige ima veze s poganskim svjetskim silama, ne treba nas iznenaditi to što je Daniel od četvrtog stiha drugog poglavlja, pa sve do kraja sedmog poglavlja, pisan na aramejskome. To je jezik neznabožaca, srodan hebrejskome, ali naširoko korišten u međunarodnoj komunikaciji u njegovo vrijeme, na vrlo sličan način na koji se danas koristi engleski jezik. Neki bibličari daju pregled Danielova proročanstva prema ovim promjenama u uporabi jezika.

Što se tiče konteksta, prvi dio (prvih šest poglavlja) Danielove knjige je u najvećoj mjeri *narativan*, a proročke teme

u njemu su sporedne. Drugi dio (drugih šest poglavlja, koja su ujedno i posljed-

nja) je u najvećoj mjeri *proročki*, a pripovijedanje u njemu je sporedno.

Pregled

- I. Postojana vjernost Daniela i njegovih drugova (pogl. 1)
- II. Nabukodonozorovo viđenje lika načinjenog od četiri kovine (pogl. 2)
- III. Nabukodonozorov zlatni kip i ognjena peč (pogl. 3 ^(3,1-30))
- IV. Nabukodonozorov san o razorenom stablu i značenje sna (pogl. 4 ^(3,31-4,34))
- V. Baltazarova sudbina, objavljena porukom napisanom na zidu (pogl. 5 ^(5,6,1))
- VI. Ukaz kralja Darija i lavovska jama (pogl. 6 ^(6,2-29))
- VII. Danielov san o četiri nemani oslikava četiri svjetska imperija (pogl. 7)
- VIII. Danielovo viđenje ovna i jarca (pogl. 8)
- IX. Danielovo viđenje sedamdeset tjedana poganske prevlasti (pogl. 9)
- X. Viđenje Božje slave predstavlja uvod u događaje koji će uslijediti (pogl. 10)
- XI. Proročanstva o neposrednoj budućnosti (11,1-35)
  - A. Grčko osvajanje Medo-Perzije (11,1-3)
  - B. Propast Grčkoga Carstva (11,4-35)
    - 1. Ratovi između Egipta i Sirije (11,4-20)
    - 2. Vladavina opakog Antioha IV Epifana (11,21-35)
- XII. Proročanstva o dalekoj budućnosti (11,36-12,13)
  - A. Antikrist (11,36-45)
  - B. Velika nevolja (pogl. 12)

Komentari

I. Postojana vjernost Daniela i njegovih drugova (pogl. 1)

1,1-7 Mjesto radnje je Nabukodonozorov dvor u Babilonu, odmah nakon njegova napada na Jeruzalem, treće godine vladavine kralja Jojakima. Nabukodonozor je naredio da se nekoliko mladih Židova pripremi za službu na njegovu dvoru. Morali su to biti probrani mladići, "lijepi, vrsni u svakoj mudrosti, dobro poučeni i bistri". Među njima su bili Daniel, Hananija, Mišael i Azarja. Kaldejska su im imena bila: Baltazar, Šadrak, Mešak i Abed Nego. Dio njihove pripreme za

službu na dvoru bio je i da jedu od kraljevskih jela i piju od kraljeva vina. Ta je hrana vjerojatno uključivala i meso koje prema starozavjetnome Zakonu nije bilo čisto, ili je bilo povezano sa štovanjem idola.

Na ovome mjestu nailazimo na prividno neslaganje teksta u stihu 1 s Jeremijom 25,1. U stihu 1 čitamo da je Nabukodonozor opkolio Jeruzalem "treće godine kraljevanja Jojakima, kralja Judeje". U Knjizi proroka Jeremije 25,1 stoji da je četvrta godina vladavine kralja Jojakima bila prva godina vladavine babilonskoga kralja Nabukodonozora. Ovo se može objasniti razlikom u židovskom i babilonskom načinu računanja vremena.

(Babilonski način računanja počinje s godinom **nakon** uspona na prijestolje, a židovski s **godinom** u kojoj se to dogodilo. Tako je treća godina ovdje, gdje Daniel računa vrijeme na babilonski način, isto što i četvrta godina u Jeremiji, gdje se računa na židovski način. – op. prev.)

1,8-12 Daniel je uljudno odbio ponudeno meso. Zamolio je da se njemu i njegovim prijateljima umjesto toga daje samo povrće za jelo i voda za piće. Ašfenaz, starješina dvorjana, ili eunuha (ne razumijevajući židovske običaje ni njihova Boga), bio je užasnut tom idejom, primjećujući da će vlastitu glavu dovesti u opasnost ako taj plan ne uspije! Na kraju krajeva, on je bio odgovoran za te mladiće.

1,13-21 Ali i pored svega toga, Danielovu je zahtjevu udovoljeno. Na kraju probnoga razdoblja od deset dana stali su pred kralja i pokazalo se da su deset puta bolji od svih mudraca u Babilonu. Stoga ih je kralj prihvatio. Bog ih je milostivo obdario “znanjem i razumijevanjem svih knjiga i mudrosti”, a Daniel je povrh toga dobio dar “razumijevanja viđenja i snova”.

II. Nabukodonozorovo viđenje lika načinjenog od četiri kovine (pogl. 2)

2,1-13 Nabukodonozor je usnio san, a onda ne samo da je tražio od mudraca da mu protumače njegovo značenje, nego i da pogode što je usnio – bio je to mnogo teži zadatak, gotovo nemoguć. Njegovi mudraci, Kaldejci, nisu mogli pogoditi što je sanjao ni što san znači, te je kralj, gnjevan, naredio da se *svi mudraci* u Babilonu pogube (uključujući Daniela i njegove drugove)!

2,14-30 U odgovoru na molitvu, Daniel je u noćnome viđenju saznao od Gospodina prirodu sna i njegovo značenje. Tad je, izražavajući svoju zahvalnost,

blagoslovio Nebeskoga Boga prekrasnom molitvom. Potom je otišao k Arjoku, kako bi se spriječio daljnje ubijanje babilonskih mudraca. Arjok ga je žurno odveo kralju, kojemu je Daniel objavio tko je izvor njegova znanja i “Otkrivatelj tajni” koji snopćava kralju što će biti.

2,31-35 Daniel je obznanio da je kralj vidio golem lik (kip), istodobno i blistav i strašan. Taj je lik imao glavu od čistoga zlata, prsa i ruke od srebra, trbuh i bedra od mjedi, noge od željeza, a stopala dijelom od željeza, dijelom od gline. Dok je Nabukodonozor gledao u taj lik, kamen se odvalio a da ga nije dotaknula ničija ruka, udario u kip i smrvio ga, da bi odmah potom postao golemo brdo koje je ispunjavalo svu zemlju.

2,36-45 Lik je predstavljao četiri poganske sile koje će odnijeti prevlast u svijetu i vladati nad židovskim narodom. Nabukodonozor, apsolutni vladar (Babilon), bio je glava od zlata (st. 38). Perzija je bila ruke od srebra; jedna je ruka predstavljala Mediju, a druga Perziju. Grčka, treće kraljevstvo, bila je trbuh i bedra od mjedi. Rimsko je carstvo bilo dvije noge i stopala od željeza – noge su predstavljale istočno i zapadno krilo carstva. Stopala od željeza i gline predstavljala su obnovljeno Rimsko carstvo, a prsti na nogama deset kraljevstava. Obrati pozornost na smanjenje vrijednosti kovine i istodobno povećanje snage (osim kod stopala od željeza i gline). Također obrati pozornost na činjenicu da čovjek opisuje svoja carstva kao vrijedne kovine, dok Bog ista ta carstva opisuje kao divlje zvijeri, ili nemani (pogl. 7). Kamen koji se odvalio s brijega a da ga nije dodirnula ruka, jest Gospodin Isus. On će uništiti četiri kraljevstva i vladat će nad svom zemljom, a njegovo će kraljevstvo trajati zauvijek.

2,46-49 Kad je kralj Nabukodonozor čuo Danielovu mudrost, postavio ga je za upravitelja cijele babilonske pokrajine i za starješinu nad svim mudracima

u Babilonu. Troje ostalih Židova bili su postavljeni za pomoćnike ili zamjenike.

III. Nabukodonozorov zlatni kip i ognjena peč (pogl. 3^(3,1-30))

3,1-7 Nabukodonozor je dao načiniti zlatni kip visok trideset metara i postavio ga je u ravnici Duri. Zatim je naredio da svi ljudi moraju, čim začuju zvuk roga, frule, citre, sambuke, psaltira, gajdi i svakovrsnih drugih glazbala, pasti na tlo i pokloniti se tome kipu. Onaj tko tako ne učini bit će bačen u užarenu peč.

3,8-12 Šadrak, Mešak i Abed Nego, kao vjerni Židovi, odbili su pokloniti se idolu i neki su ih Kaldejeci odmah otišli prijaviti kralju.

3,13-21 Kralj im je dao priliku da se predomisle, no oni nisu htjeli. Njihovo je pouzdanje u Božje izbavljenje bilo veličanstveno. “No ako toga i ne učini”, oni će i dalje biti vjerni Gospodinu. I tako je kralj naredio da se peč ugrije sedam puta jače nego inače, a onda je “jakim ljudima iz svoje vojske” naredio da trojicu Židova, potpuno odjevene, bace u užarenu peč.

3,22-25 Peč je bila tako jako užarena da je plamen ubio ljude koji su bacali Šadraka, Mešaka i Abed Negu u nju, i kad je zaprepasteni Nabukodonozor pogledao u peč vidio je u njoj četiri čovjeka – trojicu Židova i jednog koji je bio “sličan Sinu Božjemu” (NKJV; kršćanska sadašnjost, Martinjak, Grubišić, Bakotić, Daničić) ili “kao sin bogova” (NJKV marg.; Šarić ovdje ima “kao anđeo”). Mi vjerujemo da je to doista bio Božji Sin, bez obzira na to kako ga je kralj sebi predočio. Gospodin nas ili spašava iz nevolje ili je s nama u nevolji.

3,26-30 Židovi su bili neozlijedeni. Oganj je samo spalio spone kojima su bili vezani. Nevolje i boli uspijevaju ispuniti Božju nakanu za nas i osloboditi nas od spona koje nas vezuju. Kralj je bio tako

impresioniran da je svima zabranio govoriti protiv židovskoga Boga, a trojicu je mladića promakao na viši položaj u babilonskoj pokrajini. I sve to unatoč činjenici da su odbili poslušati njegovu naredbu!

IV. Nabukodonozorov san o razorenom stablu i značenje istog (pogl. 4^(3,31-4,34))

4,1-9^(3,31-4,6) Ovdje kralj Nabukodonozor svjedoči o veličini Svevišnjega Boga i o jednome iskustvu iz svoga života koje je dovelo do njegova obraćenja (st. 1-3^(3,31-33)). Naime, usnio je san koji njegovi mudraci nisu mogli protumačiti, te je poslao po Daniela i ispričao mu što je sanjao.

4,10-15b^(4,7-12b) U snu je vidio stablo, vrlo veliko, lijepo i puno plodova. Dosezalo je do neba, a krošnja mu se širila na sva četiri kraja zemlje. Zatim je Stražar, Svetac koji je sišao s neba, naredio da se stablo posiječe i da se u zemlji ostave samo panj i korijenje.

4,15c-18^(4,12c-15) Potom su sveci opisali čovjeka koji gubi razum i postaje nalik na divlju zvijer. Takav će biti sedam godina.

4,19-26^(4,16-23) Daniel je rekao kralju da stablo predstavlja njega i njegovo kraljevstvo koje se proteže diljem zemlje. Izgubit će prijestolje i izgubit će razum na sedam godina i za sve to vrijeme živjet će poput životinje u polju (Medicinski naziv za njegovo stanje je boantropija⁴). Ali panj koji je ostao označava da Nabukodonozor neće biti potpuno uništen već će biti iscijeljen, a njegovo kraljevstvo obnovljeno.

4,27-37^(4,24-34) Daniel je također savjetovao kralja da promijeni svoj put. Međutim, poslije dvanaest mjeseci kraljeva nepokajanja, njegovo se viđenje ostvarilo. Sedam godina je živio kao zvijer. Kad se navršilo to vrijeme obratio se Bogu i priznao da je on Svevišnji koji živi do vijeka. Tad mu se vratio razum, a s njim i veličanstvo i sjaj njegova kraljevstva.

V. Baltazarova sudbina, objavljena porukom napisanom na zidu (pogl. 5^(5,6.1))

5,1-4 Baltazar je bio Nabonidov sin i Nabukodonozorov unuk (“otac” iz stiha 2 može značiti i “djed”). On je priredio veliku gozbu na kojoj je za idolopokloničko slavlje upotrijebio sveto zlatno i srebrno posuđe što ga je Nabukodonozor oteo iz Hrama u Jeruzalemu. Kralj i njegova pratnja, već ionako pijani, nastavili su piti vino i slaviti svoje bogove od zlata i srebra, mjedi i željeza, drveta i kamena.

5,5-9 Dok su on i njegova svita postajali sve pijaniji i rasklašniji, iznenada su se pojavili prsti čovječje ruke koji su počeli pisati po zidu. Prestrašeni je kralj ponudio grimiznu odjeću, zlatan lanac i promaknuće na mjesto treće osobe u kraljevstvu (ta će osoba biti jedna od tri vladara, vjerojatno uz Nabonida i Baltazara), onome tko protumači što je napisano.

5,10-16 Na kraljičin prijedlog, poslali su po Daniela da im protumači što piše na zidu.⁵ Čak i poslije toliko godina i promjene vladara, pamtila se Danielova izvanredna mudrost i duhovnost – u najmanju ruku, pamtila ju je barem jedna osoba. I tako je Daniel doveden pred kralja.

5,17-24 Nakon što je podsjetio na Nabukodonozorova iskustva i hrabro ukorio Baltazara što je oskrvnuo hramsko posuđe koristeći ga na idolopokloničkoj gozbi i opijanju, Daniel je objasnio što piše na zidu i što te riječi znače.

5,25-31^(5,25-6.1) A pisalo je “Mene, Mene, Tekel, Parsin”. “Mene” znači “izbrojiti” (izvornik, KJV, NKJV; Šarić, Martinjak, Bakotić, Daničić; Grubišić ovdje ima: “odbrojio dane tvome kraljevstvu”). Bog je izbrojio babilonsko kraljevstvo i učinio mu kraj. “Tekel”⁶ znači “odvagati, izmjeriti”. Baltazar je bio izmjeren na vagi i nađen je prelagan. “Par-

sin” (ili “u-parsin) znači “razdijeljen” ili “dijeliti”. (Parsin je množina od Peres; “u” znači “i”). Baltazarovo je kraljevstvo razdijeljeno i predano Medicima i Perzijancima. Iste te noći, medo-perzijska vojska je ušla u Babilon, ubila Baltazara i preuzela prevlast u svijetu. Darije Medijac bio je novi kralj.

VI. Ukaz kralja Darija i lavovska jama (pogl. 6^(6,2-29))

6,1-3^(6,2-4) U ovome poglavlju, jednom od najpoznatijih u cijeloj Bibliji, vidimo da Daniel sad živi pod perzijskom vladavinom. Kralj Darije ga je postavio za jednog od troje pročelnika nad stotinu i dvadeset satrapa. Zbog Danielova izvanredna duha Darije se nosio mislju da ga postavi nad svim kraljevstvom.

6,4-8^(6,5-9) Dužnosnici koji su bili ljubomorni na Daniela i koji su znali da ga nikad neće moći optužiti za neki *stvaran* zločin, uvjerali su kralja da donese ukaz kojim se u razdoblju od trideset dana zabranjuje upućivanje molitve bilo kome osim njemu samom. Čim je ta zabrana postala zakon više je nije bilo moguće promijeniti. Danielova je postojanost izazov za nas (1. Pt 3,13-17).

6,9-13^(6,10-14) Kralj Darije je potpisao ukaz, ali Daniel se nastavio moliti Bogu triput dnevno i njegovi su neprijatelji odmah to javili kralju.⁷

6,14-17^(6,15-18) Sve do zalaska sunca Darije je nastojao osloboditi Daniela, ali ukaz je bio nepromjenjiv i on je bio prisiljen narediti da ga bace u lavovsku jamu. Ipak ga je ovaj poganski kralj ohrabrio govoreći mu da će ga njegov Bog, kojemu je tako postojano služio, izbaviti. Divno je vidjeti kako čak i nevjernici katkad prihvaćaju vjeru i moralna načela dosljednih vjernika koje promatraju u svojoj blizini. Samo što prečesto kršćani izvjevare svoje nespasene prijatelje i rodbinu jer *nemaju* tako visoke standarde

vjere i postupanja kakve svijet očekuje od Božjega naroda.

6,18-28 ^(6,19-29) Odbijajući svoju uobičajenu noćnu zabavu, Darije je proveo cijelu noć u postu (KJV, NKJV; Šarić, Martinjak). U ranu je zoru zabrinuti kralj brzo otišao k jami i tamo našao židovskoga proroka nezolijeđena među lavovima.

Na njemu svojstven način, pobožni je prorok dao slavu Gospodinu: “Moj je Bog poslao svog Anđela; zatvorio je ralje lavovima te mi ne naudiše.”

Potom su Danielovi tužitelji bačeni u lavovsku jamu i lavovi su ih rastrgali. Ishod svega ovoga bio je da je kralj Darije izdao naredbu svim plemenima, narodima i jezicima da iskazuju čast Danielovu Bogu.

VII. Danielov san o četiri nemani oslikava četiri svjetske imperije (pogl. 7)

Prvih šest poglavlja Danielove knjige najvećim se dijelom bave poviješću; posljednjih šest poglavlja prije svega je pro-ročko. Danielovi snovi i viđenja opisani u poglavljima 7 i 8 dogodili su se tijekom vladavine babilonskoga kralja Baltazara, prije nego što su Medijanci i Perzijanci došli na vlast.

7,1-4 U sedmome poglavlju čitamo o Danielovu snu u kojemu je vidio kako četiri goleme nemani izlaze iz mora. (Veliko more koje se spominje u stihu 2 jest Sredozemno more.) Ova slika predstavlja četiri svjetska kraljevstva.

Lav predstavlja *Babilon*. Orlovska krila govore o brzini osvajanja.⁸ Išćupana krila mogu upućivati na Nabukodonozorovo ludilo, a ostatak stiha 4 na njegov oporavak i obraćenje.

7,5 Medvjed oslikava *Medo-Perziju*. Perzijsko se područje uzdiglo do većega značaja nego medijisko. Tri rebra u medvjedićim čeljustima vjerojatno predstavljaju tri dijela babilonskoga carstva koja su

Medijci i Perzijanci opljačkali pod Kirirom – Babilon na istoku; Egipat na jugu; i Lidijsko kraljevstvo u Maloj Aziji.

7,6 Leopard predstavlja *Grčku*. Četiri ptičja krila što ih ima na leđima govore o brzom širenju Grčkoga carstva. Četiri je broj svijeta. Krila simboliziraju brzinu. Aleksandar je za trinaest godina osvojio svijet stigavši daleko na istok, sve do Indije. A onda je umro u trideset i trećoj godini – praznih ruku. Četiri leopardove glave očito predstavljaju podjelu Carstva između četvorice Aleksandrovih vojskovođa nakon njegove smrti.

7,7-8 Četvrta je neman, moćna i razorna, bila drukčija od ostalih, ali imala je neke od njihovih zvjerskih obilježja. Opisana je kao “strahovita, užasna, izvanredno snažna” i imala je “velike gvozdeno zube”. Ova neman oslikava Rimsko Carstvo, koje će doći nakon Grčkoga, zatim nestati, a onda će se, nakon dugog vremenskog razdoblja, obnoviti. U svom obnovljenom obliku imat će spomenutih deset rogova, što znači deset kraljeva i “jedan mali rog”, to jest budućega poglavara obnovljenog Rimskog Carstva – antikrista.

7,9-14 U stihu 9 Daniel oslikava peti i posljednji svjetski imperij – veličanstveno kraljevstvo Gospodina Isusa Krista, kojemu će biti dana opća vlast. Opis Pradavnoga na ovome mjestu nalikuje na opis Krista u Otkrivenju 1. Međutim, ova je klasifikacija donekle nejasna u stihu 13, gdje se kaže da na oblacima dolazi netko kao Sin Čovječji da stane pred Pradavnoga. U tom slučaju čini se kao da je Krist došao da stane pred samoga sebe. Možda je najbolje ovdje na Pradavnoga gledati kao na Boga Oca. Tad bi Sin Čovječji bio Gospodin Isus koji dolazi pred Oca koji ga uvodi u kraljevstvo.

Pradavni sjedi kao Sudac u sudnici (st. 10, 26). Mali rog i njegovo carstvo više ne postoje; uništeni su (st. 11). Ostala svjetska carstva također prestaju postojati

ti, ali nacije i narodi nastavljaju trajati (st. 12). Gospodinu Isusu dana je opća “vlast, čast i kraljevstvo” koje je vječno i nikad neće nestati (st. 14).

7,15-18 Zbog svega što je vidio, Daniela je obuzela tjeskoba i zbunjenost. Tad jedan neidentificirani tumač objašnjava da četiri goleme nemani predstavljaju četiri svjetska vladara koji će se dići na zemlji, ali od njih će kraljevstvo preuzeti Svevišnji i njegovi sveci. I dok će sva ta zemaljska kraljevstva proći, sveci Svevišnjega imat će vječno kraljevstvo. U stihu 3 nemani izlaze iz mora, što obično oslikava poganske narode. Ovdje, u stihu 17, te nemani nastaju na zemlji (prema izvorniku, doslovce “iz zemlje”); ovo upućuje na njihove moralne poglede koji su vezani za zemaljsko i karakter koji nije duhovan.

7,19-22 Daniel se posebno raspitao za četvrtu neman koja je nadmašila sve druge u okrutnosti i svireposti. Želio je saznati više i o deset rogovu na njezinoj glavi, te o drugome rogu koji je narastao, dok su prva tri otpala. Vidio je mali rog kako ratuje protiv svetaca kroz razdoblje velike nevolje, sve dok nije došao Pradavni, okončao njihovo stradanje i dao im kraljevstvo.

7,23-28 I ovdje je neimenovani tumač objasnio što je četvrta neman, deset rogovu i mali rog. Ovaj potonji hulit će na Svevišnjega, zatirat će svece i nastojati da promijeni židovski kalendar. Sve će to činiti tijekom tri i pol godine (Ovo je razdoblje velike nevolje na koje Isus upućuje u Evanđelju po Mateju 24,21). Ali njemu će se vlast oduzeti i tad će nastupiti veličanstveno, vječno kraljevstvo našega Gospodina. Daniel je na ovo reagirao uznemirenjem i čuđenjem.

VIII. Danielovo viđenje ovna i jarca (pogl. 8)

8,1-4 Dvije godine potom, Danielu su se

u viđenju ukazali ovan i jarac. Ovan je bio Perzija, a njegova dva roga kraljevi Medije i Perzije. Jedan je rog bio viši od drugoga; on predstavlja perzijskog kralja koji je bio moćniji od medijanskog. Ovan je razjareno jurišao u osvajanje na zapad, sjever i jug. Činilo se da mu se nitko ne može oduprijeti.

8,5-8 Potom je sa zapada došao jarac (Grčka) u munjevitom napadu. Imao je jedan, veoma upadljiv, rog (Aleksandar Veliki). Jarac je porazio ovna i nastavio dalje s izvanrednim osvajačkim pohodima. Kad je Aleksandar umro, njegovo je kraljevstvo podijeljeno na četiri dijela, što označavaju četiri velika roga koja su izrasla prema četiri nebeska vjetra.

8,9-14 Nad jednim od tih dijelova kasnije je vladao mali rog (ovdje Antioh IV Epifan), kojega su vojni uspjesi odveli na jug i istok, te u Palestinu (st. 9, “Divota” ili “najkrasnija od zemalja”). U stihu 10 opisuje se njegov progon Židova.⁹ Hulio je na Gospodina, oduzeo Jeruzalemu žrtvene prinose i oskrvnuo Hram (st. 11, 12). Daniel je saznao da će takvo oskrvnuće trajati još dvije tisuće i tri stotine dana. Sve se to dogodilo između 171. i 165. god pr. Kr.

8,15-17 Gabrielu je naredeno da objasni Danielu to viđenje.

8,18-26 Daniela je, mada je bio veoma pobožan i hrabar čovjek, obuzeo tako silan strah kad mu se približio anđeo, da je pao na lice i onesvijestio se. Možda je svrha opisa ovoga događaja naglasiti Božju silu i svetost, što se može osjetiti čak i u nazočnosti njegovih anđela. Objasnjenje viđenja počinje u stihovima 19-22, ali čini se da u stihu 23 gledamo dalje od Antioha Epifana ka njegovu budućem parnjaku – kralju, drsku i lukavu, veoma svirepe naravi, koji će nemilosrdno progoniti sveti narod u vrijeme velike nevolje. Bit će lukav, ohol i prijevaran. Suprotstaviti će se čak i Knezu nad knezovima (Gospodinu Isusu Kristu), no

Božjom će intervencijom biti uništen. Danielu je rečeno da se njegovo viđenje odnosi na budućnost.

8,27 Daniel je poslije svega ovoga toliko iznemogao da je danima bio bolestan, začuđen i smeten.

IX. Danielovo viđenje sedamdeset tjedana poganske prevlasti (pogl. 9)

9,1-2 Događaji opisani u ovome poglavlju odigrali su se u vrijeme vladavine Darija Medijanca. Proučavajući Knjigu proroka Jeremije, Daniel je shvatio da se sedamdeset godina sužanjstva primiče kraju.

9,3-19 On priznaje svoje grijeha, kao i grijeha svoga naroda (rabi riječi “mi” i “naši”) i moli Gospodina da ispuni svoje obećanje koje se odnosi na Jeruzalem i judejski narod. Odgovarajući na prorokovu molitvu, Bog mu je dao veoma važno otkrivenje o “sedamdeset tjedana”, koji su kasnije nazvani “okosnicom biblijskih proročanstava”.

Danielova je molitva bila utemeljena na Božjim osobinama (njegovoj veličini, strahopoštovanju koje ulijeva, vjernosti, pravednosti, milosti) te na njegovu posjedu (njegov narod, njegov grad, njegova sveta gora, njegovo Svetište).

9,20-23 I dok se Daniel još molio, Gabriel je doletio u brzu letu i dotakao ga se u vrijeme večernjega prinosa. Rekao mu je da je on miljenik – izvanredno je to priznanje – i to je izgovoreno u takvom kontekstu kao da dolazi izravno od Boga. Potom mu je dao opći pregled buduće povijesti židovskoga naroda pod slikom sedamdeset tjedana. Svaki “tjedan”¹⁰ predstavlja sedam godina. Budući da je ovo proročanstvo od presudne važnosti za shvaćanje Božje nakane, pregledat ćemo ga izraz po izraz.

9,24 Sedamdeset je tjedana određeno njegovu narodu (Izraelu) i svetome gra-

du (Jeruzalemu). Povijesno ispunjenje prvoga dijela proročanstva pokazuje da su tjedni godišnji tjedni. Prema tome, sedamdeset tjedana je 490 godina. Vidjet ćemo da se sedamdeset tjedana dijeli na sedam plus šezdeset i dva tjedna, a onda, nakon određenog vremenskog razmaka dolazi još jedan, posljednji tjedan. Na kraju tih sedamdeset tjedana dogodit će se sljedećih šest stvari:

“Da se dokrajči opačina, da se stavi pečat grijehu.” I mada se ovo u općem smislu može odnositi na sve Izraelove grešne postupke, ipak se posebno odnosi na njihovo odbacivanje Mesije. Pri drugome Kristovom dolasku Ostatak će se okrenuti ka njemu u vjeri, obratiti se, i tad će opačine i grijesi nacije biti oprošteni.

“Da se zadovolji za bezakonje.” Temelj za to zadovoljenje postavljen je na Golgoti, no ovo se odnosi na vrijeme koje je još uvijek buduće, kad vjerni dio izraelskoga naroda prihvati blagodat Kristova dovršena djela na križu.

“Da se uvede vječna pravednost.” I ovo upućuje na drugi Kristov dolazak i njegovo tisućgodišnje kraljevstvo, kad Krist Kralj bude vladao u pravednosti. To je vječna pravednost, u smislu da će trajati u vječnosti.

“Da se stavi pečat viđenju i proroci- ma.” Okosnica starozavjetnoga proročanstva usredotočena je na veličanstven Kristov povratak na zemlju i njegovo kraljevstvo, koje će nastati odmah potom. Stoga će najveći dio proročanstava biti ispunjen na kraju toga razdoblja od sedamdeset tjedana.

“Da se pomaže Sveti nad svetima.” Na početku Kristove tisućgodišnje vladavine u Jeruzalemu će biti pomazan, ili posvećen, Hram opisan u Knjizi proroka Ezekielu 40-44. Slava će se vratiti u osobi Gospodina Isusa (Ez 43,1-5).

9,25 Stoga se “mora znati i razumjeti” da “od časa kad izađe riječ, ‘neka se vrate

i neka opet sagrađe Jeruzalem'...” Ovo je bio Artakserksov ukaz, 445. god. pr. Kr. (Neh 2,1-8).

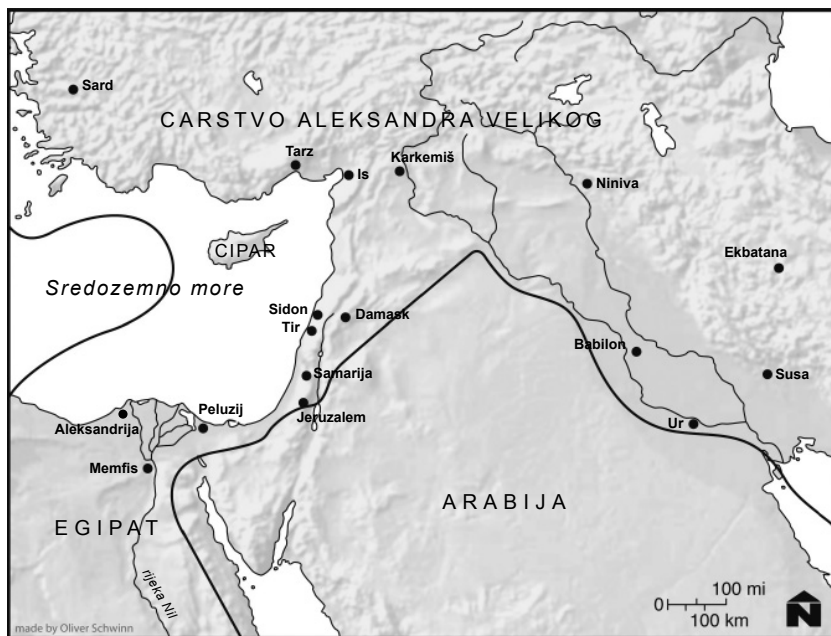
“...pa do Kneza Pomazanika...” Ovo se ne odnosi samo na prvi Kristov dolazak, nego još određenije na njegovu smrt (vidi: st. 26a).

...ima sedam tjedana (četrdeset i devet godina) i šezdeset i dva tjedna (434 godine). Šezdeset i devet tjedana podijeljeni

su na dva razdoblja od sedam i šezdeset i dva tjedna.

“I bit će opet sagrađeni trg i opkop, i to u teško vrijeme.” Jeruzalem će biti ponovno izgrađen (tijekom prvih sedam tjedana), bit će tu ponovno i javni trg i zaštitni kanal, ali sve to neće biti urađeno bez protivljenja i nemira.

9,26 A onda će, nakon šezdeset i dva tjedna – to jest, nakon šezdeset i dvi-

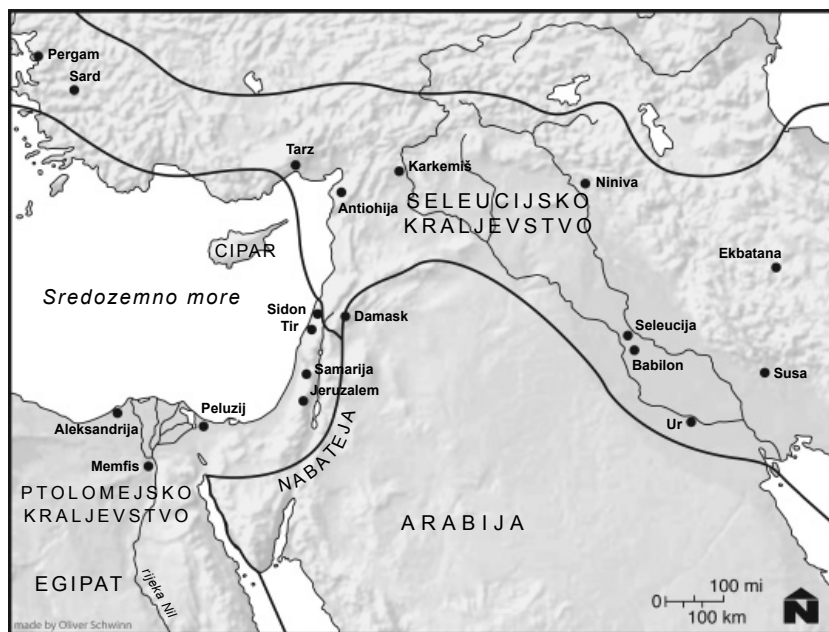
Carstvo Aleksandra Velikog

je sedmice vremenskoga razdoblja, što je zapravo na kraju šezdeset i devetoga tjedna – “Pomazanik biti pogubljen.” Ovo nepogrešivo upućuje na Spasiteljevu smrt na križu. Prije jednoga stoljeća, u svojoj knjizi *The Coming Prince* (“Knez dolazi”), Sir Robert Anderson je dao detaljan proračun šezdeset i devet tjedana koristeći “proročke godine”, uzimajući u obzir prijestupne godine, greške u kalendaru, promjene iz starog u novo računa-

nje vremena (prije Krista i poslije Krista), itd., te je izračunao da se šezdeset i devet tjedana završava točno na dan Isusova trijumfalna ulaska u Jeruzalem, pet dana prije njegove smrti.¹¹

“...ali ne za sebe”, ili doslovice “ništa neće imati”. Ovo može značiti da ništa nije dobio od izraelskoga naroda kojemu je došao, ili da je umro bez vidljivoga potomstva (Iz 53,8 – KJV, NKJV; Daničić). Osim toga, ovo može biti i općenita izja-

Ptolomejska uprava nad Palestinom (Ptolomejevići)

va o njegovu krajnjem siromaštvu; nije za sobom ostavio ništa osim odjeće koju je imao na sebi.

“Narod jednog kneza koji će doći...” Taj knez koji će doći jest poglavar obnovljenoga Rimskog Carstva, kojega neki imenuju kao antikrista. On će doći na vlast tijekom razdoblja velike nevolje. Njegov su narod, dakako, *Rimljani*.

“...razorit će Grad i Svetište...” Rimljani su pod Titom 70. godine po. Kr. uništili Jeruzalem i njegov veličanstveni hram, načinjen od bijeloga mramora i ukrašen zlatom.

“...kraj će mu biti s potopom...” (izvornik, KJV, NKJV; ovdje Šarić) Grad je bio spravnjen sa zemljom kao da ga je uništio potop. Na primjer, na mjestu gdje je nekoć bio hram, ni kamen nije ostao na kamenu. Tit je zabranio svojim vojnicima da spale Herodov hram, no oni nisu poslušali jer su htjeli uzeti zlato; tako

su spalili zdanje da bi se zlato istopilo. Kako bi uspješno izvadili istopljeno zlato između kamenja, morali su mrviti veće komade. Tako su se ispunile Kristove riječi iz Evanđelja po Mateju 24,1-2, kao i Danielovo poročanstvo.

“...a do svršetka rat i određena puštošenja.” Od toga vremena povijest će grada biti povijest rata i razaranja. Svršetak ovdje znači svršetak razdoblja pogana.

9.27 Sada smo došli do sedamdesetoga tjedna. Kao što smo već spomenuli, postoji stanovit vremenski razmak između šezdeset devetoga i sedamdesetoga tjedna. To je doba Crkve i proteže se od Pedesetnice do uznesenja. Nikad nije izričito spomenuto u Starome zavjetu; bila je to tajna skrivena kod Boga od postanka svijeta, koja je otkrivena apostolima i prorocima u novozavjetno vrijeme. Načela toga vremenskog razmaka krasno je

ilustrirao naš Gospodin u sinagogi u Nazaretu (Lk 4,18-19). Naveo je stihove iz Knjige proroka Izaije 61,1-2a, ali prekinuo je nakon riječi “da navijestim godinu milosti Jahvine” (njegov prvi dolazak) i izostavio tekst o sudu koji će se dogoditi pri njegovu drugom dolasku: “i dan odmazde Boga našega” (Iz 61,2b). U međuvremenu će trajati doba Crkve.

Potom će rimski knez “sklopiti savez s mnogima” (nevjerujuća većina izraelskoga naroda), koji će trajati jedan tjedan (sedmogodišnje razdoblje nevolje). To bi mogao biti prijateljski ugovor, ugovor o nenapadanju ili jamstvo vojne pomoći protiv bilo kojega naroda koji napadne Izrael.

Ali, “u polovici sedmice prestat će žrtva i prinosi”. Rimski će se knez pretvoriti u neprijatelja Izraela i zabranit će daljnje žrtve i prinose Jahvi.

“...na vrhu Hrama bit će grozota pustoši...” (dosl. izvornik: “na krilima pustoši”). Iz Evanđelja po Mateju 24,15 saznajemo da će taj knez postaviti u hramu lik gnusnoga idola i za pretpostaviti je da će zapovjediti štovanje istog. Neki smatraju da se riječ “krilo” odnosi na krilo Hrama (izvornik, NKJV i neki drugi engleski prijevodi, kao NET, imaju ovdje, gdje u Kršćanskoj sadašnjosti stoji “vrh Hrama”, riječ “krilo”, heb. *Kanaf*, što znači ivica, rub ili krajnost; zatim krilo, kao kod ptica ili u vojsci; rub, kao rub kaputa; mjesto, ili neki kraj, oblast na zemlji; te šiljata kula ili vrh, kad se radi o građevini; otuda razlike u prijevodu – op. prev.).

“...sve do svršetka...” (dosl. izvornik: “doći će pustošnik”) On će progoniti i uništiti one koji odbiju štovati idola.

“...dok se određeno pustošenje ne obori na pustošnika.” Tijekom posljednje polovice sedamdesetoga tjedna nastavit će se strahovit progon Židova. To je doba poznato kao razdoblje velike nevolje. Zatim će rimski knez “pustoš-

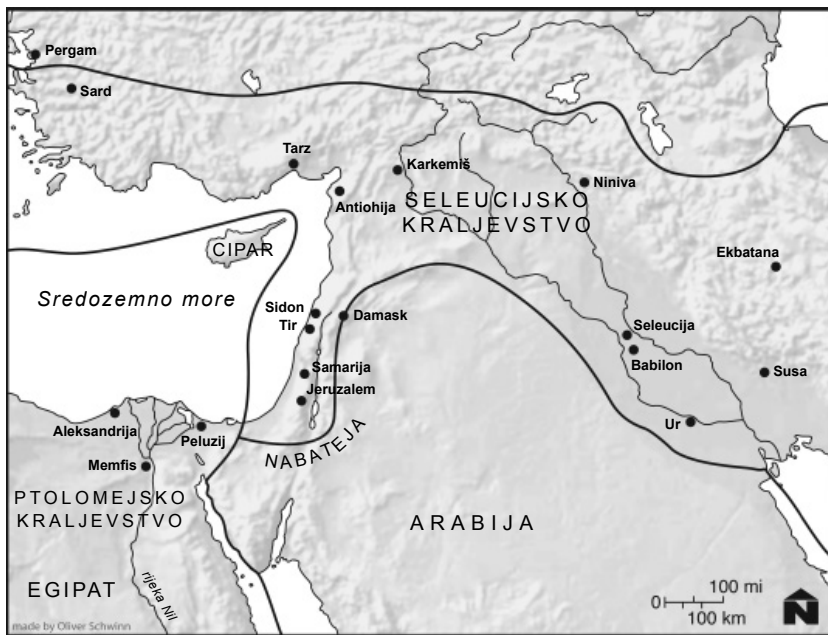
nik” i sam biti uništen onako kako je Bog odredio – bit će bačen u ognjeno jezero (Otk 19,20).

X. Viđenje Božje slave predstavlja uvod u događaje koji će uslijediti (pogl. 10)

10,1-9 Događaji opisani u ovome poglavlju zbili su se u trećoj godini vladavine perzijskoga kralja Kira. Neki su se sužnji već vratili u Jeruzalem, kako je bilo dopušteno Kirovim ukazom, no Daniel je ostao u izgnanstvu. Nakon što je tri tjedna žalovao, možda zbog obeshrabrujućih izvješća onih koji su se vratili (rad na Hramu je bio obustavljen), ili zbog lošeg duhovnog stanja onih koji su još bili u izgnanstvu, ili zato što je htio doznati kakva budućnost čeka njegov narod, Daniel je stajao na obali Tigrisa (heb. *Hidekel*). Ondje mu se u viđenju ukazao čovjek odjeven u lanene haljine. Ovaj je opis veoma sličan opisu Gospodina Isusa u Otkrivenju 1,13-16.

10,10-14 Potom je glas objasnio Danielu zašto je odgovor na njegovu molitvu bio odgođen. Knez perzijskoga kraljevstva protivio se dvadeset i jedan dan. Tko je taj knez (ili vladar) koji se tako dugo opirao uslišavanju Danielove molitve? Budući da je Mihael, arkanđeo i zaštitnik Izraela, pozvan u okršaj, sigurno je protivnik bila neka demonska sila, jača i moćnija od običnoga ljudskog “kneza”. Leon Wood u svome izvrsnom komentaru Danielove knjige objašnjava:

Kako će Grčka također imati sličnoga “kneza” koji će joj biti dodijeljen u dogledno vrijeme (usp. st. 20), a Božji će narod biti pod grčkom nadležnošću kad Perzija padne pod grčku vlast, čini se opravdanim navođenje na pomisao da sotona često određuje posebne izaslanike koji će utjecati na vlasti protiv

Seleucijska uprava nad Palestinom (Seleukovići)

Božjega naroda. Ovo poglavlje zacijelo može mnogo pridonijeti shvaćanju naravi borbe između viših sila u odnosu na Božju nakanu na zemlji (usp. Ef 6,11-12).¹²

Ali kako je perzijski knez mogao uspješno odolijevati Gospodinu dvadeset i jedan dan i zašto bi svemoguću Gospodinu trebao Mihaelovu pomoć (st. 13)?¹³ Jedna je mogućnost da “čovjek” u stihovima 5 i 6 nije Gospodin, nego neko anđeosko biće, možda Gabriel.

U svakom slučaju, glas je objasnio zašto su Danielove molitve ometene – kao što je već rečeno, za to je bio odgovoran knez perzijskog kraljevstva. Glas je obećao i da će otkriti što će zadesiti Danielov narod, Židove, na vršetku dana. To je i učinjeno u poglavljima 11 i 12.

10,15-19 Postavlja se pitanje je li ovo glas čovjeka u lanenoj odjeći ili nekog

anđeoskog glasnika. Od ovoga je iskustva Daniel onemoćao i nije mogao govoriti, ali okrijepio ga je i ohrabrio “onaj što bijaše kao čovjek”.

10,20-21 Potom je onaj kojemu se Daniel obraćao riječima “Gospodaru moj” rekao da se prvo mora boriti protiv kneza Perzije, a da ga potom čeka susret s knezom Grčke. Otkrit će i nadalje Danielu što je zapisano u Knjizi istine. Mihael, njihov knez (Danielov i njegova naroda), bio je jedini koji je postojano ostao s njim u tim bitkama.

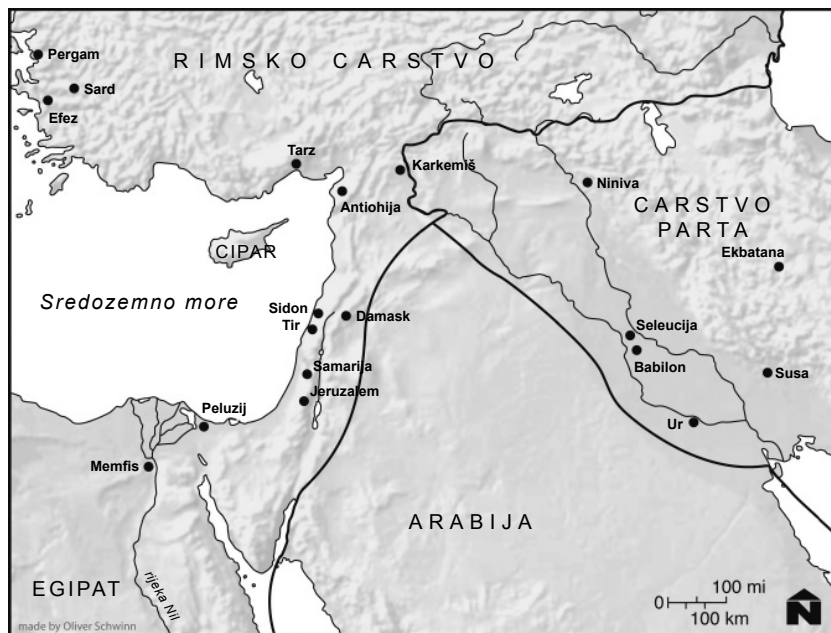
XI. Proročanstva o neposrednoj budućnosti (11,1-35)

A. Grčko osvajanje Medo-Perzije (11,1-3)

Mada su, u vrijeme kad su pisani, stihovi 1-35 bili još uvijek budućnost; sada su

povijest. Stihovi 36 do 45 još uvijek pripadaju budućem vremenu. “Moj” u stihu 1 može se odnositi na Mihaela, spomenutog u prethodnom stihu, ili na Darija. Stih 2 govori o moći četiri kralja Perzije i o otporu koji će Grčkoj pružiti posljed-

nji među njima. Ti su kraljevi bili: Kam-bis, Pseudo-Smerdis, Darije I (Histasp) i Kserks I (Ahašver). Aleksandar Veliki bio je taj “junački kralj” koji je osvojio svjetsku vlast, od Perzije pa sve do Grčke.

Rimska uprava nad Palestinom

B. Propast Grčkoga Carstva (11,4-35)

1. Ratovi između Egipta i Sirije (11,4-20)

11,4 Kad je Aleksandar umro, njegovo je kraljevstvo podijeljeno na četiri dijela: Egipat, Siriju-Babilon, Malu Aziju i Grčku. Vladar Egipta bio je “kralj Juga”, dok je vladar Sirije i Babilona bio “kralj Sjevera”. Niti jedan od Aleksandrovih nasljednika nije bio njegov potomak; naslijedili su ga njegovi vojskovođe.

11,5-6 Stihovi 5-35 opisuju ratove koji su se vodili između ova dva prethodno navedena kraljevstva i koji su trajali oko dva stoljeća. Prvi je kralj Juga bio Ptolomej I, a onaj koji će biti moćniji od njega bio je Seleuk I Sirijski. Njih su dvojica prvo bili saveznici, a potom protivnici.¹⁴ Kasnije se Berenika, kći Ptolomeja II, udala za Antioha II, kralja Sirije, kako bi se dva naroda zbližila i prijateljala, no ovo je lukavstvo propalo u bujici intriga i ubojstva.

11,7-9 Ptolomej III, Berenikin brat, uspješno je napao carstvo Seleuka II Ka-

linikosa te se vratio u Egipat sa zarobljenicima i golemim plijenom. Dvije godine kasnije Seleuk je poduzeo neuspješan napad na Egipat.

11,10-17 Njegovi su se sinovi pokazali uspješnijima u ratu, osobito Antioh III. Stihovi 10-20 opisuju kako se val bitke kolebao između Juga i Sjevera. Stih 17b govori kako je Antioh III sklopio sporazum s Egiptom, dajući svoju kćer Kleopatru (ovo nije glasovita – ili ozloglašena – kraljica Egipta) za ženu Ptolomeju V, ali je ona prešla na stranu Egipta.

11,18-20 Kad je Antioh III pokušao osvojiti Grčku, porazili su ga Rimljani kod Termopila i Magnezija. Nakon toga se vratio u svoju zemlju, gdje je umro tijekom jedne pobune. Njegov nasljednik, Seleuk IV Filopator, postao je ozloglašen zbog svoga tlačiteljskog ubiranja poreza iz najslavnijeg kraljevstva (st. 20, “dika kraljevstva), to jest Izraela. Umro je tajanstvenom smrću, vjerojatno su ga otrovali.

2. Vladavina opakog Antioha IV Epifana (11,21-35)

11,21-22 Stih 21 nas uvodi u vladavinu Antioha IV Epifana, “malog roga” iz Daniela 8. Ovaj se opaki čovjek spletkama domogao prijestolja, koje je po pravu pripadalo njegovu nećaku (Antioh IV Epifan, pravim imenom Mitridat, bio je brat Seleuka IV Filopatora. Seleukov sin Demetrije I Soter bio je zakoniti nasljednik prijestolja. – op. prev.). Kraljevstva su bila preplavljena njegovom vojnom silom, a židovski je veliki svećenik Onija, “knez Saveza”, bio ubijen.

11,23-24 Antioh je sklapao sporazume s raznim narodima, osobito s Egiptom, ali uvijek u svoju korist. Kad je pljačkao osvojene pokrajine, služio se blagom kako bi proširio svoju moć.

11,25-26 Njegova kampanja protiv Egipta posebno se spominje; “kralj Juga”

nije uspio izdržati njegove napade, djelomice i zbog izdaje među vlastitim sljedbenicima.

11,27-28 Zatim su se kralj Sirije i kralj Egipta upustili u licemjerne i prijeverne razgovore. Na povratku u svoju zemlju Antioh je usmjerio svoje neprijateljstvo ka Izraelu, donoseći sa sobom strahovit pokolj i uništenje.

11,29-31 Kad je sljedeći put krenuo na Egipat, njegov su napad odbili Rimljani (kitimski brodovi) u blizini Aleksandrije. Vraćajući se preko Palestine, sav je svoj bijes istresao na Izrael. Neki su židovski otpadnici surađivali s njim. Ukinuo je svakodnevni žrtveni prinos i naredio da se u Svetišću podigne idolski kip. Prema svjetovnoj povijesti, oskvrnuo je Hram prinoseći krmaču na žrtvenik. Sveti Savez (st. 28, 30, 32) se odnosi na židovsku vjeru s osobitim naglaskom na sustavu žrtvovanja.

11,32-35 Ova je uvreda izazvala revolt Makabejaca, koje su predvodili Juda Makabejac (“čekić”) i njegova obitelj. Židovski su otpadnici pristali uz Antioha, ali vjerni su bili jaki i izvršili su velike podvige. Bilo je to strašno vrijeme, s pokoljem na jednoj strani, ali i s duhovnim sjajem i probuđenjem na drugoj.

XII. Proročanstva o dalekoj budućnosti (11,36-12,13)

A. Antikrist (11,36-45)

11,36-39 Kao što smo već rekli, stihovi 36-45 još uvijek su budućnost. Stih 36 nam predstavlja samovoljna kralja, a njegov opis se u velikoj mjeri doima kao opis antikrista. On će napredovati, sve dok se ne navrše dani Božjeg gnjeva nad Izraelom. Mnogi vjeruju da će on biti Židov, sudeći prema izrazima kao što su “Bog njegovih otaca” i “miljenik žena” (tj. Mesija). Teško da bi Židove mogao prevariti mesija iz poganskoga naroda. U

svakom slučaju, uveliko će povećati svoj utjecaj kroz agresivni militarizam.

11,40-45 Nije posve jasno tko je "on" u stihovima 40-45. Tumačenje je sljedeće: Kralj juga se sukobljava sa samovoljnim kraljem. Potom kralj sjevera kreće u iznenadni napad preko Palestine na Egipat. No uznemirujuće ga vijesti s istoka i sjevera tjeraju da se vrati u Palestinu, gdje će se utaboriti između mora (Sredozemnoga i Mrtvog) i Jeruzalema. Bit će uništen i nitko mu neće doći u pomoć.

B. Velika nevolja (pogl. 12)

12,1-3 Stih 1 opisuje razdoblje velike nevolje – tri i pol godine koje prethode Kristovu drugom dolasku. Neki će biti uskrišeni i ući će u Tisućljeće s Kristom; bezbožni će mrtvi biti uskrišeni na kraju Tisućljeća (st. 2; vidi Otkrivenje 20,5). Svci iz razdoblja velike nevolje koji se pokazuju umnima (mudri, razumni) svojom poslušnošću Gospodinu i dovodeњem drugih ljudi k vjeri i pravednosti, blistat će u vječnoj slavi.

Neki bibličari smatraju da se stih 2 ne odnosi na *tjelesno uskrsnuće*, nego na *nacionalno i moralno probuđenje* Izraela. Nakon što se Božji drevni narod ponovno okupi u zemlji, i dalje u nevjeri, Ostatak će prihvatiti Evanđelje i ući u Tisućljeće. To su oni koji su probuđeni u vječni život. Svi drugi koji štuju antikrista bit će osuđeni na sramotu i vječnu gadost. Stojčima skriven među poganima, Izrael će biti obnovljen nacionalno, a onda će vjerni Ostatak doživjeti duhovno uskrsnuće, opisano u Izaiji 26,19 i Ezekielu 37.

12,4 Danielu je rečeno da sačuva proročanstva u knjizi. Za stih 4b općenito se smatra da govori o napretku u prometu i poznavanju znanosti. Ali vjerojatno to nije značenje. Darby ovaj dio stiha prevodi: "mnogi će predano istraživati", a

Tregelles: "mnogi će proučavati knjigu od korica do korica"¹⁵ (I kod nas je ovaj dio stiha preveden na različite načine: "Mnogi će je pretraživati, i spoznaja će biti velika" – Šarić; "Mnogi će tumarati, i bezakonja će rasti" – Kršćanska sadašnjost; "Mnogi će je istraživati i znanje će se umnožiti" – Martinjak; "Mnogi će je tada tumačiti i spoznanje će se umnožiti" – Bakotić; "Mnogi će pretraživati, i znanje će se umnožiti" – Daničić). Ovaj stih naučava da će u vrijeme velike nevolje mnogi proučavati proročanstva i da će znanje o njima rasti.

12,5-10 Ovi stihovi bilježe razgovor između dvoje neimenovanih pojedinaca i čovjeka odjevena u lanene haljine. Tema njihova razgovora je koliko je vremena ostalo do kraja. Dano je vrijeme od tri i pol godine ("jedno vrijeme, dva vremena i pola vremena"). Kako Daniel to nikako nije mogao razumjeti, rečeno mu je da viđenje neće biti sasvim jasno, sve dok se ne dogodi. Ali može biti siguran da će pravednici biti očišćeni, da će se bezbožnici očitovati kao takvi, te da će samo mudri (umni, razumni) razumjeti. Od početka velike nevolje do njezina kraja bit će jedno vrijeme, dva vremena i pola vremena (tri i pol godine ili 1260 dana).

12,11 Možda će "grozota pustoši" biti postavljena u Hramu u Jeruzalemu trideset dana prije nego što velika nevolja počne; time bi se objasnio navod o tisuću dvjesta i devedeset dana.

12,12 Što se tiče tisuću trista trideset i pet dana, objašnjenje je da je toliko vremena prošlo od Kristova dolaska i osude njegovih neprijatelja, do početka njegove vladavine.

12,13 Daniel će počinuti (u smrti) i ustati u uskrsnuću kako bi uživao svoju baštinu – tisućgodišnje blagoslove sa svojim Mesijom, Gospodinom Isusom Kristom.

Bilješke

- 1 (Uvod) Merrill F. Unger, *Introductory Guide to the Old Testament*, str. 396.
- 2 (Uvod) *Isto.*, str. 399.
- 3 (Uvod) Anderson je prvi izradio, do u najmanje pojedinosti, točnu kronologiju Danielovih sedamdeset tjedana u svome klasiku *The Coming Prince* ("Knez dolazi")
- 4 (4,19-26 ^(4,16-23)) *Boantropija* (bolest u kojoj oboljeli vjeruje da je govledo) je rijedak oblik *monomanije*. Dr. R. K. Harrison prilično detaljno opisuje svoj susret s čovjekom u londonskoj duševnoj bolnici koji je imao ovu bolest (*Introduction to the Old Testament*, str. 1114-17.).
- 5 (5,10-16) Ovaj se navod najvjerojatnije ne odnosi na Baltazarovu ženu, nego na kraljicu majku.
- 6 (5,25-31 ^(5,25-6,1)) "Tekel" je riječ povezana s hebrejskom riječi *šekel*. *Riječi* su bile napisane na jeziku nazočnih (aramejskome), ali je značenje bilo tako zagonetno da nitko nije mogao shvatiti poruku. Osim toga, moguće je da su bile napisane drukčijim pismom od onoga koje se koristilo za aramejski.
- 7 (6,9-13 ^(6,10-14)) U Knjizi o Esteri, kralja su Ahasvera također prevarili *njegovi podanici* da donese "nepromjenjiv" zakon kojim se osuđuje Božji narod. I Daniel, kojemu je prijetila lavlja jama, i Estera, koja se morala suočiti s Ahasverom, bili su u opasnosti da izgube svoj život. I jedno i drugo su se pouzdali u svoga Boga da će ih spasiti i hrabro se suočili sa opasnošću. Oboje su bili stranci u perzijskom carstvu. U oba je slučaja perzijski kralj požalio što je potpisao ukaz, pretvorivši ga tako u nepromjenjiv zakon. Oba je puta
- Božji narod bio spašen od neprijatelja.
- 8 (7,1-4) Krilati je lav bio simbol Babilona, baš kao što je lav simbol Ujedinjenoga Kraljevstva, a orao Sjedinjenih Država.
- 9 (8,9-14) Antioh IV Epifan nalazi se u tom dugom nizu mrzitelja Židova, gdje spadaju Haman i Adolf Hitler. Vjerojatno je predlika anrikrista. Antioh je volio da ga zovu *Epifan* ("Čuven, slavan, uzvišen"), no Židovi su imali drugo ime za njega: *Epi-man* (Luđak)! Priču o njemu možemo pročitati u apokrifnoj knjizi o Makabejcima.
- 10 (9,20-23) Hebrejska riječ za tjedan označava jedinicu ili cjelinu od sedam, sedmicu, te stoga neki više vole ovu riječ prevesti izrazom *heptad*, slabo korištenom riječi iz grčkoga za *sedam*.
- 11 (9,26) 06. travnja 32. god. po. Kr., prema Andersonu. U naše vrijeme je dr. Harold Hoehner, koristeći malo drukčiji početni i krajnji datum (početni 444. god. pr. Kr. i krajnji 33. god. po. Kr.), također iznio savršen skup datuma vezanih za ovo proročanstvo. Vidi: *Bibliotheca Sacra*, siječanj-ožujak, 1975. str. 62-64.
- 12 (10,10-14) Leon Wood, *A Commentary on Daniel*, str. 272, 273.
- 13 (10,10-14) Neki, poput Williama Kellyja, na ove prigovore odgovaraju ukazujući da je govornik iz stiha 13 neka druga osoba, a ne Gospodin.
- 14 (11,5-6) Važno je shvatiti da se titule "kralj Sjevera" i "kralj Juga" odnose na vođe Sirije i Egipta koji su vladali u vrijeme opisanih događaja u svakom stihu, a ne na isti skup vladara kroz sav tekst.
- 15 (12,4) S. P. Tregelles, *The Prophetic Visions in the Book of Daniel*, str. 158.

Bibliografija

Anderson, Sir Robert. *The Coming Prince*. London: Hodder & Stoughton, 1881. Reprint. Grand Rapids: Kregel Publications, 1975.

Baldwin, Joyce G. *Daniel: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1978.

Campbell, Donald K. *Daniel: Decoder of Dreams*. Wheaton, IL: SP Publications, Victor Books, 1977.

Dennett, Edward. *Daniel the Prophet: And the Times of the Gentiles*. Reprint. Denver: Wilson Foundation, 1967.

Gaebelein, Arno C. The Prophet Daniel. *A Key to the Visions and Prophecies of the Book of Daniel*. New York: "Our Hope," 1911.

Keil, C. F. *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 24. Grand Rapids:

Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.

Luck, G. Coleman. *Daniel*. Chicago: Moody Press, 1958.

Pentecost, J. Dwight. "Daniel." In *The Bible Knowledge Commentary*. Wheaton: Victor Books, 1985.

Tregelles, S. P. *The Prophetic Visions in the Book of Daniel*. London: Samuel Bagster & Sons, 1864.

Walvoord, John F. *Daniel: The Key to Prophetic Revelation*. Chicago: Moody Press, 1971.

Wilson, Robert Dick. *Studies in the Book of Daniel*. Grand Rapids: Baker Book House, 1979.

Wiseman, D. J., et. al. *Notes on Some Problems in the Book of Daniel*. London: Tyndale Press, 1965.

Wood, Leon. *A Commentary on Daniel*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1973.

HOŠEA

“U Knjizi proroka Hošee imamo jedno od najupečatljivijih otkrivenja stvarne naravi grijeha i jedno od najjasnijih tumačenja snage Božje ljubavi. Nitko ne može čitati priču o Hošei, a da pritom ne shvaća agoniju njegova srca. Tada se srce čovjeka podiže do razine Beskonačnoga i doživljavamo koliko grijeh ranjava Božje srce.”

– G. Campbell Morgan

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Hošeina knjiga nije napisana u pripovjedačkom obliku, no doista sadrži priču, mada je ona ispreplitana s tekstom.¹ Ukratko, pripovijest je sljedeća: Hošea je oženio Gomeru, koja mu je rodila troje djece – Jizreela, Loruhamu (Nemila) i Loamija (Ne-narod-moj). Gomera je bila nevjerna, ali Hošea ju je unatoč tomu u velikoj ljubavi tražio i otkupio iz ropstva i poniženja.

Prema uobičajenu prijevodu Hošee 1,2 čini se da je Bog zapovjedio proroku da oženi ženu koja je već bila bludnica.²

Mnogi čitatelji Biblije ovdje vide moralni problem. Bi li sveti Bog tražio od jednog od svojih proroka da oženi bludnicu? I bi li moralan prorok poslušao? Za ovaj su problem predložena najmanje tri rješenja:

1. Prvo je da slika bludnice predstavljaja *usporedbu* kojom se ilustrira Božja ljubav prema grešnome Izraelu te da je ne treba shvaćati doslovce. Stil je pak *pripovjedački*, kao što je to u Izaiji 7,3 i Jeremiji 13,11 – ovo su također izravne Božje zapovijedi prorocima i nitko ih ne shvaća samo kao usporedbe. Istina je da priča doista prekrasno ilustrira Božju ljubav prema grešnome Izraelu; pogreška leži u tvrdnji da je to samo priča.

2. Prema drugome stanovištu Bog je to doista zapovjedio, a Hošea je poslušao.

Čini se da u tekstu točno tako i piše. Cilj je – u ovome slučaju spasenje – opravdavao žalosno sredstvo, tj. ono što će Hošea morati doživjeti.

Protiv ovoga stanovišta stoji sljedeća činjenica: ako je Gomera bila bludnica *prije* udaje, bila bi to loša slika Izraela.

3. Prema trećem stanovištu Hošea je oženio poštenu ženu koja je *kasnije* postala bludnica. Ovo se stanovište dobro uklapa u sliku proroka i njegove žene koji predstavljaju ilustraciju Jahve i njegove nevjerne žene Izraela. Također se uklapa u proročke (kao i uopće biblijske) visoke ideale braka. Ljudima koji se drže ovoga stanovišta često je teško shvatiti zašto bi Hošea toliko patio i žalostio se zbog svoga uništenog braka, ako je Gomera bila nemoralna *od samoga početka*.

Jak je dokaz protiv ovoga činjenica da se ona naziva bludnicom u samoj zapovijedi Hošei da je uzme za ženu (Hoš 1,2)!

Možda upravo naše gnušanje zbog braka s nemoralnom ženom pridonosi još jasnijem opisu Božje milosti u trpljenju Izraelovih grijeha (kao i grijeha Crkve!), budući da je Bog daleko svetiji nego što bi bilo koji prorok ili propovjednik ikad mogao biti.

Ma kojega se stanovišta držali, priča koja stoji iza proročanstva živopisno ilustrira, kako same riječi nikad ne bi mogle, nevjerojatnu Božju milost prema grešnom, zalutalom Izraelu, a onda preneseno i prema svim grešnicima koji se sa svoga zlog puta obrate Bogu koji je pun ljubavi.

II. Autorstvo

Hošea je bio Beerijev sin. Njegovo ime znači *spasenje* i u biti je isto kao ime *Jošua*, te njegov grčki oblik *Isus*. Živeći u skladu sa svojim imenom Hošea je prorokovao o Jahvinu spasenju koje će doći kad se Krist vrati da uspostavi svoje kraljevstvo. Hošea je bio prije svega prorok Izraelu, ali postoje ulomci koji se odnose i na Judeju.

III. Datum

Hošea je prorokovao kad je Jeroboam II, Joašev sin, bio kralj u Izraelu, i kad su Uzija, Jotam, Ahaz i Ezekija bili kraljevi u Judi. Dakle, tijekom razdoblja od nekoliko desetljeća u osmome stoljeću prije Krista. Harrison vjeruje da je Hošea ina služba "obuhvaćala razdoblje od oko 753. god. pr. Kr. do vremena neposredno pred pad Samarije, 722. god. pr. Kr."³

IV. Povijesna pozadina i tema

Hošea je pretkazao asirsku invaziju na Sjeverno kraljevstvo i pad Samarije.

Kada ga je njegova žena Gomera ostavila i otišla živjeti sramotnim životom u grijehu, Bog je uputio svoga slugu da je ode kupiti na tržnici i vrati je u blagoslov. Dakako, svrha je svega ovoga bila slikovno prikazati Božji odnos s Izraelom

(zvanim još i Efrajim, Jakov i Samarija). Nacija se pokazala nevjernom, živjeli su u idolopoklonstvu i moralnoj opačini. Mnoge će godine biti bez kralja, žrtvenih prinosa ili idola. Takvo je njihovo trenutačno stanje.

Ali u budućnosti, kad se Izrael vrati Gospodinu kajući se, on će im se smilovati. Efrajim će zauvijek biti iscjeljen od neprestanog vraćanja na idolopoklonstvo i obratit će se Bogu. Henry Gehman piše:

Hošea prikazuje neiscrpnu Božju milost koju nijedan čovjekov grijeh ne može prekinuti ili potrošiti. Glavna je misao Hošea poruke da Božja silna i neiscrpnja ljubav prema Izraelu neće biti zadovoljna sve dok ne dovede sav Izrael u sklad sa sobom.⁴

Iza kazne, kako primjećuje G. C. Morgan, nalazi se Bog koji je pun ljubavi:

U svakom proročanstvu kao vrhovna istina stoji činjenica da su ljudi o kojima je riječ poznavali Boga s kojim su bili u zajedništvu kao Boga punog nježne ljubavi i beskonačne samilosti, srditog jer voli i u gnjevu postupa s objektima svoje ljubavi, napredujući kroz osudu do konačnoga cilja svoga srca. Upravo su otkucaji Božjega srca ono što se čuje kroz ove ulomke.⁵

Pregled

- I. Odbacivanje Izraela simbolički prikazano kroz imena Hošea troje djece (1,1-9)
- II. Obećanje obnove Izraela (1,10-2,1 ^(2,1-3))
- III. Božje upozorenje Izraelu zbog nevjernosti i prijetnja sudom (2,2-13 ^(2,4-15))

- IV. Pretkazanje budućega blagoslova za Izrael (2,14-23 ^(2,16-25))
- V. Otkup Hošea žene kao slika Izraelova konačnog povratka Jahvi (pogl. 3)
- VI. Božji spor s njegovim narodom (pogl. 4-10)
  - A. Grijesi naroda (4,1-6)
  - B. Grijesi svećenika (4,7-11)

- C. Idolopoklonstvo naroda (4,12-14)
- D. Posebna opomena Judi (4,15-19)
- E. Opako ponašanje svećenika, naroda i kraljevske obitelji (5,1-7)
- F. Obećanje osude Izraela i Jude i Božja nakana da čeka njihovo pokajanje (5,8-15)
- G. Poziv Izraelu da se pokaje (6,1-3)
- H. Grešnost Izraela i Jude (6,4-11)
- I. Razotkrivanje Izraelove bezbožnosti (pogl. 7)
- J. Upozorenje na pripremu za stranu invaziju zbog idolopoklonstva i saveza sa strancima (pogl. 8)
- K. Pretkazanje Izraelova sužanjstva zbog njegova bezakonja (9,1-10,15)
- VII. Iako gnjevan, Bog se opominje milosti (pogl. 11-13 ^(11,1-14,1))
- VIII. Poticaj Izraelu da se pokaje i uživa Božje blagoslove (pogl. 14 ^(14,2-10))

Komentari

I. Odbacivanje Izraela simbolički prikazano kroz imena Hošeino troje djece (1,1-9)

1,1-5 Jahve je zapovjedio Hošei, Beerijevu sinu, da oženi nevjernu ženu. (Radi rasprave o etičkom pitanju koje za sobom povlači takav brak vidi "Uvod", podnaslov "Jedinstveno mjesto u kanonu".) On je poslušao i uzeo za ženu Gomeru, Diblajimovu kćer.

Njihovu je prvom djetetu dano ime Jizreel (znači *Bog će rasijati, raspršiti*); bio je to pokazatelj onoga što Gospodin kani učiniti s izraelskim narodom. Asirska će vojska slomiti izraelsku moć u jizreelskoj dolini.

1,6-7 Drugome je djetetu dano ime Loruhamu (*nemila*; dosl. "nad kojom se neće smilovati"). Ovo je značilo da za Izrael neće više biti milosti, već će biti poslan u izgnanstvo, dok će Judeja biti pošteđena od napada Asiraca.

1,8-9 Trećemu je djetetu dano ime Lomami (*Ne-narod-moj*). Bog više nije priznavao Izrael za svojinu. Neki smatraju da je prorok ovim izražavao sumnju u svoje očinstvo u vezi toga djeteta; pitao se, naime, je li ono *njegovo*.

II. Obećanje obnove Izraela (1,10-2,1 ^(2,1-3))

1,10-11 ^(2,1-2) No ova je osuda Izraela bila samo privremena. Bog će ponovno okupiti Izrael i Judu i priznati ih za svoje. Ovo će se dogoditi pri drugom Kristovom dolasku.

U kontekstu se stih 10 ^(2,1) jasno odnosi na *Izrael*. Međutim, Pavao navodi ove riječi u Poslanici Rimljanima 9,26 i primjenjuje ih na poziv upućen *poganima*. Ovo je jasna ilustracija sljedeće istine: Kada Sveti Duh navodi starozavjetne stihove u Novome zavjetu, on je zakon za sebe.

2,1 ^(2,3) U drugome je poglavlju Hošei rečeno da govori vjernome ostatku naroda. Ta se braća i sesre nazivaju Ami (*Moj narod*), odnosno Ruhama (*Mila*; dosl. "ona koja je stekla milost; pomilovana").

III. Božje upozorenje Izraelu zbog nevjerstva i prijetnja sudom (2,2-13 ^(2,4-15))

2,2-3 ^(2,4-5) Vjerni ostatak treba pozvati izraelski narod na odgovornost i tražiti od njega da odbaci idolopoklonstvo i bludničenje, ili će ga Bog svući golog i donijeti mu sušu.

2,4-5 ^(2,6-7) Ni nad djecom grešnoga naroda neće biti milosti, jer su to djeca bludnice koja je otišla za lažnim bogovima i njima pripisuje zasluge za sve što ima – kaže da je oni opskrbljuju hranom, odjećom i svakim obiljem koje uživa.

2,6-7 ^(2,8-9) Bog će staviti razne prepreke na njezin put, tako da ostane odsječena od svojih idola, sve dok ne odluči vratiti se njemu (svome prvom mužu).

2,8 ^(2,10) Nije Bogu pripisala zasluge zato što je opskrbljuje svim potrepnostima i raskoši, uključujući zlato i srebro od kojih je načinila likove Baala.

2,9-10 ^(2,11-12) Stoga će joj Bog oduzeti hranu i odjeću i potpuno će otkriti njezinu sramotu.

2,11-13 ^(2,13-15) Njezina veselja i svetkovine bit će ukinuti, čokoti i smokve uništeni (mislila je da su ta dobra plaća koju je dobila od njezinih idolskih milosnika) i bit će kažnjena za sve dane u kojima je služila Baalu.

IV. Pretkazanje budućega blagoslova za Izrael (2,14-23 ^(2,16-25))

2,14-17 ^(2,16-19) Nakon toga, Bog će obnoviti i utješiti Izrael. Vratit će svojoj voljenoj zaručnici njezine vinograde, a ona će pjevati kao u vrijeme kad je izlazila iz Egipta. Tad će ga zvati “Mužu moj” (heb. *Išī*), a ne “Moj Baale” (“Gospodaru moj”); KNJV, ovdje Bakotić; heb. *Baali*). Narod će biti do te mjere očišćen od šovanja Baala, da će zaboraviti baalska imena.

2,18-20 ^(2,20-22) Narod će boraviti u zemlji u sigurnosti i miru jer će Bog sklopiti savez sa životinjama u polju, s pticama na nebu i gmazovima na zemlji, čineći sve divlje zvijeri bezopasnim. Ratovi će se također okončati. Izrael će dovijeka biti zaručen za Jahvu “u pravdi i pravu, u nježnosti i u ljubavi”, obavezan Božjom vjernošću.

2,21-23 ^(2,23-25) Toga dana Jizreel (Izra-

el) više neće značiti *rasijan*, nego *posijan*. Narod će biti posijan u svojoj zemlji; nebo i zemlja će se udružiti kako bi ga blagosloville i učinili plodnim. Williams daje vrlo korisno objašnjenje ovoga ulomka:

Jizreel (Izrael) će, tako kako ga je Bog posijao u zemlji (st. 23 ⁽²⁵⁾), dozivati žitarice, vino i ulje da ispune njegove potrebe; oni će dozivati zemlju da ih učini plodnima; zemlja će dozivati nebesa da joj pošalju kišu kako bi mogla dati plod; a nebesa će dozivati Jahvu da ih ispuni potrebnom vodom. Od njega dalje neće više biti molbi, jer je on početak i kraj! Odgovarajući na molbu, Bog će ispuniti nebesa vlagom, ona će je izliti na zemlju, zemlja će zato roditi žitaricama, vinom i uljem, Izrael će imati obilje hrane, a zemlja i nebo će se povezati lancem ljubavi. Tad će se Bog smilovati Izraelu i priznati ga za svoj narod, a Izrael će priznati njega za svoga Boga.⁶

V. Otkup Hošeine žene kao slika Izraelova konačnog povratka Jahvi (pogl. 3)

3,1-3 Potom je Jahve rekao Hošei da ode na tržnicu i otkupi svoju nevjernu ženu iz grijeha u kojemu je živjela. Otkupna je cijena bila petnaest šekela srebra i homer i pol (letek) ječma – uobičajena cijena za ropkinju. “Za mnogo dana” nakon toga neće biti bračnih odnosa; kasnije će joj biti vraćen pun bračni status. Ovo oslikava prošlost, sadašnjost i budućnost izraelskoga naroda. Nevjeran Jahvi, njegov je narod trčao za drugim ljubavnicima (idolima). Ali Bog ga je vratio k sebi.

3,4-5 Izraelovo se sadašnje stanje opisuje u stihu 4 – “bez kralja”, “bez kneza” (ili kraljevske obitelji), “bez žrtve”

(to znači da je levitski sustav žrtvovanja obustavljen), “bez stupa” (idola), “bez oplećka” (simbola levitskoga svećeništva) i “bez terafima ili kumira, likova” (kućnih bogova). Izraelova se budućnost opisuje u stihu 5 – vratit će se Jahvi, lju-bit će ga, bojat će ga se i bit će mu vjeran i odan.

VI. Božji spor s njegovim narodom (poglv. 4-10)

A. Grijesi naroda (4,1-6)

4,1-3 Bog podiže tužbu protiv Izraela jer je narod nevjeran, jer u njima nema više ljubavi ni pobožnosti, nego proklinju, lažu, ubijaju, krađu, vrše preljub i nasilje. U tom jednom stihu sažeto je pet od deset Božjih zapovijedi, a njihovo je kršenje dovelo do stanja u kojemu se nalazi zemlja. Zbog predstojeće osude, nestat će čak i biljni i životinjski svijet.

4,4-6 Okrivljeni su i svećenici i proroci jer su svojevóljno odbacili znanje. Božji je narod uništen jer nema znanja; zaboravili su Zakon svoga Boga.

B. Grijesi svećenika (4,7-11)

4,7-11 Što je više narod griješio, to su svećenici pohlepnije primali sve više žrtava okajnica. Narod je bio isti kao svećenici – i jedni i drugi su bili iskvareni. Njihova će kazna biti robovanje bludničenju, moštu (māst, šira) i vinu, težit će ka zadovoljstvu, a nikad neće biti zadovoljni.

C. Idolopoklonstvo naroda (4,12-14)

Potom je opisano idolopoklonstvo naroda. Tražili su vodstvo od drvenih likova. Štovanje su iskazivali u gorskim svetištima, u sjeni drveća. Muškarci su dali primjer, a žene su slijedile.

D. Posebna opomena Judi (4,15-19)

Juda se upozorava da ne slijedi opak Izraelov primjer. Izrael je tvrdoglav, odbija se odvojiti od idola i ljubi sramotu više nego slavu. U RSV-u (*Revised Standard Version*) 16. stih je preveden na sljedeći način: “Jer poput junice tvrdoglave Izrael tvrdoglav postade, pa kako da ga Jahve sad pase k'o janje na prostranoj livadi?” (ovdje Kršćanska sadašnjost).

E. Opako ponašanje svećenika, naroda i kraljevske obitelji (5,1-7)

Svećenici, narod i kralj jednako su krivi za idolopoklonstvo i Izrael je okaljan. Efrajim je postao bludnica. I Izrael i Juda bit će kažnjeni za svoju krivnju jer su iznevjerili Jahvu; dolazit će s ovcama i govedima kako bi ih prinijeli na žrtvu, tražit će Jahvu, ali ga neće naći.

F. Obećanje osude Izraela i Jude i Božja nakana da čeka njihovo pokajanje (5,8-15)

5,8-12 Povijesnu pozadinu za ovaj ulomak nalazimo u 2. Kraljevima 16. Izrael (Efrajim) i Sirija su napali Judeju. Judeja je uz pomoć Asirije izvršila protunapad i osvojila to područje. Tri su Benjaminova grada sljedećim riječima upozorena da se pripreme za kaznu: “Zasvirajte u rog u *Gibeji*, u trublju u *Rami*, uzbunite *Bet Aven*: za petama su ti, Benjamine!” (st. 8). Bog će biti poput moljca Izraelu i kao trulež kući Judinoj.

5,13-15 Kad je Efrajim vidio svoju bolest, zatražio je pomoć od Asirije. Međutim, nije iscijeljen jer je Asiriju već unajmio Juda (a Bog ju je iskoristio) da se bori protiv Efrajima. Bog je odlučan u svojoj nakani: vratit će se na svoje mjesto i čekati da Izrael i Juda priznaju svoje grijehe i potraže njegovo lice.

G. Poziv Izraelu da se pokaje (6,1-3)

Stihovi 1-3 sadrže Izraelov odgovor na Božji poziv na pokajanje (5,15). Taj se odgovor u prvi mah čini pravim i iskrenim, ali nakon pomnije analize vidimo da tu zapravo nema specifičnog priznanja nekog grijeha. Pokajanje je plitko i neiskreno. To je očito iz Božjeg prigovora izraelskome narodu u ostatku poglavlja. Pravo se pokajanje ne događa sve do posljednjega poglavlja knjige. Tek tad nacija odbacuje idolopoklonstvo i priznaje svoju potrebu za Božjom milošću.

Stih 2 bi mogao sadržavati aluziju na Kristovo uskrsnuće koje se dogodilo “poslije dva dana”, odnosno “trećeg dana”. Ako je tako, nacionalna je obnova Izraela utemeljena na Kristovu uskrsnuću i nagoviještena njegovim uskrsnućem. No stih se može odnositi i na posljednja tri “dana” velike nevolje. Izraelovo kajanje i oplakivanje traje prva dva dana. Potom se nacija ponovno rađa trećega dana i pojavljuje se Mesija.

H. Grešnost Izraela i Jude (6,4-11)

6,4-6 Budući da su Izrael i Juda bili nevjerni, Bog ih je osudio preko proroka; on je želio ljubav više nego žrtve; želio je da ga ljudi poznaju, više nego da mu prinose žrtve paljenice.

6,7-11 “Ali oni prestupiše zavjet kao Adam (RV; ovdje Daničić);⁷ tu me iznevjeriše.” Izraelova bezbožnost slikovito je prikazana u stihovima 7-10 u izrazima kao što su: zlikovački grad, razbojnička zasjeda i svećenička družina koja se bavi ubojstvima. I Judi je određena žetva patnje (st. 11) prije nego što Bog obnovi sreću svoga naroda. (Neki smatraju da je žetva ovdje blagoslov, a ne osuda.)

I. Razotkrivanje Izraelove bezbožnosti (pogl. 7)

7,1-7 Efrajimova je pokvarenost bila strahovito velika, a obuhvaćala je i prijevare, pljačke, laži, zla djela, preljub i pijanstvo. I narod i knezovi gorjeli su pohotnim strastima.

7,8-10 Miješali su se sa strancima, rasipali svoju snagu i nisu htjeli poslušati ukor. Metafora da je Efrajim “pogača što je ne prevrnuše” govori o nedostatku uravnoteženosti. Jedna je strana pogače pregorjela i prepečena je, a druga je gnječava i nedopečena. Ukratko, Efrajim je potpuno pokvaren.

7,11-12 Efrajim je poput budalasta goluba (izvornik, NKJV; ovdje Martinjak) letio k Egiptu i Asiriji tražeći od njih pomoć, ali Bog će ga uhvatiti u mrežu i kazniti narod.

7,13-14 Pobjegli su od Gospodina i nisu pokazali iskreno pokajanje. Jaukali su Bogu svojim glasom, ali ne i srcem. To nisu bili ugodni jecaji pokajanja, već urlici boli ranjene životinje.

7,15-16 Gospodin ih je poučio kako će pobjeđivati, tako što ih je kaznio i okrijepio; no oni su se i dalje pouzdali u idole i zato će ih stići poraz i podsmijeh. (st. 15: “Mada sam ih kaznio i mišice im krijepio, oni ipak smišljaju zlo protiv mene” – slobodan prijevod prema izvorniku, KJV i NKJV; hebrejska riječ *jasar* znači “kazniti, izudarati”, doslovce batinom ili figurativno riječima, kako prevodi Bakotić, dok Daničić ovdje ima sličnu riječ “koriti” – ali ova riječ u prenesenom smislu može značiti i “upućivati, poučiti”, kako prevode Šarić i Martinjak. KS ovu riječ izostavlja. – op. prev.)

J. Upozorenje na pripremu za stranu invaziju zbog idolopoklonstva i saveza sa strancima (pogl. 8)

8,1-3 Asirski se osvajač uspoređuje s or-

lom ili supom koji kruži nad Izraelom (st. 1: “Stavi trubu na usta! Kao orao kruži nad Gospodnjim domom...” – ovdje Šarić, sl. Martinjak, Bakotić, Daničić). Narod je prekršio Zakon i zato je njihova propast blizu. Iako su ustima ispovjedali da poznaju Gospodina, istina je da su ga s prezrenjem odbacili.

8,4-6 Podjela kraljevstva na Izrael i Judeju dogodila se bez Božjega odobrenja, a zbog njihova se idolopoklonstva njegov gnjev rasplamtio. I tada Bog pita: “Dokle će ostati nečisti sinovi Izraelovi?” (dosl. “Koliko još dok ne postignu nevinost”) ili, kako bi se danas reklo: “Kad će više naučiti?”

8,7-10 Žito će slabo roditi, a narod će biti rasijan među pogane. Zato što je Efrajim tražio pomoć od Asirije i svojih saveznika među narodima, Bog će ga kazniti. Ovo je pjesnički izraženo riječima: “duskora će uzdrhtati pod teretom kralja knezova” (dosl. KJV, NKJV; “tugovat će malo pod teretom...” ili “počet će se smanjivati pod teretom”, NKJV marg.)

8,11-14 Izraelovo idolopoklonstvo i Judino pouzdanje u mnoštvo utvrđenih gradova donijet će patnju i uništenje.

K. Pretkazanje Izraelova sužanjstva zbog njegova bezakonja (9,1-10,15)

9,1-2 Izrael se neće radovati. Njegovi mu idoli neće dati bogatu žetvu kakvoj se nadao. Idolopoklonstvo je *duhovni preljub*. Francis Shaeffer objašnjava:

Obrati pozornost na vrstu govora koju Bog koristi. Žena je izašla na žetvu i umjesto da primi slobodu koju žetva donosi, ona na žitnom gumnu spava s muškarcem za plaću. Odaje se bludu usred žetve. Eto to su postali oni koji su nekoć bili Božji narod. To je žena živoga Boga u svome otpadništvu.⁸

9,3-4 Narod će zbog svoga preljuba otići u sužanjstvo – ne doslovce u Egipat, već u Asiriju, sužanjstvo koje je bilo slično onome u Egiptu. Njihovo je štovanje bilo mješavina idolopoklonstva i službe Jahvi, čime nisu ugodili ni njemu ni sebi.

9,5-9 Neće biti u zemlji da proslave ustanovljene blagdane, nego će biti odvedeni u sužanjstvo. Efrajimove će šatore umjesto ljudi nastanjivati kopriva i trnje. Progonstvo je bilo blizu, kao i propast lažnih proroka.

9,10-17 Izrael je u početku bio obećavajuće voće kao rani plod na smokvi, ali je pao u strahovito idolopoklonstvo, te je stoga određen za jalovost i gubitak djece. Izraz “oduzet ću ih sve, do posljednjega čovjeka” (st. 12, NKJV) mora se shvatiti relativno, a ne apsolutno (vidi stih 17c). Muška će populacija biti drastično smanjena. Zato što je svoju slavu zamijenio za grozote, Efrajimu je određena sljedeća kazna: “Nema više rođenja, nema trudnoće, nema začeca” (NKJV; ovdje Martinjak).

10,1-2 Izrael, koji je nekoć bio bujna loza, sada je prazan jer je svoje blagostanje koristio samo da uveća idolopoklonstvo. Bog ih sada optužuje da su dvolični i da im je srce podijeljeno.

10,3-4 Narod je zanijskao svaku potrebu za Bogom i kraljem. Po tome vidimo koliko je duboko izraelski narod pao. Izvorno su na gori Sinaj dali zavjet da će se podčiniti Božjoj vladavini preko Mojsija i Arona. No nakon toga je uslijedio put nizbrdo u dugo, neprestano otpadništvo, koje ih je naposljetku dovelo u takvo stanje da više nisu mogli prihvatiti ni kraljevu vlast nad sobom. Napredovanje njihove duhovne smrti prikazano je u uzastopnim oblicima vladavina protiv kojih su se bunili: (1) Bog (teokratija); (2) Mojsije (prorok-donositelj zakona); (3) Jošua (vojskovođa – duhovni i vojni); (4) suci (sudska vlast); (5) kraljevi (monarhija); (6) bez kralja (anarhija – ne-

postojanje bilo kakve vlasti). Sklapali su saveze praznim prisegama; zato će osuda pokriti zemlju kao otrovno bilje.

10,5-8 Zlatno tele iz Bet Avena (Betel)⁹ zarobit će i odnijeti Asirci. Umjesto da ljube svoga Boga koji ih je spasio mnogo puta, sljedeće riječi nagovještavaju, s božanskim sarkazmom, da je Izrael ljubovao sa zlatnim teletom: “Za tele betavensko strepe stanovnici Samarije; da, zbog njega tuguje narod njegov, svećenici njegovi kukaju nad njim, nad slavom njegovom jer je od njega prognana.” Nije ni čudo da se Bog spremao kazniti ih! Samarijski će kralj propasti, idolska će svetišta biti uništena, a ljudi će pozivati gore i bregove da padnu na njih.

10,9-10 U Gibeji su sva izraelska plemena zajedno ustala da kazne Benjamince za njihov grijeh (Suci 20). No od tada je povijest Izraela bila ispunjena istim. Zato će sada Bog upotrijebiti narode da kazne njegov narod koji se ujedinio u grijehu.

10,11 Efrajim je nekoć bio dobro naučena junica, čuvana za lagan posao vršidbe, ali sad će biti upregnuta u jaram ropstva. I Juda će također robovati.

10,12-15 Njihova je jedina nada za spasenje u pokajanju i traženju Jahve. Ali Izrael mora požnjati plodove svoga grešnog pouzdanja u bojna kola i ratnike. Zemlja će biti gurnuta u rat, sve će njezine tvrđave biti razorene, Samarija će biti uništena, a kralj ubijen. Šalman (st. 14) je Salmanasar III, mada neki smatraju da se to ime odnosi na moapskog kralja koji se zvao Salamanu.

VII. Iako gnjevan, Bog se opomije milosti (poglv. 11-13 ^(11,1-14,1))

U sljedeća četiri poglavlja korisno je razlikovati kad govori Gospodin, a kad Hošea.

Gospodin: 11,1-12,1 ^(11,1-12,2)

Hošea: 12,2-6 ^(12,3-7)

Gospodin: 12,7-11 ^(12,8-12)

Hošea: 12,12-13,1 ^(12,13-13,1)

Gospodin: 13,2-14

Hošea: 13,15-14,3 ^(13,15-14,4)

Gospodin: 14,4-8 ^(14,5-9)

11,1-4 Bog je pozvao Izraela iz Egipta ljubeći ga (Izl 12). (Ovo se odnosi i na Gospodina Isusa u Evanđelju po Mateju 2,15.) Što ih je on više zvao, oni su više išli za idolima. Nježno je i s ljubavlju postupao s Efrajimom, ali on nije spoznao da ga je Gospodin iscijelio (izvornik, KJV, NKJV; posljednja riječ trećega stiha, heb. *rafa*, prevedena i kao “brinuti se” ili “biti spasitelj”, znači doslovce “zakrpati, popraviti šivanjem”; figurativno “iscijeliti”. – op. prev.).

11,5-8 Budući da se okrenuo od Boga, njegov narod neće biti poslan u Egipat, već će biti prognan u Asiriju (izvornik, KJV, NKJV; peti stih počinje riječima: “Neće se on vratiti u zemlju egipatsku...” – Bakotić, Daničić). Božje se srce uznemirilo na pomisao da će morati opustošiti Izrael kao gradove u dolini, Admu i Sebojim.

11,9-12 ^(11,9-12,1) Ovi stihovi odražavaju buduće događaje. Bog za svoj narod sprema obnovu, povratak i blagoslove, i nikad više neće zatirati Efrajima. U hebrejskoj je Bibliji stih 12 prvi stih poglavlja 12 (također u prijevodu Kršćanske sadašnjosti, kod Martinjaka, Šarića, Grubišića, Bakotića, Daničića). Može značiti, kao u KJV i NKJV (također Martinjak i Daničić), da se u Hošeino vrijeme Juda i dalje pouzdavao u Gospodina, dok je Izrael bio pun laži i prijevare. Ili može značiti, kao u NASAB (također Šarić, KS, Grubišić, Bakotić), da je Juda u svojoj nepokornosti sličio Izraelu.

12,1-2 ^(12,2-3) “Efrajim pase vjetar” u smislu da se za svoje preživljavanje pouzdao u saveze što ih je sklopio s Asiri-

jom i Egiptom. Bog ima spor s Judom i, mada je Efrajimov grijeh veći, on će kazniti i Jakova.

12,3^(12,4) Ovdje je riječ o patrijarhu Jakovu. Mada se na nekim drugim mjestima na njega gleda u nepovoljnu svjetlu, ovdje je predstavljen kao primjer čovjeka koji je pobjeđivao jer se oslanjao na Boga.

12,4-6^(12,5-7) Anđeo iz stiha 4⁽⁵⁾ identificiran je kao "Jahve, Bog nad Vojskama" i "Jahve je ime njegovo", u stihu 5⁽⁶⁾. To je isti Jahvin anđeo koji se ukazao Hagari (Post 16,7-11), Abrahamu (Post 18,1-33; 22,11.15-16) i Jakovu (Post 31,11-13; 48,16). Vidi još Izlazak 3,2.6-15 i Brojeve 22,22-35. Evangelisti općenito vjeruju da je Anđeo druga osoba Trojstva u svojoj objavi prije utjelovljenja.

Efrajim se upozorava da se ugleda na Jakova i pouzda u Božju snagu, a ne u svoju (vidi: Postanak 32,28).

12,7-8^(12,8-9) Ali Efrajim je lukavi Kanaanac¹⁰ (trgovac), varalica, samopuzdani hvalisavac, koji je mislio da je imun na otkrivanje.

12,9^(12,10) Jahve ga opominje da sve svoje blagostanje duguje onomu koji ga je izveo iz Egipta. Samo kad bi htio biti poslušan, Bog bi mu dao da još stanuje pod šatorima kao u dane sastanka, tj. blagdane (sjenica).

12,10-12^(12,11-13) Jahve je više puta govorio preko proroka, ali bilo je uzalud. Gilead i Gilgal, dva dijela Sjevernoga kraljevstva koje je dijelila rijeka Jordan, zbog svojega će idolopoklonstva biti svedeni na ništa. Praotac nacije, Jakov, bio je bjegunac u Siriji i ponizni čuvar ovaca u Mezopotamiji.

12,13^(12,14) Ali Bog je po proroku Moj-siju milostivo izveo Jakovljeve potomke iz ropstva u Egiptu.

12,14^(12,15) Ne mareći za to, Efrajim je svojim idolopoklonstvom razgnjevio Gospodina i na sebe navukao krivnju za prolijevanje krvi. Bog će mu vratiti njegovu sramotu i platit će mu za pogrde.

13,1 Prije nego što se predao idolopoklonstvu, Efrajim je bio uzvišen u Izraelu kad je govorio, ali kad se okrenuo štovanju Baala, umro je.

13,2-3 Sad je narod sve dublje tonuo u idolopoklonstvo, govoreći: "Ljudi neka cjelivaju teoce!" Zato će biti prolazni kao jutarnji oblak i kao rosa što padne u zoru pa je nestane. Bit će otpuhani kao pljeva koju vjetar odnosi s gumna i kao dim što izlazi kroz dimnjak.

13,4-8 Jahve ih je izbavio iz Egipta i skrbio za njih u pustinji. No oni su ga zaboravili i okrenuli se idolima. Zato će se sada Bog okrenuti na njih poput divlje zvijeri.

13,9-13 Kad Gospodin ovo učini, tko će ih spasiti? Efrajimov je grijeh svezan (NKJV, Bakotić, Daničić) i pohranjen za dan suda. Na njega su došli porodijski bolovi, ali on je ludo dijete i, iako je vrijeme, nema ga na porođajnom otvoru, to jest ne izlazi na vrijeme iz majčine utrobe. Ovo znači da se Efrajim nije pokajao unatoč Božjim osudama.

13,14 RSV prvi dio ovoga stiha predvodi kao pitanja: "Zar da ih izbavim od vlasti Šeola? Zar da ih spasim od smrti?" (slično ima Grubišić). Podrazumijevani je odgovor: "Ne!" Umjesto toga, pozvat će smrt po njezin pomor i Grob (Šeol, Podzemlje) po njegovu pogibao, jer se samilost sakrila od njegovih očiju! Ovaj je stih, međutim, u sasvim drukčijem smislu naveden u 1. Korinćanima 15,55.

13,15-16^(13,15-14,1) Potom je pretkazano strašno uništenje Izraela i Samarije koje će izvršiti okrutni Asirci ("istočni vjetar").

VIII. Poticaj Izraelu da se pokaje i uživa Božje blagoslove (pogl. 14^(14,2-10))

14,1-3^(14,2-4) Izrael se poziva na pokajanje; štoviše, dane su mu riječi ispovijedi koje će izreći u danu koji tek treba doći.

Spomenuti su grijesi oslanjanja na Asiriju, pouzdanja u egipatske konje i idolopoklonstvo. Priznaju da je Bog njihova jedina nada.

14,4-7 ^(14,5-8) Gospodin im izvrsnim pjesničkim izrazima koji opisuju prirodu obećava iscjeljenje, ljubav, okrepljenje, privlačnost, obnovu i rast.

14,8 ^(14,9) U stihu 8 ⁽⁹⁾ i dalje govori Gospodin.¹¹ Želi da idoli njegovog naroda postanu stvar prošlosti. Podsjeća ih da je on njihov zaštitnik i skrbnik.

14,9 ^(14,10) Prorok Hošea završava svoje proročanstvo naglašavajući da mudrost i razboritost leže u poslušnosti Jahvinim putovima.

Bilješke

- 1 (Uvod) Jonino je proročanstvo jedino napisano u pripovjedačkome obliku.
- 2 (Uvod) U skladu s Ewaldovim komentarima proročkih knjiga Staroga zavjeta, kao i bilješkama na marginama ERV (*Easy-to-Read Version*) i ASV (*American Standard Version*), Morgan prevodi: "Kad je Jahve prvi put govorio s Hošoom (ne 'po' Hošei, kao u KJV, NKJV itd.)." On smatra da se prorok prisjećao početaka svoga zajedništva s Bogom. U skladu s tim, Hošea je zapravo govorio: *Davno prije, kad je moja služba tek počinjala, kad je Jahve govorio sa mnom prije nego što je tragedija ušla u moj život, upravo mi je on zapovjedio da oženim Gomeru.* "U toj se zapovijedi ženu jasno naziva bludnicom, ali nam se ne govori izričito da je ona bila bludnica i u to vrijeme. U svakom slučaju, činjenica je da je Bog nedvojbeno znao što se nalazi u Gomerinu srcu i što je kadra učiniti, kao i da će se to uskoro očitovati u njezinu ponašanju. Stoga je zapovjedio Hošei da je oženi, znajući također što će to iskustvo učiniti za njega i njegovu proročku službu. Kad je Hošea ože-

nio Gomeru, ona nije bila javna grešnica, a djeca su došla na svijet prije njezina brakolomstva" (G. Campbell Morgan, *Hosea: The Heart and Holiness of God*, str. 9).

- 3 (Uvod) R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 860.
- 4 (Uvod) Henry Snyder Gehman, urednik, *The New Westminster Dictionary of the Bible*, str. 410.
- 5 (Uvod) Campbell Morgan, *The Minor Prophets*, str. 6.
- 6 (2,21-23) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, str. 633.
- 7 (6,7-11) U hebrejskome se riječ "čovjek" i riječ "Adam" pišu na isti način.
- 8 (9,1-2) Francis A. Schaeffer, *The Church at the End of the 20th Century*, str. 124.
- 9 (10,5-8) *Betel* znači *kuća Božja*; *Bet Aven* je parodija toga naziva i znači *kuća bezbožnosti*.
- 10 (12,7-8) Kanaanci su bili tako strastveni "trgovci" (ERV, ASV; također Bakotić, Daničić) da je njihovo ime postalo sinonim za torbarenje.
- 11 (14,8) Znakovi interpunkcije nisu dio izvornoga teksta, ali u većini se prevoda podudaraju.

Bibliografija

- Feinberg, Charles Lee. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.
- Keil, C. F. "Hosea." In *Commentary on the Old Testament*. Vol. 25. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n. d.
- Kidner, Derek. *Love to the Loveless: The Message of Hosea. The Bible Speaks Today*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1981.
- Logsdon, S. Franklin. *Hosea: People Who Forgot God*. Chicago: Moody Press, 1959.
- Morgan, G. Campbell. *The Heart and Holiness of God*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell, 1967.
- _____. *The Minor Prophets*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1960.
- Pfeiffer, Charles F. "Hosea." In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.
- Stevenson, Herbert F. *Three Prophetic Voices. Studies in Joel, Amos and Hosea*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1971.
- Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 1. Reprint (3 vols.) Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

JOEL

“Joelova je knjiga vjerojatno bila prva među takozvanim pisanim proročkim knjigama; stoga nam pruža vrijedan uvid u povijest proročanstava, posebno zato što donosi okvir za kraj vremena kojeg sve naredne knjige Svetoga Pisma vjerno slijede. Bog je s Joelovom knjigom započeo novo djelo – djelo pripreme ljudskoga roda za kraj ovoga privremenog razdoblja i tako nam dao obris njegove sveukupne nakane. Kasniji će proroci, čak i naš Gospodin, samo pojašnjavati značenje toga obrisa, ali u skladu s božanskom naravi istinitoga Pisma, nikad neće naći da je potrebno odstupiti od te početne objave.”

– Montague S. Mills

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Joelovo je proročanstvo kratko, ali svakako mu ne nedostaju ljepota ili zanimljivost. Prorok koristi mnogo zanimljivih književnih izraza kako bi stvorio svoj živopisni stil: aliteraciju, metafore, poredbe, te sinonime i paralelizme (za diskusiju o paralelizmima vidi Uvod u poetske knjige). Graham Scroggie na sljedeći način hvali Joelov književni utjecaj:

Stil je elegantan, jasan i gorljiv, stoga mora da mu je dano visoko mjesto u hebrejskoj književnosti.¹

Najneobičnija je karakteristika Joelove knjige pošast skakavaca (pogl. 1). Treba li je shvatiti doslovce ili kao simbolični prikaz nadiruće vojne sile? Vjerojatno oboje. U jednom trenutku, tijekom proročkovog života – a taj je datum prilično sporan – na Judeju je došla pošast – sveopća najezda skakavaca – i posve opustošila zemlju. Ovaj je prirodni fenomen živopisna slika predstojeće vojne invazije te velikog i strašnog Jahvinog dana.

Treća je značajna karakteristika ovoga proročanstva pretkazanje izlivanja Božjega Duha na svako tijelo (2,28-32

^(3,1-5)), kao i čüda koja će uslijediti. Budući da Petar navodi ovaj ulomak u svojoj propovijedi zabilježenoj u Djelima 2, Joel je postao poznat i kao “prorok Pedesetnice”.

II. Autorstvo

Joel nam je predstavljen kao Petuelov sin. Osim toga podatka, o njemu se zna veoma malo. Njegovo ime znači *Jahve je Bog*. Nazivan je još i Ivanom Krstiteljem Staroga zavjeta.

III. Datum

Joel ne spominje nijednoga kralja, a postoji tek nekoliko kronoloških nagovještaja u njegovu kratkom proročanstvu koji bi nam mogli pomoći smjestiti ovu knjigu u njezin točan vremenski okvir. Predloženi datumi variraju od desetoga do petoga stoljeća pr. Kr. Mjesto koje Joelovo proročanstvo zauzima u “Knjizi dvanaesterice”, kako Židovi nazivaju skupinu malih proroka, ukazuje na to da su oni Joela svrstavali u rane proroke. Njegov se stil bolje uklapa u rano klasično doba nego u post-egzilsko razdoblje Hagaja, Zaharije i Malahije. Činjenica da se ne spominje nijedan kralj moguća je i zbog toga što je knjiga napisana kad

je Jojada, veliki svećenik, bio namjesnik (u vrijeme dječastva kralja Joaša, koji je vladao između 835-796. god. pr. Kr.). Osim toga, judejski su neprijatelji tad bili Feničani i Filistejci (3,4^(4,4)), kao i Egipćani i Edomci (3,19^(4,19)), a ne njezini kasniji neprijatelji: Sirijci (Aram), Asirci i Babilonci.

IV. Povijesna pozadina i tema

Prihvatimo li raniji datum, Joel je govo-

rio judejskome narodu od doba vladavine kralja Joaša do vladavine kralja Ahaza. U tom bi slučaju on bio prvi među *pisanim* proročkim knjigama. Ključni je izraz njegove knjige “Jahvin dan”, koji se pojavljuje pet puta (1,15; 2,1.11.31^(2,1.11:3,4); 3,14^(4,14)).

U poglavlju 2, kod stiha 18, nailazimo na jasan prijelom u tekstu ili zaokret. Do tada Joel govori o *pustošenju* koje će doći na Judu. Od toga mjesta nadalje Bog govori o *izbavljenju* koje će donijeti narodu.

Pregled

I. Opis pošasti skakavaca (pogl. 1) A. Pošast je bez presedana (1,1-4) B. Njezin utjecaj na: 1. Pijanice (1,5-7) 2. Svećenike (1,8-10.13-16) 3. Težake (1,11-12.17-18) 4. Proroka Joela (1,19-20) II. Opis najezde neprijatelja (2,1-11) III. Božji poziv Judi da se pokaje (2,12-14) IV. Objava posta (2,15-17) V. Bog obećava izbavljenje (2,18-3,21^(2,18-4,21))	A. Materijalno blagostanje (2,18-19.21-27) B. Uništenje neprijatelja (2,20) C. Izlijevanje Božjega Duha (2,28-29^(3,1-2)) D. Znakovi koji će prethoditi Kristovu drugom dolasku (2,30-32^(3,3-5)) E. Sud nad poganskim narodima (3,1-16a^(4,1-16a)) F. Obnova i budući blagoslov Židova (3,16b-21^(4,16b-21))

Komentari

I. Opis pošasti skakavaca (pogl. 1)

A. Pošast je bez presedana (1,1-4)

1,1-4 Pod slikom pošasti skakavaca, Joel, Petuelov sin, opisuje strahovitu najezdu neprijateljske vojske sa sjevera na Judu. Ovo se proročanstvo djelomice ispunilo u vrijeme babilonske invazije, ali u budućnosti će osvajač biti kralj Sjevera (Asirija).

Žestina ove pošasti bila je takva da ni

starcu nisu pamtili ništa slično. Odvijala se u četiri faze, to jest u četiri etape rasta skakavca: (autor ovdje navodi prijevod NKJV “the chewing locust, the swarming locust, the crawling locust, and the consuming locust”, tj. redom: razdoblja žvakanja, rojenja, gmizanja i hranjenja; Kršćanska sadašnjost ovo prevodi: šaška, skakavac, gusjenica i ljupilac; Šarić i Maritinjak: grizac, skakavac, žderalica i ljupilac; Grubišić: pregrizatelj, roj skakavaca, krilaš i proždrljivac, a Bakotić i Daničić: gusjenica, skakavac, hrušt i crv – op. prev.).² Ovo se može odnositi

na četiri svjetska carstva koja su vladala nad Božjim narodom – Babilon, Medo-Perziju, Grčku i Rim.

B. Njezin utjecaj na:

- (1) Pijanice (1,5-7)
- (2) Svećenike (1,8-10.13-16)
- (3) Težake (1,11-12.17-18)
- (4) Proroka Joela (1,19-20)

Bog poziva narod na pokajanje i molitvu – pozvani su svi, od pijanica, preko težaka (st. 11, 12, 17, 18), do svećenika (st. 8-10, 13-16).

Skakavci su tako poharali zemlju da nije ostalo ništa; čak ni za prinos i žrtvu Jahvi (st. 8-10).

Prorok je ovo vidio kao Jahvin dan i uništenje koje dolazi od Svemogućega (st. 15). Ovaj se izraz odnosi na svaki period u kojem Bog istupi u osudi, slo-mi zlo i pobunu i odnese slavnu pobjedu. U budućnosti, Gospodnji dan uključuje razdoblje velike nevolje, drugi Kristov dolazak, njegovu tisućgodišnju vladavinu i konačno uništenje neba i zemlje ognjem.

Prorok, govoreći u ime naroda, vapi Jahvi za milost jer je oganj spalio i pašnjake i drveće. Čak i poljske zvijeri vape k Bogu (KJV, NKJV) jer su potoci presušili.

II. Opis najezde neprijatelja (2,1-11)

2,1-3 Narod je zvukom trube koji je svirao uzbunu pozvan u bitku jer je Jahvin dan blizu. Ovaj navod neposredno upućuje na babilonsko sužanjstvo, ali njegovo se potpuno ispunjenje tek treba dogoditi. Prije nego što osvajači dođu, judejska zemlja sličí rajskome vrtu; nakon njih se pretvara u tužnu pustinju.

2,4-11 Uspoređivanje skakavaca s kojnjima koji se penju na zidove kao ratnici,

idu svojim putem i ne odstupaju od njega, ulaze posvuda kao lupeži i svojim ogromnim brojem zamrače nebo, sadrži neke od najživopisnijih pjesničkih opisa u pro-ročkim knjigama.

Ova je strahovita najezda došla na poziv Jahve Boga, čiji je “tabor silno velik”.

III. Božji poziv Judi da se pokaje (2,12-14)

Čak i sad Jahve poziva narod na pokajanje. Nije prekasno da mu se vrate. Ali to mora biti više od vanjskoga obreda. Moraju mu se vratiti svim svojim srcem, posteći, plačući i tugujući.

IV. Objava posta (2,15-17)

Svi su staleži i svi naraštaji ljudi pozvani na svečani zbor i sveti post. U budućem će danu svećenici vapiti Jahvi u svečanom pokajničkom zboru.

V. Bog obećava izbavljenje (2,18-3,21 ^(2,18-4,21))

A. Materijalno blagostanje (2,18-19.21-27)

Tad će se Jahve, ljubomoran na svoju zemlju, smilovati svome narodu. Poslat će im žita, vina i ulja da se njima nasite, a povrh toga uklonit će njihovu sramotu među narodima. Zemlja će biti obnovljena i bit će joj vraćeno obilje i plodnost. Zbog obilne će kiše gumna biti puna žita, a kace će se prelijevati od vina i ulja. Narod će se vratiti i nikad se više neće postidjeti. Nadoknadit će im se i sve godine koje su pojeli skakavci.

B. Uništenje neprijatelja (2,20)

U preostalom dijelu Joelove knjige Gospodin govori što će on učiniti za Judu. Uništít će sjevernjačku vojsku (Asiriju)

od istočnog (Mrtvo more) do zapadnog mora (Sredozemno more).

C. Izlijevanje Božjega Duha (2,28-29^(3,1-2))

Zatim će Bog izliti svoga Duha na svako tijelo. Mlađi će naraštaj prorokovati i gledati viđenja, a starci će sanjati sne. Ovo drugo proročanstvo je djelomice ispunjeno u Djelima 2,16-21, ali nije se završilo s Pedesetnicom. Njegovo će se potpuno ispunjenje dogoditi na početku Kristove tisućgodišnje vladavine.

D. Znakovi koji će prethoditi Kristovu drugom dolasku (2,30-32^(3,3-5))

Izlijevanju Božjega Duha prethodit će znamenja na nebu. Ovo su neki od tih pretkazanih znakova: krv, ogranj, stupovi dima, pretvaranje sunca u tamu i mjeseca u krv. Svi koji se obrate Isusu kao Mesiji i zazovu njegovo ime bit će spašeni i ući će s njim u Tisućljeće.

E. Sud nad poganskim narodima (3,1-16a^(4,1-16a))

3,1-8^(4,1-8) Bog će okupiti poganske narode u dolini Jošafat i ondje će im suditi za postupke prema Židovima. Tir, Sidon i Filisteja primit će svoju plaću zbog pljačkanja i porobljavanja Božjega naroda. Sada će ljudi iz tih gradova zuzvrat biti prodani u roblje – kazna koja doista dolikuje njihovu zločinu.

3,9-16a^(4,9-16a) Poganimima je rečeno da se pripreme za rat, jer će se Gospodin bo-

riti s njima u dolini odluke. (Stih 9 prema izvorniku, KJV i NKJV glasi “Objavite po narodima! Spremajte se za rat! Probudite junake! Neka dođu, neka se svrstaju svi ratnici!” – ovdje Bakotić.) Gospodin će u Dolini Jošafat sjesti da suđi svim okolnim narodima. Bog, vladar nad cijelim svijetom, sada provjerava sve ljude i sve narode, ma koliko takav koncept bio staromodan današnjim svjetovnim misliocima. Stevenson primjećuje:

Ljudi odbacuju biblijsko naučavanje o sudu koji će doći na narode i pojedince kao zastario koncept koji nije svojstven današnjem vremenu. Ali Božji se narod kroz sve naraštaje čvrsto držao jamstva da će u Gospodnjem danu Sudac svega svijeta suditi pravo. To je naše pouzdanje, utemeljeno na stijeni Svetoga Pisma.⁴

F. Obnova i budući blagoslov Židova (3,16b-21^(4,16b-21))

Ali Jahve će blagosloviti svoj narod oslobođenjem te sigurnošću od napadača i svakim obiljem. Izraelska će zemlja postati plodonosna i obilno navodnjena: “kapat će gore moštom, iz bregova će brizgati mlijeko, kroza sva korita riječna u Judeji voda će proteći.” Egipat i Edom postat će beživotne pustinje, ali će Judeja biti do vijeka nastanjena. Bog će je također “osloboditi krivnje za prolivenu krv” (st. 21 – izvornik i NKJV).

Knjiga završava nepokolebljivim priopćenjem s jasnim razlogom: Jer će “Gospodin prebivati u Sionu” (NKJV; ovdje Daničić).

Bilješke

- 1 (Uvod) W. Graham Scroggie, *Know Your Bible*, Vol. I, str. 155.
- 2 (1,1-4) Prijevod u KJV (moguć prije-

- vod s engleskoga: “grizac, skakavac, crv i gušjenica”) sugerira da se radi o četiri različite vrste kukaca. To nije vjerojatno značenje.
- 3 (3,1-8^(4,1-8)) U Hebrejskoj Bibliji

2,28-32 je zapravo poglavlje 3, a poglavlje 3 postaje poglavlje 4.
4 (3,9-16a ^(4,9-16a)) Herbert F. Steven-

son, *Three Prophetic Voices. Studies in Joel, Amos and Hosea*, str. 40.

Bibliografija

Feinberg, Charles Lee. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Keil, C. F. "Joel." In *Commentary on the Old Testament*. Vol. 25, 26. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n. d.

Morgan, G. Campbell. *The Minor Prophets*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1960.

Stevenson, Herbert F. *Three Prophetic Voice. Studies in Joel, Amos and Hosea*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1971.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 1. Reprint (3 vols.) Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

AMOS

“Za razliku od ostalih proroka, Amos nije bio čovjek čiji je život bio posvećen slušanju i prenošenju Gospodnje riječi. Nije završio “proročku školu” niti je bio profesionalni “vidjelac”. Na Božju zapovijed ostavio je svoje stado na ograničeno vrijeme kako bi prenio određenu poruku u Betelu. Kad je to obavio, vjerojatno se vratio čuvanju ovaca u Tekoi.”

– Herbert F. Stevenson

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Ova je knjiga napisana jednim od najljepših starozavjetnih hebrejskih stilova. Amos je bio stočar i uzgajivač smokava i moguće je da oslikava pojavu proroka koje je Bog tijekom povijesti određivao za tu službu i koji govore vrlo učinkovito, pa čak i lijepo, u ime Gospodnje, a da pritom nisu izašli iz tradicionalne “proročke škole”, niti imaju, danas toliko traženo, formalno obrazovanje.

II. Autorstvo

Amos, čije ime znači *breme*, ne navodi svoje rodoslovlje, te stoga pretpostavljamo da ne potječe od plemenite ili istaknute loze poput Izaije ili Sefanije. Propovjednici su obično prejako oslikavali Amosovo “seljačko” podrijetlo. Riječ upotrijebljena da opiše njegov svakodnevni život nije obična hebrejska riječ za pastira, nego se na drugome mjestu koristi još samo za kralja Mešu koji se vrlo uspješno bavio stočarstvom. (2. Kr 3,4).¹

I mada je pripadao Judejskome kraljevstvu, bio je poslan na sjever, u Samariju, prorokovati protiv Izraelskoga kraljevstva. Amos je bio strog prorok pravednosti i beskompromisne pravde.

III. Datum

Amos je služio u vrijeme vladavine kralja Uzije u Judeji (790-739. god. pr. Kr.) i kralja Jeroboama II u Izraelu (793-753. god. pr. Kr.); bilo je to doba izobilja, raskoši i moralnog pada, osobito u Sjevernome kraljevstvu. Amos spominje da je to bilo “dvije godine prije potresa”. Ovo ne određuje nužno točan datum, ali arheolozi su pronašli dokaze o silovitom zemljotresu koji se dogodio negdje oko 760. god. pr. Kr., što odgovara datumima vladavine kraljeva koje Amos spominje.

IV. Povijesna pozadina i tema

Asirija je pod Adad-nirarijem III porazila sirijsku konfederaciju i tako omogućila Joašu i Jeroboamu II da prisvoje novu zemlju. Izrael je stekao golemo bogatstvo budući da je Samarija postala trgo-

vačko svratište za karavane. Sagrađene su palače od bjelokosti, a poslovni su ljudi postajali sve nestrpljiviji što se tiče ograničenja koja je nametao šabat. Bogati su bili korumpirani tlačitelji; sudovi su bili nepravedni; vjerske su službe bile prijetvorne ili idolopokloničke. Zemlja je obilovala praznovjericom i nemora-

lom. Amos je vidio da to strašno stanje ne može takvo ostati te da se već naziru oblaci osude. Morao je izvršiti nimalo popularno poslanje, otići na sjever u Samariju, optužiti suparničko Izraelsko kraljevstvo za grijeh i upozoriti ga na osudu. Izrael je bio košara puna zrela voća, čija je osuda već pristizala.

Pregled

- I. Zapriječena kazna sudom nad osam naroda (pogl. 1-2)
  - A. Uvod (1,1-2)
  - B. Damask (1,3-5)
  - C. Gaza (1,6-8)
  - D. Tir (1,9-10)
  - E. Edom (1,11-12)
  - F. Amon (1,13-15)
  - G. Moab (2,1-3)
  - H. Juda (2,4-5)
  - I. Izrael (2,6-16)
- II. Krivica i kazna Izraela (pogl. 3-6)
  - A. Prvi kazneni govor (pogl. 3)
    - B. Drugi kazneni govor (pogl. 4)
    - C. Treći kazneni govor (5,1-17)
    - D. Prvo "jao" (5,18-27)
    - E. Drugo "jao" (pogl. 6)
- III. Simboli predstojeće osude (7,1-9,10)
  - A. Skakavci (7,1-3)
  - B. Oganj (7,4-6)
  - C. Visak (7,7-9)
  - D. Umetak: Amos se ne da zaplašiti (7,10-17)
  - E. Košarica sa zrelim voćem (pogl. 8)
  - F. Razorenje Svetišta (9,1-10)
- IV. Buduća obnova Izraela (9,11-15)

Komentari

I. Zapriječena kazna sudom nad osam naroda (pogl. 1-2)

A. Uvod (1,1-2)

U prva dva poglavlja Amos izriče presudu protiv osam zemalja.

Svaka presuda počinje riječima: "Za tri zločina... za četiri zločina." Baxter objašnjava što znači ovaj hebrejski idiom:

Ovaj izraz ne treba shvatiti aritmetički, u smislu da znači doslovce tri, a onda i četiri, već idiomatski, u smislu da se mjera napunila i prepunila; grijesi toga naroda nadvisili su sami sebe; kratko rečeno, pretjerali su, ili ako bismo

to izrazili u žargonu: kap je prelila čašu.²

B. Damask (1,3-5)

Prva je prijetnja upućena Damasku, glavnome gradu-državi u Siriji (Aram). Sirijci su se borili protiv dva i pol plemena istočno od Jordana (Gilead) i očito su u tom ratu bili krajnje okrutni i nečovječni (to nagovještava izraz "jer su vršili Gilead cijepom željeznim"). Sirijski će narod biti kažnjen tako što će biti odveden u ropstvo u Kir.

C. Gaza (1,6-8)

Druga je prijetnja upućena Gazi, jer su tamo Filistejci predali zarobljene Izraelce okrutnim Edomcima. Drugi filistejski

gradovi koji će biti kažnjeni jesu Ašdod, Aškelon i Ekron. Ishod: filistejski će ostatak izginuti.

D. Tir (1,9-10)

Treći je presuda protiv Tira. Tirci su također predali zarobljenike Edomu i raskinuli bratski savez s Izraelom. "Oganj" je predviđen i za tirske dvorce.

E. Edom (1,11-12)

Četvrta je presuda protiv Edoma. Edomci su bili vječiti i okrutni neprijatelji svojoj braći (Ezav je bio Jakovljevi brat). Zbog svojih će nemilosrdnih postupaka i ne-

pomirljive mržnje primiti odgovarajuću kaznu koja će doći na gradove Teman i Bosru.

F. Amon (1,13-15)

Peta je prijetnja upućena Amonu. Amonci su počinili strahovita zvjerstva tijekom osvajanja nekih dijelova Gileada. Čak su u svome krvavom pohodu parali trudnice u Gileadu. I kralj i knezovi osuđeni su na izgnanstvo, oganj i olujnu bitku.

G. Moab (2,1-3)

Šesta je osuda protiv Moaba koji je

Amos: Mjesta koja je Bog osudio

edomskoga kralja lišio pristojnoga ukopa (Vidi: 2. Kr 3,26-27, gdje se “sin prve-nac” vjerojatno odnosi na najstarijeg sina kralja Edoma, a ne Moaba).

H. Juda (2,4-5)

Sad se Jahve neugodno približava: Sljedeće dvije zemlje koje će biti osuđene jesu Juda i Izrael! Zapanjujuće je što su one nabrojane zajedno sa šest poganskih naroda. Židovima iz Amosova vremena ovo bi bilo osobito ponižavajuće! Ali Bog na ovaj način ukazuje da ih zbog njihova grijeha Jahve više ne prepoznaje kao posebne; i Juda i Izrael lišeni su svog posebnog statusa. Judejci će biti kažnjeni jer su odbacili Jahvin Zakon, jer se nisu držali njegovih odredaba i jer su slijedili laž (idole, lažne bogove).

I. Izrael (2,6-16)

2,6-8 Izraelski bi narod sve do ovoga trenutka aplaudirao Amosovim osudama. No on se sada okreće k njima i njihov će se aplauz brzo pretvoriti u ogorčenje! Izraelci će biti kažnjeni jer su tlačili pravednike i siromašne, jer su se predali strahovitim oblicima nemorala, jer nisu do večeri vraćali haljine dane u zalog³ i jer su se opijali u Hramu vinom koje je kupljeno novcem stečenim iznudom i podmićivanjem.

2,9-12 Potom Bog nabraja bivša djela milosti koja je učinio Izraelu – uništio je Amorejce koji su poput cedrova i hrastova prebivali u Kanaanu. Izbavio je Izrael iz Egipta i podigao im proroke i nazirejce da im pokaže što znači živjeti životom posvećenja Bogu. Ali oni su nazirejce pokvarili, a prorocima naredili da ne prorokuju.

2,13-16 Zato će ih Bog zgnječiti, spriječiti njihov bijeg i učiniti da ih Asirci poraze. Čak se ni junaci neće moći spasiti, niti će brzi moći pobjeći.

II. Krivica i kazna Izraela (pogl. 3-6)

A. Prvi kazneni govor (pogl. 3)

3,1-2 I ponovno Bog prijeti osudom Izraelcima. Budući da su bili u jedinstvenom zajedništvu s njim, grijeh im je još ozbiljniji te će stoga i njihova kazna biti teža. Jahve će ih kazniti za sve njihove grijehе.

3,3-8 Osuda se neće spustiti bez razloga – svaka posljedica ima uzrok. Amos postavlja sedam uzročno-posljedičnih pitanja koja kulminiraju nesrećom kojom Jahve pogađa grad. To nikoga ne bi trebalo iznenaditi jer je Bog sve otkrio unaprijed preko svojih proroka.

3,9-12 Ašdod (Filisteja) i Egipat su pozvani da svjedoče tlačenju, nepravdi, nasilju i pljački Samarije. Ti će grijesi dovesti na Izrael asirskoga osvajača. Preživjet će samo maleni ostatak, ilustriran kao komadić dijela ovce istrgnut iz lavljih ralja.

3,13-15 Žrtvenici u Betelu, gdje se štovalo zlatno tele, bit će posve uništeni, a tele će biti odneseno u Asiriju (Hoš 10,5-6). Velike kuće bogataša nestat će.

B. Drugi kazneni govor (pogl. 4)

4,1-3 Bogate se Samarijanke uspoređuju s bašanskim kravama, dobro uhranjenim i nepokornim. Bile su krive zbog tlačenja siromaha i života u raskoši. Zato će biti odvedene u asirsko sužanjstvo, ostavljajući zemlju u metežu i panici. Izvlačit će ih kukama, a one koje ostanu (NKJV i KJV ovdje imaju “njihovo potomstvo”) ostima. Otimat će se i verati nogama i rukama da izađu kroz pukotine u zidovima.

Umjesto da transliteriraju Hermon u ime palače (RSV, NASB, NKJV; Šarić, Kršćanska sadašnjost, Martinjak) neka biblijska izdanja, uključujući KJV, pre-

vode ovo kao “palača”. Darby primjećuje:

Negdje prijevod glasi “u gore”; na drugim mjestima “u (neprijateljsku) tvrđavu” ili u “palaču, dvor” [KJV; također Daničić], kao što stoji u 1,4; značenje nije utvrđeno.

4,4-13 Bog ih ironično poziva da nastave sa svojim idolopokloničkim štovanjem i s prinošenjem žrtava u Betelu; za njega tamo nema ničega. A oni će biti kažnjeni: neće imati kruha (st. 6), stradat će od suše (st. 7, 8), snijeti, medljike, skakavaca (st. 9), kuge (pomora), rata, pokolja (st. 10) i katastrofa (st. 11). Kako ih ništa od ovoga nije natjeralo da se pokaju, Izrael se sada morao spremiti za susret s Jahvom, Bogom nad Vojskama. Stih 12 nije evanđeoski poziv, nego poruka osude.⁴

C. Treći kazneni govor (5,1-17)

5,1-7 Prorok tuguje nad Izraelovom propašću; samo će jedan vojnik od deset biti pošteđen. Narod ne treba tražiti gradove u kojima su se nalazila idolska svetišta (Betel, Beer Šeba, Gilgal); trebaju tražiti Jahvu i živjet će.

5,8-13 U protivnom će Bog, koji je stvorio savvijezđa Vlašice i Štapce i koji vlada svemirom, izliti svoj gnjev na njih zato što nemaju ni pravde ni pravednosti. Izraelovi su grešnici mrzili pravednika koji ih je ukorio i gnušali se poštena čovjeka. Zato što su se nečasno obogatili, neće moći uživati u tome bogatstvu.

5,14-17 Ovdje se prvo čuje poziv na pravednost i društvenu pravdu: “Tražite dobro, a ne zlo... držite pravicu.” Ali iz iznenadne promjene u tekstu – “Na svakom će trgu biti kuknjava, po svim će ulicama zapomagati” – jasno je da narod nije htio poslušati te su stoga bili osuđeni na kaznu.

D. Prvo “jao” (5,18-27)

5,18-20 Narod ne bi trebao žudjeti za Jahvinim danom, jer bit će to dan tame i nesreće, kad će jedno zlo pretjecati drugo.

5,21-27 Izrael je prinosio Gospodinu paljenice i prinosnice na svoje blagdane, ali njihovi su životi bili iskvareni, tako da je Bog odbacio njihov prinos. Draži su mu pravda i pravednost od obreda. Čak su i u pustinji, dok su ispovijedali da štiju Jahvu, činili idolopoklonstvo s Molohom i drugim idolima, kao što su Sikut i Kevan.

E. Drugo “jao” (pogl. 6)

6,1-8 Njihovu će raskoš, spokojstvo, zadovoljstvo i sigurnost narušiti nasilje. Jao onima koji leže na bjelokosnim posteljama, izvaljeni na svojim ležaljicama jedu sve što požele, urlaju uz zvuk harfe, neumjereno piju vino iz vřčeva, mažu se najskupljim mirisima, uljima i kolonjskim vodama, goste se na gozbama. Božji je odgovor na njihov spokojan stav i zadovoljstvo sljedeći: “Gnušam se oholosti Jakovljeve i mrzim dvorce njegove.” Samarija će biti predana Asircima.

6,9-10 Ove tragične stihove izvrsno opisuje Page H. Kelly:

U pomoru koji će prohujati zemljom bit će toliko žrtava da normalan ukop neće biti moguće održati, a preživjeli će pribjeći neuobičajenome postupku spaljivanja leševa. Kad rođak uđe u pokojnikovu kuću kako bi iznio njegovo tijelo da se spali, otkriva da se, sakriven u nekom udaljenom kutu kuće, nalazi jedini preživjeli. Kad ga rođak pozove, on odgovara hebrejskim uzvikom, prevedenim “Pst!”, a onda dodaje: “Jahvino se ime ne smije spomenuti.” Ti su ljudi u prošlosti hullili na Božje ime, a sad se ne usuđuju ni spomenuti ga, da ne bi izazvali neku novu lavinu njegova gnjeva. Veoma je

značajno to što ni do današnjega dana pravovjerni Židov neće izgovoriti zavjetno ime Izraelova Boga.⁵

6,11-14 Njihovo je ponašanje bilo glupo i zaludno i uspoređuje se s volovima kojima se ore litica (KJV, NKJV; Grubišić, Bakotić, Daničić). Izopačili su pravdu i prezreli pravednost. Hvalili su se svojom vojnom moći, iako su pobjede kod Lo Dabara i Karnajima bile beznačajne. Asirci će pritisnuti zemlju od sjevernoga ulaza u Hamat do južne granice, Pustinjskog potoka (Araba).

III. Simboli predstojeće osude (7,1-9,10)

A. Skakavci (7,1-3)

U stihovima 1-9, prorok Amos posreduje za svoj narod. Opisane su tri prijetnje koje su se nadvile nad Izrael. Prva bi, pod slikom skakavaca koji proždiru sve pred sobom, mogla opisivati napad Pula, asirskoga kralja. U odgovor na Amosovu molitvu, Jahve je otklonio svoju presudu.

B. Oganj (7,4-6)

Druga bi mogla biti invazija Tiglat Pilesera, prikazana pod simbolom ognja što proždire. Molitva za malenoga Jakova ponovno je spriječila katastrofu.

C. Visak (7,7-9)

Treća bi se mogla odnositi na Salmana-sarovo uništenje Samarije. Visak govori o apsolutnoj ispravnoj presude. Bog objavljuje da više neće štedjeti Izrael.

D. Umetak: Amos se ne da zaplašiti (7,10-17)

7,10-13 Amasja, idolski svećenik u Betelu, zabranio je Amosu da prorokovati

protiv kraljevskoga svetišta u Betelu, govoreći mu da se vrati kući u Judeju i tamo zarađuje svoj kruh.

7,14-17 Amos mu je odgovorio da ga je Bog poslao u službu te da neće prestati. Nije bio prorok u formalnome smislu, niti proročki sin, ali mora prenositi Jahvinu riječ. Stoga je rekao Amasji za strašnu sudbinu koja čeka njega, njegovu ženu, njegove sinove i kćeri i njegovu zemlju.

E. Košarica sa zrelim voćem (pogl. 8)

8,1-6 Košarica sa zrelim voćem znači da je Izrael sazrio za osudu. Bog ga više neće štedjeti. Bogati su tlačili siromašne; nisu mogli dočekati da se završe blagdani kako bi zaradili još novca; poslovali su pokvareno; bili su krivi za varanje na mjerama.

8,7-12 Zbog svega toga Gospodin će kazniti zemlju strahovitim potresom. Tama će pokriti zemlju usred dana, žalost i kuknjava ući će u svaku kuću. Narod će čeznuti da čuje Jahvinu riječ, ali ona će im biti uskraćena. Vladat će glad i suša (za Božjom riječi).

8,13-14 Idolopoklonstvo će donijeti strahovite suše i izazvati žeđ od koje će obamirati najljepši izraelski mladići i djevojke, kao i uništenje onima koji su se zaklinjali lažnim bogovima. Ljudi će tražiti poruku od svojih idola, ali je neće dobiti.

F. Razorenje Svetišta (9,1-10)

9,1-4 Jahve započinje izvršenje svoga suda kod žrtvenika, vjerojatno onog lažnoga u Betelu. Narod ne može naći put u konačan bijeg; mač ih progoni kamo god pokušaju pobjeći. Izmiču im čak i hipotetička "utočišta": Podzemlje, nebo, vrh gore Karmel, morsko dno, bijeg u izgnanstvo pred neprijateljem. Ozbiljnost Božjega gnjeva prema njima se vidi u riječima: "Upravit ću oči na njih, ali na

nesreću, ne na dobro.” Ukratko, Izraelskom je narodu bez uvijanja rečeno da su u golemoj nevolji!

9,5-10 Tko može odoljeti Jahvi, Bogu nad Vojskama, i njegovoj svemogućoj sili? Ta isti je taj Jahve Bog saznao slojeve zemljine atmosfere i utemeljio slojeve stijena u zemlji. Ovdje se Izrael uspoređuje s poganskim Kušanima (Etiopljanima), a Bog ih osobno naziva “grešnim kraljevstvom” – doista oštar govor! Izgubili su svoje posebno mjesto i privilegije koje su imali. Bog će kazniti grešnike, ali će spasiti vjerni ostatak, “kao što se trese žito u rešetu, da ni zrnice na zemlju ne padne”. Mada će većina biti uništena, oni koje Svemogućí nađe dostojnima bit će pošteđeni.

IV. Buduća obnova Izraela (9,11-15)

9,11-12 U stihovima 11-15 opisana je obnova Izraela. Božja će obećanja dana

Davidu biti ispunjena. I dok neki smatraju da stih 11 naučava da su Izrael i Crkva jedno te isto, te da je crkva sada “popravljeni” šator (doslovce “koliba”, slika svrgnute dinastije, NKJV marg.), zacijelo ga treba čitati u kontekstu prema kojemu se vidi da se stih odnosi na Izrael i na sve (neznabožačke) narode u Kristovom tisućgodišnjem kraljevstvu. Scofield piše:

Davidova vladalačka kuća oslikana u šatoru (kolibi), bila je raspadnuta. Usporedi Knjigu proroka Izaije 11,1. Na temelju ovoga stiha su talmudski učitelji nazivali Mesiju *Bar Nafti* (“sin paloga”). Ali on će ustati (Mal 4,2).⁶

9,13-15 Grožđe, pšenica, masline i voće rast će nevjerojatnom brzinom i prestitizati jedni druge, a bregovi će se prelijevati od vina. Gradovi će biti obnovljeni i ponovno naseljeni, a Bog će u zemlju posaditi narod koji nikad više neće biti iščupan iz nje.

Bilješke

- 1 (Uvod) Riječ za pastira je *rō'eh*; riječ za stočara je *nōgēd*.
- 2 (1,3-5) J. Sidlow Baxter, *Explore the Book*, str. 130.
- 3 (2,6-8) Haljine dane u zalog da će dug biti plaćen nisu se smjele zadržati preko noći, budući da je to lako mogao biti jedini ogrtač koji je siromašna osoba imala (Pnz 24,12-13).
- 4 (4,4-13) Međutim, u praktičnom smi-

slu ovaj stih predstavlja moćno evanđeosko upozorenje. Primjera radi, evangelizator D. L. Moody u njemu nalazi “četiri važne činjenice: a. Postoji samo jedan Bog. b. Odgovorni smo njemu. c. Moramo se susresti s njim. d. Za taj se susret moramo pripremiti” (*Notes from My Bible*, str. 92).

5 (6,9-10) Page H. Kelly, *Amos, Prophet of Social Justice*, str. 97.

6 (9,11-12) *The New Scofield Study Bible. New King James Version*, str. 1056.

Bibliografija

Feinberg, Charles. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Kelly, Page H. *Amos, Prophet of Social Justice*. Grand Rapids: Baker Book House, 1966.

- Mills, Montague S. *The Minor Prophets. A Survey*. Dallas: 3E Ministries, n. d.
- Stevenson, Herbert F. *Three Prophetic Voices. Studies in Joel, Amos and Hosea*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1971.
- Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 1. Reprint (3 vols.) Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

OBADIJA

“Obadijino je pročanstvo jedinstveno po svome sadržaju. To je knjiga koja osudu prenosi neublaženim riječima u kojima nema olakšavajuće naznake sažaljenja ili nade.”

– Frederick A. Tatford

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

“Viđenje Obadijino” (1,1) je najkraća knjiga u Starome zavjetu i treća po redu među najkraćim knjigama u Bibliji. Bavi se samo jednom temom: uništenjem potomaka Jakovljeva brata blizanca Ezava. Edomci su se kroz svu povijest neprestano borili protiv Izraela i pokazivali prezir prema izabranome narodu.

II. Autorstvo

U Starome zavjetu postoji desetak ljudi s imenom Obadija (*Jahvin sluga*), ali nije dan od njih ne može biti ovaj prorok – to čak nije ni mogućnost. Zapravo, o piscu ove knjige ne znamo apsolutno ništa osim onoga što otkrivaju njegove riječi.

III. Datum

Budući da ne znamo ništa o autoru, datum moramo odrediti internim razmatranjem.

Liberali, općenito, kao i mnogi kon-

zervativci, daju prednost kasnijem datumu, ubrzo nakon 586. god. pr. Kr., kad je uništen Jeruzalem. Iako sličnosti s Jeremijom, Tužaljka, Psalmom 137 i karakterističnim rječnikom¹ nagovještavaju kasniji datum, činjenica da se ne spominje potpuno uništenje grada i Hrama vjerojatno se bolje uklapa u raniji datum.

Pretpostavlja se da bi raniji datumi mogli biti u doba vladavine kralja Jorama (848-841. god. pr. Kr.) ili Ahaza (731-715. god. pr. Kr.). Posljednjeg spomenutog razdoblja se ne drži mnogo ljudi, ali oni koji ga smatraju točnim svoje argumente vezuju za 2. Ljetopisa 28,17, gdje se govori o napadu Edomaca na Jeruzalem i odvođenju zarobljenika.

Ako je najraniji datum točan, Obadijina knjiga je prva od *pisanih* proročkih Elizejev suvremenik. Iako knjiga ne spominje potpuno uništenje iz 586. god. pr. Kr. čini se da su stihovi 12-14 upozorenje Edomcima da ne ponove ono što su učinili u prošlosti. Da je Jeruzalem tad bio u pepelu, takvo bi upozorenje bilo besmisleno.

Kršćanin koji vjeruje u Bibliju može se

držati bilo kojega od ova tri stanovišta, a da pritom ne dovodi u pitanje visoko mišljenje o nadahnuću. Međutim, najvjerojatnijim se čini datum oko 840. god. pr. Kr.

IV. Povijesna pozadina i tema

Proročanstvo govori protiv Edomaca, koji su bili potomci Ezava i ljuti neprijatelji izraelskog naroda. Prikazani su kao da se raduju padu Jeruzalema. Matthew Henry opisuje snažne emocije koje su se nalazile u pozadini Obadijina kratkog proročanstva:

Neki su vrlo dobro primijetili da bi za izraelski narod bilo strahovito iskušanje gledati sebe, kao djecu voljenoga

Jakova, kako se nalaze u nevolji, a Edomce, sjeme omraženog Ezava, koji ne samo da napreduju, nego likuju nad njima u njihovoj nevolji; stoga im Bog omogućuje pogled na uništenje Edoma, koje će biti potpuno i konačno, te na sretan ishod nakon njihove kazne koja im je izrečena da bi se popravili.²

Kao što smo primijetili, bibličari se ne slažu oko toga odnosi li se ovo na uništenje Jeruzalema koje je proveo Nabukodonozor ili na neki raniji pad grada.

U Novome zavjetu, Edom je poznat kao Idumeja. Edomci, koje su ekonomski uništili Arapi, a kasnije pokorili Rimljani, nestali su sa stranica povijesti oko 70. god. po. Kr.

Pregled

- I. Edomova oholost mora biti ponižena (st. 1-4)
- II. Uništenje Edoma (st. 5-9)
  - A. Potpuna pljačka (st. 5, 6)
  - B. Izdaja edomskih saveznika (st. 7)

C. Uništenje edomskih vođa (st. 8, 9)

- III. Razlozi za propast Edoma (st. 10-14)
- IV. Edomova je kazna zaslužena (st. 15, 16)
- V. Obnova Izraela i Jude i izumiranje Edoma (st. 17-21)

Komentari

I. Edomova oholost mora biti ponižena (st. 1-4)

Obadijina knjiga počinje pretkazanjem propasti Edoma. Na njega će doći osvajači i srušit će ga zbog njegove oholosti. U stihu jedan prikazan je glasnik koji potiče narode da krenu u rat protiv Edoma. Njegov glavni grad Sela, ili Petra, bio je smješten visoko na visoravni, doslovce uklesan u ružičasto-crvene stijene juž-

no od Crvenoga mora. Bio je smatran praktički neosvojivim. Ali Gospodin će ih srušiti s orlovskih visina na koje su se popeli i iz gnijezda koje su svili među zvijezdama.

II. Uništenje Edoma (st. 5-9)

A. Potpuna pljačka (st. 5, 6) 917

Uništenje Edoma ne bi se moglo objasniti kao djelo lupeža ili kradljivaca; oni bi odnijeli samo ono što žele. Čak bi i bera-

či vinograda ostavili pabirke, ne bi za sobom ostavili pustoš. Ali ovdje će se pretražiti čak i Ezavova skrivena skrovišta!

B. Izdaja edomskih saveznika (st. 7)

Svi će ga ljudi koji su bili u savezu s njim izdati i postaviti će mu zamku.

C. Uništenje edomskih vođa (st. 8, 9)

Njegovi će mudraci i ratnici, kojima se tako silno ponosio, biti istrijebljeni u polju.

III. Razlozi za propast Edoma (st. 10-14)

Edomci se nisu trebali radovati kad su vidjeli da je Jeruzalem napadnut. Nisu se trebali naslađivati nad njegovom propašću ni likovati nad njegovom nesrećom. Nisu trebali sudjelovati u pljački grada, ni ubijati Židove koji su pokušavali pobjeći, ni predavati neprijatelju preživjele.

Slika koju ovdje vidimo prikazuje krajnje ledeno srce Edomaca te potpunu bezdušnost i neobuzdanu okrutnost u postupanju s Božjim narodom. Edom je bio do kraja bez milosti, ne pokazujući čak ni mrvu sažaljenja za svoga brata Jakova. Možda je njihov izdajnički odnos prema obitelji bio jedan od razloga zbog kojega je njihova "sudbina" bila tako konačna.

IV. Edomova je kazna zaslužena (st. 15, 16)

Blizu je dan Božjega gnjeva nad svim narodima i Edom će biti kažnjen zbog svojih postupaka prema Judi. Njihovo će zlo djelo pasti na njihovu glavu. G. Herbert Livingston na sljedeći način objašnjava ilustraciju o piću iz stiha 16:

Proroci katkad opisuju žalost koja prati kaznu kao nešto što bi se moglo usporediti s ispijanjem jakoga vina. Radi šire primjene ove analogije vidi Knjigu proroka Jeremije 25,15-28. Bog neće samo izabrati Edom za primjer, nego će jednako suditi svim narodima za njihove grijehе.³

V. Obnova Izraela i Jude i izumiranje Edoma (st. 17-21)

St. 17, 18 U posljednjem dijelu Obadijine knjige pretkazano je Izraelovo buduće spasenje. Izrael i Juda bit će oganj koji će potpuno proždrijeti Ezavov dom. Tatford sažima povijest Edomove smrti:

Edomce su iz njihove zemlje istjerali Nabatejci, ali oni su se onda dočepali Negeba, koji je postao poznat pod nazivom Idumeja, te su čak privremeno zauzeli dio Judeje, dok ih Juda Makabejac nije potukao do nogu, 185. god. pr. Kr. Kasnije je Simon iz Gerase opustošio Idumeju i čini se da su Edomci potpuno nestali u prvome stoljeću po. Kr. Točno je da je Petra postala sjedište kršćanskoga patrijarhata, sve dok zemlju nisu preuzeli muhamedanci u sedmome stoljeću po. Kr. Danas nema ni traga nekome tko bi se mogao smatrati Edomcem. Ispunilo se Obadijino proročanstvo da preživjelih neće biti.⁴

St. 19-21 Edomska će zemlja biti dana Izraelcima koji su nastanjivali jug (Negeb). Onima u priobalnom području (Šefela; nizina, ravnica) bit će dana filistejska zemlja. Izgnanici će ponovno baštiniti Kanaan. Izbavitelji⁵ (ili oslobođitelji) će vladati nad Ezavovim gorama, a Gospodin će kraljevati nad cijelim kraljevstvom.

Bilješke

- 1 (Uvod) Kao što je hebrejska riječ prevedena kao *izgnanici, zarobljenici ili roblje*, u stihu 20.
- 2 (Uvod) Matthew Henry, "Obadiah," *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, IV:1271.
- 3 (st. 15, 16) G. Herbert Livingston, "Obadiah," *The Wycliffe Bible Commentary*, str. 841.
- 4 (st. 17, 18) Frederick A. Tatford, *Prophet of Edom's Doom*, str. 55.
- 5 (st. 19-21) Osloboditelji ili izbavitelji iz stiha 21 mogli bi biti sveti koji će vladati s Kristom.

Bibliografija

Feinberg, Charles Lee. *Joel, Amos and Obadiah*. New York: American Board of Missions to the Jews, 1948.

Henry, Matthew. "Obadiah." In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*. Vol. IV. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n. d.

Livingston, G. Herbert. "Obadiah." In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.

Mills, Montague S. "Obadiah." In *The Minor Prophets: A Survey*. Dallas: 3E Ministries, n. d.

Tatford, Frederick A. *Prophet of Edom's Doom*. Eastbourne, England: Prophetic Witness Publishing House, 1973.

JONA

“Ova je knjiga jedinstvena po tome što se više bavi samim prorokom nego njegovim proročanstvom. Stanje njegove duše i Božji ukor proveden iz ljubavi, poučavaju čitatelja i čine ga poniznim.”

– George Williams

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Jona (heb. znači *golub*) je jedini prorok čije se proročanstvo ne sastoji od onoga što je rekao, nego od njegova života i iskustva, a to iskustvo oslikava prošlost, sadašnjost i budućnost izraelskoga naroda, i to ovako:

1. Namijenjeno mu je da bude Božji svjedok poganima.
2. Ljubomoran je što se poruka o milosti treba proširiti na pogane.
3. Bačen je u more (poganski svijet) i narodi su ga progutali, ali ipak ga nisu uspjeli učiniti dijelom sebe.
4. Izbačen je na kopno (vraćen u Izrael) i postaje blagoslov narodima.

Jedini dio njegova iskustva koji se ne uklapa se nalazi u poglavlju četiri. Nigdje u Bibliji nikad nije niti nagoviješteno da će se Izrael duriti i srditi kad blagoslovi Tisućljeća poteku na pogane!

II. Autorstvo

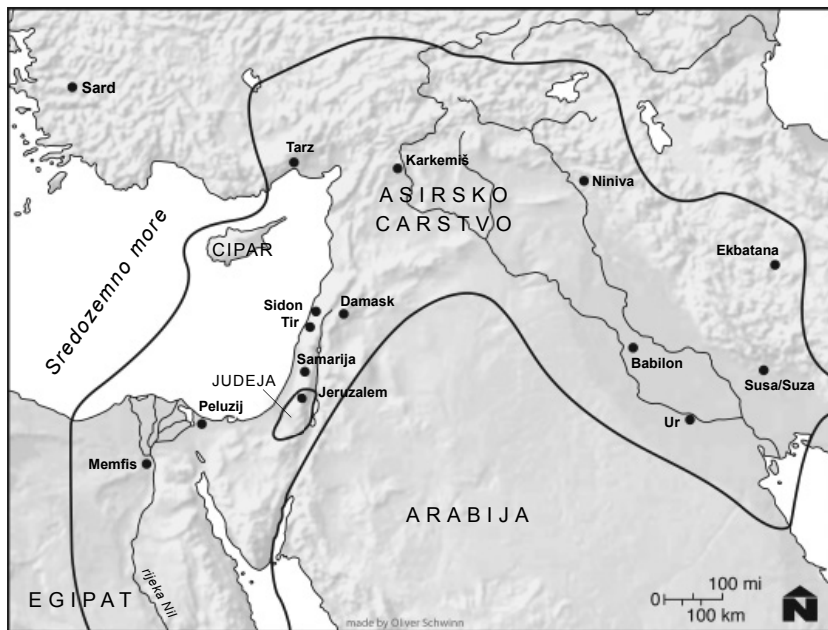
Samo je drugo poglavlje – inače Jonin osobni “psalam”, izgovoren iz trbuha velike ribe – napisano u prvome licu

jednine (ja, mene, meni, moj). Međutim, činjenica da tri preostala poglavlja govore o Joni i da se u njima upotrebljava treće lice jednine (on, njemu, njegov) ne isključuje vjerojatnoću da je on napisao cijelu knjigu (tradicionalno stanovište). I drugi su biblijski pisci, uključujući i Mojsija, s vremena na vrijeme činili isto. Mada po pitanju autorstva ove knjige ne bi trebalo provjeravati ispravnost, jer je njezin autor, tehnički gledano, nepoznat.

III. Datum

Jonina misija u Ninivi dogodila se u vrijeme vladavine najmoćnijeg kralja Sjevernoga kraljevstva, Jeroboama II (2. Kr 14,23), koji je vladao od oko 793. do 753. god. pr. Kr. Iako asirski zapisi ne spominju veliko probuđenje tijekom ovoga razdoblja, mnoštvo se događaja u njima poklapa s Jonom. Dobro je poznato da su drevni poganski narodi gledali na glad i pomračenje Sunca kao na božanske nagovještaje nesreće koja će uslijediti. Gospodin je mogao izvrsno upotrijebiti razdoblja gladi u Asiriji iz 765. i 759. god. pr. Kr., te potpuno pomračenje Sunca od 15. lipnja 763. god. pr. Kr., kako bi pripremio srca Ninivljana za Joninu evangelističku misiju. Kratki zaokret ka monoteizmu u vrijeme vladavine kralji-

Asirsko carstvo oko 650. g. pr. Kr.

ce Semiramide (regentice) i njezina sina Adad-Nirarija III (810-782. god. pr. Kr.) mogao je biti priprema za Joninu službu.

IV. Povijesna pozadina i tema

Jona je bio Amitajev sin (Amitaj znači *istinoljubiv, istinit [Bogu]*). U 2. Kraljevima 14,25 saznajemo da mu je dom bio u Gat Haheferu, u Galileji.

Prorokovao je u vrijeme kad je Asirija predstavljala prijetnju Sjevernome kraljevstvu, Izraelu. Bog ga je poslao da propovijeda obraćenje u Ninivi, glavnome gradu Asirije. Njemu to nije bilo po volji jer se bojao da bi se grad mogao obratiti i biti pošteđen. Asirci su bili iznimno okrutan narod. Ako se može vjerovati njihovim zapisima, svoje su neprijatelje žive derali, njihove su lubanje slagali na gomile, te su činili druga zlodjela i strahote.

Ohole i bogohulne riječi velikog peharnika, izaslanika asirskoga kralja Sanheriba, zabilježene su u 2. Kraljevima 18,19 i dalje.

Stoga je Jona pobjegao u Taršiš, no na putu ga je progutala velika riba. Nakon što je izbavljen, poslušao je Gospodina i prihvatio svoje poslanje te je propovijedao u Ninivi. Grad se obratio i bio pošteđen – na veliko Jonino nezadovoljstvo!

Gospodin Isus je o Joni govorio kao o znaku svoje smrti, ukopa i uskrsnuća (Mt 12,40; 16,4).

Ova je knjiga i komentar na Poslanicu Rimljanima 3,29:

“Možda je Bog samo Bog Židova? Nije li i pogana? Da, i pogana.”

U istoj poslanici je također i ilustraci-

ja druga dva stiha: 11,12.15. Kad je Jona bačen u more, to je dovelo do spasenja neznabožačke posade lađe. Ali kad je izbačen na kopno, ishod je bio spasenje

grada. Prema tome, iz Izraelova je pada proisteklo bogatstvo poganskoga svijeta, ali koliko će više bogatstva poteći u svijet kroz njegovu obnovu i povratak!

Pregled

- I. Prorokova neposlušnost (pogl. 1 ^(1,1-2,1))
  - A. Jonin misionarski poziv (1,1-2)
  - B. Jonin bijeg u Taršiš (1,3)
  - C. Oluja na moru (1,4-10)
  - D. Jona je bačen u more i progutala ga je velika riba (1,11-17 ^(1,11-2,1))
- II. Izbavljenje proroka (pogl. 2 ^(2,2-11))
  - A. Jonina molitva (2,1-9 ^(2,2-10))
  - B. Božji odgovor (2,10 ^(2,11))
- III. Objava Božje poruke preko proroka (pogl. 3)
  - A. Prijetnja osudom (3,1-4)
  - B. Obraćanje cijeloga grada (3,5-9)
  - C. Osuda je otklonjena (3,10)
- IV. Prorokovo nezadovoljstvo (pogl. 4)
  - A. Jonina mrzovoljna molitva (4,1-3)
  - B. Božje pitanje (4,4)
  - C. Jona se duri izvan grada (4,5)
  - D. Pouka o Božjoj bezgraničnoj milosti (4,6-11)

Komentari

I. Prorokova neposlušnost (pogl. 1 ^(1,1-2,1))

A. Jonin misionarski poziv (1,1-2)

Bog je poslao Jonu da propovijeda u Ninivi, glavnome gradu Izraelova najvećeg neprijatelja, Asirije. Promatrano strogo sa stanovišta prirode njihova odnosa, može se shvatiti prorokov strah od odlaska u taj grad (vidi Uvod, podnaslov Povijesna pozadina i tema).

B. Jonin bijeg u Taršiš (1,3)

Ne pokoravajući se Božjem pozivu, Jona se ukrcava na lađu koja je plovila u Taršiš (vjerojatno na južnoj obali Španjolske). H. C. Woodring tumači prorokovu pobunu protiv zadaće koja mu je dodijeljena:

Bog je tražio od njega da ode u Ninivu, grad udaljen oko 800 kilometara sjeveroistočno od Palestine; umjesto da se zaputi na istok, on je otišao 3.200 kilometara na zapad. Bog je htio da Jona putuje ko-

pnom preko Plodnoga polumjeseca; on je, umjesto toga, putovao ružnim morskim putem (Židovi su mrzili more). Bog ga je poslao u najveću metropolu toga vremena; Jona se, umjesto toga, zaputio u zabačenu pograničnu trgovačku kuću na rubu civilizacije. Bog je htio ići sa svojim prorokom. Jona je, umjesto toga, pokušao pobjeći od Boga i od njegove silne moći.¹

C. Oluja na moru (1,4-10)

Jahve je poslao (dosl. *bacio, sipao*) silan vjetar i strahovitu oluju koja je ugrozila lađu i njezinu posadu. Poganski su mornari, vjerojatno Feničani, bacili ždrijeb da vide tko je odgovoran za nevolju koja ih je snašla. I tako je Jona, Hebrej, otkriven kao krivac; bježao je od Jahve.

D. Jona je bačen u more i progutala ga je velika riba (1,11-17 ^(1,11-2,1))

1,11-16 Pitanje: “Što da učinimo s tobom da nam se more smiri?” pokazuje tipičan ljudski stav brige za vlastitu kožu

po svaku cijenu. Međutim, za stare morske vukove, pritom i neznaoše, ovi su mornari pokazali pravi osjećaj za poštenu igru. Jona ih je posavjetovao da ga bace u more. Nije im se sviđala ta zamisao te su sve snažnije veslali ne bi li se kako vratili na kopno. No naposljetku su morali učiniti što je Jona tražio, “jer se more sve bješnje dizalo protiv njih”, iako je to bilo posljednje rješenje.

1,17^(2,1) Tad je velika riba, po Jahvinoj zapovijedi, progutala Jonu i držala ga zatočena tri dana i tri noći (čudo nije bilo u tome što je riba mogla progutati čovjeka, nego što čovjek nije bio probavljen).

II. Izbavljenje proroka (pogl. 2^(2,2-11))

A. Jonina molitva (2,1-9^(2,2-10))

Jonina molitva Bogu iz riblje utrobe slavi njegovo izbavljenje od davljenja, a ne bijeg od ribe. Bijeg je uslijedio nakon molitve. No valja naglasiti da je molitva iznimna, jer sadrži ulomke iz Knjige psalama. J. Sidlow Baxter je analizira na sljedeći način:

U Joninoj molitvi nema nijedne riječi molbe. Sastoji se od zahvalnosti (stihovi 2-6⁽³⁻⁷⁾), kajanja (stihovi 7-8⁽⁸⁻⁹⁾) i ponovnog posvećenja (stih 9⁽¹⁰⁾). To je uistinu psalam slavljenja, hvalospjev, “Te Deum”, “doksologija” (vidi objašnjenje uz bilješku 2). Poznajem čovjeka koji je jedanput pjevao doksologiju s glavom u praznoj kaci za brašno; bio je to izraz vjere da će Bog poslati potrebne zalihe brašna! Ali neobičnost pjevanja doksologije s glavom – i preostalim dijelom tebe – u velikoj ribi, nasred oceana, apsolutno je bez premca.²

Jonina je molitva predlika budućeg Izraelova pokajanja. Kad narod prizna

Mesiju za Spasitelja bit će vraćen na mjesto blagoslova pod njegovom vlašću.

Spominjanje “utrobe Podzemlja” u stihu 2⁽³⁾ potaklo je kod nekih ljudi uvjerenje da je Jona zapravo *umro* u ribi te da je uskrišen. Međutim, hebrejska riječ *šeol* može značiti *grob*, *zagrobni život* i mnogo toga drugog. Ovdje se vjerojatno radi o pjesničkoj uporabi “dubina”, ili kako bi se to danas izrazilo suvremenim idiomom, “rupa”.

I mada je prilično nevjerojatno da je Jona u doslovnome smislu umro i uskrsnuo, naš je Gospodin osobno govorio o ovome proroku kao o slici svoje smrti, ukopa na tri dana i noći, te svoga slavnog uskrsnuća (Mt 12,40). Uzgred, ovo pokazuje da je Krist prihvaćao Jonu kao povijesnu ličnost, a ne kao “usporedbu”, kako tvrde neki suvremeni propovjednici.

B. Božji odgovor (2,10^(2,11))

Čim je Jona priznao da je spasenje od Jahve, riba ga je izbljuvala na obalu.

III. Objava Božje poruke preko proroka (pogl. 3)

A. Prijetnja osudom (3,1-4)

Jahve ponovno šalje Jonu da ide u Nini-³vu, i on je ovoga puta poslušao. Nakon što je ušao u taj veliki grad, objavio je da će biti razoren za četrdeset dana.

B. Obraćanje cijeloga grada (3,5-9)

Ninivljani koji su štovali boga-ribu Dagona, očito su znali što se dogodilo Joni. Drugi ljudi koji su kroz povijest preživjeli slično iskustvo, imali su tako išaranu kožu od probavnih sokova, da su se isticali u svakoj gomili. Ninivljanima je Jona bio znak. Cijeli se grad obratio i povjerovao Bogu – svi od najvećega do

najmanjega. Oglašen je post, jednako za ljude i stoku, i svi su se pokrili kostrijeću, od kralja do životinja.

C. Osuda je otklonjena (3,10)

Ishod: Niniva je pošteđena od nesreće kojom joj je bilo zapriječeno. Međutim, iz povijesti znamo da su se Asirci vratili svome zlom putu, te je nakon više od 150 godina milosti i odgode njihova prijestolnica uništena.

IV. Prorokovo nezadovoljstvo (pogl. 4)

A. Jonina mrzovoljna molitva (4,1-3)

Jona je bio ljut što su poganski neprijatelji Izraela pošteđeni. Potišten, tražio je da umre, možda i iz straha da bi Asirija mogla ponovno zaprijetiti Izraelu.

S većinom izraelskih neprijatelja Bog se obračunao vrlo oštro i izraelski je narod očekivao njihovo uništenje – a ne spasenje. Iako je Jona kao propovjednik shvaćao da je Bog milostiv i milosrdan, znao je i da su zemlje kao što je Asirija obično ostavljene za uništenje. U tome se smislu prosječnom Izraelcu činilo sasvim pogrešnim da Bog pokaže milost prema Asiriji (jednom od najgorih izraelskih neprijatelja u Starom zavjetu).

Bilješke

- 1 (1,3) H. Chester Woodring, “Easter Challenge”. Predavanja o Knjizi proroka Jone, *Emmaus Bible School* (sada koledž), 1960.
- 2 (2,1-9 ^(2,2-10)) J. Sidlow Baxter, *Explore the Book*, str. 169. (Lat. *Te Deum*, hvalospjev: *Te Deum laudamus* – Tebe, Bože, mi slavimo;

B. Božje pitanje (4,4)

Jahve je bocnuo prorokovu savjest pitanjem: “Srđiš li se ti s pravom?”

C. Jona se duri izvan grada (4,5)

Kao odgovor, Jona je prošao kroz Ninivu i sjeo na istočnu stranu grada da vidi što će se dogoditi.

D. Pouka o Božjoj bezgraničnoj milosti (4,6-11)

4,6-8 Ondje je Jahve Bog učinio da izraze velika biljka (bršljan ili tikva) nad Jonom, kako bi ga zaštitio od sunca.⁴ S ovim je Jona bio veoma zadovoljan. Međutim, sutradan je Bog zapovjedio crvu da podgrize biljku, tako da ona uvene. Osim toga, Gospodin je poslao i vruć istočni vjetar, koji je zajedno sa suncem prouzročio da prorok sasvim klone i poželi umrijeti.

4,9-11 Potom Bog podsjeća svoga proroka da on ima mnogo više razloga sažaliti se nad gradom u kojemu samo djece ima više od stotinu i dvadeset tisuća – a da i ne spominje mnoštvo životinja – nego što Joni može biti žao biljke oko koje se uopće nije trudio.

Pouka ove malene knjige je da Bog ljubi *svijet* – ne samo Židove, nego i pogane.

grč. doksologija, hvalospjev, gloriifikacija; u tradicionalnim crkvama postoji mala doksologija: “Slava Ocu i Sinu i Svetomu Duhu”, te velika: “Slava Bogu na visini” – op. prev.)

- 3 (3,1-4) “Niniva je bila okružena kompleksom manjih gradova i sela; stoga je njezino golemo velegradsko područje prikladno opisano kao mje-

sto koje je toliko veliko da je bilo potrebno tri dana hoda (80/100 km) da se prođe kroz njega.” (Montague S. Mills, *The Minor Prophets, A Survey*, str. 55.

4 (4,6-8) Gospodin je za svoga nepokornog proroka pripremio četiri stvari: (1) veliku ribu (1,17^(2,1)); (2) biljku (4,6); (3) crva (4,7); i (4) vruć istočni vjetar (4,8).

Bibliografija

Banks, William L. *Jonah, the Reluctant Prophet*. Chicago: Moody Press, 1966.

Blair, J. Allen. *Living Obediently: A Devotional Study of the Book of Jonah*. Neptune, N.J.: Loizeaux Brothers, 1963.

Draper, James T., Jr. *Jonah: Living in Rebellion*. Wheaton, IL: Tyndale House Publishers, 1971.

Feinberg, Charles L. *Jonah, Micah, and Nahum*. New York: American Board of Missions to the Jews, 1951.

Gaebelein, Frank E. *Four Minor Prophets: Obadiah, Jonah, Habakkuk, and Haggai*. Chicago: Moody Press, 1977.

Keil, C. F. “Jonah.” In *Commentary on the Old Testament*. Vol. 25. Grand Rap-

ids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Kleinert, Paul. “The Book of Jonah.” In *Lange’s Commentary on the Holy Scriptures*. Reprint (24 vols. in 12). Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1960.

Mills, Montague S. “Jonah.” In *The Minor Prophets: A Survey*. Dallas: 3E Ministries, n. d.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 2. Reprint (3 vols.) Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

Neobjavljeni materijal

Woodring, H. Chester. “Easter Challenge” Lectures on Jonah. Emmaus Bible School (now College), 1960.

MIHEJ

“Dobro je naći dostojnoga borca među siromašnima koji je imao hrabrosti i snage da prenese učinkovitu poruku. Kako je svoje bližnje poznavo veoma prisno, Mihej im je bio kadar živopisno predstaviti poticaj na pravičnost i obzir. Njegovo je duboko suojećanje prema potlačenima oživjelo u nezaboravnim riječima. Njegov je duh gorio pravednim gnjevom dok je gledao svu silu nepravednog postupanja prema svojim susjedima i prijateljima. Siromašni su seljaci iz Judeje imali moćnog borca u ovom snažnom, mladom propovjedniku iz provincije.”

– Kyle M. Yates

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Mihejeva je knjiga četvrta po redu među duljim knjigama malih proroka. Pet je puta navođena u Novome zavjetu, od toga jedanput od strane našega Gospodina. Najpoznatiji je navod (Mt 2,6) iz 5,2, ^(5,1) stiha u kojemu je pretkazano da će Mesija biti rođen u Betlehemu Efrati (postojao je još jedan Betlehem na sjeveru).

Druga Mihejeva fascinantna odlika je njegova sklonost ka “paronomaziji” ili popularnije, “igri riječi”. Mnogi ljudi uživaju u igri riječi. Na engleskome govornom području ovo se općenito ne smatra ozbiljnim književnim oblikom (mada ga je Shakespeare često koristio). Na hebrejskome, međutim, čak i tako ozbiljne knjige kakve se nalaze u Starome zavjetu, u velikoj mjeri koriste igru riječi. Mihej 1,10-15 predstavlja poznat primjer koji su neki usporedili s govorničkim vještina ma latinskoga (rimskog) filozofa, političara, pjesnika i govornika, Marka Tulija Cicerona. Nažalost, ovo je jedan od najtežih književnih oblika za prevođenje, budući da ne postoje dva jezika koja imaju isti skup dvostrukog značenja. (Što se tiče pokušaja da se ta igra riječi prenese i izrazi u engleskom jeziku, vidi bilješke

iz NKJV i Moffatov prijevod naveden u nastavku teksta.)

II. Autorstvo

Ime Mihej – kraći oblik imena *Mikājāh* i *Mikājāhū* – (tko je kao Jahve) oglašava činjenicu da je prorok bio sluga jednoga istinitog Boga – Boga Izraelova. Poput mnogih drugih proroka, i on je imao naziv za Boga (-el) ili Jahvu (-jah) kao dio vlastitog imena. Vjerojatno se u 7,18 koristi igrom riječi s vlastitim imenom, kad pita: “Tko je Bog kao ti?”

Mihej je bio suvremenik proroka Izaije, ali iz skromnijeg društvenog staleža. Potjecao je iz Morešeta, u blizini Gata, udaljenog oko četrdeset kilometara jugozapadno od Jeruzalema.

III. Datum

Mihej je prorokovao od 740. do 687. god. pr. Kr., tijekom vladavine kraljeva Jotama, Ahaza i Ezekije. Iako je njegova glavna poruka bila namijenjena Judeji, pretkazao je i sužanjstvo Sjevernoga kraljevstva, Izraela, koje se dogodilo 722/21. god. pr. Kr. Datumi prenošenja poruka koje se nalaze u njegovu malenom proročanstvu mogli bi pripadati i nekom vremenu prije nego što ih je zapisao.

IV. Povijesna pozadina i tema

Do osmoga stoljeća pr. Kr. stari je poljoprivredni sustav u Izraelu i Judeji, sa svojom prilično ravnomjernom raspodjelom bogatstva, postupno zamijenjen pohlepnim, materijalističkim i surovim društvom, koje je ljude oštro podijelilo na bogate i siromašne (ovdje se i autor malo igra riječima, pa za bogate i siromašne koristi engleske kolokvijalne nazive: “haves” – imućni, oni koji imaju; “have-nots” – oni koji nemaju ništa; – op. prev.) Bogati su zemljoposjednici postali još bogatiji, a siromašni seljaci još siro-

mašniji. Ovi potonji su se selili u gradove koje je obilježavalo siromaštvo i prostitucija, nasuprot raskoši u kojoj je živjela viša klasa i čije je pak obilježje bilo okrutnost prema siromašnima.

Trgovina s poganskim narodima također je unijela u zemlju njihove lažne vjerske kultove i nizak moral.

Ukratko, stvari su uvelike nalikovale kršćanstvu u današnjem zapadnom svijetu.

Mihej je svoje proročanstvo napisao u kontekstu ove mračne, svjetovne povijesne situacije, tkajući ga ponajviše oko tri grada: Samarije, Jeruzalema i Betlehema.

Pregled

- I. Pretkazanje gnjeva nad Izraelom i Judom (pogl. 1)
- II. Sud nad bogatim tlačiteljima (2,1-11)
- III. Obećanje obnove i povratka (2,12-13)
- IV. Osuda vladara, lažnih proroka i svećenika (pogl. 3)

- V. Slava Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva (pogl. 4 ^(4,1-13))
- VI. Obećanje Mesijina dolaska (pogl. 5 ^(4,14-5,14))
- VII. Suđenje Izraelu (pogl. 6)
- VIII. Narod oplakuje svoje žalosno stanje (7,1-10)
- IX. Budući blagoslovi za Izrael (7,11-20)

Komentari

I. Pretkazanje gnjeva na Izrael i Judu (pogl. 1)

1,1-3 Jahve Bog poziva narode da čuju njegovu poruku o osudi dok ostavlja svoj sveti Hram, mjesto blagoslova, kako bi svjedočio protiv njih.

1,4-7 Žestoko će kazniti Samariju i Jeruzalem jer su ti gradovi postali središta idolopoklonstva. Kad bude dolazio suditi, pod njegovim će se nogama topiti gore, doline će pucati kao vosak pred ognjem, Samarija će se pretvoriti u gomilu kamenja, svi će njezini idoli biti

razbijeni, a njezine će rane biti neizlječive (st. 9).

1,8-9 Mihej kaže da će zakukati i zavijati kao usamljeni šakali u noći i urlikati kao nojevi, te da će ići gol i bos, što označava krajnju žalost.

1,10-14 Stihovi 10-16 predstavljaju vješto sačinjenu tužaljku koja opisuje napad asirske vojske na zemlju, a kako se Asirci približavaju, prorok se obraća raznim gradovima u Izraelu i Judeji – Gatu, Bet Leafri, Šafiru, Saananu, Bet Haeselu, Marotu, Jeruzalemu, Lakišu, Morešet Gatu, Akzibu, Mareši i Adulamu. U ovom ulomku ima mnogo igre riječima.¹ Moffatt ga prevodi na sljedeći način:

**Weep tears at Teartown (Bochim),
grovel in the dust at Dustown (Beth-
ophrah),
fare forth stripped, O Fairtown
(Saphir)!**
**Stirtown (Zaanan) dare not stir,
Beth-êsel... and Maroth hopes in
vain;
for doom descends from the Eternal
to the very gates of Jerusalem.**

**To horse and drive away, O Horse-
town (Lakhish),
O source of Sion's sin, where the cri-
mes of Israel centre!**
**O maiden Sion, you must part with
Moresheth of Gath;
and Israel's kings are ever balked at
Balkton (Achzib).²**

Plači u Gradu Plača (Bokim),
valjaj se u prašini u Gradu Prašine (Bet
Leafra),
idi dalje s golom sramotom Lijepi Gra-
de (Šafir)!

Ne usuđuj se izaći, Grade Izlaska (Sa-
anan)

Bet Haesel... i Marot nadaju se uzalud;
jer nesreća silazi od Vječnog na sama
vrata Jeruzalema.

Na konja se penji i odlazi Grade Konja
(Lakiš),

ti si izvor grijeha Siona, gdje se sav
zločin Izraelov sabrao!

Djevojko Sione, morat ćeš se rastati od
Morešet Gata;

a izraelski su kraljevi uvijek prevareni
u Gradu Prijevare (Akzib).

(slobodan prijevod s engleskoga)

1,15-16 Na Izrael će iznenada napa-
sti osvajač i narod će pobjeći u Adulam.
Izrael treba obrijati glavu – na ovaj se na-
čin pokazuje žalost – zbog svoje ljubljene
djece, to jest naroda, koji će biti odveden
u sužanjstvo.

II. Sud nad bogatim tlačiteljima (2,1-11)

2,1-5 Ovdje su nabrojani razlozi za osu-
du. Bogati su siromašnima silom oduzeli
kuće i zemlju. Zato će strani osvajač tu
imovinu oduzeti bogatima i ništa im neće
ostati.

2,6-7 Narod je rekao Miheju da ne
prorokuje tako neugodne stvari jer na
njih neće pasti sramota. No Mihej im
je uzvratilo da ne bi trebali reći: “Zar je
Duh Jahvin ograničen? Jesu li (ova djela
osude) njegova? Ne čine li njegove riječi
dobro onima koji hode pravo?” (st. 7, pri-
jevod s engleskoga iz NKJV).

2,8-11 Svojim je grijesima Božji narod
postao sličan Božjim neprijateljima –
skidali su odjeću s miroljubivih ljudi i
istjerivali iz kuća žene i djecu. Zato neka
ustanu i idu u izgnanstvo jer će ih zemlja
koju su uprljali uništiti. Taj je narod brzo
prihvatao svakog lažnog proroka koji im
je obećavao vino i silovito piće.

III. Obećanje obnove i povratka (2,12-13)

Nakon osude, Bog će ponovno sakupi-
ti Ostatak Izraela iz izgnanstva. Rušilac
(Jahve) će porušiti sve što bi moglo ome-
tati njihovu obnovu i povratak.

IV. Osuda vladara, lažnih proroka i svećenika (pogl. 3)

3,1-4 “Glavari kuće Jakovljeve” su
osuđeni zbog svoje nepravde, neprave-
dnosti i pohlepe. Postupali su nevjero-
jatno okrutno sa siromašnima. Mrzili
su dobro i ljubili zlo. Umjesto da budu
pastiri svome stadu, kako se očekuje od
glavara, ti su politikanti bili vukovi koji
su ovce komadali kao meso za lonac i
kotao. Bili su puka suprotnost Davidu,
pravom pastiru, koji je došao čuvati svoj
narod kao što je nekoć čuvao stada (1.

Sam 17,15; 2. Sam 5,2; 7,7). Kad dođe njihova nesreća, Bog neće čuti njihove pozive u pomoć.

3,5-7 Lažni su proroci navješćivali mir onima koji su im dobro platili, a rat onima koji im nisu plaćali. Zato će im Bog uskratiti poznanje njegove volje. Neće više primiti Božjeg odgovora.

3,8-12 Nasuprot njima, Mihej je bio osposobljen Jahvinim Svetim Duhom da objavi Božju poruku Izraelu i Judi (Jakovu). Gramzivi su glavari, svećenici i proroci mislili da su sigurni, ali Mihej im je objavio da će Jeruzalem biti sveden na gomilu ruševina.

V. Slava Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva (pogl. 4 ^(4,1-13))

4,1-4 Prvih osam stihova govori o blagoslovima Kristove tisućgodišnje vladavine. Jeruzalem će biti uzvišen, pagani će doći onamo učiti o Jahvi, a on će vladati nad narodima. Sveopće razoružanje je živo i konkretno opisano čuvenim riječima: “Svoje će mačeve prekovati u ralice, a svoja koplja u radne srpove.”³ Svuda će vladati mir i sigurnost, a Gospodina će sav njegov narod priznati.

4,5-8 Stih 5 suprotstavlja idolopoklonstvo, koje je često upražnjavano u Mihejevo vrijeme, čistome štovanju koje će prevladati u tisućgodišnjem Kraljevstvu. Narod koji je bio osakaćen izgnanstvom bit će vraćen u zemlju (“sabrati ću litalice”, st. 6, Moffatt) i Jahve će vladati nad njima kao kralj. Prva ili prijašnja vlast (st. 8) jest najviša vlast na zemlji, vladavina Mesije kralja.

4,9-13 U međuvremenu, Juda mora ići u sužanjstvo u Babilon. Također, Gospodin će, prije obnove i povratka svoga naroda, okupiti poganske narode i suditi im; Izrael će biti njegovo oruđe kojim će ih kazniti, a njihovo će bogatstvo biti posvećeno Gospodarima sve zemlje.

VI. Obećanje Mesijina dolaska (pogl. 5 ^(4,14-5,14))

5,1 ^(4,14) Čini se da stih 1 ^(4,14) opisuje stanje naroda u vrijeme kad je Mihej pisao. Izraelu (ovdje se radi o Judi) je rečeno da se pripremi za opsadu. Naime, opkolit će ga Babilonci koji će se prema kralju ponašati krajnje drsko i neuljudno. Ovo se može odnositi na Sanheribovo ruganje Ezekiji ili Nabukodonozorovo ponižavanje Sidkije.

5,2 ^(5,1) Stih 2 ⁽¹⁾ gleda daleko naprijed, na onoga koji će vladati Izraelom i čiji je “iskon od davnina, od vječnih vremena”. Ove riječi upućuju na Mesijinu vječnost, te stoga i na njegovo božanstvo. Kako su u Svetoj zemlji postojala dva Betlehema, Mihej navodi da je ovo Betlehem Efrata, mjesto udaljeno desetak kilometara južno od Jeruzalema. Ovaj je stih naveden kao suprotnost stihu 1 ^(4,14). Iako Izraelova trenutna situacija može biti obeshrabrujuća, sve će se promijeniti kad dođe Mesija.

5,3 ^(5,2) Ovdje su opisane tri faze u povijesti Izraela: (1) Ostavljen je zato što je odbacio Gospodina Isusa. Ovo opisuje Izraelovo sadašnje stanje, u doba milosti. (2) Potom, narod očekuje patnja (porodajni bolovi), to jest, razdoblje velike nevolje. (3) Nakon te boli, Izrael rađa. Ovo se odnosi na “vjerni ostatak u još uvijek nevjernome narodu” (Scofield). Taj će se izraelski Ostatak vratiti u zemlju i Krist će vladati nad svojim narodom.

5,4-6 ^(5,3-5) Kristov pastir čuva Izrael, a u stihu 4 ⁽³⁾ čitamo o njegovoj vlasti koja će biti rasprostranjena diljem svijeta. Kad buduća asirska vojska napadne Jeruzalem, Mesija će podići dovoljno sposobne vođe koji će odbiti njihov napad. Izraz “sedam pastira, osam narodnih knezova” ne bi trebalo shvatiti doslovce, kao da će postojati samo petnaest vođa koji će se suprotstaviti “Asircima”. Kad je u pjesničkim okvirima jedan broj praćen

većim⁴, to znači da postoji odgovarajuće ili pun broj onoga o čemu se govori u kontekstu (drugim riječima: bit će vođa koliko bude potrebno; – op. prev.).

5,7-9 ^(5,6-8) Tad će Izrael postati kanal blagoslova svima. Narod će biti nepobjediv kao lav – veoma sposoban slomiti Božje protivnike.

5,10-15 ^(5,9-14) “U onaj dan” Izrael će biti očišćen. Neće se više pouzdavati u konje i bojna kola, niti u utvrđene gradove. Vračari i gatari neće više postojati. Kipovi (rezani likovi) i kameni stupovi – poganska svetišta – bit će uništeni. Neprijateljski će narodi biti kažnjeni; Bog će izvršiti osvetu nad njima.

VII. Suđenje Izraelu (pogl. 6)

6,1-5 Gore su pozvane da budu suci dok Jahve (tužitelj) vodi parnicu protiv Izraela (optuženik). Prisjeća se svoje dobrote prema njima – oslobođenja iz Egipta i sprječavanja Balaka i Bileama da ih prokunu.

6,6-8 Što je Svevišnji tražio zauzvrat? Prekomjerne životinjske žrtve nije! *Ljudske* žrtve jamačno nije! Tražio je samo pravdu, milosrđe i poniznost. Stih 8 opisuje što Bog traži, a da bi se čovjek ovome povinovao, mora u sebi imati božanski život. Neobraćena je osoba posve nemoguća proizvesti ovu vrstu pravednosti.

6,9-12 “Jahvin glas viče gradu”, objavljujući mu njegove grijeha kao uzrok nesreće koja će ga snaći. Stanovnici su koristili lažne mjere i utege, bili su puni nasilja i lagali su.

6,13-16 Grijeh donosi vlastito uništenje te će tako grijesi nasilnih bogataša naučiti na njih bolest, pustoš, usamljenost, glad, nezadovoljstvo i frustraciju. Neće im biti dopušteno uživati u onome što su nepošteno stekli. Izraz “Omrijevi zakoni” (st. 16) mogao bi se odnositi na idolopoklonstvo koje je Omri poticao (1. Kr 16,25-26).

VIII. Narod oplakuje svoje žalosno stanje (7,1-10)

7,1-2 Ovdje Mihej zauzima svoje mjesto s narodom i posreduje za njih kod Boga. U gradu više nema vjernih i pravednih; prevladava nasilje i ubojstvo. Ova se tužna situacija uspoređuje s pabirčenjem grožđa nakon berbe i pronalaženjem grozdova.

7,3-6 Vladari i suci traže mito; njihova je kazna blizu. Nikome se ne može vjerovati. Prijatelji, susjedi, čak i rođaci, izdaju jedni druge.

7,7-10 Jedino se Jahvi može vjerovati. Vjerni Ostatak naroda upozorava svoje neprijatelje da se ne raduju mnogo nad njima. Nesreća je posljedica grijeha naroda, ali Gospodin će ipak obnoviti svoje, na užas i zaprepaštenje njihovih neprijatelja.

IX. Budući blagoslovi za Izrael (7,11-20)

7,11-12 Potom se govori o Jeruzalemu. Njegove će se zidine ponovno podići, a njegove će se granice uvelike proširiti. Izgnanici će se vratiti iz zemalja svoga izgnanstva, a neznabožački će svijet biti kažnjen za svoju opačinu.

7,13 Ovaj se stih pri prvome čitanju čini čudnim. Opustjela zemlja vjerojatno upućuje na posljedice osude pogana zbog njihovih djela. Ovo se događa uoči obećane obnove. Valja primijetiti da hebrejska riječ, prevedena kao “zemlja” (*erets*), može to biti i u cjelini i u smislu države.⁵ Moffatt to ovako parafrazira: “A sav će svijet ležati opustošen – bit će to kazna za njegove poganske putove.”

7,14-17 Stih 14 je molitva upućena Gospodinu u kojoj se traži hrana i pastirska brigada. On jamči svome narodu da će učiniti za njih takva čudesa da će poganski narodi biti posramljeni te će mu se duboko pokloniti.

7,18-20 Mihej završava svoje proročanstvo hvalospjevom Bogu, veličajući

njegovu milost, praštanje, sažaljenje, vjernost i postojanu ljubav.

Bilješke

- 1 (1,10-14) Vidi doslovne prijevode u NKJV, marg. (1,10: Bet Leafra – dosl. Kuća prašine [U kući prašine valjaj se u prašini]; 1,11: Saanan – dosl. Izlazak [Stanovnica Izlaska nije izašla]; 1,12: nadati se, drhtati, strepiti – dosl. biti bolestan [Jer je stanovnica marotska bolovala za dobrom]; 1,14a: Morešet Gat – dosl. Božji posjed [Zato ćeš dati dar Božjem posjedu]; 1,14b: Akzib – dosl. Laž [Kuće će Laži biti laž kralju Izraela]; 1,15: Mareša – dosl. Baština (Dovest ću ti baštinika stanovnice Baštine) – prijevod s engleskoga iz NKJV; u uglatim zagradaama prijevod je slobodan, s engleskoga, prema NKJV Bibliji i objašnjenim nazivima gradova. – op. prev.)
- 2 (1,10-14) *The Bible: A New Translation*, James Moffatt, Micah 1,10-14.
- 3 (4,1-4) Mada su ove riječi napisane na zgradi Ujedinjenih naroda u New Yorku (iz usporednoga stiha u Izaiji 2,2-4, koji možeš vidjeti u *Komentarijama*), s obzirom na činjenicu da je Knez mira izostavljen, svijet ne može očekivati trajan mir sve dok on ne dođe.
- 4 (5,4-6 ^(5,3-5)) Ovakva numerička uporaba u Starome zavjetu nije neobična. Vidi, na primjer: Job 5,19; Ps 62,11-12 ^(62,12-13); Am 1,3.
- 5 (7,13) NIV također ovo prevodi kao “svijet” (kod nas se ovo vidi iz konteksta i u većini prijevoda se odnosi na zemlju kao takvu, cijeli svijet; – op. prev.).

Bibliografija

Carlson, E. Leslie. “Micah.” In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1968.

Feinberg, Charles L. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Keil, C. F. “Micah.” In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 24. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Mills, Montague S. *The Minor Prophets: A Survey*. Dallas: 3E Ministries, n. d.

Morgan, G. Campbell. *The Minor Prophets*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1960.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 2. Reprint (3 vols.) Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

NAHUM

“Nahumovi su opisi veoma lijepi i slikoviti, a njegova je knjiga s pravom svrstana među najljepša ostvarenja starozavjetne književnosti.”

– C. H. H. Wrigh

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Iako ga je napisao Hebrej protiv prijestolnice poganske svjetske sile (Ninive), maleno Nahumovo proročanstvo nije nacionalistička rasprava, nego osuda goropadnog militarizma i tiranije, osobito kad se dotiče Božjega naroda. Mada Bog koristi pogane kako bi kaznio otpadništvo i grijeh svoga naroda, i samo je oruđe također podložno kazni.

Kao što kaže R. K. Harrison:

U ovom kratkom proročanstvu o kazni i propasti, koristeći se snažnim i upečatljivim jezikom, autor pokazuje da je Bog naroda kojega su Asirci prezreli, zapravo tvorac i upravitelj sveukupne ljudske sudbine. Njegovoj se pravdi čak i najveća svjetska sila mora pokoriti u poniznosti i sramoti.¹

II. Autorstvo

Nahum je bio iz Elkoša, mjesta koje nam nije sasvim poznato, ali koje se često poistovjećuje s Kafarnaumom (hebrejski: *Kāfar Nahûm*, Nahumov grad), u blizini Galilejskoga mora. Prorokovo ime znači “tješitelj”.

III. Datum

Iako se u knjizi ne navodi nijedan datum, moguće je odrediti vrijeme njezina pisa-

nja unutar polovice stoljeća. Naime, morala je biti napisana *nakon* osvajanja No-Amona (Teba) 663. god. pr. Kr., budući da Nahum spominje taj događaj (3,8), ali *prije* 612. god. pr. Kr., kad je uništena Niniva. Ovo bi knjigu svrstalo u razdoblje duge vladavine idolopokloničkoga kralja Manašea (696-642), vjerojatno negdje između 663. i 654. god. pr. Kr.

IV. Povijesna pozadina i tema

Nahum Elkošanin je imao poruku utjehe za Judu, budući da je prorokovao o propasti Asirije te o obnovi i povratku Božjega naroda. Njegovo proročanstvo dopunjuje Joninu knjigu. Kod Jone vidimo pokajanje Ninive, ali kod Nahuma čitamo da su se Ninivljani vratili svojim starim putovima i time navukli na sebe Božji gnjev. Naš Gospodin na odgovarajući način uspoređuje Ninivljane i njihovo pokajanje s nepokajanim farizejima (Mt 12,41).

Ova je knjiga klasičan ukor militarizmu. Asirci su bili nemilosrdni prema svojim neprijateljima. U svojim zapisima o vojnim pobjedama, s ponosom govore kako su na svoje šatore i zidove vješali kožu poraženih neprijatelja. Bila to uobičajena praksa ili ne, svakako otkriva njihov mentalitet.

Također su prezirali Izraelova Boga, Boga koji upravlja cijelim svijetom i svom tvorevinom – u što se ubraja i pad Ninive.

Nahum predviđa uništenje Ninive,

asirske prijestolnice i najvećega grada na svijetu u to vrijeme. Proročanstvo je u doslovnome smislu ispunjeno, ali u dru-

gome smislu ono gleda u budućnost na buduću Asiriju koja će ugrožavati Božji narod.

Pregled

- I. Osobine Boga, suca (1,1-8)
- II. Izvjesnost propasti Ninive (1,9-15 ^(1,9-2,1))

- III. Opis opsade Ninive (2,1-12 ^(2,2-13))
- IV. Božja odlučnost da uništi grad (2,13-3,19 ^(2,14-3,19))

Komentari

I. Osobine Boga, suca (1,1-8)

1,1-5 Za Boga se s jedne strane govori da je ljubomoran, da je osvjetnik i pun srdžbe, a s druge da je spor u gnjevu i silan u moći. On upravlja cijelim univerzumom i svime što je u njemu. Njegova je ljubomora pravedna ljubomora muža na ženu koju ljubi, a ne zavist zbog tuđe sreće. Izrael je Jahvina “žena” (vidi Knjigu pro-roka Hošee).

1,6-8 Kad kažnjava, nitko ne može odoljeti. Ipak, dobar je prema onima koji se pouzdaju u njega. Njegova će osuda poplaviti Asiriju poput potopnih voda, uništavajući Ninivu, njezinu prijestolnicu.

II. Izvjesnost propasti Ninive (1,9-15 ^(1,9-2,1))

1,9-11 Ove su riječi upućene Asircima. Bog se upravo sprema uništiti ih. Onaj koji je snivao zlo protiv Jahve, past će. Ovo se vjerojatno odnosi na Sanheriba ili na drskoga velikog peharnika.

1,12-13 Iako su Asirci trenutačno spremni i jaki, bit će pokošeni. Iako je Izrael bio ponižavan, više neće biti jer će Bog slomiti asirski jaram sa svoga naroda.

1,14 Potom se Jahve izravno obraća asirskome kralju. Njegovo će ime biti

zaboravljeno, a njegov idolski hram opljačkan. Gospodin će mu iskopati grob jer je zao (st. 14d NKJV; vidi Šarić, Martinjak).

1,15 ^(2,1) Ovaj stih govori o glasniku koji nosi dobre vijesti o uništenju Asirije i miru koji će uslijediti u Judeji. Pavao navodi slične riječi u Poslanici Rimljanima 10,15, ali tamo su upotrijebljene u kontekstu Evanđelja (Iz 52,7).

III. Opis opsade Ninive (2,1-12 ^(2,2-13))

2,1 ^(2,2) Prvih deset stihova govori o babilonskoj opsadi Ninive. Rušitelj (ili zatirač; dosl. “onaj koji rasijava”) može upućivati na Gospodina ili na Babilonce. Izbezumljenim stanovnicima grada podrugljivo se, kroz četiri zapovijedi, kaže da se pripreme za bitku: “Postavi stražu na bedeme!”, “Gledaj na put!”, “Opaši bedra!” i “Saberite sve svoje snage!”

2,2 ^(2,3) Jahve će obnoviti svoj narod. Obnovit će se i Izraelova nadmoćnost (izvornik, NKJV; KS ovdje ima “vino-grad”, Grubišić “loza”, Šarić, Martinjak, Bakotić i Daničić “slava”), ali to neće nužno biti uskoro. Južno kraljevstvo još nije bilo odvedeno u sužanjstvo, već su plaćali danak.

Moguće je izvesti još jedno, posve drukčije značenje ovoga teksta iz alternativnog prijevoda. U svome, gotovo 400

stranica dugom komentaru Nahumova kratkog proročanstva, Walter A. Maier prevodi riječ “obnoviti, vratiti” riječju posve suprotna značenja, “odsjeći, prekinuti, lišiti, oduzeti”, a “nadmoćnost, izvrsnost” drugim čestim prijevodom ove riječi, “ponos”. On piše:

Rečenica: “Oduzeo je Jahve ponos od Jakova”, opisuje prošlu povijesnu kaznu kojom je Bog kaznio Judu, zavičaj proroka, zbog njegova ohola odbacivanja Svemogućega. Nahum je ovdje mogao misliti na uništenje što ga je proveo Sanherib, koji se hvalio da je opustošio Judu.²

Navod o Izraelu kao uništenom i opljačkanom vinogradu, uklapa se u nekoliko starozavjetnih slika (Ps 80,12^(80,13) i dalje; Iz 5,5-6; Jr 12,10; Hoš 10,1).

2,3-6^(2,4-7) U stihovima 3 i 4 prikazani su babilonski vojnici, odjeveni u svoje omiljene boje: Babilonci su u crvenim, a njihovi saveznici, Medijci, u grimiznim uniformama. (Asirska je vojna boja bila plava.) Smatra se da su borci koji posreću iz stiha 5⁽⁶⁾ asirski branitelji, ali iz konteksta se prije dade zaključiti da se radi o babilonskim osvajačima. Rijeke se izljevaju u grad, potkopavaju temelje i palača propada. (Stihovi 5 i 6^(6 i 7) prema KJV, NKJV, glase: “Spominje se svojih junaka, oni posreću u trku... Na rijekama se otvaraju vrata. Ondje očajava palača” – ovdje Šarić.)

2,7-10^(2,8-11) Kraljicu odvođe u ropstvo. Narod bježi iz grada, ne obazirući se na naredbu da stane. Blago i obilje Ninive, srebro, zlato – sve je opljačkano. Grad je sada pust. Strah vlada na svakom licu.

2,11-12^(2,12-13) Ove ćemo stihove mnogo bolje razumjeti imamo li na umu sljedeću činjenicu: kao što Velika Britanija za simbol ima lava, a Amerika orla, tako su Asirci jednostavno bili zalučeni lavovima. Likovi s glavom čovjeka i tijelom

lava (ili obratno) redovito se pojavljuju u asirskoj umjetnosti i kiparstvu. Nema sumnje da su na sebe gledali kao na lavove i nastojali igrati tu ulogu.

Uspoređivanjem Ninive s lavljom jazbinom, Nahum duboko zabada svoju ironičnu oštricu kako bi ozlijedio oholost Ninivljana koristeći riječi kao što su lav, lavići, lavica, lavlji mališani – osam puta u dva stiha!

IV. Božja odlučnost da uništi grad (2,13-3,19)^(2,14-3,19)

2,13^(2,14) Jahve nad Vojskama naredio je potpuno uništenje Ninive. Budući da je sâm Gospodin njezin neprijatelj, Niniva nema nikakve šanse. Njezina će bojna kola biti spaljena, a njezini mladi lavovi (ratnici) posječeni mačem. Pokličići njezine vojske više se neće čuti i nitko više neće pasti kao njezina žrtva.

3,1-3 U trećem poglavlju nastavlja se s opisom pada Ninive i navode se glavni razlozi za to: Niniva je krvnički grad, pun laži i grabeža; grad koji je opljačkao mnoge. Sad ga napadaju babilonski konjanici sa sjajnim mačevima i ulice su pune nebrojenih leševa.

3,4-7 Narodu se sudi za bludništvo i čaranje. Kriv je jer je druge zavodio svojim idolopoklonstvom i gatanjem. Jahve će izložiti njegovu grešnost i pokrit će ga sramotom (bila je to odgovarajuća kazna za zavodničku bludnicu).

3,8-10 Niniva neće moći izbjeći kaznu koju nije mogao izbjeći ni No-Amon (Teba)³, moćan, velik grad, koji je simbolizirao koncentrisanu snagu Etiopije i Egipta.

Osim na njih, Teba je računala na još dva saveznika ili pomoćnika: Put i Libiju (Lubim). Ova se područja uglavnom povezuju s Libijom⁴, ali ne možemo biti dogmatični. Put bi mogla biti zemlja na krajnjem jugu, na mjestu na kojem se nalazi današnja Somalija⁵.

3,11-13 Niniva će također biti opijena čašom Božjega gnjeva. Bila je spremna za osudu kao zrela smokva. Njezina će obrana pasti kad se vrata njihove zemlje širom otvore kako bi propustila neprijatelje. (Stih 11, prema KJV i NKJV, počinje: "I ti ćeš se opiti i krit ćeš se..." – ovdje Daničić.)

3,14-17 Unatoč podrobnim priprema-ma Ninive za opsadu – dodatna opskrba vodom i utvrđivanje bedema novom opekrom od ilovače tamo gdje je bilo potrebno – grad će ipak pasti. Iako njezinih "trgovaca, zapovjednika i vojnih vođa" (prema NKJV) ima kao zvijezda na nebu, ipak će napustiti grad kao jata

skakavaca koja odlijeću kad ograne sunce.

3,18-19 Asirski su pastiri (vođe) sada usnuli u smrti. Narod je zadobio smrtnu ranu. Vijest o padu Ninive izazvat će veliku radost jer su mnogi stradali od njezine ruke. Niniva je pala 612. god. pr. Kr.

Nahumovo je proročanstvo tako savršeno ispunjeno da u kasnijim vremenima čak ni vojske poput Ksenofontove ili Aleksandra Velikog nisu bile svjesne da stupaju u blizini ili preko ruševina slavne Ninive.

Drevni položaj Ninive nije čak mogao biti točno određen sve do devetnaestoga stoljeća.⁶

Bilješke

- 1 (Uvod) R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 930.
- 2 (2.2) Walter A. Maier, *The Book of Nahum, A Commentary*, str. 228.
- 3 (3,8-10) Targum i Vulgata ovdje imaju "gusto naseljena Aleksandrija".
- 4 (3,8-10) Naša riječ "Libijac, libijski" vjerojatno je povezana s riječi "Lubim".

- 5 (3,8-10) "Put" bi mogao biti egipatski "Punt", zemlja na obali Crvenoga mora, duboko na jugu, na mjestu na kojemu se nalazi današnja Somalija. Vidi: Maier, *Nahum*, str. 321, 322.
- 6 (3,18-19) Paul Emile Botta, Austen Henry Layard i George Smith bili su prvi arheolozi među čuvenim ruševinama Ninive (od 1840-ih do 1870-ih).

Bibliografija

Feinberg, Charles Lee. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Keil, C. F. "Nahum." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 25. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Maier, Walter A. *The Book of Nahum. A Commentary*. Reprint. Minneapolis: James Family, 1977.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 1. Reprint (3 vols.) Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

HABAKUK

“Habakuk nije bio samoljubiv, sebičan čovjek, koga zanima samo udobnost i sigurnost vlastite obitelji i sebe samoga. Kao pravi domoljub bio je duboko zabrinut za moralno i duhovno stanje ljudi oko sebe. Volio je svoj narod i znao je da su svakim danom bliže ponoru uništenja, budući da ne prestaju kršiti Božje zapovijedi. Stoga su s njegovih usana plamtjela dva tjeskobna pitanja: “Dokle?” i “Zašto?”

– Richard W. De Haan

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Habakuk 2,4 se izdvaja po tome što je tri puta navođen u Novome zavjetu (vidi tekst niže). U Djelima 13,40-41 apostol Pavao završava svoju propovijed u Anti-ohiji, u Pizidiji, navodeći Habakuka 1,5, što dodatno ilustrira kako jedna, naizgled nejasna i kratka starozavjetna knjiga, može imati bogat doktrinarnski sadržaj. Usporedi i Habakuka 3,17-18 s Filipljanima 4,4.10-19. I prorok i apostol bili su u stanju radovati se u svome Bogu, bez obzira na vanjske okolnosti.

Što se tiče stila, hebrejski kršćanski znanstvenik, Charles Feinberg, piše:

Habakuku svi priznaju vrlo visoko mjesto među hebrejskim prorocima. Poezija iz trećega poglavlja s pravom je hvaljena sa svih strana kao nešto najveličanstvenije u hebrejskome pjesništvu, a izražavanje u ovoj knjizi veoma je lijepo.¹

II. Autorstvo

O ovome proroku ne znamo praktički ništa. Ime Habakuk² može značiti *zagrliti ili hvatati se*.

S obzirom da je on tek jedan od nekolicine proroka koji sebe nazivaju tim imenom, neki bibličari vjeruju da Haba-

kuk nije imao samo proročki *dar*, nego i *položaj*. (Daniel je, na primjer, po zvanju bio državnik, no po daru je bio prorok.) Budući da u trećem poglavlju upućuje na glazbene instrumente, pretpostavlja se da je na neki način bio povezan s hramskim zborom, mada je ovo samo nagađanje.

III. Datum

Kako Habakuk ne spominje nijednog kralja, njegovu je malenom proročanstvu teško odrediti datum. Vjerojatno je nastalo 600-ih godina pr. Kr. mada ga, daka-ko, neki racionalistički kritičari, iz samo njima znanih razloga, datiraju mnogo kasnije. Konzervativni ga bibličari općenito svrstavaju u vrijeme vladavine Manašea, Jošije ili Jojakima (sve su to kraljevi koji su vladali u sedmome stoljeću pr. Kr.). Razdoblje vladavine posljednjeg imenovanog kralja vjerojatno je najbolji izbor, s datumom koji bi bio blizu bitke kod Karkemiša (605. god. pr. Kr.), u kojoj je Babilon pobijedio.

IV. Povijesna pozadina i tema

Vjersko probuđenje pod kraljem Jošijom nije dugo trajalo. Javni je moral, ponovno pod utjecajem razuzdanih kultura Baala i Aštarte, bio vrlo nizak. Nepravda je bila široko rasprostranjena. S takvim se žalosnim stanjem Habakuk morao nositi.

Ovaj je prorok govorio Judeji prije babilonskog sužanjstva (586. god. pr. Kr.). Kako njegovo ime može značiti i “hrvač”, podesno je reći da se hrvao s Jahvom, nad grijehom i kaznom judejskoga naroda.

Feinberg daje prednost značenju “zagrliti”, te navodi riječi Martina Luthera:

Habakuk označava čovjeka koji grli drugoga, uzima ga u naručje, obavlja ruke oko njega. Tako je on grlio svoj narod i obavijao ruke oko njega, to jest, tješio ga i držao u naručju – kao što se grli dijete koje plače – umirujući ga uvjerenjem da će, ako je Božja volja, uskoro biti bolje.³

Pregled

- I. Prorok je zburjen što Bog ne kažnjava grijeh Judeje (1,1-4)
- II. Jahve odgovara da će upotrijebiti Babilonce da kazni Judeju (1,5-11)
- III. Habakuk sumnja u Božju odluku o slanju na Judeju bezbožnijeg naroda nego što su oni (1,12-17)
- IV. Bog odgovara da će pravedni Judejci preživjeti, a nepravedni Kaldejci biti uništeni (pogl. 2)
  - A. Habakuk čeka Božji odgovor (2,1)
  - B. Uputa da se zabilježi odgovor i čeka njegovo ispunjenje (2,2-3)
  - C. Pravednik će živjeti od vjere, a nepravedni će Kaldejci umrijeti (2,4)
  - D. Popis kaldejskih grijeha (2,5-19)
    1. Beskonačna želja za osvajanjem (2,2-8)
    2. Pohlepa i oholost (2,9-11)
    3. Stjecanje bogatstva krvoprolićem (2,12-14)
    4. Kvarenje bližnjih (2,15-17)
    5. Idolopoklonstvo (2,18-19)
- V. Habakuk se moli i vjeruje (pogl. 3)
  - A. Vapi Bogu da djeluje u ime svoga naroda (3,1-2)
  - B. Prisjeća se Božje brige za Izrael od Egipta do Kanaana (3,3-15)
  - C. Čeka da neprijatelj bude kažnjen (3,16)
  - D. Ma što se dogodilo, on će se pouzdati u svoga Boga, svoju snagu (3,17-19)

Komentari

I. Prorok je zburjen što Bog ne kažnjava grijeh Judeje (1,1-4)

Natpis: “Breme (ista riječ znači i proroštvo, NKJV marg.) koje vidje prorok Habakuk” vjerojatno je naslov cijele knjige. U stihovima 2-4 on se tuži Gospodinu na užasno nasilje, bezakonje, pljačku, svade i nepravdu u Judeji. Pita Jahvu dokle će puštati da to prolazi nekažnjeno. Zbog ovog i sličnih ispitivanja Boga, Habakuk

se katkad naziva i “nevjernim Tomom Staroga zavjeta”.

Prvih jedanaest stihova proročanstva jesu razgovor između Habakuka i Gospodina.

II. Jahve odgovara da će upotrijebiti Babilonce da kazni Judeju (1,5-11)

Božji je odgovor iznesen u stihovima 5-11. Podići će kaldejsku vojsku da kazni Judu. Neprijatelj će biti nagao, že-

stok, pohlepan, nasilan, strašan i ponosan. Babilonci su bili poznati po svojoj knjici te brzini osvajanja i žestini, većoj nego “vukovi uvečer”. Rugali su se zarobljenim kraljevima i knezovima, a njihova je moć bila njihov bog. Feinberg komentira:

Uspjeh Kaldejaca će biti umnožen: zbrisat će sve pred sobom, kao što vjetar sve briše preko golemih prostranstava. Dok to čini, kaldejski osvajač gomila krivnju pred Bogom zbog svoga bezbožnog častoljublja i podjarmljivanja mnogih bespomoćnih naroda.⁴

III. Habakuk sumnja u Božju odluku slanja na Judeju bezbožnijeg naroda nego što su oni (1,12-17)

Habakuk je zburjen odgovorom i njegovo propitivanje otvara drugi dio razgovora (1,12-2,20). Kako Bog može kazniti Judu koristeći narod gori od judejskog? Prepire se s Bogom na temelju znanja da su Božje oči prečiste da bi gledale zločute da Bog ne može gledati opačinu. A Babilonci su nedvojbeno bili opaki! Međutim, Judina je opačina bila veća, jer su Židovi grijeshili protiv većega svjetla. Kako Bog može gledati bezbožnost Babilonaca dok love ljude udicom, hvataju ih u mrežu i skupljaju pređom? Prinosili su žrtve svojim idolima i postajali sve deblji. Zar neće biti kraja njihovu pokolju naroda? J. E. Evans objašnjava:

Ovdje je izvučena analogija iz života ribara. Ljudi su bili kao ribe koje ribar skuplja u svoju mrežu i koji zatim iskazuje štovanje toj mreži pomoću koje se silno obogatio. U ovoj usporedbi svijet je more, narod ribe, Nabukodonozor ribar, a mreža vojna moć Kaldejaca

pomoću kojih je uspio steći golemo bogatstvo kroz osvajanja.⁵

IV. Bog odgovara da će pravedni Judejci preživjeti, a nepravedni Kaldejci biti uništeni (pogl. 2)

A. Habakuk čeka Božji odgovor (2,1)

Habakuk se povlači na stražu i čeka Božji odgovor. Htio je biti sam kako bi mogao steći uvid u Božje stanovište. Ovo je najvažnije načelo i za vjernike iz naših dana. Ma kako nazivali to vrijeme koje provodimo nasamo u zajedništvu s Bogom, “tihi čas”, “pobožnost” ili drukčije, ono je od presudne važnosti za svakog kršćanina.

B. Uputa da se zabilježi odgovor i čeka njegovo ispunjenje (2,2-3)

2,2 Jahve je naredio proroku: “Zapiši viđenje” (njegov odgovor na Habakukovo pitanje), tako da onaj tko ga pročita može otrčati i odnijeti vijest (o padu Babilona i obnovi Judeje). (Božja zapovijed u stihu 2, prema KJV i NKJV, glasi: “Zapiši viđenje, neka bude razgovijetno na pločicama, da onaj koji pročita može trčati.)

2,3 A. J. Pollock kaže da ovaj stih upućuje na nadu Židova: Kristov dolazak na zemlju kad će pokoriti svoje neprijatelje, ukloniti iz svoga kraljevstva sve što je uvredljivo i uspostaviti svoju slavnu vladavinu, postavljajući Izrael na čelo narodima, jer će on sâm biti na čelu židovskoga naroda.⁶ Kada se treći stih navodi u Poslanici Hebrejima 10,37, “viđenje” postaje “onaj” (tj. Gospodin) koji će sigurno doći i neće zakasnuti. Novozavjetni kontekst upućuje na nadu kršćana: uznesenje crkve.

C. Pravednik će živjeti od vjere, a nepravedni će Kaldejci umrijeti (2,4)

“Gle, duša se njegova ponese, nije ona pravedna...” (KJV, NKJV; ovdje Bakotić). Babilonski kralj će umrijeti jer mu se duša uzoholila, a pobožni će izraelski Ostatak živjeti od vjere. Stih 4c je tri puta navođen u Novome zavjetu. Tri dijela stiha: pravednik—će živjeti—od vjere, izvrsno prate naglasak triju konteksta u kojima se nalaze: Rimljanima 1,17 naglašava “pravednost”, Galaćanima 3,11 “vjeru”, a Hebrejima 10,38 “Živjet će”. Doslovan prijevod, prema kontekstu u Habakuku, glasi: “Pravednik će živjeti po vjeri”, mada se tekst može i parafrazirati na sljedeći način: “(Onaj koji je) opravdan vjerom, živjet će.”

D. Popis kaldejskih grijeha (2,5-19)

1. Beskonačna želja za osvajanjem (2,2-8)

2,5 “A kako vino vara, takav je čovjek ohol...” (KJV, NKJV; ovdje Daničić). Ispijanje vina bio je nacionalni grijeh Babilona, a nema sumnje i Nabukodonozora. Keil piše da o ovoj ovisnosti “svjedoče drevni pisci, a dobro je poznato i iz Daniela 5 da je Babilon osvojen dok su se Baltazar i njegovi velikaši gostili na raskalašnoj gozbi.”⁷ Osim toga, ovaj je potonji imao neutaživu žeđ za osvajanjem.

2,6-8 U stihu 6 počinje rugalica koja sadrži peterostruki “jao” protiv Babilona. Prvi jao je protiv pohlepe za imperijom, odnosno protiv agresije. Mnogi će se narodi, koje je Nabukodonozor nekoć svladao, sad rugati njegovom nepošteno stečenom bogatstvu i tlačit će i pljačkati Babilon onako kako je on tlačio i pljačkao njih.

2. Pohlepa i oholost (2,9-11)

Drugi se “jao” odnosi na Nabukodonozora i njegovu pohlepu i oholost. Nastojao je sačuvati svoju vladalačku kuću od domašaja nesreće, ali njegovo će nepošteno stečeno bogatstvo i okrutnost svjedočiti protiv njega.

3. Stjecanje bogatstva krvoprocijem (2,12-14)

Treći “jao” je protiv kralja i njegove žudnje za veličanstvenošću te krvoprocija koje je pratilo svako njegovo osvajanje. Babilonske će gradove, koje su teškom mukom izgradili robovi, progutati nezasićan oganj, a zemlja će priznati da je Jahve istiniti Bog.

Ali dolazi dan kad će jedini, pravi Bog, biti priznat u svemu svijetu. To veličanstveno vrijeme je pretkazano u zasluženju poznatoj pjesničkoj usporedbi: “Jer će se zemlja napuniti znanja o slavi Jahvinoj kao što vode prekrivaju more” (2,14).

4. Kvarenje bližnjih (2,15-17)

Četvrti je “jao” protiv Nabukodonozora i njegovog surovog uživanja u kvarenju drugih naroda, potom zbog njegove bestidnosti i, naposljetku, zbog uništenja Jeruzalema i Judeje. Ukratko, bio je kriv za promicanje dvaju glavnih sastojaka suvremene televizije, filmova i “književnosti” – besramnog seksualnog života (uključujući i neke perverzije) i razuzdanog nasilja.

5. Idolopoklonstvo (2,18-19)

Peti i posljednji “jao” veoma snažnim sarkastičnim izrazima osuđuje kralja za babilonsko idolopoklonstvo. Kakvo je dobro od kipa optočenog zlatom ili srebrom, kad u njemu nema životnog daha?

E. Naredba o šutnji prije nego što se spusti oluja Božje osude (2,20)

U nekim crkvama se rabi prekrasna glazbena postavka za ovaj stih, kao poziv zajednici da se utiša i usredotoči na propovijed. Nažalost, iako se riječi uklapaju u to, iz konteksta se vidi da se Jahve sprema pokazati svoju silu u *osudi*. Iz toga razloga sva zemlja treba zašutjeti pred njim.

V. Habakuk se moli i vjeruje (pogl. 3)⁸

A. Vapi Bogu da djeluje u ime svoga naroda (3,1-2)

Habakuk ovdje slavi Jahvu. Čuo je kako se on u prošlosti odnosio prema neprijateljima svoga naroda; sad ga moli da ponovi svoja djela tako što će kazniti neprijatelje i spasiti svoj narod.

B. Prisjeća se Božje brige za Izrael od Egipta do Kanaana (3,3-15)

3,3-7 U veličanstvenom viđenju Božje vrhovne vlasti koju Scroggie naziva “odom teofaniji”⁹ (pjesma o očitovanju Boga ljudima), Habakuk oslikava kako Bog stupa protiv svojih neprijatelja, razbija ih svojom silom i slavno pobjeđuje. Često pravi aluzije na Gospodnje ranije kažnjavanje izraelskih neprijatelja, osudu Egipta u vrijeme izlaska, kažnjavanje zemalja koje su ometale Izrael na putu u Obećanu zemlju, te na narode koji su Jošuinom rukom morali biti otjerani iz Kanaana.

U prvome dijelu molitve se Božja slava i sjaj vide i na *nebu* i na zemlji.

Geografski pojmovi – Teman, gora Paran, Kušan i midjanska zemlja – svi zajedno govore o izraelskim neprijateljima. Na primjer, Teman, veliki grad u Edomu, simbolizira svu Idumeju, a

Kušan je vjerojatno isto što i “Kuš”, ili Etiopija.

3,8-11 U ovim je riječima istaknuta Božja sila, osobito kad se očituje nad rijekama, morima i gorama.

Stih 11 upućuje na čuveni događaj kod Gibeona, kad je Gospodin učinio čudo na nebu kako bi pomogao Jošui da odnese pobjedu u borbi (Jš 10,12).

3,12-15 Ovdje se vidi Bog kako korača po zemlji u ime Izraela i u gnjevu gazi njegove neprijatelje.

Navod u stihu 15 odnosi se na prelazak preko Crvenoga mora (Izl 14), kad je s obje strane Božjega naroda stajala “pučina (ili hrpa) silnih voda”, dok su oni prelazili posred mora kao da idu po suhoj zemlji. Habakuk vidi sliku Boga kako gazi po moru sa svojim konjima.

C. Čeka da neprijatelj bude kažnjen (3,16)

Kad je prorok čuo za osudu babilonskih osvajača, zadrhtao je i čvrsto odlučio mirno čekati da se ona ostvari.

D. Ma što se dogodilo, on će se pozdati u svoga Boga, svoju snagu (3,17-19)

U međuvremenu, bez obzira na iskušenja kroz koja će prorok Habakuk i njegov narod morati proći zbog babilonske invazije – mada smokvino drvo neće više cvjetati i polja neće donositi hrane, a u oborima neće biti goveda – on će se radovati u Jahvi i veselit će se u Bogu svojega spasenja. Baxter uzvikuje:

Doslovan prijevod glasi: “A ja ću skakati od radosti u Jahvi; vrtjet ću se od ushićenja u Bogu mojega spasenja.” To je veselje vjere! – radost u svome najboljem izdanju, u okolnostima koje ne mogu biti gore! Kakva pobjeda! Neka bude i naša!¹⁰

Bilješke

- 1 (Uvod) Charles Lee Feinberg, *Habakkuk, Zephaniah, Haggai and Malachi*, str. 12.
- 2 (Uvod) Većina ljudi naglašava imena na prvome slogu, no u engleskome je, na primjer, poželjnije naglasiti drugi slog. U hebrejskome je naglasak na posljednjem slogu (*Ha-ba-KUK*).
- 3 (Uvod) Feinberg, *Habakkuk*, str. 11.
- 4 (1,5-11) *Isto.*, str. 17.
- 5 (1,12-17) J. E. Evans, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 6 (2,2-3) A. J. Pollock, daljnja dokumentacija nije dostupna.
- 7 (2,5) C. F. Keil, "Habakkuk", u knjizi *Biblical Commentary on the Old Testament*, Vol. 25, str. 74, 75.
- 8 (Pogl. 3) Židovi su ovo prekrasno poglavlje uglazbili i koriste ga u bogoslužju.
- 9 (3,3-7) Scroggie, "Habakkuk", u knjizi *Know Your Bible*, Vol. 1, The Old Testament, str. 196.
- 10 (3,17-19) J. Sidlow Baxter, *Explore the Book*, str. 212.

Bibliografija

De Haan, Richard W. *Song in the Night*. Grand Rapids: Radio Bible Class (booklet), 1969.

Feinberg, Charles Lee. *Habakkuk, Zephaniah, Haggai and Malachi*. New York: American Board of Missions to the Jews, 1951.

Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n. d.

Keil, C. F. "Habakkuk." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 25. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.

Scroggie, W. Graham. "Habakkuk." In *Know Your Bible*. Vol. 1. The Old Testament. London: Pickering & Inglis Ltd., n. d.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

SEFANIJA

“Želi li tko sva tajna pretkazanja proroka naći sažeta na jednome mjestu, neka pročita kratko Sefanijino proročanstvo.”

– Martin Bucer (1528. g.)

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Mnogi su ljudi *royalty-watchers* i uživaju pratiti što radi plemstvo (*royalty-watchers*, dosl. “promatrači, ili poznavatelji kraljevskih obitelji” – na engleskoj govornom području usvojen naziv za one koji s posebnim zanimanjem prate vijesti i napise u novinama o poznatim ličnostima, osobito informacije o kraljevskim obiteljima i ljudima s plemićkom titulom – op. prev.). Kao potomak dobroga kralja Ezekije¹, te samim tim i dalji rođak tadašnjega pobožnog kralja Jošije, Sefanija je mogao biti dio te grupe. Nažalost, između vladavina ovih dvaju pravednih kraljeva postojalo je više od pola stoljeća opake Amonove i Manašeove vladavine. Sefanija je vjerojatno imao pristup kraljevskome dvoru u prijestolnici Južnoga kraljevstva, Judeje.

II. Autorstvo

Malo toga znamo o Sefaniji, Kušijinu

sinu. Njegovo ime znači *Jahve skriva*, tj. “štiti” ili “čuva kao blago”. Njegovo rodoslovlje, kao što smo već rekli, seže do kraljevskih predaka. Volio je suprotstavljati tamu svjetlu i svjetlo tami, oslikavajući veoma sumornu sliku Gospodnjeg dana, a ipak dajući veoma svijetao uvid u predstojeću slavu Izraela i obraćenje pogana. Kako ukazuje Hewitt, prorok Sefanija je govorio neuvijeno:

U izražavanju kojim se služio nema kompromisa. On osuđuje grijeh i najavljuje osudu sa savršenom neustrajivošću, a svoju knjigu završava pjesmom punom nadahnuća i nade koja gleda unaprijed ka uspostavi Tisućgodišnjega kraljevstva.²

III. Datum

Sefanija je služio tijekom vladavine kralja Jošije (640-609. god. pr. Kr.). Vjerujući su znanstvenici podijeljeni oko vremena kad je proročanstvo nastalo: prije ili nakon velikog probuđenja 621. god. pr. Kr. Ako je napisano prije, njegovo je

proročanstvo najvjerojatnije pridonijelo duhovnome probuđenju. No nekoliko potankosti, kao što je navođenje tek otkrivene knjige Zakona, upućuju na datum nakon 621. god. pr. Kr. Činjenica da Sefanija 2,13 pokazuje da je Niniva tad još uvijek postojala, zahtijeva datum prije uništenja toga grada, 612. god. pr. Kr. Prema tome, knjiga je, kako se čini, napisana između 621. i 612. god. pr. Kr.

IV. Povijesna pozadina i tema

Sefanija je vjerojatno prorokovao iz Jeruzalema (“ovo mjesto”, 1,4). Povijesnu pozadinu ovoga proročanstva nalazimo u 2. Kraljevima 21-23 i prvim poglavljima Knjige proroka Jeremije:

Sefanija je vidio prijeteće horde Skita kako se podižu na obzoru, brzi i strašni u pokretu... Judin je položaj bio osjet-

ljiv i težak, jer se sa svojim malim snagama nije mogao nadati da će svladati tako veliku silu. Kad su se veće zemlje, sjeverno i južno od Judeje, borile za prevlast u svijetu, stradali su mali narodi koji su se nalazili između; bili su upetljani, htjeli to ili ne, i često opustošeni. Svjestan da svuda oko njih ključa od nemira, Sefanija je postao propovjednik pravednosti koji je osuđivao zlo svoga doba, ne štedeći riječi.³

U svojoj malenoj knjizi, Sefanija sedam puta upotrebljava izraz “dan Gospodnji”. To je ujedno i tema knjige: Božja osuda dolazi na Judu zbog neposlušnosti. Drugi su ključni izrazi “ljubomorani” i “usred”. Bog je ljubomorani, u smislu da ga vrijeđa idolopoklonstvo njegovoga naroda, a nalazi se “usred” njih, prvo kao pravedni sudac (3,5), a potom kao pobjednik nad njihovim neprijateljima (3,15).

Pregled

- I. Bog je odlučan u nakani da izvrši presudu (pogl. 1)
  - A. Nad svom zemljom (1,1-3)
  - B. Nad Judom i Jeruzalemom zbog idolopoklonstva (1,4-6)
  - C. Dan Gospodnji prikazan slikom žrtve (1,7-13)
    - 1. Gosti – Judini neprijatelji (1,7)
    - 2. Žrtve – bezbožni Judejci (1,8-13)
  - D. Veliki i strašni Gospodnji dan (1,14-18)
- II. Poziv Judi na obraćenje (2,1-3)
- III. Presuda poganskim narodima (2,4-15)
  - A. Filistejci (2,4-7)
  - B. Moapci i Amonci (2,8-11)
  - C. Etiopljani (2,12)
  - D. Asirci, osobito grad Niniva (2,13-15)
- IV. Prijetnja Jeruzalemu (3,1-7)
  - A. Neposlušnost, neosjetljivost, nevjera, nepokajanstvo (3,1-2)
  - B. Pohlepa knezova i sudaca (3,3)
  - C. Lakoumlje i vjerolomstvo proroka i svetogrđe svećenika (3,4)
  - D. Bog sudi usred svoga naroda (3,5-7)
- V. Poruka utjehe vjernome Ostatku (3,8-20)
  - A. Uništenje bezbožnih pogana (3,8)

- B. Obraćanje preostalih naroda (3,9)
 C. Obnova i povratak rasijanog Izraela (3,10-13)

- D. Radost pri drugom Kristovom dolasku (3,14-17)
 E. Što će Bog učiniti za svoj narod (3,18-20)

Komentari

I. Bog je odlučan u nakani da izvrši presudu (pogl. 1)

A. Nad svom zemljom (1,1-3)

Kod proroka je uobičajeno da imenuju svoga oca, katkad i djeda, s obzirom da su Židovi bili veoma usmjereni na svoje korijene. No Sefanija, Kušijin sin, spominje četiri naraštaja svojih predaka, bez sumnje kako bi nas obavijestio da ima praoca kraljevskoga roda, kralja Ezekiju.

Poglavlje u cjelini opisuje uništenje cijele zemlje, posebno Jeruzalema i Judeje. Bog će "sve zbrisati s lica zemlje".

B. Nad Judom i Jeruzalemom zbog idolopoklonstva (1,4-6)

Stanovnici Judeje bit će kažnjeni za svoje idolopoklonstvo – za štovanje Baala, za štovanje zvijezda, kao i za štovanje Mil-koma, nacionalnoga boga Amonaca.

C. Dan Gospodnji prikazan slikom žrtve (1,7-13)

1. Gosti – Judini neprijatelji (1,7)

"Jahve je pripremio žrtvu"; Juda je žrtva, a Babilonci su uzvanici.

2. Žrtve – bezbožni Judejci (1,8-13)

Bog će kazniti Judu zbog njegove idolske odjeće i običaja, te zbog njegova nasilja i

prijevara. Jauk će se podizati iz različitih dijelova prijestolnice, kao što su Riblja vrata, novi dio grada i bregovi, dok ih osvajači budu ubijali i odnosili plijen.

D. Veliki i strašni Gospodnji dan (1,14-18)

Ovo je najživopisnija slika Jahvina dana u Bibliji; bit će to dan Božjega gnjeva na ljude zbog njihove bezbožnosti, osobito na Judejce. Bit će to i dan rata, nevolje i pokolja. Klasična latinska pjesma temelji se na stihovima 15 i 16:

Toma Čelanski (Tommaso da Celano) je 1250. godine napisao svoju čuvenu pjesmu o Božjem sudu, utemeljenu na stihu 15, *Dies irae, dies illa*, što znači "Taj je dan, dan gnjeva". To je dan gnjeva, tjeskobe, nevolje, pustošenja, rušenja (hebrejske riječi za pustošenje i rušenje – *šo'ah* i *umešo'ah* – slično zvuče, kako bi se dočarala jednoličnost uništenja), dan tame, pomrčine, oblaka, gustoga mraka, truba i bojne vike protiv utvrđenih gradova i visokih kula.⁴

Bog je ljubomoran na osjećaje svoga naroda i kaznit će suparnike.

II. Poziv Judi na obraćenje (2,1-3)

Bog poziva nemili (ili bestidni, NKJV marg.) narod da se obrati. Čini se da stih 3 ukazuje na ostatak pravednih Židova. Budu li tražili Jahvu, bit će zaštićeni (doslovce sakriveni) u dan njegova gnjeva.

III. Presuda poganskim narodima (2,4-15)

A. Filistejci (2,4-7)

Stihovi 4-15 pretkazuju osudu nad okolnim narodima na zapadu, istoku, jugu i sjeveru, a prvi su Filistejci, koji su ovdje navedeni pod njihovim drugim imenom – Krećani. Njihovi gradovi – Gaza, Aškelon, Ašdod – bit će zaboravljeni i pusti. Oni će biti uništeni, a Judejci će koristiti njihovu zemlju za ispašu.

B. Moapci i Amonci (2,8-11)

Potom na red dolaze Moab i Amon. Bog je čuo njihove drske riječi i hvalisanja protiv njegovog naroda. Bit će opustošeni, a na njihovoj će se zemlji naseliti ostatak Božjega naroda. Stih 11 govori o uvjetima tijekom Tisućljeća, kad će Jahve uništiti sve zemaljske bogove.

C. Etiopljani (2,12)

Etiopija će biti kažnjena Božjim mačem (kralj Babilona). Neki bibličari, kao što je Feinberg, povezuju “Etiopljane” iz ovoga stiha s Egiptom:

Sudbina Etiopije je bila vezana za sudbinu Egipta, koji je ovisio o etiopskoj dinastiji (vidi proroka Jeremiju 46,9 i Ezekielu 30,5,9). Postoji razlog za vjerovati da se pod izrazom Etiopljani misli baš na Egipat.⁵

D. Asirci, osobito grad Niniva (2,13-15)

Nabukodonozor će uništiti i Asiriju. Niniva će biti utočište za životinjama i pticama, a svatko tko tuda prođe zviždat će i mahati rukama.

IV. Prijetnja Jeruzalemu (3,1-7)

A. Neposlušnost, neosjetljivost, nevjera, nepokajanje (3,1-2)

Grad Jeruzalem, u izvorniku predstavljen kao žena, osuđen je jer je nepokoran, okaljani i nasilan. Neposlušan je, nije se pouzdao u Jahvu, niti mu se kad približio.

B. Pohlepa knezova i sudaca (3,3)

Njegovi su knezovi kao lavovi koji riču, a suci pohlepni poput večernjih vukova.

C. Lakoumlje i vjerolomstvo proroka i svetogrđe svećenika (3,4)

Njegovi su proroci nevjerni, a svećenici ukaljani. Feinberg komentira:

U stihu 4 nalazi se jedina osuda proroka u ovoj knjizi. Bili su krivi za lakomislenost i bavljenje beznačajnim stvarima. U njihovu životu i nauku nije bilo ni ozbiljnosti ni postojanosti. Bili su varalice jer su bili nevjerni onomu kojega su tvrdili da predstavljaju i ohrabivali su narod u otpadništvu od Boga. Svojim su bezbožnim djelima oskvrnuli Svetište; sveto su učinili nečistim. Kršili su Zakon izvrćući njegovu jasnu nakanu i značenje, kad su poučavali narod.⁶

D. Bog sudi usred svoga naroda (3,5-7)

Unatoč svemu grijehu i pokvarenosti, Jahve je usred svoga naroda kako bi mu pravedno sudio. Kaznio je druge narode, misleći da će to sigurno potaći Judu da ga se boji, ali narod je postao još gori.

V. Poruka utjehe vjernome Ostatku (3,8-20)

A. Uništenje bezbožnih pogana (3,8)

Vjerni Judin Ostatak potiče se da čeka na Boga, jer dolazi dan kad će on ustati da uništi sve svoje neprijatelje vatrom svoje ljubomore.⁷

B. Obraćanje preostalih naroda (3,9)

Čiste usne (u KJV i NKJV ovdje stoji “čist jezik”) iz stiha 9 vjerojatno se ne odnose na jezik kao takav, nego na usne koje nisu uprljane idolopoklonstvom, ili na govor koji je čist zbog slavljenja Jahve. Svi će narodi služiti Bogu jednostavno.

C. Obnova i povratak rasijanog Izraela (3,10-13)

Tog tisućljetnog dana pogani će vratiti rasijane Židove u njihovu zemlju i predati ih kao prinose Gospodinu. Bezbožnici koji se raduju u svojoj oholosti bit će uklonjeni iz Jude i stoga neće više izazivati vjerni Izraelov Ostatak da se boji. Oni koji preostanu bit će ponizni i krotki,

pouzdat će se u Jahvino ime i živjet će pravedno.

D. Radost pri drugom Kristovom dolasku (3,14-17)

Stihovi 14-20 donose pjesmu obnovljenog Izraela koji hvali Jahvu zbog moćnog izbavljenja i proslavlja njegovu ljubav prema njegovu narodu. “Kćer sionska” ima mnogo razloga da pjeva, klikće i raduje se! Ne samo da su njezini neprijatelji uklonjeni, nego se Mesija-kralj, sâm Jahve, nalazi u njezinoj sredini. Neće joj više ruke klonuti, neće se više bojati jer će je Bog, silni spasitelj, umiriti svojom ljubavlju.

E. Što će Bog učiniti za svoj narod (3,18-20)

Budući da će osuda ubrzo pasti na narod, Jahve završava proročanstvo kategoričnim obećanjem o potpunom preokretu za pobožni Ostatak. Umjesto sramote i žalosti zbog propuštenog svečanog zborra, prognanicima će biti dana čast i slava kod svih naroda na zemlji kod kojih su bili posramljeni. (Stih 18. prema NKJV glasi: “Sabrat ću one koji su u žalosti daleko od svećanih praznika, one koji su iz tvoga krila izišli, a sramota ih tišti” – ovdje Bakotić.)

Bilješke

- 1 (Uvod) U izvornome hebrejskom jeziku, ime “Hizkija” u 1,1 (KJV) piše se potpuno isto kao ime Ezekija.
- 2 (Uvod) J. B. Hewitt, *Outline Studies in the Minor Prophets*, str. 45.
- 3 (Uvod) *Isto*, str. 44.
- 4 (1,14-18) Charles Lee Feinberg, *Ha-*

bakkuk, Zephaniah, Haggai, Malachi, str. 50.

5 (2,12) *Isto.*, str. 59.

6 (3,4) *Isto.*, str. 64.

7 (3,8) Sefanija 3,8 jedini je stih u izvornome tekstu Staroga zavjeta koji sadrži sve znakove hebrejskoga pisma.

Bibliografija

Feinberg, Charles Lee. *Habakkuk, Zephaniah, Haggai and Malachi*. New York: American Board of Missions to the Jews, Inc., 1951.

_____. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Hewitt, J. B. *Outline Studies in the Minor Prophets*. West Glamorgan, U.K.: Precious Seed Publications, n. d.

Keil, C. F. "Zephaniah." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 26.

Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n. d.

Morgan, G. Campbell. *The Minor Prophets*. Old Tappan, N.J.: Fleming H. Revell Company, 1960.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

HAGAJ

“Tek je nekolicini proroka uspjelo spakirati na tako malo mjesta tako mnogo duhovne razboritosti, kao što je to učinio Hagaj.”

– Frank E. Gaebelien

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Jedinstven pravac ove knjige, druge po redu među najkraćim knjigama Staroga zavjeta, jednostavan je: Obnovite Hram! Ostatak koji se vratio u Palestinu kako bi ponovno sagradio Hram, zaustavio je posao i šesnaest se godina ništa nije radilo, te je Hagaj poslan kako bi potaknuo letargične Židove da se prihvate posla. Hagaj proširuje svoju poruku, uključujući u nju i osudu bezbožnih naroda, kao i buduću slavu Božjega naroda.

II. Autorstvo

Moguće je da je Hagaj rođen na neki židovski blagdan, budući da njegovo ime znači “svečan” ili “veseo” (o svečanosti). Jedina je ličnost u Starome zavjetu s tim imenom. Druga mogućnost je da su mu ime dali vjerni roditelji, u nadi da će nekad u budućnosti doći do radosne obnove i povratka, s obzirom da je Hagaj najvjerojatnije rođen u izgnanstvu.

Hagaj je prvi od troje proroka – uz Za-

hariju i Malahiju – koji su služili nakon povratka izgnanika iz Babilona. Ezra ga spominje u 5,1 i 6,14, no naše se znanje o njegovu životu svodi gotovo na ništa. Ovim se ističe značaj same poruke i *Boga* koji je poslao proroka, nasuprot suvremenoj (i staroj) sklonosti da se slavi propovjednik.¹

III. Datum

Hagaj može točno biti datiran 520. god. pr. Kr. – “Druge godine kralja Darija” (Darije I).

IV. Povijesna pozadina i tema

Kao prorok koji je služio u doba nakon izgnanstva, Hagaj se vratio u izraelsku zemlju kad je Zerubabel poveo prvu skupinu povratnika iz Babilona. Njegova je služba bila da ohrabri i pokrene narod kako bi obnovili Hram (Ezra 5,1).

Ključni je izraz u knjizi: “Ja sam s vama” – riječ je Jahvina.” (1,13; 2,4). Drugi su značajni izrazi: “Razmotrite svoje putove” (1,5.7; 2,15.18) i “Budi junak” (2,4).

Pregled

- I. Prvo proročanstvo – prvi dan, šesto-
ga mjeseca (pogl. 1)
  - A. Prijekor zbog zanemarivanja
obnove Hrama (1,1-4)
  - B. Prestanak gradnje doveo je do
oskudice i suše (1,5-11)
  - C. Pod Hagajevim poticajima na-
rod nastavlja raditi na Hramu
(1,12-15)
- II. Drugo proročanstvo – dvadeset i
prvi dan, sedmoga mjeseca (2,1-9)
  - A. Prorok ponovno potiče narod,
uvjeravajući ga u Gospodnju
nazočnost (2,1-5)
  - B. Slava budućega Hrama premašit
će slavu prošloga (2,6-9)
- III. Treće proročanstvo – dvadeset i
četvrti dan, devetoga mjeseca
(2,10-19)
  - A. Prinosi na žrtveniku smatraju
se nečistim sve dok je Hram u
ruševinama (2,10-14)
  - B. Prije nego što su položeni teme-
lji Hrama, narod je stradao od
oskudice (2,15-17)
  - C. Nastave li rad na hramu, Gospo-
din će ih blagosloviti (2,18-19)
- IV. Četvrto proročanstvo – dvadeset i
četvrti dan, devetoga mjeseca
(2,20-23)
Narod je ohrabren obećanjem o
rušenju poganskih kraljevstava i
uspostavi Mesijine vladavine

Komentari

I. Prvo proročanstvo – prvi dan, šestoga mjeseca (pogl. 1)

A. Prijekor zbog zanemarivanja obnove Hrama (1,1-4)

Proročanstvo je datirano druge godine kralja Darija (medo-perzijski kralj). Jahve je ukorio judejski narod zbog odlaganja obnove Hrama, dok su sami živjeli udobno u svojim pokrivenim kućama.

B. Prestanak gradnje doveo je do oskudice i suše (1,5-11)

Trebala ih je upozoriti vlastita nedavna povijest. Kad su zanemarili Gospodnji Dom, trpjeli su glad, žeđ i siromaštvo. Sad im je Jahve zapovjedio da počnu raditi na Hramu. Sve dok njegov Dom leži u ruševinama, ne mogu očekivati ništa osim suše.

C. Pod Hagajevim poticajima narod nastavlja raditi na Hramu (1,12-15)

Zerubabel, upravitelj Judeje i Jošua, veliki svećenik, zajedno su s ostatkom naroda poslušali Jahvinu riječ i dvadeset i tri dana nakon zapovijedi počeli graditi Hram.

II. Drugo proročanstvo – dvadeset i prvi dan, sedmoga mjeseca (2,1-9)

A. Prorok ponovno potiče narod, uvjeravajući ga u Gospodnju na- zočnost (2,1-5)

Oko mjesec dana kasnije, sedmoga mjeseca, narod se obeshrabrio gledajući novu građevinu i uspoređujući je sa slavom staroga Hrama. Vođama je rečeno da budu junaci i da se ne boje, jer Božji Duh ostaje među njima.

B. Slava budućega Hrama prema- šit će slavu prošloga (2,6-9)

Bog ohrabruje vođe uvjerenjem da će slava budućega Hrama (tisućljetnog) biti veća od svakog prethodnog. Često se smatra da se izraz “želja naroda” (ili “blago svih naroda”) odnosi na Mesiju i njegov povratak u Hram. Međutim, kontekst ukazuje da bi točnije značenje mogli biti “blago naroda” (NJKV marg.).² Njihovo će srebro i zlato teći u Jeruzalem kako bi ukrasili Hram. U stihu 9a piše: “Slava ovoga drugog Doma bit će veća nego prvoga...” Dva se hrama vide kao jedna kuća. Za buduće doba, osim slave, obećan je i mir.

III. Treće proročanstvo – dvadeset i četvrti dan, devetoga mjeseca (2,10-19)

A. Prinosi na žrtveniku smatraju se nečistima sve dok je Hram u ruševinama (2,10-14)

Treće je proročanstvo dano dvadeset i četvrtoga dana, devetoga mjeseca. Narodu je rečeno da postavi svećenicima dva pitanja: (1) Ako posvećeno meso, koje osoba nosi u skutu haljine, dotakne drugu hranu, hoće li ta hrana postati sveta? Svećenici su ispravno odgovorili: “Ne!” (2) Ako se osoba onečistila tako što je došla u dodir s mrtvim tijelom, pa onda dotaknula spomenutu hranu, bi li hrana postala nečista? Svećenici su ispravno odgovorili: “Da!”

Drugim riječima, trebalo je razumjeti sljedeće: “Onaj tko je svet ne prenosi

svetost ni na što drugo; ali onaj tko je onečišćen prenosi dalje prljavštinu.”³ Ili, rečeno opet drukčije: “Djela i štovanje ne posvećuju grijeh; ali grijeh prlja djela i štovanje.”⁴ Ovo je bio podsjetnik narodu da su njihovi prinosi Bogu uprljani te da su i oni sami nečisti sve dok Hram leži u ruševinama.

B. Prije nego što su položeni te- melji Hrama, narod je stradao od oskudice (2,15-17)

Prije nego što su počeli graditi Hram nedostajalo im je žito i vino, a njihovi su usjevi stradali od snijeti, medljike i grāda. Sve od tada, njihovo je beskraino odgađanje gradnje donijelo Božju kaznu koja se očitovala u teškoćama i oskudici.

C. Nastave li rad na hramu, Gos- podin će ih blagosloviti (2,18-19)

Ali od dana kad postave temelje Hrama, Bog će ih blagosloviti.

IV. Četvrto proročanstvo – dvade- set i četvrti dan, devetoga mjeseca (2,20-23)

Narod je ohrabren obećanjem o ru- šenju poganskih kraljevstava i uspo- stavi Mesijine vladavine

Zerubabel je ovdje slika Gospodina Isusa Krista. Bog će srušiti i uništiti poganska kraljevstva ovoga svijeta i uspostaviti Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo. Pečatni prsten ukazuje na to da je sva vlast predana Mesiji.

Bilješke

1 (Uvod) Dr. Howard Hendricks ima živopisan izraz za ovu sveop-

ću sklonost ljudi da nakon službe oduševljeno hvale uspješne propovjednike: “Veličanje propovijedi crva.”

- 2 (2,6-9) Uporaba velikih slova u NKJV slaže se s tradicionalnim tumačenjem, no mala slova u objašnjenju na margini sugeriraju alternativno stanovište.
- 3 (2,10-14) William Kelly, *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*, str. 427.
- 4 (2,10-14) Donald Campbell, daljnja dokumentacija nije dostupna.

Bibliografija

Baldwin, Joyce G. *Haggai, Zechariah, Malachi: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1972.

Feinberg, Charles Lee. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Kelly, William. *Lectures Introductory to*

the Study of the Minor Prophets. London: C. A. Hammond Trust Bible.

Keil, C. F. "Haggai." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 26. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.) Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

ZAHARIJA

“Zaharijino je proročanstvo za kršćane duboko vrijedno zbog naglašene mesijanske poruke, kao i zbog panoramskoga otkrivanja događaja povezanih s prvim, te osobito s drugim Kristovim dolaskom, i milenijskom obnovom izraelskoga naroda, koja će uslijediti.”

– Merrill F. Unger

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Postanak, Psalmi i Izaija najviše su navođene knjige u Novome zavjetu, što s obzirom na njihovu duljinu i kritički važan sadržaj i nije iznenađujuće. Međutim, mnogi će se začuditi kad saznaju da je Zaharija, sa samo četrnaest poglavlja, oko četrdeset puta naveden u Novome zavjetu. Nema sumnje da je do toga došlo prije svega zahvaljujući činjenici da je ova knjiga izrazito mesijanska i, u usporedbi s ostalim knjigama malih proroka, najviše usmjerena na Krista.

Zaharijina fascinatna simbolička viđenja, te njegove poruke i objave, uvećavaju značaj i zanimanje za ovu post-egzilsku knjigu.

II. Autorstvo

U Starome zavjetu ima oko trideset osoba s imenom Zaharija (*Jahve se sjeća*), a pod tim imenom u Novome zavjetu (njegovu grčkom obliku) znamo oca Ivana Krstite-lja (englesko ime Zachary ima korijen u ovom biblijskom imenu).

Ovaj je prorok i svećenik najvjerojatnije rođen u Babilonu u vrijeme sužanjstva. Nehemija spominje njegov dolazak u Jeruzalem (12,4,16), a Ezra njegovu službu (5,1; 6,14). Zaharija je preuzeo kratku javnu službu starijega Hagaja kako bi ohrabrio ostatak.

Služio je dugo i vjerojatno je poglavlja 9-14 napisao mnogo kasnije od datiranih odjeljaka.

III. Datum

Zaharija je počeo prorokovati 520. god. pr. Kr., iste godine kad je Hagaj služio, ali on je nastavio još najmanje tri godine.

IV. Povijesna pozadina i tema

Zaharija je bio Berekjin sin. Poput Hagaja, bio je prorok judejskome narodu koji se vratio u zemlju nakon sužanjstva. Pridružio se Hagaju u poticanju naroda da obnovi Hram (Ezr 5,1). Zaharijino je prorokovanje počelo na pola puta između Hagajeve druge i treće poruke.

U osam viđenja, koristeći veoma simboličan jezik, pretkazao je poraz poganskih svjetskih sila; sud nad otpadničkim Židovima zbog odbacivanja Krista; očišćenje, obnovu, povratak i slavu Ostataka; i naposljetku, buduće blagostanje Jeruzalema. Prvih su pet viđenja poruke milosti; preostala tri su osude.

Zaharijina znamenita proročanstva o Mesiji pretkazuju njegov ulazak u Jeruzalem (9,9); izdaju za trideset srebrnika (11,12-13); smrt kao ranjenog Pastira (13,7); njegov ponovni dolazak na Maslinsku goru (14,4); te njegovu tisućljetnu vladavinu kao velikog svećenika i kralja (14,9).

I mada su mnoga proročanstva imala

djelomičnu primjenu ili ispunjenje u Zaharijinim danima, ima ih također mnogo

čija se primjena i ispunjenje tek trebaju dogoditi.

Pregled

- I. Poziv na pokajanje i poslušnost te opomena narodu da uči iz grešaka otaca (1,1-6)
- II. Niz od osam viđenja, čija je nakana potaknuti narod na obnovu Hrama (1,7-6,8)
  - A. Čovjek koji jaše na riđem konju (1,7-17)
  - B. Četiri roga i četiri kovača (1,18-21^(2,1-4))
  - C. Čovjek s mjerlačkim užetom (pogl. 2^(2,5-17))
  - D. Jošua, veliki svećenik (pogl. 3)
  - E. Zlatni svijećnjak i dvije masline (pogl. 4)
  - F. Svitak knjige koji leti (5,1-4)
  - G. Žena u efi (5,5-11)
  - H. Četvera kola (6,1-8)
- III. Krunidba Jošue, velikog svećenika (6,9-15)
- IV. Židovi iz Betela se raspituju o nastavku posta (pogl. 7, 8)
  - A. Pitanje o postu (7,1-3)
  - B. Prva poruka (7,4-7)
  - C. Druga poruka (7,8-14)
  - D. Treća poruka (8,1-17)
  - E. Četvrta poruka (8,18-23)
- V. Prvo proroštvo ističe Mesijin prvi dolazak (pogl. 9-11)
  - A. Poganskim će narodima biti suđeno (9,1-8)
  - B. Prvi Mesijin dolazak na Sion (9,9)
  - C. Razoružanje i sveopći mir pri drugom Kristovom dolasku (9,10)
  - D. Povratak sužnjeva u Jeruzalem iz izgnanstva (9,11-12)
  - E. Trijumf svega Izraela nad Grčkom (9,13)
- F. Jahve intervenira kako bi zaštitio svoj narod (9,14-17)
- G. Pozivanje naroda da traži kišu od Gospodina, a ne od idola (10,1-2)
- H. Bog će kazniti Judine vođe, podići će Mesiju i dat će narodu pobjedu (10,3-5)
- I. Izrael i Juda će biti ponovno ujedinjeni i obnovljeni (10,6-12)
- J. Nevjerni će vođe biti kažnjeni (11,1-3)
- K. Mesija postaje pravi pastir stada (11,4-8a)
- L. Mesiju odbacuje njegov narod (11,8b-14)
- M. Bog ih predaje idolskome pastiru (antikristu) (11,15-17)
- VI. Drugo proroštvo ističe Mesijin drugi dolazak (pogl. 12-14)
  - A. Jeruzalem će biti izvor nevolja narodima (12,1-3)
  - B. Gospodin će uništiti Judine neprijatelje (12,4)
  - C. Židovi će priznati da je Bog njihova snaga (12,5)
  - D. Udaljeni će Juda proždrijeti svoje neprijatelje i prvi će odnijeti pobjedu (12,6-9)
  - E. Narod će oplakivati svoje odbacivanje Mesije (12,10-14)
  - F. Bit će pribavljeno očišćenje od grijeha (13,1)
  - G. Idoli i lažni proroci bit će iskorijenjeni (13,2-6)
  - H. Mesija će biti ubijen, a Izrael rasijan (13,7)
  - I. Ostatak naroda vratit će se Gospodinu (13,8-9)
  - J. Pogani će se skupiti protiv Jeruzalema (14,1-2)

- K. Gospodin će se osobno umiješati (14,3-5)
- L. Kozmičke promjene vremena i svjetla (14,6-7)
- M. Rijeka žive vode (14,8)
- N. Krist će vladati kao kralj (14,9)
- O. Geografske promjene u Obećanoj zemlji (14,10)
- P. Jeruzalem nastanjen i siguran (14,11)
- Q. Poganske će neprijatelje zadesiti pošast i panika (14,12-15)
- R. Preživjeli će pogani štovati Boga u Jeruzalemu ili će biti kažnjeni pomorom (14,16-19)
- S. Čak i običan pribor i predmeti bit će posvećeni Gospodinu, a u Jahvinu Domu više neće biti trgovaca (14,20-21)

Komentari

I. Poziv na pokajanje i poslušnost te opomena narodu da uči iz grešaka otaca (1,1-6)

Prvih šest stihova predstavljaju uvod u ovu knjigu. Oni prenose poruku narodu od Jahve preko Zaharije, Berekjina sina, pozivajući ih da mu se vrate. Stih 3 daje osnovni ton cijeloj knjizi: "Zatim im reci: 'Ovako govori Jahve nad Vojskama: Vratite se meni, i ja ću se vratiti vama' – riječ je Jahve nad Vojskama." Bog potiče narod da izvuče pouku iz grešaka svojih otaca koji su odbili poslušati negdašnje proroke kao što su bili Izaija, Jeremija i Hošea. Stigla ih je osuda, kao što ih je Gospodin i upozorio, i tad su shvatili da je Jahve postupio s njima prema njihovim zlim putovima.

II. Niz od osam viđenja čija je svrha potaknuti narod na obnovu Hrama (1,7-6,8)

Zaharija započinju svoju knjigu proročkom panoramom od svoga vremena pa do Kristova tisućgodišnjeg kraljevstva.

A. Čovjek koji jaše na riđem konju (1,7-17)

Značenje: Bog je gnjevan na poga-

ne koji žive u miru dok njegov narod strada. Zato će ove prve kazniti, a svoj narod obnoviti i vratiti u zemlju.

1,7-11 U sedmom stihu započinje niz od osam viđenja.

U prvome se viđenju pojavljuje Gospodin (čovjek koji jaše na riđanu; uspoređi s Jahvinim anđelom u stihu 11) sa svojim pratiocima (vjerojatno anđelima) koji patroliraju zemljom na riđim, smeđim (šarenim) i bijelim konjima. Mirte u dolini, ili na sjenovitu mjestu, predstavljaju Izrael, podjarmljen poganskoj vlasti. Kad prorok pita što znači pojava konjanika, anđeo obećava da će mu to objasniti, no Gospodin ("čovjek koji stajao među mirtama" – st. 10) odgovara da je njihova dužnost obilaziti zemlju. Tad ophodnja izvještava Gospodina da "sva zemlja počiva i miruje", vjerojatno misleći pod tim da su poganski narodi, osobito Babilon, sretni i opušteni dok je Božji narod potlačen.

1,12-17 Jahvin anđeo posreduje kod Jahve nad Vojskama za Jeruzalem i judejske gradove koji su pusti već sedamdeset godina. Nakon što je dobio ohrabrujući odgovor, anđeo govori proroku da objavi da će se Bog zauzeti za svoj narod. Narodi su razgnjevili Boga svojom okrutnošću prema Judi. Bog će se vratiti u Jeruzalem i Hram će biti ponovno sagrađen. Mjeračko uže ovdje predstavlja obnovu, dok u

2. Kraljevima 21,13, označava uništenje. Prorok treba reći narodu da će Bog učiniti da se judejski gradovi ponovno razvijaju, da će utješiti Sion i da će ponovno izabrati Jeruzalem.

B. Četiri roga i četiri kovača (1,18-21 ^(2,1-4))

Značenje: Uništenje četiriju poganskih svjetskih carstava.

Potpuno ispunjenje ovog drugog viđenja tek se treba dogoditi. Četiri su roga četiri naroda koja su raspršila Judeju, Izrael i Jeruzalem – drugim riječima, to su četiri poganska svjetska carstva – Babilon, Medo-Perzija, Grčka i Rim.¹ Četiri kovača nisu poznata, ali očito se radi o posrednicima koje je Bog podigao da unište poganske sile koje su raspršile Judu. G. Coleman Luck objašnjava:

Što predstavljaju ova četiri Božja posrednika? Pretpostavlja se da možda označavaju četiri Božje osude, spomenute u Knjizi proroka Ezekielu 14,21 te u Otkrivenju 6,1-8: rat, glad, divlje zvijeri i kugu (pomor). Druga je pretpostavka, ujedno i vjerojatnija, da četiri kovača predstavljaju četiri sile koje dolaze jedna za drugom i ruše četiri carstva, oslikana u prethodnome viđenju, to jest, Medo-Perzija ruši Babilon, Grčka Medo-Perziju, Rim Grčku, a obnovljeno će Rimsko Carstvo iz posljednjih dana pasti pred moćnim Mesijinim kraljevstvom. Dakako, jedna je opća istina jasno iznesena: svaka zla sila koja ustane protiv Božjega naroda naposljetku će biti srušena i osuđena.²

C. Čovjek s mjeračkim užetom (pogl. 2 ^(2,5-17))

Značenje: Buduće blagostanje, napućenost i sigurnost u Jeruzalemu.

2,1-5 ^(2,5-9) U trećem se viđenju pojavljuje čovjek s mjeračkim užetom. Kad ga je prorok upitao kamo je pošao, odgovorio je da ide izmjeriti Jeruzalem, to jest mjesto na kojemu će grad biti ponovno sagrađen. Anđelu koji je prije govorio s njim izašao je u suret drugi anđeo, koji mu je rekao da zajamči mladiću (Zahariji ili čovjeku s mjeračkim užetom) da će Jeruzalem biti gusto naseljen i da mu neće trebati zidovi, jer će ga Jahve čuvati. Ovo se u konačnici, dakako, odnosi na Jeruzalem tijekom Kristove tisućgodišnje vladavine.

2,6-12 ^(2,10-16) Ovdje se židovski sužnji koji su ostali u izgnanstvu pozivaju da se vrate u Jeruzalem iz sjeverne zemlje (Iako je Babilon sjeveroistočno od Jeruzalema, prognanici će se vratiti preko “Plodnog polumjeseca” – područja na Biskome istoku u obliku luka koje je obuhvaćalo Mezopotamiju, Asiriju, Levant te Gornji i Donji Egipat; kroz taj predio protječu četiri velike rijeke: Nil, Jordan, Eufrat i Tigris – te će tako ući u Izrael sa sjevera.). Ovo će se ispuniti nakon što se Slava otkrije i utvrdi u Jeruzalemu, što znači nakon Kristova drugog dolaska. Bog će kazniti neprijatelje svoga naroda, jer za ove potonje kaže da su “zjenica njegova oka”. Kad Krist uđe u tisućljetni Hram prolomit će se pjesma, a u taj će mu se dan pridružiti i poganski narodi. Izraz “Sveta zemlja” za Palestinu je upotrijebljen samo ovdje u cijeloj Bibliji.

2,13 ^(2,17) Svakome je tijelu zapovjeda da bude tiho dok Jahve ustaje da kazni narode.

D. Jošua, veliki svećenik (pogl. 3)

Značenje: Svećenstvo, predstavnik naroda, očišćeno je i obnovljeno.

3,1-3 Jošua, veliki svećenik, obučen u prljave haljine, oslikava svećenstvo kao

predstavnik Izraela. Sotona (*satan* – hebrejska riječ za protivnika, neprijatelja) optužuje Izrael da nije podoban obnašati svoju svećeničku dužnost. Bog odgovara sotonu da je on (Bog) istrgnuo narod kao cjepanicu iz ognja, tj. iz sužanjstva.

3,4-7 Anđeo obećava da će narod biti očišćen i odjeven u skupocjene haljine. Na Zaharijin zahtjev Jošui stavljaju čist povež oko glave i oblače ga u nazočnosti Jahvina anđela. Bude li narod vjeran i poslušan Gospodinu, upravljat će njegovim Domom, čuvati njegova predvorja i imat će pravo pristupa “među one koji ondje stoje”.

3,8-9 Jošua i njegovi drugovi, svećenici, predstavljeni su kao ljudi znamenja (ili “ljudi kojima će se čuditi, diviti”) to jest ljudi za znak, znamenje). Unger objašnjava:

To su ljudi proročkoga znamenja koji na svome službenom položaju najveštavaju buduće događaje... Izrael će po Kristu biti otkupljen, obnovljen i ustanovljen kao velikosvećenički narod, čija je predlika Jošua sa svojim suradnicima, svećenicima.³

U stihu 8, za Krista piše: “Evo, ja ću dovesti Izdanak, Slugu svojega”, a u stihu 9 se na njega upućuje kroz sliku kamena s izgraviranim natpisom (usp. Dn 2,34-35). Neki smatraju da se “Izdanak” odnosi na Kristov prvi dolazak, a “kamen” na drugi. Gaebelin kaže da taj izgravirani kamen sa sedam očiju na sebi mora također imati značenje otkupljenoga naroda, temelja kraljevstva ispunjenog Božjim Duhom, jer u vezi s ovim čitamo: “i uklonit ću opačinu ove zemlje u jedan dan.” Gaebelin o ovome govori kao o “obnovljenome Izraelu kao jezgri Božjega kraljevstva”.⁴

3,10 Poglavlje zasluženom završava čuvenom slikom mira i idiličnoga života u vrijeme Tisućljeća:

“U dan onaj – riječ je Jahve nad Vojškama – pozivat ćete jedan drugoga pod lozu i pod smokvu.”

E. Zlatni svijećnjak i dvije masline (pogl. 4)

Značenje: Izrael, Božji lučonoša, ponovno će sagraditi Hram snagom Božjega Duha (prikazanoga slikom ulja).

4,1-6 Peto viđenje donosi sliku zlatnoga svijećnjaka i dvije masline pokraj njega. Čini se da je svijećnjak imao podnožje iz kojega je izrastalo stablo. Na vrhu stabla nalazila se posuda koja je služila kao spremnik za ulje. Sa strane stabla pružalo se sedam lijevaka sa sedam žižaka na njima. Sa svake strane zlatnoga svijećnjaka stajalo je po jedno stablo masline iz koje se očito izravno punila posuda za ulje, koje je potom kroz lijevke teklo u sedam žižaka.

Zlatni bi svijećnjak mogao biti slika Izraela kao Božjega svjedoka svijetu. Svoju ulogu svjetla svijetu može ispuniti samo ako ima ulje, to jest, Svetoga Duha. Neposredno tumačenje ovoga viđenja kaže da će Hram biti ponovno sagrađen, ali ne ljudskom silom ili snagom već Gospodnjim Duhom. Teškoće će biti uklonjene i Zerubabelove će ruke završiti gradnju Hrama, baš kao što su postavile i temelje. Unger komentira:

Duhovni princip koji je ovdje naveden (st. 6) prekrasno ilustrira slikoviti prikaz viđenja u kojemu automatski i spontan dotok ulja u žiške koji daju svjetlo, posve neovisno o ljudskoj pomoći, predstavlja predliku Izraelova svjedočanstva, koje se odvija po punini Svetoga Duha izlivenoga na njih, u vrijeme Tisućljeća. Ali u kontekstu, ovo obećanje izravno se odnosi na Zerubabela, u to vrijeme suočenog s kolosalnim zadatkom završavanja gradnje Hrama.⁵

4,7-10 Unatoč snažnom otporu, Hram će biti dovršen i odjeknut će poklici: “Milost, milost...!” (NKJV; ovdje Daničić) kad na svjetlo dana izroni njegova ljepota. Oni koji su “prezreli dan skromnih početaka” (dosl. “malih stvari”), to jest oni koji su ismijavali mogućnost da Bog učini nešto veliko, vidjet će “visak u ruci Zerubabelovoj”, što znači da će vidjeti dan kad će Zerubabel završiti gradnju.

Sedam je žizaka sedam Jahvinih očiju, što označava njegovo brižno bdjenje nad izgradnjom Hrama i nad svom zemljom.

4,11-14 Kad Zaharija pita što znače dvije masline, desno i lijevo od svijećnjaka, i dvije maslinove grančice, anđeo mu objašnjava su to dva Pomazanika koja stoje pred Jahvom. Općenito se smatra da se ovo odnosi na Zerubabela i Jošuu, koji predstavljaju kraljevsku i svećeničku službu.

Ovo viđenje naučava da je za obnovu bila nužna duhovna snaga, baš kao što je prethodno viđenje naučavalo nužnost čišćenja.

F. Svitak knjige koja leti (5,1-4)

Značenje: Božje prokletstvo protiv krivokletnika i krađe u zemlji.

5,1-2 Viđenje svitka koji leti prvo je u nizu od tri viđenja koja se odnose na vlast i sud. Svitak je bio 900 metara dug i 450 metara širok – mjere su mu bile iste kao mjere trijema u Salomonovu Hramu.

5,3-4 U svitku je stajalo prokletstvo protiv svake osobe koja krađe i protiv svakoga tko se krivo kune. U sklopu toga prokletstva, kuća lopova i kuća krivokletnika bit će uništena, skupa s njezinim drvljem i kamenjem. Možda ovo viđenje ima veze s osudom koja će se provoditi diljem svijeta prije nego što se uspostavi Kristovo kraljevstvo. U to će se vrijeme rješavati pitanje grijeha protiv čovjeka (lopovi) i grijeha protiv Boga (krivoklet-

stvo). (Ovo bi moglo predstavljati i dvije ploče Zakona.)

G. Žena u efi (5,5-11)

Značenje: Idolopoklonička i materijalistička religija uklonjena je iz zemlje i odnesena u svoj stožer u Babilonu.

Sedmo viđenje prikazuje ženu u efi. Efa je bila najveća mjerna jedinica rabljena u trgovanju (mjera za obujam), nešto kao košara od jednog bušela (ili vagon, tj. oko 61,5 l). Žena je personifikacija “pokvarenosti”. Na efi je stajao olovni poklopac, što znači da je pokvarenost bila ograničena. Ali dvije su druge žene odletjele s efom u Šinear (Babilon). Čini se da ovo označava uklanjanje idolopokloničke i materijalističke religije iz Izraela i njezino premještanje u Babilon, gdje je nastala. Takvo će uklanjanje, dakako, prethoditi osudi Babilona i postupavljanju Kraljevstva. “Kuća” (negdje prevedeno kao “hram”) u stihu 11 znači “poganski hram”.

Izrael je nakon babilonskoga sužanjstva očišćen od idolopoklonstva, no prigrilit će još i gori oblik idolatrije u budućnosti, kad bude štovao antikrista kao Boga.

H. Četvera kola (6,1-8)

Značenje: Božje ophodnje ukazuju da su izraelski neprijatelji slomljeni.

6,1-4 Potom Zaharija vidi četvora kola i četvero konja koji izlaze između dvije gore od mjedi. Konji su riđi, crni, bijeli i šareni – svi snažni i vatreni.

6,5-7 Anđeo identificira konje i kola kao četiri nebeska vjetra (negdje umjesto “vjetra” stoji “duha”); to su Božji posrednici koji će poganski svijet potčiniti Mesiji. Crni konji (vranci) idu na sjever, a šareni na jug. Ova se dva smjera u pro-

ročkim knjigama Svetoga pisma obično povezuju s neprijateljima Izraela (na primjer, kralj Sjevera i kralj Juga). Bijeli konji idu za crnima, a riđani se očito kreću u nekom neodređenom području (st. 6 prema izvorniku, KJV i NKJV glasi: “Konji vrani što su u jednim (kolima) idu u sjevernu zemlju; a bijeli idu za njima; a šareni idu u zemlju južnu” – ovdje Daničić, slično Šarić, Martinjak, Bakotić).

6,8 Anđeo ukazuje da će konji koji su krenuli u sjevernu zemlju umiriti njegov duh (izvornik, KJV, NKJV; Grubišić, Daničić). Ovo se može odnositi na uništenje sjeverne vojske (Babilon) koja je bila neprestan izvor opasnosti za izraelsku zemlju. Uzmemo li ovo viđenje u cjelini, čini se da ukazuje na uništenje Izraelovih neprijatelja koje će provesti Gospodnji glasnici. Još jednom, ovo je događaj koji će prethoditi Kristovu kraljevstvu na zemlji.

III. Krunidba Jošue, velikog svećenika (6,9-15)

Značenje: Slika Krista koji dolazi kao kralj i veliki svećenik – idealan spoj crkve i države.

6,9-13 Sad kad su viđenja osude završena, odvija se vrlo simboličan čin. Zahariji je rečeno da uzme zlato i srebro od trojice povratnika – Hedaje, Tobije i Jedaje – te da u Jošijinu domu načini krunu za Jošuu⁶, velikog svećenika. Kruna se obično pravi za vladara, a ne za velikog svećenika. Međutim, ovaj čin ukazuje na Kristov dolazak i njegovu dvostruku ulogu kao kralja i svećenika. O njemu se u stihu 12 govori kao o Izdanku koji će sagraditi tisućljetni Hram, nositi kraljevsku slavu, te sjediti i vladati na svojem prijestolju. David Baron primjećuje:

Svakako je u skladu s Mesijinim kra-

ljevskim svećenstvom to što hebrejska riječ, upotrijebljena na ovome mjestu (za hram), znači i palača i svetište. Kao kralj, ušao je u svoju palaču, a kao svećenik, u svoje svetište.⁷

“Sklad savršen bit će među njima”, što znači da će između kralja i svećenika (u jednoj Osobi) postojati mirno razumijevanje.

6,14 Kruna će se čuvati u Hramu kao spomen. Helem je isto što i Heldaj, a Hen je Jošija (u KJV, NKJV ovaj stih glasi: “Krone, pohranjene u Gospodnjem hramu, bit će na spomen Helemu, Tobiji, Jedaji i Sefanijinu sinu Henu” – ovdje Grubišić).

6,15 Pred narod se postavlja cilj: obnova i povratak raseljenoga Izraela te ispunjenje mesijanskog obećanja, kao ohrabrenje i poticaj na poslušnost.

IV. Židovi iz Betela raspituju se o nastavku posta (poglv. 7, 8)

A. Pitanje o postu (7,1-3)

Poglavlja 7 i 8 predstavljaju odjeljak za sebe i bave se pitanjem posta. Izaslanstvo iz Betela (NJKV marg.)⁸ došlo je raspitati se trebaju li nastaviti post na godišnjicu pada Jeruzalema. Taj su post držali preko sedamdeset godina.

B. Prva poruka (7,4-7)

Značenje: Post je bio *njihova* ideja, a ne *Božja*. Gospodin želi potpunu, stvarnu vjeru, a ne samo obrede.

Odgovor na prethodno postavljeno pitanje dan je u četiri zasebne poruke (7,4-7; 7,8-14; 8,1-17; 8,18-23). U prvoj, Bog ih podsjeća da su oni sami ustanovili post petoga i sedmoga mjeseca, a ne on. I njihov post i njihove gozbe bile su za njih, a ne za Boga. Prije uništenja Jeruzalema,

nekadašnji su proroci opominjali narod da Bog želi pravednost i potpunu, stvarnu vjeru, a ne obrede.

C. Druga poruka (7,8-14)

Značenje: Na narod je došao sud jer su odbili postupati u pravdi, pravednosti i milosrđu.

U drugoj poruci Bog objašnjava zašto je na narod došao sud. Pozivao ih je da sude pravedno i da budu dobri i milosrdni jedni prema drugima, ali oni nisu htjeli poslušati. Obrati pozornost na posljedice njihove neposlušnosti: Božji gnjev, neuslišane molitve; rasijanje među druge narode; opustošena zemlja. Drugim riječima, post za koji su se raspitivali bio je posljedica njihova vlastitog grijeha i neposlušnosti. Kao što William Kelly upozorava:

Vjerski obredi, ma što mogli učiniti, u Božjim očima nikad ne mogu zamijeniti praktičnu pravednost, a još manje vjeru.⁹

D. Treća poruka (8,1-17)

Značenje: Gospodin će ipak izliti svoj blagoslov na Judu.

8,1-5 Treća poruka izaslanstvu iz Betela obećava budući blagoslov Judeje. Veliki gnjev kojim Bog plamti izlit će se na judejske neprijatelje (st. 2). Jeruzalem će biti obnovljen i zvat će se Grad vjernosti (istine), a njegovi će se trgovi pretvoriti u igrališta za dječake i djevojčice, i mjesta okupljanja za starije ljude.

8,6-8 Ako to bude čudno brojčano malenom Ostatku, znači li to da je *Bogu* bilo teško to učiniti? On je taj koji će vratiti prognanike i nastaniti se među njima kao njihov Bog.

Mada su ovi stihovi imali i neposred-

nu primjenu na narod u Zaharijino doba, njihovo potpuno ispunjenje čeka drugi dolazak našega Gospodina.

8,9-13 Ljudi koji su slušali ohrabrenja Hagaja i Zaharije bili su poticani da nastave gradnju. Prije nego što su započeti radovi na Hramu, vladala je velika nezaposlenost, a ulice su bile ispunjene nasiljem. Ali sad im Bog obećava mir i blagostanje. Osim toga, Izrael i Juda će ubuduće biti blagoslov poganima, umjesto prokletstva.

8,14-17 Baš kao što je Bog obećao nesreću svome narodu na dan njihove neposlušnosti, sad im namjerava dati dobro. S obzirom na to, poziva ih se da žive istinoljubivo, pravedno i miroljubivo, izbjegavajući ono što Jahve mrzi (zle misli protiv bližnjih i krivu zakletvu – nepoštenje, neiskrenost).

E. Četvrta poruka (8,18-23)

Značenje: Izraelovi će se postovi pretvoriti u gozbe, a Jeruzalem će biti svjetski centar štovanja.

8,18 Kao ohrabrenje izaslanstvu iz Betela, Gospodin im obećava da će se tužni dani posta pretvoriti u doba radosti, veselja i veselih blagdana. Postom desetoga mjeseca tugovalo se zbog opsade Jeruzalema (2. Kr 25,1); postom četvrtoga mjeseca se obilježavalo osvajanje grada (2. Kr 25,3); petoga mjeseca njegovo uništenje (2. Kr 25,8-10); a sedmoga mjeseca ubojstvo namjesnika Gedalije (2. Kr 25,25).

8,19-23 U posljednjim stihovima ova poglavlja prikazani su mnogi poganski i moćni narodi kako dolaze u Jeruzalem iz cijeloga svijeta, da traže Jahvu nad Vojskama. Toga će dana Židovi biti kanal blagoslova svijetu. Obrati pozornost na čestu uporabu izraza "Ovako govori Jahve" ili "Ovako govori Jahve nad Vojskama", u ovome poglavlju: st. 2, 3, 4, 6, 7, 9, 14, 19, 20, 23.

V. Prvo proroštvo ističe Mesijin prvi dolazak (pogl. 9-11)

Preostala poglavlja sadrže dva proročanstva ili bremena. Prvo proročanstvo, u poglavljima 9-11, naglašava prvi Mesijin dolazak, a drugo, u poglavljima 12-14, drugi.

A. Poganskim će narodima biti suđeno (9,1-8)

9,1-7 U devetome se poglavlju Božja osuda prvo izriče protiv Sirije (Hadrak, Damask, Hamat – st. 1 i 2a), Tira i Sidona (st. 2b-4), te Filisteje (Aškelon, Gaza, Ekron, Ašdod – st. 5-7). Tir se ponosio svojim bogatstvom i utvrđenim gradovima, ali će ga Jahve survati u more. Filistejski će se gradovi uplašiti kad vide pad Tira; mislili su da je neosvojiv. I sami će Filistejci biti očišćeni od idolopoklonstva i prebivat će kao pleme u Izraelu. Ekron će biti kao Jebusejci, u smislu da će živjeti među Izraelcima kao lojalni, miroljubivi građani.

9,8 Strani osvajači više neće biti prijetnja ni Hramu ni narodu. Zapravo su se stihovi 1-8 djelomično ispunili kad je Aleksandar Veliki pokorio te poganske svjetske sile; vidi primjedb u Grcima (Javan) u stihu 13 (Javan je bio četvrti sin Noina sina Jafeta [Post 10,2] i prema predanju, praotac grčkoga naroda – op. prev.).

B. Prvi Mesijin dolazak na Sion (9,9)

Potom se Božji narod ohrabruje obećanjem o dolasku Mesije (kralj). Stih 9 opisuje njegov prvi dolazak, dok “ponizan jaše na magarcu”. I Matejevo Evanđelje, koje ima najjaču židovsku notu, kao i Ivanovo, koje se smatra najuniverzalnijim, navode ovaj stih kad upućuju na Isusov mesijanski ulazak u Jeruzalem.

C. Razoružanje i sveopći mir pri drugom Kristovom dolasku (9,10)

Stih 10 pak, gleda na njegov drugi dolazak, ovoga puta u sili i velikoj slavi. Svo će ratničko oružje biti uništeno, a Krist će vladati “od mora do mora i od Rijeke do rubova zemlje” (Zaharija navodi Psalam 72,8). Sadašnje doba milosti skriveno je između stihova 9 i 10.

D. Povratak sužanja u Jeruzalem iz izgnanstva (9,11-12)

Izraz “zbog krvi tvoga Saveza” odnosi se na krv kojom je Savez bio zapečaćen. To može biti Savez Zakona (Izl 24,8), savez koji je jamčio zemlju Izraelu (Pnz 30,1-10), Davidov Savez (2. Sam 7,4-17), ili opći zavjetni odnos između Izraela i Jahve.

Izraelci će sužnji biti oslobođeni iz bezvodnih jama stranih zemalja i vraćeni u Tvrdavu, što može biti Jeruzalem, Palestina ili sâm Bog.

E. Trijumf svega Izraela nad Grčkom (9,13)

Juda i Izrael (Efrajim) će biti osvajački narodi toga dana i pokorit će Grčku. Ovo je proročanstvo djelomice ispunjeno u ustanku Makabejaca 175-163. god. pr. Kr., ali pretkazuje i konačnu obnovu i povratak Izraela iz rasijanja diljem svijeta.

F. Jahve intervenira kako bi zaštitio svoj narod (9,14-17)

Jedan nepoznati tumač živo opisuje što spada pod “sveti rat”:

Božji pobjednici neće samo piti krv svojih pokorenih neprijatelja kao da je vino i biti kao žrtvene zdjele pune krvi koja se škropi po stranama žrtvenika i njegovim rogovima, nego će proći

kroz krvavu pobjedu poštropljeni krvlju, kao uglovi na žrtveniku.

Merrill Unger opisuje suprotnost između Izraela i njegovih neprijatelja:

U očitoj suprotnosti s izraelskim neprijateljima koji su u prethodnom stihu prikazani kao *kamenje iz pračke* zgaženo u blatu, Zaharija uspoređuje sionske pobjedničke sinove (spašeni Ostatak) s *dragim kamenjem* iz krune, koje blista nad Gospodnjom zemljom. Očito ovdje imamo sliku nagrade koju će primiti vjerni mučenici i hrabri izraelski sveci kad budu ulazili u Mesijino kraljevstvo.¹⁰

G. Poticanje naroda da traži kišu od Gospodina, a ne od idola (10,1-2)

Narod se poziva da od Jahve traži kišu, a ne da se moli bezvrijednim idolima. Idolopoklonstvo dovodi do toga da ljudi lutaju kao ovce bez pastira.

H. Bog će kazniti Judine vođe, podići će Mesiju i dat će narodu pobjedu (10,3-5)

10,3 Božji je gnjev planuo na pastire i vođe (jarce) jer su vodili narod na stranputicu. Jahve će pohoditi judejsko stado i preobraziti ga u gizdavog ratnog konja.

10,4-5 Mnogi bibličari tumače stih 4 kao obećanje o Mesiji. On će potjecati od Jude i bit će zaglavni kamen, šatorski klin, ubojiti luk i vođa. Drugi vjeruju da je ovo slika obnovljenoga Izraela. Feinberg kaže da posljednji dio stiha (“od njega svaki vladar”) opisuje što će Mesija učiniti; naime, istjerat će iz zemlje sve strane tlačitelje¹¹ (vidi KJV; dosl. “od njega svaki tlačitelj zajedno”). U svakom slučaju, Judejci će odnijeti slavnu pobjedu nad svojim neprijateljima.

I. Izrael i Juda bit će ponovno ujedinjeni i obnovljeni (10,6-12)

Stihovi 6-12 pretkazuju ponovno okupljanje Izraela (Josip) i Jude iz rasijanja diljem svijeta. Izrael (Efrajim) će biti kao junak (moćni ratnik).

Gospodin će zavizdati svome narodu te će ih sabrati iz Egipta i Asirije kamo ih je bio rasijao, i vratit će ih u gileadsku zemlju i na Libanon. Narodi koji su ih nekoć porobljavali bit će kažnjeni, a Juda i Izrael proslavit će se Jahvinim imenom. “On” u stihu 11 znači Jahve. Tjeskoba s kojom Bog udara morske valove može simbolizirati ono što ometa povratak, kao što se činilo da Crveno more ometa izlazak iz Egipta. (Stih 11 prema KJV i NKJV glasi: “On će tjeskobno prijeći preko mora i udariti morske valove...” – prijevod s engleskoga; slično imaju Bakotić i Daničić.)

J. Nevjerni će vođe biti kažnjeni (11,1-3)

Poglavlje 11 bavi se odbacivanjem Mesije, uništenjem Jeruzalema od Rimljana te usponom antikrista.

Prva tri stiha mogu biti doslovan opis uništenja izraelskih šuma (Libanon), kako u gorju, tako i u nizinama. Pastiri jauču jer su pašnjaci duž Jordana opustošeni i njihove ovce nemaju što jesti. Neki smatraju da ovo pretkazuje uništenje zemlje od strane Rimljana, 70. godine. po. Kr.

K. Mesija postaje pravi pastir stada (11,4-8a)

11,4-6 Jahve upućuje Zahariju da preuzme ulogu pastira čije su ovce određene za klanje. U tome je Zaharija slika Gospodina Isusa Krista. Ovce (židovski ostatak) su svirepo iskorištavali prethodni pastiri (vladari). Bog je odlučio predati zle sta-

novnike zemlje u ruke rimskoga imperatora kojega će oni priznati za svoga kralja (Iv 19,15).

11,7-8a Preuzimajući ulogu pastira, Zaharija je uzeo dva štapa – milost (naklonost) i ujedinjenje (sveza). Štapovi su predstavljali želju Boga da se smiluje svome narodu i da se Juda i Izrael ujedine. Da bi obavio povjereni posao, Zaharija je morao odbaciti tri lažna pastira za koje se općenito smatra da upućuju na tri položaja: kralja, svećenika i proroka. (Unger smatra da tri pastira oslikavaju tri reda vladara u židovskoj državnoj upravi: svećenike, učitelje Zakona i građanske suce. Za “jedan mjesec” kaže da označava razdoblje kulminacije nevjere, upravo prije nego što će izraelski vođe raspjeti našega Gospodina.)¹²

L. Mesiju odbacuje njegov narod (11,8b-14)

11,8b-11 Kad narod odbaci pastira, on ih prepušta njihovoj sudbini. Zaharija je tad uzeo prvi štap (naklonost) i slomio ga, poništavajući tako Savez koji je zadržavao pogane od tlačenja Božjega naroda. Samo su siromašne ovce shvatile što Bog čini i zašto (KJV i NKJV st. 11 – “I on se raskinu onog dana: tad su siromašne ovce, koje su čekale na mene, spoznale da je to Jahvina riječ.” – prijevod s engleskoga).

11,12-13 Kad je Zaharija zatražio svoju plaću, dali su mu trideset srebrnika – otkupnu cijenu za roba kojega je probio vol. Ta je plaća bačena lončaru (KJV, NKJV st. 13 – “...i bacih ih u Dom Gospodnji lončaru” – ovdje Daničić), što predstavlja proročanstvo – što će Juda učiniti nakon što izda Gospodina.

11,14 Potom Zaharija lomi i drugi štap (svezu), ukazujući tako da će bratstvo između Jude i Izraela biti raskinuto, te da će među Židovima vladati razjedinjenost i unutarnji sukobi.

M. Bog ih predaje idolskome pastiru (antikristu) (11,15-17)

Feinberg ukazuje da je doba Crkve skriveno između stihova 14 i 15.¹³

S obzirom da je Izrael odbacio Boga kao pastira, dobit će lažnoga pastira. Zaharija im ovo prikazuje uzimanjem opreme bezumnoga pastira. Ovo ilustrira buduću pojavu antikrista koji neće mariti za ovce, već će ih krasti i ubijati. Njegova će desna ruka usahnuti, a desno oko oslijepiti u borbi.

VI. Drugo proroštvo ističe Mesijin drugi dolazak (poglv. 12-14)

A. Jeruzalem će biti izvor nevolja narodima (12,1-3)

Ovdje se vide poganski narodi kako stupaju protiv Jeruzalema u danu koji će tek doći. Svi koji budu mučili grad, uvelike će se patiti. Ozljeđivat će se dok budu pokušavali podići taj teški kamen.

B. Gospodin će uništiti Judine neprijatelje (12,4)

Tog će dana Bog udariti osvajače, i konje i konjanike, ludilom i strahom.

C. Židovi će priznati da je Bog njihova snaga (12,5)

“Judini će glavari” (KJV, NKJV; Martinjak, Grubišić, Bakotić, Daničić; Šarić ovdje ima “knezovi”), izvan Jeruzalema, reći u svome srcu da su stanovnici grada dobili snagu od Jahve.

D. Udaljeni će Juda proždrijeti svoje neprijatelje i prvi će odnijeti pobjedu (12,6-9)

U onaj će dan Judini glavari (vidi tekst iznad) biti kao oganj što proždire, spa-

ljujući sve čega se dotaknu. Pobjeda će prvo doći stanovnicima u udaljenim krajevima Jude, kako se narod Jeruzalema ne bi uzdigao iznad njih. Jeruzalemci će biti zaštićeni i okrepljeni, a poganski će napadači biti uništeni.

E. Narod će oplakivati svoje odbacivanje Mesije (12,10-14)

Ljudi će gorko plakati kad vide Mesiju kojega su proboli. "I pogledat će na mene kojega probodoše; i plakat će za njim kao za jedincom" (st. 10b; KJV, NKJV; ovdje Daničić). Obrati pozornost na izraz "na mene". Onaj kojega su proboli bio je Gospodin Isusu Krist, Jahve. Oplakivanje sina jedinca bio je najdublji oblik žalosti za Izraelca. Što se tiče "hadad-rimonskog plača" (st. 11), vidi 2. Ljetopisa, 35,20-24. Ožalošćeni će biti svi: kraljevska obitelj, proroci (Natan), svećenici (Levi), učitelji (Šimej) i narod. Neki smatraju da je Šimej trebao biti Šimun¹⁴, koji je zajedno s Levijem postupio okrutno prema ljudima iz Šekema (Post 34,25). Obrati pozornost na ponavljanje riječi "napose" ili "za se" (zasebno, odvojeno) (st. 12-14); iskrena ispovijed zahtijeva od nas da budemo nasamo s Bogom.

F. Bit će pribavljeno očišćenje od grijeha (13,1)

Prvi stih poglavlja 13 tijesno je povezan s prethodnim poglavljem. Nakon što se narod Izraela i Jude pokaje zbog odbacivanja Mesije, uslijedit će veliki nacionalni dan pomirenja. Izvor za očišćenje otvoren je na Golgoti, ali Izrael kao nacija u cjelini neće ući u njegovu blagodat sve do drugog Kristovog dolaska.

G. Idoli i lažni proroci bit će iskorijenjeni (13,2-6)

13,2 Zemlja će biti očišćena od idola, a

lažni proroci i nečisti duhovi bit će uklonjeni.

13,3-5 Ovi stihovi očito opisuju gnjev koji će se spustiti na lažne proroke u dan Izraelove obnove. Ako se netko bude lažno izdavao za proroka, vlastiti će mu roditelji zaprijetiti i probost će ga. Ljudi neće više olako tvrditi da su proroci ako doista nisu poslani od Boga, nego će radije reći da su ratari ili da imaju neko drugo zanimanje kojim se zapravo bave.

13,6 Ako bi lažni prorok bio uboden ili ako bi imao rane koje je sam sebi nanio, što je inače dio kulturnih obreda lažnih proroka, kad ga o tome upitaju neće navesti pravi razlog. Radije će dati nejasan, dvosmislen odgovor: "Izranjen sam kod prijatelja."

Mnogi su pobožni propovjednici navodili stih 6 kao da se odnosi na našega Gospodina Isusa Krista i rane od čavala koje je zadobio na Golgoti. Čini se ipak da je teško uklopiti takvo značenje u kontekst koji jasno govori o lažnim prorocima.¹⁵ U svojoj revnosti da zaštitimo mesijanske ulomke Staroga zavjeta od nevjere racionalističkih kritičara, moramo dobro paziti da ne izvlačimo stihove iz konteksta.

G. Coleman Luck, koji spada u veoma konzervativne učitelje Biblije, slaže se s ne-mesijanskim tumačenjem:

Čovjek koji je ispitivan zaničevao je da je ikad bio lažni prorok. No njegov je ispitivač sumnjičav i ustrajan u ispitivanju. Kod lažnih je proroka bilo uobičajeno da si nanose ozljede po tijelu (vidi: 1. Kr 18,28; Jr 16,6, itd.).¹⁶

Druge pojedinosti u ovome stihu također se bolje uklapaju u sliku lažnog proroka. Na hebrejskome se riječ *ruke* (KJV; Bakotić, Daničić) odnosi na podlaktice. Izraz "te rane između tvojih ruku" kako preciznije prevodi NKJV, može se odnositi na bilo koje rane na trupu, sprijeđa ili

pozadi, koje se mogu nanijeti i kulturnim samoozljeđivanjem (ili ih može nanijeti “prijatelj”, ako je lažni prorok govorio istinu). Osim toga, naš Gospodin nije ranjen u kući svojih *prijatelja*, nego okrutnih neprijatelja.

H. Mesija će biti ubijen, a Izrael rasijan (13,7)

Sa stihom 7 počinje odjeljak koji svi vjermni bibličari smatraju mesijanskim. Jahve naređuje svome maču da se probudi protiv Gospodina Isusa. Pastir je udaren na Golgoti, a židovske su ovce sve od tada raspršene.

I. Ostatak naroda vratit će se Gospodinu (13,8-9)

Zbog odbacivanja Gospodina Isusa, dvije će trećine naroda umrijeti tijekom velike nevolje, no jedna će trećina ipak biti sačuvana. Taj će Ostatak biti prečišćen kao srebro i zlato. Priznat će Boga, a on će priznati njih za svoj narod.

J. Pogani će se skupiti protiv Jeruzalema (14,1-2)

Ovdje se Jahvin dan odnosi na posljednju opsadu Jeruzalema od strane naroda (“I sabrat ću sve narode u Jeruzalem u borbu”). Napadačke će vojske dijeliti plijen što su ga uzeli iz grada. Polovina će naroda biti odvedena u sužanjstvo, a druga će polovina ostati.

K. Gospodin će se osobno umiješati (14,3-5)

Jahve će osobno doći na Maslinsku goru, koja će se podijeliti nadvoje – jedna će se polovina pomaknuti na sjever, a druga na jug, dok će se između prostirati veoma velika dolina. “Tada će doći Jahve, Bog

moj, i svi sveci s tobom” (KJV, NKJV – prijevod s engleskoga) Unger objašnjava:

Da bi pokazao svoje ushićenje, vidjelac prelazi s neupravnog govora na upravni. Ovaj se fenomen često sreće u nadahnutom hebrejskom stilu.¹⁷

L. Kozmičke promjene vremena i svjetla (14,6-7)

Točno značenje ovoga ulomka toliko je nejasno da su mnoge suvremene verzije (kao što je Moffatt, RSV, NEB, NIV) prilagodile jedan ili više starih prijevoda koji prenose ideju da će “sve ekstremne temperature na zemlji prestati postojati”¹⁸. Baldwin nudi alternativan prijevod posljednjega dijela šestoga stiha u hebrejskome tekstu: “‘sjajne će se (zvijezde) zalediti’, to jest, izgubit će svoj sjaj.”¹⁹

(Stih 6 prema KJV, uz naveden izvorni hebrejski tekst, glasi: “I dogodit će se toga dana da svjetlo¹⁾ neće biti jasno²⁾ ni tamno³⁾.” [1) tj. neće biti jasno na nekim mjestima u svijetu, ni tamno na drugim mjestima; 2) heb. dragocjeno, vrijedno; 3) gusto, stisnuto – kao neprocijeđeno vino, zgrušano mlijeko, oblačno nebo ili smrznuta voda] – prijevod s engleskoga.)

Opće je značenje teksta jasno: pretkane će promjene biti *kozmičkih* razmjera.

Unger, koji odbacuje prijevode zasnovane na starim verzijama kao “očito pogrešne”, vidi taj dan kao doba (dan Jahvin), a ne razdoblje od dvadeset i četiri sata. Tako ovaj ulomak povezuje s Izaijom 30,26:

Tada će svjetlost mjesечеva biti kao svjetlost sunčana, a svjetlost će sunčana postati sedam puta jača, kao svje-

tlost sedam dana – u dan kad Jahve iscijeli prijelom svojemu narodu, izliječi rane svojih udaraca.²⁰

M. Rijeka žive vode (14,8)

“Žive će vode poteći iz Jeruzalema, pola k moru istočnom (Mrtvo more), pola k moru zapadnom (Sredozemno more). Bit će tako ljeti i zimi.”

N. Krist će vladati kao kralj (14,9)

“Jahve će biti kralj nad svom zemljom” i bit će priznat kao jedini pravi Bog.

O. Geografske promjene u Obećanoj zemlji (14,10)

Sva će se zemlja pretvoriti u ravnicu, a Jeruzalem će biti uzvišen nad ostalim mjestima.

P. Jeruzalem nastanjen i siguran (14,11)

Jeruzalem će živjeti u miru, a narod koji se u njemu nastani neće više biti u strahu od neprijateljskoga napada i potpunog uništenja.

Q. Poganske će neprijatelje zadesiti pošast i panika (14,12-15)

Ovi stihovi kronološki idu uz 14,3, gdje se opisuje kako Krist pobjeđuje Izraelove neprijatelje. Ti će neprijatelji biti udareni strašnom pošasti²¹ – “meso će im se raspadati dok budu na nogama; oči će im trunuti u dupljama, jezik gnjiti u ustima.” Tad će “nastati među njima silan metež

od Jahve”. Judejski narod iz unutrašnjosti pomoći će u obrani Jeruzalema, a plijen će biti veoma velik.

R. Preživjeli pogani štovat će Boga u Jeruzalemu ili će biti kažnjeni pomorom (14,16-19)

Preživjeli poganski narodi dolazit će jednom godišnje u Jeruzalem kako bi se poklonili pred Kraljem, Jahvom nad Vojškama, i slavili Blagdan sjenica. Unger objašnjava zašto:

Blagdan sjenica jedini je od sedam židovskih blagdana za koji se u ovom proročanstvu govori da će se slaviti u doba Kraljevstva. Zašto? Zato što je jedini koji u to vrijeme neće biti simbolično ispunjen, te jedini koji će tad biti u procesu ispunjenja po samome Kraljevstvu.²²

Oni koji odbiju doći i pokloniti se, stradat će od suše. Egipat se posebno spominje kao jedna od zemalja koja neće imati kiše ako bude neposlušna.

S. Čak i običan pribor i predmeti bit će posvećeni Gospodinu, a u Jahvinu Domu više neće biti trgovaca (14,20-21)

Tog će dana sve biti posvećeno Jahvi. Neće biti razlike između “svjetovnoga” i “svetoga”. Čak će i konjski praporci i obični lonci u Jeruzalemu i Judeji biti sveti! Kanaanci (ili trgovci) – podrugljiv izraz za sve preprodavače ili nečiste osobe – bit će istjerani iz Hrama, “Doma Jahve nad Vojškama”.

Bilješke

1 (1,18-21 ^(2,1-4)) Neki smatraju da broj četiri predstavlja samo “ukupno pro-

tivljenje, baš kao što predstavlja sve smjerove u Zaharijinih osam viđenja” (Joyce G. Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, str. 407.). Međutim,

- posebno povezivanje ova četiri roga s pojedinim narodima je drevno tumačenje.
- 2 (1,18-21 ^(2,1-4)) G. Coleman Luck, *Zechariah*, str. 26.27.
  - 3 (3,8-9) Merrill F. Unger, *Zechariah: Prophet of Messiah's Glory*, str. 64, 65.
  - 4 (3,8-9) Arno C. Gaebelein, *Studies in Zechariah*, str. 42.
  - 5 (4,1-6) Unger, *Zechariah*, str.75.
  - 6 (6,9-13) Vrijedi spomenuti da su *Jošua* i *Ješua* (hebrejski oblici za ime Isus) zapravo posve ista imena.
  - 7 (6,9-13) David Baron, *The New Order of Priesthood*, str. 30., bilješke.
  - 8 (7,1-3) *Betel* je hebrejska riječ za *Božju kuću*, ali Hram se naziva *Kuća Gospodnja* (ili *Jahvina*), tako da se ovdje vjerojatno misli na grad Betel, nasuprot prijevodu u KJV/NKJV ("Kad poslaše u dom Božji"; kod nas ovako prevodi Daničić). Valja primijetiti i da je riječ *u* (eng. *to*) u NKJV napisana kurzivom (st. 2), što znači da se ne nalazi u hebrejskome tekstu (ali onda se ne nalazi ni riječ *iz*; eng. *from*). Kao što Baldwin primjećuje: "Ispravan je način za prijevod ovoga stiha daleko od očiglednog." (Vidi: Joyce G. Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, str. 141-143.)
  - 9 (7,8-14) William Kelly, *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*, str. 467.
  - 10 (9,14-17) Unger, *Zechariah*, str. 170.
  - 11 (10,4-5) Charles Lee Feinberg, *God Remembers*, str. 188.
  - 12 (11,7-8a) Unger, *Zechariah*, str. 195.
  - 13 (11,15-17) Feinberg, *God Remembers*, str. 211.
  - 14 (12,10-14) Na hebrejskome je Simeon *Šimun*. U starom tekstu koji sadrži samo suglasnike, prije nego što su dodani samoglasnici, ovo je ime vrlo lako moglo biti pogrešno prepisano kao *Šimej*.
  - 15 (13,6) Unger, istaknuti stručnjak za Stari zavjet, primjenjuje ovaj stih na Krista, ali priznaje da se tek nekoliko teologa slaže s njim:

Odvajnost i smjelost ovoga mesijan-skog proročanstva, kao i *dramatična nenadanost* s kojom je predstavljeno, prestrašilo je i otjeralo većinu tumača od njegovog pravog značenja, a sve to na temelju pretpostavke da je ovaj stih neraskidivo povezan sa stihovima 2-5, što znači da se odnosi na lažne proroke, te da njegovo dovođenje u vezu s Mesijom predstavlja bezočno ignoriranje konteksta.
- Dr. Unger o ovome piše opširnije i u svo-
me komentaru – brani svoje viđenje u
tekstu od pet stubaca (str. 228-230.).
- 16 (13,6) G. Coleman Luck, *Zechariah*, str. 113.
  - 17 (14,3-5) Unger, *Zechariah*, str. 250.
  - 18 (14,6-7) Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, str. 203.
  - 19 (14,6-7) *Isto*.
  - 20 (14,6-7) Unger, *Zechariah*, str. 252, 253.
  - 21 (14,12-15) Mnogi su suvremeni čitatelji primijetili kako ovaj ulomak podsjeća na smrtonosne posljedice nuklearnoga napada.
  - 22 (14,16-19) Unger, *Zechariah*, str. 265.

Bibliografija

Baldwin, Joyce G. *Haggai, Zechariah, Malachi: An Introduction and Commem-*

tary. Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 1972.

Feinberg, Charles Lee. *God Remembers*.

- New York: American Board of Missions to the Jews, Inc., 1965.
- Gaebelein, Arno C. *Studies in Zechariah*. New York: Our Hope Publishers, 1904.
- Laney, J. Carl. "Zechariah." In *Everyman's Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1984.
- Lindsey, F. Duane. "Zechariah." In *The Bible Knowledge Commentary*. Wheaton: Victor Books, 1985.
- Luck, G. Coleman. *Zechariah*. Chicago: Moody Press, 1969.
- Mills, Montague S. "Zechariah." In *The Minor Prophets: A Survey*. Distributed by 3E Ministries. Dallas: n. d.
- Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.
- _____. *Prophet of the Myrtle Grove*. Eastbourne, England: Prophetic Witness Publishing House, 1971.
- Unger, Merrill F. *Zechariah: Prophet of Messiah's Glory*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1962.

MALAHIJA

“Malahija je sličan kasnoj večeri koja dugi dan privodi kraju; ali on je također i rana zora koja u svome krilu nosi slavan dan.”

– Nagelsbach

Uvod

I. Jedinstveno mjesto u kanonu

Malahija (*Moj glasnik*, vjerojatno skraćeni oblik imena *Malā'k-ījāh*, *Jahvin glasnik*) ima svoje specifično mjesto u Bibliji: posljednji je među prorocima i predstavlja most između dva Zavjeta koji govori o dolasku Ivana Krstitelja i Gospodina Isusa Krista.

Čudno je, ali neki vjeruju da je Malahijino proročanstvo anonimno te da je navedeno ime samo titula koja je pripadala Ezri, ili nekom drugom piscu. Neki su crkveni oci, štoviše, mislili da je pisac bio *anđeo*, budući da na grčkome (i hebrejskome) ista riječ može značiti i *anđeo* i *glasnik*!¹

Malahija ima i poseban dijalektički stil (pitanja i odgovori) zbog kojega ga neki nazivaju “hebrejskim Sokratom”.

II. Autorstvo

Mada židovsko predanje kaže da je Malahija pripadao “velikoj sinagogi” i bio levit iz Sufe, u Zebulunu, o ovome proroku ne znamo ništa osim onoga što se nalazi u ovoj knjizi. Imamo sve razloge prihvatiti ga kao hrabrog, često oštrog pisca, koji je zajedno s Hagajem i Zaharijom pozivao

Židove nakon sužanjstva da se vrate u zavjetno zajedništvo s Bogom.

III. Datum

Jasno je da je Malahija pisao nakon 538. god. pr. Kr., budući da koristi gotovo isključivo post-egzilsku riječ za *namjesnika*². Očito je i da je pisao kasnije nego druga dva post-egzilska “mala” proroka, Hagaja i Zaharije, s obzirom da je kod Malahije Hram dovršen te obredi ponovno uvedeni i zapravo je prošlo dovoljno vremena kako bi nastupilo duhovno opadanje. Također je bio obnovljen i jeruzalemski zid.

Malahiju je vjerojatno moguće datirati negdje između 470. i 460. god. pr. Kr.

IV. Povijesna pozadina i tema

Problemi kod Malahije su isti kao i kod Nehemije – miješani brakovi s poganima, nepravedno postupanje s novcem, uskraćivanje desetka Božjem Domu i opća duhovna apatija. Ovo mogu biti identični problemi koji se spominju i kod Nehemije, ili se radi o ponavljanju, ili o njihovom nastavku nedugo nakon Nehemijina vremena.

Zbog mlakog vjerskog života Židova nakon izgnanstva, Malahija ih je nastojao

prodrmati pomoću svoje živopisne metode dijaloga s nevjernim narodom.

Više je puta ukazano da je Malahija ispravno nazvan “Moj glasnik” ili “Jahvin glasnik”, jer u ova četiri kratka poglavlja prorok opisuje trojicu: Gospodnjeg svećenika (2,2); Ivana Krstitelja (3,1a); i samoga Gospodina Isusa Krista (3,16).

Malahija bilježi posljednju Jahvinu molbu upućenu njegovu narodu u doba

Staroga zavjeta. Nakon toga, proročki će glas utihnuti kroz četiri stoljeća, sve do dolaska Ivana Krstitelja.

Bez obzira na to koliko neki kritičari “kasno” datiraju Malahiju ili druge proročke knjige, valja primijetiti da su ova djela nedvojbeno nastala davno prije dolaska Ivana Krstitelja i Gospodina Isusa. Stoga su ona prava *proročanstva*, a ne “povijest pisana kao proročanstva”, kako tvrde neki destruktivni kritičari.

Pregled

- I. Gospodnje optužbe protiv Izraela, njihovi odgovori i njegov sud (1,1-3,15)
  - A. Nezahvalnost (1,1-5)
  - B. Svetogrđe svećenika (1,6-14)
  - C. Osuda svećenika (2,1-9)
  - D. Razvod i miješani brakovi (2,10-16)
  - E. Poricanje Božje svetosti i pravde (2,17)
  - F. Umetak: Mesija dolazi da sudi (3,1-6)
  - G. Opetovani grijeh naroda (3,7)

- H. Otimanje desetine i prinosa od Boga (3,8-12)
- I. Lažne optužbe protiv Boga (3,13-15)
- II. Blagoslov Ostatka i osuda zlikovaca (3,16-4,6)
  - A. Obnova vjernoga Ostatka (3,16-18)
  - B. Osuda zlikovaca (4,1^(3,19))
  - C. Mesijin dolazak k Ostatku (4,2-3^(3,20-21))
  - D. Završni poziv na poslušnost i obećanje dolaska proroka Ilije (4,4-6^(3,22-24))

Komentari

I. Gospodnje optužbe protiv Izraela, njihovi odgovori i njegov sud (1,1-3,15)

A. Nezahvalnost (1,1-5)

U prvome poglavlju otkrivamo da Gospodin iznosi stanovite optužbe protiv naroda, a oni odgovaraju snažnim poricanjem. Jahve prvo navodi da ih je ljubio, a oni traže da im to dokaže: “Po čemu si nas ljubio?” On to i čini, podsjećajući ih na svoju ljubav prema Jakovu (od kojega su vodili podrijetlo), te na odbaciva-

nje Ezava i osudu Ezavovih potomaka, Edomaca. Oči izraelskoga naroda vidjet će pustošenje Edoma i priznat će Božju veličinu.

B. Svetogrđe svećenika (1,6-14)

1,6 Potom Gospodin optužuje svećenike da su prezeli njegovo ime te da mu nisu iskazali čast i poštovanje. I oni traže dokaz svoga grešnog vladanja.

1,7-8 Gospodin ih dalje optužuje za oskvrnute prinose. Oni i to poriču, ali ih on podsjeća da su se ponašali kao da je sve što donesu dovoljno dobro za Gospodina. A prinostili su slijepe i hrome žrtve,

koje se nikad ne bi usudili odnijeti namješniku.

1,9 Prorok ih poziva da se pokaju za svoje grijehе kako bi Božji gnjev otišao od njih.

1,10 Jahve nad Vojskama želi da netko zatvori vrata na Hramu tako da prinosi prestanu, jer su mu žrtve bile posve neprihvatljive.

1,11 Ali Jahve će opravdati svoje ime među poganima, iako ga njegov narod ne poštuje.

1,12-14 Židovi su prezreli svetinje iz Hrama i bilo im je tegobno služiti Bogu. Proklet će biti svatko tko prinese Bogu na žrtvu pokvaren višak i ostatke. A razlog za to? Jahve nad Vojskama veliki je kralj i njegovo je ime strašno među narodima.

C. Osuda svećenika (2,1-9)

Svećenici su opomenuti da ih čeka strašna osuda ako se ne pokaju i ne promijene svoj put. Prorok ih podsjeća da su svećenici iz starih vremena bili vjerni Božjem savezu s Levijem, ali zato što su se ovi sadašnji posve iskarvarili, Bog je učinio da ih preziru i ponižavaju svi narodi.

D. Razvod i miješani brakovi (2,10-16)

2,10-12 Zatim se Bog bavi razvodom i brakovima s poganskim ženama koje se klanjaju idolima. Judejski je narod iznevjerio Boga vjenčavajući se s tuđinkama, te su tako uništili nacionalnu slogu i jednodušnost. Oni koji su bili u miješanom braku će biti iskorijenjeni.

2,13-16 Ljudi su plakali kraj žrtvenika jer Gospodin više nije s naklonošću prihvaćao njihove žrtve. A zašto nije? Jer je Jahve bio svjedok na njihovu vjenčanju, koje su oni sad tako olako kršili. Htio je da oni budu čist narod, koji će rađati božanski naraštaj i biti odvojen od pokvarenosti pogana. Bog mrzi nebiblijski

razvod i nasilje koje iz njega proistječe. Povezanost između razvoda i nasilja Baldwin objašnjava na sljedeći način: (st. 16, NKJV “Jer Jahve Bog Izraelov kaže da mrzi razvod, jer on pokriva čovjekov plašt nasiljem...” – prijevod s engleskoga):

On vidi razvod kao *nečiju odjeću pokrivenu nasiljem* – figurativan izraz za svaku vrstu velike nepravde koja, poput krvi ubijene žrtve, ostavlja trag tako da je svi vide.³

E. Poricanje Božje svetosti i pravde (2,17)

Dosađivali su Jahvi govoreći da on ne mari za ponašanje onih koji čine zlo. Licemjerno su ga izazivali da se umiješa, govoreći: “Gdje je Bog pravde?”

F. Umetak: Mesija dolazi da sudi (3,1-6)

3,1 Potom Bog odgovara na bezočno izazivanje iz prethodnoga stiha. On će poslati svoga glasnika; to je obećanje koje je imalo rano, djelomično ispunjenje u Ivanu Krstitelju, ali tek predstoji kasnije i potpuno ispunjenje kad dođe Ilija (4,5) da pripravi Gospodnji put i kad dođe anđeo (glasnik) Saveza za kojim žude (ironija). Ironija je u sljedećem: kad je glasnik stigao (njegov prvi dolazak), izraelski se narod nije radovao u njemu, već ga je razapeo.

3,2-4 “Dan njegova dolaska” bit će njegov drugi dolazak. Gospodin će doći da osudi grijeh, a “tko će opstati kad se on pojavi”? Ta služba pročišćenja, oslikana Kristovim čišćenjem Hrama, čeka svoje konačno ispunjenje pri njegovu drugom dolasku. Levijevi sinovi (svećenici) bit će očišćeni tako da mogu prinijeti Jahvi žrtvu svetosti i pravедnosti, koja će mu biti draga “kao u drevne dane”.

3,5 Gospodin će kazniti i vračare, preljubnike, krivokletnike, tlačitelje radnika (“oni koji zakidaju plaću radniku”), udovica i sirota, kao i one koji su gazili pravo stranaca i činili im krivo.

3,6 Činjenica da se Jahve ne mijenja objašnjava očuvanje Jakovljevih sinova od uništenja.

G. Opetovani grijeh naroda (3,7)

Jahve poziva narod da mu se vrati, ali oni poriču da su ikad odstupili od njega, licemjerno pitajući: “Kako da se vratimo?”

H. Otimanje desetine i prinosa od Boga (3,8-12)

Pod Mojsijevim je Zakonom od Izraelaca zahtijevano da daju desetinu od svih prihoda i stoke Gospodinu (ili su to mogli otkupiti novcem i dodati jednu petinu). Desetine su davane pored brojnih prinosa i predstavljale su priznanje da sve pripada Bogu i da je on taj koji čovjeku daje sve što ovaj posjeduje.

Novi zavjet poučava vjernike da daju sustavno, širokogrudno, veselo i onako kako im je Gospodin dao, u skladu s njihovim imetkom, dakle proporcionalno. Desetina se uopće ne spominje. Sve to govori o sljedećem: ako su Židovi koji su živjeli pod Zakonom davali desetinu, koliko onda više treba dati kršćanin koji živi pod milošću!

Nagrada za vjerno davanje desetine u Starome zavjetu bilo je materijalno bogatstvo; nagrada za vjerno upravljanje imetkom u današnje vrijeme duhovno je bogatstvo.

Stoga ih Bog opominje da mu nisu donosili desetinu i prinos, te da su na taj način otimali od njega i navlačili na sebe prokletstvo. Budu li vjerni u davanju desetine, on će ih blagosloviti nevjerojatnim obiljem – otvorit će nebeske ustave

i izliti na njih blagoslov punom mjerom. Oslobodit će ih od suše, pošasti (kuge), neprijatelja i skakavaca, i učinit će ih blagoslovom narodima.

I. Lažne optužbe protiv Boga (3,13-15)

Ponovno ih Jahve optužuje da su izgovorili teške riječi protiv njega, te da su govorili da se ne isplati služiti Bogu i biti mu poslušan. Smatrali su da oholi, zli i oni koji kušaju Boga ne samo da napreduju, nego i prolaze nekažnjeno.

II. Blagoslov Ostataka i osuda zlikovaca (3,16-4,6)

A. Obnova vjernoga Ostatka (3,16-18)

Ali postoji Ostatok naroda vjeran Jahvi. Oni će biti pošteđeni i blagoslovljeni te priznati za Božju svojinu i bit će njegovo blago (KJV, NKJV; Grubišić, Daničić).

William Kelly komentira:

Sami Židovi neće više nastupati samo kao Židovi. Vidjet će ispraznost vanjskog položaja; cijenit će ono što je Božje i još će se više gnušati grešnika zato što su Židovi (st. 18).⁴

B. Osuda zlikovaca (4,1^(3,19))

Dolazi dan, koji gori kao peć, kad će svi oholi i zli biti uništeni, da od njih neće ostati ni korijen ni grančica.

C. Mesijin dolazak k Ostatku (4,2-3^(3,20-21))

Vjerni će dočekati sunce pravde koje će “ogranuti sa zdravljem u zrakama”. Oni koji se boje Božjega imena pogazit će neprijatelje kao prah (pepeo) pod svojim nogama.

D. Završni poziv na poslušnost i obećanje dolaska proroka Ilije (4,4-6 ^(3,22-24))

Knjiga završava opomenom narodu da pamte Mojsijev Zakon i obećanjem da će im Bog poslati proroka Iliju prije nego što dođe Jahvin dan. On će donijeti promjenu u život ljudi i učinit će da nalikuju na svoje pobožne pretke. Inače će Bog morati udariti zemlju⁵ (zemlju u cjelini, ili jedan njezin dio) prokletstvom. Kad čitaju Knjigu proroka Malahije u sinagogama, Židovi ponavljaju peti stih nakon šestoga, da se knjiga ne bi završila prokletstvom. Međutim, kako primjećuje Wolf, "taj pokušaj da se ublaži poruka ne može promijeniti strašnu zbilju."⁶

Kako mi čitamo Stari zavjet u punijem svjetlu Novoga, koji je bolji način da završimo starozavjetni svezak Komentara, od navođenja posljednjega pasusa pobož-

nog i znanstvenog Komentara Staroga zavjeta iz pera Keila i Delitzscha⁷, koji izvršno povezuje oba zavjeta:

Zakon i proroci svjedoče za Krista – a Krist nije došao ukinuti Zakon i proroke, nego ih ispuniti. Stoga su se na gori Kristova preobraženja pojavili i Mojsije, utemeljitelj Zakona i posrednik Staroga zavjeta, i prorok Ilija, kao obnovitelj Zakona u Izraelu, kako bi razgovarali s Isusom o njegovoj smrti koja će se dogoditi u Jeruzalemu... radi praktičnog svjedočanstva apostolima i svima nama: da je Isus Krist, koji je položio svoj život za nas kako bi odnio naše grijeha i otkupio nas od prokletstva Zakona, doista ljubljani Sin Oca, koji nas opominje da ga poslušamo, jer vjerujući u njegovo ime možemo postati djeca Božja i baštinici vječnoga života.⁸

Bilješke

- 1 (Uvod) Naša riječ anđeo potječe od grčke riječi *angelos* (glasnik ili anđeo). Naziv knjige dolazi od hebrejske riječi *māla'k*, koja ima isto značenje.
- 2 (Uvod) Joyce Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, str. 241.
- 3 (2,13-16) *Isto*, str. 241.
- 4 (3,16-18) William Kelly, *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*, str. 536.
- 5 (4,4-6 ^(3,22-24)) Ista hebrejska riječ (*erets*) može značiti zemlja u cjelini ili neki njezin dio.

- 6 (4,4-6 ^(3,22-24)) Herbert Wolf, *Haggai and Malachi*, str. 126.
- 7 (4,4-6 ^(3,22-24)) Valja primijetiti da je djelo Keila i Delitzscha, koje se sastoji od više svezaka, mada je starije od jednoga stoljeća, još uvijek u prodaji i da se naširoko koristi. Dok se racionalistički komentari neprestano zamjenjuju još radikalnijom nevjeroćom, oni koji su doktrinarno zdravi i dobro napisani dokazuju svoju vrijednost već desetljećima, pa čak i stoljećima koja će tek doći.
- 8 (4,4-6 ^(3,22-24)) C. F. Keil, "Malachi," *Biblical Commentary on the Old Testament*, XXVI:475.

Bibliografija

Baldwin, Joyce G. *Haggai, Zechariah, Malachi: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Com-

mentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1972.

Feinberg, Charles Lee. *Habakkuk, Zephaniah, Haggai and Malachi*. New York:

- American Board of Mission to the Jews, Inc., 1951.
- _____. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.
- Keil, C. F. "Malachi." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 26. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n. d.
- Logsdon, S. Franklin. *Malachi or Will a Man Rob God?* Chicago: Moody Press, 1961.
- Morgan, G. Campbell. *The Minor Prophets*. Old Tappan, N.J.: Fleming H. Revell Company, 1960.
- Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.) Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.
- Wolf, Herbert. *Haggai and Malachi*. Chicago: Moody Press, 1976.